

לפני איזה שנים שאלתי בעצת ידיד נפשי מאור הגולה משיירי פנסת הגדולה הגאון הנפלא וכבוד ה' מלא מרנא יוסף צדיקא לאורייתא דרופתקא כקש"ת מוהר"ר יוסף זכריא שטערין אבד"ק שאויל מח"ס הנוראים זכר יהוסף שיטה ושו"ת שיחל"א אודות קריאת שם החבור הזה וענותו תרבני קראתי ויענני והיה טרם שלחי קונטרסים מחבור הזה לבית הדפוס חיפשי חיפוש מחיפוש אחר מכתבו הטאהור המדבר בענין זה ואחר כל עמל וטורח יגעתי ולא מצאתי והיה זה אשפתד שנת סת"ר לי הו נסתר ממני מחמת הטילטול מנסיעתי מקראסוב בשנת תרט"ן וקשה טילטולא דגברא נאמור רבנן דבי מערבא מבית לבית חפץ מאתר לאתר וכו' לא יבא ולא יהיה ואחרי שלא נזפרתי מה היתה עצתו בזה אם הספיק למה שכתבתי לו או לא שלחתי הקונטרסים בשם שנקתב בהם מיום הנוסדס בעה"י: ועתה בחדש שבט דשנתינו (היא אסתר ועל נהרות יכונניה לפ"ק) מצאתי העתק ממכתבו הנ"ל ועם שמסופקני אם יהיה באפשרות עתה לשנות השם אחר שקבר נדפסו כמה עשירית בוגין עם כל זה אעתיק דברי מכתבו ועלהו לא יבול ושיחתו קלה היא גופא תלמוד ואלה דברי קדשו ככתבו וכלשונו ומתוך תשובתו יובן מה ששאלתי מאתו: בה"י ו' עש"ק משפטים תרנ"ו שאויל: ברכה ושלום וכל טוב יקדמו פני כבוד ידיד ה' ויראיו וכו' כקש"ת מוהר"ח חזקיהו מדיני יצ"ו אבד"ק קרסובזר ולכל הנלוים אליו שלום עד בלי ירח: מכת"ק הגיעני ואתחיל כמה דסיים על דבר קריאת שם הקונטרס פאת השדי שיש מי שחושש פיון דתיבת השדי על השדה שלי לא נמצא במקרא בשום מקום ויש לחוש דיסברו דהוא שם קדוש והה"א שמתחלה לשמוש ומצד זה אין שום פיקפוק ממה שלא נמצא במקרא לתלות בזה על השם שדי שג"כ לא נמצא במקרא הפאה של שדי ואין לו שום מכונן וענין גם כן וממילא ליכא למיחש למיטעי לכונן פירוש אחר שהוא קודש רק שהוא הפיאה של השדה שלי ואף דדחיייתו שדחה בעצמו דליכא בזה מראית עין פלל מאחר דשם הקדוש ש' לא נמצא בשום מקום בה"א השמוש וזה אינו דחיה פיון דמ"מ מנהג הלשון לכתוב פן בלה"ק על שם שדי גם בה"א הידיעה ואף שלא נמצא במקרא שזנפר השם בידיעה מ"מ אין בזה זרות בלשון כשפא לדבר ממנו גם בה"א הידיעה: ומה שכתב עוד מה שנתיישב אח"כ דעל תיבת שדי דהיינו שדה שלי לא שייך לכתוב ה"א הידיעה פנודע ואם יכתוב בלא ה"א יש לחוש למראית העין מאחר שלא נמצא בכתוב פאת שדי הנה מה שסיים מצד שלא נמצא בכתוב ענין שידבר מפיאה של השדה שלי זה אינו דחיה פלל מאחר שמ"מ מנהג הלשון פן כשיבא לדבר מפיאה של השדה שלו אבל מה שזנראה שחזר בו שעל שדה שלי לא שייך לכתוב ה"א הידיעה אין זה נכון שהרי נמצא פן במקרא גם בשתי ידיעות כשאר פעלים פמו ונתן את הערפך ויקרא סי' כ"ו כ"ג בתוך האהלי יהושע סי' ז' כ"א וכמ"ש הד"ק שזנמצא פן במקרא הערפך והחציו (לע"ע איני זוכר מקומו בתנ"ך) ודומיהם עכ"ל ומ"מ הענין מצד עצמו גם דעתי פן שאין פדאי לכנות מחברת ולהשתמש מזה בבנין שלא נמצא מפורש פן במקרא ומה שאינו מורגל כ"כ במקרא רק על צד הזרות ואשר בעיני הקורא יהי כחדשות אם לא יזפור המקראות שזנמצא כ"ב והנכון אתו דיותר ראוי לקרוא הקונטרס בשם פאת השדה בה"א לבסוף ומ"מ למעשה עצתי לקרוא אותו בשם פאת השדות באשר בהוראת פאת השדי יהי המכונן רק על שדה אחת אבל פאת השדות מכונן שהוא הפיאה של כל אחד מהשדות מהשדי חמד ואין חשש לומר פאת השדות ואף

שפיאת הוא לשון יחיד מ"מ מן רגל פן לומר על הפיאות של כ"א מהשדות ונה נאות יותר מלומר פיאות השדות שאין זה לשון מכונן כ"כ ולבד זה פדאי שלא לקרות בשם שפבר נתכנה בו ספר אחר וכמו שנמצא גם שו"ת פאת השדה שנדפס בלבוב בשנת תרמ"ב על שם משפחתו הנקראים פן עקספעלד וגם בר"ת וגימטריות שרומז לשם אבותיו עכ"ד מכתב הגאון יצ"ו בענין זה: אמר המביא לבית הדפוס מאת ד' היתה זאת ושללא במתכונן נרשם ונסדר בכתבי הדפוס שנים שדי חמד ופאת השדה בה"א ולא ביו"ד והרגשתי זה אחר שפבר הי' נעשה יותר מחצי הספר גם מחלק י"א פי מכתב זה בא לי עת מסרתי חלק י"ב לצענזור פמשפט וע"ז כתוב רצון יראיו יעשה: אמר המביא לבית הדפוס יוסף צבי פן לאדוני אבי הרב הג' מוהר"ר שמואל זצ"ל אף פי בעזה"י.

אם יגמור השם בעדי. בדעתו להדפיס ספר קונטרס מיוחד אשר יבואו בו כל החדושי תורה ממר אבי זצ"ל יתר הפלטה שנשארו מהשרפה הגדולה שהי' במעזריטש בשנת תרל"ג אשר אז נשרף כל החדושי תורה שהיו כתובים קונטרסים קונטרסים ממנו ומאשר שלטו ידי זרים בחדושי תורתו משנת ה"ל עד שנת תר"ס הוא שנת פטירתו.

גם חדושי תורה מאחי הרב מו"ה משה גבריאל נ"ו המתגורר עתה בנייארק ומאשר חנני ד' בימי עלומי עת השתעשעתי על ברפי התורה. עכ"ז אינני פן חורין מלהפטר מלהדפיס עתה גרגיר אחד או שנים מדברי אבי זצ"ל פמה שיכיל עליו הנגיד החלק הנשאר פה.

וזהו בפרשת חיי שרה כ"ד פסוק כ"ב כ"ג כ"ד כ"ה עיין שמה פי' הרמב"ן על פסוק כ"ב שפפרש פי אחר שאמרה אליו בת בתואל אנכי שם הנזם על אפה והצמידים על ידיה, כנראה אשר הרמב"ן בא לתרץ הקושיא שהי' על ב"ב בתואל לשאול ממנו איך נתן לה טרם שינדע מי היא ולא ירצה לתרץ פי שנה הפתוב הסדר עיין רש"י פסוק מ"ז אף עדיין יש להם לשאול מאין ידעתה פי היא ראוייה לבת אדוניך אולי יש לבתואל או לאחר ממשפחת אדוני אשה הראוייה לו והיא איננה ראוייה לכל ואם נבוא להדרש לפי שראה שעלו המים לקראתה הלא אין שאלה לכל לנו ואין תשובה לפני לבן וב"ב ובאמת מה החכמה והיראה נודע לו מתשובתה בת בתואל אנכי וגומר גם מקום ללון.

והנה אליעזר עבד אברהם שאל ממנה הניש בית אביך מקום לנו ללון. ללון ביו"ד והיא השיבה לו גם מקום ללון.

ללון בנא"ו. ועיין רש"י כ"ג שהוא אמר ללון לינה אחת והוא השיבה לו ללון פמה לינות מדוע באמת השיבה לו על דבר שלא דרש כלל פי די לו בלילה אחת ומה יתן ומה יוסיף לו שיש בית אבי מקום על הרבה לילות: ואמר אבי מורי זצ"ל פי פוננתה הנה עפ"י מאמר הגמרא בע"ז דף כ"ה ע"ב לענין עכומ"ז הקדמונים.

שאלו העכומ"ז להיכן הולך ירחיב לו את הדרך פדרך שעשה יעקב אבינו כו' עיי"ש ופירש רש"י ירחיב כו' אם הנה צריך לו לילה עד פרסה יאמר לו שני פרסאות אני צריך לילה אולי ימתין העכומ"ז מלהכותו עד פרסה שניה וזה יפריש ממנו קודם לכן.

זה הדבר הי' פה אליעזר לא חשב פי לבן ובתואל הם חשודים על ש"ד ולכן השיבה לו רבקה מקום ללון לינות הרבה ברמז הבינה אותו בינה שאנשי בית אבי חשודים ולכן

יִרְחִיב לָהֶם הַדְרֹךְ אֲזַי רָאָה וְהִבִּין כִּי הִיא צְדָקַת חֶרֶפָה הִיא לֹא נִשְׂאֵת עַל קְרוֹבֵי וְרֵאוּיָ לְהִיּוֹת אִשָּׁה לְאֲדוֹנוֹ.

וְלָכֵן יִסְפֵּר הַפֶּתוּחַ הַלְאָה וַיִּרְץ לָבֹן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעֵינַן וּפִיִּרְשׁוּ הַמְּפָרְשִׁים שְׂאֵלֵי־עֶזְרָה עֲמַד עֲצָמוֹ עַל הָעֵינַן מִיָּם מְקוֹם שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁלֹּט שָׁמָּה עַל הַמַּיִם פְּשָׁפִים כִּי מְדַבְּרֵי הַבַּיִת שְׁעָלָיו לְהִיּוֹת זֹהִיר וְנִשְׁמָר מִכָּל דְּבַר רַע: בְּפִרְשֵׁת וַיִּשְׁלַח ל"ד פְּסוּקֵי י"ג וַיַּעֲנֵנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֵת שְׁכָם וְאֵת חֲמוֹר, אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֵת דִּינָה.

הַמְּפָרְשִׁים עָמְלוּ עַל מַלְת בְּמִרְמָה שְׂאִין זֶה לְכַאוֹרָה פְּבוֹד לְבָנֵי יַעֲקֹב אָבִינוּ שְׂיִדְבְּרוּ בְּמִרְמָה וְהַתְּרַגּוּם מְתַרְגֵּם בְּחֻכְמָא אַבְל גַּם זֶה קָשָׁה מֶה הַחֻכְמָה שֶׁהִיא בְּזוּהַ. וְנִרְאָה לִי לְפָרֵשׁ שְׂתִיבַת בְּמִרְמָה לֹא קָאֵי עַל בְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁהֵם דְּבָרוּ בְּמִרְמָה חֲלִילָה אִף בְּמִרְמָה קָאֵי עַל דְּבָרֵי חֲמוֹר שֶׁהוּא תִּירָץ אֵת בְּנוֹ וְאוֹתוֹ שְׁשָׁכָם בְּנוֹ חֲשָׁקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְכֶם לֹא יַעֲנֵן שֶׁהִיא יָפָה אִף יַעֲנֵן שֶׁהִיא בְּתִכְסֶם בֵּת גְּדוּלֵי אֶרֶץ וְלָכֵן וְאֲשֶׁר תִּאֲמְרוּ עָלַי אַתֶּן וְגו' הַתְּלַבֵּשׁ שְׁכָם וְחֲמוֹר בְּאֲדָרְתַּת שְׁעָר לְמַעַן פַּחַשׁ לְאֹמֵר שְׁרָצָה בֵּת תְּלַמִּידֵי חֻכְמִים הַרוּצָה לִיקַח אִשָּׁה יְבָדוּק בְּאֵחִי ע"ז עָנּוּ הֵמָּה לוֹ שְׂדֵבְרֵיו אֵלּוּ הֵם בְּמִרְמָה שְׁקָר וְכִזָּב (כְּמוֹ בְּזִמְן הַזֶּה שְׁלֹפְעָמִים יִתְרָץ אִישׁ עוֹלְתָהּ שְׂפֹנוֹנָתוֹ הִיא לְעֵשׂוֹת עֲבָרָה לְשָׁמָּה.

אוֹ שְׂחֻפְצוֹ לְעֵשׂוֹת בְּזוּהַ מִצְנוּהַ יִשְׁיבּוּ הַשְּׂנִי הַדְּבַר הַזֶּה הוּא מְרָמָה וְעוֹל לֹא פִּינּוֹן כָּלֵל לְמִצְנוּהַ) כֵּן הַשְּׂבִיבּוּ בְּנֵי יַעֲקֹב דְּבָרֵיו הֵם בְּמִרְמָה. וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר הַדְּבַר הוּא פְּשׁוּט אֲשֶׁר טָמְא אֵת דִּינָה אֲחֻתָּם: מְעַרְכַת הָאֵל"ף סִימָן א אַבּוֹת הָעוֹלָם קִיַּיְמוּ כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִתְּנָה.

בְּנִדְפֵס בְּמַעְרְכָה זֹאת קפ"ו הַבֵּאתִי שִׁיטַת הַמְּפָרְשִׁים בְּהֵא דְקִיַּיְמוּ כָּל הַתּוֹרָה אִם הוּא דוֹקָא הָאֲבוֹת אוֹ גַּם הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם עִי"ש. וְעַתָּה רְאִיתִי לְהַגְאֹן הָעֵמֶק שְׂאֵלָה יצ"ו בְּפִרְשֵׁת מִטּוֹת שְׂאֵלְתָא קל"ז אוֹת ב' שְׂפַתְבּ בְּשֵׁם ס' נִפְשׁ הַחַיִּים שְׁכָל הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם גְּדוּלֵי הַדּוֹר לְמָדוּ זֶה מִזֶּה וְנִזְהָרוּ בָּהֶם אֲלֵא שֶׁלֹּא נִזְהָרוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּחַיִּיב וְגַם אוֹתָם הַנִּזְהָרִים בָּהֶם הוֹרוּ לְעֲצָמוֹן הַיִּתְרָה בְּעַת הַצְּנוּרָה וּבַהוֹרָאת שְׁעָה כִּי־עַקֵּב שְׂנַשָּׂא שְׂמִי אַחֲיוֹת וְעַמְרָם דּוֹדָתוֹ וְכו' עִי"ש וְלִפִּי הַנִּרְאָה סְבָרָא דְנִפְשֵׁיָהּ הוּא דְקִאֲמַר וְאִין הַכָּל מוֹדִים לְסִבְרָתוֹ שְׁהָרִי כְּמָה כִּי־כּוֹרִים כִּי־כּוֹרִים לִיִּישֵׁב מֶה שְׂנַשָּׂא יַעֲקֹב ב' אַחֲיוֹת וְעַמְרָם דּוֹדָתוֹ וְכִי־צָא כְּמוֹ שֶׁהֵבֵאתִי בְּנִדְפֵס שָׁם.

שׁוֹב מְצָאתִי דְהֶרַמ"א בְּתוֹשׁבָה מְשֻׁמַּע לִיהַ דְמַה שְׂדֵרְשׁוּ חז"ל בְּיוֹמָא דְף כ"ח עַל פְּסוּקֵי עַקֵּב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלֵי דְקִיַּיְמִים אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם אֶפִּילוּ עִירוּבֵי תְּבַשְׂלִין אִין בְּכָלֵל זֶה שְׂאֵר הָאֲבוֹת כִּי רַק אַבְרָהָם הוּא שְׂקִיַּיִם שְׂפַתְבּ בְּרִישׁ ס' יו"ד וְז"ל וְאֵע"ג דְּדִרְשִׁינּוּ עַקֵּב וְכו' דש"מ שְׁהִיָּה נוֹהֵג כְּפִי הַתּוֹרָה וְהַמְצָנָה וְאֶפִּילוּ מִצְנוּהַ מְדַרְבְּנָן מִכָּל מְקוֹם נוֹכַח לֹאֲמַר אִם הוּא שְׂמֵר אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ לֹא שְׂמְרוּ רַק הַחֻק הַנִּימוּסִי הַנִּמְסָר לָהֶם דְּהִיַּיְנוּ שְׁבַע מִצְוֹת בְּנֵי נַח דְּמִי לְנוּ גְּדוּל מְאֹדוּנִינוּ אָבִינוּ יַעֲקֹב עָלָיו הַשְּׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׂאָ שְׂמִי אַחֲיוֹת אֲלֵא ע"כ צְרִיכִים אָנּוּ לְהוֹדוֹת וְלֹאֲמַר כִּי הַפֶּתוּחַ כִּי יִדְעַתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה לֹא קָאֵי רַק אֲאוּתָן שְׁבַע מִצְוֹת שֶׁל בְּנֵי נַח וְכו' ע"ש וְשִׁיטָה חֲדָשָׁה הִיא לְעַנ"ד לֹא שִׁיעֲרוּהָ כָּל הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהֵבֵאתִי בְּנִדְפֵס שְׂנַדְחָקוֹ לִיִּישֵׁב מֶה שְׂנַשָּׂא יַעֲקֹב ב' אַחֲיוֹת וְעַמְרָם דּוֹדָתוֹ וצ"ע.

אחר זמן רב ראיתי בספר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) בקונטרס שיורי טהרה במערכה זו אות צ' שכתב בשם התוספות בספר דעת זקנים פרשת נישב (ד"ה וכל בנותיו) שפתבו דמה שהיו רוצים היו מקיימים (ונודמן לידי (פה עיהק"ו חברון) ס' וימהר אברהם וראיתי באות ח"י שהביא בשם הרב יפה מראה פרק א' דמענית סי' י"א שאבות העולם והשבטים קודם משה תורה האיסורים המפורשים בתורה לא נתחייבו בהם אלא הרוצה לא לשומרם לא הנה שומרם פגון יעקב שתי אחיות והשבטים אחיותיהם ולשמש בשנת רעבון.

ובשם מרן חיד"א בפתח עינים לחולין ד' ה' פתב דלא קיימו האבות מצות דרבנן ועירוב שאני שהיה לכבוד שבת ויום טוב ויש לי להעיר בדב"ק אף אין ספריהם אצלי ועוד קזון איה"ש) ולפי שעל פי דברי התוספות שם יש לפלפל במה שנדפס בענין זה ראיתי להעתיק דבריהם במלואם ואפריון נמטי להרב הנ"ל דדלי לן מרגניתא והוא שהביאו מה שנהלקו ר' יהודה ור' נחמיה דר' יהודה אמר תאומות נולדו עם השבטים ונשאום ור' נחמיה אומר פנעניות היו ומהו וכל בנותיו פלותיו שדרה אדם לקרוא לכלתו בתו וקשה דבת איש פנעני מתרגמין בת גבר תגרא דאיך אפשר אברהם צוה לאליעזר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני וכן צוה יצחק ליעקב ויהודה ישא פנענית אלא בת גבר תגרא ויש לומר דהיא אליבא דר"י דאמר תאומות נולדו עם השבטים וכו' וכן נראה מדכתיב ושאול בן הפנעני מפלל שהאחרות לא היו פנעניות אבל אליבא דר' נחמיה לא נצטרף לתרגם בת איש פנעני גבר תגרא אלא פנעני ממש.

מיהו קשיא אליבא דר"י מדאמרין קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין גם מצות יבום היו מקיימים כדכתיב בא אל אשת אחיך ויבם אותה ואם בן היאך השבטים נשאו אחיותיהם וגם יעקב היאך נשא שתי אחיות בחייהן ויש לומר שמאחר שלא נצטוו על התורה אף שידעוה ברוח הקודש מה שהיו רוצים היו מקיימים ומה שהיו רוצים היו מניחים והא דאמרין דלעתיד לבא פשנותנים ליעקב כוס של ברכה יאמר לא אברהם מפני שנשאתי שתי אחיות אלמא דשלא פהוגן עשה איכא למימר דמפל מקום הואיל ועתידה תורה לאסור איכא קצת עונש בדבר ואפילו הכי נשאן לפי שלא היה רוצה להוליד אלא מן הצדקניות ולא מצא פמותן וגם אחת מהן לא הייתה להוליד לבדה כל הי"ב שבטים עכ"ל וכמה מקלי מעלייתא שמעינן מלתייהו דרבותינו התוספות תן לחכם ויחכם וכתב עוד בשירי טהרה שם שבדרשותיו בפרשת ויגרא על פסוק על בן קרא למקום שהוא באר שבע כתב דאף שהאבות קיימו אפילו עירובי תבשילין אפשר דמקלי דחסידותא שאינן בתורת חיוב אינן בכלל הנה דאיכא קצת ממקלי דחסידותא שלא קיים א"א ושכפ' חיי שרה בפסוק ויוסף אברהם כתב שיש עוד מצות שלא קיימו ויש טעם לדבר ואין אצלי ספר דרשותיו לעיני במקלי דמר ובספר ערב פסח לידדי הגאבד"ק טראבלוס יצ"ו בפירוש ההגדה בפסקא וירד מצרימה אנוס עפ"י הדבר ויגר שם מלמד שלא ירד להשתמע כתב שהוקשה לבעל ההגדה איך ירד יעקב מצרימה והתורה עתידה לאסור ישיבת מצרים והאבות קיימו כל התורה ומפרק פלאחר יד ובשמים עלתה לו א'.

שהי' אנוס על פי הדבר וברוך המקום הוא היודע מאיזה טעם פמוס הוצרך לזה. ב'.

שלא ירד להשתקע וכל פי הא שרי כמו שכתב הרמב"ם הלכות מלכים וכו' ודבריו נכונים אבל גם בלא זה לא קשיא לפי שיטת הרמב"ן וישאר המפרשים דרך פשוטו בארץ היו מקימים כל המצות וכן לשיטת רבותינו התוספות על התורה הנ"ל לא קשיא וכן לפי דברי הרמ"א בתשובה הנ"ל ואין להאריך: והנה המפרשים חקרו איה יכלו אבות העולם לשמור את השבת (לדעת הסוברים דלא יצאו מכלל בן נח בין להקל בין להחמיר) דהא בן נח ששבת (היה) חייב מיתה ונאמרו בזה תירוצים רבים וראיתי בספר תורת עירובין לרה"ג מוהר"ר מנחם מאנדיל קרענגיל מקראקא יצ"ו בשו"ת עירוב שפסוף סי' יו"ד שכתב מעצמו תירוץ נכון על פי מה שכתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים שבת בן נח יש חילוק דאם שבת או עשה מועד לעצמו וכן מצוה אחרת ובין שעשה על דעת מצוה השם דאז דוקא חייב מיתה מה שאין כן בעושה לשם שחר פאינו מצוה ועושה מותר ואם כן אבות העולם שהשיגו כל התורה קודם שניתנה ואברהם אבינו נעשו שתי פליזותיו כשתי מעינות והיה יודע כל התרי"ג מצות בשרשן אזי היה מקיים אותן מעצמו רק לשם שחר ולא על דעת מצוה ועושה כי גם מזה ידע שכן נח חייב מיתה ואין שיהיה בזה עובד על מנת לקבל פרס משום דבלאו הכי אסור לו ועוד כמ"ש מוהרש"א בהקדושי אגדות סוטה דף י"ד בהא דאמרינו שם אמר הקב"ה למשה כלום אתה מבקש ליכנס לארץ ישראל אלא לקבל שחר וכו' דלא שיהיה על מנת לקבל פרס בדבר שאינו מחוייב מדינא ורק שמעצמו מחזיר אחריו דוקא להכניס את עצמו לקיים אותו דבר עי"ש והאריך קצת ליישב כמה עניינים בזה ושקיל וטרי אם הגירסא היא קנים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין או הגירסא היא אפילו עירובי חצרות עי"ש: (ב) אדם דממעטינו עכומ"ז כדאמרינו אתם קרויים אדם ואין עכומ"ז קרויים אדם ראיתי בס' חדש זכר יהודה להגאון מוהר"י בטלן בתשובה סי' ג' (בד"ה אבל) שהקשה על מה שכתבו התוס' בבבא מציעא דף קי"ד דלא קיימא לן כר' שמעון דאמר קברי עכומ"ז אין מטמאים באהל דלפי דבריהם צ"ל דמאדם לא ממעטינו עכומ"ז דהא ר' שמעון דאמר אין מטמאים באהל היינו משום דדריש אדם למעט עכומ"ז וקשה דהרי בכריתות דף ו' קי"ל דהסוף עכומ"ז בשמן המשחה פטור משום דכתיב על בשר אדם לא יסוף ודחוק לומר דסברי התוס' דהתם טעמא הוא משום דכל שהוא בסוף ישנו בבל יסוף וכו' כדתני תנא קמיה דר"א התם וכו' עי"ש שהניחו בתימה ותמיה לי על גדול שפמותו שנעלם ממנו שהתוס' בסנהדרין דף ט"ן ע"א וביבמות דף ס"א ע"א הביאו מ"ש רש"י שם דר' מאיר דדריש מאשר יעשה אותם האדם דאפילו עכומ"ז שעוסק בתורה יש לו שחר ככהן גדול לית ליה דרשת ר' שמעון אתם וכו' והקשו דהא ר' מאיר בפ"ק דכריתות קאמר דהסוף את הנכרי בשמן המשחה פטור ומשמע דטעמא משום דכתיב על בשר אדם לא יסוף למעט עכומ"ז ותיירצו דר"מ דפותר סוף את העכומ"ז לאו משום דאדם ממעט עכומ"ז אלא משום דכל שישנו בסוף ישנו בלא יסוף וכו' עי"ש ואם כן לא קשיא על דבריהם בבב"מ דיש לומר דאף דלא קיימא לן כר' שמעון (דקברי עכומ"ז אין מטמאין באהל) ולא דרשינו אדם למעט עכומ"ז מפל מקום שפיר נקיטנו דהסוף את העכומ"ז פטור דכל שישנו בסוף וכו' פמובן והנה בנדפסבאות ע"ד הבאתי סוגיא דכריתות הנ"ל ופשטק בן הרמב"ם בראשון מפלי המקדש הלכה ו' והבאתי מה שהקשה בהגהה על דברי הש"ס והרמב"ם וכתבתי ששמעתי שבעל הגהות שעל הפסוק משנה מר ניהו הרב מרפבת המשנה אנפני וכן

פְּתַבְתִּי בַּקְּוֹנְטְרִיס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ו אוֹת ל"ה וּבִסְפָר דְּבָרֵי חֲכָמִים וְעַל זֶה כָּתַב לִי יְדִידִי הַרֵה"ג מוהר"ר בְּרוּךְ עֵין מַח"ס הַיְקָר דְּבַר מְצֻנָה יצ"ו מְעִיר אֲמִדוֹר בְּמַכְתָּבו י"א כְּסָלִיו תַּרְח"ן) שְׁלֵא יִתְכַּן לֹאמֹר כִּי וְהִבְאֵתִי דְּבָרֵי בַּקְּוֹנְטְרִיס הָעֲרוֹת סִי קי"ז אוֹת ס"ג עי"ש: וּמָה שֶׁתִּמְהַתִּי לְמַעַלְהָ עַל הַגָּאוֹן זָכַר יְהוּדָה הַגֵּה מְקָרוֹב הַשְּׁגִיתִי סֵפֶר בָּאֵר שְׁבַע וְרֵאִיתִי בְּחִידוּשָׁיו לְכָרִיתוֹת דָּף ו' ע"ב (אַתֶּם קְרוּיִים וְכו') וְאִם תֹּאמַר בְּרִישׁ ע"ז וּבִפְרָק אַרְבַּע מִיתוֹת עֲכוּמ"ז הָעוֹסֵק וְכו' וּפְיָרֵשׁ רַש"י דִּהְיָא לִית לִיהָ הָא דַּר' שְׁמַעוֹן וְזֶה יִתְכַּן לְפִי סְפָרִים דְּגָרְסֵי ר' יִרְמְיָה אֲבָל לְסְפָרִים דְּגָרְסֵי ר' מֵאִיר קִשְׁיָא דְשְׁמַעִינָן לִיהָ הָכָא דְסָף לְעֲכוּמ"ז פְּטוֹר וּמִשְׁמַע דְטַעֲמָא מְדַכְתִּיב עַל בְּשַׁר אָדָם כּו' מִיְהוּ מְצִינָן לְמִימַר דְטַעֲמִיָּה הָכָא מִשּׁוּם דְכָל שֶׁהוּא בְּסָף וְכו' וְכָל שְׁאִין בְּסָף אֵין בְּלֵא יָסָף כְּבָר תִּיְרָצוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרָק הַבָּא עַל יְבֻמָּתוֹ בְּשֵׁם רַבִּינוּ תָּם דִּישׁ חִילוּק בֵּין אָדָם לְהָאָדָם וְכו' אֵלוֹ תוֹרְףָ דב"ק.

וְיֵשׁ לְהַעִיר דְדָמֵי פְּנֻמְיָה דְרַב דְשִׁינוּיָא דְמִשְׁנֵי מִיְהוּ מְצִינָן לְמִימַר וְכו' מְדַנְפְּשִׁיָּה קֶאָמַר לָהּ וְהַדַּר מִיִּיתִי מֵאִי דְמִשְׁנֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּשֵׁם רַבִּינוּ תָּם וּבְשֵׁם רַבִּינוּ מְשֻׁלָּם וְכו' וְהָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם שֶׁהוּן הֵן דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסַנְהֶדְרִין וּבִיבְמוֹת בְּסוֹנְגִיָּא שֶׁהַזְּכִיר הָרַב וּבְכֵן לֹא יִדְעָתִי לָמָּה לֹא הַזְּכִיר בְּזֶה אֶת רַבּוֹתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת וְגַם מָה שֶׁכָּתַב שְׁדִּבְרֵי רַש"י יִתְכַּן רַק לְסְפָרִים דְּגָרְסֵי ר' יִרְמְיָה וְכו' הֵם דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם וְגַם עַל הַחִילוּק שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם רַבִּינוּ תָּם לֹא יִדְעָתִי לָמָּה הוֹצֵרָה לָמָּה שֶׁכָּתַבו בְּפָרָק הַבָּא עַל יְבֻמָּתוֹ וְהֵלֵא גַם בַּע"ז וּבְסַנְהֶדְרִין כָּתַבו כֵּן וְרַחוּק לֹאמֹר שֶׁכָּל מָה שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן בְּזֶה כָּתַבו עַל פִּי הַרְשׁוּם בְּזַכְרוֹנוֹ אֲשֶׁר הִטְעִיָּהוּ לְדַמּוֹת כִּי סְבָרָא דְנִפְשִׁיָּה הוּא וְלֹא עֵינָן בְּאוֹתוֹ פָּרַק בַּתּוֹסְפוֹת בְּגוֹפֵן שְׁלֵהֵן וּבְעֵיקַר פְּלָלִין (אָדָם לְמַעַט עֲכוּמ"ז) עֵינָן בְּמָה שֶׁהִבְאֵתִי לְקַמֵּן בְּאוֹת זוֹ (בַּד"ה וּבְמַכְתָּב) וּבְמָה שֶׁהִבְאֵתִי בַּקְּוֹנְטְרִיס הָעֲרוֹת לְכָלֵלִים סִי נ"ו אוֹת ל"ח עַל מָה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בְּאוֹת מ"ד: וּבְמָה שֶׁהִבְאֵתִי בְּנִדְפָס בְּאוֹת ע"ד (בְּסוֹף ד"ה וְרֵאִיתִי), בְּשֵׁם מְרַן חִיד"א בַּס' דְּבַשׁ לְפִי דִישְׁרָאֵל הֵם אֲחוּזִים לְמַעַלְהָ נִקְרָאִים אָדָם שֶׁהוּא שֵׁם מ"ה וְעֲכוּמ"ז שֶׁהֵם מְסוּר"א חֲמֻשִׁים ש"ט כִּי נִקְרָאִים הָאָדָם וְכָתַבְתִּי לְפַקְפֵּק דְטַעַם זֶה הִיָּה נִכּוֹן אִם כִּינּוּי הָאָדָם לֹא הִיָּה אֲלֵא לְעֲכוּמ"ז כְּמוֹ שֶׁכִּינּוּי אָדָם אֵינוֹ אֲלֵא לִישְׁרָאֵל אֲבָל לְפִי הַמְּבֹאֵר בְּדִבְרֵי הַתּוֹסֵף דְּכִינּוּי הָאָדָם אֵינוֹ מִיְנוּחַד לְעֲכוּמ"ז בְּלִבְד אֲלֵא כּוֹלֵל יִשְׂרָאֵל וְעֲכוּמ"ז וְהוּא מְוַכְרַע מְמַקְוֵמוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם שְׁאֵפִילוֹ עֲכוּמ"ז וְכו' אִם כֵּן אֵינוֹ נִכּוֹן הַטַּעַם שֶׁהוּא בְּגַמְט' טָמֵא וְכו' עי"ש.

לְזֶה הַשִּׁיב יְדִידִי הַרֵה"ג מוהר"ר יוֹסֵף אַרְיָה פְּרַעֲגֶעֶר מְבָרִיֶּסֶק מַח"ס מְנַחַת יוֹסֵף יצ"ו וְנ"ל בְּאוֹת ע"ד הַשִּׁיגוֹ ע"ד מְרַן חִיד"א בְּדַבַּשׁ לְפִי בַּמ"ש הַחִילוּק דִּהָאָדָם כּו' מְדַבְּרֵי ר"ת דְעַל כָּל פְּנִיִם מְוַכְרַח דִּישְׁרָאֵל גַּם כֵּן בְּכָלֵל הַגֵּה לֹא עָלְיוֹ תְלוּוֹנָתָם כִּי גַם מוֹרוֹ הַגֵּה"ק בְּסָפְרוֹ אוֹר הַחַיִּים הַק' בְּסִדְרָא דִּיוֹמָא פְּרִישַׁת אַחֲרֵי פ' י"ח פְּסוּק ה' שַׁכ"כ דִּידוּע לִיו"ח דְחֻשְׁבוֹן הַמַּעֲוֹלָה שֶׁל אָדָם (וְר"ל שֵׁם מ"ה פִּידוּע) וְלֹא שֶׁל הָאָדָם כִּי הַמּוֹסִיף גּוֹרַע וְכו' וְנִאֲמָן עָלֵינוּ הַרֵה"ק בְּעִדּוֹתוֹ שֶׁכֵּן רָאָה בְּסֵפֶר הַזֶּהָר וְעַם כִּי מְלִשׁוֹנוֹ שֶׁל הַזֶּהָר בְּפְרִישַׁת תַּזְרִיעַ דָּף מ"ח מְבֹאֵר שֶׁגְדוּל שֶׁכְּבוֹלֵם אָדָם י"ל ע"ד שְׁפִי בְאוֹה"ח שֶׁם בְּפְסוּק הַזֶּה"ל כֵּן י"ל כָּאֵן שֶׁתּוֹסֶפֶת הַה"א בָּאָה לְשִׁימוּשׁ שֶׁקָּאִי עַל פְּסוּק נַעֲשֶׂה אָדָם וְאֵינוֹ מְעִיקַר הַשֵּׁם וּבְדִבְרֵי הוֹכַחַת מְנִי"ר מְדַבְּרֵי ר"ת מְדַרְשַׁת ר' מֵאִיר יֵשׁ לֹאמֹר דְּכֹנְנַת הָרַב חִיד"א וְהָאוֹר הַחַיִּים גַּם כֵּן דְּבָכָל מְקוֹם שֶׁרָצָה הַכְּתוּב לְכָלֵל גַּם עֲכוּמ"ז מְזַפְרֵוֹ בְּשֵׁם הָאָדָם וְלִכֵּן אֵינוֹ מְזַפְרֵוֹ בְּשֵׁם אָדָם דִּהוּא מְדַרְגָּה גְבוּהָ מִשֵּׁה"ק עַכ"ד יצ"ו וְהַמַּעֲיִין יִבְחַר וְיִקְרַב.

רק זה אומר כי מה שפּוֹתב שרבו של מָרְן חיד"א מר ניהו רבין חסידא ח"ק לישראל
אור החיים במחילת כ"ת לא כן הדבָר כי רבו הנה הגאון בעל ספר נחפה בכסף וזה פשוט
ולפורסמות אין צריד ראיה: והנה בנדפס באות ע"ה הבאתי דברי התוס' בכמה מקומות
דרך מאדם ממצטינו עכומ"ז אבל בני אדם פולל גם עכומ"ז ושכ"כ בזה"ק וכו' עי"ש
ויש לתמוה על רבין חסידא רל"ץ בסה"ב חיים מירושלים בדרוש א' למילה גומר 6
שדרש מקרא מלא אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה על מצנת מילה שגאמרה
לישראל ולא לבני נח דכן אדם ממצט עכומ"ז דאדם קרויים וכו' עי"ש שלא זכר דאדם
לחוד ובני אדם לחוד ואיני רואה בענייני מקום לחלק בין בני אדם לכן אדם ועל כל
פנים אם דעת הרב לחלק פו הנה לו לפרש ולא לכתוב כמדבר על הידוע דמסתמא פו
אדם פבני אדם ואין להקשות בעיקר הפלל (דבני אדם כולל גם עכומ"ז) מדכתיב גם בני
אדם גם בני איש (תהלים מ"ט) ופירש רש"י בני אדם בני אברהם שנקרא האדם הגדול
בענקים בני איש בני נח שנקרא איש צדיק דמשמע דבני נח אינם נכללים בבני אדם דיש
לומר שאמר פו לתוספת ביאור שהרי גם בני אדם גם בני איש מנותרים אחרי שאמר
האינו פל יושבי חלד הרי פלל פל הברואים אלא דניחא ליה לפרטם בתוספת ביאור:
אחר זמן רב השגתי ספר יקר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) וראיתי במערכת
הבי"ת אות ט' שפכת דבני אדם נקראו העכומ"ז פדאיתא בגטין דף מ"ז ע"א (פכת פו
מסבא דנפשיה וכיונה דעתו לדברי רבותינו בעלי התוספות בשלשה מקומות שציניתי
בנדפס והם בבבא קמא דף ל"ח ובע"ז דף ג' וביבמות דף ס"א ע"א) שוב פכת ומזהר
הקדוש בכמה דוכתי ואחד מהם בח"ב דף פ"ו ע"א דכן אדם לא איקרי אלא ישראל ואני
הדל הבאתי בנדפס דבזהר פרשת שלח לה דף קע"ג ע"ב מתבאר דעכומ"ז קרוים בני
אדם שפן אמרו שם מהו נגד בני אדם נגד עכומ"ז עי"ש ומעשה לפי עדות הרב טהרת
המים דבמקומות רבים בזהר הקדוש ממצט מכן אדם עכומ"ז צריד לומר דיש לחלק בין
בני אדם לכן אדם ומתיישבים בנה דברי הרב חיים מירושלים בדרשתו על פסוק וכן
אדם יחזיק בה הנ"ל כמובן אלא שלמיעוט ידיעתי וחסרון בקיאותי לא ידעתי איה מקום
פכוד דברי הזהר הקדוש הם המדברים דכן אדם ממצט עכומ"ז וממקום שפא הרב טהרת
המים (בח"ב דף פ"ו והוא בפרשת יתרו) אין ראיה לכן אדם שהרי לא דברו שם בכן
אדם אלא על אדם הוא שאמרו שהוא למצט עכומ"ז פדכתיב ואמן צאני וכו' אדם אדם
אדם קרויים כו' וכדאמרין בש"ס ותו לא מידי: והנה אחד מתלמידי הי"ו שאל בעיקר
הפלל דאדם ממצט עכומ"ז דהרי מצינו בכמה מקומות דכתיב אדם וכולל גם עכומ"ז
והציע לבני איזה מקראות ואמרתיו לו שיש ליישבם.

א'.

על פי דברי התוספות בבבא קמא דף ל"ח ע"א (ד"ה אלא) על פסוק דהאדם והבהמה
אשר ימצא בשדה (שמות ט') דהתם הנה קודם מתן תורה עי"ש. והתוספות בגזיר דף
ד"ן ד"ה או בקבר הקשו לר' שמעון דס"ל ק' עכומ"ז אין מטמאים באהל למה הנה מצייני
ר' בנאה מערת המכפלה בבבא בתרא דף ח"ן הלא אין מציינים אלא על טומאת אהל
ואמר הריב"א דשפיר קרייה אדם אדם הראשון ואברהם האדם הגדול ובבבא בתרא
פכתו מצייני מערתא משום דטומאה בוקעת ועולה וא"ת ק' עכומ"ז אין מטמאין באהל
וא רבנן דסברי דמטמאים באהל מפל מקום בקבר שלפני הדבור ל מרבי בגזיר אלא

בנגיעה מאו בקבר ויש לומר דאברהם נקרא אדם וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם עכ"ל נראה מדבריהם דרק קברי אדם הראשון ואברהם שנקראו אדם הוא דמטמאים אבל לא קברי שאר באי עולם אף שקודם מתן תורה ומה שכתבו בבבא קמא שקודם מתן תורה פולם נכללים באדם היינו בשם אדם האמור בתורה קודם מתן תורה שאז פונתה התורה את כל באי עולם בשם אדם אבל בשם אדם האמור בתורה אחר מתן תורה פהא דכתיב אדם פי ימות באהל לא נכללו באדם פי ימות וכתב הגאון מוהרש"א על דברי התוספות בב"ב ה"ל שפונתם שלפני הדבור עדיף טפי ומטמא אף לרבי שמעון וכן הוא בחידושי הרמב"ן והייתי מבין מדב"ק שגם הרמב"ן פתב בפירוש הריב"א אמנם מקרוב השגתי חידושי הרמב"ן לבבא בתרא ועיניתי שם ואכן נודע שפונתו שפחידושי הרמב"ן הובא פירוש זה אף הוא הרמב"ן לא פחר בפירוש זה ואעתיק דב"ק וז"ל הא דציין ר"ב מערסיהדאדם הראשון ודא"א איפא מאן דקשיא ליה דהא אין ק' עכומ"ז מטמאין באהל ואמאי מציינ מערתא דבני נח ויש מתרצים דכי אמרינן אין ק' עכומ"ז מטמאין באהל ה"מ אחר הדבור אבל קודם הדבור פלומר לאותן עכומ"ז שפבר מתו קודם מתן תורה מטמאין הן באהל שאף הן היו קרונן אדם דתניא בספרי או בקבר וזה קבר שלפני הדבור ואינו מכונן אצלי לגבי נגיעה תניא ומאהל אימעיט וכן פרש"י במסכת גזיר ובגמרא נמי מוכח ולא ידעתי למה ציינ אלא מפני כבודם שהרי קיימו וקבלו עליהם תורה או שפא לא הנה סובר פרבי שמעון בן יוחאי אע"פ שהלכה פמותו ורבינו תם הנה חומר דהלכתא פרבנן דאמרינן קעכומ"ז מטמאין באהל וכתבתי במס' יבמות עכ"ל הנה רואה שהביא הפירוש שלפני הדבור מטמאין באהל ואין ריח חקמתו נוחה הימנו: וראיתי להגאון באר שבע בחידושי להוריות דף יו"ד (בד"ה אדם פי יתנה) אמאי דאמרינן התם אדם פי יתנה מן הדבור ואילך פתב וז"ל נראה דאף לרבי שמעון וכו' איצטריף למעטן מנגעים מדכתיב יתנה ולא מצוי למעטן מדכתיב אדם אף דקודם מתן תורה נחשבים כעכומ"ז וכו' ויש לומר וכו' ועוד יש לומר משום דדוקא אחר מתן תורה איקרו ישראל אדם איפא לפלוג' אבל קודם מתן תורה אין חילוק ובה מתנישב מה שהקשו התוס' גבי רבי בנאה דהנה מציינ מערתא וכו' ומירצו וכו' (הביא פל דבריהם שפבבא בתרא דף ח"ן ה"ל) ובמה שפירשתי אין אנו צריכים לתירוץ וכו' עי"ש מה שהקשה גם לתירוץ ולתירוץ התוס' וכנראה שהבין מדבריהם פמו שהבין הגאון מוהרש"א שרק על אברהם ואדם הראשון הוא שפוכרים התוספות שנקראים אדם אבל לא פל העכומ"ז אף קודם מתן תורה ואיהו סובר דקודם מתן תורה אין חילוק בין ישראל לעכומ"ז שגם עכומ"ז נכללים בשם אדם וכמשמעות דבריהם שפבבא קמא ה"ל וחידושי הוא שנעלמו דבריהם מעיני הרב באר שבע שלפי הנראה מה שתירץ הרב שקודם מתן תורה אין חילוק פיונה דעתו לדברי התוספות שפבבא קמא ה"ל ונראה מדברי התוספות בסנהדרין דף ט"ו בד"ה אלא דלא סבירא להו דיחויא דדחו בפבבא קמא שהרי הביאו מה שחילק רבינו תם בין אדם להאדם וסיימו להכריח פן וז"ל תדע דלא מיייתי בפרק הפא על יבמתו מדכתיב במצרים (שמות ב') פל האדם והבהמה עכ"ל ועיין עוד בתוספות פרק בתרא דנה דף ע' ע"ב ד"ה ואין נציב מלח ולהגאון מוהרש"א שם נחזור למאי דאתאן עלה (שיש ליישב המקראות עפ"י החילוקים שנאמרו בזה): ב מה שכתבו התוספות בפבבא קמא שם דכשמזכיר השם מכנה את העכומ"ז בשם אדם (לולא ה' שהנה

לנו בקום עלינו אדם) כלומר דבר חלש שנולד מאדם: ג מה שחילק ר"ת שיהביאו התוספות בכמה מקומות דונקא אדם ממעט עכומ"ז אבל האדם כולל פולם ומה שפכתתי בנדפס באות ע"ד בדרך י"ז (בד"ה ונשם) כמה שהוכיח הגאון רמ"ן מדברי רש"י בפי החוקש דלא סבירא ליה לחלק כר"ת שלא היה צריך להוכיח פן מפירושו הנ"ל שהרי מפניך יוצא פן מדב"ק מדכתב דמאן דדריש מאשר יעשה אנתם האדם נחי לומר דאף עכומ"ז העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול לית ליה מאי דדריש ר' שמעון אנתם קרויים אדם וכו' עי"ש.

ראיתי עתה שפן מתבאר גם מדברי רש"י בפירושו לקהלת סי' י"ב פסוק ה' דכתיב פי הלה האדם אל בית עולמו (במה שהביא ממדרש קינות שפותרו על ישראל) פי הולך האדם ישראל שנקראו צאן אדם אדם אנתם הרי דלא משמע ליה לחלק בין אדם להאדם ובאמת קשה מזה על מה שחילק רבינו תם בין אדם להאדם והרי לפנינו דרשת המדרש הלזו דשמעינו דמאן דאמר דאדם ממעט עכומ"ז גם בהאדם סובר פן ואין ענין לזה מה שאמרו אין למדין מן האגדות שהרי כתבו הרבה מחברים שאין זה אלא פשטות דבריו התלמוד ומפניך יוצא מפה קדוש רבינו תם עצמו בדבריו שעל ספר הישר שהבאתי תורף דב"ק בנדפס אות צ"ה דסמכינו על המדרש והאגדות כל שאינו סותר תלמודין עי"ש ודוחק לומר דרק אליבא דמאן דדריש מאשר יעשה אנתם האדם נחי לרבות עכומ"ז העוסק בתורה הוא דאמר לחלק פן אבל מודה הוא דלר' שמעון אינו מוכרח לחלק בין אדם להאדם ובין בזה ובין בזה ממעטינו עכומ"ז והדרשה שבמדרש שהביא בפירושו לקהלת תדרש אליבא דר' שמעון דמנא ליה לחדש האי פלוגתא.

ועל מה שתמהתי בנדפס בדרך י"ז (בד"ה וראיתי) על הרה"ג מוהרא"ף בס' אברהם אנכי שכתב דהאדם נאמר דונקא על ישראל וכו' עי"ש פוק חזי בקונטרס הערות לכללים מה שהבאתי בזה בס' נו"ן אות ד': והנה בנדפס אות ע"ד ציינתי לעיני בשו"ת חתם סופר ביו"ד סי' של"ו (בד"ה וכבר) בשם התורת חיים הספר בחילוק זה ועתה ראיתי נכון להעתיק דב"ק וזהו וכבר הארכתי במקום אחר כמה שאמרו חז"ל אין עכומ"ז מטמאים אציע מ"ש תוספות פ"ק דע"ז לחלק בין אדם להאדם דגם עכומ"ז נקראו האדם והסביר תורת חיים פי האדם בה"א הידיעה קאי אהגוף העומד בפנינו ובזה בין עכומ"ז ובין ישראל צורת אדם הוא אף אדם בלא ה"א הידיעה קאי על תוכו אדם פנימי חלק אלק"י ממעל זה קאי על ישראל כו' וחושב אני שאפשר לומר שהחמירה תורה בטומאת המת שלא יבאו ליהנות וכעין הא דנדה נ"ה ע"א אלא התם בעור אדם דרבנן ואני אומר בבשר אדם דאורייתא ואם פן בשר עכומ"ז דמותר בהנאה אינו מטמא באהל על כל פנים לא החמירה התורה פי אינו צריך הרחקה והא גופא טעמא בעי הוא משום דכל העכומ"ז חושבים פי בפירוד הנשמה מהגוף נשאר הגוף בלי שום לחלוחית רוחניות על פן קוראים הרוח (זעלע) והגוף פגור (געקערפערט) שהוא כולו גוף (קערפער) ולכן מנתחים אותו ואין חוששים לבזיונו ולכן מותר בהנאה ואין עכומ"ז במוותם קרויים עוד אדם לפי דעתם ואמונתם אף בני ישראל מאמינים גם אדם פי ימות באהל עדיין במוותו נקרא אדם פנימי ולא פגור (קערפער) פי גם גופו שהיה נרתק לנשמה נשאר בו לחלוחית קדושה ונוהגין בו כבוד ואומרים עליו קללת אלקי"ם תלוי ע"ד רמב"ן פרשת ויצא שרמזתי ע"כ אסור בהנאה וממילא מטמא ועד"ז יובנו דברי חז"ל במשנה שלהי מסכת ידים עכ"ל עיני שם

היטב בלשונו: ולפום ריהטא נראה מדבריו דרק אחרי מותם הוא דאין נקראים אדם ואין מטמאים באהל לפי שיטתם שאחר המיתה לא נשאר שום לחלוחית רוחניות וכו' אבל בעודם חיים שיש בגוף רוחניות וזה ליתיה בהכחשה שגם הם מודים בזה שפיר נקראים אדם ואם לכה נתפונן תמיהה לי דאם פן מאי מקשינן ביבמות דף ס"א ע"א מדכתיב גבי גיגה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם והרי שם חיים היו וגם מסוגיא דכריתות דף ו' ע"ב קשה דאמרינן שם דהספד משמן המשקה לעכומ"ז פטור דכתיב על בשר אדם לא יסד ואף שאמרו שם עוד טעם אחר כל שהוא בסד ישנו בלא יסד מפל מקום הטעם הראשון לא נדחה ומדברי הרמב"ם בראשון מהלכות פלי המקדש דין ו' מתבאר שתופס טעם הראשון וכמה מן הדוחק הוא לומר דהספד לעכומ"ז פלומר אחר שמת וגם כמה שהקשו התוספות נרש"י אהא דדריש ר' שמעון דקברי עכומ"ז אין מטמאין באהל כו' מדדריש ר' מאיר שאפילו עכומ"ז העוסק בתורה הרי הוא פכהן גדול דכתיב אשר יעשה אותם האדם וכו' והוצרכו לתירוצים שונים (רש"י פתב דר' מאיר לית ליה הא דדריש ר' שמעון ורבנו תם מחלק בין אדם להאדם ועוד אינה תירוצים ששאמרו בזה) מוכח דאין חילוק בין מתים לחיים כמובן ודברי הגאון חתם סופר שגבו ממני הדל לעומק המושג וקוצר המשיג וצ"ע ועיין לקמן בד"ה ובעיקר פללין וכו' מה שהבאתי בשם ס' ילקוט הגרשוני בשם הגהות החתם סופר ומדברי התוספות בכמה מקומות שהביאו מה שחילק ר"ת אין הכרח כמה שהביאו סברתו שסוכרים כמותו דהא חזינו דבשיטה מקונצת לכבא קמא דף ל"ח (בד"ה אלא האדם) מביא שהרא"ש הנפיר מה שכתבו התוספות בשם רבינו תם וכתב להסביר סברתו וז"ל והיינו טעמא דהאדם הוי מיעוט אחר מיעוט אדם הוי מיעוט האדם הוי מיעוט פאומר המין אשר שבאדם כמו הירד המין מנת שפירד ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות עכ"ל וחזינו להרא"ש שכתב מפני דלא מחלקינו בין אדם להאדם כמו שהביא בשמו בשיטה מקונצת על פרייתות לדף ו' ע"ב ע"ש הרי דא דסברא דנפשיה היא דלא לפלוגי בין אדם להאדם בכל זאת מביאוקרא דברי רבינו תם ויעש לו מטעמים טעם פעיקר דאורייתא אין מיעוט אחר מיעוט וכו' ולכן גם על רבותינו התוספות נאמר פן דאף שהביאו סברת רבינו תם אין מזה הכרח שסוכרים כמותו פן הנה נראה פשוט לדעתי הענינה ונהו ניחא לי בזה דברי התוס' בכבא בתרא דף ח"ן ע"א ד"ה מצינו שהביאו אקרא דאדם פי ימות באהל דאברהם אבינו נקרא אדם האדם הגדול דמתבאר דלא שאני להו בין אדם להאדם:

אמנם ראיתי למרן הפרי חדש בגימוריו על הש"ס שבספר מים חיים דף י"ג על דברי התוספות בכבא בתרא דף ח"ן ד"ה מצינו שכתבו דמה שהיה ר' בנאה מציין מערת המכפלה הוא משום דאברהם נקרא אדם (ולא נתמעט מקרא דאדם פי ימות באהל) דכתיב האדם הגדול וכתב על דבריהם עיין בתוספות דריש עכומ"ז דף ג' ד"ה פהגים שכתבו דהעכומ"ז קרוים האדם ואם פן אפילו תימא (אמר המחבר לולא דמקסתפינא הייתי מגיה אף על גב דאברהם נקרא וכו' דנדאי מקרא מלא הוא ביהושע סוף סי' י"ד) דאברהם נקרא האדם אין ראוי לטמאות באהל פיין שאינו נקרא אדם ודוק ושוב פתב ליישב וז"ל ונראה לי ליישב דשאני התם דכתיב אשר יעשה אותם האדם ונהו מצי למימר אדם ואמר האדם לרבות עכומ"ז דאי למעוטי ליכתוב אדם אבל הכא ה"א דהאדם היא ה"א דידיעה וכו' והוי כאילו כתיב אדם עכ"ל ובהגהות רבינו הלבוש עם תיקונים

להגאונים מפרשי הים למסכת בבא מציעא דף קי"ד ע"ב ציינו דברי הפרי חדש אלו וסיימו וכבר קדמו בס' בית יעקב עכ"ל ואין ס' בית יעקב אצלי לראות דב"ק ועל פל פנים הרב פרי חדש דעת שפתיו ברור מללו דמשמע ליה שגם התוספות נקטי פחילוק רבינו תם ומאי דמשמע להו שגם אברהם נקרא אדם הוא משום דהאדם דכתיב גביה הוא פאילו פתיב אדם ובתוספות בבא קמא דף ל"ח ד"ה אלא פתבו להכריח חילוק זה מדלא פריה מקרא דהאדם והבהמה אשר ימצא בשדה ודחו דהתם הוי קודם מתן תורה וכלומר שאין הכרח משם אבל מפל מקום אפשר שמודו שיש לחלק פן וכן מצינו רק את כל האדם הפו לפי חרב עד השמידם אותם יהושע י"א י"ד) הרי דקראם בשם האדם אף דקאי רק אעכומ"ז וכל שפן שינכללו בתיבת האדם הנאמר בישאל המורם מהאמור למעלה הוא כי שלמים וכן רבים סוברים שהתוספות נקטי פשיטת רבינו תם וכן מתבאר מדבריהם בסנהדרין דף ט"ו שאחר שהביאו חילוק רבינו תם פתבו תדע מדלא מיייתי ביבמות מקרא כל האדם והבהמה (שמות ב') ולא דחו כבבא קמא שאני התם דאירי קודם מתן תורה הן אמת שמדברי התוספות במגילה דף כ"ג ד"ה ואדם מי קדוש נראה דלא סבירא להו פחילוק רבינו תם שהרי על אדם המזוזה במשנה מקשים מסוגיא דגטין דיליף מקרא דאשר יחרם מן האדם וכו' ע"ש שמוכח לכאורה דאדם והאדם שוים לדעתם ואולי יש לומר דכיון דכתיב מן האדם דמשמע מיעוטא הדר הוי האדם פאדם וזה דוחק אבל הנכון הוא שיש טעות הדפוס בדברי התוספות במה שכתבו משמא דגמרא פרק השולח מקרא דאשר יחרם מן האדם וצריה להיות מאדם לרבות עבדיו וכו' כמו שכתבתי לקמן (בד"ה ומה שציניתי) בשם חידושי הרש"ש למגילה שם: ועל פי דברי הרב פרי חדש הנ"ל יתכן לפרש מקרא פתוב בדברי הימים שני (סי' נ"ו פסוק כ"ט) כל תפלה כל תחנה אשר יהיה לכל האדם ולכל עמך ישראל וכו' ואתה תשמע השמים וכו' שבתחלה אמר על האנשים גדולי המעלה וחזר ואמר על כל עדת ישראל דאין נראה דאמר האדם לכלול גם את העכומ"ז שאם פן ולכל עמך ישראל למה לי ועיין גם פן בחידושי הרש"ש לבבא בתרא שם שגם לו הוקשה פקושית הרב פרי חדש ולא פתב לתרץ דהתוספות חולקים ארבינו תם מוכח דמשמע ליה דרבותינו התוספות נקטי פחילוק רבינו תם ומצאתי אליו עוד שמיניחם פן דעת רש"י והוא בחידושי הרש"ש לחולין ד' ה' ע"א שעל מה שכתב רש"י בד"ה מכם בכם חילקתי וכו' וגבי דידהו לא פתיב מיעוטא דליכתוב מן האדם כי יקריב קרבן דמשמע ולא פל האדם וכו' פתב וז"ל דליכתוב מן האדם אוילי פונתו לחילוק רבינו תם בעבודה זרה ד' ג' בד"ה פהנים בין אדם להאדם עכ"ל ובאמת שפן עלה בדעתי להבין פונת רש"י אלא שהיה קשה עלי לפרש פן בכונת רש"י שהרי פבר פתבתי למעלה (בד"ה נחזר) שמבאר יפה מדברי רש"י בסנהדרין דף ט"ו ע"א דלא סבירא ליה לחלק בין אדם להאדם שאם פן לא היה צריה לומר דר' מאיר לא סבירא ליה כר' שמעון דדריש אתם קרוים אדם ולא עכומ"ז והבאתי שפן פתב רש"י בפירושו לקהלת בשם המדרש ומפני זה לא נחה דעתי במה שעלה בדעתי בכונת דב"ק ועיניתי במפרשי הש"ס ומצאתי שהגאון מוהר"ם פירש פננה אחרת ולפי פירושו אין סתירה לרש"י מדידה אדידה ותימה בעיני על הגאון מוהר"ש שלא זכר שיטת רש"י בזה ומיניחם לו היפך משיטתו וגם קשה שלא עיין בדברי מוהר"ם הנ"ל ולזה יש לומר שמפני זה פתב בלשון אוילי לפי שעינו ראה מה שפירש מוהר"ם

בכוננתו אף אם פן תגדל התימה מדוע מ'אן ב'מה ש'ביאר מוהר"ם בכוננתו ש'פירושו יותר מ'רווח ב'פשוט ד'ברי רש"י ע"ש היטב פ'ירושו של מוהר"ם וב'אירו הוא נ'כון ב'דברי רש"י ש'הוא ב'לי ה'קדמה מ'בחון ו'בלי שום ת'בלין לא כן ל'פ'רוש ה'רש"ש צ'ריכים א'נו ל'מודעי ש'יש ח'ילוק ב'ין א'דם ל'ה'אדם וא'ם ה'יה ח'ילוק ז'ה מ'פ'רש ב'ש"ס לא ה'יה ק'שה.

ל'העמיס כ'ונה זו ב'דברי רש"י ש'כתב פ'ן כ'מדבר על ה'ידוע ל'בקי ב'ש"ס פ'מוהו א'בל מ'אחר ש'חילוק ז'ה לא נ'זכר ב'ש"ס ק'שה ל'העמיס פ'ן ב'דבריו ו'דברי ה'ג'און מוהר"ם נ'וחים ב'יותר: ה'ן א'מת ש'בספ'ר ב'אר י'צחק (הוא ש'יטה מ'פ'ארה על מ'סכת ח'ולין) ל'ג'און ב'דורנו י'צ"ו ר'איתי ש'פקפק על ד'ברי מוהר"ם ו'לכ'ן נ'טה ל'פרש ב'כוננתו כ'מו ש'פ'רש ב'ח'דושי ה'רש"ש ה'נ"ל ו'אעתיק דב"ק (ל'פי ש'ספ'ר ז'ה נ'דפס ח'דש מ'מש ו'זה לא כ'ביר ש'השג'תיו) ו'נ"ל ש'ם מ'פ'ם ב'כ'ם ח'לקתי ו'לא בע'כומ"ז ו'פ'רש רש"י מ'דכתב ה'אי מ'יעוט'א ב'יש'ראל ו'לא בע'כומ"ז ד'כתב איש כ'ו ל'רבות ש'נוד'רים הע'כומ"ז נ'ד'רים ו'נ'דבות ו'גב'י ד'ידהו לא כ'תב מ'יעוט'א ד'לקת'וב מ'ן ה'אדם כ'י י'קריב כ'ו מ'שמע ו'לא כ'ל ה'אדם ש'מע'ת מ'ינה ב'כ'ם ח'לקתי כ'ו ו'לא בע'כומ"ז ש'פ'ול'ן מ'תנ'דבים ו'כו ע'יין ב'מהר"ם ל' מה ש'כתב ל'פרש ב'זה ו'עדיין אי'נו מ'וכ'ן ד'מנ'א ל'ן ל'מעט ע'כומ"ז ל'ומר ד'עדיפי מ'יש'ראל ב'זה ד'כול'ן מ'תנ'דב'ין נ'מ'א ד'גלי ק'רא ב'יש'ראל ו'הוא ה'דין או כ'ל ש'פ'ן בע'כומ"ז ו'לע'ניו'ת ד'עתי נ'ראה ל'פי מה ש'כתבו ה'תוס' בע"ז ד'ף ג' ע"א ד"ה פ'הג'ים כ'ו ב'ש'ם ה'ר"ת ד'ארף על ג'ב ד'ממע'טינ'ן א'ת'ם ק'רני'ין א'דם כ'ו א'בל ה'אדם ש'פיר מ'קרי ג'ם ע'כומ"ז י'ע"ש א'ם פ'ן א'תי ש'פיר ד'אי ה'וי כ'תב מ'ן ה'אדם ו'כו ד'משמע ו'לא כ'ל ה'אדם א"כ ג'ם ע'כומ"ז ה'יו ב'כלל ה'אדם מ'מיל'א ד'מ'יעוט'א ד'מן ו'כו ה'וי ק'אי ג'ם פ'ן על ה'ע'כומ"ז ל'ומר ד'לא מ'פ'ול'ם מ'קב'לין ד'א'ם ה'וא א'דו'ק בע'ו"ג ו'כ'י'צ'א ב'זה אי'ן מ'קב'לין מ'מ'נו א'בל ה'שת'א ד'כתיב א'דם כ'י י'קריב כ'ו א"כ נ'תמע'טי כ'אן ע'כומ"ז ד'ה'א ה'ם אי'ן ק'רני'ין א'דם ו'ב'קרא ד'אי'ש אי'ש ו'כו ב'א ל'רבות ש'ג'ם ה'ע'כומ"ז מ'קב'ל י'ן ע"כ צ"ל ד'כ'אן ב'א ל'מעט ל'עני'ן ד'רש'א ד'מ'כ'ם ל'ומר ד'וק'א א'ת'ם ש'קרו'ים א'דם ב'זה כ'תבתי ת'בת מ'פ'ם ו'לא כ'ולכ'ם ל'הו'צי'א ו'כו א'בל לא בע'כומ"ז ד'מ'ינ'י'הו מ'פ'ול'ן מ'קב'לין ו'זה נ'ראה בס"ד עכ"ד י'צ"ו ה'רי ש'מה ש'כתב ה'ג'און ה'רש"ש ב'לש'ון כ'מסתפ'ק (או'לי ו'כו) נ'ק'יט ה'רב ה'נ"ל י'צ"ו ב'פ'שיט'ות ל'פרש כ'ונה זו ב'דברי רש"י ו'הספ'יר ד'בריו ב'א"ר ר'ח'ובות כ'נז"ל א'מנ'ם ב'מחיל'ת כ'תה"ר ל'דידי ח'זי ד'ה'א ג'רמ'א ל'יה ל'מר ל'פרש פ'ן ב'דברי רש"י ל'פי ש'נע'למו מ'מ'נו ד'ברי רש"י ב'סנ'הד'רין ה'נ"ל ש'מתב'אר ד'לא ס'ביר'א ל'יה ל'חלק ב'ין א'דם ל'ה'אדם כ'נז"ל ו'מה ש'הק'שה ד'ילמ'א ג'לי ק'רא ל'חלק (מ'פ'ם ו'לא כ'ולכ'ם) ב'יש'ראל ו'הוא ה'דין בע'כומ"ז נ'ראה ל'י ה'דל ד'לא ק'שי'א ל'פי ש'יטת מוהר"ם ד'מן ה'אדם ה'נה מ'שמע מ'יעוט'א ל'כל מ'ין ה'אדם א'ף ה'ע'כומ"ז א'חר ש'ידע'נו מ'קרא ד'אי'ש אי'ש ש'ג'ם ע'כומ"ז נ'וד'רים ו'כו וא'ם כ'ונת ה'תורה ה'יתה ל'חלק ג'ם בע'כומ"ז כ'מו ב'יש'ראל (מ'פ'ם ו'לא כ'ולכ'ם) ה'יתה צ'ריכה ל'ומר ה'מ'יעו'ט ב'ד'רף כ'ל ל'ומר מ'ן ה'אדם כ'י י'קריב ש'זה מ'קרי כ'ולל י'ש'ראל וע'כומ"ז ל'דעת מוהר"ם (לא מ'צד ח'ילוקו ש'ל ר'בינו ת'ם ש'זה לא נ'זכר ב'דברי מוהר"ם א'לא כ'מו ש'כתבתי ש'אחר ש'ידע'נו מ'קרא ד'אי'ש אי'ש ש'ע'כומ"ז נ'וד'רים א'ם פ'ן ה'רי ה'ם ב'כלל א'דם כ'י י'קריב) או ל'כת'וב מ'ן א'דם כ'י י'קריב ד'אי'ן נ'פק'א מ'ינה ל'פי ד'ברי מוהר"ם ב'ין א'דם ל'ה'אדם ו'לא נ'קט רש"י מ'ן ה'אדם א'לא ל'פי ש'בלש'ון ז'ה נ'אמ'רו ה'מ'יעו'טים ב'ה'אי ק'רא מ'ן ה'ב'קר מ'ן ה'צ'אן ו'כו ה'יה צ'ר'יף ל'ומר מ'ן ה'אדם כ'י י'קריב ו'ה'יה מ'שמע ה'מ'יעו'ט ד'מן ל'כול'ם ב'ין י'ש'ראל ב'ין ע'כומ"ז ו'מד'לא כ'תיב ה'כי ו'ת'לה ה'מ'יעו'טב'יש'ראל ו'אמר מ'פ'ם (ו'לא כ'ולכ'ם) ש'מע'ינו ש'פיר

דבעכומ"ז לא חילק הפתוב ולא נוכל לומר דגלי קרא בישראל והוא הדין בעכומ"ז שיהרי יש לנו הוכחה בהיפך פאמור זו היא פונת רש"י לפי פירוש מהר"ם והוא הנכון לדעתי הענייה אחרי שנתבררה לנו דעת רש"י שלא לחלק בין אדם להאדם ומצאתי און לי בס' משפנות הרועים (המוןפר להלן בסק"ה בד"ה ויהשגתי) שכתב בדרף ג' ע"ד שדעת רש"י שלא לחלק ומייתי לה מדבריו שפסנהדרין ושפפירושו לקהלת עי"ש (נחזור למה שכתבנו דרבינו תם מחלק בין אדם להאדם): וראיתי להרב טירת פספ בדרוש שני לסדר בקר ובחקתי בדרף קצ"ט ע"ג עמד על דברי התוספות וכתב ומקוצר ידיעתי ושכלי לא ידעתי מה החילוק בין אדם להאדם והא גרמא ליה למר לפי שלא ראה בספר פתב איש רב"א בשיטה מקובצת לקמא שהבאתי למעלה שכתב טוב טעם דהוי מיעוט אחר מיעוט וכו' ועוד הקשה שבתוספות בבא בתרא דף ח"ו פתבו דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וזה היפך מה שכתבו בריש עבודה זרה בשם רבינו תם לחלק יצא בין אדם להאדם וכו' וסיים איברא דשם הריב"א תירץ פה ולא רבינו תם (ויכלומר גברא אגברא לא רמינו) מפל מקום לריב"א קשה היה דאשר יעשה אותם האדם ולרבינו תם קשה אמאי ציין מערת המכפלה עכ"ל ובמחילת פבוד קדושתו נראה שנעלם ממנו דברי רש"י בסנהדרין דף ט"ו ע"א דר' מאיר דדריש דאפילו עכומ"ז שעוסק בתורה הוא פכהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם לית ליה הא דדריש ר' שמעון אתם קרויים אדם וכו' ואף הריב"א יש לומר דהכי סבירא ליה אבל לר' שמעון דדריש אתם קרויים אדם אין חילוק בין אדם להאדם ומה שהקשה לרבינו תם אמאי ציין המערה פונתו דכינון דלא מצינו שאברהם נקרא אדם אלא האדם ובקרא פתיב אדם פי ימות באהל למה הוצרך לציין ואם לכה נתפנון הרב נראה דמלבד מה שתיירץ הרמב"ן שעשה מפני פבודם או שרבי בנאה סובר דאין הלכה בזה כר' שמעון כנז"ל עוד יש לומר אליבא דרבינו תם שהוצרך לציין משום אדם הראשון שנקרא אדם שגם הוא וסנה קבורין שם לפי דרשת המדרש שמערת המכפלה נקראת קרית ארבע על שם ארבע זוגות שנקברו בה: וראיתי בגליון הש"ס לרבינו עקיבא למסכת יבמות דף ס"א על דברי התוס' בד"ה ואין שכתבו שיש חילוק בין אדם להאדם פתב על זה וז"ל עיין ירמיה ל"ב כ' ובישראל ובאדם עכ"ל ולא זכיתי להבין פונתו מאי בעי בחילוק רבינו תם שאם פונתו להקשות דמוכח מהאי קרא דעכומ"ז איקרו אדם מדכתיב ובישראל ובאדם תיקשי ליה אדרשא דרבי שמעון גופה דדריש אתם קרויים אדם וכו' ואולי פונתו להקשות דאם איתא לחילוק רבינו תם למה לי למכתב ובישראל ובאדם לימא קרא אשר שמת אותות ומופתים בארץ מצרים עד היום הזה ובהאדם והיה כולל בזה ישראל ועכומ"ז אבל על גוף דרשת ר' שמעון לא קשיא דשאני הכא דכינון דכתיב קרא ישראל בהדיא שהוא תואר מעולה מאד אין לחוש אם יכנה את המצריים בשם אדם אבל בעלמא היכא דכתיב אדם לבד שפיר קאמר ר' שמעון דהוא למעט עכומ"ז ולכן תלה קושיתו לפירוש רבינו תם פן נראה לי פכונתו ולפי מה שבאר במצודת דוד במקרא זה נראה דגם זה יש ליישב שכתב אשר שמת אותות ומופתים בישראל ובאדם הם המצריים רוצה לומר בפעם אחת עשית מופת טוב לזה ורע לזה פענן שנאמר ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה שהיה חשך למצריים ואורה לישראל עי"ש ואם פן יש לומר שאילו כתיב שמת אותות ומופתים בהאדם אף שהיה מוכן שכולל בזה ישראל ועכומ"ז לא היתה מוכנת פונתו שהמופת היה בפעם אחת

טוב לזה ורע לזה אף על ידי שנגאמר בישראל ובאדם השמיענו שהפונה שבמופת אהד
היו חלוקים ישראל והמצריים: ועוד יש ליישב קרא דובישראל ובאדם דלא תיקשי לן
אדרשת ר' שמעון על פי מה שהבאתי בסעף בשם התוספות שקודם מתן תורה גם
עכומ"ז נקרא אדם ואם פן האי קרא דכתיב ובאדם שפונתו על המצריים אתי שפיר
דקרינהו אדם וכן על פי מה שהבאתי בסק"ב דכשמזפיר השם יתעלה קורא אותם בשם
אדם ודע שבנדפס באות ער"ו (כד"ה ומצינו) כתבתי דלפעמים פותבים הפוסקים אדם
למעט עכומ"ז שפן מצינו למרו המשנה למלה בראשון מהלכות טומאת מת דניחא ליה
למימר דהרמב"ם שפכת שם בדין י"ד אין לה בכל מיני נפש אדם מה שמתטמא והוא חי
וכו' חוץ מן האדם שפונתו בשם האדם לאפוקי עכומ"ז דאינו נקרא אדם וכתבתי על זה
דאף שהתוספות כתבו לחלק בין אדם להאדם דהאדם כולל גם עכומ"ז צריף לומר (לפי
דברי המשנה למלה) שהרמב"ם סובר שאין לחלק (וכדעת רש"י הנז"ל) ונהרי חילוק זה
שחילק רבינו תם אינו מוכרח לשאר שינויי שבתוספות שהבאתי באות ע"ד עיי"ש הנה
עתה ראיתי בספר משפנות הרועים (הנזכר לקמן בסק"ה בד"ה והשגתי) בקונטרס עת
דודים דף ד' ע"ב שהביא דברי המשנה למלה הנ"ל ופקפק על דבריו שמלבד שזה לא
יתכן לשיטת התוספות דהאדם מרבי עכומ"ז ועוד דכיון דבלשון המשנה מצינו דאדם
כולל גם עכומ"ז חביב אדם שנברא בצלם (אבות ג' י"ד) ולשון תורה לעצמה ולשון
חקמים לעצמן ומסתמא הרמב"ם מישתעי בלשון חכמים ואיך סמך לכתוב אדם למעט
עכומ"ז ובהכרח לומר כמו שפכת המשנה למלה אחר כך ולפי מה שדחה הרב יצ"ו דברי
המשנה למלה דמסתמא הפוסקים דברו בלשון חכמים במשנה יש ליישב קצת מה
שמתהתי בשדי חמד מערכת חמץ ומצה בח"ב סי' י"ג אות י"א (כד"ה ונסתפק) על
הרה"ג בס' יפה ללב יצ"ו בדין זיעת אדם שפכתו הפוסקים דאינו מחמיץ שצדד לומר
כיון שפכתו דזיעת אדם אינו מחמיץ יש לומר שגם עכומ"ז בכלל שגם הם קרוים אדם
ותמהתי עליו ובכלל התמיהות אחת היא שאם באנו לדקדק בלשון הפוסקים כבלשון
תורה יש לנו לומר דמה שפכתו אדם הוא למעט עכומ"ז עיי"ש ולפי דברי הרב הללו אין
זו מן התמיה פיון דלשון הפוסקים מסתמא בלשון חכמים וכולל גם עכומ"ז כמובן אף
שוב פכת במשפנות הרועים דאולי יש לומר דבמשנה דתני אדם לכלול גם עכומ"ז משום
דאתי לאפוקי מינים אחרים וכדאמרין בלשון תורה דכי אתי לאפוקי בהמה קורא גם
לעכומ"ז אדם עיין לקמן בסק"ה ולפי מסקנתו אתי שפיר מה שכתבתי בענייני על דברי
הרב יפה ללב אלא שראיתי במשפנות הרועים הנ"ל בגוף התשובות בס' נון ס"ק כ'
שמתבאר שאף שפכת בקונטרס עת דודים הנ"ל ואולי יש לומר וכו' לא חזר בו מדעתו
הראשונה (דבלשון חכמים אדם כולל גם עכומ"ז) שפכת וז"ל שם בקונטרס עת דודים
כתבתי לחלק דבלשון חכמים נקרא אף עכומ"ז אדם אכן כעת מצאתי בתוספת יום טוב
פ"ב דבפורים מ"ז דסבירא ליה דאף בלשון חכמים אין עכומ"ז נקרא אדם וצ"ע עכ"ל
ועיין עוד במה שכתבתי (מזה זמן רב) המובא לקמן בד"ה ואם מדכתיב וכו' ומשם
והלאה במה שהאריכו רבני האחרונים על דברי ספר המנהיג בדין נטילה לסעודה דבעינן
מפח אדם ובמה שכתבתי בד"ה ובמכתב לחזקיא וועיניף תחזנה שאינו פשוט לומר
שבבלשון חכמים אדם כולל גם עכומ"ז ושהפוסקים ישמשו בשם אדם לכלול גם עכומ"ז
ואדרבא לאידך גיסא ראיתי בקונטרס זרע יצחק (שבסוף ס' בני יוסף להרב מוהר"י

לומברוזו) שכתב הרב המגיה דאף דבלשון תורה שם אדם אדם פולל עבד פנעני אדם האמור בלשון חכמים ממעט עבד ע"ש וכל שפן עכומ"ז דבלשון תורה פשיטא לן דאדם ממעט עכומ"ז שיש לומר פן גם בלשון חכמים שממעט עכומ"ז משם אדם דאין סבא לומר דאזלינן בטר איפכא דעבד דנכלל בתורה בשם אדם אינו נכלל בלשון חכמים ועכומ"ז שיוצא מן הכלל בלשון תורה נכנס בכלל אדם בלשון חכמים אלא שדברי הרב המגיה הנ"ל אין נוחים לדעתי הקצרה וכמו שפתבתי לקמן בס"ד ע"ש (בד"ה ואם מדכתיב אדם) והתוספות במגילה דף כ"ג ע"ב אמאי דתנו ואדם פניצא בהם ופריה הש"ס ואדם מי קדוש הקשו אמאי לא אמר דמיירי בעבד כ עני דקרוי אדם פדאמרינו בגטין כל חרם אשר יחרם מן האדם אלו עבדיו וכו' ע"ש משמע דלולא מצאנו מפורש דעבד נקרא אדם במקרא קודש היינו אומרים דעבד הוא כעכומ"ז שנתמעט מאדם ולא היינו יכולים לפרש אדם השנוי במשנתנו שהוא עבד דאדם ממעט עכומ"ז ועבד בלשון חכמים כמו בלשון תורה: ד) ביבמות דף ס"א ע"א פתבו התוספות בשם רבינו משולם דדוקא במידי דפורענות הוא דממעטין עכומ"ז שלא רצה לכנות ישראל בהדיא גבי פורענות ובתוספות שאנץ שהביא רבינו בצלאל בש"ט מן הפסוקים ל"ח (ד"ה אלא) ביארו דבר זה בהרחבה וז"ל ורבינו משולם תירץ דגבי פורענות ישראל קרויין אדם לפי שאינו רוצה להזכיר ישראל בפירוש כדאיתא במדרש ויכלו רבה גבי מה אקב לא קבה אל ומה אזעם וכו' לפי שהפסוק חלק להם פבוד דכתיב אדם פי יהיה בעור בשרו נגע צרעת פי תהיה באדם ולא כתיב ישראל וכתוב גבי ברכה דהר גריזים אלה יעמדו לברך את העם וגבי קללה דכתיב אלה יעמדו על הקללה לא כתיב לקלל את העם משמע דאפילו במקום שמדבר בישראל דוקא אין מזכיר ישראל בפירוש על פורענות וקרא דואתנה צאני צאן מרעיתי דמייתי ביבמות ובפרק המקבל גבי פורענות כתיב ומיהו ק"ק דפריה ביבמות ופ"ק דכריתות והכתיב אשר יש בה הרבה מי"ב רבוא אדם מאי פריה הא איהו גופי מודי דלא מקרי אדם רק לגבי פורענות וי"ל דהכי פריה פיון דמשום חשיבות דישאל פניה שמם אדם לאפוקי עכומ"ז ומשמע אהם חשויים לקרות אדם ולא עכומ"ז אם פן במקום שאינו מדבר אלא בעכומ"ז גרידא לא הוה ליה למכתב אדם כמו גבי מדין וניגוה והיה לו להזכירם בלשון אחר כגון נפש או עם אבל אשר יעשה אותם האדם אע"ג שגם עכומ"ז בכלל אין לחוש הואיל וישאל כלולים בו ומיהו קשה דבפ"ק דכריתות אמרינו דסוף לעכומ"ז פטור משום דלא איקרו אדם וסיכה לאו גבי פורענות כתיבא וי"ל דלענין ברכה דוקא אית ליה למכתב ישראל בפירוש אבל במקום שאינו לא פורענות ולא ברכה וכתוב אדם סתם אית לן לאוקומי בישראל דוקא כגון גבי סוף (תוספות שאנץ ועיין בתוספות שלנו בפרק הבא על יבמתו עכ"ל השטמק"ו הנ"ל): ה בסוגיא דכריתות דף ו' ע"ב (שהנפרתי בנדפס דף ט"ז ע"ד ד"ה והנה) פרכינן מדכתיב ונפש אדם ששה עשר אלה ומשנינו שהוא לאפוקי בהמה והכתיב ואני לא אחוס על ניגוה שהוא לאפוקי בהמה ופירש רש"י משום דכתיב בהמה בהמה עניינא לא סגי דלא קרי להו אדם ומאי דמקשי בש"ס מניגוה אף דשינויא דמשני אקרא דונפש אדם שייך אהא גמי עיין בהגהות הגאון מצפה איתן שיישב על פי מאי דאמרינו בתנחומא דבהמה דכתיב בניגוה לאו בהמה ממש אלא רשעים שדומים לבהמה ואהכי סלקא דעתיה דמקשו דלא שייך שינויא דלאפוקי בהמה ודחי דגם בכי הא שייך לומר לאפוקי בהמה והתוספות

בגדה דף ז"ן ד"ה וכן אצלו ציון הקשו לר' שמעון דדריש דאין עכומ"ז קרוין אדם מדכתיב ביחזקאל וראה עצם אדם ותירצו דנקט אדם לאפוקי דסלקא דעתין דקברו שם עצמות בהמה נראה דלא סבירא להו כדמשמע מדברי רש"י דרק כשנזכר בהמה בההוא עניינא הוא דאמרינן דקראם אדם נגד הבהמה אלא אף אם לא נזכר בהמה בההוא עניינא מצינו למימר דקרי להו אדם היכא דהוה סלקא דעתין דעל בהמה קאמר קרא: והשגתי עתה (שנת תרח"ן) ס' יקר משפנות הרועים לידדי הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל היבנר אבד"ק ניינוב יצ"ו וראיתי בקונטרס עת דודים דף ג' ע"ג שהביא שרש"י עצמו כתב דאדם ממעט בהמה אף במקום שלא נזכר בהמה והוא בפרשת חקת כל הנגוע במת בנפש אדם פן פתוב שם והוא ט"ס וצריך להיות כל הנגוע במת בנפש האדם אשר ימות והוא בסי"ט פסוק י"ג וכתב רש"י במת בנפש ואיזה מת של נפש האדם להוציא נפש בהמה ושם פסוק י"א פתיב הנגוע במת לכל נפש אדם וכתב רבינו אברהם אבן עזרא דכל נפש יהודי או עכומ"ז אדם ולא בהמה ובהקרח לומר דרש"י בכריתות הג"ל קושטא דמילתא קאמר לרונחא דמילתא פיון דבההוא עניינא נזכר בהמה והנה מה שהביא מדברי רש"י בפרשת חקת בהשקפה ראשונה יש לדוחה לדחות דשאני התם פיון דכתיב האדם בה"א כולל גם עכומ"ז ולכן שפיר ממעטינו רק בהמה ואין מנה ראיה להיכא דכתיב אדם דנימא דלמעט בהמה הוא דכתיב אבל כבר כתבתי בסק"ג שרש"י אינו סובר פרבינו תם לחלק בין אדם להאדם ולדידיה האדם הוא כמו אדם ושוב ראיתי שם בעמוד ד' שהרב המחבר יצ"ו בעצמו כתב פן עי"ש ואתה תחזה בדברי הרב יצ"ו שם בע"ב ועמוד ג' פלפול נחמד ליישב תמיהות הגאון מוהרש"ק בס' טוב טעם ודעת שהתפלא מאד בסוגיא דכריתות הג"ל והוא כתב ליישב כל תמיהותיו ותירד פלאים.

ובעיקר פלגין (אדם ממעט עכומ"ז) ראיתי בספר חדש (הוא אצלי שהשגתי עתה תרח"ן) ילקוט הגרשוני לידדי הגאון אבד"ק מאראש לנדאש מוהר"ר גרשון שטערין יצ"ו שהביא במערכת האל"ף דף ג' ע"ב (ד"ה אדם) בשם הגהות הגאון חת"ס בש"ס דפוס וויען על פירוש המשניות להרמב"ם בהקדמתו לסדר טהרות שכתב הרמב"ם (בד"ה וטומאת מת) אתם קרוים אדם ואין עכומ"ז קרוים אדם לטמא פתב על זה החתם סופר דקדק לכתוב לטמא אבל לגבי שאר דברים קרוי אדם ומינשבת כל קושיות התוספות סבירא יש דעכו"ם עצמם אין מחשבין גופים המתים וכו' אם פן תו לא נקראו אדם אבל ישראל מחשבים גופים המתים יותר מבחיהם ולכן עדין הם אדם וצל"ע מגמרא פרייתות דף ו' ע"ב הסף בשמן המשחה לעכומ"ז פטור משום דכתיב על בשור אדם לא יסוף ואין העכומ"ז קרוים אדם ויש לדחות דהתם הטעם משום כל שישנו בסוף ישנו בלא יסוף וי"ל דה"ט נמי טעמיה דהרמב"ם פ"א מקלי מקדש הל' ו' והמגיה שם לא ראה דברי תוס' במות ס"א ד"ה ואין אבל מלשון הרמב"ם שם שכתב הסף פלים ובהמה ועכומ"ז שהם פמותה משמע דטעם פטור בהעכומ"ז הוא משום דאינם אדם ודומה לבהמה דאי משום דרשה כל שישנו בסוף וכו' למ"ל לכתוב שהם פמותה א"כ מוכח מלשון הרמב"ם דלכל מקלי אינם קרויים אדם ולא רק לענין טומאה כמו שרצה החת"ס להעמיס בכונתו עכ"ל הספר ילקוט הגרשוני שם וכפי הנראה לדבריו הללו הוא מה שרמז בתשובה הג"ל שכתב במקום אחר וכו' ואין אצלי הגהות החת"ס הג"ל לידע סיום דב"ק ותחלת דברי הרב המחבר יצ"ו אם מתחיל מתיבת וצל"ע מגמרא וכו' או מתחיל

מתיבתא אביל מלשון הרמב"ם וכו' ותיבות וצל"ע וכו' הן מדברי הגאון חתם סופר שמקשה על עצמו מסוגיא דכריתות וכמו שהקשיתי עליו אני הדל על דברי שבתשובה חלק יו"ד סי' של"ו פאמור למעלה (בד"ה ולפום ריקטא) ומה שדחה לנה דהתם הטעם משום כל שישנו בסוף וכו' וכו' לדעתי הקצרה אינו מתישב בזה כמו שכתבתי למעלה (בד"ה ולפום ריקטא) דאף שאמרו שם האי טעמא מפל מקום לא נדחה הטעם הראשון והוא פנגד היסוד של הגאון חתם סופר ואם מדכתיב אדם ממעטינו עבד פנעני פי היכי דממעטינו עכומ"ז הנה בנדפס באות עז"ר רשמתי לעיין בתוספות בסנהדרין דף ט"ו ד"ה אדם ובערכין דף כ"ח מאדם ולא כל אדם ובד"ה ותיבות שם והיינו דהתם תנו מחרים אדם מצאנו ומבקרו ומעבדיו ולא כולם וילפינו ליה בבביתא מדכתיב מפל אשר לו מאדם מפל אשר לו ולא כל אשר לו מאדם ולא כל אדם ופירש רש"י מאדם עבדים הפנענים והתוספות הביאו סוגיא דפרק השולח דף ל"ח מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הפנענים דמתבאר מזה דעבד פנעני נקרא אדם ודברי התוספות בסנהדרין הם במאי דפריה הש"ס (אמאי דתנו ובקרקעות תשעה וכהו נאדם פיוצא בהם) נאדם מי קדוש הוקשו דלוקמא בעבד פנעני ומירצו דאדם לא משמע ליה דקאי אעבד אי נמי וכו' עי"ש ולפי מאי דמוכח מההיא דערכין דעבד נקרא אדם נראה דצריך לומר דאין פונתם לומר דעבד אינו נקרא אדם אלא פונתם דהש"ס משמע ליה דאדם דתנו במתניתין לאו עבד הוא שאם כן הנה שונה התנא מפורש העבדים והקרקעות תשעה וכהו פדחני בכל דוקמא עבדים וקרקעות וכו' הם דבריהם במס' מגילה ד כ"ג ע"ב ד"ה נאדם מי קדוש ועוד נראה דסבר המקשן דאם איתא דמירי בעבד הנה ליה למיתני בהדיא הקרקעות והעבדים תשעה וכהו פדחני בכל מקום הקרקעות והעבדים עכ"ל וברור לדעתי העניה דזו היא פונתם בסנהדרין ודברי תורה עשירים במקום אחר: ובנדפס ציינתי לעיין במכתב לחזקיא בחלק השיטה דף י"ו ע"ג ושם אתה מוצא הנה הבאתי דרבני האחרונים בא"ח סי' נק"ט הנה ראו כן תמהו על מה שכתב מרן בב"י בשם ס' המנהיג דמה שאמרו בנטילת ידים דבעינן שיבאו מפח אדם הוא למעט עכומ"ז ועבד והרי מסוגיא דערכין מוכח להדיא דעבד נקרא אדם וכתבתי דהרב המגיה בקונטרס זרע יצחק (אשר בסוף ספר בני להרב מוהר"י לומברוזו) כתב לחלק דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד דאף דבלשון תורה עבד נקרא אדם בלשון חכמים אינו נקרא אדם וכתב שאפשר שלזה פיינונו התוס' בסנהדרין דף ט"ו ד"ה אדם ובמחכתא"ר אין דבריו נוחים לדעתי הקצרה דמנא ליה לספר המנהיג לחלק בזה בין לשון תורה ללשון חכמים והבא להחמיר בשל סופרים עליו הראיה ומדברי התוס' דסנהדרין אין הכרח לנה שיש לומר דכוננתם מדלא תנא בהדיא וכמו שכתבו במגילה: ומה שציינתי בנדפס לעיין במענה לשון ח"א (שבסוף ס' גאות יעקב) בדף ב' ע"ד הוא ששם כתב הפללים שנאמרו בדרשה דאתם קרוים אדם ויצא הראשון מה שכתבו התוס' בשם ר"ת לחלק בין אדם להאדם דאדם הוא דממעט עכומ"ז אבל האדם כולל גם עכומ"ז וסיים וז"ל ובהא ניקח לי ההיא דגטין דף ל"ח ע"ב אף כל חרם אשר יחרם מהאדם אלו עבדיו ושפחותיו הפנענים עכ"ל מחשבתו נפרת שהוקשה לו היכי מרבינן מאדם עבד ושפחה ואיפכא שמעינן בעלמא אדם ממעט עכומ"ז וניחא ליה על פי דברי ר"ת דהאדם מרבה עכומ"ז והכא דכתיב אשר יחרם מהאדם שפיר מרבינן עבדים ושפחות כן נראה פונת הרב בזה ולי הדל במחכתא"ר נראה דנעלם

ממנו סוגיא דערכין הנ"ל דעבד נקרא אדם ולא צריכין ביהא לכלליה דר"ת דאף מאדם מצינו לרבות עבדים ושפחות וביותר תמיה לי שמיביא משמא דגמרא דמקרא דאף כל חרם אשר יחרם מהאדם מרבינו עבד ושפחה ועין רואה בסוגיא הנ"ל דלא מקרא דהאדם דרשינו הכי דהכי אמרינו התם ת"ש אף כל חרם וגומר מאדם אלו עבדיו ושפחותיו הפועלים וכונת הש"ס לקרא דכתיב בויקרא כ"ז פסוק כ"ח אף כל חרם אשר יחרם איש לה' מפל אשר לו מאדם ובהמה ומשדה אחרותו והיינו הך קרא דמייתי בסוגיא דערכין וכן הזכירו שם התוס' דגטין דף ל"ח דרשינו מאדם לרבות עבדיו וכו' וכן מפנרש בדברי רש"י בסוגיא דגטין דמהאי קרא הוא דילפינו פיעוין שם וגם סגנון הפתוב שתופס הרב (אף כל חרם אשר יחרם מהאדם) לא ידעתי היכן כתיב פי אם (פסוק כ"ט) כתיב קרא אחריןא כל חרם אשר יחרם מן האדם (ולא כתיב אף ולא מהאדם כמו שביא הרב) הן אמת שמדברי התוס' במגילה דף כ"ג הנ"ל מוכח שגירסתם בסוגיא דגטין היא דדרשינו מקרא דכל חרם אשר יחרם מן האדם וכו' ואם הרב היה מביא דבריהם ועל פי גירסתם היה מקשה ומתרץ לא היה לנו לתמוה פי אם מה שלא זכר שר סוגיא דערכין הנ"ל ודברי רש"י ותוס' שם אף אחרי שלא הזכיר דברי התוס' דמגילה קלל דברי קדשו תמוהים בעיני וצ"ע.

ובשס"ן הקדשים דפוס רא"ם במגילה דף כ"ג על מה שכתבו התוספות (בד"ה ואדם) כדאמרינו בהשולח כל חרם אשר יחרם מ האדם וכו' כתוב על הגליון נז"ל ע"ש דמייתי קרא אחריןא ולא ביאר אם פונתו להגיה פן בתוספות אף בחידושי הרש"ש שם הגיה בתוספות שצריך להיות מאדם לרבות וכו' כדאיתא בגטין וכנראה שמוכרח להגיה כמו שכתב בחידושי הרש"ש שהרי בתוספות ערכין דף כ"ח ד"ה דת"ר הביאו סוגיא דפרק השולח כמו שהיא לפנינו מאדם אלו עבדיו ע"ש וכן גורסים הרשב"א והריטב"א בחידושיהם לגטין שם מאדם אלו עבדיו: גם ציינתי בנדפס לעיני בדברי הרב אהלי יהודה הפהו במערכת הבי"ת ד' ל"ה ע"א (בד"ה ונראה) והוא ששם הביא דברי התוס' בבבא קמא ד' יו"ד ד"ה שהשור שכתבו בסוף דבריהם דאיצטריך דרשה דשור ולא אדם לעבד ולעכומ"ז הקנוי לישראל שנפל לבור דשרי בהנאה ומפשט דבריהם נראה דבעבד שקבל עליו מצות קאמרי דשרי בהנאה וכמו שכתב מרן המשנה למלך בסוף הלכות אבל (בפסק המומיא בד"ה וראיתי להרב בעל ס' היראים) שאם לא קבל מצות היינו עכומ"ז ומדכתבו דאיצטריך לעבד ולעכומ"ז מוכח דכוננתם עבד שקבל מצות שלא כדברי מרן כ"מ וכו' ועל זה כתב הרב אהלי יהודה שתמוה מאד לומר שעבד שקבל עליו עול מצות יהיה בזה דינו פמת עכומ"ז שמותר בהנאה והכריח קצת שאי אפשר לומר פן אלא עבד פנעני שקבל עליו מצות אסור בהנאה פמת ישראל וסיים דאף דלעגנן איסור הנאה מבשרו פשוט דדינו פישראל מפל מקום יש להסתפק אם מטמא באהל דבטומאה כתיב אדם פי ימות באהל ומאדם ממעטינו עכומ"ז ואפשר דממעטינו נמי עבד וכתב דיש ראיה דעבד לא מיקרי אדם מדברי התוס' בסנהדרין ד' ט"ו והביא כל דברי התוס' הנז"ל וסיים הרי מבואר דאדם לא משמע עבד אם פן הכא דכתיב אדם פי ימות באהל לא קאי אלא לישראל ולא לעבד ואיסור הנאה שאני דלא כתיב בה אדם אלו תנורף דב"ק ובהורמונתיה דמר דבריו תמוהים בעיני שמדברי התוס' נדאי אין הכרח לזה דיש לומר שפונתם למה שכתבתי למעלה או כדמפרש בכוננתם הרב המגיה בקונטרס זרע יצחק הנז"ל ונעלם

ממנו סוגיא דערין ודגטין ודברי רש"י והתוס' דעבד נקרא אדם בלישנא דקרא ואם כן פשוט דלענין טומאת אהל דינו פישוראל דגם הוא נקרא אדם: וכן כתב הרב פרי מגדים בסי' נק"ט במשפחות ס"ק ט"ו ששהביא סברת הי"א ששהביא בספר המנהיג דאין נוטלין מעבד דבעינן מלח אדם ועבד לא מקרי אדם וכתב ונ"ל ומ"ש דיעבד (צ"ל דעבד) אם ר"ל עבד פנעני שחייב במצות פאשה צ"ע דבכלל רעהו הוי ואפילו בכלל אחיה עיין רא"ם פ' משפטים (שמות כ"א ד') וקברי עכומ"ז אין מטמאין וקברי עבד פנעני משמע דמטמא עיין יו"ד שע"ב ס"ב ובפתיחה פוללת יבואר זה בני ישראל אחיה ורעהו אי עבד פנעני בכלל עכ"ל ועם שמדברי הפוסקים בסי' שע"ב אין הקרח כל פה דאף שפיתבו שקברי עכומ"ז אין מטמאין אינו מוכרח כל פה לדקדק הא קברי עבד מטמאין ותימה בעיני שלא זכר שר סוגיא דערין ודברי רש"י ותוס' הנז"ל דעבד מקרי אדם ואם כן פשוט דכיון שחייב במצות הרי הוא פישוראל וגם עליו נאמר אדם כי ימות באהל הא מיהא חזינא דדעתו נוטה דעבד פנעני מטמא באהל ודבריו שבפתיחה הם בחלק שני אות ח"י ששהביא מה שכתב בס' המנהיג וכתב ונ"ל מ"ש עבד אין קרוי אדם צ"ע דלא מצינו כן בפירוש וקברי עבדים מטמאין באהל פשל ישראל וגם רעהו מיקרי וכו' ובהלכות טומאת צרעת פרק ט' הלכה א' עבדים מטמאים בנגעים אף דכתיב אדם אלמא כל היכא דכתיב אדם ואחיה ורעהו ממעטינן עכומ"ז ולא עבדים ע"כ לענויננו הנה רואה דמפשט פשיטא ליה דקברי עבדים מטמאין באהל ומוכח לה מדברי הרמב"ם בדין טומאת נגעים ויצא ללמד על הפלל פולו דכל היכא דכתיב אדם ממעט עכו"ם ולא עבד פנעני:.

ודברי הרב פתח הדביר בח"א סי' ד' אות ז שציינתי בנדפס הם בדרף כ"ו ע"ג ששם הביא דברי הרב פרמ"ג הנז"ל ובתחלה הראה פנים לסברת המנהיג מדברי התוס' דב"ק דף יו"ד (דמת עבד מותר בהנאה) ומדברי רש"י בנזיר ומדברי הרב המב"ט ומדברי הרשב"א ומדברי הרמב"ם בפרק י"א מהלכות טומאת מת דין י"ב והוקשה לו מה נענה להוכחת הפרמ"ג מדברי הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת הנ"ל ואחר שנשא ונתן וכתב לדחות הוכחותיו הנ"ל פתב דהעיקר דעבד מטמא באהל והביא שכן כתב מפורש הרב חזון נחום בפרק ג' דנגעים משנה א' דעבד בכלל אדם בין לטומאת נגעים בין לטומאת אהל וכתב שהראו לו סוגיא דגטין דף ל"ח ע"ב דמשמע להדיא דעבד איקרי אדם וצ"י לעיין במענה לשון (שהבאתי למעלה) ובס' יקר הערף בקונטרס פחות שבערין דף ק' ובקונטרס שם שלמה דף ט"ז עמוד גימ"ל ותמה על הרב פרי מגדים שלא זכר סוגיא דגטין הנ"ל אלו תוד"ק וגם עליה דמר יש לתמוה שלא זכר סוגיא דערין אף אולי כבר הובאה בקונטרסים פח"ש וש"ש הנ"ל ואין מצויים אצלי לראות דב"ק אף בזאת תמיה לי ששהביא בשתיקה דברי רבין חסידא במענה לשון הנ"ל ולא יעיר מכל מה שעמדתי על דבריו כנז"ל: ומה שפתבתי בנדפס בשם מרו חיד"א ביעיר און לעיין בס' עזרת נשים דף ל"ב הנה עתה יש אצלו ס' עז"נ ועינתי בו ודבריו הם בדרף ל"ד ע"ב (מדפוס לייפציג) שכתב ונ"ל ויראה לי דאפילו עבד דאמר הרגתי את פלוני פלגינן דבוריה לאפוקי מאי דמשמע מדברי הב"ח דגבי עבד אדם משים עצמו רשע ולא פלגינן דבוריה ונהביאו בס' ח"מ עי"ש עכ"ל דברי הרב בית חידש הם באהע"ז סי' י"ז בדין בא אהד ואמר הרגתי תנשא דאין אדם משים עצמו רשע ופלגינן דבוריה (עיין בש"ע סעיף ז') ונהביא דבריו הרב חלקת מחוקק בס"ק ט"ו ונ"ל בא אהד ואמר הרגתי תנשא בב"ח פתב

דבמקצת ספרי הטור גרסי' בא אחד מהם וקאי אדלעיל פלומר אפילו מפל הנ"ל עבד
ושפחה אפילו גבי דידהו אמרי פלגינן דבוריה ואין משים עצמו רשע ומיהו בס'
המדוניקים לא גרס מהם ואם כן אפשר בעבד לא אמרינן פלגינן דבורא דעבד משים
עצמו רשע ואינו נאמן ודוקא במתפנין להעיד עכ"ל וקרב בית שמואל בס"ק ד' עשה
עיקר תחילת דברי הב"ח וכתב בשמו דגם בעבד אמרינן פלגינן דיבורא וקרב ישועות
יעקב הבין שדעת הרב בית חדש לפסוק דבעבד לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע
וכתב על דבריו וזה דבר חדש ואין שומעין לו בזה עכ"ל נמצאנו למדין דבמחלוקת שנוי
אי אמרינן גבי עבד פנעני אין אדם משים עצמו רשע וכיון שדעת הרב בית חדש אינה
מבוננת כל כף דנקיט לעיקר דעבד משים עצמו רשע וקרבנים בית שמואל ועזרת נשים
וישועות יעקב נקטי דגם בעבד אמרינן אין אדם משים עצמו רשע נראה דהכי אית לן
למינקט ואתי שפיר לפי מה שפכתנו למעלה דהעיקר הוא דאדם כולל גם עבד ואף לדעת
הרב בית חדש (לפי מה שהבין בדעתו הרב ישועות יעקב דעבד משים עצמו רשע) נראה
דאין מזה הכרח דבעלמא אין עבד בכלל אדם דיש לומר דדוקא במדה זו הוא דמסתבר
ליה דלא אמרינן בעבד אין אדם משים עצמו רשע למיפלגיה לדבוריה אבל בעלמא
בלשון אדם נכלל גם עבד.

אלו תנרף דברי רמיותיי במה שציניתי בנדפס ברמז לחח"מ: עתה ראיתי לידידי הרה"ג
מוהר"ר דוד אורטינבערג מבארדיטשאב יצ"ו בקונטרס שהם וישפיה שפסוף ספרו
תהלה לדוד ח"א בלשונות על הרמב"ם בהלכות טומאת מת (בד' כ"ד ע"ד) שפכת שבס'
מי נפתוח וסתפק אם עבד פנעני מטמא באהל וכתב על דבריו דנראה ברור שמשמא כמו
בנגעים שפכת הרמב"ם בהלכות טומאת צרעת שמשמא אף שפכתו בו אדם והוא הדין
לטומאת מת וציני לעיניו בפרמ"ג במ"ז סי' קנ"ט ס"ק ט"ו אלו תוד"ק ונהצדק אתו ולא
ראה הרב יצ"ו דברי הפרמ"ג בהפתיחה הנז"ל וכבר הבאתי דבריו למעלה וכתבתי שכן
דעת רבני האחרונים ושכן מוכח מסוגיא דערכין ודגטין ככל האמור למעלה: גם ראיתי
בס' נהור שרגא לידידי הגאון מוהר"ר משה בצלאל אבד"ק סיני יצ"ו בחידושיו ליבמות
על דף ס"א שנסתפק אם עבד פנעני מטמא באהל פנין דחייב במצות וכתב להוכיח מדברי
התוס' בפסחים דף ט' בד"ה בשפחתו וכו' ואומר ר"י דכהן שוטה הנה וכו' דעבד מטמא
באהל לכולי עלמא דאם לא כן הרי יש לומר דפקח הנה וסבר כר' שמעון דעכומ"ז אינו
מטמא באהל וכו' וחקמים סברי כרבנן דפליגי אר' שמעון דעכומ"ז מטמא באהל ועוד
הוכיח מדברי הרמב"ם בראשון מהלכות פלי המקדש הלכה ו' שכתב טעמא דפיטורא
דסוף פלים ובהמה ועכומ"ז משמן המשחה דפטור משום דכתיב על בשר אדם לא יסוף
ומשמע דמעט מאדם ובגמרא בכריתות נאמר עוד טעם לפיטורא משום כל שישנו בסוף
ישנו בלא יסוף ולהאי טעמא נדאי הסוף לעבד חייב שהרי הוא כאשה בכל מצות לא תעשה
ואם לטעמא קמא (על בשר אדם וכו') אין עבד בכלל הנה לו לתפוס הטעם דכל שישנו
בסוף אלא נדאי משמע דעבד בכלל אדם וכו' ונהביא דברי התוס' דסנהדרין דף ט"ו
נדמגילה דף כ"ג הנז"ל ונהשיב קצת על דברי התוס' ונהביא מה שפכתו התוס' בע"ז דף
ג' ד"ה פהנים והא דכתיב בקום עלינו אדם רוצה לומר אדם ולא מלך ומידריש גבי הפן
והפן עבד הנה כדאיתא במגילה דף ט"ז ובניצרות דבש דרוש י"ז הוכיח דהפן הנה עבד
גמור שפרדכי מלו וטבלו לשם עבדות ונהביא תשובת ושב הפהן סי' ע"ה דלאחרים

דְּסָבְרִי בַע"ז דָּף ס"ד דְּגַר תּוֹשֵׁב זֶה שְׁקִבֵּל עָלָיו כָּל מַצּוֹת שֶׁבַתּוֹרָה חוּץ מִבְּבִלּוֹת גַּר תּוֹשֵׁב
מְטַמֵּא בְּאֵהָל וְלָמַד מִדְּבָרָיו דְּעֵבֶד יִשְׁנֹו בְּמַצּוֹת כְּאִשָּׁה וְאָסוּר גַּם בְּבִבִּלּוֹת קְרוּי אָדָם וְיִטְמֵא
בְּאֵהָל וְלֹא גָרַע מִגַּר תּוֹשֵׁב אֵלּוּ תוֹרַף דַּב"ק וְדְבָרָיו טוֹבִים וּנְכוֹחִים וּמְסֻפִּים לְמָה שֶׁפִּתְבַּתִּי
לְמַעַלְה דְּעֵבֶד כְּנֻעָנִי מְטַמֵּא בְּאֵהָל וּכְפִי הַנְּרָאָה אֵין מַצּוּיִם אֲצֵלוֹ הַסְּפָרִים שֶׁהַזְּפָרְתִּי שֶׁדְּבָרוֹ
כְּעֻנָּו זֶה וְלִכּוֹן לֹא הַזְּפִירָם וְעַל כָּל פָּנִים הַדִּין אֲמַת: וְשֵׁם (בְּנֵהוּר שְׁרָגָא) רְאִיתִי שֶׁהִבִּיא
דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּמַגִּילָה דָּף כ"ג ד"ה וְאָדָם מִי קְדוּשׁ וְכַתֵּב שִׁישׁ לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵיהֶם לְפִי
מָה שֶׁמְחַלֵּק רַבֵּינוּ תָּם בֵּין אָדָם לְהָאָדָם וְאָם כֵּן אֵיךְ מְבִיאִים לְאָדָם מֵהֵיכָל דְּאֲשֶׁר יִחְרַם
מִן הָאָדָם אִךְ כְּבָר פִּתְבַּתִּי לְמַעַלְה (בַּד"ה וְמָה שֶׁצִּיּוּנְתִּי) בְּשֵׁם הַגָּאוֹן בְּחִידוּשֵׁי הַרְש"ש
שֶׁהִגִּיעַ בַּתּוֹסְפוֹת מֵאָדָם אֶל עֲבָדִים וְכַתְבַּתִּי שֶׁכֵּן הַזְּפִירוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּעֶרְכֵּין דָּף כ"ח ד"ה
דַּת"ר: וּבְמַכְתָּב לְחֻזְקִיאָו דִּי שְׁדַר לֵן הָרַב הַמַּאוּה"ג מוֹהַר"ר יִשְׂרָאֵל דוּשָׁאוּוֹעִיִּצִיק יצ"ו
מְעִיר מֵאֵהֶלִיב דִּינְעֵפֶר כְּתוּב הָעֵרוֹת עַל דְּבָרְתִּי בַּס' מְכַתֵּב לְחֻזְקִיאָו וְאַחַת מֵהֵן הִלָּא הִיא
כְּעֻנָּו אֵי אָדָם מְמַעַט עַכּוּמ"ז וְעֵבֶד שֶׁפִּתְבַּתִּי בְּדָף ו' ע"ג בְּשֵׁם הָרַב מוֹהַר"י פּוֹלֵי (הַמַּגִּיעַ
לַס' מִשְׁנֵה לְמַלְךְ) בְּסִפְרָ מַעַם לְוַעַז פְּרִשְׁתָּ אֲמוֹר דָּף קכ"ד ע"ב שֶׁדְּקִדְקָ אֲמַאי דְּתַנּוּ בְּפָרֶק
ג' דְּאֲבוֹת חֲבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֵלֶם דִּהְנֵה לִיהַ לְתַנָּא לְמִימַר חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁלְּשׁוֹן זֶה
מְמַעַט שֶׁפִּיר עַכּוּמ"ז וּבְזֶה מוֹרָה חִיבְתוֹ יִתְבָּרַךְ עִם יִשְׂרָאֵל לֹא כֵן בְּדִנְקֵט לִישְׁנָא דְּאָדָם
דְּמִשְׁמַע גְּמִי גַם עַכּוּמ"ז וּמְפָנִי קוֹשְׂיָא זֹו שְׁנָה וּפִירֵשׁ דְּאָדָם דִּנְקֵט תַּנָּא דְּמַתְנִיתִין קֵאִי
אֲאָדָם הָרֵאשׁוֹן וְתַמְהֵתִי עָלָיו דְּמִשְׁמַע דְּנִקִּיט דְּאָדָם כּוֹלֵל גַּם עַכּוּמ"ז וְהוּא הִיפָּךְ דְּרִשְׁתָּ
חַז"ל אֲתָם קְרוּיִים אָדָם וְכו' וְלֹא הֵנַח לִי לּוֹמַר שֶׁסּוֹבֵר הָרַב דְּבִלְשׁוֹן תּוֹרָה אָדָם מְמַעַט
עַכּוּמ"ז אֲבָל בַּל' חֲכָמִי לְשׁוֹן אָדָם מְרַבָּה גַם עַכּוּמ"ז (כְּדִאֲמַרִּי בְּעֵלְמָא לְשׁוֹן תּוֹרָה
לְעַצְמָה וּלְשׁוֹן חֲכָמִים לְעַצְמָן) דְּמֵנָא לִיהַ שִׁישׁ חִילּוּק בְּזֶה בֵּין לְשׁוֹן תּוֹרָה לְלְשׁוֹן חֲכָמִים
וְאֲדַרְבָּה מִדְּבָרֵי הָרַב תּוֹסְפֵת יוֹם טוֹב בְּשָׁנֵי דְּמַסְכַּת בִּיכּוּרִים מְשָׁנָה ז' מוּכַח דְּאִיפְכָא
סְבִירָא לִיהַ שֶׁפִּתְבַּת (בַּד"ה דָּם מְהֻלְכֵי שְׁתִּימִים) דְּמַשּׁוּם הִכִּי תַנִּי בְּהֵאִי לִישְׁנָא וְלֹא תַנִּי דָּם
אָדָם לְכָלּוֹל דָּם עַכּוּמ"ז וְכו' הָרֵי דְּפִשְׁיטָא לִיהַ דְּאָדָם בְּלְשׁוֹן חֲכָמִים מְמַעַט עַכּוּמ"ז וְעוֹד
רַמְזִיתִי דְּבָרֵי הַתְּפִיר הַגְּדוֹל מְשָׁנָה לְמַלְךְ בְּרֵאשׁוֹן מֵהֶלְכוֹת טוֹמְאָת מַת הִלְכָה י"ד שֶׁפִּתְבַּת
לְדִקְדֹק כֵּן בְּלְשׁוֹן אָדָם דְּנִקִּיט הַרְמַב"ם ע"ש וְקַל וְחוֹמֶר לְלְשׁוֹן אֲשֶׁר שָׁנֹו חֲכָמִים בְּלְשׁוֹן
הַמְּשָׁנָה וְאַף בְּלְשׁוֹן הַש"ס רַמְזִיתִי שָׁם מָה שֶׁפִּתְבַּתוּ רַבֵּנֵי הָאֲחֵרוּנִים לְדַעַת הָרַב הַמְּנַהִיג
שֶׁהִבִּיא מֶרֶן בְּבֵית יוֹסֵף בַּא"ח ס' נק"ט דְּמָה שֶׁאֲמָרוּ דְּבַעֲיָנֹו שִׁיְהִי הַמִּים בְּאִים מִפְּחַ
אָדָם הִיָּנוּ לְמַעוּטֵי עַכּוּמ"ז וְעֵבֶד וְהַקְּשׁוּ עָלָיו מִדְּאֲמָרֵינוּ בְּעֶרְכֵּין דָּף כ"ח ע"א מֵאָדָם וְלֹא
כָּל אָדָם וּפִירֵשׁ רַש"י דְּאָדָם הִיָּנוּ עֲבָדִים וְכֵן מְבִיאָר בְּסוּגֵיָא דְּגִטִּין דָּף ל"ח שֶׁהִבִּיאָו שָׁם
הַתּוֹסְפוֹת דְּשִׁמְעִינוּ דְּעֵבֶד נִקְרָא אָדָם הִיפָּךְ דְּבָרֵי הָרַב הַמְּנַהִיג וְתִירַץ לְזֶה הָרַב מוֹהַר"י
לְוַמְבְּרוֹזוּ בְּקוֹנְטְרִיס זָרַע יִצְחָק אֲשֶׁר בְּסוּף סִפְרָ בְּנֵי יוֹסֵף דָּף ט"ל ע"ד דְּלְשׁוֹן תּוֹרָה לְחוּד
וּלְשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד וְכַתֵּב דְּאֲפֶשֶׁר שֶׁכֵּן הִיא כְּוֵנַת רַבּוֹתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּסִנְהֶדְרִין דָּף ט"ו
ע"א בַּד"ה אָדָם ע"ש הָרֵי דְּאֲפֶ דְּלְשׁוֹן תּוֹרָה כּוֹלֵל עֵבֶד לְשׁוֹן חֲכָמִים מוֹצִיאָו מִן הַכָּלֵל
וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁלְּשׁוֹן תּוֹרָה מוֹצִיאָו מִן הַכָּלֵל הִכִּי נִימָא דְּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים גַּם הוּא בְּכָלֵל
וְצִיּוּנְתִּי לְעִיָּן בְּשׁוֹשְׁנִים לְזוֹד בְּרֵאשׁוֹן דְּמַסְכַּת תְּמוּרָה מְשָׁנָה א' (בַּד"ה לֹא שֶׁאָדָם רַשְׂאִי
לְהַמִּיר) דְּפִשְׁיטָא לִיהַ דְּלִישְׁנָא דְּאָדָם הַשְּׁנוּי בְּמַתְנִיתִין דְּהֵתָם הוּא לְמַעַט עַכּוּמ"ז וְשׁוּב
כְּתַבַּתִּי לִישְׁב דְּבָרֵי הָרַב מַעַם לְוַעַז דְּעִיקָר כְּוֵנַתוֹ הִיא מִדְּשָׁנֵי תַנָּא בְּלִישְׁנֵיהַ דְּמַעֲקָרָא
תַנָּא חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל וְכו' וְהַדַּר תַּנָּא חֲבִיב אָדָם לְכֵן מִשְׁמַע לִיהַ דְּלְשׁוֹן אָדָם כּוֹלֵל גַּם

עכומ"ז דאי ממעט עכומ"ז הנה ליה למתני ישראל פדתני ברישא אלו תורף הדברים אשר פתבתי במכתב לחזקיא ושם ועל זה פתב הרב הנ"ל יצ"ו: ואלה דבריו שם ד"ו ע"ג פלפל בתקירת האחרונים אי בלשון חז"ל קרוי עכומ"ז בשם אדם וכן עבד אי קרוי אדם בלשון חכמים והביא שהרב זרע יצחק פתב דלא מקרו אדם מדברי התוספות בסנהדרין ט"ו א' אבל משם אין ראיה כלל שהתוספות לא פתבו שם פן אלא שלא יתכן לומר דמה דנקיט ואדם יהיה הפונה ונקא על עבד ולא על אדם מישאל וגם מדבר זה כנראה שהתחרטו התוספות ותברי לגזיזיהו כמו שנבאר בעז"ה ולהכי הוצרכו שם בסנהדרין לתרץ תירוץ אחר אבל הא נדאי דתיבת אדם כולל שניהם בין ישראל ובין עכומ"ז ולא בא למעוטי עכומ"ז ועבד ומאד אתפלא היאך נעלם מכולם תוס' מפורש במגילה כ"ג ב' ד"ה ואדם וז"ל דהא עבד פנעני שפיר קרוי אדם פדאמרין פרק השולח כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה לרבות עבדו ושפחתו הפנענים עכ"ל ויעניין שם בגליון הרי תוס' מפורש וגמרא ערוכה דעכומ"ז ועבד קרוי אדם האמנם דלרבנו תם שבתוס' ב"ק ל"ח א' שמחלק בין אדם להאדם אין מן הגמרא ראיה מכרעת דהא הכא האדם פתיב ובדעת רש"י ז"ל נראה דסובר פריבנו תם כמבואר בדברי רש"י בחולין ה' א' ד"ה מקם וכמו שכתב שם הגרש"ש בהגהותיו וענין בהגהות מוהר"ץ חיות ליבמות ס"א א' אבל מקל מקום הרי יש לנו תוספות מפורש דעבד פנעני קרוי אדם וביותר הנני עומד ומתפלא היאך נעלם מכולם דברי רש"י בב"ק נ"ג ב' וז"ל דהא דקימא לן לגבי בור שור ולא אדם בקטלא קיימא לן כגון שנפל לתוכו עבד ומת עכ"ל וגם הלא משנה מפורשת היא שם נ"ב א' עבד או אמה פטור יעו"ש האמנם מן המשנה י"ל דשור ממעט תרנוניהו בין ישראל ובין עבד אבל לא רש"י פתב להדיא דהא דממעטינן שור ולא אדם הוא אם נפל עבד ומת הן אמנם שפבר נשאלתי על פנות רש"י בזה מאי אריא עבד דנקט ומאי שיאטוה דעבד הכא ושוב ראיתי שבספר חזן טוב פבר התפלא על דברי רש"י אלה והאריף בפלפול ובעיני מדוקדקים מאד דברי רש"י דהלא תוס' מפורש הוא בב"ק ט' ב' ושם יו"ד א' וז"ל וא"ת שור ולא אדם דכתיב בבור למה לי תיפוק לי מעליו או מזהמת יהי לו עיין בדרף יו"ד בתוס' ותירצו דאיצטריך שור ולא אדם למעט עכומ"ז או עבד והיא היא פנות רבינו הגדול רש"י ונתפנון בקוצר מילים לכל דברי התוס' ומזה נראה גדולתו של רש"י והארכתי בזה בספרי שו"ת משפנות ישראל לפלפל בזה בדברי התוספות ב"ק מ"ט ע"א ד"ה חמרתא מעברתא ויעו"ש בהגהות חשק שלמה להגרש"ך מווילנא ודברי המנהיג לענין נטילת ידים בלאו הכי תמוהים פאשר פבר פלפלתי הרבה בדבריו בבבאורי פתנת תשב"ץ לספר תשב"ץ קטן אשר חנני ה' ולפלא שלא הרגיש מר מדברי התוספות ורש"י אלה עכ"ד יצ"ו ולא אוכל כעת לענין במילי דמר בהיותי טרוד בעניינים אחרים (וכפי הנראה אין בידי הרב הנ"ל יצ"ו הספרי שדי חמד) ומשום שחביבן דברי סופרים העתקתי דבריו למזכרת כמו שפן אתנהג בל"ן עם כמה ההערות הרבות למאות מרבני גאוני דורנו יצ"ו אשר לא יתכן בשום אופן למי שדעתו קצרה כמוני היום לדלג בכל יום מענין לענין פי היום תביא הבי"ד הערות לעשרות בעניינים שונים זה בכה וזה בכה ומחר בעניינים אחרים לכן מרבית פעמים אעתיק את ההערות ואם ירצה ה' פי אקח מועד אולי אוכל להשתעשע בהן ולכתוב אם יש מה להשיב לבנות ולסתור.

ג) אדם אם ממעט קטן פתבתי בנדפס במערכה זו אות ע"ב דאין להוכיח ממ"ש רש"י בפ"ה התו' ניקרא (כ"ד י"ז) ואיש כי יפה כל נפש אדם לפי שפאמר מפה איש אין לי אלא שהפה איש הפה אשה וקטן מנין ת"ל ואיש כי יפה כל נפש אדם דההוא מפל נפש הוא דילפינו ולא מתקבת אדם עי"ש והרמב"ם בפ"ב מהלכות רוצח דין ו' פתב דהנרצח בין הוא זכר או נקבה תקיב עליו הרוצח ומרן כ"מ לא הראה מנ"ל פן אמנם הרב המבי"ט בס' קרית ספר הובא במטה אשר בליקוטים סי' י"ט דף ד"ן ע"א פתב דבכלל נפש הם עי"ש גם עמ"ש הרמב"ם בפ"ט מהלכות גנבה דין ו' דגונב בין את האיש בין את האשה תקיב דכתיב גונב נפש מ"מ פתב שם בעמוד ג' דהפל בכלל נפש הוא וכדתניא בבב"ק פ"א וכו'.

ועיין בתוס' פ"ק קמא דערכין דף ג' ד"ה והצרוע שפתבו דבאדם הפתוב יש בכללו אשה וקטן ולא עיינתי עתה בספרים אם הזכירו דבריהם ועל הפתוב בנדפס עיין בקונטרס הערות לחלקי הפללים מה שהבאתי בריש סימן ל"ה בזה: ד) אונס דהפחדה שמפחיד את חבירו אם נקרא אונס או אמרינו דגזים ולא עביד פתבתי בנדפס במערכה זו אות פא"ר בשם תשו' רבינו מוהר"י ו' מיגאש סי' כ"ב דהפל לפי מה שהוא האדם אם לפי מה שהוא האדם נראה שיעשה מה שאומר להפחיד הוי אונס עי"ש ספרים שרשמי בזה גם הרב און אהרן ב"ד ב' אות כ"ב ציין בזה פמה ספרים שאין מצויים אצלי וכתב שדעת רוב הראשונים שהובאו בב"י סי' ר"ה דאם יש ספק בידו לעשות מה שהגזים הוי אונס וכתבינו מודעא זולת מוהריק"ו שרש קפ"ה דס"ל דאמרינו גזים איניש ולא עביד ומוהרש"ך והרב ראש יוסף פתבו דאם פתב שטר מודעא גלי דעתיה דאחשביה לגזיזום זה והמודעא קיימת והרב משפנות הרועים ב"ד קצ"ט תמה ע"ד ואפי"ה פתב שאין לזוז מדבריהם ושכן דעת מוהראנ"ח ח"א סי' מ"ב וכנה"ג בתשו' ח"ב סי' פ"א ופמ"א ח"א סי' י"ז וח"י.

ועיין חקקי לב ח"ב סי' ט"ז וי"ז ה) אונס לא חשיב פשהאונס בא ע"י עצמו שהוא סבב את האונס עליו פן פתבתי בנדפס במערכה זו אות של"ז בשם הפוסקים בכמה מקומות דאונס הבא לאדם ע"י עצמו לא הוי אונס והנה נלע"ד משמעות הדברים הוא דאף אם צונח ואמר אנוס אני לא משגיחין ביה.

אמנם עתה ראיתי להרב און אהרן במערכה זו אות כ"ה על מי שנתחייב בשטר לגרש אשתו בזמן פ' ושם לא יגרש יתן קנס כו"ד וכשפא לגרש צונח ואמר שאינו מגרשה אלא מחמת הקנס הוי אונס דאף דמדברי הרב מוהריק"ו ודעמיה מתבאר דאונס שהביאו האדם ע"י עצמו לא הוי אונס היינו דוקא פשאינו מוחה בפירוש אבל אם בפירוש אומר שאינו מגרשה אלא מחמת אונס ממון הקנס שפיר הוי אונס כ"כ הרבנים אדמת קדש ח"א סי' ל' ומכתב מאלהו הב"ד הרב גנולת מרדכי גלאנטי ועי"ש בד' קמ"ד איזה דבר מיקרי אונס שהביא על עצמו עכ"ל ואין גם אחר מספרים הנ"ל מצוי אצלי לעיין בדב"ק: ו) אין מבטלין איסור לכתחלה פתבתי בנדפס במערכה זו אות ז' (בד"ה וכתב הרב) דהרב אבני מילואים פתב דלא נחלקו הקדמונים אם איסור ביטול האיסורין הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן אלא דוקא בשאר איסורין אבל בתרומה שאסור לאבדה וכי מערבה בחולין הרי הוא כמאבדה לכ"ע הוא מדאורייתא והוכחתי מדברי פמה רבני האחרונים

ומפּללם הָרַב פּר"ח בּסי' צ"ט סק"ח ומחלוקתו דלָא שְמיעָא לְהוּ לְחַלְק פּוּן עי"ש וְכֵן רְאִיתִי עֲתָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֵשׁ יצ"ו בּסי' ח"י אוֹת א' שְהַשְׁיִג עַל הָאֲבָנֵי מְלוֹאִים דּבּפּר"ח ס' צ"ט מְבוֹאֵר דְלָא פְדָבְרִיו.

אָמְנָם בְּהַשְׁמָטוֹת הַסֵּפֶר רְאִיתִי שְׁפָתַי בְּשֵׁם בִּיכּוּרֵי יוֹסֵף (מ"ז א') בְּתְרוּמָה פִּינּוֹן דְאִיפָּא מְצוֹת נְתִינָה וּכְשֶׁמְבַטֵּל לָהּ מְבַטֵּל מְצוֹת נְתִינָה אֲסוּר לְבַטֵּל מֵה"ת וְסִיגִים הַמְחַבֵּר נ"י דְבִזְזָה י"ל קְוִשְׁתֵּי הַשִּׁי לְמוֹרָא וְכו' עי"ש וְסִפְרִים הִלְלוּ אֵין מְצוּיִם אֲצִלִי וְהַעֲיָקֵר נִרְאָה פְדַעַת הַרְבָּנִים שְׁהַבֵּאתִי שְׂאִין לְחַלְק בֵּין שְׂאֵר אִיסוּרִין לְתְרוּמָה גַּם רְאִיתִי עֲתָה בּס' זָכַר יִשְׁעֵיהוּ שְׁנַדְפֵס מְקֻרֹב בְּדָף ו' ע"ג דְשִׁדִּי נִרְגָא ע"ד הָרַב אֲבָנֵי מְלוֹאִים דְלָא הוֹעִיל פְּלַל בְּהַמְצָאָתוֹ דְנִהֵי נְמִי כְשֶׁמְבַטֵּל הַתְרוּמָה פְּדִי לְאֲכִלָּה חֲשִׁיב כְּמֵאֲבָדָה הֲלָא נִשְׂאֵל אִיפָּה אֲלָא מֵאֵי הִכִּי נִעְבִּיד וְהָא גַּם עֲכָשְׁיוּ כְּשֶׁאוֹכֵל הַתְרוּמָה פְּמוֹת שְׁהִיא מִי אִיפָּא אִיבּוּד גְּדוֹל מְזָה פִּינּוֹן שְׁלָא נִיתְנָה אֲלָא לְאֲכִילַת פְּהַגִּים א"כ כְּשֶׁהִיא נֶאֱכַלְתָּ ע"י אִיזָה אֲנָפִן אַחַר שְׁיִהְיֶה הָרִי זֶה כְּמֵאֲבָדָה וּמָה לִי אִם נוֹתְנָה לְכַלְבוֹ אוֹ אֲוִכְלָה זֶר וְכו' וְכִינּוֹן שְׁסוּפָה לְיִלְיָף לְאִיבּוּד יוֹתֵר טוֹב הוּא לְבַטְלָה וּלְהַאֲכִילָה וְכו' עי"ש מ"ש לְיִישָׁב עֵיקֵר קְוִשְׁתֵּי מְרֵן הַמְשַׁל"מ.

וְעַל הָרַב פְּתַב סוּפֵר בַּחֲוִיו"ד סוּסֵי ס' שְׁהִבִּיא בְּשִׁתִּיקָה פְּהוּדָאָת סְבֵרַת הָאֲבָנֵי מְלוֹאִים דְּבְתְרוּמָה אֲפִילוּ לַח בְּלַח לַח"ע הוּא מְדִאוּרֵייתָא תְּמִינָה לִי לְפִי מ"ש הוּא עֲצָמוֹ שָׁם בּסי' ה"ן בְּבִיאור מֵאֵי דְתַנִּי בְּרִיתָא בְּחוּלִין דָּף צ"ז ע"א קְדָרָה שְׁבִשְׁל בְּהַ וְכו' תְרוּמָה לֹא יִבְשֵׁל בְּהַ חוּלִין דְאִיִּצְטְרִיף לְאִשְׁמוּעֵינּוּ בְּקְדָרָה בַּת יוֹמָא אֲפִילוּ יְדַעִינּוּ שְׁיִשׁ שְׁשִׁים מְשׁוּם דְאֵין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה דּסד"א דְלָא אֲסֵרוּ בִּיטוּל אִיסוּרִין אֲלָא בְּמִידֵי דְאִיסוּרָא בְּלַע אֲבַל תְרוּמָה הָיִי הִיתְרָא בְּלַע פִּינּוֹן שְׁמוֹתֵרַת לְפְהַגִּים וְכַתְּבִי שֶׁהַפְּנ"י לְפִסְחִים דָּף ל' רוּצָה לוֹמֵר כֵּן אֲלָא דְמִסְנֵגִיא דְזָרוּעַ בְּשִׁלָּה מוֹכַח בְּהַפְּוֹ וְאִהְיֵי אִיפְּפֵל תְּנָא דְבְרִיתָא וְאִשְׁמוּעֵינּוּ בְּקְדָרָה שְׁל תְרוּמָה לֹא יִבְשֵׁל בְּהַ וְכו' אֵלוֹ תוּד"ק וּמֵאַחַר שְׁהַסְבְּרָא פְּשׁוּטָה הִיתְהַ דְּבְתְרוּמָה מוֹתֵר לְבַטֵּל לְכַתְחֻלָּה א"כ עכ"ל דְאֵין זֶה בְּכַלֵּל אִיבּוּד תְרוּמָה שֶׁא"כ לֹא הִנֵּה שׁוּם סְלִקָא דְעֵתִין לְהַתִּיר וְא"כ אִיף גְּתַפְּוֹס הַשִּׁטָּה לְיִלְיָף מִן הַקְּצָה אֵל הַקְּצָה דֵּה"ס דְ הִנֵּה דְתְרוּמָה מוֹתֵר לְבַטְלָה דְקִילָא מְשִׁאֵר אִיסוּרֵי דְאֲסוּר לְבַטְלָן מְדַרְבְּנָן מִיָּהָא נְזוּ מוֹתֵרַת וּלְהַאֲמַת תְרוּמָה חֲמוּרָה בְּזָה מְשִׁאֵר אִיסוּרֵי דְאִיסוּר הַבִּיטוּל בְּהַ הוּא מְדִאוּרֵייתָא אֲתַמְהָה יִצְיָבָא בְּאַרְעָא וְכו' וְלֹא תְנוּחַ דְעֵתִי לוֹמֵר דֵּה"ס דְ הִנֵּה דְעִירוּב תְרוּמָה בְּחוּלִין אֵין זֶה אִיבּוּד הַתְרוּמָה וְכִינּוֹן דְהִיתְרָא בְּלַע מוֹתֵר לְעַרְב.

וּלְהַאֲמַת הָעִירוּב חֲשִׁיב אִיבּוּד הַתְרוּמָה וְא"כ מְמִילָא אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה דְכ"ז דוֹחַק עֲצוּמוֹמ"ש בְּשֵׁם הַפְּנ"י דְרָצָה לוֹמֵר דְּבְתְרוּמָה מוֹתֵר לְבַטֵּל לְכַתְחֻלָּה הִנֵּה הַרְשָׁב"א בְּמִשְׁמֵרַת הַבֵּית בְּבֵית ד' שְׁעַר ד' (בד"ה עוֹד שָׁם עוֹד כָּתַב דְּכָלִי חֲרַס וְכו') בְּהַתְנוּכְחוֹ עִם הַרְא"ה בְּבִישְׁל בְּמִקְצַת הַפְּלִי אִם צָרִיף לְהַגְעִיל פְּלוּ וְכַתְּבִי דְלְכֹאוּרָה נִרְאָה מִמ"ש בְּזַבְּחִים דָּף צ"ו ע"ב לֹא נִצְרְכָה אֲלָא לְכַדָּמֵר מֵר בְּשִׁל בְּמִקְצַת הַפְּלִי צָרִיף לְמֵרַק פְּלוּ וּבְתְרוּמָה לֹא צָרִיף כְּתַב וְז"ל אֵי מְשׁוּם הָא דִּילְמָא לֹא אִירָא דְהַתָּם אֲפִשְׁר דְּוִנְקָא בְּבִשְׁר בְּחֻלְבּ וּבְתְרוּמָה דְּבַלַע הִיתְרָא וּבְבִשְׁר בְּחֻלְבּ טַעְמָא מְשׁוּם דְּכָל שְׁנַחְלֵשׁ טַעַם הַבִּשְׁר ע"י הַגְּעֵלַת אוֹתוֹ מִקְצַת הַפְּלִי שְׁבִישְׁל בּוֹ שׁוּב אֵינּוּ רְאוּי לְחוּל עֲלִיו שָׁם אִיסוּר בְּב"ח וּבְתְרוּמָה נְמִי אַע"ג דְּמַעֲיָקֵרָא אֲסוּרָה לְזָרִים וְהוּנָא לָהּ לְזָרִים פְּדָבְר הָאֲסוּר שְׁאֲנֵי תְרוּמָה דְאֲפִילוּ הִיא בְּעִינָה אֲקִילוּ בְּהַ לְהַתִּירָה וּלְבַטְלָה לְכַתְחֻלָּה בְּמָה שְׂאִין דָּרָף לְהַקְפִּיד בְּעֵלִים

בְּחֻלּוֹ שְׁלֵהֶם וְדוֹקָא כֹּל שְׂאִין בְּהַ נְתִינַת טַעַם וְכַמוֹ שְׂאֵמְרוּ בְּמַגּוּרָה שְׁפִינָה מְמַנָּה תְּרוּמָה וְרוּצָה לִיתְּנָה בְּהַ חֻלּוֹ שְׂאִין צָרִיף לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְלַקֵּט אַבְּל בְּשֵׁאֵר אִיסוּרִין גְּמוּרִין כְּפֻבְּלָה וְכִינְצָא בְּהַ אֲנִי אוֹמֵר בְּשֵׁל בְּמַקְצַת כְּלֵי צָרִיף לְהַגְעִיל כֹּל הַכְּלֵי וְכוּ' עַכ"ל מְדַבְּרִיו לְמַדְּנֵנו דְּתְרוּמָה קִילָא מְשֵׁאֵר אִיסוּרִין לְעַנְיָן כֹּל שְׂאִין בְּהַ נְתִינַת טַעַם אַבְּל אִם יֵשׁ בְּהַ נְתִינַת טַעַם אִית בְּהַ מְשׁוּם בִּיטוּל אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה וְאַף הִיא מִיְקָרְיָא אִיסוּרָא בְּלַע וְגַם לְמַדְּנֵנו דְּעַכ"פּ אִין תְּרוּמָה חֲמוּרָה לְעַנְיָן זֶה מְשֵׁאֵר אִיסוּרִין וְגַם כְּתֵב דְּאִקִּילוּ בְּהַ וְכוּ' מְשֻׁמַּע דְּאִיסוּר הַבִּיטוּל בְּהַ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן: וְהַגָּה כֹּל הַגָּה לְכַתְּבֵי בְּשֵׁנַת הַתְּר"ן אַחַר שְׁשֻׁלְחָתִי אֶת סְפָרֵי שְׂדֵי חֲמַד לְנוֹאֲרֵשָׁא לְהַדְפִּיסוֹ (וּתְשַׁלֵּם מְלֶאכֶת הַהַדְפָּסָה בְּסוּף אֲלוּל הַתְּרַנ"א) וְעַתָּה בְּשֵׁנַת הַתְּרַב"ן קְבֻלְתִּי מִכְּתֵב יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר שְׁלוֹם מְרַדְכֵי אַבְד"ק בְּרַעְזִיאַן מַח"ס מְשֻׁפֵּט שְׁלוֹם וְעוֹד.

י"ו.

וְכַתּוּב בּוֹ בְּעַנְיָן זֶה בְּמַעְרַכְתָּא א' אִין מְבַטְלִין וְכוּ' אוֹת ו' הִבִּיא כְּתַר"ה דְּכָרֵי הַאֲב"מ וְשֵׁאֵר מְחַבְּרִים אִם בְּתְרוּמָה הָא דְּאִין מְבַטְלִין לְכַתְּחֻלָּה לְכ"ע מַה"ת וְאַנִּי מְצַאֲתִי בַּאֲס"ז לְב"ב דָּף פ"ז ע"א בְּהַא דְּהַטִּיף בְּהַ ג' טִיפִין נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חֻלּוֹין וְהַקְּשָׁה הָר"ן דְּבִשְׁלֵמָא בְּמוֹכַר וְלוֹקֵחַ תְּלִיא בְּקַפִּידָה אַבְּל בְּתְרוּמָה אֲמַאי הַקִּילוּ וְתִ' דְּכִינּוֹן דְּבִיטוּל אִיסוּרִין הוּא מְדַרְבְּנָן לֹא רְצוּ לְהַטְרִיחַ יוֹתֵר מִדְּאִי וְהַתִּירוּ לְתַת לְתוֹכָהּ חֻלּוֹין לְכַתְּחֻלָּה עִי"ש הָרִי דְּגַם בְּתְרוּמָה הָא דְּאִיסוּר לְבַטֵּל לְכַתְּחֻלָּה הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְשֵׁם הִבִּיא בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א דְּכִינּוֹן שֶׁהוּא דְּבַר מוּעַט מְאֹד מוֹתֵר לְבַטֵּל לְכַתְּחֻלָּה וְאַזְיֵל לְשִׁיטְתוֹ בְּתַה"א שֶׁהוּבָא בִּי"ד סוּסִי' צ"ט וְהָר"ן לְשִׁיטְתוֹ שֵׁם שְׁחוּלֵק עַל הַרְשָׁב"א הַנְּצָרָה לִיְיֵשֵׁב כָּאֵן בְּאִנְפֵּן אַחַר.

וְאַנִּי מְצַאֲתִי בִירוּשָׁלַיִם פִּי דְּעַרְלָה ה"א. מִתְּנִי פְּלִיגִי עַל דְּרַבִּי בָּא בַר מְמַל וְכוּ' מִיְסָבֵר סְבַר רַבב"מ שְׁמוֹתָר לְעַשׂוֹת כֵּן בְּתַחֲחִלָּה לֹא לְשַׁעֲבַר מַאי כְּדוֹן וְכוּ' אִם אִין בּוֹ כְּדִי לְצַבְּנָע וְכוּ' אוֹתוֹ הָאִיסוּר אִין בּוֹ כְּדִי לְאַסְוֹר וְפִי הַפ"מ דְּלִפִּי שְׂאִין בְּהָאִיסוּר כְּדִי לִיתְּנָה טַעַם בְּהִיתָר וְאִין הָאִיסוּר נִיכָר מוֹתֵר לְבַטֵּל אֲפִי לְכַתְּחֻלָּה עִי"ש וּמְזָה סִיּוּעַ לְדַעַת הַרְשָׁב"א וּבְגוּף סְבַרְתָּ הַאֲב"מ יֵשׁ לְדִין בְּמ"ש לִיְיֵשֵׁב ק"ו הַפַּר"ד דְּלִמַּאי דְּמִבְּנוֹרָא בְּסוּפ"ק דְּפִסְחִים דְּהִיכִי דְּבִלָּא"ה אֲזִיֵּל לְאִיבּוּד לִיכָּא מְשׁוּם מְשַׁמְרַת תְּרוּמוֹתֵי וְה"נ הָרִי בִּלְא"ה יֵאכְלָנָה הַחֻלָּה הַזֶּה וְא"כ טִיפִי עֲדִיף לְהַתִּיר לְבַטֵּלוֹ בְּרוּב וְלֹאֲכֵלוֹ עַכ"ד בְּזָה יצ"ו וְכִינּוֹנָה דְּעַתּוֹ לְדַבְּרֵי הַגָּאוֹן זָכַר יְשַׁעְיָה שֶׁהִבְאִיתִי לְמַעַלָּה וְעֵינֵי בַס' כְּלִילַת הַמְּנוֹרָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר מְשֻׁה נָתַן הַלּוֹי אַבְד"ק דְּנֻבְנָא יצ"ו בְּמַעְרַכְתָּ הָאֵלֶף אוֹת ז' מַה שְׁכַתֵּב לְהַקְּשׁוֹת עַל הָאֲבִי מִלּוּאִיִּם כְּקוֹשֵׁי הַגָּאוֹן מְלֶא הַרוּעִים בְּמַעְרַכְתָּ בִּיטוּל עַל הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה מִמְּתַנִּיתִין דְּפָרְק י"א דְּתְרוּמוֹת עִי"ש וְיִיְשָׁב דְּשֵׁאֲנֵי הַתָּם דְּאִינוּ מְתַפְּנִין לְבַטֵּל עֵינֵי שֵׁם דְּב"ק וּבְסָפֵר יִלְקוּט הַגְּרִשׁוֹנִי בַח"ג (בְּמַעְרַכְתָּ הַתִּי"ו) דָּף ל"א ע"ג הִבִּיא בְּשִׁתִּיקָה דְּכָרֵי הַגָּאוֹן אֲבִי מִלּוּאִיִּם כְּנִרְאָה שְׁלֵא רְאָה הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו כִּי רַבִּים לוֹחֲמִים בְּזָה: ז) אִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה כְּתַבְתִּי בְּנֻדְפָס בְּאוֹת ז' שְׁכָל הַפּוֹסְקִים שְׁוִים שְׁדַעַת הַרְאָב"ד דְּבִיטוּל הָאִיסוּרִין אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה וְלֹא רְאִיתִי מִי שְׁיִיחַס לְהַרְאָב"ד בְּהִיפּוּף עַתָּה רְאִיתִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֲש"ו בְּסִי' י"ג אוֹת ב' שְׁכַתֵּב בְּשֵׁם ס' שֵׁם אֶהְרֹן בַּח"י לִיבְמוֹת ד' צ"ג שְׁדַעַת הַרְאָב"ד דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְכַתֵּב דְּשַׁגָּה בְּזָה וְלִיתָא דְּמַלְבַּד עֲדוּת הַפּוֹסְקִים בְּדַעַתּוֹ מְבֻנָּר הוּא בְּתַמִּים דְּעִים דְּהוּא מְדַאוּרִיתָא וְעֵינֵי לְקַמֵּן בְּקוֹנְטְרִיס זֶה אוֹת כ"ב: וְכַמָּה

שְׁפִתְבַּתִּי בַּנְדָּפֶס בְּאוֹת ו' שְׁנֵרָאָה שְׁהִרְשָׁב"א ס"ל פְּדַעַת הַתּוֹס' דְּאִסּוֹר בִּיטוּל הָאִסּוּרִין
הוּא מְדַרְבְּנָן הַשִּׁיב ע"ז יְדִידֵי הַג' מוהר"ר יִשְׂרָאֵל חַיִּים דְּיִכְכְּעַשׁ יצ"ו וז"ל הַמְעַיִן
בְּחִידוּשָׁיו לְחַלּוּלֵין צ"ח ע"ב (בד"ה וְהַתְּנֵן זֶהוּ הַיְתָר) יִרְאֶה שְׁדַעַתוֹ נוֹטָה לְסִבְרַת הָרֶאָב"ד
שֶׁהוּא מְדַאֲוֵרֵייתָא עכ"ד יצ"ו וְעַיִינֵי מִי דְבַרְי הַרְשָׁב"א וְרֵאִיתִי שְׁאֲחַר שְׁפִתְבַּת סִבְרַת
הַתּוֹס' שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן וּשְׁקו"ט קִצַּת בְּזָה פָּתַב וּמ"מ דַּעַת הָרֶאָב"ד בְּאִסּוֹר מְשֵׁהוּ שֶׁהוּא
מִן הַתּוֹרָה וְכו' וּמִיָּהוּ הֵיכָא דְעֵבֵר וּבִטְלוּ בְּטַל מְדַאֲוֵרֵייתָא וּמְדַרְבְּנָן הוּא דְאִסּוֹר וְכו' ע"ש
וְזוֹ הִיא נְטִיית דַּעַתוֹ לְסִבְרַת הָרֶאָב"ד שְׁפִתְבַּת הַגָּ' ל יצ"ו.

וְאֲנִי אוֹמֵר מְלַבֵּד שְׁאִינוּ מְוַכְרַח כָּל כֶּף שֶׁכֵּן הִיא דַּעַתוֹ וְעוֹד אַף אִם הִיָּה מְפֹנְרֵשׁ כֵּן בְּדַבְּרֵי
שְׁבִקְדוּשָׁיו הַגָּ' ל דְּנִקֻּט פְּדַעַת הָרֶאָב"ד מְכַל מְקוּם אֲנִכִי הַהֲדִיּוֹט כְּיוֹנְתִי לְהִלְכָה בַס"ד
לִיְיָחַס אֵלָיו שְׁפוּבֵר פְּדַעַת הַתּוֹס' שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן לְפִי מַה שֶׁהִבְאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי
הַפּוֹסְקִים סִי' יו"ד אוֹת ב' (וּרְמִזְתִּיו בְּשִׁדֵי חֲמֵד ח"א בְּחִלְק הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַגִּימָל אוֹת
ה"ן ס"ק כ"ח) בְּסִתִּירַת דְּבַרֵי הַרְשָׁב"א מְחִידוּשָׁיו לְתוֹרַת הַבֵּית דְּנִקִּיטִינָן בְּדַעַתוֹ כַּמ"ש
בְּתוֹרַת הַבֵּית שְׁחִזֵר בּו מ"ש בְּחִידוּשָׁיו.

וְאֲשֶׁר הִבְאִיתִי אֲנִכִי הַהֲדִיּוֹט הוּא מ"ש בְּמִשְׁמַרַת הַבֵּית שְׁעַר ג' ע"ד הָרֶאָ'ה וְז"ל אִין
בְּדַבְּרֵי כְלוּם חֲדָא דַּמְנ"ל דְּאִין מְבִטְלִין אִסּוֹר לְכַתְחִלָּה מְדַאֲוֵרֵייתָא דִּילְמָא מְדַאֲוֵרֵייתָא
מִיִּשְׂרָא שְׂרִי וּמְדַרְבְּנָן הוּא דְאִסּוֹר וּפְשִׁטָא דְשִׁמְעָתָא דְנָרוּעַ בְּשִׁלָּה הִכִי דְיִיקָא וְכֵן הַסְכִּימוּ
רַבּוֹתֵינוּ הַצְרַפְתִּים עכ"ל שְׁדַבְּרִים אֵלּוּ מוֹכִיחִים שֶׁכֵּן דַּעַתוֹ כֶּהַסְפַּמַת רַבּוֹתֵינוּ הַצְרַפְתִּים
וְכִינּוּן שְׁדַבְּרֵי אֵלּוּ הֵם אַחֲרוֹנִים לַמ"ש בְּחִידוּשָׁיו הִכִי נִקִּיטִינָן בְּדַעַתוֹ וְהַשְׁגָּתִי סֶפֶר יִקָר
פְּנִי יִצְחָק לְהַרְהֵ"ג מוהר"י אַבְנֵאֶלְעָפִיָא אַבְד"ק דְּמִשְׁקָ יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים
מַעְרַכָּה זוֹ אוֹת ט' (בד"ה בְּרַם) דְּנִקִּיט בְּפִשִׁיטוֹת שְׁדַעַת הַרְשָׁב"א דְּבִיטוּל הָאִסּוּרִין הוּא
אִסּוֹר תּוֹרָה וְלֹא פְּנִיתִי לְהַתְיַיִשׁב בְּדַבְּרֵי וְאִי חִילִיָּה דְמַר הוּא מְדַבְּרֵי הַחִידוּשָׁיו לְחַלּוּלֵין
יֵשׁ לוֹמֵר כְּמוֹ שְׁפִתְבַּתִּי שְׁיֹתֵר יֵשׁ לְתַפּוּס בְּדַעַתוֹ מַה שְׁנֵרָאָה מְדַבְּרֵי שְׁבִמְשַׁמְרַת הַבֵּית
הַגָּ' ל: וְמַה שְׁפִתְבַּתִּי בַּנְדָּפֶס שֶׁם שְׁבַדַּעַת הַתּוֹסְפוֹת פְּלִיגִי רַבּוֹתָא וְשֶׁהֵרַב כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה
בִּיּו"ד סִי' צ"ט אוֹת כ' (בַּנְדָּפֶס כְּתוּב בְּטַעוֹת אוֹת ב') כְּתַב דְּלוּלָא דְהַרְבְּנִים שֶׁהִבְאִי שֶׁם
הַבֵּינוּ בְּדַעַת הַתּוֹס' שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן הִיָּה נִרְאָה לִי לְהַבִּין מְדַבְּרֵיהֶם שֶׁהוּא מְדַאֲוֵרֵייתָא עַיִן
לְהַרְבַּ פְּרַמ"ג בְּסֶפֶר רֵאֵשׁ יוֹסֵף לְמַס' חוּלִין עַל דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת דָּף צ"ח ד"ה לֹא לְמַעוּטֵי
שְׁאָר אִסּוּרִין שְׁאֲחַר שְׁבִיָּאָר דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת סִיִּים מְשַׁמַּע מְכָאן דְּתוֹסְפוֹת סְבָרִי דְאִסּוֹר
לְבַטֵּל אִסּוֹר מִן הַתּוֹרָה עכ"ל וְכֵן כְּתַב הַרְבַּ שְׁעָרֵי חֲקָמָה בְּשַׁעַר ו' אוֹת ט"ז בַּהֲגָהָה
לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים דָּף ה' ע"א ד"ה וְאוֹמֵר (וַיֵּשׁ דְּפוֹסִים שֶׁהוּא ד"ה וְכַתִּיב)
שְׁבִיטוּל הָאִסּוּרִין הוּא מִתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁכַתְבַּת בְּשִׁמּוֹ בְּסֶפֶר כְּרַם חֲמֵד ח"ב הַמוּבָא לְהִלּוֹן
בְּאוֹת ח' ע"ש שֶׁהֵרַב הַמְחַבֵּר יצ"ו דְּחָה הוֹכַחְתּוֹ: וּבְדַעַת הָרַמְבַּ"ם הִבְאִיתִי בַּנְדָּפֶס בְּאוֹת
ז' מְחַלּוֹקַת דְּהַרְבְּנִים כְּנֶסֶת הַגְּדוּלָּה בַּהֲגָהָת בֵּית יוֹסֵף אוֹת כ"א בְּסִי' צ"ט (בְּשֵׁם הַרְבְּנִים
מוהר"א ח"א סִי' פ"ח וְדְמִשְׁקָ אֶלְעִיָּזָר דָּף רפ"ח ע"א) וּפְרִי חֲדָשׁ בְּסִי' ח וּפְרִי תְנוּאָר
בְּסִי' ה' וּמְזִמּוֹר לְדוֹד דָּף ע"ג ע"ב סוֹבְרִים שְׁדַעַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה אֶף הַרְבַּ
נְחֲמֵד לְמַרְאָה בַּח"א דָּף צ"ח ע"א כְּתַב שֶׁהֵרַב פְּרִי הָאֲרִיזָא בַּח"א דָּף כ"ה תְּמַה עַל מַה
שְׁכַתְבַּת הַרְבַּ פְּרִי חֲדָשׁ דְּמְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם בְּפֶרֶק ט"ו מִהִלְכוֹת מְאָכְלוֹת אִסּוּרוֹת מוֹכַח
שְׁפוּבֵר שֶׁהוּא מְדַאֲוֵרֵייתָא וּלְדַעַתוֹ נִהְפֹּךְ הוּא דְמוֹכַח מְשֵׁם שְׁפוּבֵר דְהוּא מְדַרְבְּנָן וְכֵן

הביא בשם הרב שרשי הי"ם בח"ב דף ס"ח ע"א אמן בשם הרב חקרי לב בחלק יו"ד ח"א דף ע"ד עמוד ד' כתב שצדק הרב פרי חדש שדעת הרמב"ם היא דהוא מדאורייתא.

גם הרב ערף השלחן בסי' צ"ט אות ד' שקיל וטרי בזה וכתב שדעת הרמב"ם והראב"ד וראב"ן והרא"ה והריטב"א היא דאסור מדאורייתא אלא שלא נתבאר בדברי הרמב"ם והראב"ד בבליע בכלי אם אסור לבטלו מדאורייתא אבל בראב"ן והרא"ה והר"ן והריב"ש מבואר דאין חילוק ותמה על הרא"ם בהלכות חמץ שלא זכר שדעת הראב"ד ורוב הפוסקים דהא דאין מבטלין וכו' דאורייתא הוא וכו' עי"ש ועיין בנחלת צבי (להרב פתחי תשובה) בסי' צ"ט סעיף ה' שכתב בדעת התוספות והרמב"ם דאינו אלא מדרבנן ולא זכר שר כמה דיות נשתפכו בזה וש"ת שמן רקח שצנין שם אין מצוי אצלי: ועתה ראיתי בספר פנים חמד לידדי הגאון אבד"ק ליאדי יצ"ו) בח"ב דף י"א בחידושי להלכות תערוכות סי' צ"ט שאחר שרמז לדברי הרב שפתי פהן שם בסק"ז (שהביא מחלוקת הפוסקים בזה) כתב שהפרי תואר סובר שדעת הרמב"ם שהוא מן התורה ושהפתחי תשובה כתב בשם ש"ת ברית אברהם שדעת הרמב"ם היא שהוא מדרבנן (עיני דלאו שפיר קוזו לא ראו בדברי הרב פתחי תשובה שכתב פן בשם הרב ברית אברהם ושם בנחלת צבי הזכיר ש"ת ברית אברהם אבל לא כתב מפורש בשמו פן וספר זה לא ראיתי מעודי ואולי צריך להיות שמן רקח) והוא יצ"ו כתב להכריח על פי מה שכתוב בסוף ספר עזרת נשים בחידושים מהרב אביו דמי שסובר שהוא מן התורה סובר גמי טעם פעיקר בכל האיסורין מן התורה הוא מטעם שלא תאכלו כל גבלה ואם פן הרמב"ם שסובר דטעם פעיקר דרבנן כדכתב מרן הב"י בסי' צ"ח מוכרח שסובר דביטול איסורין דאסור הוא רק מדרבנן אלו תנורף דב"ק והוכחה זו אינה מוסכמת שהרי לדעת הרב בגי שמואל שהרמב"ם סובר טעם פעיקר בכל האיסורין מן התורה (עיין להרב קהלת יעקב בתוספת דרבנן אות קד"ם) נהפוך הוא וצריך לומר שדעת הרמב"ם דביטול האיסורין מן התורה וכן בדעת התוספות הרבה פוסקים מייחסים שסוברים דביטול האיסורין הוא רק מדרבנן כמו שכתבתי בנדפס באות ז' ואילו בדין טעם פעיקר מלבד שדעת רבינו תם מבוארת ושגור בפי הפוסקים שסובר שטעם פעיקר בכל האיסורין הוא מן התורה הנה רבינו פרץ בחידושי לנזיר כתב בשם התוספות דטעם פעיקר דאורייתא וחיביבין עליו פרת כמו שכתב בשמו הרב אהל יעקב במערכת הטי"ת אות ח"י גם בדעת הריטב"א כתבתי בנדפס שם שסובר שביטול האיסורין הוא מן התורה ושפן כתב בחידושי לפרק גיד הנשה כמו שכתב בשמו הרב ערף השלחן ואילו בטעם פעיקר סובר בחידושי לפרק גיד הנשה שהוא מדרבנן כמו שכתב בשמו הרב אהל יעקב שם באות ט"ז: הא למדת דלאו הא בהא תליא גם בדעת הרשב"א כתבתי בנדפס שם שמתבאר שנוטה דעתו לסברת התוספות שהוא מדרבנן ואילו בטעם פעיקר דעתו שהוא מן התורה כמו שכתב הרב אהל יעקב באות י"ז בשמו בחידושי ובתורת הבית הארוך בית רביעי שער ראשון ואם פן נראה דאין הכרח בדעת הרמב"ם מדסובר דטעם פעיקר דרבנן שייסבור דביטול האיסורין דרבנן דלא תלי הא בהא כאמור: והשגתי עתה (בששון) ס' ילקוט הגרשונזי לידדי הגאון מוהר"ר גרשון שטערין אבד"ק מ' לודאש יצ"ו וראיתי שכתב בדרך כ"ד ע"ג (ד"ה דרבנן) דלקנות איסור או לקבל איסור מאחר כדי לערבן ולבטלן ברוב הפל מודים דאסור מדאורייתא אף למאן דאמר אין מבטלין איסור לכתחלה

רק מדברבנו וכו' סרה מהר קנשית הפתחי תשובה בנחלת צבי יו"ד סי' צ"ט סעיף ה' עכ"ל יצ"ו ודבריו הם על פי מה שכתב הוא עצמו (בד"ה דבר המעמיד) בדר"ב ע"ג בשם הגאון בעל שואל ומשיב בספרו יוסף דעת ואעתיק תנרף הדברים בס"ד והוא ששם הביא שיטת הרמב"ם בשלישי מהלכות מאכלות אסורות דין י"ג גבי גבינת העכומ"ז שמעמידים בעור קיבת גבלה שמפני שהוא מעמיד אינו בטל וכתב הרב המגיד שמה שלא פתב טעמים אחרים שפאמרו בש"ס.

א' לפי שאי אפשר בלא צחצוחי חלב. ב' לפי שמחליקין פניה בשומן חזיר הוא לפי שיש להקשות יבטל במיעוט וכו' והקשה המוהרש"ל בים של שלמה וכי האמוראים שנתנו טעמים אלו נשתבשו ח"ו ולא זכרו דקשה דליבטיל במיעוטו וכו' ועל זה הביא מה שכתב בס' יוסף דעת דבאמת זה נדאי להתיר תמיד מטעם שנתבטל במיעוטו זה אי דביטול שנייה בענין מקרה שקרה לפעמים שפאל איסור להיתר שנייה ענין ביטול אבל להתיר תמיד על ידי ביטול זה לא מצינו ול כל, אמורא בפני עצמו שפיר אמר דלא שנייה ביטול אבל אחרי דהאמוראים נחלקו זה סובר לפי שאי אפשר בלא צחצוחי חלב וזה סובר מפני שמחליקין פניה בשומן חזיר על כל פנים מאן דסבר הא לא סבר הא ואם פן שוב לא הוי ענין תמידות דהרי זה סובר שעושין פן וזה סובר שאין עושין פן ועל פרחין שאין מתנהגים פן בתמידות ואם פן שוב הוי מקרה בלבד ושנייה ביטול ולכן פתב הרמב"ם הטעם מפני שמעמיד דהא אין לומר שעושין פן בתמידות דהא שאר אמוראי אמרי שאין עושין פן ומכרח הטעם דהוי מעמיד אלו דבריו הנחמדים גלה לנו כלל חדש דביטול שנייה בענין מקרה שקרה לפעמים אבל להתיר תמיד על ידי ביטול ולבטל איסורין בתמידות זה לא מצינו וכו' מן שבים כמה קנשיות שמקשים להסוברים דמדאורייתא מותר לבטל איסור לכתחלה רק מדברבנו אין מבטלין א"כ אמאי צותה תורה בנבלה לגר אשר בשעריה תתננה הא יכול לבטלה ברוב שחוטות וכן בכלי חרס אשר תבושל בו ישבר לבטיל הפלי חד בתרי פלים ולהנ"ל ניחא דגם הסוברים מן התורה מותר לבטל איסור לכתחלה מכל מקום זהו במקרה אבל לעשות פן בתדירות זה נגד הסברא דהרי הוא פעושה סחורה בדברים האסורים וכו' וזכר לדבר מתוספות גיטין ל"ג בסוף ד"ה ואפקעינהו וז"ל ומה שהקשה אם פן יחפה על בת אחותו ויכולים ממזרים ליטהר אי דענין שלכה מתכונן לא מפקעינהו קידושין מיניה דלתקנה עשו חכמים ולא לתקלה שמתוך פה תהיו בנות ישראל פרוצות בעריות וכו' והכי נמי לתקנה אמרה תורה מותר לבטל איסור שפנדמן לו שלא פסיד אבל לא לתקלה לבטל איסורין בתמידות שמתוך פה יהיו בני ישראל פרוצים באיסורים וכתב עוד ליישב עפ"י דברי רבינו הלבוש סימן תרל"ב להצילו מהשגת הגאון פרי מגדים במשבצות ס"ק ג' שהבאתי לקמן במערכת הבית אות נ' עיי"ש (ולפי מה שאבאר בס"ד תמיהת הפרי מגדים קיימת): וקנשית הגאון פתחי תשובה שבנחלת צבי שרמז הרב המחבר יצ"ו היא על מה שכתב הרמב"ם בפחמשי מהלכות אישות המקדש בדבר שאסור בהנאה פחמץ בפסח בשך בחלב וכיוצא אינה מקודשת ואפילו באיסורי הנאה של דבריהם פחמץ בשעה ששית אינה מקודשת וכתב מרן בפסח משנה בדעת הרמב"ם דזוקא בכי האי גוונא דהוי חד דרבנן אינה מקודשת אבל בתרי דרבנן חמץ דרבנן ושעות דרבנן חוששין לקידושין וכן דעת התוספות פדכתב מרן הבית יוסף בס' כ"ח וצריך לומר הטעם דאף דבחד דרבנן אינה מקודשת משום דלא שני ממון מכל מקום

בְּתַרְתִּי דְרַבְּנָן פִּינּוּ דְלֵא רַבִּיעַ עֲלֵיהּ אֵלֵא אִיסוּר קַל אַף אַם תִּהְיֶה לֹא תַעֲבֹר עַל אִיסוּר
חֲמוּר שְׁנֵה מְמוֹן וְכוּ אֵיתָא לְהִדְיָא טַעַם זֶה בְּשׁו"ת בְּרִית אַבְרָהָם א"ק ס' כ"ד אוֹת ב'
וְקִשָּׁה אַמַּאי בְּחַד דְרַבְּנָן אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשֵׁי, וְהֵלֵא בַר דְּמִים הוּא שְׁהָרִי יְכוּל לְעַרְבוּ
בְּרוּב הֵיתֵר וְאֵז חוֹזֵר הָאִיסוּר וְנַעֲשֶׂה הֵיתֵר וְאֵי מְשׁוּם דְאִיסוּר לְבַטֵּל לְכַתְחֻלָּה אַף אִיסוּר
דְרַבְּנָן הָרִי הָא דְאֵין מְבַטְלִין אַף אִיסוּר דְאִוְרֵייתָא הוּא רַק מְדַרְבְּנָן לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת וְכוּ
הִיא דַעַת הַרְמַב"ם פְּאֶשֶׁר הָאָרִיף לְהוֹכִיחַ כֵּן בְּשׁו"ת שְׁמֵן רַקַח ח"ב ס' י"ד אוֹת ג' וְאֵם
כֵּן בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן הָרִי תְרִי דְרַבְּנָן וּבְתַרֵּי דְרַבְּנָן חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשֵׁי וְנִיחָא לִיה לְהַרְב פִּתְחֵי
תְּשׁוּבָה לִיְיָשֵׁב עַל פִּי דְבָרֵי הַגָּאוֹן נוֹדַע בִּיהוּדָה דְאֵף מֵאן דְסוֹבֵר דְמְדַאֲוֵרֵייתָא מוֹתֵר
לְבַטֵּל דְוָקָא לְבַטֵּל הַטַּעַם שֶׁל אִיסוּר הוּא רַק מְדַרְבְּנָן אֲבָל מְמַשׁוֹת הָאִיסוּר יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ
בְּרוּב לְכוּלֵי עֲלֵמָא הוּא מְדַאֲוֵרֵייתָא וְהוּא הֵדִין לְבַטֵּל בְּשֵׁשִׁים דְלִפִּי זֶה נִיחָא דְכִינּוּ
דְבְּאִיסוּר דְאִוְרֵייתָא כִּי הָאֵי גִוּוֹנָא אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה א"כ בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן לֹא הָרִי רַק חַד
דְרַבְּנָן לְכוּ אֵינְהּ מְקוֹדֶשֶׁת אֵלֵוּ דְבָרֵי הַרְב בְּנַחֲלַת צָבִי וְהַרְב הַג"ל יצ"ו סוֹבֵר דְגַם בְּלֹא
דְבָרֵי הַנּוֹדַע בִּיהוּדָה (אֲשֶׁר יֵשׁ הַרְבֵּה מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שְׂאִין סוֹבְרִים כְּמוֹתוֹ כְּמוֹ
שְׁכַתְבַתִּי בְּשִׂדֵי חֲמֵד בְּאוֹת ח' וְגַם בְּקוֹנְטְרִיס זֶה לְקַמֵּן בְּאוֹת ט' כַּתְבַתִּי בְּזֶה בְּסִיעֵתָא
דְשִׁמְיָא) לֹא קִשְׂיָא מִיָּדֵי דְלִיקַח הָאִיסוּר לְכַתְחֻלָּה וּלְעַרְבוּ בְּרוּב הֵיתֵר אִיסוּר מִן הַתּוֹרָה
לְכוּלֵי עֲלֵמָא וְכוּ לֹא קִשְׂיָה לְמָה אֲמַרָה תּוֹרָה בְּנִדְמָנָה לְאֵדָם אֵיזוּ נְבִלָה בְּתוֹף בֵּיתוֹ שְׂיִתְנַנְּהּ
לְגַר וְהָרִי הוּא עֲצָמוּ יְכוּל לְאֲכֹלָה עַל יָדֵי עֵירוּב בְּהֵיתֵר וְכוּ בְּכָלִי חֶרֶס וְכוּ לְדַעַת הַסוֹבְרִים
דְמִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לְבַטֵּל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה דְזֶה אֵינּוּ מְשׁוּם שְׁבַעֲנִין זֶה שְׂהוּא מְעַרְב הָאִיסוּר
לְכַתְחֻלָּה וְזֶהוּ דְבָר שְׂיִיכַל לְעַשׂוֹת בְּכָל זְמַן שְׂיִלְחֵף וְיִקְנֶה דְבָר הָאִיסוּר וְיַעֲרַבְנוּ בְּרוּב הֵיתֵר
אוּ בְּשֵׁשִׁים כָּל חַד כְּדִינְיָה דְבָר זֶה לֹא הִתִּירָה הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה וּבְזֶה הַכֹּל מוֹדִים דְאִיסוּר
מִן הַתּוֹרָה כֵּן מוּכָן תּוֹכָן כּוֹנֵת הַרְב יִלְקוּט הַגְּרָשׁוֹנֵי יצ"ו: אֲמַנְם לִי הִדֵּל יֵשׁ לְפַקְפַק בְּזֶה
דְיֵשׁ לוֹמַר דְלְדַעַת הַסוֹבְרִים דְמוֹתֵר לְבַטֵּל מִן הַתּוֹרָה גַם לְעַרְב לְכַתְחֻלָּה הָאִיסוּר
בְּהֵיתֵרְכֵדֵי בִיטוּל מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה פִּינּוּ דְלֵא אֲסֵרָה הַתּוֹרָה הָאִיסוּר הֵהוּא אֵלֵא כְּשֵׂהוּא
בְּעִינְיָה וְלֹא כְּשִׁנְתְּבַטֵּל עַל יָדֵי תַעֲרוּבָת גַם לְעַרְבוּ וּלְבַטְלוּ שְׂפִיר דְמִי מִן הַתּוֹרָה לְסַכְרָא
זוּ וּקְצַת מוּכַח הֵכִי מִמָּה שְׁכַתְבַתִּי הַר"ן בְּהַלְכוֹת בְּסוּף פָּרַק גִּיד הַנְּשָׂה (בד"ה גְּרָסִינּוּ בְּגִמְרָא
אֲמַר ר' חֵיָא) בְּשֵׁם רַבּוּתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת שְׂהַקְשׁוּ אֲמָה שְׂאֲמָרוּ בְּש"ס דָּף צ"ח ע"א
(בְּפִלּוּגְתָא דְבִיטוּל הָאִיסוּרִין אֵם בְּשֵׁשִׁים אוּ בְּמֵאָה דְשִׁנְיָהֶם לְמַדוּהָ מְזוּרָע בְּשִׁלָּה) וּמִי
יִלְפִינּוּ מִיָּנָה וְהַתְנִיָּא זֶהוּ הֵיתֵר הַבָּא מְכַלֵּל אִיסוּר זֶהוּ לְמַעוּטֵי מֵאֵי לֹאוּ לְמַעוּטֵי שְׂאָר
אִיסוּרִין וְכוּ דְמֵאֵי קוֹשְׂיָא לִימָא דְזֶהוּ אֲתָא לְמַעוּטֵי דְדוּקָא זְרוּעַ בְּשִׁלָּה מְבַטְלִין לְכַתְחֻלָּה
(לְבַשְׁלָה לְכַתְחֻלָּה עִם הָאֵיל) אֲבָל שְׂאָר אִיסוּרִין לֹא וְכַדְאֲמַרִינּוּ לְקַמֵּן דְזְרוּעַ בְּשִׁלָּה
חִידוּשׁ הוּא אֲבָל כְּשִׁנְתְּעַרְבָה אֵין הֵכִי נְמִי דְגַמְרִינּוּ מִיָּנָה לְכָל אִיסוּרִין שְׂבַטְלִין תִּינְרָצוּ
בְּתוֹסְפוֹת (כְּבָר כְּתָבוּ הַקְדָּמוֹנִים שְׂלֹא נִמְצָא זֶה בְּתוֹסְפוֹת שְׂלִפְנֵינוּ וְאֵהִימְנוּתִיָּה דְרַבִּינוּ
סְמִכִינוּ) דֵּהָא לֹא הָרִי הֵיתֵר הַבָּא מְכַלֵּל אִיסוּר שְׂכַל אִיסוּרִין מְדַאֲוֵרֵייתָא מְבַטְלִין לְכַתְחֻלָּה
וְכַדְאֲמַרִינּוּ זְרוּעַ בְּשִׁלָּה חִידוּשׁ הוּא אֵין חִידוּשׁ שְׂמוֹתֵר לְבַטְלוּ אֵלֵא חִידוּשׁ הוּא שְׂמַצְנָה
לְבַטְלוּ מֵה שְׂאִין כֵּן בְּשְׂאָר אִיסוּרִין שְׂאִין מְצָנָה לְבַטְלָם לְכַתְחֻלָּה וְלָכוּן פְּרַכִּינּוּ שְׂפִיר וּמִי
יִלְפִינּוּ מִיָּנָה וְכוּ וְלִיכָּא לְמִימַר דְהֵכִי קְאָמַר זֶהוּ הֵיתֵר שְׂמַצְנָה לְבַטְלוּ לֹא כֵן בְּשְׂאָר
אִיסוּרִין שְׂאִין מְצָנָה אֲבָל מוֹתֵר דֵּהָא פְּשִׁיטָא דְהִיכִי תִיִּסַק אֲדַעַתִּין שְׂיֵהָא מְצָנָה לְבַטֵּל
אִיסוּרִין תּוֹרָה (בְּדְבָרֵי הַר"ן כְּתוּב שְׂיֵהָא מוֹתֵר לְבַטֵּל וְכוּ) אַף כְּבָר הִגִּיהוּ בְּדְבָרֵי מְצָנָה

במקום מותר והוא מוכרח דהא בהכי איירינן במצוה ולא במותר) עכ"ל מתבאר מדבריו דרך לומר שיש מצוה מן התורה לבטל שאר איסורין הוא מוקצה מן הדעת אבל לומר שעל כל פנים מותר מן התורה לבטל שאר איסורין לא נפלאות היא ולא רחוקה וכן הוא לקושטא דמילתא לסברת רבותינו התוספות הלזו שבכל האיסורין מותר מן התורה לבטלן והיינו דומיא דזרוע בשלה מערב האיסור בהיתר ומבטלו ונשפיר דמי: וכן מתבאר מדברי הר"ן שבאסיפת זקנים לבבא בתרא דף פ"ז ע"א אהיה דהטיף בה שלש טיפין נותן לתוכה חולין שהקשה דבשלה מאכילתו ולוקח תליא בקפידא אבל בתרומה אמאי הקילו ותירץ דכיון דבטיול איסורין הוא מדרבנן לא רצו להטריח יותר מדאי והתירו לתת לתוכה חולין לכתחלה עכ"ל מתבאר דעד כאן לא הוצרכו לטעם הטיורחא אלא כדי שיהא מותר גם מדרבנן אבל משום דינא דאורייתא בלאו הכי נמי מותר לערב לכתחלה ההיתר לתוך האיסור שיתבטל והוא הדין נמי שמותר לערב האיסור לכתחלה לתוך ההיתר: וידין נותן טעם לפגם שכתב הרשב"א בתורת הבית הבית רביעי שער ראשון קרוב לסופו דפגם זה לא שפוגם לגמרי עד שאינו נאכל מחמת פגם זה אלא אפילו פוגם קצת שהרי קדרה שאינה בת יומא אינה אוסרת ואם תאמר והלא נותן טעם לפגם מנבלה גמרינו לה וסתם נבלה הראויה לגר קרויה נבלה לא קשיא דהתם להתיירא בפני עצמה היקף עד דמפגמא לגמרי אסירא אבל איסור תערובת שהולכין בו אחר נתינת טעמו כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא פוגם בתערובתו מותר דלא חשיב נתינת טעם כיון שהוא פגום הנה על דבריו אלו השיב הרא"ה בבדק הבית שם (בד"ה בענין ביצת טמאה) בדף ס"ט ע"ד בדפוס ונייען אף טוב לישראל לפ"ק וז"ל ואינו נכון דאם כן לפי דבריו פליטת קדרה זו שאינה בת יומא שאינה אוסרת הוא משום דנתינת טעם שלה אינו לשבח אבל מפל מקום הבלע עצמו כמות שהוא עד שלא נפלט איסור תורה הוא שהרי הבלע עצמו לא נפגם מפדי אכילת גר וכיון שכן ראוי היה שהיה אסור לבשל בה לבטלו עכשיו מחמת תערובתו דבר תורה אם תמצא לומר דאסור לבטל איסור לכתחלה מדאורייתא וכן בדין שלא יהא מותר דבר תורה לבטל לכתחלה חתיכת נבלה בשתי חתיכות היתר מין במינו ואנן בכל דוכתא נקיטינן דקדרה שאינה בת יומא מותרת דבר תורה עד כאן לעניינו מתבאר מדבריו דלמאן דסבר דאיסור בטיול האיסורין הוא רק מדרבנן מותר לבטל לכתחלה (מן התורה) חתיכת נבלה בשתי חתיכות וכונתו לפי משמעות פשוטות לשונו היינו לערבם בתחלה (לא להוסיף על התערובת) ודומיא דלבשל בקדרה שאינה בת יומא והיא בלועה מאיסור שהוא כמערב ההיתר באיסור דשגרי דבר תורה אלמא דגם לערב היתר באיסור לכתחלה מותר מן התורה לדעת הסוברים דבטיול האיסורים הוא רק איסור דרבנן: ומלבד שכן הוא משמעות דברי הרא"ה דלהסוברים דהוא מדרבנן מותר מן התורה ליקח חתיכת איסור שלא נתערבה בהיתר ולערבה עמה בהיתר הנה כן מבואר בדברי הרשב"א במה שהשיב על זה במשמרת הבית בדף ע' ע"ב וז"ל ומה שחשב לקושטא דכיון שהבלע שבקדרה מצד עצמו ראוי לגר אם כן היא התירה התורה קדרה שאינה בת יומא לכתחלה דמאי שנא ממערב חתיכת נבלה בתוך שתיים של היתר דאסור לבטל איסור לכתחלה אפילו מדאורייתא אין בדבריו פלוג דמנא ליה דמדאורייתא אין מבטלין איסור לכתחלה דלמא מדרבנן בלבד הוא דאסור וכפשטא דשמעתא דזרוע בשלה הכי דייקא וכן הסכימו רבותינו חכמי הצרפתים ולא עוד אלא

אף מי שדחה אותה הלכה ומסיק מינה דאסור לבטל איסור מדאורייתא היינו לבטל איסור בעין פעין זרוע שמבטל עם האיל דאפשר לבטל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ונדדשה בו תורה לבטלם יחד דאין בשלה אלא שלמה אבל בלע שבקדרה אי אפשר ולפיכך מותר פיון שפוגם תערובת ואי אתה אוכלו לעולם אלא בפגמו ובתערובת ע"כ לענייננו הנה משמעות לשון מערב חתיכת נבלה בתוך שמים של היתר וכו' הוא שהשמים של היתר עומדות לבדן ובא זה ונותן בתוכן החתיכת איסור ואמרי רבנותא הנ"ל דלמאן דסבר דהוא מדרבנן מותר מן התורה לבטלו בכי האי גוונא: ואנכי הרואה דדבר זה שגור בפי כמה גדולים מרבני האחרונים לומר דלהסוברים דמותר מן התורה לבטל איסור לכתחלה היינו לערב היתר באיסור שלא נתערב כלל ורק עתה מערבו כדי לבטלו הנה מן המשנה למלך בפרישת דרכים דרוש י"ט הקשה בסוגיא דמאכילין את החולה השל קל תחלה ונחלקו בגמרא בטבל ותרומה מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה דלמה נחלקו אבות העולם בזה ולמה לא נעשה תיקון אחר שינצל מאיסור טבל ומאיסור תרומה דהיינו שיתקן הטבל ויפריש התרומה ויחזור ויערב אותה עם החולין דהשתא ליכא איסור תורה כלל ואין לומר משום דאין מבטלין איסור לכתחלה דלא מיבעיא לדעת הסוברים דאינו אלא איסור מדרבנן וכו' אלא אף להסוברים דאסור מדאורייתא אינו אלא איסור בעלמא ואפילו לאו ליכא ומוטב שיעבור על איסור זה ממה שיעבור החולה באיסור שהוא מיתה בידי שמים וכו' וידוע כמה דיות נשפכו בדברי גאוני בתראי ליישב קושיא זו בשו"ת שפאבני מילואים ובחמם סופר ועוד ועוד ולא ראיתי מי שרפרף על דבריו לומר דאחר שהפריש התרומה מן החולין אם יחזור ויערבנה איכא איסור מן התורה אליבא דכולי עלמא (שלא כדברי הרב פרישת דרכים דחלי לה בפלוגמא) מוכח דסברי כנותיה דלהסוברים דמותר לבטל מן התורה גם בכי האי גוונא מותר: ומרן מוהרד"ף בספר מזמור לדוד בדה"ע"ב פתב דנראה פשוט דכיון דלית לן ראיה אחרת (זולת) מההיא דזרוע בשלה לית לן שיהא מדאורייתא אלא דומיא דההיא דהיינו לערב איסור בעין עם היתר אבל איסור שנתערב כבר עם ההיתר אלא שאין שיעור לבטלו ומוסיף עליו לבטלו אינו אלא מדרבנן והכי מוכח מדברי הרשב"א בתורת הבית דף קצ"ב שכתב וז"ל מפל מקום לכולי עלמא אסור לבטל בידיים לכתחלה למאן דאמר מדאורייתא ולדברי התוס' מדרבנן ולא עוד אלא אפילו איסור שנפל לתוך היתר ואין מהיתר כדי לבטלו אסור להוסיף וכו' ע"כ מוכח להדיא דדוקא במציאות ראשון קאמר הרב דאיכא מאן דאמר דהוי דאורייתא וכו' זהו האמת וכו' ואחר שהאריך להוכיח שהאמת כדבריו והרבה להביא ראיות נגד חד צורבא מרבנן שרצה לחלוק עליו בזה הנה בסיום מילתיה הביא דברי הרשב"א שבמשמרת הבית בדין נותן טעם לפגם הנז"ל (בד"ה ומלבד) ושם שפיונה דעתו למקור האמת עי"ש הנה רואה דפשיטא ליה דלהוסיף על התערובת כולי עלמא מודו דאינו אסור אלא מדרבנן ומחלוקותם היא לערב לכתחלה איסור בהיתר שמעת מינה דלמאן דסבר דאיסור ביטול הוא מדרבנן הדין נותן שמו התורה מותר לערב האיסור בהיתר כדי לבטלו ונזכרתי כי לשעבר כתבתי לממן באות י"ד לפקפק על דברי מרן מוהרד"ף עי"ש (בד"ה גם ראיתי) אבל עתה נראה לי כי דב"ק נכונים כמו שביארתי דברי הרשב"א לעיל (בד"ה ומלבד) והמעניין יכריע: גם הרב ערוך השולחן בחלק יו"ד סי' צ"ט אות ו' פתב דלהוסיף על התערובת לכולי עלמא הוא

רק מדרבנן וכתב שפן נראית דעת הרב מוהרש"ך עי"ש ועם שי"ש מפקפקים בזה כמו שרמזתי בשדי חמד בסוף אות ו' ובאות ט' עי"ש היינו לומר שלהסוברים שהוא מה"ת אין חילוק בין אם מערב בתחלה ובין אם מניסוף על התערובת אלא בכל ענין אסור מן התורה לדידהו ודכונתא נמי לדעת הסוברים שאינו אסור אלא מדרבנן אין חילוק בין בא להוסיף ובין בא לערב לכתחלה אלא בכל ענין הוא מדרבנן והגאון חתם סופר פתב להכרית שי"ש לחלק בין לח בלח ליבש ביבש דביבש הפל מודים שאסור מן התורה לבטל מדאמר רחמנא גבי גבלה ליתנה או למכרה וכן בכלי חרס ישבר ונהרי יכול לערב ברוב היתר וכו' אלא ודאי דגבי יבש ביבש לדברי הפל אסור מן התורה לבטל (כמו שפתבתי בשמו לקמן באות ט') והוא מה שרמז הגאון ילקוט הגרשוני יצ"ו שמקשים מגבלה וכו' על פל פנים עינינו הרואות שאין רוח חקמתם נוחה לומר דבכי האי גוונא לדברי הפל אסור מן התורה אלא להסוברים דביטול איסורין הוא מדרבנן גם לערב בתחלה הוא מדרבנן: וכן מתבאר מדברי ראב"ה שהביא המרדכי והאגודה בפרק קמא דסופה אהיה דחבטון ועירבן ומבטלן ברוב ואם תאמר הלא אין מבטליו איסור לכתחלה וכו' ועוד תירץ דהא דאין מבטליו לכתחלה מדרבנן הוא והני מילי במקום שנהנה פגון לאכול או להחם אבל מצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל והובא בבית חדש סוף סי' תרכ"ו ובשאר פוסקים פידוע וביטול סוף פסול הוא לערב לכתחלה הפסול עם רוב הכשר אף שלא נתערבו מאליהו כלל פידוע ועיין בשו"ת רבינו עקיב"א סי' ל"ח בדין מבטל חמץ לדעת הסוברים שמוותר לבטלו קודם פסח כדי לאוכלו בפסח שפתב הגאון פרי מגדים ביו"ד סי' ס"ט בשפתי דעת ס"ק כ"א דדוקא להוסיף על התערובת מותר אבל לא לערבו ביניים וכתב על דבריו שאף שפן משמעות לשון הטורי זהב מפל מקום פיון שעיקר ראיתו היא מעצי סוף פסול אם פן משם מוכח דכל שהוא קודם זמן איסורו שרי נמי לערב ביניים וכו' גם בפרי מגדים א"ח סי' תמ"ז במשפצות סק"ה (בד"ה כתב ע"ש) פתב ובתרי"ו בסוף משמע לערב ביניים שרי עכ"ל וכן הרב מחצית השקל בסי' תק"ז סק"א כתב בתוף דבריו דמבואר בסי' תרכ"ו דמותר לערב סוף פסול תוף סוף פשר קודם סופות והגאון רז"ש בש"ע ש"ל בסי' תמ"ב בקונטרס אחרון אות ג' בהשגתו על מה שלמד הרב טורי זהב לערב חמץ קודם הפסח פתב דלפי ראיתו יהיה מותר לערבו ביניים כמו בסופה זה ודאי אינו וכו' ובספר יד יהודה לגאון בדורנו יצ"ו בסי' ס"ט אות י"ג חלק על רבינו עקיב"א במה שפתב דמותר לערב חמץ ביניים קודם פסח וכו' משום דאף דבסופה מותר גם לערב הנה שם פתב המרדכי עוד תירוץ אחר דלא אמרו אלא כשנהנה ומצות לאו ליהנות ניתנו ואם פן אף לתירוץ ראשון יש לומר דדוקא כשאין פונתו ליהנות מהאיסור וכו' עי"ש הנה רואה דכל הני רבנאמא נקטי למילתא פסיקתא דבסוף מותר לערב ביניים וקאמר עלה ראב"ה דאין מבטליו הוא מדרבנן ובמצנה לא אסרו דלאו ליהנות ניתנו אם פן מתבאר דלמאן דסבר דאיסור ביטול האיסורין הוא מדרבנן היינו אף בבא לערב איסור ביניים מותר מן התורה ואינו אסור אלא מדרבנן: המורם מפל האמור הוא דלהסוברים דמן התורה מותר לבטל איסור לכתחלה לאו דוקא להוסיף על התערובת שנתערב ממילא אלא אף לערב ביניים איסור בהיתר מן התורה מישרא שרי ומדרבנן הוא דאסור ואסור נמי מדרבנן גם להוסיף ושפיר קשיא לי להרב פתחי תשובה בנחלת צבי הנז"ל (בד"ה וקושית הגאון) וכן מה שמקשים אינה רבנים

על פי מאי דמשמע להו דלהסוברים מותר לבטל מה"ת היינו דמותר לערב בינדים גם כן שפיר קשיא להו ואין דברי הגאון ילקוט הגרשונזי יצ"ו מבותרים במחכ"ת ואשר תקע יסוד דבריו על פי מ"ש הגאון מוהרי"ש בס' יוסף דעת הנה ספרו אינו מצוי אצלי וממה שהעתיק בשמו נראה לי דאין הכרח לומר שפונתו דמן התורה לא חשיב ביטול דיש לומר דמדברבן הוא מה דלא חשיב ביטול בכי האי גוונא ומה שכתב הרב יצ"ו דהוי זה פעושה סחורה בדברים האסורים דמי פומיה דרב יצ"ו כמאן דלא ידע שדעת הרבה מרבנותא קמאי ובתראי היא דמן התורה מותר לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה ורק מדברבן הוא דאסור ואם כן לפי מה שמדמה הרב יצ"ו ענין ביטול לעושה סחורה בדברים האסורים יש לנו לומר דיו לבא מן הדין להיות פנידון וכי היכא דלעשות סחורה לדעת רובא דרובא אינו אלא אסור דרבנו הכי נמי ענין הביטול אינו אלא מדברבן ואין זכר לדבר זה ממה שכתבו התוספות בגטין גבי אפקעתא דקידושין דמירו התם בתקנתא דרבנן ולא מציינו דבר כזה מן התורה ושפיר יש לומר דלהסוברים דמן התורה מותר לבטל בכל ענין התירה התורה הקדושה ורק מדברבן אסרו ובלאו הכי איני מבין בענייני השגתו על הרב נחלת צבי דהו לוי יהי כדבריו דלעבר אסור תורה בהיתר אסור מן התורה לכולי עלמא מפל מקום במאי דעסיק הרב נחלת צבי לערב בינדים אסור דברבן בהיתר מהיכא תיתי שיהא אסור מן התורה אחרי שגוף האסור אינו אלא מדברבן: והנה בענין זה שלח לי חז צומ"ר מלא חפניו טיבותא ואלה דבריו בש"ח סק"ז אין מבטלין עינין ש"ד הובא דהתוספות והר"ן והרשב"א סוברים דהוא דברבן והראב"ד סובר דהוא דאורייתא והרמ"ע הכריע דהוא דברבן דראב"ד יחיד בזה ונראה דכן הספמות הש"ד הנה התוס' והראב"ד שניהם למדוהו מזרוע בשלה דקאמר שם בגמ' זה הבא מפלל אסור קאמר הגמרא זהו למעוטי מהו וכו' לא נצרכו אלא לר' יהודה דמין במינו לא בטיל ופריי' ולגמור מיניה ומשני חידוש הוא וכו' וסובר הראב"ד דמה דקאמר חידוש הוא היינו שמוותר לבטל הזרוע אף לכתחלה והא דלא קאמר זהו היתר וכו' היינו דהכא שרי לבטל דלשון זהו כו' משמע שפבר נתערב ובדיעבד אף דאין מבטלין מפל מקום לא קנסין בדיעבד בשוגג דלא דמי להא דאמרינן כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד לא מהני דנעשה ממילא שרי שוב הוי כמו צורם און עתי"ס תמורה ועיין פר"ד דרוש י"ט דלא הוי אסור לאו אלא אסורא בעלמא ואם כן אין לקנוס בדיעבד ובלאו הכי אתי שפיר דבשוגג לא אמרינן כל מילתא ובמ"א דברנו מזה ועיין בפר"ח סי' ס"ד ובפרמ"ג כאן והר"ן בשם התוס' לא ניחא להו בפירוש הראב"ד ולכן כתבו דמהא דלא קאמר זהו כו' לענין א"מ והכא שרי מוכח דגם בעלמא מותר לבטל לכתחלה והא דהוי חידוש היינו שעכ"פ שמצוה ליכא בעלמא משא"כ כאן מצוה איכא והמעין ברש"י ובתוס' שלפנינו בש"ס יראה דהמה סוברים פשיטת הראב"ד וכבר הרגיש בזה הכנה"ג אות כ' בהגב"י אף הרבה בעלי התוספות הי' ומיהו דעת הר"ן בעצמו יראה פדעת הראב"ד וכן יראה מתשובותיו סימן נ"ז וכן הוא דעת הרא"ה בב"ה דף ק"ט ודעת הרמב"ם אינו החרע האיך סובר כמ"ש הפרמ"ג כאן עיין בב"י.

אמנם ראיתי בכנה"ג אות כ"א כתב בשם הרלנ"ח סי' פ"ח דנוטה דעת הרמ"ז דהוא דאורייתא וכ"כ דמשק אליעזר דרפ"ח ואף הפר"ח דכתב כאן דהוא דברבן וכמ"ש הפרמ"ג בשמו עיין בספרו מים חיים דחזר מזה והכריע דא"מ הוא ד"ת וכן הוא דעת

הפ"ת ועי' מש"כ בסי' צ"ה בש"ף סקכ"א מזה אמןם באמת הדבר תמוה היכן רמיזא בדאורייתא דא"מ זאת ועוד אחרת הרי מב"מ לר"י יש לנו לימוד דלא בטיל אפילו בא"ל ואפ"ה פריה הגמ' וליגמר מני' היינו מזרוע בשלה וע"כ אף לענין א"מ נלמוד מזרוע בשלה דמותר לבטל וזה לא להראב"ד בלבד אלא אף להתוס' קשה דעיקר דעתם דמותר לבטל מהא דלא קאמר זהו כו' לענין מבטליו ואמאי לא קאמרי בפשיטות דילפינן מזרוע בשלה פנ"ל ובידויתא אמרתי לפי מה שכתבו התוס' חולין דף קי"ד ב' בד"ה עד ובע"ז דף כ"א א' בד"ה ור"מ דמה דהקודם נתינה לגר למכירה לעכומ"ז היינו דוקא באיסור שאין רבים מצויים דלא שנה אלא דבר מיעוט יע"ש וא"כ מוכח שיטת הראב"ד ודעמיה דא"מ דאלת"ה שוב שנה הרבה לישאל ג"כ דיכול לבטלו אלא ע"כ פדאמרן ומצאתי בת' נוב"י מה"ת חיו"ד סי' מ"ה הובא הערה זו בשם החכם מוהר"ו והנוב"י השיב דעפ"כ לא נדחה בזה דעת החולקין דדוקא בזרוע בשלה דלא נשאר בהאיל אלא הטעם מן הזרוע בזה סוברים התו' דמותר לבטל משא"כ כפשהאיסור נשאר בעין לכ"ע אסור לבטל וכדברי אלה פתב החת"ס בת' חיו"ד סי' שי"ט ועי' צ"ח ביצה ד' ובזה י"ל וא"כ י"ל דלהראב"ד אין שום חילוק בזה ואף היכא דלא נשאר אלא הטעם גם פן אסור לבטל אבל התוס' סוברים דדוקא היכא דנשאר גוף והאיסור בעין בזה אין מבטליו משא"כ פשלא נשאר אלא הטעם מבטליו אף לכתחלה דיש להעיר דמה קאמר חידוש ש"ר דהכא בטיל ונלא לר"י לא מוכח דהוא דאורייתא אף יש לדחות דא"כ גילף דבטיל ושוב יהי' מוכח דא"מ ויש להאריף ועיין בתשו' פנ"א דסברא הוא דמדכתיב אחרי רבים להטות היינו פשנתערב אבל לערב דמיהם יאכלו ישראל תבשיל מעורב באיסור יעש"ה הינצא לנו מדברינו דרמיזא באורייתא הך דאין מבטליו אלא הפלוגתא הוא בלא נשאר אלא טעם ונא שהקשינו דאמאי לא נלמד גם מזרוע בשלה יש לומר דדוקא לענין התפשטות הטעם בס' במין בשא"מ או אף במב"מ זהו הוא דילפינן מזרוע בשלה אבל להתיר איסור דאין מבטליו אף דלא נשאר אלא טעם לא נוכל למילף ויש עוד להאריף וקצת ראיתי דאף דדברי הרב נוב"י בדפ"ח"ח ובזה נתיישב קו' הפריטי ס"ק אמןם תמוה קושית הפר"ח שתימה להראב"ד והוכיח מזה דהוא דרבנן ונלא ביבש לכ"ע הוא ד"ת באופן שדברי הנב"י צ"ב ומצאתי בספר מלא הרועים הורגש בכ"ז יעש"ה מהא דהקדמ' נתינה לגר כו' י"ל כמ"ש הנוב"י שם באותו תשובה יעש"ה ומיהו לענין דינא ראיתי דנוהגים להקל פש"ף וצ"ע פעת: וראיתי להפ"ת בסק"ח העיר לשיטת הראב"ד ע"כ דהיא הלכה למשה מסיני דדינם פדאורייתא ובאה הלכה ע"ז דדוקא לכתחלה אבל בדיעבד מותר דאל"כ מי איכא מידי דמדאורייתא אסור רק לכתחלה ומותר בדיעבד הנה משום הא לא ארי' דהמענין בתוה"ב בד' ש"ד בענין פלי עפו"ם שצריף ללבן להגעיל מקודם ואח"כ יטבלנו פמבואר בקרא כ"ד אשר יבא באש ואח"כ וטהר ואעפ"כ בדיעבד עלתה הטבילה אף שהיתה קודם ההכשר הרי גם בדאורייתא שניף לחלק בין לכתחלה ודיעבד ועיין ב"ר"ן פכ"ש ובע"ז בפ' בתרא וברמב"ן פתב שם ב"ד ס"ז דבדאורייתא א"ל ועכ"פ י"ל דהראב"ד בזה לשיטתו ואולי משו"ז ל"נ להתו"ס ל"ת פהראב"ד ונהפן עכ"ד יצ"ו: ח) אין מבטליו איסור לכתחלה פתבתי בנודפס מערכה זו אות ז (בד"ה ובעיקר) דבדבר שאסור בהנאה לכ"ע הוא מדאוריף עי"ש גם דידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסי' י"ג אות ג' הביא מ"ש הישועות יעקב דבאיסורי הנאה לכ"ע הוא מדאורייתא וישב בזה הרבה

קְנוּשִׁיּוֹת שְׁנֵתִקְשׁוּ כַּמָּה רַבָּנִים עִי"ש דב"ק וּלְפִי דְרַבְנֵנוּ לְמַדְנֵנוּ שְׂאִין סְבָרָא זֹו פְּשׁוּטָה שְׁהָרִי דַעַת כָּל הַרַבָּנִים שְׁהַזְפִּיר שָׁם הִיא שְׂאִין חִילּוּק בְּזָה וְנִרְאָה לַע"ד שְׁמַאֲחַר שְׁלֵא נִמְצָא דְבָר זֶה מִפְּנֵי שֶׁ"ס וּבְגִדּוּלֵי הַפּוֹסְקִים לֹא נוֹכַל לְדַחֹת דַעַתָּם עַפ"י סְבָרַת אֵינָה רַב אַחֲרוֹן אִם לֹא נִמְצָא הַכָּרַע לְזָה בַש"ת וְהִרְאִישׁוֹנִים.

וְעֵינֵינוּ לְקַמֵּן בְּאוֹת י"ג בְּדַבְרֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"ל הַפְּהֵן נ"י (בד"ה וּלְעַנְּנוּ מַה שְׁהִבִיא) וּבִתְשׁוּבַת שְׂאִילַת שְׁלוֹם תְּנִינָא שְׁהִבֵּאתִי לְקַמֵּן אוֹת קל"ה סק"ד: עַתָּה רְאִיתִי בְּסִפְרָא פְּרָם חֲמֵד בַּח"ב דָּף י"א בְּחִידוּשָׁיו לְסִי' צ"ט שְׁפַתְבַּ בְּשֵׁם סִפְרָא דְרִישַׁת הַזָּאב בְּמַסְכַּת עֶרְלָה פָּרָק א' מְשֻׁנָּה ו' דְּבִאִסּוּרֵי הַנָּאָה לְכֹלֵי עֲלֵמָא אָסוּר לְבַטֵּל מִן הַתּוֹרָה וּבְזָה פְּתַב הַרַב הַמְחַבֵּר יצ"ו לִיִּישֵׁב קְנוּשִׁיּוֹת הַרַב פְּתַחֵי תְשׁוּבָה בְּנַחֲלַת צָבִי בְּסִי' צ"ט עַל דְּבַרֵי הַרַמְבַּ"ם וְכַתַּב בְּשֵׁם סִפְרָא שְׁעָרֵי חֲקֵמָה שְׁעַר ו' אוֹת ט"ז בְּהִגָּהָה שְׁהוֹכִיחַ מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים דָּף ה' ע"א ד"ה וְאוֹמֵר (וַיֵּשׁ דְּפוֹסִים שְׁמַתְחִיל הַדְּבוּר וְכַתִּיב) שְׁפַתְבוּ אֵי נָמִי פִינֵן וְכו' וְצ"ל דְּלַכְתַּחֲלָה אָסוּר לַעֲשׂוֹת זֶה וְזֶה גּוֹרֵם מִשׁוּם דְּהֵנִי כְּמַבְטֵל אִסּוּר לְכַתַּחֲלָה וְהוֹכִיחַ מְזָה שְׁדַעַת הַתּוֹסְפוֹת שְׁמֵן הַתּוֹרָה אָסוּר לְבַטֵּל לְכַתַּחֲלָה שְׁלֵא כַּמָּה שְׁפַתְבוּ בְּשֵׁם הַרַשְׁבַּ"א וְהַר"ן וְהַרַב הַמְחַבֵּר יצ"ו דְּחָה דְּבַרְיוּ דֵינֵשׁ לֹמֵר דְּבַחְמִין שְׁאָסוּר בְּהַנָּאָה הוּא דְּסִבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת שְׁהוּא לֵן הַתּוֹרָה אֲבָל בְּשָׂאֵר אִסּוּרִין אֵינֵנו אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן וְכַתַּב עוֹד דְּבָזָה יֵשׁ לְדַחֹת מַה שְׁפַתְבַּ בְּשׁו"ת שְׁעַר הַזְּקֵנִים חֲלֵק ב' דָּף נ"ד ע"ב וְאֵין הַסְּפָרִים הַלְלוּ מְצוּיִים אֲצִלֵי אֲבָל מוֹכֵן שְׁדַעַתָּם שְׂאִין לְחֲלֵק בְּזָה בֵּין אִסּוּרֵי אֲכִילָה לְאִסּוּרֵי הַנָּאָה וְדַעַת הַרַב דְּרִישַׁת הַזָּאב הִיא דֵינֵשׁ לְחֲלֵק כֵּן.

וּבְמַכְתַּב יְדִידֵי הַרַה"ג מוֹהֲרֵר שְׁמַחָה פְּהֵנָא אַבְד"ק לֹקִישְׁוֹנְקָא יצ"ו פְּתַב לִי שְׁפַסְפֵּר עַהְבוּ"ש (לְפִי הַנִּרְאָה הוּא ס' עֲרוּגַת הַבְּשָׁם שְׂאִינוּ מְצוּי אֲצִלֵי) סִי' צ"ט סק"ב פְּתַב דְּבִאִסּוּרֵי הַנָּאָה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לְדַבְרֵי הַכָּל וְשְׁהִבִיא כֵּן גַּם בְּשֵׁם מַקַּמ"ח: ט) אֵין מְבַטְלִין אִסּוּר לְכַתַּחֲלָה בְּנִדְפָס מְעַרְכָּה זֹו אוֹת ח' הַבֵּאתִי מַחֲלֻקַּת רַבָּנֵי הָאַחֲרוֹנִים דֵינֵשׁ סוֹבְרִים דְּגַם בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ נִחְלָקוּ הַקְּדָמוֹנִים בְּאִסּוּר בִּיטוּל הָאִסּוּרִים אִם הוּא מְדִאוּרִיָּתָא אוֹ אֵינֵנו אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּדוֹנְקָא בְּלַח בְּלַח הוּא דְּנִחְלָקוּ אֲבָל בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ לַכ"ע הוּא מְדִאוּרִיָּתָא וְכַתְּבֵתִי שְׁזֹו דַעַת הַרַב חַת"ס בַּחֲא"ח סִי' קכ"ט וּבַחֲיו"ד סִי' שִׁי"ט עִי"ש וְכ"כ בַּחֲת"ס חַח"מ סִי' כ"ב (בד"ה בְּהָא סְלֵקִינוּ) וְז"ל וְלַע"ד דְּלְבַטֵּל יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ בְּמִינוּ אֲפִילוּ בְּאֵלֶּף לַכ"ע אִסּוּר תּוֹרָה הוּא בְּלִי סְפַק מַה"ט גּוֹפִיָּה דַא"כ אִיָּה מְשַׁכַּחַת לְפָלֵב תְּשַׁלִּיכוֹן אוֹתוֹ וְלִגְרָ אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיהֶּ תַתְּנֶנָּה וְאֲכִלָּה הִלָּא כָּל אַחַד יַעֲרְבֵנוּ חַד בְּתַרֵי בְּאוֹפֵן שְׁלֵא יִפִּיר הָאִסּוּר וְאֵין זֶה פְּנוּנַת הַתּוֹרָה וְלֹא פְּלִיגֵי תוֹס' וְהַרַב"ד אֲלֵא בְּלַח בְּלַח בְּס' שְׁבַטֵל הָאִסּוּר וְכָלָה וְאָבַד מִן הָעוֹלָם וְכו' וּבְזָה מְנִישֵׁב קְנוּשִׁיּוֹת הַשַּׁעַת"מ מַהִּיא דְּלֵא אֲמָרָה תּוֹרָה שְׁלֵא לְתַקְלָה וְכו' עכ"ל וְכֵן הַשֵּׁיג יְדִידֵי הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֲשׁ יצ"ו בְּסִי' י"ג אוֹת ג' ע"ד אֵינָה מְחַבְרִים שְׁפַתְבוּ לְהוֹכִיחַ דְּאֵין מְבַטְלִין אִסּוּר הוּא מִן הַתּוֹרָה וְדַחָה דְּבַרֵיהֶם עַפ"י"ד הַנּו"ב וְחַת"ס דְּבִיבֵשׁ בְּיָבֵשׁ לַכ"ע הוּא מִן הַתּוֹרָה עִי"ש אֲמָנָם הַמְעֵינֵן בְּכָל מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּנִדְפָס שָׁם יִשָּׁר יַחֲזֶה שְׂאִין סְבָרָא זֹו מוֹכְרַחַת וּמִן סְפָמַת וְעַל הַקְּנוּשִׁיא שְׁהִבִיא בַּחֲת"ס סִי' שִׁי"ט מַהִּיא דְּמַאֲכִילִין לְחֻלָּה הַקַּל קַל טְבָל וְתַרוּמָה וְכו' שְׁהִיא הַכְּרִיחַתוֹ לְחֲלֵק בֵּין לַח בְּלַח לְיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ עֵינֵנו מַה שְׁהִבֵּאתִי בְּנִדְפָס בְּאוֹת ז' (בד"ה וְכַתַּב הַרַב) וּבְסִפְרָא זָכַר יִשְׁעִיָּהוּ ד' ו': וְיְדִידֵי הַרַה"ג מוֹהֲרֵר שְׁלֵמָה אַבְרָהָם רַנְעֶכְטָא מְעִיר אֲזַאֲרָקָאוּ

יצ"ו פתב אלי וז"ל כת"ר הביא בספרו שדי חמד בקונט' הפללים שם אות ח' [בשם הנוב"י (מהד"ת חיו"ד סי' מ"ה) דביבש בביבש לכ"ע מה"ת אסור לבטל לכתחלה עכד"ק.

והנה ראיתי בס' חקר הלכה (ערה א') שהשיג עליו מהא שהביא הב"ח או"ח ריש ה' סופות בשם מרדכי האר"ה והאגודה דמה מבטלין סכך פסול בסכך פשר פיון דהא דאין מבטלין היא מדרבנן וה"מ במקום שנהנה אבל מצות לאו ליהנות ניתנו יע"ש וקרי שם הוי יבש ביבש ואלו אתי אליהו יגלה איזה הוא הפסול והניחו בקושיא יע"ש ולפענ"ד אינו קושיא לפי מה שהעלה הטו"ז באו"ח (סי' תרל"ב סק"ב) בשם הלבוש דהטעם דסכך פסול פחות משלשה אינו פוסל משום דבטל אצל הסכך פשר ואף שניכר האיסור בטל כמו בסנהדרין דאזלינן בתר רוב אף שניכר מי הוא המזופה ומי הוא המחיב.

והט"ז חולק דבנדאי פל שניכר האיסור לא שייך ביטול ברוב. ומסנהדרין אין ראי' דשאני התי' שהתורה בטלה דעת המיעוט לגמרי יע"ש ואני העלתי לתרץ קושיות הט"ז דנהי דהסכך פסול ניכר מ"מ אין דנין רק על הצל ובצל אינו ניכר אם הוא סכך פשר או פסול ומ"ה שייך ביה ביטול שוב מצאתי בח"ס (חא"ח סי' קע"ח) וז"ל והנה אהך דלבוש דצל סכך פסול מתבטל בכשר לא תקשה הא הו"ל קבוע וניכר במקומו די"ל דדיינינן על הצל והו"ל פרוש וסכךא זו כ' המג"א ובסי' חצ"ר ס"ק י"ג) עכ"ל ושמחתי שפונתי לדעתו בעזה"י ובחיבורי שו"ת בכורי שלמה (חא"ח סי' כ"ה אות ע"ה) הבאתי ראי' לסכךא זו מדברי הר"ש מקינון בס' הפרייתות שהקשה בסנהדרין אמאי אזלינן בתר רוב והא המיעוט סנהדרין הוי קבוע.

ומתרץ פיון דהדיבור גייד הוי פפיר ש יע"ש והסכךא לכאורה אינו מוכן אמנם האחרונים העלו בטעם סבתו פיון דאנו דנין רק על הדיבור דאין לו נ"מ על הדיין איזו הוא וכיון דבהדיבור לא ניכר מי המחייב ומי הפוטר דינו כפירוש לפ"ז נלפע"ד דה"ה בסנפך ג"כ עיקר המצוה הצל פשם הסנפך מ"ה אנו דנין רק על הצל ולא הוי קבוע והבאתי בחיבורי עוד ראיות לזה הסכךא יע"ש לפ"ז מתורץ שפיר קושיות החקר הלכות על הנוב"י דבסכך פסול שנתערב בסכך פשר דאנו דנין רק על הצל שנתערב הצל של הסכך פסול לצל של הסכך פשר לא שייך בזה לומר דאתי אליהו ויאמר דזהו האיסור דזה דומה ללח בלח שנתערב וה"ה בצל שנתערב ואין לחוש אם הסכך פסול ניכר כמו דלא חיישינן בסנהדרין על הדיין שניכר פיון דנין רק על הדיבור וה"ה בסנפך דנין רק על הצל ובצל אינו ניכר צל מהפסול.

אבל לעולם ביבש פשם יבא אליהו ויאמר דזהו האיסור יהי' ניכר האיסור הדין עם הנוב"י. דאסור מה"ת לבטלו עכ"ד הרב הג"ל יצ"ו ועיין בס' פלילת המנורה לידדי הגאון משה נתן הלוי אבד"ק דובנא יצ"ו במערכת האלף אות ז וילקמן פאות י"ג (בד"ה וכת"ה) וידידי הרה"ג מוהר"ר שמואל ווייס אבד"ק ווענגראווא יצ"ו כתב להכריח שאין לחלק בין לח בלח ליבש ביבש מדברי התוספות בבבא קמא דף ק' שהקשו בזה דין את הדין טיהר את הטמא מה שעשה עשוי דמוקמינן בסנהדרין פשעירבן עם פירותיו והיינו עם פירות מרובין דנתבטלו הטמאין ברוב והלא למאי דבעי לאוקומי כר' מאיר איך מתבטלו הא ר' מאיר סובר בהגזיקין גבי אגוזי פרה נפלו ונתפצעו אפילו שוגג לא יעלו ולפי סברת הנודע ביהודה דיש לחלק בין לח בלח ליבש ביבש אין שום קושיא דהרי

מבואר בהגזקין דבדאורייתא לא קניס ר' מאיר שוגג אטו מזיד ואם פן רק התם בנפלו ונתפצעו דמדאורייתא חד בתרי בטיל ולא אסור אלא מדרבנן שפיר סובר אף בשוגג לא יעלו אבל פאן דהוי דאורייתא לא קניס ונתבטלו ומדהוכרחו לתרוצים אחרים מוכח דסברי דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא מדרבנן אף בביבש וביבש דלא פהגודע ביהודה עכ"ד יצ"ו: יו"ד) אין מבטלין איסור לכתחלה בנדפס במערכה זו אות ש"ס הבאתי חקירת רבני האחרונים בדבר שפיר נעשה ונתבטל ביז עכומ"ז ועתה רוצה הישראל לקנות ממנו אם הקניה תשיבא כמבטל לכתחלה עיש"ב ועוד הבאתי דברי רבנו בתראי בענין זה בקונטרס אסיפת דינים במערכת הדל"ת אות י"ב עיש"ש.

והרב מוהר"י עאייש בשו"ת בית יהודה במנהגי ארגי"ל דף קט"ו ע"ג פתב דמה שקונה מהעכומ"ז חשוב לכתחלה ואסור וכבר השיב על דבריו הרב ערוך השולחן ביו"ד סי' קט"ו אות ז והבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים במערכת חלב של עכומ"ז אות ט' עיש"ש שיש לחלק בין עכומ"ז דעלמא לחנוני שאומנותו בזה וידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסי' י"ג אות ג' הביא תשו' הרדב"ז שהבאתי בנדפס דהקניה הוי לכתחלה ואסורה וכתב שבס' יד המלך בפ"ק ט"ז ממא"ס תמה עליו דא"כ איך אנו קונים בצאים מן העכומ"ז וע"כ משום דבטל ברוב ודחה דבריו דבבצאים ה"ט דאמרין פל דפריש מרובא פריש והבצאים שאנו לוקחים מהעכומ"ז אינם טריפות משא"כ פשידעין שיש בדבר שנקנה ממנו תערוכת איסור שנתבטל בזה סובר הרדב"ז דהקנין הוי לכתחלה והוי מבטל איסור"ל והאריך קצת בזה ושוב פתב (בד"ה והנה הפרמ"ג) דמבואר בש"ד סי' ט"ן ובתו"ח פל"ל ל"ה דהקניה לא מיקרי לכתחלה ומותר לקנות הדובשנות מן העכומ"ז שנתבטלו בס' וכ"ה בשו"ת מוהר"ם מלובלין סי' ק"ד וע' ביו"ד סי' ח"ק וקכ"ב ובאחרונים שם דמבואר דהקניה הוי דייעבד וגם טעם שני שכתב הרדב"ז משמע דאנו לא קי"ל פן עכ"ל וכבר הבאתי בנדפס דעת הרבה מרבני האחרונים שמסקמים פן לדינא עיש"ב.

ונדפס עתה (בשנת ששו"ן) ספר פללי הוראה עם ליקוטי רימ"א לידידי הגאבד"ק גונאדזיץ יצ"ו וראיתי שם בדרף א' ע"ב בליקוטי רימ"א סוף סק"ה שהביא בשתיקה מה שכתב הרב זכור לאברהם בחלק ג' במערכת ביטול (שרשמתי אני הדל בנדפס באות ש"ס) דחשיב לכתחלה הקגין מן העכומ"ז והוא חידוש לרב גדול שקמותו שגעלם ממנו פל אשר רשמתי בנדפס בענין זה שמתבאר דהסקמת רבני האחרונים היא דחשיב דייעבד ועיין כמה שהבאתי בקונטרס הערות לחלק הפללים בסי' קי"ח אות: יא) אין מבטלין איסור לכתחלה לדעת הפוסקים שהבאתי בנדפס במערכה זו אות דק"ן דלא אמרו אין מבטלין וכו' אלא פשמרבה על האיסור כדי לבטלו אבל אם משנה האיסור ועי"ז יבא לידי היתר שפיר דמי נראה דהה"ד אם רוצה לעשות את איסור ש א המושבח שיהא פגום ויהיה מותר לערבו בהיתר שפיר דמי שהרי אינו מרבה אלא משנה האיסור ואין בזה משום ביטול איסור לכתחלה ולדעת הסוברים שגם בבא לשנות האיסור מקמות שהיה יש בו משום ביטול איסור לכתחלה הה"ד בפוגם את האיסור כנלע"ד מסברא אמנם ראיתי להרב יד אפרים בחי' ליו"ד סי' צ"ט שכתב שהרב שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קל"א פתב שאם רוצה לעשות איסור מושבח פגום כדי שיוכל לערבו בהיתר ג"כ הוא בכלל אין מבטלין איסור לכתחלה וכו' וכתב דצ"ע דאפי' למ"ד דאין מבטלין וכו' הוא

מדאורייתא נראה דהיינו דוקא לענין ביטול שטעם האיסור בעצמותו הוא עדיין בשבחו ולא פקע האיסור ממנו אלא לפי שאכלו על ידי תערובות אין טעמו נרגש להאכל ובזה אמרינו דלכתחלה אסור משא"כ כשעושהו פגום שפקע איסוריה מניה בעצמותו וכשפא אל תוף התערובות כבר טעמו פגום הוא מותר ולא שייך בזה אין מבטלין איסור מה שגורם להאיסור עצמו להיות נהפך להיתר וכן נראה מהפוסקים.

שוב ראיתי בשו"ת ח"ץ סי' ק"א שכתב להדיא דלבשל דבר הפוגם לא מיקרי מבטל איסור כי אין ספק דמדאורייתא שרי לפוגמו שהרי אינו נהנה לא מטעמו ולא מכמותו שהרי טעם הנפלט מדונפי הכלים אינו ניכר כלל כו' עי"ש ושם חתי ונפלאתי על בנו הגאון יעב"ץ איך פתב פן מאחר שכתב הורה זקן אביו הגאון ז"ל להקפיד עכ"ל ולפי מה שהסביר הגאון ז"ל אפרים במחלוקתו עם הגאון יעב"ץ נראה דגם המחמירים במשנה האיסור מודים להתיר בפוגם האיסור ונהנה הגאון ז"ל אפרים ראה דברי השאלת יעב"ץ שכתב ב' והשיב על דבריו ואנכי הוואה שפן פתב גם בחלק ראשון סי' קנ"א לדבר פשוט שלפגום את האיסור הוא בכלל ביטול איסור לכתחלה והגאון ערוך השלחן ביו"ד סי' פ"ו אות ו' חלק עליו והביא דברי הרא"ה בבב"ק הבית דף קכ"ז שכתב וז"ל דומה למי שפא להפסיד גופה של נבלה עד שתהא פגומה כשהיא בעין דנדאי מותר לו לעשות כן ואחר כך מותרת לו עכ"ל והוא תנא אילנא רבבא דמסייע להרב ז"ל אפרים גם ידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בספר עמודי אש סי' י"ג (אות א' בד"ה ויש לחקור) עמד בחקירה זו וכתב שבשאלת יעב"ץ ח"א סי' קכ"ו ובמור וקציעה ח"ב פתב בפשיטות שאסור וחלק עליו דמוכח מדברי הראשונים שאין בזה משום מבטל איסור וכו' עי"ש ועיניתי בשאלת יעב"ץ ח"א סי' קכ"ו שציין הרב יצ"ו (וגם בסימן קכ"ז) ולא ראיתי שדבר מזה כמו שיראה הוואה ובסי' קנ"ו (בסוף ד"ה ותו) פתב ואף על גב דנותן טעם לפגם בבשר בחלב נמי שרי היינו בפגם קודם שנאסר אבל משנאסר נדאי אין לו תקנה בפגם כלל כדמוכח מהנ"ל והנה ליה פתרכו לאחר זמנו עכ"ל וכנראה דאזיל לשיטתיה אבל נדאי לא לכה נתפונן הרב עמודי את יצ"ו שהרי בתשובה זו לא הזכיר משום ביטול איסור לכתחלה (כמו שכתב בשמו בעמודי אש) (ספר מור וקציעה אין אצלי) וכנראה הוא טעות הדפוס וכונתו לסימן קנ"א הנז"ל ועם שאין לתמוה שלא הזכיר דברי הרב ערוך השלחן שקרוב לומר שאין מצוי אצלו אף חידוש הוא שלא הזכיר דברי הגאון ז"ל אפרים הנז"ל שהם במקום מקור הדין דביטול איסור לכתחלה (בסי' צ"ט): ונודע לידי (בשאלה ליומיה) ספר היקר חקרי לב יו"ד ח"א וראיתי שעמד הגאון בזה בסי' מ"ה ואעתיק תנורף דב"ק פי הספר קר המציאות והוא שחקר על מה שכתב מרן ביו"ד סוף סי' פ"ד שרץ שרוף מותר לאוכלו משום רפואה דלמה לא פתב כלשון הארחות חיים (מאריה דהאי דינא) מותר לשרוף שרץ לאוכלו וכדבריו פתב המרדכי בריש פרק כל שעה בשם ראב"ה דכל שלא פדרף הנאה שרי לגמרי וכלשון הזה פסק מורם בסימן קנ"ח ואם פן למה שינה בשלחן ערוך ונקיט בשפבר נשרף ופפי הנה ליה להשמיענו דשרי לכתחלה לשרופו ואולם בדברי ראב"ה וארחות חיים ומורם קשה תינח דאיסור שרוף פקע איסורי' אף לעשות פן לכתחלה אסור על כל פנים מדין מבטל איסור לכתחלה דמה לי להתיר איסור על ידי ביטול או על ידי פגם ומהאי טעמא קימא לן דאסור לעשות נותן טעם לפגם לכתחלה כמבואר ביו"ד סי' ק"ג וסי', קכ"ב וכמו שכתב הרשב"א בסי' תצ"ח

ואיך התירו לעשות איסור פגום בעין לאכול דלמאן דאמר דאין מבטלין מדאורייתא לא שרי פי אם במקום ספנה ואילו מדברי ראב"ה נראה דשרי גם בלי חולי פלל והנראה שדעתם כמו שכתב הרא"ה בבבבב הבית ד' קכ"ו דלעשותו פגום ולאכול לא שייך דין מבטל ואי קשיא אם פן בא ונבטל איסורין במקום שאינו נותן טעם אלא לפגם פגון חנומץ על גבי גריסין וכו' הא לא קשיא דבפגם דאינו פגום לגמרי אלא פגום קצת דאינו ניפר הפגם מפת התערובת כמו שכתב הרא"ה שם בדרף ק"ט בכי הא נדאי אסור לכתחלה אבל פגום שנפסל מאכילת אדם אין הכי נמי דשרי אף לכתחלה ומכל מקום מדברי הרשב"א ושאר פוסקים נראה דחולקים עליו וסברי דגם פי האי גוונא הוי מבטל איסור וזה נראה דעת השלחן ערוך דשינה וכתב כשפבר נשרף השרץ דלכתחלה אסור בלתי ספנה אף מורם בסי' קנ"ה נראה שמתיר לכתחלה לשרוף פיון דלרפואה קעביד דאין פאן איסור תוס' ברור פדי לאסור וראיתי להפרי חדש במים חיים בתשובה סי' יו"ד שהביא דברי מורם וכתב דלא לרפואה לבד הוא שהתיר אלא אורחא דמילתא נקט ותימה עליו איך לא זכר דהוי מבטל איסור לכתחלה דאף לעשותו פגום אסור כדמוכח מתשובת הרשב"א הנ"ל עכ"ד והם סעד גדול להרב שאלת יעבץ הנז"ל: יב) אין מבטלין איסור לכתחלה לענין קיום מצוה אי איכא משום אין מבטלין וכו' כתבתי בנדפס במערכה זו אות ג' דעות הפוסקים בזה ובסוף ד"ה הראשון כתבתי לענין הפלל דמצות לאו ליהנות נתנו דבדאיכא הנאת הגוף לא אמרינן מצות לל"ן וכתבתי דהנאת צל סנפה אינו ברור דחשיבה הנאת הגוף ויש להתיישב בזה עי"ש ובו בפרק לא עמדתי בעיקר פללא דמצות לל"ן אמנם במערכת המ"ם באות פ"ה רשמתי שם סברות הפוסקים בענין זה ונשאתי ונתתי בדב"ק בס"ד והיא לו נדפסה בקונטרס דברי חכמים (שבשדי חמד ח"א) סי' מ"ז עיש"ב.

ועל פי פללין דבדבר מצוה לא אמרו דאין מבטלין פתב הרב פתח הדביר בח"ג סי' ש"ב אות ט' ליישב מה שנהגו היתר במי רגלים שעל הארץ לשפוך עליהם מים לכתחלה בשבת פדי לבטל המי רגלים והוקשה להרב שערי תשובה שם ס"ק ט"ז ממ"ש הרב מג"א בסי' שכ"ג שאסור לבטל איסור בשבת ויו"ט משום מתקן ותייר דהכא אינו מתקן שום דבר רק שע"י נתינת מים הוי כאין שם מי רגלים וכמסיר גרף של רעי דשרי והרב פתח הדביר פתב וז"ל ולי אפשר ליישב דהכא לא שייך אין מבטלין כמ"ש הרב ב"ח בסי' תרכ"ו בשם הפירדכי גבי ביטול סכף פסול בסכף פשר וא"ת והא אין מבטלין לכתחלה י"ל דקודם יו"ט שאינו איסור עדין נתקן ועוד דהא דאין מבטלין לכתחלה הוא מדרבנן והני מילי במקום שנהנה פגון לאכול או להחם אבל מצות לל"ן עכ"ל דמבואר מתירוף שני דאפי' ביו"ט מבטלין לכתחלה במידי דליכא אלא הנאה דמצוה והכא נמי זה שמבטל המי רגלים לא לצורך גופו פי אם לצורך מצוה שיוכל לברך ולהתפלל יוכל לבטל לכתחלה ולא חשיב מתקן פיון שאינו לצורך גופו.

ואני ההדיוט כתבתי בדרף ה' ע"ב דאינו מבין דבריו דהרב שע"ת לא הוקשה לו מדין ביטול איסור לכתחלה (דזה גם בחול אסור) אלא מה שהוקשה לו הוא ממ"ש הרב מג"א דאין מבטלין בשבת ויו"ט משום מתקן ולמה שהוכיח מתירוף שני שבמירדכי שגם ביו"ט מותר לתקן ולבטל משום צורך מצוה כתבתי שאין לזה הכרח אלא פונת תירוף השני הוא דאפילו נאמר דביטול סכף פסול בכשר הוא אף שהגיע יו"ט והיינו בעושה סנפה בחול המועד (דלפי תירוף ראשון הנה לנו לאסור) היינו טעמא דשרי משום שהוא לצורך

מצוה דבזה לא אסרו אלו תנרף הדברים שבשדי חמד ושם ועל זה פתב לי ידידי הרב המפורסם מוהר"ר אברהם מתתיהו חלפון יצ"ו (בכלל כמה הערות ששלח לי בקבלתו הספרי שד"ח) ונ"ל וי"ל שדימה הנושאים דלאו ביטול מקרי לענין ביטול איסור ואפילו בזמן דאתסר ביטול וזהו כונתו מ"ש דאפי' ביו"ט מבטלין ומפינן שהותר אין לנו לאוסרו עכ"ל יצ"ו כונתו לנישב דברי הר"ב פתח הדביר אבל לענ"ד אין דבריו מתנישבים בסניגורין לשונו וגם ללמוד הביטולים זה מזה אי אפשר כמו שמתבאר מדברי הרב מג"א דכונתו לומר דאף באופן דבחול מותר לבטל ואין בו משום מבטל איסור לכתחלה כגון באיסורין דרבנן למ"ד דמותר להרב עליהן ואין בזה משום מבטל איסור לכתחלה וכן ביבש שרוצה לבשלו דמותר להוסיף עליהן ולבשלם מ"מ משום מתקן איסור ביו"ט (ושפת דנקט הרב מג"א לאו דוקא כמו שפירשו דבריו רבני האחרונים) הרי דלא.

לפינו מהדדי וא"כ לגבי צנרף מצוה נמי י"ל אע"ג דבחול פשעושה לצנרף מצוה אין לחוש משום מבטל איסור לכתחלה מ"מ בשפת ויו"ט איסור משום מתקן ומגוף דברי הרב המרדכי בתירוץ השני כבר פתבתי דאין הכרח שפונתו על יו"ט עצמו אלא כונתו על לאחזר שנקנס יו"ט והיינו בחוה"מ דקי"ל דעושין סנפה בחוה"מ ולכן הוצרף הרב שיערי תשובה ליתן טעם למה שנהגו היתר במי רגלים משום דהוי כמסיר גרף של רעי וק"ל ועיין בספר לב מרפא לתנא רישלמא רל"ץ בד' ג' ע"ד ובדף ד' ע"ב (בד"ה ובד"ה) נסתפק במי שבטל אתרוג ערלה לכתחלה אם יכול לצאת ידי חובת המצוה באתרוג מהתערובת והביא מה שכתבו הפוסקים בביטול איסור לקיום מצוה א וישקיל וטרי ומסיק דאינו יוצא ידי חובתו: ועל מה שהקשיתי ע"ד הרב נהר שלום דמירוצו דבמקום מצות ליכא משום ביטול איסור לכתחלה עיין מה שהבאתי לקמן באות י"ג (בד"ה ובאות ג'): אין מבטלין איסור לכתחלה לענין חמץ קודם הפסח שלא חל עדיין שם איסור עליו אי איכא משום אין מבטלין וכו' הארכתי קצת בנדפס מערכה זו אות א' ושם בד"ה ומפל האמור וכו' נשמט סיום הדיבור שהוא וכצ"ל גם הרב פרמ"ג בס' ראש יוסף למס' חולין על דף צ"ז ע"א (אמה שאמרו בש"ס קדרה שבשל בה בשך לא יבשל בה חלב) פתב בשם הרב פני יהושע בשיטתו לפסחים על דברי התוס' דף ל' ד"ה לישנהינהו דלא אמרו אין מבטלין איסור אלא באיסורא בלע ולא בהיתרא בלע כמו חמץ לפני הפסח וכתב על דבריו לא ידענא דא"כ יתא מותר לבשל בשך בקדרה שבשל בה פזית חלב וימלא אחר כך בשך שיהא ששים ואף לאחזר מעת לעת דהוי תרתי לטיבותא נותן טעם לפגם ומשהו ולא שמענו זאת מעולם מי שיאמר כן עכ"ל ועל כן יש להעיר דהרי בחמץ לפני הפסח נקטינן דאסור לבטל לכתחלה (כל זה נשמט בנדפס) וס' פני יהושע הנ"ל אין מצוי אצלי לעיין בדב"ק שנתראה מדברי הרב ראש יוסף דלקושטא דמלתא ס"ל להרב פני יהושע כן ואילו מדברי הרב פתב סופר בחיו"ד סי' ה"ן שהבאתי לעיל באות ו' אין נראה כן אלא משמע שרצה לומר כן וחזר בו ומי שנמצא אצלו ישפיל בכונתו: ובעיקר פללין שדר לן חורפא ידידי הרה"ג מוהר"ר יוסף לעוונישטעין אבד"ק סרעאצק יצ"ו בקבלתו הספרי שדי חמד וזה לשונו פתח דבריו מבין שורתיים יצהירו אות א' בהא דבכל האיסורין מותר לבטל קודם שנעשה איסור ולא בחמץ אף שהיה קודם הפסח לענ"ד כן נראה מפסחים (ד' ו') המקדש בחמץ מו' ולמעלה א"ח לקידושין והקשה בס' נחלת צבי סי' צ"ט דאמאי אינו בר דמים הא יכול לערב ברוב היתר ע"ש

ונר' דבֿחֿמֿץ הָרִי מְחֻיָּב לְהִשְׁבִּיתוֹ וּלְבַעְרוֹ וּבְהוֹלָהּ מִבֵּיתוֹ חַיִּיב לְבַעְרוֹ בְּאֵין דַּעְתּוֹ לְחִזּוֹר
א"כ בְּאוֹכְלוֹ מְבַטֵּל בְּקוֹם וְעֵשָׂה וְזוֹ בִּיאָר א"ו חִמֵּץ שָׁמוּ עָלָיו לְבַעְרוֹ וְיֵשׁ לְעֵינֵי בְּהָא
דְּמִפּוֹת (ט"ז) בִּיטְלוֹ וְלֹא בִּיטְלוֹ הָא מְשַׁפְּחַת לָהּ בְּכַה"ג וּבזו"מ ד' הַתּוֹס' בְּזִבְחִים (ד' ט"ז)
ד"ה וְאֵם דִּישׁ בִּיטוּל בְּרוּב וְהַקְשָׁה הָרֵאשׁ יוֹסֵף בְּחֻלִּין ד' קי"א ד"ה הַלְקֵתָּא וְכוּ' דא"כ
לָמָּה הִצְרִיכָה שְׁבִירָה אוֹ הִגְעֵלָה דְּהָא מְדַאֲרֵייתָא בְּרוּבָא בְּטֵל ע"ש וְלַהֲנַ"ל י"ל דְּאִסּוּר
לְבַטֵּל נוֹתֵר מֵה"ת פִּינּוֹן דְּמִצְנֻתוֹ בְּשִׁרְיָפָה וּבְשִׁבִירַת הַכ"ח הָיִי בְּמִקּוֹם שְׁרִיפָה כַּמ"ש הָר"ן
סוּף ע"ז וְכֵן בְּשִׁפִּיכַת מִי הִהֲגַעְלָה מִשְׁא"כ לְבִשְׁל בּוֹ אִף דְּבָכָל יוֹם נַעֲשֶׂה גִיעוּל לְחִבְרִי
ה"ד קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה נוֹתֵר דְּאִז הָיִי כָּכָל הָאִסּוּרִין אָבֵל אַחַר שְׁנַעֲשֶׂה נוֹתֵר מִצְנֻתוֹ בְּשִׁרְיָפָה
וּשְׁבִירָה דְּוִקָּא וְה"ה חִמֵּץ אִסּוּר לְבַטֵּלוֹ כַּמ"ש הַמְקוֹר חַיִּים (ס' תמ"ז סק"כ) דְּלֹא מִטַּעַם
בִּיטוּל הָיִי אֲלֵא דַּעֲשָׂאוּ כְּאִינוּ נִרְאֶה וּמִצּוֹי וְכַמ"ש הַב"ח וְהַמַּג"א רְס"י ת"נא לְעֵינֵי בְּלוּעַ
בְּכָלִי וְצ"ע מְנָה עַל הַגֵּרע"א בְּתִשׁוּ' ס' ל"ח וְכַעֲיֵן זֶה בִּיז"ד ס' רצ"ט דְּאֵין עָלָיו צוּרַת
צָמֵר רְחֵלִים וּמְנוֹתָר לְעֵרֵב בְּפִשְׁתָּן אִף הַט"ז סוֹבֵר דְּכִינּוֹן דְּקִי"ל פְּהָר"ן בְּתִשׁוּ' דְּהִיתָר
בְּהִיתָר בְּטֵל נִמְצָא שְׁנֵתְבַטֵּל קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה אִסּוּר וְעוֹד דְּכִשְׁהִגִיעַ ע"פ בְּשַׁעָה ו' שְׁנַאֲסוּר
מְדַרְבְּנָן יִתְבַטֵּל אִז כַּמ"ש הַמַּהֲר"ח א"ז ס' י"ז לְעֵינֵי נִתְעַרֵב מִמִּילָא דְּהָא בְּדַרְבְּנוֹמְנוֹתָר
לְהוֹסִיף גַּם לְהַרְשֵׁב"א מְנוֹתָר לְבַטֵּל וּבְתִשׁוּ' כ' לְדוֹן לְעֵינֵי בְּצָלִים שְׁנַחֲתִיכוּ דַּק דַּק בְּסַפִּין
שָׁל בְּשׂוֹר לְהוֹסִיף עַד ס' וְכַמ"ש הַד"ג בְּשֵׁם הַכְּנֵה"ג לְעֵרֵב חֵלֵב בִּינֵין וְלֹאֲכָלוּ עִם בְּשׂוֹר
אֲלֵא דַּצ"ע מ"ד הַרְמ"א ס' ק"ח דְּפַת שְׁאֲפָאוּ עִם הַצָּלִי אִם יֵשׁ לוֹ פֶּת אַחַר לֹא יֵאֱכַל
בְּכוּתָח פִּינּוֹן דִּיכוּל לְאֲכָלוּ עִם בְּשׂוֹר וְאִמְאִי שְׂרִי לְעֵרֵב הַמִּים שְׁנַפֵּל בּוֹ חֵלֵב עִם בְּשׂוֹר אִף
לְכַתְּחֵלָה וְעַר"ן נְדָרִים (דף נ"ב) אִף דִּישׁ לְדַחֲוֹק לְפַמ"ש הַח"ס ס' פ"ו דְּלֹאֲבִי יִלְיָף לַח
בְּלַח מִבְּב"ח דְּהִיתָר בְּהִיתָר בְּטֵל מִשְׁא"כ בְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ ע"ש וּבְפַת שְׁאֲפָאוּ מִשׁוּם רִיחָא
יֵשׁ לוֹ חֲשִׁיבוֹת פְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ לְהַחֲמִיר בּוֹ לְכַתְּחֵלָה וּבְשֵׁם אַר"י חַא"ח ס' יו"ד דְּאִסּוּר
לְעֵרֵב חֵלֵב בְּמִים לִיתְנוּ לְבְּשׂוֹר אָבֵל חִמֵּץ קוֹדֵם זְמַן אִסּוּרוֹ שְׂרִי לְכַתְּחֵלָה לַהֲט"ז לְעֵרֵב
וְנִדְחָק בְּזֵה וְלַעֲנֵד"נ דְּכָבֵר נוֹדַע קוֹשְׁיָ' הַרְע"א ס' ר"ז וְהַח"ס ס' פ"א דְּהִיכִי מוֹכִיחַ אֲבִי
בְּחֻלִּין (דף ק"ח) מִבְּב"ח דַּטַע"כ דָּאוּ דִּילְמָא הָא דְּאִסּוּר מִשׁוּם שְׁהוּי הִיתָר בְּהִיתָר וְאִם
יֵשׁ ס' מְנוֹתָר מַגְזֵה"כ דְּדָרְךָ בִּישׁוּל אֶסְרָה תוֹרָה וְכַמוֹ שְׁפַתְבַּת הַתּוֹס' וְהָרֵא"ש בְּנִדְהָ (דף
ס"א) עֵינֵי שָׁם אִף יֵשׁ לוֹמֵר דְּבִשְׁלָמָא בְּכֻלָּאִים שְׁפִיר הָיִי הִיתָר בְּהִיתָר לְעוֹלָם דְּעִיקָר
אִסּוּרִין בְּעַת חִיבוּרָן וְכַשְׁנַפְרָדוֹ מְאָרִיגְתָּן לֹא יֵאָסֵר וְעַש"ךְ סו' ק"ה סְעִיף קָטָן י"ז אִם כֵּן
חֲשִׁיב הִיתָר בְּהִיתָר כְּעוֹמֵד בְּפָנָי עֲצָמוּ שְׁלֵא יִתְבַטֵּל מֵה שְׁאֵין כֵּן בְּב"ח דְּאֲפִשְׁר לְסוֹחֲטוֹ
אִסּוּר וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּאִסּוּר בְּהִנָּאָה שְׁחוּץ לְגוֹפּוֹ וְגַם בְּשִׁלְכֻדָּה"ן אִם כֵּן לֹא גָרַע מְאֵלוֹ
נְשָׂרָף מִשׁוּם הִכִּי כְּשִׁמְבִשְׁל זֵית בְּשׂוֹר בַּס' חֵלֵב הַבְּשׂוֹר נֶאֱסֵר לְעוֹלָם וּמִיּוֹשֵׁב בְּזֵה קוֹשְׁיָ'
ר' עֲקִיבָא אֵיגֵר שָׁם בְּהָא דְּאִסּוּר לְבִשְׁל לְכַתְּחֵלָה בְּיֵשׁ ס' דִּישׁ לוֹמֵר דְּעַל כָּל פְּנִים נַעֲשֶׂה
תוֹעֵבָה בְּבִישׁוּל עַל יְדֵי הַחֵלֵב שְׁבַתוּכָה וְעַכּוּ"פ רְס"י פ"ז וְכִינּוֹן שְׁפִלִיטַת הַבְּשׂוֹר נֶאֱסֵר
מִהַחֲלֵב שְׁבַתוּכּוֹ וְטַע"כ דְּאוֹרֵייתָא אִם כֵּן לֹא מִיְחַשְׁבֵּי הִיתָר בְּהִיתָר אֲלֵא אִסּוּר וְנִתְבַטֵּל
תוֹף הִתְיָתָר וְהָא דְּהַקְשׁוּ הַתּוֹס' בְּנִדְהָ שָׁם בְּהָא דְּבַטֵּל בְּב"ח הִינּוּ אֵי נִימָא דַּטַע"כ לָאו
דְּאוֹרֵייתָא רַק דְּחִידוּשׁ הָיִי אִם כֵּן אֵי לָאו גְּזִירַת הַפְּתוּב הִי הַבְּשׂוֹר מְנוֹתָר אִף שִׁישׁ בּוֹ טַעַם
חֵלֵב אִם כֵּן אִף בְּיוֹתֵר מִס' רָאוּי שְׁלֵא לְבַטֵּל דְּהָא הָיִי תַעְרוּבַת הִיתָר בְּהִיתָר לְזֵה תִּירְצוּ
דְּאֵי טַע"כ לָאו דְּאוֹרֵייתָא הָא אָמַר בְּחֻלִּין שָׁם דְּהָא דְּבַעֲי נְתִינַת טַעַם מִשׁוּם דְּדָרְךָ בִּישׁוּל
אֶסְרָה תוֹרָה אִם כֵּן מִמ"נ בְּטֵל אוֹ מִשׁוּם דְּהוּי אִסּוּר בְּהִיתָר לְהַצֵּד דַּטַע"כ דְּאוֹרֵייתָא אוֹ

משום דרם דרף בישול אסרה תורה וחתני הרב הקריף המובהק מו' אברהם קרונינגאלד נ"ל הקשה לדעת האחרים שהביא הר"ן דגם נ"ט בנ"ט שני שרי א"כ למה יאסר פת שאפאו עם הצלי אף י"ל דהא דשרי נ"ט בנ"ט היא משום דבב"ח חידוש ואין לה בו אלא חידושי בב"ח דרף בישול ולא ע"י דבר אחר א"כ לרבא דאמר דלא ילפי מבב"ח חידוש הוא וביאר בנוב"ת (סי' ל"ז) דלדידן ע"כ החידוש הוי משום דשניהם היתר ותיקשי קו' הגמ' פלאים נמי וצ"ל דבכלאים פל דבר אחר מערבן שניהם יחד בטלים באותו דבר כמבואר ביו"ד סי' רצ"ט בטו' שם משא"כ בב"ח אף טעם ראשון להיתר אוסר כהה דפת שאפאו וכו' משא"כ פשיש' ס' במים דרם דרף בישול אסרה תורה לא אסרה א"כ מותר לבטל לכתחלה במים משא"כ לאפיי דטעם כעיקר דאורייתא א"כ בקבל עצמו הוי איסור לבטל כהה"ל דלא יהי' היתר בהיתר להצד דטע"כ דאורייתא וכיון דלא הוי חידוש בבב"ח שוב נ"ט בנ"ט אוסר ואסר גם במים לבטל כהה"ל (אף דלפמ"ש רש"י לאפיי דגמרינן מזרוע בשלה דלא יהיב טעמא שרי א"כ לאו משום בישול נגעי ביה אפשר דמותר לבטל) א"כ י"ל דשאר איסורין קל מבב"ח לשיטות פוסקים דבש"א טע"כ ל"ד לענין לבטל לכתחלה אף הרשב"א בתשו' אסר לערב חמץ ויהי' הד"ג שליט"א בשם הקהל יהודה להקשות עליו מהא דיו"ד סי' ק"ט דשרי לערב ביבש עד ס' (וכבר כתבנו לעיל מזה דחמץ שאני) ולהג"ל י"ל דהרשב"א לשיטתו דהיתר בהיתר לא בטל כמש"כ הנוב"י מה"ת סי' קפ"ו מדבריו שבתה"א וכו"כ להדיא בתשובתו סי' תתל"א מהה דאין מטבילין פלי לכשיטמא יטהר ומש"ה אסר שם לבטל לכתחלה משא"כ ביבש דיו"ד סי' ק"ט דכבר קל האיסור וכמ"ש בתשו' מהר"ח א"ז סי' י"ז דבצמר רחלים קל כפר איסור אבל חמץ קודם זמנו הוי היתר בהיתר וכ"ה בתשו' מהרי"ל סי' רי"ד הביאו הח"ס חא"ח סי' ק"ז וזה הי' בהעלם עין להעיני פל חי שהביאו הד"ג דכלאים הוי היתר כמו חמץ ולפ"ז י"ל דברי הר"ן בתשו' סי' נ"ט שה"ר דיוכל לבטל חמץ בעודו היתר מהא ותמה עליו הפר"ח סי' תמ"ז סק"ד דהא פלאים האיסור לעולם הוי ואינו תלוי בזמן הוי איסור בהיתר ובטל משא"כ בחמץ ע"ש ולהג"ל י"ל דהר"ן לשיטתו בנדרים (דף נ"ב) דהא דהיתר לא בטל אינו מטעם דאין מבטלין כו' אלא מטעם דהוי דומיא דעולין ומש"ה דשיל"מ לא בטל א"כ בחמץ דסופו ליאסר לא הוי דומיא דעולין וכמ"ש הרמב"ד בתמים דעים סי' ל"ו שהחמץ יש לו זמן איסור והשמן שנפל לתוכו אין לו זמן איסור פאיסור בהיתר דמאי כמו בצמר רחלים ול"ג ע"ש להכי מתבטל לדידן אם טוחן עם המבוקעות שאינו מוסיף בזה דבר חדש אבל לבטל לכתחלה אסור והט"ז אזל בשיטת האור זרוע סי' תשע"ט דהיתר בהיתר בטיל ול"ש לומר בכה"ג אין מבטלין איסור לכתחלה ע"כ מותר גם לבטל לכתחלה בעודו היתר והדר"ג הביא בשם האפי זוטרי דהרשב"א דאסר מיירי ביבש והט"ז מיירי בלח וכבודו שיחזי' תמה עליו שאין שום סכרא לחלק בזה ולא נמצא בתשו' הרשב"א לבטל לכתחלה (יש לדחוק בכוננת הרשב"א בתשו' סי' רכ"ב וע"ש סי' תש"ל בשם הר"ש) ויהי' שכ"כ בחי' לב"ב פ' המוכר את הספינה ויהיאו בשטמ"ק שם (דף פ"ז) (ובשם אר"י סי' יו"ד השיאו לע"א) ולענ"ד הסברא דביבש דאסור לבטל יחד אין האיסור נהפך להיתר אלא דהתורה התירה לאכול כאו"א מטעם שהוא מהרוב ע"כ אסור לבטל גם בזמן התירו פיון דלא נתהפך קלל הוי פאלו עומד בפ"ע משא"כ בלח בלח דהאיסור נהפך להיתר ולדעת הנוב"י סי'

מ"ה גם לכתחלה מותר לבטל האיסור מה"ת ולשיטתו שם סי' נ"ד הביטול הוי מחמת שאין בו טעם פאלו נאבד מציאיתו וכ"כ גם הישועת יעקב סי' צ"ט סק"ג וע"ש סי' י"ד ובשו"מ מה"ת ח"א סי' י"ב ובז"מ ק"ו התוס' בחולין דף צ"ח בד"ה לאו למעוטי דמה קוש' דלמא למעוטי פל איסורין שבתורה ה"ד לעגנו שאין מבטלין איסור לכתחלה והכא שרי עי"ש ולהנ"ל ניחא דהא בז"ב הוי לא נתבטל בששים מפל וכל א"כ גם בש"א מותר לבטל ובז"מ קו' התוס' שם ד"ה מ"ד כו' דהא הכא מב"מ הוא ומנ"ל למבשא"מ ע"ש דדייק הש"ס שפיר דמדחזי' בז"ב דהותר גם לכתחלה ע"כ שנתבטל מצד עצמותו פאילו נאבד ע"כ אפילו במבשא"ס שרי א"כ אי נימא דבשא"א אסור דלא ילפי מז"ב לבטל לכתחלה הוי אסור לבטל לכתחלה גם בז"ב ודוחק לומר בכה"ג חידוש הוא ובש"א הוי ס"ד דלא בטיל פלל ומינשב קו' התוס' ד"ה לאו ובז"מ קו' התו' ד"ה לחומרא גמרי' וא"ת הא תינח במינו אבל בשא"מ לא בטיל דטע"כ דאו' ע"ש ולהנ"ל ניחא דאי לאו דגבי שאר איסורין הותרה לא הוי מצינין לבטל איסור לכתחלה וא"כ חומרא היא דהא דאמרי' חידוש הוא היינו לשיטות ר' יהודה אבל לדין לאו חידוש הנאי נאפ' מבשא"מ בטל ואחרי שנתבאר דבלח היכא דיש ס' א"צ לדין ביטול אלא הוא כמו שנאבד א"כ ל"ש בזה חמץ שמו עליו דהוי פאילו נאבד: וכת"ה נ"י הקשה עליו דהא בסי' תרכ"ו הוי יבש ביבש ונראה ליישב בהקדם ד' זקני הלבוש סי' תרל"ב בטעם דסקה פסול פחות מג' אינו פוסל משום דבטל אצל הסקה פשר נאף בניקר כמו בסנהדרין והט"ז שם בסק"ב השיג עליו דל"ש ביטול בניקר ומסנהדרין אין ראי' שהתורה בטלה המיעוט ע"ש נאף שבמשמרת הבית בית ד' שער ד' (דף פ"ב) דאפי' בניקר האיסור בטל עכ"ז אחרי שהש"ך ביו"ד סי' ק"ב סק"ח תפס פהרא"ה נראה דגם הלבוש סובר הכי אלא פינו דאין לנו הלכה מבוארת הסקה רק מקרא דחג הסוכות מעשה לה שתהי' מסוככת לצל מהחמה כמ"ש וסופה תהי' לצל יומם ולהכי בעי' צלחה מרובה מחמתה ממילא פינו דכתיב בתרי' באספה מגרנה דרשו שאותו הצל המרובה תהי' מפסולת גורן וכשיש רוב צל מסקה פשר מיעוט צל מפסול דנין על הצל שבטל ברוב הפשר שאינו ניקר מהות הצל מאין בא המיעוט והרוב ונהפך להיות פהרוב עד שישנים גם תחת צל הפסול וכמ"ש רש"י בריש סופה ושחמתה מרובה מצילתה דהמיעוט בטל בהרוב וה"ה כמו שאינו ע"ש והיינו דאז הוי פלא הי' צל פלל וממילא פסול פינו דבעי' סופה וכמו כן בסנהדרין הקשו המרדכי בפ"ק דחולין והרוקח סי' תס"ו ות"פ דהכי אזלינן בד' דהא הם הוי קבועים וכל קבוע פמע"מ דמי ותיקצו דהדיבור הוי פירש וכ"כ המהרי"ק שורש קע"ב בשם התוס' ונהרישם פי' לפנינו ממקום הקבוע וע"כ דאין משגיחין על מוצא הדבר שמסתעף ממנו א"כ ה"נ דנין על הצל שאינו ניקר ועל הסקה העיקרי אין משגיחין פלל וע' ח"ס א"ח סי' קע"ח ואכמ"ל א"כ פשדנין על הצל אין עליו דין יבש פלל ולכך מותר לבטל ויש להאריך לפ"ז הא דבעי' הכא לערב (עיי' בזה לעיל אות ט' בד"ה וידידי): ובסקפ' פבוש שהביא בשם הגרע"א רס"י ק"ה אם מותר להוסיף מ"ד הפ"מ סי' ס"ד (ט"ס ס"ח) במשפצות הנה הט"ז שם התיר וכתבתי בתשו' מ"ד המהרי"ט דחזקה קמיינתא חזקה אלקימיה כ"ז שאין הריעותא ברורה פהך דריש גדה נאף דהתוס' בכתובות (דף כ"ג) ד"ה תרנוייהו פתבו דאיתרע חזקת פנוי' היינו למיחש לספק הנולד אחר הריעותא או בשעת הריעותא דהספק התם על הקידושין שבשעת הזריקה אבל הכא בספק פבוש שאנו באין לדון על מציאת

האיסור לפנינו לומר שגפוק מקודם שגראה לפנינו לענין זה לא איתרע התורה ע"י הריעותא הספק ואמרינו השתא נפל ואין פאן ריעותא כלל דריעותא ברוה שפיר מרעי לתורה לגמרי ואפי' למפרע וריעותא ס' לא מרע התורה למפרע ובז"מ ד' הט"ז לחלק מסי' צ"ח וקי"א דהתם בשעת הנפילה איתיליד הריעותא לכה חוששין שמה לא הי' ס' ושמה נפל לקדירת היתר דעכ"פ איתרע לה תורה מפאן ולהבא אבל בס' פבוש להחזיק הריעותא למפרע מספק ובפרט בב"ח דכל חד לחודי' שרי ומסתמא לא בלע עדין ובגפוש חי' סי' מ' כ' להשיג על הט"ז עפי"ד החוות יאיר בתשו' דגם תוך מעל"ע פולט מעט מעט אלא דאיכא ששים א"כ בס' אם נכבש מעל"ע הוי פנדאי כפל איסור ואי' אם הנה ששים דינש להחמיר כמו בגשפך ע"ש ובאור דבריו דכוננת הט"ז דבגשפך שיש תוכו איסור והאיסור בעצמו יש לו חזקת איסור ועיו"ד סי' קכ"ב בשם זקני המהרש"ל ומסופק אם הי' בו ס' ונהפך האיסור להיתר מנ"ל להלכה אחר החזקת היתר של המאכל ולהפך את החזקת האיסור גלף אחר החזקת האיסור של האיסור וממילא יאסר גם ההיתר אבל בס' פבוש דליכא חזקת איסור שהרי לא נתערב האיסור בממשו שפיר יש לאוקמני' אחזקה א"כ גם בשאר איסורין מותר ועז"כ דאי פולט מעט א"כ שפיר הוי חזקת איסור על המשאו הנבלע תוך מעל"ע אמרי' דנכבש מעל"ע ונשאר באיסורו אף דלענ"ד הט"ז לשיטתו רסי' ק"ה דכבוש בכלי מותר משום דהוי נטל"פ א"כ סובר דקודם מעל"ע לא נבלע כלל מהאיסור וכמ"ש בשו"ת פתב סופר סי' ע"ב א"כ שפיר מכשיר משום חזקת היתר ולפ"ז מה שהשיג הש"ך בנקה"כ על הט"ז סק"ג מדברי האו"ה דהקא כפר איתרע לי' חזקתו ע"ש דהאו"ה לשיטתו דאוסר פבוש בכלי א"כ שפולט מעט ואית לו חזקת איסור משא"כ להט"ז פשטיר האיסור אית לי' חזקת היתר פנ"ל א"כ בבב"ח שכ"א בפ"ע מותר וגם המעט הנבלע בתוכו כל שלא קבלו טעם זה מזה מותר והי' לו חזקת היתר קודם הבישול ואמרי' דנשאר בהיתרו גם אם בישלו אחר כך מטעם חזקה דהחתיכה פיון דקודם הבישול הותרה באכילה ואף להש"ך בנקה"כ לא איתרע החזקה כלל ועכצ"ל כמ"ש הכו"פ ונהביאו בפת"ש שם דמייירי שיש פאן ב' חתיכות א' נכבשה מעל"ע וא' בפחות ולא ידעי איזהו בזה שפיר אסור לבשל לדעת החוות דעת אבל בחתיכה אחת ס' נכבשה מותר אף לכתחלה ועי' בשו"ת ש"ב שמתתא ש"ג פ"ז ובחסד לאברהם חיו"ד ססי' מ"א מזה: ומה שתמה על הצל"ח שנעלם ממנו שפכר קדמו המג"א סי' תק"ז אפש"ל שהמג"א כ' שם רק להרבות על הפלים ולא לבטל בינדים והיינו דמפרש דזהו דומיא דעצים שנשרו מן הדקל שהיו עצים כפר בתנור אלא שלא הי' בו שיעור ביטול מותר להוסיף ובכה"ג אין פוננתו לבטל האיסור אלא ההיתר רק דמ"מ אסור לעשות פעולת ההיתר כמ"ש המג"א סי' שכ"ג והפמ"ג פיו"ד סי' צ"ט במ"ז סק"י וע"י אגודת איזוב חאו"ח סי' ט"ז ונהו דמקשה בביצה דהא אין מבטלין איסור לכתחלה היינו משום דהוי יו"ט ועז"כ המג"א דכיון דהוי היתר ממ"נ עתה הוי הפל היתר וכשינתחיל לידלק דהוי מוקצה הרי בדיעבד מותר ליהנות ממנו אלא ההיתר רק דמ"מ אסור דינש עצים דהיתרא וא"צ לעצים דאיסורא וא"צ לדין ביטול אף הצל"ח מפרש הא דמסיקין בכלים שמערב הפלים בינדים עם עצים מוכנים דאלו הי' מעורב כפר הי' שרי אפי' בשברי פלים כמו עצים שנשרו מן הדקל להוסיף פהנ"ל ואם פן לערב בינדים היכי שרי הא אין מבטלין ולזה כ' דבעודו היתר אפי' בינדים שרי כהה דאו"ח סי' תרכ"ו ובה

יש לנישב קו' המפרשים על הרמב"ם בפ"ב מהל' יו"ט הי"ד דמסיקין בכלים ולא פסק דעבד כר' מתנא ולהנ"ל ניתחא דלכאו' יל"ד מה קאמר לר' יהודה דאמר מסיקין רק פיון דעיקר הקושל' לר' יהודה דס"ל דמוקצה תמיר אפי' בטלטול וכמו שכתב זקני הפ"י בשבת (נ"ד מ"ד): (ומש"ה שפיר משני לר"י דס"ל מב"מ לא בטל מכח דיליף מדם הפך ומדמ השעיר ולית לי' ה' דעולין שאני דשניהם היתר כמו שכתב הר"ן בנדרים (נ"ד) ובין איסור והיתר א"כ בעי' דומק' דדם הפך וכו' דהיינו בלח בלח ומש"ה כ' התוס' ביבמות (נ"ד) דביבש ביבש בטל והיינו אפי' בהיתר בהיתר א"כ נתבטל הפלי בעודו היתר ושפיר משני דעבד כדר' מתנא אבל לדין דמב"מ בטל רק דעולין שאני משום דהיתר בהיתר בטל לא אמרי' א"כ גם ביטול לא מהני וע"כ דעיקר ההיתר משום דטלטול מוקצה מותר משום אוקל נפש כמ"ש התוס' והמרדכי הביאם המג"א סס"י תק"ט פיון דקיי"ל כר' שמעון דמיקל במוקצה א"כ לא צריף דליעבד כר' מתנה וכו'.

ועוד חזון למועד עכ"ד יצ"ו: גם ידידי חתנו הרב המאוה"ג מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי יצ"ו שלח לי הערות על דברתי בשדי חמד בכמה מקומות ומקללם הוא בעיקר פללין (בדין ביטול קודם הפסח וכינצא) ונ"ל הנני להציע לפני כ"ק מה שיש לי להעיר על ספרו הקדוש שדי חמד בחלק הפללים במערכת האל"ף באות א' הביא להקשות ד"ה ט"ז סי' תמ"ז סק"ה מתשו' הרשב"א (סי' תפ"ה) הובא במג"א (ס"ק מ"ה) ולעד"נ דהרשב"א לשיטתו דחו"ן וטעמ' משום דהאיסור אינו נהפך להיתר כמוכא בשמו ביוד"ע (סי' ק"ט) משו"ה חשיב קוה"פ כמבטל איסור דהא תוה' הפסח איכא שם האיסור על החמץ ומותר רק משום ביטול והא דכתב בדגול מרובה דבלח לית לי' חו"ן ליתא דבתשו' הרשב"א (סי' ג"ן וסי' תפ"ה) מבואר אף בטעם חו"ן וכ"כ בפר"ח שם (סעי' ד') והא דהוצרך הרשב"א להטעם דהוי כמבטל איסור י"ל דמשום חו"ן יכול לאפות קודם פסח ולא שייך חו"ן (אבל במקום) אבל במקום ששייך חו"ן דהאיסור לא נהפך להיתר ומותר רק משום ביטול אבל לדין דבלח לא אמרי' חו"ן משום דאיני בעין והאיסור נהפך להיתר דמקלי' בהפ"מ ביטול יבש חד בתרי אחר שזודע כמבואר בהגה וסי' ק"ט) לא חשיב כמבטל איסור דהא בפסח פכר נתהפך להיתר: ובד"ה והרב הקשה להפר"ח החילוק בין חמץ קודם פסח למבטל יבש שנתערב חד בתרי לע"ד חילוק ידענא דחמץ פיון שמבטלו לפסח חשיב מבטל איסור דהא בלא ביטול אסור בפסח אבל יבש חב"ת היתר חשוב רק מוסרף היתר ביטול ועוד אמנא לולא דמיסתפינא דביטול הטעם בביטול לא חשוב ביטול איסור דבששים לא אסרה תורה פלל ויש לפלפל בזה.

עוד הביא להוכיח דאין מבטלין קודם פסח מדכתב במג"א (סי' תס"ז סק"ב) בשם הרשד"ם דאין עושין ס"ס לע"ד אין הנידון דומה לראי' דהטעם דאין עושין ס"ס משום דחיישי' שמא הוא כצד האיסור ואף דאיכא רוב צדדים להיתר מ"מ אם באמת הוא כצד האיסור שוגג באיסור חשוב ולמה נכנס לספק איסור וא"כ מה לי שהיא קודם הפסח הא מ"מ אם אמת כצד האיסור אסור בפסח אבל האיסור הבטל ברוב אין שום צד לאיסור דהא ידעי' דאיכא האיסור ואפי"ה מותר מגזה"כ רק לכתחלה אסור לבטל איסור וקודם פסח דאינו אוסר עדיין שפיר י"ל דמותר לבטל דהא אינו מבטל איסור ויש לפלפל בזה אף אכ"מ ובד"ה וביטול הביא המג"א (סי' תק"ז סק"א) דקודם האיסור מותר לבטל לכאו' קשה דנסתר מחמתו מ"ש (בסי' תמ"ז סקמ"ה) וי"ל דשאני בכלי דהאיסור בא

אחר כך משום שנושטנה על ידי האש אבל חלב גם עכשיו אסור עם בשר וחמץ שמו עליו ונדחה ראית צל"ח נגד צ"ץ.

ובד"ה ובספק פתב דספק הגאון רעק"א בספק פבוש בב"ח לבטל בס' נפשט לאסור מתשו' (סי' ל"ח) לע"ד הספק במקומו די"ל כמו דמתירין הבב"ח הפבוש משום דתל' דלא נכבשמעל"ע יש להתיר לבטל דהא גם זה אינו רק איסור דרבנן אפילו להפוסקים אין מבטלין מן התורה דהא מן התורה מותר פבוש בב"ח ומשום דבבב"ח יהי ספק איסור תורה ודאי לא מיסתבר לאסור הבב"ח חזק דיש לומר דמן התורה אסור רק בשעת איסור ומצאתי בספרו הקדוש שקדמוני בזה הרמ"ץ ועוד יש לומר ס"ס שפא כהרמב"ם דספק מותר מה"ת ושפא כהפוסקים דספק איסור מותר לבטל ולדינא יש לדון להתיר בצירוף הספק שפא כהפוסקים דאין מבטלין רק מדרבנן ושרי בספק ככל ספקא דרבנן (ועיינו במה שהבאתי בשמו לקמן אות י"ד בד"ה אי).

ובאות ג' (במאי דשקו"ט אי איתמר כלל דאין מבטלין איסור לכתחלה לגבי מצות) פתב דתירויז הרב נהר שלום דבסנפה שאני דהוי מצנה ליתא להטור דסובר אין מבטלין מן התורה ולפי מ"ש דקונדם זמן האיסור לכ"ע ליפא איסור תורה ניחא ובד"ה ובעיקר הביא המוהרש"ק מתיר לעשות ס"ס לכתחלה במצנה דמדמי לבב"ח לכמש"כ לעיל דבס"ס הטעם דחיישינן לצד האיסור מה לי בזה שהוא במקום מצנה עכ"ד יצ"ו: וידידי הגאון מוהר"ר אליהו קלאצקי אבד"ק ברענא קארטוז מח"ס אבן הראשה יצ"ו פתב לי בענין זה וז"ל בעייני בספרו היקר כי בראש ספרו יביא בענין אין מבטלין איסור לכתחלה מ"ש הט"ז והמ"א סי' תרכ"ו דהיינו דוקא כשכבר חל עליו שם איסור משא"כ כשמבטל בשעה שלא חל עדיין האיסור והוכיח מזה דאם נתערב לח בלח פחות מס' מותר להרבות עליו קוה"פ עד שיהא ס' כדי שיהיה מותר בפסח.

ועמ"ש המ"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ה ובט"ז ס"ק ה'. אודיע למעכ"ת הנלע"ד בזה דמסתברא דתלי במה שחקרו הראשונים אי היתר בטל בהיתר.

דאי היתר אינו בטל בהיתר אינו בגדר ביטול עד שעת חלות האיסור והדר איפא משום מבטל איסור לכתחלה דמה בכך שמבטל בשעה שהוא היתר פיון שאינו מתבטל עד שעת חלות האיסור משא"כ אי נימא דהיתר בטל בהיתר דהשתא י"ל שמבטל מיד בהיותו היתר עדיין ואינו מבטל איסור אלא היתר ועמ"ש האו"ז ה' פסחים מההיא דקדירות בפסח ישברו וע' במהרי"ל ת' קפ"ו והובא בח"ס או"ח ת' ק"ז.

ועמ"ש הנ"ב מה"ת י"ז או"ח ת' ע"ב ובחלק יו"ד ת' קפ"ו מ"ש לסתור הוכחת האו"ה. וכבר קדמו באו"ז ומוהרי"ל ועמ"ש הר"ן בגדרים (דף נ"ט) ד"ה שאני דדברים שהן שוויין לגמרי אין אחד מבטל את חברו.

ובר"ן נדרים (דף י"ב) בההיא דביצה (דף ל"ט) דדבר שהוא נותר עכשיו פמים ומלח ראוי יותר שלא לתבטל לגבי עיסה אף על גב דהוי דבצו"מ ולפי סברתו אין היתר בהיתר מתבטל אף בא"מ ועמ"ש הש"כ יו"ד (סי' צ"ט ס"ק כ"ב) ובפמ"ג בפתיחה לה' תערוכת דהיתר בהיתר בטל בא"מ ואינו בטל במינו.

והשפּתּא י"ל דמשו"ה משפּיל הענפּים עד הספּך ומערבּו ומבטלן לכּתחילה דהספּך הקשּר והאילן הן מינין נבדלן ושמוּ מובדל ששם אילן עליו ומתבטל קונדּם יום טוב דמבא"מ מתבטל היתר בהיתר וליפּא משום מבטל איסור לכּתחילה פּינוּ שּמבטלוּ בהיותו היתר עדיין משא"כ לבטל חטים מבוקעות קונדּם הפּסח בחטים שאינן מבוקעות דהוי מב"מ.

וכן בתערובת לח בלח פּדהוי מב"מ שאינו מתבטל קונדּם הפּסח בהיותו היתר ואינו מתבטל בערבּ הפּסח בשעת חלות האיסור ונהדר איפּא משום מבטל איסור לכּתחילה פּינוּ, שלא נתבטל עד שעת חלות האיסור ושפּיר כ' הרשב"א דהוי כמא"ל.

ובירוּשלים פ"ט דכלאים צו"פ שטרפּן אסורים פּיצד הוא עושה מביא לטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן. ומשום שּמבטלן קונדּם שחל האיסור שטרפּן ולא נתחברו עדיין בשום חיבור וליפּא עדיין לא שוע ולא טווי ולא נוז.

וי"ל דהיינו משום דצ"ג יש לו שם לנוי דלא מקרי צמר סתם כמ"ש שם בירוּש' אין לה קרוי צמר אלא צמר אלים בלבד ושאינה היא דע"ז (דף ס"ו) חלא דחמרא וחלא דשיקרא דהאי חלא מקרי והאי חלא מקרי וכיין שחלוקים בשמן הו"ל צ"ר וצ"ג מבא"מ ומתבטל גם בהיותו היתר קונדּם חלות האיסור ומשו"ה לא הוי כמא"ל: ויש מקום להוכיח שגם דעת התוס' הוא פּן ממש"כ בחולין (דף י"ד) תד"ה ונסבין וז"ל ואף על פי שנפלט מבפנים מצד זה לצד זה אינו אסור עד שיפּרוש לחוץ וכו' והא דאמרין בפ' כל הבשר גבי רב ששית דמלח גרמא גרמא תרי מ"ט לאו משום דפּריש ב ש מהאי ובלע האי חדא נמי פּריש מהאי גיסא ובלע בהאי גיסא.

התם פּריש לגמרי לחוץ מהאי גיסא קאמר וכו' פת ב התוס' בפּסחים (דף ע"ד) ד"ה האי מולייתא יעו"ש, וכבר תמה הג' ר' עקיבא איגר בדו"ח בפּסחים שם וכתב שלא זכה לעמוד על דבריהם הקדושים דהא התם החשש דאזיל מהאי גיסא ולא יפּליטו המלח ואם פּן עדיין ליתא איסורא דהוי דם איברים שלא פּירש מפל מקום פּשבישל אחר פּך יצא הדם ויאסור והניח בתמיהה.

וכדי ליישב זה יתכן לבאר פּננת התוס' דקשיא להו מאי פּריש הש"ס חד נמי פּריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא דהא יש לומר דסבר רב ששית שגם זה הדם הפּלוע יפּליטנו המלח שלא יפּליטנו בשלימות וישתנייר משהו דם דלא יפּלוט (א"נ דחייש דפּריש מהאי ובלע האי משהו ולא הרבה כ"ז שטרודין לפּלוט) דבנדאי לא יחלוק על הדבר הנראה בחוש שפּלט הדם במליחה ונהגם שישתנייר רק משהו דם מפל מקום מלח גרמא גרמא דחייש משום מבטל איסור לכּתחילה שּמבטל הדם האסור פּינוּ שגורם שישאר משהו משא"כ בחד דליפּא חששא דפּריש מהאי גיסא ובלע האי גיסא פּינוּ דהאי שעתא הוי עדיין דם שלא פּירש ואם פּן מבטלו קונדּם חלות האיסור ונהגם שבשעת הפּישול פּרוש הדם הא פּכר נתבטל מקונדּם.

והכא דהוי בא"מ ליפּא כה"ג משום אמא"ל ומזה הכריחו התוס' דפּריש לגמרי לחוץ מהאי גיסא קאמר ועמ"ש הר"ן גבי דגים ועופות וז"ל ואף על פי שאחר שיעור המליחה המזהל מאדים קים להו דבשיעור מליחה יוצא פל מה שהוא דם גמור והשאר מזהל אדום הוא שיוצא ומותר ועוד נראה לי שלא רצו חכמים להחמיר בדבר פּינוּ דקי"ל דבר שפּלחו

אין עובר עליו ועיין פרמ"ג בפתיחה להל' מליחה שחקר דאם רוצה לבשל בלי מליחה ולהרבות עד ס' לישתרי לכתחילה בשלמא לדידן אותה חתיכה אסורה דפירש ממקום למקום משא"כ להמחבר ס' וכ"ת אין מבטלין איסור לכתחילה הא כ"ז שלא פירש שרי וכה"ג לא מקרי מבטל איסור.

וכתב שוב ראיתי שאין זה פלוגתא דלעשות לכתחילה פן אסור ואף בחמץ קודם הפסח לערב לכתחילה אסור, וכ"ת שאין פונתנו לבטל הדם אלא לאכול הפשר אפילו הכי מבטל מקרי וכו' עכ"ל ולפי מה שפכת צ"ע דברי הפרי מגדים דהקא דהוי באיני מינו כבר נתבטל קודם חלות האיסור.

אף י"ל דבלא"ה אינו מתבטל קודם שיפלוש דהא באותו שעה עדיין הדם מובלעת בחתיכה וניכר ועומד בפ"ע ואינו מתערב עם המים ורוטב ושאר הפשר (כשהחתיכה ניפרת) ואינו מתערב ומתבטל עד שעת הבישול שיצא ויפלוט הדם ואם פן הוא מבטלו בשעה שפורש וכבר נאסר והדר משום מבטל איסור לכתחילה (ולבטל ברוב חתיכות שונייות שלא תהא החתיכה ניפרת גם אי נימא דגם ביבש ביבש הוי פן כדמוכח מההיא דסק"ה.

אפתי הוי מחמירין להשליף חתיכה אחת. וגם להמחבר לא אכלן אדם אחד בב"א): ועמ"ש בתשובות רע"א (סי' ר"ז) בדין הגבינות שמעמידין בעור קיבת פשרה ויש בחלב הרבה פעמים ס' נגד עור הקיבה דבאיסור בשר בחלב יש להקל טפי בענין הביטול לכתחילה לפי מה שכתב התוס' בעבודה זרה (דף ס"ה) וברא"ש הל' פלאים דבי דכל אחד ואחד שרי ועירובן אוסרן ל"ש ביטול (אף אי בטל היתר בהיתר פיון שהעירוב אוסרן ונעשין גוף א') אלא דדרף בישול אסרה תורה כשאינו נותן טעם אין פאן איסור פלל ועיין מה שכתב הש"כ סי' צ"ב ס"ק ח' היאך ינער הקדירה שיתערב הפל דילמא יש טעם בחתיכה ס' ואיך יבטל איסור לכתחילה וכו' ועל פי זה יש לצרף עוד סברא דבט"ח שגפלה על חתיכה א' שבקדירה עומד הוא לכך שינער הקדירה ויתערב בכל הקדירה ומעיקרא אינו דרף בישול (וגם לא נודע לאיזה נפל) משו"ה לא חל עלה כל כך שם איסור שיאסר לבטל לכתחילה ויתנישב מה שהקשה בחדושי רע"א שם אמאי לא כתב הרמב"ם שנותן לארמאי לטעום כל חתיכה וחתיכה דשפא זו החתיכה שגפלה עלי' הטיפה עי"ש.

ועמ"ש הב"ח סי' צ"ח ומ"ש או"ה בשם רמב"ן שאם נפל חלב לקדירה ונמס אם יש ס' מצוה ליתן בו מים קרים לקרוש החלב ולהסירו ובסוף הס' כתב דט"ח שגפלה ברוטב של בשר ישפוף עליו מים צוננים ויסיר השומן הצף עליו מלמעלה והנשאר מותר אפי' ליכא ס' וסותר למ"ש מקודם וע' ש"כ ס"ק ט"ז ואולי הפונה דבדליכא ס' יש להתיר עי"ז.

ובגמפשיש בו ס' מצוה לעשות פן. ועפמ"ש יש לומר גמי דבבח יש להקל טפי דהקא כשאין נותן טעם אין עליו שם איסור פלל.

והא דאפשר לסוחטו אסור היינו משום דחו"נ והיינו היכא שנתערב היטב וצריך סחיטה ופליטת הבלוע שגבלע דרף בישול ולא כשאינו מתערב כ"כ שעל ידי נתינת מים צוננים יפרד מאליו וגם כשנשאר משהו אינו בגדר ביטול אלא דליכא לאיסור פלל.

משא"כ בְּחֶלֶב וְשֶׁמֶן אִיסוּרִין אִם יִשְׁאָר מִשֶּׁהוּ גַם אַחַר נְתִינַת הַמִּים צוֹנְגִין אִם"א לְכַתְחִילָהּ. וְאִם דְּפָשִׁיטָא דְגַם בְּבב"ח אָסוּר לְבַטֵּל לְכַתְחִילָהּ הַיְיָנוּ פְּשֻׁנְתָּעֶרֶב הַיֵּטֵב בְּדָרָף בְּיִשׁוּל וּבְזָה יִתְיַשֵּׁב מ"ש הַרְשָׁב"א בְּתַה"א וְכַדְקִי"ל בְּסִי' ק"ו דְּאִם לְהַסּוּבְרִים דְּל"א חו"נ בְּשֶׁמֶן אִיסוּרִין אֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אָסוּר וְתַמָּה הַכּו"פ מְדָלָא דְחֵי פֶש"ס חֲוָלִין (דָּף ק"ט) דְּכו"ע ס"ל אֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אָסוּר וּפְלִיגִי אִי חו"נ דְּר"י ס"ל חו"נ וְאוֹסְרֵת כָּל הַקְדָּרָה דְּמב"מ ל"ב.

ובחו"ב תִּירֵץ עֲפֵמ"ש הַפְּרָדְכִי גְבִי יְבֻמָּה שְׂרַקְקָה דָּם וְכו' וְכִבֵּר תַּמָּה בְּאַמְרֵי בְּרוּךְ שֵׁם ד"ב הַפְּרָדְכִי אִינוּ אֵלָּא הִכָּא שְׁהֵיִתֵּר עוֹדִינוּ אִינוּ גִּיפֵר וְע' סִי' צ"ט ש"כ ס"ק ט"ו. וְעֲפֵמ"ש י"ל דְּשֶׁמֶן בְּב"ח דְּכִשְׁנִישְׁאָר מִשֶּׁהוּ אִינוּ פְּאִיסוּר שְׁנִתְבַּטֵּל אֵלָּא שְׁאִינוּ בְּגָדָר בְּב"ח כָּל שְׁאִין כְּדֵי לִיָּסֵן טַעַם דְּתַרְנוּנִיָּהוּ הִתְיַתֵּרָא.

משו"ה דְּנֻקָּא אִם חו"נ י"ל גַּם בְּבב"ח דְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אָסוּר לְפִי שְׂפָכָר נַעֲשֶׂה כְּלוֹ זְבֻלָּה וְאִילוּ לֹא הָיָה חו"נ לֹא הִי' מְקוּם לְאַסּוּר זֶה בְּבב"ח וְלַעֲנִין חו"נ יֵשׁ חֲנוּמָר בְּבב"ח שְׁתַּעֲרֹבְתָן אוֹסְרֵתָן וְהֵן בְּגוּף א' שֶׁל אִיסוּר מְחַמַּת עֲצָמוּ.

וְלַעֲנִין אֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אֲדַרְבֵּה יֵשׁ חֲנוּמָר טְפִי בְּשֶׁמֶן אִיסוּרִין דְּגַם כְּשֶׁנִּשְׁאָר מִשֶּׁהוּ שֵׁם אִיסוּר עָלָיו אֵלָּא שְׁנִתְבַּטֵּל וּמִשׁו"ה גְּבִי בְּב"ח תְּלִי הָאִיסוּר דְּאֶפְשָׁר לְסוּחְטוֹ אִי חו"נ מִשֶׁמֶן כְּבֶשֶׂת אִיסוּרִין: וְעֲמ"ש הַח"ס חִו"ד (תְּשׁו' שִׁ"ט) ע"ד הַקְּוִשְׁיָא בְּיוֹמָא (דָּף פ"ג) מ"ס טָבֵל חֲמִיר וּמ"ס תְּרוּמָה חֲמִירָא.

דְּקִשָּׁה יִפְרֹשׁ וְיִחְזוֹר וְיִבְטֵל דְּמִדְּרַבָּנָן הוּא דְּאָסוּר לְבַטֵּל לְכַתְחִילָהּ עֲמִש"ש אִי יְבֻשׁ בְּיָבֵשׁ בְּמִינוֹ אָסוּר לְבַטֵּל מִן הַתּוֹרָה וְהִבִּיא מִמ"ש חֲוָלִין (ק"מ לֹא אֲמַרָה תּוֹרָה שְׁלַח לְתַקְלָהּ וְע' יוֹמָא (ס"ז) וּמִהִירוּשׁ' (רפ"ב דְּדִמָּי דְּהִדְרָא לְטִיבְלָא אִם חֲזָרָה לְמִקּוּמָה וְעִיָּין ח"ס או"ח (ת' קכ"ט וְע"ש בְּתִשׁו' (קל"ז) גְּבִי מִצָּה שֶׁל טָבֵל דְּגַם בְּדִלִית לִי' אֵלָּא כְּזִית שֶׁל טָבֵל לֹא סִד"א דְּלִיתִי עֲשֶׂה וְלִדְחִי ל"ת דְּאֶפְשָׁר לְקַנְיִים שְׁנִיָּהֶם שְׁיִפְרִישׁ תְּרוּמָה וְיִחְזוֹר וְיַעֲרְבוּ וְיִבְטֵל וְאַחַר כֵּן יֵאָכֵל כְּזִית כְּלוֹ וְעֲמ"ש בְּאֲבָנֵי מִקְלוֹאִים בְּשׁו"ת (סִי' י"ח) דִּי"ל דְּבִין (דְּכִינוּן) שְׁמוֹנָהֶרֶן עַל הַתְּרוּמָה שֶׁלֹּא יִפְסִידוּהָ אָסוּר לְבַטֵּלָהּ בְּחֲוָלִין דְּהוּי מְאַבֵּד תְּרוּמָה בְּיָדִים.

וְכִבֵּר תַּמָּה ע"ז בְּהַגְהוֹת שֵׁם דְּהָא בְּבִיצָה (דָּף א' יְלִיף מִפְּשֻׁנָה תְּרוּמוֹת הָרִי דְּל"ש תְּרוּמָה מִשְׁאָר אִיסוּרִין. וְכֵן מִהֵיִא דְּזָרְעָה בְּשֶׁלָּה ע"ש וְלַעֲנִי"ד אִפ"ל דְּל"מ הַפְּרָשֶׁת תְּרוּמָה כְּשֶׁמֶן פְּרִישׁ ע"ד כֵּן לְחֲזוֹר וְלַעֲרֹבָה תְּכַף שְׁתַּבְּטֵל וְכָל הַפְּרָשֶׁתוֹ הוּא רַק לְחֲזוֹר וְלַעֲרֹבָה.

וְלֹא זֹאת הִנֵּה מְפָרִישָׁה כִּינּוּן דְּצָרִיף לְאַכּוֹל כָּל הַכְּזִית. דְּהָא טַעֲמָא דְּשׁוּטָה שְׁתַּרְם אִין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה הוּי מְקַרָּא דְּאֶשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְנִדָּב פְּרִט לְחַרֵּשׁ שׁוּטָה.

וּבִירוּשׁ' רַפ"ק דְּתְרוּמוֹת פְּרִיף וְיִכִּיחַ מַעֲשֶׂה שְׁלֵהֵן עַל מַחְשַׁבְתָּן דְּתַנְיִין תַּמָּן וְכו' ר' זְעִירָא בְּשֵׁם רַבּוֹן וְנִחְשָׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם אֵת שְׁפָתוֹב כּוֹ מַחְשַׁבָּה אִין מַעֲשֶׂה שְׁלֹו מוֹכִיחַ עַל מַחְשַׁבְתּוֹ וְכו' וְע' חֲוָלִין (דָּף י"ב) תּוֹד"ה וְתַבְעִי וְע' בְּכוֹרוֹת (נ"ט) תּוֹד"ה בְּמַחְשַׁבָּה וְדַבְתְּמוּרָה הָעִיקָר תְּלוּי בְּמַחְשַׁבָּה מַה שְׁגוּמָר לְבוֹ וְדַעַתוֹ לְהַפְרִישׁ הַתְּרוּמָה.

וְהִכָּא שְׁאִינוּ אֵלָּא הַעֲרָמָה בְּעֵלְמָא וְאִין פּוֹנְתוֹ שְׁתַּהָא תְּרוּמָה אֵלָּא כְּדֵי שְׁאֲחַר כֵּן יַעֲרַבְנָה תִּיכָף וְתִיבְטֵל בְּחֲוָלִין הָרִי אִין פּוֹנְתוֹ וְדַעַתוֹ לְנִדָּב שְׁתַּהָא תְּרוּמָה אֵלָּא שְׁיִחְזוֹר וְיֵאָכֵלָהּ

בתורת חולין וגם אי שרי הערמה בפרט דהוי הערמה דהתיירא (וע' ירוש' פ"ד דיבמות
הי' הערים קיד"ש ע"מ להאכילן בתרומה ובירוש' פ"ב דפסחים ה"ג ופ"ה דנזיר ה"א
ובירושלמי דמע"ש ח"א למה מערימין מפני שפתוב בה ברכה וע' ב"מ מ"ו שכת קל"ט
הכא שאני פיון שלא גמר בלבד לנדוב כלל והוי פחרש ושוטה שתרמו ויש להאריף בזה
מפמה סוגיות בש"ס וקצר הגליון להעתיק ממה שהארכתי בחידושיי בענין בטול איסור
לכתחילה ועכ"ז מה שהביא מעכ"ת עמ"ש הצ"ץ ביינן שנסתנה מראיתו וכו' הא גם
להרשב"א י"ל דהכא שאני דהוי פאינו מינו דמתבטל קוה"פ.

וכאשר יודיעני כתר"ה מקבלת מכתבי דנא אוסיף איה"ש לכתוב בארנפה וכעת יספיק
הקיצור השייך לתחילת ספרו הנחמד. וה' ירים קרן עמו וקרן תורתו ויתברך פבודו וכל
המתעסקים במלאכת הקדש תומכי התורה יתענגו על רוב שלום מאדה"ש פנפ"ש הדו"ש
אלי' קלאצקי עכ"ד יצ"ו במכתבו אלי' בחדש שבט התרב"ן שוב בשנת תרנ"ו והדפיס
ספרו הבהיר אמרי שפר וכבדני בו וראיתי שכתב הדפיס בספרו כל ענין הנ"ל בתוספת
נפך וביתר שאת כמו שיראה הרואה בדב"ק ובכל זאת למזכרת אהבה קדומה משנתו
לא וזה ממקומה: והפנה הגדול ידידי הגאון מוהר"ר שלמה הפהן מח"ס שו"ת בנין שלמה
והגהות חשק שלמה ועוד יצ"ו כתב לי בעניינים אלו במכתב לחזקיהו בקבלת ספרי שדי
חמד וז"ל אמרתי לכתוב למר נ"י איזה גרגרים שעלו על רעיוני בעת עיוני בספרו וזה
החלי בע"ה וראשון לציון ראיתי למר נ"י בראש ספרו שהאריף למענייתו בדין דאין
מבטלין איסור לכתחלה ואסר כל מחנות הקדושים גאוני קדמאי ובתראי המדברים בדין
זה כל רז לא אנסיס לי בדבריהם ז"ל והוציא מהם סולת מנופה ב"ג נפה כפה חילוקי
דינים בזה וכמעט שלא הניח מקום להתגדר בו זולת מה שראיתי להדר"ג נ"י דמתקשה
בד' הפר"ח באו"ח סי' תנ"ג שהוציא מלשון הטור שם דאם מתפנין לבטל החמץ אסור
ואף דעדיין היתר הוא ולא דמי ליבש ביבש שנתבטל חד בתרי ורוצה לבטלם בקדירה
אחת שמותר להרבות עד ס' דשאני גבי חמץ שרוצה לבטל כדי שיה' מותר לאכול בפסח
הרי הוא כמבטל איסור לכתחלה וכתב כתר"ר נ"י שאינו מבין מה בין זה ליבש ביבש
שנתבטל בששים ומה שהביא לתרץ בשם ס' קהל יהודה דהתם יכול לבטלו בב' קדרות
אינו נכון לענ"ד דמה בכך דיכול לבטלו בב' קדרות הא גבי חמץ נמי יכול לאכול בהיתר
גם בלא ביטול והיינו אם יאכל קודם הפסח ומ"מ פיון דהוא רוצה לאכלו בפסח בזמן
איסור הצריף ביטול מיקרי מבטל איסור וא"ל התם נמי הא מבטלו אדעתא שיוכל לבטלו
בקדירה אחת ולבטלו בקדירה אחת צריף ביטול בס' וא"כ גם התם מיקרי מבטל איסור
דקא נהנה בביטולו.

אבל איני יודע מה קשה לו בד' הפר"ח דקא דבריו ז"ל פשוט וברור בלי שום דוחק
דשאני יבש ביבש שנתבטל ברוב מין במינו כבר נעשה הפל היתר מה"ת אף לבטלו
בקדירה אחת דמה"ת מין במינו בטל ברוב אף לח בלח רק דמדבר' אמרי' דחוזר ונייעור
אם בא לבטלן בקדירה אחת וגם בזה אינו מוספם להלכה דהרשב"א הוא דס"ל פן דחוזר
ונייעור וכן פסק המחבר ביו"ד בס"ס ק"ט אבל הרא"ש ז"ל סובר דמאחר שנתבטל
ההיתר ברוב בעודו יבש נהפך האיסור להיתר ומותר לבטלו בקדירה אחת אף בלא ביטול
בס' וכן פסק הרמ"א בהגה' שם דבמקום הפסד יש לסמוך על דברי המקילין להתיר
והלכך אף לדעת הרשב"א דצריף ביטול בס' מ"מ לא עדיף מאיסור דרבנן שכתב נתערב

ברוב ואין בהיתר כדי לבטלו דסובר הרשב"א בעצמו בתו"ה דמותר להוסיף עד ס' ולבטלו וכמו שכתב המחבר בסי' צ"ט סעיף ו' והוא מד' הטור בשם הרשב"א ואף דשם אינו מתיר רק באיסור דרבנן שנתערב ואין בהיתר כדי לבטלו שאני התם דתחילת התערובת היתה לח בלח ולא הי' ס' דכונתה באיסור דאורייתא בנדאי אסור להוסיף דהא אף לאחר התערובת עדיין אסור הוא מדרבנן מיהת אבל בנתערב יבש ביבש דעכשיו היתר גמור הוא ואף לאחר שיתבטל בקדירה אחת לא יהי' רק איסור דרבנן בנדאי מותר לבטל אבל לערב חמץ קודם הפסח דבלא ביטול איכא איסור פרת אם יאכלנו בפסח בנדאי מיקרי מבטל איסור דהא בפסח הוא דבר אסור ואף דעכשיו הוא היתר מ"מ הוא מבטלו כדי לאכלו בפסח ומיהו יש להוציא משם דחמץ גוקשה דרבנן בנדאי מותר לבטל בששים קודם הפסח דבחמץ גוקשה דרבנן קודם הפסח הוא ממש כמו יבש ביבש שנתבטל חד בתרי וק"ל.

וגם דנתערב ממילא חמץ חד בתרי יבש ביבש קודם הפסח מ"מ אסור להוסיף עד ס' כדי שיהי' מותר לבטלו בקדירה אחת בפסח דהא חמץ במצה הוי מין בשאינו מינו ואם יבטלם בקדירה אחת יהי' איסור דאורייתא דהא מין בשא"מ צריף ס' אף ביבש מדרבנן מחמת גזירה דשמא יבטלם ויתן טעם הרי אם מבטלם באחת אסור מה"ת ואף שפיר נתבטל ברוב בעודו יבש ומיהו אין נ"מ בזה דהא בלא"ה לא מהני ביטול ליבש ביבש קודם הפסח דהא קי"ל דביבש חוזר ונייעור בפסח לאסור במשנהו.

ובאמת שאני מבין מה דנחלקו האחרונים בדין אם מותר לבטל חמץ בס' קודם הפסח דהא בלא"ה לא שייך ביטול דהא הנה דשל"מ דהרי יכול לאכלו קודם הפסח והיאך יהי' מועיל הביטול לאכלו בפסח והא דעת הר"ן בנדרים ד' נ"ח ע"א דמה דתנו בשביעית דשביעית אוסרת כל שהוא במינה לבעור דר"ל דצריף לאכלה קודם זמן הבעור ולא מהני הביטול לאוכלו גם לאחר זמן הבעור משום דמיקרי דשיל"מ דהא יכול לאכלו מקודם ודלא כפרש"י שם וא"כ חמץ לפני הפסח נמי יכול לאכלו לפני הפסח ואולי דמירי לענין לבטל בס' מין בשא"מ דבטיל בס' גם בדבר שיש לו מתירין.

או דמיררו אם עבר והשקה אותו עד שהגיע הפסח אם מהני הביטול שביטול קודם הפסח. ועוד נ"ל לומר דדוקא בשביעית דגם עכשיו מיקרי איסור לענין סחורה ושאר קדושת שביעית אבל בחמץ קודם הפסח לא שייך לקרותו דשיל"מ דבדבר של היתר לא שייך לקרותו דשיל"מ ובזה נתנישב מה שתמה על הר"ן בתשובה בחטין מבוקעות שפותר לדברי הר"ן בנדרים הנ"ל ובשו"ת נו"ב מה"ת ביו"ד בסי' נ"ג בהגהת פנו דחה ליישב.

וגם מה שתמה מר נ"י על הרב אפי זוטרי מה שמחלק בין תערובת יבש ביבש לתערובת לח בלח לענ"ד דברי הרב הנ"ל יש להם מקום עפ"י דברי הגאון בעל נוב"י ז"ל מהד"ת ב"ח יו"ד סי' מ"ה שהעלה שם דלבטל יבש ביבש לד"ה הוא איסור תורה דדעת הסוברים דאינו אלא מדרבנן למדו פן מזרוע בשלה וא"כ אין לנו אלא בתערובת לח בלח דאין האיסור עומד בפני עצמו רק הוא מעורב בהיתר ואינו עומד להפירו לעולם דומיא דזרוע בשלה דאין שם רק תערובת טעמו של איסור אבל יבש ביבש דאם יבא אליהו ויאמר דזהו האיסור הרי יחזור לאיסורו אין סברא פלל דיהי' מותר לבטל מה"ת לכתחלה ועפ"י הנחה זו דברי האפי זוטרי מאירין ונכונים דביבש ביבש דהוא איסור תורה ובאיסור

תורה לא שייך לחלק בין זמן היתר לזמן איסור דמ"מ הא רוצה לבטל ולהנות ממנו בזמן איסור אבל לח בלח פינו דאינו אלא מדרבנן ובטיל דהטעם דאסרו רבנן לבטל איסור משום דחשו חכמים דשמא ישקה האיסור בביתו כדי לבטלו ויבא לידי תקלה וכמו דאסרו להשהות ספק טרפה י"ב חדש מחשש תקלה וכן כל איסורי הנאה דתנן במתני' דסוף תמורה דצריכין קבורה ודאי אינו אלא מדרבנן משום חשש תקלה אצרכינהו רבנן קבורה דהיכן מצינו בתורה זבוח ושאר איסורי הנאה דצריכין קבורה וכן מפורש בתוס' דע"ג ד' ס"ב ע"ב ד"ח ולקברינהו דכל חיוב קבורה באיסורי הנאה הוא משום חשש תקלה (אמר המסביר עיין לקמן באות ל"ח בד"ה ומה שאיסורי הנאה) וכן מה שגזרו דגידולי תרומה תרומה הוא ג"כ מחשש תקלה וכמו שמבואר בשבת ד' י"ז ע"ב וע"ע היטב בתוס' ב"ק ד' קט"ו ד"ה אתי' וא"כ זה לא שייך רק כשמבטלו בזמן איסור אבל בזמן היתר מה תקלה שייך אז ולפ"ז אפי' נימא דחמץ שמו עליו מ"מ לענין איסור ביטול אינו מעלה ומוריד ואף דשם איסור עליו מ"מ הא לא שייך תקלה קודם הפסח ואף דנר' דהאפי זוטרי לא פינו לזה דהא מסיים הטעם דבלח מעורב יפה מ"מ חילוקו אמת ונכון מטעם שכתבתי.

ואכן מש"כ האפי זוטרי בד' הרשב"א פן דבלח בלח מודה זה ודאי ליתא לפי הטעם שכתבתי דהא הרשב"א איירי לענין חטים מבוקעות דצריך לטחון אותם ולעשותם קמח ולאחר שנעשו קמח הרי א"א להוציא האיסור מההיתר ואף אם יבא אליהו ויאמר דזהו קמח הנעשה מחיטי חמץ מ"מ א"א לבררן ואף לדעת הסוברים דקמח בקמח מיקרי יבש ביבש מ"מ לענין זה מיקרי לח דהא בקמח לא שייך סברת הגו"ב כלל ודו"ק: ובדברי אלה אשר כתבתי דאם הוא דרבנן עיקר הטעם הוא משום תקלה עולה לנו טעם נכון ג"כ למש"כ מר נ"י שם אות ג' בשם הפמ"ג דהא דכ' המרדכי דמשו"ה מותר לערב סכך פסול בסכך פשר לכתחלה היינו משום דס"ל דהוא איסור דרבנן ולכן לא אסרו אלא באיסורי מאכלות ואיסורי הנאה אבל לא בפסולי מצוה אבל ל"ד דהוא דאורייתא אין חילוק בין איסור לפסול וכן משמע באמת מלשון המרדכי שם וכמו שמדייק מר מלשוננו ולכאורה צריך להבין דמ"ש דלא גזרו גם בפסולי מצוה דמה לי איסור לאו או איסור עשה ועוד דהא אפילו באיסור דרבנן קי"ל דאסור לבטל או להוסיף אבל לפי מש"כ אתי שפיר דגבי סכך פסול לא שייך כלל חשש תקלה.

מיהו מד' המרדכי שכ' הטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו משמע דלאו משום חשש תקלה רק דגזרו רבנן שלא יתנה מן האיסור אף לפ"ז יצא לנו דין חדש דדבר שאינו ראוי לאכילה כגון גיד הנשה שנתת לחתיכות דקות והא מותר לבטלו בס' או ברוב וכן להיפך באתרוג של ערלה והא אסור לבטלו כדי לצאת בו ידי מצוה דהא באתרוג שייך שפיר חשש תקלה ובאסיפת דינים במערכת ד' מינים סי' י"ג הביא מר ד' הסמ"ג דאסור משום שמא יאמרו דמבטלין איסור לכתחילה לאכילה ולפי מש"כ בלא"ה אסור וצ"ע בזה וכן והא מותר לכתחילה לערב חלב בתוך מרק של בשר ולבטלו בס' דהא חלב היתר הוא ולא שייך חשש תקלה.

ובהגהותי על היו"ד הנדפס ביו"ד הנדפס ד' ראם הנדפס בתוך ביאור מטה יהונתן בסי' פ"ז כתבתי ליישב בזה תמיהת המהרש"א בחולין ד' קט"ז ע"ב בהא דאמרינן שם דאין

מעמיד בעור קיבת נבלה והקשה המהרש"א ו"ל דמאי אייריניא עור קיבת נבילה ואפי' בעור קיבת פשרה אסור לכתחיל מצד איסור בו"ח וכה"ג הקשו התוס' שם בעמוד א' ד"ה המעמיד ותירוץ שם לא שייך הכא ואמנם אם נאמר דמותר לערב לכתחיל טעם חלב בבשר אם יש ס' י"ל דמייירי הכא אם יש ס' בגבינות פנגד עור הקיבה דמצד איסור בו"ח הוי שרי אבל אם הוי עור של נבילה אסור מטעם מעמיד ולא מהני ס' דאיסור מעמיד אינו אלא אם מעמיד בדבר שפכר אסור וכמו שמבואר שם בשו"ע ובלא"ה הא שם אינו אלא בו"ח דרבנן דהא אינו אלא דרוך בישול ובאיסור דר' הא מותר לבטל לכתחילה היכא דמקלי קלי איסורא והכא הוי פמקלי קלי איסורא דעור הקיבה נאבד וכלה לגמרי בתוך הגבינות ומיהו אין זה ברור כ"כ וצ"ע: ולענין מה שהביא שם בשם הישועות יעקב דבאיסורי הנאה אסור לבטל מה"ת לד"ה תמהתי שלא העיר כת"ר מ"ש המ"ל ו"ל בהלכות מעילה שהביא כת"ר בעצמו ד' ד' ע"א דהוא חולק ע"ז דהרי התם מייירי בצייפורי עיר הנדחת דאסורין בהנאה ובזה לד"ה אסור מה"ת לבטל ומה ראיה מיייתי מזה המ"ל לדעת הסוברים דאסור לבטל מה"ת גם באיסורי מאכלות.

וגם מוכח דלא ס"ל סברת הנו"ב דביבש ביבש אסור מה"ת דהא התם יבש ביבש הוא ואפשר להכיר האיסור ומיהו בעיקר דברי המ"ל אינו מוכן לי לא קושנייתו ולא תירוצו דמה ענין זה למבטל איסור הא אין פונתו לבטל רק לקיים מצות שילוח וגם מי יימר דיתבטל ויתערב בין צפרים אחרים פשרים וגם הקושניא אינו מוכן כלל דהא איכא חשש תקלה דימצא אותו אדם פשהוא בעצמו בלא תערוכת כלל ויאכלנו.

וגם בלא"ה לא קושניא דעיקר פונת הגמ' דארף דמותר לבטל איסור מה"ת מ"מ אין סברא דהתורה תצוה זה למ"ע לעשות מצוה שיבוא בזה תקלה לאחרים דהא פתוב דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותי שלום ואין סברא כלל דהתורה תצוה מצוה שיוכל לבא מזה תקלת עבירה וכעין זה כתבתי מפכר לכת"ר נ"י במה שמקשה הש"ס בפסחים ד' ק"ט דהיכי מתקני רבנן מילתא דאתי בה לידי ספנה ואף דשלוחי מצוה אינן נזוקין וכמו שהקשה כת"ר בספרו הפהיר מכתב לחזקיא וכתבתי ליישב דארף דכונת הגמ' להקשות דנהי דלאחר שתקנו רבנן ד' פוסות לא יבא לידי ספנה אבל הקושניא על חז"ל איך הטילו מצוה שיוכל לבא לידי ספנה וזה ברור עכ"ל יצ"ו: יד) אין מבטלין איסור לכתחילה לענין איסור דרבנן אי מבטלין לכתחילה בנדפס במערכה זו אות מ"ח הארכתי קצת בזה בס"ד ובסוף דבור הראשון (והוא בדרף י"ד ע"ג קרוב לסוף) ציינתי לעיין בהשמטות ציון ירושלים על דברי הירושלמי פרק ב' דכלאים ותרוף דברי הרב שם הם שהקשה מהירושלמי הנה לדעת הפוסקים דאסור לבטל איסור דרבנן וביירושלמי מבואר דמותר ויישב דכונת הירושלמי להתיר רק באיסור שהוא מפני מראית עין וראיתי לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסימן י"ג אות ג' (בד"ה ונהה הפרמ"ג) שכתב על דבריו ולדעתי לק"מ דהנה ראיתי בספר בני חייא בלשונות הר"מ ד' ד' ע"ב שהקשה על מה דאיתא התם דהוא רק מפני מראית עין וברמב"ם הלכות פלאים מבואר דלוקה וכו' ו"ל ולענד"ן דכונת הירוש' הבא דבשאר איסורין דאסורין מחמת עצמן פשהוא מרבה לבטל איסור תורה שהרי האיסור עצמו לא חזר להיתרו אלא שנתבטל אלא שאין מבטלין איסור לכתחילה אבל בכלאים שכל אחד מותר בפני עצמו אפילו אחר שנתערבו קודם שייזרעו ולא אסרה אלא בכה"ג דאז נראה וניכר הפלאים א"כ פשאנו מבטלים לא יש איסור פלאים כלל

ונה לא נקרא ביטול אלא כמסיר האיסור דזה מותר לכתחלה ומפני מראית עין דהכא לא דמי לשום מראית העין דעלמא כנלע"ד נכון.

ונפני ה' נראיתי שפיונתי בזה עם מהר"י הגא"ש בפ"ב דכלאים עכ"ל וא"כ א"ש קושיות מהרי"ש דאין הטעם משום דהוא מדרבנן ובזה א"ש ג"כ סתירת דברי הר"מ אהר"י דמתחלה כתב דלוקה ואח"כ כ' שהוא משום מראית העין ולפ"ז א"ש עכ"ל ולפי זה אין ללמוד היתר מהירושלמי לדבר שאיסורו מפני מראית עין שמותר לבטלו דכלאים שאני.

אמנם אנכי הוואה להרב צרור החיים בפ"ב מהלכות פלאים ד' צ"ט ע"ב (בד"ה שוב ראיתי) שהרבה להשיב על דברי הרב בני חייא הנז"ל והוכיח דכוננת הירושלמי דברים כפשוטן לחלק בין איסור תורה לאיסור דרבנן שהוא מפני מראית עין ע"ש ואם הרב נר"ו הגיה הוואה דבריו לא הגיה דוחה דברי הרב מוהרי"ש והמענין בדברי הרב צה"ח יראה שדבריו מוכרחים ועיין עוד בעיקר הפלל במה שהבאתי במערכת הפ"ף אות ק"מ בדין ביטול איסור ע"י תוספת באיסורין דרבנן שיש להם עיקר מן התורה.

וידידי הרב מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו כתב לי בזה וז"ל בעיוני בספרו הקדוש אות מ"ח ראיתי שהביא הירושלמי פרק ב' דכלאים ונראה לפי עניינת דעתי דמוכח מהירושלמי דאף קודם שחל שם האיסור אסור לבטל דהא התם מערב קודם זריעה דאין שום איסור וקשה על הרב ט"ז בסי' תמ"ז סק"ה ורס"י תרכ"ו שכתב דבכי האי גוונא מותר לבטל עכ"ל יצ"ו: וידידי הרה"ג מוהרי"א פריעגער מח"ס מנחת יוסף כתב לי בענין זה וז"ל במערכת א' באות מ"ח דלהוסיף על איסור דרבנן לבטלו ש"ד ובאות קנ"ד דבמשנה האיסור שרי יש להעיר בזה ממה שהובא במנחת יעקב בקונטרס הספיקות מחודשים אות ח' דלא עבדינן ס"ס למפור לעכו"ם דאף בדרבנן אין מבטלין איסור לכתחלה ועי"ש ונהרי שם נעדרו כל הפרטים הנ"ל דהא הכא מוסיף עוד ספק וכן אינו מרבה בהיתר רק משנה האיסור ועיניתי במקורו מתשו' מהרי"ט שם ח"ב יו"ד ס"ב והביא ראי' מפסחים בהווא ארבא וכו' ונהרי החיטים שנבללו הוא רק איסורא דרבנן וחשש למכירה לעכו"ם ע"ש ונהרי התם אינו משנה אף אולי י"ל דהמהרי"ט לא מדמי לי' למבטלין איסור רק ע"ד ההיקש וסבורי מסביר לן שלא יהי' הענין זר בענינינו דכמו שמצינו בסברא דאין מבטלין איסור לכתחלה ואף דרובא שרי פן נאמר בזה אף שנעדרו הפרטים מביטול האיסור כפי שביאר מני"ר בכלליו עכ"ל הנושאים שונים בגדר מה עכ"ל יצ"ו.

ועל מה שכתבתי בנדפס שם (בד"ה ובעיקר) דנקיטינו כפסק מרן דאיסור דרבנן אף שיש לו עיקר בתורה מותר להרבות עליו לבטלו ראיתי להרב ז' דוד בסי' צ"ט הגב"י אות מ"ז שכתב בשם הרב שלחן גבוה שם בסקי"ט שהעלה דאף דנדאי דעת הרמב"ם ומרן היא דאפילו באיסורין שיש להם עיקר מותר להרבות עליהם לבטלם מ"מ פיון שרבו האוסרין באיסורין שיש להם עיקר נקיטינו כנומיהו שאסור להרבות באיסורין שיש להם עיקר כדי לבטלן וכתב על דבריו ולא צייטינו ליה במקום דאיכא פמה אחרונים שכתבו להקל וכפשוט דברי מרן שקבלנו הוראותיו: והשגתי עתה (תנז"ר) ספר הבהיר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי כש"ת מוהר"ר אברהם הפהן נראיתי בקונטרס שיורי טהרה במערכת הבי"ת אות נו"ן שכתב גם כן דאיסור דרבנן מרבה עליו ומבטלו

ואף אם הוא איסור שיש לו עיקר בדאורייתא כדמסיק הפרי חדש בסי' צ"ט וכו' וכן כתב בשם הרב באר מים חיים ביו"ד ח"א סי' יו"ד שכן דעת מרן בש"ע וישפן דעת הרשב"א והרמב"ם והפר"ח וכו' ונסתפק שם אם הדין פן בכשר שלא נמלח שגפול לקדרה שאין בה ששים אם יוכל להרבות דאף שדם שבישלו לרוב הפוסקים הוא מדרבנן וכן דעת מרן וכו' מכל מקום יש להסתפק לפי מה שכתבו התוספות והרא"ש בטעם מה שאסרו הדם שנתבשל דהוא משום דדם זה מתחילתו היה אסור מדאורייתא וכו' והביא מה שכתב הרב גנות ורדים ביו"ד סי' כ"ט בשם הרשב"א במשמרת הבית גפי חלוטו ליה לכבד בחלא או ברותחין שכתב ואי נמי תאמר דכל שבישלו מותר לגמרי מדאורייתא כיון דעיקר דם דאורייתא התמירו בו כדאורייתא ואפיל בספיקו וכן כתב שם גפי רישא בכבשא דאי נמי דרבנן הוא פעמים חוששין אף בספקו כשל תורה לפי שהוא קרוב לאיסור תורה אם אתה מתיר בזה יבא לידי דם שלא נתבשל וכל שהוא קרוב כל כף בשל תורה הולכין בו להתמיר כשל תורה וכו' שוב כתב שגם בזה הדין נותן שמוותר להרבות עליו וכתב פן גם בשם רב מובהק מוהר"ר אברהם הפהן פרחיא וישפן נהגו אחריו כל מורי הנראה בשאלוניקי להרבות עליו ואמר הרב המובהק הנ"ל דאף דמכמה דוכתי נראה דתמיר איסור דם שבישלו יותר משאר איסורים דרבנן סוף סוף איסור דרבנן הוא וכבר כתב הפרי חדש דאף דיש לו עיקר מרבין עליו ובדרבנן להקל שומעים גם הפרי חדש בסי' צ"ט ס"ק י"א כשמונה כל פסקי השו"ע שהתיר להרבות בדרבנן מנה בכללם דם שבישלו וישפן דעת הרשב"א לבד בשיעורין דרבנן באיסור דאורייתא וכו' גם הט"ז שם בס"ק י"ב הביא בשם רש"ל דרוב המחברים הסכימו להרבות בדרבנן וכו' וכן כתב הרב ערוף השלחן בס"ק י"ד.

גם הסכים שם בסק"ו דבספק איסור תורה דאזלינן להתמיר אם אין בתערוכת ששים מותר להרבות וכו' וז"ל הרב ערוף השלחן ספק איסור מותר לבטלו לכתחלה פן נראה מהרמב"ם ברביעי מהלכות תרומות דין ט' נפלה אחת מחמשים וכו' עד שירבה עליהם ממקום אחר ואפשר דדוקא מין במינו בנתערב כבר דכטל ברוב מדאורייתא הוא דמותר להוסיף על התערובתו דהוי ספק דרבנן אבל מין בשאינו מינו דהוי ספק דאורייתא אף להוסיף על התערובתו אסור דהא אסור לבטל מדאורייתא הוא ואם פן הוי ספק דאורייתא ואפשר דלא הוי איסור תורה אלא מערב איסור בהיתר פעין זרוע בשלה אבל להוסיף על התערובת לכולי עלמא אינו אלא איסור דרבנן וכן נראה דאם הוא איסור תורה הנה לן לאסור באיסור דרבנן נמי להוסיף על התערובת כמו לערב ומה טעם לחלק אלא ודאי דלהוסיף על התערובת אינו אלא איסור דרבנן לכה לא גזרו אלא באיסור דאורייתא וכן נראה דעת מוהרש"ך וכו' עכ"ל: גם ראיתי בס' יקר אמר שמואל (לרב גדול משאלוניקי מוהר"ש נ' חביב) בתשו' חלק יו"ד סי' א' בדין ביצה שהיה בה דם שנתערבה בתבשיל ואחר כף לקחו ממנה הדם ורק הביצה נשארה בהתבשיל ואין בו ששים אם יש להתיר להרבות עליו ואחר שששא ונתן בדעות הפוסקים באיזה מקום אוסר ואם דם בצצים מן התורה כתב בדר"טו"ב (בד"ה ומעתה) דנראה להתיר להוסיף כדי לבטלה בששים מטעם ספק ספקא.

א'.

אם דם בצים אסור מה"ת. ב'.

אף אם אסור מן התורה שמה אין האיסור אלא בדם עצמו ושאר הביצה אינו אסור אלא מדרבנן ואף שמרן בשלקנו הטהור פסק להדיא להחמיר בנדון זה עצמו והוא מדברי הרא"ש מכל מקום טעמא בעי פיון דאינו אסור אלא משום ספקא דאורייתא דלחומרא אם פן להסוברים דחומר הספקות מדרבנן יכול להוסיף עליו לבטל וצריך לומר שהרא"ש סובר שחומר הספקות מן התורה ולכן אסר ושוב הביא שפחלקו רבני האחרונים בנדעת הרא"ש אי סובר דחומר הספקות מדרבנן וכתב להתיר בנדונו משום שהיה ספק איסור ובספק איסור מבטלין לכתחלה וכו' ושוב הביא מחלוקת הראשונים אם איסור ביטול האיסורין הוא מן התורה ושכתב הרב קול אליהו בח"א בחלק יו"ד סי' ט"ז דאם ביטול האיסורין הוא מן התורה אם פן בספק אם נפל איסור לקדרה ואין בה ששים פיון דספקא דאורייתא לחומרא אסור להרבות פדי להשלים לששים ואם ביטול האיסורין הוא מדרבנן מותר להרבות והאריך לפלפל שדבריו תמוהים ושפותרים למה שכתב בעצמו בחלק א"ח סי' ו' ואחר שהאריך פתב בדרף ח"י ע"ב (בד"ה אף) ועוד יש צד להקל ממה שכתב הרב ערוף השלקן בסי' צ"ט ובסוף סי' קי"ד דאף למאן דאמר אסור לבטל מדאורייתא אינו אלא לערב איסור בהיתר פעין זרוע בשלה אבל להוסיף על התערובת לכולי עלמא אינו אלא איסור דרבנן וכן ראיתי למוהרד"ף בס' מזמור לדוד גם הוא היה מכוין בטעם זה ביתר שאת ואנא זעירא אמינא דיש להוכיח פן מדברי הראב"ד גופיה בתשובתו בספר תמים דעים סי' רל"ט ד' ס"א וכד ראה המעיין עכ"ל ואין אצלי ספר תמים דעים ודברי מרן מוהרד"ף הם בדרף ע"ג ע"ב שכתב פן מסבא דנפשיה דכיון שלא למדנו שאסור מן התורה אלא מזרוע בשלה אין לנו שיהא אסור מן התורה אלא דומיא דזרוע בשלה דהיינו לערב איסור בעין עם היתר אבל איסור שנתערב פבר אלא שאין בו שיעור והוא בא להוסיף עליו לבטלו הא ודאי אינו אלא מדרבנן ולפי שחד צורבא מרבנן אקהי הקהתא לומר דחידוש הוא זה וצריך לראיה יתב דעתיה להוכיח דבר זה מסוגיאות ומדברי הראשונים על פי הכרחיות ובסיום דבריו פתב אחר זמן מצאתי במשמרת הבית בית ד' שער ראשון שכתב בדין גיעולי פלים וז"ל דמנא ליה דמדאורייתא אין מבטלין איסור לכתחלה דלמא מדאורייתא מישרא שרי אלא מדרבנן בלבד הוא דאסור ופשטא דשמעתא דזרוע בשלה ריש פרק גיד הנשה הכין דייקא וכן הסכימו רבותינו הצרפתים ולא עוד אלא אפילו מי שדוחק אותה הלכה ומסיק מינה דאסור לבטל איסורא מדאורייתא היינו לבטל איסור בעינו פעין זרוע וכו' יעו"ש הרי בהדיא פמו שבארנו בס"ד ונדאי נפשאי שפיונתי למקור האמת עכ"ל מרן מוהרד"ף ודברי המשמרת הבית הם בדפוס ישן דרף ק"ט ע"ב ועיין פנסת הגדולה בסי' צ"ט הגהת בית יוסף אות כ"ב) ובדפוס שלפני (דפוס וויזען אף טוב לישראל) הוא בדרף ע' ע"ב והנה מרן מוהרד"ף לא סיים למילתיה דהרשב"א בזה והא לה לשונו ולא עוד אלא אפילו מי שדוחק אותה הלכה ומסיק מינה דאסור לבטל איסור מדרבנן אלא מדרבנן אלא אפילו מי בעינו פעין זרוע שמבשל עם האיל דאפשר לבשל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וחדדשה בו תורה לבשלה יחד דאין בשלה אלא שלמה אבל בלע שבקדרה אי אפשר ולפיכך מותר פיון שפוגם תערובת ואי אתה אכלו לעולם אלא בפגמו ובתערובת וכו' ע"כ לענייננו הנה מתבאר דלא נחית הרשב"א לחלק בין תערובת היתר באיסור בתחלה

לתוס' על תערוכת שנתערב מעצמו פדמחלק מרן מוהרד"ף אלא כל חיליה לחלק הוא בין פשהמתבטל הוא בעין לכשהוא בלוע בכלי אלא דממה שכתב הרשב"א היינו פועין זרוע וכו' משמע ליה שפונתו לו' דכל דלא דמי לזרוע לא ילפינו מינה וכי היכי דלא ילפינו בלע משום דלא דמי ליה הכי נמי לא ילפינו תוספת דלא דמי לזרוע פן נראית פונתו אף שלדעת הענינה יש לפקפק ואין שייך לומר בזה הרי בהדיא כמו שפיארנו וכו' (ועיין במה שכתבתי לעיל באות ז בד"ה ומרן מוהרד"ף): וכתב עוד בשו"ת טהרה שם דהא דמימא לו דמותר להרבות באיסור דרבנן אף שיש לו עיקר אינו אלא פשנפל האיסור מעצמו אבל אם עירבו בינדים אלא שלא היה יודע שהיה איסור ושוב נודע לו דמה שעירב היה איסור ואין בו ששים אין מרבין עליו לבטלו ושידקדק פן מדברי השלטי הגבורים בפרק השוכר את הפועל שהביא בכנסת הגדולה סי' צ"ט ס"ק כ"ה והרב המחבר האריף לדחות הוכחתו והכריח מדברי כמה מחברים דלאו דוקא פשנפל מעצמו אלא אף אם עירבו בינדים ולא היה יודע שיש איסור וכו' מותר להרבות עליו וכו' ובסוף דבריו כתב שוב ראיתי באליהו רבה סוף סי' תרע"ז שכתב פכל דברי הר"י נחמיאס הנ"ל והביא ראיה מהשלטי הגבורים הנ"ל ומסיק להלכה פן בדעת הש"ע ואני עני במקומי אני עומד וככל הטעם הטעמים הנז"ל ובפרט באיסור דרבנן דלמיקל שומעים עכ"ל: ובמה שכתבו רבני האחרונים לחלק בדיו זה דאף לדעת מרן דמותר לבטל איסור דרבנן היינו דוקא איסור אכילה אבל איסורי הנאה אסור לבטל שהרי נהנה, בבטול זה הקשה רב אחד שהרי הראב"ד שסובר דאיסור בטיול האיסורין הוא מן התורה למד פן מדברי הש"ס לזרוע בשלה חידוש והחידוש הוא דשם התירה תורה לבטל איסור לכתחלה ואם איתא דיש לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה היכי יליף הראב"ד לאיסורי אכילה דאיסור הבטיול מדאורייתא דילמא בזרוע בשלה הני חידוש שאף שאסור בהנאה מותר לבטל מה שאין פן בכל איסורי הנאה אבל מה שהוא רק איסור אכילה עדיין י"ל דמותר לבטל עיין בזה בשו"ת יד אלעזר (להגאון אבד"ק וויזען) בסי' ל"ז וכתב שם בתירוץ השני דדוקא מדרבנן הוא דמחלקין בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה אבל מדאורייתא אין לחלק בזה עיי"ש: אבל לערב לכתחלה איסור דרבנן שאין לו עיקר מדאורייתא שהוא ג"כ מחלוקת בין הפוסקים אין להתיר עיין בדברי רבני האחרונים ביו"ד סי' צ"ט ס"ו ובא"ח סי' תק"ז ס"ב ובפרטות בנהר שלום שם אות א' ומאמר מרדכי סק"ד ובדעת הרמב"ן בזה עיין בס' יד דוד ליו"ד סי' צ"ט הגב"י אות מ"ד (הראשונה בד"ה ועל) והביא שם תו"ד הרמב"ן בחידושיו ליבמות (בס' תורת האדם) והנראה מדבריו הוא דבכל איסור דרבנן שאין לו עיקר אין מבטלין לערב לכתחלה ולא אמרו דתרומת ח"ל מבטלה ברוב ע"י עירוב אלא להאכילה לכהן בימי טומאתו אבל לאוכלה זר אין מבטלין ע"י עירוב ומרן הב"י בסי' שכ"ג (ד"ה ומתבטלת) כתב דהר"ן בפ' ואלו עוברין כתב בשם הרמב"ן דמאי דאמרינן בחלת ח"ל מבטלה ברוב היינו שאם נתערבה בכמותה או בפחות ממנה מרבה עליה חולין ומבטלה אבל לבטל בעירוב לכתחלה לא ושהרשב"א בפסקי חלה שלו כתב דמשמע דאפילו לכתחלה נוטל ומבטל ולפי המוכן ממ"ש בי"ד דוד בשם ח"י הרמב"ן הנ"ל אין סתירה בדברי הרמב"ן דמ"ש הר"ן בשמו י"ל דהיינו להאכילה לזר אבל להאכילה לכהן בימי טומאתו גם הוא מודה דמותר לערב לכתחלה אמנם בשו"ת עדות ביהוסף להגאון מסלאנים בסי' מ"ד תמה על

מָרָן הַב"י שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הַרְמַב"ן וְכָתַב שֶׁהַרְשֵׁב"א בְּפִסְקֵי חֵלָה שָׁלוּ פָתַב שְׁמוֹתָר לְעָרַב וְלֹא הָעִיר שְׁבַחֲדִישֵׁי הַרְשֵׁב"א לִפ' הָעָרֵל פָּתַב בְּשֵׁם הַרְמַב"ן דְּמוֹתָר לְעָרַב לְכַתְחֵלָה וְהַצ"ע וְיָמִי שְׁנִמְצָא אֲצִלוֹ ח"י הַרְמַב"ן וְהַרְשֵׁב"א הַנְזו"ל יִשְׁכִּיל עַל דְּבָר אֹרִי יֵשׁ לְיִישָׁב עַפ"י מַה שְׁנִרְאָה מִמ"ש הָרַב יָד דָּוִד בְּשֵׁם הַרְמַב"ן (וְאִין בְּיָדֵי לֹא ח' הַרְשֵׁב"א וְלֹא ח' הַרְמַב"ן הַנְזו"ל): וּבְעֵיקָר הַדִּין בְּאִסּוּר דְּרַבְּנָן שִׁישׁ לוֹ עֵיקָר בְּתוֹרָה אִם מוֹתֵר לְבָטֵל הַשְּׁגָתִי עֲתָה סֵפֶר חֲדָשׁ שְׁאֵרִית יוֹסֵף לַהֲרַה"ג מְלֶאֱמָזָא וְרֵאִיתִי שָׁם בַּד' י"א בְּחִידוּשָׁיו לְבִיזָה עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת ד' ד' ע"ב שֶׁכָּתַב לְהַכְרִיחַ מִמַּתְנִיתִין דְּתַרּוּמוֹת שֶׁהֵבִיאוּ הַתּוֹסְפוֹת שָׁם בַּד"ה וְתַנּוּן) סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹף תְּשַׁעִים וְתִשְׁעָה וְכוּ' דְּדָבָר שֶׁעֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה אִף שֶׁנִּתְגַּלְגַּל הַדְּבָר וְלֹא הָיָה הַשְּׁתָּא אֲלֵא אִסּוּר דְּרַבְּנָן אִין מְבַטְלִין לְכַתְחֵלָה עִי"ש וְלֹא פְּנִיתִי לְשׁוּב וְלַעֲיִין בְּדְבָרֵי רַבֵּי הָאֲחֵרוֹנִים הַמְּדַבְּרִים בְּדִין זֶה לְרֵאוֹת אִם עָמְדוּ עַל רֵאִיָּה זֶה וְזֹאת לְזַכְרוֹן: (טו) אִישׁ אִי מְמַעְטִינָן מְאִישׁ גֵּר וְעָבַד וְעֹכּוֹמ"ז פְּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בְּמַעְרְכָה זֶה אוֹת גַּש"ן וְרַש"י כָּתַב בְּפִי עַל הַתּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת מְשַׁפְּטִים (כ"א כ') וְכִי יָכָה אִישׁ אֶת עַבְדּוֹ וְהָרִי הוּא בְּכָלֵל מִכָּה אִישׁ וְנָתַתְּ וְכָתַב שָׁם הַרַ"ם דְּאִישׁ אִף עֹכּוֹמ"ז בְּמִשְׁמַע וְכ"ש עָבַד וּמְרַעֵהוּ מְמַעְטִינָן עֹכּוֹמ"ז וְלֹא עָבַד דְּשִׁינָה בְּמִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חִיִּיבָת עִי"ש וּמְסַתֵּינָה מִלְתִּיהָ מִדְּבָרֵי רַש"י בְּעֵרְכֵין ד' ה' ע"ב שֶׁהֵבִיאתִי בְּנִדְפָס דְּאִישׁ מְשַׁמַּע כָּל דְּהוּ וְאִפְּלוֹ עֹכּוֹמ"ז: וְעַל מַה שֶׁהֵבִיאתִי בְּנִדְפָס שָׁם דְּבַתּוֹרַת פְּהִינִים דְּרַשִׁינָן אָדָם (כִּי יִקְרִיב מִכֶּם) לְרַבּוֹת הַגֵּרִים וְשֶׁהִקְשׁוּ עַל זֶה דְּלָמָּה לִי אָדָם תִּפְּוֹק לִי דְּמַרְבִּינָן לְהוּ מְאִישׁ אִישׁ דְּמַרְבִּינָן מִיָּנִיָּה אִפְּלוֹ עֹכּוֹמ"ז שְׁנוֹדְרִים גְּדָרִים וְגִדְבוֹת וְכוּ' פָּתַב לִי יְדִידֵי הַרַה"ג אֲבָרְהָם יִצְחָק הַלּוֹי בִּילִיּוּיִס דּוּמ"ץ בְּבְרִיסקָ דְּלִיטָא יצ"ו וְזו"ל בְּאוֹת גַּש"ן הֵבִיא דְּבָרֵי הַתּוֹ"כ רִישׁ פְּרִשְׁת וַיִּקְרָא אָדָם לְרַבּוֹת הַגֵּרִים וְקוֹשְׁיַת הָרַב קָרְבַן אֲהָרִן וְיָמָה שֶׁתִּירְצוּ לְזֶה הָרַב אֹרֵר הַחֲזִיִּים וְכַס' זַכְרוֹן צְבִי מְנַחֵם נְפִלְאֵתִי קֶצֶת אֲשֶׁר לֹא זָכַר שֶׁר אֶת יוֹסֵף אֲשֶׁר יִנְלָדוּ עַל בְּרַכְיִי אֹרֵר ח' סִי תַר"ס אוֹת א' שֶׁהָאֵרִיף בְּפִרְט זֶה וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב עַל תִּירוֹץ בְּעַל אֹרֵר הַחֲזִיִּים וְז"ל גַּם הָעֵתִיק שָׁם דְּבָרֵי רַבֵּינוּ יִשְׁעֵי כַת"י אֲשֶׁר הָעֵתִיקוּ כַת"ר מֵאו"ז ע"ש וְכָבֵר זַכְרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף צְדִיקָא בָּא בְּדְבָרֵי כַת"ר שְׁלִיט"א בְּמַעְרְכַת הַב' אוֹת ד' בְּתַחֲלָתוֹ וְהִגִּיד זֶה לִי זַמ"ר עוֹד כַּד הוֹינָא טְלִיא נְתַקְשִׁיתִי בְּעַנְיָן זֶה בְּמִנְחוֹת צ"ג ע"א דְּתַנּוּן הַכָּל סוּמְכִים חוּץ וְכוּ' וְאֲמַרִינָן בְּרִישׁ עֵרְכֵין הַכָּל סוּמְכִין לְאֲתוּיִי יוֹרֵשׁ וְדָלָא כַר' יְאֻנְדָּה וְתַמְהוּ הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת שָׁם דְּלֶאֱתוּיִי יוֹרֵשׁ הָא מְשַׁנְהַשְׁאִינָה צְרִיכָה הִיא דְּהָרִי בְּהִדְיָא קְתַנִּי רִישָׁא שָׁם ד' צ"ב וְהַיּוֹרֵשׁ סְמוּךְ וְגִדְחָקוּ בְּזֶה ע"ש וְהֵלֵא בְּרוֹנוֹחַא הוּל"ל לְהַש"ס דְּהַכָּל סוּמְכִין לְאֲתוּיִי גֵרִים וְאֲצִטְרַף לְרַבִּינָהוּ בְּדְרַבֵּינוּ לְהוּ בַתּו"כ מְקַרָּא פְּדְבָרֵי ה"ר יִשְׁעֵי וְז"ל וְאִי מְשׁוּם דְּשַׁמְעִינָן לְהָא מְדִיּוּקָא דְּסִיפָא דְּמַתְנִיתִין הָתָם דְּקַתְנִי חוּץ מַחֲשׁוֹ וְהַעֹכּוֹמ"ז וְהָעָבַד כּו' דְּמִשְׁמַע דְּוִקָא עֹכּוֹמ"ז וְעָבַד אֲבָל גֵּר סוּמְךָ פִּישְׁרָאֵל מ"מ טְפִי עָדִיף לוֹמַר דְּתַנָּא רַבִּי בְּרִישָׁא מַה דְּשַׁמְעִינָן מְדִיּוּקָא דְּסִיפָא מְדִינָמָא דְּרַבִּי מַה דְּכָבֵר תַּנָּא בְּרִישָׁא בְּהִדְיָא וְעוֹד ק"ל דְּלַמֶּשׁ כ"ה ה"ר יִשְׁעֵי דְּאָדָם רִיבָה גֵרִים שְׁיָהָ דִּינָם פְּקָרְבַן יִשְׁרָאֵל א"כ בְּוִדְאִי נִרְאָה פְּשוֹט דְּבָהָא ג"כ דִּינָם פִּישְׁרָאֵל שְׁיָהָ קָרְבָנָם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה פְּקָרְבַן יִשְׁרָאֵל וְא"כ הָכִי נְמִי תִּיקְשִׁי בְּרִישׁ תְּמוּרָה וּבְרִישׁ עֵרְכֵין שָׁם דְּאֲמַרִינָן הַכָּל מְמִירִין לְאֲתוּיִי יוֹרֵשׁ וְדָלָא כַר"י וְהוּל"ל לְאֲתוּיִי גֵרִים וְצ"ע עַכ"ד יצ"ו: וְכַמָּה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בְּאוֹת חַק"ן אִם בֶּן שְׁמֹנֶה שָׁנִים הִיָּה נִקְרָא אִישׁ.

עײן בַּמָּה שֶׁהִבֵּאתִי בַּקְּוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת לְסִפְרֵי הַפְּלָלִים בְּסִי' צ"ו אוֹת ט': טז) אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז דָּאִסוּר מִשׁוּם שְׁבוּת פְּתִיבָתִי בַּנְּדָפְס בַּמַּעֲרָכָה זֹאת עַק"ב בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז דָּאִסוּר אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז חֲמוּר מִשְׁאָר אִסוּרֵינָן דְּרַבְּנָן מִשׁוּם דְּשִׁינְיָהּ אִסוּרוֹ בְּכָל אִסוּרֵינָן שְׁבִתוֹרָה אֲהֵכִי חֲמִיר טְפִי מִשְׁאָר אִסוּרֵינָן דְּרַבְּנָן וּבַעֲנִיּוּתִי פְּתִיבָתִי דְּיֵישׁ לְפַקְפֵּק דְּהִסְבְּרָא נוֹתְנָת בְּהִיפּוּף דְּשְׁאָר אִסוּר דְּרַבְּנָן שְׁעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה ע"י עֲצֻמוֹ יִהְיֶה חֲמוּר מֵאִסוּר אֲמִירָה שְׁאִינוּ אֱלָא בְּדַבּוּר בְּעִלְמָא בְּדָאֲמַרִּינָן בְּעִירוּבֵין דָּף ס"ח ע"א וְלֹא שְׁאֵנִי לָן בֵּין שְׁבוּת דְּאִית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה לְשְׁבוּת דְּלִית בֵּיהּ מַעֲשֶׂה עי"ש וּכְבָר רַבִּין חֲסִידָא בְּס' אַרְעָא דְּרַבְּנָן בְּמ"ב אוֹת י"ט הִבִּיא מ"ש הַתּוֹס' בְּב"ק ד' פ' ע"ב בְּד"ה אוֹמֵר לַעֲכוּמ"ז דְּלִפִּי בְּה"ג חֲמִיר אִסוּר דְּרַבְּנָן ע"י יִשְׂרָאֵל מֵאִסוּר אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּאִסוּר תּוֹרָה וְכֵן רְאִיתִי חֲלוּק זֶה בְּס' יִשְׁמַח לֵב (לְהֵרֵב אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם) בְּחֵא"ח ס' א' ד' א' ע"ב בְּשֵׁם הָרַב מוֹהֵר"א חֲאָסוֹן דְּהָא דְקִי"ל דְּהַקְוָה בֵּית בֵּאר"י כּוֹתֵב עָלָיו אוֹנוֹ אֲפִילוּ בְּשִׁבְתָּ הֵינְנוּ דְּנוֹקָא לְהַכְתִּיב הַשְּׁטֵר בְּשִׁבְתָּ וְהַקְנָן נִגְמַר מַע"ש אֲבָל לְקִנּוּת בְּשִׁבְתָּ אִסוּר דֹּאֲע"ג דְּאִידִי וְאִידִי דְּרַבְּנָן אִסוּר הַקְנָן שְׁעוֹשֶׂה בְּעֲצֻמוֹ חֲמוּר וְהֵרֵב הַמַּחֲבֵר סִיְעֵעוּ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' הַנֶּ"ל וְעִי"ש בְּסִי' ה' ד' ו' ע"ג שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ ג"כ בְּסִבְרָא זֹאת וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַפּוֹסְקִים בְּא"ח סו' שְׁכ"ח סְעִיף י"ז בְּחוּלָה שְׁנִפֵּל לְמִשְׁכָּב וְאִין בּוֹ סִפְנָה דְּשׁוּוֹ כָּל הַפּוֹסְקִים דְּמִתְרַ לְזִמְרָה לַעֲכוּמ"ז לַעֲשׂוֹת לוֹ רְפוּאָה אֲבָל לְחַלֵּל עָלָיו שְׁבִתָּה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּאִסוּרֵינָן דְּרַבְּנָן נֶאֱמָרוּ בְּזֶה כְּמָה דְּעוֹת יֵישׁ אוֹמְרִים דְּאִפִּילוּ אִין בּוֹ סִפְנָת אֲבָר מְוֹתָר וְיֵישׁ אוֹמְרִים דְּנוֹקָא אִם יֵישׁ סִפְנָת אֲבָר.

וְיֵישׁ מִתִּירִים עַל יְדֵי שִׁינּוּי וְיֵישׁ מְחַלְקִים בֵּין אִסוּר שְׁיֵישׁ בּוֹ סְמָךְ לְמִלְאָכָה דְּאוֹרֵייתָא וְכו' עי"ש דְּמִתְבָּאֵר דָּאִסוּר אֲמִירָה קִיל מִשְׁאָר אִסוּר דְּרַבְּנָן הַנַּעֲשֶׂה בִּיַד יִשְׂרָאֵל וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַרִיטְב"א בְּחִידוּשָׁיו לְכַתְּוֹבוֹת דָּף ס' ע"א בְּהֵיָא דֵר' מְרִינוֹס אֲמַר גּוֹנֵחַ יוֹנֵק חֲלָב בְּשִׁבְתָּ שְׁפִתְבּוֹ וְז"ל עֵיקַר פִּירוּשׁ מִשׁוּם דְּהֵוִי שְׁבוּת דְּרַבְּנָן ע"י שִׁינּוּי דְּאִפִּילוּ הֵיָה חוּלָב בִּידוֹ מִמֵּשׁ אִינוּ אֱלָא שְׁבוּת דְּרַבְּנָן דְּמִפְּרָק תּוֹלְדָה דְּדָשׁ וְקִיָּמָא לָן דְּאִין דִּישָׁה אֱלָא בְּגִידוּלֵי קַרְקַע הַלְפָּה פְּשִׁינְיָנָה בְּפִיו הֵוִי שְׁבוּת ע"י שִׁינּוּי וּמִשׁוּם הֵכִי לֹא גָזְרוּ בְּחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סִפְנָה אֲבָל שְׁבוּת גְּמוּר בְּלֹא שִׁינּוּי לֹא הִתִּירוּ בְּחוּלָה שְׁלֹא הִתִּירוּ אֱלָא אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז שְׁהוּא שְׁבוּת שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה שְׁהוּא קַל מִשְׁבוּת שְׁיֵישׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה וְכִדְאִיתָא בְּעִירוּבֵין וְהֵינְנוּ דְּאֲמַרִּינָן כָּל צְרָכֵי חוּלָה נַעֲשִׂין עַל יְדֵי עֲכוּמ"ז בְּשִׁבְתָּ עַכ"ל וְהוּבָא ג"כ בְּשִׁטָּה מְקוֹנְפָצָת שֵׁם וּמָה שְׁפִתְבּוֹ בְּדָאִיתָא בְּעִירוּבֵין מִסְתַּמָּא וְדָאִי כּוֹנְתוֹ לְסוּגֵיָא דְּעִירוּבֵין הַנֶּ"ל דְּאֲמַרִּינָן וְלֹא שְׁאֵנִי לָךְ בֵּין שְׁבוּת שְׁיֵישׁ בּוֹ מַעֲשֶׂה לְשְׁבוּת דְּאִין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְעִינָן עוֹד בְּדַבְּרֵי הַרִיטְב"א בְּחִידוּשָׁיו לִיבְמוֹת עַל דָּף קי"ד (בְּד"ה לֹא צְרִיכָא דְּאִיכָא צְעָרָא) שְׁמִתְבָּאֵר גַּם כֵּן דְּשְׁבוּת דְּאֲמִירָה קִיל: וּבְזִכְרוֹנוֹת הַגָּאוֹן חֲקִירֵי לֵב שְׁפִסוּף סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל לֵב בְּדָף צ"ה אוֹת מ צִינָן בְּדִין אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּבָא מְצִיעָא דָּף צ' הַרִיב"ש ס' שפ"ז גִּטִּין דָּף ח' מִשְׁאֵת מִשָּׁה ח"א ס' ג' הַגְּהוֹת מְרָדְכֵי דְּשִׁבְתָּ פֶּרֶק ה' וְשֵׁם רְמַז תַּע"ד פְּנִימֵי מְאִירוֹת ס' ל"ח וְס' הַרְדָּב"ז הַחֲדָשׁוֹת ס' רמ"ג: וְאִי שְׁרֵי אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּמִקּוּם מְצוּהָ רְשָׁמְתִי בַּנְּדָפְס מַעֲרָכָה זֹאת אוֹת קס"ה עי"ש וְלַעֲנִין אֲמִירָה בְּשְׁבוּת בְּמִקּוּם מְצוּהָ אִי שְׁרֵי מִשׁוּם שְׁמִחַת חֲתָן וְכִלְהָ פְּתִיבָתִי בְּזֶה בַּקְּוֹנְטְרִיס אֲסִיפֵת דִּינֵים בַּמַּעֲרָכָת חֲתָן וְכִלְהָ אוֹת י"ב וְהַשְּׁגָתִי ס' יִקָּר אֲמִירָה הַצְּבִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן צְבִי מְאִיר אֲבָד"ק דְּאֲבָרֵי יצ"ו וְרְאִיתִי בְּחִידוּשָׁיו לְפֶרֶק מְרוֹנְבָה שְׁהֵאָרִיף מְאֹד בְּסִי' קנ"ג בְּבִיאוֹר כָּל שִׁטוֹת הַרְאִשׁוֹנִים בְּדִין אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּמִקּוּם

מְצוּה וּבִשְׁבוּת דְּשִׁבוּת וְאִם יֵשׁ חִילּוּק בֵּין שְׂאֵר מְצוּת לְמְצוּת מִלְּהָ וְשָׁקִיל וְטָרִי בְּדַבְרֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ עִ"ש דב"ק.

גַּם בְּסֵפֶר יָקָר מְאֹה שְׁעָרִים לְגֵאוֹן בְּדוֹרְנוּ יצ"ו בְּשַׁעַר כ' הָאֲרִיָּה מְאֹד בְּדִינֵי אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּמָה שֶׁנֶּשְׂאָל בְּאֶחָד שְׁשֹׁכֵר בֵּית הַמְּרַחֵץ מֵהַדוּמ"א עַל שְׁנֵה תְּמִימָה וּמִן־כֶּרַח לְהַסִּיקוֹ בְּשִׁבְתָּ בְּשִׁבִיל הָאֲנָשִׁי חֵיל אִם מוֹתֵר לְקַבֵּל שְׂכָר מִהֶרְחִיצָה בְּשִׁבְתָּ וְהַשְׂכָּר שֶׁנּוֹטֵל אֵינּוּ עוֹלָה יוֹתֵר מִכִּפֵּי הַהוֹצָאוֹת עַל הַהִסָּקָה וּבִתְשׁוּבָתוֹ צָלַל בְּמִים אֲדִירִים מְעַנֵּן לְעַנְּוֹ וְבָא לְכַלֵּל אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז שְׁבוּת וְהָאֲרִיָּה בְּכָל הַפְּרָטִים עִ"ש דב"ק: וְעַל מָה שֶׁהִבְאֵתִי בַּנְּדָפִס בְּאוֹת קע"ז שֶׁנֶּחְלַקוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּדִין אִיסוּר אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז אִם הוּא מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת אוֹ מְשׁוּם שְׂמָא יָבֵא לַעֲשׂוֹת בְּעֶצְמוֹ כְּתֹב לִי יְדִידֵי הָרַב הֵג' מְנַחֵם נַחוּם גְּלַנְטֵי אַבְד"ק זְאֵלְאֵטְאֶפְאֶלְיָא יצ"ו וְנ"ל עֵינֵן מוֹהֲרֵשׁ"ז בְּש"ע שְׁלוֹ ס' רמ"ג סְעִיף א וְס' רס"ו סק"א שֶׁהִסְבִּיר עַנְּנֵן אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז וְשְׁלִיחוֹת כִּי שְׁנֵי עִנְיָנִים הֵם וְשְׁיִיכִים לְגַבֵּי שִׁבְתָּ עכ"ד יצ"ו גַּם הִגָּאוֹן אַבְד"ק טְרָלָא בְּשׁו"ת דְּבַר אֱלִיהוּ ס' ח' הִבִּיא חֲקִירַת הִגָּאוֹן מְגִינֵי שְׁלֵמָה לְמָה הַנּוֹצֵרְכוּ לִזְמַר דְּאֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז שְׁבוּת (לְהַסּוֹבְרִים דִּישׁ שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמ"ז לְחוּמְרָא) תִּיפּוֹק לִי מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְאֵין לִזְמַר אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה לְמֵאן דְּאָמַר טַעְמָא דְּלָאוּ בַר חִיּוּבָא הִכָּא נְמִי עֲכוּמ"ז לָאוּ בַר חִיּוּבָא דַּעֲכוּמ"ז שְׁשִׁבְתָּ וְכו' וְאִם כֵּן אִיסוּר מְשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְהָרַב הַמְּחַבֵּר הָאֲרִיָּה קִצַּת בְּזוּה דִּישׁ כְּמָה אוֹפְנִים דְּמַצֵּד שְׁלִיחוֹת הִנֵּה מוֹתֵר וְהַנּוֹצֵרְכוּ לְאִיסוּר מְשׁוּם אֲמִירָה עִ"ש דב"ק: וּבְעֵינֵיקָר דִּין אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּשִׁבְתָּ אִם אִיסוּרָה מִן הַתּוֹרָה לְדַעַת הַסְּמ"ג וְסִפְרֵי הִיִּרְאִים וְהָרַב הַלְבוּשׁ הָאֲרַכְתִּי קִצַּת בַּנְּדָפִס אוֹת קס"ד בס"ד שׁוּב בְּשִׁנַּת תְּרַנ"ו נְדָפִס ס' יִשָּׂא אִישׁ לְתַנָּא דִּינָן הִגָּאוֹן הַגְּדוֹל תַּנָּא יְרוּשְׁלַמְיָה רַאשׁוֹן לְצִיּוֹן יצ"ו וְרִאִיתִי שֶׁם בְּחֵלֶק יו"ד ס' ג' נִתְּנוּפְחוּ שְׁנֵי חֲכָמִים בְּדַעַת הַסְּמ"ג וְהָרַב הַלְבוּשׁ וְהִרְאִים בְּסֵפֶר הִיִּרְאִים דְּהַחֲכָם הַגְּבִיר ס' רְפָאֵל סִילְבִיר"ה יצ"ו מִתְּאֵמֵץ לֵאמֹר דִּאֵין שׁוּם סִפְקָא שְׁדַעְתֵּם גַּם כֵּן כְּדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים דִּאֵינּוּ אֵלָּא מְדַרְבְּנָן וְהָרַב הַמְּנִפְלָא מוֹהֲר"ר יַעֲקֹב מְאִיר יצ"ו הִבִּיא חֲבָל גְּבִיאִים מִרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים מִיִּיחֻסִּים לְשִׁלְשֵׁת הָרוּעִים הַנִּזְ"ל שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְהֵם אִמְבוּהָא דְּסִפְרֵי שֶׁהִבְאֵתִי אֲנִי הִדַּל בַּנְּדָפִס וְהָאֲרִיָּה קִצַּת עִ"ש מְדַף י"ד ע"ד וְהִלָּאָה וְהַצֵּדֵק אֲתוּ שְׁאֵין לְהַזְנִיחַ דְּבָרֵי הַמִּיִּיחֻסִּים כֵּן בְּדַעְתֵּם אֵלָּא דִּאֵין נִפְקוּתָא לְדִינָא דְּנִקְיִטִינּוּ וְדִאֵין אִיסוּר אֲמִירָה אֵלָּא מְדַרְבְּנָן כְּדַעַת כָּל הַפּוֹסְקִים: וְעַל מָה שֶׁהִבְאֵתִי בַּנְּדָפִס בְּאוֹת עק"ד מִחֲלוֹקֶת רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּאֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז עַל יְדֵי עֲכוּמ"ז אַחַר אִם מוֹתֵרְתָּ כְּתֹב לִי יְדִידֵי הִרְה"ג מוֹהֲר"ר שְׁמֻחָה כְּהֵנָּה אַבְד"ק לִוקוּשׁוּקָא יצ"ו וְנ"ל לְעַנְּנֵן אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז ע"י עֲכוּמ"ז אַחַר יַעֲנִינֵן יוֹסֵף אֲנִי מִן בְּסוּף הַסֵּפֶר בְּתוֹשׁוּבַת הִגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ק וְנְדָפְסָה גַּם בְּסִפְרוֹ ק"ס בְּהַשְׁמָטוֹת לְנַד"ז ס' ל"ב שֶׁהִגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ק הִבִּיא רְאִיָּה דְּהִנֵּה חַד שְׁבוּת מִתּוֹסְפוֹת ר"ה כ"ד ע"ב ד"ה שְׁאֵנּוּ דַּאֲל"כ לֹא מִקְשָׁה תּוֹסְפוֹת מִיְדֵי דְּלִמָּא אָמַר ר"ג לַעֲכוּמ"ז שְׁיִאֲמַר לַעֲכוּמ"ז אַחַר שְׁיַעֲשֶׂה אֵלָּא וְדִאֵי שְׁזָה נְמִי אִיסוּר וְהוּא הַשִּׁיגוֹ מִתּוֹס' ע"ז מ"ג ע"ב יַעו"ש: וּבְדִין אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז בְּאִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן (חוּץ מֵאִיסוּר דְּרַבְּנָן דְּשִׁבְתָּ וְיוֹם טוֹב וְחוּל הַמּוֹעֵד) שְׁכַתְּבֵן מִן הַפְּרִי חֲדָשׁ בְּסִי' תס"ח דְּמוֹתֵרְתָּ וּבְנְדָפִס בְּאוֹת קע"ג רְשָׁמְתִי הִרְבֵּה בְּזוּה בְּס"ד הִנֵּה הַשְּׁגָתִי עֲתָה (נזר"ת) סִפְרֵי יָקָר טְהֵרַת הַמִּים וְרִאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס שְׁיִירֵי טְהֵרָה מְעַרְכָּה זוֹ אוֹת ד' שְׁדַבֵּר קִצַּת בְּזוּה וְכַתְּבֵן מִן חִיד"א בְּסֵפֶר פְּתַח עֵינַיִם לְמַסְכַּת רֵאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ"ד שְׁדַחָה דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם שֶׁהִחְמִירוּ אֶפִּילוּ בְּשְׂאֵר אִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן וְאֵין אֶצְלֵי סִפְרֵי פְּתַח

עינים ומשמעות דבריו הוא שדעת התוספות היא שגם בשאר איסורין דרבנן איכא איסור אמירה אלא שדחה דבריהם ואנכי הרואה שפמחזיק ברכה סי' רמ"ד סוף אות ה' פתב בשם מר רבו בנחפה בכסף ח"א (אין מצוי אצלי) דמסיק פהרב פרי חדש דבשאר איסורין דרבנן ליכא אמירה ושבאר דברי התוספות בראש השנה דף כ"ד שהיה נראה מדבריהם בהיפך עכ"ל וק"ל ומה שפתי בנדפס שם דהרב פרי מגדים בסי' ש"ז (פן צריך להיות ובנדפס נכתב בטעות ש"ץ) במשפצות סק"ד (בד"ה אמר הפותב) לא זכר שר לשעתו מחלוקת הקדמונים שבסי' תס"ח גבי מלאכה בערב פסח על ידי עכומ"ז ודברי רבנו בתראי בזה הנה עתה (תרח"ן) השגתי ספר דבר משה להגאון מוהר"ם תאומים וראיתי בסוף סי' ז' שהתפלא על הפרי מגדים הנ"ל אשר עיניו פיונים על אפיקי הפוסקים ולא זכר אז הדין דסי' תס"ח דפליגי קמאי בהא ודעת הגאון דבר משה שם מספמת דבשאר איסורין דרבנן ליכא משום אמירה לעכומ"ז וכתב פן על פי הכרעת מרן הפרי חדש שבסי' תס"ח ולא ראה אמבוקא דספרי שהבאתי אני הדל בנדפס שם שסוברים פן ושיש חולקים (פי בטח לא היו נמצאים אצלו) והדין אמת כמו שפתי שם שפן עיקר.

גם השגתי ספרי יידי הגאבד"ק ניונוב יצ"ו (משפנות הרועים נחלה לישראל שו"ת הד"ר) וכו' בפרק עיניתי בהם אחת הנה ואחת הנה ונרשם בזכרונני שפתי שם בענין שבות דשבות בשאר איסורין במה שנשאל בדין איסור סירוס עגלים על ידי מכירה לעכומ"ז ולא אפוןר פעת איה מקום דב"ק ומה העלה בזה ובשו"ת ריב"א ורבינו יואל (פן אליעזר) סי' י"ז הביא דעת הרבנים פרי חדש ופרי מגדים הנז"ל דנדקא בשבת אסור שבות דשבות והצריך עיון מחולין דף ז' ע"ב בכודינייתא דרבי דאמר קטילנא להו איכא בל תשחית ונהלא אפטר על ידי עכומ"ז וכנראה שמתמת קושיא זו לא הספיקה דעתו לדעת הרבנים הנ"ל אמנם בסי' ב"ן שקיל וטרי בדין זה ושם נראה דנוטה דעתו להתיר אמירה באיסורין דרבנן (דעלמא) ולא פניתי להתיישב היטב בדב"ק עיני שם שהצריך לבנות ולסתור ויש שם טעות הדפוס במה שציין לפרי מגדים בפתיחה להלכות יום טוב פ"ג אות ו' וצריך להיות בסימן ש"ז במשפצות סק"ד כמו שתקן הרב המסדר מפתחות הספר וגם ציין לסי' תס"ח (למלאכה בערב פסח על ידי עכומ"ז) בפרי חדש ופרי מגדים ובפרי חדש במנהגי איסור אות כ"ג ושם (בשו"ת ריב"א) בסימן ג"ן נשא ונתן על מה שנסתפק בפרי מגדים אם באיסור עשה גזרו אמירה לעכומ"ז או דוקא באיסור לאו עי"ש (בד"ה ובעיקר): ובשאר איסורי תורה (חוץ משבת ויום טוב) אם האמירה לעכומ"ז אסורה בהם רשמתי בנדפס באות קב"ע ובספר טהרת המים בשירי טהרה הנ"ל ציין דרכי משה יו"ד סי' רצ"ז שפתי בשם הר"ן בפרק השוכר דף קי"ב ע"א ומרדכי בהגהות דשבת דף ק"פ ע"א דאסור אם לא כשהעכומ"ז עושה להנאת עצמו וכו' ושהרב המגיד בפרק י"ג מהלכות שכירות הביא סברות אלו וכתב הרב המחבר שמדברי הדרישה שהביא בשפתי פהן שם סק"ג נראה שסובר דאין כשאר לאונן שבתורה איסור אמירה אלא שהרב שפתי פהן דחה דבריו ודואי לכולי עלמא ישנו בכל איסורי תורה (יז) אין שבות במקדש אם הוא דוקא פשאי אפשר בלאו הכי או אף היכא דאפשר לתקן בלא העברת השבות נמי אמרינן אין שבות במקדש הארכתי קצת בזה בנדפס במערכה זו אות רפ"ג ובדף ל"ו ע"ב (בד"ה ועל מה) הבאתי מ"ש מ"מ רל"ץ בספר מנחה טהורה

דְּנוּקָא בְּדָבָר שְׁפָל עֵינְקָר חַיּוּבוֹ הוּא מְדַרְבְּנֵן כִּי הֵהִיא דְהִיּוּ מְהַלְכִים בְּאַבוּקוֹת הוּא דְמַחְלִיקִינוּ בֵּין הִיכָא דְלֹא אֶפְשָׁר בְּעֵנְנֵן אַחַר לְהִיכָא דְאֶפְשָׁר אַבְל בְּעֵנְנֵן קָרְבֵן פֶּסַח דְהוּא מְצוּה דְאוּרְזִימָא וְדַחֵי שְׁבַת אִם כֵּן אִם מְלֹאכָה גְמוּרָה מְנוֹתְרַת כֹּל שְׁכֵן דִּישׁ לְהַתִּיר הַשְּׁבוּת אַף אִם אֶפְשָׁר בְּעֵנְנֵן אַחַר וְכַתְּבִיתִי שְׁמָה שְׁהַשִּׁיב עַל דְבָרֵיו הֵרַב נְחֻמָּד לְמַרְאֵה בְּפָרְק י"ז דְמַסְכַּת שְׁבַת דָּף נ"א ע"ד אֵינוּ מוּכָן וְכו' ע"ש.

עַתָּה הַשְׁגַּתִּי סִפְר הַבְּהִיר יִשְׁמַח לֵב לְהֵרַב, מֵר בְּרִיָּה דמ"מ הֵרַב מְנַחֵה טְהוּרָה וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת או"ח סי' ז' שְׁהֶאָרִיף בְּכַלְלִין וְהִבִּיא הַשְּׁגַת הַנְּחֻמָּד לְמַרְאֵה עַל דְבָרֵי ר' אַבְהוּ בַּמְנ"ט הַנָּ"ל וְכַתֵּב לְקַיָּים מִקְּלֵי דְאַבוֹת ע"ש וּבְסִפְר פָּרַם חֻמְד לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק לִיאֲדִי יצ"ו בְּחִידוּשָׁיו לְעִירוּבֵין דָּף ק"ב ע"ב פְּתַב בְּשֵׁם סִפְר נַחַל אֵיתָן שְׁהִבִּין בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם בְּהַלְכוֹת שְׁבַת פָּרַק כ"א הַלְכָה כ"ז (בְּדִין הַחֲזָרַת רְטִיָּה) דְאַף בְּשְׁבוּת שְׁאֶפְשָׁר בְּלֹאוּ הֵכִי אֶמְרוּ אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ וְשִׁיבָא לְהֶרְמֵב"ם כֵּן מְסוּנְגִיא דְפְסָחִים דָּף ס"ה דְמַשְׁמַע דְסִבְרֵי רַבְּנֵן דְאַף שְׁבוּת שְׁאֵינָה צְרִיכָה הַתִּירוּ וְכַתֵּב עַל דְבָרֵיו שְׁנַעְלַם מִמֶּנּוּ דְבָרֵי הַצַּל"ח שֶׁם דְהֵתֵם הָיוּ צְוֹרָף כְּבוֹד הַבֵּית וְהֶרְמֵב"ם בְּסוּף הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה פְּתַב דְבַלִּיל שְׁבַת לֹא הֵיךְ בִּינָדָם אֹר וְכַתֵּב מִן הַפְסָף מְשֻׁנָּה הַטַּעַם מְשׁוּם דְאֶפְשָׁר בְּלֹאוּ הֵכִי וְסוּמַר הֶרְמֵב"ם אֵת עֲצָמוּ וְעֵינֵן הֵיטֵב בְּנַחַל אֵיתָן בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת פָּרַק יו"ד הַלְכָה ב' וְצַע"ג עַכ"ל יצ"ו וּמַתוּף מַה שְׁפַתְבִּיתִי בְּנֻדְפָס בְּעֵנְנֵן זֶה נִרְאֵה שִׁישׁ לְפַלְפֵל בְּמִקְלִימָהוּ דְרַבְּנֵן קַדִּישֵׁי הַנָּ"ל אַף אֵין סִפְר נַחַל אֵיתָן אֶצְלֵי לְעֵינֵן בַּדב"ק וְעֵינֵן בְּקוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת לְכַלְלִים בְּסִי' נו"ן אוֹת ח': וְהִנֵּה בְּעֵנְנֵן זֶה פְּתַב לִי יְדִידֵי הַג' מוהר"ר שְׁלֵמָה אַבְרָהָם רַעֲזוּכְטָא יצ"ו וְנ"ל הִנֵּה כַת"ר הִבִּיא בְּסִפְרוֹ הַנְּחֻמָּד שְׁדִי חֻמְד (עֲרָף אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ אוֹת רפ"ג) דְבָרֵי הַכ"מ בְּסוּפ"ח מַהֲל' בֵּית הַבְּחִירָה דְנוּקָא כַּשֵּׁא"א בְּלֹא"ה וּמ"ה לֹא הִיוּ אַבוּקוֹת בִּינָדָם בְּלִילֵי שְׁבַתוֹת שְׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַנְּרוֹת הַדּוֹלְקוֹת שֶׁם מְבַעֲרָב וְהַמְל"מ שֶׁם תְּמָה עַל דְבָרֵיו מַמ"ש הֶרְמֵב"ם בַּפ"ב מַהֲל' עֲבוּדַת יוה"כ שְׁהִיוּ מְטִילִין שְׁפוּדִין לְהַפִּיג צִינַת הַמֵּים וְאַמַּי הָרִי הִי אֶפְשָׁר לְהַפִּיג צִינַתָּן ע"י עֵינֵב מֵים שְׁהוּחְמוּ מְבַעֲרָב.

וְכֵן תְּמָה בַּתְּפִא"י עַכְת"ק (לְפַעַנ"ד יֵשׁ לְהַעִיר עַל דְבָרֵי הַכ"מ מְדַבְּרֵי הַתּוֹסֵף דְמְנַחֲחוֹת דָּף צ"ז ד"ה לֹא סִידוֹר הַקְּנִים וְכו' וְנ"ל וְאֵע"ג דְאֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ הֵאֵי טְלִטוּל לָאוּ מְשׁוּם שְׁבוּת וְכו' עַכ"ל אַמַּי לֹא תִירְצוּ הַתּוֹסֵף כִּפִּי מַה שְׁכ' הַכ"מ דְבְּמַקּוֹם שְׁאֶפְשָׁר לְעַשׂוֹתָהּ מַע"ש לֹא אֶמְרִינֵן אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ.

וְהָא שֶׁם אֶמַר רַבָּא דְאֶפְשָׁר לָהּ לְעַשׂוֹתָהּ מַע"ש אֶלָּא ע"כ דְלֹא כַהכ"מ וְצ"ע): וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת שְׁמַלַת בְּנִימָן (חִיו"ד סי' י"א) וְנ"ל וְנ"ל דְהֶרְמֵב"ם בַּפ"ב מַהֲל' יו"כ כ' הִי כ"ג זְקָן אוֹ חוּלָה מְלַבְּנִין עֲשִׂישִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזָּל בָּאֵשׁ מְבַעֲרָב וְלִמְחָר מְטִילִין אוֹתוֹ בְּמֵים כְּדִי לְהַפִּיג צִינַתָּן שְׁאֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ אוֹ מְעַרְבִין מֵים חֲמִין בְּמִי הַמְקַנֵּה עַד שְׁתַּפִּיג צִינַתָּן.

וְתַמָּה עֲלֵיו הַפְּר"ח מְהִירוּש' דְיוֹמָא (לְפַעַנ"ד פְּנִנַת הֵרַב שְׁמַלַת בְּנִימָן לַמ"ש בִּירוּש' דְיוֹמָא פ"ג ה"ה דְאַרְז' הֵתֵם עֲשִׂישִׁיּוֹת שֶׁל בְּרִזָּל הִיוּ מְרַתִּיחִין וְכו' וּמְסִיק שֶׁם בִּירוּש' דר"י סִבְר אֵין תּוֹלְדוֹת הָאֵשׁ כָּאֵשׁ.

וּפְרִיף וְיַחֲסֵם לוֹ חֲמִין וּמְשַׁנֵּי שֶׁל יֶאֱמְרוּ רֵאִינוּ כַה"ג שְׁטוּבֵל בְּמֵים שְׁאוּבִים בִּיוה"כ עַכ"ל. וְאִם כֵּן קָשָׁה עַל הֶרְמֵב"ם שְׁכ' אוֹ מְעַרְבִין מֵים חֲמִים וְכו' הֲלֹא שִׁיף בְּזָה גְזִירַת שְׁאוּבִין) וְעוֹד הַקָּשָׁה הַפְּר"ח כְּמוֹ שְׁהִבִּיא כ"ג הַקּוֹשְׁטִיא שֶׁל הַמְל"מ עַל הֵרַב כ"מ וְתִירְץ הֵרַב

שְׁמֵלֶת בְּנִימִין וְנֹ"ל וְלִי נִרְאָה לִינִישׁב דְּלִפּוּם רִיבֵהֲטָא מִשְׁמַע דְּטַבִּילָה שְׁל חוּל דְּהִי ע"ג שְׁעַר הַמַּיִם נִמְשָׁף מִמַּעַן עֵין עֵיטָם וְהֵם מִיָּם חַיִּים וְרוּב הַפּוֹסְקִים בִּיּוֹ"ד (סִי' ר"א סק"מ) סְבָרִי בְּמַעַן אֵינוֹ פּוֹסֵל שְׂאוּב כָּלֵל וְאֵם כּוֹן פִּינּוֹן דְּאֵינוֹ בְּמַקְדָּשׁ דֵּא"א לְהַתִּיר שְׁבוּת שְׁל עֲשֻׁשִׁיּוֹת הִי מִמְשִׁיכֵן לְתוֹכוֹ מִיָּם חַיִּים דְּנוֹקָא וּבְזָה ל"ש סְבָרַת הִירוּשָׁ' שְׂיֵאֲמָרוּ כ"ג טוֹבֵל בְּשְׂאוּבִין אֲבָל שְׂאָר טַבִּילוֹת שֶׁהִי בְּמַקְדָּשׁ ע"ג בֵּית הַפְּרִנָּה בִּיּוֹה"כ דְּנִרְחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם הֵינּוּ בְּמֵי מִקְנֵה שְׁל גְּשָׁמִים הַמְּכַוְּנִים שָׁם וּל"ה נִמְשָׁף מִמִּימֵי הַמַּעַן שְׁל מַעַן עֵיטָם כְּדִמְשַׁמַּע מְפָרְשִׁי לְכֹאֲרָה דְּנוֹקָא בְּהַד דַּע"ג שְׁעַר הַמַּיִם דְּדִינִיק שָׁם דְּעֵין עֵטָם גְּבוּהַ מְקַרְקַע הַעֲזָרָה כ"ג אֲמָה וּמִשְׁמַע דְּנוֹקָא בְּהַד דְּשְׁעַר הַמַּיִם דְּיִינִיק הִכִּי וְלֹא מִהֲנִי דְּבֵית הַפְּרִנָּה וְכִיּוֹן דַּל"ה מִקְנֵה מַעַן וְשְׂאוּבִין פּוֹסְלִין בּוֹ א"א לְהַחֵם חַמִּין כְּסְבָרַת יְרוּשָׁ' וְלִהְיֵי מְטִילִין עֲשֻׁשִׁיּוֹת שְׁל בְּרִזָּל דְּנוֹקָא דְּמוֹנָח שָׁם וּל"ש גְּזִירַת מְרַחֲצָאוֹת וְה"ט שְׁל הֶרְמֵב"ם וּמִתְנַרְץ שְׁנֵי קוֹשְׁיּוֹת שְׁל הַפְּר"ח עכ"ד וּדְפַח"ח: אָמְנָם קִשְׂיָא לִי דַלְפִּי"ז אִיךָ נְפָרְנִס דְּבָרֵי הַמְּרַדְכֵי בַּפ"ב בַּמַּס' שְׁבוּעוֹת (רמ"ז תש"נ) שְׁהֵבִיא כ"ג שְׁהַעֲלָה שָׁם דְּבָרֵי ר"ת שְׂאוּסָר לְטַבֵּל בְּמִקְנֵה שְׁמִטִּילִין לְתוֹכָהּ חַמִּין מִשּׁוּם גְּזִירוֹת מְרַחֲצָאוֹת וְכ' שָׁם דְּמַהַד דְּיוֹמָא בַּכ"ג שְׁטַבֵּל כּוֹן שְׂאֵנִי הֵתָם דְּאֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ ע"כ נְהִי שְׁהַרְבַּ שְׁמֵלֶת בְּנִימִין הַעֲלָה דְּהַמְּרַדְכֵי מִקְשָׁה שְׁפִיר מַהַד דַּכ"ג דַּע"כ ע"ג שְׁעַר הַמַּיִם דְּהִי בְּחוּל א"א לְהַשִּׁימָם עֲשֻׁשִׁיּוֹת דַּל"ש א"ש בְּמַקְדָּשׁ דְּהִי בְּחוּל וְכַדְאִיתָא בְּשַׁלְהֵי עִירוּבִין שְׁבוּת דְּמַקְדָּשׁ בְּמַדִּינָה לֹא הִתִּירוּ.

אֵע"כ דְּמַחְמִינ מִיָּם חַיִּים וְאִיכָּא גְּזִירוֹת מְרַחֲצָאוֹת יַעִי"ש קִשְׂיָא לִי דַלְפִּי"ז תִּירוּצוֹ שְׁל הַמְּרַדְכֵי אֵינוֹ עוֹלָה כַּהוֹגֵן דְּמַתְרַץ דְּאֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ. הֵלֵא שְׁבוּת דַּמְק' בְּמַדִּינָה לֹא הִתִּירוּ.

וְא"כ דְּבָרֵי הַמְּרַדְכֵי מִמַּנ"פ תְּמוּהִים אֵם כּוֹנְתוֹ לְהַקְשׁוֹת מְטַבִּילוֹת בְּמַקְדָּשׁ ע"ג בֵּית הַפְּרִנָּה לֹא קִשְׂיָא כָּלֵל קוֹשְׁיֵיתוֹ דְּבְזָה ל"ש כָּלֵל גְּזִירוֹת מְרַחֲצָאוֹת כִּיּוֹן דְּשָׁמוֹ שָׁם עֲשֻׁשִׁיּוֹת. וְאֵם כּוֹנְת הַמְּרַדְכֵי לְהַקְשׁוֹת מְטַבִּילָה רֵאשׁוּנָה שְׁהִיתָה בְּשְׁעַר הַמַּיִם שְׁל חוּל בְּזָה לֹא שְׁיִיךְ תִּירוּצוֹ אֵין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ כָּלֵל וְצ"ע אֲבָל אֵין לְהַקְשׁוֹת לְמָה לֹא מַתְרַץ הַמְּרַדְכֵי קוֹשְׁיֵיתוֹ דְּלִיכָּא קוֹשְׁיָא מַכ"ג דְּשְׂאֵנִי הֵתָם דְּלֹא שְׁיִיךְ גְּזִירוֹת מְרַחֲצָאוֹת כִּיּוֹן דְּהִנֵּה בְּשְׁעַר הַמַּיִם דְּנִמְשָׁף מִמַּעַן וְלֹא שְׁיִיךְ בִּי גְּזִירוֹת מְרַחֲצָאוֹת ז"א קוֹשְׁיָא דְּהֵא הַמְּרַדְכֵי לְשִׁטְתֵּי דְּסַבִּירָא לִיהַ לְאֲסוּרָה גַּם מַעַן בְּשְׂאוּבִין כְּדַפְסֵק רַמ"א (בִּיּוֹ"ד סִי' ר"א סק"מ) יַעִי"ש א"כ הַמְּרַדְכֵי לְשִׁטְתֵּי א"ש אֲבָל מַה שְׁהַקְשִׁיתִי לְעֵיל קִשְׂיָא.

וְעֵינִין בְּשׁו"ת תּוֹרַת חֶסֶד (חא"ח סִי' י"ד) מֵהַגֵּאבֵּד"ק לִוְבֵּלִין שְׁמַבְאָר דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת יַעִי"ש: וְמַה שְׁהֵבִיא כ"ג שָׁם בְּשֵׁם הַתּוֹי"ט דַּמַּס' תְּמִיד (פ"א מ"ג) וְנֹ"ל וְעוֹד נ"ל דְּלִישְׁנָא אַבּוּקוֹת שְׁל אוּר בְּיָדוֹ יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם הַטְּיִית נִרְ שְׁהוּא מְבַעִיר מִמֶּשׁ כַּמ"ש הֶרַב בַּמ"ג פ"ק דְּשַׁבַּת וְכו' וְלִפִּי שְׁהוּא קְרוּב לְשִׁטָּה גְּזָרוֹ בּוֹ בְּמַקְדָּשׁ ג"כ עכ"ל וְכוֹן הֵבִיא כ"ג ד' הֶרִיטְבָ"א בְּסוּפָה (דף נו"ן ע"ב) וְרִיטְבָ"א בְּעִירוּבִין (דף ל"ב) עכד"ק וְקִשְׂיָא לִי עַל דְּבָרֵיהֶם מִש"ס עָרוּף דְּפִסְחִים (דף ל"ו) וְנֹ"ל וְשׁוֹיִן שְׂאֵין לְשִׁין אֵת הַעֲפִסָּה בְּפוֹשְׁרִין מ"ש מְּנַחֲחוֹת דְּתַנּוּ כָּל הַמְּנַחֲחוֹת נִילוּשׁוֹת בְּפוֹשְׁרִין וּמִשְׁמָרְן שְׁלֹא יִחְמָצוּ.

אֵם אָמְרוּ בְּזִרְיָנִין יֵאֲמָרוּ בְּשְׂאֵין זְרִיזִין עכ"ל וְכ' רַש"י הַג' כְּהַנִּים זְרִיזִין הֵם וַיַּע' שָׁם בְּרַש"י וְתו' (דף ל"ה וּל"ו) דַּס"ל דַּמ"פ עִם מַיִם מְמַהֲרִין לְהַחְמִיץ וְא"א לְשַׁמְרוֹ שְׁלֹא יִחְמָץ וְע' בְּמַהֲרָש"א וּבַכְּפִסְחִים (דף ל"ח) אֵהָא דְּאָמְרִינֵן הֵתָם רְבִיעִית הִיא וּמִתְחַלְקַת

לכמה חלולות וכו' וז"ל ואין להקשות פינון דלא הי' בכמה חלולות כ"א רביעית שמן ע"כ גם מים הי' בו והו"ל מ"פ עם מים דממקרי יותר להחמיץ ואמאי יוצא בהם בפסח אם עשאו למפור.

די"ל דשא"ה דכהנים נרזים הם פדאמרין לעיל גפי פושרים וכו' עכ"ל א"כ לפי תירוץ זה של מוהרש"א נראה דאף דבמ"פ עם מים ממקריין להחמיץ ואם פן הוי קרוב להחמיץ (דומיא למש"כ התו"ט דהוי קרוב להטיה ולמ"ש הריטב"א דהוא דבר מצוי דאתי לידי תיקון) ואפי"ה מהני בזה הא דכהנים נרזים הם אם פן מבואר דלא פהריטב"א ותו"ט: אולם יש לתרץ דס"ל להריטב"א והתו"ט פתירוץ השני של מוהרש"א שם וז"ל ועי"ל פינון דלא הוי רק רביעית לכמה חלולות אינו ממקרי להחמיץ בשביל דבר מועט כזה יותר מאילו הנה הפל מים דמשום ה"ט קאמר דלא הוי מצה עשירה עכ"ל לפ"ז א"ש דלא הוי קרוב להחמיץ ולא איצטריך בזה לומר דכהנים נרזים הם: והנה בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ק ח"ב סי' קמ"ו) הקשה על הרמב"ם שכ' בהל' קא"פ (פי"א הט"ז) שרוחצין את העזרה בשבת שאין שבות במקדש אפילו מה שא"צ לעבודה ובאמת זו מנין לו ולא עוד אלא ששינה לשון ששנו חכמים במשנה דבמשנה אמרו שכהנים מדיחים שלא ברצון חכמים ומפרש שם שלא ברצון ר"א רק ברצון רבנו דפליגי על ר"א וזה נכון דבכהנים שנייה דנרזים הם אבל רבינו דלא כ' רק שרוחצין ולא ביאר הכהנים וא"כ צ"ע עכ"ל יע"ש: ולפי ענ"ד לא זכיתי להבין על מה שתמה על הרמב"ם דזו מנין לו שאין איסור שבות במקדש אפילו מה שא"צ לעבודה הלא הכ"מ שם הראה מקורו בפסחים (דף ס"ה) דאמרין דר' נתן סבר שבות שא"צ לא התירו ומשמע דחכמים פליגי עלי' ופסק בנותניו וכו' יע"ש.

וביותר אתמהה על הרב שו"מ על תמיהתו על הרמב"ם ששינה לשון ששנו חכמים במשנה ולא כ' כהנים רוחצים (דבהיא שנייה טעם דנרזים הם) לפענ"ד אישתמיטתי במכת"ה לפי שעה סוגיא מפורשת בפסחים (דף ל"ו) וז"ל ושנין שאין לשנין וכו' לימד על יציקה ובלילה שפשרה בכל אדם.

לישה נהי דבנרזים ליתא במקום נרזים איתא עכ"ל וכו' רש"י וז"ל בעזרה שהמחבת והמרחשת פלי שרת הן וכן תנור של מקדש וכינון דבעזרה איתא חזו לה כהנים ומלמדים אותו להזהר בה עכ"ל יע"ש.

א"כ מבואר דבעזרה דהוי במקום נרזים מותר אף לזרים פינון דחזו לה כהנים מלמדים את הזרים להזהר בה. אם פן א"ש פסקו של הרמב"ם דבמשנה לאו דוקא כהנים שרוחצין את העזרה פינון דהוי במקדש דהוא מקום נרזים וא"ש פסקו של הרמב"ם ז"ל וז"ב בעזה"ת: לפי זה מתורץ גם פן מה שהקשה הרב שו"מ על הכ"מ בפ"ח מהלכות בית הבחירה שהעלה הטעם דאין שבות במקדש משום דכהנים נרזים הם.

אף דכן מבואר בשבת (דף כ') אבל שם אמרו דבני חבורה נרזים הם ובעירובין (דף ק"ג) מבואר להדיא דלא אמרו דבני חבורה נרזים הם רק כהנים נרזים הם ויעי' תוס' פסחים (דף פ"ה) ד"ה דבני חבורה נרזים הם ואמרו שם דשבות במקדש לא התירו הרי דלא בשביל דכהנים נרזים הם התירו דאל"כ הנה להם לחלק דפסח דלכל ישראל מסור

אף במקדש לא התירו עכ"ל הרב שו"מ והנ"ח בקושניא יע"ש ולפענ"ד אשתמיטתי גם בזה דברי הש"ס דפסחים הנ"ל נהי דבזריזין ליתא במקום זריזין איתא.

אם כן א"ש בק"פ במה דהי' במקדש אף דלכל מסור אף לישראל. אפילו הכי פנין שהי' במקדש דהוי במקום זריזין ל"ש ביה שבות במקדש.

ולכן דוקא פנין דמבקרים הפסח בביתו לא התירו לעבור על השבות במדינה כמבואר בשלהי עירובין דשבות דמקדש במדינה לא התירו וא"ש סברת הכ"מ: לפי זה נלפע"ד לתרץ מה שהיה קשה לי על דברי הפמ"ג באו"ח (סי' תרכ"א) שעמד על דברי הרמב"ם בה' מעה"ק (פ"ד ה"ח) שכ' שם ושוחרט שנים או רוב שנים וכו' אף דבשחיטת חולין קי"ל דלכתחלה בעינן כל שנים והא דרוב של אחד כמוהו היינו בדיעבד וכהו אבע"א בקולין (דף כ"ז ע"א) ותירץ הפמ"ג משום דאין שבות במקדש.

ויעי' בשו"ת תורת חסד (חא"ח סי' י"ד) שהוכיח מזה דבשאר איסורים נמי אין שבות במקדש דלא כשיטת התוס' ומהרש"א בשבת (דף מ"ב) יע"ש והיה קשה לי על דבריהם הלא שחיטה כשרה בזר כרמב"ם ה' ביאת מקדש (פ"ט) ויעי' פסחים (פ"ה מ"ו) וכלים (פ"א מ"ח) ואף לדעת התוספת קידושין (דף ע"ו ע"ב) דלכתחילה לא ישחטו רק מין חסין מפל מקום עכ"פ ישראלים מין חסים כשרים לשחוט וקשה איך שייך בשחיטה אין שבות במקדש דכל הטעם משום דכהנים זריזין הם ושחיטה כשרה בזרים.

אולם לפי מה שהעליתי מש"ס דפסחים (דף ל"ו ע"א) הנ"ל א"ש מדהשחיטה הי' במקדש במקום זריזין מותר גם לזרים שהפגנים ילמדו להזרים וא"ש עכ"ד יצ"ו. ובעיקר פללין דהיכא דאי אפשר בענין אחר אמרינן אין שבות במקדש פתב' דידי הרה"ג מוהר"ר משה ראזין יצ"ו בספר הפסגה הינצא לאור על יד ידידי הגאון מוהר"ר הלל דוד הפהן טריווש אבד"ק וילקי יצ"ו בקובץ ראשון עמוד ז"ך שמבואר בספר באר יצחק א"ח סי' י"ג דמה שאסור מדרבנן הוי פלא אפשר בענין אחר והזכיר דברי התוספות פסחים דף ט"ן ד"ה עשאום הואיל דמדרבנן לא מרצי הוי פלא אפשר בענין אחר וכן בשבת דף ד' ד"ה קודם דמה שהרשוהו חכמים לא היה עליו שום חיוב כלל וכן כתב התוספות יום טוב פרק ב' דברכות והובאה נמי סברא זו בארחות חיים הלכות שבת: ושם (בנדפס) באות רפ"ד הבאתי מה שכתב הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות ל"ז בשם מוהרש"א לשבת דף מ"ב על דברי התוס' ד"ה אפילו דדוקא באיסורי שבת אבל בשאר איסורין לא שאני לן בין מדינה למקדש וכתבתי שלא פתב' כן הרב מוהרש"א אלא לדעת התוס' אבל אין הפל מודים בזה עי"ש שהארבתי קצת והבאתי אמבוקא דרבנן קדישי דלא שאני להו בין איסורי שבת לשאר איסורין ועיין עוד למרן חיד"א בשו"ת ברכה א"ח סי' תס"א (ד"ה שם) שמתבאר שדעתו וכן דעת מרן הפרי חדש דאיתיה בכל האיסורין וידידי הרה"ג לב שומע יצ"ו באות ס"ו נקיט האי פללא בפשיטות ועל פי זה פתב' דקושניא הרב ארעא דרבנן במהדורא ב' אות מ"א ובמהד"ק אות ד' (קרוב לסוף ד"ה ואיכא למיזק) דף קכ"ב ע"ד מעיקרא לא קשיא דכלל זה אינו אלא באיסור שבת עי"ש ולא סינימו קמי דמר יצ"ו שאין פלל זה מוסכם והמרדכי והרדב"ז (ועוד רבנים שהבאתי שם) לא שאני להו ולדידהו ודאי קשה סוגיא דזבחים דף ע"ט שהביא הרב ארעא דרבנן עי"ש ועיין בספר הפסגה הנז"ל (בסוף ד"ה לפי זה נלפע"ד) וק"ל ועתה (בשנת תרנ"ח) השגתי ס' יקר

ילקוט הגרשונזי להגאון אבד"ק מ', לודאש יצ"ו וראיתי במערכת הגימל דף ח"י ע"ב (ד"ה גזרה) שהביא דעת מוהרש"א הנ"ל דדנקא באיסורי שבת ולא בשאר איסורין וכתב אבל דעת האחרונים אינה כן עיין תפארת שמואל על הרא"ש פסחים בסוגיא דקדרות בפסח ובפלפלא חריפא על הרא"ש סוף מסכת עבודה זרה אות ק"ה ופרי מגדים סי' תרכ"א סק"ד ופרי חדש סי' תס"א סק"ה דמדברי פולן נלמוד דבכל איסורין אמרינן אין שבות במקדש עכ"ל יצ"ו והמעניין במה שפתיבתי בספרי באות רפ"ד יראה שלא ראה הרב יצ"ו דברי הרבה מחברים שהבאתי בספרי ומסתמא אין נמצאים אצלו אמנם חידוש הוא לרוב בקיאותו שלא הזכיר סברת המרדכי והרדב"ז וחתם סופר המובאים בספרי וגם שו"ת פתב סופר שהזכיר להלן היה לו להזכיר בדיו זה ואין להאריך בפטיטוטין ובהגהות הגאון מוהר"ץ הירש חיות ליומא דף ס"ט ע"א משמע ליה דזה כלל מוספם לחלק בין שבומי שבת לשאר איסורין דרבנן וכתב שהיד מלאכי הביא כלל זה בשם מוהרש"א אבל לא הביא שום ראיה והוא כתב דיש ראיה לזה מדאמרינן שם דמאי דתנן בבבלי פהונה שהפגנים פושטים ומקפלין אותם תחת ראשיהם לאו תחת ראשיהם ממש אלא פנגד ראשיהם דאי לא תימא הכי הא איכא משום פלאים דאסור מדרבנן להציע תחתיו ואם איתא דגם בשאר איסורין אין שבות במקדש ושוב דחה דאין מזה ראיה משום דיש לומר דאף דבשאר איסורין נמי אמרינן אין שבות היינו מטעם דזריזים והכא דהחשש הוא שמה תכרה נימא בשעת שינה אין זריזות מועלת בשעת שינה וכונתו לדחות רק הראיה אבל דעתו נראית שזה כלל פשוט שיש לחלק בין שבומי שבת לשאר איסורין דרבנן ותימה בעיני שלא זכר שאין כלל זה מוספם והגאון יד מלאכי דקדק לכתוב שכן כתב הגאון מוהרש"א לדעת התוספות פלומר ולא שהפל מודים בזה כמו שפתיבתי בנדפס שם ובקובץ תורה מציון שנה שלישית חוברת שלישית סי' ט"ו הובאו שמה דברי ידידי הגאון מוהר"ר נפתלי הפהן שווארטץ אבד"ק די מאד בכמה עניינים ובאות יו"ד פתב בענין זה על דברי הגהות מוהר"ץ הנ"ל דמה שדחה ראיתו מהיהא דיומא כנז"ל אין זו דחיה לדעת הר"ן שהביא מרן הבית יוסף בריש סי' ש"א (ביו"ד) דמה שאסרו להציע תחתיה הוא משום לתא דהעלאה וכו' ולפי זה לדעת הר"ן צריכים לחלק בין שבת לשאר איסורין דרבנן וציינו לעיין בס' בית שאול למשניות בשלישי דמעילה משנה ג' ובשו"ת מוהרי"א חלק א"ח ואין גם אחד משניהם מצוי אצלי לעיין בדב"ק: ודע דמה שתמהתי למעלה על הגאון ילקוט הגרשונזי יצ"ו שלא הזכיר סברת המרדכי וכו' הנה אחר זמן מצאתי בקונטרס לקט שכחה שבילקוט הגרשונזי שבסוף חלק השלישי בדף ה' (כד"ה גזרה במקדש) שהביא שהשיגו בזה הה"ג החו"ב מקריפטיש גר"ו שבמרדכי הלכות מקנאות סי' תש"ן מבואר דגם בשאר איסורין אמרינן אין שבות במקדש וציינו רש"י מעילה י"א ע"א במתניתין יצא לנחל קדרון וכו' שאין גזרין גזרה במקדש ובבבא בתרא ד' צ' ע"א במקדש נמי לגזור ומשני פהנים זריזין הם והלא הא דאין שבות הוא משום דכהנים זריזין הרי דגם בשאר איסורין הוי כן אף בצאן קדשים למנחות דף ה' נראה כמוהרש"א (דרכ שבבות דשבת ויום טוב) ואין אצלי ספר צאן קדשים לראות אם כתב כן לסברא פשוטה לדברי הפל כי הגאון מוהרש"א לא כתב כן אלא לדעת התוספות.

ובענין זה כתב לי ידידי הג' מוהר"ר שלמה אברהם רזעכטא יצ"ו הג"ל ונ"ל ומה שהביא כ"ק באות רפ"ד דבר התוס' בשבת דף מ"ב ד"ה אפילו נדברי מוהרש"א דדוקא באיסור שבת הוא דאמרנו אין שבות במקדש אבל לא בשאר איסורין ושכן כתב הרב מתנה ראובן על פסחים דף ל' ליישב קושיות התפארת שמואל עכ"ל ק עיין כ"ג בס' יעיר און (ערך א' אות ק"א) שהביא גם כן בלי חולק לכאורה אינו מוכן סברת התוס' ומוהרש"א דלמה דוקא לענין שבת אמרנו כן ולא בשאר איסורין ונלפ"ד לומר הטעם כיון דחזינו דהתורה התיירה בפירוש להקריב תמידין ומוספין לעשות בשבת מלאכה דאורייתא לא רצו חכמים לאסור פתוס' ב"מ (ד' ס"ד ע"ב) או שאין פח ביד חכמים לאסור מה שהתירה תורה בפירוש כט"ז בא"ח (סי' תקפ"ח) וביו"ד (סי' קי"ז) ובח"מ (סי' ב') וכמו שהבאתי בחיבורי בכורי שלמה (חאה"ע סי' א') הרבה ראיות לדבריו יע"ש וכמ"ש הריטב"א בסופה (ד' מ"ג) בהא דפריד טלטול בעלמא ולדחי יע"ש ויע"י בצל"ח ביצה (דף י"ט ע"ב) דטעמא דכ' קרא בהדיא להיתר נו"נ בחוש"מ לומר דאף החכמים אין להם פח בזה לגזור ולאסור להקריב נו"נ בחוש"מ משום שפא ישהה וכדבעי למימר בביצה (דף כ') והטעם הוא משום שכתב הט"ז (ביו"ד סי' קי"ז) דדבר המפורש בתורה להיתר אין פח ביד חכמים לאסור עכ"ל ואעפ"י שיש חולקין על סברת הט"ז היינו בדבר הרשות אבל בדבר מצוה שבתורה ודאי לכו"ע אין פח ביד חכמים לאסור כשעה"מ (ה' יסוה"ת) יע"ש.

והנה הכ"מ בה' שבת (פ"ב) כ' על רבינו בכתבו שבת דחוי' היא אצל פקוח נפש דזה תליא אי טומאה דחוי' או הותרה ורבינו פוסק טומאה דחוי' אם כן גם שבת דחוי' אצל פקוח נפש ולכאורה קשה על הכ"מ דנעלם ממנו סוגיא ערוכה ביומא (ד' מ"ו) פלוגתא דרבא ור"ח לענין סופו פתחילתו מתרץ רבא שם שבת הותרה טומאה דחוי' עכ"ל.

נראה דאף דטומאה דחוי' אפ"ה שבת הותרה. וע"י בשו"ת עטרת חכמים (חא"ח סי' ד') שנשאל ע"ז והעלה לתרץ שיש לחלק בין הנושאים לפי ד' ספר תורת האדם לרמב"ן ז"ל (ד' מ"ד ע"ב) ותנרף דבריו דבקרבות צבור שזמנם קבועים בשבת לא מיקרי דחוי' כיון שאין במציאות להקריב הקרבות בשבת בלא מלאכה דאורייתא התיירה התורה בזה מלאכה מ"ה בשבת מיקרי הותרה אבל לענין טומאה בצבור דלולי מקרה הטומאה בעצלים או בכהן או בכ"ש מתקיימת העשיית הקרבות בזמנו בלי צורך דחיית איסור זה.

ע"כ אם מזמן טומאת פהגים וצריכים לדחותו לצורך הקרבת הקרבות אין הכרח שיהי' נקרא בשם הותרה לכו איפא מ"ד שס"ל דטומאה בקרבות ציבור לא הותרה רק דחוי'. לפי"ז א"ש מה דאמרנו ביומא שבת הותרה טומאה דחוי' וה"ה לענין פ"נ בשבת דומה לטומאה דלולי מקרה החולי לא היינו צריכים לחלל שבת.

מ"ה בזה אמרנו שבת דחוי' אצל פ"נ כמו בטומאה וא"ש דברי הכ"מ הג"ל שכ' בזה דחוי' יע"ש שדבריו מתוקים מדבש. לפ"ז א"ש סברת התוס' ומוהרש"א דדוקא לענין שבת להקריב קרבות אמרנו אין שבות במקדש וכמו שמבואר ברמב"ם בהל' ק"פ פ"א הט"ז) ונ"ל חל י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כף מעשהו בשבת וכו' איסור שבות במקדש היתר היא עכ"ל.

ובש"ש"ת שו"מ תמה דמנין לו להרמב"ם דאיסור שבות היתר היא דלמא רק דחוייה יע"ש וי"ל דכוננתו דכינון דלענין קרבנות לא מקרי שבת דחוי' רק הותרה לעשות מלאכה דאורייתא ולכן גם שבות היתר היא ולא רצו חכמים להעמיד דבריהם לאסור מה שהתירה תורה בפירוש ואמרה שמצוה לעשות מלאכה וכסברת התוס' והט"ז הג"ל דמהי תיתי יחמירו בגזרתם יותר מבמלאכה דאורייתא דהותרה וא"ש אבל בשאר איסורים דלא מצינו דהתירה התורה בפירוש במקדש בזה י"ל דלא שייך סברת אין שבות במקדש כמ"ש כ"ג בשם התוס' ומוהרש"א ומחנה ראובן ו"ל: וכ"ג פתב דאין הפל מודים בזה לשיטת התוס' ומהרש"א בשבת (ד' מ"ב) הג"ל דמדברי המרדכי בפ"ב דמס' שבועות (רמ"ז תש"נ) מתבאר דס"ל דהא דאין שבות במקדש נאמר גם בשאר איסורים שהרי פתב פן גבי גזירת מרחצאות ותימא על הרב אבן השם שהשיג על מהרש"א מדברי המרדכי אחרי שראו דברי הגד מלאכי שלדעת התוס' הוא שכ"כ ואה"נ דיתכן דאין הפל מודים בזה עכ"ל: ולפי ענ"ד נפלאות היא בעיני על שיטת התוס' ומהרש"א ומחנה ראובן הג"ל.

דהלא הטעם דאין שבות במקדש הוא משום דכהנים זריזים כמ"ש הכ"מ בהל' בית הבחירה (פ"א) והוא מפורש בשבת (ד' כ') כמ"ש בשו"ת שו"מ נשם נאני מצאתי מפורש פן ברבינו יהונתן עירובין (פ"י) במתני' וז"ל ואין שבות דרבנן במקדש שפשוטו לא גזרו נשם לפי שהם זריזין וחכמים היו עכ"ל וא"כ לפי סברת התוס' ומהרש"א דבשאר איסורים לא אמרינן כהנים זריזין הם.

וקשה איך יפרסו גמרא מפורשת בפסחים (ד' ל"א) וז"ל ונשום שאין לשין את העיסה בפושרין מ"ש ממנחות דתנן כל המנחות גילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמצו אם יאמרו בזריזין יאמרו בשאין זריזין עכ"ל וכ' רש"י הג' כהנים זריזים הם יע"ש.

א"כ מבואר דאף דהא דאסור ללוש מצות פושרין מצד גזירה שמא לא ישמרו יפה דבעי שמור ונהי כמו שבות דרבנן אבל במנחות דהוי במקדש ושייך בי' כהנים זריזין הם לא גזרו בי' אם פן מבואר דלא דוקא בשבת אמרינן אין שבות במקדש רק גם בשאר איסורים אמרינן פן פשיטת המרדכי והרדב"ז דלא חילקו בזה.

ונפלאותי על כ"ג שלא תמה על סברת התוס' ומהרש"א מסוגייתא זו וצע"ג: עוד פתב כ"ג נשם וז"ל וכ' עוד בשו"ת פתב סופר (חא"ח סי' קט"ו) דמ"ש התוס' חולין (דף קי"ב ע"א) דבכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא וכ"כ בזבחים (דף צ"ו) ד"ה ואם טש היינו משום הפסד פלי מקדש ברגל אוקמוה אדאורייתא אבל בלא"ה לא דאל"כ קשה מרקיב דנגע ברכיק וכו' עכ"ל דמר גאוני יעיין מעכתר"ה בשו"ת תורת חסד (חא"ח סי' י"ד) שהביא ג"כ דסברת תוס' ומהרש"א הג"ל תליא בפלוגתא דהרא"ש ונהר"ן בפ"ב דפסחים שהרא"ש הוכיח דמועיל החזרת כבשונות בכלי חרס מזבחים (צ"ו) הג"ל מוכח דס"ל דלא נוכל לדחות דאין שבות במקדש כסברת מהרש"א וא"ש ונהר"ן לא ס"ל פן נאח"כ דחה מדברי התוס' בחולין הג"ל דכל יום נעשה גיעול לחבירו היינו דבכלי מקדש אוקמוה אדאורייתא שמב"מ בטל מה"ת וכ"כ הרא"ש בחולין מוכח שאין זה ענין פלל להך פללא דאין שבות במקדש דרק משום הפסד פלי מקדש אוקמוה אדאורייתא יע"ש והוא כדברי כ"ג וכן מצאתי בס' יעיר אגון נשם במה שפייס וז"ל ויש לדחות באשר יראה עכ"ל.

כּוֹנְנָתוֹ ג"כ לְזֶה: אֲמָנָם אֶתְמַקֵּה עַל כ"ג שְׂיִחְזִי וְעַל הַגָּאוֹן תּוֹרַת חֶסֶד שְׂיִחְזִי ר' שְׁלֵא הַעִירוּ מִדְּבָרֵי הַרְשָׁב"א הוֹבָא בְּטוֹר יו"ד (סי' צ"ג) שֶׁהֶעֱלָה שְׁקֻדְיָהּ שֶׁל בֶּשֶׁר שְׂבִיבֵשׁל בְּהַ יִרְקוֹת מִן תֵּר לְבִשְׁל בְּהַ אַח"כ חֶלֶב דְּכִינּוֹן דְּהִתְרָא בְּלַע חֲשָׁבִינּוּ לְבִישׁוּל הַיִּרְקוֹת כְּמוֹ גִיעוּל וְהַכֶּשֶׁר וּרְאֵי מֵהָא דְזִבְחִים (ד' צ"ו) דְּכָל יוֹם נַעֲשֶׂה גִיעוּל לְחִבְרֵי כִינּוֹן דְּהִתְרָא בְּלַע אִיקְלָשׁ טַעְמוֹ וְאִינוּ רְאוּי לְחוּל עָלְיוֹ שֶׁם נוֹתֵר וְה"ה לְעַנְנֵי בֶּשֶׁר בְּחֶלֶב.

וְהַתּוֹס' הַשִּׁיג עָלְיוֹ לְפִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּחֻלּוֹ (דף קי"ב) הַנֶּ"ל דְּבִכְלִי מְקַדֵּשׁ אוֹקְמוּהָ אֲדָאוּרֵייתָא. אֲמָנָם הַשִּׁיג בְּנִקְה"כ הַשִּׁיג עַל הַרְב"י דְּבָרֵי הַתּוֹס' אִין עַנְנֵי פֶלֶל לְדְבָרֵי הַרְשָׁב"א יע"ש.

וְאִם נִימָא דְהַפְּנִי כְּמוֹ שְׁכַת ב הַרְב כְּתֹב סוֹפֵר וְהַרְב תּוֹרַת חֶסֶד דְּהַטַּעַם הוּא רַק שְׁלֵא לְהַפְּסִיד כְּלֵי מְקַדֵּשׁ. אִיךָ יְכוּל הַרְשָׁב"א לְהוֹכִיחַ דִּינוֹ מְפִלֵי קְדָשִׁים אַע"כ דְּהַפְּנִי כְּפִשׁוּטוֹ מְפִנֵי דְאִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ אוֹקְמוּהָ אֲדָאוּרֵייתָא דִּיהֵי' בְּטַל בְּרוּב.

וְאִפְּלוּ הֵכִי צְרִיכִים לְסַבְּרָא דְּכָל יוֹם נַעֲשֶׂה גִיעוּל לְחִבְרֵי כְּמ"ש הַנִּקְה"כ. מוֹכַח מִזֶּה כְּסִבְרַת הַרְשָׁב"א דְּהִיכָא דְּהִתְרָא בְּלַע וּבִישְׁל בְּקֻדְרָה קוֹנְדָם שְׁנַעֲשֶׂה אִיסוּר אִיקְלָשׁ הַאִיסוּר וְאִינוּ יְכוּל לְחוּל עָלְיוֹ שֶׁם נוֹתֵר וְא"כ ה"ה לְעַנְנֵי בְּב"ח: עוֹד יֵשׁ לְהַעִיר עַל הַתּוֹס' וּמְהַרְשָׁ"א הַנֶּ"ל מִדְּבָרֵי הַשִּׁיג דְּזִבְחִים (דף ע"ט) דְּאֲמַרִּינוּ נִתְעַרְבַּ בְּדָם הַפְּסוּל יִשְׁפֹּךְ לְאֵמָה בְּמֵאֵי קְמַפְלָגִי אָמַר רַב זְבִיד בְּגוֹזְרִין גְּזֵרָה בְּמִקְדָּשׁ פְּלִיגִי דְּמ"ס גְּזֵרִין וּמ"ס לֹא גוֹזְרִין ר"פ אָמַר דְּכ"ע גוֹזְרִין וְכו' עכ"ל אִם כֵּן מְבִאָר מִזֶּה ע"כ כְּשִׁיטַת הַתּוֹס' וּמְהַרְשָׁ"א דֹּא"ל"ה לְמָה אֲמַרִּינוּ דְּכ"ע גוֹזְרִין גְּזֵירוֹת בְּמִקְדָּשׁ הָא קִי"ל אִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ.

אַע"כ כְּסִבְרַת הַתּוֹס' וּמְהַרְשָׁ"א הַנֶּ"ל וְקָשָׁה מְפָאן עַל שִׁיטַת הַמְּרַדְכִי וְהַרְדְּב"ז וְהַרִיב"ש שְׁלֵא חִזְקוּ פִּן: וְתַמְיָה לִי עַל מ"ש הַתּוֹס' שֶׁם ד"ה ר"פ אָמַר דְּכ"ע גוֹזְרִין כ"כ בְּסַפְרִים וְר"ת מְצָא בְּס' יִשָּׁן דְּכ"ע אִין גוֹזְרִין וְכו' עכ"ל דְּלְפִי מ"ש הַתּוֹס' בְּשִׁבְתָּ דְּבִשְׁאָר אִיסוּרִין יֵשׁ שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ אִיךָ יְכוּל לְגַרוֹס לְכ"ע אִין גוֹזְרִין גְּזֵירוֹת בְּמִקְדָּשׁ דְּשֶׁם לֹא מִיִּירֵי מֵאִיסוּר שְׁבַת דְּסִבְרָא לִיָּה לְרִש"י דְּזֶה פִּשׁוּט דְּשִׁיבָה כָּאן מִשׁוּם שְׁחִיקַת סְמָמִין דְּמֵאֵי אוּלָם יֵשׁ לְתַרְץ כִּינּוֹן שֶׁהַתּוֹס' כְּתִבוּ בְּזִבְחִים דְּגִירְסַת הַסְּפָרִים עִיקָר דְּגוֹזְרִין גְּזֵירַת בְּמִקְדָּשׁ וּבְשִׁבְתָּ (דף מ"ב) כ"כ בְּשֶׁם הַרְשָׁב"א וְלֹא בְּשֶׁם ר"ת וִיעֵי' בְּהַקְדַּמַּת יֵשׁ"ש לְב"ק וְא"ש: אוּלָם נִלְפַע"ד לְתַרְץ שִׁיטַת הַמְּרַדְכִי וְהַרְדְּב"ז וְהַרִיב"ש ע"פ מַה שֶׁהֶעֱלָה הַתּוֹס' בְּמִנְחוֹת (דף צ"ז) וְז"ל דְּלֹא כָּל שְׁבוֹת הַתִּירוֹ בְּמִקְדָּשׁ דְּאִשְׁכַּחַן נְמִי שְׁבוֹת שְׁאֲסָרֵן בְּמִקְדָּשׁ כְּמוֹ צִיר הֶעֱלִיזוֹן שְׁמָא יִתְקַע עכ"ל.

א"כ נִמְצָא דְּהָא דְּאֲמַרִּינוּ אִין שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ לֹא פֶלְלָא הִיא בְּכָל שְׁבוֹתֵין דְּנִמְצָא ג"כ שְׁבוֹתֵין שְׁגָזְרוּ אַף בְּמִקְדָּשׁ. לְפ"ז א"ש מַה דְּאָמַר בְּזִבְחִים שֶׁם דְּכ"ע גוֹזְרִין גְּזֵירוֹת בְּמִקְדָּשׁ פִּירוּשׁ דְּאִין חִזְלוּק בֵּין שְׁבַת לְשְׁאָר אִיסוּרֵין דְּלַעוּלָם נִמְצָא ג"כ שְׁבוֹתֵין שְׁגָזְרוּ בְּמִקְדָּשׁ וְע' בִּירוּשְׁלָמִי בְּמַס' עִירוּבִין (פ"י ה"א) לֹא כָּל שְׁבוֹת הַתִּירוֹ בְּמִקְדָּשׁ וְע"ש וְע' בְּפִסְחִים (דף ס"ה) שְׁבוֹת צְרִיכָה הַתִּירוֹ שְׁבוֹת שֵׁא"צ לֹא הַתִּירוֹ יע"ש א"כ א"ש מַה דְּקַתְּנִי דְּכ"ע גוֹזְרִין גְּזֵירוֹת בְּמִקְדָּשׁ כִּינּוֹן שְׁנִמְצָא שְׁבוֹתֵין שְׁגָזְרוּ אַף בְּמִקְדָּשׁ: אוּלָם יֵשׁ לְהַעִיר עַל שִׁיטַת הַתּוֹס' וּמוֹהַרְשָׁ"א הַנֶּ"ל מִדְּבָרֵי הַשִּׁיג דְּב"ב (דף צ') כִּינּוֹן דְּהִיּוּ בְּמִקְדָּשׁ לֹא גְזָרוּ בְּהוּ רַבְּנָן בְּמִקְדָּשׁ נְמִי לְגִזּוֹר פְּהַגִּים זְרִיזִין הֵן עכ"ל וְהָא שֶׁם לְעַנְנֵי מִדּוֹת וְאִינוּ עַנְנֵי לְשִׁבְתָּ וּאִפִּי"ה אֲמַרִּינוּ שֶׁם דְּאִין גוֹזְרִין בְּזֶה בְּמִקְדָּשׁ מִדְּכַהֲנִים זְרִיזִין הֵן.

וצע"ג: אחתום בברכה שיזפה להפיץ רובי תורתו מעיני חכמתו על פני תבל ויאיר אור תורתו לנצח ויתענג על רוב שלום סלה פעמירת ידידו ואוהבו הגאון מקרב לב עמק המתכבד באהבתו שלמה אברהם רעזקטא עכ"ד יצו' ובקונדן פנסת חכמי ישראל בסי' רי"ד אות ח' סק"ב האריף קצת הרה"ג מוהר"ר מנחם מענדל מריחנא יצ"ו להכריח ששיטת התוספות היא כמו שייחס הגאון מוהרש"א אליבניהו עי"ש: ועל מה שפתבתי באות רפ"ג בדרך ל"ו ע"ג (בד"ה עוד ראיתי) בשני שבותין אם גזרו במקדש פתב לי הרב המאוה"ג מוהר"ר יצחק מאיר הלוי יצ"ו מעיר צענסטחאו ונ"ל ומה שכתב רעק"א בשני שבותין גזרו במקדש פלא בעיני מדוע פתב זאת מעצמו הא בהדיא פתב פה באבן עזר במקום שהביאו ונראה לי ראיה בשני שבותין גזרו במקדש מרש"י ביצה דף י"א ע"ב ד"ה וחקרת רטיה פתב שם ובשבת אמרו הממרח רטיה חייב משום ממחק משמע מדבריו דהאסור חזרת רטיה הוא משום גזירה דלמא ימרח והקשה הצ"ח הא לקמן בד"ה מהו דתימא פתב רש"י הטעם משום דהוי בכלל רפואה וגזרינן משום שחיקת סממנין עי"ש וכך הקשה בבינה לעתים אף לפי שיטת האבן עזר דבשני שבותין גזרו במקדש אתי שפיר דבאמת קשה להבין מאי דקאמר הגמרא שם מהו דתימא דטעמא משום אין שבות במקדש קא משמע לן דהטעם משום היתרו סופן משום תחילתו הא סוף סוף מניין לנו דהטעם משום היתרו ולא משום אין שבות במקדש אף זה פניו רש"י דכתב דהטעם דלמא ימרח ואם פן הוי שני שבותין א' משום דלמא ימרח ואחד משום שחיקת סממנין וא"ל מאי טעמא לא פתב רש"י בס"ד משום שחיקת סממנין שפיר דלמא ימרח רפואות אף לקמן דקאמר הגמרא מהו דתימא פתב רש"י דהנה אמינא דלא שייך פאן אלא משום שחיקת סממנין ואין שבות במקדש קא משמע לן דהוי נמי משום ממרח ואם פן הוי שני שבותין וזה ברור עכ"ל: והנה לא פניתי לעיין בכל מאי דשקיל וטרי הרב יצ"ו ורק במה שכתב בשם הגאון אבן עזר עיינתי בדב"ק בסוגיא דעירובין ד' ל"ה ששם הביא מה שכתב רבינו עובדיא דעל שני שבותין גזרו בבין השמשות וייחס הוא לזה דעת רש"י להצילו מקושית התוספות בד"ה בעי ספינא והביא מה ששמע מקשים על זה מסוגיא דדף ל"ב ע"ב ולזה פתב לחלק דדוקא בששני השבועים באים בבת אחת הוא דגזרו בבין השמשות אבל אם באים בזה אחר זה חשיבי בשבות אחד דלא גזרו הנה אחר כל זה סיים ואמר ובזה יש לתרץ דעת רש"י במנחות ד' צ"ז ע"א גבי הדור הקנים אין דוחין השבת שהקשו התוספות מסוף פרק כל הפלים ובמה שפתבתי מתוך דבמקדש לא גזרו על שבות אחד אבל על שני השבועות גזרו עי"ש ודוק וכן במקלות בפסחים ד' ס"ד ע"ב דקשה נמי שם על פירוש רש"י בד"ה שחללהיות בשבת מסוף פרק כל הפלים הנ"ל לפי מה שפתבתי אתי שפיר עי"ש ודוק עכ"ל הרי שהרב אבן עזר עצמו שהסביר דעת הרבינו עובדיא גבי שבועות בבין השמשות דבשני שבועות גזרו מר הוא דאמר פן גבי שבועות במקדש דבשני שבועות גזרו ותמיהת ידידי הרה"ג הנ"ל יצ"ו על רבינו עקיבא שפירא שפירא דחידוש הוא שחידשה תורה די ליה ללמוד מדברי הרב אבן עזר בדין שבועות בבין השמשות לדין שבועות במקדש היא תמוהה קיימת: וכן ראיתי לידידי הגאבד"ק מ' לודאש יצ"ו בספרו ילקוט הגרשוני ח"א במערכת הגימ"ל ד' ח"י סוף ע"ב שהביא פלל זה בשם אומרו הגאון אבן עזר הנ"ל ועי"ש שכתב ליישב בזה סוגיא דיומא ד' ל"ד צירוף דרבנן ואין שבועות במקדש עי"ש ושם בקונטרס אחרון דף ו' ע"ד (ד"ה

זריקה) כתב ליישב מה שמקשים אסוגיא דביצה ד' כ' ע"ב בעבר ושחט אם זרוק את הדם דמאי מפעיא ליה הא אין שבות במקדש דגיש לומר פינו דבזריקה בשבת ויום טוב יש שני שבותין א.

משום מתקן. ב.

משום צובע ומשום דהוי כמקדיש בשבת ולכן לא התירו במקדש ובקונטרס לקט שכחה שבילקוט הגרשוני סוף חלק ג' בדף ה' (סוף ד"ה גזרה במקדש) כתב בשם הרה"ג מקרפיטש נר"ו שקדמו בזה בספר דעת תורה בפתיחה להלכות שחיטה ובספר שער נפתלי: וכתב עוד שם (בילקוט הגרשוני) בדף ח"י ע"ג בשם הגאון שאול ומשיב בס' דברי שאול דעת דלא שניין אין שבות במקדש רק בדבר שהאיסור הוא משום גזרה שניין לומר כהנים זריזין הם ולא טעו לעשות איסור תורה אבל מה שאסרו רבנן מצד עצמותו של דבר דהוי תיקון דרבנן לא שניין אין שבות במקדש דהא סוף סוף עושה איסור דרבנן ומה מועיל זריזותו ומצא בהריב"ש סי' קס"ז שכתב פו ושמח שפגנון לדעתו והגאון המחבר יצ"ו ציין לתשובת הגאון כתב סופר א"ח סי' קט"ו שהביא דברי הריב"ש וכו' ושהביא פלל חדש משיטה מקונצת ביצה ד' ב' ע"א עכ"ל הנה לא הראה מקום לדברי הס' דב"ש ודעת ולא ידענא תנא היכא קאי ושו"ת הפתב סופר הובאה בספרי באות רפ"ד והיא אדתנן במנחות ד' צ"ט דהתלות מתחלקות לערב דלריש לקיש דחצי שיעור מותר מן התורה הרי יכולים לאכול ביום הכיפורים כזית דאין שבות במקדש וכתבתי ליישב על פי מה שחדש גאון אחד יצ"ו דבמידי דאכילה דאסור מדרבנן בחולין לא אמרנן אין שבות וכו' להתיר באכילת קדשים: והפלל חדש שהביא בכתב סופר בשם השיטה מקונצת הוא במאי דאמרנן דלמא דאמר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב עבר ושחט ונטמא הבשר או שאבד לרבא לא זריק כתב בשיטה מקונצת פירוש ואף שאין שבות במקדש וזריקה משום שבות אסרוה מפל מקום בכי האי גוונא שעבר ועשה שלא כדין העמידו דבריהם אפילו במקדש ובעיקר פללין ציין הגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות כ"ב סנפה דף נ' תוספות ד"ה שאינו חגיגה דף ט"ז פסחים דף ס"ה בתוספות ודף ס"ח וס"ט ביצה דף י"א מנחות דף ז"ך ד"ה לא שיידור ביצה דף כ"ה יומא דף ח' הגהות מרדכי פרק קמא דעירובין רמז תקכ"ח תוספת יום טוב פרק ה' דפסחים משנה ה' ובספר שער הציון ציין שבת מ"ב ע"א עיין שם במהרש"א ותמצא פלל גדול בזה קי"ז תוספות ד"ה דשקיל קכ"ו תוספות ד"ה והמנוח עירובין צ"ח תוספות ד"ה אלא ק"ב ע"ב פסחים דף מ"ד ודף ס"ה ראש השנה כ"ט ע"ב ועיין רש"י ד"ה גזרה שפא יטלנה יומא י"ג תוספות ולתדא הא' סנפה נ' תוספות ד"ה שאינו נ"א ותוספות ד"ה כתנאי ביצה י"א ע"ב ל"ו תוספות ד"ה והא מגילה ד' תוספות ד"ה ורב יוסף סנהדרין פ"ה תוספות ד"ה ורב יוסף סנהדרין פ"ה תוספות ד"ה רבי שמעון זבחים צ"ו תוספות ד"ה עירה: ח"י) אין סומכין על הנס בנדפס מערכה זו אות שע"ט כתבתי קצת בזה עמ"ש הרב תוי"ט בריש דמאי (ד"ה ועל היין) עי"ש ומקשים האחרונים בעיקר הפלל דאין סומכין על הנס מדאמרו רבנן לרבי מאיר (גבי ג' נשים משמשות במוף) תשמש כדרכה ומן השמים ירחמו אלמא סמכין אנפסא במקום סנפה ובכל דוכתא לא סמכין ארובא במקום פיקוח נפש ובשו"ת ישמח לב להרה"ג איש ירושת"ו בחיו"ד סי' ה' ד' י"ז סוף ע"ב בתשו' מר"ן ראש"ל כמוהר"א אשפנזי כתב בשם שו"ת בנן ציון

בסי' קל"ז שחלק דכל היכא דבהאי שעתא ליכא משום פיקוח נפש רק שיש לחוש לסכנה
הבאה אחרי כן אזלינו בתר רובא וסמכינן אנפסא ומני"ר קלסיה דלא כמ"ש הרב המחבר
שם בסי' ד' לפקפק ע"ד מסוגינא דיומא ד' פ"ד ע"ב ע"ש דב"ק ועיין בשו"ת צמח צדק
הקדש להגאון מליבוויץ בחאה"ע סי' פ"ט בענין זה ומצינו דקרא לא סמיך אנפסא כמ"ש
רש"י בפרק במה מדליקין ד' כ"ב ע"ב ד"ה ובה הנה מסיים ואיסורא נמי איכא למיסמך
אנפסא עיין במ"ש מר"ן הב"י ביו"ד סי' קט"ע (בד"ה פתב הרמב"ם) בשם תשובה
להרמב"ן סי' קפ"ב אבל אם ראה באיצטגנינוס יום שאין טוב למלאכתו נשמר ממנו ואין
סומך על הגס וכסבור אני שאסור לבא נגד המזלות ולסמוך על הגס עי"ש בשלחן ערוך
סעיף ב' בהרמ"א: ואם נוכל לפסוק דין להכשיר או לפסול להתיר או לאסור על פי מה
שנתלה הדבר שנעשה בדרך גס עיין בדברי הרא"ש בריש עשרה יוחסין סי' ז' ובטור
אבן העזר ריש סי' ד' ובדברי מר"ן הבית יוסף בסוף סי' קע"ח באשה שהלה בעלה
ונשתתה הרבה וילדה אי תלינו שפא בדרך גס פאבוה דשמואל ובפרק האשה בתרא דף
קכ"א ע"ב אמרו לו לר' מאיר אין מזכירין מעשה גסים ובתוספות שם ד"ה אין ועיין
בכנסת חכמי ישראל קונטרס שמיני סי' קס"ד וקונטרס תשיעי סי' קע"א ולקמן אות
קכ"ז במה שאמרו אין מתעברת מעומד: וכתב בספר טהרת המים (לרב גדול
משאלוניקי) בקונטרס שיורי טהרה במערכת הקו"ף אות ח"ן (בד"ה ודע) דאף פדי
לקדש השם אסור לילה למקום סכנה ולסמוך על הגס.

וכתב שיש לזה כמה חבילי ראיות שוב מצא להרב עיר מקלט בפרשת אמור על פסוק
ונקדשתי ונ"ל והנה אף שהתורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם מכל מקום על שלש
עבירות יתרג ואל יעבור אף בצניעא ושללא בעת צרה ודוקא שפא לידו במקרה להעבירו
אז מצוה לקדש השם ברבים אבל לא שייבא עצמו לקידוש השם פי באלו לא חפץ ה'
אשר מזה הטעם לא כתבה התורה מעשה דאברהם אבינו באור פשדים בפירוש וכן
מצינו ברבי עקיבא שאמר מתי יבא לידי ואקיימו עכ"ל ומזה תמה על מה שהביא בחובת
הלקבות בשער אהבה פרק ששי שספר חסיד אחד על אחד מהיראים שפצאו ישן במדבר
ושאלו האינו ירא מן האריות וכו' והשיבו אני בוש מהשם שיראני ירא זולתו דלא ניחא
למרנא דבשמאי בזה להכניס עצמו במקום סכנה ואין סומכין על הגס: אף פדי להציל
רבים שלא יהיו נזוקין מותר להכניס עצמו לסמוך על הגס וכעובדא דר' חנינא בן דוסא
בברכות דף ל"ג ע"א דסומך על הגס והלה לחורו של ערוד וכן בשב ואל תעשה מותר
לסמוך על הגס והיינו דבנות צלפחד סמכו על הגס ולא נשאו עד שהיו בנות ארבעים
דשוב אינו יולדות פדאמרינו בבבא בתרא סוף ד' קי"ט מה שאין פן לעשות מעשה לילה
במקום הגס אסור וכתב שבספר יוסף אברהם פרשת פינחס ד' ק"ן (אין אצלי חלק זה)
האריה בזה ולכאורה יש להוכיח דלעמוד בשב ואל תעשה שפיר דמי מעובדא דנחום
איש גם זו בתענית דף כ"א ע"א פעם אחת הייתה מטתו מונחת בבית רעוע בקשו תלמידיו
לפנות מטתו ואחר כך לפנות את הכלים אמר להם בני פיננו את הכלים ואחר כך מטתי
שמוכתח לכם פל זמן שאני בבית אין הבית נופל פיננו את הכלים ואחר כך מטתו ונפל
הבית והיינו בשב ואל תעשה ויש לדחות דשאני התם שהיה סמוך וכעין זה אמרו בזהר
הקדוש ריש פרשת וישלח דף קס"ו סוף ע"א על פסוק וישלח יעקב מלאכים ובההיא

דנקדימון בן גוריון בתענית ד' י"ט ע"ב שהבטיח להאדון על הגשמים לפי שהיה בטוח בזכות השנים עשר שבטים וכמו שפתיב הגאון מוהרש"א שם.

שוב ראיתי שהרב יד דוד שם פתב בההיא דנחום משום שפבר היה שם ועמד בשב ואל תעשה: י"ט) אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש בנדפס מערכה זו אות ט"ז הארכתי קצת בדין זה אם מותר לגזול דבר מתבירו (על מנת לשלה) משום פיקוח נפש עיי"ש ולענגן רבית פתבו התוס' במסכת ע"ז ד' כ"ו ד"ה אני שונה דעובדיה לזה מיהורם בן אחאב ברבית פדי לפרנס הנביאים אע"ג דישאל מומר היה ואסור ליתן לו רבית משום פיקוח נפש שאני ומזה נלמוד לגזול ובענגן זה האריה ידידי הרה"ג מוהר"ר צבי מאיר אבד"ק דאברי בס' אמרי הצבי בחידושיו לפרק ששי דבבא קמא סי' כד כה כו ובח"ב בחידושיו לפרק שביעי אות קנ"א והמענין בדב"ק ובדברי אנכי הדל בנדפס יראה איזה דברים מכוונים למה שפתיבתי והרב המחבר יצ"ו שלח לי את ספריו אחר שנתפשטו הס' שדי חמד בעולם ויש לשאת ולתת עוד בענגן זה לה נא ראה בדבריו הנעמיים ובמה שרשמי בנדפס אמבוהא דרבנן קדישי המדברים בזה ואנכי חזון הרביתי למרו מוהרמב"ח בספר פפות תמרים בקונטרס תוספת יום הפורים בסוגיא דדף פ"ב ע"ב (בד"ה ואם אמרים) שפשוט מאד בעיני קדשו שמונתר לגזול פדי להציל עצמו מן הסכנה והוא שנסתפק באם מאנסים אותו לענור עינו של פלוני ובאם לא יעשה כן יהרגו אותו אם יהרג ואל יעבור ואחר שצדד כמה צדדים פתב דמפשיט השמועה נראה דלא אמרו סברא דמאי חזית וכו' אלא נפש בנפש דאין דוחין נפש מפני נפש אבל בספנת אבר יכול לסמא את עינו פדי שלא יהרגוהו ובכך הקשה על מה שפתיב הסמ"ע בס' שפ"ח ס"ק י"ט דממה שפתיבו הרמב"ם ומרו בש"ע שם דאם אנסוהו שיראה ממון חברו וכו' דמדכתבו פטור ולא פתבו דמונתר להראותו פיו דנאנס על זה משמע דלכתחלה אסור להראותו אלא שאם הראהו פטור מלשלם דקשה אמאי לא יוכל לכתחלה להראות ממון חברו פדי שלא יהרגוהו ונהלא אפילו לנקר עינו של חברו או לחתוך לו שום אבר רשאי לעשות כן להציל עצמו כל שפן להראות ממון חברו ואפילו תימא דגם בספנת אבר אמרינו סברא דמאי חזית מפל מקום להראות ממון חברו דין הוא דלישתרי שאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש וכו' וכיוצא בזה השיב הראב"ד בריש פרק ח' מהלכות חובל על מה שפתיב הרמב"ם דאם נשא ונתן ביד חייב לשלם דאין הגאון מודה בזה שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש ואם לא היה אומר הרמב"ם רק זה דנשא ונתן חייב לשלם לא היה ק"ל מהא דאמרו אין לה דבר עומד בפני פ"נ כמ"ש הרמב"ן בהגוזל בתרא בס' המלחמות מי קאמרינו דיהרג ואל יעבור ומסור וישלם ממון לבעלים הוא דאמרי' וטעמא הוי משום דמן שמאי קנסוהו שייאנס אותו העכומ"ז להפותו או להרגו אם לא ימסור ממון חברו וחייב לשלם משום דאסור להציל עצמו בממון חברו יע"ש.

אמנם הא דקא מדקדק הסמ"ע מדברי הרמב"ם דאם אנסו לישראל שיראה לו ממון חברו וכו' דאפילו הכי לכתחלה לא יראהו הוא דבר קשה (בעיני) דלית לן יהרג ואל יעבור אלא דוקא בשלש התמורות אבל בשאר מצות וחי בהם פתיב ומדברי הרמב"ן הנז' יראה בהדיא דלכתחלה יכול למסור ממון חברו פדי שלא יהרגוהו אלא דחייב לשלם אם נשא ונתן ביד וכן נראה עיקר דיעבור ויראה ממון חברו לאנס ואל יהרג וכן פתב הרשד"ם ח"מ סי' נ"ה ופירש דין זה בלשון נ"י שהוא סתום ועמוק יע"ש ודו"ק עכ"ל

הרי מפורש בדב"ק שמונתר להציל עצמו מן הסכנה במזון חברו ושכן דעת הרמב"ם והרמב"ן ונמוקי יוסף ומוהרש"ם.

ופלא בעיני שלא זכר שר שיטת התוספות והרא"ש בבבא קמא ד' ס' ופסק הטור ושלחן ערוך בח"מ סי' שנ"ט שהבאתי בנדפס דפשיטא להו נמי הכי והיה לו להכריח מזה שלא פמו שדקדק הרב הסמ"ע מלשון הרמב"ם ופסק מרן בסי' שפ"ח דאם פן קשו דברי מרן אהדדי מסימן שנ"ט לסי' שפ"ח ואיך שיהיה הנה רואה שכתב הרב שכן עיקר להיתר (ובמה שמצדד אם מותר להציל עצמו באבר חברו יש לעיין בתשובות הרדב"ז סי' תרכ"ה שהביא הגאון פרי מגדים במשפצות סי' שכ"ח סק"ז בד"ה שאלה שלטון): וראיתי בספר ידי משה לידידי הגאון מוהר"ר משה שמואל הורוויץ אבד"ק באריסוב בדה"ס אות ג' שכתב דאסור להציל עצמו במזון חברו אף במקום דאיכא פיקוח נפש כדאימא בירושלמי דשבת סוף פרק שמינה שרצים ובעבודה זרה פרק ב' הלכה ב' לא סוף דבר פשאומר לו הרוג את פלוני אלא אפילו אמר לו חמוס את פלוני ופירש הפני משה דאסור להציל עצמו במזון חברו (ואני הדל הזכרתי דברי הירושלמי והפני משה שהביאו בהגהות מוהר"ץ הירש חיות ושכתב הרב דאנן לא קיימא לן הכי וכו' עיי"ש) וכדאמר רב חסדא בכתובות ד' י"ט ע"א קסבר ר' מאיר עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו יתרגו ואל יחתמו ואף רבא דפליג עליה ואמר אילו אתו קמן אמרינן להו חתמו שקר וכו' דאמר מר אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש היינו דוקא בההיא דחתימה משום דאפתי לא הוי מזון רק שסופו לבא לידי מזון אבל בגזל ממש אפשר דמודה רבא דיהרג ולא יעבור דהוא אביזרא דשפיכת דמים דאין אדם מעמיד עצמו על מזונו ויבא לידי שפיכות דמים וכו' והביא שכן דעת רש"י בבבא קמא דף ס' ע"ב ד"ה ויצילה דאפילו במקום פיקוח נפש אסור להציל עצמו במזון חברו וכן ראה בשאגת אריה סי' פ"א שכתב וז"ל ותמה על עצמה לאוי דגזל ומשכון ופאה ואונס שגירש דכל הני הוו ניתק לעשה וכי מותר לכתחלה לעבור על לאוין הללו שפוננתו בשעת עבירות הללו לקיים העשה שבו כגון אונס שגירש על מנת להחזירה וגזל על מנת להשיב וכו' והביא ראיה מהא דבבא קמא הנ"ל דשאל דוד לסנהדרין מהו ליטול גדישים של שעורים דישאל ליתן לפני בהמתו על מנת לשלם גדישים של עדשים דפולשתים שלחו ליה חבול ישיב רשע גזלה ישלם אף על פי שגזלה ישלם רשע הוא הרי אף על פי שגזל על מנת להשיב רשע מקרי וכן דעת הרמב"ם בשמיני מהלכות חובל ומזיק הלכה ג' אנסוהו לזה עד שיראהו לו אוצרות יין או תבן או עד שיראהו מזון חברו והראהו לו מפני האונס הרי זה פטור וכן פסק מרן המהר"ם בח"מ סי' שפ"ח סעיף ג' וכתב הסמ"ע לדקדק מלשון הרמב"ם והמהר"ם דלכתחילה לא יראהו אלא שאם הראהו פטור מלשלם משמע שסובר דאף במקום פיקוח נפש אסור להציל עצמו במזון חברו וכו' וכו' (והאריה בתריפות ובקייאות פדרכו בקודש) וכתב באות ד' על כל פנים חזינן דאיכא טובא מרבנותא דסברי דאף במזון דהוי אביזרא דשפיכות דמים אסור להציל עצמו במזון חברו אף במקום דאיכא פיקוח נפש אלו תנור דב"ק בקיצור שהעמקתים לפי שספר התורה הנה שנדפס חדש ממש כנראה לא נתפשט עדיין כל כך ואינו מצוי בידי כל אדם והמעייין בכל מה שכתבתי בנדפס ישר יחזה מה שיש להעיר בדברי הרב הנ"ל יצ"ו הן במה שנראה מדבריו דהלכתא הכי אלא שאסור להציל עצמו במזון חברו וימות ולא יגזול והוא

היָפָה כָּל הַפּוֹסְקִים שֶׁהִזְכַּרְתִּי בַּנְדָּפִס מְלֻבָּד מֵהַשְׁהִיבָתִי גַם בַּקּוֹנְטְרָסִים זֶה) וְהוּן בְּמֵה
שֶׁמִּיָּחֶס לְמָרְן שְׁפוּבֵר שְׁאָסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ אֶפְיָלוֹ בְּמִקּוֹם פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ וְאֵילוֹ
בַּנְדָּפִס הַבְּאֵתִי שֶׁרַבִּינוֹ הַטּוֹר וּמָרְן בִּשׁ"ע ס' שֵׁנ"ט פִּסְקוֹ פְּדֻבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש
דְּמוֹתֵר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ שְׁאִין אִיסוּר גִּזְלָה עוֹמֵד בְּפָנָי פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ רַק שֶׁחֲזִיב
לְשֵׁלֵם אֶבֶל לֹא נֶאֱמַר עַל זֶה יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר וְגַם הִזְכַּרְתִּי שֵׁם מֵה שֶׁפָּתַב הָרַב פְּנֵי מִשָּׁה
דְּלֹא קִיָּמָא לֹן פְּהִירוֹשְׁלֵמִי בְּזֶה וְאֵהִיא דְּרַב חֲסֵדָא דְּאָמַר אֵלִיבָא דְּרַבִּי מֵאִיר עֲדִים
שֶׁאָמְרוּ לָהֶם חֲתָמוּ שְׁקַר וְכו' יִהְרַגוּ וְאֵל יִחֲתָמוּ שְׁקַר הַבְּאֵתִי מֵה שֶׁפָּתַבו שֶׁהוּא מְמַדַּת
חֲסִידוֹת וְכו' עִי"ש וְאִין צִוְרָה לְכַפֹּל הַדְּבָרִים: וְמֵה שֶׁהִבִּיא הָרַב יצ"ו שֶׁפֶן כְּתַב הַגָּאוֹן
שֶׁאֲגַת אַרְיָה בְּהִי' פ"א וְכו' כְּנֹז"ל תְּמִינְהֵי שֶׁהָרֹאֶה בְּדֻבְרֵי הַשְּׁאֲגַת אַרְיָה בְּגוֹפֶן שֶׁלְּהוֹ
עֵינָיו תְּחַזְּנָה שְׁאִין שׁוּם הוֹכְחָה בְּדֻבְרָיו שְׁאָסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ בְּמִקּוֹם פְּיָקוּחַ
נֶפֶשׁ אִף כִּשְׁדַעְתּוֹ לְשֵׁלֵם וְלֹא אָמַר הַגָּאוֹן שְׁאִף שֶׁדַעְתּוֹ לְשֵׁלֵם אִסוּר אֵלָא שֶׁלֹּא בְּמִקּוֹם
פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ דְּכָל הַמִּשָּׂא וּמִתֵּן שְׁלוֹ הִיא עַל סְבֵרַת ר"י שֶׁהִבִּיאוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרֻק כָּל שְׁעָה
ד' כ"ט ד"ה רַב אֲשִׁי דְּהַמְשָׁקָה חֲמִץ לְדַעְתּוֹ לְבַעֲרוֹ אֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו וּמִתֵּר לְהַשְׁהוֹתוֹ וְעַל
זֶה כְּתַב וְז"ל וְעוֹד בְּלֹא הָכִי סְבֵרַת ר"י תְּמוּהָ מֵאֵד לֹמַר שֶׁהַמְשָׁקָה עַל מְנַת לְבַעֲרוֹ שֶׁפִּיר
דְּמִי דְּהָא אִף דְּקִיָּמָא לֹן לֹא הִנְיָתַק לַעֲשֵׂה אֵין לֹקִין עָלָיו מִיִּלְקָא הוּא דְּלֹא לְקִי אֶבֶל
אִיסוּרָא וְדָאִי אִיכָא אִף שְׁקִיִּים הַעֲשֵׂה לְבַסוּף דְּוִמִּיא דְּלֹא שְׁאִין בּוֹ מַעֲשֵׂה דְּאִין לֹקִין
עָלָיו אֶבֶל אִיסוּרָא וְדָאִי אִיכָא וְכו' וְתַמָּה עַל עֲצָמָה לֹא דְּגִזְלָה וְכו' וְכִי מִתֵּר לְכַתְּחֻלָּה
לְעַבֹּר עַל לְאוֹנִין כִּשְׁדַעְתּוֹ בְּשַׁעַת עֲבִירוֹת הַלְלוֹ לְקִיִּים הַעֲשִׂין שְׁבָהֶם כְּגוֹן אֲנֹס
שֶׁגִּירַשׁ עַל מְנַת לְהַחֲזִירָה וְגִזְלָה עַל מְנַת לְהַשִּׁיב וְכו' וְכו' הָא וְדָאִי לִיכָא מֵאֵן דְּאָמַר הָכִי
וּבְהַדְּיָא אֲמַרְיָנוּ בְּבָבָא קַמָּא ד' ס' גְּבִי הָא דְּשָׂאֵל דְּוֹד מְסַנְהֶדְרִין מֵהוּ שֶׁיִּטְוֹל גְּדִישִׁים שֶׁל
שְׁעוֹרִים דִּישְׁרָאֵל לִיתֵן לְפָנָי בְּהַמְתּוֹ עַל מְנַת לְשֵׁלֵם וְכו' שֶׁלְּחֹו לִיָּה חֲבֹול יִשְׁיֵב רִשְׁעֵה גִזְלָה
יִשְׁלֵם אִף עַל פִּי שֶׁגִּזְלָה יִשְׁיֵב רִשְׁעֵה מִיִּקְרִי אֵלְמָא דְּאִף עַל מְנַת לְשֵׁלֵם אִסוּר וְכו' אֵלוֹ תוֹרָף
דב"ק בְּזֶה הִנֵּה רֹאֶה דְּלֹא מִיִּרֵי הַגָּאוֹן שֶׁאֲגַת אַרְיָה בְּבָא לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבָרוֹ מִשׁוּם
פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ כָּלֵל רַק לְהַנָּאת מְמוֹן הוּא מְכוּוֹן וְזֶה וְדָאִי אִסוּר אִף אִם דַּעְתּוֹ לְשֵׁלֵם אֶבֶל
בְּבָא לְהַצִּיל נֶפֶשׁוֹ מִסְּפַנַּת מִיתָה עַל יְדֵי מְמוֹן חֲבָרוֹ אֵין שׁוּם הוֹכְחָה מִדְּבָרָיו שְׁאָסוּר דְּלֹא
מִיִּרֵי בְּהִי כָּלֵל וְלֹא יִדַּעְתִּי לְהַבִּין כְּוִנַּת הָרַב הַמְּחַבֵּר יצ"ו בְּהִבִּיאוּ דְּבָרֵי הַשְּׁאֲגַת אַרְיָה
הַנִּזְ"ל לְמֵאִי דַעֲסִיק מִנִּי"ר יצ"ו וְרֵאִיתִי שֵׁם (בְּסִפְרֵי יְדֵי מִשָּׁה) בְּדָף פ"ז ע"א שֶׁיְדִידֵי הַכֹּהֵן
הַגְּדוֹל הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ך מַח"ס בְּנִין שֶׁלְּמָה יצ"ו הָאָרִיף עַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו
לְהַשִּׁיב עַל כָּל רְאִיוֹתָיו שְׁאִין מֵהֶם שׁוּם הוֹכְחָה וְשֶׁהִדִּין אֲמַת שֶׁמוֹתֵר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן
חֲבָרוֹ עַל מְנַת לְשֵׁלֵם וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַרָאב"ד שֶׁבְּשִׁיטָה מְקוֹנְבָצַת בְּבָבָא קַמָּא ד' קי"ז
(שֶׁהִזְכַּרְתִּי בַּנְדָּפִס) שֶׁפָּתַב כֵּן מְפֹרֶשׁ וְעַל דְּבָרֵי הַסַּמ"ע שֶׁהִבִּיא הָרַב הַמְּחַבֵּר כְּתַב
שֶׁדְּבָרָיו תְּמוּהִים וּמֵהִיכָא תִּיתִי שְׁיָהָא אִסוּר לְגִזְוֹל בְּמִקּוֹם פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ וְתַמָּה עַל הָרַב
הַמְּחַבֵּר יצ"ו שֶׁלֹּא רָאָה דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁבְּבָבָא קַמָּא ד' ס' וְהָרַב הַמְּחַבֵּר הַשִּׁיב שֶׁכָּפַר
רָאָה דְּבָרֵיהֶם אֵלָא שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי רש"י שֵׁם דְּקָאִי בְּשִׁיטַת הַסּוֹבָרִים דְּאִסוּר וְכו' עִי"ש
דב"ק וְאִם הִיָּה מִשִּׁג מְפָסֵק מָרְן בְּסִי' שֵׁנ"ט פְּדֻבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת הַנִּזְ"ל ע מֵה שֶׁפָּתַב הָרַב
הַמְּחַבֵּר שֶׁדַּעַת מָרְן דְּאִסוּר לְגִזְוֹל בְּמִקּוֹם פְּיָקוּחַ נֶפֶשׁ כְּמִדְּוִנְמָה לִי שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ פֶּה לְהַשִּׁיב
וְעַל מֵה שֶׁהִבִּיא מֵהַגָּאוֹן שֶׁאֲגַת אַרְיָה לֹא רֵאִיתִי שֶׁהַשִּׁיב דְּבָר וְלֹא יִדַּעְתִּי לְמָה שׁוֹב נְדָפִס
שְׁנִית ס' יְדֵי מִשָּׁה הַנִּזְ"ל בְּשַׁנַּת תַּרס"ן וְדְּבָרֵי הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר בְּזֶה הֵם בְּסִי' ד' אוֹת ג' אוֹת

ד' ודברי הגאון מוהרש"ך הם בסי' ה' אות ז ואות ח' וכנראה שיש איזו הוספות על הגדפס בשנת תרנ"א ולא פניתי לעיין בדב"ק לה נא ראה: ואת זה אגיד כי בגדפס בדף ח' (בד"ה ותמיה) העירותי על דברי הגאון בגין ציון בתשובות התדשות סי' קע"ד שדבריו סוכבים על מה שכתב בגין ציון מהדורא קמא סי' קס"ד שלא היה מצוי אצלי וסיימתי שצריך לעיין בגוף הספר אם הביא שיטת הרא"ש והטור ושלחן ערוך ח"מ סי' שנ"ט ואם הזכיר דעת הראשונים שפשטה מקובצת לכתובות ד' י"ט דמתבאר מדב"ק דמותר להציל עצמו בממון חבירו וכו' עתה על טוב יזכר שם ידידי הרב היקר ונכבד תם וישר מזפה את הרבים כש"ת מוהר"ר יוסף צבי לעוו המו"ל ספרי שדי חמד יצ"ו שבראותו באיזהו מקומן בס' שדי חמד שכתבתי שאין בידי הס' היקר בגין ציון הראשון שלחו לי למנה זכרה לו ה' לטובה ועיניתי שם וראיתי שפבר הזכיר דברי התוספות והרא"ש בבבא קמא ד' ס' שהבאתי בגדפס אלא שכתב שדעת רש"י היא דאסור להציל עצמו בממון חבירו והסביר בטעם הדבר לפי שלא נאמר הכלל דאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מהשליש עבירות חמורות אלא דוקא במצות שבין אדם למקום ברוך הוא ולא במצות שהם בין אדם לחבירו (והוא כמו שעלה על דעת הרב מוהר"י עיניאש שהבאתי בגדפס) וכתב שלשיטת התוספות והרא"ש דחוק מאד פירושם בדברי הש"ס וכתב שמרן המשנה למלה בפרשת דרכים תמה על שיטת רש"י דאין יתכן שיהא אסור להציל עצמו בשל חבירו הרי אין דבר עומד בפני פיקוח נפש והשיב שמלבד שדברי הגמרא נוחים יותר לפי פירוש רש"י ועוד שגם מסברא יש לומר פן שהרי ביומא דף פ"ה יליף ר' עקיבא דפיקוח נפש דוחה שבת דעבודה שדוחה שבת ופיקוח נפש דוחה עבודה כל שכן שדוחה שבת והרי פשיטא אף שהתירה התורה לחלל שבת מפני עבודת תמידין ומוספין מפל מקום לא התירה לגזול אם לא מצא תמיד אלא מן הגזל דהא סתמא אמרינן להוציא את הגזול ולא מחלקינן בין מצא אחר ללא מצא אחר הרי אף שהתירה התורה שבת מפני עבודה מפל מקום לא התירה ממון של אחרים וכיון דפיקוח נפש ילפינן מעבודה נאמר גם פן כמו שעבודה אינה דוחה את הגזל גם פיקוח נפש לא דוחה את הגזל והביא סמך לזה וגם כתב להוכיח שגם בממון גבוה אסור להציל עצמו והאריך קצת בזה (מד"ה וראיתי סמך וכו' והלאה) וסיים ויצא לנו מזה דלרש"י אין מצילין מן הספנה לא בממון חבירו ולא בממון גבוה אכל לתוספות והרא"ש מצילין ומדברי שאר ראשונים לא ראיתי בזה הכרע שהם כתבו המציל עצמו בממון חבירו חייב וכן כתב הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק פרק מן ואף שלא כתבו שאסור להציל מפל ש מקום אין הכרע ששיטת התוספות שהרי לא כתבו גם פן איפכא שאף שחייב מפל מקום מותר לכתחלה להציל עצמו (אמר המחבר עלץ לבי שמצאתי תנא דמסייע למה שכתבתי אני הדל בגדפס על דברי הגאון מוהרי"ץ הירש חיות שאין הכרח מדברי הרמב"ם שסובר שאסור להציל עצמו בממון חבירו עיי"ש בד"ה ומן האמור) אכן מלשון הראב"ד שם משמע ששיטתו כשיטת התוספות ומפל מקום גם ממנו אין ראיה גמורה דהוא מחלק בין למסור עצמו כדי להציל ובין מציל כשנוטל ממון חבירו מעצמו ולכן כתב דנדאי אינו מתחייב להניח להרוג את עצמו משום הצלת ממון חבירו אבל אם מותר לכתחלה ליטול ממון חבירו מעצמו להציל עצמו ממיטה עזין אין הכרע מדבריו ועיין בגמרי יוסף בהגזל בתרא עכ"ל ובסי' קס"ח הביא מה שהשיגוהו שני רבנים מדברי הטור וש"ע

ח"מ סי' שנ"ט ומסוגיא דכתובות ד' י"ט והובא גם מה שכתב בשיטה מקובצת וכתב
לפלפל בדבריהם ולחזק שיטת רש"י שאסור להציל עצמו במקום חבירו וסיים ואף
דלדינא נדאי פסקינן כפסק הטור וש"ע דמותר להציל עצמו במקום חבירו מכל מקום
הרנוחנו במה שחקרנו לידע דלאו כולי עלמא סברי כן ושם בד"ה (תשובה) הביא בשם
הרמב"ן דאיכא פרייתא דפליגי בה תנא קמא ור' מאיר דתנא קמא סובר דאין דבר עומד
בפני פיקוח נפש אלא עבודת גלולים וגילוי עריות ושפיות דמים ורבי מאיר סובר שגם
גזל עומד בפני פיקוח נפש ובכל זאת כתב דלדינא קמא לן כפסק הטור וש"ע דמותר
להציל במקום חבירו משום פיקוח נפש כנז"ל: אמנם ממה שכתב הגאון מוהר"ם שיק
בחלק יו"ד סי' שמ"ח מוכן שדעת הגאון בנן ציון היא לדינא פשיטת רש"י דאסור
להציל עצמו במקום חבירו משום פיקוח נפש והוא שכתב וז"ל תמיהני על הגאון מוהרי"ע
עטליגער אבד"ק אלטונא נ"י (מר ניהו המהבר שו"ת בנן ציון) שראיתי שבמכתב קכ"ג
(שבפלי שצה"נ) החזיק בדבריו ושגם הרא"ש והטור איכא למימר דסברי דלא הותר
גזל משום פיקוח נפש ונהרי בהדיא כתב הרא"ש בפירק הכונס סי' י"ב שאין דבר שעומד
בפני פיקוח נפש וכן כתב הטור בסי' שנ"ט ואם כן על פרחין וחי בהם קאי גם אגזל והא
דצריף ליתול על מנת לשלם משום דאין ההצלה תלויה בזה דאפילו ישלם לבסוף יציל
נפשו ולכך מתירין לו הקל קל וגזלה על מנת לשלם קל משלא על מנת לשלם ואם כן
אפילו נימא כמו שכתב הרב הנ"ל ולא ניחא ליה להסכים דעת רש"י לדעת שאר פוסקים
וסובר דרש"י פליג על זה מכל מקום הלכה פרייה ובתראי ומכל שכן שלא אדע אנה
ראה הרב הנ"ל שרש"י פוסק כן לדינא הרי גם רב חסדא בכתובות דף י"ט לפי דעת
הרב נ"י סובר כן ורבי פליג עליה דאין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש ורבי בתרא
הוא ואף למאן דאמר דעד רבא לא אמרינן הלכה פרייה מכל מקום כל הפוסקים פסקו
כהא דרבא דאנוסים מחמת נפשות רשאיים להעיד שקר מחמת אונס נפשות אם כן מוכח
שלא פדברי הרב שדרש לעצמו דוחי בהם קאי רק על חקות ומצות שבין אדם למקום
וכו' ואם כן אף אי רש"י סובר כן בדעת ר"ח מכל מקום לא סבירא ליה כן לדינא וכן
כתב הראב"ד בפירק ח' מנזקי ממון (נראה דצריף להיות מהלכות חובל ומזיק עיי"ש
בפירק ח' הלכה ד') דגם בגזל פשיטא דאינו עומד בפני פיקוח נפש וכן כתב הרמב"ן
במלחמות בפירק הגזל ומאכיל דאף שאין דבר עומד בפני פיקוח נפש מכל מקום צריף
לשלם דלא אמרו לא ימסור וינהרג אלא ימסור וישלם ולכך מחייב הרי"ף בנשא ונתן
ביד וזו גם כן דעת הרמב"ם פדכתב התוספת יום הפיפורים ביומא דף פ"ב: וגדולה מזו
כתב בתוספת יום הפיפורים שם (בסוגיא דדף פ"ב ע"ב בד"ה ואם אומרים) דשרי אפילו
לחבול בחבירו לעונן עינו או לקלקל לו שאר אבר כדי להציל עצמו ומזה נראה דמה
שכתב הסמ"ע בסי' שפ"ח ס"ק י"ט דלכתחילה אסור למסור במקום סכנה הפונה שאסור
למסור על מנת שלא לשלם הואיל ואין ההצלה תלויה בזה ולא קשיא קושית התוספת
יום הפיפורים ובנמוקי יוסף ובשלטי הגבורים פירק הגזל ומאכיל בשמעטא דמסור כתבו
דרש"י ובעל העיטור סוברים פהראב"ד ואם כן מבואר דרש"י סובר מותר להציל עצמו
מסכנה במקום חבירו דגם גזל אינו עומד בפניפיקוח נפש ועל פרחין לומר בדעת רש"י
כמו שכתבתי בסימן הקודם וכו' וכן כתב בתשובות מיימוני לסדר גזיקין סי' כ' דגם גזל
אינו עומד בפני פיקוח נפש וכו' אלו תנן דברי הגאון מוהר"ם שיק שם דמתבאר ממה

שכתב בשם הגאון בנגן ציון שדעתו להלכה דאסור לגזול כדי להציל עצמו מן הסכנה והוא היפך ממה שכתב בתשובה בבנגן ציון סי' קס"ח דלדינא קיימא לן כפסק הטור וש"ע דמותר וישם בסי' שמ"ז הביא גם כן שיטת הגאון הנ"ל דלרש"י אסור להציל עצמו מסכנה במקומו חבירו והאריזו לסתור זה דלא יתכן שיהא גזל עומד בפני פיקוח נפש ופירוש בכונת רש"י שגני דרכים עיי"ש דב"ק גם בספרו בנגן ציון הנ"ל בסי' קס"ט נראה שנוטה דעתו לפסוק דאסור לגזול משום פיקוח נפש שכתב להסביר טעמו של רש"י שפסק שאסור שהוא על פי הברייתא שהביא הרמב"ן דלתנא קמא רק שלשה דברים עומדים בפני פיקוח נפש עכומ"ז גלוי עריות ושפיות דמים ולרבי מאיר גם גזל עומד בפני פיקוח נפש וביאר שרבי יהודה ור' יוסי (בעובדא דהווי אזלי בארחה ואחזו לר' יהודה בןלמוס קפחיה לרועה ואכל לריפתיה ואמר לו ר' יוסי קפחית את הרועה וכו' כמובא ביומא דף פ"ג ע"ב) פליגי בפלוגתא דתנא קמא ורבי מאיר שבברייתא הנ"ל דסתם תנא קמא דרבי מאיר הוא ר' יהודה וכו' ואם כן יש לומר דרבי יהודה דקפח לרועה אזיל לשיטתו שמוותר לגזול משום פיקוח נפש ור' יוסי סובר כר' מאיר שאסור לגזול משום פיקוח נפש ולכן אמר ליה קפחתי לרועה וכו' וסיים ולפי זה אתי שפיר דפסק רש"י דאסור להציל עצמו במקומו חבירו קיימא לן דכי פליגי ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי וכל שכן כשגם ר' מאיר סובר כפנותיה ומשום הכי מוקים רש"י סוגית הש"ס בבבא קמא דף ס' בהכי דאסור לגזול משום פיקוח נפש אלו דב"ק שם הנה רואה שהראיה פנים מסבירות בהלכה דאית לן למינקט דאסור לגזול משום פיקוח נפש ולולא דבריו שהביא בשמו הגאון מוהר"ם שיק הנ"ל הייתי דוחק לומר שכתב כן ליישב פסק רש"י אבל לדינא מודה דנקיטינו כדפסקו הטור והשלחן ערוך דמותר אבל מדברים שבכתב שהביא הגאון מוהר"ם שיק נראה שסובר להלכה דאסור ומפל מקום לגבי דיון נדאי אית לן למינקט דמותר כמו שכתבתי בנדפס שכן דעת הרבה פוסקים ועוד הוסיף על זה הגאון מוהר"ם שיק כמה מהראשונים דסברי הכי כנז"ל: והנה פבד ידי הגאון מוהר"ר רפאל שפירא יצ"ו אבד"ק באברוסק יע"א כתב אלי וז"ל הנני פותב את אשר העירתי בדברי כת"ר שיח'י הנה ראיתי שהאריזו בקונטרס הפללים (מערכת אל"ף אות ט"ז) אי מותר גזלה במקום פיקוח נפש והאריזו שם בדברי הירושלמי (שבת פי"ד ה"ד וע"ג פ"ב ה"ב) דקאמר שם אמ"ר חנינא ז"א שאין מתרפאין מש"ד דתנינו תמן יצא רובו אין נוגעין בו וכו' לא סוף דבר שאמר לו הרוג את איש פלוני אלא אפי' חמוס את איש פלוני ומשמע לכאורה דבגזלה נהרג ואל יעבור אולם איני יודע מאי אולמא דהירוש' הנ"ל מהא דאי בב"ק דף ס' דאסור להציל עצמו במקומו חבירו דפירשו הראשונים ז"ל דהיינו אדעתא דליפטר מתשלוּמין אלא יציל עצמו וישלם כמ"כ יש לפרש הירושלמי הנ"ל דהא דקאמר דלחמוס את פ' אסור במקום פקו"נ היינו בלא תשלוּמין אבל אם משלם אח"כ מותר ואף על גב דאיתא בב"ק דס"ב חמסן יהיב דמי גזלן לא יהיב דמי הא פירשו התוס' שם דקאי על הברייתא דסנהדרין דף כ"ה אבל בקרא גם חמס מייירי דלא יהיב דמי עיי"ש.

וא"כ יש לומר דהירו' לישנא דקרא נקט (וכמ"ד בע"ג דנ"ח ובחולין דף קל"ז אגא דכתיב קאמינא) ואע"ג דיש לה"ק למה נקט לישנא דקרא פניו דיש לטעות בזה ולומר דלישנא דחכמים נקט דאפי' יהיב דמי אסור במקום פיקוח נפש נ"ל דריבנותא גדולה קמ"ל בהא דקאמר לחמוס פלוני דנר' דהא דאיתא בירוש' לא סוף דבר וכו' הוא סוף מימרא

דר' חנינא הנ"ל ור"ח אַזְוִיל לְטַעֲמִיהָ דְאִיתָא בַּמ"ר בְּרֵאשִׁית פּל"א אֵינָה חֲמֵס וְאֵינָה גְזוּל אר"ח חֲמֵס שְׁאִינוּ שְׁנָה פְּרוּטָה וְגְזוּל שְׁשׁוּנָה פְּרוּטָה וְכֵּף הִי אֲנָשִׁי הַמַּבּוּל עוֹשִׁין הֵיָה אַחַד מֵהֶם מוֹצִיא קְנוֹפְתוֹ מִלְּאָה תְּנַרְמוּסִין וְהִי זֶה בָּא וְנוֹטֵל פְּחוֹת מְשׁוּנָה פְּרוּטָה וְזֶה בָּא וְנוֹטֵל פְּחוֹת מִש"פ עַד מְקוֹם שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִין וְכו' וְכֵן אִיתָא בִּירוּש' ב"מ פ"ד ה"ב ע"ש הָרִי דס"ל לְהִירוּש' ור"ח דְּפְחוֹת מִש"פ מִקְרִי חֲמֵס וְזֶהוּ דְקָאֵמַר דְאַפִּי לְחֲמוּס פְּלוּנִי דְהֵינּוּ פְּחוֹת מִש"פ אֲסוּר בְּמְקוֹם פְּקוּ"נ (דְּגַם פְּחוֹת מִש"פ אֲסוּר מֵה"ת כְּדֵאִיתָא בְּהֶרֶמְב"ם וּש"ע ס' ש"מ"ח וּש"מ"ט) מִיָּהוּ דְנוֹקָא שְׁלֵא ע"מ לְשַׁלֵּם אֲבָל ע"מ לְשַׁלֵּם י"ל דְמוֹתֵר דְּגַם פְּחוֹת מִש"פ יָכוֹל לְשַׁלֵּם ע' ב"מ דָּף נ"ה וּבִש"מ שָׁם.

וְקָרוֹב בְּעֵינֵי לוֹמַר דְּהִירוּשְׁלָמִי מְפָרֵשׁ גַּם בְּרֵייתָא דְסַנְהֶדְרִין הַנְּ"ל דְּהָא דְהוֹסִיפוּ חֲמֵסִין הֵינּוּ פְּשָׁגְזוּלוּ פְּחוֹת מִש"פ דְּמֵהֶתוּ אֵינָן נְפֹסְלִין רַק מְדַרְבְּנָן נְפֹסְלִין. וְלֹא ס"ל לְהִירוּ' דְחֲמֵסִין הֵינּוּ דְיָהִיב דְּמֵי אִפִּי בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים וּמִשׁוּ"ה קָאֵמַר שְׁפִיר דְאַפִּי לְחֲמוּס פְּלוּנִי אֲסוּר וּמִיָּרִי כְּשֵׁלֵא יָהִיב דְּמֵי כִּמ"ש וְע' סַנְהֶדְרִין דָּף כ"ז וְתוֹס' קִידוּשִׁין דָּף מ' ד"ה וִי"א וְתוֹס' ב"מ דָּף ה' ד"ה בְּלֹא וְדוּק וְלִכְאוּ' י"ל דְּהָא דְקָאֵמַר ר"ח דְּחֲמֵס הֵינּוּ פְּחוֹת מְשׁוּנָה פְּרוּטָה זֶהוּ דְנוֹקָא לִב"ן דְּלִדְיָדִין גַּם פְּחוֹת מִש"פ הֵינּוּ מְמוֹן כְּדֵאִי בְּסַנְהֶדְרִין דָּף נ"ט וּנ"ז דְּהָא קָאִי עַל קְרָא דְמִלְּאָה הָאֲרִץ חֲמֵס דְּמִיָּרִי בִּב"ן אֲבָל לְיִשְׂרָאֵל לֹא מִקְרִי פְּחוֹת מִש"פ חֲמֵס וְכֵן מְצֵאתִי בִּס' לְבוּשׁ הָאוֹרָה שִׁכ"כ עִי"ש אֲבָל לִפְעַ"ד אֵינּוּ נֵר' כֵּן דָּאִי ס"ל לר"ח כִּגְמ' דִּילָן דִּבְב"ן אֵין נ"מ בֵּין פְּרוּטָה לְפְחוֹת מִש"פ א"כ הִיאָף קָאֵמַר וְזֶה נוֹטֵל פְּחוֹת מְשׁוּנָה פְּרוּטָה שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיא בְּדִין הָא בִּב"ן גַּם פְּחוֹת מְשׁוּנָה פְּרוּטָה יָכוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּדִין.

אַלָּא מוֹכַח דִּס"ל לר"ח וְהִירוּ' דְּגַם בִּב"ן יֵשׁ חִילּוּק בֵּין פְּרוּטָה לְפְחוֹת מִש"פ כְּמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל וְאַפ"ה מִקְרִי חֲמֵס וְא"כ ה"ה בְּיִשְׂרָאֵל מִקְרִי חֲמֵס לְדִידִין בְּפְחוֹת מְשׁוּנָה פְּרוּטָה. וְע' סַנְהֶדְרִין דָּף ק"ט.

וְרָאִי מְצֵאתִי לְזֶה דְּהָא בְּעִירוּבֵין שָׁם דָּף ס"ב אֲמַרִּין דְּשׁוֹכְרִין מִן הַע"ג אִפִּי בְּפְחוֹת מִש"פ מְשׁוּם דִּלְע"ג אֵין נְפִיקָא מִיָּנָה בֵּין פְּרוּטָה לְפְחוֹת מִש"פ עִי"ש וּבִירוּ' דְּעִירוּבֵין פ"ו ה"ג אִיתָא עַד הֵיכָן (כְּפֵהָ יָתֵן לְהַע"ג בְּשִׁכְרוֹת רְשׁוּתוֹ) יֵיבֵא כִּי דְמַר ר"י בְּשֵׁם ר' מְנָא בַר תַּנְחוּם ר"א בְּשֵׁם ר' יוֹחָנָן אֵין קַרְקַע נִקְנָה בְּפְחוֹת מִש"פ.

מִקְלָתָא דר' יַעֲקֹב ב"א אוֹמַר אִפִּי בְּאַגּוּז אִפִּי בְּתַמְרָה הָרִי דִּס"ל לְסִתְמָא דִּירוּ' דְּגַם בַּע"ג בְּעֵינָן שְׁיִשְׁפֹּר בְּפְרוּטָה וְלֹא כְּגַמְר' דִּילָן וְאֵם כֵּן מוֹכַח דִּס"ל לְהִירוּ' דְּגַם בִּב"ן יֵשׁ חִילּוּק בֵּין פְּרוּטָה לְפְחוֹת מִש"פ כִּמ"ש.

וְנֵר' דְאַפִּי לר' יַעֲקֹב ב"א דְאֵמַר אִפִּי בְּאַגּוּז אִפִּי בְּתַמְרָה ה"ט דְּמוֹעִיל לְאוּ מְשׁוּם דִּס"ל דְּסָגִי בְּפְחוֹת מִש"פ אֲלָא מְשׁוּם דִּש"פ בְּמַדִּי כְּדֵאִיתָא בְּקִידוּשִׁין ד' י"ב דְּהֵי קִידוּשִׁי סָפֵק מֵה"ט וּמִשׁוּ"ה בְּשִׁכְרוֹת ע"ג דְּהִקְלוּ בֵּה הֵי קִנְיָן וְדָאִי מֵה"ט.

הֵנָּה בְּרַנּוּ בִּס"ד דְּמֵהִירוּ' אֵין רֵאִי דְאֲסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבִירוֹ הֵיכָא שְׂדַעְתוֹ לְשַׁלֵּם דִּי"ל דְּמִיָּרִי ע"מ שְׁלֵא לְשַׁלֵּם אֲבָל בְּשְׂדַעְתוֹ לְשַׁלֵּם מוֹתֵר גַּם לְהִירוּ' כְּדַעַת הֶרֶאשׁוּנִים ז"ל אֲמַנְם ר"ח דְקָאֵמַר בְּכַתְּוִבוֹת דָּף י"ט דְקִסְבַּר ר"מ עֲדִים שְׁאֲמַרוּ לְהֵם חֲתָמוּ שְׁקַר וְאַל תְּהַרְגוּ יְהַרְגוּ וְאַל יִחְתָּמוּ שְׁקַר צ"ל דִּס"ל דְּגַם בְּדַעְתָּם לְשַׁלֵּם יְהַרְגוּ

דאל"ה לא היו נעשים רשעים ולא היו נפסלים לעדות בזה כיון דהמעשה בעצמה בזה שחתמו עבדו כדיון ומה שהביא כת"ר בשם הגאון ח"ס ז"ל משום דעכ"פ הי' להם לשלם להו מפיסם אחר שחתמו.

הוא דבר תימא וכי בשביל שלא שלמו יהיו נקראים רשעים לפוסלן לעדות אלא מוכח דס"ל לר"מ דאפי' דעתם לשלם יתרגו ואל יחתמו שקר מדינא משום דר"ם אגיל לטעמין בברייתא חיצונית דס"ל דעל הגזל יתרגו ואל יעבור כמ"ש הרמב"ן ז"ל שם בשם א"ד ע"ש ונר' דטעמו דר"מ הוא משום דס"ל דגזל הוא מאבזירייהו דש"ד פדאי' בב"ק דף קי"ט פל הגוזל את חברו ש"פ פאילו נוטל נשמתו ממנו וכו' נאפי' יהיב דמי בדיליף שם מקראי דמחמס בי' אשר שפכו דם נקי בארצם ע"ש ומה שהק' הרשב"א ז"ל (הובא בש"מ פתובות שם) על הא"ד דא"כ מאי פריה שם רבא על ר"ח השתא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרינן להו זילו חתומו ולא תתקטלון דאמר מר אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ אלא ע"ג וג"ע וש"ד בלבד השתא דחתמו אמרינן להו אמאי חתמיתו.

והשתא הא ר"ח טעמא דר"מ קא מפריש ולדידיה הא ס"ל דמשווי נפשיהו בהא רשיעי וכו' עיי"ש לפענוד"נ דשפיר מקשה רבא דהא איתא בסנהדרין דף כ"ו הנהו קבוראי דקבור נפשא ביו"ט ראשון של עצרת וכו' נאכשרינהו ר"ה ברי' דר"י א"ל ר"פ וקא רשעים נינהו סברי מצוה קא עבדי וכו' עיי"ש.

הרי אע"ג דעברו עבירה ונדאית מ"מ כיון דאיכא למיטעי בזה דבהיתר עבדי לא נעשו בזה רשעים וכשרים הם לעדות. וכן אמרינן בב"מ דף ה' לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו וע' תוס' סנהדרין דף כ"ה ד"ה מעיקרא.

ובד' כ"ד תוס' ד"ה נאלו ותוס' ב"מ ד' ע"ב ד"ה שטר. וא"כ ה"נ אע"ג דר"א סבר דעל הגזל יתרגו ואל יעבור מ"מ הא נדאי יש לטעות בזה ולומר דיעבור ואל יתרגו דהא אלו אתו לקמין דרבנן הוו אמרי לי' דיעבור ואל יתרגו וא"כ במאי דעברו ולא נהרגו אינם נעשים רשעים וכשרים לעדות אפי' לר"מ.

ונהו שמקשה רבא השתא אילו אתו לקמן לאימלוכי אמרינן להו זילו חתמו וכו' וא"כ נדאי יש לטעות בזה נאיך אמרינן להו אמאי חתמיתו פי' דהאיך נפסלין בזה אפי' לר"מ כיון דסברי דבהיתר קא עבדי כמ"ש ונהו לפי הנר' פליגי בזה גם ר' יהודה ור' יוסי ביומא דף פ"ג יהודה קפחין לרועה נאכלי' לרפתא ור' יוסי אמר לו קפחת את הרועה ולכאורה קשה הא אחזי' בולמס לר' יהודה והוי פקו"נ והאיך אמר לו ר"י קפחת את הרועה דמשמע דלאו שפיר עביד בזה ר' יהודה ומשמע דר' יוסי סבר כר"מ דגזל לא הותרה משום פק"נ ור' יהודה סבר דהותרה כרבנן דפליגי עלי' דר"מ ונהו בעובדא דחסיד אחד (ב"ק דף פ') דקאמר שם יודע אני שאין בי עון אלא עון אותו העוץ בלבד שעברתי ע"ד חברי ונהביא כת"ר מ"ש הרב המאירי ז"ל שם (הובא בש"מ שם) דאע"פ שבמקום פק"נ הותרו האיסורין להתרפאות בהם דבר שנאסר מפני תקנה ומחשש פסידת אחרים ראוי להחמיר ביותר עכ"ל.

ונר' דאותו חסיד ס"ל ג"כ כר"מ דגזל לא הותרה משום פק"נ משו"ה אסור להתרפאות בהם כיון דאיכא פסידא לאחרים. אבל אי נימא כרבנן דהותרה גזל משום פק"נ בנדאי

לא הי' בו עון דעזי וְאֲדַרְבָּה מְחַנְיָב הי' לעשות פן משום פק"נ וכמ"ש מוהרש"ל ז"ל ביש"ש דאם אינו עושה פן מתחייב בנפשו ומ"ש כת"ר דהכא שאני דהוא דבר שלא נתן לתשלומין דאינו ידוע משדה של מי אכלה וכמה אכילה פדי שיוכל לשלם אח"כ וכיון דלים בתשלומין משו"ה אסור לפע"ד פיון דרבנן ס"ל דגזול נדחה מפני פק"נ א"כ אפי' במקום שא"א לשלם נמי מותר לגזול במקום פק"נ דהתשלומין אינם מעכבים הפק"נ.

רק דמחנניב לשלם אח"כ אם אפשר לו לשלם אבל אם א"א לו לשלם לא נדחה הפק"נ בשביל זה. וע"כ צ"ל דאותו חסיד ס"ל כר' מאיר וכמ"ש.

ונ"ל ראי' לזה מדברי הגאון ז"ל שיהובא בש"מ בב"ק שם וז"ל ת"ר מעשה בחסיד אחד גרסי' וחסיד זה הוא ר"י בן בבא דהכי מפרש לה בבב"ב שיעברתי ע"ד חב"ר שהיו אומרים אין מגדלין כל עיקר וסמכתי ע"ד ר"ג גאון ז"ל עכ"ל ואינו מוכן לכאורה היאך מביא ראי' מזה דאותו חסיד ר"י בן בבא הי' אבל לדברינו א"ש ד' הגאון ז"ל.

דקא לפמ"ש מוכח ממ"ש שיעברתי ע"ד חב"ר דס"ל כר"מ דגזול לא הותרה במקום פק"נ וא"כ לא מצינו למימר דאותו חסיד הי' ר' יהודה בר' אלעאי (דהוא סתם ר' יהודה) דקא ר' יהודה ס"ל כרבנן דגזול נדחה מפני פק"נ כדמוכח מהא דקפחתי לרועה הנ"ל.

והרי אמרי' בב"ק דף ק"ג דכל היכא דאמרי' מעשה בחסיד אחד או ריב"ב או ר"י בר' אלעאי וכיון דלא מצינו למימר דאותו חסיד הוא ר"י בר' אלעאי הוא א"כ ע"כ ר"י בן בבא הוא וא"ש ד' הגאון ז"ל ובירושלמי דסוטה פ"ט הי' איתא להדיא דאותו חסיד ריב"ב הנה.

אבל בתמורה דף ט"ו נר' לכאורה דמספק"ל להגמרא בזה אי הוא ריב"ב או ר"י בר' אלעאי ע"ש ומזה נ"ל לומר דמדר"י אין ראי' דס"ל דגזול נדחה מפני פק"נ דיש לפרש קפחתי לרועה לא שחטף ממנו הלחם אלא קפחתי בדברים שמצינו לשון קיפוח בדברים כמו שאמר ר"י בקידושין דף נ"ב לקפחני בהלכות הן באים ובגטין דף כ"ט איתא קפחינהו ר"ס לתלתא רבנן סמיכי וה"נ י"ל שדבר עם הרועה הרבה עד שנתן לו הרועה הלחם או הרשהו ליקח וא"כ לא גזול הוא והוא כעין פי' הרצה"ח שהביא כת"ר ולדברינו מיושב קושיות כת"ר מפרש"י ז"ל.

דיש לפרש ג"כ מ"ש רש"י ז"ל כפאו היינו בדברים וכמ"ש רש"י ז"ל בכתובות דף נ"ג ד"ה אכפני ור' יוסי דאמר לו קפחת את הרועה היינו משום דלא נתן לו בלב שלם וכ"מ מדאמר ר"י אני קפחתי את הרועה ואתה קפחת את העיר פלו וע' ב"מ דף כ"ב וע' רמב"ם פ"ה מה' גזלה ה"ט ובהשגות הראב"ד ז"ל שם ובש"מ ב"מ דף ה' ד"ה לא תחמוד ודוק ועוד יש להאריך בזה הענין ואכ"מ ודי בזה ויקבל כת"ר החו"ש מאה"ש ככל חפץ לבב כת"ר שי' וכאשר איותה לו נפש ידיו הדו"ש באהבה מברכו בכל טוב רפאל בהגאון מוהר"א ליב שפירא זללה"ה: גם ידידי הרה"ג מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו כתב לי בענין זה על מה שכתבתי דנרא' מדברי רש"י בב"ק דף ס' ע"ב בד"ה ויצילה דלא הותר משום פיקוח נפש להציל עצמו בממון חבירו וכו' וז"ל במ"ש בד"ה אין לה דבר וכו' לכאורה קשה לרש"י מאי פריה שם למ"ד למיקלי מאי אבע"ל להני תרי קראי הא י"ל דאשמעי' דלא הי' לו לשלם במזומן משו"ה שלח לסנהדרין

ואסרו אכל אלו הי' לו מְזוּמָן הַי שְׂרִי וי"ל דְּלֹא מִסְתַּבֵּר לְחַלֵּק בֵּין מְזוּמָן לְאִינוּ מְזוּמָן דַּאי שְׂרִי בְּמְזוּמָן מְשׁוּם פַּק"נ שְׂרִי גַם בְּאִינוּ מְזוּמָן בֵּינוּ דְדַעְתּוֹ לְשַׁלֵּם אֶף לַפִּמְש"כ בַּד"ה וְהַרְבֵּי דִּישׁ מִחֻלְקִים בְּזֶה הַדְּרָא הַקְּוִשְׂיָא ד"ה וּמִן הַקְּשָׁה אַפְרַש"י בְּיוֹמָא (פ"ג) דְקַפְחִי בַע"כ הָא לְדִידֵי אָסוּר לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבִירוֹ וי"ל בְּפִנּוּי גַם לְרַש"י שְׂרִי עי"ל בְּנֻדְאֵי פַק"נ גַם לְרַש"י שְׂרִי לְהַצִּיל עֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן חֲבִירוֹ וְהֵתֵם בְּשִׂאלַת דַּה"מ ע"ה הי' רַק סָפַק פַּק"נ דְּבַלָּא שְׂרִיפַת הַגְּדִישִׁים גַּם אֶפְשָׁר יִצְלִיחוּ נִגְדָם לְכַף אָסוּר דְּבִסְפַק אֲמַרִי אִזְקִי מְמוּנָא בְּחֻזְקַת מָרָא עי"ל דְּרוּעָה עֲכוּמ"ז הי' דַּבְּפַק"נ לְכו"ע שְׂרִי גִזְלַת עֲכוּמ"ז עַכ"ד יצ"ו: וידידי הגאון מוהר"ר יוסף לערנער יצ"ו אבד"ק וואלטישסק פתב לי בענין זה ונ"ל באות ט"ז האריף אם מותר להציל עצמו בממון חבירו בפק"נ ומדוע לא העיר נמי מהא דסוף פ' בן סורר ומורה וברמב"ם פ"א מהל' רוצח הי"ד ובחו"מ סי' תכ"ו שמתחייב לשפוך אחרים להציל חבירו ואם לאו עובר על לא תעמוד וכו' הרי דמשועבד ממונו להצלת חבירו וממילא ק"ו נמי דרשות ביד המסוכן להציל עצמו ואם לאו עובר על לא תעשה ועיין יורה דעה סי' קנ"ז בהג"ה דמתחייב ליתן כל ממונו ולא יעבור על לא תעשה ועיין פ"ת סק"ד ועיין בשו"ת פ"ח התדשה ס' נ"ח ועיין בספר ב"מ בצלעות הבית בסוף ספרו ועיין בסמ"ע ח"מ סי' תכ"ו סק"ב ויש להאריך הרבה בזה ואכ"מ עכ"ד יצ"ו ובס' היקר אבן שתייה לדידי הג' אבד"ק לוצין יצ"ו שנדפס מקרוב ראיתי בסי' ס"ג שמתפלפל בחכמתו בדין זה (אם מותר לגזול משום פיקוח נפש) והסוגיא שזה זכרתי בנדפס (דכתובות ודבבא קמא והירושלמי) ודברי איזה מחברים שהבאתי שם הביאם גם הגאון הנ"ל יצ"ו ושקיל וטרי בזה עי"ש דב"ק: והנה בנדפס פתבתי (בדף ז' ע"ד בד"ה וראיתי) בשם הרב מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו לבבא קמא ד' ס' דמציינו בירושלמי פרק שני דעבודה זרה הלכה ב' שאמרו לא סוף דבר האומר הרוג את פלוני אלא אפילו אמר חמום את פלוני חייב למסור נפשו משמעות לשון זה הוא שפן אמרו בפירוש בירושלמי אמנם המעיין בגוף דברי הירושלמי שם ובסוף פרק שמנה שרצים ישר יחזה דלא סייעו בירושלמי פן (חייב למסור נפשו) אלא אמרו לא סוף דבר וכו' אלא אפילו אמר חמום את פלוני עכ"ל ותו לא אלא שהרב פני משה הבין שהכונה לומר שגם אם אומרים לו חמום את פלוני חייב למסור נפשו והרב מוהרצ"ח נמשך אחר פירוש זה וכן הבינו כמה וכמה גדולים: אף עתה השגתי ספר מי שלמה לדידי הג' מר דיינא במינסק יצ"ו וראיתי שם דבר נחמד ולפי הנראה הוא האמת בפירוש לשון הירושלמי ואעתיק דבריו פלשונו וזהו (בנימוקיו על הש"ס בדף כ"ו ע"ב) ירושלמי סוף פרק שמנה שרצים אין דוחין נפש מפני נפש לא סוף דבר כשאומר לו הרוג את פלוני אלא אפילו חמום את פלוני ונדחקו בזה המפרשים דאיהו יתרג ואל יעבור על חמס ונהרי פלל פללו דאין לה דבר אלא שלשה המינויים שיעמוד בפני פיקוח נפש ונראה דהו (דהכי) פירוש לא סוף דבר כשאומר הרוג את פלוני ואם לאו אהרצה אפילו חמום את פלוני ואם לאו אחמסך אסור להציל את ממונו בממון חבירו עכ"ד יצ"ו והוא פירוש ישר ונכון לפי סיגנון לשון הירושלמי כמות שהוא לפנינו: ובספר יפה ללב חלק שמיני (למר קשישא הרה"ג מוהרי"ץ פאלאג"י יצ"ו) ראיתי עתה (תרג"ח) בחלק יו"ד סי' רנ"ג שעל מה שכתב מרן בעל הבית ההולך ממקום למקום וכלו מעותיו בדרך ואין לו מה יאכל יטול צדקה וכשיחזור לביתו אינו חייב לשלם פתב על זה ונ"ל ואינו חייב לשלם היינו שנתנו לו

מדעתם אבל אם אין לו מה יאכל וגב שלא מדעת בעלים דמותר לגנוב משום פיקוח נפש על זה חייב לשלם כמו שכתב הרב אהלי יהודה נאגא"ר דף קכ"ג ע"ג דלא פהרב מלאכת הקודש פרשת קדושים עכ"ל ונראים הדברים ששניהם מודים דמותר לגנוב משום פיקוח נפש ומחלוקתם היא על התשלומין ומתוך מה שהבאתי בנדפס בענין זה מתורתן של רבותינו ראשונים ואחרונים עין רואה שכן שורת הדין מחייבת לשלם אחר כך ואין הספרים הג' מצייתים אצלי ומסתמא כבר הובאו דב"ק באהלי יהודה: אמר המחבר כבר גליתי דעתי וכן דעת כל גדולי ישראל שמיזם שגלינו מארצינו מצוה עלינו לשמור חוקי ונמוסי המלכות אשר בקרבם אנחנו יושבים והדבר פשוט וכל הדברים בכניצא בזה אף משום דרוש וקבל שכתב להבין אף היו בזמנים העברו בזה: ר') אחיו וכן אחיה אם משמע למעט אדם שאינו פשוט ענין מה שכתבתי בנדפס מערכה זו אות ת"ג ויש חסור לשון שם במה שכתוב בשורה מ' ויהא שרי לן להלוות ברבית לרשע חלילה והס מלהזכיר ע"כ ויש לסיים שהרי מבואר הוא בטור יו"ד סימן קט"ו דדוקא למומר שפפר בעיקר (ואינו מאמין בהשם בורא שמים וארץ) מותר להלוותו ברבית אבל לישראל רשע בעלמא אסור להלוותו ברבית ומבואר בדברי מרן הב"י שם שכן דעת הרבה מן הראשונים וגם במומר זה יש אוסרים כמו שכתב מרן שם בשם ההגהות ובשם המרדכי שכתב פן בשם רש"י אלא שכתב מרן דלא חיישינו לסברתם נגד כל הגי רבנואמא והוסיף מרן דלא דוקא למומר שפפר בעיקר הוא דשרי להלוות אלא גם לש"מ אם הוא להכעיס מותר להלוותו ברבית והפוסקים שכתבו מומר לעכומ"ז מילתא פסיקתא נקטי דסתם מומר לעכומ"ז הוא להכעיס ובזה נחלק עליו הרב בית חדש עי"ש לכו"ל עלמא מיהא לסתם רשע אסור להלוות ברבית דלא מפני שהוא רשע יצא מפלל אחיה: וראיתי להרב מוהר"י אברבנאל בפ' פי תצא (סי' כ"ג ט"ז) בהתשובה השנית על תלוות חכמי האומות על הלוואה ברבית לנכרי כתב דלא התיר השי"ת כי אם לנכרי שהוא מז' אומות ולא כל שאינו מזרע יהודים נקרא נכרי כי לזרע אדום לא יאמר נכרי כי הוא נקרא אח פדכתיב לא תמעב אדומי כי אחיה הוא ונקלל בלא תשיף לאחיה וכן ישמעאל ושאר אומות לא נקראו בשם נכרי ולנכרי שהוא מז' אומות אינו מגונה לקחת ממנו רבית כיון שהוא עשה שלא כהוגן וכו' עי"ש ואם זרע אדום נקלל באחיה כ"ש איש מזרע היהודים אעפ"י שהוא רשע ועם כי צריף עיון אם היו דבריו מכוננים להלכה שהרי במומר שפפר בעיקר דעת כל הגי רבנותא שמותר להלוותו ברבית ולדברי מרן הב"י בשאר מומר להכעיס נמי הדין כן שמותר להלוותו ברבית לדעת הגי רבנותא והיכי נימא פנ"ל מפל מקום לפי דרכנו למדנו דגם אדומי נקרא אחיה כפתיב מפניו וא"כ אף יתכן למעט רשע ממלת אחיה ומה שכתבו הפוסקים למעט מומר לענין רבית מדכתיב אחיה ומומר לאו אחיה יתכן שפוננתם דלגבי רבית דתלי רחמנא בוחי אחיה אין המומר לעכומ"ז נקרא אחיה לענין זה לפי שאין אתה מצווה להחיותו אבל בשאר מצות דעלמא אפשר דמודו דבכלל אחיה הוא וצ"ע: ומצאתי שהרא"ם בס' היראים סובר בסברא שהביא הרב המרדכי דאחיו ממעט רשע ובדבריו מתיישב מה שהקשיתי בנדפס שם מדאסור להלוות ברבית לרשע וכתבתי דאין לומר דחד גלי קרא לנכרי תשיף מפלל דלישראל פלל לא אף לרשע דכיון דכתיב ברבית אחיה וישראל רשע בכלל גילף מינה לכל מקום שנאמר אחיו דגם רשע בכלל ולפי מה שכתב הרא"ם הא לא קשיא וגם מה שכתבתי שם דמה שהביא

בְּמִרְדְּכִי דְאַחִיָּה מִשְׁמַע יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁר לָמַד כֵּן מִדְּאֲמָרֵינוּ וְנִקְלָה אַחִיָּה לְעֵינֵיהָ כִּינּוּן שְׁלֵקָה הָרִי הוּא אַחִיָּה דְמִשְׁמַע דְהֵן בְּעוֹדְנוּ בְּרִשְׁעוֹ לֹא מִיִּקְרִי אַחִיָּה כֵּן פְּתַב הֲרָא"ם בְּתוֹף דְּבָרֵי אֲמָנָם מַה שְׁהִקְשִׁיתִי שָׁם מִהֲנִמָּה דְכְתִיב כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחָיו וְכֵן מִיבּוּם דְכְתִיב לְהִקְיָם לְאֲחָיו שָׁם וְכִי לֹא יִהְיֶה דֵינִים אֵלּוּ בְּיִשְׂרָאֵל רִשְׁעָ עִי"ש עוֹד לֹא נִתְיַשֵּׁב בְּדְבָרֵי הֲרָא"ם וְהִנְנִי מְעַתִּיק דְבָרֵי קִדְשׁוֹ בְּשִׁפְתֵי מְקוֹמוֹת שְׂרָאִיתִי שְׂדַבְרָ בְּזָה וְהֵם.

א.

בְּעֵמּוּד הִירָאָה סִי' ט"ל פְּתַב וְז"ל צְנָה הַקַּב"ה לֹא תִשְׁנָא אֶת אַחִיָּה בְּלִבְבָהּ וְתִנְיָא יָכוֹל לֹא יִכְנּוּ וְלֹא יִסְטָרְנוּ וְלֹא יִקְלָלְנוּ ת"ל בְּלִבְבָהּ בְּשִׁנְאָה שְׂבַלְבַל הַפְּתוּב מְדַבֵּר וְכוּ' זְהוּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לֹא תִשְׁנָא אִינְהָ רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָה אַחִיָּה בְּלִבְבָהּ שְׂתֵאֲמַר בְּלִבְבָהּ כֵּן עָשָׂה פְּלוּנִי דְבָר שְׂלֵא פְּהוּגֵן אֱלָא הוֹכַח תּוֹכִיחַ לוֹ וְתוֹכִיחְנוּ וְתֵאֲמַר לוֹ כִּף שְׂמַעְתִּי אוֹמְרִים עָלֶיךָ אִם הוּא מְשִׁיב שְׁקָר אֲמָרוּ לֵךְ חֲנָם חֲשַׁדְתַּנִּי אִם אִינְהָ יוֹדַע שְׂשִׁקָר אוֹמְרִים לֵךְ אִינְהָ רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתוֹ וְנֶאֱפִי' אֲמַר עֲשִׂיתִי וְרוּצָה אֲנִי לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה פְּרָאוֹי אִינְהָ רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתוֹ וְאִם תְּבִין כְּשִׁתּוֹכִיחְנוּ שְׂחֻטָא לְשִׁמְיָם אוֹ נְגִדָה בְּדַבְרָ שֶׁהוּא רָאוֹי לְיִשְׁנָא אֲזִי אֶתְהָ רִשְׁאֵי לְשִׁנְאָתוֹ וְאִינְהָ שְׁנָאֵת הַלֵּב אֱלָא שְׁנָאָה הַנְּרָאִית לְעֵין פְּדַתְנִיָּא כִּי תִרָאָה חֲמוּר שְׁוֹנָאָה שְׁוֹנָא יִשְׂרָאֵל כּו' וְכו' וְלֹא עוֹד אֱלָא מְצָנָה לְשִׁנְאָתוֹ שְׁנָא' יִרָאֵת ה' שְׁנָאֵת רַע וְגו' וּמְזַלְן שְׂבַאָדָם שְׂאִינוּ הִגּוֹן לֹא הִזְהִירָה תּוֹרָה דְכְתִיב לֹא תִשְׁנָא אֶת אַחִיָּה אַחְוָה בְּמִצּוֹת בְּעֵינֵי כְּדִאֲמָרֵינוּ בְּהַחֻבְל גְּבִי עֲבָדִים דְּסַבְרֵי רַבְּנָן יֵשׁ לְעַבְדִּים בְּוִשְׁת וְקָרִינוּ בְּהוּ כִּי יִנְצוּ אֲנָשִׁים יַחְדָּיו אִישׁ וְאֲחָיו דְאַחִיו הוּא בְּמִצּוֹת כַּאֲשֶׁר נִפְרַשׁ לְפָנִים בְּהַלְוֵאת אַבְיוֹן עכ"ל.

ב.

שָׁם בְּסִי' מ"ז פְּתַב וְז"ל צְנָה הַקַּב"ה כִּי יִהְיֶה בָּהּ אַבְיוֹן הַעֲבֵט תַּעֲבִיטְנוּ וְכוּ' עִי"ל וְכִינּוּן שְׂעֵבֵר בְּמִזִּיד יִצָּא מְפַלֵּל אַחְוָה דְאַחְוָה בְּמִצּוֹת בְּעֵינֵי דְקִיָּימָא לֵן בְּפִר' הַחֻבְל יֵשׁ לְעַבְדִּים בְּוִשְׁת דְאַחִיו בְּמִצּוֹת הוּא וְתִנְיָא בְּפִרְק וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין בְּמַסְכַּת מַפּוֹת וְנִקְלָה אַחִיָּה לְעֵינֵיהָ כִּינּוּן שְׁלֵקָה הָרִי הוּא אַחִיָּה פִי' שְׂקַבֵּל דִּינוֹ אֲבָל קוֹדֵם לְכֵן אִינוּ אַחִיָּה לְמַדְנוּ שְׂרִשְׁעָ אִינוּ אַחִיָּה יִצָּא מְפַלֵּל אַחְוָה דְאַמְרֵינוּ בַּע"ז בַּפ' שְׁנֵי הַרְוּעִים בְּהַמָּה דְקָה פִי' גְּזַלְגִין הֵן הַרְוּעִים לֹא מוֹרִידִין וְלֹא מַעְלִין אֱלָמָא רוּעִים בְּהַמָּה דְקָה אִינוּ מְצָנָה לְהַחְיּוּתָם דְקַתְנִי וְלֹא מַעְלִין וְאַף עַל גַּב דְתִנְיָא בְּפִרְק שְׁנֵי דַע"ז לְכָל אַבְדַּת אַחִיָּה לְרַבּוֹת הַמוּמָר לַעֲכוּמ"ז דְוָקָא לְעַנְיָן אַבְדָּה אִינְתְּרַבִּי וְלֹא יִלְפִינוּ אַחְוָה כּו' שְׂאָם רִיבָה לְהַחְזִיק שְׁלוֹ לֹא נֶאֱמַר שְׂרִיבָה לְתַת לוֹ אֶת שְׁלֵי וְגַם בְּרַבִּית הִנָּה מוֹתֵר לְהַלּוּוֹתוֹ מֵהָאֵי טַעְמָא דְאַחְוָה פְּתִיב לְגַבִּי רַבִּית דְכְתִיב כִּי יָמוּף אַחִיָּה וְגו' וְכְתִיב אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נִשְׁף וְתִרְבִּית וְהָאֵי דְאַמְרֵינוּ בְּפִרְק הַשּׁוֹלַח הֵהוּא גְבָרָא דְזַבִּין נִפְשִׁיהָ לְלוּדָאֵי אֶתְהָ לְקַמְיָה דְרַבִּי אֲמִי וּבַעָא לְמִיפְרָקִיהָ אֲמָרוּ לִיהָ רַבְּנָן לְרַבִּי אֲמִי הָאֵי יִשְׂרָאֵל הוּא דְחִזּוּ לִיהָ דְאֲכִיל גְּבִילוֹת אֲמַר לְהוּ אִימּוֹר לְתִיַּאבּוֹן קָא אֲכִיל וְהָא זִימְנִין דְאִיכָא הִתִּירָא וְאִיפּוֹרָא וְשְׂבִיק הִתִּירָא וְאֲכִיל אִיפּוֹרָא אֲמַר לִי זִיל לֹא שְׂפַקֵן לִי דְאִיפְרָקִינָהּ מִשְׁמַע דְאֲוֹכֵל גְּבִילָה לְתִיַּאבּוֹן אַעפ"י שֶׁהוּא רִשְׁעָ מְצָנָה לְפָדוּתוֹ וְלְהַחְיּוּתוֹ וִי"ל דַּר' אֲמִי הִנָּה רוּצָה לְפָדוּתוֹ לְפָנִים מְשׁוֹרַת הַדִּין דְהָא דְתִנְיָא רוּעִים בְּהַמָּה דְקָה לֹא מַעְלִין וְלֹא מוֹרִידִין פִּירִשׁ אִינוּ מְצָנָה לְהַעֲלוּתָן אֲבָל אִינוּ אֲסוּר לְהַעֲלוּתָן וְאַף עַל גַּב דְהַעֲלָאת עַכּוּמ"ז אֲסִירָא כְּדִאֲמָרֵינוּ הֵתָם סַבְרָ רַב יוֹסֵף לְמִימַר אַפּוֹקִי בְּשִׁכְרָ שְׂרִי מְשׁוּם אִיבָה מְשׁוּם גְּזַלְן לֹא וְהָכִי פִי' הַעֲכוּמ"ז וְהַרְוּעִים בְּהַמָּה דְקָה לֹא מַעְלִין בְּשִׁנְיָהֶם בַּעֲכוּמ"ז

איסורא והרועים רשותא ואעפ"כ קשה הדבר לפרש לא מעלין שישמש שני פירושים וטוב לי לפרש מלפרש שאסור לתת מתנה לגזלן ולהנות לו וכשאמרו לו דשבביק היתירא ואכיל איסורא אמרינן כו' והא דאמרינן בסנהדרין חטא ישראל אע"ג שחטא ישראל הוא דוקא לענגן קדושים דלא פתיב בהוא אחנה פדאמרינן ביבמות בפ"ק גוי שקידש בזמן הזה חיישינן לקידושי חיישינן שמה מעשרת השבטים הוא אבל לענגן רבית פתיב אחנה ונראין לי דברי רבותי לאסור רבית דמומר למיאבון ונראה לדבריהן דרבית הוי פעין גזל פדאמרינן בפ' הרבית למה לי למיכתב לאו בגזל ולא ברבית הילכך יש לומר לכל אבדת אחיה לרבות את המומר שהזהירה תורה על ממון חברה המומר רבית נמי פיוצא בו דהא ממון חברה מומר הוא והזהירה תורה שלא לקחתו הנה העתקתי כל דב"ק בזה ומי שדעתו יפה ורחבה אולי יוכל ליישב על פי דב"ק מה שהקשיתי בענייני בנדפס בענגן זה עי"ש וצריך להתיישב בהא דאיתא בסוף פרק אלו עוברין בפסח (ד' מ"ט ע"ב) תנו רבנן ששה דברים נאמרו בעם הארץ וכו' ויש אומרים אף אין מקריזין על אבדתו וסנא קמא (דלא חשיב הא) זימניו דנפיק מיניה זרעא מעליא ואכיל ליה וכתב רש"י המוצא אבידה חייב להכריז פדאמרינן באלו מציאות ועם הארץ לא אחיה הוא דאינו עושה מעשה עמה עכ"ל ומתבאר מזה דעם הארץ לא נקרא אחיה לענגן השבת אבידה דאף לסנא קמא דמקריזין על אבדתו לא מושום דאחיה הוא אלא מושום דנפיק מיניה זרעא מעליא והדבר תמוה דבמסכת ע"ז דף כ"ו ע"ב מרבינן אבידת מומר מלכל אבידת אחיה ועם הארץ מי גרע ממומר וצ"ע: והנה על מה שפכתתי בנדפס לענגן אם מותר לשנוא בלב את אדם רשע כתב אלי ידידי הגאון אישי פהו גדול מוהרש"ל הפהו בע"ס היקר בנגן שלמה יצ"ו וז"ל ראיתי דבר מתמיה בספרו דמר נ"י בחלק הפללים במע' האל"ף אות ת"ג תימה יקרא על המרדכי הארוך שכ' בשם ס' החכמה שכ' בשם מורו הפהו דהיכא דכתיב בתורה אחיה ממעט רשע (ולדעת בעל ס' החכמה בעצמו גם היכא דכתיב אחיו ממעטי רשע) ותמה דהיאך יפרנס להסוגיא דערכין ט"ז דאמרינן יכול לא יפנו וכו' ת"ל בלבבך בשנאה בלב הפתוב מדבר וע"כ דמייירי ברשע דמותר להפוחו על דבר הוכחה ומ"מ בלאו דלא תשנא עובר ואף דכתיב אחיה והנה מאד אני תמיה דהיאך אישתמיט ליה הסוגיא דפסחים קי"ג דאמרינן שם להדיא דאדם רשע מצנה לשנאותו דכתיב יראת ה' שנאת רע והא דכתיב פי תראה תמור שונאה מייירי בשונא ישראל וכגון דראה בו דבר ערוה וליכא סהדי ואי איכא סהדי כו"ע נמי מסנא סני ליה ע"ש וכבר פתוב בהגהות מיימוניות בפ"ו מה' דעות אות א' דמייירי באדם רשע שאינו מקבל תוכחה דאז בודאי מצנה לשנאותו ולא קשה מהו דעירובין דהתם מייירי באדם שיודעים בו שיקבל תוכחה ושפיר מיקרי אחיה ואסור לשנאותו בלב רק מצנה להוכיחו בפה ואם אינו שומע לו מחנייב להוכיחו פעם אחרת וכפשטיות לשון הגמרא דעירובין הנ"ל משמע דמותר אפילו להפוחו ולקללו על זה אף מד' הרמב"ם שם משמע להדיא דר"ל דלא ליכא אבל מ"מ אסור להפוחו אבל באדם פשר איכא נמי לאו דלא יוסיף.

ומה שהק' כת"ר נ"י מרבית טפי הו"ל להקשות מאבידה דאמרינן בע"ג דלכל אבידת אחיה לרבות אבידת מומר ואמנם פשוט דהתם מרבינן מדכתיב אחיה תרי זמני ומיעוט אחר מיעוט אינו אלא לרבות מומר ורשע ומאבידה ילפינן במכ"ש דאסור ליקח ממנו רבית ולכל דבר שבממון אבל לאונאת דברים נמעט וכו' נתיישב כל הקושיות ודוק

ידידו הדו"ש שלמה פהן מ"ץ דפה ווילנא: ואני אומר האמת כי לא עלתה על דעתי סוגיית הש"ס שהביא הגאון יצ"ו ואפריון נמטייה ועיין רש"י בפרק במה מדליקין ד' ל"ב ע"ב (קרוב לסופו) בד"ה שנאת חנם שלא ראה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו וכו' הרי מפרש בדברי רש"י דאם ראה בו עבירה מותר לשנאותו ובלי ספק חילקה דרש"י מסוגי' דפסחים שהזכיר הגאון יצ"ו אף בכל זאת בהורמנומיה דמר אין זו השגה עלי שהמדקדק במה שהבאתי מדברי הרב המרדכי ובמה שכתבתי אני הדל ישר יחזה דשפיר קשיא לי והוא שהרב המרדכי סיים ואמר דמדתנו אם היה בעל תשובה לא יאמר לו וכו' משמע דאם אינו בעל תשובה אין בו משום הונאת דברים עכ"ל ומזה דקדקתי דצ"ל לדבריו דאחיו דכתיב גבי הונאת ממון ממעט רשע שלא עשה תשובה שכל שלא עשה תשובה לאו אחיו מיקרי ולזה תמהתי שהרי בקרא דכתיב לא תשנא את אחיך בלבבך דרשינו דיכול להפותר ולסטר ולקללו דלא אסר הכתוב אלא שנאה שבלב ומדשרי קרא להפותר ולסטר מוכח דעדין עומד ברשעו ולא חזר בתשובה ובכל זאת קרי ליה אחיך ומזהר קרא שלא לשנאותו בלב וזה פנגד היסוד של הרב המרדכי שכל שלא עשה תשובה לאו אחיו מיקרי ומה שכתב שפבר כתבו בהג"מ דמיינרי באדם רשע שאינו מקבל תוכחה וכו' הנה ההג"מ מיי פונתם לדברי הרמב"ם בסוף פרק י"ג מהלכות רוצח שכתב וז"ל השונא שנאמר בתורה (כי תראה חמור שונאך) לא מאומות העולם הוא אלא מישראל והיא זהה לישראל שונא מישראל והכתוב אומר א תשנא את אחיך בלבבך אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי זה מצנה לשנאותו עד שיעשה תשובה וישוב מרשעו עכ"ל וכן העתיק לשונו מרן בש"ע ח"מ סי' ער"ב סי"א ע"ש ומדברים אלו יש סיוע גדול למה שכתבתי בנדפס שהרי מתבאר מלשון הרמב"ם דמה שמותר לשנאותו ואינו בכלל לא תשנא את אחיך אינו אלא פשראהו עובר עבירה לבדו והתרה בו ולא חזר אבל אם לא התרה בו אעפ"י שלא חזר בתשובה הרי הוא בכלל לא תשנא את אחיך בלבבך וזה שלא פהמוכן מדברי הרב המרדכי שכל שלא עשה תשובה אינו בכלל אחיך דדוחק לומר דכונת הרב המרדכי (דתלי בעשה תשובה ולא עשה תשובה) היינו שהתרה בו וקבל תוכחה או לא קבל תוכחה ובפירוש המשניות למס' סנהדרין בפרק חלק פתב הרמב"ם (אחר שהשריש י"ג יסודות ועיקרי הדת) וז"ל הנהב וכאשר יאמין האדם אלו היסודות ונתברר אמונתו בה' הוא נכנס בכלל ישראל ומצנה לאהבו ולרחם עליו ולנהוג עמו בכל מה שצנה השי"ת איש לחבירו מן האהבה והאחנה ואפילו עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאנה והתגברות הטבע הגרוע הוא נענש כפי חטאיו אבל יש לו חלק לעולם הבא והוא מפושעי ישראל וכשנתקלקל לאדם יסוד אחד מאלו היסודות הרי יצא מן הפלל כו' וקוצץ בנטיעות ומצנה לשנאו ועליו נאמר הלא משנאיך ה' אשנא עכ"ל מדבריו אלו נראה דכל שהוא מאמין בשלש עשרה עיקרים אף אם עובר עבירה מחמת תאנה והתגברות הטבע אינו מותר לשנאו ומשמע אף בלא עשה תשובה כל שהעבירה שעובר הוא מחמת התגברות הטבע ולא מחמת התפקרות הרי הוא בכלל אחיך וצריך עיון לכונן דברים אלו עם מה שכתב בהלכות רוצח הנ"ל דמשם נראה דכל שמוכחו ואינו מקבל תוכחה אף אם אינו עובר אלא מחמת תאנה והתגברות הטבע מותר לשנאותו: ומה שכתב הגאון יצ"ו דמלשון הבבביתא משמע דמותר להפותר על זה ואילו מדברי הרמב"ם נראה בהדיא דלאו הוא דליכא אבל אסור

להפכותו הנה לא באר לנו ישוב לדברי הרמב"ם שהם היפך משמעות הש"ס דמדקתני יכול לא יכנו ולא יסטרנו ת"ל לא תשנא את אחיך בלבבך בשנאה שבלב הכתוב מדבר מוכח ודאי דמותר להפכותו שאם לא פן הכי הנה ליה למיתני יכול אם הפהו וכו' עובר בלא תשנא ת"ל וכו' והרמב"ם פתב מפנרש שאינו רשאי להכותו וז"ל (בפ"ו מהלכות דעות הלכה ה') כל השונא אהד מיישראל בלבו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשנא את אחיך בלבבך ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב אבל המפה את חבירו והמחרפו אעפ"י שאינו רשאי אינו עובר בלא תעשה עכ"ל הרי שכתב שאינו רשאי ותנימה על מרן כ"מ שעל דברי הרמב"ם הללו הביא הברייטא דתורת פהנים (היינו הך ברייטא דמיייתי הש"ס בערכין דף ט"ז ע"ב) יכול לא יכנו וכו' ולא יעיר שדברי הרמב"ם הם היפך משמעות הברייטא אמנם נראה פשוט דאין שום סתירה לדברי הרמב"ם מהברייטא הזאת דמה שמוכח מהברייטא דמותר להכותו היינו כשפא להוכיחו וכמו שפירש רש"י בסוגיא ההיא והרמב"ם לא מייירי בהכי אלא במפה חבירו שלא בדרך תוכחה וזה ודאי אסור אלא שאינו עובר על לאו דלא תשנא שאין זו שנאה בלב ובמה שכתב הגאון יצ"ו שהיה לי להקשות מדין אבידה דאמרינן בע"ז דף כ"ו ע"ב דלכל אבידת אחיך לרבנות את המומר הנה ודאי אם הייתי נזכר מסוגיא זו לא הנה קשיא לי מינה על הרב המרדכי דמפשט השמועה משמע דלולא דכתיב לכל אבידת לא היה המומר בכלל אחוה וכמתבאר מדברי הרב הלבוש שאעתיק להלן וזה קרוב לדברי המרדכי אלא שלהביא גם ראיה לדבריו לא נוכל דמומר שאני והרב המרדכי לאו במומר קמייירי ולכן מסוגיא זו לדעתי העניה אין קושיא ולא סיעתא לדברי הרב המרדכי ומה שכתב הגאון יצ"ו דשאני התם דכתיב אחיך תרי זימני ואין מיעוט אחר מיעוט פעת לא ידעתי מנא ליה דמשום הכי הוא ולא מתניבת לכל וגם מה שסיים דמאבדה ילפינן שאסור ליקח ממנו רבית וכל דבר שבממון אבל לאונאת דברים גמעט לפי הנראה הוא היפך דברי הרב המרדכי א"כ מצינו אונאת ממון חמור מאונאת דברים ואנן הא קאמרינן גדול אונאת דברים מאונאת ממון ש ש עי"ש וצ"ע ואלה דברי הרב הלבוש בחשן משפט סי' רס"ו ס"ב אבל אבידה של ישראל חייב להחזיר אפילו היו בעל האבידה רשע אוכל נבלות לתיאבון מפל מקום אחיך הוא וכתוב לכל אבידת אחיך ודרשינן לכל אבידה ולכל אחיך לכל אבידה לרבנות אבדת קרקע פגון אם רואה מים פאין לשטוף שדהו חייב לגדור בפניהם פדי להציל וכל אחיך אפילו רשע אוכל נבלות לתיאבון אבל אוכל נבלות להכעיס כו' פלשפון שאין מחזירין להם אבדתו ואסור להחזירה לו שלא יחזיק ידו עכ"ל הרי מפנרש דמאי דמרבינן אבדת מומר לאו מדכתיב אחיך תרי זימני והוי מיעוט אחר מיעוט אלא מדכתיב לכל הוא דמרבינן מומר לתיאבון: ודע שבחדש אב דשנתינו תרנ"ו קבלתי מכתב ידידי מהרה"ג מוהר"ר ברוך עין מח"ס דבר מצנה יצ"ו והשיג עלי שלא נזפרתי סוגיא דפסחים ד' קי"ג (כמו שהשיגני הגאון מוהרש"ל הפהן יצ"ו) וגם שלא ראיתי מה שכתב הגאון העמק שאלה על השאלות פרשת וישב אות ג' וסיים ויש לפלפל בזה טובא עכ"ד יצ"ו ולא אוכל פעת לעיין בזה: כ"א) אמוראים אם היו בקיאים במקרא בנדפס מערכה זו אות רצ"ט בהיותי נושא ונותן בענין זה בדברי המפרשים הבאתי דברי הריב"ש ודברי מרן הב"י בשו"ת אבקת רוכל ביהיא דחמש מקראות שאין להם הכרע עי"ש ובמערכת החי"ת אות צ"ח רשמתי קצת

בְּהָא דְּמִקְרָאוֹת שְׁאִין לָהֶם הֶכְרַע עִי"ש וְעִינן לְקַמֵּן (בד"ה גַּם בְּעִיקָר הַדְּבָר) וּבְעִיקָר דְּבָר זֶה דְּהֶאֱמֹרָאִים לְפַעְמִים לֹא הָיוּ בְּקִיָּאִים בְּמִקְרָאוֹת וְכו' פֶּתַב אֱלִי יְדִידִי הֲרַה"ג מוהר"ר אַבְרָהָם מִתְתִּיבָה חֲלָפוֹן יצ"ו וְנ"ל בְּסִי רצ"ט (בְּשִׁדְי חֲמַד כָּלְלִים) דְּלְפַעְמִים שְׁהֶאֱמֹרָא לֹא יָדַע הַפְּסוּק וְכ"ה לְשׁוֹן הַתּוֹס' פְּעַמִּים שְׁל"ה בְּקִיָּאִים בְּפְסוּקִים וּבְחִידוּשֵׁי פִירְשֵׁי דְּהָד פְּעַמִּים רוּצָה לֹא מְרַע לְשַׁעָה כְּדִאִתְשִׁיל בְּבִי מְדַרְשָׁא וְהוּא זֶה מִפְּנֵי שְׁהוֹקִירוּ עָרְףְּהָ גְדוֹל שְׁבַעֲרֵכִין זְמַן הֵיךְ שְׁבַנְמַצָּאִים וְעַסְקוּ בְּהִלְכָה בְּכָל עֵת מְצוּא וְאִפְּלוּ בְּדִטְרִידִי טוֹבָא וְכִדְתְּנֵן בְּמִילֵי דְאַבּוֹת וְאֵל תֵּאמַר לְכַשְׁאֲפָנָה אֲשַׁנָּה וְכ"ה בְּכָל קִשְׁיָא שְׁבַש"ס דְּכָל קוֹשְׁיָא בְּנֻדָּי שְׁיֵשׁ לָהּ תִּירוּץ וְכֹאֲשֶׁר כ"כ ג"כ רַבְּנוֹתָא וְעַכ"ז הַנִּיחוּ חז"ל בְּעַלֵי הַש"ס בְּקִשְׁיָא מִפְּנֵי יוֹקֵר הַזְּמַן לְעַסּוֹק בְּהִלְכָה וְכ"ה הַצ"ע הַשְּׁגוּר בְּפִי כָּל רַבּוֹתֵינוּ הוֹגֵי תוֹרָה וּמְחַבְּבֵיהּ וְכַמְבּוֹאֵר אֲצִלֵי בְּרַבְּנֵי רִיס מְיוֹחֵד לְזָה וּבְרַפ"ק דְּשַׁבַּת ג'.

בְּר פִּתְחֵי וְכו' הָרִי שְׁשִׁמְרוּ מוֹעֲדֵיהֶם עַד"ז וְעִינן בְּפ"ק דְּחֻגִיגָה וְלָמְדוּ הֵיטֵב בְּכָל הִלְכָה וְיִתְרַם הַנִּיחוּ לְעֵת מְצוּא וְלֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה קִיָּמוּ בְּעַצְמָם וּבְדַרְךָ זֶה יִתְיַשְׁרוּ הַמְּעַקְשִׁים שְׁיֵשׁ בְּכ"ז בְּס"ד עַכ"ד יצ"ו: וְהִנֵּה בְּנִדְפָס שָׁם הִבְאֵתִי מַה שְׁפִתְבַּח הָרַב אַבּוֹת הָרֵאשׁ יצ"ו דְּמוֹכַח מִמָּה שְׁאֲמָרוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּעִבּוּדָה זָרָה ד' ד' מְשַׁתְּבַּח ר' אַבְהוּ בְּרַב סְפָרָא דְּאָדָם גְּדוֹל הוּא וְכו' דְּזִמְנִין לֹא הָיוּ הֶאֱמֹרָאִים בְּקִיָּאִי בְּקִרְאֵי וְאֲנָכִי הִדַּל כְּתַבְתִּי דְּאִין מִשָּׁם רְאִיָּה דְּנֻדָּי רַב סְפָרָא בְּקִי הָיָה בְּקִרְאָא אֲמָנָם דְּרִשְׁתָּ ר' אַבְהוּ לֹא הָיָה יָדַע וְכו' עִי"ש עֵתָה הַשְּׁגִתִּי ס' פְּרִי חַיִּים לִידִידִי הָרַב הַמְּנֹפֶלָא בַּתּוֹרָה וְיִרְאָה מוהר"ר חַיִּים קִנְאֵלְלֵעַר יצ"ו וּבְבִיאֹחוּ לְקַהֲלַת רְאִיתִי בְּד' ה"ן מַה שְׁפִירֵשׁ בְּמֵאֲמַר הַזֶּה וְהוּטֵב מְאֹד בְּעִינֵי וְנִכּוֹן לְהַעֲתִיקוּ כְּכַתְּבוּ וְכַלְשׁוֹנוּ וְזִהוּ אֲמָרוּ רז"ל בְּע"ז דָּף ד' ע"א מְשַׁתְּבַּח לִיה ר' אַבְהוּ בְּדָרְב סְפָרָא דְּאָדָם גְּדוֹל הוּא שְׁבַקוּ לָהּ מְכָסָא (מס) דְּתַלְיִסְר שְׁנֵי יוֹמָא חַד אֲשַׁכְּחוּהוּ א"ל כְּתִיב (עֲמוֹס ג') רַק אֲתֻכֶם יִדְעֵתִי מִכָּל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה וְכו' עַל כֵּן אֲפִקְוֹד עֲלִיכֶם אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם מֵאֵן דְּאִית לִיה סוּסְיָא (כַּעַס וְזַעַם) בְּרַחֲמֵי מְסִיק לִי (עַל אוֹהֲבוּ מַעֲלָהוּ בַּתְּמִי) לֹא הָיָה בִּידְיָי רְמוּ לִי סוּדְרָא בְּצוּאֵרִי וְקָא מְצַעֲרִי לִי אֲתָא ר"י אֲשַׁכְּחִינָהוּ א"ל אֲמַאי קָא מְצַעֲרִיתִי לִי א"ל וְלֹא אֲמַרְתָּ דְּאָדָם גְּדוֹל הוּא וְלֹא יָדַע לְמִימַר לֵן פְּרוּשָׁא דְּהָאִי פְּסוּקָא א"ל אִימּוֹר דְּאִמְיָנָא לְכוּ בְּתַנְאֵי בְּקִרְאֵי מִי אֲמָרוּ לְכוּ א"ל וּמ"ש אַתּוֹן דִּיְדַעִיתוּ וְהוּא לֹא יָדַע א"ל אֲנִן דְּשְׁכִיחִין גְּבִיכּוּ רְמִינִין אֲנַפְשִׁין וּמְעִינִין אִינְהוּ לֹא מְעִינֵי בְּקִרְאֵי א"ל אִימָא לֵן אֵת א"ל אֲמַשְׁוֹל לְכֶם מְשָׁל לְמַה"ד לְאָדָם שְׁנוּשָׁה בְּשֵׁנֵי ב"א א' אוֹהֲבוּ וּא' שׁוֹנְאוּ מְאוֹהֲבוּ נִפְרַע מְמָנוּ מְעַט מְעַט שׁוֹנְאוּ נִפְרַע מְמָנוּ בְּבַת אַחַת (כֵּן יִשְׂרָאֵל נִפְרַע מִהֶם מְעַט מְעַט) הַמְּאָמַר הַזֶּה מְבַהִיל וּמְתַמִּיָּה עִינֵי הַמְּעִינֵין וּכְבָר מְצָאוּ בּוּ בְּקַעָה לְבָנוֹת עַלֵי דִּיק וְלִשְׁפֹּנָה עַלֵי סוֹלְלָה לְהַשְׁלִיף מְמָנוּ זִיקֵי אִשׁ אֵי כְּבוֹד עַל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל הִמָּה חֲכָמֵי הַתְּלַמוּד אֲשֶׁר חֲלִילָהּ מוֹזְרִים הִי לָהֶם מְכָל וְכָל מְקִרְאֵי נִ"ף לְהַבִּין פְּשִׁטוֹת עֲנִינָם וְלִבֵּי בַל עֲמֵי בְּזָה חֲלִילָהּ לֹא מְרַם כֵּן עַל חֲכָמֵי הַש"ס שְׁכָל דְּבִרְיָהֶם בְּרוּה"ק נֶאֱמָרוּ וּכְבָר אֲמָרוּ ז"ל דְּתַלְמִיד חָכָם צָרִיף לְהִיּוֹת בְּקִי בְּכ"ד סְפָרִים וְעִינן רש"י פְּרִשְׁתָּ תִּשָּׂא (וְלֹא נֶעְלַם מִמֶּנִּי דְּבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּעַלֵי תוֹס') (ב"ב ק"ג ע"א) אֲבָל מְצָאֵתִי בִּיאֹור נִכּוֹן בְּאִין (שׁוּם דּוֹחֵק) וְהַמְּאָמַר מְתַבָּאָר כְּפִשׁוּטוֹ אִין הֶכְרַחַח לְדְבָרֵי הַתּוֹס' הַנִּזְכָּר: וְאֵתָהּ קוֹרָא יִקָּר הַסֵּפֶת וְשָׁמַע דְּבָרֵי לְכַבּוֹד וּלְתַפְאָרְתָּ רז"ל בְּעַלֵי הַש"ס זי"ע מְצָאֵנוּ פְּעַמִּים רַבּוֹת בְּש"ס אִיף שְׁנוּ חֲכַמְז"ל מְקִרְאֵי קוֹדֵשׁ לְפָנֵי חֲכָמֵי הָאוּה"ע כְּעִין הַנְּצָאָר בַּתְּלַמִּי הַמְּלָף (מְגִילָה ט') וְכ"כ בְּהַתּוֹכַחַם עִם הַצְּדוּקִים לֹא אֲמָרוּ לָהֶם הַכּוֹנֵה הֶאֱמַתִּית כ"א שְׁנוּ הַכּוֹנֵה לְשַׁבַּר

אָנָם בְּמָה שְׂיָכוֹל אָנָם לְשַׁמּוֹעַ פְּאֲשֶׁר אָמְרוּ תַלְמִידָיו לִר"ג רַבִּי לְזֶה דְּחִית בְּקֶשׁ לָנוּ מָה אִתָּה אוֹמֵר (וע"ע תְּוֹלִין כ"ז וע"ז מ"ד) הָרִי שְׁלֹא אָמַר לָהֶם הַפְּנִינָה הָאֲמִיתִית וְכַעֲיִן תְּשׁוּבָתָם לְהַצְדוּקִים בְּמִשְׁנָה (סוֹף יָדִים) שְׁלֹא אָמְרוּ טַעַם הָאֲמִתּוֹת פִּי תוֹרָה דְּכַתִּיב בָּהּ (הוֹשַׁע י"ד) כִּי יִשְׁרִים דְּרָכֵי ד' צְדִיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְנִישְׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם וְאִם יֹאמֵר לָהֶם טַעַם הָאֲמִתִּי וְהֵם יִדְוֹנוּ הַדְּבָר פְּפִי שְׁכֹלֵם הַקָּצֵר וַיְהִי לָהֶם חִלְקֵי הַסּוֹתֵר וַתְּפַקְרוּ יוֹתֵר וְלַעֲכוּמ"ז בְּלֹא הָאֶסוּר לְלַמּוֹד תוֹרָה הָרִי שֶׁהִי לִרְז"ל בְּזֶה חֲכָמָה נִפְלְאָה זוּלַת תוֹרָתָם הַקְדוּשָׁה לְהַשִּׁיב מִעַן לְכָל שׂוֹאֲלֵם בְּחֲכָמָה וּתְבוּנָה פְּפִי עֲרָף שׂוֹאֲלֵם וְנִכְלָל זֶה בְּמִשְׁנָה (אָבוֹת פ"ד) וְדַע מֵה שֶׁתְּשִׁיב לְאֶפִיקוֹרֶס כִּי אִם לְהַשִּׁיב לָהֶם רַק מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה אֵין זֶה יְדִיעָה חֲדָשָׁה וְעַל מֵה מְזַהֵר הַתַּנָּא הָרִי בְּלֹא זֶה יִשִּׁיב מֵה שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב וּבַע"כ דְּכּוֹנְנָתוֹ שֶׁיִּשִּׁיב לוֹ בְּחֲכָמָתוֹ פְּפִי עֲרָף הַשׂוֹאֵל וְלָכֵן אָמַר קַהֲלַת מִי פְּהַחֲכֵם הַיּוֹדֵעַ בְּחֲכָמַת הַתוֹרָה וּמִי יוֹדֵעַ פְּשֶׁר דְּבָר הַיֵּא חֲכָמָה הַנִּפְלְאָה הַזֹּאת לְפֶשֶׁר הַתוֹרָה עִם שְׁכָל אָנוּשׁ לְהַבִּינֵם פְּפִי שְׁכֹלֵם: וּמַעֲתָה יֵהִי נְכוּן הַפֶּל אַחֲרֵי שֶׁנְּדַיִיק תַּחֲלָה אֵינָה דְקִדּוּקִים בְּמִאֲמַר הַזֶּה.

א'.

מֵה זֶה רָמוּ לִי סוּדְרָא בְּצוֹאֲרֵי הָאֵם רְצוּ לְחַנְקוּ עַל לֹא חֲמָס בְּכַפּוֹ. ב'.

מֵה זֶה שֶׁהַשִּׁיב לָהֶם ר"א אֵימּוֹר דְּאֲמִינָא לָכוּ בְּתַנְיָא בְּקִרְאֵי מִי אָמְרִי לָכוּ מִי זֶה אָמַר וְתַהִי אֲשֶׁר בְּאֶפְשָׁרוֹת יֵהִי לְהִיֹּת גְּדוֹל בְּתוֹרָה שְׁבַע"פ בְּלִי יְדִיעוֹת מְקִרְאֵי קִדְשׁ אֲשֶׁר אָף עָלֵי מְקִרְאֵי קוֹדֶשׁ אֵלוֹ נִבְנָה תוֹרָה שְׁבַע"פ וּמֵהֶם נִתְבָּרַר הַלְכָה בְּחִסְרוֹת וַיִּתְּרוֹת וּ"ג מִדּוֹת שֶׁהַתוֹרָה נִדְרָשָׁת בָּהֶם.

ג'.

וּמֵה זֶה אָמַר עוֹד אָנָן דְּשְׁכִיחִין גְּבִיִיכוּ רְמִינִין אֲנַפְשִׁין וּמַעֲיִינִין הָאֵם הָיוּ לוֹמְדִים מְקִרְאֵי קִדְשׁ אָף לְמַעַן הַצְדוּקִים אֲתַמְּהָה: וְלַפְמִשׁ"כ נְכוּן הַפֶּל רַב סְפָרָא יָדַע מְקִרְאֵי קִדְשׁ כְּמוֹ הַלְכָה וְהָיָה גְדוֹל וְגַבְרָא רַבָּה בְּזֶה כְּבִזָּה רַק הַחֲכָמָה הַנִּפְלְאָה הַזֹּאת וְדַע מֵה שֶׁתְּשִׁיב לְאֶפִיקוֹרֶס לְשִׁנוֹת פְּנוֹת מְקִרְאֵי קִדְשׁ לְפִי שְׁכֹלֵם וּתְבוּנָתָם הַיִּפְף מְכוּנַת הַקְרָא הָאֲמִיתִית זֶה לֹא יָדַע וְלֹא לָמַד רַב סְפָרָא כִּי לֹא הִי הַהֲכָרַח לוֹ לְלַמּוֹד חֲכָמָה שְׂאִינָה אֲמִיתָה יַעַן שְׁלֹא הִי בְּמִקּוֹם צְדוּקִין וּבְמִקּוֹמוֹ לֹא הָיוּ נִשְׂאָלִין מֵאוּה"ע וְלֹא מִן אֶפִיקוֹרְסִים שׁוּם שְׂאֵלָה לָכֵן לֹא יָדַע כ"א הַפְּנִינָה הָאֲמִיתִית בְּלִי שְׁנוּי פָּלַל וְכָלֵל וְהִנֵּה הוּא לָמַד פְּנוֹת הַקְרָא כְּפִשׁוּטוֹ רַק אֲתַתְּם יָדַעְתִּי מְכַל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה וּבָכֵן אֲתַם הַחֲשׁוּבִים עִם סְגוּלָה מְכַל הַעֲמִים אֲשֶׁר ע"פ הָאֲדָמָה וְעַם גְּדוֹל בְּיוֹתֵר הַקַּב"ה מְדַקְדָּק עִמּוֹ יוֹתֵר וְצְדִיקִים הַקַּב"ה מְדַקְדָּק עִמָּהֶם כְּחוּט הַשְּׁעָרָה וְהַתַּנָּא ר"י אוֹמֵר (אָבוֹת פ"ד) הָיוּ זֵהִיר בְּתַלְמוּד שֶׁשָּׂגַגַת תַּלְמוּד עוֹלָה זְדוּן וְע"כ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם עִם קְדוּשׁ גְּדוֹלִים וְגִבּוּהִים בְּמַעֲלָתָם מֵאֵד אָמַר לָהֶם הַקַּב"ה רַק אֲתַתְּם יָדַעְתִּי מְכַל מְשַׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה וְא"כ הָרִי אֲתַם כְּבִנֵי וְגִבּוּהִים אֲתַם מֵאֵד ע"כ הִזְהִירוּ בְּתוֹרָה כִּי אֶפְקוֹד עֲלֵיכֶם אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם אֶפְּלוּ חֲטָא קַל אֶפְקוֹד עֲלֵיכֶם לְגוֹדֵל מַעֲלָתְכֶם לְזַכוּתְכֶם וּלְזַפָּה אֵת נַפְשְׁכֶם לְמַעַן תַּהִיוּ מְנוּקִים בְּלִי שׁוּם חֲטָא וְנִפְשָׁע: וְע"כ הַצְדוּקִים שְׁלֹא יָדַעוּ וְשֶׁאֵלוֹ אוֹתוֹ פְּרוּשָׁא דְהֵאֵי קִרְא הִנָּה הִנָּה לְפָנָיו דְּרָף אַחֲרַת לֹאמַר לָהֶם הָאֲמִתּוֹת אֲבָל לֹא רְצָה שְׂאֵז וַתְּפַקְרוּ יוֹתֵר וַיֹּאמְרוּ הִנָּה כִּי כֵן טוֹב לְהִיֹּת רְשָׁע וְלֹא צְדִיק וְלֹא יִשְׂרָאֵל וּמַעֲלַת יִשְׂרָאֵל לְגִרְעוּתָא ח"ו וְלְהַשִּׁיב לָהֶם הָאֲמִתּוֹת אֵיף יָפָה שְׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בַּעוּה"ב מְכַל חֲזִי הַעוּה"ז לֹא תִסְפִּיק לָהֶם כִּי הֵלֵא צְדוּקִין וְאֶפִיקוֹרְסִין

המה ולאמר להם טעם שאינו אמת לא ידע פי לא למד החכמה הזאת ע"כ בחר לו דרדך שני לומר איני יודע וטוב לו לבזות א"ע ולא לנגוע ח"ו בקדושת התורה וקדושת ישראל ומעלתם: והם שחשבו שבאמת אינו יודע כלל רמו לי' סודרא בצוארי' כי תחלה הלה עם הטלית על ראשו כמנהג החכמים (וע' קדושין ד"ח ע"א) ואמרו לו א"כ שאינה חכם מדוע תעטוף הטלית על ראשך די לה על צוארה כמנהג הפשוטים ההמון עם: אמת ר"א אשכחינהו אמר להו אמאי קא מצעירי' לי' פי לפי גודל חכמתו צער הוא לו אם איננו הולך כמנהגי חכמים א"ל ולא אמרת לן דאדם גדול הוא ולא ידע פרושא דהאי פסוקא א"ל אימור דאמינא לכו בתנאי בקראי מי אמרו לכו החכמים המאמינים בתורה שבע"פ קראם תנאי כי תלמידי התנאים הנה והצדוקין שאינם מאמינים כ"א בתנאי קראם קראי כמו שאנחנו קוראים היום הקראים שבדורנו ע"כ אמר להם הוא גדול בתורה ומפורסם חכמתו בין אלה המאמינים בתורה שבע"פ שנקראים תנאי אבל בתוכם שאתם מן הקראי (שאינכם מאמינים כ"א בקראי לבד) לא יפרסם חכמתו כי לא ידע לדבר עמכם עוד בתורה אבל עם התנאי יודע בטוב בכל מקראי קודש: והם ששאלו אותו ומ"ש אתון דינדייתון אז השיב להם האמת אנן דשכיחין גבייכו ועולה על דעתינו שאלוותיכם רמינין אנפשיין ומעינין להשיב לכם דבר לפי דעתכם אבל אינהו דלא שכיחין גבייכו ואין להם עסק בחכמה הזאת כי אינם יודעים כ"א טעם האמת אשר לא יאמר לכם ולא מעיני בקראי בחכמה הנזכרת שינעו להשיב גם זולת טעם האמיתי: ותתישב בזה קושית המהרש"א.

בח"א (קדושין ד"מ ע"א) דתנן התם אין מקיפין בחילול השם כו' מאי אין מקיפין כו' שאין עושים כחונני ופרש"י המקיף לאדם פעמים רבות וגובה כל הקפותיו יחד אין עושים כה מלמעלה למחללי ה' אלא נפרעים מיד והקשה מוהרש"א מ"ש פאן אדנבא דטבא לי' עבדי למחללי השם ע"ש ולהנ"ל נכון דתירוץ הנה רק לצדוקי והעיקר פהנ"ל עכ"ד יצ"ו ואחר זמן רב הנה עתה (בפשון) הדפיס הרב הנ"ל יצ"ו ספר יקר כבוד חכמים על התורה ואתה תחזנה בהקדמת הספר ובפנים הספר בפרשת וילך ד' ט"ו ע"ב (בד"ה והנה) ובמקומות שציינ שם מה שכתב הרב יצ"ו בנעם שיח שפתי רצון: וידידי הגאון מו"ה דוד שיפמאן (מעיה"ק טבריא) יצ"ו בקונטרס לשדה נעבד (הוא הערות יקרות על דברתי בשלשה ספרי שד"ח אסיפת דינים וכללים ודברי חכמים) אשר שלח אלי האריך בענין זה ונ"ל שם אות רצ"ט אמוראים אי בקיאי בפסוקים על דבר אמת הי' הי' בין חכז"ל יודעי מקרא וסופרים אותיות שבתורה וחולקים על המסורה אעפ"י שיש אם למקרא ולמסורת אפס כי לא יחדל שלא נתעקש ונודה שנמצאו בינותם גם שלא היו בקיאים בפסוקים וכאשר כתבו עליהם קדמונינו ז"ל נושאי פלי התלמוד עצמם ולא נתחסד יותר מהם נחז"ל עומדים ממעל לביקורת ואמתח לנתחים ענין זה.

א'.

מקצה מזה דבר גדול דברו חז"ל (ירושלמי תענית פ"ד) קלקול השבונות יש פאן ושהפסוק (ירמ' נ"ב ו' ז') נכתב בטעות לפי טעות שטעו בחשבונם אז מפני הצרות ושהאמת הוא כפי הנודע לחז"ל שבי"ז הובקעה העיר (והובא בתוס' ר"ה י"ח ב' ד"ה זה ובמג"א תקמ"ט סק"ב) הגאון חת"ס בקונטרס ספר זכרון מתמה מאד ע"ז ותירוצו

השערה זעירא ולפי"ז צא זו שהיו בקיאים במקרא אף זו שהיו בקיאים יותר מהפסוקים אם במסורה איש מפי איש נאמנה יותר מהפסוק (אתמהה) או בסוד ה' ליראיו אשר היתה באמנה אתם יותר מפסוק שנאמר ונכתב מנביא ה' (אתמהה) וכפ' הש"ס חולק על ספרים שלנו עי' תוס' שבת נ"ה ב' (ורש"י שם) ונדה ל' א' א"כ יודעין היו הפסוקים ומתכוננים לחלוק על ספרים שלנו.

ב'.

ומקצה מזה יש שאמרו כמעט מפורש שאינן בעלי מקרא לדוגמא שבת נ"ה לא סבר לה מר אנטם אנו כו' ואיך לא סבר לי פסוק אבל כמו לא שמיע לי שפרשוהו פלומר לא סבירא לי פן לא סבר לה מר פלומר לא שמע לה מר פסוק זה ועי' ב"מ ע"ו א לית לך אל תמנע טוב מבצעליו ג"כ מוכרח הפי' כמ"ש ובתענית ט' פ'עמים אי מטאי להאי פסוקא לא צריכנא לך ובקידושין ל' בפ' אתמר בתסירות ויתירות ובפסוקים (במספרם) לא בקיאינו וב"ק נ"ה שאלני אם נאמר כי טוב ובע"ז כ"ט איך אתה קורא כו' א"ל אין הדבר פן ויש דלאו בפירושא אתמר אלא מכללא (ונושאי פלי הש"ס לא העירו ע"ז) שדרשו ז"ל בשינוי באותיות בנקודות מהכתוב לפנינו לדוגמא קידושין ט' א' ה"ת נמי פתיב שדות בפסוק יקנו קרי בי' יקנו ולפנינו פתיב יקנו בפתח שם ס"ב ע"א מאי חרב תאכלו מלקח וכו' משמע שקראו תאכלו בחולם ולפנינו בשורק ובאיכה רבתי היו שרי' פאילים אלים הללו בשעת שרב הופכין פניהם אלו תחת אלו משמע שקראו אלים בצירי שתרגומם דכרי זכרים של צאן ובעירובין ק"ב א' ה"ג דכרי (רש"י אלים) דהו לרב הונא דבימא בעו טולא וכו' ולפנינו פאילים בקמץ וב"ר ורש"י חיי שרה כ"ה ו' פלגשם חסר ולפנינו מלא דמלא (ונתעורר התזקוני) וספרי דברים י"ג ורש"י דברים א' י"ג ואשםם בראשיתם שאשמותיהם של ישראל בראשי דייניהם ולפנינו ואשיתם מלא וקביאו פסוקים מקוטעין או מעורבין וכמ"ש התוס' שבת קכ"ח ריש עירובין שם ס"ה א' מגילה ג' א' ב"ק פ"א ב' שם קי"ט א' ערכין י"ח ב' אבות פ"ו מ"ג פסיקתא דר"כ ויהי בשלח (הוצאת בוכער דף פ"ב ע"ב ע"ש אות נ"ח) אולי פמה מהם היו גזרין שלא לכתוב בלא שרטוט אפי' ד' וה' תיבות פשוטבין הפסוק לדרשה ובירושלמי משמע דאפילו באגרת שלומים היו מהפכין הפסוק שלא ככתבו יעו"פ תוס' מנחות ל"ב ב' ד"ה קא ויעו"פ ק"נ להרא"ש מגילה פ"ב אות ט"ז ולא רק לדרשות כ"א גם להלכות לדוגמא תמיד כ"ז א' לונם ארבעה ולפנינו כתוב ליום (לא לויים) זבחים ק"ז א' ואליהם תאמר (רש"י ועליהם קרינו) מי פתיב ועליהם ואליהם פתיב ושם קי"ט ב' בגמרא אליהם פתיב ועליהם קרינו (רק רש"ק מוחק שם מלות ועליהם קרינו) ובאמת גם הקרי ואליהם וב"ב ק"ו א' ושבואל בן גרשום בן מנשה ולפנינו בן משה וע"ש תוס' ובגליון הגרי"ב ועי' גם רש"י המכונה בפ' נדרים יו"ד ע"ב.

וכפ' העיר רש"י שאי"ז פסוק או שאין הפסוק פן כמו עירובין ס"ה ר"ה ג' ב' זבחים קי"ח ב' שם קי"ט ב' וכפ' העירו התוס' שלא היו בקיאים בפסוקים ברכות ס"א חגיגה י"ב א' ע"ז ד' סוף מפות ב"ב קי"ג א' ב"ק נ"ד ול"ק למה כתבו תוס' שבת נ"ה נדה ל"ג שהש"ס חולק על ספרים שלנו ולא שלא היו בקיאים חזא דל"ק מתוס' על תוס' ועוד פינו דקאמר מעבירם פתיב והנושא פתיב ש"מ דגמיר ודייק.

וכפ' העיר המהרש"א שאין פן בפסוק לדוגמא ברכות מ"א שבת נ"ו א' ברכות נ"ד חגיגה ט"ו פתובות ה' ב"ב פ' יש נוהלין בעי' סי' קי"א מהרש"א אוריטב"א וכפ' העיר הגרי"ב בגליון כמו ברכות נ"ז שם ס' ע"ב ב"ב ט' א' סנהדרין ז' א' שם רש"י משמע דגרס שבע פול ובגליון הגיה שם ק"ג ערכין ל"ב ב'.

ויש שהקשה בזוהר רעיא מהימנא פנתס רנ"ד וקא כתיב פלות מלא באורייתא ובכרבה ובתנחומא שם ובפסיקתא ויהי ביום פלות משה דרשי פלת חסר (ובתנחומא מפוךש פלת פתיב חסר לא פמגיה שהגיה ברש"י נשא בחומשים חדשים פלת פתיב בפתיח ולא בקמץ) (ונגד זה יש בזה"ק חוקת קפ"ד א' אל תירא אותו ועד דרוש אחיה אותו הגי תרין אותו שלמים בתרי ווין ולפנינו שניהם חסרים) ובכתובות ק"י ע"ב איתא פתוב בס' בן סירה כל ימי עני רעים ולא מייתי הש"ס ממשלי ט"ו ט"ו ואנ"ל דמשום סיפא ב"ס אומר אף לילות בשפל גגים גגו כו' מש"ה מייתו מב"ס ולא ממשלי אלא שהמקשה לא שבק לאסוקי למלתא ושאלו תקף והאיפא שבת ויו"ט ואחר תירוצו פדשמואל הוא חוזר וגומר הענינו דבן סירה אין לומר פן דאין צורך להגמרא שם רק הא דכל ימי עני רעים דקאמר במשנה שונה הנה בודק ומקשה מאי בודק ומפרש פדשמואל משינוי נסת ומייתי עלה הא דכ"י עני רעים דגם פן קשה והאיפא שבתות ויו"ט וצריך גם פן לפרש פדשמואל והי' יכול להביא זה ממשלי (נסיום דשפל גגים וכו' שגרת לישנא מסנהדרין ק' ע"ב דמייתי פולהו מילי מעלייתא דב"ס ומשם נעתקו גם לכאן) אבל מ"ש השדה יהושע פ"ק דמגילה ה"ט שמשום שלא נזכרו פסוק ה' ה' אל רחום ע"כ הביאו פסוק אל אלקים ה' לא נכון עמו מלבד שי"ל שרצו להורות דלאו דוקא בתורה כ"א גם נ"ף כשנכתבין בגלילה הדין פן חוץ מזה בתוספתא ברכות סוף פ"ג הגירסא הי' פותב חמשה ששה שמות רצופין ומוכרח הי' להביא פסוק אל אלקים ה' אל אלקים ה' (דיהושע כ"ב כ"ב) שבו ששה שמות רצופין ואין עוד מלבדו ומהרי"ל ז"ל בסי' קמ"ט שספקא לי' אי נימא גם על המכתבים שלא היו בקיאים בפסוקים כמו שאמרו הם על חז"ל (פעין דברי התויו"ט תמורה פ"א מ"ה הנוכל לומר שאבדה הבקיות מבעלי התוספות) אבל אם פאתי להציע יש ניש כזאת וכזאת ברש"י ותוס' שטעו בפסוקים ולדוגמא בזכרונירש"י תרומה כ"ה כ"ב רש"י אבות פ"א אמת ומרפ"ט של"ו סנהדרין מ"ז א' ד"ה נבזה יומא ע"א אליכם אישים ע"ש ח"א וגליון הגרי"ב וכבר הורה זקן ר"ת בהקדמתו לספר הישר שלא היו בקיאים בכריתות ואפי' במשניות דרעים וטהרות ועי' תוס' שבת מ"ד א' ד"ה דף מ"ג ב' בסה"ד ור"ה וא"כ יכול להיות או כ"ש שיכול להיות שלא היו בקיאים בפסוקים ומוכן שגם בזמן זמנא זמניהם היו דעות מחולקות בזאת וכזאת וכמו שיש מ"ד שנקרא תלמיד פל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה ואפילו במס' פלה (ג"כ רש"י שם) (שבת קי"ד א') ולעומתו יש מ"ד אטו מאן דלא ידע הא דר' יצחק לאו גברא רבה הוא בשלמא מלתא דתלי בסברא לחיי הא גמרא הוא וגמרא לא שמיע לי' (גיטין ו' ב') כמו כן משתבח לי' ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא אע"ג דבקר אמי אמרי לכו (ע"ז ד' א') ולא ידע למימר פירושא דהאי פסוקא (כ"ן גי' עי' שם) והש"ס לא המליץ שם על רב ספרא כמו שהמליץ על ר"ז דמשתבח לי' דאדם גדול הוא (בפרכות ל"ח ב') ולעומתו יש מ"ד מאן דלא ידע פירושא דקרא מותיב תיובתא לרבי (יומא י"ד ע"א) גברא דלא ידע מאי מרזיחא שלח לר"ה הונא חפרין (פתובות ס"ט ב) (בזה ימצא

גם השייך למערכת ב' אות נ"ה ברייתא לא שמייע ליה) ושמואל ידעי לה דמתני' הוא בס' זרעיה ותוס' ב"מ קי"ד ב' ד"ה ה"ג דמשניות זרעים וטהרות היו שגורות וע"ע תוס' מגילה יו"ד ע"א ד"ה ומ"ט ומנחות נ"ו ב' ד"ה אלא ותמורה ל' ע"ב ד"ה מנא וחוילין ק"י ד"ה דתנן ומתוס' על תוס' ועל ר"ת בס' הישר אין מקשים ועי' רש"י שבת פ"א א' ד"ה התם וחוילין י"ג ב' ד"ה ולא וברכות כ' פי מטי ר"י בעוקצין אשה הכובשת ירק ואי"ז בעוקצים רק בטהרות והי' אפ"ל דר"ל בדיני עוקצין וידות אבל רש"י תענית כ"ד ב' וסנהדרין ק"ו ב' פתב לא אשפחתני במס' עוקצין ופלא שאמוראים לא בקיאי בב' סדרי ואחרי מופלג נקרא גאון שפקי בס' מסכתות פמנן גאון (קוה"ד ה' ע"ב רדב"ז סי' ק"ז תשב"י אות ג' ושה"ג ח"א רב אחאי שיש"ס"ג מס' או ס"א מסכתות) עכ"ד יצ"ו ועיין בספר טהרת המים לרב גדול משאלונוקי במערכת ה"מ אות י"ט ובמה שהבאתי בקונטרס הניחת לפללים סי' קי"ח: ובענין בקיאות האמוראים בברייתות אם יתכן לומר שהאמורא ידע רישא דברייתא ולא סיפא או בהיפוך שהבאתי מחלוקת בזה בנדפס במערכת זו אות קנ"ה עי"ש הנה ראיתי עתה מ"ש הריטב"א בחי' לקידושין ד' י"ז ע"ב בד"ה תיובתא דר"ל (ה"ד מרן חיד"א בס' יעיר און במערי' הקו"ף אות ח') דמתבאר מדב"ק דס"ל דלא יתכן דידע רישא ולא סיפא וכו' שכתב פי מקשי האמורא מסיפא דברייתא ומשני לה והדר פריה אמורא אחרינא מרישא ומסיק בתיובתא י"ל דהאמורא דפריה מסיפא לא שיהא סיפא דברייתא דלקמן רק היא ברייתא אחרת שלמה וברייתא דלקמן לא ידעה אי גמי האמורא האחרון בש"ס פריה בתחלה מרישא ואסקה בתיובתא והדר פריה האמורה דקדים מסיפא כלומר דגם מסיפא איכא לאותובי ליה ומשני דמסיפא ליכא תיובתא הכי הנה שקלא וטריא דהאמוראי אבל רב אשי סדר דברי האמורא האחרון בתחלה ופריק והדר גושית הראשון ואסקה בתיובתא עכ"ל ואם היה סובר דיתכן שידע האמורא סיפא בלא רישא או רישא בלא סיפא לא היה לו ליפנס בדוחק די"ל דאמורא הראשון ידע סיפא ולא רישא ומקשי מינה ובא רעהו היודע הרישא ומקשי מינה ובמכתב ידידי הרב הג' מוהר"ר דוב אריה ריטטער אבד"ק ראטערדאם יצ"ו פתב לי בענין זה וז"ל נידון ידיעת האמוראים מברייתות ואתמה על כהדר"ג שי שפעלמו ממנו לפי שעה דברי הגאון ר' ישעיה ברוך פיק אשר מצאתי בספרו חידושי הש"ס הנדפס יחד עם אומר השכחה וקשות מיושב שדבר בהערותיו למס' מנחות ד' ס"ד מזה הענין והנה הוא הביא שם דהך דאתמר שחט שתי חטאות של צבור ואינו צריך אלא אחת אמר רבה ואיתימא ר' אמי חייב על השני ופטור על הראשונה העיר על התוספתא פירק ה' דפסחים והוסיף לאמר וז"ל הנה אותן גדולים דמסדרי הש"ס ידעו כל הכתוב בתוספתא (כמו שהעמקתי דעתם בחיבורי תנא תוספאה) תמה הוא דמיתי לה בשם רבה ואיתימא ר' אמי ולא בשם הברייתא וגם על רבה ואיתימא ר' אמי איכא למיזק וכי לא ידעו מהברייתא ולכן נראה לכאורה דלשטת אותן הגדולים הוי הגירסא נכונה הכי אתמר שחט שתי חטאות של צבור ואינו צריך אלא אחת חייב על האחרונה א' רבה ואיתימא רב אמי חייב על השנייה ופטור על הראשונה ואפילו נתפס לו בשני' וכו' והשתא רבה ואיתימא ר"א פירושא דברייתא אשמעינן דחייב על האחרונה אפילו נתפס לו אינו חייב על הראשונה.

רק על השני' עד פה נכנס הגאון הנ"ל בדיחוקים כדי לקיים הדעה שידעו מסדרי הש"ס כל השנוי בתוספתא ועל מה שכתב תוך דבריו יתמה על ר' אמי ורבה וכי לא ידעו

הַבְּרִייתָא בְּאַמַת יֵשׁ לְתַמּוּה טוּבָא וְכִי זֶה בְּלִבְד אֲשַׁכְחֵן אִידָּה יִתְרַץ דְּבְרֵי הַש"ס קִידוּשֵׁין ס"ב ע"א בְּעֵי מִינֵי ר' אָסִי מַר' יוֹחָנָן אָמַר פִּירוֹת עֲרוּגָה זֶה תְּלוּשֵׁין וְכו' א"ל כֹּל שְׂפִידוֹ לָאוּ כְּמַחְסָר מַעֲשֵׂה דְמִי וּבַד' ס"ב ע"ב אִיתָא תַּנְיָא כְּוִתִּיה דַּר' יוֹחָנָן מִמַּשׁ כְּלִישְׁנָא דְבְּעֵי דַר' אָסִי וְהוּא הַתּוֹסְפָתָא פ"ד דְּתַרּוּמוֹת (שָׁם בְּשִׁינוּי קֶצֶת) וּמִזֶּה נִרְאָה בְּעֵלִיל דְּגַם ר' אָסִי גַם ר' יוֹחָנָן לֹא יָדְעוּ הֵךְ דְּבְרִייתָא וְכֵן גַּם ד' ס"ג ע"ב ר' אָסִי אָמַר אַף גְּאָמֵן לְכַנְסֵי וּמוּדָה ר' אָסִי בְּאוֹמְרָת נִתְקַדְשֵׁתִי וְכו' וְאַחַר כֶּף תַּנְיָא כְּוִתִּיה דַּר' אָסִי ג"כ רְאִיָּה דַר' אָסִי לֹא יָדַע הֵךְ בְּרִייתָא דְּאֵלוּ יָדְעָה לֹא הָיָה שׁוֹתֵק וְאַמְרָה בְּשֵׁם אוֹמְרָה לְהִבְיָא גְּאֹלְהָ לְעוֹלָם וּבַל"ס הַרְבֵּה נִמְצְאִין כְּמוֹ זֹאת עַכ"ד יצ"ו וס' ח' הַש"ס וְאוֹמַר הַשְּׂכָחָה וְקִשּׁוֹת מִן־שֵׁב הַנְּזוּ"ל לֹא רְאִיתִי מַעוּדִי: כ"ב) אָמְרוּ חֲכָמִים בְּשָׂדֵי חֲמֵד מַעֲרָכָה זֶה אוֹת רַג"ע הַבְּאִתִּי בַס"ד דְּבַמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה נִשְׁתַּמְשׁוּ חו"ל בְּלִשׁוֹן זֶה גַם בְּדְבָרִים שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה וְאַחַד מֵהַמְקוֹמוֹת שֶׁהַבְּאִתִּי שָׁם הוּא מָה שְׁאָמְרוּ בְּבָבָא בְּתַרְא דָּף קס"ז אַף עַל גַּב דְּאָמּוּר רַבִּנּוּן פִּינּוּן שֶׁהִגִּיד שׁוּב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמַגִּיד וְכו' וְהוּא מְדַאֲוֵרִיתָא עִי"ש וְעַתָּה רְאִיתִי לְרַבִּין חֲסִידָא הַרְבַּ אֲזַן אֶהְרֹן בְּמַעֲרַכַת הַדְּלִי"ת אוֹת ז"ךְ שֶׁפָּתַב בְּשֵׁם הַרְבַּ בֶּן יוֹחָאִי בְּסִפְרֵי הַמְצָרָף ח"ב ס' רכ"ו זִיקְמִין אוֹמַר הַש"ס אָמּוּר רַבִּנּוּן פִּינּוּן וְהוּא מְדַאֲוֵרִיתָא וְנִחְדָּא מְנִיָּהּ בְּבָבָא בְּתַרְא ד' קס"ז אָמּוּר רַבִּנּוּן פִּינּוּן שֶׁהִגִּיד שׁוּב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמַגִּיד וְהוּא מְדַאֲוֵרִיתָא כְּמִבְּנֹאֵר בְּרִש"י כְּתוּבוֹת דָּף ח"י ע"ב וְסִנְהֶדְרִין דָּף מ"ד ע"ב וּבְשִׁיטָה מְקוֹנְבָצַת לְכַתְּוּבוֹת שָׁם עַכ"ל וְתַאזְרִינִי שְׂמָחָה: וְעוֹד הַבְּאִתִּי בְּשָׂדֵי חֲמֵד שָׁם הָא דְחֵנּוּ בְּשִׁלְיִשֵׁי דְמַסְכַּת סוּכָה מְשֻׁנָּה י"ג אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין אָדָם יוֹצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ בְּלוּלְבוֹ שֶׁל חֲבִירוֹ וּבְבָבָא מְצִיעָא דָּף ל"ג ע"ב שְׁהֵרִי אָמְרוּ שׁוֹמֵר חֲנָם נִשְׁבַּע וְיוֹצֵא וְיִדּוּעַ דְּשִׁבּוּעַת שׁוֹמְרִים מִן הַתּוֹרָה וּבְסוּף מַסְכַּת פְּרִיתוֹת תַּנּוּן אָמְרוּ חֲכָמִים הָאֵב קוֹדֵם לָאֵם וְכו' וּבְמַפּוֹת דָּף ה' ע"ב תַּנְיָא בְּבְרִייתָא אָמַר לִיָּה ר' שְׁמַעוֹן בֶּן שְׁטַח וְכו' שְׁהֵרִי אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הַעֲדִים זוֹמְמִין נִהְרִגִין עַד שְׁיִזְמוּ שְׁנֵיהֶם וְעוֹד רְאִיתִי עַתָּה בְּסִנְהֶדְרִין ד' פ"א ע"א מְנָא הָא מִלְתָּא דְּאָמּוּר רַבִּנּוּן מִי שְׁנַתְּחִיב בְּשִׁתִּי מִיתוֹת נִידוֹן בְּחַמּוּרָה וּפְשִׁיטָא דְּלָאוּ מְדַרְבְּנָן הוּא וְכֵן מִתְבָּאֵר מִמָּה שֶׁפָּתַב הַרְמַב"ם בְּעֵשְׂרֵי מֵהַלְכוֹת מְלָכִים דִּין ח' אָמְרוּ חֲכָמִים שְׁבַנִי קְטוּרָה שֶׁהֵם זִרְעוּ שֶׁל אַבְרָהָם שְׂפָא אַחַר יִשְׁמַעֲאֵל וְיִצְחָק חֲיִיבִים בְּמִלָּה וְהוֹאִיל וְנִתְעַרְבוּ יִתְחַיִּיבוּ הַפֶּל בְּמִלָּה וְכו' וְיִדּוּעַ שְׂכַמָּה מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים נִקְטוּ דְּרַבְּנָן לֹא גָזְרוּ וְתַקְּנוּ דְּבַר לְבַנֵי נֹחַ (עֵינִן בְּקוֹנְטְרִיס זֶה בְּמַעֲרַכַת הַגִּימ"ל אוֹת וי"ו סק"י מָה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּזֶה בַס"ד) וְלִדְעָתָם צְרִיף לֹאֹמַר דְּאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁפָּתַב הַרְמַב"ם פּוֹנְתוֹ שְׁפִירְשׁוּ חֲכָמִים אֲבָל הוּא דִּין תּוֹרָה: וְעַל פִּי כֹּלל זֶה נִרְאָה לִיִּישָׁב דְּבְרֵי הַגָּאוֹן קְרַבֵּן נִתְנַאֵל בְּרִישׁ פְּרָק הַנִּזְדַּקִּין לְהַצִּילוֹ מִהַשְּׂגַת הַגָּאוֹן הַרְש"ש כְּמוֹ שְׂאֲבָאֵר דְּהִנֵּה בְּדָף מ"ט ע"ב אָמְרִינוּ דְּמַתְּנִיתִין ר' שְׁמַעוֹן הִיא דְּדַרְיָשׁ טַעְמָא דְּקָרָא וְכו' דְּתַנְיָא אָמַר ר' שְׁמַעוֹן מְפַנֵּי מָה אָמְרוּ הַנִּזְדַּקִּין שְׁמִין לְהֵם בְּעֵידִית וְכו' וְהַרִי"ף וְהַרְא"ש גְּרָסִי אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מְפַנֵּי מָה וְכו' וְכַתְּבֵי בְּקְרַבֵּן נִתְנַאֵל דְּטַעוֹת הוּא וְצְרִיף לְגְרוֹס אָמַר ר' שְׁמַעוֹן סָתֵם (לֹא בֶּן אֶלְעָזָר) דְּהָא אָמַר רַבִּינָא דַר' שְׁמַעוֹן הִיא דְּדַרְיָשׁ טַעְמָא דְּקָרָא וּפִירְשׁ רִש"י גְּבִי בְּגַד אֶלְמָנָה וְכו' וְעַל זֶה פָּתַב בְּחִידוּשֵׁי הַרְש"ש וְז"ל מְפַנֵּי מָה אָמְרוּ וְכו' לְשׁוֹן זֶה מְשַׁמַּע דְּמַדְרַבְּנָן הוּא וְאֵם כֵּן זֶה הִסְפֵּף מִמָּה שְׂאֲמַר רַבִּינָא וְר' שְׁמַעוֹן הִיא עֵינִן פִּירוּשׁ רִש"י לְכֹן נִרְאָה לִי עֵינִקֵּר גִּירְסַת הַרִי"ף וְהַרְא"ש בְּבְרִייתָא אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר (דְּלֹא כְּקְרַבֵּן נִתְנַאֵל דְּמַשְׁבַּשׁ לָהּ) וְאֵינוּ מְבִיאֵהּ בְּבְרִייתָא רַק לְפָרִשׁ הַטַּעַם וְכו' עִי"ש וְכּוֹנְתוֹ דְּנִדְאִי לַר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֵינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנָן אֶלָּא דְּהַש"ס

סוֹבֵר דְלָר' שְׁמַעוֹן (בֶּן יוֹחָאֵי) דְדַבְרֵיִשׁ בְּעֵלְמָא טַעְמָא דִקְרָא הָא נָמִי מִן הַתּוֹרָה הוּא מְהַטְעֵם שְׁפִירֵשׁ ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר בְּבִרְיָיְתָא וְהוֹסִיף לֹמַר דְאָף לְמֵאֵי דְגָרְסֵי הָרִי"ף וְהָרָא"ש מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה וְכו' לָאו לְמִימְרָא דְמִדְאוּרְיִיתָ' הִיא אֵלָא מְדַרְבְּנָן הִיא וּמְצִינּוּ לְשׁוֹן זֶה גַם בְּדַרְבְּנָן פְּדַכְתַּב הַרְמֵב"ן בְּרִישׁ סֵפֶר הַמְצוֹת אֵלּוּ דְבָרָיו וְהִנֵּה לֹא רָאָה הָרַב שְׁגִירְסַת רַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׂאֵלְתוֹת בְּפִרְשֵׁי מִשְׁפָּטִים שְׂאֵלְתָא ס"א הִיא ר' שְׁמַעוֹן (סֹתָם) פְּגִירְסַתִּינוּ וְכִבֵּר כְּתַב כֹּן הַגָּאוֹן עַל גְּלִיוֹן הַש"ס הַתְּדָשִׁים וּמֵאֵן סָפִין לְהַכְרִיעַ נֶגֶד הַשְּׂאֵלְתוֹת שְׁדַבְרֵיו דְבָרֵי קְבֵלָה וְאִם יֹאמֵר הָרַב שְׁגַם בְּשְׂאֵלְתוֹת נֶפֶל טַעוֹת סוֹפֵר וְצָרִיף לְגָרוֹס ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר עַל צַד הַהִכָּרַח מְדַאֲמַר מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ דְמִשְׁמַע שֶׁהוּא רַק מְדַרְבְּנָן הִנֵּה לְפִי מָה שְׂפַתְבָּנוּ שְׁנַמְצָא לְשׁוֹן זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּש"ס עַל דְבָרִים שֶׁהֵם מִן הַתּוֹרָה שְׁפִיר נֹכַל לֹמַר שְׁגַם זֶה פְּאָחַד מֵהֶם וְנִתְיַשְׁבוּ דְבָרֵי הָרַב קָרְבַּן נִתְנָאֵל אֵלָא שֶׁהָרַב רַש"י אֲזִיל לְשִׁיטְתִּיהָ שְׁבַחִידוּשֵׁי הָרַש"י לְכָבֵא קַמָּא דָּף ק' עַל דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת (בד"ה אוֹמֵר) שְׁרַשְׁמַתִּי בְּשָׂדֵי חֲמַד שֶׁם וְרַמְזַתִּי שֶׁם שְׂאִין הַכָּרַח לְדַבְרֵיו אַחֲרֵי שְׁמַצִּינוּ לְשׁוֹן זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עַל דְבָר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְעֵינֵן בְּחִידוּשֵׁי הָרַש"י לְמַסְכַּת רֹאשׁ הַשְּׁנָה דָּף כ"ב שְׂאָבִיא לְהֵלֵן בד"ה אָף גַם זֹאת): וּבְסוֹף נְדָרִים דָּף צ' ע"ב תֵּנּוּ בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים שְׁלֹשׁ נָשִׁים יוֹצְאוֹת וְנוֹטְלוֹת כְּתוּבָה הָאוֹמְרֵת טְמֵאָה וְכו' וּמְבַרְאָר בְּדַבְרֵי הָר"ן שֶׁם שְׁיֵשׁ מְהָרֵאשׁוֹנִים סוֹבְרִים שְׁמִדְאוּרְיִיתָא הַדִּין כֹּן אֵלָא דְמִשׁוּם מִיגְדָר מִילְתָּא בְּטָלוּ דִין תּוֹרָה בְּקוּם עֲשֵׂה בְּמִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה אוֹ מִשׁוּם דְּהַפְקִיעוּ הַקִּידוּשִׁין וּמִזֶּה יֵשׁ קִצַּת סִמְיָה שְׁגַם בְּדַבְרֵי שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה שְׁיֵיף לֹמַר אָמְרוּ חֲכָמִים וְאָף שְׁיֵשׁ סוֹבְרִים דְּמִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה אֵינָה מִדִּין תּוֹרָה עִי"ש בְּהָר"ן וְהָרָא"ש בְּפִירוּשׁוֹ כְּתַב הָאֲמִינוּהָ חֲכָמִים וְכו' לֹא מִלְשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים הוּא דְמִשְׁמַע לְהוּ הַכִּי כִיעִי"ש: וּמָה שֶׁהִבְאִתִּי מֵאֵז מִמְתַּנִּיתִין פֶּרֶק שְׁלִישִׁי דְסוֹפָה מִשְׁנֵה י"ג מִפְּנֵי שְׂאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ וְכו' רְאִיתִי שֶׁהָרַב תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁם אָף הוּא הִנֵּה מִתְפַּוֵּן לְזֶה וְכַתַּב גַּם בְּדְאוּרְיִיתָא שְׁיֵיף פְּהֵאֵי לִישְׁנָא כְּזַבְחִים ע"ט א' וְהוּא מְדַאֲמַר רְבָא שֶׁם אָמור רַבָּנָן בְּטַעְמָא וְאָמור רַבָּנָן בְּרַוְכָא וְאָמור רַבָּנָן בְּחַזוֹתָא וְהַכְרִיחוּ שֶׁם הַתּוֹסְפוֹת דְּמִדְאוּרְיִיתָא קְאָמַר מְדֵלָא הַזְכִּיר רְבָא שְׁשִׁים וּמֵאָה עִי"ש וְאַחַר זְמַן רְאִיתִי (בְּשִׁנְתִּינוּ תַנּוּ"ר) שֶׁהִרָה"ג מוֹהֵר"ר מִשֵׁה רֵאזִין יצ"ו בְּקוֹנְטְרִיס עָרוּף לְגַר אֲשֶׁר בְּסֵפֶר הַפְּסָגָה הֵינְצָא עַל יַד אִישִׁי פֶּהֶן גְּדוֹל הַגָּאוֹן אַבְד"ק וִילְקִי יצ"ו כְּתַב דְּמַצִּינוּ לְשׁוֹן זֶה גַם בְּדַבְרֵי שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה וְהִבִּיא רְאִיָּה בְּרוּרָה מִדְתָּנָן בְּחֻלִּין ד' ט"ן סִימְנֵי הָעוּף לֹא נֶאֱמְרוּ אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים וְכו' שֶׁהַפְּנֵה שְׁפִירֵשׁוּ לָנו חֲכָמִים כְּדָאִית בְּש"ס שֶׁם וְגַם מְדַאֲמְרִינָן בְּקִידוּשִׁין ד' פ' וְעֲשָׂאוּהוּ חֲכָמִים כְּדַבְרֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ דַּעַת לְשֵׁאוֹל וְכו' וְלַדַּעַת פְּמָה מְרַבְּנוֹתָא הָנוּ מִדְאוּרְיִיתָא כְּמוֹ שֶׁכְּתַב הַגָּאוֹן שׁוֹשְׁנַת הָעֲמָקִים בְּכָלֵל ט"ו וְהַזְכִּיר גַם הִיא דְגִטִּין ד' מ"ט וְעוֹד הִבִּיא מְפָמָה מְקוֹמוֹת (וַיֵּשׁ לְפִלְפֵל בְּהֶם כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הָרוֹאֶה) וּבְמָה שֶׁהַזְכִּיר מְדַבְרֵי רַש"י בְּפֶרֶק קַמָּא דְבִיצָה דָּף יו"ד בְּדִין סוֹף טוֹמָאָה לְצֵאת עֵינֵין בְּמָה שֶׁכְּתַבְתִּי אָנִי הַהִדְיוּט בְּשָׂדֵי חֲמַד בְּמַעְרַכַת הַטִּי"ת כָּלֵל מ"ד בְּדִין זֶה בַּס"ד): גַּם בְּקוֹבֶץ שְׁנֵי (מִהַפְּסָגָה) רְאִיתִי בְּצַד נ"ב בְּמֵאֲמַר הָעָרוֹת בְּהַפְּסָגָה מִהִרָה"ג יַעֲקֹב שׁוֹר יצ"ו שֶׁהִבִּיא לְזֶה מִמְתַּנִּיתִין דְסוֹפָה הַנִּלְ וְהַגָּאוֹן הַמְחַבֵּר יצ"ו הִבִּיא מָה שְׂאָמְרוּ בְּחִגְיָה דָּף ט"ז אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הָעֲדִים זוֹמְמִין נְהַרְגִין עַד שְׁיִזּוּמוּ שְׁנֵיָהֶם וּגְדוּלָה מִזוּ בְּסִנְהֶדְרִין ד' פ"ח ע"ב חֲמֵשׁ טוֹטְפוֹת לְהוֹסִיף עַל דְבָרֵי סוֹפְרִים וְהוּא מִן הַתּוֹרָה עִי"ש הִנֵּה הַגָּאוֹן יצ"ו מְדַמָּה אָמְרוּ חֲכָמִים וְכִיּוֹצֵא לְלִשׁוֹן מְדַבְרֵי סוֹפְרִים וְכֵן הִרָה"ג בְּמֵאֲמַר עָרוּף לְגַר הַנִּלְ יצ"ו מִשְׁנֵה מְדַבְרֵיהֶם

ומדברי סופרים לאמרו חכמים עי"ש ועל זה יש לפקפק עיין מה שפתי ביקורתי
כללי הפוסקים סי' ה' אות ז ואין לתמונה על הגאון המחבר יצ"ו שלא ראה מה שפתי
אני הדל בשדי חמד ח"א (שישנו בידו מפבר) במערכת האלה הנ"ל ובמה שרשמתי שם
שיש לנו מקומות רבים פיוצא לזה בדברים שהם מדאורייתא ומה גם שהראיה שהביא
מסוגיא דחגיגה ד' ט"ז ע"ב אין העדים זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם אם היה מעיין
בשדי חמד אף הוא ראה יתוש קדמו וזה דחגיגה היא היא דמפוח ד' ה' ע"ב
שהבאתי אני הדל אלא דהרב יצ"ו אידי דטריד בגירסה ממלא פריסו מתורתן של
ראשונים וגדולי האחרונים לא יפנה אל האזוב בספרי איש דל פמוני ואדמעניל ירקא
וכו' ומניה דמר וממני הדל תסתיים שמעתתא: וכתבתי בנדפס שם שגם בדברי
הראשונים נמצא מקומות שמשפתיים בלשון זה (אמרו חכמים) על דבר שהוא מן
התורה והבאתי דברי הרמב"ם ריש הלכות תפלה אמרו חכמים איזהו עבודה שכלב זו
תפלה אף שלדעתו תפלה מצנת עשה דאורייתא ובריש פירק עשירי מהלכות גירושין גבי
ריח הגט פוסל בכהונה פתב אמרו חכמים וכתב הגאון שאגת אריה בתדשות סי' ב'
דלהרמב"ם הוא מדאורייתא וכן פתב הגאון בקובץ על יד בששי מהלכות חמץ דין י"ב
דאף שכתב הרמב"ם אסרו חכמים לאכול מצה בערב פסח אינו מוכרח שהוא מדרבנן
(ובמה שהבין בכונת הרמב"ם שהוא לאו הבא מפלל עשה עיין ביקורתי שדי חמד
במערכת הפ"ף אות מ"א מה שפתי על דבריו בד"ה ונהרב מוהר"ן) והבאתי מה שפתי
הגאונים חק יעקב בסי' ת"ס סק"ב ובית מאיר שם דמתבאר דסברי דמה שכתב הרמב"ם
בחמישי מהלכות חמץ דין ט' (בדין שימור לשם מצה) אמרו חכמים וכו' הוא מדרבנן
ומשמע להו דלשון זה מורה בכל מקום שהוא מדרבנן וכתבתי על דבריהם שיש סתירה
לזה מהנז"ל דמתבאר שגם במידי דאורייתא יתכן לומר אמרו חכמים ונהרצון שחכמים
פירשו הדבר שהוא מן התורה.

ובדין ברכה שאינה צריכה שידוע שהרבה פוסקים מיניחסים להרמב"ם שסובר שהוא
איסור תורה ראינו בתשובה (בס' פאר הדור) סי' כ"ו שכתב והם אמרו כל המברך ברכה
שאינה צריכה עובר משום לא תשא והבאתי דעות חלוקות במה שכתב הרמב"ם בפירק
י"א מהלכות רוצח הרבה דברים אסרו חכמים משום ספנה וכו' אם הוא מדרבנן ממש
או שפירשום רבנן וכו' ומקרא דאת ה' אלקי תירא דריש ר' עקיבא לרבות תלמידי
חכמים ותנן מורא רבך כמורא שמים נקיט לה הרמב"ם בחמישי מהלכות תלמוד תורה
דין א' בלשון אמרו חכמים מורא רבך כמורא שמים והבאתי דברי רבינו הרא"ם בס'
היראים סי' קכ"ג וכשם שהקפידו חכמים על גובהה (של סנפה) כן הקפידו חכמים שלא
ישפילנה וכו' עי"ש ופשיטא דפיסול שניהם (למלצה ולמטה) מן התורה ונקיט בלישניה
הקפידו חכמים וכו' אף גם זאת הבאתי דרש"י בגטין ד' כ"א ע"א ד"ה חצר מהלכת פתב
דכי אמור רבנן חצרו של אדם קונה לו וכו' אף דקננן חצר הוא מן התורה ועתה ראיתי
שגם הגאון בחידושי הרש"ש למסכת ראש השנה ד' כ"ב ע"א מפרש דברי רש"י שם
בסגנון זה והוא שעל מה שכתב רש"י בד"ה בקוביא ואמור רבנן אסמכתא לא קניא
הקשה שלש קושיות וליישב שתי הקושיות רוח חקמתו נוחה לומר דלישנא דאמור רבנן
היינו שחכמים אמרו שכן הוא דין תורה כמו בסנפה ד' מ"א ע"ב שאמרו חכמים אין
אדם יוצא וכו' ובריש פירק ג' דנדרים ארבעה נדרים התירו חכמים ולשונם בגטין ד' פ'

במשנה ט"ו עריות שאמרו חכמים וכו' עכ"ל והנה לשון שאמרו חכמים אינו במשנה עצמה אלא לשון רש"י ורבינו עובדיא הוא ומכל מקום גם מלשון המשנה (כל העריות שאמרו צרותיהן וכו') מתבאר גם כן שכן דרכם להשתמש בלשון זה בדבר שהוא מן התורה והגאון רש"י ניחא ליה למימר הכי גם בדברי רש"י ולא משמע ליה לחלק בין לשון תנאים ואמוראים לבין לשון חכמים המפרשים והפוסקים איברא דהאי לישנא דנקיט רש"י (דאמור רבנן אסמכתא לא קניא) לישנא דתלמודא הוא דהכי אמר רב פפא בפרק איזהו נשך ד' ס"ו ע"ב אמר רב פפא אף על גב דאמור רבנן אסמכתא לא קניא וכו' ותו אמרינן התם אמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא וכו' עי"ש ואי הכי אין הוכחה מזה שגם בלשון המפרשים יתכן לפרש כן אף באמת הגאון הרש"י לא הזכיר סוגית הש"ס הנ"ל כלל כמו שיראה הרוצה בדב"ק ומשמע ליה דלישנא דרש"י הוא ומפרש למילתיה דפירשוהו רבנן הוא דקאמר שמעתמינה דגם בלשונות המפרשים סובר הרב דיתכן לפרש כן ומיחלפא שיטתיה ממה שכתב בגטין בפרק הניזקין שהבאתי לעיל (בד"ה ועל פי פלל זה) והשגתי עתה (אד"ר תנזור) קובץ המאסף היו"ל בעיר קדשנו ירושלים תוב"ב על יד ידי הרב מוהר"ר בן ציון אברהם קואינקא יצ"ו וראיתי בקונטרס ראשון לשנה ראשונה בסי' ב' בהערת המז"ל בטוב ילין על הגאון הרש"י שנעלם ממנו שלשון רש"י הוא לשון הש"ס דבבא מציעא הנ"ל עי"ש (יש טעות בדפוס בהמראה מקום): ובמסכת ביצה ד' כ' ע"ב כתב רש"י בד"ה דהא שתי הלחם וכו' הואיל ויכול לאפותן מערב יום טוב אמור רבנן וכו' עי"ש דמוכח מהסוגיא דהוא מדאורייתא למאן דאמר גדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב ומוכרח דמה שכתב רש"י אמור רבנן רוצה לומר שפירשו רבנן כן נראה לפנים ריהטא ונראה דלא נפלאת לפרש כן מה שכתב הראב"ד בספר תמים דעים סי' ד' (הביא דבריו ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסו"י"ג אות ב') הא דאמרו רבנן אין מבטלין איסור לכתחלה וכו' שאין פונתו לומר דאיסור ביטול האיסורין הוא מדרבנן שהרי דעת הראב"ד מבוררת בפי כל הפוסקים דהוא מדאורייתא אלא פונתו שפירשוהו רבנן דלפי האמת אין דבר זה מפורש בתורה ובעמודי אש נדחק בכונתו ולי הדל נכון מה שכתבתי והמענין יבחר.

והנה בשדי חמד ד' ל"ה ע"א תמהתי על מרן מוהרד"ף בספר שושנים לדוד במסכת פאה פרק א' משנה ד' שהכריח פדעת הסוכרים דאין חיוב פאה מדאורייתא אלא בדגן וכו' מדתנן כלל אמרו והיינו דחכמים אמרו ולא מדאורייתא עי"ש ומצאתי עתה שבתשובותיו מכתם לדוד בחלק יורה דעה סי' י"ד (בד"ה הדרן למאי) אזיל לשיטתיה שבספר שושנים לדוד שהבאתי הנז"ל והוא שכתב שם להוכיח שדעת הרשב"א דאיסור סחורה בדברים האסורים באכילה הוא מדרבנן מדכתב בתשובה סי' ש"א (שאחר שהביא דברי הש"ס דילן והירושלמי מסיים עלה) ולא אסרו אלא הגדלים לאכילה ומעין זה כתב בסו"ת פ"ט שלא אסרו אלא מה שהוא נאכל וכתב על זה מרן מוהרד"ף ולשון לא אסרו מורה דמדרבנן הוא וכן משמע מלשון הרב בפירוש מתניתין דשביעית שגם הוא כתב פי האי לישנא ולא אסרו אלא וכו' עכ"ל והשיג על פי זה על מרן הפרי חדש עי"ש ומתוך מה שכתבתי יתבאר שבמחילת כבוד תורתו הרמה אין דבריו מוכרחים ושפיר קאמר הרב פרי חדש בסי' קי"ז שהביא שם דמה שכתב הרשב"א לא אסרו כתב כן לפי שאינו מפורש בתורה עי"ש: ובמכתב ששלח לי ידיד הגאון מוהר"ר דוד שיפמאן יצ"ו (מח"ס

הבפורים והראיון) בקבלתו ספרו שדי חמד בשנת תרנ"ב כתב לי בענין זה וז"ל לשון אמרו חכמים במידי דהוי דאורייתא פבר העירותי בהכורים והראיון ד' ט' ע"א הערה כ"ז על לשון שהרי אמרו ש"ח נשבע ויוצא (ב"מ ל"ג ב') והבאתי מזה סמוכות להרמב"ם דכל דאתי מדרשא מקרי דרבנן ושינה לשון שהרי אמרו ואוסיף פה נוסף דרש"י ז"ל הנצרך לכתוב פלומר ע"ז בקדושין נ"ד ע"ב ולא אמרו בשוגג מתחלל רש"י פלומר לא פתיב בתורה מתחלל אלא לענין קרבן ונגד זה מצינו בהיפוך דכ"פ קאמר הש"ס לשון אמרה תורה והוא רק מדרש חכמים יעניין תוס' מנחות ס"ה ב' ד"ה מה חדש עכ"ד יצ"ו: והנה השגתי עתה (נזר"ת) ס' יקר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי וראיתי בקונטרס שיוירי טהרה במערכת הפ"ף אות מ"ב דשקיל וטרי בדין כבוד אחיו הגדול וכתב בסוף דבריו ולפי מה שכתב הרב המאסף דכבוד אחיו הגדול הוא מדאורייתא צריך לומר דמה שאמרו בזהר הקדוש פרשת קדושים דף פ"ג (או ע"ג) ע"א אוקמוה רבנן את לרבות אחיה הגדול הפונה דרבנן פירשו לחיובא דאורייתא עכ"ל והוא מסכים לכל האמור למעלה דשפיר שינה כל פי האי לישנא אף במידי דהוי מדאורייתא ולעומת זה ראיתי להגאון מוהר"ר מנחם מענדיל אבד"ק טארלא בס' היקר שכתב על מסכת קידושין על מאי דאמרינן שם בדרף ל"א אבא אומר השקני מים וכו' אמר ליה הנה כבוד אמה וכו' שאמה ואמה חייבים בכבודו שהביא מה שהקשה הגאון מוהרש"א בחידושי אגדות שלפי זה למה לי טעמא דלעיל שגלוי וידוע לפניו יתברך שהבן מכבד את אמו יותר לפיכך הקדים וכו' ולזה תירץ וז"ל ולע"ד הך הנה כבוד אמה וכו' שאמה ואמה חייבים בכבודו הוא מדרבנן דלא מצינו מפורש בתורה שהאשה חייבת לכבד בעלה וכ"מ (וכן מוכח) להדיא בכריתות דף כ"ח האב קודם לאם בכל מקום יכול מפני שפבוד אב עדיף תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו מלמד ששניהם שקולים אבל אמרו חכמים האב קודם לאם מפני שהוא ואמו חייבים בכבוד אביו משמע להדיא שהוא מדרבנן אבל מדאורייתא שניהם שקולים ולעיל קשיא ליה לרבי מאי שנא דכבוד הקדים אב ובמורא הקדים אם לגלות ששניהם שקולים ולא איפקא ולזה אמר גלוי וידוע וכו' עכ"ל.

הנה רואה דמשמע ליה לשון אמרו חכמים כפשוטו ועל פי זה מכריח דאין האשה חייבת בכבוד בעלה אלא מדרבנן ולפי כל הרשום למעלה אין הכרח מלשון זה אבל הדין אמת דהוא חיובא מדרבנן וכמו שהבאתי בסיעתא דשמיא בשדי חמד במערכת הפ"ף אות ע"ד עי"ש: וידידי הרה"ג מוהר"ר יחיאל אהרן לערנר יצ"ו אבד"ק אקנע כתב לי במקתב אחד דלשון תקנו חכמים מצינו כמה פעמים בדבר שאיסורו מן התורה ושוב במקתב אחר כתב לי וז"ל במקתבי הקודם אמרתי דלשון אמרו חכמים שבש"ס הנה מן התורה ולא ציינתי ראיה לזה עתה ראיתי פן בבכור שור סי' י"ג סק"ב סוכה מ"א ע"ב חגיגה ט"ו ע"ב סנהדרין פ"ח ה' טוטפות להוסיף על דברי סופרים חייב והתם מן התורה עכ"ד יצ"ו וכפי הנראה אין נמצא ביז הרב הנ"ל ספר שדי חמד חלק הפללים ח"א שאם פן היה רואה שפבר הבאתי שם באות ער"ג סוגיא דסוכה דף מ"א ושם באותו רג"ע אדבר מדברי הגאון תבואת שור סי' י"ג סק"ב ומה שהביא מסוגיא דסנהדרין דף פ"ח חמש טוטפות וכו' פבר כתבתי למעלה (בד"ה גם בקובץ שני) מה שיש לפקפק בזה ומה שהביא מש"ס דחגיגה דף ט"ו ע"ב לפי הנראה הוא טעות וצריך להיות דף ט"ז ע"ב והיינו שהיה דאין העדים נעשים זוממין שעיקרה במכות דף ה' שהבאתי בספרי באות

רג"ע הנ"ל ואין כל חדש ולא אכחד דמה שפכתב דלשון תקנו חכמים מצינו כמה פעמים בדבר שאיסורו מן התורה אני בער ולא אדע אין גם אחד מקום שנשתמשו חז"ל בלשון זה על דבר שהוא מן התורה ולדעתי הענינה לשון תקנו חכמים אינו צודק על דבר שהוא מן התורה ואינו דומה ללשון אמרו חכמים וכיוצא והמענין יבחר.

גם אשור בספר ברית יעקב להגאון ברוך מרדכי ליפשיץ בחלק א"ח סי' י"ט (בסוף ד"ה על דבר) שהביא מה שכתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ג הלכה כ"ט ולמ"ד אסרו חכמים לאכול מאכלים שנפשו של אדם קיהה וכו' וכן אסרו לאכול ביצים מסונאות וכו' שכל דברים אלו הם בכלל לא תשקצו והביא דעות הסוברים שהוא לא מן התורה ממש ולא אסמכתא וסיים והא דכתב הרמב"ם אסרו חכמים אף דהוי איסור דאורייתא מפני שאינו מפניו בקרא קרי הרמב"ם דברי חכמים כמו שכתב בהלכות רוצח פרק י"א הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכו' והוא מדאורייתא כמו שכתב הרמב"ם לפני זה כל מכשול שיש בהן סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר וקאמר דאסרו חכמים עכ"ל וחדוש הוא שלא זכר שר דברי הגאון תבואת שור בסי' י"ג סק"ב שהבאתי בנדפס על כל פנים הנך רואה דניחא ליה לפרש לשון זה שהוא מדאורייתא: כ"ג) אילימא בנדפס מערכה זו אות ש"ג הבאתי מה שכתב מרן חיד"א דלשון זה מורה דגם המקשן היה מסופק ויפתי דרכים לפניו ובשמים לא עלתה לו משום יתובי דעתא ואני ההדיוט פתבתי לפקפק על זה מסוגיא דריש פרק הפוגם דף ה"ן סוף ע"ב עיי"ש וכיוצא לזה עיין תוס' ביצה דף ב' ד"ה דתנו וא"ת היכי דמי אי בתלושין שהיו מחוברים וכו' וי"ל דמייירי בתלושין וכו' עיי"ש ומשמעות דברי קושיתם הוא שמקשים בלא ימנע ובתירוץ מיישבים על פי הצד האחד וק"ל ועיין במועד קטן דף י"ז ע"ב האי פהו היכי דמי וכו' ובמגילה דף ח"י ע"א קראת תרגום וכו' היכי דמי אילימא וכו'.

עוד שם בלע"ז יונני היכי דמי אילימא וכו'. ובפרק שמינה שרצים דף ק"ז ע"ב מאי חברבורותיו אילימא דקאי ריקמי ריקמי וכו' אלא פכוש וישם בסוף הפרק דף קי"א ע"ב מאי הלכה פר"ש ולא מטעמיה אילימא וכו' אלא וכו' וישם בריש פרק ואלו קשרים מאי קשר הגמלים אילימא קטרא וכו' אלא קטרא דזממא ובריש פרק כל כתבי דף קט"ו ריש ע"ב אילימא תנא קמא דר' יוסי וכו' וישם דף ק"כ ע"ב אילימא משום דרב סבר לה כר' יהודה וכו' ובבכורות דף ל"ד ע"א הי ר"ש אילימא ר"ש דמתניתין וכו' אלא ר' שמעון דברייטא: אחר שנים רבות ראיתי מה שכתב הרב הקדוש שני לוחות הברית בחלק תורה שבעל פה בדרף ח' ע"א (מדפוס חדש) בד"ה אילימא וז"ל אילימא נמצא בתלמוד שני קושיות ע"ד אילימא.

חדא שעושה שתי חלוקים ועליהם מקשה. ועוד אחרת שאינו מקשה על החלוקה האחת וקשה היאך הקשה על החלוקה הואיל ואיכא חלוקה אחרת דלית בה קושיא ודקרי לה אמאי קרי ליה וכי לא יראה המקשן דאיכא חלוקה אחרת ודרף ההבנה בזה שלא בא להקשות אלא לבאר וכה אמר בזה הענין יש ב' חלוקות והחלוקה האמיתית מהם היא זאת (בנראה צריך להיות דאי תימא) תימא החלוקה האחרת לא אפשר מפני שיש עליה קושיא הלכך ביאר הדבר בדרף החלוקה הזאת דכל אילימא שפונתו להקשות הוא

כְּשֶׁמִקְשָׁה לְכָל הַחֲלוּקָה וּמִזֶּה הַתְּלִמוּד מְלֵא עַכ"ד: כ"ד) אֵין אָדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ וְע"י מַעֲשֵׂה אוֹסֵר בְּנִדְפָס מַעֲרָכָה זֹה אוֹת פֶּר"ה רְשָׁמְתִי בְּזֶה אִם מֵה שְׂאוֹסֵר ע"י מַעֲשֵׂה הוּא מְדַאֲוֵרֵיטָא אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן ע"י"ש וּמִתְבָּאָר לְהַמְעִיֵּן בְּדַבְרֵי רַבְּנָן קַדִּישֵׁי הָרְשׁוּמִים שֶׁם דְּהַרְמַב"ן ס"ל דַּע"י מַעֲשֵׂה אוֹסֵר מְדַאֲוֵרֵיטָא וּמ"מ ר"ל בְּסֵה"כ מְנַחֵה טְהוּרָה הַכְרִית מְדַבְרֵי הָר"ן בְּנִדְרִים דַּס"ל פֶּן כִּיעִי"ש וְהוֹכַחְתֶּם פֶּן בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ן הִיא מִמ"ש הָר"ן בְּמַס' ע"ז בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמַעְאֵל (אַמְתַּנִּי דַּעֲפוּ"ם שְׁהַנִּיחוּהָ עוֹבְדֵיהָ וְכו') בַּד"ה וְגַרְסִינוּ תוּ בַּגְּמָרָא פִי אֶתָּא עוֹלָא) בְּשֵׁם הָרַמְבַּ"ן וּמִקְשׁוֹ עָלָה מֵאֵי רֵאֵיהָ דִּילְמָא ע"י מַעֲשֵׂה אֶסְרָה דְּהָא אֶמְרִינוּ דְּאָדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ ע"י מַעֲשֵׂה וְתִי הָרַמְבַּ"ן דַּמ"מ בְּבִטּוּל סְגִי וְכו' וְהַרְבַּ מַחְנֵה אֶפְרַיִם בַּחֲלִי שְׁעַל הָרִי"ף וּמִפְרָשֵׁי בַד' ד' ע"ג פְּתַב ע"ד הָרַמְבַּ"ן הִלְלוּ וְנ"ל לֹא הִבְנִיתִי זֶה דְּהָא דְּאָדָם אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ הִינְנוּ מְדַרְבְּנֵן אֶבְל מְדַאֲוֵרֵיטָא לִיכָא אִיסוּרָא עַכ"ל וְלֹא יַדְעָתִי אֵיזָה הֶכְרַח מְצָא בְּש"ס שְׁדַבְרֵי זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן עַד שִׁיקְשָׁה ע"ד הָרַמְבַּ"ן וְהָר"ן וְנוֹכַח לֹא מְרַבֵּיטוּת דְּסַבְר הָרַמְבַּ"ן דְּהוּא מְדַאֲוֵרֵיטָא כְּמוֹ שְׁהִבִּינוּ הָרַבָּנִים הַנֶּ"ל בְּדַעַתוֹ וְהָר"ן ג"כ עִם שְׂאִינוֹ פְּשׁוּט בְּעֵינֵי לֹא מֵר דַּס"ל דְּהוּא מְדַאֲוֵרֵיטָא (כַּמ"ש מ"מ בַּס' מְנַחֵה טְהוּרָה הַנֶּ"ל) וְהַרְבַּ שַׁע"מ פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב מוהר"ב הַלְוִי שַׁבַּס' יַד אֶהְרֵן שְׁדַעַת הָר"ן וְרַש"י וְתוֹס' וְרִיא"ז דְּאֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן מ"מ י"ל דְּנִיחָא לִיהָ לְהַשִּׁיב ע"ד הָרַמְבַּ"ן עַפ"י מְדוּתֵי דְּאָרְף לְמֵאֵי דְּמִשְׁמַע לִיהָ דְּאֶסוּר מְדַאֲוֵרֵיטָא לֹא קָשִׁיָא וְכו'.

שׁוּב מְצָאֵתִי שְׁהַרְבַּ עַרְףֵי הַשְּׁלַחַן בִּיּו"ד סִי' ד' אוֹת ד' דְּחָה דְּבַרֵי הָרַב מַח"א שְׁנַעְעֵלֶם מְמַנּוּ דְּבַרֵי הָרֵא"ה בְּבַדְה"ב ד' יו"ד וּד' קַל"ח שְׁהַכְרִית שַׁע"י מַעֲשֵׂה אוֹסֵר מְדַאֲוֵרֵיטָא נְעוּד הִבִּיא דְּבַרֵי הָרַב הַחִינוּף בְּפֶרֶשֶׁת כִּי תִשָּׂא סִי' קִי"ג דְּבַמַּעֲשֵׂה זּוּטָא אוֹסֵר מְדַרְבְּנֵן וּבְמַעֲשֵׂה רַבָּה אוֹסֵר מְדַאֲוֵרֵיטָא ע"י"ש וְהַרְבַּ אֲזַן אֶהְרֵן בְּקַוְנֵטְרִיס אַרְעָא סְמִיכְתָּא אוֹת ב' הִבִּיא דְּבַרֵי הַמַּח"א הַנֶּ"ל בְּשִׁתִּיקָה דְּאֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן וְלֹא זָכַר שֶׁר מְכַל הַנּוֹז"ל אֶף צִיִּין לַעֲיִין בַּס' שְׁלַחְנוּ שְׁל אַבְרָהָם בִּיּו"ד סִי' ד' אוֹת ג' וְס' זֶה לֹא רֵאִיתִיו מַעוֹלָם וְאוּלַי שֶׁס נִקְבְּצוּ סְבָרוֹת הַפּוֹסְקִים בְּזֶה נְעִיִין לְקַמֵּן אוֹת קַל"א וְהַשְּׁגָתִי עֲתָה ס' יָקַר פְּלִילַת שְׁאוּל לְהַגְאֹן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם מוהר"ר שְׁאוּל חַיִּים הַלְוִי יַצ"ו וְרֵאִיתִי שְׁהָאֲרִיף בְּעַנְיִינִים אֵלוֹ בְּחֵרִיפוֹת וּבְקִיאוֹת גְּדוֹל וּפְנֵאֵי אֵין לִי לְהַתְּבַשֵּׁם בַּדַּב"ק לָךְ נָא רֵאֵה שֶׁם בְּהַסְוֵגִיא הַשְּׁמִינִית מְדַרְבְּנֵן וְהִלְאָה גַם הַגְאֹן זֵית רַעְנָן (ח"א) בְּתַשׁוּבוֹת שְׁבַסוּף הַסְפָּר בְּדַרְף קַפ"ג הָאֲרִיף בְּדִין אוֹסֵר דְּבַר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ ע"י"ש: וּבְעֵיקַר דִּין זֶה שְׁלַח לִי הַרְה"ג הַמ"ץ דַּק"ק בּוֹטְשָׁאטְשׁ מוהר"ר שְׁמוּאֵל יִשְׁפַר שְׁטַרַאק יַצ"ו פְּרַפְרַת אַחַת וּרְצוֹנוֹ זֶהוּ כְּבוֹדוֹ לְסַפְקָה בְּסַפְרֵי זֶה עִם עוֹד אֵיזָה פְּרַפְרַאוֹת אֲשֶׁר שְׁלַח לִי בְּיַחַד עִם הַנֶּ"ל וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ צְוִיתִי לְהַעֲתִיקֶם פָּה.

וְאַלְהָ הַדְּבָרִים: א) וְאַגְבֵי אוֹרְחָא אַצִּיגָה נָא מַעֲט מַחַד"ת יו"ד סִי"ד ט"ז וְש"ף מְבִיאֵו ד' הָר"ן שְׁאָרְף שַׁא"א ד' שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ מַכ"מ בְּאַכִּילָה אֶסוּרָה נִיהִי דְּהוּא לֹא אֶסֶר לָהּ לֹא שְׁרִי לָהּ עַכ"ל וְלַכְאוּרָה ד' הָר"ן מְחַסְפֵּרִין הַבְּנָה דְּהָרִי שְׁחוּטָה לְפִנְיָהּ וְאִם הוּא לֹא אֶסֶר לָהּ מִמִּילָא מְוַתֵּרֵת הוּא דְּלֹא גָרַע מִהַפִּיל סַפִּין וְהִלְךְ וְשַׁחַט דְּהַשְּׁחִיטָה כְּשֶׁרָה דְּהָא פַח גְּבָרָא הִי פֶּאָן וְנִרְאָה לְהַסְבִּיר סְבָרְתוֹ עַפ"י מַש"כ הִיש"ש הִבִּיאֵו הַתַּב"ש וְהַפְּמ"ג דְּאָרְף דְּשַׁחִיטַת חוֹלִין א"צ פְּנוּנָה מַכ"מ אֵי פִּינּוֹן לְנַחֲוֹר וְלַעֲקוֹר שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה וְרֵאֵיהָ לְדַבְרֵי מַד' הַתּוֹס' וְרַבִּינוּ יוֹנָה דַּפ"ק דְּבַרְכוֹת שַׁכ' שְׁאָרְף שְׁמַצּוֹת א"צ פְּנוּנָה מַכ"מ אֵי פִּינּוֹן לֹא לְצַאֵת אֵינוֹ

יוצא וכן ד' הָר"ן במס' ראש השנה גבי תקיעת ע"כ הָכִי נָמִי זְהוּ סְבָרוֹת הָר"ן דָּאָף דאא"א דשא"ש זֶה הוּא מְטַעַם דָּאִין יְכוּל לְהִתְפָּיֵס שָׁם ע"ז עַל ד' שא"ש כְּמוֹ שא"א מְקַדֵּישׁ שא"ש אָבֵל אִם שָׁחַט בְּהֵמַת חֲבִירוֹ לַע"ז דְּהוּי עַכ"פ פְּכִינּוֹן לְנַחֲרָא וְלַעֲקוּר וְזֶהוּ מְדוּנָק בְּד' הָר"ן נִיְהִי דְהוּא לֹא אָסֵר לֵהּ מַכ"מ הָא לֹא שָׂרִי לֵהּ רַצ"ל דְּהַפְּנוּנָה לְנַחֲרָא וְלַעֲקוּר נִשְׁאַרְהָ עַל עֲמֻדָה וְאָף שְׁלֹפֵי דְבָרֵי יִמְצָא שְׁהָר"ן אָסֵר לָן בְּאַכִּילָה מְדַאֲרֵייתָא וְהַתְּב"ש כ' שָׂרֵק מְדַרְבְּנָן אָסוּר הוּא אִין מוֹכִיחַ רַק מִכַּח גְּנוּשֵׁיט הַש"ף פְּרָתִי וּפְלִיטִי מִיֵּשֵׁב בְּטו"ט וְהַגָּאוֹן הַחוּו"ד אֶסְבִּיר לָן סְבָרוֹת הָר"ן הַנ"ל עַפ"י מַה דְּקִי"ל פִּל מְלִתָּא דְאָמַר רַחֲמָנָא לֹא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד לֹא מְהֵי עַפ"י סְבָרוֹת מַהֲרִי"ט דְּדוּנְקָא הִיכִי דִיתְנוּן הָאִסוּר וְא"כ אִם נִימָא דְמִנְתָּר בְּאַכִּילָה יִהִי שׁוֹחֲט לַע"ז וְאִם נִימָא דְאָסוּר בְּאַכִּילָה יִהִי רַק נוֹחַר וּמַעֲקָר וּפְטוּר עַכ"ד וְלִכְאוּרָה קָשָׁה לִי עַל דְּבָרֵי וְכִי בְּשִׁבִיל שְׂלֵא יַעֲבֹר הַשׁוֹחֲט נְקוּסָיָה לְבַעַל הַבְּהֵמָה לְאָסוּר הַבְּהֵמָה שְׂלוֹ וְכְמוֹ שְׂכ' הַפְּנִים מְאִירַת בְּמִי שְׁנִשְׁבַּע שְׂלֵא יִמְפּוֹר וְעֵבֵר וּמְכַר דְּמַכִּירָה קִיִּמַת הוּא מְטַעַם דְּהִלּוּקַח לֹא עֲבִיד אִיסוּרָא וּבְמֵאִי נְפָקִי זְכוּתִיָה ה"ה הָכָא נָמִי מַה חֲטָא בְּעַל הַבְּהֵמָה אָף יֵשׁ לְחַלְקָא דְּבִשְׁלָמָא הֵתֵם הִלּוּקַח עֲבִיד מַעֲשֵׂה הַקְּנָן וְע"כ לֹא יוֹכֵל לְהַפְּקִיעַ מַעֲשֵׂיו מַה שֶּׁא"כ בְּנ"ד שְׁהַבְּהֵמָה הֵיִתָּה צְרִיכָה הַכָּשֵׁר וְאוֹתָהּ הַהַכָּשֵׁר נַעֲשֵׂה ע"י הַשׁוֹחֲט שְׁמִינְיָא לֹמַר שֶׁהִי רַק נוֹחַר מִמִּילָא אִיִּפְקָא לִיָּה זְכוּתִיָה דְּבַעַל הַבְּהֵמָה אָף דְּלֹא חֲטָא עַכ"פ לֹא הָרְנוּיַח (דְּנוֹגְמָא לְזָה כ' הַמְקוּר חֲיִים ה"פ לַעֲנִן חֲמֵץ שַׁע"פ שְׁאָסוּר לְנִיגְזוֹל אָף דְּלֹא עֵבֵר מַכ"מ לֹא הָרְנוּיַח) וּבְסִבְרָתִי הַנ"ל דְּהוּי פְּנוּחַר וּמַעֲקָר נִתְיָשֵׁב מַה דְּהוּי קָשָׁה לִי עַל תְּמִיחַת הַטו"ט שְׂלֵא הִבִּיאוּ סְבָרַת הָר"ן דְּהָרִי לְדִידוֹן דְּפִסְקִינָן כַּר"נ וְכַר"י שְׁיִשְׁרָאֵל לְצַעוּרֵי קָא מְכֻנֵּן א"כ אָף בְּאַכִּילָה מְוִסְרַת וְא"כ תְּמִיחַת עַל תְּמִיחַת הַטו"ט דְּאֶדְרַבָּא יָפָה עֲשֵׂה הַש"ע שְׂלֵא הִבִּיאוּ דָּאִין נַפ"מ לְדִידוֹן וְכִן בְּאַמַּת דְּחָה הַרְשָׁבָא בְּזָה לְד' הָרָא"ה שְׂכ' כַּד' הָר"ן וּבְסִבְרָתִי הַנ"ל יֵשׁ לְיִישֵׁב דְּהָא בְּאַמַּת צְרִיף לְהִבִּין אִיף נְבִדָה מְלַבְּנוּ שׁוּם סְבָרָא לְהַקְּל בְּאִיסוּר דְּאוּרֵייתָא וְנִימָא לְצַעֲרוּ אִיפְנוּן וּבְפִרְט הִיכִי דְהוּא עוֹמֵד וְצוּנַח שְׂלֵא פִינוּן לְצַעֲרוּ רַק בְּאַמַּת דַּעֲכַצ"ל דְּהוּא מְטַעַם דְּמוֹקְמִינוּ לִי בְּחֻזְקַת יְהוּדוּת.

וְע"כ אִפִּילוּ עוֹמֵד וְצוּנַח לֹא מְהִימָן דָּאִין אָדָם מַע"ר וְזֶהוּ נִיחָא רַק לַעֲנִן מַחְשְׁבַת ע"ז אָבֵל בְּכּוּנָא לְנַחֲרָא וְלַעֲקוּר דְּבִזָּה לֹא יִצָּא מְחֻזְקַת יְהוּדוּת ע"כ לַעֲנִן זֶה מְהִימָן וּלְפִי"ז שְׁפִיר מְדוּנָק בְּד' הָרָא"ה שְׂכ' שֶׁהוּא אִינוּ בֵּר זְבִיחָה רְצָה לֹמַר שֶׁהוּא פִינוּן עַכ"פ לְנַחֲרָא וְלַעֲקוּר.

עוֹד אֶפְשָׁר לֹמַר סְבָרוֹת הָר"ן דְּהִנֵּה בְּאַמַּת פִּינוּן שֶׁהוּא סָפֵק לָן אִם פִּינוּן בְּאַמַּת אוּ רַק לְצַעוּרֵי ע"כ לַעֲנִן אִיסוּר הַנָּאָה מוֹקְמִינוּ לְהַשׁוֹחֲט אַחְזַקַת פְּשׁוּרוֹת וְגַם הַבְּהֵמָה בְּחֻזְקַת הַיָּתֵר הַנָּאָה וְע"כ לַעֲנִן זֶה אֶמְרִינוּ דְּכִינוּן לְצַעֲרוּ אָבֵל לַעֲנִן אִיסוּר אַכִּילָה אֶדְרַבָּא אֶמְרִינוּ דְּאִיקְמוּנָה הַבְּהֵמָה אַחְזַקַתִּיָה דְּהוּי כְּמוֹ סָפֵק בְּשַׁחֲטָה וְאָסוּר עַד שְׁיִנְדַע לָהּ בְּמַה נִּשְׁחַטָה.

עוֹד יֵשׁ לְהַסְבִּיר סְבָרוֹת הָר"ן דְּשִׁינָה אָף דְּאֶמְרִינוּ לְצַעוּרֵי דְּהִנֵּה כְּבָר נִתְקַשְׁיָתִי בְּזָה מַה מְהֵי שְׁפִינוּן לְצַעוּרֵי הָא בְּפִירוּשׁ דְּיָבֵר שְׁשׁוֹחֲט לַע"ז וְא"כ פְּנוּנְתוֹ בְּלֵב לְצַעוּרֵי הָנָה דְּבָרִים שְׂבֵלֵב וְאִינָם דְּבָרִים וְאָף דִּישׁ לֹמַר דְּהוּי אֶמְדָּנָא דְּמוֹכַח דְּכִינוּן לְצַעוּרֵי וּבְאֶמְדָּנָא דְּמוֹכַח קי"ל דְּהוּי דְּבָרִים דְּדוּקָא הִיכָא דָּאִין עוֹקְרִים לְדְּבָרוֹ אָבֵל הִיכִי דְּעוֹקְרִים פְּתִבוּ הַתּוֹס' שְׁבוּעוֹת כ"ג וּבְמַרְדְּכִי פְתוּבוֹת פ' אֶלְמָנָה וּבְרִיטְב"א קְדוּשִׁין מ"ט דְּאִינָם יְכוּלִין

לעקור הדברים שבע"פ והוא לכאורה תימה דמה מהני שפינון לצעורי וישבתי לי דדוקא בשאר דברים שאין נתפסין על המחשבה א"כ חזינו דשם אין המחשבה אלוים כדיבור ע"כ לא אתי המחשבה ומבטל לדיבור מה שא"כ פעבודה נרה דנענש על המחשבה לבד שגאמר למען תפוש אתבנ"י בלבם וגם דעיקר הוא העונש בע"ז זה שמקבלו לאל"ק ע"כ אלים מחשבה ג"כ דיכול לבטל הדיבור וחילי מש"ס סנהדרין ס"ה ע"א דפריה מ"ש בכל התורה דקיי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ובמגדף לא הוי מעשה ומשגי שאני מגדף דישנו בלב ופירשו המפרשים דרצ"ל שאני מגדף דעיקרו תלוי בלב ולא אלים הדיבור א"כ חזינו מזה דמחשבה בע"ז פועל יותר מדיבור וע"כ אתי מחשבה ומבטל לדיבור וא"ש מה דאמרינו לצעורי קמכוין וא"כ אדאמתאין לזה ניקא שפיר דזיהו דוקא אאיסור הבהמה בהנאה פתקונת ע"ז אמרינו דאלים המחשבה לעקור מה שבפה אבל לענון איסור אכילה ע"ז דאמד לנחור ולעקור בזה לא אתי המחשבה ועוקר מה שבפה ודו"ק ובסברתי הנ"ל ה'א דלא הביאו הפוסקים ד' ה"ר"ן גבי שוחט בהמה של חבירו לשם קדשים דאסור באכילה לד' ה"ר"ן ובהנ"ל אפשר לומר דדוקא בע"ז הוי פנוח אכל לשם קדשים לא הוי פנוח גם מיןשב מה שהקשיתי בש"ס גדרים ד' ל"ו דפריה ואי אמרת שלוחי דידן ניהו לימא לתקוני שדרתיה וקשה נימא ניהו דלא אסרה אבל לא שרי לה ובהנ"ל מיןשב דבזה שחישב לאכול חוץ לזמנו לא הוי פכיון לנחור דאף לאכול חוץ לזמנו צריה שחיטה פשרה ודו"ק עכ"ד יצ"ו.

אמר המסבר בדברי הגאון חנות דעת בכונת דברי ה"ר"ן הנז"ל עיין להגאון חתם סופר בחלק יו"ד ריש סי' ו' ומה שהביא בשם מוהרי"ט לחלק בהא דכל דאמר רחמנא לא מעביד אי עביד לא מהני בין היכא דיתקון האיסור להיכא דלא יתקון דברי הרב הם בח"א סי' ס"ט.

ואני הדל פתבתי באריכות בס"ד בענין זה בקונטרס שדי חמד במערכת הכ"ף אות ט"ן ע"ש שהבאתי מיימינים ומשמאלים בסברא זו. ומה שכתב בשם הרב פרח מטה אהרן דבריו הם בח"א סי' ל"ד ועיין במה שכתבתי בשדי חמד שם באות קמ"ג: (ב) ובמה שפזקו אב"י ור"ב גבי דמאי מאי טעמא לא בעי ברכה פתוב בפרק פל פתבי לידדי הרב הג' המ"ץ דבוטשאטש הנ"ל יצ"ו.

וז"ל הפלתי בסי' ק"י בבית הספק פתב וז"ל והנה יש לדייק בגמרא שבת נחלקו אב"י ור"ב בדמאי מ"ט לא בעי ברכה אב"י ס"ל דספק דבריהם א"צ ברכה ור"ב ס"ל דמה"ט א"צ ברכה דרוב ע"ה מעשרין הו וקשה לאב"י דס"ל אין רוב ע"ה מעשרין א"כ הרי פאן ספק גמור ולמה דמאי מדרבנן הו הוי ספק מדאורייתא ולהחמיר ומכ"ש להרשב"א דס"ל ס' דאורייתא להחמיר מדאורייתא גם יש לדייק אפי' לר"ב דס"ל רוב ע"ה מעשרין הו איפא מיעוטא דלא מעשרין תינח אם הו פאין אצלנו ליקח מהם פירות אמרינו פל דפריש אבל אם אנו באים אצלם ליקח פירות הוי ליה קבוע וכ"ק פמחצה ע"מ וצ"ל דשאני דמאי דלא איקבע איסורא דאולי מעולם לא פא לכלל חיוב מעשר דהכניסו דר"ב גגין וקרפפות וא"כ גם להרשב"א הנ"ל ניקא דלכד דמאי אינו אלא מדרבנן דמן התורה ספיקא לקולא דלא איקבע איסורא עכ"ל ותרי תמיהי קא חזינא הקא.

א'.

איה נעלם מעיניו הטהורים ש"ס ותוס' פתובות דף כ"ד שאיתא שם דאבני ס"ל רוב ע"ה מ"ה וכ"כ שם התוס' דלא תקשה משבת דלא אמר התם הטעם דרע"ה מ"ה לאו דלא ס"ל פן אלא דא"צ שם לטעם הנה וא"כ לא קשה קשייתו על אבני.

ב'.

מה דהקשה הא הוי ליה קבוע איה נעלם מעיניו הטהורים ד' התוס' יבמות דף קי"ט שכ' ונ"ל וא"ת לרבי מאיר דחייש למיעוט היכי משפחת לה דמאי פיון דאיכא מעט ע"ה שאין מעשרין ועוד דאיכא חזקה דטבל ומיהו אי לא חייש ר"מ למיעט מה"ת אפי' היכא דאיכא חזקה א"ש ויש לומר דלא חיישינן למיעט דאם הוא הוחזק כל ישראל לא הוחזקו דישאל גיזהרין במצות עכ"ל גם בבכורות דף כ' בתוס' ד"ה וא"א כ' ונ"ל וא"ת לרבי מאיר אמאי דמאי מדרבנן אמאי לא סמכינן המיעט לחזקה והוי ליה מע"מ ויש לומר דאין להחזיק שום אדם לרשע ועוד ליכא חזקה דדילמא עבד כר"י והכניסו במוץ שלה עכ"ל וא"כ שוב ל"ק ק' התוס' לא לאבני ולא לרבא מטעם קבוע ודו"ק וסברות התוס' צריף ביאור דמחלק בין עכומ"ז דחיישינן למיעט משום דהא אנוה שלמה לבין מיעט ע"ה ונדתי בעצמי לחלק דסברות התוס' דדבר שהוא תלוי בדיעות ובלבות בני אדם לא שייך לחוש למיעט אף שידוע לפעמים לא היו מעשרין פי עתים לרע"ה ועתים בהרהור תשובה בלבם ומעשרין ולכן גם המועט אינו נדאי ואחר כך מצאתי בספר מלא הרועים אות ר' אסביר לן ונ"ל דלא חייש ר"מ למיעוטא פי אם במיעט הטבע פגון בקטן וקטנה דאמרינן פיון שאין הדבר בתורת שפא הוא מן המעט דהטבע מחבר כל בני אדם לכך חיישינן שפא הוא מן המעט אבל בדבר התלוי בדעת ובכשרון האדם לב כל אחד ואחד חלוק בדיעות ואין לנה חזק לא עם המיעט ולא עם הרוב וכשפאת לדון על ע"ה זה אינה יכול לומר דנה מן המיעט ולא מן הרוב דמה חזק יש לו עם המיעט רק כך אתה צריף לדון פיון דמיעט ע"ה מוחזקים שלא לעשר שפא זה גם פן לא עשר.

והנה ע"ז אמרינן אם הוא הוחזק כ"י מי הוחזקו מה שא"כ שהם אנוה שלימה עכ"ל ושמתתי שפיונתי לדעתו הג' ובסברא הנ"ל ישבתי מה דהוי קשה לי ע"ז דאנו אומרים רוב מצוין אצל שחיטה מןמחין הם דאם אנו הולכים לגביהם ליהוי קבוע וכל קבוע כמע"מ ובהנ"ל ניחא דהוא תלוי בדעת ובכשרון לב דאם אינו יודע היטב ה"ש לא יתעסק בשחיטה ע"כ לא שייך לומר קבוע ובל"ז גם פן אפשר לומר פיון דהאיסור אינו ניכר א"א שייך לומר כל הקבוע וכו' ועוד דהאי רוב אילימא לן דהא בלא"ה קשה דהא הוא רוב התלוי במעשה שצריף ללמוד הל' שחי' ולא הוי רוב גמור ובהנ"ל ניחא פיון דהוא תלוי בכשרות האדם ואם א"י לשחוט לא יתערב בזה ע"כ הוי לענגן זה פחבר שאינו מוציא מת"י דש"מ ועוד יש לומר פיון דאנו דנין על השחיטה אם נשחט פהוגן הוי פירש (אף זה שאנו הולכים לכתחלה אצל השוחטים וסומכין על הרוב מןכרחין לומר פנ"ל או אפשר לומר עפ"י מש"כ המרדכי חולין פ"א בשם מורו רבינו יקר שהקשה הא הסנהדרין הוי קבוע וכמע"מ ותיגרין בת"י א' פיון שאנו דנין אחר הדבור שיצא והדיבור הוא פריש עכ"ל ע"כ אומר אני בנ"ד ג"כ לענגן דמאי אם אנו הולכין אצלם דנין אחר דעתם ואחר לבם והוי פירש דקבוע ל"ש רק בדבר המנוח במקומו פמו ס' ממזר דגופו במקומו מנוח ע"ז שפיר אמר הש"ס אם אזלא איהי לגביה הוי קבוע אבל בנ"ד אנו דנין

אחר דעתו איך הוא ואינו דבר שיהיה שינוי לומר פי הוא זה קבוע וגם הא הדעות משתנים
משעה לשעה ומרגע למרגע מרשע לצדיק ודו"ק: ג) עוד לו להרב הג' הג"ל יצ"ו בענין
תלינה באיסורין דרבנן שקו"ט על מה שהביא הרב פתחי תשובה ביו"ד סי' קי"א ואלה
דבריו ביו"ד דעה סי' קי"א בפ"ת מביא בשם שו"ת שמן רוקח באם עמדו ב' קדרות של
היתר ונפל איסור לתוך א' מהן אפי' איסור דרבנן ונאסרו שתיקה ואח"כ העמידו שם
קדירה של היתר ונפל איסור דרבנן לתוך א' מהן ונולד לנו ספק בקדירה ג' ועל אחד
מראשונות דהקדירה הג' מותר דאנו תולין דלתוך קדירה הא' מקדירות הראשונות נפל
עכ"ל וקשה דהא מבואר בסי' ק"כ סמ"ג דאין תולה פתם בפתם ופירש הטו"ז לפי שאין
יודע בבירר לבעלת הפתם שהפתם ממנה עכ"ל א"כ ה"כ נמי הא הקדירה הא' אינה
אסורה רק מספק ואיך תולין בה ויש לומר עפ"י מה שכ' החו"ד ליישב קושיות המל"מ
על רש"י שכ' הטעם דתולה בשומרת יום לפי שמעינה פתוח א"כ איך מדמה הש"ס לזה
שני שבילין דתולה הטהור וכו' והא שם אין שינוי מעינה פתוח וכו' החו"ד ונ"ל והנלע"ד
דנדאי דלא שינוי תולין השקלקלה וכו' רק במקום שאם הנה מנדמן הספק לא מהן הנה
טהור כמו בב' שבילין שאם לא הלה רק אחד בשביל אחד הנה טהור דס"ט ברה"ר טהור
רק מחמת שגזזמן ספק זה לשני ב"א ובאו לשאול והוי תרתי דסתרי מטמאין שניהם
ומשום ה"כ כשאחד מהן בא אז הוי מקולקל קצת תולין בו דלא הוי תרתי דסתרי דלזה
יש חזקת טהרה ולזה אין לו אבל במקום שאם הנה מנדמן הספק לא' מהן הנה טמא פגון
בשבילין ברשה"י אז נדאי אינו תולה השקלקלה במקולקל ע"כ הנצרך רש"י לומר מעינה
פתוח דאז יצ"צ החילוק מחזקת בדוק ומועיל אף לטהר הראשון עכ"ל החו"ד ולפי"ז
דעת לנבון נקל דצדקו ד' שמן רוקח דשאני שלשה קדירות הג"ל דאם הנה מנדמן הס'
להקדירה הג' לבד היתה מותרת דס' דרבנן להקל רק דאמה רוצה לאסרו משום קדירה
הב' דלא יהיה סתרי אהדדי א"כ מועיל אם הקדירה הא' מקולקל קצת אפי' מספק לתלות
בה מה שא"כ גבי אשה שמצאה פתם דאם באה בעצמה לשאול בלא ידיעה לחכם
שהחלוק הנה אצל חכמה היינו מטמאין אותה ואמה רוצה להצילה ולטהרה על ידי
חכמה ע"כ אם חכמה אינה טמאה רק מספק אינה יכולה להציל וצדקו ד' שמן רוקח:
ד) גם בדין נשבע לבטל את המצנה פלפל בחכמה הרה"ג הג"ל יצ"ו במה שחדש הגאון
בס' יד מאיר ואלה דבריו בענין נשבע לבטל את המצנה הנה הרה"ג ר' דוד מאיר האב"ד
דק"ק ברעזון בספרו יד מאיר יצא לדון בדבר החדש והוא שפשם ששבועה לא חל לבטל
עיקר המצנה כן לא חל אם נשבע שלא לעשותה ממנובחר היינו אם נשבע שלא לעשות
סופה בעצמו רק על ידי אחרים וכן אם נשבע שלא לילה בתפילין רק שעה אחת ולא כל
היום וחיליה דילי' מש"ס שבועות כ"ט ע"א במשנה נשבע לבטל המצנה פיצד שלא
לעשות סופה ושלל ליתול לולב מדכ' בלשון לעשות ולא כ' שלא לישב בסופה משמע
שרוצה לישב בסופה ורק על העשויה נשבע ואפ"ה לא חל ראיה ב' משם דף כ"ה מתיבי
שבועה שלא אכלתי היום שלא הנחתי תפילין היום חייב ואי אמרת דבעי להבא מי איתא
בלא אגים דהא נשבע לבטל המצנה עכ"ל הש"ס וקשה מאי פריף מי איתא בלא אגים
הא מייירי דהגים תפילין וא"כ יכול לישבע שלא אגים עוד היום אלא נדאי דגם זה הוי
נשבע לבטל המצנה כיון דמצנה לילה בתפילין כל היום עכ"ד הרב הג"ל והשבתתי לו אז
האמת יורה דרכו שלא פיונה המשנה על העשויה הסופה רק על ישיבתה וראיה

שְׁבַרְמַב"ם וש"ע כ' רק שלא ליָשֵׁב בַּסּוּפָה וְהַמְשָׁנָה לִישָׁנָא דְקָרָא נְקֻט שֵׁכ' חַג הַסּוּפָה תַעֲשֶׂה לָּהּ גַּם אִי אֶפְשָׁר לֹאמַר דְּהַמְשָׁנָה כִּיּוֹנָה עַל עֲשׂוּיָתָהּ הֵינּוּ תִּיקוּן הַסּוּפָה דְּהָא אִיתָא בְּש"ס תּוֹלִין קל"ו וּבְכַתְּנֻבוֹת פ"ו דְּבַמ"ע הָיוּ מִפִּין אוֹתוֹ עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ אִם אוֹמְרִים לוֹ עֲשֵׂה סוּפָה וְאִינוּ עוֹשֶׂה לוֹיֵלָב וְאִינוּ נוֹטֵל עַכ"ל א"כ הִיכִי תַעֲלֶה עַל הַדְּעָת שְׁבַעַת הוּא רוּצָה לִישָׁב בַּסּוּפָה אֲדָּה שְׁאִינוּ רוּצָה לַעֲשׂוֹת בְּעַצְמוֹ ע"ז נֶאֱמַר מִפִּין אוֹתוֹ עַד שְׁתַּצָּא נִפְשׁוֹ הָרִי חֲזִינוּ דְּאָף דְּאָמַר בְּלִשׁוֹן עֲשׂוּיָהּ כִּיּוֹן עַל יִשְׁבֵּתָהּ כְּמוֹ לוֹיֵלָב וְאִינוּ נוֹטֵל ה"ה הֵכָא נְמִי רָאִיָּה הַב' מִפִּירְכַּת הַש"ס לְשִׁמּוּאֵל דְּבַעֲי לְהַבָּא מְלֵא הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין וְכוּ' כַּנ"ל זָה ג"כ אִינְהָ רָאִיָּה דְּהָא בְּעֵי דְּהַשְׁבּוּעָה גּוּפָא שְׁנַשְׁבַּע לְשַׁעֲבַר אוֹתָהּ הַשְׁבּוּעָה מִמֶּשׁ שְׁיִכּוּלָהּ לְהִיּוֹת לְהַבָּא וְא"כ א"ש דְּהָא א"א לִישְׁבַע בַּבּוֹקֵר קוֹדֵם הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין שְׁלֵא לְהַנִּיחַ תְּפִילִין כָּל הַיּוֹם וּז"פ וְרָאִיָּה מִד' שְׁמּוּאֵל בְּעַצְמוֹ שְׁאָמַר שְׁזַרְק פְּלוּנִי צְרוּר לִים פְּטוּר לְפִי שְׁאִינוּ בְּלִהְיָא שְׁיִזְרוּק פְּלוּנִי צְרוּר לִים לְפִי שְׁאִינוּ בְּרִשׁוּתוֹ וְקִשָּׁה הָא מְשַׁכַּחַת לָּהּ ע"י כְּפִיָּהּ שְׁיִכּוּף חֲבִירוֹ שְׁיִזְרוּק אוֹ לְהַנִּי פּוֹסְקִים דַּס"ל דְּשַׁבּוּעָה עַל יְדֵי שְׁלִיחַ הָיוּ שְׁבּוּעָה א"כ מְשַׁכַּחַת לָּהּ שְׁחֲבִירוֹ עֲשָׂאוֹ שְׁלִיחַ לִישְׁבַע עֲבוּרוֹ שְׁיִזְרוּק צְרוּר עֵי קִצּוּה"ח סִי' קכ"ג וְנוֹב"י קַמָּא סִי' ס"ז וּמ"ת סִי' קמ"ז וּמְקוּר חֲזִים סִי' תמ"ח אֶלָּא וְדָאִי דְּעֵיקַר דְּאוֹתָהּ הַשְׁבּוּעָה גּוּפָה שְׁנַשְׁבַּע לְשַׁעֲבַר שְׁלֵא הָיָה ע"י צִיוּי שְׁל חֲבִירוֹ וְגַם לֹא הָיָה חֲבִירוֹ בְּיָדוֹ לְזַרוּק אֲזֵי לֹא בְּעִינוֹ שְׁיִוְכַל לִישְׁבַע לְהַבָּא וְזָה בְּרוּר וּפְשׁוּט.

וְא"כ הֵכָא נְמִי בְּלֹא הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין הַיּוֹם לֹא יוֹכַל לִישְׁבַע בַּבּוֹקֵר קוֹדֵם הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין שְׁלֵא אֲנִיחַ וְאִין לְחִיבּוֹ לְפִי שְׁיִוְכַל לִישְׁבַע אַחַר הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין דְּלֹא הָיוּ אוֹתָהּ הַשְׁבּוּעָה מִמֶּשׁ לְהַבָּא אַחַר כְּתִבֵי זֹאת מְצֵאתִי שְׁהַר"ן בְּתַשׁוּבוֹתָיו הַקִּשָּׁה עַל הַש"ס הַנ"ל הָא יוֹכַל לִישְׁבַע לֹא אֲנִיחַ עַל רָאִשֵׁי שׁוּם דְּבָר וְיִחּוּל ע"י כּוֹלָל עַל תְּפִילִין ג"כ וְתִירֵץ דְּבַעֲנוֹ דְּאוֹתָהּ הַשְׁבּוּעָה מִמֶּשׁ יוֹכַל לִישְׁבַע לְהַבָּא וְכָאן הוּא אָמַר לֹא הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין לְחַנּוּדָא עַכ"ד וְשִׁמְחֵתִי שְׁבַע"ה כִּיּוֹנָתִי לְדַעַת הַגְּדוֹל וְהַבְּאֵתִי רָאִיָּה מְפִירְשֵׁת לְהִקְפֹּד מִד' הַש"ס נְגִדִים דָּף ז' ע"א אָמַר רַב גִּידֵל וְכוּ' הָאוּמַר אֲשֶׁפִים וְאֲשָׁנָה פְּרָק זָה נְדָר גְּדוֹל נְדָר לְאַלְקִי יִשְׂרָאֵל וּפְרִיָּהּ הִלֵּא מְוִשְׁבַע וְעוֹמֵד מֵהַס' הִיא וְאִינְהָ חָלָה וּמִשְׁנֵי כִּיּוֹן דָּאִי בְּעֵי פְטוּר נִפְשָׁי' בַּק"ש שְׁחֵרִית שׁוּב לֹא מִיקְרִי מְוִשְׁבַע מֵהַס' ע"כ הָרִי דְּאָף ע"כ שְׁבַפְּרִישׁ פְּתוּב וְהִגִּית בּוֹ יוֹמָם וְלִילָה אַפ"ה כִּיּוֹן דְּמִצִּי לְמִפְטוּר בְּשַׁעָה אַחַת חָלָה שְׁבּוּעָה מַכַּש"כ גְּבִי תְּפִילִין דְּלֹא מְצִינוּ בְּפִירוּשׁ שְׁמַחִיב לִילָה בְּהָן כָּל הַיּוֹם בְּדָאִי חָלָה הַשְׁבּוּעָה אִם נִשְׁבַּע לְאַחַר הַנְּחֻמִּי תְּפִילִין בַּבּוֹקֵר שְׁלֵא לְהַנִּיחַן עוֹד הַיּוֹם וְע"ש בְּתוּס' שְׁכַתְּבוּ שְׁכַשְׁם שְׁחַל שְׁבּוּעָה בְּנִידוֹן הַנ"ל לְקַיָּים כֵּן חַל לְבַטְלָהּ בְּאִם שְׁיַצָּא כְּבָר הַהִכְרַח בַּק"ש שְׁחֵרִית וְעַרְבִית וְהַר"ג רד"מ בְּסִפְרוֹ רָצָה לִישָׁב קוֹשְׁתֵי מְנַדְרִים הַנ"ל אַחַר שְׁהַשְׁבֵּתִי לוֹ וְתִיקוּן דְּבָרָיו וְדִיִּיק לְהִקְפֹּד מִד' תוּס' הַנ"ל לֹאמַר שְׁמַחֲלִקִין בֵּין לְקַיָּים בֵּין לְבַטֵּל וּבְמַחֲכ"ת טְעָה בְּד' תוּס' שְׁשָׁם אִיתָא טְעוֹת סוּפָה בְּנִרְאָה לְכָל מַעֲיָן וּז"ל שָׁם בְּאַמְצַע הַדְּיָבוּר וְה"ה אִם נִשְׁבַּע שְׁלֵא לְשַׁנּוֹת פ"ז דָּאִין חֲזִיב מִשׁוּם שְׁבּוּעָה וְכוּ' וְלֹא הָיוּ נִשְׁבַּע לְבַטֵּל הַמְצָנָה עַכ"ל וְהַרְבֵּ הַנ"ל לֹא הִרְגִישׁ שְׁמַלַת דָּאִין הוּא ט"ס וְצ"ל דְּחִיב עוֹד רָאִיָּה מְנַשְׁבַּע לְחַלּוֹץ לִיבְמַתוֹ דָּאִין זָה נִשְׁבַּע לְבַטֵּל הַמְצָנָה אֲף דְּמַצָּנוֹת יָבוּם קוֹדֵם וְהִיא הַמְּנַבְּחָר אַפ"ה חָלָה הַשְׁבּוּעָה וְכֵן הוּא בְּפִירְשׁ בְּמַס' מַכּוֹת דָּף ח' דְּחַטִּיבַת עֲצִים לְסוּפָה לֹא חֲשִׁיב מְצָנָה כִּיּוֹן דָּאִם מְצָא חָטוּב אִינוּ חוֹטֵב וְרַק קְצִירַת הָעוֹמָר מְצָנָה כִּיּוֹן דְּאֶפִּילוֹ מְצָא קְצִיר קוֹצֵר ע"כ הָרִי דְּכָל מְצָנָה דְּמִצִּי לְמִפְטוּר נִפְשָׁיָהּ מִנְּיָה לֹא חֲשִׁיב מְצָנָה וְאֵל תְּשִׁיבֵנִי מִד' רַש"י שָׁם שֵׁכ' וּז"ל כִּי לֹא מְצָא חָטוּב אִין הַחֲטָבָה

מצנה אלא עשיית הסוכה עכ"ל משמע לכאורה דעשיית הסוכה מצנה ז"א דאם מצא סוכה עשויה הכל מודים דאין מצנה לעשות לו סוכה וע' במס' סוכה גבי פלוגתת סוכה ישנה דבאמת צריך להבין דכי בשביל זה שלפעמים אינה מצנה פגון אם מצא חטוב עי"ז לא יחשב למצנה אם לא מצא חטוב הא אם לא יחטוב לא יהיה לו ממה לעשות סוכה אלא ודאי דהטעם הוא דמשגחינן אם זה המעשה היא תכלית המצנה בפ"ע וע"כ א"ש דקצירת העומר היא למצנה בפני עצמה יחשב משא"כ חטבת עצים לסוכה שהוא רק הקנה למצנה ולא למצנה בפ"ע וא"כ אדאמינן לזה בנודאי פוננת רש"י ג"כ על ישיבת סוכה ונקט לשון הקרא והמשנה פנ"ל: ה) ובדין חצי שיעור לשבועה שקו"ט הרב הג"ל יצ"ו ונ"ל ע"ד הר"ן פ"ק שבועת שמים בתרא ונ"ל וילעגין קיי"ל כרבנן דבעינן שיעור שלם אבל בחצי שיעור פטור ויש אומרים דבשבועה ליפא אפי' איסור בחצי שיעור פנין שהוא בדה את האיסור ע"כ אמרינן דלא נתפנין רק לשיעור שלם אבל הרמב"ם ו"ל כ' דבשבועה ג"כ איסור חצי שיעור כמו בכל איסורין עכ"ל הר"ן אח"כ פתב ונ"ל בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה פנין שאמר שלא אוכל דעתו אפזית או דילמא פנין דלאו בר אכילה הוא דעתו אכל שהוא וכן איבעיא להו בלא אוכל חרצן בכמה פנין שאינו ראוי לאכילה וכו' וכיון שלא איפשטא הנהו איבעיא נקטינן לחומרא עכ"ל הר"ן וקשה למאי נפקא מינה פתב דנקטינן לחומרא אם למלקות ליפא למימר דמספק לא מלקינן ואם לאסור חצי שיעור הא כבר פתב לעיל דאפי' במידי דאכילה אסור בחצי שיעור שוב נודע לי שפבר קדמוני בזה הרב הג' רע"א זלה"ה וישבתי לי דיש נפ"מ בכמה אופנים.

הא'.

דהנה איתא בש"ס ובי"ד סי' רל"ח סט"ז שבועה שאוכל כפר זה ואח"כ אמר שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא שנסבע לבטל המצנה דשבועה הא' ועבר מיד אפי' אם לא יאכלנה ואם יאכלנה קיימ שבועתו הא' הלכך מוטב שיאכלנה כדי לקיים שבועתו הא' ואם אמר שבועה שלא אוכלנה שבועה אנוכלנה מיד עבר על שבועה הא' אפי' אם יאכלנה הלכך מוטב שלא יאכלנה כדי שלא יעבור על שבועה הא' ע"כ והנה גיחזי אנו בנידן דידן אם נשבע שלא יאכל פירות או ד"א מידי דבר אכילה ואח"כ חזר ונשבע שיאכל חצי שיעור ואי אפשר להתיר לו השבועה הב' פגון באופנים שאין להתיר אותם ואנו קימא לן שבועה חל אחצי שיעור כמש"כ התוס' שבועות כ"ב ע"כ מותר לו לאכול חצי שיעור ומצנה לו לאכול כדי לקיים שבועתו הב' אבל אם נשבע על דבר שאינו בר אכילה שלא לאכול סתם ואח"כ חזר ונשבע שיאכל חצי שיעור אי נימא דדעתו אכל שהוא א"כ שבועתו הב' הנה שבועת שקר ע"כ נקטינן לחומרא ואסור לו לאכול מפת שב' וא"ת עדיף ודו"ק.

אופן הב' נראה לפע"ד דבמידי דלאו בר אכילה לא שייך חזי לאצטרופי דלא מיבעיא לפירוש הא' שכ' הפרמ"ג יו"ד סי' ס"ג דיאכל מעט מעט עד שיהיה פזית בכדי א"פ בנודאי שזה לא שייך הקא במידי דלאו בר אכילה כעפר וכמדומה דכל עיקר הטעם דבכדי א"פ ד"מ הוא מטעם הנאות גרוננו או מעיו וזה לא שייך הקא ודו"ק אלא לפירוש הב' שכ' הפרמ"ג דגזרו רבנן דילמא יאכל פזית שלם ג"כ לא שייך הקא הגזירה פנין דלאו בר אכילה הוא לא גזרי ביה דאפי' במלאכת שבת יש דיעות אי אסור חצי שיעור דהרמב"ם

כ' בפ"ג דה"ח שהקותר גמור ח"ש נאכילת עפר לא דמי רק לזריקת צרור לים וע"כ אי
נימא דכוננתו רק על שיעור שלם הוי כמו שנשבע שלא יזרוק שתי אבנים הכי מצינו
גזירה שלא יזרוק אבן אחת ואפ"ל לשיטת רש"י בשבת דף ע"ד דאסור חצי שיעור
במלאכה בשבת שאני התם דע"י שישלם מלאכתו יצטרף אבל באכילת עפר לא שייך
צירוף ע"כ לולא האיבעיא לא הוי אסור במידי דלאו בר אכילה חצי שיעור: עוד יש נפ"מ
לעגון חשוד דקיי"ל דבשבועת ביטוי נעשה ג"כ חשוד וא"כ אם נשבע שלא יאכל חצי
שיעור ואח"כ אכל נעשה חשוד אבל אם נשבע סתם ואח"כ אכל חצי שיעור לא נעשה
חשוד לשבועה דבזה לא עבר רק על איסור חצי שיעור כמו ח"ש גבלות אבל אי נימא
דבעפר דעתו אכל שהוא א"כ בכ"ש נעשה חשוד (ואפילו לשיטת רש"י שבשבועה
דלהבא לא נעשה חשוד אפ"ש לומר דבזה נעשה חשוד דכאן לא שייך לביה אנטיה)
וע"כ נפ"מ מהאיבעיא דנעשה חשוד מספק ופסול כמו שאיתא בחו"מ סי' ל"ד עוד נפ"מ
באם הוא נשבע שלא יאכל היום והיה סמוך ללילה דמטעם חצי שיעור הוי מותר לו
לאכול ח"ש דל"ש ח' לאצטרופי דלא יוכל עוד להשלים היום משא"כ אי דעתו אכל
שהוא אסור ודו"ק: אמר המחבר מה שכתב הרב יצ"ו שהרמב"ם פתב בפ"ג מה"ש
שהקותר גמור חצי שיעור עיניתי בפרק שלישי מהלכות שבת ולא מצאתי מה שכותב
בשמו ואתה תחנה במה שכתבתי אני הדל בקונטרס שדי חמד בחלק הכללים במערכת
הח"י"ת אות ד' ששם הבאתי מערכה מול מערכה בדעת הרמב"ם אם במלאכת שבת חצי
שיעור אסור מן התורה או אינו אסור אלא מדרבנן ואין מי שיאמר שהקותר גמור הוא
דלכל הפחות אסור מדרבנן מיהא וגם הרב יצ"ו נראה שמה שכתב (בשם הרמב"ם)
שהקותר גמור הוא פונתו שמן התורה הקותר גמור הוא והשגתי עתה שו"ת ברית יעקב
להגאון ברוך מרדכי ליבשיץ וראיתי בחלק א"ח סי' ב' שהאריף לבאר אם דין חצי
שיעור דאסור מן התורה הוא בכל האיסורין וכן במלאכות בשבת או דווקא באיסורי
אכילה וכתב שדעת התוס' בגטין ד' כ' ד"ה בכתובת קעקע דאינו אסור אלא מדרבנן דהא
כתב ולא קעקע הרי זה חצי שיעור וקאמרי דאסור מדרבנן וכן הוכיח מדברי התוס'
בשבועות ד' ט"ז ד"ה מנה"מ וכתב שלזה נתכונן מר בריה דרב נודע ביהודה בתניינא
יו"ד סי' י"א ושוב כתב שכן דעת הרמב"ם מדכתב בפרק א' מהלכות שבת הלכה ג' דכל
פטורי שבת אסור מדברי סופרים ונהרי כמה וכמה מלאכות תלויות בשיעורין ואם חצי
שיעור בשאר איסורים שאינם איסורי אכילה אסור מן התורה היכי פניל דכל פטורי
שבת אסור מדברי סופרים ושוב הביא שדעת כמה פוסקים דחצי שיעור במלאכת שבת
וכמה דברים שאינם איסורי אכילה גם כן אסור מדאורייתא והאריף מאד בכל פרטי דיני
חצי שיעור שם ובסי' ג' וסי' ד' וסי' ה' עי"ש דב"ק: ו) ובדין תפיסה בעסקא דפלגא
מלוג.

וכו' פתב הרב הג' ה"ל יצ"ו ונ"ל בסי' צ"ז בחו"מ פתב הנתיבת ונ"ל ונראה דבעסקא
שהוא פלגא מלוג ופלגא פקדון דבעד פקדון נדאי דמותר לו לתפוס דהא החוב לא בא
מחמת הלוגה וכחוב הבא מחמת גזילה דמי ורק בעד הפלגא מלוג אסור לו לתפוס אמנם
כשתופס חפץ אחד ששונה בעד הכל אין בו איסור דעיקר התפיסה היא משום פלגא
פקדון אף שאפשר לו לתפוס חפץ קטן בעד הפקדון ותופס בכיוון חפץ גדול ששונה בעד
הכל גם נגד הפלגא מלוג מותר וראיה לזה ממס' ב"מ דף ל"ב הא דבעי התם שיטחה

לְצַרְכָּהּ וּלְצַרְכּוֹ מֵאֵי וּפְשִׁיט לֵה מֵהָא לְרַבְקָה וְדָשָׁה פְּשִׁירָה בְּשִׁבִיל שְׁתִּינֵק וְתִידֵשׁ פְּסוּלָה וּמִשְׁנֵי שְׂאֵנֵי הֶכָּא דְכִתִּיב אֲשֶׁר לֹא עֲנֹבֵד בָּהּ מִכ"מ ע"ש הָרִי מוֹכַח דְּבִמְקוֹם דְּלִיכָא גִזְה"כ מוֹתֵר פְּשִׁמְכוּיָן בְּשִׁבִיל דְּבָר הַמּוֹתֵר וּבְשִׁבִיל דְּבָר הָאָסוּר עכ"ל ע"ש וְהִנֵּה אַף שְׁמִפִּיר אֲנִי אֵת עֶרְכֵי פְחָגָב לִפְנֵי אָרִי וּמִי אֲנִי לְבֵא אַחֵר הַמְּלָךְ בְּלְבוּשׁ שֶׁק אֶף כְּבָר הוֹרוּנוּ חַז"ל דְּכִתִּיב בָּהּ אֲמַת נִיתָן רְשׁוּת אַף לְקַטָּן כְּמוֹנֵי לִיְדוּשׁ בְּמוֹפְלָא מְמַנּוּ וְהִרְאִיּוֹת יִתְנוּ עֵינֵיהֶם וְיִצְדְּקוּ הַדִּין ע"כ הִרְהַבְתִּי בְּנַפְשִׁי עֲזוֹ לְגִשְׁתׁ לְלַחֹם נֶגֶד חִידוּשׁוֹ הַנִּזְ"ל לִפְעַ"ד אִיסוּר גְּמוּר הוּא וְרֵאֵיהּ מִמַּס' שְׁבַת קל"ג א דְּפָרִיף הַש"ס ע"ז דְּצָרִיף קָרָא לְהוֹרוֹת דְּמִילָה מוֹתֵר אִפִּי בְּמִקּוֹם הַגִּנֵּעַ הֲלֹא דְבָר שְׂאֵינּוּ מִתְּפוּיָן הוּא וּמִשְׁנֵי בְּאוּמֵר לְקוּץ בְּהִרְתּוֹ מִתְּפוּיָן ע"ש וּבַע"כ מוֹכַרְח אִתָּהּ לֹאמֵר דְּלֹא בְּרִשְׁיַעִי עֲסָקִינּוּ שְׂיֵאמֵר דְּנֹקָא לְקוּץ בְּהִרְתּוֹ לְבַד וְלֹא לְשֵׁם מַצּוֹת מִיְלָה כְּלָל דְּלְרִשְׁיַעִי לֹא נִיתְנָה תוֹרָה וּבִנְדָאֵי מִיְיָרֵי דְּמִתְּפוּיָן לְמַצּוֹת מִיְלָה וְגַם לְקוּץ בְּהִרְתּוֹ וְעוֹלָה שְׁפִיר יוֹשֵׁב לִק' הַש"ס דְּבָר שְׂאֵין מִתְּפוּיָן הוּא דְּקַצִּיצַת הַבְּהֵרַת בָּא מִמִּילָא ע"ז תִּירֵץ דְּגַם מִתְּפוּיָן הוּא לְקַצִּיצַת הַבְּהֵרַת וְא"כ מוֹכַח מְפָאן בְּעֵלִיל דְּהִיכִי דְּעוֹשֶׂה דְּבָר הַיִּתֵּר וּמִתְּפוּיָן לְאִיסוּר ג"כ אָסוּר דֹּאל"כ הִדְרָא קו' לְדוֹנְקְתִיָּה דְּשֵׁא"מ הוּא וְאִין לְחֻלְק דְּשְׂאֵנֵי קַצִּיצַת בְּהֵרַת דְּכִתִּיב הַשְּׁמֵר בְּגִנֵּעַ וְע"כ ה"א דְּאָסוּר דְּסוּף כ"ס לֹא הָיִי שְׁמִירָה מִשֵּׁא"כ בְּשִׂאָר לְאוּיָן דְּלֹא כ' שְׁמִירָה דֹא"כ מֵה פָּרִיף דְּשֵׁא"מ הוּא לִימָא ש"ה דְּכִתִּיב הַשְּׁמֵר אֱלֵא דְּמִלַּת הַשְּׁמֵר אִינוּ מוֹרָה לְאָסוּר שְׁלֵא בְּכוּוּנָה וְדו"ק עוֹד רֵאֵיהּ גְּדוּלָה מֵהָא דְּאִיתָא ש"ע ס' שְׁכ"ח אֲמַדוּהוּ לְשְׁנֵי גְרוּגְרוֹת וְהִנֵּה כָּאן ב' אֲשִׁפּוּלַת אֲחָד בְּעוֹקֵץ א' וּב' גְרוּגְרוֹת וְאֲחָד בְּעוֹקֵץ א' וְשְׁלֵשָׁה גְרוּגְרוֹת אָסוּר לְתַלְוֹשׁ אֵת הַבְּעַל שְׁלֵשָׁה וְהוּא תְּשׁוּ הֲרֵא"ש כְּלָל כ"ו וְר"ן פ"ק דְּבִיצָה מְטַעַם דְּרַבִּי בְּשִׁיעִירוֹן אָסוּר הָרִי אַף ע"ג דְּבִמְעֻשָׂה חֲדָא אֲתַעְבִּיד הָאִיסוּר וְהִיתֵר אִפ"ה אָסוּר וְכֵן כ' הֲר"ן ב' הָאוּרְג וְזו"ל וְהַרְשָׁב"א כ' וְזו"ל וּבִירוּשְׁלַמִי נִרְאֵה שֶׁהִתִּירוּ לְנַעֲוֹל בְּתַחֲלָה בֵּיתוֹ וְלִשְׁמֹר בֵּיתוֹ וְצָבִי שְׁבַתוֹכוֹ וּבְלְבַד שְׁלֵא יִתְּפוּיָן לְשְׁמֹר הַצָּבִי בְּלְבַד דֵּה כִי גְרָסִינּוּ בִירוּשְׁלַמִי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבּוֹן בֵּר' חֲנִינָא הִנֵּה צָבִי רִץ כְּזָרְכוֹ וְנִתְּפוּיָן לְנַעֲוֹל בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הַצָּבִי מוֹתֵר רֵאֵה תִינֵק מְבַעֲבַע בְּנֵהָר וְנִתְּפוּיָן לְהַעֲלוֹתוֹ וְלְהַעֲלוֹת נַחִיל שֶׁל דְּגִים עֲמוֹ מוֹתֵר ר"י ב"ב בְּשֵׁם ר"ח הִנֵּה מְפַקֵּחַ הַגַּל וְנִתְּפוּיָן לְהַעֲלוֹתוֹ וְלְהַעֲלוֹת צְרוּר שֶׁל זְהוּבִים עֲמוֹ מוֹתֵר וּלְפִי"ז הָא דְּאָמֵר נִתְּפוּיָן לְנַעֲוֹל בְּעֵדוֹ לֹא בְּעֵדוֹ לְבַד דְּנֹקָא קְאָמֵר אֱלֵא אִם נִתְּפוּיָן לְנַעֲוֹל אַף בְּעֵדוֹ קְאָמֵר וְלוֹמֵר בְּשִׁבִיל שְׁנִיָּהֶם מוֹתֵר ע"כ וּדְכָרִיו תְּמוּהָן בְּעֵינֵי הַרְבֵּה הָאִיף אֲפֹשֶׁר שְׂאֵפִי מִתְּפוּיָן לְנַעֲוֹל אַף בְּעֵד הַצָּבִי מוֹתֵר וְזוֹ שְׂאֵמְרוֹ בִירוּשְׁלַמִי זֶה עֲנִין אַחֵר לֹאמֵר שְׂאֵם נִתְּפוּיָן לְנַעֲוֹל אֵת בֵּיתוֹ וְלֹא נִתְּפוּיָן לְצָבִי כְּלָל אַע"פ שֵׁאח"כ מְצָא הַצָּבִי שְׁמֹר בְּתוֹכוֹ מוֹתֵר כְּלוֹמֵר שְׂאִינוּ מְחַנְיָב שְׂיַפְתַּח אֵת בֵּיתוֹ וְסָמְכוּ לְזֶה תִינֵק מְבַעֲבַע וּמְפַקֵּחַ הַגַּל וְלֹא שְׂיִהֵי דוּמָה מְשֵׁ בְּעֵינֵינָם לְפִי שְׁבַעֲנִין פְּיָקוּם נֶפֶשׁ אִפִּי מִתְּפוּיָן לְמִלְאֲכַת הַרְשׁוּת עִם אוֹתָהּ מְלָאכָה שֶׁל פ"ג מוֹתֵר וְכִינְצָא בָּהּ אֲמָרוּ בְּגִמְרָא בְּמַס' יוֹמָא וְהַטַּעַם מְפָנִי שֶׁהוּא מְלָאֲכַת מַצְנָה וְחוּבָה הִיא עֲלִיו לְפִיכָה אַע"פ שֶׁהוּא מִתְּפוּיָן עִם אוֹתָהּ מְלָאֲכָה לְמִלְאֲכָה אָסוּרָה בְּשִׁבַּת הַתִּירוֹ חַז"ל כְּדִי שְׁלֵא יִמְנַע בְּשׁוּם עֲנִין מְפִיקוּם נֶפֶשׁ הַמְּוֹטְלַת עֲלִיו אֲבָל בְּמִלְאֲכַת הַרְשׁוּת ח"ו וְזֶהוּ שְׂשִׁינּוּ אֵת הַלְשׁוֹן בִירוּשְׁלַמִי שְׂגָבִי צָבִי אֲמָרוּ לְנַעֲוֹל בְּעֵדוֹ וְנַעֲל בְּעֵדוֹ וּבְעֵד הַצָּבִי וּבְתִינֵק אֲמָרוּ לְהַעֲלוֹתוֹ וְלְהַעֲלוֹת וְכו' עכ"ל הֲר"ן וְעֵינֵינִי בְּרִשְׁב"א שְׁכ' שֵׁם בְּגִי הִירוּשְׁלַמִי לְנַעֲוֹל וּבְעֵד הַצָּבִי רַק בְּאֲמַת הַגְּיָרָא שְׁלִפְנֵינוּ כְּמוֹ שְׁכ' הֲר"ן הָרִי מַד' הֲר"ן מְפָרֵשׁ יוֹצֵא שְׁלֵא כַד' הַנְּתִיבוֹת הַנִּזְ"ל וְכֵן כ' הַמַּג"מ בְּפ"י מַה"ש בְּשֵׁם הַרְמַב"ן וְזו"ל שְׁדַחָה ג"כ ד' הַרְשָׁב"א וְכו' שְׂאִין

להקל ועוד אפשר לומר דאפי' הרשב"א שמתיר בכינון לנעול ביתו בעדו ובעד הצבי יודה למה שכ' הש"ע בב' גרוגרות ובג' ג' שאסור לכרות הג' דבשלמא בנועל ביתו וכן במצודה וכו' שאין מחשבתו נפרת מתוך מעשיו וא"א לעשות בע"א ע"כ מותר משא"כ בב' אשכולת שאפשר לכרות האשכול בב"ג והוא פורת את בעל הג' מחשבתו נפרת מתוך מעשיו שרוצה להרבות ע"כ אסור וא"כ בהגיעי לזה נמצא שבנ"ד שאפשר לו ליקח משפון קטן והוא לוקח גדול דהוי אפשר וקא מכונן הפל מודים שאסור ושאני משטחה לצרכה ולצורכו דא"א בע"א בלא שטיחה ומאי איכפת לן שהיא נהנה ג"כ אף עכ"ז ירא אני מהרשב"א ז"ל שלא ישרפוני בהכל פיו הקדוש שגם עליו תיסב הקנשיא משבת קל"ג ה"ל ע"כ מוכרח אני לכוף פאגמן ראשי ולהודת דליפא משם ראיה דנוכל לומר דלעולם פל היכי דמכונן להיתר ולאסור מותר ושם מייירי באמת שאינו מתפונן למצות מילה פלל רק לקוץ בהרתו לבד ולא תקשה הלא התורה לא ניתנה לרשע יש לומר דמייירי שהוא אינו מל בעצמו א"ע רק מצווה לאחר לקוץ את בהרתו וע"כ לולא שהתורה התירה למול בצרעת הוי אסור להמזהל לקוץ בהרתו ולא תקשה מאי איכפת להמזהל מה שהוא מחשב לשם קציצת בהרת הוא לא ישמע לו ויכונן לשם מילה וזה מחשב וזה עובד לא אמרינו זה אינו דהא בקציצת בהרת שניהם עוברים הקוצץ והנקצץ שהוא עושה מעשה וממציא עצמו וע"כ הוי הדין שאסור למזהל למולו שעובר על לפני עור לא תתן מכשול בזה באה התורה והתירה שאף שהנימל מכונן לשם קציצת בהרתו אמת מצות מילה דהמזהל מכונן ודושה את האיסור שהנימל מכונן ועפ"ז נבין שפיר פנונת רש"י הק' דפירש וז"ל גדול שהוא בר עונשין ואמר למזהל לקוץ בהרתו בכנונה לטהר עכ"ל דקשה לכאורה מי הכריח לרש"י לומר שהוא אינו מל א"ע והשתא יובן שפיר דקשה ליה לרש"י באם הוא מל עצמו לא יתכן ההיתר של התורה משני טעמים חדא דמרשיעי לא מייירי ועוד סוף כ"ס הלא התורה לא התירה רק למול בצרעת היינו לקיים מצות מילה ואם הוא אינו מל פלל לשם מילה לא נקראת מילה פלל ע"כ פירש רש"י שאינו מל עצמו כנ"ל ודוק.

גם מיושב שפיר עפ"ז מה שלא מקשה הש"ס ואי איכא אחר ליעבד אחר ולקמן מקשה שפיר אף שהוא מחשב לשם קציצת בהרת אפ"ה פשיטא ליה שמוותר להמזהל למול התינוק דמאי איכפת ליה במחשבת האב דזה מחשב וזה עובד לא אמרינו וליכא לפני עור ג"כ כמו שדייק רש"י הקדוש ואמר לא ליקי אב התם דלכאורה הוא אף למותר ועפ"י ה"ל יובן דלא לוקי התם פדי שלא יעשה האב שום מעשה לסייעו להמזהל דאל"כ יהי אסור גם לאחר משום לפ"ע ונהבן ועפ"ז שפרשתי שהוא באמת אינו מכונן רק לקצוץ בהרתו או בהרת בנו מיושב קו' התב"ש שהקשה על הש"ס בסי' שפ"ב שאם האב יכול למול אסור לו לכבד לאחר והקשה התב"ש מש"ס שבת ה"ל שפירי ואי איכא אחר וכו' ובה"ל מיושב דהכא פיון דהוא מכונן רק לקוץ בהרת בנו א"כ אפי' אם הוא מל אינו מקיים מצות מילה דאף דמצות א"צ פנונה מכ"מ פנונה להקפד ע"כ מותר לה לכבד לאחר לזה משני בדליכא אחר אף כ"ז אמרתי ליישב ד' הרשב"א אכל ד' הנתיבות עדיין במקומן עומד דאסור לכונן ליקח משפון גדול כי ה"ן ונהרמב"ם והמגיד ועוד שאר פ"ו חולקים על הרשב"א ואוסרין לכונן לאסור ולהיתר ולא יעלה ע"ד לסייע לנתיבות ה"ל מד' הש"ס פסחים דף ח' שאף שהוא מחפש אחר מחט ח' שלית מצנה ומוכח משם

לכאורה דאף ש'מכונן לשני דברים אפ"ה לא בטל המצוה ז"א דהתם רשות לא מבטל המצוה אבל הקא א' רשות והב' עבירה והבן אף סוף כ"ס אגני חוזר על הראשונות למסקנא דש"ס בליפא אחר הדק"ל הא התורה לא מיירי מרשע ומוכרח אגני לומר דדחיק קרא ומוקי אנפשיה דנפ"מ לזה דאינו לוקה דהמעשה התירה התורה ועל ריע פוננתו אינו לוקה דאינו לוקה אפוננה ודו"ק: עוד לו לקרב הנ"ל יצ"ו בהלכות פסח ונ"ל החק יעקב בה"פ סי' תנ"ז כ' באם שהיה לו חלה תמוצא בע"פ שחל בשבת אחר שש דאינו עובר עליו מתרי טעמא חדא הואיל שפבר אכל כל הלחם חמץ שוב לא ישאל על החלה דא"כ קא אכיל טבל למפרע הב' דהא אין נשאלין לנדרים בשבת אלא לצורך השבת עכ"ל ולכאורה תרי תמיהי קא חזינא הקא א' על הטעם הב' דהא ק' גוף המשנה מ"ט עובר על החלה הואיל אי בעי מיתשיל עלה הא ביו"ט אין נשאלין כמו בשבת וע"כ לומר דהפירוש הוא לולי האיסור שבת או יו"ט הנה ראוי שאול א"כ ה"ה הקא ומה נשתנה זמ"ז גם על הטעם הא' קשה דהא במתניתין ג"כ למה יתשל דהא הוא חמץ ואסור בהנאה ואינו שלו וע"כ דהכי פרושו דהנה יכול לשאול עליו טרם שנתחמץ הוא הדין הקא גמי כיון שהיה יכול לשאול עליו קודם שגמר אכילתו מיקרי שלו.

התבוננתי וראיתי דשפיר אמר דבשולמא בש"ס שפיר אמר הואיל דאיבעי הוי מתשיל עלה טרם איסור חמץ או קודם שנתחמץ והוי ראוי אז לאכול ביו"ט וע"כ הוי לצורך יו"ט וע"כ הוי מותר לשאול עליו ולא כמו שכ' הפר"ח ליישב דאף דאין נשאלין ביו"ט זהו רק מדרבנן וע"כ עובר עליו דנלע"ד ניהי שהוא רק מדרבנן מכ"מ החכם לא יתירו ולא ימצא לחכם שיעבור על איסור ולפי סברתי ניחא דהפירוש הוא דישאל קודם האיסור או קודם שנתחמץ והוי שפיר לצורך כדי שיאכל ביו"ט וע"כ אט"פ שנתחמץ שלו מתחמץ משא כ בנידן של החק יעקב שהי' בשבת של עה"פ שצאכל כל החלה קודם שעת היתר חמץ וא"כ תיכף באותו הרגע אף קודם איסור חמץ שוב לא הנה ראוי לשאול על החלה מב' טעמים וא"כ אט"פ בבוא איסור חמץ לא בא על שלו כ"א על הפקר ודו"ק: (ח) ועל מה שכתבתי בנדפס אות שצ"ט אם יש פח באיסור דרבנן להפסיד לאחרים והבאתי דברי הרב ש"ך ומה שהשיג עליו הרב יד שאול וכו' הנה על דבר זה פתב אלי דידי הרה"ג הנ"ל יצ"ו ונ"ל ואגב אורחא אציגה נא גרגיר אחד שנהניתי בו שראיתי שפוננתי לדעת כת"ר במערכת האל"ף מה שהשיג על הגהות יד שאול ביו"ד סי' קי"ט אציגה פה מה שפתוב אצלי מזה עשרים שנה העתק מכתב ידי יו"ד סי' קי"ט.

המוכר לחבירו דבר האסור וכו' ואם הוא רק איסור מדרבנן אינו מחזיר וכו' הש"ך ס"ק כ"ז דרבנן לא גזרו כדי להוציא ממון וכו' וכו' עליו היד שאול ונ"ל ומעת שראיתי זה נצטערתי דזה היפך כל הש"ס דא"כ חמץ נוקשה וכו' ובתשובה הארכתי עכ"ל ונכיתי לראות התשובה והיא בשו"מ מהד"ת חלק ב' סי' ל"ג ונ"ל עוד נראה לי דבר חדש דנודע דבדיקת הריאה הוא רק דרבנן ומה"ת סומכין על הרוב וא"כ למה נאבדה הריאה טריפה דהרי נודע מה שכתוב הש"ך סי' קי"ט דהם לא גזרו להוציא ממון וכו' וצ"ל דבאמת הם תקנו שיבדוק הריאה ובה ליכא הפסד דיוכל להיות שיבדוק וימצא פשר וכו' לפי"ז בעגלים הרפים דאין תקנה במיעוץ א"כ כל שימצא סירכא יהי' טריפה איך עבדי רבנן תקנה שינפסד ממון וצריף לומר משום לא פלוג ולפי"ז הוא דוקא בבדיקה פנים ולא חוץ בפשטא דלא מתקנינן להפסיד ממון ש"י עכ"ל והנה מכיר אני את מו' ערפי מי אני

להרהר אחר דבריו עכ"ז תורה הוא דכתיב בי' אמת ולא לישא פנים ע"כ רשות ניתן לומר מה שפירא ביעני שפתי כהן ישמרו דעת דבאמת יש פח ביד חו"ל לאסור המותר אף שפירא נפסד ממון כמו כל אסורים דרפנו ולא גרע מן הפקר ב"ד רק היכא דהאסור פבר נאכל ולא יתקן בזה שום דבר ואפילו המוכר יחזור הדמים לא יתקן אכילתו בזה לא תיקנו בדיעבד להוציא ממון ולא דמי פלל לחמץ גוקשה דהתם גזרי אומר שלא לאכול חמץ גוקשה ושללא להשהותו אף דממילא ע"י זה נפסד ממון דצריף לבערו עכ"ז התורה נתנה להם פח ורשות לעשות סניג לתורה פדי שלא יבא לאסור דאורייתא וזה היא ניקח היכי דהאוסר ישנו בעולם מה שא"כ היכי דהוא פבר נאכל וצריף להוציא ממון ע"ז לא גזרו וזה הוא מדוקדק בד' הש"ף ש' להוציא ממון ולא כ' להפסיד פי באמת להפסיד יש להם פח היכי דיתקן בזה הסניג אבל בדיעבד להוציא אין להם פח ובזה מיושב בכל המקומות וכעין זה לדעת פתב הטו"ז בה' רבית סי' קס"א סק"א ונ"ל דאין להקשות א"כ גם לענין אונאה נימא דיהי' אונאה מדרפנו ויש לומר דלא באו חו"ל להוציא ממון ע"ז נגד דין תורה מה שא"כ פאן לא אמרו להוציא ממון דהא פל רבית דרפנו אין מחזירין אלא אמרו שאסור לו לעשות פן לכתחלה יע"ש וכן כ' הש"ף בחו"מ סי' שפ"ב דאם תקף מחזירין מצוה דרפנו א"צ לימן לו יו"ד והובים דהם לא תיקנו פדי להוציא ממון יע"ש ונראה לי דסברות הש"ף הוא דחו"ל בכל דבריהם שתיקנו אין להם פח רק לגזור על האדם לשמוע להם כמו שכ' התורה לא תסור וע"כ לא הוי רק איסור גברא ואינו רביע רק על האדם ולא על החפץ וע"כ אם אכלו בדיעבד בלא הודע נחשב לו האכילה לאכילה משא"כ באיסור תורה דהאוסר רביע על החפץ ע"כ לא נחשב אכילתו לאכילה ולא נהנה ולדעת קרוב לומר דזה הוא סברת הפוסקים שכ' דבאיסור דרפנו לא אמרינו אי עביד לא מהני וגם זה הוא הטעם דשבועה דרפנו לא נחתינו לנכסיה וגם לא אמרינו מחיוב שבועה ואיל"מ גפי שבועה דרפנו ואגב אורחא אציגה נא בזה מה שכ' שם הנתיבות בסי' רל"ד הטעם שאין מחזיר הדמים באיסור דרפנו היכי שפבר אכל משום שעבירה דרפנו בשוגג א"צ פפירה וראייתו מעירובין מ"ז דברפנו עבדינו והדר מותבין וכו' ותמיד אני מצטער על דבריו אלו מאו"ח סי' של"ד שאפ' באיסור תחומין דרפנו אם עבר בשוגג צריף פפירה וגם ביו"ד סי' קכ"ג בשתה יי"נ סתם בשוגג צריף תענית ה' ימים אלא ודאי שלא כד' הנתיבות הנ"ל ובסברתי מיושב שפיר ע"כ הגיעו דברי הרב הנ"ל יצ"ו: אמר המחבר עתה ראיתי לידידי הגאון מלפיאל צבי הלוי אבד"ק לאמזא בספרו היקר דברי מלפיאל בשו"ת לאו"ח סי' כ"ח אות ז שפעמד מתמיה על דברי הרב ש"ף ממה שכתב הרדב"ז בח"א סי' קמ"ה דצריף לבזבז פל ממוןו שלא לעבור איסור דרפנו (עיין במה שכתבתי בדברי חכמים סי' ט"ל בענין זה) וא"ל דמ"מ צריף לעבור על איסור דרפנו אבל הקא נוגע רק לממון דהא אסרו חמץ בשעה ששית בהנאה ואם קנה או מכר מכרו בטל וכן לענין קדושי אשה ונוגע רק לממון וכן יש למצוא הרבה בש"ס וכ"כ הרמב"ם בפט"ז מה"מ להדיא שאיסורי הנאה אף דרפנו אם אכל מחזיר דמיו הרי שאין הטעם משום שלא העמידו והאריף קצת בזה עי"ש דב"ק ולפי שיטתו הדבר תמוה מאד דהרואה יראה שמרן בסי' קי"ט סעיף י"ג פתב גם הוא מה שפייס הרמב"ם בהלכות מכירה פרק ט"ז דין י"ד דבאיסורי הנאה בין של תורה בין של דברי סופרים מחזיר הדמים ונהר ש"ף על דברי מרן בסוג' הנ"ל קאי ואיף לא

השגיח בסיום לשון מרן דבאיסורי הנאה דרבנן נמי אם אכל מחזיר הדמים דאלמא אין הטעם משום העמידו וכו' כמו שפכת הגאון דברי מלפאל יצ"ו אמנם בהורמנותיה דמר נראה לי הקדיוט דלפי מה שפכתתי בנדפס שגם הרב ש"ך מודה דחכמים אסרו בכמה מקומות והפסידו ממון ולא העמידו על דין תורה (פדי שלא להפסיד ממון) אלא שנה דוקא פשיפעלו על ידי זה לאסור הדבר שהוא שלא לאכלו או אף שלא ליהנות אבל במוכר איסור דרבנן והלוקח פבר אכלו אם יאמרו להחזיר הדמים לא יפעלו דבר בהאיסור שפבר נאכל ולכן העמידו אדין תורה שאין פאן איסור ולא חיבוהו להחזיר הדמים אין מנה סתירה לסברת הרב ש"ך שהרי אם מכר איסור הנאה מדרבנן והלוקח פבר אכלו אם יאמרו שמחזיר הדמים מתקנים שפיר גזרתם שאסרו דבר זה בהנאה ולכן מחזיר הדמים פדי שלא יהא להמוכר הנאה של כולם פן נראה לדעתי ברור בכוננתי הרב ש"ך והמעניין יבחר: ומה שהעיר הרב הנ"ל יצ"ו על דברי הנתיבות דבדרבנן בשוגג לא בעי פפריה עיין לקמן בקונטרס זה באות ח"ק מה שהבאתי בענין זה מיימינים ומשמאילים בסברת הנתיבות: ומה שהביא הרב הנ"ל יצ"ו מדברי הגאון שואל ומשיב בתשובה כנז"ל גם אני הדל מצאתי תשובה ממנו בענין זה הלא היא במהדורא תליתאה ח"א סי' צ"א (בד"ה אמנם אם פבר) שרצה לדון בנדונו על פי דברי הרב שפתי פהו דרבנן לא עשו דבריהם להוציא ממון וחזר בו וכתב וז"ל אמנם מלבד שדברי השפתי פהו תמוהים מכמה מקומות וכו' ואחד מהם בכתובות ד' פ"ד בכתמים פפי גירסת הרי"ף הרי דגזרו אפילו בכתמים ומפסדת פתופתה ואף דיש לחלק אבל הדבר מבואר בהרבה מקומות דגם רבנן אסרו והפסידו ממון על ידי איסורן אם פי לדברי הש"ך הנה מקום לחלק בין איסור דרבנן מצד עצמו דבזה יש לומר דרבנן לא אלמו איסורם להפסיד ממון ובין פאן באשת חמיו דחשו שלא יבואו לטעות להיתר חמותו דאורייתא על פן שפיר אלמו גזרתם עוד יש לי לומר דבר חדש דבמקום שהאיסור הוא ברור לכולי עלמא א"כ לא אלמו איסורם להפסיד ממון אבל היכא דהאיסור אינו ברור כמו בנדון דידן דרבו המתירים אשת חמיו רק דהרבה פוסקים החמירו בזה אלמו תקנתם דאם לא פן יתבטל האיסור מפל נכל דיאמרו דמותר וכדעת המתירים ויתבטל האיסור לגמרי וכעין שפכת הבעל העקינה בשער סדום דיותר יש לחוש במקום שיחשבו שהוא מותר ממה שעוברים על איסור אבל ידעו שהוא אסור רק שעברו עליו יעו"ש והוא הדין פאן: ועל דברי הגאון שואל ומשיב שבמהדורא תניינא ח"ב סי' ל"ג שהביא הרב הנ"ל יצ"ו מצאתי בספר מנחת שי (הוא ספר שו"ת לגאון בדורנו יצ"ו נדפס בשנת תרנ"א) שהשיג עליו וז"ל וראיתי בשואל ומשיב וכו' שפכת להקל בעגלים בבדיקת פנים לבד על פי דברי השפתי פהו וכו' ובמחכ"ת דבריו תמוהים מאד שהבין דברי הש"ך בפשוטן דהרי מצינו כמה פעמים שגזרו חכמים גזרות ומפסידין הרבה ממון ואדרבה מצינו בש"ס (גיטין דף ל"ד) הנה ממונא ה"א איסורא ופירש רש"י דבממון יש להם פח משום הפקר בית דין ומהרי"ט אלגאזי פרק חמישי דבכורות דף ע"ח ע"ג (דפוס פ"ב) תמה על הש"ך הנ"ל ממקדש באיסורי הנאה דרבנן דאינה מקודשת ועל פרחין מטעם פנין דאינה יכולה ליהנות בו אף שהוא מדרבנן מפל מקום לא יחייב לה מידי ולא אמרינן דחכמים לא גזרו להוציא ממון וכן הקשה מדאיבעיא לן בפירק הגזול קמא פהנים בגזול הגר יורשים הוו או מקבלי מתנה הוו למאי נפקא מינה למיחב להו חמץ שעבר עליו הפסח דאי מקבלי

מתנה הווי לא מצי יהיב להו דעפרא בעלמא הוא ומסקינו הכי וכן פסק הרמב"ם בשמיני מהלכות גזלה דלא יצא ידי נתינה בתמץ שעבר עליו הפסח אף דאינו אלא משום קנס מדרבנן וכן הקשה ממוכר לתבירו דבר האסור בהנאה מדברי סופרים דמתזיר לו הדמים וכתב ליישב תמיהות מרן מוהריט"א הנ"ל על מי מה שפכת מרן מוהריט"א א בריש פרק שני דבכורות במאי דקיימא לו בקדש בחוב במעמד שלשתו דמקודשת מדרבנן ולמה לא נימא לענין בכורה דקנה מדרבנן ותייב בבכורה מדרבנן ותיגר דשאני במעמד שלשתו אי נימא דלא קנה תחזור דמי החוב לבעליהם ותיעקר כל תקנתא דרבנן לכן אמרו דמקודשת מה שאין פו לענין בכורה אף אי נימא דאינו תייב בבכורה מפל מקום לענין דררא דממונא אין העכומ"ז יכול לתזור ולא מיעקרא תקנתא דרבנן וכיוצא בזה כתב בשפתי פהו יו"ד סי' ט"ל סק"ח דהיכא דלא בקדו כלל הריאה אם פו מה הועילו חכמים בתקנתם כל אחד ישליף הריאה בלא בדיקה ומיעקר תקנתא דרבנן מה שאין פו כשפדקו וקיימו תקנת חכמים ומעתה הדבר נכון דדוקא במקדש באיסורי הנאה דרבנן וכן בתמץ שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה וכן במוכר לתבירו איסור הנאה דרבנן אי נימא דלא יחזיר לו הדמים אם פו ממילא הוא נהנה מאיסורי הנאה שגזרו עליו חכמים וכן אי נימא דהקידושין קיימים וכן בגזל הגר אם יוכל להחזיר לו חמץ שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה דהקידושין עצמן הנאה הן פדכתבו התוספות בהשוכר את הפועל דף ס"ב וכן מה שמחזיר לפהו וכן מה שמקבל הדמים מהלוקח אם פו א עקרינו כל תקנת חכמים שגזרו עליו איסור הנאה מה שאין פו באיסורי אכילה מדברי סופרים דהלוקח בין פו ובין פו אכל הדבר אסור ומה חילוק יש בין אם יחזיר לו הדמים או לא ולא נעקר בזה תקנת חכמים לכן אמרינו שפיר דלא גזרו להוציא ממון פינו דבזה אין נפקא מינה לענין גזרתם ולמה היה להם לגזור להוציא ממון ואם פו דמיונו של הרב שואל ומשיב לענין בדיקת העגלים אינו עולה יפה דאי נימא דבעגלים לא בעי בדיקת חוץ נעקר כל תקנת חכמים בענין עגלים ולמה נימא דלא גזרו לענין ממון ולעקור כל תקנת חז"ל מבדיקת העגלים זה דבר תימה דהרי מצינו כמה גזרות דרבנן המפסידים ממון ושוב כתב להתיר בדרף אחרת עיי"ש בדב"ק: כ"ה) ארבע אמות של אדם קונות רשמתי בנדפס מערכה זו אות של"ד דקנין זה הוא מדרבנן עיי"ש ונשמט משם שפך כתב הרב המגיד בפרק י"ז מהלכות גזלה הלכה ח' בשם הרשב"א דארבע אמות קונות מדרבנן הוא ובמה שפסק הרמ"א בח"מ ריש סי' רס"ח דקנין ארבע אמות מהני אף דנפל ולא אמרינו גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני ולא בארבע אמות שיהקשה רבינו המשנה למלך פרק שני מהלכות זכיה הלכה ט' ממה שפכת הרמ"ה שהובא בטור ח"מ סי' ער"ה דכיון שלא פינון לקנות אלא על ידי בנן ובזה לא קנאה וכו' הנה דידי הגאון מקאונא יצ"ו בספרו הבהיר עין יצחק (שנדפס מקרוב) בחלק א"ח סי' כ"ח אות י"ד כתב שגם בס' משפנות יעקב בחלק ח"מ סוף סי' נ"א הקשה מן סי' קצ"ח שבהתחיל למשוף לא קנה במסירה מטעם דגלי דעתיה דניחא ליה במשיכה דוקא ועל שניהם הוא אומר הגאון יצ"ו דיש ליישב דשאני קנין ד' אמות דקונות שלא מדעתו לכן לא מהני גילוי דעת כלל אבל משיכה והגבחה דבעו פונה לקנות כשאין בהגבחה דין חצר לכן אם גילה בדעתו דלא ניחא ליה לא קני ודבריו סובבים על מה שכתב בספרו באר יצחק בחלק יו"ד סי' ט"ו אשר אינו מצינו אצלי לעיניו בדב"ק דלפום ריהטא תמיה לי במאי דפשיטא ליה דקנין ארבע אמות

מְהַי שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ וְאִיפְכָא שְׁמַעִינן לִיה לְהַרִיב "שְׁבַתְשׁוּבָה סִי שִׁמ"ה (בְּדַפּוּס רֵא"ם בּוֹיִלְנָא דְבְרִיו הֵם בְּדַף צ"ה סוּף ע"ד) שְׁפַתְבּ וְז"ל וְלֹא דְמִי לְמֵאִי דְאִמְרִינן כִּינן דְנִפְל גְּלִי דַעְתִּיה דְבַנְפִּילָה נִיחָא לִיה דְלִיקְנִי בְּאַרְבַּע אַמּוֹת לֹא נִיחָא לִיה דְלִיקְנִי דְהֵתָם הוּא דְאִין אַרְבַּע אַמּוֹתֵיו קוֹנוֹת לוֹ שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ וְאִם הָיָה דַעְתּוֹ שְׁיִקְנָה מְדִין אַרְבַּע אַמּוֹתֵיו לֹא הָיָה צְרִיךְ לְנִפְיִלָה שְׁכַבְר קְנָה בְּאַרְבַּע אַמּוֹתֵיו וְכִינן שְׁאִין הַנְּפִילָה קוֹנָה גַם מְדִין אַרְבַּע אַמּוֹתֵיו לֹא קְנָה שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ אַבְל בְּמִי שְׁמַקְנָה בְּשִׁנֵי קְנִינִים אַף שְׁאִין הָאֶחָד מוֹעִיל קְנָה מְדִין הָאֶחָד וְכו' עַד כָּאן לְעִנְיָנוּ הֲרִי שְׁכַתְבּ מְפּוֹרֶשׁ דְאִין ד' אַמּוֹת קוֹנוֹת לוֹ שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ גַם בְּשִׁיטָה מְקוֹנְפָצַת לְכַבָּא מְצִיעָא דָף יו"ד סוּף ע"א פְּתַב וּלְעִנְיָנוּ הִלְכָה פְּתַב הֲרַב יְהוֹנָתָן וְזֶה לְשׁוֹנוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ בְּכָל מְקוֹם פְּלוֹמֶר אִם יֵשׁ סְבִיבוֹתָן וְכו' וּבִלְבַד שְׁיֵאמֶר יִקְנוּ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת דִּידִי דְאִי לֹא אָמַר לֹא קְנָה וְהָכִי מוֹכַח בְּגִמְרָא דְלֹא עֲדִיף אַרְבַּע אַמּוֹת מְחַצֵר שְׁאִינָה מְשַׁתְּמַרְת וְאִף שְׁעוֹמֵד בְּצַדָּה לֹא קְנִי עַד שְׁיֵאמֶר תִּקְנָה לִי שְׁדִי כְּדַקְתָּנִי וְכו' ע"כ וְזֶה כְּדְבָרֵי הַרִיב"ש דְאִין אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ וְאִף שֶׁכ' שָׁם בְּשֵׁם הַרְמ"ךְ דְאִף דְלֹא לִימָא לִיקְנִי לִי קְנָה לוֹ הִנֵּה אִין מְזֶה הֶכְרַח דְמַהֲנִי לְדַעַת הַרְמ"ךְ קְנִין אַרְבַּע אַמּוֹת גַם שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ דִּישׁ לוֹמֵר דְכּוֹנוֹת הַרְמ"ךְ לוֹמֵר דְלֹא בְּעִינן שְׁיֵאמֶר בְּפִירוּשׁ אַרְבַּע אַמּוֹת יִקְנוּ לִי וְשְׁלֵא כְּדַעַת רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן שְׁפַתְבּ שְׁצִרִיךְ שְׁיֵאמֶר שְׁיִקְנוּ לוֹ אַבְל מוֹדָה הוּא דְשְׁלֵא מְדַעְתּוֹ לֹא מְהַי דְאִין לְהַפְלִיג הַסְּבָרוֹת דְלַרְבִּינוּ יְהוֹנָתָן בְּעִינן דַעְתּוֹ וְשְׁיֵאמֶר בְּפִירוּשׁ שְׁיִקְנוּ לוֹ וְלַהַרְמ"ךְ קוֹנוֹת שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ עֵתָה גְּדַפְס סֵפֶר שׁו"ת בְּרִית עוֹלָם לִידִידֵי הַרֵה"ג אַבְד"ק ווִיסָאקִי יצ"ו וְרֵאִיתִי שְׁבַסִי ד"ן סק"ב הִבִּיא סְבַרְת הַרִיב"ש בְּסִי שִׁמ"ה דְאִין אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ וְשֶׁכֵּן דַעַת רַבִּינוּ יְהוֹנָתָן שְׁבַשְׁשִׁיטָה מְקוֹנְפָצַת הַנ"ל וְשְׁאִין הֶכְרַח שְׁאִין כֵּן דַעַת הַרְמ"ךְ וְכו' וּבִסְק"ג הִבִּיא מַה שְׁכַתְבּ הֲרַב טוֹרֵי זֶהָב בְּסִי רס"ח דְנִרְאָה לוֹ שְׁגַם קְנִין אַרְבַּע אַמּוֹת קוֹנוֹת שְׁלֵא מְדַעְתּוֹ וְהַרְבֵּה לְהַשְׁיִב עַל דְבָרָיו וּפְלַפֵּל בְּחֻקְמָתוֹ בְּחֻרִיפוֹתוֹ וּבְקִיאוֹתוֹ עִי"ש דב"ק: כ"ו) אַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס בְּנִדְפָס מְעַרְכָה זֹאת שְׁצ"ג כְּתַבְתִּי אִם מוֹעִיל טַעַם זֶה לְחַיִּיבָן בְּמַצּוֹת דְאוֹרֵייתָא אוּ רַק לְמַצּוֹת דְרַבְּנָן מְהַי וְאִם סְבָרָא זֹאת הִיא מְדְאוֹרֵייתָא עִי"ש וְהַרְב אֲזַן אֶהְרֹן בְּקוֹנְטְרִיס אַרְעָא סְמִיכְתָא בְּמַע' הַנּו"ן אוֹת ג' צִיִּין לְעִיִּין בְּזֶה בְּס' חֲקַת הַפֶּסַח סִי תַע"ג וְלִימוֹדֵי ה' לִימוֹד קצ"א וְאִין מְצוּיִים אֲצִלִי לְרֵאוֹת דב"ק וְרַב אֶחָד יצ"ו כְּתַב לִי בְּזֶה וְז"ל בְּשְׁדִי חֲמֵד כְּלָלִים כְּתַב בְּעִנְיָן שְׁאִף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס וּמְדְבָרֵי ר"י אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם וְכו' דְגַם לְדְאוֹרֵייתָא וְכו' בְּזֶה י"ל מַש"כ הַחִינוּךְ שְׁמַצְנָה לְסִפֵּר בִּיצ"מ בְּלִיל ט"ו נִיסָן נוֹהֲגָת בְּזִכְרֵים וּבְנִקְבוֹת וְלְכֹאוֹרָה קֶשֶׁה הֵלֵא מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַז"ג נְשִׁים פְּטוּרוֹת אִף אִם נֶאֱמַר דְהַחִינוּךְ אִית לִיה כְּסְבַרְת ר"י נִיחָא דְהֵן מְחַנְיָבוֹת מְצַד שְׁאִף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס וְעִיִּין בְּחֵתָם סוּפֵר א"ח סִי קפ"ה שְׁחַקֵר בְּזֶה עכ"ד יצ"ו וְעִיִּין בְּעִיִּיקֵר כְּלָלִין בְּס' מַתַּת יָדוֹ לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהַר"ר מַתַּתִּי אַבְד"ק בּוֹטְעֵן יצ"ו בְּסִי כ"ח פְּלִפְלָא אַרִיכָא בְּסְבָרָה יְשָׁרָה וּבְמַה שְׁהַבֵּאתִי בְּקוֹנְטְרִיס הָעֵרוֹת לְכָלְלִים סִי קמ"ג אוֹת ז"ך) אֶסוּר לְאָדָם שְׁיַעֲמֹד בְּלֹא אִשָּׁה בְּנִדְפָס מְעַרְכָה זֹאת אוֹת רט"ו הַבֵּאתִי מְחַלְוֹקַת הַפּוֹסְקִים אִם אִסוּר זֶה הוּא מְדְאוֹרֵייתָא אוּ אִינוּ אֵלָא מְדְרַבְּנָן וְתַמְהָתִי עַל כַּמָּה מְחַבְרִים שְׁפַתְבוּ בְּשֵׁם הֲרַב מוֹהַרְד"ךְ בֵּית טו"ב חֲדָר ז' שְׁלַדַעַת הַרִי"ף הוּא מְדְאוֹרֵייתָא וְעִיִּינָנו הַרְוֹאוֹת דְלִיתְנָהוּ לְהַנִי מְלִי בְּשׁו"ת מוֹהַרְד"ךְ וְכַתְבְּתִי שְׁפֵן הַשִּׁיג הֲרַב יָד שְׁלֵמָה עַל הֲרַב כְּנַה"ג וְסִיִּמְתִי דְנֶאֱמָנִים עָלִינוּ עֲדוֹת הַמְּעִידִים כֵּן בְּשִׁמוֹ וְהוּא חֲסָרוֹן בְּדַפּוּס שְׁלַפְנִינוּ עִי"ש עֵתָה רֵאִיתִי לְהַרְב אֲזַן אֶהְרֹן בְּקוֹנְטְרִיס

ארעא סמיכתא במערכת הפ"ה אות ג' שהעיד שדברי מוהרד"ך הם בסי' טו"ב חדר ז'
וא"כ אין ספק שהוא חסרון בדפוס שלפנינו ועיין שם שתמה על הרב אד"ר באות תקי"ז
שנעלם ממנו דברי הרמב"ם דהוא מדרבנן.

אמנם מעיני דמר נעלם מ"ש הרב אד"ר עצמו בספרו קהלת יעקב אות רס"א שרשמתי
בנדפס שישם תקן לשונו שבאד"ר והזכיר דעת הרמב"ם ושהרמב"ן מספקא ליה עי"ש.
ועיין פלפול נחמד בעיקר דין זה בספר פרי יצחק לידדי הגאון מוהר"ר יצחק בלאזער
יצ"ו בסי' מ"ג: כ"ח) איכא בנייהו בנדפס מערכה זו אות קי"ג הבאתי עדות הראשונים
דזמנין הנה מצי למימר איכא בנייהו טובא ולא אמר עיי"ש ספרים שצינתי בזה.

(ועיין עוד בבאור יצחק ירנ"ן שעל ס' מאה שערים שערי שמחה לרבינו יצחק בן גיאת
בהלכות חול המועד אות צ"ה) וכשאומר בש"ס איכא בנייהו בלא שאלה בתחילה מאי
בנייהו אפשר לפרש דלא פליגי (אלא מאי דנפיק משני הטעמים קאמר) כ"כ מרן הב"י
בחיו"ד סי' קע"ג (בד"ה איתא בגמרא) לדעת רבינו ירוחם אבל כשאומר מאי בנייהו
איכא בנייהו לכ"ע מוכח ודאי דפליגי עיין לקמן במערכת הפ"ה אות ג' (אמר המעתיק
הי"ו אדמו"ר יחי' צנה לי להעתיק פה את הכתוב שם ואומר הנני לעשות כפקודתו וזה
לשונו שם): וכתב הרב יד מלאכי בסי' תמ"ז דכי אתמר בש"ס פי האי לישנא מאי בנייהו
איכא בנייהו מוכח ודאי דפליגי אבל פי אמר איכא בנייהו לחוד בלי שאלת מאי בנייהו
י"ל דלא פליגי (אלא מאי דנפיק משני הטעמים אפרו) ב"י יו"ד סי' קע"ג בד"ה איתא
בגמרא לדעת רבינו ירוחם ועיין פרי תואר סי' י"ד סוף סק"ב עכ"ל והמעייין בדברי מרן
הב"י יתבאר לו דמ"ש הי"ם גדול לדעת רי"ו קאי לחלוקת איכא בנייהו בלא שאלת מאי
בנייהו אבל מ"ש בחלוקת מאי בנייהו איכא בנייהו דמוכח דפליגי לאו לדעת רי"ו בלחוד
קאמר אלא כ"ע מודי בה והוא פשוט והוצרכתי לכתבו לפי שראיתי להרב נחמד למראה
בח"ב דף ר"א סוף ע"ד שהבין דמ"ש לדעת רי"ו קאי אחלוקת מאי בנייהו עי"ש ואין
הדבר פן אלא שקלע"ד על מרן הב"י דפשיטא ליה דכי אמרינן מאי בנייהו מתחלה ודאי
פליגי מהא דאמרינן במס' חולין דף קכ"ח ע"ב דמיינתין ברייתא דפליגי בה ר' יוסי
ורע"ק ורבי ואמרינן מאי איכא בין ר' לרע"ק איכא בנייהו ארכובא בין רע"ק לר"י מאי
איכא בנייהו פוליא וניב שפתיים איכא בנייהו וכו' עי"ש ופסק הרמב"ם פרבי כיעי"ש
וכתב רש"ל ב"ם ש"ש שם סי' יו"ד דאע"ג דהלכה כרע"ק פסק רבינו פרבי משום דס"ל
דהני תנאי לא פליגי אלא איכא בנייהו בין הני טעמי הוא דקאמרינן וכו' עי"ש ודוחק
לומר דגירסת הרמב"ם היתה בין ר' לרע"ק איכא בנייהו וכו' בלא שאלת מאי בנייהו
ועיין למרן חיד"א בס' יעיר און מערכה זו אות ע"ז ולכל הדברות תמיה לי על מרן כ"מ
והרב לח"מ שלא נטפלו למיהב טעמא אמאי פסק הרמב"ם פרבי בדין זה דנדאי מ"ש
רש"ל אינו דבר פשוט ומוכן מאליו: ובעיקר פללין (איכא בנייהו) פתב הגאון חקרי לב
בזכרונותיו שבסוף ישרי לב דף צ"ח אות קע"ג ונ"ל איכא בנייהו לפעמים יש עוד
בנייא אחרת ואינו אומרה הש"ס פן פתבו התוס' בבבא בתרא דף ה' ע"ב ד"ה ואפילו
ובבבא קמא דף ל"ג ד"ה הוקדשו וצ"י בבא בתרא דף ל"ו ד"ה מאי בנייהו וכן צריף
ישוב עוד בתוספות פסחים דף כ"ג ע"ב ד"ה מ"ב ודוק אמר המשיח ס"ט עיין להגאון
מר זקני פחקרי לב יו"ד סי' מ"ו דף ע' ע"ד ודוק ועיין בספר ארעא דישאל עכ"ל: כ"ט)
אמוראי גינהו אליבא דרב וכינצא אי מצינא לשנויי הכי מסבא דנפשיין רשמתי קצת

בזה בנדפס מערכה זו אות לק"ט ע"ש ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חנוכה אות ח'
(כד"ה ונא דאמרי) פתבתי קצת בענין זה והוא בקונטרס דברי חכמים (שבשדי חמד
ח"א) סי' קי"ז ע"ש והרב יד מלאכי בכלל תרמ"ד (שהזכרתי שם) פתב דמה שפתבו
התוס' בנזיר דף מ"ט ד"ה ומשגי היא שיטת ר"פ אבל התוספות עצמם סוברים דאפשר
לתרץ פו מסברתינו והביא דברי התוס' בברכות דף ט' ע"א ד"ה לעולם ובמנחות דף
צ"א ד"ה הא ר"י ובגדה דף ל' ד"ה ש"מ שפתבו פן ע"ש אף אני אביא שפן פתבו
במסכת מציעא דף צ"ח ד"ה משפחת (לחד שינויא פהיא דברכות) ע"ש ושיטת
הרשב"א אינה מבנורת לי בזה כמו שרשמתי באסיפת דינים שם שבחידושי למס' שבת
דף ט"ל פתב דלא שתיק הש"ס מלאקשוני והאמר ר"י הלכה פסתם משנה ולשוני
אמוראי גינהו ואילו בחידושי לגטין דף כ"ה ע"ד תירץ מדנפשיה אמוראי גינהו ע"ש
ועתה ראיתי להרב לב שומע יצ"ו שכתב (במערכה זו אות מ"ח) דהרשב"א אחי לשבת
דף ל"ז ע"ב (הביא דבריו הרב אהל ישרים אות ט"ל) פתב דלעולם קבעי הש"ס ומפרק
לה אמוראי גינהו ושפן פתב בחי ליבמות דף ס' ע"א ובחי לשבת דף קכ"ו ע"ב ואי
גימא סמי חדא וכו' נמצא שדעת הרשב"א פדעת ר"פ שבתוס' בנזיר הנ"ל ובמה שפתבתי
שם בשם הרב מקנה אברהם שהר"ן סובר (בפרק ב' דמגילה) דמצינו לשנויי מדנפשי
אמוראי גינהו פן פתב גם בנדרים דף ז"ן ע"ב ד"ה מתעשרת (שצ"יין בלב שומע שם)
וכן פתב הר"ן בהלכות בפרק ב' דשבועות ליישב קושית רש"י בסוף פרק קמא דגדה
דף י"ב סוף ע"ב על האית דמפרשי וכמו שפתבו בשמו מרן הבית יוסף ביו"ד סי' קפ"ו
(כד"ה וכתב הרא"ש ומשמע שזו היא פנונת ההגהות מיימון שהביא שם) והרב בית
חדש בסעף ב' ורש"י שכתב על האית דמפרשי וכו' שטועים הם משום דקשה דרב
יהודה אדרב יהודה ולא ניחא ליה למימר אמוראי גינהו נראה שפובר דלית לן למימר
הכי מסתברא דנפשינו וכדעת הסוברים הכי: עוד פתבתי בנדפס שם דאמרינו אמוראי
גינהו גם היכא דשתי המירות נאמרו מפי האומר עצמו דבחדא אמרינו אמר רב לחוד
(לא אמר רב יהודה אמר רב וכיוצא) וכן באידך וכן בתנאים תרי תנאי וכו' ועיין עוד
בתענית ד' ד' ע"ב תרי תנאי אליבא דר' יהודה ע"ש והכי נמי במנחות ד' ב"ן ע"ב
אמרינו אמוראי גינהו אליבא דר' יוחנן על שתי מירות דר' יוחנן עצמו בלא שום אמורא
שאמר משמו והכי אמרינו ביבמות ד' ט"ז ע"ב הן אמת דחדא מהנהו תרי מקלי דר"י
היינו הלכה כסת"מ, והא מילתא אתאמרא בחולין ד' מ"ג ע"א בשם רבב"ח אמר ר"י
אמנם הגאון בגליון שם הצריך ישוב גדול דבגטין ד' פ"א ע"ב מסקינן דרבב"ח אליבא
דרי"ו לית ליה הלכה כסת"מ ובהכרח לומר דלא גרסינן בחולין רבב"ח אלא והאמר ר"י
הלכה פסתם משנה כבשאר דוכתי שהוזכר הא דר"י וכמו שפך מתבאר מדברי רש"י
בחולין שם דל"ג אלא ר"י יוחנן וכ"כ הרב מלא הרועים בקונטרס שונה הלכות בכלל
סתם אות א' ואות ג' ועתה יו"ל ס' פנסת הגדולה חדש וראיתי בחוברת ג' צד צא אות ז'
דברי ידי הגאון אד"ר אבד"ק פאניוועז יצ"ו שהביא מ"ש התוס' בכחופות ד' ט"ו ע"ב
ד"ה מאן דמתני הא דלא מסתבר דשום אמורא יחלוק אהיהא דאבל ליחסין לא דרב
גופיה קאמר לה בלא אמורא ותמה ע"ז דבמנחות ד' ב"ן אמרינו אמוראי גינהו אליבא
דר"י אף ששתי המירות נאמרו בשם ר"י לבד ומה בין זה לשינויא דמאן דמתני הא לא
מ"ה עכ"ד והיא תמיה קיימת וצ"ע ובפרט לפי מה שרשמתי בנדפס דהכי ארזיה

דמלמודא בְּדוּכְתֵי טוּבָא לְשׁוּנֵי תְּרֵי תַנְאֵי וכו' אַף שְׁלֵא הַנּוֹכַר שֵׁם תַנְא אַחַר הָאוּמַר מְשֻׁמוּ וְגַם הַבְּאֵתֵי דְגַם בְּאִמּוּרָאֵי נִינְהוּ אֲתַמַּר הֵכִי בַפ"ק דְּמְצִיעָא עִי"ש וּלְפִי חֲנֻמַּר הַנוּשָׂא עֲלֵה בְּדַעְתִּי לֹאמַר דְּגַם הַתּוֹס' בְּעֵלְמָא מוֹדוּ דְשִׁינְךָ שְׁפִיר לְשׁוּנֵי הֵכִי אַף הֵיכָא דְמִלְתִּינָה דְרַב אֲתַמַּר בְּלֵא שׁוּם אִמּוּרָא אֲלָא דְבִהָא לֹא מְסַתְּפַר לְמִימַר הֵכִי מְדַחְזִינָן דְאַפִּירְכִינָה דְרַבֵּי יִרְמְיָה לֹא מְשַׁנֵּי מֵאֵן דְּמַתְּנֵי הָא לֹא מַתְּנֵי הָא מוֹכַח דְקִי"ל לְש"ס דְהָא מִקְלֵתָא בְּרִירָא דְאֲמַרְהָ רַב וְלִיפָא מֵאֵן דְּפִלִּיג דְהֵכִי אֲמַר רַב וּא"כ הֵיכִי מְשַׁנֵּי הֵכִי אֲפִירְכָא דְלַרְב חָנֵּן אֲלָא וְדַאי מוֹכַח כְּפִירֵש"י וְנִהוּ שְׁפִירִימוּ הַתּוֹס' וְלֵהֵכִי אֲפִירְכָא דְרַבֵּי יִרְמְיָה לֹא מְשַׁנֵּי מֵאֵן דְּמַתְּנֵי הָא וכו' כֵּן הֵיכָא אֲפִשְׁר לְדַחֵק בְּכֹנֶת דְבַרֵּי הַתּוֹס' אֲמַנְם רְאִיתִי בַח' הַרִיטְב"א שֶׁג"כ הִסְפִּים לְפִירוּשׁ רְש"י מְטַעַם שְׁכַתְּבוּ הַתּוֹס' וּבְסִיגָנוּן לְשׁוּנוּ לֹא יִתְכַּן לְהַעֲמִיס כֵּן וְנִה לְשׁוּנוּ וְאִין זֶה הַפִּירוּשׁ נִכּוֹן חָדָא דְמוֹקֵי פְּלוּגְתָא בֵּין אִמּוּרָאֵי בְּעִיקָר דִּינָא וְעוֹד הָאֵי דְתִינּוֹק דְרַב גּוֹפִיָה וְלֵאוּ דְאֲמַרְהָ שׁוּם אִמּוּרָא מְשַׁמְיָה וּא"כ הֵיכָא פְּלִיג עֲלֵיהָ אֲלָא פִירֵש"י עִיקָר עַכ"ל וּק"ל.

וּבְמַכְתָּב הֶרֶב מוהר"ר יְאֻנְדָה הַפֶּהֶן פִּישְׁמֵאֵן מְעִיר סֵאֲרֵאקָא יצ"ו כְּתַב לְעִינֵן בְּתוֹס' כְּתוּבוֹת דָּף ט"ו ד"ה מֵאֵן וְעַל מַה שְׁצִינְנֵתִי מִבְּבָא מְצִיעָא דָּף י"ד שְׁמְצִינוּ בְּהִקְפָּה הוֹסִיף צִיּוֹן מְנַחֵת נ"ב ע"ב וְכַפִּי הַנֶּרְאָה אִין אֲצֵלוּ סִפְר כְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה הַנ"ל שְׁאֵם כֵּן הֵיכָא רוּאָה שְׁדַבְּרִים אֵלוּ כְּבָר הוּבְאוּ בְּהַכְּנֶסֶת: עוֹד מְצִאתִי שְׁהַר"ן כְּתַב לְתַרְזֵן קוֹשְׁיַת רְש"י בְּסוּף פֶּרֶק קַמָּא דְנִדְדָה סוּף ד' י"ב (דְרַב יְהוּדָה אֲדַרְב (יְהוּדָה) אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ וְנִהִיאוּ דְבַרְיוּ מִן הַבֵּית אַבְיוֹ"ד ס' קפ"ו (בד"ה וְכַתְּבָה רָא"ש) וְהֶרֶב בֵּית חֲדָשׁ בְּסַעֲרֵי ב' אֲלָמָא דְאַף כְּשֵׁלֵא הַנּוֹכַר שֵׁם אִמּוּרָא אַחַר עֲבִידֵי רַבְּנָן דְּמְשַׁנֵּי אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ וְרֵאִיתִי לְהֶרֶב טְהַרַת הַמֵּיִם בְּמַעֲרַכַת הַסְּמ"ךְ אוֹת י"ד וְ"ל סְתִירָה לְאִמּוּרָא שְׁאֲמַר בְּמִקּוּם אֶחָד בְּשֵׁם אִמּוּרָא דְבַר אֶחָד וּבְמִקּוּם אַחַר אוֹמַר בְּשֵׁמוּ בְּהִקְפָּה הַתִּירוּז הוּא אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ אֲלִיפָא דְפְּלוּנֵי בֵּית חֲדָשׁ יו"ד ס' קפ"ו ס"ב בְּשֵׁם הַר"ן וּבְשִׁאֲרֵי יוֹסֵף ד' כ"ו חִזְקֵל לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת דְבֵאִין תִּירוּז אַחַר דוֹקָא מְתַרְצִינָן תְּרֵי אִמּוּרָאֵי וכו' וּקְצַת קֶשֶׁה עַל שְׁנֵיהֶם דְּבַנְדָה ד' ס"ז ע"ב מְקַשְׁינָן דְרַב אֲדַרְב וְהַכְּרִיעַ דְהַדַּר בֵּיהָ רַב וְלֹא קֵאֲמַר אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ אֲלִיפָא דְרַב עַכ"ל דְּמִי פְּנֹמָא דְמַר כְּמֵאֵן דְּלֹא יָדַע (חֲלִילָה) דְהָאֵי שְׁיֻנוּיָא מְשַׁנֵּי בְּש"ס בְּדוּכְתֵי טוּבָא פִי קֶשֶׁת לָן בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא תְּרִיז יְתִיב אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ וּמַה לּוֹ לְתַלּוֹת קוֹשְׁיַתוֹ עַל פִּי דְבַרֵּי הַר"ן וְשִׁאֲרֵי יוֹסֵף וְאֵה"ש"ס גּוֹפִיָה תִּקְשִׁי לִיהָ דְמֵנָא לִיהָ לְהַכְּרִיעַ דְרַב הַדַּר בֵּיהָ דִּילְמָא אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ וְתוּ קֶשֶׁה אֵה"ש"ס דְּמֵנָא לִיהָ לְהַש"ס דְהָא אֲמַר רַב בְּאַחַרְוֹנָה וְהֵיכָא קְמִיִּתָא וְאִיפּוּדָא אֲנָא דְבַתְּחִלָּה אֲמַר בֵּין בְּזַמְנָה בֵּין שְׁלֵא בְּזַמְנָה וְשׁוּב הַדַּר בֵּיהָ וּבְחֻלְקוֹת יִשִּׁית בֵּין בְּזַמְנָה לְשְׁלֵא בְּזַמְנָה וְהֵכִי אֲמַרִּינוּ בְּשִׁאֲרֵי דוּכְתֵי מֵמַאי דְמַהֲאֵי הַדַּר דִּילְמָא מֵאִידָךְ הַדַּר בֵּיהָ וְאַף שְׁיֵשׁ לֹאמַר דְכִינּוּן דְלֹא בְּרִירָא לָן מַהֵי הַדַּר נִיחָא לָן לְמִימַר דְמַהֲהֵי הַדַּר דְּכַל כְּמָה דְמְצִינָן לְהַשְׁוֹת הַדְּעוֹת הֵכִי עֲדִיף לָן וּבְכַרְט פְּשֵׁהוּא לְהַחְמִיר וְאִין מִזֶּה הַכְּרַח לְמַאי דְבַעֲינָא לְמִימַר בַּס"ד מְפָל מְקוּם לְדִידִי חֲזָה לִי דְהַש"ס קִים לִיהָ דְרַב הַדַּר בֵּיהָ וְקוֹשְׁטָא דְמִקְלֵתָא אֲמַר אֲבָל בְּעֵלְמָא הֵיכָא דְלֹא קִים לִיהָ וְלֹא אֲשַׁכַּח שְׁיֻנוּיָא אַחַרִּינָא מְשַׁנֵּי שְׁפִיר אִמּוּרָאֵי נִינְהוּ אֲלִיפָא דְפְּלוּנֵי: ל') אִיסוּר שְׁנַעֲשֵׂה פִירְשָׁא בְּעֵלְמָא מֵאִיזָה עֲנִין שְׁרִי רְשָׁמְתִי קְצַת בְּנִדְפָס מְעַרְכָה זֹאת שְׁמ"ח עִי"ש וּבְעֲנִין זֶה הָאֲרִיף מֵאִד מִן הַחֲבִי"ף בַּס' חֲקִיקֵי לַב חִיו"ד ס' ל"ח לְדַחֵת מ"ש הֶרֶב נְחֻלַת יַעֲקֹב בְּטַעַם הֵיטֵר יִיגוּרְטִי (חֲלָב חֲמוּץ) שְׁל עֲכוּמ"ז מְשׁוּם שְׁאֵף אִם יֵשׁ בּוֹ חֲלָב טְמֵא כְּבָר נַעֲשֵׂה פִירְשָׁא עִי"ש שְׁנַתְּחַמֵּץ וְהַרְבֵּה לְהַשִּׁיב

עליו ע"ש דף ט"ל ע"ד והלאה ומלבד הספרים שרשמתי בנדפס בענין זה אמה תחנה מה שכתב הרב עיקרי הד"ט חלק יו"ד סי' ט"ו אות א' וסי' טו"ב אות ט' בענין היתר המומיא (בשר המת שנתניבש) לחולה ורבין חסידא בספר פפי אהרן ח"ב בחלק יו"ד סי' ג' דף כ' ע"ב (מד"ה אכן והלאה) האריה קצת בעניינים אלו בדין חמץ שחרכו וחרצנים וזגים של יין נסו ובריה שאין בה עצם לאחר שנים עשר חדש ובדין המומיא שכתב הרדב"ז דמותר באכילה משום שנתניבש והוי כעפרא בעלמא ונמשך אחריו הרב מוהריק"ש וכן נמור שהוא דם קרוש וכתב הרדב"ז דמותר באכילה משום שנתניבש והוי כעפרא וכן עוד בכמה דברים ושלכאורה יש לתמוה מפל זה אמאי לא מהני ישון שנים עשר חדש לכלים והרי הפלוע נעשה עפרא בעלמא וכתב לנישב אלו תנן דב"ק: ל"א) איסור דרבנן שאין לו עיקר מן התורה והוא לח בלח אם הוא בטל ברוב רשמתי קצת בזה בנדפס מערכה זו אות ת"א ונשמט שם ציון המראה מקום דברי הרב פר"ח ודבריו הם בסי' צ"ב ס"ק י"א בד"ה פתב בהג"א וכתב שם דאף דמרון הב"י בסי' צ"ב הביא מ"ש בהג"א דסגי ברובא בלי חולק אין לסמוך בזה שהרי מבואר בדברי הרמב"ם בפט"ו מהלכות מא"ס דין כ"ו דבשר עוף בחלב בנו"ט וגם התוס' בפסחים דף ל' פתבו דכל איסורין דרבנן צריף ששים וכן דעת הרשב"א וכו' ועצים שנשרו מן הדקל שמרבה עליהם ומבטלים היינו משום דמיקלא קלי איסורא אי נמי והוא עיקר משום דהווי יבש ביבש חד בתרי בטיל וסלת חו"ל ותרומת ח"ל דמבטלין ברוב אין למדין מהם אתוד"ק אלמא דגם במוקצה אם הוא לח בלח צריף ששים וכתבתי בנדפס שגם הרב מג"א מודה לזה ע"ש (ענין לקמן בד"ה ועל) ומרון חיד"א בשו"ת ברכה שם אות א' פתב דמדנקטי הפוסקים בשר סתם מוכח דאין חילוק בין בשר בהמה לחיה ועוף דלא כהג"א וכ"כ מוהריק"ש בהגהותיו וכו' וכ"כ הפר"ח דמפניך בדברי הרמב"ם וכו' ומתמה על מרון דהו"ל לכתוב בב"י שהפוסקים פתבו להיפך בפירושו ומ"מ מדהשמיט בש"ע להא דהג"א מוכח דלא ס"ל פנומיה אתוד"ק ובאמת יש לתמוה עוד על מרון הב"י במה שהביא דברי ההג"א בסי' צ"ב בדלפי הנראה הנה ראוי להביא זה בסי' צ"ח בדין ביטול איסורין ובפרט ששם בסוף הסי' (בד"ה פתב הרמב"ם) פתב שדברי הרמב"ם נראה דבכל איסורין דרבנן לבד משומן גיד הנשה (מפני שהוא בריה) משערינן בס' והאיסור מן המנין וסיים וכבר כתבתי בסי' צ"ז שהרשב"א דחה טעמו וכתב שהרי איסורי סופרים גם הם צריכים ששים וכ"ן שהוא דעת כל הפוסקים שלא חלקו בין איסורי תורה לאיסורי סופרים בכל עכ"ל הרי שכתב שדעת הרשב"א וכל הפוסקים וגם הרמב"ם מודה דלא סגי ברובא ולא נחלקו אלא אם האיסור מן המנין ושם הנה ראוי להביא דברי ההג"א שאיסור דרבנן בטל ברוב לכן הנה נראה לכאורה שדברי מרון מוהרד"ף בס' מזמור לדוד דף ס"ג ע"ב נכונים וברורים דאין פנונת ההג"א דאיסור דרבנן בטל ברוב אלא פנונתו דהא דאמרינן דכל דליכא ס' בחתיכה נעשית נבילה ובעינין ס' כנגד כל החתיכה זהו בבשר בהמה אבל בעוף ברוב בעלמא בטלה מלומר עליה דין חתיכה נע"ן וסגי בס' נגד הטיפה דברבנן לא אמרינן חתיכה נע"ן ומדנקדק בדברי ההג"א עצמם וכו' ודבריו מוסכמים להלכה כמ"ש הרב פר"ח דברבנן לא אמרינן חתיכה נע"ן ולכן הביא מרון דבריו בלי חולק ומרון בש"ע לא הוצרך לכתוב פן לפי שמוכן מלשונו וכו' אתוד"ק.

ובזה מתנישב אצלי מאי דהנה ק"ל דברי בעל הלכות גדולות אהדדי דההג"א פתב דכן דעת הה"ג ואילו הרב ערף השלחן בסי' צ"ב אות ג' פתב דנראה דעת בה"ג בדרך קל"ה ורבינו ישעיה בס' המכריע סי' ס"ח פדעת הפוסקים דבכל איסור דרבנן בעינן ששים מדגריסי בדברי רבה בפ' גיד הנשה מין במינו דליכא למיקם אטעמא פגון שמנונית דגיד בס' עי"ש והוא היפה ממה שהעיד בשמו בהג"א דבאיסור דרבנן סגי ברוב והייתי דוחק את עצמי לומר דמ"ש בהג"א וכן דעת ההלכות גדולות אעיקרא קאי אמ"ש בתחלת דבריו דקי"ל דבשר עוף בחלב הוא מדרבנן, ולדברי מרן מוהרד"ף הנ"ל ניחא ולק"מ פמוכן (ותימה בעיני על הרב ערף השלחן דבא"ח סי' ש"י אות ז' העיד שדעת בה"ג פדעת הא"ז שבהג"א דכל איסור דרבנן שאין לו עוקר ברנבא סגי ליה כמו שפתיתי בנדפס בשמו ואילו הקא פיו"ד מביא וקורא בשם בה"ג דבאיסור שאין לו עיקר נמי פשוטן של גיד בעי ששים ולא יעיר דהני מילי דרבננו בה"ג סתראי גינהו).

אף בהורמנוטיה דמרן מוהרד"ף דבריו תמוהים לענ"ד שיקרי סיים בהג"א והא דתני נמי בשלהי ע"ז דבשר בחלב במשהו היינו בשר בהמה אבל בשר חיה ועוף בחלב בטליו ברוב בעלמא וכן סובר בה"ג עכ"ל ומוכן דמילי מילי קתני דבתחלה קאמר בדין טיפת חלב שפנלה על החתיכה וכו' דהיינו הדין דחתיכה נעשית גבלה היינו דוקא בבשר בהמה ונהדר קאמר דגם הדין דביטול דתנן דאין לה ביטול ה"ד בשר בהמה אבל בשר עוף בטל ברוב: ובאמת עיינתי עתה בדברי הא"ז בגופן שלחן בס' א"ז וראיתי שמ"ש בשמו בהג"א הלא הם כתובים שם בח"א סי' תט"ן ויש קיצור לשון בהג"א והוא ששם אחר שפתב פל מ"ש בשמו בהג"א (חויז ממ"ש וכן דעת ההלכות גדולות) סיים וז"ל והא נמי דתנן שלחי ע"ז דבשר בחלב במשהו ה"מ בשר בהמה בחלב אבל בשר חיה ועוף בחלב בטליו ברוב בעלמא וכן סובר בעל ה"ג דבשר עוף בחלב דרבנן שפתב דהא דתניא דבצים גמורות שבתרנגולת שחוטת מותרת בחלב היינו טעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן אלמא דס"ל דבשר עוף בחלב דרבנן והה"ד דחיה דקי"ל כר' עקיבא עכ"ל הרי שפתב גם שם מפני דגם לענין ביטול בעלמא סגי בבשר עוף בחלב ברנבא ולא אמרו דאיסור במשהו אלא בבשר בהמה ומעתה לא נוכל לומר דדעת הא"ז דבכל איסורין דרבנן בעי ס' וכדעת הפוסקים שהביא הרב פר"ח דמ"ש מרן מוהרד"ף הא גרמא ליה לפי שלא סיימו קמיה דמר פל דברי ההג"א וגם לא האיר אל עבר פניו דברי הא"ז הנז"ל אף לגבי דידן דחזינו סיום דברי ההג"א ונזכינו זכיה דאורייתא שנדפס בימינו ס' הא"ז עיינינו הרואות קרי בחיל בהני דוכתי שתיים זו שמענו דלא זו בלבד לענין חתיכה נע"ן פתב לחלק פן אלא דגם לענין ביטול האיסור באיסור דרבנן סובר דסגי ברנבא ומתבאר ג"כ דמ"ש בהג"א דכן דעת הה"ג ארישא דמילתיה קמיהדר דגם הה"ג ס"ל דבשר עוף בחלב דרבנן אבל לענין ביטול אי סגי ברנבא או בעי ששים לא קאמר ואתי שפיר מה שהוכיח הרב עה"ש מגירסת הבה"ג דבעי ששים ואין נסתר מתחתו ולשון ההג"א הטעה את הרב ערף השלחן בחא"ח הנז"ל להעיד בשמו מה שלא עלה על דעתו כי לא הנה פידו ס' הא"ז לעיין במליה וקשב שמ"ש בהג"א וכן דעת בה"ג אפוליה מילתא קמיהדר אבל אין האמת פן פאמור: והרב יד דוד בסי' צ"ב הגב"י אות ט"ו הביא מ"ש במזמור לדוד הנ"ל וכתב ע"ד דנעלם מפנו דלמ"ד בקל האיסורין חתיכה נע"ן צריף ס' נגד החתיכה פדמוכח מדברי מרן הב"י בסוס"י ק' גפי שומן הגיד אע"ג שאינו אלא מנהג והרב עה"ש בסי' זה

אות ו' ובד"ה גם מ"ש) הביא כן בשם כמה פוסקים דאמרין חנע"ן אף באיסורין דרבנן עכ"ל הי"ד ומחשבתו נפרת לךחות דברי הרב מזמור לךוד ולפרש דברי ההג"א פדמשמע ליה להרב פר"ח דלענן ביטול בעלמא הוא דאמר הא"ז דאיסור דרבנן בטל ברוב ואומר אני הדל דאף דהאמת הוא שפן דעת הא"ז כמ"ש מפנרש בהג"א ובס' הא"ז מ"מ תחלת דברי הא"ז מתפרשים שפיר לענן חנ"ן פדמתרגם להו מרן מוהרד"ף ולפי שיטתיה דרב פר"ח בסי' צ"ב ס"ק טו"ב דבאיסורין דרבנן לא אמרינן חתיכה נע"ן שפיר קאמר ליה הרב מוהרד"ף ועם פי לא פניתי פעת לעינן בדין זה (חתיכה נעשית גבלה באיסורין דרבנן) בכל מה שציינו ביד דוד וערף השלחן מ"מ האמת לענ"ד פן הוא דדעת הא"ז דבבשר עוף בחלב דרבנן לא אמרינן חתיכה עצמה נע"ן ואולי ס"ל דדוקא בבשר עוף בחלב לא אמרינן חתיכה נע"ן דס"ל דחשיב אין לו עיקר מדאורייתא פדעת הסוכרים פן (עינן במה שפכתתי במערכת הפ"ף אות ק"מ סק"א בזה) אבל בשאר איסורין דרבנן שיש להם עיקר מודה דחתיכה נע"ן וצל"ע בזה ואכ"מ שו"ר מ"ש בס' הא"ז שם בהלכות גיד הנשה סי' תנ"ה שהביא מ"ש בש"ס דחולין דף צ"ח ע"א גבי ההוא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דמסקינו דבעי לששים וכתב ע"ז דוקא דומיא דחלב ונבלה דעיקרניהו דאורייתא אבל כל דבר דעיקר שיעורא דידיה דרבנן ולית בה איסורא דאורייתא אפילו כזית וטפי כזית בטל ברוב בעלמא ולכתחלה נמי מבטלינן ליה כדפי' בפירק בתרא דע"ז עכ"ל הנה גם פה מבואר דלענן ביטול ס"ל באיסור שאין לו עיקר בתורה דבטל ברוב ולפי מה שבאר לחלק בין איסור שאין לו עיקר ליש לו עיקר ע"כ לומר דמ"ש בסי' תט"ן דבשר עוף בחלב בטל ברוב היינו משום דס"ל דבשר עוף בחלב חשיב אין לו עיקר בתורה וממילא דאין לנו להוכיח דס"ל דבאיסור דרבנן לא אמרינן חתיכה נע"ן אלא באיסור שאין לו עיקר בתורה ומצאתי חבר אחר זמ"ר לסברת מרן מוהרד"ף (שפונות ההג"א היא על חתיכה נעשית גבלה) בהגהות יד שאול רסי' צ"ב שכתב פן בשם אחד מהלומדים אבל הרב המחבר כתב דאף ששיטת הרמב"ם היא דלא אמרינן חנע"ן באיסור דרבנן מ"מ דחשק לפרש פן בדברי ההג"א ולכן לא נתקרה דעתו ליישב תמיהתו על ההג"א (דאיהו יתכן לומר שמין בשאינו מינו באיסור דרבנן יהא בטל ברוב דמבואר בדברי הפוסקים דמין בשא"מ צריף ששים) עפי"ד אחד מהלומדים והצ"ע ואנכי לא ידעתי איהו העלים עין הבדולח מסיום לשון ההג"א והא דמניא בשלהי ע"ז דבשר בחלב במשהו היינו בשר בהמה אבל בשר חיה ועוף בחלב בטל ברוב בעלמא עכ"ל הרי דגם לענן ביטול בעלמא פההיא דפב"ת דע"ז דלא מיירי בדין חנע"ן אלא בבטול בתערובת בעלמא ס"ל דברבנן במין שאינו מינו נמי סגי ברוב וכן הוא בתשובותיו שבס' א"ז כנז"ל ומצאתי לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסי' י"ג אות ו' שהביא בשם הרב באר שבע דף צ"ד דהא"ז לא כתב דסגי ברובא רק במין במינו ולא במין באינו מינו וכ"כ רש"ל בהגהותיו לש"ד סי' פ"ה וכו' דמ"ש באיסור חיה ועוף סגי ברובא היינו חתיכה של בשר עוף שנאסרה מחלב ואח"כ נתבשלה עם אחרות דהני מין במינו ובמעמדי שמים הלכות בב"ח פ"ו סי' ט' כ' דהא"ז לא כ"כ אלא לענן נע"ן דהוי דרבנן אבל בעצמות האיסור סובר גם פן דסגי (נראה דצ"ל דלא סגי) ברובא וכ"כ בהגהות יד שאול סי' צ"ב וכתבו פן לפי שלא ראו דברי הא"ז בשרשן בהל' בב"ח סי' תנ"ט ובהל' מליחה סי' תד"ע ובסי' תנ"ה שמבואר להדיא שלא פדעתם וסובר הא"ז בפל

איסורי דרבנן שאין להם עיקר מה"ת סגי בַּרְנָבָא בֵּין בְּמִינוּ בֵּין בְּשֵׁאִינוּ מִיְנוּ עַכ"ל הָרַב יצ"ו וְאֵי תַּמִּיהָ דְּאָרְף שְׁהָאֲמַת הוּא וְשֵׁלָא רָאוּ גּוּף דְּבָרֵי הָא"ז בְּתַשׁוּבוֹתָיו הֲנָ"ל מ"מ לֹא אוּכַל לְהַלְוֵם אִיךָ יִתְכּוּן לְפָרֵשׁ כּוּן בְּדַבְרֵי הַהֲג"א עֲצָמָם בְּמַה נְּסִיִּים בְּהֵיִא דְּשִׁלְהֵי ע"ז וצ"ע: וְלִמְאֵי דְּאֲתָן עֲלָהּ (אֵי אִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן דְּלִית לְהוּ עִיקָר מַה"ת סְגִי לְהוּ בְּרַנְבָּא) הִנֵּה הָרַב עָרְף הַשְּׁלַחֵן בִּיּו"ד ס' צ"ב אוֹת ג' הִבִּיא מ"ש מוֹהֲרִיק"ש וְשִׁהֲזָכִיר מְרַן חֵיד"א הֲנָ"ל וְהִבִּיא ג"כ דְּבָרֵי מְרַן הַב"י בְּסוּסֵי צ"ט (צ"ל צ"ח) דְּכָל הַפּוֹסְקִים סְבָרֵי דְּאִין חִילוּק בֵּין אִיסוּר תּוֹרָה לְאִיסוּר דְּרַבְּנָן וְכַתֵּב שְׁפָן נִרְאָה דַּעַת בַּה"ג ס' קל"ה ור"י בַּס' הַמְּכַרִיעַ דְּגָרְסֵי מִין בְּמִינוּ דְּלִיכָא לְמִיקָם אֲטַעֲמָא גָּזוּן שְׁמֻנוּנִית דְּגִיד בַּס' וְכֵן גִּירְסַת הָרִי"ף וְהֶרָאָב"ד וְהֶרְשֵׁב"א בַּתְּה"ב ד' ח"ק אֲלֵמָא אֲפִילוּ שְׁוֹמֵן הֲגִיד דְּאִינוּ אֲלֵא מְנַהֵג צָרִיף ס' וְכ"כ הֶרְמֵב"ם בַּפִּט"ו דְּבִשְׁר עוֹף בְּחֵלֵב בְּנ"ט וְסִיִּים וּמִיָּהוּ בְּשֵׁר עוֹף בְּחֵלֵב וְכֵן שְׁוֹמֵן הֲגִיד וְכַחֲל יֵשׁ לְהֵם עִיקָר מִדְּאִוְרֵיָתָא אֲבָל אִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לְהֵם עִיקָר אֲפִשְׁר דַּס"ל דְּסִגֵּי בְּרוּב פְּדַעַת הֶרְמֵב"ן שְׁהִבִּיא הֶרְשֵׁב"א בַּתְּה"ב ד' ח"ק וּבְמִשְׁמַרְת דָּף ק"כ"ב אֲבָל דַּעַת הֶרְשֵׁב"א שֵׁם נְרַבִּינוּ שְׁמֻשׁוֹן וְהֶר"ן בַּפ' כ"ש דְּאֲפִילוּ אִיסוּר דְּרַבְּנָן צָרִיף ס' וְכ"כ הָרִיטָב"א וְנַמְק"י בַּפ' הָעֶרֶל וְכַתֵּב שֶׁרֶש"ל בַּפ' ג"ה ס"ס"י מ"ג וְהָרַב בָּאָר שְׁבַע ס' י"ט פִּירְשׁוּ דְּבָרֵי הַהֲג"א בְּחֻתִּיכָה שְׁנֹאֲסָרָה בְּחֵלֵב וְאַחַר כֵּף נִתְבַּשְׁלָה עִם אַחֲרוֹת דְּהוּא מִין בְּמִינוּ וְתַמָּה עֲלֵיהֶם דְּמִדְּבָרֵי הַהֲג"א בַּר"פ כָּל הַבְּשֵׁר מִתְבָּאָר יָפָה דְּגַם בְּמִין בְּשֵׁאִינוּ מִיְנוּ ס"ל דְּבַטְל בְּרוּב וְסִיִּים וּמ"מ כְּבָר כְּתִב הָרַב מְנַחֵם פֶּהֵן בְּחֵלֵק הַתַּעֲרוּבוֹת פ"א דְּכָל אִיסוּר דְּרַבְּנָן אַף בְּמִינוּ צָרִיף ס' אֲבָל אֲפֵר מְוִקָּצָה שְׁנַתְעָרַב בְּאֲפֵר הָיִתֵר בְּטַל בְּרוּב דַּא"ץ ס' אֲלֵא בְּאִיסוּרֵי אֲכִילָה כְּמִבְּוֹאָר בְּהֶרְשֵׁב"א שֵׁם וְכַמ"ש בַּא"ח ס' תצ"ח וְעֵינֵן רֶש"ל בַּפ' כָּל הַבְּשֵׁר ס' ע"ט וְעַמ"ש ס' קט"ו עכ"ל וּמִתְבָּאָר לְמַעֲיִין בַּדב"ק שְׁמוּכִיחַ כֵּן מִתְחַלֵּל דְּבָרֵי הַהֲג"א וְלִדְעַתִּי הָעֲנִיָּה אֵי מַהָּא לֹא אִירָא דְּהוּא מְצִינָה לְפָרֵשׁ דְּבָרֵיו כַּמ"ש מְרַן מוֹהֲרַד"ף דְּלַעֲנִין חֻתִּיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה הוּא דְּקָאָמַר אֲבָל סוּף דְּבָרֵי הַהֲג"א מוּכִיחִים כֵּן כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי וְאִיךָ שְׁיִהְיָה אִין נַפ"מ לְדִינָא כַּמ"ש הָרַב עַה"ש דְּנִקִּיטִינָן בְּכָל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּעֵי שְׁשִׁים וְכ"כ הָרַב עֲמוּדֵי אֲשׁ נַר"ו (הֲנָ"ל בַּד"ה וְהָרַב יַד דְּוֹד) דְּלַהֲלֵכָה קִי"ל דְּבַכָּל אִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן צָרִיף שְׁשִׁים וְהַתְּפִלָּא עַל הָרַב כְּנַה"ג ס' צ"ח ס"ק ל"א בַּהֲגַהֲט"ו שְׁפַתְבִּי שְׁדַעַת הַשְּׁ"ף כַּהֲא"ז הָרִי דַּעַת שְׁפַתְיוּ בְּרוּר מְלִלוּ בְּכַמָּה דְּוִכְתִּי דְּגַם בְּאִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן צָרִיף שְׁשִׁים: וּמִן הָאֲמוּר בְּעֵנִין מִתְבָּאָר דְּהַפֵּל מוֹדִים דְּדַעַת הֶרְשֵׁב"א דְּגַם בְּאִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן צָרִיף שְׁשִׁים (וְהִינֵנוּ אֲפִילוּ בְּאִיסוּר שְׁאִין לוֹ עִיקָר כְּמִתְבָּאָר מִדְּבָרֵי הַעַה"ש הֲנָ"ל) וּמִזֵּה תַּמִּיָּה לִי עַל מַה שְׁרָאִיתִי לְהָרַב שְׁוֹמֵן הַמְּשַׁחָה בְּהֵלְכוֹת בְּשֵׁר בְּחֵלֵב ס' כ"ג (בַּד"ה וְאֵף שְׁהִיּו) שְׁפַתְבִּי בְּנִדּוּנוּ בְּחֻמָּאָה שְׁל עֲכוּמ"ז וְהַסְכַּמְנוּ לְהַתִּיר דְּאֵף אִם יֵשׁ סְפַק אֵי אִיכָּא שְׁשִׁים דְּהִיתֵר מְוִתֵר חֲדָא דְּבָרוּב סְגִי וְכַמ"ש הָאִיסוּר וְהִיתֵר הָאָרוּךְ בַּס' מ"ז ס"ז וְנ"ל וּמ"מ מֵאַחַר שְׁהֲגַבִּינָה רַק מִדְּרַבְּנָן אִם נִפְל חֻתִּיכַת גְּבִינָה תוּף תְּבַשִּׁיל חֵלֵב א"ץ ס' אֲלֵא כְּנִגְדַּת אִיסוּר הַמְּדוּמָּע וְהִילְכָף בְּרוּב בְּעֲלָמָא בְּטַל ע"כ (ס' או"ה אִין נִמְצָא בְּנִדֵי לַעֲיִין בַּגּוּף דַּב"ק כִּי מִהֲדְּבָרִים הָאֵלֶּה שְׁהַעֲתִיק בְּשֻׁמוּ נִרְאָה לַע"ד לְפוּם רִיבְּטָא דִּיתְכּוּן לְפָרֵשׁ דְּבָרֵיו כְּמוֹ שְׁפִירְשׁ מְרַן מוֹהֲרַד"ף דְּבָרֵי הַהֲג"א כְּנַז"ל) וְיֵשׁ לְדַחּוֹת דְּהָאִיסוּר וְהִיתֵר לְטַעֲמִיָּה אֲזִיל שְׁפַתְבִּי בַּס' כ"ג ס"ב בְּשֵׁם הֶרְשֵׁב"א דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּטַל בְּרוּב אֲבָל יֵשׁ חוּלְקִים בְּזֵה פִּדּוּעַ עַכ"ל וְהוּא תַּמִּיָּה דְּהָרִי הֶרְשֵׁב"א ס"ל דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן נְּמִי בְּעֵי שְׁשִׁים אַף אִם אִין לוֹ עִיקָר מִן הַתּוֹרָה וְאִיךָ יְכַתֵּב בְּשֻׁמוּ בְּאִיסוּר וְהִיתֵר דַּס"ל דְּסִגֵּי בְּרוּב וְצ"ע: הֵן

אַמַת דְּמַצְאָתִי בְּשׁוֹ"ת עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף לֵהֲג' מִסְלָאָנִים בְּסִי' מ"ד שְׁפָתַי דְּהַשֵּׁי יו"ד סִי קט"ו ס"ק י"ז הוֹכִיחַ דְּדַעַת הַרְשָׁב"א דְּגַבִּינָה שֶׁל עֲכוּמ"ז הִיא עַד ס' כְּשֶׁמְנוּ שֶׁל גִּיד וְנִפְלְאִים מִמֶּנִּי דְּבָרָיו הַקְדוּשִׁים דְּהֵלֵא מְבִנְיָא בְּחִידוּשֵׁי הַרְשָׁב"א פ"ח דִּיבְמוֹת דְּשֶׁמְנוּ שֶׁל גִּיד אוֹסֵר עַד שְׁשִׁים וּגְבִינָה שֶׁל עֲכוּמ"ז בְּטֵל בְּרוּב עִי"ש שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַרְמַב"ן בְּזֶה וְאִינוּ חוֹלֵק עָלָיו עַכ"ל וְהַצ"ע הִנֵּה הֵבִיא לָנוּ שְׁהַרְשָׁב"א בְּחִי' לִיבְמוֹת הֵבִיא סְבֵרַת הַרְמַב"ן בְּסֵתָם וְלֹא חָלַק עָלָיו וּמִשְׁמַע דַּס"ל כְּפִי הַרְשָׁב"א בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א אֲמַנָּם מֵהַ שְׁתֵּמָה עַל רַבֵּי הַשֵּׁי בְּמַחֲכָה"ר נִרְאֶה דְּנִעְלָם מִמֶּנּוּ דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א שְׁבִתוּה"ב ד' ח"ק שְׁסוּבֵר דְּבָכָל הָאִיסוּרִין בְּעֵינֵי שְׁשִׁים אֶף שְׁאִין לָהֶם עֵינֵי מְדַאֲוֵרִינָא כַּמ"ש הָרַב עֲרָף הַשְּׁלַחַן וְדְבָרָיו בְּזֶה הֵם בְּבֵית ד' שֶׁעַר הָרֵאשׁוֹן קָרוּב לְסוּפוֹ (הָרַב עַה"ש צִיּוֹן דְּפִי הַסֵּפֶר כְּפִי הַדְּפוּס שֶׁלְפָנָיו וְהַתּוֹה"ב שֶׁבִּיָּדֵי הוּא דְּפוּס וְוִיעֵן שְׁנַת לִישְׁרָאֵל וְזֶה הַשֵּׁעַר מִחֲזִיק י"ג עָלִין מִתְחַלֵּת דָּף ט"ן עַד סוּף דָּף ע"א וְדְבָרִים אֵלּוּ הֵם בְּדָף ס"ט ע"א וְע"ב) שֶׁהֵבִיא שֵׁם סְבֵרַת הַרְמַב"ן דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵינֵי קְרִיבָה שֶׁל עֲכוּמ"ז סְגִי לִי בְּרוּבָא וְכַתֵּב ע"ד וְאִין דְּבָרִים אֵלּוּ מְחַנּוּרִים בְּעֵינֵי כָּל הַצְּנֻרָף וְכו' וּמִיָּהוּ הִיא דְּבִכּוּרוֹת בַּפ' עַד כְּמָה תְּרוּמַת ח"ל מְבִטְלָה בְּרוּב (שְׁמִמָּנָה הֵבִיא הַרְמַב"ן רְאִיָּה לְסְבֵרַתוֹ) הִיא רְאִיָּה גְדוּלָּה וְכִבְרַת הוֹרָה זָקֵן וְכו' וּמִיָּהוּ אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִיקְלוּ אֶלֶּא בְּתְרוּמָה וְחֵלֶת חו"ל וְלֹא בְּשָׂאֵר אִיסוּרִין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם וְרֵאשִׁי לְחוּשׁ וְלִהְחֲמִיר בְּהוֹן לְהַצְרִיכֵן שְׁשִׁים כְּשָׂאֵר אִיסוּרִין שֶׁל דְּבָרֵיהֶם וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת רַבֵּינוּ שֶׁמִּשּׁוֹן כְּמוֹ שְׁאֲכַתּוּב לְפָנֵינוּ (הוּא שֵׁם בְּשֵׁעַר הַשְּׁלִישִׁי עִי"ש) עַכ"ל הֵרִי מְפֻרָשׁ דְּלֹא סָמַךְ עַל דַּעַת הַרְמַב"ן לְהַתִּיר אִיסוּר שְׁאִין לוֹ עֵינֵי קְרִיבָה עֲכוּמ"ז בְּרוּב אֶלֶּא יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְהַצְרִיכֵי שְׁשִׁים וְכֵן בְּשֵׁעַר הַשְּׁלִישִׁי כְּשָׂאֵר לּוֹמֵר דְּבִאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵינֵי קְרִיבָה לְכַתְּחֵלָה כְּתִיב וְ"ל וּמִיָּהוּ בְּאִיסוּרִין שְׁעֵינֵי קְרִיבָה מְדַרְבְּנָן קְרִיבָה שֶׁל עֲכוּמ"ז וְכִיּוּצָא בָּהּ אִם נִפְלָה לְפָחוֹת מִשְׁשִׁים מְרַבָּה עָלֶיהָ לְכַתְּחֵלָה וּמְבִטְלָה עַכ"ל הֵרִי נִקְטַב צִיּוּרֵי פָחוֹת מִשְׁשִׁים לּוֹמֵר דְּאִיסוּר שְׁאִין לוֹ עֵינֵי קְרִיבָה עֲכוּמ"ז בְּעֵינֵי שְׁשִׁים וּמַעֲתָה כִּיּוֹן דְּבִתּוֹרַת הַבֵּית גִּילָה דַּעַתוֹ כֵּן אִין לָנוּ לְהַשְׁגִּיחַ עַל מַה שֶׁלֹּא חָלַק עַל הַרְמַב"ן כְּשֶׁהֵבִיא דְּבָרָיו בְּחִידוּשֵׁי דְּאֶפִּילוּ כְּשֶׁסּוֹתֵר דְּבָרָיו מִמֶּשׁ מְחִידוּשֵׁי לְתוֹה"ב דְּבָרָיו שְׁבִתוּה"ב הֵם עֵינֵי קְרִיבָה וְכִּמוֹ שֶׁהוֹכַחְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים עִי' יו"ד אוֹת ב' מְדַבְּרֵי מֶרֶן הַב"י בִּיּו"ד סִי' פ"ז (בְּדו"ה חֵלֶב שְׁנִמְצָא) שְׁכַתֵּב וְ"ל וְהַרְשָׁב"א אַעֲפ"י שְׁכַתֵּב בְּחִידוּשֵׁי שְׁנִרְאִין דְּבָרֵי ר"ת בְּתוֹה"ב כְּתִיב דְּאִינוּ אֶלֶּא כְּפִירְשָׁא עַכ"ל וְהַבֵּאתִי שֵׁם שַׁכ"כ מְרַבֵּי הָאֲחֵרוֹנִים עִי"ש וְ"כ דְּבָרֵי הָרַב שֵׁי"ף גְּכוֹנִים בְּמ"ש בְּדַעַת הַרְשָׁב"א וְדְבָרֵי הָרַב פּוֹרֵת יוֹסֵף צ"ע לַעֲנ"ד וּמַה גַּם דְּהַמְעִיֵּן בְּדְבָרֵי הָרַב שֵׁי"ף יִרְאֶה דְּהוֹכַחְתּוֹ שְׁכֵן דַּעַת הַרְשָׁב"א הִיא מְדַבְּרֵי שְׁבִתוּה"ב סוּף בֵּית ג' וְ"כ אֶף אִם סוֹתֵר דְּבָרָיו מִמֶּשׁ בְּחִידוּשֵׁי נְקִיטִינָן כַּמ"ש בְּתוֹה"ב וְעַל הָרַב שֵׁי"ף תְּמִיָּה לִי אֲדַמְקִיף אֲדַר' לְהוֹכִיחַ שְׁהַרְשָׁב"א סוֹבֵר דְּבִגְבִינוֹת הַעֲכוּמ"ז בְּעֵינֵי שְׁשִׁים עַפ"י מֵאִי דְקִי"ל בְּשֶׁמְנוּ שֶׁל גִּיד דְּבְעֵינֵי שְׁשִׁים כִּיעִי"ש לִיעוֹל בְּהָא פְתָחָא רְוִיחָא שְׁמִפְנֵרְשׁ כֵּן בְּדְבָרָיו שְׁכַתֵּב ד' הַנּו"ל וְצ"ע.

וּמְקָרוּב הַשְּׁגָתִי ס' יָקָר טְהֵרַת הַמִּים וְרֵאשִׁי בְּקוֹנְטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהָרָה שְׁהַאֲרִיף הָרַב בְּמַעֲרַכַת הַבֵּית אוֹת ע"א בְּבִיטוּל אִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵינֵי קְרִיבָה אִם הוּא בְּרוּב אוֹ בְּשְׁשִׁים וְלֹא פְּנִינִי לַעֲיִין בְּדַב"ק לָךְ נָא רְאֶה: וְעַל מַה שְׁכַתֵּבְתִּי בְּנִדְפֵס (עַל פִּי דְּבָרֵי הָרַב מְחִצִּית הַשְּׁקָל) שְׁגַם הָרַב מְגוֹן אֲבָרְהָם מוֹדָה דְּבִאִיסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁהוּא לַח בְּלַח בְּעֵי שְׁשִׁים וְלֹא אָמַר

דְּבַטְל בְּרוּב אֶלָּא בְּקִמַח בְּקִמַח לְפִי שְׂיֵשׁ סוּבְרִים דְּחָשִׁיב יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ עִי"ש פֶּתֵב לִי יְדִידִי
הֶרֶב הֵג' מוהר"ר מְנַחֵם נַחֻם גְּלֵאנְטִי אַבְד"ק זְאֵלְאָטְאָפֶּאֶלִיא יִצ"ו וְנ"ל עֵינֵן בִּש"ע
מוהרש"ז ס' ש"ה סְעִיף ל"ב שְׁנֵרְאָה מְדַבְּרִיו שְׁסוּבֵר שְׂאָף בְּאִיסוּרֵי מְוִקְצָה וְנוֹלָד בְּטַל
בְּרוּב בְּלַח בְּלַח מְמֵשׁ כְּפִשְׁטוֹת הַמַּג"א ס' תצ"ח ס"ק כ"ח דְּלֵא כְּפִירוּשׁ הַמְחַצִּית הַשְּׁקַל
עכ"ד וְכִבֵּר הַבְּאֵתִי אֲנִי הַדֵּל שְׁהֶרֶב עָרַף הַשְּׁלֶחֶן הַבֵּין דְּבָרֵי הֶרֶב מַג"א כְּפִשְׁטָן וְהַשִּׁיגוּ
שְׂאִין כֵּן דַּעַת הָרֵאשׁוֹנִים וְלִזְהָ כְּתַבְתִּי דְּלִפִּי מַה שְׁפִירֵשׁ דְּבָרֵי הֶרֶב מַחצ"ה נִיצוֹל אוֹתוֹ
צְדִיק אֶחָד הֵיךְ אֲבָרְהֵם מִהַשְּׁגַת הֶרֶב עַה"ש וְלֵא הוֹעֵלְנוּ בְּמַה שְׁנֵרְאָה מְדַבְּרֵי הַגְּאוֹן
מוהרש"ז הַנְּ"ל שְׂאֵם כֵּן הַשְּׁגַת הֶרֶב עַה"ש קִינְיַת וְנַח לְנוּ לְהַסְפִּים דַּעַת הֶרֶב הַמַּג"א
לְדַעַת הַפּוֹסְקִים שְׁסוּבְרִים דְּבְאִיסוּר דְּרַבְּנָן וְהוּא לַח בְּלַח בְּעֵינֵן שְׂשִׁים אַחַר זְמַן קַבְלַתִּי
מִכְּתַב מִיְדִידֵי הֶרֶב אֲשֶׁר זְעֵלִיג מִיטְעָרְפֶּעְרִיל מְעִיר בְּאֵר יִצ"ו וְכַתֵּב לִי בְּזֶה וְנ"ל בְּאוֹת
ת"א לַח בְּלַח בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׂאִין לוֹ עֵיקָר מַה"ת הַבֵּיא דַּעַת הַמַּג"א תצ"ח דְּבַטְל בְּרוּב
יִעו"י בַּמַּמ"ג שֶׁם בְּמַקוֹמוֹ וּבִי"ד בְּשַׁעַר הַתַּעְרוּבוֹת פ"ג שְׂאִין דַּעַתוֹ כֵּן כְּדַעַת הַמַּג"א
וְלִפְלֵא שְׂלֵא הַעִיר בְּזֶה הַדֶּר"ג עכ"ד יִצ"ו וְאֲנִי הַדֵּל לֹא יִדְעַתִּי מַה מְקוֹם לְפִלְיָאָה בְּזֶה
שְׁהֵרִי לֹא הֵיטָה מְגַמְתִּי בְּמַה שְׁכַתְבְתִּי בְּנֹדֶפֶס לְהַבֵּיא דַּעוֹת הַפּוֹסְקִים הַסּוּבְרִים כְּדַעַת מֶרֶן
הַמְּגַן אֲבָרְהֵם וְדַעַת הַחוֹלְקִים עֲלָיו כִּי אִם לְהַצִּילוֹ מִפִּיֶהָרִי הַחִי הֶרֶב עָרוּף הַשְּׁלֶחֶן בְּמַה
שְׁהַשִּׁיגוּ שְׁסוּבְרָתוֹ הִיא נִגְדַּד דַּעַת פּוֹסְקִים הָרֵאשׁוֹנִים וְלִזְהָ כְּתַבְתִּי דְּלִפִּי מַה שְׁפִירֵשׁ כְּוִנְתּוֹ
הֶרֶב מְחַצִּית הַשְּׁקַל נִיצוֹל אוֹתוֹ צְדִיק הַמְּגַן אֲבָרְהֵם מִהַשְּׁגַת הֶרֶב עָרוּף הַשְּׁלֶחֶן לְפִי
שְׂבָאֵמַת גַּם הַמְּגַן אֲבָרְהֵם מוֹדָה דְּבַלַח בְּלַח מְמֵשׁ אֶף בְּדְרַבְּנָן בְּעֵי שְׂשִׁים וְלֵא הֵיךְ לוֹ
לְהַבֵּיא עַל זֶה מַה שְׁהַפְרִי מְגִדִים חוֹלֵק עֲלָיו אוֹ מוֹדָה לוֹ וְאִם חוֹלֵק עֲלָיו הוּא מְשׁוּם שְׁהַבֵּין
דְּבָרֵי כְּמוֹ שְׁהַבֵּין הֶרֶב עָרוּף הַשְּׁלֶחֶן וְאִם הֵיךְ עוֹלָה עַל דַּעַתוֹ לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ
הֶרֶב מְחַצִּית הַשְּׁקַל לֹא הֵנָּה קַשְׂיָא לִיה מִיְדֵי וְהַאֲמַת שְׂלֵא עֵינְיָתִי אֲזַ בְּפָרִי מְגִדִים אֶף עַתָּה
שְׁעוֹרְרֵנִי יְדִידֵי הֶרֶב הַנְּ"ל יִצ"ו עֵינְיָתִי בּוֹ וְאַעֲתִיק לְשׁוֹן שְׁל זְהוּרִית בְּשִׁתִּי הַמְּקוֹמוֹת.

א.

בְּאִשְׁל אֲבָרְהֵם ס' תצ"ח ס"ק כ"ח פֶּתֵב וְנ"ל וּמַה שְׁכַתֵּב כֵּינֵן דַּעֲיָקָר אִיסוּרוֹ מְדַרְבְּנָן
הֵנָּה בְּפָרְיֵי בִי"ד כְּתַבְנוּ דְּיָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ בְּאִינוּ מֵינּוּ דְּרַבְּנָן דַּעַת שְׁכַתֵּי כַּהֵן בְּקוּנְט' ט' דְּרוּב
סְגִי אֶבֶל לַח בְּלַח בְּמֵינּוּ דְּרַבְּנָן צָרִיף שְׂשִׁים צָרִיף עֵינֵן לְחַלֵּק כָּאֵן וּמ"ל בְּמִוִּקְצָה וְאֶפֶר
ל"ש (לֹא שְׂיִיף) טַעַם וְהַרְגֵּשׁ בְּטַל בְּרוּב כְּבַרְזֵל בְּבַרְזֵל לְעַנְיֵן טוֹמְאָה וְכִינְיָא דְּדוֹנְקָא בַּמ"א
(בְּמַאֲכֻלוֹת אִיסוּרוֹת) שְׂיִיף אִטוּ טכ"ע (טַעַם כְּעֵיקָר) וּבְפָרְיֵי לִי"ד כְּתַבְנוּ עכ"ל.

ב'.

דְּבָרֵי שְׂכַשְׁעַר הַתַּעְרוּבוֹת הֵם שֶׁם בְּהַחֲלֵק הַשְּׁלִישִׁי בְּהַפְרָק ג' (בד"ה וְהֵנָּה קִמַח בְּקִמַח)
שְׁהַבֵּיא דְּבָרֵי הַמְּגַן אֲבָרְהֵם בְּסִי' תצ"ח הַנְּ"ל וְכַתֵּב בְּסוּף דְּבָרֵי וְנ"ל וּמַה שְׁכַתֵּב דַּעֲיָקָר
אִיסוּר מְדַבְּרֵיהֶם ר"ל דָּאִין לוֹ שׁוֹרֵשׁ בְּדְאוּרְיָתָא לֹא יִדְעָנָא מְנָא לֵן לְחַלֵּק בְּכָף וְכַפִּי
הַנְּרָאָה דְּאֶף אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּלַח בְּמֵינּוּ בְּעֵינֵן שְׂשִׁים אֶף דְּלִיכָא לְמִיתִי לִידֵי אִיסוּר תוֹרָה
כְּמִבּוֹאָר בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת וְכַדְבְּרִירְנָא לְעֵיל אִם כֵּן מְנַלֵּן לְחַלֵּק בֵּין אִין לוֹ עֵיקָר
בְּדְאוּרְיָתָא וּמַה שְׁהַרְאָה מְקוֹם לִיּוֹרָה דַּעָה צ"ח לֹא אֲבִין לָה עכ"ל וּמוּכָן שְׁהַבֵּין דְּבָרֵי
הַמְּגַן אֲבָרְהֵם כְּמוֹ שְׁהַבֵּינֵם הָעָרוּף הַשְּׁלֶחֶן וְלֹא נַחִית לְפִירוּשׁ הַמְחַצִּית הַשְּׁקַל: אַחֲרֵי
מִןפֶּלַג (בְּחֻדָּשׁ סִינֵן תַּנּוּז"ר) כְּתַב לִי יְדִידֵי הַגְּאוֹן מוהר"ר יִשְׂרָאֵל אֲבָרְהֵם לְעַרְגִּיר אַבְד"ק

טירעןשפאל יצ"ו וז"ל במערכת האל"ף אות ת"א הביא דברי הערוף השלחן בהבנתו בדברי הגמגאן אברהם וכדבריו הבין גם הפרי מגדים בשער התערובות חלק ג' פרק ג' קודם ד"ה ומידי דברי ועיין שו"ת חתם סופר יו"ד סי' עז"ר שפיאר דברי הגמגאן אברהם באריכות עכ"ד יצ"ו.

אפריון נמטייה די כל רז לא אגיס ליה הן הראנו הנסתרות לנו דברי הגאון חתם סופר וה"ן קו"ל חדש. שוב השגתי שו"ת ריב"א ורבינו יואל בן אליעזר אונגאר) וראיתי בסי' ח"ק (בד"ה והנה דעת) שהביא דברי הגמגאן אברהם שפסימן תצ"ח וכתב דאין פונתו דבאיסור שאין שאין לו עיקר בתורה לא בעינן ששים דדמי לתרומת חוצה לארץ וכו' כמו שפן דעת היש אומרים בהרשב"א בתורת הבית דאם פן אפילו אם לא נתערב ומנח בעין יכול לבטל אלא על פרחין דסובר פדעת הרשב"א החולק על זה (דדוקא בתרומה היקלו) ולא כתב פן רק משום דיש מי שסובר דקמח לא הוי לח בלח ויש גם מי שסובר דבאין לו עיקר מדאורייתא לא בעינן כלל מצרפין שתי דעות הללו להקל אלא שדבריו תמוהים דהיכן מצינו דבעינן ששים במידי דלאו למיכל קאי דרק לאכילה בעינן שיתבטל הטעם דחקה אוקל יטעם אכל אפי' (אפר) לכסות בו למה לא יתבטל ברוב וכמדומה כבר השיגו בס' בינה לעתים עכ"ל הרי גם הוא מפרש דברי הרב מגן אברהם כמו שפירשם הרב מחצית השקל ובמפתחות הספר בדרך רביעי נומר ז כתב הרב המגיה שדברי הבינה לעתים הם בהלכות יום טוב פרק ב' הלכה ח"י שהתפלא דבמידי דלא למיכל קאי למה לא יתבטל ברוב, וסיים דבתם סופר יו"ד סי' רע"ו מישב כי זה פטומאט משא ואית ביה טלטול מוקצה ועיין בפרי מגדים סי' תצ"ח שהבאתי לעיל (בד"ה ועל מה): ובאיסורין דרבנן שיש חילוק בין יש להם עיקר מן התורה לאין להם פנודע רשמתי לקמן באות קכ"ד על איזה איסורין אי חשיבי יש להם עיקר עיי"ש: ל"ב) איסורי אכילה דרבנן אם מותר להאכילם לחולה שאין בו ספנה בנדפס מערקה זו אות בר"ך רשמתי קצת יהיה זה עיי"ש ועוד הבאתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת יין נוסף אא ב' בעניינים אלו ונעתק בקונטרס דברי חכמים (שבשדי חמד בא בסי' קל"ג וכששלחתי קונטרס הנ"ל להדפיסו השמיטו המדפיס לבובה ידועה לו ואיה"ש ינדפס בהשמטות ס' דב"ח בעה"י וגם בחלק הפללים במערכת הפ"ף אות כ"ב פתבתי לענין כל האיסורין אם מותרים באכילה שלא פדרפן לחולה שאין בו ספנה ועיי"ש (בד"ה ואם לחולה שאין בו ספנה) לענין אוכלין שאין ראויים לאכילה ונדפס בקונטרס דברי חכמים הנ"ל בסי' כ"ב: ל"ג) אפילו בנדפס אות שצ"ב רשמתי שיש חילוק בין לשון אף ללשון אפילו עיי"ש ולשון אעפ"י נראה ממ"ש הרב תפארת אדם בחא"ח סי' ז' בשם הרב הל"ק ט דאינו פלשון אפילו שיש בו לא מבעיא עיי"ש והבאתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה"א אות י"א אמנם הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ז"ן כתב בשם מרן כ"מ בפ"א מהלכות רוצח דלשון אעפ"י הוא פלשון אפילו ויש בו לא מבעיא ואני ההדיוט חפשי שם ולא מצאתי מה שכתב בשמו ואם פונתו למ"ש שם בדין ז' אומר אני בהורמנותיה דמני"ר דלא זו בלבד שלא כ"כ מפורש (כמ"ש בשמו) אלא אף משמעות בעלמא אין מדברי מרן לזה שדברי מרן הם עמ"ש הרמב"ם (גבי רודף אחר חברו להרגו) הורגין אותו אעפ"י שעדיין לא הרג וז"ל ומ"ש אעפ"י שעדיין לא הרג אין לשון אע"פ נח לי דאדרבה מפני שלא הרג עדיין הוא שהורגין אותו כדי שלא יהרגנו דאילו כבר הרגו אין

רשאיין להקורגו וצ"ל דה"ק פנין שלא הרג לא הי' ראוי להקורגו ואעפ"כ הורגין אותו פדי להציל את הגרדף עכ"ל ובעניינותי איני רואה בדברים אלו לא בקושיותו ולא בתירושו שום הכרח דר"ל דלשון אע"פ יש בו לא מבעיא וצ"ע: ל"ד) אמר פ' אמר פ' בנדפס מערכה זו אות ער"ה הבאתי מ"ש המעתיק בס' בית ועד לחכמים דהיכא דאמר בש"ס אמר פ' אמר פ' לא ראה אותו מימיו ותמהתי עליו דזה לא יתכן דנדאי כשאומר בן היינו ששמע מפיו עי"ש ועם פי הדבר פשוט מעצמו ולמפורסמות אין צריך ראיה הנה ראיתי עתה להרב קרן אורה לזבחים בדרף ז"ן ע"א מהספר (בד"ה שם גמרא אשם) שכתב להכרית דגרסינו אמר שמואל א"ר אלעזר בלא יו"ד (שהוא ר"א בן שמוע) ולא גרסינו אמר שמואל א"ר אליעזר (שהוא ר"א הגדול) דהא קדים טובא לשמואל עי"ש אלמא משמע ליה דלשון זה מורה ששמע מפיו והוא פשוט: אחר איזה שנים פתב לי ידידי הגאון מוהר"ר יוסף זכריה שטערין אבד"ק שאויל יצ"ו בענין זה וז"ל והנה בפתחי אותו בא לעיני מ"ש במערכת האל"ף סי' ער"ה מהבית ועד לחכמים ערף רבה סי' י"א בהגהות המעתיק שכתב לא קשיא מידי דכבר הביא דאמר פ' אמר פ' לא שמע מפיו וכבר נמצא בן פתוב על הגליון בזה"ל נתחלף לו בין אמר למשום ועיין לעיל ערף סחורה וערף סימון וכה"ג וע"ל ערף רבה אות א' אם לא שפוננתו להגיה אמר רבה משום רב אף אין להעמיס זה בלשונו ועיין לעיל ערף אבא אות ל"ז דאף אפשר דאבא יוסף אמר משום ר"מ וגם דבריו שלא בדקדוק דהכי דאמר משום אפשר שלא היה בימיו כמו ביצה ל' ע"ב וסופה ט' ע"א רב ששת משום רע"ק וכה"ג בכ"מ לאין מספר ולזה קאמר בסוף הוריות משום ר"מ אמר דלשון אמר משמע מפיו ולא אמר רק מה שאמרו אחרים בשמו ע"כ לשוני על הגליון מכבר ואין ספק דכד גי'ים ושכיב פתב המעתיק זה שהפליטה עטו שלא במקוון לתלות בוקי סריקי בהמחבר: ולשון אמר ר' פ' אם משמעושו שאינו חולק (מדלא אמר ר' פלוני אומר) פתבתי בזה בנדפס אות שס"ה והגאון נצי"ב מל"ך יצ"ו בתעודתו שבראש ספרי העיר על זה מסוגיא דיומא דף פ' ע"א אמר ר' אלעזר האוכל חלב בזמן הזה יכתוב שיעור וכו' אמר ר' יוחנן שיעורין הלכה למשה מסיני וכו' ומוכח בירושלמי דפאה פרק קמא דפליגי דאמרינו ר' יוחנן כדעתיה דאמר שיעורין הלכה למשה מסיני ור"ה כדעתיה דאמר האוכל חלב בזמן הזה וכו' ועל דבר זה פתב לי ידידי הגאון מוהר"ר ישר'אל חיים דייכעש אבד"ק וולאדיסלאוואווא יצ"ו בקבלת ספרי שדי חמד וז"ל ובכדי להראותו פי טיילתי בשדי חמד אשר לו ארשום בקצרה מה שיש לי להעיר על דבריו במקום שעיינתי בספרו בכללי הש"ס במע' האל"ף אות שס"ה האריך קצת בהאי פללא במקום שנגאמר אמר ר' פלוני הוא לאות שלא בא לחלוק על הקודם ובמקום האמור ר' פלוני אנמרהוא לאות שחולק על הקודם ולא זכר מר לדברי התוס' במס' ב"ב (ל"ט ע"ב) בסוד"ה פנין וכו' שכתבו בן בפשיטות וז"ל ואין לפרש דאין צריך למחות עד עולם דא"כ פליגי אדר"ל וה"ל למימר ר"ל אמר עכ"ל והגאון נצי"ב שליט"א במקתבו לכתרה"ג הנדפס בראש ספרו דמר העיר על הך פללא מגמ' יומא (פ' ע"א) דאיתא שם אר"א האוכל חלב וכו' אר"י שיעורין ועונשין הלמ"מ וכו' ואף שנגאמר בלשון אר"י בכ"ז פליגי כדמוכח בירושלמי פ"א ה"א ר"י כדעתיה דרי"א פל השיעורין הלמ"מ ר' הושעיא כדעתיה דרה"א האוכל איסור בזמן הזה צריך לרשום את השיעור וכו' עי"ש לענ"ד נראה דאין מזה שום סתירה להך פללא דכנייל התוס' הנ"ל דע"כ הש"ס דילן

חולק אִירוּשׁ' הַנָּ"ל וְלִהְיוֹת דִּילָן לֹא פְּלִיגֵי ר' הוֹשַׁעְיָא וּר"י פְּלָל וּא"ל ר' הוֹשַׁעְיָא ס"ל דְּשִׁיעוּרֵין הַלְמ"מ הֵם דְּזֵה וְדָא אֵי גִימָא דְּשִׁיעוּרֵין מְדַרְבְּנָן א"כ כָּל שְׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּאִכְלָה כּוּר"י בְּיוֹמָא (ע"ג ע"ב) וְאֵי גִימָא דְּהַש"ס דִּילָן ס"ל ג"כ פְּשִׁיט' הִירוּשׁ' דַּמ"ד הָאוּכַל חֵלֶב בּוּזָה"ז צָרִיף שְׂיִכְתּוּב לוֹ שְׁיַעוּר שְׁמָא יְבֹא ב"ד אַחַר וְיִרְבֵּה שְׁיַעוּרֵין ע"כ ס"ל דְּשִׁיעוּרֵין מִדַּר' א"כ מֵאֵי פְּרִיף הַגְּמָרָא בְּיוֹמָא שָׁם עַל ר"א דְּאָמַר הֵיכִי דְּמִי יִרְבֵּה בְּשִׁיעוּרֵין אֵי גִימָא דְּמַחְזִיבֵי קְרָבָן אַפְזִית קָטָן וְהַתְנִי' אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאֲשֶׁם הַשֵּׁב מִיִּדְעִתּוֹ מְבִיא קְרָבָן עַל שִׁגְגָתוֹ לֹא שָׁב מִיִּדְעִתּוֹ אֵין מְבִיא קְרָבָן עַל שִׁגְגָתוֹ וְע' פִּרְש"י שָׁם הוּא הַנִּי שָׁב מִיִּדְעִתּוֹ אַחֲרֵי דַלְר"א ע"כ כָּל שְׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵי הַנִּי יָדַע שְׁזֵה חֵלֶב לֹא אָכַל אִם הוּא פְּחוּת מִכְּשִׁיעוּר אֲלֵא ע"כ צ"ל דְּהַש"ס דִּילָן ס"ל דְּאִף ר"א ס"ל כּוּר"י בְּזֵה דְּשִׁיעוּרֵין הַלְמ"מ וְרַק דְּהִלְכָה הוּא דְּהָאוּכַל חֵלֶב פְּזִית חֲזִיב אָבַל לֹא פִּירְשׁ לָן בְּאִיזָה זִית אִם קָטָן אוֹ בִּינוּנֵי אוֹ גְּדוֹל וְרַבְּנָן פִּירְשׁוּ הַהִלְכָה אַפְזִית בִּינוּנֵי וּמַש"ה אָמַר דְּהָאוּכַל חֵלֶב בּוּזָה"ז צָרִיף שְׂיִכְתּוּב לוֹ שְׁיַעוּר שְׁמָא יְבֹא ב"ד אַחַר וְיִרְבֵּה בְּשִׁיעוּרֵין הִינּוּ שְׂיַאמַר דְּבִאֲמַת הִלְכָה הוּא עַל פְּזִית גְּדוֹל אוֹ קָטָן וְהַשְׁתָּא שְׁפִיר פְּרִיף הַגַּמ' הָא לֹא הַנִּי שָׁב מִיִּדְעִתּוֹ דְּרַצָּה הַגַּמ' לִיִּשְׁב מִימְרָא דַר"א הַנָּ"ל אִף לַר"ל דְּאָמַר ח"ש מוֹתֵר מִהַתּוֹ כַּמ"ש הַמְּפָרְשִׁים בְּזֵה ע' בְּדַבְרֵיהֶם וְרַא' לָזֵה דְּבִירוּשְׁלָמִי שָׁם מְבֹנָאָר דַּר"י וּר' הוֹשַׁעְיָא פְּלִיגֵי בְּהָא דְּתַנּוּ הַרְאִיוֹן אֵין לוֹ שְׁיַעוּר אִם מַה"ת אֵין לוֹ שְׁיַעוּר אִף לְמַטָּה אוֹ דְּלְמַטָּה אִף מַה"ת יֵשׁ לוֹ שְׁיַעוּר וְתַלֵּי הִירוּשׁ' הֵךְ פְּלוּגְתָּא בְּפְלוּגְתָּא אַחֲרִיתִי דַר"ה וּר"י בְּהָא דַּר"י שְׁיַעוּרֵין הַלְמ"מ וְרַה"א הָאוּכַל חֵלֶב בּוּזָה"ז וְכוּ' וּבַש"ס דִּילָן בְּחִגְגָה (ז' ע"א) אֵיתָא אַר"י כְּסָבוּרֵין אָנוּ לִזְמַר הַרְאִיוֹן אֵין לוֹ שְׁיַעוּר לְמַעְלָה אָבַל יֵשׁ לוֹ שְׁיַעוּר לְמַטָּה עַד שְׁפָא ר' הוֹשַׁעְיָא בַר"י וְלִימַד הַרְאִיוֹן אֵין לוֹ שְׁיַעוּר לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה אָבַל חֲכָמִים אוֹמְרִים הַרְאִיָּה מְעָה פְּסָף וְכוּ' הַרִי מְבֹנָאָר דַּלְהַש"ס דִּילָן לֹא פְּלִיגֵי ר"י וּר' אוֹשַׁעְיָא בְּזֵה וְאִף ר"י ס"ל דְּהַרְאִיוֹן אֵין לוֹ שְׁיַעוּר מַה"ת אִף לְמַטָּה אִף דַּס"ל דְּשִׁיעוּרֵין הַלְמ"מ וְס"ל לְהַש"ס דִּילָן דְּלֵא הֵךְ שְׁיַעוּר דְּרַאֲיָה בְּהַנִּי שְׁיַעוּרֵין וְאֵין כָּאֵן שׁוּם הוֹכַחָה דַּמ"ד הָאוּכַל חֵלֶב בּוּזָה"ז וְכוּ' סְבִירָא לֵיהּ דְּשִׁיעוּרֵין הוּא מְדַרְבְּנָן וְלִשְׁיַטְתָּיָהּ אֲזִיל הַש"ס דִּילָן בְּזֵה וְע"ש בְּתוֹס' ד"ה דַּרְי"א רַאֲיִית וְכוּ' וַיֵּשׁ לְפָלְפֵל הַרְבֵּה בְּדַבְרֵיהֶם לְפִי מ"ש וְקַצְרֵיתִי כְּעַת נְעוּד חֲזוֹן לְמוֹעֵד אִיהֵ"ש עַכ"ד יצ"ו.

וּבַהוֹרְמִנוּתִיהּ דְּמַר מַה שְׁהַשְׁיַג עָלַי שְׁלֵא זְכַרְתִּי דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּבָבָא בְּתַרָא וְכוּ' אֵין זֹו הַשְׁגָּה דְּהַמְעִינָן בְּסַפְרֵי יִשְׂרָאֵל יַחְזֵה שְׁזֵה הִיָּה פְּשׁוּט בְּעֵינֵי וְכַתְּבַתִּי שְׁפָלֵל זֵה פְּתָבוּ הַרְבּ מְשַׁק בֵּיתִי בְּשֵׁם הַרְאִשׁוֹנִים וְרַבּוֹתֵינוּ בְּעָלֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּכָלֵל הַרְאִשׁוֹנִים הֵם וְכָל עֲצָמֵי לֹא אָמַרְתִּי אֲלֵא לְהַזְכִּיר שְׁיֵשׁ יוֹצְאִים מִן הַפְּלָל וְהַבְּאִתִּי מִתְּנִיתִין דְּבַרְכוֹת דָּף מ"ט אָמַר ר' עֲקִיבָא מַה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּמַה שְׁכַתְּבַת הַרְבּ נְחָמָד לְמַרְאָה מִהִירוּשְׁלָמִי דְּאִף שְׁחוּלְקִים תְּנִי בְּלִשׁוֹן אָמַר.

וְחַתְּנֵי הִיָּקַר וְשִׁנוֹן ר' שְׁלֵמָה אֲשַׁכְּנִי הִי"ו אָמַר לִי בְּשֵׁם הַרְבּ ר' יִשְׂרָאֵל רִיזְנוּעַר שְׁהַשְׁיַג עָלַי שְׁלֵא הַבְּאִתִּי מַה שְׁאָמְרוּ בְּעַרְכֵין פְּרָק ה' מְשִׁנָּה א' וּפְרָק ח' מ"ד וּבִיַּצָּה י"ז ע"א אָמַר רְבָא מְנִיח וְעִירוּבִין דָּף צ"ט ע"א אָמַר רְבָא הִיא גּוּפָא וְשַׁבַּת דָּף קי"ט ע"ב לֹא חֲרָבָה עַכ"ד נ"י וּמַהִיָּא דְּעַרְכֵין פְּרָק ה' אֵין הַכְּרַח כָּל כְּפֹ דְּשִׁאֲנֵי הַתָּם דְּהַלְשׁוֹן מוֹכִיחַ שְׁפָא לְחַלּוֹק וְכוּ' הוּא בְּהִיָּא דְּעִירוּבִין וְהִיָּא דְּמוֹכַח שְׁאֲנֵי וְכַמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּמֵאֵי דְּנִקְיִטִינוּ דְּאָמַתִּי דַר' יְאֻדָּה הוּא לְפָרֵשׁ מְפָל מְקוּם הִיָּא דְּמוֹכַח הַנִּי לְחַלּוֹק וְכַתְּבַת הַרְבּ תּוֹסְפַת יוֹם טוֹב

בְּפֶרֶק תְּמִישֵׁי דְחֻלְיִין מ"ג (ד"ה ומוֹדָה ר"י) דָּאף דְתַנּוּ אָמַר ר"י אָמַתִּי וכו' מְכַל מְקוּם
מִדְתְּנִי תִנְא בְּתַר הָכִי וּמוֹדָה ר"י וכו' מוֹכַח שְׂבָא לְחֻלּוֹק וְהַפּוֹסְקִים שְׁפָסְקוּ שְׁם כַר' יְהוּדָה
מִשְׁמַע לְהוּ דְאִין זֹו הוֹכְחָה אוֹ שְׁיֵשׁ לָהֶם טַעַם אַחַר וּבְהֵיא דְעַרְכִּין דְאָמַר ר' יְהוּדָה מְמַלָּא
חֻבִּית וכו' וּמִתְמַה עֲלִיו ר' יוֹסִי וְאָמַר וְכִי הֵיאָף אֶפְשָׁר וכו' וְאָמְרִינּוּ בְּגַמְרָא דַר' יְהוּדָה
אַהֲדַר לַר' יוֹסִי וַר' יוֹסִי הָשִׁיבוּ וְחֻזַר רִיה"ו וְשְׂאָלוּ וְחֻזַר וְהִשִּׁיבוּ עִי"ש גֵּרָאָה בְּעַלְלִיל
דְלַחְלוּק בָּא וְהִיכָא דְמוֹכַח שְׂאֲנִי וּבְרִישׁ פֶּרֶק רְבִיעֵי דְמַסְכַּת רֵאשׁ הַשְּׁנָה תַנּוּ הַתְּקִין רַבּוּן
יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי שְׁיֵהִיו תּוֹקְעִים בְּכָל מְקוּם שְׁיֵשׁ בּוּ בֵּית דִּין אָמַר ר' אֶלְעָזָר לֹא הַתְּקִין רִיב"ז
אַלָּא בִּיבְנָה בְּלַבַּד וכו' עִי"ש וְהָרִי הוּא פְּמִבְּנֹאָר שְׂבָא לְחֻלּוֹק וְכוּן בְּרִישׁ פֶּרֶק שְׁשִׁי דְכַלְאִים
אָמַר ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי טוֹעִים כָּל הָאוּמְרִים כּוּן אֲבָל מַה שְּׁהִבִּיא מִשְׂאָר הַמְּקוּמוֹת הַדִּין עִמּוֹ
דְמוֹכַח מֵהֶם דָּאף פְּשַׁחֻלֵק יִתְכּוּן לֹמַר בְּלִשׁוֹן אָמַר פְּלוּנִי וְאִין זֹו הַשְּׁגָה אֶלָּא סִיעֵתָא לְמַה
שְׁפַתְבַּתִּי אֲנִי הַדַּל בְּנִדְפָס דְלֹא כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִדְּבַרִּי הָרַב חֻקְרִי לַב שְׁהִבַּאתִי שְׁם (וַיֵּשׁ שְׁם
הַשְּׂמֻטָּה הַסּוֹפֵר) בְּהַעֲתִיקַת דְּבַרִּי הָרַב חֻקְרִי לַב) וְכוּן צ"ל אָמַר ר' פְּלוּנִי אִינוּ חוֹלֵק שְׁכַנְגָּדוּ
אַבְל ר' פ' אוֹמַר חוֹלֵק לְשַׁכְּנָגְדוּ וְזֶה פְּשׁוּט וכו') וְכוּן רֵאִיתִי עֵתָה סוֹגֵיָא בְּגַטִּין פֶּרֶק מִי
שְׂאֲחֻזוּ דָף ע"א ע"א דְתַנְיָא אָמַר רִשְׁבִּי"ג בְּמַה דְּבַרִּים אָמוּרִים בְּחֻדְשׁ מַעֲיָקְרוּ וכו' וְשְׁם
בְּעַמּוּד שְׁנֵי אָמַר ר' יוֹחָנָן חֻלּוּקִים עֲלִיו חֻבְרִיו עַל רִשְׁבִּי"ג וכו' אָמַר רַב פֶּפְא אִי לֹאוּ דְאָמַר
רִי"ו חֻלּוּקִים וכו' הֵנָּה אָמִינָא לְפָרוּשֵׁי טַעְמָא דְתַנְיָא קַמָּא הוּא דְאֵתָא וכו' עִי"ש הָרִי דָּאף
שְׂאִין הַלִּשׁוֹן מוֹכִיחַ שְׂבָא לְחֻלּוֹק הָאֵמַת הוּא שְׂבָא לְחֻלּוֹק וְתַנִּי לְמִלְתִּיהָ בְּלִשׁוֹן אָמַר
רִשְׁבִּי"ג וּבְפֶרֶק ר' אֶלְעָזָר דְּמִלֵּה דָף קל"ד ע"א דְתַנְיָא אִין טוֹרְפִין יִין וְשְׁמֵן לְחוּלָה בְּשַׁבַּת
אָמַר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מִשׁוּם ר' מֵאִיר אָף טוֹרְפִין יִין וְשְׁמֵן הָרִי דְחוֹלֵק וְתַנִּי בְּלִשׁוֹן
אָמַר וְהִיכָא דְמוֹכַח שְׂאֲנִי וּמִיָּהוּ בְּהֵיא בְּמִקּוּר מְקוּמוֹ טְהוּר בְּתוֹסְפֵתָא פֶּרֶק י"ג תַּנְיָא
לֶה בְּלִשׁוֹן ר' שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמַר וכו' עִי"ש וְעַל כָּל פְּנִים יֵשׁ לָנוּ הַרְבֵּה מְקוּמוֹת
בְּש"ס דְּנִקְטִי לִישְׁנָא דְאָמַר פְּלוּנִי בְּמִקּוּם שְׁהִיָּה שְׁיָיָף לֹמַר ר' פְּלוּנִי אוֹמַר וּבְפֶרֶק הַזּוֹרֵק
דָף ק"ב ע"א אֵתְמַר שְׁתֵּי אַמּוֹת שׁוּגְגַתִּי אַמּוֹת מְזִיד וְשְׁתֵּי אַמּוֹת שׁוּגְגַתִּי אַמּוֹת רַבָּה אָמַר פְּטוּר
רַבָּא אָמַר חֲזִיב וּמַר אָמַר חֲדָא וּמַר אָמַר חֲדָא עִי"ש בְּרִשְׁ"י וְהוּא מְוַכְרַח הָרִי דְנִקְטִי
לִישְׁנָא דְפְּלוּגְתָא אָף דְלֹא מוֹכַח מִתּוּף דְּבַרִּיהֶם דְלֹא פְּלִיגִי וּבְפֶרֶק וְאֵלוּ מְגַלְחִין דָף כ"ו
ע"ב קְרוּב לְסוֹפּוֹ ת"ר הֵיּצָא בְּבָגַד קְרוּעַ וכו' רַבּוּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמַר הָאוּמַר
לְחַבְרִיו וכו' הֵיָּה שְׁיָיָף לֹמַר אָמַר רַבּוּן שְׁמַעוֹן וכו' עִי"ש וְרֵאִיתִי לְהַעֲתִיק תְּנַרְף דְּבַרִּי
הָרַב יְבִין שְׁמוּעָה שְׁבַכְלָל תַּק"ה שְׁרַמְזֵתִי דַב"ק בְּנִדְפָס בַּקְצָרָה וְהוּא שְׁהִבִּיא דְּבַרִּי
הָרֵא"ש בְּפֶרֶק קַמָּא דְקִידוּשִׁין אֵהֵיא דְאָמַר ר' יֵנְאִי בְּדָף ל"א אִין תַּלְמִיד חֻכְם רִשְׁאִי
לְעַמּוּד וכו' וְהָא דְלֹא אָמַר ר' אֶלְעָזָר אָמַר לְפִי שְׁלֹא הֵיָּה בְּדוּרוֹ שְׁל ר' יֵנְאִי וְכַתְּבַע עַל
דְּבַרִּיו וְז"ל הָעוֹלָה מְזִה דְפַעְמִים מְצִינּוּ אָמַר ר' פְּלוּנִי וְאִנוּ אוֹמְרִים שְׁחוֹלֵק בְּזִמְן שְׂאִינוּ
בְּדוּרוֹ שְׁל הָאֲחַר עַכ"ל וְכוּנְתוֹ דָּאף דְּוַדַּי נְמַצָּא בְּמִקּוּמוֹת רַבִּים לְשׁוֹן אָמַר בְּדַבְרֵי שְׁחוֹלֵק
מְכַל מְקוּם מְסַתְמָא יֵשׁ לָנוּ לְפָרֵשׁ הַלִּשׁוֹן כְּפִי מִשְׁמַעוֹתוֹ עַל הָרוּב שְׂאִינוּ לְחֻלּוֹק וְלָכוּן
בְּהֵיא דְרַבִּי יֵנְאִי אִם הָיוּ בְּדוּר אֶחָד לֹא הֵיָּינוּ אוֹמְרִים בְּפִשְׁטוּת כָּל כְּףָּה מְסַבְרָא דְנִפְשִׁין
שְׁחוֹלֵק אֲבָל כִּינּוּן שְׁלֹא הָיוּ בְּדוּר אֶחָד שְׁפִיר נוּכַל לְפָרֵשׁ שְׁחוֹלֵק אָף דְּנִקְטִי תִנְא מִלְתִּיהָ
בְּלִישְׁנָא דְאָמַר כּוּן גֵּרָאָה מִדְּקוּדוּק לְשׁוֹן הָרַב יְבִין שְׁמוּעָה וּבְזֶה יִתְכּוּן שְׁיֵשׁ לְדַחוּת אִיזְהוּ
מְקוּמָן מֵהַנּוֹז"ל שְׂאִינָם יוֹצְאִים מֵהַכָּל אָף לֹא פְּנִיתִי לְעֵינֵין בְּזֶה וְאֵתָה תְּחַזֶּה.

שוב אחר זמן (בשנת תרנ"ו) יצא לאור קובץ פנסת חכמי ישראל קונטרסים שביעי וראיתי בסי' קכ"ז תורת חכם הרב מוהר"ר חיים יעקב ווירטמאן מאודיסא יצ"ו שפכתב (בד"ה העולה) שמדברי הרא"ש בקידושין הנ"ל משמע שאם החולק הוא בדור אחד לא יתכן לומר אמר פ' אלא פלוני אומר והקשה על זה מסוגיא דיומא דף פ' שהביא הגאון מוואלאזין בהספמתו לספר שדי חמד וכו' ואם פן ליתא להאי פלגא דהרא"ש וכו' עי"ש ולפי המובן מדברי הרב יבין שמועה נראה דמתנישבת תמיתהו: גם ראיתי עתה (נזר"ת) בספר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי במערכת המ"ם בכללים על המשניות דף ט"ל אות ל"ה וז"ל לפעמים אף דתני אמר ר' פלוני דמשמע דלא פליג אפנא קמא אשכחן דפליג והאי דנקיט האי לישנא הוא משום שלא היה בדורו שלהתנא קמא פן כתב בספר יסוד הלימוד פלל יו"ד ועיין תוספות יום טוב פרק קמא דשבועות משנה ד' עכ"ל ושם בקונטרסים שיורי טהרה במערכת היו"ד אות ג' רמז לדבריו שבטהרת המים הנ"ל וכתב פמסתפק אם הטעם הנ"ל הוא אמת עי"ש הנה ס' יסוד הלימוד לא ראיתי מעודי ונראה בעליל שדבריו בזה מאיש לוקחו מרן היבין שמועה שלמד פן מדברי הרא"ש ונעלם דבר מהרב טהרת המים ולכן מסתפק אם הפלל הזה שריר ובריר: ודע דמה שפכתבתי בנדפס בשם הרב נחמד למראה ח"א בריש פרק חמישי דמעשר שני (פן צריך להיות ובנדפס כתוב בטעות פ"ה דמעשרות) שהכריח מדברי הירושלמי שם דאף ששינינו פלשון אמר רשב"ג מפרשי לה שפא לחלוק הנה עתה ראיתי בספר טהרת המים הנ"ל בקונטרסים שיורי טהרה מערכת היו"ד אות ג' שהביא מה שפכתב הרב שפתי פהו בחשן משפט ריש סי' קע"ה שדרה הירושלמי להשתמש בכמה מקומות בלשון אמר בדבר שהוא מחלוקת ואחרי שפן ארחות צדיקים אין זה חידוש מה שמפרשים מתניתין דמעשר שני בדרה זו: וידידי הרה"ג מוהר"ר שלמה אברהם רזעכטא מעיר אצארקאוו יצ"ו כתב לי בענין זה (בשנת תרב"ן) וז"ל פבוד תורתו הביא בראש ספרו בשם הגאון העמק שאלה הי"ו שתמה על מה שפכתב מר בכלל שס"ה היכי דאיתא בגמרא א"ר פלוני בבירור שאינו חולק על הקודם לו מיומא (דף פ') אר"א וכו' והא מוכח בירושלמי פאה (פ"א) דפליגי עכתד"ק ולפענ"ד אינו השגה על דברי כ"ג דהפלל צודק דבבבלי לא מצינו דהוא פלוגתא אבל לעולם י"ל דבירושלמי הוא פלוגתא דמצינו הרבה בש"ס בבלי שלא ראו מקום זה בירושלמי ועי" ביומא (דף ס') ר' יוחנן וריב"ל חד אמר וחד אמר וכו' ובזבחים (דף נ"ד) בעי למימר תסתיים ודחי לה ובירושלמי יומא (פ"ה ה"ו) מפנרש דר' יוחנן אמר מחלוקת ביניהן בשירים מעפבין וריב"ל ס"ל משמעות דורשין אב' ובפרט דר' יוחנן גופיה הוא בעל הירושלמי ואי הוה רואין הירושלמי היאך נסתפקו בזה ויעיין מעכ"ת בהקדמת ס' תוספת ירושלים שהאריף להביא ראיות על זה דבש"ס בבלי בהרבה מקומות לא ידעו מירושלמי אם פן א"ש הפלל שפכתב כ"ג דכוננת הש"ס דבבבלי לא מצינו חולק על הקודם לו אם כתב א"ר פלוני.

אובהו דורש תורתו באהבה רבה ואהבת עולם שלמה אברהם רזעכטא עכ"ד יצ"ו אמר המחבר האף אמנם מישתמען מילוהי דרב רחיימא יצ"ו שמחזיק לכלל גמור דלשון אמר אינו בא למידי דפלוגתא לא יתכן לומר פן בכוננתו אחרי שמצינו בכמה מקומות בהקפד פמו שפכתבתי בנדפס וגם בקונטרסים זה באות זו רק פונתו לדחות ראיות הגאון נצי"ב דאי מהא לא אריא ומצינו למימר דתלמודין סבר דר' יוחנן לא פליג אדרבי אלעזר ואהכי

אֵינִי לְמִילְתֶּיךָ בְּלִשׁוֹן אָמֵר ר' יוֹחָנָן וְלֹא ר' יוֹחָנָן אָמַר אֲמַנָּם לִי הַדָּל אֵין בְּדַחֲיָה זֹו כְּדִי שְׂבִיעָה דְאָף אִם נִמְצָא בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת דְהַש"ס בְּבָלִי חוֹלֵק אֶרְוִישְׁלָמִי וְגַם בְּכַמְהָ מְקוֹמוֹת לֹא רָאוּ בְּבָבְלִי מַה שְׁאָמְרוּ בִירוּשָׁלַיִם כְּדָאָמַר רַב יִצְחָק מִכָּל מְקוֹם מְסַתְמָא אֵין לָנוּ לְבָדוֹת מְלַבְּנוּ דְבַר כְּזֶה וְכָל טְצָדְקֵי דְמַצִּינֵן מִיַּעֲבָד דְלֹא לְמִישְׁנֵי לְתַלְמוּדֵינָן חוֹלֵק אֶרְוִישְׁלָמִי הֵכִי עָדִיף כְּמוֹ שְׁפַתְבֵּיתִי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים רִישׁ סִי ב' וְהָכָא דְבִירוּשָׁלַיִם הָרִי הוּא כְּמִבְּנֵי דְפְלִיגֵי מְסַתְמָא אֵית לֵן לְמִימַר דְהֵכִי סְבַר תַּלְמוּדֵינָן נְמִי: וּבְמַכְתָּב אַבְרָהָ אֶחָד הִי"ו פָּתַב לִי בְּעֵינֵינָן זֶה וְז"ל בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים אוֹת א' שְׁס"ה בְּחַקִּירָה דְהֵיכָא דְאֵיתָא בְּגִמְרָא ר' פְּלוּנִי אוֹמַר אִם הוּא בְּבִירוּר שְׁהוּא בָּא לְחַלּוֹק אוֹ לֹא יַעֲנִינָן בְּתוֹסְפוֹת חוֹלִין דָּף ח"י ע"ב ד"ה אוֹ דִילְמָא וְשֵׁם וּמַה שְׁהֵבִיא שֵׁם מְדַבְּרֵי מְרַן הַב"י א"ח ס"י רַכ"ח תִּימָה שְׁלֹא זָכַר שֶׁר שְׁפוֹתֵר א"ע בְּפָרָק מֵהַלְכוֹת עֲכוּמ"ז הַלְכָה י"ג שְׁשֵׁם כְּתַב לְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם אֵיפְכָא יַעו"ש וְהֵיכָא דְאֵיתָא בְּגִמְרָא אָמַר ר' פְּלוּנִי יַעֲנִינָן בְּגִמְרָא בְּבָבָא בְּתָרָא דָּף ל"ח ע"א בְּמַתְנֵיתִין אַר"י וְהֵתָם מוֹכַח לְהַדְיָא דְפְלִיג אֲתַנָּא קָמָא וְכֵן אֵיתָא הֵתָם דָּף נ"ג ע"ב אַר"ש וְהֵתָם נְמִי פְּלִיגֵי וְכֵן בְּרִישׁ חֲזַקַת אַר"י וְכֵן בְּנ"ד עכ"ד יצ"ו: וּמַה שְׁפַתְבֵּיתִי בְּנִדְפָס שֵׁם בְּשֵׁם הָרַב תוֹסְפֵת יוֹם טוֹב שְׁנִמְצָא בְּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה שְׁשׁוֹנָה הַתַּנָּא בְּלִשׁוֹן ר' פְּלוּנִי אוֹמַר וְכו' אִף כְּשֵׁלֹא בָּא לְחַלּוֹק הִנֵּה עָתָה רְאִיתִי בְּמַס' בְּרַכּוֹת פָּרָק הַרְוָאָה דָּף ס"א ע"ב תַּנָּיָא ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר אִם נִאָּמַר בְּכָל נְפִשָׁה לְמַה נִּאָּמַר בְּכָל מְאֵדָה וְכו' ר' עֲקִיבָא אוֹמַר בְּכָל נְפִשָׁה אֲפִילוּ נוֹטַל אֶת נְפִשָׁה וְהִכְרִיחַ הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"א שֵׁם מְסוּנְגִיית הַש"ס בְּסוּנְהִדְרִין דָּף ע"ד ע"א דר' עֲקִיבָא לֹא בָּא לְחַלּוֹק עַל ר' אֱלִיעֶזֶר אֲלֵא לְפָרֵשׁ דְבָרָיו עִי"ש וּבִכְרִיתוֹת דָּף ו' רַשְׁבַּ"ג הִצָּרִי אֵינוֹ אֲלֵא שְׂרָף כְּתַב רַש"י דְלְפָרֵשׁ בָּא (אֲלֵא דְלַדְעַת הַרְמַב"ם רַשְׁבַּ"ג בָּא לְחַלּוֹק עֵינֵי לְהַרְב בְּתֵי כְּנִסְיוֹת דָּף ד"ן בְּעֵינֵינָן זֶה) וְעֵינֵינָן בְּס' חֲדָשׁ מְגִדִים חֲדָשִׁים לִידִידֵי הַרְה"ג אַבְד"ק טַעֲלַעֲפִין יצ"ו בְּכָלְלִים שְׁפָסוּף הַסְפָּר דָּף ד' כְּלָל ג' אוֹת א' מַה שְׁצִינֵן בְּכָלְלִי זֶה וּבְסִפֵּר טְהֵרַת הַמַּיִם בְּקוֹנְטְרִיס שְׁיִוְרֵי טְהֵרָה בְּמַעֲרַכַת הַרִישׁ אוֹת מ"ח וּבְטְהֵרַת הַמַּיִם עֲצָמוֹ בְּמַעֲרַכַת הַמַּיִם בְּכָלְלִים עַל הַמְשַׁנְיּוֹת אוֹת א' דָּף ל"ח ע"ג שְׁקִיל וְטָרִי בְּזֶה וְלֹא יְכוּלְתִי לְהַבִּין דַּב"ק לְפִי שְׁהַסְפָּרִים שְׁנוּשָׂא וְנוֹתָן בְּהֵם אֵין מְצוּיִים אֲצִלִּי: ל"ה) אֲזַלִּינוּ בְּתַר הַשְׁתָּא אוֹ אֲזַלִּינוּ בְּתַר מַעֲיָקְרָא בְּנִדְפָס מַעֲרָכָה זֹו אוֹת שִׁמ"ט צִינְתִּי דְבָרֵי רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּמְקוֹמוֹת שׁוֹנִים דִּישׁ מֵהֵם שְׁנִרְאָה דְאֲזַלִּינוּ בְּתַר הַשְׁתָּא וְיִישׁ שְׁנִרְאָה דְאֲזַלִּינוּ בְּתַר מַעֲיָקְרָא עִי"ש וְעֵינֵינָן עוֹד בְּרַפִּי יוֹסֵף סִי תַקְע"ה אוֹת י"א לְעֵינֵינָן תַּעֲנִית גְּשָׁמִים כְּשֶׁהִתְחִילוּ לִירֵד בְּיוֹם תַּעֲנִיתָם קוֹדֵם חֲצוֹת אִף שְׁלֹא הָיָה כְּדִי שְׁיַעוּר עַד אַחַר חֲצוֹת אֲזַלִּינוּ בְּתַר הַהִתְחִלָּה וְאֵין מְשַׁלִּימִין וְעֵינֵינָן בְּס' שׁו"ת הַד"ר ח"ב דָּף ל"ה ע"ג אוֹת רִי"ד וְבַס' יִלְקוּט הַגְּרִישׁוֹנִי בְּמַעֲרַכַת הַבִּי"ת דָּף ט"ז (ד"ה בְּתַר הַשְׁתָּא): וּבְעֵינֵינָן זֶה כְּתַב לִי יְדִידֵי הַרְה"ג מוֹהֲר"ר לױ יִצְחָק רַאפֶּאפֶּאָרְט מַעֲרִי טְשָׁאָרְטְקָאוּ יצ"ו וְז"ל הִנֵּה בְּחַבּוּרוֹ הַנְּחָמֵד שְׁדִי חָמֵד חֲלָק א' מַעֲרַכַת א' אוֹת שִׁמ"ט מְבִיא כ"ת בְּשֵׁם סִפְר פְּנִי מִשָּׁה אֵי אֲזַלִּינוּ בְּתַר הַשְׁתָּא וְכו' וְכ"ת כְּתַב שֵׁם שְׁפַעַת לֹא מְצָא דְבָרֵי הַגְּמָרָא וְלִי נִרְאָה שְׁהַפְּנִי מִשָּׁה כִּינּוֹן הַגְּמָרָא נְדָרִים דָּף י"א ע"ב בְּעֵי רַמִּי בַר חֲמָא וְכו' וְכַפְשֵׁט דְבָרֵי רַש"י ד"ה אוֹ וְכו' עכ"ד יצ"ו וְהַעֲרַתוּ נִרְאִית נְכוּנָה בְּהַשְׁקָפָה רַאשׁוֹנָה.

אֲמַנָּם הַמְעֵינֵינָן בַּגּוֹף הַסְפָּר יִרְאָה שְׁהֵבִיא כֵן בְּשֵׁם הַפְּנִי מִשָּׁה שְׁנִסְתַּפֵּק לְפִי מַה שְׁפַתְבוּ בְּסִפְרֵי מוֹסֵר בְּשֵׁם הַחֲסִיד בְּעַל חוֹבַת הַלְבָבוֹת שְׁהַמְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע עַל חַבְרֵי הַזְּכִיּוֹת שְׁל הַמְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע נְכַתְבִּים בְּפִנְקָס מִי שְׁדַבֵּר עָלָיו וְהַעֲוֹנוֹת מִי שְׁדַבֵּר עָלָיו נְכַתְבִּין בְּפִנְקָס

המדבר והנה שגגת התלמוד עולה זדון ובתלמיד חכם שגגות פזונויות ולעם הארץ הווי שגגות ויבין יש להסתפק אם יספר עם הארץ לשון הרע על תלמיד חכם ונכתבו חטאי התלמוד חכם בפנקס של עם הארץ יש להסתפק בזה דהא איבעיא להו במס' נדרים אי בתר השתא אזלינן או בתר מעיקרא ואצל התלמיד חכם היו זדונויות ואצל עם הארץ הם שגגות וכו' עיי"ש והמעניין בפסוקים הנ"ל ישר יחזה דלא לכל חקי ודיגי ומשפטי התורה הוא דאיבעיא ליה לרמי בר חמא אלא גבי נדרים במאן דנחית קמיה בשר שלמים לאחר זריקה ונחית נמי בשר פשרה חולין ואמר זה פזה אי אמרינן דדעתיה לאתפוסי בעיקר השלמים (לפני זריקה) ואסור או דעתיה לאתפוסי בשלמים דהשתא (לאחר זריקה) כיעי"ש ואם פן נוכל לומר דבשאר דיני התורה הדין נותן דאזלינן בתר השתא או בתר מעיקרא ורק הקא בדעת הנודר הוא דמספקא לן ואם פן לא היה לו להביא מסוגיא הנ"ל כי אם לתלות הספק במחלוקת הפוסקים בעיקר כלל זה שרשמתי בנדפס: כלל לו איש כי פתיב בקרא דממעטיןו אשה פתבתי בנדפס מערכה זו אות בש"ן איזה כללים בזה עיי"ש והא דאיש ממעט אשה היינו דוקא כי פתיב איש אבל כי פתיב האיש אשה נמי בכלל כ"כ הרב חק"ל בקו"א שבס' ישרי לב במערכת הה' אות ט"ל בשם התוספות בע"ז דף ע"ט והוא ט"ס וצ"ל דף י"ט ע"א ד"ה אשרי דכי פתיב האיש הוא למעט איש אחר ומשום הכי לא ק"ל לש"ס באשרי האיש כדק"ל באשרי איש ולא אשרי אשה וכו' עיי"ש.

ולפי זה נראה דה"ה למה שנתראה מדברי המדרש רבה שהבאתי בנדפס אות גש"ן דמאיש ממעטיןו גר היינו דוקא כי פתיב איש אבל כי פתיב האיש גם גר בכלל דהאיש אינו מיעוטא. ואיש דכתיב בקרא אי ממעט רוח וש"ד הנה הגאון מוהר"ם מלובלין בתשובה סי' קט"ז (קי"ז) פתיב דממעטיןו רוח וש"ד והוא בכלל מה ששנינו על ידי פל העריות מקנין חוץ מעל ידי קטן וממי שאינו איש וכתב מרן חיד"א ביעיר און במערכה זו אות ק"ט שהספימו האחרונים עמו דלא כספר נחלת בנימן דפליג עליה וסיים ודברי ספר חנוכי דרף באהע"ז סי' ו' שלא בדקדוק כאשר ישר יחזו פנימו ממענייני הישועה עכ"ל.

ובכרפי יוסף אהע"ז סי' ו' אות יו"ד הביא מה שכתב מוהר"ם ל הנ"ל וכתב שבתשובה הנזכרת מבואר הטעם לפי שאינו איש ואם פן אף ברצונה מותרת וכן יש סמוך קצת מהא דאמרו בירושלמי פרק קמא דשבת הלכה ג' מעשה בחסיד ששנה אל תאמן בעצמך עד זקנותך אתת חדא רוחא ונסיתיה ושרי תהי ביה אמרה ליה לא תצחק רוח אנא.

והנה דברי הרב חקי דרף הם על מה שכתב מרן בסעף ח' דהנרבעת לבהמה אף שהוא בסקילה לא נעשית זונה ולא נפסלה לפהונה שהרי לא נבעלה לאדם פתיב על זה וכן הנבעלת לרוח או לש"ד אף שפרים ורבים מותרת לבעלה אף על פי שהוא פהן מוהר"ם מלובלין סי' ק"ב וכתוב בהגהה נראה לי שזהו מה שפירש רש"י בפירשת נשא ושכב איש אותה איש פרט לקטן ומי שאינו איש דכוננתו למעט הנבעלת לרוח או לש"ד שפורין בל"א טראכ"ט לכן מסיק רש"י למי שאינו איש עכ"ל.

וכתבתי אני הדל בנדפס אות בש"ן שפננת מרן חיד"א במה שכתב שדברי ספר חקי דרף הם שלא בדקדוק היינו לפי שעיין רואה שמוהר"ם מלובלין עצמו פתיב פן במה ששנינו על ידי פל העריות מקנין חוץ מעל ידי קטן וממי שאינו איש ועתה אין דעתי נוחה לומר

שזו היתה פונתו שאין מטבע הלשון מורה פונה זו אבל פונתו לפי הנראה היא להקשות על הפתוב בהגהה בכוננת רש"י בחומש וממי שאינו איש שבא למעט נבעלת מש"ד או מרוח דאין הדבר פן שהרי רש"י כתב פן משמא דגמרא סוטה דהכי תנו בריש פרק ארוסה על ידי פל העריות מקנין חוץ מן הקטן וממי שאינו איש ומפרשינו בגמרא בדרף כ"ו דמי שאינו איש היינו בהמה וכן הביא הגאון מוהר"ם מלובלין שם סוגיא זו דמי שאינו איש בא למעט בהמה וכתב דמזה אנו למדין דהוא הדין לש"ד נרוח (ומה שהכריח שם דמאיש הוא דממעטינו בהמה שאם לא פן למה ליה לתנא ליתנא למיתני ומי שאינו איש ליתני ובהמה הנה לפי מה שפכת הרב תפארת ישראל שם דאיצטריך למיתני הכי אליבא דר' יוסי דאמר אדני השדה מטמא באהל פאדם (פלאים פרק ח' משנה ה') דמפל מקום אינו איש עי"ש אם פן אין מזה הכרח פמוכין) ולכן מה שפכת בספר חקי דרף דכוננת רש"י במה שפכת ומי שאינו איש היא למעט רוח וש"ד אין דבריו מדוקדקים דודאי מי שאינו איש היינו בהמה אלא דמבהמה נלמוד לרוח וש"ד: והא דמשמע מדברי רש"י דמאיש הוא דממעטינו בהמה ואילו בש"ס דסוטה לא משמע הכי דהא אמרינו התם איש למעט קטן ושאינו איש למעט בהמה משום דאין זנות לבהמה משמע דלאו ממלת איש ממעטינו בהמה וכן הקשו התוספות שם לרבא דאמר יש זנות בבהמה אם פן שאינו איש למעוטי מאי ואי ממלת איש מצינו למעט נמי בהמה מאי קושיא ניא דאף דיש זנות לבהמה הכא מייעטה קרא מאיש אלא מוכח דסברי דמאיש לא ממעטינו אלא קטן אבל בהמה תליא ביש זנות לבהמה או לא וזה היקף מה שגמרא מדברי רש"י הקטן ובהמה ממעטינו מאיש פבר עמד בזה הגאון מוהר"ם מלובלין שם (שפכת מעצמו דמלשון המשנה חוץ מן הקטן וממי שאינו איש משמע דמאיש הוא דממעטינו מי שאינו איש דהיינו בהמה ולא הזכיר מדברי רש"י בחומש דמשמע נמי הכי והוקשה לו מסוגית הש"ס הג"ל) ותירץ איצטריך לילפותא לטעמא דאין זנות בבהמה פי היכי דלא ניא דמפל מקום אסורה לכהן משום זונה וכו' עי"ש.

ולשון הרמב"ם בראשון מהלכות סוטה הלכה ו' שגאמר ושכב איש אותה פרט לקטן ולבהמה שאין אוסרים אותה עליו עכ"ל מורה נמי דמאיש ממעטינו נמי בהמה וכמו שפכת הרב מוהר"ם מלובלין שם אלא דלפי מה שביאר הרב מוהרש"ח (שבתוס' ח' דנשים ברביעי דמסכת סוטה משנה ד') דעת הרמב"ם היא דאיש פי אתי למעט בהמה הוא דאתא דאילו קטן בלאו הכי אימעט פינו דקטן דהכא הוא פחות מכן תשע שנים (לדעת הרמב"ם) אם פן בכל העריות נמי הדין פן ולא איצטריך הכא למעט קטן זה ואף שאין פן שיטת הש"ס דילן דהא אמרינו בש"ס דקטן אימעט מאיש הנה בספרי אמרו ושכב איש אותה פרט לקטן ולבהמה וכלומר דעיקר קרא האיש אתי למעט בהמה וליכא יתורא לקטן והרמב"ם דרכו לתפוס בהספרי ומה גם דהתוספות הקשו על טעם שאמרו בגמרא לכן הכריע הרמב"ם פהספרי אלו תנרף דב"ק.

הנה לכל הדברות מאיש ממעטינו בהמה ולא אתי למעט רוח וש"ד אלא דמסברא הוא דאיכא למימר דהוא הדין לרוח וש"ד פדכתב הגאון מוהר"ם מלובלין ולא פדכתב הרב בחקי דרף בכוננת רש"י דמי שאיצו רוצה לומר רוח וש"ד: ש ומה שפכת הרב מוהרש"ח דבספרי אמרו ושכב איש אותה פרט לקטן ולבהמה הנה עינתני בספרי פרשת נשא פרק ז' ושם פתוב בסגנון אחר וז"ל ושכב איש להוציא את הקטן שאינו איש ע"כ פלשון הנה

בשני דפוסים אשר לפני ולא הונצרה בהמה כלל ונחויז לי לעיין במפרשים על הספרי (בספר ספרי דבי רב למרן מוהרד"ף וכינצא) אף אין מצויים אצלי ולפי הנראה צריך לגרוס בספרי (לפי סיגנון הלשון שלפנינו) להוציא את הקטן ומי שאינו איש שהוא כלשון המשנה דסוטה הנ"ל שמלבד שנכון להתיאמם ויהיו לאחדים.

ועוד דלפי השנוי לפנינו נראה שהוא שפת יתר לומר שאינו וקיה די לומר להוציא את הקטן ואטו בכל מקום שנאמר איש וממעטינו קטן מי איצטריך ליה לתנא לומר שאינו איש הרי אינו אומר אלא להוציא את הקטן ולכן נראה נכון לגרוס בספרי כמו ששנוי במשנתנו חוץ מן הקטן וממי שאינו איש ועוד נכון לומר כן פדי להשוות הגירסאות שבספרי שהרב מוהרש"ח גרס בספרי פרט לקטן ולבהמה ואם נגרוס להוציא את הקטן ומי שאינו איש היינו הך ומי שאינו איש היינו בהמה אבל לפי הגירסא שלפנינו להוציא את הקטן שאינו איש לא הונצרה בהמה כלל ויהיה חילוק בין הגירסאות וכל כמה דמצינו לאשווייניהו הכי עדיף לן: ודע דמל מה שפכתתי בנדפס בזה פתב לי ידידי הג' המפורסם הרב מוהר"ר ברוך עין מח"ס דבר מצוה יצ"ו ונ"ל באות בש"ן פתב (בד"ה ואי) בשם ס' חקי דרף בשם פירוש רש"י איש פרט לקטן ושאינו איש דשאינו איש הוא למעוטי רוח וש"ד.

ואולם בספרי פ"ז הגירסא שאינו איש בלי ני"ו בתחלת מלת שאינו ולפי זה אודא מ"ש הג' הללו עכ"ד יצ"ו וכבר פתבתי למעלה שנהרא נכון לגרוס בספרי פדגרסינו במתניתין דסוטה ומי שאינו איש ומלבד זה איני מבין בעניותי את השגת הרב יצ"ו שהרב בחקי דרף פתב ללמד מדברי רש"י שבחוקש ששרשם פתוח בלשון המשנה דסוטה ואף אם בהספרי לא נשנה ומי שאינו איש כלל או שנשנה כפי מה שהוא לפנינו שאינו איש לא יגרע בזה פח הלימוד מלשון המשנה שזה ליתיה בהכחשה שכן שנו חכמים חוץ מן הקטן ומי שאינו איש דחלילה להעלות על הדעת דיש טעות בלשון המשנה וצריך להיות חוץ מן הקטן שאינו איש שמלבד שרחוק לומר כן ועוד המעיין בש"ס ישר יחזה דהכי גרסינו במתניתין בגירסתינו ומשמע ליה להרב בחקי דרף דמי שאינו איש בא למעט רוח וש"ד אלא שאין דבריו מדוקדקים כמו שפכתתי למעלה ותו לא מידי: ובמה שפכתתי בנדפס באות בש"ן (בד"ה ואיש פי פתיב) בשם הרב קרוב חגיגה סי' נ"ה דף כ"ה ע"ב לחלק במאי דמעטינו קטן מאיש דאינו אלא פי פתיב איש ברישא דקרא ואיש פי יקלל ואיש פי ינאף וכינצא אבל פי פתיב איש ברישא דעניינא ארחה דקרא הוא ולא ממעט אשה וכתבתי שהרב מקנה אברהםב"ב הקיפו בהלכות מרובות שאין לחלק בזה עי"ש.

ועתה ראיתי להרב טהרת המים במערכת הת"י דף ס"ז עמוד ד' אות ד' שציין בזה ספרים רבים שאין מצויים אצלי ולזכות למי שאין בידו ספר היקר הנ"ל אעתיק פה את דב"ק ונ"ל. כל היכא דכתיב בתחלת הפסוק ואיש הוא ולא אשה אבל אם לאחר שתי תיבות נאמר איש הוי בין איש בין אשה קרוב חגיגה דף נ"ה ע"ב ועיין לימודי השם לימוד כ"ג פני מבין ח"ב דף ל"ג פסא אליהו סי' תרצ"ה סק"ה ברפי יוסף שם סק"ח בין שמועה דף קכ"ב ע"ב וע"ג רא"ם בפכרשת משפטים בד"ה לפי שנאמר מטה שמעון סי' ל"ה בני משה מאגאר דף פ"ו מסוף ע"ב תחלת חכמה שער א' כלל י"א ובחידושי על השלחן ערוך סי' תרצ"ה ס"ק מ"ה עכ"ל: ל"ז) איסורי תורה אי איכא משום גזרה

בַּנְדָּפִס מְעַרְכָה זו אוֹת קכ"א הָאֲרַכְתִּי קִצַּת בְּנֵה עי"ש וּגְאוֹן עֲזִינוּ בִּס' הָעֵמֶק שְׁאֵלָה יצ"ו
בְּפִרְשֵׁי מִטּוֹת שְׁאֵלְתָא קל"ז אוֹת ב' בִּיָּאָר לְדַעַת רַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׁאֵלְתוֹת דְּמ"ש בִּש"ס לֹא
אָסְרָה תוֹרָה אֶלָּא קְדֻרָה בֵּת יוֹמָא הֵיִינוּ שְׁלֵא אָסְרָה דְּבַר הַמִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ אֲבָל לְבַשֵּׁל בָּהּ
לְכַתְחֵלָה מִן הַתּוֹרָה צְרִיכָה הַכָּשֵׁר מְשׁוּם גְּזֵרָה דְּבֵת יוֹמָא וְנִכְלָל בְּקִרְא דְּוַהֲבַדְלָתָם בֵּין
הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וְכו' עי"ש דב"ק.

וְהוּא מְסַפֵּים לְדַעַת הַרְבָּנִים שֶׁהִבְאֵתִי בְּפָנִים דִּישׁ אִיסוּרֵי תוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה גַם בְּשִׁדְי
חֻמַּד בְּמַעַרְכַת הַתִּי"ו אוֹת ט"ו הִבְאֵתִי דְּבַרֵי הַרְבַּ שְׁפָתֵי חֻכְמִים בְּפִרְשֵׁי מְצוֹרַע (י"ד ל"ו)
דְּמַתְבָּאָר דִּס"ל דְּאָסְרָה תוֹרָה מְשׁוּם חֻשְׁשׁ עי"ש.

וְעִיִּין שָׁם בְּמַעַרְכַת הַכַּ"ף אוֹת קי"ט (בד"ה וְמָה לְשִׁדְחָה) וְכֵמָה שֶׁהִבְאֵתִי בַּנְדָּפִס דִּישׁ
מְפָרְשִׁים מ"ש ר' יוֹחָנָן דְּחֻצֵי שְׁיַעוֹר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם דְּחֻצֵי לְאִיצְטְרוּפֵי פִירוּשׁוֹ
דְּחֻצֵי שְׁיַעוֹר שְׁמָא יֵאֵכֵל עוֹד תוֹף פְּדֵי אֲכִילַת פֶּרֶס וְיִשְׁלִים לְכַשְׁיַעוֹר וְכו' עי"ש (בד"ה וְכֵדִין
חֻצֵי שְׁיַעוֹר רְאִיתִי לִידֵידי הַגְּאוֹן מוֹהֲרֵש"ך יצ"ו בִּס' בְּנִין שְׁלֵמָה סִי' מ"א שֶׁהִקְשָׁה לְדַעַת
הַרְמְב"ם וְדַעַמְיָה דְּחֻמְרֵי הַסְּפָקוֹת מְדַרְבָּנָן אֲבָל מִן הַתּוֹרָה סְפָקָא דְּאוֹרֵיִיתָא לְקוֹלָא א"כ
לְמָה חֻצֵי שְׁיַעוֹר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם דְּחֻצֵי לְאִיצְטְרוּפֵי הֲלֵא אִינוּ אֶלָּא סְפָק וְהַתּוֹרָה
לֹא חֻשְׁשָׁה לְסְפָק עי"ש (בד"ה וְלַעֲגִין מָה שְׁפָתְבָנוּ) וְתִמָּה בְּעֵינֵי דְדָמֵי פְּנֵמָא דְרַב כְּמָאן
דְּלֹא יָדַע דְּלֹא זֹו בְּלִבְד ח"ש אָסְרָה תוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה כִּי עוֹד לָנוּ כְּמָה דִּינֵי הַתּוֹרָה
שְׁאִיסוּרֵן מְשׁוּם גְּזֵרָה כְּמוֹ שֶׁהִבְאֵתִי שָׁם בִּס"ד וְקוֹשְׁיָתוֹ יֵשׁ לִיִּישׁב לַעֲנ"ד דְּאָף דְּהַתּוֹרָה
הַקְּדוּשָׁה אָסְרָה לָנוּ כְּמָה דְּבָרִים מְשׁוּם סִיִּיג וְגָדָר וְגְזֵרָה שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי אִיסוּר חֲמוּר מִמֶּנּוּ
בְּכָל זֹאת כְּמָה שְׁאִיסוּרָה לָנוּ לֹא הִיָּתָה כְּפֻנַת נוֹתֵן הַתּוֹרָה בְּרוּף הוּא לְאָסוּר אֶלָּא הַדְּבָר
עֲצָמוֹ שְׁפִידוּע לָנוּ שֶׁהוּא הוּא אֲבָל לֹא הַדְּבָר שֶׁהוּא מְסוּפֵק לָנוּ בּוֹ אִם זֶהוּ מָה שְׁאִיסוּרָה
תּוֹרָה אוֹ לֹא וְהֵם עֲנִינִים חֲלוּקִים לַעֲנ"ד וּמְלִבְד הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִבְאֵתִי בַּנְדָּפִס דְּמוּכַח דְּאִיפָא
אִיסוּרֵי תוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן מְהֵא דְּתַנְיָא בִּפ"ק דַּע"ז דָּף ו' ע"ב ר' נֶתָן אוֹמֵר
מִנִּין שְׁלֵא יוֹשִׁיט אָדָם כּוֹס יַיִן לְגִזִּיר וְאֲבָר מִן הַחֵי לְבָנֵי נַח שְׁנַאֲמַר וְלַפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן
מְכֻשׁוּל וּפִירֵשׁ"י שְׁמָא יָבֵא לְשִׁתּוֹתוֹ וְכו' כִּי הַתּוֹס' וְהֵרָא"ש שָׁם שְׁמָא יִשְׁפַח גְּזִירוֹתוֹ וְכו'
עי"ש הֵרִי דְּאָסְרָה תוֹרָה לְהוֹשִׁיט כּוֹס לְגִזִּיר מְשׁוּם שְׁמָא.

וּבְמִסְכַּת בְּבֹא מְצִיעָא דָּף ע"ה ע"ב אֲמַרִּין כָּל הַמְּלָנָה מְעוֹתֵיו בְּלֹא עֵדִים עוֹבֵר בְּלַפ"ע
לֹא תִמ' מְשׁוּם חֻשְׁשׁ שְׁמָא יְכַפֵּר וּמְשַׁמֵּע מְדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים דְּמַדִּינָא אָסוּר מְדְאוּרֵיִיתָא
לְהַלּוֹת בְּלֹא עֵדִים כְּמוֹ שְׁפָתְבֵי בְּמַעַרְכַת הַלְמ"ד אוֹת ל"ו עי"ש וְהַרְמְב"ם בְּסוּף הַלְכוֹת
תְּמוּרָה פָּתַח וְז"ל אַעפ"י שְׁפָל חֻנְקֵי הַתּוֹרָה גְּזֵרוֹת הֵם וְכו' רְאוּי לְהַתְבַּוֵּן בְּהֵן וְכָל מָה
שְׁאֵתָה יְכוֹל לִיתֵן לּוֹ טַעַם תֵּן לּוֹ וְכו' יִרְאֵה לִי שְׁזָה שְׁאֵמֵר הַפְּתוּב וְהִנֵּה הוּא וְתִמּוּרְתוֹ
יְהִיָּה קוֹדֵשׁ בְּעִנְיָן שְׁאֵמֵר וְאִם הַמְּקַדִּישׁ יִגְאֵל אֵת בֵּיתוֹ וְיִסַּף חֲמִשִּׁית כְּסָף עֶרְכָּה עֲלֵיו יִרְדֵּה
תּוֹרָה לְסוּף מַחְשָׁבַת הָאָדָם וְקִצַּת יִצְרוּ הָרַע שְׁטַבַּע שֶׁל אָדָם נוֹטָה לְהַרְבּוֹת קִנְיָנוֹ וְלַחוּס
עַל מְמוֹנוֹ וְאַעפ"י שְׁנֹדֵר וְהַקְּדִישׁ אֲפֻשֵׁר שְׁחֹזֵר בּוֹ וְיִפְדֶּה בְּפָחוֹת מְשִׁיבּוּיֵי מְרָה תּוֹרָה אִם
פְּדָה לַעֲצָמוֹ יוֹסִיף חוֹמֶשׁ וְכֵן אִם הַקְּדִישׁ בְּהֵמָה קְדוּשַׁת הַגּוֹף שְׁמָא יִחְזוֹר בּוֹ וְכִינּוּן שְׁאִינוּ
יְכוֹל לְפַדּוּתָהּ יִחְלִיפָנָה בְּפָחוֹתָהּ מִמֶּנָּה וְאִם תִּתֵּן לּוֹ רְשׁוּת לְהַחְלִיף הָרַע בִּיפָּה יִחְלִיף הִיפָּה
בְּרַע וְיֵאמֵר טוֹב הוּא לְפִיכָּה סְתָם הַפְּתוּב בְּפָנָיו שְׁלֵא יִחְלִיף וְקִנְסוֹ אִם הִחְלִיף וְאֵמֵר וְהִנֵּה
הוּא וְתִמּוּרְתוֹ יְהִיָּה קוֹדֵשׁ וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים כְּדֵי לְכוּף אֵת יִצְרוֹ וּלְתַמְנֵן דַּעוֹתֵיו וְרַב דִּינֵי

התורה אינם אלא עצות ב מרחוק מגדול העצה לתמן הדעות ולנישר כל המעשים וכן הוא אומר הלא כתבתי לה שלישים במועצות ונדעת להודיעה קשט אמרי אמת עכ"ל הזהב.

הנה פתב מפנרש בטעם שתי מצות הללו שהן גופי תורה שהן משום גזרה ומדברי הרמב"ם הללו למד הרב שואל ומשיב במהדורא קמא ח"א סי' ר"ל דמה שאסרה התורה ליקח שחד אף לדון דין אמת הוא משום גזרה שמה יבא להטות את הדין וכתב בזה לחלק בין ישראל לכו נח עי"ש שמעת מינה דהתורה הקדושה אוסרת משום גזרה וכל זה הנה בהעלם עין גאון בדורנו מוהר"ר יואל אשכנזי אבד"ק זאלטשוב בשו"ת מוהר"י אשכנזי חלק יו"ד סי' ט"ל שהביא מחלוקת הפוסקים באיסור סחורה בדברים האסורים באכילה אם הוא מדאורייתא.

וכתב דיש לעיין להסוברים שהוא מן התורה אם הוא מגזרת הפתוב כמו שיש דברים האסורים גם בכל הנאות לגמרי ויש שהתירה התורה בהנאה רק נשאר איסור בסחורה והוא מחקי התורה בלי טעם וסברא או שהוא מטעם גזרה דילמא יבא לידי אכילה וסיים אמנם לא מצינו בדאורייתא שום גזרה וכל הגזרות מדברי סופרים הן אלא דאם פן באנו למחלוקת ר' יהודה ור' שמעון אי דרשינו טעמא דקרא וקיי"ל דלא דרשינו טעמא דקרא פי אם בדבר המפנרש הטעם בתורה עיין בלחם משנה פ"ג מהלכות מז"ל (מלנה ולנה) ועל פרחין מצד גזרת הפתוב אמינו עלה כדדרש בירוש' בסופרי מקרא ושקץ יהיו לכם וכו' אלו תוד"ק בזה.

והוא תימה שלא זכר שר שיש לנו כמה גופי הלכות מדאורייתא שהן משום גזרה ואם פן אין לנו הכרע להסוברים שהוא איסור תורה שהוא מגזרת הפתוב פמוכין: וראיתי בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קל"א שכתב הרב השואל ולא זכיתי להבין דבריו דנדאי גותן טעם לפגם אסור לכתחלה והוא מדרבנן ומדאורייתא שרי לגמרי וכן הוא בגמרא גזרה שאינה בת יומא אטו בת יומא וכן משמעות כל הפוסקים ואם נדחוק ונאמר מה שאמרו בגמרא גזרה היינו מדאורייתא אף דמצינו בדאורייתא חילוק בין דיעבד בין לכתחלה דהיינו למצנה ולא לעכב אבל משום גזרה אסור לכתחלה מדאורייתא לא מצינו והוא דחוק גדול עכ"ל והגאון המחבר לא השיב לו על אשר החליט לומר דלא מצינו איסור מן התורה משום גזרה ואנכי לא ידעתי אמאי שתיק ליה מר בהא ונהרי מצינו כמה איסורי תורה משום גזרה כנז"ל: והנה על מה שכתבתי בנדפס בענין זה כתב אלי ידידי הרב הג' מוהר"ר אברהם יצחק הלוי ביליווייס דומ"ץ בבריסק יצ"ו וז"ל וכתבתי לפני כת"ר אמרתי אעלה עם הספר דבר אחד אשר הורו והגו רעיוני בעת הלכתי לטייל בין ערוגות שדי חמדתו.

הנה כבוד תורתו בספרו הבהיר חלק הפללים מער' האל"ף אות קכ"א העמיק עיונו הוד והרחיב אמרותיו הטהורים בענין איסורי תורה אי איכא משום גזרה. צלל במים אדירים והעלה בידו כל דברי רבותינו ראשונים ואת אחרונים האמורים בענין זה.

ופתח דברו יאיר בדברי הרשב"ץ בתשובה דכל גזרה דרבנן היא. ובמאן דפתח סיים בדברי הרשב"ץ בספרו יבין שמועה דס"ל דאסרה תורה משום גזרה אי לזאת כבוד

הד"ג שְׁוִייה לְהַרְשֵׁב"ץ הַדְרָנָא וְלֹא עֵמֵד טַעְמוּ בּוּ וְהִלְכָה זֹה הָעֵלָה כְּבוֹדוֹ בְּמִסְקָנָתוֹ דְּאִיכָּא אִיסוּר תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה.

ולענ"ד יֵשׁ לְהִבְיָא עוֹד רְאִיָּה לְזֵה מִמַּש"כ הַתּוֹס' בַּע"ז ד' ו' ע"ב ד"ה מַּנִּין דְּהָא דְּאִיסוּר לְהוֹשִׁיט כּוֹס יַיִן לְנִזִּיר הוּא מְשׁוּם שְׂמָא יִשְׁפַח נְזִירָתוֹ וּכ"כ הָרַא"ש שֵׁם וְהַרִיטְב"א בַּח' ע"ש וְהֵתֵם אִיסוּרָא דְּלַפְנֵי עוֹר דְּאוֹרְיִיתָא הוּא חֲזִינָן דְּאִסְרָה תּוֹרָה מְשׁוּם שְׂמָא יָבֵא לִידֵי תַקְלָה.

וְעוֹד נִלְע"ד דְּלִפֵּי דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"ץ בַּס' יָבִין שְׂמוּעָה שְׂפַתְב דְּאִסְרָה תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה וְלֹא גִזְלָג"ז כְּמוֹ שְׁהִבְיָא הַד"ג יֵשׁ לְיִישָׁב גַּם דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"ץ בְּתַשׁוּבָה שְׂלֵא יִסְתְּרוּ אֶהְדְּדֵי וְגַם יֵשׁ לְיִישָׁב בְּהוּ שְׂאָר דְּוִכְתֵּי דְּמוֹכַח מִדְּבָרֵי הָרַאשׁוּנִים ו"ל דְּלֹא אִסְרָה תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה דְּלִפֵּי דְּבָרֵי אֲנָן לֹא אֲמַרִי דְּאִסְרָה תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה רַק בְּגוֹנוֹנָא מְמַש דְּאִיכָּא לְמִיחַש לְהַד תַּקְלָה דְּגְזֵרָה תּוֹרָה אֲמַטוּלְתָה כְּגוֹן בְּחַמְצ דְּאִסְרָה תּוֹרָה בַּב"י וּב"י מְחַשֵּׁש דְּאִתִּי לְמִיכָל.

הָרִי גִילְתָּה תּוֹרָה בְּהִדְיָא דְּהִיכָּא דְּלִיכָּא לְמִיחַש כְּגוֹן בְּחַמְצ שְׁל אַחֲרִים וְשֵׁל גְבוּה דְּבָדִיל מִנִּי כְּוִלִי שְׂתָא אִינוּ עוֹבֵר בַּב"י וּב"י. וְכֵן בְּהָא דְּאִסְרָה תּוֹרָה לְהוֹשִׁיט כּוֹס יַיִן לְנִזִּיר לֹא אִסְרָה רַק בְּנִזִּיר דְּאִיכָּא לְמִיחַש לְשְׂמָא יִשְׁתָּה אַבְל בְּשְׂאָר אִיסוּרִין דְּבָדִיל מַנְיָהוּ לֹא אִסְרָה תּוֹרָה לְהוֹשִׁיט בְּסַתְמָא רַק כְּשִׂיּוּדָע בְּנִדָּאֵי שְׂיַעֲבֹר עַל הָאִיסוּר וּכְמַש"כ הַתּוֹס' דַּע"ז הַנְּל' וּבְהָא דְּאִתְּוִן ל' דְּהַתּוֹרָה עֲשֵׂתָה סִיגָּ בְּנִזִּיר וּבְנִדָּה הֵתֵם בְּכּוּלְהוּ גְּוֹנֵי גְּזֵרָה כִּיּוֹן דְּלִיכָּא גְּוֹנָא כְּלָל דְּלֹא יֵהָא שְׂיָיָה לְמַגְזֵר.

דְּכָכָל נִזִּיר הָאוּכַל חֲרַצְנִים אִיכָּא לְמִיחַש שְׂמָא יִשְׁתָּה יַיִן. וּבְכָל הַנּוֹגַע בְּנִדָּה יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמָא יָבֵא עַלִי וּכ"ה בְּכָל הִנְהוּ מִלִּי דְּאֲמַרִי דְּאִסְרָה תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזֵרָה מִשָּׂא"כ בְּהָד דְּפָרִישַׁת כַּה"ג מְבִיתוֹ שְׂמָא תַמְצָא אֲשֵׁתוֹ סַפְק נִדָּה דְּהֵתֵם אִיכָּא לְאֲשְׁכּוּחֵי גְּוֹנָא דְּלִיכָּא לְמִיחַש כְּלָל כְּגוֹן בְּהִתְהָא אֲשֵׁתוֹ יוֹשְׁבַת עַל דָּם טוֹהֵר יַעו' בַּתּוֹס' רַעַק"א זַצ"ל לְמַשְׁנִיּוֹת פ"ק דִּיּוֹמָא אוֹת ד'.

וּבְמַש"כ הַמַּגִּיָּה שָׁם וְהַתּוֹרָה לֹא גִילְתָּה כְּלָל דְּבְמִקּוּם דְּלִיכָּא לְמִיחַש לֹא נִבְעֵי פְרִישָׁה וְא"כ הָאִיָּה נּוּמָא דְּמִדְּאוֹרְיִיתָא חֲיִישִׁי לְהָא דְּשְׂמָא תַמְצָא אֲשֵׁתוֹ סַפְק נִדָּה גַם בְּמִקּוּם דְּלִינָא חַשֵּׁש מְשׁוּם לֹא פְלוּג וְהָרִי גִזְל"ג לֹא גְּזֵרָה תּוֹרָה וְגַם אִין לּוֹמֵר דְּמִדְּאוֹרְיִיתָא בְּאַמַּת לֹא חֲיִישִׁינָן רַק הִיכָּא דְּאִיכָּא לְמִיחַש.

וְהִיכָּא דְּאִין לְחוּשׁ לֹא בְעֵי פְרִישָׁה מַה"ת דְּהָא קָרָא סַתְמָא כְּתִיב דַּכָּה"ג בִּיּוֹה"כ בְּעֵי פְרִישָׁה וּמִנ"ל לְמִימֵר דְּטַעְמָא דְּרַחֲמָנָא הוּא מְשׁוּם גְּזֵרָה וְעִי"ז נִחְלַק בְּדִינָא דְּבְמִקּוּם דְּאִין לְחוּשׁ לֹא בְעֵי פְרִישָׁה וְהִלָּא דְּבָר זֶה תְּלִי בְּפִלּוּגְתָּא דְּר"ש וְרַבָּנָן אִי דְּרִשִׁינָן טַעְמָא דְּקָרָא בַּכָּה"ג אוּ לֹא.

וְעִינָן תּוֹס' סוּטָה ד' י"ד ע"א ד"ה כְּדִי א"ו מִדְּאֲמַרִי סַתְמָא שְׂמָא תַמְצָא אֲשֵׁתוֹ סַפְק נִדָּה וְלֹא מְחַלְקִינָן כְּלָל בֵּין גְּוֹנָא דְּאִיכָּא לְמִיחַש לְגוֹנָא דְּלִיכָּא לְמִיחַש וְגַם לֹא תְלִינָן לְהַ בְּפִלּוּגְתָּא דְּר"ש וְרַבָּנָן ש"מ דְּגְזֵרָה זֹה לֹא הָוִי רַק דְּרַבָּנָן.

והם גזרו בכל גונו משום לא פלוג. וא"ש דברי הרשב"ץ: וכן יש ליישב עפ"י דבר האמור דברי התוס' גטין ד' ל' ע"ב שהביא כבוד תורתו ועוד שאר דוכתי דמוכח מינייהו דלא אסרה תורה משום גזרה.

ומפני יראת הכבוד יהי דברי מעטים: אף ק"ל בדברי מרן הכ"מ שכ' דטעמא דאסרה תורה לבשל בשור בחלב הוא משום שלא יבא לאכול (כבוד הדר"ג פתב שדברי הכ"מ האלו פשפש ולא מצא אי מקום כבודם).

והנה הנם בהלכות טומאת מת פ"א ה"ב. ובס' שמן המשחה נרשם בטעות פ"ז) דא"כ אמאי אסרה תורה לבשל חלב בחלב וכו' ובילה בחלב וכדאיתא בחולין ד' קי"ג ע"ב גדי לרבות את החלב גדי לרבות את המתה.

והלא חלב ובילה בדיל מהן מחמת איסור וליכא למיחש שפא יבא לאכול. וכמו שלא גזר רחמנא לעבור בב"י וב"י גבי חמץ של אחרים ושל גבוה מה"ט וצ"ע: ומה שהביא כבוד הדר"ג מדברי התוס' יבמות ד' מ"ק (בדפוס נדפס בטעות ד' צ"ח) לענ"ד יש לומר דלכך ס"ל להתוס' דלהריב"ן לא הוי רק דרבנן.

דהתם אם העבד ינסף יינו אפתי לא עביד הישראל שום איסור ורק דחיישינן שפא יבא לשותות אס"פ וישתה יין נסוף וזה הוי כמו תרי חששות דליכא למימר דגזרה תורה בשביל הכי: ומה שכתב עוד הדר"ג מדברי התוס' נזיר ד' כ"ה לא זכיתי להבין מה זו הוכחה דמש"כ התוס' דבשבועות משמע דלא הוי רק דרבנן לאו מלישנא דגזרה קאמרי הכי רק מדנקט הש"ס לאסר פפרה ולא נקט לאסר ניתוק.

דגם אם נאמר דלאסר פפרה מדאורייתא אסור להקריבו עולה משום גזרה דלפני פפרה אפתי תיקשה ק"ו הש"ס בשבועות שם וליקרב היא גופא עולה לאסר ניתוק. דלאסר ניתוק הא שרי מדאורייתא להקריבו עולה והו"ל להש"ס לשנויי ע"ז גזרה לאסר ניתוק אטו לפני ניתוק ומדנקט הש"ס לאסר פפרה ולא לאסר ניתוק משמע דהיינו לאסר פפרה היינו לאסר ניתוק דתרונייהו אסירי מדרבנן כנלע"ד.

וכן מתבאר בהד"א מדברי התוס' שם ד"ה אשם עי"ש. אבל לעולם קושטא קאי כדחז"ל דאיכא איסור תורה משום גזרה.

וכמסקנת הדר"ג: ובהיותי עומד לפני אדוני אמרתי להציע לפניו עוד דבר אחד השנינו לענין הנ"ל מה שעלה במצודתי בעה"י לפרש דברי התוס' בדבור ראשון ממס' פסחים. אשר לפי קוצר דעתי דבריהם תמוהים מאד אב"א סברא ואב"א גמר' וז"ל שם ונזיר גמי איסורי שרי לאחריני עכ"ל, ועי"ש במהרש"א מה שהקשה בזה דמאי ק"ל מנזיר והא לא הוי איסור הנאה והגיה בדבריהם ונדר במקום ונזיר ועי"צל"ח ואור חדש מ"ש בזה.

ולקוצר רוחי דברי התוס' בזה תמוהים מאד שתיקצו דלכך לא גזרו בנזיר שפא יאכל הואיל ואיסורי שרי לאחריני והלא זה הדבר נותן טפי לגזור בשבילו פינון דשרי לאחריני וכו"ע אפילי לי לא בדיל מיני' ואתי למיכל.

ואם פונתם לומר דהואיל וקיל איסורי דשרי לאחריני לא גזרו בי טפי הול"ל דהואיל ויש היתר לאיסורו דאי בעי מיתשל עליה ויאכלנו בהיתר לא גזרו דילמא אתי למיכלי באיסור.

ועוד שכלא דבריהם הם הפך סוגיא ערוכה ביומא ד' י"ד ע"א דאמרי התם הכי השתא התם פיון דיוה"כ הוא דכו"ע לא אכלי הוא נמי לא אתי למיכל הכא דכו"ע אכלי הוא נמי אתי למיכל. ע"כ מבואר להדיא דטפי יש לגזור דלמא אתי למיכל בדבר דאסורי שרי לאחריני מהיכא דלא שרי לאחריני ותמהני מאד על מה שלא העיר בזה שום א' מהמפרשי ז"ל.

ע"כ לולא דברי רבותינו האחרונים ז"ל שלא פירשו פן הי' נלע"ד לומר דהך ונזיר נמי כו' שפיתבו התוס' לאו קושיא היא שהקשו דאמאי לא גזרו בנזיר שמא יאכל אלא אדברא מזה הביאו ראי' לדבריהם הקודמים דגזרו בחמץ שמא יאכל פיון דלא בדיל מינ' והוא עפ"י דברי התוס' בע"ז שהבאתי למעלה דלכך אסור להושיט פוס יין לנזיר פיון דכו"ע חמרא שתו חיישינן שמא ישפח נזירותו ומצינו ג"כ הרחקה לגבי נזיר וכדאמרי בעלמא לך לך אמרי נזירא וכו'.

והיינו טעמא פיון דאיסורי שרי לאחריני חיישי' שמא יאכל. וזה פונת התוס' פאן שפיתבו תחלה דבחמץ גזרו שמא יאכל פיון דלא בדיל מינ' פולי שתא ולא דמי לבב"ח וערלה כו' ואיסור דנזיר נמי דאשפחן בי דגזרו שמא יאכל לא דמי לבב"ח ושאר איסורים הואיל ואיסורו שרי לאחריני כנלע"ד עכ"ד יצ"ו.

ולא יכולתי לעיין בדבריו פעת ואפריון נמטייה שהודיעני מקום פבוד דברי מרן כ"מ אשר גם בנדפס במערכת הבי"ת אות כ' (בד"ה וראה זה) פתבתי שלא מצאתי דברי מרן כ"מ בזה.

והרב הנ"ל יצ"ו הראנו שהם בפרק א' מהלכות טו"מ גם ידידי הגאון מוהר"ר שלמה פירעזש אבד"ק ליאדי יצ"ו פתב לי בזה וז"ל בספרו הקדוש חלק הפללים מערכת האל"ף אות קכ"א ד' כ"ב ע"א בד"ה וכתב הרב שמן המשחה וכו' פתב כת"ר הי"ו וז"ל ומ"ש בשם מרן פספ משנה בפרק ז' מהלכות טומאת מת עיינתי שם וגם בפ"ט מהלכות מאכלות אסורות ולא ראיתי מ"ש דבישול אסרה תורה משום גזירה עכ"ד וכזה השיג כת"ר הי"ו שם במערכת הבי"ת אות כ' ד' כ"ח עמוד רביעי על הרב הפליץ שהובא בספר ישרי לב וכתב שם כת"ר הי"ו וז"ל ומה שפתב בשם מרן פספ משנה בפרק ה' מהלכות פעת לא מצאתי וכו' עכ"ד ואני עני מצאתי זאת מפונש בכסף משנה בהלכות טומאת מת בפרק א' הלכה ב' עיי"ש היטב ובס' שמן המשחה ובס' ישרי לב נפל ט"ס בדפוס וצ"ל בפרק א' מהלכות טומאת מת וברור עכ"ד.

יצ"ו וכן פתב לי ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו והבאתי דבריו בקונטרס זה במערכת הבי"ת אות י"ט עי"ש: והשגתי עתה (נזר"ת) ספר יקר תבואות השדה ח"ב לגאון בדורנו אבד"ק האנשאווויטש וכעת אבד"ק באניהאד מוהר"ר אליעזר דאיטש יצ"ו וראיתי שם בשער המועדים שער ו' ד"ף פ"ז עמד וימודר אר"ש טובה ורחבה בדיני תוספת מחול על הקודש בין למלאכה בין לעינוי אם הן מדאורייתא ובדעות הראשונים בעניינים אלו

ויסוד דְּבָרָיו הֵלֵא הוּא וְהִיָּה בְּהַנִּיחַ הַנְּחָה סוּבְרַת דְּאַף אִם נֹאמַר דְּתוֹסְפוֹת מִן הַתּוֹרָה אֵינוֹ אֱלָא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי מְכַשׁוּל בְּעֲצוּמוֹ שֶׁל יוֹם וְאַף דְּלֹא דְרָשִׁינוּ טַעְמָא, דְּקָרָא מְּקוֹם בְּדָבָר תְּמוּהָ דְרָשִׁינוּ.

עֵינֵינוּ יָבִין שְׁמוּעָה כָּלֵל שִׁי"א וְעֵיקַר תּוֹסְפֹת הוּא דְּבַר תִּימָה דְּמַהִיכָא תִּימֵי לְהַצְרִיף תּוֹסְפוֹת מְּחֻל וְשִׁפִּיר דְרָשִׁינוּ טַעְמָא וְאַשְׁפָּחוּ גְזֵרָה בְּדֹאוּרֵייתָא שְׁהָרֵי יְחֻד לְעֲרִיּוֹת אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם גְּזֵרָה שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי עֲרֻנָה עֵינֵינוּ חִינּוּף סִי' קפ"ח וְכֵן יֵשׁ לֹאמַר בְּתוֹסְפֹת וְכו' וְעַל פִּי זֶה יֵשׁנוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְשִׁבְחָ לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם (לְפִי מַה שְׁיִיחָסוּ בְּדַעְתּוֹ הַרְבֵּה פּוֹסְקִים) דְּמַחְלַק לְעַנְיָן תּוֹסְפֹת בֵּין עֵינֵינוּ לְמִלְאכָה וְהִיָּה טַעְמוֹ דְּלַעֲנָן אֲכִילָה שְׁנַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאַוָּה שִׁפִּיר אֲמָרִינוּ שְׁצִינּוֹתָה הַתּוֹרָה אֲ שְׁלֵא סִשְׁלֵא יִכְשָׁל בְּגוּף הָאִיסוּר אֲבָל מִלְאכָה שְׁאִין מִתְּאַוָּה לָהּ לֹא עֲשֵׂתָה תּוֹרָה הַרְחַקָה וְכו' וְאַחַר שְׁהֶאָרִיף וְצָלַל בְּמִים אֲדִירִים וְהֶעֱלָה פְּנִינִים מְזֵהִירִים כְּתַב בְּאוֹת י"ב דְּאַף לְהַסוּבְרִים דִּין תּוֹסְפֹת בֵּין בְּעֵינֵינוּ בֵּין בְּמִלְאכָה מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לֹאמַר שִׁפִּיר דְטַעַם הַתּוֹסְפֹת מִשּׁוּם גְּזֵרָה וְלֹא סְבָרֵי לְחַלְקָא בֵּין עֵינֵינוּ דְנַפְשׁוֹ מִתְּאַוָּה לְמִלְאכָה וְסְבָרֵי דְהַתּוֹרָה גְזֵרָה בְּכָל גְּוֹנָא אִף בְּמִלְאכָה נְמִי אֵלּוּ תוֹרְרָא דב"ק הַצְרִיכִים לְעֵינֵינוּ.

וְאֵין לְתַמְוָה עַל הַגְּאוּן יצ"ו שְׁלֵא מְצָא מְצוּהָ שְׁבַתְּוָה שְׁהִיא מִשּׁוּם גְּזֵרָה כִּי אִם אִיסוּר יְחֻד וְהוּא בְּאַחַד וְאֵילוּ אֲנִי יָד עֵינֵינוּ אֲשַׁכְּחָנָא טוּבָא עַל אַחַת כְּמָה כְּמִבְּנוֹאָר בְּכָל הַפְּתוּב לְחִיּוּם בְּנִדְפָס וּבְקוֹנְטְרִיס זֶה לְפִי שְׁלֵא יִיחַד מְלִאכְתּוֹ וְלֹא נְחִית לְהֵאֵי כְּלָלָא וְרַק לְדוּגְמָא קֹאֲרֵי חֲדָא וְלֹא כִּי רוּכְלָא וְכָל עֲצָמוֹ לֹא בָּא אֱלָא לֹאמַר שְׁאִינוּ מוֹקְצָה מִן הַדַּעַת לְפָרֵשׁ דִּינֵי הַתּוֹרָה מִשּׁוּם גְּזֵרָה כְּדֹאשְׁפָּחוּ בְּיְחֻד וּמַה לִּי חֲדָא וּמַה לִּי טוּבָא: אִף בְּזֹאת תְּמִיָּה לִי קֶצֶת בְּמָה שְׁכַתְּבִי בְּשֵׁם הַרְבַּ הַחִינּוּף בְּסִי' פק"ח דְטַעַם אִיסוּר הַיְחֻד לְעֲרֻנָה הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה וְלִי הַדֵּל אֵין הַכְּרַח מְדַבְּרֵי שְׁפּוֹנְתּוֹ מִשּׁוּם גְּזֵרָה וְהֵא לָהּ לְשׁוֹנוֹ וְעוֹד אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמְצוּהָ זֹו שְׁאָסוּר לְהַתְּיַחַד עִם כָּל הַעֲרִיּוֹת דְּבַר תּוֹרָה בֵּין יְלֵדָה בֵּין זְמַנָּה שְׁהִיְחֻד לְגַלוֹת עֲרֻנָה הוּא יְגֵרוּם עכ"ל וְכּוֹנְנָתוֹ בְּזֶה עַל דְרָף שְׁכַתְּבִי לְמַעְלָה בְּתַחֲלַת הַסִּימָן עַל הַקִּירוּב לְעֲרֻנָה שְׁמָה שְׁאָמְרָה תּוֹרָה לֹא תִקְרַבוּ לְגַלוֹת עֲרֻנָה כְּאֵילוּ אֲמָרָה לֹא תַעֲשׂוּ שׁוּם קוֹרְבָה שְׁהִיא הַגּוֹרְמַת וְהַמְּבִיאָה לְאָדָם לְגַלוֹת עֲרֻנָה עכ"ל.

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁפּוֹנְתּוֹ שְׁהַדְּבָר בְּרוּר קְרוּב לְנֻדָּאֵי שְׁיָבֵא לִידֵי גִילוּי עֲרֻנָה עַל יְדֵי הַקְרִיבָה וְהַיְחֻד וְאֵין זֶה בְּגֵדָר גְּזֵרָה וְאִם כֵּן אֲ מִזָּה רְאִיָּה דִּישׁ אִיסוּרֵי תּוֹרָה מִשּׁוּם גְּזֵרָה וְיֹוֹתֵר נְכוּן הִיָּה לִי לְהִבִּיא לְדוּגְמָא דְבָרֵי רַבְּנוּ יוֹנָה בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שְׁהַבְּאִתִּי בְּנִדְפָס וּמִימֵי מִן הַמְּקַדָּשׁ מְּמַדְרֵשׁ רז"ל שְׁכַתְּבִי מְּפֹרֵשׁ כָּל קִירוּב בְּשׁוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה מִשּׁוּם סִיגֵי וְכֵן בְּנִזִּיר עֲשֵׂתָה סִיגֵי מְּכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִגֵּפֶן הֵינִי וְכו' וּמַה שְׁכַתְּבִי הַגְּאוּן יצ"ו לְדַעַת שְׁאָר הַפּוֹסְקִים דְּהַתּוֹסְפֹת הוּא מִשּׁוּם גְּזֵרָה אִף בְּמִלְאכָה שְׁאִין נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאַוָּה וְכו' הִנֵּה מִתּוֹד כָּל הַפְּתוּב אֲצִלֵי בְּעַנְיָן זֶה מִתְּבָאָר כֵּן דִּישׁ כְּמָה דִּינִים שְׁהֵם מִשּׁוּם גְּזֵרָה אִף שְׁאִין בְּהֵם תְּאַוָּה וְחִינּוּד.

וְקַבְּלֵתִי עִתָּה (תְּרַנ"ח) הַעֲרָה עַל דְּבַרְתִּי בְּשַׁדֵּי חֲמַדְתִּי הֵלֵא הִיא כְּתוּבָה בְּקוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת לְכָלֵלִים בְּסִי' פ"ץ אוֹת א' וּבְסִפֵּר לְקַח טוֹב עַל כָּלֵלֵי הַש"ס שְׁהַשְׁגָּתִי מְּקָרוּב (וְהוּא לְרַב גְּדוּל בְּדוּרְנוֹ יצ"ו) רְאִיתִי שְׁדַבֵּר בְּזֶה וְלֹא פְּנִיתִי לְעֵינֵינוּ בְּדב"ק עי"ש בְּכָלֵל ח' וּבְדָף ע"ב סוּף ע"ד: גַּם לְקַמְן בְּאוֹת ק"ד (בְּד"ה וְעוֹד כְּתַב לִי) הַבְּאִתִּי דְבָרֵי רַב אֲחֻד יצ"ו בְּעַנְיָן זֶה

עיי"ש: ודבר שאסור מן התורה אם אפשר שגם מדרבנן אסרוהו או נימא דכיון שפבר אסור מן התורה לא נטפלו חז"ל לאסרו דאם לא ישגיח על אסור תורה גם על גזרתם לא ישגיח פתבתי בזה בנדפס אות חש"ן עיש"ב.

וידידי הרב הגאון מוהר"ר יצחק דיסקין מעיר אומאן יצ"ו פתב לי בענין זה וז"ל כת"ר חקר אי שינה אסור דרבנן במקום שיש אסור תורה כגון בכ"ח בטמאה והי' חקירה יפה וראוי למי שאמרה באני אמרתי בחפזי להעיר ע"ז מדברי רש"י פ"ב דפסחים גבי מצה של דמאי דלב"ש אין יוצאין בה משום שאין אסורו משום חמץ לבד דאיכא אסור טבל נמי אע"ג דחמץ מה"ת ודמאי דרבנן אף זה משום דאסור דמאי משפחת לה נמי בלא אסור חמץ מש"ה לא פקע נמי גם בחמץ ועוד דמשכ"ל נמי דאסור דמאי קדים לאסור חמץ כשנתחמץ בתלוש אמנם נלפע"ד מדברי התוס' שנסתבכו בזה דהתוס' פ"ב דפסחים כ"ג ע"א ד"ה אמר הקשו על גזירה דגידול חזירים דאסור מה"ת משום סחורה ותיקצו דנפ"מ למיקם בארור ומה"ט גזרו א"כ מבואר דפעמים גזרו גם על אסור תורה ובב"ק ס"פ מרובה השמיטו התוס' תירוץ זה משמע לכאורה דהדרי בהו מסברא זו אמת שלדברי הגליון תוס' שהובא בתה"ד ובט"ז יו"ד דמש"כ התוס' דאורייתא לא דוקא רק אסמכתא פועין דאורייתא נדחה ראיתי אבל דעת התוי"ט פ"ז דשביעית דלהתוס' הוא מה"ת גם אין לחלק דשאני ארור מגזירה משום דאי בעי למיקם בארור לא מיקרי עבריין כמ"ש התוס' בב"ק שם לענין חכמת יבנית דהא בתוס' מנחות ס"ד הדרי בהו התוס' עצמם וכ"כ גם הר"ש ריש מס' פאה מטעמא דארור בו נידוי ואדרבה התוס' דב"ק אע"ג דמחלקי בין ארור לגזירה אפי"ה השמיטו תירוץ קמא דפסחים ולפי"ז נלפע"ד דהך חקירה בפלוגתא דהתוס' בב"ק ופסחים היא שנויה עכ"ד בזה יצ"ו.

אמר המספר השגתי עתה ס' חיים שאל למרן חיד"א וראיתי בח"א סי' כ"ג קרוב לסופו (בד"ה עוד ראיתי להרב) שהביא מה שתמה הרב שאלת יעב"ץ על מה שכתב הרב טורי זהב דחכמים אסרו לקוץ אילן משום סכנה שהרי לאו של תורה הוא ולוקין עליו וכתב שפונת הרב טורי זהב היא דחכמים אסרו מדרבנן משום סכנה מלבד האסור תורה וכו' עיי"ש דב"ק.

שמענין דניחא ליה לומר דמה שאסור מן התורה יאסרוהו גם מדרבנן והרב שאלת יעב"ץ אולי סובר דזה לא יתכן אלא האסור מן התורה הוא משום סכנה ולא נטפלו רבנן לאסרו: ובספר שיח יצחק על מסכת מכות שנשלח אלי עתה שנת סת"ר מאת הגאון המספר מוהרי"ץ חיות אבד"ק בראדי יצ"ו ראיתי דבר נחמד שינה לכלליו (במה שהבאתי בנדפס באות חש"ן בשם התוספות דמכות ד' י"ג דכשלוקה מן התורה משום גרושה אינו לוקה מרדות משום חלוצה) והוא על מאי דאיתא התם בדרף ט"ז ע"ב אמר רב יהודה האי מאן דאכיל ביניתא דבי כרבא מלקינן ליה משום שרץ השורץ על הארץ והוא דאכל ביניתא דבי כרבא ונגזיה רב יהודה ודקדק דמאי דסיים ההוא דאכל ונגזיה רב יהודה נראה דמיותר דהרי רב יהודה גופיה הוא דקאמר דמלקינן ליה ואם כן פשיטא דכשאכל נגזיה ודחוק לומר דאשמועינן דלמעשה אמר כן דפשיטא פיו דאמר מלקינן היינו למעשה וכתב ליישב דרש"י פ"א ביניתא תולעת הנמצא בכרוב וכבר תמהו בתוספות פשיטא מאי אשמועינן לכן נראה דבאמת יש באוכל תולעת לחוד ג"כ אסור

בל תשקצו כמו בשוטה בקרנא דאומנא דאיתא התם בסמוך והרמב"ם בפרק שבועה עשר ממאכלות אסורות דין כ"ט פתב להדיא דאוכל דברים המאוסים עובר משום בל תשקצו אמנם פתבו בתוספות לעיל ד' י"ג בד"ה גרושה וחלוצה דהכי דלוקה מן התורה אינו לוקה מפת מרדות דרבנן משו"ה אמר רב יהודה מאן דאכל ביניתא מלקינו ליה משום שרץ השורץ על הארץ אבל משום בל תשקצו לא דנה הוי רק מפת מרדות מדרבנן וכיון דלוקה מה"ת אינו לוקה מדרבנן.

והנה ברמב"ם בפרק שני ממאכלות אסורות וביוורה דעה סי' פ"ד איתא היכא דספק אם התליע במחנבר או בתלוש אינו לוקה ולכן אשמועינן האי דאכל ביניתא ונגדיה רב יהודה היינו שהיה ספק אם התליע במחנבר ונגדיה רב יהודה משום בל תשקצו כיון דאינו לוקה מן התורה ומינשב שפיר לשון ונגדיה דבכל מקום שינוי במפת מרדות עכ"ד יצ"ו.

ואין לפקפק על מה שכתב דנגדיה משום שהיה ספק וכו' דמשמע דמפת מרדות מפין על הספק והוא היפך ממה שכתב מרן כסף משנה בתלמודי פלאים דין ו' ובבית יוסף ובדק הבית ביו"ד סי' רצ"ז דאין מפין על הספק דמלבד דשקלים וכן רבים אשר היו תמהים על דברי מרן בזה והוכיחו מפמה מקומות דמפין מרדות על הספק כמו שכתבתי בשדי חמד מערכת המ"ם אות קכ"ח בסיעתא דשמיא ועוד דבענין פנה גם מרן מודה דמפין דאין המרדות משום ספק תלוש או מחנבר אלא משום נדאי של בל תשקצו דכיון שאינו לוקה משום שרץ הארץ לפי שאין מלקין על הספק מצא מקום חלות המפת מרדות משום בל תשקצו: ל"ח) איסורי הנאה אם מותר להאכילם לבהמת הפקר בנדפס מערכה זו אות רכ"ג הארכתי קצת בזה ושם בד"ה ובעיקר הבאתי מ"ש הרב ערוך השלחן ביו"ד סי' כ"ט דמהגהות הסמ"ק נראה דס"ל דבשר בחלב מותר להאכיל לבהמת הפקר עיי"ש ועיי"ש עוד בערוך השלחן יו"ד סי' פ"ז אות ז שדעת הג"א ושל"ד והרשב"ץ ואו"ה דלא פמה שבראה מהגהות סמ"ק וכתב לי ידידי הרב אשר זעליג מיטערפעריל מעיר באר יצ"ו וז"ל בחלק הפללים באות רכ"ג האריה בזה והביא דברי הג' המקו"ח ה' פסח תמ"ח סק"י דעתו שם לאסור בחמץ בפסח ונקא אבל לא בשאר איסורי הנאה תמיהני שלא הרגיש שפותר דעת עצמו ממ"ש בחיו"ד סי' צ"ד סק"י שהספים שם להלכה לדעת הט"ז שם דבב"ח שפותר אסור ליתנו לפני הפלג אפי' אינו שלו ונהרי פסקיו סתורין ואם נאמר דאיהו לא ס"ל הכי רק העתיק דברי הט"ז לא הי' לו לסתום אלא לפרש ומדשתיק אודי ליה וצ"ע עכ"ד יצ"ו.

אמר המחבר הנני מודיע כי ספר חוות דעת לא היה מצוי אצלי ורק יש איזה שנים שזכיתי בו וקרוב לנדאי שבזמן שכתבתי פל הפתוב בנדפס בענין זה לא היה בידי ויותר היה לידידי הג"ל לתמונה על הרב פתחי תשובה בסי' צ"ד סק"ה שהביא דברי המקור חיים ולא יעיר עליו מסתירת דבריו למה שכתב בחוות דעת שהיה בידו שמזכירו באיזה מקומות בפתחי תשובה כפי הרשום בזכרונני וענין בפתחי תשובה יו"ד סי' א' ס"ק ט"ז ועל כל פנים שפיר קמותיב לכאורה שדברי הרב מקור חיים סותרים.

אמנם עיינתי בחוות דעת ולא כתב אלא שאסור ליתן לפני הפלג אפילו אין הפלג שלו (ויכמו שכתב בשמו ידידי הג"ל) ולא הזכיר בהמת הפקר פלל ואם כן יש לומר דמה שכתב במקור חיים דבשאר איסורי הנאה מותר היינו ונקא לבהמת הפקר דכיון שאין

לה בעלים ואין מי שיחזיק לו טובה על זה לכן לא מקרי הנאה ושרי אבל לבהמה שיש לה בעלים שיחזיקו לו טובה על זה אף אם אינו מאכילה בפני בעליה גם כן אסור דכיון שיש לה בעלים יש לחוש שינודע לבעליה שזה האכילה ויחזיק לו טובה ובחזות דעת לא כתב דאסור אלא לבהמה שאינה שלו כלומר שהיא בהמה של איש אחר ולא מיירי בבהמת הפקר דבזה מותר בשאר איסורין כמו שכתב במקור חיים.

הן אמת שהרב פתחי תשובה הבין ממה שכתב הרב ט"ז דאסור ליתן לבהמה שאינה שלו שרוצה לומר שאסור ליתן לפני בהמת הפקר ולזה כתב שהמקור חיים חולק וכו' עי"ש אמנם במחכתה"ר אין דבריו מוכרחים אלא יש לומר דבהמה שאינה שלו היינו שיש לה בעלים אחרים ולא שהיא הפקר: ובעיקר פללין ראיתי עתה להגאון מוהר"ם שיק בשו"ת לאו"ח בסי' ר"ח שכתב שבעלים לתרופה במקתב מ"ט כתב הרב מאלטונא דאיסורי הנאה דלא פתיב בהם לא יאכל מותר להאכילם לכלב של הפקר ומטעם זה התיר להשליף ערלה וכלאי הפקרם לכלב של הפקר ותמה עליו הרי בערלה פתיב שלש שנים ערלים לא יאכל וכלאי הפקרם ילפינו מערלה כמבואר ברש"י סוף תמורה ובגוף הסברא עם שפן כתב בפשיטות במקור חיים סי' תמ"ח וכו'.

אמנם תמוה דהא מבואר בהדיא בשערי דורא סי' פ"ה ותורת חטאת סי' פ"ה סעיף ג' ואיסור והיתר פלל נ"א דין י"ב והובא בפתחי תשובה סי' צ"ד ובשאר אחרוני דבב"ח אסור ליתן לבהמת הפקר הרי דאף דלא פתיב לא יאכל אסור ליתן לבהמת הפקר וטעמא דמילתא יש לומר או דסברי דאיסורי הנאה יש מצוה בקבורה דילפינו כל איסורי הנאה מעגלה ערופה ועגלה ערופה ילפינו שם ממת ופליגי על מה שכתבו התוס' בסוף תמורה ד' ל"ג ד"ה הנשפרין דסברי דאין מצוה לקברם או דסברי כמו שכתב הרב לחם משנה בפרק ב' מהלכות שחיטה דין א' בסוף דבריו דקימא לן כמאן דיליף בפסחים ד' כ"ד כל איסורי הנאה מוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל ועל כל איסורי הנאה פתיב לא יאכל וזה יותר נכון או דסברי כמו שכתב הרב פנסת הגדולה ביו"ד סי' ק"ט בשם הרשב"ץ והובא בבאר יעקב ד' מ"ג ע"א דזה ג"כ חשוב הנאה או טובת הנאה אם יכול להנות פלב של הפקר וכן משמע ע"ש"ס בפסחים דף כ"ב ואי אמה משליף לפלב א איסורין שבתורה משמע אפילו לכלב של הפקר וזה נראה דעת הרמב"ם והר"ן בנדרים דף מ"ז ד"ה והוי יודע וכו' וכו' על כל פנים מבואר לפי הנ"ל הספמת הפוסקים אחרונים דכל איסורי הנאה אסור להשליף לפלב של הפקר וכן כתב מרן החתם סופר בסי' של"ו בפשיטות אלו תנן דב"ק.

ומשלש הספרים שע"ד ותו"ח ואו"ה אין גם אחד מצוי אצלי ואם בדב"ק כתוב מפורש לבהמת הפקר הא נדאי תמיהה קיימת היא אף אם כתוב לבהמה שאינה שלו נראה דאין מזה ראיה לבהמת הפקר ועל כל פנים יפה אמר רב דהספמת הפוסקים האחרונים דכל איסורי הנאה אסור ליתנם לבהמת הפקר וכמו שמתבאר ממה שרשמתי בנדפס בזה: ובמה שכתבתי בנדפס באות ש"ד בדין אי איסורי הנאה מיקרי שלו האריף ידידי הגאון אבד"ק שאויל יצ"ו בספרו הנורא זכר יהוסף בחידושו לעירובין ד' ל' ע"א ובתשובתו שבהידושו לשבת בדפי הספר ד' כ"ו ע"ג: ועל מה שכתבתי שם (באות רכ"ג בד"ה

והנה) דְּדָבַר שְׁאֵסוּר בְּהִנָּאָה אָסוּר לִיתְנוּ בְּמִתְנָה דְּמִתְנָה פְּמָכָר וּבָאוּת ש"ה (בד"ה וְאִי שְׁרִי) פְּתַבְתִּי לְעַנְנֵי שְׁאֵסוּר לְמַפְנֵי אִיסוּרֵי הִנָּאָה עִי"ש.

הִנָּה עֵתָה רְאִיתִי שְׁפַתְב מְרֵן כ"מ בְּפָרְק שְׁבִיעִי מֵהַלְכוֹת גְּדָרִים דִּין י"א בְּשֵׁם הַר"מ בֵּר"ש דְּאִיסוּרֵי הִנָּאָה אִי שְׁאִינָם שְׁלוֹ אָסוּר לִיתְנָם בְּמִתְנָה וְכֵן לְגַבֵּי מְוֹדָר הִנָּאָה וְכו' עִי"ש: וְמָה שְׁאִיסוּרֵי הִנָּאָה טְעוּנִים קְבוּרָה אִם הוּא מִן הַתּוֹרָה פְּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בָּאוּת ש"ה בְּשֵׁם הַגָּאוֹן פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ בְּשׁו"ת א"ח תוֹדָה ס' י"ב דְּאִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן דְּלֹא לִיתּוּ לִידֵי תַקְלָה וְשִׁפְנוּ פְּתַב הַגָּאוֹן מְקוֹר חַיִּים בְּהַפְתִּיחָה שְׁבָסִי תל"א (בד"ה לְכֵן נִרְאָה) וּמְדַבְּרֵיהֶם מְסַתִּייעָא מְלַתְנָה דְּרַב חֲבִיבָאֵי הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ל מוֹוִילְנָא יצ"ו שְׁהַבְּאִתִּי לְעִיל בָּאוּת י"ג (מד"ה וְהַפְּהוּ הַגְּדוֹל וְכו' וְהַלָּאָה עִי"ש בד"ה וְגַם מָה שְׁתַּמָּה) וּמִיָּהוּ בְּדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּפִירוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה בְּסוּף פְּרִיתוֹת שְׁפַתְב דְּהַקְבוּרָה קְבֵלָה בְּיַדְנוּ הִיא יֵשׁ לְצַדֵּד שְׁסוּבֵר שְׁאִינוּ מְדַרְבְּנֵן עִי"ש (בד"ה וְאִלוּ הֵן הַנְּקָבִים).

אֲמָנָם מָה שְׁפַתְב הַגָּאוֹן יצ"ו דְּמְפֻרָשׁ בְּתוֹסְפוֹת בְּעֵבֻדָה זָרָה דָּף ס"ג דְּקָל חַיִּיב קְבוּרָה בְּאִיסוּרֵי הִנָּאָה הוּא מְשׁוּם חֲשֵׁשׁ תַקְלָה וּמִשְׁמַע לִיָּה שְׁאִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן אִין זֶה מְוֹכַרְח וְנִעְלַם מְעִינֵי דְמַר מָה שְׁפַתְבְּתִי בְּשִׁדֵי חֲמַד בְּמַעְרַכְתְּ הַאֲל"ף אוֹת קכ"א (בד"ה וּבְרִישׁ פָּרְק שְׁנֵי דְסִנְהֶדְרִין) בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ל ב"ש ע"ש שְׁלוֹ בְּסִי תמ"ה בְּקוֹנְטְרִיס אַחְרוֹן אוֹת כ' דָּאָף שְׁפַתְב רש"י הַטַּעַם מְשׁוּם תַקְלָה מוֹכַח מְסוּנְיָא דְעו"ג דְּהוּא מְדַאוּרִייתָא וְאִם כֵּן אִי שְׁמֻפְרָשׁ בְּדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּקְבוּרָה לְאִיסוּרֵי הִנָּאָה הוּא מְשׁוּם תַקְלָה אִינוּ מְוֹכַרְח שְׁהוּא מְדַרְבְּנֵן בְּעֵלְמָא וּכְבָר הַאֲרַכְתִּי שָׁם ב"ס ד' לְהַבִּיא מְפָמָה מְקוֹמוֹת שְׁיֵשׁ אִיסוּרֵי תּוֹרָה מְשׁוּם גְּזָרָה עִי"ש: וּבְדִין אִיסוּרֵי הִנָּאָה אִי מְקַרִי שְׁלוֹ לְצַאֲת בּוּ יְדֵי חוֹבַת מְצוּנָה דְכַתִּיב בָּהּ לָכֵם הַאֲרַכְתִּי ב"ס ד' בְּנִדְפָס אוֹת ד"ש וְעַל דַּבְּרֵי הַרְשֵׁב"א לְאֶלְפִים ס' תשמ"ו שְׁהַבְּאִתִּי שָׁם עִינֵן בְּסִפְרֵי יוֹסֵף אֲנֻמִּץ (אֲשֶׁכְּנִזִּי) בְּדָף ע' אוֹת רי"ב קוֹשֵׁיא נְפִלָּאָה וְיִשׁוּב גְּכוּן: וְהִנָּה בְּנִדְפָס שָׁם בְּדָף ל"ח ע"ד (בד"ה גַּם) פְּתַבְתִּי דְהַרְב פְּרִי מְגָדִים בְּסִי תרמ"ט בְּאֶשְׁל אַבְרָהָם סק"ד פְּתַב שְׁדַעַת מְרֵן הִיא דְהַמְוֹדָר הִנָּאָה מְלוּלָב שְׁלוֹ מְקַרִי לָכֵם לְצַאֲת בּוּ יְדֵי חוֹבַתוֹ בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שְׁלֹא פְּדַכְתְּב הַרְמ"א בְּסַעֲיָף ב' בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א וְתַמְהֵתִי עָלָיו שְׁלֹא זָכַר שְׁדִין זֶה שְׁפָסְקוּ הַרְמ"א כָּאֵן פְּסָקוּ גַם כֵּן מְרֵן בִּי"ד סוּף ס' רכ"א וְכַתְב הַרְב שְׁפַתִּי כִּהֵן הַטַּעַם מְשׁוּם דְּאִיסוּרֵי הִנָּאָה לֹא מְקַרִי לָכֵם וּלְפִי דַבְּרֵי הַרְב פְּרִי מְגָדִים נְמָצָא דְמְרֵן מְזַפֵּי שְׁטָרָא לְבִי תְרִי דבא"ח סוּבֵר פְּהַרִיטְב"א וּבִי"ד פְּסָק פְּהַרִיטְב"א וְהַנְחֵתִי בְּצָרִיף עִינֵן: וְעַל דַּבְּרֵים אֵלוּ הַנְּשִׁיבוּ שְׁנֵי אַחֵי וּמְרַחְמֵי הַרְבְּנִים הַמְּנֻפְלָאִים מוֹהַר"ר אַבְרָהָם וּמוֹהַר"ר צָבִי יְהוּדָה מְאַמְעֵלְאָק הַלְוִי יצ"ו מְעִיר קְאֵלִישׁ יע"א בְּמַכְתָּב לְחַזְקִיָּהוּ וְז"ל בְּמַעְרַכְתְּ הַאֲל"ף (אוֹת ד"ש) וְעַמַּד בְּתִמְנָה עַל דַּבְּרֵי מְרֵן פֶּרמ"ג (או"ח ס' תרמ"ט בא"א ס"ק כ') וְז"ל דְּמַעַכְתָּהּ.

וְכַתְב שָׁם דְּדַעַת מְרֵן הִיא דְהַמְוֹדָר הִנָּאָה מְלוּלָב שְׁלוֹ מְקַרִי לָכֵם לְצַאֲת בּוּ בְּיוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן דְּלֹא כְמוֹ שְׁפַתְב הַרְמ"א ב"ס ב' בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְשֵׁב"א הַנְּ"ל וְתַמּוּהָ בְּעִינֵי שְׁלֹא זָכַר דְּדִין זֶה שְׁפָסְקוּ הַרְמ"א פְּסָקוּ גַם כֵּן מְרֵן (בִּי"ד סָסִי רכ"א) וְכַתְב הַרְב הַשְׁ"ף הַטַּעַם מְשׁוּם דְּאִיסוּרֵי הִנָּאָה לֹא מְקַרִי לָכֵם וְנִמְצָא לְפִי דַבְּרֵי דְמְרֵן מְזַפֵּה שְׁטָרָא לְבִי תְרִי דבאו"ח ס"ל פְּדַעַת הַרִיטְב"א וּבִי"ד פְּסָק פְּהַרִיטְב"א וְצ"ע עכ"ל דְּמַר נר"ו.

והנה מה שפכת מעכת"ה דבאו"ח ס"ל פדעת הריטב"א הוא אמת שכן כתב מרן המג"א (שם בס"ק כ') בהדיא פדעת מרן המחבר דאיסורי הנאה הוי שלו יעו"ש ודברי הפרמ"ג סובבים על דברי המג"א הנ"ל יעו"ש.

אמנם מה שפכת מעכת"ה דדין הנ"ל שפסקו הרמ"א בס"ב פסקו גם כן מרן המחבר ביו"ד לפענ"ד פד דייקין אשפחון מפנרש דרב המרחק ביניהם דהרמ"א פסק דינו גבי המנדר הנאה מלולבו או מלולבו של חבירו ומרן ביו"ד פסק היכי דמנדר הנאה מחבירו ונתן לו לולב לצאת בו דאין אדם יוצא בו ביום טוב ראשון.

והנה המג"א שם חידש פדעת המחבר שסובר דלולב לא דרשינן לךם הראוי לךם ומשום הכי בלולב של איסורי הנאה דהוי שלו אלא שאין ראוי להנות ממנו כתב המג"א דיוצא בו ביום טוב ראשון ולפי זה שפיר כתב הפרמ"ג הוא הדין היכי שמנדר הנאה מלולב שלו אלא שאין יכול להנות ממנו מצד המנדר יוצא בו ביום טוב ראשון (ולפי זה שפיר כתב הפרמ"ג) דלא בעינן שיהיה ראוי להנות ממנו בלולב כנ"ל אבל התם ביו"ד דהמחבר קאי היכי שמנדר הנאה מחבירו והוא נתן לו הלולב אם כן הוא פא לנכות באיסורי הנאה.

והנה כתב הגאון דברי חיים (בדיני לולב סי' א') דאמת אי אמרינן פהסוכרים דאיסורי הנאה הוי שלו זה דוקא היכי שהיה שלו מפבר אבל לנכות בו מחדש שיהיה לי בו נכות אינו יכול וכן כתב מדנפשיה הרב בעל הקונטרס הנספח לשו"ת הריב"ש (מאמר ב') יעו"ש אם כן לפי זה דאין יכול לנכות משום דאין זכיה באיסורי הנאה לא הוי שלו כלל והוא כלולב השאול ביום טוב ראשון דהכל מודים דאין יוצא בו דלא הוי לךם דהמגן אברהם חידש רק היכי שמיפסל משום דלא הוי הראוי לךם והתם ביו"ד הוי כמו שאול דלא זכי בו כלל וגם הפרמ"ג דייק לכתוב מלולב שלו דייקי וכן"ל וזה ברור.

ובתשובה להגאון דורנו אבד"ק דלינשיף יע"א כתבנו עוד באופן אחר ליישב דברי המגן אברהם מהא דפסק המחבר ביו"ד הנ"ל ושללא יהיו סותרים פסק הרמ"א בס"ב ולא פהפרי מגדים אמנם יש לתמוה עדיין על הפרי מגדים שלא זכר מדין זה שפסקו מרן המחבר ביו"ד (ססי' רכ"א) דשם באו"ח ס"ק יו"ד תמה הפרמ"ג על הרמ"א בס"ב ונ"ל וצ"ע לי העני על מה שפכת הרב בהג"ה המנדר הנאה מלולב חבירו הנה ליה למימר המנדר הנאה מחבירו אין יוצא ידי חובתו בלולבו יותר רבותא טפי מלולב עצמו פאמור עכ"ל ובמחילת כבוד תורתו אין פאן שום תמוה על הרב בהג"ה דדין הנ"ל המנדר הנאה מחבירו אינו יוצא ידי חובתו בלולבו פבר פסק המחבר בעצמו שם ביו"ד ואין צורך להגיה ולכפול הדברים (ובמקום אחר עמדנו על דברת הפרמ"ג שם שפכת לחלק דהקא בנדר לאו מצוה לאיתשולי עלי יעו"ש והוא נגד ש"ס ערוך נדרים (דף נ"ט ע"א) וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל והוא פלא לענ"ד עכ"ד יצ"ו: ט"ל) אין למדין הלכה מפי מדרש ואגדות בנדפס מערכה זו אות צ"ה הבאתי שיטת הרב נו"ב דממדרש ואגדה אין למדין כלל אף בדבר שלא נמצא בש"ס בהיפך עי"ש ובנו"ב מהדורא תניינא בחלק חשן משפט סי' י"ד כתב אין דעתי נוטה מפסקים פאלו ללמוד פסק הלכה מדברי אגדה ועוד תמה על עצמה וכו' כל זה הוא דברים שאין הדעת סובלתם ולו יהיבנא ללמוד מאגדה זו וכו' עי"ש שמתבאר שדעתו שאף אם אין הסברא מנגדת לדברי האגדה אין לפסוק הלכה על

פי האגדה אמנם עינינו הרואות להרמב"ן בהשגותיו לספר המצות בסוף מצות עשה זי"ן נסתייע בסכתו מדברי האגדה שהביא שם והכי מסתברא דכל שאין סתירה לדברי האגדה מהש"ס למדין ולמדין: ובספר פנים חמד ליד ידי הגאון אבד"ק ליאדי יצ"ו בחלק ב' ד' י"ד ע"ד (להלכות נדה סי' קפ"ח) לענין מראה ירוק פתב בשם הרב מנחת יעקב בספר תורת השלמים שהביא ראיה מריש ברכות ותמה עליו דהא אין למדין מן האגדות ועלה בדעתו לומר שסובר הרב דזה דוקא אם סותר לשמעטתא הא לאו הכי מדין וכדכתבו הרבנים פנסת הגדולה ומוהר"י ברלין שבנדוע ביהודה תניינא יו"ד סי' קס"א ומוהר"ג ליפשיץ בספר ארחות חיים בהלכות תפלין (וכתב שבזה תתיישב קושית הרב לקט הקמח באהע"ז דף קצ"ג ע"א ושבזה יש לקיים דברי הגאון מוהרש"ק שהובא בס' שרש מעקב וציין לספר בית אברהם להגאון מקיאב בתשובה סי' ל"ט ואין גם אחד מס' הנ"ל אצלי) אלא שגזפר שבתורת השלמים סי' קפ"ג סק"ד נשתמש בזה אף בדבר שאין סותר לשמעטתא וציין פתח עינים למרן חיד"א בסופה דף מ"ח ע"ב אלו תנרף דב"ק.

וידידי הגאון אבד"ק יאסי בשו"ת אורי וישעי סי' צ"ז (בד"ה אלא) פתב דאין לנו הוכחה כל פה לענין דינא מהמדרש שהרי פתב התוספות יום טוב בפ"ק ד' דברכות דאין למדין הלכה ממדרש וכן מבואר בירושלמי פ"ק שני דפאה הלכה ו' ר' זירא בשם ר' שמואל אין למדין לא מן ההלכות ולא מן האגדות ולא מן התוספות אלא מן הגמרא וביחוד במקום שיש לנו ראיות נכוחות נגד המדרש עכ"ל מוכח שדעתו לומר דאף אם אין הוכחה מהש"ס נגד המדרש אין למדין מן המדרש וכבר הבאתי בנדפס דברי רבינו תם על ספר הישר שעל המדרש רבה וכו' יש לסמוך בדברים שאין מכחישים תלמוד שלנו ומה גם לפי מה שראיתי בספר דבר אליהו להגאון אבד"ק טארלא בסוף סי' ל"ו (בד"ה הגם דמבואר) דשדי נרצא בעיקר פלליו (אין למדין הלכה מפי מדרש ואגדה) דלכאורה מש"ס דילן במנחות דף כ"ז מתיבי ארבע מינים שבלולב שנים מהם עושים פירות וכו' דמתבאר דאמידי דהלכה פריף מדרשה שבאגדה וכו' עי"ש ועיין בספר בפורי שלמה הנדפס חדש ממש ליד ידי הרה"ג מוהרש"א רטוטנטא מאזארקאו יצ"ו בס' כ"ה אות ה' שהביא גם כן פלל זה דכל שאינו סותר את דברי הש"ס למדין מן המדרש ובמכתב ידידי הרה"ג מוהר"ר שלום צבי הירש אבד"ק יאנאווצא יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל העירני הרה"ג מ' יוסף הלוי אבד"ק פערעיאסלאו בדבר חדש שדברי ספר התסידים הם מן האגדות ואין למדין מהם ואני אחוז בדעת דח"ו לומר כן דהא חזינו גדולי רבנואמא מביאים דבריו להלכה וכמה פרפורים פרפרו גדולי ישראל ומקללם הגאונים שב יעקב אבן העזר סי' כ"ג ונדוע ביהודה תניינא סי' ע"ט על צנואותיו ואם פדברי הרב הנ"ל בפשיטות הנה להו למימר אין למדין מן האגדות אלא נדאי דליתא ועדיין נבוף אנכי בענין זה עכ"ד יצ"ו ולי הדל אם דברי הרה"ג מוהריה"ל יצ"ו אמורים בדרף פלל על פל הפתוב בספר התסידים (כמוכן מהשגת הרה"ג מוהרש"ה יצ"ו) במחילת פבוד תורתו אין להם שחר והס פי לא להזכיר דבר זה וכמה הלכתא רברבתא ילפינן מדב"ק במקומות רבו מספר לכן נראה ברור (אף שלא היו למראה עיני דברי הרה"ג הלוי יצ"ו) שלא היתה פונתו לומר כן בדרף פלל פי אם על דבר פרטי שנשא ונתן בו: מ' אין אדם רשאי לחבול בעצמו בנדפס מערכה זו אות מ"א פתבתי שמדברי ס' התסידים סי' תרע"ו משמע דהוי איסור מדאורייתא שפתב פשם שחייב אדם על נזקי חבירו כף חייב על נזקי עצמו שאם

הוא הוא עצמו סרק ושרט בפני עצמו ומתלש בשערו ומקרע את פסות עצמו ומשבר את הפלי בתחתו ומפזר את מעותיו בתחתו פטור מדיני אדם ודינו מסור לשמים שנאמר ואף את דמכם לנפשותיכם אדרוש וכן כתב הרב לחם משנה בשלישי מהלכות דעות לנישב שיטת הרמב"ם דסובר שמואל דהא דאמרינו דאין אדם רשאי לחבול בעצמו הוא מן התורה משום בל תשחית או משום ואף את דמכם לנפשותיכם והביא דברי הר"ן בפרק שבוועת העדות שפכת (גבי הא דתניא יכול נשבע להרע לעצמו ולא הרע וכו') נראה דאף דבפרק החובל ד' צ"א אמרינו דאין אדם רשאי לחבול בעצמו מדרשא אהיא וכל דלימא מן התורה מפורש לא מקרי מושבע ועומד לענן שלא תחול עליו שבוועה וכו' עי"ש מוכח שסובר דאסור מן התורה אלא דשבוועה חלה עליו לפי שאינו מפורש בתורה וגם רבינו מוהרלנ"ח בתשובה שציין הרב ערוך השלחן בסי' תי"ח והיא בסו' ק"ג תופס כן דלמאן דאמר דאין אדם רשאי לחבול בעצמו איסור החבלה הוא מדאורייתא עי"ש (מד"ה הראיה השנית שהביא השואל מסוגיית נשבע להרע לעצמו וכו' ומשם והלאה) ומה שפכת רבין חסידא בספר ארעא דרבנן במערכת החי"ת אות נד"ר חובל בעצמו פכת מרן הבית יוסף ביו"ד סי' רל"ז שאין איסורו אלא מדרבנן ושבוועה חלה עליו עכ"ל אין פונתו לומר שהוא מדרבנן ממש אלא פלומר שבא מדרשה דרבנן ולפיכך שבוועה חלה עליו כמו בחצי שיעור וכיוצא וכמבואר בדברי הר"ן הנ"ל: ותמיה לי על מה שראיתי לרבינו מוהרלנ"ח בפסק הסמיכה (בד"ה עוד אני אומר דגם שיהיה הדין נותן פכה) שפכת דהאומר לחברו הפני על מנת לפטור פטור לכולי עלמא וכתב שראיה לו שפותר גם כן ואף שלא מצא דבר זה מפורש פכת שיש רמז לזה בדברי הרמב"ם ריש פרק חמישי מהלכות חובל ממה שפכת וכל המפה אדם פשר וכו' דרוך נציון הרי זה עובר וכו' משמע דאינו עובר אלא דרוך נציון עי"ש בדרף ס' עמוד ד' (מדפוס לעמבערג שנת 1865 למספרם) והלא מדבריו שבסי' ק"ג הנז"ל מתבאר יפה שלחבול בעצמו אסור מן התורה והביא שם פסק הרמב"ם שאינו רשאי לחבול בעצמו ואם כן איך יתכן שיהא מותר לומר לחבירו הפני על מנת לפטור והרי הוא עצמו אינו רשאי להפכות את עצמו ואיך יהא רשאי לומר לחברו שיעשה לו כן ואין לומר דכוננת רבינו הרלנ"ח היא רק פלפי המפה דלדידיה הוא דאמר דכיון שהמנקה אומר לו הפני וכו' מותר להפכותו אבל לגבי המנקה מודה דאסור לו לומר כן שאם כן גם להמנקה יהיה אסור דעובר אלפני עור לא תתן מכשול אלא ודאי פונתו לומר שאין שום איסור לא למנקה ולא למנקה וזה תימה ואולי יש לומר שסובר רבינו הרלנ"ח דחבלה לחוד והפאה לחוד ואף שלחבול בעצמו אסור מפל מקום להפכות בעצמו מותר וצריך עיון: והנה במה שכתבו בספר החסידים ולחם משנה הנ"ל מוצא לדין זה מן התורה מדכתיב ואף את דמכם וכו' יש לתמוה דיותר היה להם להביא מקרא דנשמור נפשך מאד דמניה ילפינן למקלל את עצמו כדאמרינו בפרק שבוועת העדות דף ל"ו ע"א דכל מקום שנאמר השמר וכו' הוא לא תעשה והתוספות שם בד"ה ושמור הקשו דבחובל בעצמו איכא פלוגתא בבבא קמא דף צ"א ואילו במקלל את עצמו חייב לכולי עלמא ואמאי הא חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא או מנהשמרו (ונשמרתם) מאד לנפשותיכם משמע שסוברים דמאן דאמר אין אדם רשאי לחבול בעצמו מהאי קרא דריש לה ותימה על מרן הלחם משנה שלא זכר דברי התוספות הללו ואף שמרן הפרי חדש הצריך עיון דבריהם דחבלה לא נפיק מהני קראי דקטלא

שְׂאֵנֵי וְהָכִי דְחֵי תִלְמוּדָא בְּפִרְקֵי הַחוּבְלֵי הֵנָּה מְלַבֵּד שְׂבַחֵי דְיוֹשֵׁי הַגָּאוֹן מְצַפֵּה אִיתָן הָעֵלָה מְזוּר לְדַבְרֵיהֶם וְעוֹד עַל כָּל פְּנִים הֵיךְ לֹא לְהַזְכִּיר דְּבָרֵיהֶם וְלִגְלוֹת דְּעִתּוֹ שְׁנֵרְאָה לֹא שְׁלֵמָדוֹ מְמָקוֹם אַחַר וּבְאֲבוֹת דְּרַבֵּי נֶתָן פִּרְקֵי שְׁלֵישֵׁי הוּבָא הַמְעַשֶּׂה שְׁהוּבָא בְּפִרְקֵי הַחוּבְלֵי בְּאוֹתוֹ שְׁפָרַע רֵאשׁ הָאֵשָׁה בְּשׁוּק וְכוּ' וְאָמַר לֹא רַבֵּי עֲקִיבָא הַחוּבְלֵי בְּעֶצְמוֹ אִף עַל פִּי שְׂאֵינוֹ רֵשָׁאֵי פְטוּר.

וְכַתֵּב שֵׁם הָרַב בְּנִין יְהוֹשֻׁעַ אַע"פ שְׂאֵינוֹ רֵשָׁאֵי פְדֻכְתִּיב וְנִשְׁמַרְתֶּם לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו הָרַב אֲבוֹת הָרֵאשׁ יַע"ו דְּאִף שְׁהַתּוֹסְפוֹת כְּתוּבוֹ פֶּן כִּבְרַתְמָה עֲלֵיהֶם הָרַב פְּרִי חֶדְשׁ וְכוּ' עִי"ש וְהַגָּאוֹן שֵׁם אַרְיָה בְּחֵלֶק יו"ד ס' ז"ך הַקְּשָׁה עַל הַתּוֹסְפוֹת פְּקוּשֵׁי הָרַב פְּרִי חֶדְשׁ עִי"ש וְכִבְרַתְמֵי שְׂבַחֵי דְיוֹשֵׁי מְצַפֵּה אִיתָן יִישָׁב דב"ק: וְלִכְלֵל הַדְּבָרוֹת נִרְאָה וְדָאֵי דְנִקְיִטִינֵן דְּאִין אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וְכֵן כְּתִיב הַרְמַב"ם בְּרִישׁ פִּרְקֵי חֲמִישֵׁי מֵהִלְכוֹת חוּבְלֵי וּמְזִיק אֲסוּר לְאָדָם לְחַבְּוֹל בֵּין בְּעֶצְמוֹ וְכוּ' וְכַתֵּב הָרַב הַמְגִיד זֶה מְפָרֵשׁ בְּהַחוּבְלֵי שְׂאֵין אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וְאִף דְּבַגְמָרָא דְרַף צ"א אֲמַרִּינוּ דְּתַנָּאֵי הֵיא פְּתַב הָרַב אֲבוֹת הָרֵאשׁ שֵׁם כֵּינֵן דְּבַבְרֵיהֶם שְׁהוּבָא בְּאֲבוֹת דְּרַבֵּי נֶתָן אֲתַמַּר דְּתַנֵּן בְּמַתְנִיתִין בְּפִרְקֵי הַחוּבְלֵי סְמֵי חֶדְשׁ מְקַמֵּי תַרְתֵּי וְלֹא מְשַׁחֲיָנוּ אֵהֵיא בְּרֵייהֶם אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ כִּי אַחַת הֵיא נְגִיד שְׁתֵּימִים זֹו מַתְנִיתִין וּבְרֵייהֶם וְלִכְּוֹן פְּתַבְתִּי בְּנֶדְפָס בְּאו"ת מ"א דְּמֵאֵי דְנִקְיִט הָרַב סִכְתָּ דְּוֹד אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ זֹו אֵינָהּ מְשַׁנָּה וְכֵן פְּתַבְתִּי בְּשֻׁדֵי חֶדְשׁ בְּחֵלֶק אֲסִיפַת דֵּינִים בְּמַעְרַכַת חֶתָן וְכִלְהָ אֹתוֹ כ' עַל דְּבָרֵי הָרַב בֵּית יְהוּדָה בְּחֵלֶק אֲכֹן הָעֶזְרָא ס' י"א עִי"ש וְכֵן כְּתִיב בְּשֵׁם אַרְיָה שֵׁם דְּנִקְיִטִינֵן דְּאֲסוּר לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וְנִרְאִיתִי עֵתָה (בְּשֻׁשׁוֹן) לְמָרְוֹן חֵדְשׁ אֲבִישׁוֹ"ת חֵיִים שְׁאֵל ח"א ס' כ"ג שְׁדַבֵּר בְּקֶדְשׁוֹ בְּעֶנְיָן זֶה וְלֹא אוֹכַל פְּעַת לְחַזוֹר עַל לִימוּדֵי הַפְּתוּבַת עַד עֵתָה (מִתְחַלַּת הָאוֹת עַד פֶּה נֶגַם הַפְּתוּבַת אַחֲרֵי זֶה עֵתָה הַשְּׁגָתֵי וְכוּ' שְׁפָכַר כְּתוּב מֵאֲזֵי הַיָּמִים) וְרַק אֲכַתּוּב תַּנְרַף דב"ק (בד"ה אֲכַתּוּב דְּחִזְזִיתִיהָ) וְהוּא זֶה מֵר קַעְסִיק בְּדִין בַּל תִּשְׁחִית כְּשֵׁאִין הַדְּבָר נִשְׁחַת לְגַמְרֵי אֵי שְׁרֵי וְלִפְנֵי דְרַכּוֹ הִבִּיא מֵאֵי דְאֲמַרִּינוּ בְּכַבָּא קְמָא ד' צ"א ע"ב מֵאֵן תַּנָּא דְשִׁמְעַת לִיהָ אִין אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וְכוּ' אֲלָא הֵיא תַנָּא הוּא מְקַרְעִין עַל הַמַּת וְלֹא מִדְרַכֵּי הָאֲמוּרֵי אֲמַר ר' אֲלֵעֶזֶר שְׁמַעְתִּי שְׁהַמְקַרַע עַל הַמַּת יוֹתֵר מִדָּאֵי לֹוּקָה מְשׁוּם בַּל תִּשְׁחִית וְכֹל שְׁכֹן גּוֹפּוֹ וְחֻקָּר עַל זֶה לְמָה לֹא הִבִּיאוּ הַפּוֹסְקִים הָא דְקוֹרַע עַל מַתּוֹ יוֹתֵר מִדָּאֵי עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל תִּשְׁחִית וְלִיכָּא לְמִימַר מְשׁוּם דְּמִיִּיתִי לָהּ מְשׁוּם ר' אֲלֵעֶזֶר מְשַׁמַּע דְּהוּי פְּלוּגְתָא דְּהָרֵי בְּש"ס דְּחוּ דְלֹא אֲפֻשֵׁר דְּמִשְׁנַתִּינוּ כִּהֵיא תַנָּא דְדִילְמָא שְׂאֵנֵי בְּגָדִים דְּפָסִידָא דְלֹא הִדְרָה הוּא וּמִסִּיק דְתַרֵי תַנָּאֵי הוּא וְכוּ' וּמְשַׁמַּע דְלְמִשְׁנַתִּינוּ דְאִינוֹ רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ כֹּל שְׁכֹן דְמַקְרַע עַל מַתּוֹ יוֹתֵר מִדָּאֵי לְקֵי וְהָרֵי"ף וְהָרֵא"ש וְהָרַמְב"ם הִבִּיאוּ מְשַׁנְתִּינוּ.

אֲמַנְם הַטוּר ח"מ ס' ת"ך הִבִּיא בְּשֵׁם הַרְמ"ה דְאָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וּמְכַל מְקוֹם אִף הַרְמ"ה אֲפֻשֵׁר דְאִית לִי דְמַקְרַע עַל מַתּוֹ יוֹתֵר מִדָּאֵי לֹוּקָה דְשְׂאֵנֵי בְּגָדִים דְּהוּי פָּסִידָא דְלֹא הִדְרָ. וְהֵן לֹו יֵהִי דְהַרְמ"ה חוֹלֵק הָרֵי הָרֵי"ף וְהָרַמְב"ם וְהָרֵא"ש פָּסְקוּ כְּמִשְׁנַתִּינוּ וְכֵן פָּסְקוּ מָרְוֹן בְּש"ע שֵׁם דִּין ל"א וּמְהָרְש"ל בֵּינֵם שֶׁל שְׁלֵמָה פִּרְקֵי הַחוּבְלֵי ס' נ"ט פָּסְקוּ כְּמִשְׁנַתִּינוּ דְאִין אָדָם רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ וְסִיִּים דְמִסְקִינֵן שְׁאֲסוּר לְקַרְוֵעַ עַל הַמַּת יוֹתֵר מִדָּאֵי עִי"ש וּקְצַת קֶשָׁה עַל הַטוּר שְׁהִבִּיא דְבָרֵי הַרְמ"ה לְחוּד דְאֲמַאי לֹא זָכַר דְדַעַת הָרֵי"ף וְהָרַמְב"ם וְהָרֵא"ש כְּמִשְׁנַתִּינוּ וּמָה גַם דַּעַת אֲבִיו הָרֵא"ש דְשִׁמְעַתְתִּיהָ בְּפִנְיֵי פְּלוּי יוֹמָא וְתוֹ דְהַטוּר עֶצְמוֹ בְּקִיצוֹר פָּסְקֵי הָרֵא"ש כְּתִיב דְאִינוֹ רֵשָׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ בְּרַם חִזְזִיתִיהָ לְהָרַב כְּנֶסֶת

הגדולה שם הגהות ב"י אות ט' ואות יו"ד שהאריף הרבה בנה ומדי עברי חנה הנית דיש
מן האחרונים שרצו לומר שאין ראיה מהרי"ף והרא"ש אכן לא יגהה מזור משום ותובי
דעתא דהטור דהרי איהו גופיה מיימי לה בקיצור פסקי הרא"ש אלמא דסבר דדעת אביו
הוא הרא"ש הכי לפסוק כמשנתנו ואמאי לא הנפיר דעתו בטור אלו תנרף דב"ק: עתה
השגתי ספר יקר אמרי הצבי לידידי הרה"ג מוהר"ר צבי מאיר אבד"ק דאבירי יצ"ו
וראיתי בחלק ב' בחידושי לפרק החובל סי' ל"ו אות ב' שפליפל בחקמתו אם למאן דאמר
דאין רשאי לחבול בעצמו לוקה על זה או לא עי"ש וכבר הבאתי דברי רבנו יהודה
החסיד בספר החסידים סי' תרע"ו שכתב מפונש דפטור בדיני אדם ודינו מסור לשמים
וחידוש הוא שלא הנפיר הגאון יצ"ו דברי התוספות ב"דף צ"א ד"ה החובל עי"ש ובשיטה
מקובצת דמתבאר דאין מלקות על זה ולולא ב"בא דקוצץ נטיעות הנה ניחא להו שפיר
לפרש מאי דתנן החובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי פטור דפטור ממלקות קאמר אבל
נדאי הדין הוא כן גם לדידהו וכדעת הספר החסידים הג"ל: עוד ראיתי שם (באמרי
הצבי) שכתב דבשיטה מקובצת שם דף צ"א ע"ב (בד"ה רב חסדא פי) שכתב שמעת
מינה דאדם רשאי לחבול בעצמו ואינו רשאי לאבד ממונו וקי"ל כר' חנינא דבתרא הוא
הרמ"ה עכ"ל ונמצא לפי זה תנא דמסייע לרבנן בתראי הג"ל ומפל מקום להלכה נקיטין
דאין אדם רשאי לחבול בעצמו וכתב הרב הג"ל יצ"ו שם דיש לומר דאיכא נמי לאו כמו
בחובל בחברו או דעל כל פנים איכא איסורא בעלמא מדאורייתא ועל ראית הרמ"ה
מדר' חנינא פתב דיש לדחות דלא נאסרה חבלה בעצמו אלא כשעושה דרף חבלה בלא
שום תקלית אבל כשעושה לשום תקלית פי הא דרב חסדא שלא יתקלקלו הבגדים לא
מקרי חובל בעצמו עי"ש ודבריו נכונים וכינצא לזה מצינו בדברי הפוסקים בלאו דבל
תשחית דלא עבר אבל תשחית אלא כשעושה דרף השחתה כמו שכתבתי בשדי חמד
בחלק הפללים במערכת הפי"ת אות י"ז ועי"ש פאות ק"ב והוא הדין לענין חובל בעצמו
והשתא דאמינו להכי יתכן לדחוק בכונת הרמ"ה דלא אמר דרשאי לחבול בעצמו אלא
בכדי שלא לאבד מלבושיו אבל דרף חבלה גם הוא יודה דאסור: אחר זמן נדפס קונטרס
ששי מקובץ פנסת חכמי ישראל וראיתי בסי' קט"ו ריש אות ד' דף קכ"ו ע"ב כתוב בשם
הרב מוהר"ר אורי משה גארדאן מאורא יצ"ו דחובל בעצמו אף על פי שאינו רשאי
מפל מקום אינו לוקה ונסתפק באומר לחבירו הפני פצעני על מנת לפטור דקימא לן
דפטור כדתני בברייתא שהובאה בסוף פרק החובל דף צ"ג ע"א אם הוא פטור גם
ממלקות כמו בחובל בעצמו או דוקא מחיוב ממון ולא מחיוב מלקות דאית ביה מלאו
דלא יוסיף וקריינא דאגרתיה מר ניהו הרה"ג מוהר"ר יהושע העשיל מרגליות אבד"ק
ווישנווא יצ"ו השיב על דבריו דמאי דפשיטא ליה דחובל בעצמו אינו לוקה מספקא ליה
טובא דמדתנן בהחובל דף צ' ע"ב החובל בעצמו אף שאינו רשאי פטור דקוצץ נטיעותיו
אף שאינו רשאי פטור הנה מדנקיט תנא חובל בעצמו בחד לישנא בהדי קוצץ נטיעותיו
משמע דכי הכי דקוצץ נטיעות לוקה הכי נמי חובל בעצמו דאינו רשאי לוקה ואזרתיה
מהשמר לה ושמור נפשך כדאיתא בשבועות דף ל"ו ועי"ש בתוספות בד"ה ושמור דכמו
בקללה כן בהפאה ושוב צדד לומר דתלי בפלוגתא דאי מקשינו הפאה לקללה וכו' וכיון
דבהפאת עצמו הנה לוקה שהרי הרמב"ם פסק בריש פרק חמישי מהלכות חובל דאין
אדם רשאי לחבול בעצמו פשיטא דחברו נמי חייב אלו תנרף דב"ק בנה.

וְלִי הַדָּל דְּבָרֵי הָרֵב א"מ לְבִינָה יצ"ו נִרְאִין נְכוּנִים בְּמֵאֵי דְּפִשְׁיטָא לִיה דְּחֻבְל בְּעֶצְמוֹ אָף שְׂאִינוּ רִשְׁאֵי אֵינוּ לֹקְה פְּאָשֶׁר בָּא מְפֹרֵשׁ בְּדָבְרֵי רַבִּינוּ בְּסִפְר הַחֲסִידִים וְכֹאשֶׁר מִתְבָּאֵר מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּדָף צ"א ד"ה הַחֻבְל כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה וּפְלֵא בְּעֵינֵי אִיד הָעֵלִים עֵינָיו הַבְּדוּלְחִים מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת שְׂאָף אִם לְדַעְתּוֹ אֵין הִכְרַח לְזֶה מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת עַל כָּל פְּנִים הֵיךְ לֹ לְהַזְפִּיר וּלְפַלְפֵּל בְּדְבָרֵיהֶם אָשֶׁר לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם מִשְׁמַע דְּחֻבְל בְּעֶצְמוֹ אֵינוּ לֹקְה וְכֵן לְפִי מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי רִשְׁ"י בְּקוֹצֵץ גְּטִיעוּתָיו דְּאֵינוּ רִשְׁאֵי שְׂהוּא מִשׁוּם שְׂעוּבָר בְּבֵל תְּשַׁחִית וּמִשְׁמַע דְּאֵינוּ עוֹבֵר מִשׁוּם וְאוֹתוֹ לֹא תִכְרֹת מִשׁוּם שְׂפוּבָר שְׂלֵא דְבָר הַפְּתוּב אֲלֵא בְּמִלְחָמָה וְרַק מִשׁוּם לֹא תְשַׁחִית הוּא דְּאֵינוּ רִשְׁאֵי דְלָאוּ דְלֵא תְשַׁחִית מִשְׁמַע בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת בְּש"ס שְׂהוּא בְּכָל מְקוֹם וְלִכֵּן פְּתַב רִשְׁ"י דְּקוֹצֵץ גְּטִיעוּת מִה שְׂאֵינוּ רִשְׁאֵי הוּא מִשׁוּם לֹא תְשַׁחִית וּלְפִי זֶה אֵין בְּקוֹצֵץ גְּטִיעוּת מִה שְׂאֵינוּ רִשְׁאֵי הוּא מִשׁוּם לֹא תְשַׁחִית וּלְפִי זֶה אֵין בְּקוֹצֵץ גְּטִיעוּת מִלְקוֹת דְּאֵין מְלָקוֹת עַל לָאוּ דְלֵא תְשַׁחִית כְּנֹדַע וְאִם כֵּן מֵאֵי דְּמִשְׁמַע לְהָרֵב יצ"ו מְגוּפָא דְּמִתְנִיתִין דְּחֻבְל בְּעֶצְמוֹ לֹקְה אֵינוּ מְוַכְרַח לְפִי מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי רִשְׁ"י וְאֶדְרַבָּא נְהַפְּוּ הוּא דְּכִינּוֹן דְּתַנָּא נְקִטְיָנְהוּ בְּהַדִּי הַדְּדִי כִּי הִיכִי דְּבְקוֹצֵץ גְּטִיעוּת אֵין מְלָקוֹת הִכִּי נְמִי בְּחֻבְל בְּחִבְרוֹ אֵין מְלָקוֹת אֲלֵא שְׂאֵינוּ מְוַכְרַח שְׂזוֹ כְּוַנְת רִשְׁ"י עֵינּוֹ לְרַבִּינוּ הַתּוֹסְפֵת יוֹם טוֹב שֶׁם וּמְכָל מְקוֹם אָף דְּבְקוֹצֵץ גְּטִיעוּת אֵיכָּא מְלָקוֹת אֵין מְזֶה הִכְרַח לֹמַר דְּכָשֶׁם שְׂבְקוֹצֵץ אֵיכָּא מְלָקוֹת הִכִּי נְמִי בְּחֻבְל בְּעֶצְמוֹ מִדְּתַנִּינְהוּ בְּהַדִּי הַדְּדִי דְּאֶדְרַבָּא אֵיכָּא לְמִימַר לְאִידָּךְ גִּיסָא דְּמִשׁוּם הִכִּי פְּלִגְיָנְהוּ לְתַרִּי בְּבִי (הַחֻבְל בְּעֶצְמוֹ אָף שְׂאֵינוּ רִשְׁאֵי פְּטוֹר אֲחֵרִים שְׂחֻבְלוּ חֵיבְבִין הַקּוֹצֵץ גְּטִיעוּתָיו אָף שְׂאֵינוּ רִשְׁאֵי פְּטוֹר אֲחֵרִים וְכו') וְלֹא כִּינְלִינְהוּ בְּחַד בְּבָא (הַחֻבְל בְּעֶצְמוֹ וְהַקּוֹצֵץ גְּטִיעוּתָיו אָף שְׂאֵינוּ רִשְׁאֵי פְּטוֹר אֲחֵרִים וְכו') מִשׁוּם דְּלֵא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה דְּחֻבְל אֵינוּ לֹקְה וְקוֹצֵץ גְּטִיעוּתָיו לֹקְה וְכֹאמֶת לֹא זֶה הַדְּרָךְ לְהוֹצִיא דִּין עַל פִּי דְּקְדוּקִים כְּאֵלוֹ כִּי אִם בְּזֹאת אִם הַדִּין הוּא מְפֹרֵשׁ בְּש"ס אוֹ בְּפּוֹסְקִים אֲזִי נוֹכַל לְהַסְמִיךְ הַדִּין עַל פִּי דְּקְדוּקִים כְּאֵלוֹ וְכֵן לְפִי שִׁיטְתּוֹ דְּמְבֹנָאֵר בְּס' הַחֲסִידִים וְכֵן מִשְׁמַע בְּתוֹסְפוֹת כְּנֹז"ל נוֹכַל לֹמַר דְּמַפְּנִי זֶה שְׁנָה תַּנָּא שְׁנֵי הַדְּיָנִים בְּבָבוֹת חֲלוּקוֹת כְּנֹז"ל: וְעַל סְפְקוֹ טְהוֹר שֶׁל הָרֵב מְאוּרֵיָה יצ"ו פְּתַב הַרְה"ג אַבְד"ק וַיִּשְׁנוּוֹא יצ"ו דְּלִשְׁיטַת הַרְמ"ה שְׂפּוֹסֵק דְּאָדָם רִשְׁאֵי לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ שְׂמַחֲלֵק דְּהַפָּאָה הוּי רַק כְּאֵב בְּעֵלְמָא אֲבָל קִלְלָה יוֹכַל לְהִיּוֹת סְכָנָה לְנַפְשׁוֹ וְסַפֵּק גְּפִשׁוֹת לְשִׁיטְתּוֹ יֵשׁ מְקוֹם לְסַפֵּק הַנְּז"ל וְשְׂמַצָּא בְּשׁו"ת רַל"ב ח דָּף רפ"א ד' ו' הָרִי שְׂאוּמַר לְחַבְּרוֹ הַכְּנִי פְּצַעְנֵי עַל מְנַת לְפִטְוֹר וְכו' (הַעֲתִיק כָּל דְּבָרָיו בְּזֶה וְהֵן הֵן הַדְּבָרִים שְׂפַתְבְּתִי בְּשִׁמּוֹ לְמַעְלָה בְּד"ה וְתַמְיָה לִי וְכו' שְׂהַסְפֵר שְׂבִיד הָרֵב הַנְּז"ל הוּא לְפִי הַנְּרָאָה דְּפּוֹס יִשְׁן וַיֵּשׁ בְּמָה שְׂהַעֲתִיק תִּיבָה נוֹסְפֵת הֵינּוּ פְּצַעְנֵי מִה שְׂאֵינָה בְּדְפּוֹס חֲדָשׁ אָשֶׁר בְּיַדִּי כְּמוֹ שְׂהַעֲתִיקָתִי לְמַעְלָה) וְהַתְּפֵלָא עָלָיו דְּלְפִי פְּסֵק הַרְמְב"ם (דְּאֵלִיבָא דִּידְיָה קָאִי הַרְלַב"ח) דְּאָסוֹר לְחַבְּוֹל בְּעֶצְמוֹ פְּשׁוּט שְׂאָסוֹר לְחַבְּוֹל אָף אִם הִרְשָׁה לֹ דְלֵא עֲדִיף מִהוּא עֶצְמוֹ וְכו' (וְכִמוֹ שְׂפַתְבְּתִי אֲנִי הַהַדְּיוּט לְעֵיל בְּד"ה וְתַמְיָה לִי) וּמַצָּא בְּס' מְנַחַת חִינּוּף מְצוּה מ"ח דְּפִשְׁיטָא לִיה דְּבִין בְּהַפָּאָה וּבִין בְּקִלְלָה מְהַנִּי גְּמִינַת רִשׁוֹת וְשְׂמַצָּא לֹ חֲבַר הַרְלַב"ח הַנְּז"ל אֲבָל אֵין דְּבָרֵיהֶם מְבֹנְרִים לְהִלְכָה וּמַצָּא בְּתְשׁוּבַת הָרִיב"ש ס' תפ"ד דְּאָסוֹר אָף אִם נוֹתֵן לֹ רִשׁוֹת וַיֵּשׁ רָאָה דְּאָסוֹר מִמֵּאֵי דְּכְתִיב בְּמִלְכִים רִאשׁוֹן כ' ל"ה וְאִישׁ אֶחָד מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים אָמַר אֵל רַעְהוּ בְּדָבַר ה' וְכו' אֵלוֹ תוֹרֵךְ דְּב"ק בְּזֶה וְאֶפְרַיִם גְּמִטְיָה דְּדָלִי לֹן מְרַגְּנִיתָא תְשׁוּבַת הָרִיב"ש וְעֵינִיתִי בָּהּ וְרִאִיתִי שְׂהַצְדֵק אֶתּוֹ שְׂמְבֹנָאֵר בְּדְבָרָיו שְׂאָף שְׂאוּמַר הַכְּנִי פְּצַעְנֵי עַל

מְנַת לִפְטוֹר אָסוּר לְהַכּוֹתוֹ עַל פִּי נְתִינַת רְשׁוּתוֹ שְׁפָתַי בְּזֶה הַלְשׁוֹן וְאֶפִּילוּ בְּמִמּוֹן הַמִּתְחַיֵּיב
מִחֲמַת צַעַר הַגּוֹף שְׁקִיל וְטָרִי בְּסוֹף פֶּרֶק הַחוּבֵל אִם אָדָם מוּחַל עַל צַעְרוֹ אוֹ לֹא וְאִם
דְּמִסְקִינֵן דְּכָל שְׁאֵמֵר בְּפִירוּשׁ עַל מְנַת לִפְטוֹר פֶּטוּר זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְעִנְיַן פִּיטוּר הַמִּמּוֹן
וְחִיּוּבוֹ כְּשֶׁהִפְהוּ וּפְצָעָהּ אֲבָל שְׂיוּכַל לְהַכּוֹתוֹ וּלְפָצְעוֹ לְכַתְחֻלָּה וְלַעֲבוֹר הַלְאוּ שֶׁל מִפֶּה
חִבְרוּ אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יוֹסִיף מִפְּנֵי הַרְשׁוּת שְׁנַתֵּן לוֹ זֶה הָא וְדַאי לֹא אֶפְשֵׁר וְחִדַּע שְׁהָרִי
אִם בְּרֵאשִׁי אֵיבָרִים אֵיפֹא מִרְבֵּנוֹתָא דְאָמְרִי דְכָל שְׁאֵמֵר עַל מְנַת לִפְטוֹר פֶּטוּר וְהָא דְתַנּוּ
הָאוּמֵר סְמָא אֶת עֵינֵי וְכו' עַל מְנַת לִפְטוֹר פֶּטוּר וְהָא דְתַנּוּ הָאוּמֵר סְמָא אֶת עֵינֵי וְכו' עַל
מְנַת לִפְטוֹר חֲיִיב מִןקָמוּ לֵה בְּהוֹן כְּמִתְמִיָּה שְׁהוּא כְּלָאוּ וּבְדַאי שְׁאֵינִי זֶה אֶלָּא לְעִנְיַן פִּיטוּר
הַמִּמּוֹן וְחִיּוּבוֹ בְּשַׁחְבָּל בּוֹ אֲבָל לֹא עָלָה עַל הַדַּעַת שְׁבִשְׁבִיל תְּנַאי זֶה יוּכַל לְקַטְעַ אֶת יָדוֹ
וּלְסָמָא אֶת עֵינָיו לְכַתְחֻלָּה כִּי קָרוֹב הוּא שְׂיִמִּיתֵנוּ בְּזֶה כְּמוֹ שְׁהַעֲיָדָה תוֹרָה שְׁהַפְרִיז לְמִית
בְּכָל שְׁהוּא וְכוֹ אָמְרוּ שְׁוֹרְיָנֵי דְעֵינָא בְּלָבָא תְּלוּ וּמִטְעָם זֶה אָמְרוּ עֵינֵי תַּחַת עֵינֵי מִמּוֹן מְשׁוּם
דְּעֵינֵי תַּחַת עֵינֵי וְנִפְשׁ תַּחַת עֵינֵי אֶלָּא וְדַאי בֵּין בְּרֵאשִׁי אֵיבָרִים בֵּין בְּצַעְרוֹ לֹא אָמְרוּ
שְׁאָדָם מוּחַל עֲלֵיהֶם אֶלָּא לְעִנְיַן הַמִּמּוֹן הַמִּתְחַיֵּיב עֲלֵיהֶן הַחוּבֵל אֲבָל שְׂיוּכַל אָדָם לְהַתְנוּת
שְׂיִצְעוּרָהּ וּבְגוֹפּוֹ וּמִפְּנֵי זֶה יִכְפוּהוּ בֵּית דִּין בְּצַעַר הַהוּא זֶה אֵינוֹ עַכ"ל הָרִי מִפְּנֵי שֶׁיֵּצֵא
מִפֶּה קִדְשׁוֹ דְאִם אִמֵּר הַכְּנִי לֹא מִהֲנִי לְהַתִּיר לְהַכּוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁפָתַי הִרָה"ג יצ"ו שְׁלֹא
כְּדַבְרֵי רַבֵּינוּ מוֹהֲרַלְנ"ח וְהַגָּאוֹן מְנַחֵם חֵינּוֹף: מ"א) אֵינִי הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוֹב הַיָּינוּ
מְשׁוּם דְאֵיפֹא חֲזַקְתָּ מִמּוֹן לְנִתְבָּע כְּמוֹ שְׁפָתַי בְּנִדְפָס מְעַרְכָּה זֶה אוֹת פ"ז וְאִם הוּא מוֹחֲזֵק
בְּמִמּוֹן אִם לֹא הִיָּה בְּהִיתָר וּמִדַּעַת הַבְּעָלִים הוֹלְכִים בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוֹב כ"כ הָרַב חֲלֵקַת
מְחֻזָּק ס' ד' ס"ק ל"ב ה"ד הָרַב אֶזְנֵן אֶהְרֵן ד' ג' ע"ב וּבְעֵינֵי הַדִּין (אֵינִי הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן
אֵה"ר) הָאֵרִיף יְדִידֵי הִרָה"ג מוֹהֲר"ר צְבִי מְאִיר אַבְד"ק דְאָבְרֵי יצ"ו בְּסֵה"ב אָמְרֵי הַצְּבִי
בְּחִידוּשָׁיו לְרִישׁ פֶּרֶק שְׁלִישִׁי דְבָבָא קָמָא ע"י"ש: וְאֵי בְּמִמּוֹן שְׁאֵינִי לוֹ תוֹבְעִים אָמְרִינֵן דְּגַם
רַב מוֹדָה דְאֵינִי הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַה"ר (דְּלֹא נִחְלָקוּ רַב וּשְׁמוּאֵל אֶלָּא בְּמִמּוֹן שְׂיֵישׁ לוֹ
תוֹבְעִים) כְּתַבְתִּי בְּזֶה בְּנִדְפָס מְעַרְכָּה זֶה אוֹת רס"ח בְּד"ה וְאֵי ע"י"ש וּבְעֵמּוּדֵי אֵשׁ שְׁרָשְׁמִתִּי
שָׁם כְּתַב שְׁשָׁגָה בְּזֶה הַבֵּית יִצְחָק בְּשַׁע"ס בְּסִי' ע"ג שְׁחָשַׁב שְׁגָם בְּמִמּוֹן שְׁאֵינִי לוֹ תוֹבְעִים
פְּלִיגִי ע"י"ש וּמְצָאֵתִי תֵּנָא דְמִסְיֵיעַ לִיָּה מֵר גִּיהוּ הַגָּאוֹן יְדִ שְׁאוּל דְבָסִי' רט"ן סוֹף אוֹת י"ב
כְּתַב דְּבַקְוֹנְטְרִיס הַסְּפָקוֹת לְאַחֵי הַקְּצוּה"ח כְּלָל ו' כְּתַב דְּכִלְלָא דְאֵינִי הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר
הָרוֹב לֹא אֶתְמֵר אֶלָּא בְּמִמּוֹן דְּעֵלְמָא אֲבָל בְּמִמּוֹן עֲנִיִּים וּמִתְנוּת כְּהוֹנָה אֶזְלִינֵן בְּתַר רַבָּא
וְכַתְּבָ ע"ד וּבְמַכְתָּה"ר אֶזְלִי בְּתַר אֵיפֹא דְהַתוּס' בְּכוֹרוֹת ד' ד' ד"ה ר' יְהוֹשֻׁעַ כְּתַבוּ
דְּבְמִמּוֹן שְׁאֵינִי לוֹ תוֹבְעִין אֶפִּילוּ לְרַב דְאֶזְלִי בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוֹב מוֹדָה בְּזֶה דְלֹא שְׂיֵיף רַוֵּב
וְהַחֲזַקְתָּ מִמּוֹן אֵלִים טוֹבָא.

וְמָה שְׁהַשְׁגַּתִּי שָׁם עַל הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֵשׁ יצ"ו שְׁלֹא זָכַר דְּבָרֵי הַהַפְּלָאָה בְּכַתְּוִבּוֹת סוֹף פֶּרֶק
קָמָא (דְּהָא דְאֵינִי הוֹלְכִין בְּמִמּוֹן אַחַר הָרוֹב אֵינוֹ אֶלָּא כְּשֶׁדְּנִין עַל דְּבָר שְׁבְּמִמּוֹן לְבַד אֲבָל
כְּשֶׁהַסְּפָק שְׁדָנִים עָלָיו עֵינֵינוּ אֵיסוּר רַק שְׁנִמְשָׁף מִזֶּה גַם לְמִמּוֹן הוֹלְכִים אַחַר הָרוֹב)
וְהִיָּה לוֹ לִיִּישָׁב בְּזֶה קוֹשְׁיָת הָרַב שְׁעַר הַמְּלָךְ גְּבִי בְּכוֹר שְׁנִטְרַף וְכו' ע"י"ש.

עֲתָה רְאִיתִי שְׁבְּסוֹף דְּבָרֵינוּ כְּבָר הַזְּפִיר דְּבָרֵי הַהַפְּלָאָה לִיִּישָׁב קוֹשְׁיָת הַשְּׁלָמִי נְדָבָה שְׁהִבִּיא
שָׁם וְכַתְּבָ דְּלִפִּי מ"ש הַהַפְּלָאָה וְכו' אֶתִּי שְׁפִיר וְעַם שְׁמִשְׁמְעוֹת דְּבָרֵינוּ הוּא שְׁכַתְּבָ כֵּן רַק
לִיִּישָׁב קוֹשְׁיָת הַשְּׁלָמִי נְדָבָה יֵשׁ לוֹמֵר שְׁכַתְּבוּתוֹ לִיִּישָׁב גַּם קוֹשְׁיָת הָרַב שַׁע"מ וְעַכ"פ
אֵינוֹ צוּדֵק הַלְשׁוֹן שְׁכַתְּבִתִּי בְּנִדְפָס שְׁלֹא זָכַר דְּבָרֵי הַהַפְּלָאָה וְכו' וְגַם בְּמַכְתָּב שְׁקַבְלִיתִי

ממנו כתב לי שפבר כתב בסיום הדברים דלפמ"ש ההפלאה מןושבת הקושא וקושטא קאמר ואגב ריהטאי לא עינתי בסוף דב"ק.

ובעיקר פללין (אם בממון שאין לו תובעים אזלינו בטר הרוב) ראיתי לידידי הגאון אבד"ק וילקי יצ"ו בשה"ב ונגש הפהן פלל ז שהביא מה שחדש בקונטרס הספקות שבס' קצות החשן דבממון עניים ומתנות פהונה אזלינו בטר רובא ותמה עליו שנעלם ממנו דברי התוס' בכורות ד' כ' (כמו שהקשה עליו הרב יד שאול שהבאתי למעלה) והרבה להשיב על הראיות שהביא לדבריו וגם בעיקר הדין דאין הולכין בממון אחר הרוב האריה מאד בכמה פרטים המסתעפים מזה לה נא ראה דב"ק.

גם ידידי הרה"ג מוהרי"ץ נתן נטע דומ"ץ בקלעצק יצ"ו בס' נתיבות אור (שפבדני בו מקרוב) פלפל בכלליה דמרון בעל ההפלאה וכתב דמשמע שדעת הרמב"ם בפ"ק ט"ו מהלכות איסורי ביאה דין כ"ו אינה פן אלא אף אם הוחזק הרוב לענין דבר אחר לא אמרינו דהוחזק גם לענין ממון ושעל כל פנים נוכל לומר שהרמב"ם אינו סובר פי פלליה דרב ההפלאה ושפשיטה מקונצת בסוף פ"ק קמא דכתובות הביא כמה ראשונים דסברי הכי (פלומר דל פלליה דרב ההפלאה וכתב עוד שיש לדחות כל הראיות שנסתייע מהן הרב ההפלאה על פי דברי המרדכי בפ"ק אלמנה ניוזנת דכשהרוב מצוי הרבה מהני להוציא ממון אף למאן דאמר אין הולכין בממון אחר הרוב: גם אשור לידידי הגאון אבד"ק ליאדי יצ"ו בספרו הבהיר פ"ק חמד בחידושי ו לחשן משפט סי' ל"ג דשקיל וטרי על פי פלליה דרב בהפלאה הנ"ל וגם אם ברוב מעליא הולכין אחריו אף בממון ומיניח דעת מרון הבית יוסף שם שהיא פן עי"ש ב"ד א' ע"ג וגם בח"ב בסוף ד' ו' הביא קושית הרב שלמי נדבה בחלק ב' א"י ציונותה תורה ליתן מתנות לכהן דילמא במקום נקב שחיט והוי טריפה וכן בראשית הגז דהא קיימא לו אין הולכין בממון אחר הרוב ולזה צ"ע לעיין בהפלאה לכתובות סוף פ"ק ראשון ובקצות החשן בקונטרס הספקות ועוד לו שם (בפרק חמד ח"ב) ב"ד י"ז ע"ג בדין פדיון הבן פשאם הילד אינה יודעת אם אביה כהן או ישראל וכן בספק טריפה שחי י"ב ח"דש אם פטור מפדיון משום דמיעוט טריפות חיות ואין הולכין בממון אחר הרוב או נימא דהרוב חשיב רוב מעליא והולכין אחריו בממון ואי נמי דבמצנה גם לשמואל אזלינו בטר רובא וכו' עי"ש דב"ק גם ידידי הגאון מוהרי"ש אבד"ק פאראמישלא ועתה אבד"ק לבוב יצ"ו בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קכ"ט אות ד' והלאה האריה בכללין (אין הולכין בממון אחר הרוב) לענין פדיון הבן עי"ש: ואם יש לחלק בדין אין הולכין בממון אחר הרוב בין מטלטלין לקרקע הנה הגאון בעל ס' בית יצחק הנ"ל יצ"ו בפסק דין על נשתטית שהדפיס בלבוב ביום ד' ערב ר"ח פסליו תרנ"ח כתב דבקצות החשן סי' ר"פ כתב דבקרע לא אמרינו אין הולכין בממון וכו' דדוקא במטלטלין מהני דהממון תחת ידו עי"ש ויש להרחיב בזה הדיבור בקו' התוס' פ' האשה שנתארמלה וכינון דרוב נשים בתולות נשאות דכתבו לרב פריה וכן הוא בב"ב צ"ג וכן בקו' התוס' יבמות ס"ד אמאי יש לה כתובה משני ולענין איסור ל"מ ונהרי ממון עדיף דאין הולכין בממון אחר הרוב וי"ל דכתובה שאני דאינה נגבית אלא מן הקרקע ובקרע הולכין אחר הרוב ומפל מקום יש לחלק בין דברי הקצות החשן להתוס' דשם בסי' ר"פ פשאתה הולך אחר הרוב הקרקע בחזקתה מה שאין פן בכתובה אף שאתה הולך אחר הרוב מפל מקום צריף עדיין להוציא הקרקע מה שאין פן בסוגיא דבבא בתרא הנ"ל

בְּעוֹבְדָא דְרַבָּא לְדַבְרֵי הַקְצוֹת הַחֲשׂוֹן יֵשׁ לְעֵינַי בְּתִי הַנִּלְוֹדוֹק הַיֵּטֵב וְעַל בְּנֵה"מ סִי מ"ו
סס"ח שְׁדַעְתּוֹ דְּלֹא פְקֻצוֹת הַחֲשׂוֹן וְשָׂמָא יֵשׁ לוֹמַר דְּדוֹקָא לְעֵנֵי חֲזָקָת מְרָא קְמָא ס"ל
לְקֻצוּה"ח פֶּן מַה שְׂאִין פֶּן בְּשִׁיּוּשָׁב בְּהַ וּנְכוּנִים דְּבָרֵי הַנֵּה"מ וְאִכ"מ עכ"ד יצ"ו: וּבְעֵיקָר
פְּלִינ צֵינֵי הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לֵב בְּזַכְרוֹנוֹתָיו שְׁבִסוּף סָפֵר יִשְׂרָי לֵב דָּף צ"ה אוֹת כ"ד מְצִיעָא
דָּף כ"ג תּוֹסְפוֹת ד"ה וְהָא בְּתָרָא דָּף כ"ב מְטָה יוֹסֵף חֲשׂוֹן מְשַׁפֵּט סִי ו' נְחָפָה בְּכֶסֶף חֲשׂוֹן
מְשַׁפֵּט סִי ה' מְצִיעָא דָּף כ' ד"ה אִיסוּרָא וְדָף כ"ב בְּרִש"י טוֹר חו"מ סִי שִׁי"ב מוהר"י
קוֹלוֹן שְׂרֵשׁ י"ב מְנַצֵּל מְאֹשׁ סִי כ"ו מְשֻׁנָּה לְמַלְךָ פֶּרֶק ד' דְּמִתְנֹת עֲנִיִּים הֶלְכָה ט' וְצָרִיף
יִישׁוּב וְדוֹק כְּתוּבוֹת ד' י"ז וְדָף נ"ט ד"ה וְעַל הַכּוֹתִית בְּרָף יִצְחָק סִי ו' מְעַרְכֵי לֵב דְּרוּשׁ
ל"ג ד' ע"א: מ"ב) אֵין הֶלְכָה פְּתִלְמִיד בְּמִקּוּם הָרֵב בְּנִדְפֵס מְעַרְכָּה זֹו אוֹת שִׁל"ח הַבְּאֵתִי
מ"ש הָרֵב יֵד מְלֹאכֵי בְּאוֹת ל"ח דָּאָף לְגַבֵּי רַבּוֹ שְׂאִינוּ מְוָבְהָק אֲמָרִינוּ הָכִי עִי"ש וְהֵנָּה
מְפָלֵל הַרְאִיוֹת שְׁהִבִיא הָרֵב יֵד מְלֹאכֵי לְהוֹכִיחַ פֶּן אַחַת הִיא מִדְּבָרֵי מְרֵן כְּסָף מְשֻׁנָּה בְּפֶרֶק
ו' מֵהֶלְכוֹת בִּיפּוּרִים שְׁפֶתֶב דְּנֹדָי כֹר' חֲזִיָּא קִיָּמָא לֹן לְגַבֵּי רַב אֲסִיָּה דְּהָא רַבִּיָּה דְּרַבִּיָּה
הוּא וְאֵין הֶלְכָה פְּתִלְמִיד בְּמִקּוּם הָרֵב הָרֵי דָּאָף דְּלֹא לְמַד מְרַבִּיָּה דְּרַבִּיָּה פְּלוּם קָרִי לִיָּה
תְּלִמִיד בְּמִקּוּם הָרֵב עכ"ל וְכֹן רְאִיתִי לְמְרֵן מוהרד"ף בְּשׁו"ת מְכַתֵּם לְדוֹד בְּחֶלֶק יו"ד
סִי י"ד (בְּדָף ס"ו ע"א בד"ה וּלְפִי דְּרַכְּנֹו) שְׁפֶתֶב בְּפִלּוּגְתָּא דִּר' אֲבָהוּ מְשַׁמֵּיָּה דִּר' אֲלֵעֶזֶר
וְחֲזָקִיָּה דְּהֶלְכָה פְּחֻזְקִיָּה מְשׁוּם דִּר' אֲבָהוּ וְר"א תְּלִמִידֵי ר' יוֹחָנָן וְר' יוֹחָנָן תְּלִמִידֵיָּה דְּחֻזְקִיָּה
וְכִינֹן שְׂאִין הֶלְכָה כֹר' יוֹחָנָן לְגַבֵּי חֻזְקִיָּה פֶל שְׁכֹן שְׂאִין הֶלְכָה פְּתִלְמִידֵיָּו נְגִיד חֻזְקִיָּה וּמְצָא
שְׁפָדָּ פֶתֶב הַרְשָׁב"א בְּתוֹרַת הַבֵּית בֵּית א' ש"ג בְּשֵׁם הַרְמְב"ן דְּלִיתָא לְדִר"א בְּמִקּוּם חֻזְקִיָּה
רַבִּיָּה וְכו' עִי"ש וְאֵנִי עֲנִי מְצָאֵתִי תֵנָּא דְּמְסִיעַ לִיָּה מֵר נִיָּהוּ הָרָא"ש בְּפֶרֶק גִּיד הַנְּשָׂה סִי
טו"ב שְׁפֶתֶב בְּהֵיאָא פְּלּוּגְתָּא דִּר' אֲבָהוּ וְחֻזְקִיָּה (דְּמִיָּרֵי הָרֵב מוהרד"ף) דְּהֶלְכָה פְּחֻזְקִיָּה
מְשׁוּם דִּר"א תְּלִמִידֵיָּה דִּר' יוֹחָנָן וְרִי"ו תְּלִמִידֵיָּה דְּחֻזְקִיָּה וְכִינֹן שְׂאִין הֶלְכָה פְּחֻזְקִיָּה פֶל
שְׁכֹן שְׂאִין הֶלְכָה כֹר' אֲבָהוּ עִי"ש וְעֵינֵי בְּשִׁדֵּי חֲמִיד בְּמְעַרְכַת הַחִי"ת אוֹת צ' וְעַתָּה (סֵת"ר)
הַשְּׁגָתִי סָפֵר יָקָר אֲהֵל יִשְׂרָיִם וְרְאִיתִי שְׁבַמְעַרְכָּה זֹו אוֹת ט"ו אָף הוּא הֵיָּה מְתַפְנִין לְהוֹכִיחַ
פְּדַבְרֵי הָרֵב יֵד מְלֹאכֵי מִדְּבָרֵי הָרָא"ש בְּפֶרֶק פִּיצַד מְבָרְכִין ד' ט"ל ע"ב וְהֶלְכְתָּא כֹר"י
לְגַבֵּי ר"ה דִּר"ה לִיתָא לְגַבֵּי דְּרַב שְׁהִיָּה תְּלִמִידוֹ וְכֹל שְׁכֹן לְגַבֵּי ר"י לִיתָא וּמִזָּה הַבּוֹא
רְאִיָּה לְמַה שְׁפֶתֶב מְרֵן בְּבֵית יוֹסֵף יו"ד סִי ל"ב אֲלִיבָּא דְּהָרִי"ף וְהָרָא"ש שְׁהִבִיאֹו
מִחֻלּוֹקֶת ר"י וְר"ל בְּסֵתֶם וְלֹא הִכְרִיעוּ שְׁהוּא מְשׁוּם דְּמְסַתְמָא אֵין הֶלְכָה פְּתִלְמִיד וְכו'
וְרַבִּי יוֹחָנָן רַבּוֹ דְּרִישׁ לְקִישׁ וְרַבִּי יֵנְאִי רַבּוֹ דִּר' יוֹחָנָן וְהָרֵב הַמְּגִיָּה הִבִּיא דְּבָרֵי הָרָא"ש
בְּפֶרֶק א"ט (אֵלוֹ טְרַפּוֹת) סִי ל"ו וְעוֹד דְּרַבִּי יֵנְאִי רַבּוֹ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְהֶלְכָה פְּמוֹתוֹ נְגִיד ר'
יוֹחָנָן וְכֹל שְׁכֹן לְגַבֵּי רִישׁ לְקִישׁ וְעֵינֵי לְהָרֵב מַע"מ (מְעַדְנֵי מְלָךְ) שְׁם הָרֵי דְּאֲפִלּוּגְתָּא דְּרַבִּי
יֵנְאִי וְרִישׁ לְקִישׁ פֶתֶב הָרָא"ש פְּדַבְרֵי מְרֵן: וּבְמַה שְׁהִבִּאֵתִי בְּנִדְפֵס בְּאוֹת קס"א בְּעֵיקָר
פְּלִינ דְּאֵין הֶלְכָה פְּתִלְמִיד בְּמִקּוּם הָרֵב אִם הוּא דוֹקָא פְּשֻׁנְחֻלְקוֹ פְּנִים בְּפָנִים (וְסִימְנָא
מִקְלֵתָא בְּדֹאִיכָא אֲמַר לִיָּה הַתְּלִמִיד לְרַבּוֹ) וְלֹא פְּשֻׁחֻלְקִים זֶה שְׁלֹא בְּפָנֵי זֹו אוֹ לֹא שְׁנָא
וְהֵנָּה הַבְּאֵתִי שְׁם מְעַרְכָּה מוּל מְעַרְכָּה בְּדַעוֹת גְּדוּלֵי הַפּוֹסְקִים בְּכֻלָּל זֶה עִי"ש עַתָּה רְאִיתִי
לִידִידֵי הַגָּאוֹן אֲבִד"ק לִיאֲדֵי יצ"ו בִּס' פְּרָם חֲמִיד ח"א דָּף ז' ע"ב שְׁהִבִּיא מַה שְׁפֶתֶב
הַרְשָׁב"א בְּסוּף פֶּרֶק תּוֹלִין דְּדוֹקָא בְּדֹאִיכָא אֲמַר לִיָּה וְכו' וְיִישָׁב בְּזָה קוֹשִׁיוֹת אֵינָּה
מְחַבְרִים וְחִידוּשׁ גְּדוּל לְרֹב בְּקִיאוֹתוֹ שְׁתוּפֵס פֶּן בְּפִשִׁטוֹת וְלֹא זָכַר דַּעַת הַחֻלְקִים
וְלִדְעַתֶּם אֵין זֶה מִן הַיִּשׁוּב פְּמוּבָן: וְאִם פְּלָל זֶה דְּאֵין הֶלְכָה פְּתִלְמִיד בְּמִקּוּם הָרֵב הוּא

דוקא לגבי יחיד או אף נגד רבים פתבתי בשדי חמד במערכת הפ"ף אות קי"ט (בד"ה ומה שדחק): וכתב הגאון מלבי"ם בספר ארצות החיים סי' ג' במאיר לארץ ס"ק ס"ד הובאו דבריו בספר אלה המגן לידידי הגאון מהר"א יצ"ו בריש סי' ד' דאף שבתשובת חות יאיר פתב.

דמאביי ורבא ואילך הלכה פבתראי אפילו פתלמיד במקום הרב הנה בפרק תולין פסק הר"ן פ"ב פפא דבתרא הוא והשיגו הרמב"ן דרבא רבו של רב פפא וכו' ופסקו פולם פרבא ועיין הרא"ש פרק ב' דעירובין וסוף פרק קמא דמציעא ים של שלמה בבא קמא פרק שני סי' ט"ו הליכות עולם פ"ג בשם הגאונים מוהר"י קולון שרש פ"ד הרמ"ע סי' קי"א שארית יוסף דף ל"ז ובתשובת בית חדש סי' צ"ה פתב דהלכה פרבא נגד ר"ח בר אבין שהיה תלמידו וכו' ועל פי זה האריך להשיג על הרבנים טורי זקב ומגן אברהם אלו תורף דב"ק.

וממה שלא הזכיר הגאון מלבי"ם את ספר יד מלאכי נראה שלא היה מצוי אצלו שהרי עיני הרואה תחזינה מישרים ביז מלאכי במערכת האל"ף סי' י"ז שכתב לדבר ברור דהא דאין הלכה פתלמיד במקום הרב אינו אלא עד אביי ורבא אבל מפאן ואילך קיימא לן הלכה פבתראי ואפילו פתלמיד במקום הרב שפן מבואר בהליכות עולם שער ה' פרק ג' בשם הגאונים והתוספות ובספר פרייתות ימות עולם שער ג' סי' נא"ו והרא"ש בפ"ק שני דעירובין ושפסוף פרק קמא דרבא מציעא הוסיף שפן כתב הרי"ף בכמה מקומות וציין ים של שלמה פרק שני דרבא קמא סי' ט"ו וטעם לנה עיין מוהר"י קולון שרש פ"ד וצ"ד וק"ב וק"ב וק"ע ובשארית יוסף דף ל"ז והרמ"ע סי' קי"א ועל פי זה התפלא מאד על מרן הבית יוסף ועל הרבנים בית חדש וקנסת הגדולה שפתבו בהיפך מזה והגדיל התימה שהם עצמם כתבו במקומות אחרים כמו שהוא האמת דמאביי ורבא ואילך הלכה פבתראי אף פתלמיד במקום הרב אלו תורף דב"ק.

הנה רואה שמהקומות שהוכיח הגאון ארצות החיים סבתו כנז"ל מאותם המקומות עצמם מביא הגאון יד מלאכי ראיה להיפך וכבר ראיתי להגאון המחבר יצ"ו שהרבה להשיב על דבריו אמנם גם הוא לא ראה דברי היד מלאכי שבסי' טו"ב הנ"ל כי אם מה שכתב (וביז מלאכי) בסי' קס"ז והאריך מאד בחריפות ובקיאיות פיז ה' הטובה עליו עי"ש דבריו הנחמדים: וידידי הרה"ג מוהר"ר שמחה פהנא אבד"ק לאקישעווקא יצ"ו כתב לי לעיין בתבואת שור סי' ל"ב סק"ה ובבית אפרים בא"ח סי' ז"ך (ד"ה והנה הר"ן) שהאריך בכלליו (אין הלכה פתלמיד במקום הרב) ושהביא מנימוקי יוסף ריש פרק פיז הרגל ושה"ג שם דאם התלמיד מאריך ימים אחרי רבו וחקק עליו הלכה פמותו ושפזזה יש לחלק כמה קושיות וציין קרבן נתנאל בשבת פרק שואל אות ד' עכ"ד יצ"ו ותשובת הגאון בית אפרים העתיקה אלי רב אהד יצ"ו בהערותיו שהבאתי בקונטרס הערות לכללים בסי' קס"ג אות ב' עי"ש: מ"ג) אין נושאין נשים במועד בדין זה רשמתי בנדפס אות י"ז ועיין עוד כמה שפתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חול המועד אות ח' בס"ד ובמה שהבאתי בנדפס בשם הרב בגין ציון שמוכח קצת דבר"ה ויוה"כ אסור לישא מן התורה ממה שלא תירצו התוס' בכתובות דף מ"ז (ד"ה דמסר לה) קושיותם דמסר לה בר"ה ויוה"כ ועל זה השיב ידידי הרב מוהר"ש אביגדור הלוי מעיר סעראצק יצ"ו

ונ"ל באות י"ז הביא להקשות למה לא תי' תוס' בכתובות (מ"ז) דמסר בר"ה ויוה"כ ולענ"ד די"ל דביוה"כ הוי חנפה שא"ר לביאה ולא הוי חנפה פהרמב"ם והירושלמי דיומא לשיטתי דתשמיש אינו אסור מה"ת כמו שהביא הרא"ש בפ"ק יוה"כ (סי' א') ובאסור דרבנן הוי חנפה ולדין אסור מה"ת כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' שבי"ע והוי א"ר לביאה מה"ת ולא הוי חנפה ובר"ה לבד ליפא לאוקמא דהא אומר וימים טובים לשון רבים עכ"ל והנה בהא דחנפה שאינה ראוייה לביאה לא הוי חנפה עיין בטור וש"ע אה"ע סי' ס"א דרבים חולקים על סברת הרמב"ם וגם מאי דנקיט דאסור תשמיש ביוה"כ הוא מדאורייתא כמ"ש הרמב"ם עיין לקמן במע' העי"ן אות י"ז דדעת הרבה מהראשונים ומקללם רבותינו בעלי התוס' דכל שאר עינויים הם רק מדרבנן וגם בדעת הרמב"ם אינו פשוט שפוסק שהם מן התורה כמו שמתבאר ממה שרשמתי שם בס"ד: מ"ד) אנוס רחמנא פטריה אמרינן רחמנא חייביה לאידך לא אמרינן פן פתבתי בנדפס מערכה זו אות טש"ן וצינתי ספרי דבי רב המדברים בזה עי"ש ומה שכתוב שם פת"ש ח"מ רס"י כ"ח הוא טעות הדפוס וצ"ל רס"י כ"א ונשמט לעיין בברכי יוסף שם ועתה ראיתי שהרב און אהרן דף ב' אות י"ט ציין להרבנים בני יעקב לאה"ע סי' ל"ח ונחב"כ ח"א ומוהר"ם אלשיך סי' ל' וכתב דצריך להתנישב בדברי הרב מוהר"ש צרור בחוט תשב"ץ ח"ג סי' כ"ה שגראה כחולק ע"ז וציין לעיין חק"ל ח"מ ח"א מ"ד קכ"ג ע"ד ואילך.

וראיתי בס' דברי גאונים בכלל ח' אות יו"ד שציין לעיין בזה שו"ת חת"ס ח"מ סי' א' (היא התשובה שציין הרב פתחי תשובה שם וכפי הנראה אין ס' פת"ש מצוי אצל הרב המחבר דברי גאונים יצ"ו) ובתוף סי' יו"ד ובשו"ת חסד לאברהם באמצע תשובה מ"ו ואין מצוי אצלי ס' חסד לאברהם אף שם באות ה' ראיתי שהביא תשובתו שפס"י ל"ה ושם כתב דקימ"ל אנוס רחמנא פטריה אמרינן אבל אנוס רחמנא חייביה לאחר לא אמרינן ועיין בספר דרכי החיים לידידי הגאבד"ק פריאסלאוו יצ"ו בהקדמת הספר דף ח' ע"ד: מ"ה) אומר מותר דחשיב שוגג פתבתי בנדפס מערכה זו אות ר"מ בשם הרב פר"ח סי' צ"ט ס"ק י"ב דאפילו בדבר שהכל יודעים אותו ולא יטעו בו אמרינן דאומר מותר הוי שוגג עי"ש ומדברי הרב חת"ס בחח"מ סי' כ"ב (בד"ה וע"ד.

אשר האשימיני) מתבאר יפה דדבר פשוט בש"ס ופוסקים אין דרוך הלומדים לטעות ולא אמרינן בהו אומר מותר שוגג או אנוס ועוד מפורש שם דאומר מותר בעי פפריה ודלא כמ"ש הרב השואל דאומר מותר אין צריך פפריה דזה אין לו שחר וישב על הבאר איזו תשובה בעי עיש"ב.

ובעיקר פלגין עיין לקמן באות פ"ו (בד"ה והנה בהך) ובספר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) פתב בקונטרס שיורי טהרה באות י"א שהעלה בספרו מעט מים דכיון דאיפא פלוגתא דיש אומרים דחשיב מזיד ויש אומרים שוגג ויש אומרים אנוס אית לן למינקט כפסבא האמצעית והוא שוגג וציין לכללין ערוף השלחן סי' שי"ח אות ג' ומטה אהרן סי' י"ד וכנסת הגדולה חשן משפט סי' ל"ד סקי"ד באר המים סי' ד"ן דף ל"ד ופרי מגדים באשיל אברהם סי' ק"ד סק"ו ותיים שאל ח"א סי' ח"מ והרב המגיה ציין פתח הדביר דף נ"ט ע"ד וצפחת בדבש דף קס"ח ע"א והגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב בדף צ"ה אות ל"ה ציין בעיקר פלגין מפות דף ז' ודף ט' הרמב"ם פ"ק ט'

דְּתִמְוִרָה הֶלְכָה ב' שָׁבֶת דָּף ע"ב מוהריב"ל ח"א דָּף קמ"ח נְחֻפָּה בְּכֶסֶף דָּף ל"ח קוֹנְטָרִיס
מִחוּז אַבְרָהָם הֶרְמֶב"ם פָּרָק א' דְּאִסּוּרֵי מִזְבַּח הֶלְכָה ג' פָּרָק יו"ד דְּתִרְוּמוֹת הֶלְכָה א'
תְּמוּרָה דָּף י"ז פְּרִיתוֹת דָּף ג' וְדָף א' בְּמִתְנִיתִין בְּרִש"י וְרַבֵּינוּ עוֹבְדֵיָה וְתוֹסֵפֶת יוֹם טוֹב
תְּשׁוּבַת רַמ"א ס' קל"ב ס"ד הַרִיט"ץ ס' קמ"ז וּבְאֵרַח חַיִּים ס' ק"ח ס"ח מְגַן אַבְרָהָם
שָׁם ס"ק י"א וְס' רמ"ח ס"ק י"א וְטוּרֵי זָהָב ס' רנ"ג ס"ק ז' ס' רצ"ו סְעִיף ח' וְתִי"ב
בְּהֶגְהָה ס' ש"ט ס"ד מְגַן אַבְרָהָם ס' שִׁי"ח ס"ק ג' ס' שִׁל"ד ס"ק ב' קצ"ט ס"ק ה' ס' ת
תַּקְכ"ז ס"ק ו' בִּיּו"ד ס' רל"ב ס"ב בְּהֶגְהָה בְּחֻשָׁן מְשֻׁפֵּט ס' קכ"א סְעִיף י"א ס' קפ"ה
ס"ט ס' רצ"א ס"ז וְעִיָּן ס' תַּקְכ"א טוּרֵי זָהָב יו"ד ס' ט"ל ס"ק ט' שְׁפָתֵי כֹהֵן ס' ק"י
ס"ק ל"ז אָבֹן הַעֲזָרָה ס' קע"ג ס"ג וְהַבֵּית שְׁמוּאֵל ס"ק ד': מ"ו) אַבְלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן כְּתַבְתִּי
בַּנְּדָפֶס מַעֲרָכָה זֹאת שֶׁנֶּשְׁעַת הֶרְמֶב"ן שֶׁהוּא מְדַאֲוֵרֵיָתָא וְתַמְהָתִי עַל מִי שְׁכַתַּב
בְּהֶיָּפֹף עִי"ש וַיֵּשׁ לְהוֹכִיחַ קֶצֶת שְׁכָן דַּעַת הֶרְמֶב"ן שְׁמַאֲחַר שְׁהֶרְמֶב"ם בְּסֵה"מ מ"ע ל"ז
כְּתַב מְפֻנְרֵשׁ דְּאַבְלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן הוּא מְדַאֲוֵרֵיָתָא דְּמִשְׁמַע לִיָּה דְּבָרֵי הַש"ס כְּפִשְׁטָן אִם
לֹא הִיָּתָה כֵּן דַּעַתוֹ לֹא הָיָה שְׁתִּיק לִיָּה וְכַתַּב בְּס' מְנַחֵם אַבְלִים דָּף א' אוֹת ג' דְּבַתְּשׁוּ'
הַגְּאוּנִים הַנִּקְרָא חֲמֻדָּה גְּנוּזָה בְּס' קצ"ו כְּתַבּוּ דְּיוֹם רֵאשׁוֹן הוּא מְדַאֲוֵרֵיָתָא וְזֶה פְּשוּט
שְׁכָן דַּעַת הַגְּאוּנִים וְכַדְכַתַּב בְּשִׁמְם רַבֵּינוּ הַטוּר אֶמְנָם אֵין ס' זֶה אֶצְלֵי לְרֵאוֹת אִם דְּנֻקָּא
כְּשֶׁהוּא יוֹם מִיָּתָה וּקְבוּרָה הוּא דְּסָבְרֵי הָכִי וְכַמוֹ שְׁכַתַּבְתִּי בַּנְּדָפֶס שָׁם בְּשֵׁם הַרִיבָה עִי"ש:
וְעַל מַה שֶׁהַבֵּאתִי בַּנְּדָפֶס (בד"ה וְדַע) דְּבָרֵי הַרֵא"ם בְּפִרְשַׁת וַיֵּצֵא דָרַק אַבְלוֹת יוֹם רֵאשׁוֹן
הוּא מִן הַתּוֹרָה אַבְל כָּל שְׁבַעָה לְכוּלֵי עֲלָמָא הוּא רַק מְדַרְבְּנֵן שְׁדַבְּרִיו תְּמוּהִים בְּמַחֲיִלַת
כְּבוֹד קְדוּשָׁתוֹ דְּהָא אִיכָּא מְקַצֵּת רַבְּנוֹאֲתָא דְּסָבְרֵי דְּכָל שְׁבַעָה הוּא מְדַאֲוֵרֵיָתָא וְכו' הִנֵּה
רְאִיתִי עֲתָה בְּס' טְהַרַת הַמִּים בְּשִׁיּוּרֵי טְהַרָה מַעֲרָכָה זֹאת מ"ז שְׁתַּמָּה עֲלֵיו בְּזֶה שְׁהָרִי
לְהֶרְאֵב"ד אַף גְּזֵרַת שְׁלִשִׁים לְגִיּוּזֵן וְלַתְּסַפְּרֵת הוּא מְדַאֲוֵרֵיָתָא וְכַתַּב הֶרְמֶב"ן בְּסִפְרֵ
תּוֹרַת הָאָדָם שְׁפַדְעַת הֶרְאֵב"ד שְׁכָל שְׁבַעָה מִן הַתּוֹרָה כֵּן דַּעַת הַגְּאוּנִים עִי"ש וְכַבֵּר עֲמָדוֹ
עַל דְּבָרֵי הַרֵא"ם רַבְּנֵי הָאֲחֵרוּנִים שֶׁהַבֵּאתִי בַּנְּדָפֶס וְשָׁם בְּשִׁיּוּרֵי טְהַרָה תַּמָּה עַל הֶרְמֶב"ן
בְּמַה שֶׁיִּיַּחֲסֵ שְׁדַעַת הַגְּאוּנִים כְּהֶרְאֵב"ד וְהוּא עֲצָמוֹ כְּתַב בְּתַחֲלָה שְׁדַעַת הַגְּאוּנִים הִיא שְׁרַק
יוֹם רֵאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה וְנִרְאָה דִּיִּתְכֵן לֹאֲמַר שְׁמָה שְׁכַתַּב בְּשֵׁם הַגְּאוּנִים לֹא עַל כָּל הַגְּאוּנִים
הִיָּתָה כְּוָנָתוֹ אֲלָא כְּלֹמֵר שֶׁיֵּשׁ מִן הַגְּאוּנִים סוּבְרִים כֵּן: מ"ז) אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּצּוֹת
בַּנְּדָפֶס מַעֲרָכָה זֹאת ק"ג הַבֵּאתִי מ"ש הֶרַב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם בְּשֵׁם הֶרַב זֶרַע יַעֲקֹב דְּלֹא
אֶמְרִינוּ כֵּן אֲלָא בְּדָבָר הַמוּכָן וּמְתוּקָן וְכו' אַבְל דְּבָר שְׁצָרִיף הִכְנָה וְתִיקוּן כָּל שְׁלֹא הוּכָן
עֲדִיין לִיכָּא מִשׁוּם אֵין מַעַה"מ עִי"ש וְנִשְׁמַט מִשָּׁם שֶׁהַשִּׁיב בַּמַּעַשׂ"א עַמ"ש הֶרַב זְכוּר
לְאַבְרָהָם אַבִּיגְדוֹר בְּשׁו"ת א"ח סְסִי יו"ד לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַטוּר בְּסִי' תַע"ג (שְׁצָרִיף לְהַנִּיחַ
הַפְּרוּסָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׁלֵמוֹת כְּדִי שֶׁיִּפְגַּע בְּשְׁלֵמָה תַחֲלָה) דְּגַם בְּזֶה אִיכָּא מִשׁוּם אֵין מַעֲבִירִין
עַה"מ וּמְסִיק כְּדַעַת הַזֶּרַע יַעֲקֹב וּמַתוּף מ"ש בַּמַּעַשׂ"א ע"ד הֶרַב גְּזַע יִשִׁי הִיָּיתִי סְבוּר
שֶׁהַגְּזַע יִשִׁי חוֹלֵק עַל הַזֶּרֶ"ל הַנֶּ"ל אֶמְנָם עִיָּן לְהֶרַב דְּבָרֵי מְנַחֵם ס' רפ"ב הַגְּב"י אוֹת ב'
שְׁכַתַּב דְּהֶרַב גְּזַע יִשִׁי קֵאִי בְּשִׁיטַת הֶרַב זר"י גַם רְאִיתִי לִידִידֵי הַגְּאוּן דְּבָרֵי מְלִפְיָאֵל יצ"ו
בְּשׁו"ת לֵא"ח ס' ט' שְׁכַתַּב כְּסִבְרַת הֶרַב זֶרַע יַעֲקֹב דְּלֹא אֶמְרוּ אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמַּצּוֹת
אֲלָא אִם הַמַּצְנָה מוֹכַנְתָּ לְפָנָיו לַעֲשׂוֹתָהּ אַבְל אִם מְחַסְפְּרַת קֶצֶת תִּיקוּן וְהַכְנָה לֹא שִׁיָּיָה בְּהַ
אֵין מַעֲבִירִין עַה"מ אַף שֶׁהַגִּיעַ זְמַנָּה כִּי אֵין בְּזֶה שׁוּם בְּזִיוֹן לְהַמַּצְנָה אִם לֹא שֶׁהִיא מוֹכַנְתָּ
וַיֵּיָשֶׁב בְּזֶה כְּמַה קִּוְשִׁיּוֹת וְגַם בִּיָּאֵר מַה שֶׁנִּרְאָה סְתִירָה לְזֶה וְהַאֲרִיף מְאֹד בְּעִיקָר דִּין זֶה

מסימן ח' עד סי' י"ח לְבָאָר בְּזָה שְׁלֵשָׁה עָשָׂר כְּלָלִים וְאֵלּוּ הֵם (וּפְרָט אוֹתָם בְּסִי' י"ז אוֹת ל"ח).

א.

אין מעבירין עה"מ הוא גם בתדירוֹאֵינוּ תְדִיר וְכְדוּמָה (אָמַר הַמְחַבֵּר הָרַב קָרְבֵן נִתְנָאֵל בְּסוּף מְגִילָה פָתַב ג"כ דָּאִין מְעַבְרִין עַל הַמְצוֹת דּוּחָה לְתִדִיר וְהוֹכִיחַ פֶּן מְדַבְרֵי הַתּוֹס' בְּיוֹמָא ד' ל"ג ד"ה אין מעבירין וּבְזָה דְחָה מַה שֶּׁפָּסַק הַרְמ"א בְּסִי' תַרפ"ד (בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ טַבַּת שֶׁהִתְחִיל בְּשָׁל חֲנוּכָה שֶׁיִּפְסִיק וְיִקְרָא בְּשָׁל ר"ח מְשׁוּם דְתִדִיר קוֹדֵם) וּמֶרֶן חֵיד"א בְּס' בְּרַפֵּי יוֹסֵף סִי' ק"ם פָּתַב לִיִּישָׁב פָּסַק הַרְמ"א עַל פִּי מַה שֶׁהֶעֱלָה הָרַב חָכָם צָבִי בְּס' ק"ז דָּאִין מְעַבְרִין עַה"מ הוּא אֶפְיָלוּ עַל מְצוּה קִלָּה מְפָנִי חֲמוּרָה מְכַל מְקוּם אִם שְׁתִּי הַמְצוֹת הֵן עֲנִין אֶחָד פְּתִמִּידִין וּמוֹסְפִין שֶׁשְׁתִּיהֶם עֲבוּדַת הַקְּרִבְנוֹת בְּהָא לֹא אֶמְרִינוּ אִין מְעַבְרִין עַה"מ אֶלָּא אִם שְׁתִּיהֶם שְׁוֹת אֶבְל אִם יֵשׁ יִתְרוֹן לְאַחַת הִיא קוֹדֶמַת אֶבְל בְּעֶלְמָא בְּמְצוֹת שׁוֹנוֹת אִין מְעַבְרִין עַל מְצוּה קִלָּה מְפָנִי חֲמוּרָה וּגְבִי קְרִיאוֹת בְּס"ת יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהֵן עֲנִין אֶחָד דְּהֵאִי שִׁינּוֹן וְהֵאִי שִׁינּוֹן וּבְזָה וְדָאִי תְדִיר קוֹדֵם וְכֵן פָּתַב הָרַב עֲרָף הַשְּׁלֶחֶן בְּסִי' כ"ה אוֹת א' (אַחַר שֶׁפָּתַב דְּהָרַב נִמְק"י צָרִיף לוֹמַר שֶׁסוֹבֵר דָּאִין מַעַה"מ דּוּחָה לְתִדִיר) לִיִּישָׁב פָּסַק הַרְמ"א הַגָּ"ל דְּקְרִיאת ר"ח וְחֲנוּכָה הֵם עֲנִין אֶחָד וְלָכֵן תְּדִיר קוֹדֵם מַה שֶּׁאִין פֶּן בְּמְצוֹת שׁוֹנוֹת בְּצִיצִית וְתַפְלִין וְהַזְכִּיר שׁו"ת הָרַב ח"ץ וְלֹא זָכַר שֶׁר אֶת יוֹסֵף צְדִיקָא בְּבִרְרֵי סִי' ק"מ הַגָּ"ל וּמְדַבְרֵי פְּוֶלָם נִלְמוּד דָּאִין מְעַבְרִין עַה"מ קוֹדֵם לְתִדִיר אֶלָּא שֶׁחֲלוּקִים בְּשְׁתֵּי מְצוֹת שֶׁהֵן עֲנִין אֶחָד דְּלִהָרַב קָרְבֵן נִתְנָאֵל גַּם בְּזָה אִין מְעַבְרִין וְלִהָרַבְנִים הַגָּ"ל תְּדִיר קוֹדֵם.

אָמְנָם רְאִיתִי בְּס' דְּבַרֵי מְנַחֵם סִי' תַרפ"ד (בְּד"ה וְאוּלָם) שֶׁפָּתַב שְׁבִס' עֵץ יוֹסֵף בְּחִידוּשָׁיו לְבִרְכוֹת רֵישׁ פְּרָק אֵלּוּ דְּבַרֵי הוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר דְּבַמְקוּם תְּדִיר לִיתָא לְהָא דָּאִין מְעַבְרִין וְשֶׁהִבִּיא דְּבַרֵי הָרַב נוֹה שְׁלוֹם בְּסִי' ח' ד' כ' ע"א וְגַם בְּשֵׁם הָרַב גִּזְע יִשִׁי ד' כ"ה פָּתַב דְּמַה שֶּׁיִּישָׁב בְּבִרְכֵי פְּסָקוֹ שֶׁל הַרְמ"א אִין יִשׁוּבוּ עַל נִכוּן וְשֶׁפָּתַב לְדַחֲוֹת דְּבַרֵי הָרַב קָרְבֵן וְשִׁגְמ' בְּס' עֵץ יוֹסֵף דְּחָה דְּבַרֵי בְּטוֹב טַעַם וְהַסְפָּרִים הַגָּ"ל אִינָם אֶצְלֵי לְרֵאוֹת דְּב"ק וּבְדַבְרֵי מְלִפְיָאֵל בְּסִי' ח' אוֹת ב' פָּתַב שֶׁאַף שֶׁהָרַב מַג"א סִי' תַרפ"ד פָּתַב דְּתִדִיר עֲדִיף מֵאִין מְעַבְרִין כְּבָר חֲלָקוּ שֶׁם הָאֲחֵרוֹנִים עָלְיוּ וְצִיִּין ט"ז וְדָגוּל מְרַבָּה וְנִתְיָב חֲזִיִּים וְרַעַק"א וְחִידוּשֵׁי הַגָּר"א וְיִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב וְהִבִּיא שֶׁבְטוּרֵי אָבִן לְמְגִילָה ד' ו' ע"ב פָּתַב דְּתִדִיר אוֹ מְקוֹדֶשׁ עֲדִיף וְקוֹדֵם וְהָרַב הַמְחַבֵּר יִצ"ו דְּחָה רְאִיָּתוֹ וְתַמָּה עָלְיוּ שֶׁבְסִפְרוֹ שֶׁאֲגַת אֲרִיָּה סוּף סִי' כ"ח הִבִּיא דְּבַרֵי הַנִּמְק"י וְהַסְפִּים לְהֵם דָּאִין מְעַבְרִין עֲדִיף וּמְשַׁמַּע שֶׁם לְהִדְיָא דְּהוּא הִדִּין לְמְקוֹדֶשׁ וְאִם פֶּן סוֹתֵר דְּבַרֵי עֲצָמוֹ עִ"ש וְעִיִּין לְקַמֵּן בָּאוֹת קל"ה ס"ק כ"א (בְּד"ה וְאִם הָא).

ב.

הָא דְאַמְרֵן. ג.

אִם הִתְחִיל בְּשִׁאֵינוּ תְדִיר גּוֹמֵר וְלֹא יִפְסִיק בְּשִׁבִיל עֲשִׂיַת הַתְּדִיר. ד.

אִם פָּגַע בְּמְצוּה וְעָבַר עָלֶיהָ וּפָגַע בְּאַחֲרַת מְחוּנְיָב לְעֲשׂוֹת הַמְצוּה הַשְּׁנִית שֶׁעוֹמֵד בָּהּ עִתָּהּ. ה.

מצנה שחובתה היום ומצנה שחובתה למחר רק היא תדירה אינה שירצה יקדים אם אי אפשר לעשות רק אחת רק בתנאי שלא יעבור על אין מעבירין ו. אמע"ה שינה אף באי אפשר לעשות רק מצנה אחת משתי מצות.

ז.

להשהות מצנה כדי לעשותה מן המוכר מותר זמן מועט אבל לא זמן מרובה. (אמר המספר בדין זה פתבתי בקונטרס שדי חמד במערכת הז"ן זריזין מקדמין וכו' עי"ש).

ח.

מצנה עוברת ומצנה שזמנה נמשך אם הזמן דחוק צריך להקדים העוברת ואם יש זמן גדול עושה החשובה או זו שפגע בה ט. אם פגע במצנה ושוב באה לפניו מצנה אחרת ושתייהן מזמנות לפניו צריך לעשות החשובה קודם אף שבאה באחרונה.

י"ד.

אם קדא דאורייתא וקדא דרבנן ומרנוניהו שוות דאורייתא קדים לדרבנן אבל אם אחת תדירה או מקודשת היא קודמת (אמר המספר בדין זה פתבתי לקמן באות צ"ב עי"ש).

י"א.

אין מעבירין על המצות הוא איסור דאורייתא (אמר המספר בנדפס במערכה זו אות ק"ג פתבתי בזה ולקמן באות קל"ה ס"ק כ"א בד"ה ובמה בזה עי"ש). י"ב.

מצנה שחובתה היום קודמת למצנה שנמשך חיובה מכבד ועתה הוא פועל תשלומין. י"ג.

לעשות דבר הרשות קודם מצנה אם באופן שמניח המצנה ועושה הרשות הני בזיון למצנה אסור אבל אם אינו מניחה פשהיא לפניו רק מצד שאפשר לעשותה וממשיך זמנה קצת דאין זה בזיון להמצנה שרי רק דבלאו הכי זריזין מקדמין למצות: מ"ח) איסורין דרבנן אם העובר עליהן עובר בעשה דעפ"י התורה אשר יורוה ובל"ת דלא תסור וכו' בנדפס אות שצ"ט פתבתי קצת בזה ועיין עוד בנדפס במערכת הגימ"ל אות ב' ולהרב חתם סופר דף קל"ג ודף קל"ד וראיתי בענין זה מאמר נכבד שבס' תורת נביאים להרב מוהר"ץ הירש חיות הובא בפתיחה לספר יאיר נתיב שנדפס בווארשא שנת תרט"ל וציינתי בנדפס ולפי שיותר בו כמה ספקות ויתורצו כמה קושיות בענין זה ראיתי נכון להעתיקו ותורף דבריו הוא דגם הרמב"ם מודה דלאו דלא תסור ועשה דעפ"י התורה אשר יורוה לא נאמרו רק בב"ד הגדול אשר יושבים בלשכת הגזית וכן במשפט אשר יוצא מפיהם ציונה התורה באזהרות אלו לשמוע להם ובין בדבר שלמדו בדרכי מדות הנדרשת ובין בדבר שעשו משום תקנה וגזירה מ"מ פיון שב"ד הגדול עמדו למנין והספיקו בעשיית התקנות הללו או בסייגים הללו שוב נתחקה עשייתם לחוק קבועה בישראל לנצח וזה דוקא בדבר שנתקן או נגזר במנין כל החכמים הנמצאים או בישיבת הלשכת הגזית אבל במאמרי יחידים שנמצאו בש"ס וכל אחד תיקן לעירו ולמקומו או אמר דעתו בבהמ"ד הן עם רבו אז בזמנו חולקים כמו רוב פלוגתות התנאים והאמוראים ואח"כ נפסק בש"ס הלכה בדברי אחד מהן או שבזמנים אחרונים עשו פללים לפסק הלכה וכו' ואחר הפללים הללו אנו הולכים בכל המחלוקת הרבות שנמצאו מפירות

בש"ס משפט כל אלו הלכות אינם בכלל לא תסור כיון שלא נאמרו ונתקנו ונגזרו במגן כל החכמים ובה מנישם מה שהקשה הרמב"ם על ה"ג מה שמנה חנופה ומגילה ולמה לא מנה נט"י ועירוב ובאזהרות למה לא מנה שניות לעריות והיינו משום שכל אל נתקנו בימי שלמה שבת י"ד ע"ב יבמות כ"א והי' אז ב"ד יושבים בלשכת הגזית וא"כ שעכ"פ עמדו למגן והספיקו כל חכמי הדור וא"כ כל מי שעובר על התקנות וגזירות אלו עובר בלאו דלא תסור ובעשה דע"פ התורה אשר ירוף אבל אכילת בשר עוף בקלב או איסור חליצה לכהן הדיוט או פרטי השבותים כגון הפוסע פסיעה גסה או תחומין או בדיקת חמץ או איסור רדיית הפת בשבת או לעגן טומאת בית הפרס או יו"ט שני של גליות או מצות מרור בזה"ז או איסור שמנו של גיד ואיסור אבר המנדולדל או איסור סחורה בדברים האסורים וכדומה הרבה דברים בין שנמצאו בש"ס פלוגתא ונפסקה ההלכה לאיסור או שנאמרה בש"ס בסתם בלי שום חולק מ"מ כל שלא יצא הפסק מב"ד הגדול ולא עמדו למגן אין עליהם חובה מלא תסור והביא ראיה מהרמב"ם בהקדמתו לס' היד למגן המצות על סדר ספרו שכתב ונ"ל ויש מצות אחרות שנתחדשו אחר מ"ת ופשוטו בכל כגון מקרא מגילה ונר חנופה ות"ב עירובין נט"י כל אלו המצות שנתחדשו חייבים אנו לקבלם ולשמרם שנאמר לא תסור מן הדבר וגו' משמע מלשונו ו"ל דוקא מצות אלו הנה בכלל לא תסור אבל שאר מצות ואיסורי דרבנן אשר ירבו לאלפים ולרבבות אינם בכלל לאו וכו' ומפ"ז (ועל פי זה) תמצא ישוב לכל השגות של הרמב"ן ו"ל דכל הני שהקילו בדרבנן היינו דוקא דברים שלא היה במגן אבל ספק בתקנות וסייגי חכמים ונביאים שתקנו וגזרו בב"ד הגדול אפשר דג"כ ספיקא אסור ומחמירין בכל העניינים כמו של תורה.

ועוד הביא ראיה מס' מורה נבוכים פמ"א לשלישי שכתב ונ"ל אומר פי באשר ידע השם יתעלה שמשפט זה התורה יצטרכו בכ"ז לפי התחלה המקומות והחדושים ולפי הנראה לפי העניינים להוסיף על קצתם ולגרוע מקצתם הנהיר מן התוספת ומן המגורעות ואמר לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו פי היה זה מביא להפסד סדרי התורה ולהאמין שאינה מאת ה' והותר ג"כ לחכמי כל דור רוצה לומר ב"ד הגדול לעשות סייגים כדי לקיים משפטי התורה האלו בעניינים שיחדשום לשמור התורה וישאירו הסייגים שהם קיימים לנצח כמ"ש ועשו סייג לתורה וכן הותר להם לבטל קצת מעשה ולבטל קצת הנזהר ממנו לפי ענין אחד ולפי מאורע אחד אבל לא יעמידוהו לדורות כמו שביארנו בסדר פי המשנה בהוראת שעה ובזאת ההנהגה תתמיד התורה אחת ויתנהג בכל זמן ובכל מאורע כפי הצריך לו ולו היה זה העיון החלקי נמסר לכל אחד מן החכמים היה בני אדם נפרדים לרוב המחלוקת והסתבכות הדעות והזהיר יתעלה שלא יעשו זה שאר החכמים אלא ב"ד הגדול לבד וציונה להרוג מי שיחלוק עליהם שאם יחלוק עליהם כל מעיין בטלה הפוננה המכוננת ובטלה התועלת עכ"ל הנהגה של הרמב"ם בס' המורה נבוכים ראינו מדבריו ששינה ושימש דעשיית הסייגים והתקנות לא נמסרו רק לב"ד הגדול אבל משתרב בהמ"ק ובטלו הסנהדרין וב"ד הגדול מלשכת הגזית ורבו הגליות ולא יכלו כל חכמי ישראל לאסוף במקום אחד ולפקח בטובתן של ישראל ועם ה' מפורדים בכל קצוני ארץ וים רחוקים וכל חכם שבזמנו ובמדינתו מורה לעדתו כפי התורה ולפי סברתו בהוצאות המשפטים והדינים ולא ידע כלל פי חכם אחר הוציא

מסבֵּרְתוֹ הַיְפוּף מִן הַמְדַרְשׁוֹת לְכֵן הַדִּינִים הַלְלוּ אֵינָם לְחֹב עֲלֵינוּ בְּמִצּוֹת לֹא תִסּוּר פִּינּוֹן שְׁחֻכְמִים בְּעֲצָמָם חוֹלְקִים זֶה עִם זֶה וְלֹא נִדְעָ בְּעֲצָמֵינוּ לְמִי מִשְׁפֵּט הַבְּכוּרָה שְׁנֹאֲזִין אֵלָיו בְּחֹק הַתּוֹרָה דְּלֹא תִסּוּר אֵלּוּ דְבָרֵי הַשְּׁנֵי צָדְקוֹ יוֹתֵר וְעֵינָן בְּלִחָם מִשְׁנֵה פ"א מֵה' מְמָרִים מ"ש בְּשֵׁם הַמְּבִי"ט ז"ל וְחֹזֵת יְאִיר ס' קצ"ב עֵינָן בְּרִכּוֹת דָּף י"ט עֶכֶת"ד ז"ל.

וְהָרַב בְּעַל הַפְּתִיחָה הָאֲרִיף ג"כ בְּעֲנִינֵי אֵלּוּ עֵי"ש דְּבָרִים נְחֻמָּדִים וְכַתֵּב הָרַב פֶּרֶם"ג בִּס' שׁוֹשְׁנֵת הָעֲמָקִים כָּלֵל ט' (בְּסוֹף ד"ה עוֹד יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק) דְּמַמָּה שְׁפַתְב רש"י בְּכַתְּוֹבוֹת דָּף "א ע"ב בד"ה מִצְוָה דְּרַבְּנָן דְּלֹא מִצְוֹת עֲשֵׂה מְפֹרְשֵׁת כְּסוּפָה וְלוּלֵב יִרְאֶה לְשִׁיטְתָּהּ בְּרִכּוֹת י"ט ב' מִשְׁמַע לְכַאוּרָה מְדַבְּרִיו שְׁיֵשׁ בְּמִקְלֵי דְּרַבְּנָן מִצְוֹת דַּעֲפ"י הַתּוֹרָה וְלֹא תַעֲשֵׂה אֶת־תִּסּוּר מִשׁוּם הֵכִי כַּתֵּב דְּמַפְלֵ מְקוֹם לֹא מְפֹרְשֵׁת כְּסוּפָה וְלוּלֵב וְעֵינָן בְּפָרִי מְגִדִּים ס' ש"ז בְּאֶשֶׁל אֲבָרְהָם ס"ק ט"ז וַיִּדְיֵי הַגֵּאֲבֵד"ק גִּיזְנוֹב יצ"ו בְּשׁו"ת מִשְׁפְּנוֹת הַרוּעִים ס' י"ז (ד"ה אֲכֵן מֵהַדְּבָרִים) הָאֲרִיף בְּכָלֵל זֶה וְכֵן בְּסִפְרוֹ נִחְלָה לְיִשְׂרָאֵל ס' יו"ד אֹת מ"ו וְעֵינָן עוֹד בְּסִפְרוֹ שׁו"ת הַד"ר ס' כ"ט ד' ל"ה אֹת ר"י וְעֵינָן בְּסִפְרֵי הָאֲשָׁכּוֹל חֶלֶק שְׁנֵי צַד ט"ו בְּנִחַל אֲשָׁכּוֹל ס"ק י"ג: מ"ט) אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה אֵי אֲמָרִינוּן כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ שׁוֹגֵג בְּנִדְפָס מַעֲרָכָה זֹ אֹת שְׁפ"א רְשָׁמְתִי סְפָרֵי דְבֵי רַב בְּזָה וְהָרַב אֲזַן אֶהְרֹן ד' ג' אֹת ל"ה כַּתֵּב דְּהִיכָא דְלֹא יִדַע הַשְּׁלִיחַ אוֹ הַמְשַׁלַּח שְׁיֵשׁ אִיסוּר אֵי אֲמָרִינוּן אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה עֲמָדוֹ בְּזָה הַרְבָּנִים זָרַע אֲבָרְהָם בַּח"ו ד' ל"ד ע"ג וְגַנְזֵי חַיִּים בְּמַעֲרָכָה זֹ אֹת ע"ב וְלִפּוּם רִיבְטָא אֵינִי מִבֵּין מֵאֵי נַפ"מ אִם הַמְשַׁלַּח יִדַע אוֹ לֹא יִדַע אִם הַשְּׁלִיחַ יוֹדַע שְׁיֵשׁ אִיסוּר בְּדָבָר נִרְאֶה דְלִכ"ע יֵשׁ לוֹמֵר בְּזָה אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה שְׁהָרִי טַעַם הַסּוֹבְרִים שְׁכַשְׁהַשְּׁלִיחַ שׁוֹגֵג לֹא אֲמָרִינוּן אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה הוּא מִשׁוּם שְׁסוֹבְרִים שְׁהַטַּעַם שְׁאֲמָרוּ בְּש"ס דְּבָרֵי הָרַב וְדְבָרֵי הַתַּלְמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעֵין קוּשְׁטָא קָאֵי וְלָכֵן בְּשׁוֹגֵג שְׁאֵין שְׁיִיף טַעַם זֶה יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה וּמִקְרִי שְׁפִיר שְׁלוּחֹו וְהַסּוֹבְרִים דְּגַם כְּשֶׁהַשְּׁלִיחַ שׁוֹגֵג אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה סוֹבְרִים דְּלֹא קָאֵי הֵאֵי טַעְמָא לְמַסְקָנָא דְּגַמְרָא וְעִיקָר דִּין זֶה הוּא מְגֻזְרַת הַכְּתוּב וְאֵין חִילוּק בֵּין יִדַע הַשְּׁלִיחַ שְׁיֵשׁ אִיסוּר לְהִיכָא שְׁהוּא שׁוֹגֵג עֵינָן לְהַגְאֹן שְׁפַתִּי כִּהֵן בַּח"מ ס' שִׁמ"ח סק"ו שְׁהָאֲרִיף בְּזָה לְהוֹכִיחַ דְּגַם בְּשׁוֹגֵג אֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה מְגֻזְרַת הַכְּתוּב וְהַגְאֹן בְּאֵר יַעֲקֹב בְּדָף קי"ג ע"ב (שְׁרַשְׁמְתִי בְּנִדְפָס) כַּתֵּב לְדַחוֹת דְּבָרֵיו וְאָמַר מֵר שְׁמַפְלֵ הַהוֹכְחוֹת שְׁהוֹכִיחַ הַשְּׁפַתִּי כִּהֵן דְּלֹא כְּשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת כְּבָר נִרְגָּשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּעֲצָמָם וְאֶפְּלוּ הֵכִי עֲמָדוֹ בְּשִׁיטְתָּם וְעַל מַה שְׁהַמְצִיא הַשְּׁפַתִּי כִּהֵן דְּלֹא אָמְרוּ טַעְמָא דְּדְבָרֵי הָרַב וְכו' אֵלָא מַעֲיַקְרָא דְּלֹא הִנֵּה יִדְעֵינוּ דְּהוּי שְׁנֵי כְּתוּבִים וְכו' אֲבָל לְמַסְקָנָא הַדִּין כֵּן מְגֻזְרַת הַכְּתוּב אִף הִיכָא דְּלֹא שְׁיִיף הַטַּעַם דְּדְבָרֵי הָרַב כְּגוֹן שְׁהַשְּׁלִיחַ שׁוֹגֵג וְכו' הַשִּׁיב דְּגַם לְמַסְקָנָא צְרִיכֵינוּ לְהֵאֵי טַעְמָא דָּאֵם לֹא כֵּן מְנָא לֵן לְמִילָף שְׁלִיחוֹת בְּעַלְמָא מְגִירוּשֵׁין וְקַדְוִשֵׁין נִילָף מְעַבְרָה דָּאֵין שְׁלִיחַ וְכו' וְעַל פְּרַחֲזִין לוֹמֵר דְּשִׁאֲנֵי עֲבִירָה מִטַּעַם דְּבָרֵי הָרַב וְכו' עֵי"ש שְׁצַדֵּד לְפָרֵשׁ שְׁזוֹ שִׁיטַת רש"י גַם כֵּן: אֲמָנָם לֹא רָאָה הָרַב שְׁהָרִיטְב"א בְּחִידוּשֵׁיו לְקִידוּשֵׁין דָּף מ"ב ע"ב (בד"ה שְׁאֲנֵי הֵתָם דָּאֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה) כַּתֵּב כְּדְבָרֵי הַשְּׁפַתִּי כִּהֵן (וְצִיֵּינוּ הָרַב מְלֹא הַרוּעִים שְׁרַשְׁמְתִי בְּנִדְפָס) וְהוֹכִיחַ כֵּן מְסוּנְיָא דְּבָבָא מְצִיעָא פְּרָק קמ"א וְז"ל שְׁאֲנֵי הֵתָם דָּאֵין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה דְּאֲמָרִינוּן דְּבָרֵי הָרַב וְדְבָרֵי הַתַּלְמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעֵין פִּי טַעְמָא קְאֲמָרִינוּן שְׁהוּא כֵּן עַל הָרַב מִיְהוּ דִּינָא דְּאוּרִייתָא הוּא כְּדִלְקָמֵן וְאֶפְּלוּ הִיכָא דְּלִיתָא לְהֵאֵי טַעְמָא כְּגוֹן שְׁהוּא שׁוֹגֵג וְכִיּוֹצֵא בְּזָה וְכִדְאֲמָרִינוּן בְּבָבָא מְצִיעָא כַּפ"ק אִם הַמְצִיא תַּמְצֵא בְּיָדוֹ הַגְּנָבָה אֵין לִי אֵלָא יָדוֹ גָּו חֲצָרוֹ

מניין תלמוד לומר המצא תמצא מכל מקום ופרכינן וקא אין שלים לדבר עבירה ופרכינן
פי אמרינן אין שלים לדבר עבירה הני מילי היכא דשלים בר חיובא לאפוקי חצר דלאו
בר חיובא אי נמי פי אמרינן אין שלים לדבר עבירה היכא דאי בעי שלים עביד דאי בעי
לא עביד לאפוקי חצר דעל פרוסה עבדא הרי מפורש יוצא מפה קדשו פשיטת השפתי
פהו דארפי פי לא שייכא טעמא דדברי הרב וכו' אין שלים לדבר עבירה ובהגהות הגאון
מוהר"ץ הירש חיות בפרק שני דבבא קמא (שציינתי בנדפס) דף ל"ב ע"ב פתב בשם
קצות החשן סי' שמ"ח סק"ה שהוכיח שגם בשוגג אין שלים לדבר עבירה מדקיימא לן
דשלים בית דין גולה כשהוסיף במלקות על האנמד ומת ואמאי הא שלים בית דין שוגג
הוא שעושה על פי הדיין וכו' והוא דחה ראיה זו ודבריו דחוקים עי"ש ונדבר זה הוא
מקצוע גדול וכבר רשמתי בנדפס ספרים רבים המדברים בזה ועם פי לא פניתי עתה
לעיין בדב"ק מכל מקום נראה פשוט דאין הדבר תלוי בשוגג או מזיד המשלח פי אם
בשגגת השליח הוא שיש לומר פניו שאין שייך הטעם דדברי הרב יש שלים ושני
הספרים שציינו הרב און אהרן אין גם אחד מצוי אצלי לעיין בדב"ק: ובעיקר מחלוקת
זו ראיתי לידדי הרה"ג בס' לב שומע יצ"ו באות ט"ו שהאריף קצת בזה וכתב בשם
המש"ך (כנראה הוא ספר משמרות פהונה שמזכירו במקומות אחרים ואינו אצלי ולא
ראיתיו כלל) בנימוקיו על הספרי בדף שצ"ג פסקא ל"ז שהוכיח שיטת הרמב"ם דארפי
ששלים שוגג אין שלים לדבר עבירה שלא פדעת התוספות מדהשמיט מה דאמרינן הן
ולא שלוחן ואמאי וקא נפקא מינה לדין היכא שהשלים שוגג ועוד כתב פן בשם הרב
לחם משנה בפרק שני מהלכות גניבה שדעת רבינו שלא פדעת התוספות וגם הוא יצ"ו
הוכיח פן מדברי הרמב"ם פרק ששה עשר מהלכות סנהדרין הלכה י"ב מדפסק הדין
דאם הוסיף על האנמד גולה וכו' והשיב על דברי המוהרצ"ח הנ"ל אלו תוד"ק ובאות
ס' כתב בשם הרב שער המלך בהלכות מעילה דף ד"ן ע"ג דארפי שהתוס' סוכרים
דכשהשלם שוגג חייב שולחו היינו דוקא אם יודע המשלח שהשלם יעשה הדבר אבל
כשיש סברא שלא יעשה השליחות מודו דאין שלד"ע עי"ש ויתכן שמה שכתב הרב און
אהרן בשם הרבנים זרע אברהם וגנזי חיים לענין היכא שהמשלח לא ידע שיש איסור
פונתו שלא ידע שהשלם בודאי יעשה איסור שיש סברא שלא יעשה השליחות ומי
שנמצא בידו הספרים הנ"ל ישפיל בכונתו ועיין לקמן (בד"ה גם במה שחלקו) מה
שרשמתי עוד בכלל זה: ואם בעבירה דרבנן ג"כ אמרינן אין שלים לד"ע רשמתי בנדפס
אות קצ"ג עי"ש ועיין עוד בשו"ת בשמים ראש סי' ח"י בכסא דהרסנא ובמפתחות הספר
(בדף ק"ט ע"ד) והנה בענין זה ראיתי במכתב ידידי הגאון מוהר"ר אליעזר זעליג
שאפירא יצ"ו אבד"ק סיגינט (עיר חדש אלפסנדרלווסקאע) שבראה דנקיט בפשיטות
שגם באיסורין דרבנן כמשבר פלים דעובר בכל תשחית מדרבנן (כפי מה שבראה דעת
רבנן בתראי והספמתם לדינא דליכא משום כל תשחית מדאורייתא אלא בקציצת אילנות
עיין במה שרשמתי בשדי חמד ח"א במערכת הבי"ת אות י"ז) אמרינן אין שלים לדבר
עבירה ואולי פונתו להקשות למאן דסובר שגם בדרבנן אמרינן פן ולא דפשיטא ליה
הכי) או שפונתו למאן דסובר דגם בדברים התלושים איכא כל תשחית מדאורייתא (פן
דעתי העניה עתה פי אחר שנתנישבותי היטב בדין זה בסייעתא דשמיא ראיתי שמה
שהייתי תופס דבל תשחית ליכא מן התורה בזולת קציצת אילן אינו נכון ושוניא אנפשינן

הדרגא כמו שפתיבתי בפאת השדי מערכת הבי"ת אות מ"ז בס"ד) ואעתיק דברי מכתבו ונ"ל להנני להציע לפני הדר"ג מה שנתקשה לי בעת עמדתתי בספרו פללי השו"פ מערכת אל"ף בענין אין שלים לד"ע להר"ן דס"ל פי אין מחילה מועיל על דבר שאינו ברשותו שאם מחל ראובן לשמעון המתנה שיחן לו אח"כ אינו פלוס אחר שיעדין לא נתחייב ליתן לו ואין לו שום תביעה עליו ג"כ הובא ברמ"א סי' ר"ח וזה מוכרח בירוש' ובגמרא דידן א"כ איך יפרש הגמ' ב"ק צ"ג באומר שבר את פדי דפטור דאדם מוחל ממונו ולא גופו הא בכלי לא שיניך מחילה ובעת שאמר לו לשבר עדין לא נתחייב לו ממון רק אח"כ כששבר ואיך יועילה מחילה ואם נאמר דהגמרא לאו דוקא קאמר מחילה רק שכתל או מפקיר הפלי אם היינו יכולים לומר פן הנה מזה ראי' למאי דמוכא בדב"ק מערכת גירושין באם אמר הבעל לקרוע הגט דזה נחשב ביטול והפקר אף בגוף לא שיניך זאת דאין ביטול והפקר בגוף וסבור הייתי לאמר דהוי מפת הרשאה ושליחות ופטור כמו שעשה הוא בעצמו א"כ קשה לי הלא בשבירת פלי יש עבירה ואין שלים לד"ע והמעשה בטל בדבר הצריך שליחות מטעם דנחשב פעושה מדעת עצמו דדברי הרב וכו' א"כ ליפא למפטי' מטעם זה דגם פי פה א"א להתזיר המעשה עכ"ז נחשב כמו שעשה מדעת עצמו ואם נאמר דהגמרא מייירי במחוקק לקח או באינו יודע שיש איסור כמבואר בדברי קדשו במערכת הנ"ל דחוק להעמיד הגמרא והפוסקים רק באופן זה והמה סתמו דברייהם וצ"ע פעת והנני מודה על האמת פי קשה עלי לכתוב אותיות וכתב הספרדים לכן לא אוכל לטייל בדבריו הנחמדים ואם הייתי יודע אשר הדר"ג יודע לקראות פתב שלנו אז הרחבתי הדבור בענין חבורו והנני מברך את כבוד תורתו ואת חתנו היקר המופלג באריכות ימים טובים ושמחת הרגל אמן.

עכ"ד יצ"ו. וטפי ניקח לי לומר שתופס כשיטת הגאונים משנה למלה ושער המלה בפרק ב' מהלכות רוצח שרשמתו בנדפס שפוכרים שגם באיסורין דרבנן אין שלים לדבר עבירה ועיין עוד בשער המלה בששי מהלכות יום טוב דין ט' שתופס פן ובמאי דנקיט הגאון יצ"ו דהשליחות בטל עיין במה שרשמתי בנדפס אות קצ"ט בזה ועיין לקמן.

נדע שחדש הגאון שער המלה בהלכות יום טוב הנ"ל דאף שגם באיסורין דרבנן אין שלים לדבר עבירה היינו דוקא במידי דשליח בר חיובא אבל היכא דאין על השליח אף איסור דרבנן בהא יש שלים לדבר עבירה ודבר רב סמא בפרק קמא דמציעא שפוכר שגם כששליח לאו בר חיובא אין שלים לדבר עבירה היינו דוקא בעבירה דאורייתא אבל בדרבנן פולי עלמא מודו דהיכא דשליח לאו בר חיובא יש שלים לדבר עבירה: ובמה שהבאתי בנדפס בהא דאין שלים לדבר עבירה אם השליחות בטל או לא פתב לי על זה ידידי הרב הגדול מוהר"ר ירוחם הפהן אבד"ק דויבסאר יצ"ו ונ"ל כאשר שקדתי פעת בספרו דמר לכללי הש"ס אות א' מערכת אין שלד"ע סי' קצ"ט שזכנס בחקירה אי אמרי' דהמעשה נמי בטל וכו' והביא מהנו"ב לענין מגרש בע"כ ע"י שליח דבטל מעשה השליחות ונדעת החתם סופר לחלק בין עשאו סתם ובין אם הקפיד עליו לגרשה בע"כ והנה בהיותי בזה נזפרתי שגם בספרי התשב"י יש לי חקירה בזה ואמרת להציע זה לפני כבוד הדר"ג והוא הנה ראיתי בפ"ת לאה"ע סי' קי"ט סק"ו שהעתיק מהנו"ב לענין מגרש בע"כ ע"י שליח דהמעשה בטל משני טעמים.

הא'.

עפ"י הרא"ש גיטין גבי תופס לב"ח דאין נעשה שליח במקום שחב לאחר. והב'.

משום דאין שליח לד"ע ונהקשו לו כמה חכמי הדור מפמה סוגיית הש"ס והוא התאזר חיל להשיב על דברייהם ולהעמיד ע"ד עי"ש באריכות ולפענ"ד תמהתי על הנו"ב ועל חכמי דורו שהקשו עליו מסוגיית הש"ס כי בפשיטות אין הכרח לשני הטעמים ש"ל במח"ת דהך שפכת מהרא"ש גטין הנה התם קאי לענין זכיה שיד השליח זוכה להמשלח ובמקום שחב לאחרים יד שליח ממש מחייבם ובכג"ז לא אמרה תורה שלוחו פמותו להיות זוכה לזה ע"י שייפסיד לאחרים דרק לטובה לבד אמרה תורה שלוחו פמותו אבל לא להרע משא"כ בנ"ד שע"י שהגט ביד השליח הולכה לא נפעל פלום כ"א לאחר שיוצא הגט מידו ליד האשה ואחר שפא לידה ממש אז היא מתגרשת ונמצא ע"י ידה מגיע החוב ולא ע"י יד השליח ושפיר שלוחו פמותו בזה וככ"נ יש לחלק בענין הב' משום אין שלד"ע דלא שייך כ"א באופן שהעבירה נגמרת ביד השליח ממש דאין שלוחו פמותו רק להטבה ולא להרע משא"כ בנ"ד שאין העבירה נגמרת רק בידה ממש ולא ביד השליח ושפיר שלוחו פמותו כמו בכל השליחות מד"ת ועיין בבבמ"צ ד' יו"ד ע"ב ובתוס' שם ד"ה דאמר דלכאורה יש סתירה לזה דהא גם התם לא נגמר העבירה כ"א לאחר שיוצא הפרוטה מיד השליח והגיע ליד האשה שאז היא מתקדשת ולא קודם ואפי"ה אמרינן אין שלד"ע אמנם ז"א פלל דפשוט דכוננת הש"ס התם כ"א למצוא איזה נ"מ בין התרי לישני ובכל איזה אופן שיכול להיות שפיר יש נ"מ וכיון שיש קידושין גם על ידי פסוף שלה ביהוה הנאה דהמקבל ממנה אם כן שפיר משפחת אופן שהעבירה נגמרת ביד השליח שא"ל צא וקדש אשה והיינו בפסוף שלה לזכות בשבילי ושפיר יש נפקא מינה ותו לא קשיא מידי ודו"ק.

ועל פי זה יש לסתור גם כן דבריו שהעתיק הפתחי תשובה בסי' ל"ה סק"א לענין קידושין כי האי גונא יעו"ש דלפי הנ"ל לא קשה קושנייתו פלל ונסתרו השני דינים שחידש בזה אם לא באופן קידושין שיקבל ממנה ודוק את כל זה ראיתי להציע לפני כהדר"ג שליט"א עכ"ד יצ"ו: ודע דבעיקר פללין (אם בשליח לדבר עבירה השליחות בטל) נראה לדעתי הקלושה להוכיח דאין השליחות בטל והוא מדברי רבינו הטור בח"מ סי' ש"ן סעיף י"ח (גבי טביחה בגנב) שפכת עשה שליח לשחוט לו בשבת והשליח שחט בשבת פכת הרמב"ם שחייב שהרי אין בו חיוב מיתה לגנב ולדעת אדוני אבי הרא"ש פטור משום שחיטה שאינה ראויה פרכי יוחנן הסנדלר הרי דלהרמב"ם חשיב שלוחו ומתחייב בשחיטתו ואף על פי שעשהו שליח לדבר עבירה לשחוט בשבת ואם איתא דבשליחות לעבירה השליחות בטל אמאי חייב הרי אין זה שלוחו פינו שהוא שליח לדבר עבירה ואף להרא"ש דפטור לא פטור אלא משום דהוי שחיטה שאינה ראויה וכרבי יוחנן הסנדלר ולמה לי מהאי טעמא הלא אף להחולקים על רבי יוחנן הסנדלר הדין נותן שפטור משום דאין פאן שליחות פלל ואין לומר דכיון דבטביחה קיימא לן דיש שליח לדבר עבירה משום הכי אין השליחות בטל דנהי דלגבי גוף שליחות בטביחה גלי קרא דמהני על ידי שליח מפל מקום מנא לן דאף פשעשהו שליח לעבירה אחרת גם כן יש שליח לדבר עבירה בטביחה הא מצינו למימר דלא רבי קרא שליחות לטביחה אלא

כְּשֶׁאֵין שָׁם אִיסוּר אַחַר דְּהֵינּוּ שְׁעֵשְׂהוּ שְׁלִיחַת בְּחוּל אֲבָל אִם עָשְׂהוּ שְׁלִיחַת לְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת דִּישׁ בְּשִׁלְיחוֹת זוֹ עֲבִירָה אַחֲרֵת הַדְּרִינָן לְכָלְיִין אֵין שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה וּבְטָלָה הַשְּׁלִיחוֹת וְאִמְאֵי חֲזִיב אֲלָא וְדָאֵי דְאֵין הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל וְחֲשִׁיב שְׁפִיר שְׁלוּחוֹ: וְלִפִּי מַה שֶׁהִבְאֵתִי בַּנְּדָפְס בְּאוֹת קצ"ט בְּשֵׁם הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר (לְעֵגֶן שְׁלִיחַת לְגֵרֵשׁ בְּעַל פְּרָחָה) לְחַלֵּק בֵּין עֲשָׂאוֹ שְׁלִיחַת סֵתָם שְׁלֵא הַקֶּפִּיד שְׁיִגְרַשְׁנָה בְּעַל פְּרָחָה בְּזֶה אִם גֵּרֵשָׁה בְּעַל פְּרָחָה אֵין הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל וְלֹא מְקַרֵי שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה וְאִם הַקֶּפִּיד לְגֵרֵשָׁה בְּעַל פְּרָחָה דְּוָקָא בְּזֶה אֲמַרִינָן אֵין שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה ע"ש.

אוּלַי נֹכַח לִינִישׁב דְּמַה שְׁכָתֵב הַרִיב"ה שְׁעֵשְׂהוּ שְׁלִיחַת לְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת וְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת אֵין הַפְּנוּנָה שְׁאֲמַר לוֹ בְּקִפְיָדָא שְׁיִשְׁחֲט בְּשֶׁבֶת דְּוָקָא וְלֹא בְּחוּל אֲלָא פְּנוּנָתוֹ שְׁלֵא אֲמַר לוֹ לְשַׁחֲט דְּוָקָא בְּחוּל (שְׁאִם כֵּן אִם שַׁחֲט בְּשֶׁבֶת הֵיךְ מִשְׁנָה שְׁלִיחוֹתוֹ וְלֹא הֵיךְ שְׁלוּחוֹ) אֲלָא אֲמַר לוֹ לְשַׁחֲט כְּשִׁירְצָה בֵּין בְּחוּל בֵּין בְּשֶׁבֶת וְכִינּוֹן דְּלֹא קֶפִיד שְׁתֵּהִיךְ הַשְּׁחִיטָה בְּשֶׁבֶת בְּדוּקָא הֵנּוּ כְּעֵשְׂהוּ שְׁלִיחַת בְּסֵתָם וְהוּא שַׁחֲט בְּשֶׁבֶת דְּאֵין הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל כְּמוֹ כְּעֵשְׂהוּ שְׁלִיחַת בְּסֵתָם לְגֵרֵשׁ וְלֹא הַקֶּפִיד שְׁיִגְרַשְׁנָה בְּעַל פְּרָחָה דְּאֵין הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל וְכָל זֶה לִפִּי דְּבָרֵי רַבֵּינוּ הַטּוֹר: אֲמַנְם מֶרֶן הַמְּשַׁנָּה לְמַלְךְ בְּשִׁלְיִשִּׁי מִהֲלָכוֹת גְּנִיבָה הֲלָכָה ו' כְּתִב שְׁנִרְאָה לוֹ דְּמַה שְׁכָתֵב הַרְמַב"ם שְׁאִם עָשָׂה שְׁלִיחַת וְשַׁחֲט הַשְּׁלִיחַת בְּשֶׁבֶת חֲזִיב הֵינּוּ דְּוָקָא כְּשֵׁלֵא עֲשָׂאוֹ שְׁלִיחַת לְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת אֲבָל אִם עָשְׂהוּ לְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת וְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת פְּטוֹר מִשּׁוּם דְּאֵין שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה וְהוֹכִיחַ כֵּן מְדַבֵּר הַרְמַב"ם בְּהֲלָכוֹת מְעִילָה וְכו' וְסִינִים דְּרַבֵּינוּ הַטּוֹר חֲשַׁב שְׁדָבָרֵי הַרְמַב"ם (עָשָׂה שְׁלִיחַת לְשַׁחֲט לוֹ וְשַׁחֲט לוֹ הַשְּׁלִיחַת בְּשֶׁבֶת הֵרִי הַגָּנֵב חֲזִיב בְּתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה אֵינָם מְדוּקְדָּקִים.

וְלִדִּידֵי דְּבָרֵי מְדוּקְדָּקִים בְּתַכְלִית הַדְּקָדוּק וְכו' אֵלוֹ תַנְרַף דב"ק. וּמְדַבְרֵי הַלְלוֹ הוֹכִיחַ הֵרֵה פְתַחֵי תְשׁוּבָה בְּאֵה"ע"ז סי' קי"ט סק"ו שְׁרַשְׁמַתִּי בַּנְּדָפְס שְׁם שְׁדַעַת הֵרֵב מִשְׁנָה לְמַלְךְ הִיא דְּכִי אֲמַרִינָן אֵין שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל ע"ש.

וְהֵאֲמַת שְׁכֵן מִתְבַּאֲרַת דַּעַת מֶרֶן הַמְּשַׁנָּה לְמַלְךְ אִף עַל כָּל פְּנִינֵי מְדַבְרֵי רַבֵּינוּ הַטּוֹר נִרְאָה שְׁמִתְבַּאֲרַת שְׁסוּבֵר שְׁאֵין הַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל כְּמוֹ שְׁכָתֵבִי. (אֲלָא דְלִפִּי חִילּוּקוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר נֹכַח לֹאמַר כְּמוֹ שְׁכָתֵבִי לְמַעְלָה: וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת עֵין יִצְחָק לְגָאוֹן עֲזִינוֹ אבד"ק קִאוּוֹנָא יצ"ו בְּחֻלְק יו"ד סי' ט"ו אוֹת ה' ו'ל.

בְּחֻלְק אֵה"ע"ז סי' ט"ז עֲנָף ה' (בְּסִפְרוֹ בְּאֵר יִצְחָק) כְּתִבְתִּי לְדוֹן דְּאִמְאֵי בְּעֵבְרוּ וְדָנוּ בְּשֶׁבֶת יוֹם טוֹב דִּינֵיהֶם דִּין וְהֵא בְּשִׁלְיחוֹת בְּמִקּוֹם אִיסוּר דְּרַבְּנָן גַּם כֵּן נִתְבַּטַּל הַשְּׁלִיחוֹת וְעִיקָר מֵאֵי דְּדָנִין הָאֵיִדְנָא הוּא מִשּׁוּם דְּשִׁלְיחוֹתֵיהוּ עֲבָדִינָן.

וְהֵאֲרִיךְ כַּת"ר בְּזֶה וְהִנְנִי לְהַשִּׁיבוּ דְּזֶה אֵינוֹ קוֹשְׁיָא כָּלָל עַל פִּי הַמְּבֹאֵר בְּרַמְב"ם בְּשִׁלְיִשִּׁי מִהֲלָכוֹת גְּנִיבָה כְּעֵשְׂהוּ שְׁלִיחַת לְשַׁחֲט לוֹ וְשַׁחֲט בְּשֶׁבֶת דְּהַמְּשַׁלַּח חֲזִיב כִּינּוֹן שְׁלֵא פָּרַט לוֹ לְעֵשׂוֹת בְּאִיסוּר וְכִמוֹ שְׁכָתֵב הַמְּשַׁנָּה לְמַלְךְ שְׁם וְלִפִּי זֶה הוּא הַדִּין בְּאִם עֲבָרוּ וְדָנוּ בְּשֶׁבֶת הֵא כִּינּוֹן דְּלֹא אֲמַרוּ לָהֶם בְּפִירוּשׁ לְדוֹן בְּשֶׁבֶת רַק הַבֵּית דִּין עֲצָמָם עֲבָרוּ וְדָנוּ בְּשֶׁבֶת לְכֵן אֵין שְׁיִיךְ בְּזֶה הֵא דְּאֵין שְׁלִיחַת לְדָבָר עֲבִירָה זוֹלַת זֶה יֵשׁ לְדוֹן בְּיוֹתֵר וְלְדַמּוֹת זֶה לְמַה שְׁכָתֵב הַר"ן בְּתַשׁוּבָה לְיֹבָא בְּמִשְׁנָה לְמַלְךְ בְּתַשְׁיַעֵי מִהֲלָכוֹת זְכִיָה הֲלָכָה יו"ד דְּבַמְּקוֹם יְסוּר אִף בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן לֹא תִקְנוּ רַבְּנָן לְתַקְנֵתָם וְהֵאֲרַכְתִּי בְּמִקּוֹם אַחַר עכ"ל יצ"ו מִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הוּא דְּנִקִיט בְּפִשְׁטוֹת דְּהַשְּׁלִיחוֹת בְּטָל וְאִפִּילוּ בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן.

וממה שרשמתי בנדפס שם מתבאר דאינו פשוט לומר פן ומסתמא בספרו באר יצחק
כבר הביא הסברות בזה (ואינו מצוי אצלי) וכל המשא ומתן שלו היא לדעת הסוברים
דהשליחות בטל: גם הגאון כתב סופר בחלק ח"מ סי' ל"ג שר המספים לסברת הרב
משנה למלך שגאון בעליל מלשון הרמב"ם שעשהו שליח בסתם לשחוט והוא שחט
בשבת ולא שעשהו שליח לשחוט בשבת כדמשמע ליה לרבינו הטור בדעתו) ומפל מקום
כתב דהראיה שהביא במשנה למלך ממעילה נגד שיטת הטור בקצות החשן ריש סי'
רצ"ב כתב ישוב נכון לשיטת הטור.

ועל כל פנים מדברי התוספות בסוגיא ההיא מוכח שסוברים כהמשנה למלך דהשליחות
בטל והוא ממה שכתבו בד"ה בשלמא דאיירי דנתן לו רשות לשחוט לעכומ"ז פרוצונו
ולא כתבו בפשיטות דאיירי דצינה לו לשחוט לעכומ"ז נראה בעיני דסוברים התוספות
דבכי האי גוונא הוי שליח לדבר עבירה זו דאין שליחות לדבר עבירה.

גם לענין ארבעה נחמשה בטל השליחות ובעיקר דברי הגאון נודע ביהודה בדין אם בטל
השליחות עיין הערה בקובץ תורה מציון (שנתחזש בשנת תרנ"ו) בחוברת שניה שנה
שניה סי' כ': וכתב עוד שם (בכתב סופר) בשם תלמידו הרב השואל דבעושה שליח
לעשות מלאכה בשבת אף למאן דסבר בעלמא יש שליח לדבר עבירה וכן בטביחה דיש
שליח לדבר עבירה הנה לפי מה שכתב הגאון בית מאיר בסי' פ' דאף למאן דאמר יש
שליחות לעכומ"ז לחומרא וכן למאן דאמר דכל שאין השליח בר חיובא יש שליח לדבר
עבירה מפל מקום בשבת לא שייך שליחות דבר עבירה דדומה למה שכתבו התוספות
רי"ד דבמצוה שפגופו כמו תפלין לא שייך שליחות והוא הדין בזה פינו דתליא בגופו
שינוח בשבת הוא הדין נמי לענין שליחות לדבר עבירה דבשבת אין שליח לדבר עבירה
לכולי עלמא.

וכן בעו"ג דדומה לזה דתליא בגוף העובד עו"ג. והגאון המחבר כתב על דבריו דלא פינו
יפה כי דברי הבית מאיר אמיתים ונכוחים בשעושה לעכומ"ז שליח לא שייך שליח לדבר
עבירה דכיון דלא הקפידה תורה שלא יעשה ויתחזש מלאכה בשבת מלאכת שבת לאו
תועבה היא לפני ה' אלא כשישראל עושה אותה למען ינוח גופו של ישראל ואם עושה
על ידי עכומ"ז גם דשלוחו כמותו מפל מקום נח גופו של ישראל ולא שייך שליח דבר
עבירה דלא נעשה עבירה ותועבה כלל וכל זה כשעושה על ידי עכומ"ז אבל כשעושה
שליח ישראל לעשות מלאכה דנעשה עבירה שלא נח גופו של ישראל ונעשה על ידי
שלוחו כמותו למאן דאמר יש שליח לדבר עבירה או למאן דסבירא ליה במומר דנדאי
עושה יש שליח לדבר עבירה בנדאי חייב כמו בכל מקום היכא דיש שליח לדבר עבירה
ומצוה שפגופו לקיים המצוה פינו שפל אחד מצוה שיהיו תפלין בגופו ולולב בידו
וכדומה וגם מצוה על כף יפה כתבו תוספות רי"ד דלא שייך שליח פינו דההקפדה שיהא
על גופו של כל אחד ואחד בישראל לא שייך שליחות והכי נמי מי שמצוה לעכומ"ז
שיעבד עכומ"ז אם יש שליחות לעכומ"ז למאן דאמר יש שליח לדבר עבירה או אם
נימא היכי דנדאי עושה יש שליח לדבר עבירה חייב ש המשלם דהא עבירה זו נעשית
ועל ידי המשלם נעשה יש שליח לדבר עבירה חוץ כשמצוה לו עכומ"ז בעבודת השיתוף
למה שכתב הרמ"א סי' קנ"ו דאין העכומ"ז מצוה על השיתוף פי האי גוונא לסברת

בית מאיר ליפא משום שליח לדבר עבירה ועיין תשובת מעיל צדקה סי' כ"ב עכ"ל: ועל מה שעמדו הקדמונים בעיקר סברת התוספות דגוף המעשה בטל מדברי התוס' במנחות ד' מ"ט אהיה דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם שכתבו דלא מיפסיל הקרבן בכף ואם נאמר דהמעשה בטל וקיימא לו דכהני שלוחי דידן ניגהו אמאי לא נימא פיון שעוברים על עשה דהשלמה ממילא אין הקרבן פשוט דהמעשה בטל עיין בנודע ביהודה קמא אבן העזר סי' ע"ו.

ראיתי להגאון מוהר"ם תאומים בספר דבר משה (שהשגתיו מקרוב) בס"ל צ"ד שתיגרין על פי מאי דמבואר מדברי רש"י בבבא מציעא דף ח' בהיה דשנתפין שגבבו חייבין דאף דאין שליח לדבר עבירה מכל מקום בדאית ליה שנתפוח בגויה שייך שליחות דמגו דזכי לנפשיה וכו'.

ובריש פירק האיש מקדש דבעי למילף שליחות בקדושים מפסח דחי דלמא שאני התם דאית ליה שנתפוח בגויה אבל שליח בעלמא לא ומעתה למאי דמוקי הקא דניתני בשלמים ונתיי פהו בהדיה ונימני אפסח שפיר מצי הפהו להקטיר אחר התמיד פדין פסח דלא שייך לומר שהפהו עובר בעשה דהשלמה והקרבן פסול משום דאין שליח לדבר עבירה דכיון דהפיה גופיה אית ליה שנתפוח בגויה ונימנה עמו בכי האי גוונא יש שליח לדבר עבירה דאפילו במקום דלא שייך שליחות הני שליח בדאית ליה שנתפוח ובזה פתב ליישב קושיות התוספות בפסחים דף פ"ט ד"ה האי פהו דנתיי פהו קטן וכו' אלו תורף דב"ק.

והוא פלל חדש דבדאית ליה שנתפוח אין המעשה בטל: והנה ראיתי דבר חדש בס' אמרי הצבי לידידי הרה"ג מוהר"ר צבי מאיר אבד"ק דאברי יצ"ו בחידושו לפרק חמישי דבבא קמא דף קי"ג ע"ב בשם הגאון מוהרש"ק בס' תקון עולם שלפי מה שחדש הרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א דאף דאין שליחות לעכומ"ז מכל מקום בפועל יש שליחות דידו פיד בעל הבית הוא הדין בישראל בשליחות שהוא לדבר עבירה אף דאין שליח לדבר עבירה אם הוא פועל יש שליח לדבר עבירה.

וכתב הרב המחבר יצ"ו שבמקום אחר האריך בזה וגם מסוגיא דעסיק בה (בבא קמא דף נ"א ע"א) דפריך הש"ס בור של שני שנתפין היכי משפחת לה אי דשוו שליח אין שליח לדבר עבירה הוכיח במישור ש'לו פדברי הרב מוהרש"ק דאם פדבריו הרי משפחת דשוו שליח בשכר אלא ודאי דגם בפועל אמרינן אין שליח לד"ע.

ופלפל בענין זה בפוגיא הנ"ל ואין ס' תקון עולם מצוי אצלי לראות אם לקושטא דמלתא קאמר או דרף פלפול וחדוד ובאמת שהוא דבר חדש לא שיערוהו הפוסקים ואעיקרא סברת הגאון מחנה אפרים דבפועל עכומ"ז אמרינן יש שליחות אינה מבותרת ורבים לוחמים בזה כמו שרשמתי בנדפס באות קמ"ז והבו דלא לוסוף עלה וכפי השערתי יש לזה סתירות רבות ואני אמרתי בחפזי להעיר און ובס' תהלה לדוד המוןכר לקמן (בד"ה גם) נסתפק בזה אם לדעת המח"א הנ"ל יש שליח לד"ע בפועל ישראל והביא מהיהא דבור של שני שנתפין ועוד נשא ונתן בדין זה וגם בעיקר סברת הרב מחנה אפרים עי"ש: גם במה שנתלקו הראשונים אי אמרינן אין שליח לד"ע פשהשליח שוגג האריך מאד

בס' אַמְרֵי הַצִּבִּי הַגָּל בְּחִידוּשָׁיו לְפָרֵק שְׁבִיעֵי דַמְס' בְּבֹא קָמָא סִי קַמ"ד בְּשִׁטַּת רַש"י וְחוּס' וְשָׂאָר הָרֵאשׁוֹנִים וּבְדַבְרֵי רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּפִלְפּוּל עֲצוּמָה וְנִחְמָד עִי"ש דב"ק.

גַּם יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר דָּוִד אוֹרְטִינְבֹּאֶרְג מְבַאֵר דִּישְׂאָב יצ"ו בְּסֵה"ב תְּהִלָּה לְדָוִד בְּקוֹנְטְרִיס שְׁהֵם וְיִשְׁפֹּה שְׂבִסוּף ח"א בְּחִידוּשָׁיו לְהִלְכוֹת מְעִילָה פְּתַב בְּדִין זֶה וְאִם אוֹמֵר מְוֹתֵר חֲשִׁיב שׁוּגֵג לְעִנְיָן זֶה עִי"ש דב"ק כ"ב ע"ב גַּם יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק וּלְאֲדִי־סֵלְוֹא מְחַבֵּר סִי הֵי־קֵר נְתִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם יצ"ו הֶעֱרַנִּי בְּמִכְתָּבוֹ לְעִינֵי בְּסִפְרוֹ הַגָּל בְּפָרֵק חֲמִישֵׁי הַלֵּכָה ז' וְעִינֵינִי שֶׁם וְאוֹרוֹ עִינֵי בְּפִלְפּוּלוֹ הַנְּחָמֵד וְהִבִּיא שֶׁם דְּבַרֵי הָרַב שְׁפָתַי כֹּהֵן בַּח"מ סִי שִׁמ"ח וְדַבְרֵי הָרִיטְבֹּ"א בְּקִיְדוּשֵׁי הַנּוֹ"ל וְהִמְצִיא דְמַחְלֻקַּת הָרֵאשׁוֹנִים בְּדִין זֶה (אִם כְּשֶׁשְׁלִיחַ שׁוּגֵג יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה) תְּלִי בְּפִלּוּגְתָא דְרַב סָמָא וְרַבִּינָא בְּפָרֵק קָמָא דְבְּבֹא־מְצִיעָא ד' יו"ד בְּטַעְמָא דְבַחְצֵר יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה דְלַרַב סָמָא דְאָמַר דְאֵף הֵיכָא דְשְׁלִיחַ לָאו בַר חֵיבָא אֲמַרִּינָן אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה הֵיכָא דְאֵי בְּעֵי עֲבִיד אֵי בְּעֵי לָא עֲבִיד אֵף דְבִזְהָ אֵין שְׁיֵיף הַטַּעַם דְּדַבְרֵי הָרַב וְכו' דְהָא שְׁלִיחַ לָאו בַר חֵיבָא הוּא אִם כֵּן עַל פְּרָחִין דְסוּבֵר דְהָא דְאֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה הוּא מְשׁוּם דְיִלְפִינָן מְמַעִילָה וְשְׁלִיחוֹת יָד (מְגִזֵּרַת הַכְּתוּב) וְכִמּוֹ שְׁפָתַי הַשְׁפָּתִי כֹהֵן וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין הֵיכָא דְלָא יָדַע הַשְׁלִיחַ אֵף דְלָא שְׁיֵיף הַטַּעַם דְּדַבְרֵי הָרַב וְכו' פְּטוּר הַמְשַׁלַּח מִטַּעַם דְאֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה אֲבָל רַבִּינָא דְסַבִּירָא לֵיה דְהֵיכָא דְשְׁלִיחַ לָאו בַר חֵיבָא לָא אֲמַרִּינָן אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה עַל פְּרָחִין לָא סַבִּירָא לֵיה טַעְמָא מְשׁוּם דְיִלְפִינָן מְמַעִילָה וְשְׁלִיחוֹת יָד דְאִם תִּיקְשִׁי אֲמַאי לָא נִימָא דְאֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה אֵף הֵיכָא דְשְׁלִיחַ לָאו בַר חֵיבָא וְעַל פְּרָחִין הַטַּעַם לְדִידֵיהָ הוּא מְשׁוּם דְאֲמַרִּינָן דְבַרֵי הָרַב וְדַבְרֵי הַתַּלְמִיד דְבַרֵי מִי שׁוֹמְעִין וּמְשׁוּם הֵכִי סוּבֵר דְהֵיכָא דְשְׁלִיחַ לָאו בַר חֵיבָא דְלָא שְׁיֵיף טַעַם זֶה אֲמַרִּינָן דִּישׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה וּמוֹדוֹ הַתּוֹסְפוֹת דְלַרַב סָמָא גַּם כְּשֶׁהַשְׁלִיחַ שׁוּגֵג אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה וְכו' וּלְפִי זֶה לְכוּלֵי עֲלָמָא הֵיכָא דְלָא יָדַע הַשְׁלִיחַ אִם הוּא דְבַר הָאֲסוּר אֲמַרִּינָן ג"כ לְרַבִּינָא דִּישׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה וּמְחַיֵּיב שׁוֹלְחוֹ דְהָא בְּכִי הָאֵי גּוֹנָא לָא שְׁיֵיף טַעְמָא דְדַבְרֵי הָרַב וְכו' נִמְצָא דְהַסּוּבְרִים דְאֵף בְּכִי הָאֵי גּוֹנָא אֲמַרִּינָן אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה הוּא מְשׁוּם דְסַבִּירֵי דְהִלְכָה כְּרַב סָמָא וְהַפּוֹסְקִים דְבְּכִי הָאֵי גּוֹנָא יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה הוּא מְשׁוּם דְסוּבְרִים דְהִלְכָה כְּרַבִּינָא וְהִמְצִיא שֶׁם שְׁהַרְמַב"ם בְּפָרֵק ז' מֵהִלְכוֹת גְּדָרִים הַלֵּכָה י"ב פּוֹסֵק כְּרַבִּינָא וְהָאֲרִיף קֶצֶת בְּדַבְרֵים נְחֻמְדִים עִי"ש וְעַם כִּי לָא יִכְוֵלִי לְהַעֲמִיק בַּדַּב"ק לָא אֲכַחַד מַה שְׁנִירָאָה לִי הַדֵּל מִתּוֹף דְבַרֵי הָרִיטְבֹּ"א שְׁהַעֲמַקְתִּי לְמַעְלָה (בַּד"ה אֲמַנְם לָא רָאָה הָרַב) דְבִין לַרַב סָמָא וּבִין לְרַבִּינָא אָמַר מֵר דְגַם בְּשְׁלִיחַ שׁוּגֵג אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה גַּם מַה שְׁהַמְצִיא לְדַעַת הַרְמַב"ם שְׁסוּבֵר כְּרַבִּינָא וּלְדִידֵיהָ כְּשֶׁהַשְׁלִיחַ שׁוּגֵג יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה הִנֵּה כְּבָר רְמַזְתִּי לְמַעְלָה בְּרֵאשׁ אוֹת זוֹ דְבַרֵי אֵיזָה מְחַבְרִים שְׁסוּבְרִים שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְאֵף כְּשֶׁשְׁלִיחַ שׁוּגֵג אֵין שְׁלִיחַ לְעֲבִירָה וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֵא רָאָה הָרַב יצ"ו שְׁכֵן פְּתַב הָרַב לְחַם מְשֻׁנָּה בְּפָרֵק שְׁנֵי מֵהִלְכוֹת גְּנִיבָה כְּמוֹ שְׁפָתַי הָרַב לֵב שׁוֹמֵעַ יצ"ו וְכַתֵּב שְׁגַם מֵרֵן מוהרִימ"ט בַּח"א דָּף קי"ז פְּתַב כֵּן וְהוּא יצ"ו הוֹכִיחַ כֵּן מִדְּבַרֵי הַרְמַב"ם בְּהִלְכוֹת סְנֵהֲדָרִין פָּרֵק ט"ז כְּמוֹ שְׁפָתַי לְמַעְלָה וּבְמַה שְׁצִינֵינִי בְּנִדְפָס בְּסוּף אוֹת צַד"ק אֵי אֲמַרִּינָן בַּעֲכוּמ"ז אֵין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה יֵשׁ טַעוֹת בְּדָף כ"ח רִישׁ ע"ג וְכֵן צְרִיף לְהִיּוֹת וְעִינֵי לְהַגְאוֹנִים מְשֻׁנָּה לְפָלֵף בְּפָרֵק ה' מֵהִלְכוֹת מְלוּהָ דִין י"ד וְשַׁעַה"מ וְכו' וְעִינֵי בְּעִנְיָן זֶה בַּס' תְּהִלָּה לְדָוִד בְּקוֹנְטְרִיס הַגָּל וּבַס' דְבַרֵי אֵלֵיהּ לְהַגְאֵבְד"ק טְרַלָּא בַּס' ח' פְּתַב

בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מְגִינֵי שְׁלֵמָה לְהַסּוּבְרִים דִּישׁ שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמ"ז לְחַוּמָּרָא לְמָה הִנְצַרְכוּ חַו"ל לֹמַר אֲמִירָה לַעֲכוּמ"ז שְׁבוֹת תִּפּוּק לִיָּה מִשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְאִין לֹמַר מִשׁוּם דְּאִין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה דְלִמָּאן דְּאָמַר טַעֲמָא דְלָאוּ בַר חַיִּיבָא הֵכָא נְמִי עַכּוּמ"ז לָאוּ בַר חַיִּיבָא דַעֲכוּמ"ז שְׁשֻׁבַת וְכוּ' וְאָסוּר מִשׁוּם שְׁלִיחוֹת וְכוּ' עִי"ש דְּנִקְטִי בְּפִשְׁיטוֹת דְּלַטְעָמָא דְבַר חַיִּיבָא בַעֲכוּמ"ז יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה בְּמִידֵי דְאִית בֵּיהּ שְׁלִיחוֹת.

וּבְשׁו"ת רִיב"א (רַבֵּינוּ יוֹאֵל בֶּן אֱלִיעֶזֶר אוּנְגָאָר) סִי' ד' הִבִּיא סְבֵרַת הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְךְ הַנָּז"ל וְכַתֵּב דְמוֹכַח לְכַאוּרָה מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּשִׁבּוּעוֹת דָּף ג' ע"א בַד"ה וְעַל הַזְקֵן שְׁלֵא פְדַעַת הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְךְ שְׁהָרִי כְתָבוּ דִּהְנֵה מְצִי לְמִימַר נִפְקוּתָא בְּאִישׁ דְּאָמַר לַעֲכוּמ"ז אַקִּיף לִיגְדוּל דְהַשְׁלִיחַ לָאוּ בַר חַיִּיבָא וּבִיאָר פְּנוּנָתָם (דְלַכַּאוּרָה אֵינּוּ מוּכָו דִּהְרִי אִין שְׁלִיחוֹת לַעֲכוּמ"ז) וְעַל כָּל פְּנִימֵי חֲזִינוּן דִּהַתּוֹסְפוֹת לֹא סְבָרִי כִּהַמְּשֻׁנָּה לְמַלְךְ וְשׁוּב פְּתַב לִינְשֵׁיב לְפִי חֲנוּמַר הַנוּשָׂא וְהֶאָרִיף קֶצֶת וְשֵׁם בְּסִי' ב"ן (בַד"ה וְהֵנָּה הַפְּנִי בְתִשׁוּבָה) כְּפִרְאָה דְנִקְיֵט כְּסִבְרַת הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְךְ וְצָרִיף לְהַתְיַשֵּׁב הֵיטֵב בַדב"ק וְלֹא פְנִיתִי כְּעַתָּה: וְעַל מָה שְׁהַבְּאִתִּי בְּנִדְפָס כְּאוֹת קצ"ז מָה שְׁחֻדַּשׁ הָרַב מַחְנֵה אֶפְרַיִם בְּהַלְכוֹת שְׁלוּחִין סִי' ט' דְבִיאָסוּר שְׁבוּדָה מְלַבּוּ כְּגוֹן הַנְּשֻׁבָע שְׁלֵא לְקַדַּשׁ אִשָּׁה פְלוֹנִית וְעֵשָׂה שְׁלִיחַ לְקַדַּשָׁה לֹא אֲמַרִּינוּ אִין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה וְהַבְּאִתִּי מָה שְׁהַשִּׁיג עָלָיו הָרַב מְלֵא הָרוּעִים וְהַשְׁבַּתִּי עַל דְּבָרָיו כִּיעִי"ש הֵנָּה עַל זֶה כְּתַב לִי אֲבָרָף אֶחָד מְוִפְלָג בַּתּוֹרָה יצ"ו וְז"ל.

בְּעָרְף אִין שְׁלַד"ע תְּפַס מְנִי"ר עַל הַמְּלֵא הָרוּעִים בְּהַקְשׁוֹתוֹ עַל הַג' מַחְנֵה אֶפְרַיִם שַׁר"ל סְבָרָא מְחַוְדָּשׁת דְלֹא אֶשְׁלַד"ע אֶלָּא בְּאִיסוּר הַבָּא מֵאֲלִיו וְלֹא בְּאִיסוּר הַבָּא ע"י עֲצָמוּ כְּגוֹן שְׁבוּעָה וְנִדְר וְקָרָא עָלָיו מְלֵא הָרוּעִים מְהָא דְאִיתָא בְּקִידוּשֵׁין פ"ב דְּאָמַר רַבָּא אֶפִּילוּ לַב"ש דַס"ל יִשְׁלַד"ע מוֹדָה בְּאוֹמַר אֶכּוּל חֶלֶב וְכוּ' דַל"מ זֶה נִהְנֵה וְזֶה מִתְחַיֵּיב לְמָה לֹא צִיִּיר רַבָּא גַם אֲלִיבָא דִּהַלְכְּתָא בְּאִיסוּר שְׁבָדָה דְגַם לְדִידֵן יִשְׁלַד"ע בְּנִזִיר שְׁאוּמַר לְחַבְרִירוּ שְׁתָּה יִין וְתָמָה כ"ק אֵיזָה עֲבִירָה יֵשׁ בְּזָה וְאִי"ז הַגָּאוֹן שִׁילִי"ט דְרַכּוּ בְּקוּדַשׁ לְהַצְדִּיק דְבָרֵי חֲכָמִים הַקּוֹדְמִים שְׁלֵא יִהְיוּ זָרִים וְתַמּוּהִים כ"כ וְכֵן מְרַגְלִינִי וּמְלַמְדִי לְכֵן מְטִיבוֹתִי דְמְנִי"ר שְׁלִיט"א קְאָמִינָא דְכּוֹנְנַת ס' מְלֵא הָרוּעִים דִּהִי לְרַבָּא לֹמַר בְּאוּמַר לְחַבְרִירוּ נִזִיר שְׁתָּה יִין וְהוּא ג"כ נִזִיר וְהִי לְנוּ לֹמַר דְהֶאָמַר חֲיִיב פִּינוּן שְׁהוּא אִיסוּר שְׁבָדָה וּמ"מ פְּטוּר פִּינוּן דְלֹא מְצִינוּ זֶה נִהְנֵה וְזֶה מִתְחַיֵּיב (וְכֵן י"ל בְּמַדִּיר אֶת חַבְרִירוּ מִן נְכָסִיו וְאִח"פ אָמַר לוֹ שְׁיֵאכַל מְשֻׁלוֹ אֶפִּילוּ שְׁלֵא לְדַעַת הַרְמַב"ם ז"ל דְהֶאָיְסוּר עַל הַמַּדִּיר שְׁלֵא לְהַנּוֹתוֹ הֵנָּה לְהִיּוֹת חֲיִיב מִטַעַם יִשְׁלַד"ע לְפִי"ד הַמַּחְנֵה אֶפְרַיִם) וּמָה שְׁיֵשׁ לְהַעִיר עוֹד בְּזָה לְפַק"ד דִּהָא בְּמַעִילָה יִשְׁלַד"ע וְהָא מְצִינוּ דִישׁ מְעִילָה בְּקוֹנְמוֹת וְא"כ רָאוּי לְהִיּוֹת גַם לְדִידֵן בְּקוֹנְמוֹת לֹמַר דִישׁ שְׁלַד"ע וּבְפִרְט בְּקוֹנָם כְּלָלִי וּפְלָא שְׁלֵא הַעִירוּ בְּזָה וִיעִי' בַמל"מ פ"ד מָה' שְׁבוּעוֹת וְאוּלַי מְנִי"ר שִׁילִי"ט רָאָה אוֹ יָדַע מִי שְׁקַדְמֵנִי בְּזָה) עַכ"ד יצ"ו: וְלַדַּעַת הַסּוּבְרִים דָּאָף כְּשֶׁהַשְׁלִיחַ שׁוּגַג פְּטוּר הַמְּשַׁלַּח רְאִיתִי עֲתָה שְׁיֵשׁ מְחַלְקָת אִם בְּזָה חֲיִיב הַשְׁלִיחַ וְז"ל הָרַב טְהָרַת הַמִּים בְּקוֹנְטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהָרָה בְּמַעְרְכָה זֹאת ס"א אִין שְׁלִיחַ לְדַבֵּר עֲבִירָה זֶהוּ דוֹקָא כְּשִׁישׁ חַיִּיב לְשַׁלַּח בְּרַם אִם הַשְׁלִיחַ לֹא יָדַע דְּאָסוּר וְכִיּוֹצֵא בְּזָה דְאִזִּי פִינוּן דְּפְטוּר הַשְׁלִיחַ חֲיִיב הַמְּשַׁלַּח כֵּן כְּתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּקִידוּשֵׁין דָּף מ"ב בְּשֵׁם ר"י אֲבָל יֵשׁ חוֹלְקִים דְגַם בְּזָה פְטוּר הַמְּשַׁלַּח וְלְכּוּלֵי עֲלָמָא בְּכִי הָאִי גְוּוֹנָא פְטוּר הַשְׁלִיחַ וְדִלֵּא כִישׁ מִי שְׁסוּבֵר דְגַם בְּזָה חֲיִיב הַשְׁלִיחַ כְּפַסַּא דְוֹד דָּף ע"ט וְדָף פ' (א"ה וְעֵינֵן בַס' הַנ"מ לְאַבְרָהָם לְמַקְנֵה לְמוֹהַר"א שְׁיִרְאָנוּ בְשִׁי לְמַסְכַּת קִידוּשֵׁין שָׁם יע"ש וְדוּק אַש"ן) וְשִׁנִּי

הספרים הנ"ל אין מצויים אצלי לחזות בנזעם דב"ק: נו"ן) איסורא מממונא לא ילפינן עינין מה שפתיבתי בנדפס מערכה זו אות רכ"א וראיתי מה שפתיבתי רבין חסידא בספר און אהרן במערכה זו אות ל"ה ובמחילת כבוד קדושתו דבריו ראויים להיות במערכת המ"ם ולא במערכה זו וכמו שפתיבתי על דבריו בקונטרס שדי חמד במערכת המ"ם אות ל"ו ועינין בעניינים אלו בשו"ת מנחת שי לגאון בדורנו יצ"ו בסי' פ"ט פלפלא חריפא באריכא.

והגאון חקרי לב בזכרונותיו שפסוף ספר ישרי לב דף צ"ו אות נ"ב ציין גטין ל"ד ובתוס' ד"ה ה"ה יבמות דף קט"ו ביצה דף ל"ח ברכות דף י"ט ובאור יקרות שם מציעא דף ד' ודף י"א ברש"י ואסיפת זקנים שם ודף י"ב שאגת אריה סימן ב' (כ) כתובות דף מ"ו ודף כ"ד: ובמכתב למדן מופלג מעיר קאליש מוהר"ר דוד הארנשטיין יצ"ו כתב לי בענין זה וז"ל וראיתי בשדי חמד אות רכ"א שהביא בשם התשב"ץ אף דאיסורא מממונא לא ילפינן אבל היכא דבאיסורא אית ביה ממנונא ילפינן איסורא מינה והקשה עליו מרש"י גטין ואני מצאתי בתוספות כתובות דף מ"ו ע"ב ד"ה איסורא מממונא בתירוץ שם מוכח היפך מתשב"ץ דקא אמרי שם דלא ילפינן ממנונא דלית ביה איסורא מאיסורא דאית ביה ממנונא ואם כן הכי נמי להיפך וכן מצאתי בפני יאושע קדושין בסוגיא דתנאי כפול שהוציא כן מתוספות הנ"ל עכ"ל יצ"ו: נ"א) אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אי אמרינן בהקדש עניים ואי בעינן שיאמר כן בפיו או סגי בכתיב פתיבתי על זה בנדפס במערכה זו אות ש"י ועינין להרב און אהרן במערכה זו אות מ"ג ומ"ד מ"ש בשני הדינים ושם באות מ"ב בהא דאמירתו הוי כמסירתו אם הוא משום קנין או אינו אלא משום נדר והנפ"מ שביניהם עי"ש ואתה תחזנה פלפלא חריפא באריכא בספר אמרי העבי לדידי הגאון צבי מאיר מעיר דאברי יצ"ו בפרק ד' דבבא קמא אות ו' באות קטן ו' והלאה.

ובקונטרס זכר עשה במערכת צדקה פתיבתי קצת בעניינים אלו אף לא איסתייעא לי פעת ללבן הדברים ואיה"ש אשוכה אשנה פרק זה בל"ן ובספר יהודהיעלה (לרב גדול משאלוניקי) בחלק יו"ד סי' ל' האריף קצת בעניינים אלו.

וכתב דאף אי אמרינן בהקדש לעניים אמירתו כמסירתו מכל מקום מיסתייען לומר כן בדבר הנודאי והבריא אבל בדבר שיש ספק חשבינן ליה כמזון הדיוט והמוציא מחבירו עליו הראיה וכתב כן בשם הפוסקים עי"ש דב"ק.

גם בשו"ת דבר משה (החדש) להגאון מוהר"ם תאומים בסי' י"ג מידי דברו בהקדשות לשם רמבעה"ן שאין רשאין לשנות מהו לדבר אחר דבר בקדשו גם בדין אם אמירה כמסירה במזון של צדקה עי"ש דב"ק.

ובזכרונות הגאון חקרי לב שפסוף ספר ישרי לב דף צ"ו אות מ"ז ציין לעיקר פללין ירושלמי קדושין דף י"ז תמורה דף כ"ט מנחות דף כ"א ד"ה תודה מציעא דף ו' קול יעקב דף ק' פהונת עולם סי' ח"י וסי' ז' מוהרימ"ט ח"א סי' כ"ב וסי' ט"ל ערכין דף ו' ד"ה משבאה מוהר"י קולון שרש קצ"ד תנמת ישרים סי' ה"ן הרדב"ז החדשות סי' ס"ז ובשנות סי' קל"ד וקע"ג ורנ"ב ורצ"ד ע"ז דף ס"ג פרי הארץ ח"א יו"ד סי' י"ז שפתי פהן ח"מ ריש סי' ס"ו אורים ותומים שם: ב"ן) איבוד נשמה אי איכא בעוברין ונפלים

ענין תוס' בסנהדרין דף ט"ן ד"ה ליפא דעכומ"ז מונהר אענפרין וישאל פטור אכל אסור.

ומשמע דאיסורא דאורייתא הוא דאל"כ הדרא קנשינתם לדוכתא מי איפא מידי דלישראל שרי מדאורייתא וב"ן מונהר עליו מן התורה. וכן מתבאר מדברי התוס' בתולין דף ל"ג ד"ה אהד וכו' שצריך שיהיה לישראל אסור מה"ת ע"ש מ"ש בענני חצי שיעור.

וכן נראה שהבין הגאון מוהרימ"ט בח"א סי' צ"ז שהביא דברי התוס' בתולין וסנהדרין הנ"ל שכ' דלישראל לא שרי דאלמא יש איסור בדבר. וכ' שכן מוכח מדאמרין בערכין דף ז' האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין ספין דרף רה"ר ומקרעין את פריסה ומוציאין את הולד ומדדוקה את השבת ש"מ דספק נפשות חשיב ע"כ ומהוכחה זו משמע דמדאורייתא הוא דחשיב סכ' נפש דאל"ה לא הנה שרי' להביא ספין דרף רה"ר.

(אלא דעיקר הוכחה זו אינה מוכרחת כמ"ש התוס' דנדה שגביא להלן) וש"מ דהבין מדברי התוס' דאיפא איסור תורה. וכ"ן עוד ממה שהוקשה לו ע"ז מדתנן בפ"ז דאהלות ומייתיב לה בסנהדרין דף ע"ב ע"ב המקשה לילד מחתכין הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים מפני שחיה קודמין לחייו דמהכא נמי משמע טעמא דחיה קודמין הא אם לא היה לה סכנה יש בחיי הולד בית מיוחד.

וא"כ היכי אמרינן בערכין דף ז' ע"א דאשה היוצאה ליהרג מכין לה עד שישמות הולד מפני גיוול האם. ואי הנה ס"ל דאיסור זה הוא רק מדרבנן לא הנה ק"מ די"ל דהם אמרו והם אמרו דמשום גיוול האם שרי.

וענין תוס' נדה דף מ"ד ד"ה איהו מניית דנראה דמספק"ל אי איפא איסור להרוג העובר במעי אמו. והוא היפך מאי דפשיטא להו בדוכתי הנ"ל דאיפא איסורא.

ולא ידעתי מה יענו למה שהכריחו הם עצמם בדוכתי הנ"ל דאיפא איסורא. וגם דברי הג' מוהרימ"ט צ"ל ע"ד דבסי' צ"ז הנ"ל נקיט בפשיט' דליפא איסורא ואילו בסי' צ"ט שנסאל אם מותר להתעסק עם מצרית שתפיל אם יש חשש משום איבוד נפשות שהם מצרים והשיב איבוד נפשות אין כאן דאפי' בישראל נפלים לאו נפש הוא וממון הוא דחייב רחמנא דמי ולדות לבעל וכו' ובר"פ הנחנקין ובפ' יוצא דופן מוכח דנפלים אפי' נפש כל דהו לא הווי ובערכין תנן האשה שיוצאה ליהרג אין ממתינים עד שתלד ופריף פשיטא וכו' ומדפריף פשיט' משמע דמשום איבוד נפש אין נדנוד כלל.

ואמרי' התיב דמכין על בית ההריון וכו' אלמא משום איבוד נפשות לא חשו והורגים העובר משום גיוול האם וכו' אלו תוד"ק יע"ש משמע מדב"ק דליפא שום איסור מן התורה ומשום הכי מסיק שם דבישראלית מותר להתעסק עמה שתפיל מפני צורך אמו כינן דרפואת אמו ע"ש וצ"ע: ועוד יש לתמוה על מ"ש בסי' צ"ז ו"ל ויש לתרץ וכו' אי נמי א"ל דלעולם עובר לאו פילוד דמי דכירף אמו הוא ואשה שמתה שאני שפיון שהיא מתה והוא חי הרי הוא פילוד דמי דכירף אמו הוא ואשה שמתה שאני שפיון עכ"ל ומשמע דר"ל דליפא שום איסור בעובר שבבטן אמו חיה ולשיטה זו אזיל בסי' צ"ט.

אָלאָ דֵּהיָא גּוּפָא קלע"ד דָּאִיף יתכן לומר כּוּן שֶׁהוּא הֶפֶךְ דְּבַרֵי הַתּוֹסֵ' וְהֶפֶךְ מִמָּה שֶׁהִכְרִיחַ
הוּא עֲצָמוּ מִמַּתְנֵי דְּאֵהְלוֹת: וְלִקְוֹשֵׁי הַרְבּ מוֹהֲרִימ"ט מִמַּתְנֵי דְּאֵהְלוֹת כְּנוֹ"ל עֲלֵה עַל
דַּעֲתֵי לִינִישׁב וְלוֹמֵר דֵּהִיָּא מַתְנֵי מִיְיָרֵי בְּיָדוּעַ דְּכָלוּ חֲדָשִׁיו מִדְּקַתְנֵי סִיפָא יִצְאָ רֵאשׁוּ אִין
נוֹגְעִין בּוּ שְׂאִין דּוּחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ וּמִשְׁמַע דְּחֻשְׁבֵּינּוּ לִיָּה נֶפֶשׁ מִמָּשׁ וְחֵיב הַהוֹרְגוּ וְאִי
בְּדָלָא כְּלוּ חֲדָשִׁיו הָא אִינוּ אָלָא כְּנֶפֶל.

אָלָא וְדָאִי דְּכָלוּ לוּ חֲדָשִׁיו. וְרִישָׁא נָמִי מִיְיָרֵי בְּהִכֵּי וּמִשׁו"ה הוּא דָּאִי לָאו דְּאִיפָא הֲצֵלַת
הָאָם הִנֵּה אָסוּר דָּאִיף דָּאִין בּוּ חֵיב פִּינּוּן שֶׁהוּא עוֹבֵר מ"מ אִיסוּרָא מִיָּהָא אִיפָא וְדָאִמְרִינּוּ
בְּעָרְכִין דְּמַכִּין עַד שְׁיָמוֹת הָעוֹבֵר מִפְּנֵי נִיּוּל הָאָם מִיְיָרֵי בְּסַתָּם עוֹבֵר שְׁלָא כְּלוּ לוּ חֲדָשִׁיו.
וְשׁוֹב חֲזָרְתִּי בֵּי דְּמַדְבְּרֵי הַתּוֹסֵ' דְּנִדְּהָ הַנְּ"ל מוֹכַח דָּאִין לְחַלְקָא בְּזָהּ וּבְכָל עוֹבֵר ס"ל דְּלִיפָא
שׁוּם חֲשַׁשׁ חֵיב עָלִיו. דְּהָרֵי עֲלֵה דֵּהָא מַתְנֵי מִיְיָרֵי כִיעִי"ש וּבַעֲכ"ל דָּלָא ס"ל לְחַלְקָא
בְּהִכֵּי.

אוּ דס"ל דָּאִין הֶכְרַח דְּמַתְנֵי בְּכָלוּ חֲדָשִׁיו וְאִין דּוּחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ לָאו דּוֹקָא אָלָא
אִיסוּרָא בְּעֵלְמָא (אַחַר זמ"ר רָאִיתִי מ"ש בְּשׁו"ת נו"ב מ"ת חח"מ סי' ט"ן בְּזָה עִי"ש).
וְתַמִּיָּה לִי עַל הַרְבּ מוֹהֲרִי"ע בַּס' בֵּית יְהוּדָה אַה"ע סי' י"ד שֶׁהִכְרִיחַ מְרִישָׁא דְּמַתְנֵי פ"ז
דְּאֵהְלוֹת הַנְּ"ל דְּאִיפָא אִיסוּרָא (כמ"ש הַג' מוֹהֲרִימ"ט וְלָא רָאָה דְּבַרֵּיו.

וּמִיְיָחֵס הָא דְּאֵהְלוֹת לְבְּרִיָּתָא עִי"ש וְהוּא ט"ס דְּמִשְׁנָה שְׁלֵמָה הִיא כִיעִי"ש) וּשְׁכ"כ הַתּוֹסֵ'
חֻלּוּיִן וְסִנְהֶדְרִין הַנְּ"ל. וְלָא זָכַר דְּבַרֵי הַתּוֹסֵ' דְּנִדְּהָ הַנְּ"ל אִף דְּמַר קַעֲסִיק בְּסוֹגֵיָא דְּנִדְּהָ
הַנְּ"ל כִיעִי"ש (ומ"ש שֶׁם לְהִכְרִיחַ דֵּהָא מַתְנֵי מִיְיָרֵי בְּקו"ל דְּכָלוּ חֲדָשִׁיו דַּל"כ הָרֵי הוּא
נֶפֶל וְהִיכֵי תְּנֵי שְׂאִין דּוּחִין נַמ"ן.

הִיָּינוּ מִקְּמֵי דְּנַחֲתִית לומר דְּאִיסוּרָא מִיָּהָא אִיפָא כִיעִי"ש). שׁוֹב הַתְּבוּנָתִי בְּדְּבַרֵי הַתּוֹסֵ'
נִדְּהָ הַנְּ"ל וְנַר' לַע"ד דָּאִיף דְּכַתְּבוּ וְא"ת אַת"ל דְּמוֹתֵר לְהוֹרְגוּ וְכו' דְּמִזָּה נִרְאָה דַּמ"ש הֵם
עֲצָמָם בְּתַחֲלָה בְּלִשׁוֹן לֹא מִיְיָחֵיב הַהוֹרְגוּ לָאו לְמִימְרָא דְּחֵיבּוּבָא הוּא דְּלִיפָא הָא אִיסוּרָא
אִיפָא אָלָא אִיסוּרָא נָמִי לִיפָא.

מִכָּל מְקוֹם בַּעֲכ"ל דַּמ"ש בְּסוֹף דְּבְּרִיָּהֶם דְּמוֹתֵר לְהוֹרְגוּ לָאו דּוֹקָא אָלָא ר"ל דָּאִין חֵיב
הַהוֹרְגוּ כְּמִשְׁמַעוֹת תַּחֲלַת דְּבְּרִיָּהֶם. דַּל"כ אִינוּ מוֹכֵן מַה שְׁתִּירְצוּ דָּאִיף דְּמוֹתֵר מְחַלְלִין
כְּמוֹ גּוֹסֵס וְכו' וְהָרֵי בְּגוֹסֵס וְדָאִי אִיסוּרָא אִיפָא לְהוֹרְגוּ וְכוּן מִשְׁמַעוֹת לִשׁוֹן הַרְמַב"ם
בְּמִקְוָמוּ דַּב"ד אִין מְמִיתִין אוֹתוֹ.

אַבְל אִיסוּרָא אִיפָא. וְא"כ י"ל דְּדוֹקָא בְּהִיָּא הוּא דְּמַחְלָלִין מִשׁוּם דְּאָסוּר לְהוֹרְגוּ וְחֻשְׁבֵּי
נֶפֶשׁ.

אַבְל בְּעוֹבֵר דְּמוֹתֵר לְהוֹרְגוּ מַנ"ל דְּמַחְלָלִין עָלִיו הַשְּׁבַת אָלָא וְדָאִי מוֹכְרַח וְדָאִי דַּמ"ש
הַתּוֹסֵ' מוֹתֵר לָאו דּוֹקָא אָלָא כְּלוֹמֵר אִין חֵיבִין עָלִיו וְעָלוּ כָּל דְּבַרֵי הַתּוֹסֵ' כַּהוֹגֵן שְׁפָה
אַחַת וְדְּבָרִים אַחֲדִים עַמ"ש בְּסִנְהֶדְרִין וְחֻלּוּיִן הַנְּ"ל דְּאִיפָא אִיסוּרָא כְּאָמֹר.

אִיבְרָא דְּמִצְאָתִי כְּתוּב בְּקוֹנְטְרִיִסִי בְּשֵׁם שׁו"ת עֲטָרַת חֲכָמִים אַה"ע סי' א' שְׁכַתְּבַת דְּמַתּוֹס'
סִנְהֶדְרִין דַּף ט"ן מוֹכַח דְּאִיפָא אִיסוּרָא וּמַתּוֹס' נִדְּהָ מ"ד הַנְּ"ל מ כַּח דָּאִיף אִיסוּר לִיפָא
וּמ"מ יֵשׁ מִצְוָה בְּהֲצַלְתּוֹ אִף ע"י חֲלִילוֹל שְׁבַת ע"כ מ"כ וְעַתָּה אִינוּ מִצְוֵי אֲצִלִי (כִּי הִנֵּה

בְּיָדֵי בִּשְׂאֵלָה) לְרֵאוֹת מֵאֵי דְשִׁקוֹ"ט בְּזֶה כִּי לְפִי עַנֵּ"ד אֵינּוּ מְוַכְרֵחַ שְׂסוּבְרִים כִּן וְאֲדַרְבָּא לְאִידֵךְ גִּיסָא יֵשׁ לְהִכְרִיחַ דְּהַתּוֹס' סְבִירָא לִיהַ דְּאָסוּר כְּאָמוּר.

וְלְכָל הַדְּבָרוֹת יֵשׁ לְתַמּוּנָה עַל הַרְבָּנִים מוֹהֲרֵי"ט וּבֵית יְהוּדָה שְׁלֵא רָאוּ דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּנִדָּה כְּמוֹ שְׂיִרְאָה הַמְעַיִינִין בְּדב"ק. וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפֵשׂ"י וְרֵאִיתִי לִידֵי"ן רֵא"ג כְּמוֹהֲרֵשׁ"ק נֵר"ו בְּס' מְלֵאכֶת שְׁלֵמָה בַּח' לְנִדָּה שְׁעֵמֵד ע"ד הַתּוֹס' דְּנִדָּה הַנְּ"ל וְהַבִּין מְדַבְרֵיהֶם דְּמִנְתֵּר מִמֶּשׁ קֶאֱמֵר וְהִק' לוֹ מִמ"ש בְּחֻלִּין הַנְּ"ל וּמִמ"ש הֵם עֲצָמָם בְּאוֹתוֹ דְּבוּר בְּתַחֲלַת דְּבָרֵיהֶם דְּמִשְׁמַע דְּחִיבָא לִיכָא וְכו' וְכַתֵּב שְׁשׁוּ"ר לְהֵרֵב פֹּה"א בְּפ"א מְהֻלְכוֹת נְחֻלוֹת שְׁהֶאָרִיף בְּזֶה עִי"ש וְאֵינּוּ מְצוּי אֲצֻלֵי לְרֵאוֹת דְּב"ק וְהַנְּלַע"ד כְּתַבְתִּי שׁוּב הֶרְאֵנִי תְּלַמִּידֵי הַתְּחִיב לְנַצ"ח הֵי"ו מ"ש בְּזֶה בְּס' יִקְהִיל שְׁלֵמָה דָּף מ"ב.

וְרֵאִיתִי לִידֵי"ן הֵרֵב הַמְּגִיָּה נֵר"ו שְׁם שְׁכַתְּבָא שְׁהֶסְפִים הֵרֵב (לְפִי הַנְּרֵאָה כְּנִנְתּוֹ עַל הֵרֵב פֹּה"א שְׁצִינִין הֵרֵב הַמְּחַבֵּר שְׁם) דְּמ"ש הַתּוֹס' דְּנִדָּה דְּמִנְתֵּר. לָאוּ דִּנְקָא אֶלָּא ר"ל דְּאֵינּוּ חֲזִיב הַהוּרְגוּ כְּמִשְׁמַעוֹת תַּחֲלַת דְּבָרֵיהֶם דֵּאל"כ קָשׁוּ דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת אֲהַדְּדִי מִמ"ש בְּחֻלִּין.

וְגַם אֵינּוּ מוּבָן הֶרְאָה מְגוֹסֵס וְכו' (כְּמ"ש בְּעַנֵּ"ד) וְכו' דְּמִדְּבָרֵי הֵרֵב יֵד אֶהְרֵן א"ח סִי ש"ל נֵר' שְׁהַבִּין מִד' הַתּוֹס' דְּמִנְתֵּר גְּמוּר וְהַצ"ע דְּבָרֵיו עִי"ש, וְשְׁם רֵאִיתִי לִידֵי"ן רֵא"ג הֵרֵב הַמְּגִיָּה נֵר"ו דְּפִשִׁ"ל דְּמ"ש הַתּוֹס' דְּאִיכָּא אִיסוּרָא הֵינּוּ אִיסוּרָא דְּרַבָּנִין עִי"ש וְאֵין נֵר' כִּן לַע"ד כְּמוֹ שְׁהֶכְרַחְתִּי לְמַעְלָה דַּע"ל דְּכֻנְתָּם דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה (וְלְפִי הַנְּרֵאָה מִשְׁמַע לִיהַ הֵכִי מִמ"ש הַרְדָּב"ז דְּאָסוּר מִשׁוּם דְּמִיחְזִי כְּרַצִּיחָה דְּמִשְׁמַע דְּמִדְּרַבָּנִין הוּא וְאֵינּוּ מְוַכְרֵחַ.

בְּפִרְטָא שְׁמִדְּבָרֵי הַתּוֹס' מוּכַח בְּהִיפּוּף כְּאָמוּר). הֵן אֲמַת דְּרֵאִיתִי לְמָרְן הַחֲבִי"ף בְּס' חֲזִימִ וְשְׁלוּם ח"א סוּסִי מ' שַׁע"מ שְׁהֵרֵב הַפּוֹסְקִים בְּשֵׁם הֵרֵב חו"י בְּסִי ל"א וְשִׁפְתַּת הַיָּם אַה"ע סִי י"ד דְּאָסוּר לְשִׁתּוֹת סָם כְּפִי לְהַפִּיל הַעֲוָבָר הַשִּׁיב הוּא וְז"ל מ"מ אִיסוּרָא זֶה אֵינּוּ אֶלָּא מְדַרְבָּנִין כְּמ"ש הֵרֵב הַפּו"ד (לֹא יִדְעָתִי אֵיזָה ס' הוּא מְרַמֵּז) בְּשֵׁם הַרֵא"ם פ' מְשִׁפְטִים ע"פ וְאֵיִשׁ כִּי יִכָּה.

וְעִי"ש בְּרֵא"ם ע"פ וְלֹא יִהְיֶה אֲסוּן וּבִנְח"י שְׁם וְגַם הַבֵּית יְהוּדָה סִי י"ד הִכְרִיחַ מְהֵש"ס וְרֵשׁ"י וְתוֹס' וְהַרְמַב"ם וְהַרֵא"ם דְּלִיכָּא אִיסוּר תּוֹרָה אֶלָּא מְדַרְבָּנִין וְלִכְּן כְּתַב שְׁם לְהַתִּיר וְכו' לְשִׁתּוֹת הַמְּעוֹנְפֶרֶת סָם לְהַפִּילוֹ וְכו' כִּי מַכ"ז נִרְאָה דְּאֵין אִיסוּר ש"ד בְּהַדְּיָא וְכו' עכ"ל.

מִשְׁמַע דְּכַמֵּי דְּמִיָּרוֹ הַתּוֹס' וְהַרֵא"ם הוּא אִיסוּר דְּרַבָּנִין וְאֲנִי עֲנִי עֵינִינְתִי בְּדְבָרֵי הַרֵא"ם וְרֵאִיתִי שְׁהִבִּיא דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּחֻלִּין וְסִנְהֶדְרִין הַנְּ"ל וְאֵין שׁוּם הוֹכְחָה מְדַבְרֵיו דְּסְבִירָא לִיהַ דְּהוּא מְדַרְבָּנִין וְאֲדַרְבָּא לְפִי מַה שְׁהוֹכְחָתִי לְמַעְלָה מִתּוֹף דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּס"ל דְּהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה א"כ גַּם מְדַבְרֵי הַרֵא"ם י"ל כִּן שְׁהֵרֵב הוּא הַעֲתִיק כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹס' כִּיעִי"ש.

וּמ"ש שְׁהֵרֵב ב"י הִכְרִיחַ מְרֵשׁ"י וְתוֹס' וְהַרֵא"ם דְּהוּא רַק מְדַרְבָּנִין עֲמוֹ הַסְלִי"ר שְׁכ"כ שְׁלֵא בְּהַשְׁגָּחָה שְׁהֵרֵב ב"י מַה שְׁהֶאָרִיף לְהוֹכִיחַ מְדַבְרֵיהֶם הוּא דְּאִיסוּרָא מִיָּהָא אִיכָּא (דְּלֹא כְּדִהוּהָ ס"ד מְעִיקָרָא כִּיעִי"ש) וְלֹא נִחִית לְהֵכִי אִי אִיסוּר זֶה מְדִאוּרֵייתָא אוּ מְדַרְבָּנִין.

אָלָא דבסו"ד פֿתב דַּאין לומר דְּכַשֵּׁם שְׁאין הָאִשָּׁה מְוַזְקֶרֶת עַל הַסְּרִיּוֹס הֵכִי נְמִי מְוַזְקֶרֶת לְשִׁתּוֹת סָם לְהַפִּיל הָעוֹבֵר. דְּהֵתָם טַעַם הַהִתְרַם הוּא לְפִי שְׁאִינָה מְצוּנָה אִפּוּ"ר.

משא"כ הָכָא דְּהוּא מְשׁוּם דְּהוּי פְּהוּרְג נֶפֶשׁ. א"כ בְּשׁוֹתָה פּוֹס רְפוּאָה לְהַפִּיל אָסוּר מִיָּהָא מְדַרְבְּנָן וּמִיָּהוּ אָם מְעוֹבְרַת בִּימֵי הַנְּקָה מְוַזְקֶרֶת לְעֲשׂוֹת פְּדִי לְהַפִּיל פִּינּוֹן דְּאִיפָּא סָפְנַת וְלָד וְכו' ע"כ הִנֵּה מְבֹנָר דְּלָא כ' דְּאָסוּר מְדַרְבְּנָן אָלָא בְּשׁוֹתָה סָם פְּדִי לְהַפִּיל.

אָבֵל בְּמֵאֵי דְּמִיָּרֵי הַתּוֹס' דְּהוּא לְהַרְוֵג הָעוֹבֵר לְהַדְּיָא. בְּזֵה לֹא פֿתב דְּאָסוּר מְדַרְבְּנָן.

וא"כ מ"ש בחו"ש דְּלְשִׁתּוֹת סָם לְהַפִּיל הוּא אִסוּר דְּרַבְּנָן זֶה אָמַת שְׁכ"כ בְּשׁו"ת ב"י הַנּוֹז"ל. אָף מ"ש שְׁפָן הַכְּרִיחַ מִהַתּוֹס' וְהֵרָא"ם וְכו' (דְּמִשְׁמַע דְּבְמֵאֵי דְּאִיָּרֵי הַתּוֹס' וְהֵרָא"ם אִסוּרוֹ מְדַרְבְּנָן לְבַד) לִיתְנָהוּ לְהַנִּי מִלִּי בְּמַחְכְּתָה"ר פְּאָמוּר: וּמַתּוּף מ"ש יִדִּי"ן רַב הַמַּגִּיָּה נֵר"ו בִּס' יָקָה"ש שְׁם נֶרְאָה דְּגַם הַרְדָּב"ז בְּתַשׁוּ' הַתְּדִשׁוֹת סִי' תֵּרַצ"ה מוֹדָה דְּאִיפָּא אִסוּרָא לְהַרְוֵג הָעוֹבֵר וְכַתְּבֵי דְּקִי"ל דְּאָם מִתָּה אָמוּ מַחְמַת לִיָּדָה הִיא מִיָּתָה בְּרִישָׁא וְאָם מַחְמַת חוֹלֵי הַנּוֹלָד מִיָּתָה בְּרִישָׁא וְכו' שְׁהוּן הֵן דְּבְרֵי הַתּוֹס' וְכו' עִי"ש שְׁכ"כ לְיָשׁוּב קְוִשְׁיַת הַמַּחְבֵּר שְׁלֵא זָכַר הַרְדָּב"ז דְּבְרֵי הַתּוֹס' וְכו' וְע' יָד שְׁאוּל (הַגְּהוֹת לִי"ו"ד) שְׁכ' בְּסוֹסִי שֵׁס"ג יוֹלְדָת שְׁמַתָּה וְעוֹד לֹא יִלְדָה דְּנוֹהֲגִין לְהַפּוֹת בְּכַטָּן שְׁיַצָּא הַנּוֹלָד וְכו' וּבְעַרְכִּין ד' ז' בְּאִשָּׁה שְׁיַשְׁבָּה עַל הַמַּשְׁבֵּר אִין רְאָיָה דְּשָׁם מְסוּפָקִים אוּלַי יִהְיֶה הַנּוֹלָד חֵי אָבֵל כֹּל שְׁמַתָּה הָאָם גַּם הַנּוֹלָד מֵת כַּמ"ש הַר"ן בְּיוֹמָא וְע' תַּשְׁב"ץ ח"א סִי' ק"י וּמְצַאֲתֵי בְּשׁו"ת רַדְבָּ"ז ח"ב סִי' תֵּרַצ"ה שְׁפַתְבֵּי שְׁיַשׁ לְמַנּוּעַ לְהַפּוֹת בְּכַטָּן מִיָּהוּ דְּבְרֵי צ"ע לְפַמ"ש וְאִכְמ"ל וְע' שְׁמֵן רוֹקַח ח"ג סִי' י"ג עַכ"ל וְלִכְאוּרָה אִין דְּבְרֵי מוּבְנִים דְּמָה שְׁהִבִּיא מְעַרְכִּין בְּאִשָּׁה שְׁיַשְׁבָּה עַל הַמַּשְׁבֵּר הִינּוּ מ"ש שְׁמוּאֵל הָאִשָּׁה שְׁיַשְׁבָּה עַל הַמַּשְׁבֵּר וּמִתָּה מְבִיאִין סָפִין דְּרָף רַה"ר וְקוֹרְעִין בְּטָנָה וּמוֹצִיאִין הַנּוֹלָד עִי"ש וְרַצָּה לְהוֹכִיחַ מְזֵה לְנִדּוּנֵי דְּאִשָּׁה יוֹלְדָת (דְּהִינּוּ שְׁיַשְׁבָּה עַל הַמַּשְׁבֵּר) שְׁמַתָּה קוֹנָם שְׁתַּלַּד דְּמַשְׁתַּדְּלִין לְהוֹצִיא הַנּוֹלָד זֶה נֵר' פִּנְנַת רְאִיתוּ.

וְאִי הֵכִי קָשָׁה מ"ש לְדַחוֹת דְּהֵתָם הוּא אוּלַי יִהְיֶה הַנּוֹלָד חֵי אָבֵל כֹּל שְׁמַתָּה אָמוּ הוּא מֵת גַּם כֵּן. דְּאִטּוּ בְּהֵיאָה דְּשְׁמוּאֵל לֹא מִתָּה הָאָם הָא בְּמִתָּה עֲסִיקִינָן וְאִפִּי"ה מוֹצִיאִין אֵת הַנּוֹלָד מְשׁוּם דְּדוֹקָא כְּשְׁמַתָּה מַחְמַת חוֹלֵי הוּא דְּפִשִׁי"ל דְּגַם הַנּוֹלָד מֵת.

אָבֵל לֹא בְּמִתָּה מַחְמַת לִיָּדָה וְלִזְזָה י"ל דְּמ"ש בְּיָד שְׁאוּל יוֹלְדָת שְׁמַתָּה לָאוּ בְּיַשְׁבָּה עַל הַמַּשְׁבֵּר קְאָמַר אָלָא פְּלוּמַר מְעוֹבְרַת שְׁמַתָּה. וְכֵן הוּא הַלְּשׁוֹן בְּשׁו"ת שְׁמֵן רוֹקַח שְׁצִינָן בְּסו"ד וְהוּבָא בִּפ"ת סִי' שֵׁס"ד סִק"ה עִי"ש וְכִינּוֹן דְּלָאוּ בְּיוֹשְׁבַת עַל הַמַּשְׁבֵּר קְאִי שְׁפִיר קְאָמַר לְחַלֵּק בֵּין דִּינָא דְּגַמְר' בְּיוֹשְׁבַת עַה"מ"ש לְנִדּוּנֵי דְּלָא מִתָּה הָאָם מַחְמַת לִיָּדָה דְּבִזְזָה נִדְּאֵי הַנּוֹלָד מִיָּתָה בְּרִישָׁא.

אָלָא דְּק' דְּלָא הִנֵּה לוֹ לְצִינָן ע"ז לְמ"ש הַר"ן בְּיוֹמָא. דְּש"ס עָרוּף הוּא בְּעַרְכִּין שְׁם וּבְשָׂאָר דְּוִכְתֵי דְּכְשְׁמַתָּה הָאָם שְׁלֵא מַחְמַת לִיָּדָה אוּ הַרִיגָה הַנּוֹלָד מֵת בְּתַחֲלָה.

וְתוּ דְּאִעֲיָקְרָא מ"ש בְּשֵׁם הַר"ן לְיוֹמָא אָם פִּנְנַתוּ הוּא לְמ"ש בְּפִיּוּה"כ גְּבִי עוֹבְרָה שְׁהִרִיחָה שְׁשָׁם הוּבָא הִיא דְּיוֹשְׁבַת עַל הַמַּשְׁבֵּר וְכו' עִי"ש בְּד"ה וְכַתְּבֵי בַּה"ג וְכו'. הִנֵּה שְׁם לֹא הוֹנֵכֵר בְּדְבְרֵי הַר"ן שְׁפַל שְׁמַתָּה אָמוּ גַם הַנּוֹלָד מֵת כְּמוֹ שְׁיַרְאָה הַרוּאָה: וּמ"ש דְּהַרְדָּב"ז

כ' שיש למנוע וכו' ודבריו תמוהים לפמ"ש נר' דכוננתו דלפי מ"ש דכל שמתה האם גם הולד מת א"כ אין מקום לחוש מלהכות על הבטן כמ"ש הרדב"ז.

הנה שו"ת הרדב"ז הנ"ל אינו מצוי אצלי ומתוך מה שהביאו מדבריו בס' מל"ש ויקה"ש הנ"ל מוכן דמיירי באשה שישבה על המשבר ומתה וכו' הרדב"ז וכמה פעמים הפצרנו בהם שיקרעו את בטנה להוציא הולד פדאמר שמואל בערכין אשה שישבה עמה"ש ומתה מביאים ספין וכו' דקי"ל כל שמתה מחמת לידה או הריגה היא מייתה ברישא וכו' ושוב שקו"ט אם במה שמפין בבטן עוברים משום רציחה וכתב דאין חייבים משום רציחה אבל אסור לעשות פן דמיחזי כרציחה וכו' אלו תוד"ק שהביאו בשמו שם ולפי"ז איני מבין מאי מתמיה על הרדב"ז (ממאי דאמר מר דכל שמתה האם גם הולד מת וכו') דכינון דהרדב"ז מיירי ביושבת על המשבר דבזה אין הולד מת במיתת האם מדמחללין ע"ז שבת להביא ספין דרף רה"ר.

א"כ נדאי דאיכא איסורא בהריגתו ויש למנוע שלא יעשו פן דהא על העוברים אע"ג דאין ישראל עובר עליהם משום רציחה איסורא מיהא איכא כמו שנתבאר מכל מ"ש למעלה ודבריו צ"ע לקוע"ד (בעיקר מנהג זה רשמתי בשדי חמד ח"א בספר אסיפת דינים במערכה אבלות אות קמ"א עי"ש ובהשטות לשם): וראיתי להג' מוהרי"ש הנ"ל בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' כ"ב ד' י"ג ע"א שכ' ונ"ל ובזה מיןשב מה שהק' מוהרי"ט בח"א סי' צ"ז דלמה לי בלא יצא ראשו מפני שחזיה קודמין ת"ל דבנפלים ליכא משום איבוד נפש ולפמ"ש א"ש דנהי דאינו חייב מיתה אבל אסור לאבדו בינים כל שאינו בשביל חיי ההורגו ולכך בעינן שחזיה קודמין ומותר אף לאחרים פינון שעדיין אינו נפש ולא חייבין על הריגתו א"כ חזיה קודמין אף לאחרים עכ"ל דמי פנמיה דמר פאילו מוהרי"ט פשי"ל דאין בעוברים משום איבוד נפש ואפי' איסורא פלל ואמטו"ל ק"ל דל"ל משום דחזיה קודמין וכו' ומני"ר בא לכלל ישוב והנה בהניח דאיסורא מיהא איכא וכו' והם דברים תמוהים דמבואר הוא בדברי מוהרי"ט שם דראה דברי התוס' דחולין שכ' דאף דישראל פטור על העוברים מ"מ לא שרי וע"ז הביא מתנ"י דאהלות המקשה לילד חיה פושטת ידה וכו' מפני שחזיה קודמין ודייק מינה דאי לא הנה הצלה לאם לא הנה שרי להחיה דמוכח דאיכא איסורא.

ועפ"י הצעתו הלזו דהתוס' כ' דאסור וישפן מוכח מתנ"י דאהלות הנ"ל הוקשה לו עמ"ש שמואל בערכין ז ע"א דאשה היוצאה ליהרג ממתים הולד משום שלא ינה גיוול להאם וכו' כיע"ש דמתבאר דנקיט דאיכא איסורא וצ"ע: המורם מכל האמור דאע"ג דאין ישראל מנזק על העוברים מ"מ איסורא מיהא איכא (אלא דלידי"ן רב המגיה בס' יקה"ש נר"ו הוא מדר' ולענד"ן דמה"ת הוא כמ"ש"ל) ומנה תמיה לי עמ"ש הג' תפארת יוסף בשו"ת אה"ע סי' ב' עמ"ש בש"ס בטעמא דמעוברת חברו משום דחפא דר"ל דבאמת בכונה יכוון להזיקו כדי שלא יצטרף לשלם דמי הנקה דבעודה מעוברת אינו בכלל איבוד נפש אדם כמ"ש בערכין ד' ז' דהיוצאת ליהרג, מכין בבית ההריון ומבואר שם דקודם שתלד אינו בכלל נפש אדם וזהו שפירש"י בקו"ט הש"ס אטעמא דדחסה דידיה גמי דידיה חיים עלי' ופריה ה"ן חיים עלי"ה ופירש"י שאין אדם מכוון להרוג נפש חברו ונר' להדיא דלס"ד למד הגמ' בטעמא דחפא היינו דיכוון להרוג אותו בכונה עכ"ל.

הנה מפרוצת דבריו נראה דר"ל דליכא בעוברין שום איסור. והוא תמוה לפי מה שנתבאר.

ומה שהכריח מהאשה היוצאת ליהרג וכו' כבר השיב ע"ז הג' מוהרי"ט דהתם שאני דכינן שגם העובר חייב מיתה הוא דעובר ירה אמו מפני נוול אמו מקדמין מיתתו אבל נדאי בשאר עוברין איכא איסורא להמיתן פאמור.

ולכא למימר דכונתו הוא דאע"ג דמדינא אסור להרוג הנפלים ועוברין. לא משמע לאינשי דאיכא איסורא ומתפנין להורגו.

דאין זה במשמעות דבריו פלל וצ"ע. וע"ד המוהרי"ט הנ"ל עיין בס' קרית ארבע הנד"מ להרב מוהר"י אקריש נר"ו בד' ק"ז ע"ב מ"ש ע"ד דלא ראה דברי התוס' דנדה הנ"ל וכו': וראיתי להרב טל אורות בד' ס"ג ע"ב שנסתפק אם בשבת מותר להשקות סממנים לאשה עכומ"ז כדי שתפיל הולד דבעובר ליכא משום גטילת נשמה או אסור וחיוב משום גטילת נשמה וע"ז הביא מ"ש הרב מוהרי"ט ש'הרשב"א העיד על הרמב"ן שנתעסק באשה עכומ"ז להשקותה סממנים להפיל פרי בטנה ושאין בעוברים אפילו ישראל משום איבוד נפש וכו' הילכך מפני צורך האם מותר להתעסק עמה שתפיל וכו' וכתב שגם הרב חות יאיר בסי' ל"א נסתפק אם אסור להשקות למעוברת שתפיל הולד וכתב בשמו שאחר שהאריך בזה העלה דאין שום חשש משום איבוד נפש ומותר.

וסיים (הרב טל אורות) מ"מ נראה דע"כ לא התירו אלא בחול אבל בשבת אסור וחיוב חטאת וכו' והאריך להכריח פן ושפן כתבו הרשב"א והריטב"א בחי' לשבת בפ' ח' שרצים ד' ק"ז והביא דברי הרב המאירי בחי' לשבת שם שכ' דאין בעובר משום גטילת נשמה פדכתיב ולא יהיה אסון וכו' ותמה עליו דלענין שבת שאני וחיוב משום גטילת נשמה וכו' שאני מדין רציחה וכו' עיש"ב.

ותמיה לי דמשמע דמודה דבחול אין שום איסור וממה שפכתתי למעלה מתבאר דאע"ג דאין אזהרה על העוברים מ"מ איסורא מיהא איכא גם מ"ש דהרב חו"י העלה דמותר להשקות את המעוברת כדי שתפיל ואין שום בית מיוחד הנה הרב חיים ושלום בסוסי' מ' פתב בשמו דאסור כמו שפכתתי למעלה (בד"ה ושם ראיתי) ואין ס' חו"י מצוי אצלי לראות איזה יכשר ובספר זכור לאברהם ח"א בדרף שני של ההשמות פתב לעיין בכנסת הגדולה יו"ד סי' קנ"ד הגהות הטור אות ו' לענין אי שרי לרופא ישראל לעשות רפואה לעכומ"ז כדי שתתעבר או שתפיל עוברת או לזווג זיווגים ביניהם וצ"ע גם פן באר היטב סי' ב' ס"ק יו"ד ועיניתי בכנסת הגדולה שפינדי (הוא דפוס קושטאנדינא) וראיתי שאחר סי' חל"ק מתחיל הלכות רבית סי' ק"ס ואולי מה שצ"ע הרב זכור לאברהם הוא בשנייני פנסת הגדולה ואינו אצלי ובציון הבאר היטב לא הראה באיזה חלק הוא וכעת לא ידעתי איה מקום פבדו: ומה שפכתתי בראש אות זו שמשמע שמה שכתבו התוספות דלישראל איכא איסורא היינו איסור תורה הנה אחר זמן רב ראיתי להגאון מוהר"ם שיק בחלק יו"ד סי' קנ"ה (בד"ה ולפענ"ד) שכתב דמה שכתבו התוספות בדרף ט"ן בד"ה ליכא מידי דגם ישראל אסור להרוג העובר על פרחין דהוא מדאורייתא דהוי פמקצת נפש וכחצי שיעור וכו' והוא תנא דמסייען ושקיל וטרי שם במה שנסאל הגאון מחנה חיים בח"ב סי' נו"ן באשה המקשה לילד שאמר הרופא שאם לא ימית ויחתוך את העובר ימותו

שניהם אם רשאים להניח לרופא להמית את העובר כדי להציל את האשה שצדד רבינו עקיב"א בתוספותיו על משניות בפרק ו' דאהלות לומר דלדעת הסוברים דבייחודוהו מותר למסור פינון ששניהם מתים יש לדייק דהוא הדין בתינוק שיצא רובו אם ידוע ששניהם ימותו דמותר להציל את האשה ופסיים (רעק"א) שצריף להתנישב בדין זה והגאון מחנה חיים כתב לפקפק שאינו דומה מיתה בידי שמים למיתה בידי אדם שמיטה בידי אדם גרועה יותר והגאון המחבר כתב דמבואר מלשון רש"י בסנהדרין ד' ע"ב ע"ב ד"ה יצא ראשו וברבינו שמשון פרק ו' דאהלות דדין עובר דומה לייחודו ואם שניהם ימיתו הנה מותר להמית העובר להציל האם למאן דאמר דלא בעי דוקא פשבע בן בוכרי (שהיה חייב מיתה) וכן כתב בפשיטות תפארת ישראל באהלות ועל פרחין מה פסיים רבינו עקיב"א שצריף להתנישב פונתו הואיל ויש שתי שיטות אי סגי בייחודוהו כמבואר ביו"ד סי' זק"ן וכו' והצריף קצת בענין השאלה הנ"ל וכתב (בד"ה אלא דלכאורה) לפקפק דלא דמי זה לייחודוהו כלל דהתם על פרחין פולם מתים אבל הכא אפשר להציל האם על ידי הנוולד ואפשר להציל הנוולד על ידי האם ושוב כתב לקיים סברת הגאונים הנ"ל וסיים אלא דכל זה אפשר לומר אם אנו יודעים בבירור שימותו שניהם אמנם הרי זה אינו ידוע אלא על פי אמירת הרופאים ואנו חשבינן אמירת הרופאים לספק וכו' ואם פן אפתי אין מקום להנ"ל מיהו למאי דאמרין בכתובות דף כ"ב ע"ב דברי לי מהני ופירש רש"י שם דאפילו ברי לי דאין לבו נוקפו מהני ואם פן אפשר דאיכא למימר שאם הרופא אומר שברי לו ורוצה לעשות כפי ברי שלא יהיה מותר לדעת הגאונים ואפשר דאין אנו מחזיקים למחות בו וצריף עדיין להתנישב בדבר חמור כזה וכו' אלו תנרף דב"ק: אמר המביא לבית הדפוס בכתב יד המחבר הי' פתובה פה קונטרס מהרה"ג רש"א נ"י רזשעכטא אבל יען שפבר נדפסה בספרו בכורי שלמה לכן השמטתיו מפאן: ג"ן) אל תקרי בנדפס מערכה זו אות קכ"ב רשמתי לעיני באור סי' ב' דף ע"א (בד"ה ונראה) ששם הובא מ"ש הרמב"ם בס' המורה פרק י"ג לשלישי פי כל הדרשות בדרף אל תקרי המה רק דרף מליצות השיר והמה סימנים למען יהיו הדרשות האמורות בע"פ נסמכות להכתב ויהיו נשמרות בכח הזכר עכ"ל וראיתי שפן כתב הרב ספר הברית במאמר י"ב (בחלק ב') דברי אמת פרק ה' (בד"ה וכי תאמר) בשה הרשב"א ונ"ל ואמרתי אני טובה חכמה עם מנהג זה מחז"ל לשני פנים.

אחד.

לתועלת הזכרון שלא ישכח הדבר הטוב ההוא מלב התלמידים משום דתקיפי למיגמר לתלמידים כל הדברים שבע"פ פי אסור לכותבם ומסרו להם על כל דבר סימנים כדאמר רב חסדא (בפרק פיצד מעברין דף ד"ן ע"ב) אין התורה נקנית אלא בסימנים שצאמר הציבי לה ציונים עשה ציונים לתורה וכאשר כתב הרשב"א וזה יכתוב ידו פונת חכמינו במדרשות האלה הוא להסמיכם אל הכתובים בלשונות שלא ישכח זכרונם מפינו לא שהיתה פונתם כלל לפרש הכתובים פן עכ"ל (הרשב"א).

והשנית. פי חברו בזה תורה שבע"פ עם תורה שבכתב כאשר עשו בגופי תורה שבע"פ בשגם אם ידוע להם אותו הדבר בקבלה ובמסורה מאבות בכל זאת השתדלו בכל עוז להסמיכו על דברי תורה שבכתב פכה על דברי מוסר השפל שאמרו סמכוהו ג"כ על

הפסוק גם אם אינו כי אם במנעמיהם דרף מליצה על כי התורה היא מקור הברכה לכל דבר הישר והטוב ובה נמצא כל דברי חפץ עכ"ל הנה טעם הראשון עפ"י דברי הרשב"א הוא כמ"ש הרמב"ם ומ"מ אין מזה הכרח לומר דהענין ההוא הוא רק מדרבנן בעלמא דשפיר מצינו למימר דהענין ההוא הנה לרו"ל בקבלה בע"פ ואסמכוהו אקרא פן ישפחו הדברים ולמען יעמדו בכת הזכר וכמ"ש באור לי בהשמות הספר דף קל"ז ע"ג: ד"ן) אין בית דין של מעלה מענישין לפחות מן עשרים בנדפס במערכה זו אות י"ט רשמתי ספרי דבי רב המדברים בזה עי"ש ומה שגנרשם שם לענין בנו"ב מ"ת יו"ד סי' קס"ב הוא ט"ס וצ"ל סי' קס"ד וראיתי בס' שהביא ממ"ש מוהרש"א בח"א לברכות דף ל"א גבי שמואל שרצה עלי להענישו משום שהיה מורה הלכה בפני רבו דאע"ג דקטן בן שתי שנים היה היינו בדיני אדם אבל בדיני שמים רצה להענישו דמורה בפני רבו חייב מיתה בידי שמים והקשה ע"ז דהלא מבןאך בשבת פ"ט ב' בהיה דאמר יצחק דל עשרים דלא מענישת עליוהו דגם בדיני שמים אינו נענש עי"ש הנה לא ראה שפבר קדמוהו בקנשיא זו מרן חיד"א ונהרב רל"ץ בס' חקי חיים ועוד רבנים אחרים שהבאתי במכתב לחזקיאו בסוגיא דברכות ה"ל וכתבתי שם דאף דהגאון ח"ץ בס"י מ"ט פתב דאין למדין מאותה אגדה ותלמוד דידן ס"ל דמענישין פחות מן עשרים והיה אפשר ליישב בזה דברי הגאון מוהרש"א מ"מ היינו דוקא מן י"ג שנה ולמעלה דכמו שמענישין בבית דין של מטה פן מענישין בבית דין של מעלה אבל לפחות מן י"ג שנה שאין בית דין של מטה מענישין גם בית דין של מעלה אין מענישין וכתבתי שם ליישב דברי מוהרש"א וגם הבאתי מה שיישב מרן חיד"א עפ"י מ"ש רבותינו התוספות על התורה בפרשת וישב גבי ער ואונן ע"פ וימת גם אותו אמרו בסדר עולם שלא היו אלא בני שמונה שנים ותימה דאמרין בעלמא דאין ב"ד של מעלה מענישין עד עשרים שנה ואומר הר"י החסיד שאין הדבר תלוי בשנים אלא בדעת ובמחשבה כי יש פחות מ"ג שנה ערום בדעת לרעה ולטובה ועל זה נאמר פי כל לבבות דורש ה' והכא נמי סבר עלי פיון דשמואל חכים ונהיר טובא רצה להענישו דשתי שנים בדעת זה שוו בשיעור למעלה מעשרים דאחרני.

ועמדת שם שגראה לכאורה סתירה לדברי ר"י החסיד ה"ל ממ"ש במדרשו של רשב"י בתיקונים תיקון מ' ובוה"ק פרשת וירא דף קי"ח ע"ב דאיה מתים בני אדם פחות מן עשרים דהא אין בית דין של מעלה מענישין וכו' ותימצו דחס עליה קוב"ה דלימות זכאי ולא לימות חייב אי נמי על דרף ויש נספה בלא משפט עי"ש ודברי ר"י החסיד מה זה שאלה הרי אפשר לומר דהקב"ה יודע בהם שיש להם דעת לעשות און ומרמה ולכן מענישם ועוד עמדת שם מדאמרין במס' סוטה דף י"ג ע"ב גבי המתחיל במצנה ולא גמרה וי"א אף קובר אשתו ובניו ויליף לה מיהודה הרי דלא מתו בעונם ואי הכי קושית רבותינו התוס' מעיקרא לא קשיא וכתבתי ליישב כל זה וגם הבאתי דברי מוהרש"א בח"א לסוטה שם עי"ש ודברי רבינו יונה בשערי קדושה ח"ב שער ז' שגראה דלא ס"ל כר"י החסיד שכתב דכל העבירות קטן פטור חוץ מעון מוציא זר"ל שהרי ער ואונן קטנים בני ז' שנים היו ועוד הבאתי ברייתא דחבוט הקבר שהביא הרדב"ז בראשונות ח"ב סי' פ"ח שאין דנים בגיהנם אלא רשעים מן י"ג שנה ולמעלה וכו' דמבןאך דבן י"ג ולמעלה מיהא מענישין בידי שמים והבאתי שהרבנים ראשית חקמה ושבת מוסר הביאו הגירסא למעלה מן עשרים עי"ש וכל מה שכתבתי במכתב לחזקיא שם הנה

טָרַם שְׂרָאִיתִי דְבָרֵי הַרְבָּנִים נו"ב וְחַתָּם סוֹפֵר וְשֹׁאֵר הַרְבָּנִים שְׂרָשְׁמָתִי בְּנִדְפָס בְּאוֹת י"ט
וְהַמְעִינָן בְּדַב"ק יִרְאֶה שְׂיֵישׁ לְפַלְפֵּל מְאֹד בְּעִנְיָן זֶה וְאֵין הַפְּנָאִי מְסַפֵּים אִתִּי כְּעַתָּה: וְעַל מַה
שְׂפַתְמִתִּי בְּמִקְתָּב לְחַזְקִיאָו בְּעִנְיָן זֶה פֶּתַב לִי הָרַב הַמְּאוּה"ג מוֹהֲר"ר יִשְׂרָאֵל
דוֹשְׁאוֹן־עֵיזִיק מְעִיר מְאֹה־לֵיב דִּינְעֵפֶר יצ"ו וְנ"ל בְּדָף י"ז ע"ג פֶּתַב בְּזֶה הַלְשׁוֹן דְּהָא קִינְיָמָא
לִן דְּאֵין בֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה מְעַנִּישִׁים בְּפַחוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים וְכַמוֹ שְׂאֲמָרוּ בְּמִדְרַשׁ רַבֵּה
בְּדוֹכְתִי טוֹבָא עכ"ל וְלֹא דַק בְּלִישְׁנָא הֲלֹא גְמָרָא מְפֹרְשָׁתָהּ הִיא בְּשַׁבָּת וְלָמָּה לֹא לְהִבִּיא מִן
הַמִּדְרַשׁ וְנִפְלְאִיתִי עַל גְּוִדְלָא בְּקִיאוֹתוֹ בְּכָל הַגְּנֵי סְפָרֵי דְבֵי רַב וּבְכָל אַרְיִכוֹת דְּבָרָיו לֹא זָכַר
שׁוֹר אֶת הַחַתָּם סוֹפֵר בְּמ"ש בְּחֻלְקָא יו"ד ס' קנ"ה שְׁנֵיהּ לֹא נֶאֱמַר אֲלָא עַל חֲטָאִים וְעֹנְוֵנִישִׁים
הַמְּיֻחָדִים לְשַׁעֲרָה כְּמוֹ עֹנְוֵנִישֵׁי דוֹר הַמִּדְבָּר וְכוּ' וְיַעֲנִינָן בְּפִתְחֵי תְּשׁוּבָה לִש"ע יו"ד ס' קפ"ה
ס'ק"ט וּבְדַבְּרֵי הַחַתָּם סוֹפֵר הָיוּ מְתוֹרְצִים כְּמָה קוֹשְׁיֹת שְׂהִבִּיא כְּבוֹד קְדוּשָׁתוֹ אֲלָא
שְׂדַבְּרִיו צְרִיכִים עֵינָן רַב עכ"ל יצ"ו וְלִפִּי הַנִּרְאָה אֵין בְּיָדוֹ שׁו"ת הַגָּאוֹן חָכָם צְבִי
שְׂרָשְׁמָתִי בְּמִקְתָּב לְחַזְקִיאָו וְעֵין רוֹאֶה שֶׁם בְּס' מ"ט (שְׂרָשְׁמָתִי שָׁם) שְׂפָכַר הַזְּכִיר הַסּוּגְיָא
דְּשַׁבָּת הַנָּ"ל וְאָמַר מִר דְּדַבְּרֵי אַגְדָּה הֵם וְאֵין לְמַדִּין מִזֶּה פֶּשׁ גְּבוּ דְבָרֵי הַמִּדְרָשִׁים וְלָזֶה
פֶּתַב דְּתַלְמוּדִין לֹא סְבִירָא לִיהּ הֵכִי כְּמוֹ שְׂפַתְמִתִּי שָׁם בְּשִׁמּוֹ וְמַה שְׂהִשְׁיַג עָלַי שְׂלֹא
הַזְּכִירִי דְבָרֵי הַגָּאוֹן חַתָּם סוֹפֵר וְהָרַב פִּתְחֵי תְּשׁוּבָה וְכוּ' לְמוֹדְעֵי אֲנִי צְרִיף כִּי סִפֵּר מִקְתָּב
לְחַזְקִיאָו נִדְפָס מִזֶּה יוֹתֵר מִשְׁלֵשִׁים שְׁנָה טָרַם שְׂבִאתִי לְעִיר הַזֹּאת וְאֲזַל לֹא הָיוּ בְּיָדֵי סְפָרִים
הַקְּדוּשִׁים הַלְלוּ וְכִשְׂבִּאתִי לְמִקְוֹמוֹת אֵלּוּ וְזָכִיתִי בְּהֵם הִנֵּה הִבֵּאתִי דַב"ק בְּנִדְפָס (שְׂדֵי חֻמְד
ח"א) בְּמַעְרְכָה זֹאת י"ט כְּמוֹ שְׂיִרְאֶה הַרוֹאֶה וְתַכַּל תְּלוּנְתוֹ מְעַלִּי וְעֵינָן בְּמָה שְׂהִבֵּאתִי
בְּקוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת לְכָלְלִים ס' קי"ח אוֹת: וּבְעֵינָקֵר הַקּוֹשְׁיָא עַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵש"א
הַנָּ"ל שְׁנִירְאָה שְׂסוּבֵר דְּבִידֵי שְׁמַיִם מְעַנִּישִׁים וְהוּא הִיפּוֹף סוּגְיָא דְּמַסְכַּת שַׁבָּת רְאִיתִי
שְׁנִירְגָשׁ מִזֶּה הַגָּאוֹן חַתָּם סוֹפֵר בְּסִפְרוֹ תוֹרַת מִשְׁה בְּפִרְשַׁת נְצֻבִים דָּף נ"ו (ד"ה כְּתִי
בַּחֲנֻה) וּפִירֵשׁ שְׂהַפְנוּהָ כִּי הַמּוֹרָה הִלְכָה אֵינְנוּ מִטְעַם עֹנְוֵנִישׁ אֲלָא כְּאוֹכַל סַם הַמְּוֹת וּמַת
מִמִּילָא אִם לֹא לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא וְשְׂמוּאֵל הִיָּה קָטָן וְאֵינוּ מְצַנּוּהָ לְהַפְרִישׁ מְאִיסוּר אִם
כִּן מִמִּילָא יִזְיַק לֹא הוֹרְאָתוֹ הִלְכָה בְּפָנֵי רַבּוֹ וְכַתָּב לִישֵׁב בְּזֶה מַה שְׂמַקְשִׁים הָעוֹלָם אִיף
רָצָה עָלַי לְעַנְשׁוֹ הֲלֹא לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא מוֹתֵר לְהוֹרוֹת בְּפָנֵי רַבּוֹ וְהֵם רְצוּ לְחַזוֹר אַחֵר
כְּהוֹן וְיַלְפֵּשׁ בְּגָדֵי כְּהוֹנָה וּבְהֵם אֲבָנֵט שֶׁל כְּלָאִים (לְמ"ד אֲבָנֵטוֹ שֶׁל כְּהוֹן הַדְּיוֹט הִנֵּה כְּלָאִים
וְכִן פְּסַק הַרְמַב"ם) וְהַפְרִישֶׁם מְאִיסוּר וְיִישֵׁב עַל פִּי הַנָּ"ל עִי"ש דַב"ק: וְדַע שְׂפַתְמִתִּי הָרַב
פָּרִי מְגִדִים בְּרִישׁ ס' רי"ט בְּאַשְׁלֵל אֲבָרְהָם גַּבִּי בְּרַפְתָּ הַגּוֹמֵל דְּקַטְנִים פַּחוֹת מִי"ג שְׁנַיִם
אֵין מְבָרְכִין דְּאַף דְּחִינוּף אֵיתִיָּה גַם בְּדַרְבְּנָן לֹא חֲזִיבִים מִשׁוּם דְּנוֹסַח הַבְּרָכָה הַגּוֹמֵל
לְחֲזִיבִים מִשְׁמַע שְׂחִיבִים עֹנְוֵנִישׁ וְקָטָן לֹא בַר עוֹנְוֵנִישִׁין אֲבָל כִּן י"ג שְׁנָה וְהִבִּיא שְׂתִי שְׁעָרוֹת
כִּינּוּן דְּבֵית דִּין שֶׁל מְטָה מְעַנִּישִׁין וְדִין אַרְבַּע מֵיתוֹת בֵּית דִּין לֹא בְּטָלוּ אַף קוֹדֵם עֲשָׂרִים
שְׁנָה דְּלֹאוּ בַר עוֹנְוֵנִישִׁין בְּדִינֵי שְׁמַיִם הָא דְבַר הַבָּא בְּיָדֵי אָדָם מְעַנִּישִׁין מִן שְׂמַיָּא וְכִן מְלָקוֹת
וְכַדוּמָה כַּה"ג שְׂיִיף שְׂפִיר לְחֲזִיבִים נִרְאֶה שְׂפַחוֹתוֹ לֹמַר דְּהָא דְּאֵין מְעַנִּישִׁין לְמַעְלָה לְפַחוֹת
מִבְּנֵי עֲשָׂרִים הִינּוּ דוֹקָא בְּעַבְרָה שְׂאֵין בָּהּ עֹנְוֵנִישׁ בְּבֵית דִּין שֶׁל מְטָה אֲבָל בְּעַבְרָה שְׂיֵישׁ
בָּהּ עֹנְוֵנִישׁ בְּבֵית דִּין שֶׁל מְטָה אִם לֹא נֶעְנַשׁ עֹנְוֵנִישׁ בְּבֵית דִּין שֶׁל מְטָה מְעַנִּישִׁין לְמַעְלָה אַף
לְפַחוֹת מְעַשְׂרִים וְהוּא תְּמוּהָ דָּאָם כִּן הִיכִי יִלְפִינָן בַּת מְאָה כְּבַת עֲשָׂרִים בְּלֹא חֲטָא וְכַתָּב
רַש"י בְּרִישׁ פְּרָשַׁת חֲזִי שְׂרָה דְּהִינּוּ מְדַאִין מְעַנִּישִׁין עַל פַּחוֹת מְעַשְׂרִים וְהָא מְשַׁפְּחַת חֲטָא
בְּפַחוֹת מִבְּנֵי עֲשָׂרִים שְׂמַעֲנִישִׁין בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה עַל עַבְרָתוֹת שְׂעוּשָׁה מִבְּנֵי י"ג שְׁנַיִם

והביא ב' שְׁעָרוֹת וְלֹא נֶעֱנַשׁ עֲלֵיהֶם בּב"ד שֶׁל מִטָּה שְׂאֵז מֵעֲנִישִׁין אוֹתוֹ בּב"ד שֶׁל מַעֲלָה וְגַם מֵאוֹתָהּ אֶגְדָּה דְּבִשְׁפַת דָּף פ"ט דְּאָמַר יִצְחָק דֵּל עֲשָׂרִים נַה דְּלֹא מֵעֲנִישַׁת עֲלִיָּהּוּ קִשְׁה דְּמֵאֵי פְּסָקָא הָרִי מִשְׁפַּחַת טוֹבָא דְּמֵעֲנִישִׁי עֲלִיָּהּוּ עַל עֲבָרוֹת שְׂמֵבָן י"ג שְׁנָה וּמַעֲלָה שְׁלֹא עֲנִישׁוּם בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה וְתַמְיָה לִי עַל הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּסִי רִי"ט אוֹת ו' שְׁנֵשָׂא וְנָתַן בְּדַבְרֵי הָרַב פּרמ"ג הִלְלוּ וְלֹא הֵעִיר עָלָיו בְּזָה כִּיעִי"ש: וּלְפִי מָה שֶׁפֶתַב הָרַב חוֹת יֵאִיר וְהִבִּיא דְּבָרָיו רַבִּין חֲסִידָא בְּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב בְּתוֹסְפוֹת דְּרַבְּנָן אוֹת ע"ו דְּהָא דָּאִין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מֵעֲנִישִׁים לְפַחוֹת מֵעֲשָׂרִים הִיָּנּוּ דְּנֹקָא בְּדַבְרֵי שְׂאִינוּ מְפֹנְרֵשׁ בְּתוֹרָה אֲזַהֲרָה כָּלֵל רַק דָּאִתִּי מְסַבְרָא דְּאָסוּר אֲבָל בְּמִידֵי דְּמְפֹנְרֵשׁ בְּתוֹרָה הַקְּלוֹת וְהַחֲמוּרוֹת בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מִטָּה שְׁוִים וּמֵעֲנִישִׁים מִבְּן י"ג שְׂאָם לֹא כֵּן הֵיכִי חִיָּיבָה תוֹרָה חֲטָאֵת לְמִי שְׂאִינוּ בְּן עֲשָׂרִים עכ"ל וְדָאֵי דְּשִׁינָה גַם לְפַחוֹת מֵעֲשָׂרִים לוֹמַר הַגּוֹמֵל לְחִיָּיבִים.

אף מֶרֶן חִיד"א בְּיַעֲרִיר אֲזַן בְּמַעֲרַכַת הַב"ת אוֹת ל"ד פֶּתַב שְׂאִין דְּבָרָיו מְחֻנְוִרִים דְּנִדְאֵי מָה שְׂאָמְרוּ דָּאִין מֵעֲנִישִׁים עַד עֲשָׂרִים הוּא כּוֹלֵל לְכָל הָעֲוֹנוֹשִׁים וְאִישְׁתְּמִטְתִּיהָ מָה שְׂאָמְרוּ בִירוּשְׁלַמִי בְּפָרָק ב' דְּבִיכּוּרִים יְמֵי שְׁנוֹתָנוּ בְּהֶם ע' שְׁנָה צֹא מָהֶם עֲשָׂרִים שְׂאִין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה עוֹנֵשִׁים נִמְצָאֵת אוֹמַר מַת בְּחַמְשִׁים מַת בְּהַפְרַת וְהָרִי בְּהִדְאֵי דָּאִין עוֹנֵשִׁין וְכוּרְתִין עַד כּוֹן ר' וְהָכִי נְמִי מְסַתְבְּרָא וְכֵן מוֹכַח מִדְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי וְהַמְפָּרְשִׁים וּמָה שֶׁהַכְרִיחַ מַחֲטָאֵת זֹה קִוְשִׁית מוֹהַר"ל מְפָרָאג וְעִיָּן לְהָרַב צְבִי בְּסִימָן מ"ט וְהוֹסְפִתִי הַבִּיאוֹר בְּסִפְרֵי שְׁעַר יוֹסֵף דָּף כ"ב עכ"ל וְשֶׁם בָּאוֹת כ"ב פֶּתַב בַּר עוֹנֵשִׁין בְּשָׂמִים אִינוּ עַד שִׁיָּהֵן בְּן עֲשָׂרִים כֵּן פֶּתַב הַרְא"ם רִישׁ פְּרִשַׁת חִיָּי שְׁרָה וְהָרַב צְבִי דְּחָה דְּבָרָיו וְכַתַּב דְּמ"ש בְּאֶגְדָּה דְּאָמַר יִצְחָק אַע"ה דֵּל עֲשָׂרִים דְּלֹא מֵעֲנִישַׁת עֲלִיָּהּוּ בְּדַרְוָה תַּחֲנִנָה קֶאֱמַר שִׁידוּנָם כְּדוֹר הַמְדַבֵּר וְאִישְׁתְּמִטְתִּי דְּבִירוּשְׁלַמִי דְּבִיכּוּרִים קֶאֱמַר בְּפִשִׁיטוֹת שְׁעַד עֲשָׂרִים שְׁנִין אִין בֵּית דִּין שֶׁל מַעֲלָה מֵעֲנִישִׁין וְכוּרְתִין וְהִבִּיאֵו הִירוּשְׁלַמִי הִלְזוּ הַתּוֹס' שְׁלֵהִי פָּרַק קֶאֱמַ וְעִיָּן בְּתוֹס' חֲגִיגָה פ"ב גְּבִי מְחוּ לַמ"ט שְׁתִּין פּוֹלְסֵי מְלַבֵּד שְׁבַס' הַזֹּהֵר בְּכַמָּה דְּוֹכְתִי אָמְרוּ כֵּן וְגַם בְּמַדְרָשִׁים עכ"ל וּלְפִי זֶה גַם לְמָה שֶׁחֲדַשׁ הָרַב פּרמ"ג הַנ"ל לְחַלֵּק בֵּין מִצְוָה שְׂאִין בְּהָ עוֹנֵשׁ בֵּית דִּין שֶׁל מִטָּה וְכו' לֹא יוֹדָה מֶרֶן חִיד"א דְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הִירוּשְׁלַמִי וְהַמְדַרְשִׁים וְהַזֹּהֵר הוּא דָּאִין מֵעֲנִישִׁין כְּלָלִי: וּמְכַל מְקוֹם לְעַנְיָן בְּרַפַּת הַגּוֹמֵל לְגְדוֹל פַּחוֹת מֵעֲשָׂרִים נִרְאָה דְּכוֹלֵי עֲלֶמָא מוֹדוּ דְּמְבַרְוּ דְּלֹא מְצִינוּ שְׂמִיעֻטוּ מְבַרְכָה זֹה אֲלֵא קֶטֶן וְכִמוּ שֶׁפֶתַב הָרַב מַג"א בְּרִישׁ סִי רִי"ט בְּשֶׁם הָרַב מוֹהַר"ם מִינְץ וְהִיָּנּוּ קֶטֶן מִמֶּשׁ אֲבָל גְּדוֹל אִף אִם אִינוּ בְּן עֲשָׂרִים חִיָּיב לְבַרְוּ: הִנֵּה מֵאִיזָה טַעַם שִׁיָּהֵיָה וְכֵן פֶּתַב הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּשֶׁם הַרְבָּנִים אֲלִיָּהּוּ רַבָּה וּכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל בְּקוֹנְטְרִיס סוּגְר תְּרִי"ג דָּף מ"ח ע"א (אֲלֵא דְּבַכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל הַבִּין שְׁדַעַת הָרַב מַג"א דְּעַד עֲשָׂרִים הָוִי קֶטֶן לְזָה וְלֹא יְבַרְוּ וְחַלֵּק עָלָיו וּפְסַק דִּיבְרָוּ וְהָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר תַּמָּה עָלָיו דְּנִדְאֵי גַם הָרַב מַג"א מוֹדָה בְּזָה כְּמוֹ שֶׁפֶתַבּוּ בְּשֶׁמוֹ הַרְבָּנִים א"ר וּבֵאֵה"ט וּפּרמ"ג וְכו' עִי"ש) וְגְדוֹלָה מְזֹאֵת פֶּתַב שֶׁם הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּשֶׁם הָרַב מוֹר וּקְצִיעָה דְּקֶטֶן שֶׁהִגִּיעַלְחִינּוּ מְבַרְוּ בְּרַכָּה זֹה מִדִּין חִינּוּף אֲלֵא שֶׁהָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר פֶּתַב שְׁדַבְרֵי זֶה תְּלוּי בְּמָה שֶׁנִּחְלַקוּ הָרֵאשׁוֹנִים בְּדִין חִינּוּף אִם הוּא עַל הָאֵב שֶׁחִיָּיבוּהוּ לְחַנּוּף אֵת בְּנוֹ אוֹ אִם הִטִּילוּ הַחִיּוּב עַל הַקֶּטֶן עֲצָמוֹ וְכו' וּמִסִּיק שִׁיבְרָוּ אוֹתָהּ בְּלֹא שֶׁם וּמַלְכוּת עִי"ש הָא מִיָּהָא בְּגְדוֹל ק אִף שֶׁהוּא פַּחוֹת מֵעֲשָׂרִים וְדָאֵי דְּמְבַרְוּ: וְעַל דְּבָרֵי הָרַב פְּרִי מְגָדִים בְּסִי רִי"ט הַנ"ל מְצָאֵתִי בְּשׁו"ת מוֹהַר"ם שִׁיק בְּחַלֵּק או"ח סִי פ"ו שֶׁהָרַב הַשּׁוֹאֵל תַּמָּה עַל הַפּרמ"ג שֶׁהוּא דְּבַר חֲדָשׁ וְהַגְּאוֹן הַמְחַבֵּר פֶּתַב שֶׁשְׂרֵשׁ סְבָרָא זֹה

היא מדברי מוהר"ל מפראג בס' גור ארנייה ריש פ'רשת חיי שרה והביאור שיש הרבה דברים דאין ב"ד של מטה מענישים עליהם מצד קלותם פ'אותן ש'מנו בכבא קמא דף נ"ו דפטור בידי אדם ותייב בדיני שמים ועל אלו אין ב"ד של מעלה מענישים לפחות מן עשרים שאינו עדיין תקיף בדעתו לחוש על דברים הקלים אבל על דברים הקמורים שמענישים עליהם ב"ד של מטה אם לא נענש בב"ד של מטה מענישים בב"ד של מעלה אף לפחות מעשרים אמנם באמת ממה שאמרו דל עשרים דלא מענישת עליהו מוכח דלגמרי אין עונשין עליהם ולפי מה שפירשו הגאונים ח"ץ סי' מ"ט וחת"ס סי' קנ"ה דרק לדור המדבר לא העניש הקב"ה ובקש יצחק שגם לאותו הדור יעשה ה' חסד יש לפרש גם לדברי הפרמ"ג כשם שלא הענישם בדבר שענשו רק למעלה פ' התפלל יצחק שלא יענש כלל עליהם ואתי שפיר מה שאומרים הגומל לחיובים אף מי שהוא פחות מעשרים אלו תוד"ק ולא הזכיר כלל ההיא אגדה דבת מאה פבת עשרים ולפום ריהטא נראה דאינה מתיישבת עפ"י דבריו הנ"ל וצ"ע: ובעיקר כללין ראיתי עתה בס' אלף המגן לידידי הגאון משה נתן הלוי אבד"ק דובנא יצ"ו בס"ב' שחקר במי שהוא פחות מעשרים אם אומר היה רצון אחר פ'רשת אשם תלוי והביא שחקר פ' הגאון פרי מגדים בס' תיבת גומא בפ'רשת חיי שרה והגאון המספר יצ"ו האריך בפ'פול עצום וחרף מאד בעיקר דבר זה דאין ב"ד של מעלה מענישים לפחות מן עשרים אם יש עונש פ'רת לכו"ג שנה ויום אחד והעלה דבר חדש דיש לחלק דבמצוה שצ'מר בה נפש אין מענישין עליה פ'רת בפחות מעשרים ובמצוה שצ'מר בה איש ולא נצ'מר בה נפש עונשין עליה הפ'רת שבה מי"ג שנה ומעלה והסביר הדבר על פי דברי רבינו בחיי בפ'רשת אחרי שיש שלשה מיני פ'רת.

א.

פ'רת הגוף לבד שמת קודם שהשלים שנותיו וימיו. ב.

פ'רת הנפש לבד לאחר שתפרד מהגוף תהיה נכרתת מחיי עולם הנשמות. ג.

פ'רת הנפש והגון וכו' וכל הכתובים שצ'מר בהם פ'ריתה בנפש (ונכרתה הנפש וכינצא) הפונה על פ'ריתת הנפש ולזה אין מענישין פחות מעשרים כי עוד אין שכלו חזק להתבונן בעונש פ'ריתת הנפש ובכתובים שלא נזכר נפש אלא איש הוא פ'ריתת הגוף וזה מענישים מן י"ג שנה ומעלה פ'דרף שמענישים במיתת בית דין של מטה וכתב שדקדק בכל הכתובים בפ'ייבי מיתות ב"ד ובכולם כמעט פ'תוב לשון איש זולת מעט מן ער דכתיב בהם לשון בני ישראל והאריך ליישב על פי זה עניינים רבים ובדף י"א ע"ב הובאה הערה מגדול פ'דורנו הגאון נצי"ב אבד"ק וואלאזין נ"י ודעתו שאין חילוק בין זה לזה והרב המחבר נ"י פ'תב פי שצ'רי תירוצים לא ננעלו והמעניין ימצא ליישב בטו"ט ושיבאר איה"ש בהבורו בח"ב ועל חקירתו הנ"ל העלה דצ'ריף לומר היה"ר אף קודם עשרים פ'ינו ש'הקריאה היא במקום קרפן ובקרפן פשוט שחייב מן י"ג שנה ומעלה וכו' עי"ש דב"ק בפ'פולו הנעים ועיין עוד בעיקר כללין בס' פ'רת הפ'רית לידידי הגאון אליהו פוסק יצ"ו אבד"ק אהליפאלי בס' רס"א פ'דרף כ"ח ע"ד אות ה': ובמה שהבאתי שם בפ'דפס חקירת הרב מוהרד"א למה אומרים בפ'רפת המילה פ'ן יזפה לתורה ולחופה ולמע"ט ונהיה לנו להקדים מעשים טובים לחופה.

פֶּתַח אֵלַי יְדִידֵי הָרֶבֶת הַג' מוהר"ר שְׁמוּאֵל אֲבִיגְדוֹר הַלְוֵי מְעִיר סֹאֲרַעֲצַק יצ"ו וְנ"ל וּפְלֵא שְׁלֵא זָכַר דְּבָרֵי הָרֶבֶת מְעַדְנֵי יו"ט בְּכוֹרוֹת הַלְכוֹת פְּדִיּוֹן בְּכוֹר אוֹת נו"ן עכ"ד יצ"ו וְנִפְהָ הָעִיר וְאַפְרִיּוֹן נְמַטְיָה וְעֵינֵינִי שֶׁם וְרֵאִיתִי שֶׁגַם הָרֶבֶת מְעַדִּיו"ט הִקְשָׁה עַל טַעְמוֹ שֶׁל הָרֶבֶת מוהרד"א כְּמוֹ שֶׁהִקְשִׁיתִי אֲנִכִי הַדָּל וְהָאֲרִיף בְּזֶה קִצָּת עֵי"ש.

גַּם יְדִידֵי הָרֶבֶת חַיִּים סָג"ל קְרֵאֲפָנִיק יצ"ו מו"ץ דק"ק שְׁאֲרֵאֲגָרַד יצ"ו הָעִיר מִדְּבָרֵי הַמְעִיו"ט הַג' ל: וּבְעֵיקָר פְּלִלְיוֹ הָאֲרִיף מֶרֶן הַגָּאוֹן אַבְד"ק שְׁאֵוִיל יצ"ו בְּסִפְרוֹ הִיקָר וְזָכַר יְהוֹסֵף בְּחִידוּשָׁיו לְיִבְמוֹת דָּף ו' ע"ב בְּדַפֵּי הַסֵּפֶר ד' ע"ו ע"ג וְעֵינֵינִי בַס' הַבְּהִיר טְהַרְתָּ הַמִּים בְּמַעְרַכַת הַבֵּי"ת אוֹת ב' מֵה שֶׁצִּיֵּין בְּעֵנֵינוּ זֶה וְכַתְּבֵם בְּשֵׁם הָרֶבֶת יוֹסֵף אֲבָרְהָם בְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב דָּף פ"ב ע"ב בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יְהוּדָה הַחֲסִיד דְּדוֹקָא כְּשֶׁדָּנִים לְכָל הָעִיר אֵין מְעַנִּישִׁין אֲבָל לְיַחֲדִיד מְעַנִּישִׁין אַף לְפַחוֹת מִבֵּין י"ג וְעֵינֵינִי שֶׁם בְּקוֹנְטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהָרָה מְעַרְכַת הַפְּ"ף אוֹת מ"ח: ה"ן) אָנוּס לְאֶכּוֹל דְּבָר הָאֲסוּר וְסוּפוֹ בְּרָצוֹן אִם נֶעְנַשׁ עַל אֲכִילָתוֹ בְּנִדְפָס בְּמַעְרַכָה זוֹ אוֹת הָר"ן הַבְּאֵתִי מ"ש הַגָּאוֹן חַת"ס א"ח רְס"י ר"ב דְּפֶטוּר אַף בְּסוּפוֹ בְּרָצוֹן וְהִקְשִׁיתִי ע"ז מְעוֹבָדָא דְּבַמַּד"ר פְּרִשַׁת נִשְׂאָ וְהַמְדַפִּיס הַשְּׂמִיט סִיּוּם הַלְשׁוֹן הַפְּתוּב בְּקוֹנְטְרִיסֵי וְנִהוּ וּלְפִי מ"ש הַגָּאוֹן חַת"ס קָשָׁה דְּמָה רְאִיָה מִיּוֹה"כ דְּלֹא שִׁיָּף אֲלֵא מַעַל בַּה' וּבַתְּחִלָּתוֹ בְּאֲנוּס לִיכָא אֲבָל בְּאִשָּׁה שִׁיָּף לְאֶסְרָה מִשׁוּם מַעַל בְּאִשָּׁה וּמ"ש עוֹד חַת"ס שֶׁם דָּאֵין לְהַקְשׁוֹת מִמַּתְעַסֵּק בַּחֲלָבִים וְעֵרִיּוֹת דְּחִיּוּב דְּשִׁאֲנֵי הֵתֵם דְּתַחֲלָתוֹ וְסוּפוֹ בְּרָצוֹן אֲלֵא שֶׁהוּא בְּשׁוּגָג וְכו' אֲבָל כְּשֶׁתַּחֲלַת הַתְּחִיבָה הוּא בְּאֲנוּס לֹא יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לְחִיּוּב שׁוּם עוֹנֵשׁ תְּמִיָה לִי דְּהֵלֵא הָרֶבֶת מַג"א בַּס' ד"ר סק"ך שֶׁהַזְּכִיר הוּא עֲצָמוֹ (בַּד"ה וְדֹאֲמָאן עֲלֶיהָ) הַבֵּיא דְּבָרֵי מֶרֶן הַב"י בַּס' תַּע"ה שֶׁכַּתְּבֵם בְּשֵׁם הָר"ן וְהַה"מ דְּטַעְמָא דְּכַפְּאוּהוּ וְאֶכּל מִצָּה מִשׁוּם שֶׁכֵּן נִהְיָה דְּוִמָּא לְמַתְעַסֵּק בַּחֲלָבִים הָרִי דְּלֹא שִׁאֲנֵי לְהוּ בֵּין הֵיכָא דְּהֵאֲכִילָה פְּנִלָה בְּרָצוֹן אֲלֵא שֶׁהוּא בְּשׁוּגָג לְהֵיכָא דְּתַחֲלַת הַתְּחִיבָה הֵיא בְּאֲנוּס וְצ"ע ע"כ דְּבָרֵי קוֹנְטְרִיסֵי בְּזֶה: נו"ו) אֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֲלֵא לְרַבּוֹת בְּנִדְפָס בְּאוֹת ש"א הַבְּאֵתִי קוֹשִׁית הָרֶבֶת יַד מְלֶאכִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' אֶהְדְּדִי וַיִּשְׁבַּתִּי דְּהַתּוֹס' דְּיוּמָא הֵם לְרַבֵּינוּ מְאִיר מְרוֹטְרוֹנְבוּרְק.

וְנִשְׁמַט שֶׁם הַצִּיּוֹן לְעֵינֵי בְּקוֹנְטְרִיס פְּלִלְיֵי הַפּוֹסְקִים ס' ט' אוֹת ז בְּמָה שֶׁרְשַׁמְתִּי בְּזֶה: וּבְעֵיקָר הַפְּלִלְיֵי רֵאִיתִי בַס' טְהַרְתָּ הַמִּים (לְרֶב גְּדוֹל מְשִׁאֲלוֹנִיקִי) בְּקוֹנְטְרִיסֵי שִׁיּוּרֵי טְהָרָה בְּמַעְרַכַת הַמ"ם אוֹת כ' שֶׁכַּתְּבֵם בְּשֵׁם הָרֶבֶת קְרַבֵּן אֶהְרֹן רִישׁ פְּרִשְׁתָּא ז דָּף ק"ז ע"ד דְּהָא דָּאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֲלֵא לְרַבּוֹת הֵינּוּ דוֹקָא בְּדִלִיכָא לְמַעוּטֵי בְּרַם י אִיכָא מִיַּדִּי לְמַעוּטֵי אֲפִילוּ בְּשִׁלְשָׁה מִיעוּטִין מְמַעְטִינּוּ בְּכּוֹלָם וְסִפְרָ קְרַבֵּן אֶהְרֹן אֵין מְצוּי אֲצִלֵי וְנִרְאָה לִי הַדָּל שִׁישׁ לְלַמּוֹד כֵּן מִמָּה שֶׁכַּתְּבֵם הַרמ"ה בְּחִידוּשָׁיו לְסַנְהֶדְרִין עַל דָּף מ"ו ע"א טַעַם לְשִׁבַח עַל מִדָּה זוֹ דָּאֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֲלֵא לְרַבּוֹת וּלְפִי שֶׁאֵין הַסֵּפֶר הִיקָר הֵזָה מְצוּי בְּיַד כָּל אָדָם אַעֲתִיק דְּב"ק וְנ"ל וְאִיכָא לְפָרוּשֵׁי דְּהֵינּוּ טַעְמָא דְּאֶמְרִינּוּ אֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֲלֵא לְרַבּוֹת דְּכִיּוֹן דְּמִיעוּטָא בְּתָרָא לֹא אֲצִטְרִיף לְמִיעוּט דְּנִפְקָא לָן מִמִּיעוּטָא קָמָא אִיכָא לְמִימַר דְּלְגְלוּי עֲלֶיהָ דְּמִיעוּטָא קָמָא הוּא דְּאֶתָא לְאִשְׁמוּעִינּוּ דְּכִי הֵיכִי דְּמִיעוּטָא בְּתָרָא לֹא אֶתָא לְמִיעוּטָא קָמָא נְמִי לֹא אֶתָא לְמִיעוּטָא אֲלֵא דְּוִגְמָא בְּעֲלָמָא נִקְטָ וּמֵאֲחַר דְּטָרַח קָרָא וְאִשְׁמוּעִינּוּ דְּלֵאוּ לְמַעוּטֵי הַהוּא מְדַעַם קְאָמַר מִמִּילָא שֶׁמְעִינּוּ דְּדַעֲתָהּ לְרַבּוּי וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ אֵין מִיעוּט אַחַר מִיעוּט אֲלֵא לְרַבּוֹת כְּלוּמַר שֶׁהַמְּעוּט הַשְּׁנִי מְמַעַט מִן הַמְּעוּט הָרִאשׁוֹן וְנִמְצָא מְרַבָּה בְּעֵיקָר וְהֵכִי נְמִי אִיכָא לְפָרוּשֵׁי גְבִי אֵין רַבּוּי אַחַר רַבּוּי אֲלֵא לְמַעַט כִּי הֵנִי תְרִי טַעְמֵי דְּכַתְּבִינּוּ וְטַעְמֵי מַעֲלֵי אֵינּוֹן עַכְד"ק.

ומתבאר דמאי דדרשנין לרבות הוא משום דלמעוטי לא איצטריה דהא אית לן מעוטיא קמא וממילא דאי אית לן למעוטי מידי ממיעוטיא בתרא מאי דלא אימעוטי לן ממיעוטיא קמא תו לא מצנין למימר דאתא לרבוני דלא הווןקנו למימר הכי אלא משום דאי למעוטי מאי דאימעוטי ממיעוטיא קמא תרי מעוטי למה לן אבל אי איפא מידי למעוטי ממיעוטיא בתרא הא ודאי למעוטי אתא ולא לרבות.

שוב ראיתי שפרון חיד"א בייעיר און מערכת המ"ם אות ל"ב פתב וז"ל ודע שמוהר"ם מרוטרונבורק הביאו הרא"ש בתשובותיו כלל ל"ה סי' ד' פתב דכל היכא שאנו יכולים לומר דקמא מעוט דבר אחד ובתרא שאר דברים יש לפרש פן ובכתי פירש מה שאמרו בפרק קמא דסנהדרין גבי ט' וכהן ע"ש והדבר דחוק.

גם ראיתימה שפלפלו בזה הגאונים יד מלאכי במערכה זו אות כ"ט ויעיר און אות י"ד וט"ו ומקנה אברהם במהדורא בתרא אות ד' ואות ה' ובספר היקר לב שומע יצ"ו האריה הרב באות ה"ן ואות נ"ו ולא פניתי לעיין בדב"ק וחיידוש הוא שהרב טהרת המים לא הזכיר את ס' יד מלאכי ויעיר און הנ"ל: ז"ן) אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו בכלל זה רשמתי קצת לקמן בקונטרס שדי חמד במערכת הני"ו אות כ"ו ס"ק י"א בהתנופחי על דברי רבינו עקיבא בנימוקיו ליו"ד סי' קפ"א עי"ש (מד"ה ולפי הנראה והלאה): ובמה שפכתתי בנדפס במערכה זו אות רפ"ז דנ"ל דלא אמרינו פן אלא כשיצטרף לעבור בקום עשה אבל לבטל בשב ואל תעשה לית לן בה על דבר זה כתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר יוסף יוסקאוויץ יצ"ו מעי"ת לידא בהיותו בונארשא פלפלת נאה וז"ל ראיתי בספרו הנחמד שדי חמד שכתב בזה"ל נראה לי מסבא וכו' עכ"ד.

ומתוך מה שפכתתי בחידושי לשבת יש סעד וסמך גדול לזה ואעתיק לו לשוני ממש וזהו וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חברו עיין תוס' ד"ה וכי שכתבו לתרץ מהא דחצייה שפחה וחצייה ב"ח דכופין את רבה ועושה אותה בת חורין והא קי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה ותירצו דשאני פריה ורביה דמצוה רבה היא וכו' עי"ש עיין בס' נחלת שבועה בשו"ת סי' פ"ג ועיין בב"י סי' ש"ו בשם תשובת הרשב"א ז"ל אם מותר לחלל שבת כדי להציל בת ישראל מהמיר בדת ישמעאלים רח"ל וכתב הרשב"א ז"ל דהדבר צריך תלמוד עד שיעמוד הדבר על בוריו והב"י פתב לתרץ התוס' דמצוה רבה הדבר ברור שאין לה מצוה רבה מלהצילה שלא יפחידה עד שתמיר וכו' ואפי' לחלל בדברים האסורים מהתו' נראה דשפיר דמי דלגבי שלא תמיר ותעביד פל ימיה חילול שבת אמרינו איסורא זוטא היא עכ"ל הב"י והרב ז"ל בנחלת שבועה סי' פ"ג הנ"ל העלה דגם אם רוצה להמיר דת ג"כ מותר לחלל עליו את השבת דאחר השעה הרעה יתחרט עי"ש וצל"ע וכי יש מצוה רבה גדולה יותר מהצלת נפש מישראל מחיוב סקילה וגדול פיקוח נפש שדוחה כל האיסורים שבתורה: והנה לכאורה יש לעיין בזה לפי מה דמבאר בש"ס דסנהדרין דף ע"ב ע"ב דמי שחייב מיתה אין מפקחין עליו את הגל ואין מחללין עליו את השבת וכן העלה הגאון האבד"ק קונטנא שליט"א בספרו ישועות ישראל בחו"מ סי' ר"ז סק"ה ובהשמות ודלא כמ"ש הפרמ"ג בא"ח סי' שכ"ט בא"א סק"ד איה' הדין בהדביק פת בתנור ונעשה חולי שיש בו סכנה אי מחללין עליו את השבת כיון דעכשיו עדיין אינו מחויב מיתה וגם אי לא נגמר דינו ביד למיתה אף שיש עדים ובהתראה מ"מ

עדיין לא גברא קטילה הוא ופשוט בזה דמחללין עליו את השבת וא"כ קשה מאד פנ"ל וכי יש מצנה רבה יותר מהצלת נפש הישראלי מסקילה וצע"ר לענ"ד והנה לכאורה קשה עוד בזה למאי דקי"ל דאף במקום דליכא לפני עור מ"מ חייב כל ישראל להפריש ישראל חבירו מאיסור ועיין לעיל בתוס' ד"ה בבא דרישא בדרף ג' ע"א וא"כ קשה לי למה לא יהי מחוייב להפריש חבירו מחלול שבת המביאו לידי חיוב סקילה ובפרט למ"ש המשל"מ בפ"א מהלכות פלאים ה"ו במ"ש הר"מ ז"ל שם ואסור לישראל להניח לעכומ"ז שיפריב לו אילנות פלאים וכ' המשל"מ דהטעם פיו דב"נ מוזהר על הרפכת אילן אם יניח לו הישראל עובר משום לפ"ע ואסור אף בלא אמירה ועי"ש ועיין בס' פרמ"ג באו"ח סי' תמ"ג בא"א סק"ה שמביאו וכתב ומשמע אף בלא אמירה ומעשה כל שיש בידו למנוע אם אינו מונע עובר משום לפ"ע וה"ה אם מומר לוקח משל ישראל בשבת ועושה מלאכה לעצמו אם יוכל הישראל למחות שלא יקח עובר משום לפני עור לא תתן מכשול יעי"ש ונראה פשוט מכ"ז דאף אם יוכל הישראל למחות בו ולמנוע אותו אלא על ידי מעשה מחוייב לעשות המעשה ולמנוע אותו מהאיסור וא"ל עובר משום לפ"ע: ונראה דמזה ראיה למאי דקי"ל דאיסור תורה בשב ואל תעשה נדחה מפני איסור דרבנן בקום ועשה ועי"ש במשל"מ בפ"ד מהלכות מלנה בשם תשובת הרשב"א ז"ל ועיין ביו"ד סי' רל"ט ובס' ארעא דרבנן סי' תר"ג עי"ש ולפ"ז א"ש דאף שיש בזה דררא דלפ"ע מ"מ פיון שהיא איסור רק בשב ואל תעשה (ועל הלאו דלפ"ע אין לוקין עליו דהוא לשאב"מ) מוטב שיצדקה איסור תורה בשב ואל תעשה מפני איסור דרבנן שהיא רדיית הפת בקום ועשה ושוב אין אומרים לאדם חטא בשביל שיצדקה חבירו וז"ב.

עכ"ל ק בחידושי שם בענין השייך לזה: ולפי"ז יש ראיה גדולה מזה למה שרצה כק"ת לחדש במערכת א' סי' רפ"ז דהא דאין אומרים לאדם חטא וכו' היינו דוקא כשיצטרף לחטא בקום ועשה אבל בשב ואל תעשה אומרים לו חטא כדי שיצדקה חבירו עכדה"ק ובהנ"ל א"ש מאד ואדרבה בשב ואל תעשה מחוייב לעשות פן להציל חבירו מחוייב סקילה פיון דגם לעצמו יש בזה דררא דלפ"ע וכנ"ל והיא סברא נכונה לענ"ד אלא שהדר"ג שליט"א כתב שבס' נחמד למראה לא כתב פן והס' הזה אינו ת"י לעיין בו ובהא דאיסור מן התורה נדחה מפני קום ועשה דרבנן מצאתי להדר"ג שייח' שהרחיב הדבור בזה באות שי"ז ע"כ אבקש מפרסום כק"ת שליט"א שייחנה לי דעתו הרמה בזה ושכמ"ה עכ"ד הרב הגדול הנז"ל יצ"ו.

ודבריו נכונים וישרים במנעצות ונדעת אמורים ועיני חכמים מאירים ובמה שכתב על פי דברי הרבנים משנה למלך ופרי מגדים בדין לפני עור עיין במה שכתבתי בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הני"ו אות כ"ו ס"ק כ"ה שיש לתמונה בזה מנא לן דגם בכי האי גוונא עובר בלפני עור וקרא כתיב לא תתן מכשול וגם ר' נתן דריש שלא יושיט פוס יין לגזיר שלא יושיט דייקא והבאתי דברי הרב הדרישה ביו"ד סי' רצ"ז שכתב מפורש שאם העור עושה מעצמו אין הרואה עובר בלפני עור וכתבתי שנראה שגם הרבנים הנ"ל לא אמרו שעובר בל"ע אלא כשהעור עושה האיסור בדבר שהוא של חבירו פיון שיש ביד חבירו למנוע ואינו מונעו עובר משום ולפ"ע אבל אם העור עושה בשלו אף שיש ביד חבירו למנוע ואינו עובר בלפ"ע אם אינו מונעו עי"ש וק"ל: ובעיקר פלליו (אין אומרים לאדם חטא וכו' אי אומרים כשהוא בשב ואל תעשה) כתב לי הרב המאוה"ג

מוהר"ר יצחק מאיר הלוי יצ"ו מעיר צענסטקאוו ונ"ל באות האל"ף בסי' רפ"ז פתב
נראה לי מסתברא דלא אמרינן אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזפה חברו אלא דוקא
כשיצטרף לעשות מעשה אבל לבטל בשב ואל תעשה לית לו בה ע"כ והנה ראיתי שכ"ה
כינון לדעת המהר"י בן לב בתשובה סי' ה' שפתב ליישב קושיות התוספות בששת ד' ד'
שהקשו מחציו עבד וחקציו בן חורין שפופין את רבו לשחרר דהא עובר בעשה דלעולם
בהם תעבדו ותירץ המריב"ל דהא גוף השחרור הוי בשב ואל תעשה ואם בן אמרינן
חטא בשביל שיזפה חברו עי"ש ואחרי רואי ראיתי בספר שער המלך בהלכות שבועות
שתמה עליו דהא הגט שחרור הוי קום ועשה ולעניות דעתי דבריו ברורים (דכינון דכופין
אותו) דהא התוספות בגיטין דף ל"ח פתבו דהעיקר האיסור לא היה אלא מה שלא עובד
בו ומשום נתינת גט שחרור לא הוי איסור אם בן הוי שב ואל תעשה וזה ברור אצלי
בקט שפלי והנה מיהו בעיקר דינא דבשב ואל תעשה אמרינן חטא נראה לי הסברא
דבמזרחי הקשה דאמאי לא אמרינן חטא דהא כל ישראל ערבין זה לזה והוי זכות עצמו
דהא אם לא יציל את חברו מן החטא נענש והובא בספר למודי ה' ונראה לי דהמגן
אברהם בסי' תמ"ו פתב דאם מצא חמץ ביום טוב שלא ביטלו אינו זורקו לים משום
דהוי איסור מוקצה וסיים שם דהוי בשב ואל תעשה ולכאורה תמוה דהא מבואר שם
בשבת ד' ד' דמוטב שיעבור על עבירה קלה משיעבור עבירה חמורה אף נראה לי דהא
דמסיק הש"ס זה דוקא היכא דעבירה חמורה יעבור בקום ועשה כגון אפילו בשבת דהא
בתחילתו הוי מעשה מוטב שיעבור על עבירה קלה אבל היכא דעבירה חמורה יעבור
בשב ואל תעשה אינו רשאי לעבור בעבירה קלה בקום ועשה כדי שירויח עבירה חמורה
בשב ואל תעשה ולפי זה מיושבת קושית מזרחי דזכות עצמו מצד ערבות לא הוי אלא
אם יעשה מעשה ואם לא יעשה מעשה עובר איסור ואם בן הוי עבירה בשב ואל תעשה
ומשום הכי אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזפה חברו אבל האדם האופה עובר עבירה
בקום ועשה ומשום הכי אמרינן חטא בשביל שתזפה ולפי זה עולה שפיר סברתו שהיא
סברת מוהריב"ל דזה ניחא בעלמא דאם יעבור בשביל חברו צריך לעשות מעשה ואם
בן אמרינן דלא יעבור דלא היה אלא שב ואל תעשה אבל אם יעבור בשביל חברו נמי
לא יעשה מעשה ואם בן שפיר אמרינן כל ישראל ערבין זה לזה והוי זכות עצמו ואם בן
שפיר מחוייב לעבור וזה ברור אצלי עכ"ד יצ"ו: ובגוף הפלל דאין אומרים לאדם חטא
וכו' אם יש לחלק בין אם חברו עשה על ידי פשיעה להיכא דלא פשע וכן אם יש לחלק
בין לזכות חברו היחיד להיכא שעל ידי מה שיחטא זה תהיה זכות לרבים ראיתי בספר
יאודה יעלה (לרב גדול משאלוניקי) בדרשותיו בדרוש שלישי ד' ח' שהאריך בשני
הפרטים עי"ש דב"ק: נ"ח) אסמכתא לא קניא פתבתי בנדפס באות רמ"ט דברי הגאון
שואל ומשיב בח"א סי' ע"ב במי שנתחייב ליתן תקיעת כף על פי מה שחיבובו בית דין
ואמר התובע אם יתן הוא ת"כ אתן סף פ' לבהכ"ן וכו' אם יש בזה דין אסמכתא וכו'
עי"ש ונשמט משם סיום הלשון והוא זה ומה שהאריך שם (בשו"מ) על מה שרצה לחדש
הרב שער המלך בפרק י"א מהלכות מכירה בה"ז דבתנאי דלשעבר לא שייך אסמכתא
וכו' הנה הגאון הנ"ל לא היה נמצא אצלו ספרי רבני הספרדים לכן למצנה אחרוב
להודיע פי ראיתי בספר זכור לאברהם בחלק ג' בחלק ח"מ במערכה זו שפתב הרב
המגיה (בסק"ג) ונ"ל כל מיילי דאסמכתא בקנין ומעכשיו וכיוצא דלא מבטלי משום קנין

בטעות היינו דאסמכתא הוי בדבר העתיד אם לא באתי אם לא אעשה וכו' אבל כשהוא בדבר שעבר שאי אפשר להיות אלא מה שהיה אין זה אלא שכחה וטעות דסבר דהכי הוה מעשה ולא מידי הוא מאותו קנין פן כתב שם בשם הרב בית דוד בח"מ סי' י"א דף ט"ו ע"ג והעיר על הרב שער המלך דאישתמיט מגיה דברי הרב ב"ד עי"ש.

ולפי הנראה הם דברי הרב מטה שמעון שהזכיר מקודם וילדעתי אין בזה משום ונעלם פי היו בזמן אחד ולפי ריחוק המקומות לא נפלאות לומר שלא ראה את ס' ב"ד כלל ואף אם הוזכר בספרי באיזהו מקומן אולי ראהו באקראי ואין עליו האחריות לעיין בכל ספרו) והשגתי ספר יקר דברי גאונים להגאון חיים אריה פהנא מסיגיט יצ"ו וראיתי שפבכלל א' אסף וקבץ כמה חידושי דינים בדין אסמכתא ושם באות ב' הביא מ"ש בזכור לאברהם הנ"ל: ועיקר דין אסמכתא לא קניא אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן הנה בנדפס באות רמ"ז הבאתי מה שכתב רבין חסידא בארעא דרבנן אות ע"א בשם הרב בית חדש ח"מ סי' ר"ז סעיף ט"ז (בסוף ד"ה ומ"ש ור"י חולק) לחד שינויא לדעת רבינו הטור דכל ענייני אסמכתא אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא סמכתא קניא וכתב הרב ארעא דרבנן שפן כתב רש"י בשבועות דף מ"ז ע"א (בד"ה משחק בקוביא ונ"ל גזל דרבנן הוא דאמרינן אסמכתא לא קניא אבל מדאורייתא לאו גזלן הוא עכ"ל) וכתבתי שהיה לו להביא גם דברי רש"י בשבועות דף ל"א ע"א בד"ה בל משחק בקוביא מדאורייתא מיקחא חזי שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדבריהם ואמרו אסמכתא היא ולא קניא עכ"ל והוא בסיגנון לשונו שפדף מ"ז הנז"ל ואני הדל כתבתי דנראה לי דאין פננת רש"י בשפתי מקומות הנ"ל לומר דעיקר דין אסמכתא לא קניא הוא מדרבנן מדכתב הרב בית חדש) אלא פונתו לומר דמשחק בקוביא מדאורייתא חשיב אסמכתא ורבנן הוא דאמור דחשיב אסמכתא וציינתי לעיין בסנהדרין דף כ"ד ע"ב דפליגי בטעמא דפסול משחק בקוביא אי משום דאין עוסקין בישובו של עולם או משום דהוי אסמכתא דמובן דלטעמא דאין עוסקין בישובו של עולם ודאי דפסול מדרבנן ואף מאן דאמר משום אסמכתא אינו אלא מדרבנן משום דמדאורייתא הוי בכי האי גוונא אסמכתא כדאמר רב לשפת התם וכן מתבאר מדברי התוספות שם בד"ה ואלו הן הפסולין שכתבו וכל פסולי דמתניתין פסולי דרבנן נינהו משחק בקוביא אפילו למאן דאמר אסמכתא היא דאסמכתא לא קניא מפל מקום אינו דאורייתא פיון שאינו סבור לבא לידי פסול דאורייתא עכ"ל פוננתם לפי דעתי פן היא דנדאי עיקר הדין דאסמכתא לא קניא מדאורייתא היא אלא דמאי דאמרינן במשחק בקוביא דיש בו משום אסמכתא אינו אלא מדרבנן וגם הבאתי דברי הרב שפתי כהן בסי' ר"ז ס"ק ח"י שכתב שדברי הרב בית חדש תמוהים ודחה ראיתו וכתבתי שגראה מדבריו שלא לבד ראיתו הוא דוחה אלא בעיקר סברתו הוא חולק אלו תנן דרבנן שפתי במשחק בקוביא ועתה ראיתי לידידי הגאון מוהר"ר רפאל שפירא אבד"ק באברוסק יצ"ו הובאו דבריו בהעמק שאלה בפרשת מקץ שאלתא ל"א סק"ה שדקדק מדרבי רבינו השאלות שם שפובר דמדאורייתא נמי אסמכתא לא קניא וכדעת הש"ך בח"מ סי' ר"ז ס"ק ח"י וכן מוכח מדברי התוספות בראש השנה ד' כ"ב ד"ה אלו ובסנהדרין דף כ"ד ד"ה אלו שפוברים דאסמכתא לא קניא הוי מדאורייתא וסיים אבל הקצות החשן והנתיבות שם הביאו דברי המרדכי בשם רבינו נתנאל דמן התורה אסמכתא קניא דילפינן מערב ורק

מְדַרְבְּנָן לֹא קָנִי וְנִרְאָה דְּזֵה גַם כֵּן דַּעַת רִשׁ"י בְּשִׁבְעוֹת דָּף מ"ז וכו' (הִבִּיא לְשׁוֹן רִשׁ"י) וְהֵינּוּ דְמַפְרֵשׁ כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי דְהֵינּוּ טַעְמָא דְמִשְׁחָק אִינוּ פְּסוּל רַק מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם דְאַסְמַכְתָּא לֹא קָנִי הֵוִי רַק מְדַרְבְּנָן וְעִי"ש בְּדָף ל"א בְּד"ה אַבְל וּבְרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁם בְּד"ה בְּקוּבְיָא וְנִרְאָה שְׁנָה גַם כֵּן דַּעַת רַבִּינוּ עוּבְדֵינָא בְּסוּף פְּרָק קָמָא דְרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁפַתְב מִשְׁחָק בְּקוּבְיָא וְכו' וְאָמֹר רַבְּנָן אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְנִרְי הֵן גְּזֻלְגִין מְדַדְבְּנָן עַכ"ל וְהוּא כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי וּבְזֵה מְיֻשָּׁב קוֹשְׁיַת הַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שְׁם עַכ"ל וְעַל פִּי יְסוּד זֶה בְּנֵה כְּמָה בְּנִינִים בְּחֻמְתּוֹ הֶרְמָה.

גַם מְרַן הַמְּחַבֵּר הָעֵמֶק שְׁאַלְהָ בְּהַשְׁמָטוֹת לְסוּף סֵפֶר שְׁמוֹת בְּדָף קי"א ע"ג אוֹת י"ג מְסָפִים לְדַבֵּר מֵר חֲתָנוּ דְשִׁיטַת רִשׁ"י הִיא דְמִדְאֹרֵייתָא אַסְמַכְתָּא קָנִיא וְשָׁפֵן פֶּתֵב גַם הֶר"ן בְּחִידוּשָׁיו לְסִנְהֶדְרִין בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר וְהִכִּי דִינִיק לְשׁוֹן רִשׁ"י בְּסִנְהֶדְרִין דָּף כ"ד ע"ב ד"ה לֹא קָנִיא וְנִרְי לִיה כְּעֵין גְּזֻלָּה בְּיָדוֹ אַבְל לֹא גְזֻלָּה מִמֶּשׁ וְשִׁדְעַת הַתּוֹסְפוֹת הִיא דְמִדְאֹרֵייתָא אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְהוֹסִיף לְבָאָר בְּזֵה מָה שְׁפַתְב רִשׁ"י בְּסִנְהֶדְרִין שְׁם וְהִכִּי דְמִי אַסְמַכְתָּא כְּגוֹן אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעֲבִיד אֲשַׁלֵּם בְּמִיטְבָּא וְהַתּוֹסְפוֹת מְחַקוּ וְכָל חַד אֲזִיל לְשִׁיטְתִּיהָ הֶנ"ל אֵלּוּ תוֹרָף דְב"ק עי"ש: וְהִנֵּה מָה שְׁהִבִּיא הַגָּאוֹן מוֹהֶרֶר"ש הֶנ"ל יצ"ו מְדַבְּרִי רִשׁ"י בְּשִׁבְעוֹת שְׁתֵּים הַמְּקוֹמוֹת הֶנ"ל כְּבָר פֶּתְבְּתִי עַל דְבָרֵי הָרַב אַרְעָא דְרַבְּנָן שְׁנִרְאָה לְדַעַתִּי הָעֵנְיָה דְאִין מִשְׁם הֶכְרַח שְׁפוּבֵר שְׁדִין אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְחִידוּשֵׁי הֶר"ן לְסִנְהֶדְרִין אִין אֲצִלִּי וְאִינִי יוֹדַע אִם סְבָרָא דְנִפְשִׁיהָ קָאֵמֵר שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן אוֹ אֲלִיבָא דְרִשׁ"י קָאֵמֵר וְאִיהָ מְקוּם דְבָרֵי רִשׁ"י דְמוֹכִיחַ מִשְׁם שְׁפֵן שִׁיטַת רִשׁ"י בְּזֵה וּמָה שְׁהִבִּיא מְדַבְּרֵי רִשׁ"י בְּרֵאשׁ הַשְּׁנָה שְׁפַתְב בְּד"ה אֵלּוּ הֵן הַפְּסוּלִין מִשְׁחָק בְּקוּבְיָא חֲתִיכוֹת שְׁל עֲצָם שְׁמִשְׁחָקִין בְּעַרְבוֹן וְאָמֹר רַבְּנָן אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְנִרְי הֵן גְּזֻלְגִים מְדַרְבְּנָן דְמִדְאֹרֵייתָא אִינוּ קְרוּי גְזֻלָּן אֲלֵא הַחוּטָף מִיַּד אִישׁ כְּדַכְתִּיב נִיגְזוּל אֶת הַחֲנִית מִיַּד הַמְצָרִי עַכ"ל וּבְסִיגְנוֹן זֶה הֵם דְבָרֵי רַבִּינוּ עוּבְדֵינָא עי"ש וְהִנֵּה וְדֵאִי אִין כְּנָנְתוֹ לְהוֹכִיחַ כֵּן מְלִשׁוֹן רִשׁ"י שְׁפַתְב וְאָמֹר רַבְּנָן אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא דְמִשְׁמַע דְרַבְּנָן הוּא דְאָמְרוּ אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא שְׁאֵם כֵּן הִיָּה לוֹ לְתַמּוּהָ עַל שִׁיטַת רַבּוּתֵינוּ הַשְּׁאֵלְתוֹת וְהַתּוֹסְפוֹת שְׁפוּבֵרִים דְמִדְאֹרֵייתָא הוּא דְאַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְנִרְי בְּפֶרֶק אִינְהוּ נִשְׁדָּף דָּף ס"ו ע"ב אָמֵר רַב פְּפָא אָף עַל גַּב דְאָמֹר רַבְּנָן אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְכו' וְשְׁם אָמֵר רַב נַחְמָן הַשְּׁתָּא דְאָמֹר רַבְּנָן אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְכו' הֵנָּה רֵוָּאָה שְׁלִשׁוֹן רִשׁ"י לִישְׁנָא דְגִמְרָא הוּא וְתִיקְשִׁי לִיה מְיֻנָּה לְשִׁיטַת הַסּוּבְרִים דְמִדְאֹרֵייתָא אַסְמַכְתָּא לֹא קָנִי אֲלֵא מְדַשְׁתִּיק מָהָא מוֹכַח שְׁאִין הוֹכַחְתּוּ מְלִשׁוֹן וְאָמֹר רַבְּנָן וְכו' דְנִקְיַט רִשׁ"י שְׁנָה יֵשׁ לְדַחּוֹת וּלְפָרֵשׁ שְׁפִינְתּוֹ שְׁפִירְשׁוּ רַבְּנָן הִדִּין תּוֹרָה דְאַסְמַכְתָּא לֹא קָנִיא וְכְמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בְּנִדְפֵס בְּאוֹת רַג"ע שְׁמַצִּינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אָמְרוּ חֲכָמִים אַדְבָּרִים שְׁהֵם מִן הַתּוֹרָה וְגַם בְּקוֹנְטְרִיס זֶה לְעִיל בְּאוֹת כ"ב פֶּתְבְּתִי בְּזֵה בְּס"ד וְהוֹכַחַת הַגָּאוֹן יצ"ו מְדַבְּרֵי רִשׁ"י הִיא מְדַכְתֵּב רִשׁ"י שְׁהֵם גְּזֻלְגִים מְדַרְבְּנָן דְמִדְאֹרֵייתָא אִינוּ קְרוּי גְזֻלָּן אֲלֵא הַחוּטָף וְאִם כֵּן גַם בְּכָל עֵנְיָנֵי אַסְמַכְתָּא דְאִינוּ חוּטָף דְבָר מְחַבְּרוּ יֵשׁ לֹאמֵר כֵּן דְאִינוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן כֵּן נִרְאָה כְּנָנְתוֹ הוֹכַחְתּוֹ מְלִשׁוֹן רִשׁ"י וְרַבִּינוּ עוּבְדֵינָא וְאֵף שְׁלֵא סִיִּים כְּלִשׁוֹן רִשׁ"י (דְמִדְאֹרֵייתָא אִינוּ קְרוּי גְזֻלָּן אֲלֵא הַחוּטָף) מִשְׁמַע לִיה שְׁזוֹ הִיא כְּנָנְתּוֹ כְּדַבְּרֵי רִשׁ"י אָף לְדַעַתִּי הָעֵנְיָה גַם מְלִשׁוֹן זֶה אִין הֶכְרַח דְעִיקָר דִּין אַסְמַכְתָּא מְדַרְבְּנָן דוֹקָא הוּא אֲלֵא כְּנָנְתוֹ רִשׁ"י דְלַעֲגֵן לְפָסְלוֹ לְעֵדוֹת מִשׁוּם גְּזֻלָּן אִינוּ פְּסוּל אֲלֵא מְדַרְבְּנָן אָף דְמִדְאֹרֵייתָא לֹא קָנִיא וְכְמוֹ שְׁפַתְבּוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּטַעַם הַדְּבָר כִּינּוּן שְׁאִינוּ סְבוּר לְבֹא לִידֵי

פסול דאורייתא וכו': ואשימה עיני בדברי המפרשים בסוגיא דראש השנה וראיתי
בחיידושי הגאון הרש"ש שכתב וז"ל רש"י בד"ה בקוביא ואמור רבנן וכו' קשה.
א'.

לשון ואמור רבנן דלכאורה אסמכתא דלא קנה הוא מן התורה עינין סמ"ע סי' ל"ד סק"מ
ובתנאים שם ובסי' ש"ע סק"ג. ב'.

דבריו סותרים זה את זה דכיון דאינו קרוי גזלן אלא החוטף אף אי אסמכתא קני מן
התורה לא פסול מן התורה. ג'.

דקא דאמרינן דאינו קרוי גזלן וכו' היינו שאינו נופל עליו תנא גזלן אכל מפל מקום
לעדות פסול דלא גרע מפנפך בפקדון דפסול לעדות ומשמע דהוא מן התורה ויפתי
קושיות ראשונות יש ליישב דלישנא דאמור רבנן היינו דתקמים אמרו שפן הוא דין
תורה כמו בסופה ד' מ"א ע"ב שאמרו תקמים אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו
ובריש פ"ק ג' דנדרים ארבעה נדרים התירו תקמים ולשונם בגטין ד' פ' ט"ו עריות
שאמרו תקמים וכו' עכ"ל.

והנה במה שדקדק מלשון אמור רבנן עינין מה שכתבתי על דבריו לעיל באות כ"ב (בד"ה
אף גם זאת) ונדאמאן עלה הגוף רואה שפחה דעתו לפרש בדעת רש"י דאסמכתא לא קני
הוא מן התורה והביא שפן דעת הגאונים סמ"ע ותנאים וחיידושי הוא שלא זכר דברי
הגאונים בית חדש ושפתי פהו הגז"ל ומדברי הריטב"א בחיידושי לראש השנה שם
מתבאר שפסול דאסמכתא דלא קני הוא מן התורה שכתב וז"ל המשחק בקוביא האי
פסולא דרבנן הוא ולמאן דפסיל ליה התם לפי שאין עסוקים בישובו של עולם הא נדאי
מדרבנן הוא ולמאן דפסיל ליה התם מדין אסמכתא אף על גב דאסמכתא דלא קניא גזילה
דאורייתא הוא מיהו כיון דלא משמע להו לאינשי דהאי ליהוי גזל לא מ'פסיל מדאורייתא
וכדאמרינן בעלמא לא תחמוד לאינשי בלא דמי משמע להו עכ"ל הרי שכתב דאסמכתא
לא קני הוי גזילה דאורייתא אלא דליפסול לעדות לא מ'פסיל מדאורייתא משום דלא
משמע להו לאינשי וכו' והרמ"ה בחיידושי לסנהדרין ד' כ"ד ע"ב (בד"ה ומתמהינן) על
מאי דאמר רמי בר חמא דפסולא דמשחק בקוביא הוא משום אסמכתא פתב דהוה ליה
פגזל וגזרו בי רבנן אכל מדאורייתא לאו גזלן הוא דהא מדעת בעלים קשקיל ולא קעבר
אלאו דלא תגזול עכ"ל נראה שגם פננתו היא פן דאף על גב דמדאורייתא הוא דאסמכתא
לא קני מפל מקום אינו נפסול מן התורה משום דלא הוי גזלן מטעם שכתב הריטב"א
והרמ"ה הג"ל: שוב נתפכדתי (בשנת תרנ"ו) בספר בית יצחק יו"ד ח"ב די שדר ר לן
מ'ן המחבר אבד"ק לבוב יצ"ו וראיתי בקונטרס אחרון סי' י"ב אות ב' שהזכיר מחלוקת
הבית חדש ושפתי פהו אם אסמכתא דלא קני הוא מן התורה או מדרבנן והוקשה לו
לדעת הסוברים דמדאורייתא לא קני למה משחק בקוביא אינו פסול אלא מדרבנן מאחר
דמדאורייתא לא קני ותירץ ושפתי פהו משום דלא משמע לאינשי איסורא וכיונה דעתו לדעת
הריטב"א בחיידושי לראש השנה שכתבתי למעלה וסיים וכן נראה מתוספות סנהדרין
ד' כ"ד שכתבו ומפל מקום אינו דאורייתא כיון שאינו סובר לעשות איסור תורה משמע
דבאמת לא קני מדאורייתא רק הואיל ולא משמע איסורא לא פסיל אלא מדרבנן דלא
פהבית חדש: וממה שכתבתי בנדפס שם על דברי הרב קהלת יעקב בתוספות דרבנן אות

כ"ב מתבאר שהייתי סבור דמה שהביא במרדכי פרק שור שנגח סברת רבינו נתנאל דאסמכתא קני מדאורייתא סותר למה שפכת בתחלה דמוכח שסובר דאסמכתא מדאורייתא לא קניא אף ראיתי בבית יצחק שעמד בסתירת דברי המרדכי וישתי דרכים לפניו בשוב דברי המרדכי.

א'.

דגם מה שכתב בתחלה כף פנונתו דבשבועה ותקיעת כף אף מדרבנו מהני פינו דרבנו על ידי דאי פקראי דמייתי לכו לא תקנו רבנו דלא יהני. ב'.

שפא פאמת אחר כף דמייתי סברת רבינו נתנאל אין צריף לראיה ראשונה רק פינו דמדאורייתא קונה מועיל השבועה ותקיעת כף עכ"ל ולפי זה דעת הרב המרדכי גם כן היא פדעת הרב בית חדש (שלא כמו שהייתי סבור דרק סברת רבינו נתנאל אתיא פדעת הרב בית חדש) ואם כן הדר הוא ממה שכתב בתחלה לדחות דברי הבית חדש ובס' פלילת שאול לידידי הגאון מוהר"ר שאול חיים הלוי איש ירושלים יצ"ו בסוגיא כ"ט ראיתי שהביא סברת הרב בית חדש וכתב שהרבה יש לדבר בזה וראה שבמלא הרועים העיר בדבריו והשיג עליו וכו' ואני הדל עיניתי במלא הרועים סי' ז' (פי שם ביתו) ולא ראיתי שדבר מזה: והנה ידידי הגאון מוהר"ר ישראל חיים דייכעש אבד"ק וילאדיסלאווא יצ"ו במקתבו אלי (בשנת תרב"ן) כתב לי בענין זה וז"ל בשדי חמד חלק הפללים באות רמ"ז פלפל כתרה"ג בדברי הפ"ח ח"מ סי' ר"ז שכתב דאסמכתא מן התורה קניא ולא זכר כ"ת לדברי הגהות מרדכי פרק זה בורר והשלטי הגבורים שם שכתבו ומיהו מדאורייתא אסמכתא קניא דכתיב אנכי אעברנו ומניה נפקא לן ערב דהוי אסמכתא ומפאן אומר רבינו נתנאל דלגבי צדקה אסמכתא קניא דכח צדקה עדיף עכ"ל ובמרדכי במס' ב"מ סוף השוכר את הפועלים מבואר להדיא פדברי הש"ף שהשיג שם על הפ"ח הנ"ל וז"ל המרדכי שם פסק ר"מ פל תנאי שבממון שהתנה עליו בתחילתו בשעת מעשה תנאי קיים בלא קנין ומשתעבד עדיין ערב בשעת מתן מעות מדאשכחן ליהודא שנשתעבד בדברים אע"ג דלא מטי הנאה לידיה בסג"פ עד דמסיק אפי' למ"ד אסמכתא לא קניא משתעבד בהיה הנאה דמהימן ליה ונחשיב פאלו קבל על זה פספ ומיהו טעמא מסקינן הכא מתנה ש"ח להיות כשואל בדברים בהיה הנאה דמהימן ליה ולא אמרינן אסמכתא היא עכ"ל ומפני זה כתב הר"מ הובא במרדכי ב"ק פ' שור שנגח ד' וה' דאין דין אסמכתא להקדש משום דהא דאמרינן אמירתו להקדש כמסירתו להדיוט דמי הוא כמסירה המועיל בהדיוט ולא מטעם שכתב הר"ן שם דמן התורה אסמכתא קניא ועדיף כח הקדש דהר"מ לשיטתו אגזיל בזה דס"ל דמה"ת אסמכתא לא קניא פמבואר בב"מ הנ"ל ומשו"ה הוכרח לטעם אחר: ולכאורה יש להוכיח דגם הרי"ץ והר"ן והרמב"ם פולחו ס"ל פשיטת הר"מ הנ"ל דמה"ת אסמכתא לא קניא דהנה בב"מ (ס"ו ע"ב) אר"נ השתא דאמור רבנו אסמכתא לא קניא הדרא ארעא והדרא פרי וכתבו הרי"ץ והר"ן והרמב"ם דהטעם הוא משום דהוי ריבית קצוצה ולא מטעם מחילה פהרא"ש ועיין בב"י ח"מ שם לסי' ר"ז סעיף י"ג) ואי גימא דמה"ת אסמכתא קניא ורק מדרבנו הוא דלא קניא קשה אמאי הדרא פרי הלא אין זה אלא רבית דרבנו דקי"ל דאינה יוצאה פדינין.

אע"כ צ"ל דס"ל דמה"ת אסמכתא לא קניא: אָמַנְם יֵשׁ לְדָחוֹת עַפְיֵי מ"ש הַב"י בַּאֲה"ע
סי' כ"ח אות ז דקודשה בחוב במעמד שלשפון הוי קידושי תורה דכיון דהיא קונה להמלנה
מדרבנן ממילא הוי שלה מה"ת עיי"ש ה"נ י"ל דכיון דרבנן אמרו דאסמכתא לא קניא
ממילא הוי רבית קצוצה מה"ת וע' ברמב"ם פ"ו מהלכות מעילה ה"ד ובפ"ג מהל' מכירה
ה"א ובתוס' ב"ק ע"ט ע"א סוד"ה תקנו וכו' וע' בפרי חדש יו"ד סי' ק' סק"ג.

וע"ש בכ"מ ובלקח משנה דהל' מעילה שם הלכה ט' מה שהניחו דברי הרמב"ם בצ"ע
ולא ראו דברי הרשב"א בתשו' חלק ה' סי' רנ"ו דלפמ"ש הרשב"א שם א"ש ג"כ דברי
הרמב"ם אלה ודו"ק. וע' במחנ"א הל' קנן מעות סי' י"א ובכסף נבחר פלל ק"ח מ"ש
בשם צרור המור וזהו נגד דברי הרשב"א ה"ל וע' באחרונים מה שהאריכו בכלל זה
וכולם לא, ראו דברי הרשב"א אלה בתשו' ה"ל ויש להאריך הרבה בזה ואקצר פעת
ועוד חזון למועד א"ה.

ובמקום אחר הוכחתי דהרמב"ם ס"ל דמה"ת אסמכתא קניא וכבר נדפס זה משמי בס'
אנרז לחיים סי' ח' עכ"ד יצ"ו. אמר המחבר מה שהשיג עלי שלא הבאתי דעת רבינו
נתנאל דקאי בפשיטת הרב ב"ח הגה המעיין בספרי יראה שפתיבתי שהגאון יד שאול הביא
דברי הרב המרדכי בשם רבינו נתנאל שסובר כמו שכתב הרב בית חדש לדעת הריב"ה
דאסמכתא לא קניא הוא רק מדרבנן וכל השקלא וטריא שלי שם היתה אם נוכל לייחס
בדעת רבינו הטור שסובר דאסמכתא קניא מן התורה דמסתלקת הראשונים גבי הקדש
וצדקה מוכח בהיפוך וכן מתשובת הרא"ש שהביא מרן הב"י בח"מ סי' ר"ז סי"ח וכו'
וכו' עיי"ש: גם דידי הגאון מוהר"ר יוסף לערנער אבד"ק וואלטישסק יצ"ו פתב לי בזה
ונו"ל למען לא אראה פניו ריקם בלי שום ד"ת הנני לציין בתפוזי הערות קטנות בקונטרס
הפגלים אות אל"ף אות קטן רמ"ז הביא פבדו דברי הב"ת דאסמכתא קונה מדאורייתא
וסיים דלפי הנראה לא ראה הרב ארעא דרבנן דברי הש"ף ס"ק ח"י ואח"כ הביא דברי
הג' דות נדרים בנד שאול שהביא פן בשם המרדכי וכו' ותמוה שלא העיר שפדרכי משה
שם בסי' ר"ז מביא פן בשם המרדכי וכבר העיר שם בנתיבות להקשות מזה על דברי
הש"ף שם ולענ"ד גם הראש ז"ל ס"ל פן ומש"ה פתב בתשובה פלל ע"ב דקיי"ל
אסמכתא קניא ואין בה משום גזלה דנסתבף בזה בקצה"ח סק"ה ולדברינו יבואו דבריו
פחמר דדעתו דאסמכתא קונה מה"ת שוב ראיתי דכבר ישב על מדופא זו הגאון בעל
מחנה אפרים ז"ל בהלכות זכיה ומתנה סי' ל"ה ובתחילה עלה בדעתו פדעת הקצה"ח
ואח"כ מסיק דאסמכתא ל"ה אלא גזל דדבריהם וכל גזל דדבריהם לא מפקינן מינן דכל
בדרבנן לא מחתינן לנכסי' וכ"כ שם בהגהותיו לרמב"ם לה' מכירה ריש פי"א דבתפס
לא מפקינן מינן ע"ש שהוכיח שפן דעת הרי"ף ורמב"ם ורש"י ביומא ובשבועות
ובחידושי אמרתי ליישב בזה דברי הרמב"ם במ"ש בפ"א מהל' מכירה ה"ד והם דברי
הש"ע בסי' ר"ז סעיף י"א בערבונני מחול לה דקנה זה הערבות שהרי הוא ת"י עכ"ל
דרבים תמהו בזה וכנודע ולפי האמור הטעם נכון מאד דאף דהוי אסמכתא מ"מ פיון
שהוא ת"י לא מפקינן מינן ובזה א"ש הא דסי' כ"א דבעינן קנן דשם לא החזיר לו
השטר דביד שלישי הוי כשניהם מוחזקים וכמ"ש התוס' ריש ב"מ (ובחידושי הארכתי
דהוא מחלוקת הפוסקים עי' משל"מ פט"ו מטוען ה"ט ובאה"ע סי' ג"ן בהג"ה סעיף ב'
ובח"מ שם ס"ק ח' וסק"ט ובס' בית מאיר שם סעיף ב' וברשב"א בחידושי' בגטין נ"ג

ובנו"ב מהדו"ת חלק אה"ע סי' צ"ה ועי' בבית מאיר סי' ע"ז סעיף ג') ושטר העומד לגבות פגבוי דמי ע"כ ל"ח ת"י ואף דקיי"ל דלאו פגבוי דמי עי' בס' תקפו פהן סי' ק"ל דל"ח הלנה פתפוס משום דשטר פגבוי דמי ואף דבשער משפט סי' תכ"ד אות א' האריף להוכיח דלא פהש"ף דאף בשטר מהני תפיסה וכ"כ באו"ת בקיצר ת"כ ש"ל מ"מ לענין זה י"ל פגבוי דמי פועין שפתב הכנה"ג לענין מחילה בתפיס שטרא מוכא בקצה"ח סי' י"ב ויש לי אריכות בזה ואכ"מ: ומה שהעיר שם בסי' רמ"ט על השואל ומשיב בח"א סי' ע"ב הנה על גוף סברתו שם יש להעיר דהסברא הוא להיפוך שהוא באמת הלעתיך אם יתן חבירו ת"כ על שקר או לא יתן ואם יתן ויעשה דבר פזה גמר להקנות לצדקה דגם בעלמא כשמתנה איזה דבר להבא לדעתו האמת פדברי' ולא יצטרף ליתן (ואולי היו דעתו דהעמידו על חזקת פשרות ואינו נראה) ונפלאתי מדוע לא העיר שם על דבריו שהעיר בפתירות דברי הרשב"א ומתוך דהוי פגודר שהותר מקצתו ואשתמיטתיה דכבר קדמו בזה השער משפט עצמו בסי' ר"ז בשם אחיו פן מה שהעיר שם לחלק בצדקה בין להבא לשעבר קדמו בזה בס' בית דוד חחו"מ סי' י"א והוסיף לבאר דאין זה אלא שכחה נטעות עכ"ד יצ"ו.

אמר המחבר ס' שער משפט אין אצלי ומה שהעיר על השואל ומשיב שקבר קדמו בס' בית דוד סי' י"א נראין הדברים שהוא מה שפתב בס' זכור לאברהם בשמו ואין ספק שלא היו נמצאים ספרים אלו ביד הגאון שו"מ ומה זו השגה והערה בכינוצא לזה לא זו הדרך ולא זו העיר עיין מה שפתבתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ו אות ל"א (בד"ה ואם ראה מרון): וידידי הרה"ג מרדכי לוריא מעיהק"ו צפ"ת יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל בפללים אות רמ"ז אסמכתא לא קניא וכו' והביא דבריו הרב ארעא דרבנן שפן פתב רש"י שבעות דף מ"ז וכו' עכ"ל"ה והנה בספר משפנות הרועים מערכת אל"ף אות ע' הביא גם פן זה בשמו וכתב עליו ואחר המחילה רבה לא ראה דברי רש"י בסוף פרק קמא דראש השנה אהא דתנן ואלו הן הפסולין משחק בקוביא וכתב רש"י ואמרו רבנן אסמכתא לא קני ונהרי הן גזלנין מדרבנן דמדאורייתא אינו נקרא גזלן אלא החוטף מיד איש פדכתיב ויגזול את החנית מיד המצרי ואם פן זה גם פן ביאור דבריו שפתב בשבעות דמדאורייתא לאו גזלן הוא רוצה לומר דאינו נקרא גזלן אלא החוטף ואיפא למשמע מינה דרש"י סבירא ליה דמדאורייתא אסמכתא לא קני מדאיצטרף למימר דמדאורייתא אינו נקרא גזלן אלא החוטף ולא קאמר בפשיטות דמדאורייתא אסמכתא קני אלא שמע מינה דס"ל דמדאורייתא נמי אסמכתא לא קני ודלא פהרב אד"ר ועיין בשה"ג שפביב המרדכי פפרק זה בורר וגם בהגהמ"ר דשם שפתבו דמדאורייתא אסמכתא קני וגם בד"מ ח"מ סי' ר"ז הוכא המרדכי דפרק שור שנגח ארבעה וחמשה דאסמכתא קני מדאורייתא ואין אנו צריכים להמציאה שמצא הגאון בעל יד שאול אמנם דעת מוהר"ם פדנא בסי' ס"ז נראה קצת דאסמכתא לא קני נמי מדאורייתא עכ"ד יצ"ו: אחר זמן רב השגתי קונץ המאסף הינוצא בעיר קדשנו ריושלים תוב"ב נראיתי בגליון ראשון לשנה ראשונה בסי' ב' שהרב המאסף יצ"ו פלפל קצת בדין אסמכתא אי קניא מדאורייתא והבין מדברי התוספות בסנהדרין דף כ"ד ע"ב שפוברים דאסמכתא לא קניא בעלמא הוא מדאורייתא ויפה פתב אף מה שפתב שפדברי רש"י בראש השנה דף כ"ב מבואר דאסמכתא דלא קני הוא מדרבנן במחילת כ"ת אין הדבר פן פמו שמתבאר מפל

האמור למעלה ומה שהעיר על הרב ארעא דרבנן שלא הביא חולק על סברת הרב בית
חדש והוא הרב הסמ"ע סי' ל"ד סק"מ שהביא בחידושי הרש"ש אין זה כל פה מן התקנה
דמלבד שאינו במקומו אף גם אינו מפניו פן בדברי הסמ"ע אף אני הדל יתוש קדמו
להעיר עליו שלא זכר שר דברי הרב שפתי פהו באותו פרק באותו מקום שדבר בקדשו
הרב בית חדש (בסי' ר"ז) וכמו שפתי בשידי חמד שם רמ"ז אלא שלא היו אז ביד
הרב יצ"ו סי' השדי חמד ובעיקר הדין (אסמכתא לא קניא) ציין הגאון חקרי לב
בזכרונותיו שפסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות ל' בבא מציעא דף ס"ז וע"ד וק"ט וק"ד
בבא בתרא דף קע"ג וקס"ח נחפה בכסף חשן משפט סי' ב' וי"ד וט"ו וט"ז וטו"ב משאת
משה (מ"מ) ח"ג יו"ד סי' ו' קונטרס מחזה אברהם מוהר"ם ק"ק סי' א' לשון לימודים
חשן משפט סי' פ"א פ"ב פ"ג גידולי תרומה דף קפ"ה (קפ"ח) מין חסות סי' א' מוהר"י
קולון שרש קכ"ד אחרונים בא"ח סי' אמ"ת: ט"ן) אשה חקמה שאינה אשת חבר אם
חייבים לקום מפניה פתבתי בנדפס בתוך אות שט"ו שנסתפק בזה הרב פרי חדש ולא
איפשיטא ליה והרב מוהר"י עט"י בספר זרע יצחק בקונטרס פלפלת כל שהוא דף פ"ח
ע"ד פשיטא ליה אהד האיש אהד האשה חקמה שנים בזה ומשמע שפוסק דאיכא חיובא
דאורייתא וכן דעת הרב בית יהודה בחלק יו"ד סי' כ"ח שלא לחלק בין חכם לחכמה
ובמכתב רב גדול מוהר"ר נחום פעפערמאן ריש מתיבתא דעיר דויניסק יצ"ו פתב לי
ונ"ל ראיתי בחיבורו הגדול אם לאשה חכמה צריכים לקום מפניה והצריך עיון ונראה
לי לכאורה להביא ראיה משבועות מ"א דאיתא התם אמר ר"פ האי מאן דמפיק שטר
אחבריה ואמר ליה פרעתיה ואמר ליה אשתבע לי דלא פרעתיה צריך לישיבע ליה ופרי
מ"ש מהפגם שטר דתנן הפוגמת פתובתה לא תפרע אלא בשבועה ומשני התם אפילו
פי לא טעין אשתבע צריך לישיבע אבל הכא אי לא טעין לא טענין ליה ובתר הכי איתא
א"ר האי צורבא מרבנן אינו צריך לישיבע וקשה לכאורה א"כ מנ"ל לחדש ולחלק
מפוגמת דילמא דא ודא אחת דצריך לישיבע אף דלא טעין ומפל מקום לא קשה מ"ש
מפוגמת דפוגמת צריך לישיבע אף דהיא ת"ח אבל אם לא פגמה אינה צריכה לישיבע א"ו
דאשה אם היא ת"ח אין לה דין ת"ח ולכן הקשה שפיר דאף דמתני' דפוגמת איירי בת"ח
ות"ח אינו צריך לישיבע לא פרעתיה ולכן צריכה לפגום אבל אשה אין לה דין ת"ח וא"כ
למה צריכה הלא בלאו הכי צריכה לישיבע ולכן חילק בין טעין ובין לא טעין ובכתובות
פ"ח כתבו התוספות בחד תירוץ לחלק בין השבועות של מס' פתובות ובין מס' שבועות
דהתם במסכת שבועות התקנה דנטל בשבועה ומן הדין לא יטול אף בשבועה אבל הכא
בכתובות נוטל מן הדין אף בלא שבועה ואם פן ליפא מהכא ראיה דלעולם אימא לך
דאשה יש לה דין ת"ח והא דלא אוקי מתניתין דהפוגמת בת"ח ז"א דאם ת"ח אינה
צריכה לישיבע ואינה נוטלת כלל ובפגמתה נוטלת אם פן לא דמי האי שבועה לשארי
שבועות דבשארי שבועות נוטלת גם בלא שבועה והשבועה באה להחמיר ע"כ יש לי פה
מקום להאריך אבל ידי תששו מאד מחמת שלא הורגלתי בכתיב זה ואשבות פה עכ"ד
יצ"ו: ס') אין בישול אחר בישול את חטאי אני מזכיר שבנדפס אות כ"ח רשמתי לעיין
בס' קהלת יעקב בתוספות דרבנן אות פ' והיה לי להזכיר תנ"ך דב"ק והוא שנסתפק
לענין בישול בשר בחלב אי יש בישול אחר בישול דבאיסורי שבת הוא מחלוקת יש
סוברים דאין בישול אחר בישול ויש אומרים דבאיסורי שבת לא אמרינן הכי שוב הביא

שבס' אליא זוטא בהלכות חנוכה השיג על מה שנסתפק הרב שער אפרים אם מותר להדליק בנרות שנעשו מחמאה שנאסרה מבשר בחלב על ידי שנתבשלה בקדירה של בשר בת יומא דאיף לא השגיח דהוי על ידי ההדלקה בישול בשר בחלב דמוכח דפשיטא ליה דלא דמי לאיסור שבת ולכן אף אם בשבת אין בישול משום דלא הוי מלאכה מפל מקום לענגן בשר בחלב יש בישול אחר בישול ושוב מצא שהרב שבות יעקב בח"א סי' ל"ח האריף להקריח דבבשר בחלב לכולי עלמא יש בישול אחר בישול עי"ש: ומצוה להביא מן החדש מה שראיתי עתה בפרי מגדים יו"ד סי' פ"ז בשפתי דעת סק"ב (בד"ה פתב בשו"ת) שהביא מה שהשיג באליא זוטא על השער אפרים דהא יש בישול אחר בישול כמבואר בסי' ש"ח וכתב על דבריו ונ"ל ולדעתי אף יבש או רוטח לח דלא שניף בישול בשבת אפילו הכי בבשר בחלב הוי בישול ובמקום אחר פתבנו ולהלין בעד שער אפרים יש ליישב קצת דטיגון לאו בישול ואסור בהנאה מדרבנן כיש"ש עכ"ל גם בפרי מגדים א"ח בסי' תרע"ג באשל אברהם סוף סק"א רמז מה שתמה בא"ז על השער אפרים דבבשר בחלב יש בישול אחר בישול וכתב ליישב באופן אחר ונ"ל ובמקום שמשמין חמאה בחלב ועושין נרות שרי להדליק נר חנוכה דלאו ליהנות ניתנו עיין שו"ת ש"א ובאליהו רבה אות א' והנה בשבת קיימא לו אין בישול אחר בישול ובבשר בחלב פתבתי בפריי דיש בישול אחר בישול בין בלח ובבש (ובשבת בלק צונן יש אומרים דיש בישול אחר בישול עיין סי' ש"ח) היינו בכל אחד לבדו ולערבם יחד בנותן טעם על הבישול מה שאין פן פשפבר מבושלים ומעורבים יחד בנותן טעם יש לומר דתו אינו עובר בבישולו אחר כף ביבש פי האי דחמאה וחלב או בקדירה בת יומא עיין יו"ד פ"ז בש"א ח"י ובפריי שם עכ"ל וכפי הנראה בשיטה זו קאי רבינו עקיב"א שפחידושי רע"ק ריש סי' פ"ז פתב בשם הגהות שער דורא פלל ל' סי' ד' חתיכה שנכבשה בחלב אסור לבשלה בעד עתה היתה איסור כבוש מדרבנן ועתה עובר על איסור בישול דאורייתא וכתב דמשמע מזה שאם נתבשלה חתיכה בחלב מותר לחזור ולבשלה ועיין פרי מגדים במשפצות סי' ק"ה ס"ב עכ"ל ומשמע שדעתו היא דאף דיש בישול אחר בישול בבשר וחלב ואם יש בשר מבושל וכן חלב מבושל שנתבשלו כל אחד בפני עצמו אסור לחזור ולבשולם ביחד מפל מקום פשפבר נתבשלו הפשר והחלב ביחד אין עליהם עוד איסור בישול בשר וחלב והא לה לשון הפרי מגדים שציין (והוא בד"ה עוד למדנו).

עוד למדנו ממ"ש בהגהות שבסוף הספר דאסור לבשל חתיכה כבושה מעת לעת בחלב דמעיקרא כבוש ועתה איסור תורה משמע חתיכה שבישלה בחלב כבר מותר לחזור ולבשלה מיהו בשר מבושל וחלב מבושל אסור לבשלו אחר כף יחד דיש בישול אחר בישול ולא דמי לשבת ואסור נמי בהנאה וכדבריו נראה בהלכות בשר בחלב אלא דכאן שהחתיכה בלועה מחלב אין איסור אלא במעיקרא כבוש והשתא בישול וגם זה צריף עיון עכ"ל כנראה שחזר בו ממאי דהנה פשיטא ליה מעיקרא למילף מהגהות דכל שפבר נתבשלו הפשר והחלב ביחד ונאסרו על ידי הבישול ביחד אין עוד איסור משום בישול וזהו שציין בחידושי רע"ק את דברי הפרי מגדים כלומר שמה שפשוט בעיניו מסופק בעיני הפרי מגדים ולא היו למראה עיני רבינו עקיבא דברי הפרי מגדים שבא"ח סי' תרע"ג ששם נראה בעליל דנקיט לחלק בן אף ממה שלא פתב בס' פ"ז בשפתי דעת סוף סק"ב להליץ בעד השער אפרים על פי חילוק זה נראה דלא ברירא ליה האי דינא אהכי

איצטריכא ליה למימר משום דהוי טיגון (ועיין לקמן בד"ה ומקורב): וראה זה חדש ממש בס' מנחת קנאות שיטה למסכת סוטה לרב גדול בדורנו (נדפס בשנת תנו"ר) וראיתי שם בקונטרס מנחת פתים (נימוקים על ש"ע א"ח) בס' תרע"ג אשכח מרגניתא מה שכתב רבינו גרשון (פירוש רגמ"ה) למסכת חולין דף ק"ח ע"ב (בד"ה ובבא מיורה גדולה) דבבשר בחלב אין בישול אחר בישול זולת היכא שלא נתבשל כל צרכו בבישול הראשון אז חייב על בישול השני וכתב שפירוש מרנוח מאד בסוגיא שם והיו הדברים האלה ליישב מה שמקשים על הרב שער אפרים דהאיכא משום מבשל בשר בחלב עי"ש: ומרן חיד"א בברכי יוסף ס' תרע"ג אות א' כתב דאפשר להמליץ בעד הרב שער אפרים שסובר דגם למאן דאסר בישול אחר בישול הני מילי כי איתיה בעיניה אבל הכא דליכא אלא טעם בשר והוא בישול אחר בישול שרי וכן ראיתי להרב כרתי ופלתי ס' פ"ז שהעלה בפלתי סוף ס"ק י"ג דבלוע שנתבשל כבר אין בו משום בישול וכולי האי לא אמרינו ואף שכתב שם משפתי פהו ואתרונים להחמיר גם בזה הוא דרף חומרא ואינו מן הדין והרב שער אפרים קאי לדינא וכבר אסיק לאסור מטעם אחר ונהגם דלא אשתכח באחמרא זו תשובה שלמה נראה שדעתו לאסור וכן כתב בספרו מחזיק ברכה יו"ד ס' פ"ז אות טו"ב (ד"ה ואני בעיני): והרב פתחי תשובה בס' פ"ז סק"ד ציין על דברי השפתי דעת הג"ל לעיין בשבות יעקב ס' ל"ה הג"ל ועול ציין לעיין בתשובת רבינו עקיבא איגר בהשמוט לסי' פ"ד ואלה דבריו שם ובה מיושב קושית האלה רבה על שער אפרים דמתיר להדליק גר חנוכה בחמאה שנתבשלה בקדירת בשר בת יומא וליכא ששים דמצות לאו ליהנות ניתנו ומכל מקום הרי כמה שמסיק עובר על מבשל בשר בחלב ולפי דברינו ניחא דלגבי הך בישול פיון דהבשר הבלוע בחמאה הוא טעם שני אינו עושה בשר בחלב אלא דהחמאה אסורה בהנאה דנעשית בשר בחלב כשבלעה טעם בשר אבל אחר הבליעה אין הבליעה שפחותה עושה אותה מחדש בשר בחלב וליכא שום מבשל בשר בחלב והחמאה לענין זה כמו ירק שבלעה מקדירת בשר דמותר לבשל בחלב ואף דיש מחמירין דעל ידי בישול לא הוי נותן טעם בר נותן טעם מכל מקום הא קיימא לן בש"ע דבדיעבד מותר ואם פן יש לסמוך על זה במקום מצנה עכ"ל: ובספר יד דוד בס' פ"ז בהגהות הטור אות י"ג כתב בשם תשובה מאהבה ח"ג שציין למה שכתב בח"ב בא"ח ס' תרע"ג וכתב אחרי שהשאלה לא היתה כי אם בקדירה של בשר בת יומא ואין האיסור אלא ע"י הבליעה בעלמא דלית בה משום איסור בישול מן התורה ומותר בהנאה ויען ראיתי בפרי מגדים בשפתי דעת ס"ק ח"י דוקא הבלוע שבתוך הקדירה מבשר בחלב יחד שיפלוט ויתבשל לא חשו דזה לא הוי דרף בישול אבל בשר בקדירה בת יומא מחלב ודאי הוי דרף בישול עכ"ל וצ"ע דאינו משמע כ"כ בכרתי ופלתי ע"כ דברי הרב תשובה מאהבה שהביא הרב יד דוד וציין לעיין בקול אליהו ח"א יו"ד ס' ז"ל ואין מצוי אצלי ועוד ציין לעיין בקהל יהודה דף ג' ע"ג ועיניתי בו ולא ראיתי שדבר בדבר זה: ובחידושי יד אברהם (אשר סביב האשלי רב רבי החדשים דפוס ראם) בסוף ס' פ"ז ראיתי שכתב ליישב שגראה לו כמו שכתב השואל שבשער אפרים דהדלקה לא חשיבא בישול אלא הבערה שהרי מחממו כדי לבערו מן העולם וכן משמע בהדיא ביבמות דף ל"ג ע"ב וכן כתב בחידושי הרשב"א שם דף ו' גבי בישול פתילה ומדע דהא בשר בחלב הוא מהנזקרים ותנן ר' יהודה אומר אם רצה לשרוף הנזקרים רשאי שמעת

מינה דלא הויבישול (נראה שאין פונתו דנקיטינו כר' יהודה דזו מחלוקת ישנה פנודע
אלא מדברי יהודה נשמע לרבנו דהא בהא לא פליגי) ובזה אתי שפיר מה שהקשה הפרי
מגדים בא"ח סי' תקי"ד דאמאי מדליקין שמן בבית הפנסת ביום טוב הא הוי מבשל
ובבישול לא אמרינו מתוך רק בהוצאה והבערה ולפי מה שפתי אתי שפיר דהכא נמי
הבערה ועיין בא"ח הלכות שבת סי' רס"ד שמיביא האחרונים שאסור להדליק גר של
שבת בבשר בחלב עכ"ל: גם אשור להרב ערוך השולחן ביו"ד סי' פ"ז אות י"ג דשקיל
וטרי בגר של חלב המעורב בו חמאה דאף דלעגנו אכילה אין איסור חל על איסור מפל
מקום אסור הוא בהנאה וכו' נכתב מיהו משום בישול בבשר בחלב ליפא דאף למאן דאמר
יש בישול אחר בישול אפשר דבבשר בחלב מותר דדרך בישול אסרה תורה ומה
שהקשה בפלתי סק"ג מדאסרינו בריש פרק כל הבשר להעלות עוף עם הגבינה באילפס
א' ובודאי אינו מעלה על השולחן אלא דבר שפיר נתבשל לא קשיא דהתם לא משום
איסור בישול אלא דברותח נותן טעם זה בזה ואסור באכילה מדאורייתא עי"ש ברש"י
ובאמת שהרא"ם בס' יראים סי' קמ"ח כתב שמה שפיר יעלה באילפס פירוש ועובר משום לא
תבשל עי"ש מיהו נראה דבשר בחלב שנתבשל כבר יחד אם מבשלו אחר כך אינו עובר
כמו בעלמא למאן דאמר אין בישול אחר בישול אבל אם בישל הבשר לבדו והגבינה
לבדה וחזור ומבשלים יחד הכי נמי דעובר משום לא תבשל כיון דנותן טעם זה בזה
בבישול וכל שכן אם הגבינה חיה דאפילו הבשר כבר נתבשל ודאי דעובר עכ"ל הנה
מתבאר מפל האמור שדעת רבנו קדישי הנז"ל דיש בישול אחר בישול באיסור בשר
בחלב לא דבדיו החמאה להדלקת הנרות אמור רבנו ליישב דאין איסור מצד בישול בשר
בחלב (לא שמוותר להדליק בה גר חנופה עיין במה שפתי בדברי חכמים סי' מ"ח אות
ו' בשם פמה רבנים שגם הרב שער אפרים לא התיר אלא פונתו שמצד בישול בשר
בחלב אין איסור): ובענין זה כתב לי ידידי הרב הגביר מוהר"ר משה היילפרין מעיר
בערשיד יצ"ו וז"ל בספרו חלק הפללים מערכת האל"ף סי' כ"ח אי אמרינו גם בבשר
בחלב אין בישול אחר בישול נראה מדברי עמוד ההוראה הרב פרי מגדים ביו"ד סי'
ק"ה בשפתי דעת סק"ב דיש בישול אחר בישול עי"ש כי קצר מאד ודבריו עמוקים קצת
ומבוארים בס' מים קדושים על מסכת בכורות ד' ו' בסוגיא חלב מנא לן דשרי וכו'
ובאריכות פנודע ביהודה מהדורא תנגינא חלק יו"ד סי' ל"ו עכ"ד יצ"ו ולא איסתייעא
לי להעמיק בדברי הרב פרי מגדים וגם ס' מים קדושים הנ"ל אין מצוי אצלי ומי שנמצא
אצלו ישפיל בדב"ק האמנם כבר פתי שדעת הרב פרי מגדים בא"ח סי' תרע"ג ובי"ד
סי' פ"ז דיש בישול אחר בישול בבשר בחלב אף בענין שאין בשבת משום בישול אחר
בישול ושכן דעת פמה רבנים הנז"ל וקצת תימה על ידידי הרב הנ"ל יצ"ו דבדי דקעסיק
בדברי הגאון פרי מגדים בסי' ק"ה בשפתי דעת סק"ב לא שלטו מאורות עיניו בדבריו
שבמשבצות שם סק"ב הנז"ל (בד"ה ומצנה): אף ידידי הרב מוהר"ר שמואל אביגדור
יצ"ו כתב לי בענין זה וז"ל בספרו שדי חמד בפללים אות כ"ח הביא להסתפק אי יש
בישול אחר בישול בבשר בחלב לדעתי יש לי שני עדים דאין בישול אחר בישול.

א'.

הַרְמָ"א בְּסִי' פ"ז סְעִיף ו' פְּתַב דְּאִין לְעַרְב מִיָּם שְׁהֵדִיחוּ כְּלֵי בְּשָׁר עִם מִיָּם שְׁהֵדִיחוּ כְּלֵי
חֶלֶב לִיתָן לְפָנַי בְּהֶמָּה מְשׁוּם דְּאָסוּר בְּהֶנְאָה וְלֹא אָסֵר מְשׁוּם מְבַשֵּׁל וְדוּמָה לִי שְׁעָמַד בְּזֶה
הַגְרַע"א. ב.

ש"ף סי' צ"ב סק"כ פתב דאף אם יש ששים נגד מקום הטפה ובחדשה אין לערות
התבשיל דרף אותו מקום משום דאסור לבטל לכתחלה (ויש להעיר מזה על מה שפתב
בריש ספרו הקדוש ד"ה ובטל ויש לדחות) ולא אמר דאיפא איסור דאורייתא משום
דמבשל החלב עכ"ד יצ"ו ועם פי אין דרפי לעיין ברוב ככל ההערות מרבני דורנו יצ"ו
על דברתי בשדי חמדתי ואם אמרתי לחזור על לימודי ולעיין במילתיהו דרבנן קדישי
לא יספיק לי הזמן פי ברבים היו כמה מאות הערות ומה גם פי קשה עתיקא מענין לענין
היום פאן ומחר בענין אחר וכן על דרף זה יום יום ידרשון בכל זאת בענין נש ש זה שפל
רבני האחרונים הנז"ל תופסים בפשיטות דבבשר בחלב יש ביטול והרב הנז"ל יצ"ו פותב
בהיפוף ומעיד עדים על זה הוצרכתי לראות אם עדותו נאמנה ואם פדאי לשוב מדעתי
הראשונה והנה על ראיתו הראשונה מדברי הרמ"א מה שעלה בדעתי הענינה לדחות
דאצטריף לטעמא דאיסור הנאה לומר דאף אם בדיעבד עירבן אסור ליתנן לפני ההמה
משום איסור הנאה ראיתי שפבר בא חכם הגאון יד אברהם (באשלי רב רבי החדשים
דפוס ראם) וביאר דברי הרמ"א באופן זה ויותר נכון וז"ל דאסורים בהנאה מילי מילי
קתני דלערב לבד הוא גם כן איסור דהוי מבשל בשר בחלב ואם עירב אסורין בהנאה
עכ"ל ולפי זה מתבאר יפה מדברי הרמ"א שיש ביטול אחר ביטול בבשר בחלב וכדעת
כל רבנן קדישי הנז"ל וגם ראיתו השנית מדברי הפהן הגדול בשפתי פהו נראה לדעתי
שיש לדחות שהוצרך לטעם דאסור לבטל לכתחלה כדי לאסור מטעם זה אם יארע
שנפלה טיפה של חלב (תרבא) אחורי הקדורה ואין לאסור לערות התבשיל דרף אותו
מקום משום ביטול אפילו הכי יש לאסור משום ביטול איסור לכתחלה ובלאו הכי אין
דעתי הענינה נוחה להוציא דין על פי דיוקים פאלו בדברי רבני האחרונים בפרט בדבר
שפפנרש בדברי שאר רבני האחרונים בהיפוף: ומקורב השגתי ספר חדש יקר מאד לרב
גדול ומןפלא בדורנו יצ"ו הכי קרא שמו משמרת שלום והוא חבור נפלא לבאר כל דברי
מין הפרי מגדים חיו"ד וראיתי שפלפל מאד בדברי הפרי מגדים בשפתי דעת סי' פ"ז
סוף סק"ב הנז"ל וביאר דבריו באריכות פדרכו פקדש ועל מה שפתב להליץ בעד השער
אפרים דהוי טיגון וכו' פתב שהיה יכול ליישב על פי מה שפתב הוא עצמו במשבצות
סי' ק"ה סק"ב (ד"ה עוד למדתי) דחתיכה שפבר משום בשר בחלב על ידי ביטול מותר
לחזור ולבשלה וכן פתב בא"ח סי' תרע"ג וכו': ועל פי הנחה זו דחה מה שפתב הגאון
שבות יעקב בח"א סי' ל"ח לחזק מה שתמה הגאון גיסו על הגאון שער אפרים דהא
כשמדליק הנרות יעבור על ביטול בשר בחלב דאף מאן דסבר בשבת דאין ביטול אחר
ביטול בבשר בחלב יש ביטול וראינה מחולין דף ק"ד ע"ב דאף בכלי שני שעולים יחד
מקרי ביטול בבשר בחלב אף שפבר נתבשלו תחלה כל אחד לבדו וגדולה מזו בתוחב
כף חולבת בת יומא בקדורה של בשר דאסרינו הפל בהנאה אם אין ששים ככיו"ד סי'
צ"ד אף דחלב הבלוע בכף פבר נתבשל וגם הבשר ואם איתא דמן התורה אינו נאסר
דאין זה דרף ביטול הנה לן להתיר בהנאה וכו' על זה פתב דלפי דברי הפרי מגדים בסי'
ק"ה ובא"ח סי' תרע"ג אתי שפיר דברי השער אפרים וכל ראיות ששבות יעקב אינם

מכריעות דשם מיירי דהחלב נתבשל לבדו וכן הכשר דבנה אמרינו בכשר בחלב בישול אחר בישול לא כן בגוונא של השער אפרים שהחמאה נתבשלה תחלה בקדרה של בשר דבנה שנתבשל תחלה הכשר בחלב יחד לא אמרינו שוב בישול אחר בישול ולדינא בגרות שנעשו מחמאה וחלב עיין עקרי הד"ט יו"ד סי' יו"ד אות ט"ז אלו תנרף דב"ק עי"ש וכבר פתבתי למעלה (בד"ה ומצוה) שהפרי מגדים בסי' ק"ה הנ"ל מסיק זה בצריף עיון ושפשיטה זו קאי בסי' פ"ז ולכן הוצרף להא דטיגון וכו' וכפי הנראה לא ראה הרב יצ"ו את חידושי רע"ק שהבאתי למעלה שנראה שהבין שהפרי מגדים שם מסופק בזה וכן ראיתי בספר היקר דלתי תשובה ח"ב ליידי הגאון אבד"ק פיקעלין יצ"ו (שנדפס מקרוב) בסק"ט שהביא מדברי הפרי מגדים דמאי דפשיטא ליה לחידושי רע"ק למילף הימרא מדברי ההגהות דכשר שנתבשל בחלב מותר לבשלה אחר כף בחלב רפיא בידיה דהרב פרי מגדים ואם כן לא נפלא לומר שזו דעת השבות יעקב אלא דמכל מקום יפה אמר רב ליישב דעת השער אפרים כמובן ומה שסיים שם (בדלתי תשובה אחר שכתב שהפרי מגדים הניח דין זה בצ"ע) וגם בשר שנתבשל לחודיה וגם חלב מבושל לחודיה אסור לבשלה יחד דלא אמרינו אין בישול אחר בישול רק בשבת עכ"ל יצ"ו לא זכיתי להבין אמאי איכפל תנא לאשמועינו האי דינא דאם בחתיכה שנאסרה כבר בבישול בחלב מצריף עיון הפרי מגדים תו לא צריכנא למימר דאם נתבשלו כל חד וחד לחודיה דאסור לחזור ולבשלה ונהנה במקחב לחזקיא מיידי הה"ג מוהר"ר שמחה כהנא אבד"ק לוקישאוווקא (מניסטיריץ) יצ"ו בפרשת משפטים דשנתנינו (תנו"ר) כתב איזו הערות על ספרי שדי חמד וגם בענין זה הניף ידו באות ד' ונ"ל באות כ"ח אין בישול אחר בישול אי אמרינו כן בב"ח יעניין פרי מגדים סי' ק"ה מש"ז סוסק"ב ובסי' פ"ז שפ"ד סוסק"ב שחילק בין נתבשלה החלב והבשר לבדן ואח"כ בישלה ביחד בזה שפיר אמרינו יש בישול אחר בישול ותייב משום בישול בב"ח אבל אם בישלו בשר עם חלב ונצטנן ואח"כ בישלו עוד הפעם אין בו משום בישול עיין פרי מגדים א"ח סי' תרע"ג א"א סוסק"א ובזה מתרץ דברי הש"א אשר עמד עליהם בשבוי ויעניין יד אפרים סי' פ"ז בקיצור בב"ח אות ג' עכ"ל יצ"ו ועם פי כפר הבאתי למעלה בעה"י דברי הפרי מגדים שבשלה מקומות הנ"ל עוד טרם שראיתי דברי מקתבו פתבתי כל דבריו מפני האהבה ומשום דבר שחדש וכא לציון דברי היד אפרים שלא ראיתם עד עתה ואפריון נמטייה ומה שסובר הרב יצ"ו שדעת הרב פרי מגדים באמת כן היא לדינא שיש לחלק בין בישול אחר שנתבשלו (הבשר והחלב) כל אחד בפני עצמו לבישול שאחר שנתבשלו (הבשר והחלב) ביחד כבר פתבתי למעלה שהרב פרי מגדים לא החליט הדבר ומסיק בצריף עיון ואעתיק פה דברי הגאון יד אפרים הנ"ל ונ"ל שיעור הבישול שיתחייב עליו הוא כמבשלו עד שיהיה ראוי לאכילה קצת דהיינו שליש בישולו למאכל כל אדם ויראה לי אם כבר נתבשל כל אחד בפני עצמו כשיעור הזה ושוב חזר ועירבן יחד כמו שהו מרותחין מפלי ראשון הרי זה דרף בישול ועובר עליו וכן אם נתבשל בשר בחלב יחד ונצטנן והחזירו לאש עד שהרתיח הרי זה עובר על אסור בישול אבל אם בישל בשר בקדירת חלב בת יומא או להיפוך אף על פי שאסור אינו לוקה וכן אסור להניח בשר חם מפלי ראשון עם גבינה חמה מפלי ראשון או זה על גב זה אפילו העליון צונן והתחתון חם אבל אינו לוקה על זה עכ"ל ועיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים (שקבלתי עתה בששון) בסי'

קי"ח אות: ועל מה שרשמתי בנדפס שם באות כ"ח אם יש בישול אחר אפיה וצלי עיין
במה שהבאתי בקונטרסים הערות לחלקי הפללים בסוף סי' ס"ט: ס"א) אפר הנקברין
דאסור אם הוא מדאורייתא פתבתי בנדפס במערכה זו אות שצ"ז עי"ש ועל דבר זה כתב
אלי ידידי הרב הגאון אבד"ק אראל בקבלת ס' השדי חמד ונ"ל בספרו פללי הש"ס
והפוס' מערכת אל"ף אות שצ"ז בדין אפר נקברים ואפר עצי אשרה והקדש דאסורים
אי הוי דאורייתא או דרבנן.

לדעתי הקלושה נראה ע"ד החידוד לחלק ולומר דנקברים הוי שפיר פכל איסורי תורה
דשרי מה"ת שלא פדרף הנאתן. משום דעיקר איסורם נאמר על שעה שהם אפשרים
להנות מהם פדרף הנאתן אבל נשרף עצי אשרה והקדש שמצותם מה"ת בשריפה שפיר
י"ל דע"ז קאי מן התורה האיסור ולא ידבק בך וגו' ואפרם אסור מן התורה איברא יש
להקשות בזה מ"ש מערלה וחמץ דמצותן בשריפה ומותרים שלא פדרף הנאתם אמנם
פבר הקדימנו בזה הג' בס' המקנה בקידושין נ"ו גבי המקדש בערלה לתרץ קושיות
התוס' שם דהא דרבינא שייף לברתיה בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרף הנאתן קא
עבידנא פסחים כ"ד ע"ב היינו דוקא במקום חולי אבל שלא במקום חולי גם שלא פדרף
הנאתן אסור פנ"ל ומלבד זאת עוד הדברים צריכים עיון דהא תוס' שלהי תמורה ד"ה
אלו הן הנשרפין וכו' הניחו בצ"ע מנלן דערלה בשריפה מדאורייתא וגם גבי חמץ פסק
הרמב"ם ז"ל פרבנן דר"י דמפרד זורה וכו' א"כ הוי פרונייהו ערלה וחמץ מדרבנן
בשריפה ולהכי מותרים שלא פדרף הנאתן מדאורייתא.

ואו"ש למר ולתורתו כנפשו הטוהרה ונפש דו"ש ומוקירו משה דובער ריסאק חופ"ק:
ס"ב) אמר מר אם נאמר על מימרא דאמוראים פתבתי בנדפס באות רכ"ה שהרב יד
מלאכי באות ע"ג הביא מה שכתב הרב הליכות אלי שפרן מוהריק"א מצא שנאמר פן
על רב הונא.

ואמרתי דאפשר שפונתו היא על מה שאמרו במס' מציעא דף מ"ז ע"א שאמרו פן על
רב הונא ועוד הבאתי שגם בכתובות דף מ"ד ע"א אמרו פן על רב הונא ועתה השגתי ס'
יבין שמועה וכללי מרן (שנדפס בנאראשא שנת הלכות עולם לו) ודברי מרן הם על דברי
רבינו ההליכות עולם בשער השני קרוב לסופו דף יו"ד ע"א ומפני שם שאמר פן על
סוגיא דב"מ ה"ל והרב הליכות אלי כתב שהוא חידוש לפי שלא ראה בש"ס כ"א מקום
זה והוא באחד פי מה שמצא הוא שאמרו פן על דברי ר' יוחנן במס' ע"ז בפירק ר' ישמעאל
דחאו בעצמו דשאני ר' יוחנן שהוא תנא אמנם מתוך מה שכתבתי בנדפס יתבאר דאין
זה חידוש אחרי שנמצא פן בכמה מקומות (הרב יד מלאכי מצא ג' מקומות בפ"ה דר"ה
דף כ' ע"ב על מימרא דר' זירא וביומא דף כ"א סוף ע"ב ובפירק פיסוי הדם דף פ"ה ע"ב
והרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות צ"ב מצא ג' מקומות אחרים והם ביומא דף
ל"ג על דברי אביי ובפסחים דף צ"ד על דברי רבה בר ב"ח ובריש פרייתות אמר מר
בהעלם אחד) ואני ההדיוט מצאתי עוד בשבת דף צ"ז ע"ב עי"ש ברש"י ותוס' בד"ה
ה"ג ובגטין דף י"ב ע"ב ובמנחות דף ד' ע"ב וכתובות דף מ"ד ע"א וידידי הרה"ג
מוהרח"ך יצ"ו בס' לב שומע בריש מערכה זו מצא בסנהדרין דף כ"ט ע"א שאמרו פן
על מימרא דריב"ח וגם בברכות דף ז' אמר מר צדיק וטוב לו אלא שדחה לזו שנאמרה

משמיה דר' יוחנן וכדדחי הרב הליכות אלי ההיא דע"ז בפרק ר"י הנ"ל אמנם לפי מה שהוכיחו הרבנים יד מלאכי וקהלת יעקב דר' יוחנן לאו תנא הוא עיי"ש (בשדי חמד ח"ב במערכת היו"ד אות נו"ן) חוזרות ונראות שתי הראיות הנ"ל ונמצא ביננו י"ג מקומות שאמרו פן בש"ס ואין פל חדש.

והקרה ה' לפני ס' יד מלאכי דפוס חדש (פארמישלאי תרל"ז) ובתחילת הס' יש בו הערות הרב מתתיה שוועבד ובענין זה פתוב בהערה ב' ונ"ל אמר מר מצינו על דברי אמורא כו' וכן מצינו דקאמר תלמודא דאמר מר על דברי אמורא מגלה ט"ז סע"ב דאמר מר למה נמנו שנותיו של ישמעאל והיא מימרת ר' יוחנן יבמות ס"ד א' ובדף כ"ח א' דאמר מר איוב ותרון בממונו הי' והיא מימרת ר' אבא בר שמואל ב"ב ט"ו ב' וכן מצינו דקאמר תלמודא והאמר מר על דברי אמורא ר"ה ה' א' והאמר מר מצנה למימני יומי כו' ובחגיגה י"ז ב' והאמר אבני מצנה למימני יומי כו' ובהג"ה האחרונה להקדמת פיה"מ להרמב"ם ראיתי שהביא דכ"מ דאמר תלמודא והאמר מר הם דברי רב ואשתמיטת' ש"ס דחגיגה הנ"ל (אלא דבההוא דר"ה צ"ל דמסדרי הש"ס שהעתיקו דברי רבא הם שאמרו והאמר מר על מימרת אבני דרבא גופיה לא הני אמר והאמר מר על דברי אבני כמ"ש התוס' ערכין ה' ד"ה והאמר שלא אמר אבני מר לרבא חבירו אמנם יש סתירה לדבריהם מעירובין ס"ג ב' דא"ל רב אשי לרבנא מ"ט עביד מר הכי אע"ג דרבנא תלמיד חבר לר"א הני פדאימא התם וע' הקדמת סה"ד שגם הוא שדא נרגא בדבריהם מכ"מ) ועיין רש"י שפת ה' ב' ד"ה מדאמר מר שפי' רבה דהוא רבי' דאבני והיינו לפי שידוע הוא שרבה הי' רבו ורגיל למיקרא הכי עיין שפת כ"ב א' אמר אבני פל מיילי דמר ופירש"י שם וע' חולין ק"ה ב' והגה"ת רי"ב שם עכ"ד הערה הנ"ל ומה שהעיר על מה שכתב בהגהה להקדמת פיה"מ להרמב"ם הנ"ל פן יש להעיר על הרב סדר הדורות שכתב במערכת הפ"ם (מר) פל מקום שתמצא בתלמוד והאמר מר הוא רב כ"מ בשם ש"ל אות ז עכ"ד וכן יש להעיד על דבריהם דמצינו בזבחים דף ק"א ע"ב דאמר מר משה בהשפמה עלה ובהשפמה ירד והיא מימרת רב אדא בר אבהו בפרק ר' עקיבא פנודע אמנם בעיקר מה שהביא על דברי הרב יד מלאכי מה שמצינו בשאר מקומות (במגלה וכינצא) והאמר מר על האמורא לדעת הענינה אינו ענין למאי דעסקי רבנן קדישי מרו ונהליכות אלי ויד מלאכי שדבריהם הם אם דרף הש"ס במימרת האמוראים פדרפו בדברי התנאים שכשפא לישא וליתן על דברי התנא שהביא אומר בלשון זה אמר מר פך וכו' ונושא ונותן בדבר ההוא ועל זה הוא שנסתפקו אם גם בדברי האמורא יתנהג הש"ס בדרף זו שיתפוס דברי האמורא בלשון אמר מר וכו' וישא ויתן בו ולזה הביאו מאיזה מקומות שנמצא פן גם על דברי אמורא ואינו ענין לההיא דמגילה וכינצא שהביא בהערה הנ"ל וק"ל: ונהנה בענין זה כתב אלי ידידי הרב המופלא כש"ת שלמה זאלעצקא מעי"ת קאמינקא יצ"ו ונ"ל.

ולאשר ידעתי פי רב תשוקת מני"ר שיהגו בספריו היקרים פאשר הראה לי מו' הגאון גר"ו מכתב ממני"ר לזאת אמרתי לרשום פה מה שראיתי ממש בדרף העברה בעלמא קודם שנתתים לכורף ואלו הן.

בסה"ב שדי חמד בקונטרסים הפללים מערכת א' אות רכ"ה הביא מני"ר אם שייך לומר
אמר מר על משנה מד' התוס' פתובות דף וכתב בזה מני"ר פרוחב פינתו ובאות רל"ז
הביא מני"ר בשם הרב ב"ש דשייך אמר מר על משנה יעו"ש.

יעניין רש"י נזיר ל"ב א' ד"ה אמר מר שפתב מתניתין הוא אבל לשון ירושלמי פה הוא
ע"כ מבואר מדבריו דלא שייך לשון אמר מר על משנה ויעו"ש בס' אנה מישור שכ'
על רש"י דאישתמיטתיה דף ראשון בברכות אמר מר משעה שהכהנים וכו' קידושין נ"ו
ע"א אמר מר אם לקח יאכל פנגדן וכו' ולקמן במכילתין דף מ' א' אמר מר שלשה מגלחין
כו' מבואר דשייך לשון אמר מר על משנה עכ"ד והנה מה שהביא מקידושין ומנזיר
פשוט דלק"מ על רש"י דהתם מביא הש"ס משנה אחרת בקידושין מביא מתני' דמע"ש
ובנזיר מתני' דנגעים התם שייך שפיר לישנא דאמר מר פיון שהיא משנה אחרת הנה
כמו שהש"ס מביא ברייתא ושקו"ט עלה בלישנא דאמר מר ה"נ קאמר שפיר אמר מר
במשנה הכי וקשה ע"ז איזה קושיא משא"כ בנזיר ל"ב שהיא משנה השנויה שם במקומה
ל"ש לשון אמר מר אלא פסקא הוא פדרך כל הש"ס דלא קאמר ע"ז לשון אמר מר וזה
שכ' רש"י מתניתין הוא פלומר משנתנו השנויה פאן הוא לכן לא שייך לשון אמ"מ רק
מברכות שהביא הרב א"מ הוא דקשה וצ"ל כמ"ש רש"י דלשון ירושלמי הוא (נדחק
קצת די"ל דתי' לשון ירושלמי הוא ל"ש אלא בנזיר שבלא"ה הלשון משונה בכמה
מקומות כמ"ש התוס' שם בכ"ד) ותו נראה לפי מה שאנו רגילין לפרש בכל הש"ס
לישנא דאמר מר בלשון תימה פלומר אמר מר הכין וקשה ע"ז איזה קושיא מיושב שפיר
גם הא דבברכות דשם הקשה קושיא על המשנה למה לא תני משעת צה"כ שפיר שייך
לשון אמר מר פנ"ל אבל בנזיר שהש"ס לא מקשה שום קושיא על המשנה אלא שקו"ט
בדין מעשר ל"ש לשון אמר מר פמוכן אלא דרש"י ז"ל לא ס"ל הכי לומר דעל משנה
השנויה במקומה שייך לשון אמר מר אם מקשה איזה קושיא דהלא בכל הש"ס מצינו
להיפך (וצ"ל בהא דבברכות כמ"ש"ל) לכן קאמר מתני' היא וכו' פלומר דעל משנה השנויה
במקומה ל"ש לשון אמר מר ויש לומר דרש"י ז"ל חדא מתרתי נקט ור"ל דאף אם הש"ס
היה מקשה בכאן איזה קושיא מכל מקום ל"ש לשון אמר מר על משנה השנויה במקומה.

ועכ"פ אחר המחי"ר מבעל א"מ כ' על רש"י ל' ואשתמיט מה שאינו נאות לכתוב פן על
רש"י ז"ל מאור הגולה (אף אי הוי ל' נקי' כמ"ש הרב חוה"ש סי' כ' הו"ד בפ"ת יו"ד
סי' רמ"ב סק"ב ובספרא דמני"ר קונטרסים הפללים מערכת אל"ף אות שט"ז) ויעניין שם
הגדולים להגאון חיד"א זצ"ל אות ש' מה שהביא בשם הרב י"מ הו"ד בגליון הש"ס
להגרעק"א ריש נזיר עכ"ד הרב הנ"ל בענין זה: גם ידידי הגאון מוהר"ר דוד שיפמאן
יצ"ו מעיהק"ו טבריא תוב"ב כתב לי בזה וז"ל בס' פללי הש"ס והפוסקים אות רכ"ה
מערכת אל"ף בענין אמר מר.

ויש אמר מר על משנה ברכות ב' א' נזיר ל"ב א' (וע"ש הפירוש המכונה רש"י) מנחות
ס"ט ב' שם ע"ט ב' תמורה כ"ח א' וכ"ט א' ול"א ב' תמיד כ"ז א' ע"ז ס"ג א' חולין י"ג
ב' ויש אמר מר על מימרא דאבבי יומא ל"ג א' אמר מר מערכה גדולה יהי שייך לומר
גופא דאמר מר שייך על ברייתא (פרש"י סוכה י"ד א' ד"ה שאלתי) וכן פתובות מ"ד א'
אמר מר אי בעי בהאי גבאי ושמ ציין רש"י אמר מר ופירש אדרב הונא קאי וניחא לי

אמר מר ולא גופא נגד רש"י דסנפה הנז' ונשם פתובות ס"ח א' גופא אמר רבי בת הגזוזנת גופא על פרייתא ולא אמר מר ונשם פתובות ע' ע"ב גופא המודר הנאה מחברו ונשם נתעורר הגרי"ב בגליון דלא שינה גופא על משנה דנדריים ולא נתעורר לעיל ס"ג ב' דנשם הוי גופא על משנתנו דכתובות עצמה גופא המודת על בעלה ונשם פתובות צ"ט ב' והאמר נש ש מר אין אונאה לקרקעות ורש"י נשם ה"ג והאמר מר ומשנה היא פרק הזהב ועיין גם תוס' נשם ובקדושין ו' א' רש"י וכן בגירושין כמו אמר מר וכן בגירושין ונשם על מימרא דשמואל הוא וניחא לרש"י כמו אמר מר ולא כמו גופא וב"ב ו' ב' אמר מר זה עושה מע"ק על מימרא דאביי סנהדרין ל"ז ב' דאמר מר מי שנתחייב ב' מיתות וזה משנה לקמן פ"א ונשם נ"ט א' אמר מר כל מצוה שנאמרה לב"נ וזה על מימרא דאמוראים ובתענית ג' א' ר"י אומר משום ר' יהושע רש"י פועין אמר מר הוא וזה על פרייתא ושבועות ה' א' גופא מנין שאינו חייב וזה על פרייתא וע"ז נו"ן ע"א אמר מר בידוע שנשערו (וגם יש ורמינהו על מימרא חולין נ"ב סע"א וק"ב סע"ב ורמינהו) על מימרא דר' יוחנן ונשם ע"ז ס"ג א' פינן דאמר מר אמירתו לגבוה ומשנה הוא קדושין כ"ח ומנחות ד' ב' אמר מר וכן אתה אומר על מימרא דרב ובחולין ק' ע"ב גופא האוכל גיד הנשה על פרייתא וגופה על משנה סנפה י"ד א' פתובות ס"ג ב' קדושין ו' ב' ויש שחסר אמר מר ורש"י לא התעורר לכתוב דהוי פועין אמר מר כמו ביומא ל"ב א' א"ר יהודה מנין לה' טבילות צ"ל אמר מר א"ר יהודה וכו' ונשם ע"ב צ"ל אמר מר אמר רבי וכו' וסנפה ל"ו א' צ"ל אמר מר אתרוג הבוסר ונשם ע"ב צ"ל אמר מר גדלו בדפוס וביצה ל' ע"ב צ"ל אמר מר ושוין בסוכת החג וביבמות נ"ט ב' צ"ל אמר מר אם נשא נשוי אמר ר"ה כו' וכן לקמן ס' ע"א בפסקא אנוסת חבירו צ"ל אמר מר ונשם ס"א ע"ב צ"ל אמר מר רא"א פנוי הבא על הפנוי וכו' אמר ר"ע אין הלכה כר"א וכן נשם ס"ב ב' בפסקא בנ"ב הרי הן פבנים צ"ל אמר מר ונשם ס"ז ב' צ"ל אמר מר ר"י בר' יוסי אומר משום אביו.

ונשם ס"ט א' צ"ל אמר מר ור' יוסי אומר כל שזרעו פסול וכו' ונשם בסמוך פסקא רש"ב"ג אומר כל שאתה נושא צ"ל אמר מר ובכתובות ל"ו א' צ"ל אמר מר הממאנת אין לה קנס ובסמוך צ"ל אמר מר איילונית אין לה קנס ובסמוך צ"ל אמר מר והבוגרת א"ל טענת בתולים ובע"ב צ"ל אמר מר סומכוס אומר משום ר"מ ונשם עוד צ"ל אמר מר והיצאת משום ש"ר מכות ב' ע"ב צ"ל אמר מר משום ר"ע אפרו ע"ז כ' ע"א צ"ל אמר מר ד"א לא תחנם לא תתן להם חן ונשם ע"ב צ"ל אמר מר ולא בבגדי צבע ונשם ל"ב א' צ"ל אמר מר ולא הודו לו ורמינהו יבמות קי"ד א' צ"ל אמר מר אבא שאול אומר נוהגין היינו ובסנהדרין נ"ט א' צ"ל גופא, לב"נ ולא נשנית בסיני ונשם בסוף העמוד צ"ל גופא כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסיני עוד ב"מ מ"ז א' אמר מר מכור לי באלו קנה על מימרא דר"ה עוד גופא על פרייתות ר"ה ו' ב' תענית כ"ב א' ב"ק י"ג א' ונשם י"ד א' יבמות ס"ח א' פתובות ס"ח א' ב"מ נ"ב א' סנהדרין ע"ג ב' שבועות ה' א' ע"ז ז' ב' חולין ק' ע"ב עכ"ד יצ"ו: ס"ג) אינו צריך כשאומר פן התנא על דברי התנא הקודם לו שלמד איזה דין מאיזה פסוק או ילפותא והוא אומר לו אינו צריך ללימוד זה לפי שיש לנו לימוד אחר הנה לפי הנראה לא יתכן לומר בלשון זה אלא בדבר שתנא זה מודה לתנא קמא בעיקר הדין ורק על מה שלמד תנא קמא דינו מאיזו ילפותא אומר לו שלא הנה

צָרִיף לִילְפוּתָא זֹו לְפִי שְׁיֵישׁ לָנוּ לְלַמּוּד מִמְקוֹם אַחַר עֵינִין בְּמִכְתָּב לַחֲזַקִּיאוּ בְּחֻלְקֵי הַשִּׁיטָה דָּף ק"ה ע"ג אָבֵל אִם אֵינּוּ מוֹדָה לְתַנָּא שְׁלִפְנָיו בְּעֵינֵיקָר הַדִּין וּמֵבִיא רְאִיָּה מְקַרָּא אַחֲרֵינָא שְׁהַדִּין הוּא בְּהִיפּוּף מְסַבְּרַת הַתַּנָּא קַמָּא גְרָאָה דְּאִין שְׁיֵיף לֹאמַר בְּלִשׁוֹן אֵינּוּ צָרִיף אִף בְּנֻדְפָס בָּאוֹת קַס"ו הַבְּאִתִּי דְּמַצִּינוּ לִשׁוֹן זֶה אִף בְּדָבָר שְׁהָאוּמַר פֶּן חוּלְקֵי עַל הַתַּנָּא קַמָּא בְּעֵינֵיקָר הַדִּין וְהוּא בְּמִכְלִיתָא פְּרִשְׁתָּ בָּא סִי' ט' דְּרַבִּי יֵאשְׁיָה דְּרִישׁ מְכָל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֵם הָאִמּוֹר גְּבִי יוֹם טוֹב לֹא תַעֲשֶׂה אַתָּה וְלֹא עֲכוּמ"ז יַעֲשֶׂה מְלָאכְתָּה וְתַנִּי עַל זֶה ר' יוֹנָתָן אוֹמַר אֵינּוּ צָרִיף וְיֵמָה שְׁבַת חֲמוּרָה אֵינּוּ מְוַזְקֵר עַל מְלָאכְתָּ עֲכוּמ"ז בְּמְלָאכְתָּה יוֹם טוֹב הַקָּל דִּין הוּא שְׁלֹא תִהְיֶה מְוַזְקֵר עַל מְלָאכְתָּ עֲכוּמ"ז בְּמְלָאכְתָּה וְכַתֵּב עַל זֶה הַרֵב הַמְפָרֵשׁ (מִדּוֹת סוֹפְרִים) שְׁיֵישׁ זְרוֹת בְּלִשׁוֹן זֶה דְּמַשְׁמַעוֹת לִשׁוֹן אֵינּוּ צָרִיף הוּא שְׁאֵינּוּ צָרִיף לִימּוּד זֶה שְׁפָכָר גְּלַמַּד מִמְקוֹם אַחַר אָבֵל פֶּאֶן צָרִיף לְפָרֵשׁ אֵינּוּ צָרִיף כְּלוּמַר שְׁפָכָר יֵשׁ לָנוּ לִימּוּד עַל־הַהִיפּוּף לֹא יְדַעְתִּי דְּוַגְמָתוֹ רַק לְמַעֲלָה פְּרִשְׁה ז' נֶאֱמַר הָרִי חֲפִזוֹן יִשְׂרָאֵל אָמּוֹר וְכו' שְׁגַם פֶּן פִּירוּשׁוֹ עַל סַגְנוֹן זֶה כְּלוּמַר שְׁפָכָר אָמּוֹר שְׁאֵינּוּ פֶן וְלָזֶה הַבְּאִתִּי בְּנֻדְפָס דְּלִשׁוֹן הָרִי כְּכָר אָמּוֹר גְּמַצָּא בְּתַלְמוּדִין בְּכַמָּה מְקוּמוֹת שְׁהַכְּנָנָה הִיא בְּסַגְנוֹן זֶה (שְׁפָכָר אָמּוֹר בְּמִקּוֹם אַחַר בְּהִיפּוּף) וְהֵם.

א.

חֲגִיגָה ד' ז' סוּף ע"א הָרִי עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים אָמּוֹר ב. בְּבֹא מְצִיעָא דָּף קי"ג ע"א הָרִי בַעַל חוּב אָמּוֹר ג.

נִדָּה דָּף ל"ו ע"ב הָרִי אֲנוּס אָמּוֹר ד. סַנְהֶדְרִין דָּף נו"ן סוּף ע"ב כְּשֶׁהוּא אוֹמַר אֶת אָבִיָּה הִיא מְחַלְלֵת הָרִי כָּל אֶדָם אָמּוֹר.

ה.

בְּבֹא קַמָּא דָּף ק"ב ע"א הָרִי כְּבוֹסָה אָמּוֹר ו. קִידּוּשֵׁין דָּף י"ז ע"ב הָרִי רְצִיעָה אָמּוֹר וּבְכּוֹלָם הַכְּנָנָה הִיא שְׁהַדִּין נֶאֱמַר בְּהִיפּוּף וְעֵינִין עוֹד בְּתוֹסְפוֹת בְּנִזְרִי דָּף מ' ד"ה רַבִּי אוֹמַר וְכַתְּבִתִּי דְּאוּלֵי יֵשׁ לְחֻלְקֵי בֵּין לִשׁוֹן כְּכָר אָמּוֹר לִלְשׁוֹן אֵינּוּ צָרִיף: וְעַתָּה רְאִיתִי בְּפָרֵק קַמָּא דְּפִסְחִים דָּף ה' סוּף ע"א גְּבִי יִלְפוּתָא דְּהַשְׁבְּתָה הִיא בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר) דְּגִלְיָה ר' עֲקִיבָא מְדַכְתִּיב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תַּשְׁבִּיתוֹ וְכַתִּיב בְּיוֹם טוֹב כָּל מְלָאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בְּהֵם וּמַצִּינוּ דְּהַבְּעָרָה הִיא אַב מְלָאכָה וְסִיִּים בְּבְרִייתָא ר' יוֹסִי אוֹמַר אֵינּוּ צָרִיף הָרִי הוּא אוֹמַר וְכו' אִף חֻלְקֵי וְכו' וְכַתֵּב עַל זֶה גְּאוֹן בְּצַל"ח שָׁם וְז"ל יֵשׁ לְדַקְדָּק דְּלִשׁוֹן אֵינּוּ צָרִיף מְשַׁמַּע שְׁאֵינּוּ חוּלְקֵי עַל הַלִּימּוּד הַהוּא רַק שְׁאֵינּוּ צָרִיף דְּבָלְאוּ הָכִי יְדַעִינָן דְּהִיא רֵאשׁוֹן אַרְבַּעָה עֶשֶׂר הוּא וְאִם פֶּן מוֹדָה הוּא לְלִימּוּד שְׁל רַבִּי עֲקִיבָא וּמִזָּה הוֹכַחָה דְּגְרַסִּינָן רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְּאִי רַבִּי יוֹסִי הָא אִיהוּ סָבַר בְּמַסְכַּת שְׁבַת דָּף עי"ן הַבְּעָרָה לָלֵאוּ יְצִאתָה וּלְדִידִיָּה אֵינָה אֲסוּרָה בְּיוֹם טוֹב וְאִף עַל זֶה קִנְשָׁה דְּהָא רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי סוֹבֵר חֲמִיץ מוֹתֵר בְּהִנָּאָה אֲפִילוּ בְּפִסַּח עֲצָמוֹ וְאִם פֶּן הָרִי מוֹתֵר לְבַעֲרוֹ בְּיוֹם טוֹב שְׁיִסִּיקְנוּ תַּחַת תְּבַשְׁלִילוּ וְכו' וְכַתֵּב לִיִּישׁב דר' יוֹסִי לֹא קֵאִי אֲמִילְתִּיהָ דְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּסַמִּיף לִיָּה אֶלָּא אַדְרַבִּי יִשְׁמַעְעָל דְּגִלְיָה מְדִלָּא תַשְׁחַט עַל חֲמִיץ קַמְהַדֵּר וְאָמַר דְּאֵינּוּ צָרִיף וְכו' אֵלוּ תוֹרָף דְּב"ק עי"ש: וְהִנֵּה בְּמָה שְׁצַדָּד אִי גְרַסִּינָן ר' יוֹסִי אוֹ ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי רְאִיתִי בְּהַגְּהוֹת מְצַפָּה אֵיתָן (בְּהַש"ס דְּפוּס רָאֵם) שְׁהֵבִיא גְרַסַּת הַמְּכִילְתָּא בְּפְרִשְׁתָּ בָּא סִי' ח' ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמַר וְלֹא הִזְכִּיר אֶת דְּבָרֵי הַצַּל"ח אִף שָׁם בְּחִידוּשֵׁי יְפֵה עֵינַיִם כְּתַב גַּם פֶּן דְּהַגְּיִרְסָא בְּמִכְלִיתָא ר' יוֹסִי הַגְּלִילִי

וכן נראה מדעת הגר"א בפירושו להמכילת' הג"ל שעל מה שאמרו שם ר' יונתן אומר אינו צריך הגיה ר' עקיבא (כמו שהוא בש"ס דילן) ואילו על מה שכתב שם ר' יוסי הגלילי אומר וכו' לא הגיה ר' יוסי (להשוות המכילתא למה שכתוב בש"ס דילן) משמע שסובר שגם בש"ס דילן גרסינן ר' יוסי הגלילי וצ"ל לעיין בצל"ח והיינו להעיר עליו במה שצדד אי גרסינן ר' יוסי (סתם) או ר' יוסי הגלילי שלא ראה גירסת המכילתא וכו' ושם בהגהות מראה הפה פתב ידידי הגאון מוהרש"ל הפהו יצ"ו (אחר שהביא תנרף דברי הצל"ח הג"ל) אנכי מצאתי במכילתא דהגירסא באמת ר' יוסי הגלילי אף ליתא שם תיבות אינו צריך ונראה דכן צריך להיות כן ונסתלקה תמיהת הצל"ח וכו' ע"ש כל דב"ק ויש לו רב תנא דמסייע ליה שפן נראה מדעת הגר"א כמו שכתב הגאון יפה עינים ומוכח דאם היתה הגירסא בלשון ר' יוסי או ר' יוסי הגלילי אומר אינו צריך מודה הוא לסברת הגאון צל"ח דלשון אינו צריך אינו בא אלא על דבר שאינו חולק בדין סברא הקודמת: אמנם לפי מה שהבאתי בנדפס שנמצא במכילתא לשון אינו צריך שהכונה שעיקר הדין הוא בהיקף והבאתי דוגמא לזה מלשון פבר אמור שנמצא על פונה זו בכמה מקומות נראה דאין אנו צריכים לפרש דברי ר' יוסי אש לפני פניו אלא אדברי עקיבא דסמיה ליה קאי: וכן מצאתי בספר חדש (הוא אצלי שהשגתיו מקרוב) שארית יוסף להרה"ג מלאמזא שכתב כן על דברי הצל"ח והביא תלמוד ערוף דאמר התנא אינו צריך והפונה היא שהדין הוא בהיקף ממה שאמר התנא קמא והוא ביבמות ריש פרק הערל תנו רבנן מנין שערל פסול בתרומה ר' אליעזר אומר נאמר תושב ושכיר וכו' ר' עקיבא אומר אינו צריך ומסקינן בדרף ע"א עמוד א' ורבי עקיבא האי תושב ושכיר מאי עביד ליה מפעי ליה לגר שמל ולא טבל הרי שחולק ר' עקיבא על הלימוד דתושב ואפילו הכי אמר אינו צריך ובזה יישב קושית הרב תורת חיים בסנהדרין דף ד' ע"ב על התוספות בד"ה טט בכתפי (שכתבו דיש מפרשים דלרבי עקיבא דל חד לגופיה ומשני טוטפות דריש ארבע בתים) דלא משמע הכי מדאמרין ר' עקיבא אומר אינו צריך משמע שסובר דר' ישמעאל שפיר קא דריש אלא דלא איצטריך למידרש הכי ואי אית ליה לרבי עקיבא דחד קרא איצטריך לגופיה אם כן דרשה דר' ישמעאל לאו דרשה היא כלל ע"ש ולפי האמור ניחא דשפיר שייך אינו צריך אף שחולק על הלימוד: ועל מה שכתבתי בנדפס לעיין בדברי התוספות בנזיר דף מ' ד"ה רבי אומר כתב לי ידידי הרב המןפלא מוהר"ר שלמה זאלאצקע מעיר קאמינקא יצ"ו ונ"ל יעיין רש"י שם דמפרש מה שאמר רבי אינו צריך היינו שחולק עם תנא קמא בעיקר הדין ומבאר שהוא מחלוקת רש"י ותוספות עכ"ל ואני הדל אומר (עם פי לא אנוכר עתה מה היתה דעתי פשכתבתי את הפותב בנדפס) המציין לדברי התוספות בכינצא לנה סומך עצמו על הקורא שמסתמא טרם יעיין בתוספות יעיין בדברי הש"ס ופירוש רש"י ולכבו יבין שיטת רש"י בזה אשר מפורש בדב"ק דמפרש שפא לחלוק והכונה לציין דברי התוספות היא להורות שעל כל פנים על הרוב משמעות לשון אינו צריך הוא שלא בא לחלוק על דינו של התנא קמא כמו שכתבו התוספות שם אלא דלפעמים ימצא לשון זה גם בדבר שהוא לחלוק וכדמשמע להו להתוספות דסנהדרין הג"ל ס"ד) אבא לא מזכי ברא בנדפס מערכה זו אות ס"ט הבאתי דברי ידידי הגאון מוהריז"ש בע"ס הנורא זכר יהוסף יצ"ו ובמכתב ידידי הגאון מרדכי שלום אבד"ק ברעזיאן כתב אלי ונ"ל באות ס"ט העתיק תשובת

הגאון מוהרי"ז שטערין נ"י וְהָרָאָה רֹבב בְּקִיאוֹתוֹ וּלְפָלֵא בְּעֵינָי עַל שְׁעִירֵיב פְּסוּל בְּקִדְשׁ וְהִבִּיא בְּיָאוֹר רַמְבַּמ"ן עַה"ת וְכַבֵּר נֹדֶה מ"ש ב'ס' עֲלִיּוֹת אֲלֵיהוּ אֵיךְ נִתְגַּלָּה קְלוּנוֹ כִּי רוּחַ מִינּוֹת הִיטָה בְּקִרְבּוֹ וְהִגָּאֹן הַצַּדִּיק בַּעַל ח"ס הַזְהִיר בְּצַוּוֹתָתוֹ בְּסִפְרֵי רַמ"ד אֶל תִּשְׁלַחוּ יָד וְעוֹד יְדוּעַ פְּהַנָּה וְכַהֲנָה עַכ"ד יצ"ו.

וְהוֹדַעְתִּי לִידִידֵי הַגָּאֹן מוהרי"ז ש"י צ"ו מֵהַשְׁגָּה זוֹ וְהַשִּׁיב לִי ע"ז וְנ"ל. וְהִנֵּה רְאִיתִי מִמְכַתְּבוֹ שֶׁהוּבָא בְּשִׁדְי חֲמֵד בְּכָלֵי דִינִים מִכַּתְּבֵי בְּעִנְיָן אַבָּא לֹא מְזַכֵּי בְּרָא מֵהַ שְׁפַתְבָּתִי בְּגִלְגוּלֵי הַדְּבָרִים בְּעַת סִילּוּקוֹ שֶׁל בְּנֵי הַמְּנוּחַ הַחֲרִיף כְּמוֹהֶר"ר נֶתָן חַיִּים דָּוִד זצ"ל וְנֶאֱשָׁר הִבִּיא בְּשֵׁם רַב וְגֵאֹן אֶחָד שְׁתַּמָּה עָלַי בְּמֵה שֶׁהִבְאֵתִי בְּשֵׁם רַמְבַּמ"ן פ' בְּחֻקוֹתֵי שְׁעִירֵיבִתִּי פְּסוּל בְּקִדְשׁ וְכו' וְעַל זֶה פָּתַב כַּת"ר שֶׁבְּאוֹר זֶה לֹא רָאָה וְלֹא יָדַע מִמֶּנּוּ.

וּמִבְקֵשׁ לְהוֹדִיעַ תְּשׁוּבָתִי עַל זֶה אִם יֵשׁ לִי מֵהַ לְהַשִּׁיב הָאֲמָנָם שְׁמוּבָן מֵעֲצָמוֹ שְׁלֹא הִי בְּאֶפְשָׁרִי לִפְנֵי לְצִיִּיר שֶׁיֵּבֵאוּ דְבָרִים אֵלָיו לְדַפּוּס אֲבָל אַחַר שֶׁכָּבַר נְעֻשָׁה רְאִיתִי לְהוֹדִיעַו רֵאשׁוּנָה כִּי הַבְּאוֹר עַל ס' וְיִקְרָא הוּא מֵהַחֲכָם ר"נ הַיִּרְצָן מִיִּזְלֵל אֲשֶׁר כָּלוּ שְׁכֻנָּה אֵין בּוֹ רַק לְבָאָר עֲנֻמָּק פְּשֻׁטִי הַמְּקָרָא עַפ"י דְּרוֹז"ל וְכַבֵּר נֶתָנוּ רְאִישֵׁי גְדוּלֵי הַדּוֹר הַסְּכַמְתֶּם עַל סִפְרוֹ י"ן לְבָנוֹן וְגוֹן נְעוּל שְׁנַדְפָּס מְקוֹנָדָם וְגַם אֲנִי הִרְגָה הַגֵּרַמ"ס הִי בל"ס רַק עַל תְּרַגּוּמוֹ וְשֶׁאֵר סִפְרָיו שֶׁל הַפְּנּוּלְסוֹף רַמ"ד וְלֹא עַל בְּאוֹר וְיִקְרָא שְׁאִינְנוּ לְרַמ"ד וּמֵה שְׁצִיִּינְתִּי עַל רַמְבַּמ"ן (ר"ת ר' מִשָּׁה בֶּן מְנַחֵם וְהוּא הַחֲכָם ר' מִשָּׁה דְּעַסָּא) מְחַמַּת שְׁבַהֲג"ה שֶׁבְּדְבָרָיו עַל פְּסוּק זֶה הוּא מַרְמַבְמ"ן וְעַל זֶה פָּתַבְתִּי שֶׁהוּא לְקוֹחַ מֵהַעֲקָרִים וְכַאֲשֶׁר מְצוּי בְּסִפְרָיו שְׁדְבָרָיו לְקוֹחִים מְזוּלָתוֹ שֶׁקְדָמוֹהוּ בְּזֶה גַם לֹא אֲמַנְעַ מִלְהוֹדִיעַו כִּי הַגָּאֹן הַחֲסִיד בַּעַל עֲטָרַת רֵאשׁ עַל בְּרַכּוֹת כ' ע"ב בַּד"ה וּבְבַהֲמ"ז פְּשִׁטָּא וְכו' בְּקוֹשְׁיָא ב' לְמָה פִּי הַתּוֹס' מִשׁוּם דְּנִשְׁיִים לִיתְנִי בְּבָרִית וְתוֹרָה וְכו' שֶׁפָּתַב וְאֵף שֶׁהַשִּׁיב עַל זֶה הַמְּנֻפֶּלֶג הַחֲכָם מו"ה מִשָּׁה דְּעַסָּא שְׁאֵלוֹ הִי הַסְּפֵק אִם בַּהֲמ"ז הָיִי מ"ע שֶׁהוּז"ג אֵף מְדַרְבְּנָן לֹא הָיִי מְחִיבֵי וְכַדְמִקְשָׁה בְּקִדְוִשׁ הַיּוֹם אֵי הָכִי כָּל מ"ע שֶׁהוּז"ג לְחִיבּוֹ מְדַרְבְּנָן וְדַבֵּר אֵלֵי גְכוּנָה וְכו' עַכ"ל הִנֵּה עֵינָיו הִרְוֹאוֹת שְׁגַם הַגָּאֹן עֲטָרַת רֵאשׁ הַזְּפִירוֹ בְּשָׁמוֹ בְּמִקּוֹם שְׁנֵרָאוּ לוֹ דְבָרָיו.

וְאֲמָנָם בְּעִיָּקָר הָעִנְיָן שֶׁהַזְּפִיר מְצַוּוֹת הַגָּאֹן רַמ"ס לְבָנָיו הוּא רַק עַל חִינּוּף הַיְלָדִים בְּקִטְנוּתָם קוֹנָדָם שֶׁיִּדְעוּ לְהַפִּיר בֵּין דִּיעוֹת כּוֹזְבוֹת וְכַדִּי שְׁלֹא לְהַתְּפֹתוֹת לְפַעֲמִים מֵהַ שְׁמַתְנַגֵּד לְדַחַז"ל וְע"ע בַּצַּל"ח לְבְּרַכּוֹת כ"ח ע"ב בְּרַש"י ד"ה מֵהַהֲגִיּוֹן וְכו' מ"ש וּבְפִרְט בְּזַמְנֵינוּ שְׁנַתְּפִשֵׁט הַתְּרַגּוּם אֲשֶׁרֵנִּי וְנָה מוֹשֵׁף וְכו' אֲבָל חֲנוּף לְנַעַר עַפ"י דְּרַכִּי הַתּוֹרָה וְהוֹשִׁיבוֹם בֵּין בְּרַכִּי ת"ח גַּם בְּיִלְדוּתָם בְּלִמְדָם מְקָרָא יִקַּח לוֹ מְלַמֵּד ת"ח וְיִרְגִּילוּ תִּיכָף גַּם בְּמִשְׁנָה וְגַמְרָא וְהַרְבֵּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ ע"ז בְּדוֹרְנוֹ שֶׁפְּשֻׁתָהּ הַמְּסַפַּחַת מְאֹד וּמִן הַשְּׁמַיִם יִרְחַמוּ עַכ"ל בְּקִצְרָה אֲשֶׁר נִשְׁמַט בַּצַּל"ח בְּהַדְּפָסוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת וְאֲשֶׁר נִמְצָא רְשׁוּם אֲצִלֵי בְּהַעֲתִיקַת בְּנֵי הַמְּנוּחַ מְדַפּוּסִים הָרֵאשׁוֹנִים וְעֵינֵי בְּחִיגָה ט"ו ע"ב בְּהָא דְר"מ הִיכִי גָמִיר מִפְּנֵי דְאֲחַר הָא בְּגְדוּל וְהָא בְּקִטְוִן וְע"ש בְּתוֹס' וְעֵינֵי שׁו"ת הַרִיב"ש ס' מ"ה שְׁלַכְנָן הִבִּיא הַמּוֹרָה בְּרֵאשׁ סִפְרוֹ, פְּסוּק זֶה וְלִבָּה תְּשִׁית לְדַעְתִּי יַע"ב.

וְעֵינֵי תוֹס' תַּעֲנִית ז ע"א ד"ה אִם ת"ח הֲגוֹן וְכו' אֲבָל אִם אֵינּוּ ת"ח אֵינּוּ רְשָׁאֵי לְלַמֵּד לְפָנָיו יַע"ש וְעֵינֵי לַח"מ רַפ"ד מֵהַת"ת וּבְשָׁ"ף יו"ד ס' רַמ"ו ס"ק ח'. וְעֵינֵי בְּאֲדַר"ן פָּרַק ג' ר"מ אוֹמֵר וְכו' וְאֵל תִּלְוָה אֲצִל הַכָּל אֵלָּא מִי שֶׁהִיָּה קְרוֹב לָךְ מִתְּחִילָה שְׁנֵאֲמַר שְׁתָּה מִיָּם מְבוֹרָה וְע"ש בְּבָנֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲתָה מְפִיר בּוֹ שֶׁהוּא הֲגוֹן וְכו' יַע"ש.

ונה נגד דעת ר"מ בעצמו. ול"נ שהוא עד"ש בע"ז י"ט סע"א אבל גמ' מרב אחד עדיף כי היכי דלא ליפלוג לשנאי וערש"י.

ונ"ל במש"ש בחגיגה במליצת אלי' דלא אמר הקב"ה שמעתא מפנמיה דר"מ משום דגמיר מפנמי' דאחר ולבסוף מסיק השתא קאמר מאיר בני וכו' יע"ש בפרש"י. ולכאורה המאמר אין לו מובן אבל נ"ל שהוא פמורגל בכ"מ לניחוס הדעה האמיתית המוכרעת להלכה להב"ה וכן שנקנסוהו בעונבדא דרשב"ג בסוף הוריות דלא לימרו שמעתא בשמי' ואסקוהו בשם אחרים וכמ"ש התוס' בסוטה י"ב ע"א ד"ה אחרים בשם הקו' משום דלמד אצל אחר וזה שמניחם פאן להב"ה מה שלא אמרו בשמו רק בשם אחרים משום דלמד מאחר וכשהמליץ ר"מ מצא הודה לו שראוי הוא להזכירו בשמו מעתה.

ועד"ש בסוף הוריות מי אלו שמיימיהם אנו שותים ושמותם אין אנו מזכירים וכו' ועין בשו"ת אהל עקב סי' ס"ט שהאר"י בדעת הרמב"ם והטור והפוסקים שלא חילקו בזה בין גדול לקטן.

ועוד דגם ר"מ פבר התחיל ללמוד ממנו בהיותו בתקונו וכו' וע"ש סי' ע"א מהא דע"ז י"ז ע"א דנענש ר"א בן פרטא דלמד דין דאתנן זונה. וגם יש לומר דנקט הא בגדול וכו' משום דסתם גדול סבר נמי והעיקר דלא סמי הגמ' דרבי' ומינה דר' יוחנן מיירי בין בגדול ובין בקטן כל דל סביר ולכן לא חשו הפוסקים לחלק משום מעוטא דסברו וכו' וע"ש שלא מצינו דברי אלישע בן אבויה כ"א באבות פי"ד הלומד ילד שאינו נוגע להלכה או ד"ת רק בהנהגת הלמוד מידי דהנה בבבלי חכמת הטבע במילי דלא נהגי באמונת הדת ובג' הרבה מוסרים ודברי חכמה אמרו מפי עכומ"ז וכו' עיש"ב ועי' במ"ק כ' אבל בנזיר מ"ד הגי' ר' ישמעאל בן אלישע וע"ע בשו"ת ברית אברהם חאה"ע סי' ק"ג אות ז משש"ב.

ומ"ש בשם זקינו לפרש במתני' ספ"ד דאבות דבבלי תלמודין לא מסקינן בשמי' אף דבר זה לבד דהתנא בא ליישב על ר"מ ושאר תלמידים שלמדו תורה ממנו לכן אמר שזה הי' רגיל על לשונו מאחר שלמעשה חזי שלא באו אצלו ללמוד רק גדולים ואמר פמתמי' ולעוררם דאזלי בתר איפכא שהלומד ילד וכו' וממילא נדע התנצלות על ר"מ ושאר תלמידים שלמדו ממנו רק גדולים וזה לא כתי' הש"כ בשם אביו ובלח"מ יעש"ב.

ועי' בשו"ת א"ז רמ"א סי' ז' בהתנצלותו לרש"ל שהביא ספרי אריסטו שהם לא חשו אלא ללמוד מה שאחר הטבע פן יבא למשוך אחריהם ויתפתה ביינם בדעות המפסידות אבל לא בלמוד חקירתם במהות המציאות וטבעיהן עיש"ב.

ועי' במאור עינים בחלק אמרי בינה פ"ב בהכרח הביאו בקצת דברים עדות סופרים אשר לא מעמינו דלא גרע מס' בן סירא דמילי מעליותא דאית בהו דרשינן ובקהלת רבה ובמדבר רבה י"ד בפסוק ולהג הרבה יגיעת בשך להגות ולא ליגיעת בשך ניתנו ובירושלמי בפרק חלק על ספרו מירוס שהקורא בהם פקורא באגרת.

ורישב"א פרק המוכר פירות שלא אסרו ספרים החיצונים אלא לעשות בהן קבע וב"י טו"ד סוף ה' נידוי מדקאמר מתעסק ושהביא למופת מאלישע אחר שהיו ספריהם נושרים מחיקו ובפרק ד' מיתות לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות עש"ב.

ועי' שו"ת רדב"ז סי' רפ"ז שהוכיח דאסור לומר שמועה מפי אדם רשע עש"ב. וזה
מפבר העליתי לצדד שעיקר הקפידה רק בלימוד מפיו כענין אל תתחבר לרשע שלא
ללמוד ממעשיו ובב"ק צ"ב ע"ב ובהיות עלול לפעמים להפשל שלא ידע מה להשיב לו
משא"כ מפי פתבם דלא גרע מספרים החיצונים דמילי מעליותא דאית בהו דרשינו.

וגם שפדבר העומד בכתב שלא בהתוכחות פא"פ בנקל לשקול במאני רעיונותיו ולא
שייך כ"כ דלימשך אבתרין וכדי לידע לקיים ודע מה שתשיב וכו'. וכמו בלימוד מרב
הגון דמתקנים יותר פשוט מע מפיו בעירובין י"ג ב' דחזיתין לר"מ מאחוריו וכה"ג בנדה
י"ד ב' ועי' שו"ת רמ"ע סי' צ' משש"ב.

ובמגן אבות פ"ד דאבות מי"ב. ואחר פתבי זאת מפמה שנים בהקדמת באורי למקראי
קודש פתב אלי בשו"ת רב א' מאונגרין בשם ס' דברי ירמין על הרמב"ם ח"א שכ"כ
כעין חילוק זה בין לימוד בכתב בשם הגאון בעל שערי תורה והוסיף עוד לדקדק הלשון
ותורת ה' צבאות יבקשו מפיו ולא אמר סתמא יבקשו ממנו והיינו נמי כמו לענין עדות
ממ"ש עפ"י שנים עדים ולא פתב בלשון מבונר על דברי או הגדת וכמ"ש בשו"ת פני
ארי' סי' ע"ו בישוב קושית הט"ז א"ח סי' מ"ו סעיף ב' בכותב בד"ת אם צריך לברך
מהא דגלי לן בעדות דכתיבה לאו כדבור יעשו"ב והארכתי במק"א עכ"ד יצ"ו דבריו הם
קלורין לעינים ותשובה נכונה לכל המכתבים מרבני ונכבדי דורנו יצ"ו הבאים אלי אשר
היו תמהים על אשר יראו באיזה מקומות שאני הדל מביא וקורא איזה דברים בשם איזה
מחברים שלא היה ראוי לומר דבר בשמם וכו' וכו' ואני בתמי השבתי להם כי גר אנכי
בארץ ואיני בקי בהם ובמעשיהם וכו' וילדברי הגאון יצ"ו אין צריך לשום התנצלות על
זה ומקרום השגתי ספר נחמד דרכי תשובה לידידי הגאבד"ק מונקאטש יצ"ו וראיתי
אשר דבר בקדשו בהקדמתו להשיב פהלקה על אשר הביא בספרו דברי איזה מחברים
דלא פקיעי שמיהו נהרי אמרו אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו ואם
לאו אל יבקשו וכו' לך נא ראה דבריו הנחמדים אף גם ראיתי עתה מאמר ונצדק קדש
שבהפסגה היו"ל על יד ידידי הגאון אישי פהן גדול אבד"ק וילקי יצ"ו בקובץ שלישי
צד 36 ובו אמר עם הסופר מן המשפילים החדשים שאלישע בן אבויה לו עשה את כל
התועבה אשר טפלו עליו למה הונכרו דבריו בתלמוד פדרף שאר התנאים וכו' והלא
במאמר פתב לסתור דבריו בטוב טעם ושאין בהוכחה זו ממש וכמו שאמרו תוכו אכל
קליפתו זרק וכו' לך נא ראה: ס"ה איפכא מסתברא בנדפס מערכה זו אות ע"א הבאתי
דברי התוס' בפסחים ד' כ"ח דאם הראשון השנה הנושאים והשני מחלק ביניהם לא שייך
לומר איפכא מסתברא ע"ז פתב לי ידידי הגאון מוהר"ר שלום מרדכי אבד"ק ברעזאן
ונ"ל באות ע"א הביא מתוס' פסחים כ"ח דאיפכא משמע בהיפוך גמור הנה יותר מפורש
פן בתוס' נדה כ"ג ע"ב ד"ה והתנאי וע"ע תוס' שפת ק"כ ע"ב ד"ה והא איפכא אבל בפני
הר"מ פ"ח דאהלות מ"ג מבואר דשייך לשון היפוך אף שאינו לגמרי מהיפוך להיפוך
ובעקדה שער ס"ה הפכים הם אשר בקצה ההרחק וכו' וע"ע רדב"ז ח"א סי' רל"א בזה
עכ"ד יצ"ו: ס"ו אחרון בנדפס אות רכ"ד פתבתי אם שייך לומר אחרון אף כשיש אחר
אחריו וכתב לי ע"ז ידידי הגאון מוהר"ר שלום מרדכי פהן אבד"ק בעריזאן יצ"ו ונ"ל
באות רכ"ד הביא בענין לשון אחרון אף דאיכא אחרניא בתרין הנה מצאתי בתשו'
הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז הביא ג"כ ראה ממקרא דנישם את וכו' לאה וילדי אחרונים

וכו' והאמינו לקול האות אחרון וכו' ובזה פירש מ"ש גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון וכו' עיי"ש עכ"ד יצ"ו גם ידידי הגאון מוהר"א פאלאג"י.

יצ"ו בסי' פדה את אברהם (שנדפס בשנת תרנ"ד אחר שדפסו ספרו שדי חמד) במערכה זו אות ז ציין לתשובת הרשב"א ח"ד סי' קפ"ז ובתוספות יום טוב (פונתו לדבריו שבמסכת דמאי פ"ק ז' משנה ג' שציינתי בנדפס) והביא מה שכתב הרב יוסף אברהם בפ"ק נח ד' ח"י ע"א ובפ"ק נישלח ד' ע"ה ע"ב פונת הכתוב אני ראשון ואני אחרון ולא תאמר שיש עוד אחרון (כמו שמצינו את לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים) אלא ומבלעדי אין אלהים וגם כתב שם רמז על הבית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו גם ידידי הרה"ג מעיר אמדור מוהר"ר ברוך עין מח"ס דבר מצוה יצ"ו ציין לי תשובת הרשב"א הלזו ולהגהות הרה"ג ר"מ שטארישון בש"ס ווילנא הקדש בסוף מסכת בבא בתרא (כן כתוב במכתבו אבל טעות סופר הוא וצריך להיות ריש בבא בתרא עיין בדב"ק בחידושי ל"ג ע"א) וכן העיר בזה ידידי הרה"ג מנחם מענדל הערשט יצ"ו אבד"ק פאבינאוויץ ובקאמאראו מתשובת הרשב"א הג"ל: וראיתי נכון להעתיק דברי גדול אדונינו הרשב"א בתשובה הג"ל (וכמזכיר לי לא היה בידי החלק ד' שכתבתי כל הכתוב בנדפס אבל גם מאז ידעתי שכן כתב הרשב"א בתשובה הג"ל כמו שכתבו בשמו הרבנים במשק ביתי וזכר דבר נאבות הראש שציינתי בנדפס ואביא דבריהם להלן איה"ש ודברי הרשב"א הם בהתנוכחו עם אחד מחכמי האומות בכמה דברים וזה אחד מהם) ונ"ל חזר ובא עלי מצד אחר ואמר הנה הכתוב אומר שאין בית אחר הבית השני שכן כתוב גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון הנה שקראו אחרון ואם יש אחר לאחרי לא יקרא לזה אחרון אמרתי לא קראו אחרון אלא בהצטרף אל הראשון וכמוהו נישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים הנה קראה ללאה וילדיה אחרונים אף שרחל ויוסף אחרונים להם אלא שקראם אחרונים בהצטרף אל השפחות וילדיהן אמר (המתנוכח) זה בדבור בני אדם שאינם יודעים ולא בינים האיחור אבל בדברי הנביא שידע האמת לא יבא אמרתי יבא אפילו במה שיאמר לנביא מפי הגבורה שכן כתוב במה שאמר הוא יתעלה למשה והיה אם לא יאמינו ולא ישמעו לקול האות הראשון והאמינו לקול האות האחרון והיה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולקחת גם מימי היאור הנה שקרא לאות השני אחרון אף על פי שבא אחריו אות המים עכ"ד הקדושים ונראה מדבריו שלא בכל מקום נוכל לפרש מלת אחרון שיש אחריו עוד אלא דוקא כשיש לומר שאמר פן בהצטרף אל הראשון שאמר בתחלה אבל אם נאמר לשון זה (אחרון) ולא נאמר לפניו ראשון אזי אחרון הוא כמשמעותו שאין עוד דבר אחריו וזה כלל גדול ומדברי הרשב"א הללו יש סעד למרן הבית יוסף בא"ח סי' קפ"א (בד"ה כתב הרשב"א) שפירש מה שכתב הרשב"א בתורת הבית שכל המימות שפסולים למים ראשונים פשרים למים אחרונים שאין פונתו באמרו מים אחרונים על המים שאחר הסעודה אלא מים ראשונים שצריך לשפוך על ידיו פעמיים ושפכה שניה קרוים אחרונים פה היא דתנן בידיים שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי הידים עכ"ל ונהרי מצינו מפורש פן דעת הרשב"א לפרש אחרונים לגבי הראשונים ולא נפלא לומר שכן היתה פונתו בדבריו שבתורת הבית: ומה שכתבתי שראיה מדברי הרשב"א דדוקא כשאמר באותו ענין

ראשון הוא דניחא לן דקרי לשני אחרון הנה גם מדברי התוספות בנזיר ד' כ"א ד"ה אחרון נראה פן שפתיבו ומשני דאחרון הוא אמצעי ואידי דתנא ראשון תנא לישנא דאחרון והוא נמי דהוא (נראה דנכון לגרוס דהוא נמי הוא) אחרון לראשון עכ"ל משמע דדוקא בכי האי גוונא שנוכל לומר עליו שם אחרון לגבי הראשו הוא דמפרישין הכי ועיין חידושי הרשב"ש שאביא להלן (בד"ה ועל קא מה שהוקשה ובד"ה והגאון נצי"ב): וכפי הנראה נעלמה תשובת הרשב"א הלזו מרב גדול בדורנו אבד"ק ועליהאוו יצ"ו במאמרו ילקוט סופרים שבהפסקה ח"ג שנדפס בשנתנו התרנ"ז (הינצא לאור ע"י ידידי הגאון מוהר"ר הלל דוד הפהן טריוווש אבד"ק וילקי יצ"ו) צד ס"ט שפתיב ששאלו אהד מאוהבי חופש פמתלונן מדוע נאמין לבגנן בית השלישי שיבנה במהרה בימנו שהרי פתוב גדול יהיה פבוד הבית הזה האחרון והשיבו פי נמצא אחרון על השני גם אם יש עוד שלישי בשמות סי' ד' והיה אם לא נאמינו וכו' לקול האות האחרון והיה אם לא נאמנו גם לשני האותות וכו' ולקחת מימי היאור וכו' והיו לדם ביפשת נראינו זאת רמוז בתורה והיה הדם לכם לאות על הבתים שמות י"ב י"ג שאות השלישי אות הדם והיה לאות על הבתים עכ"ד יצ"ו ויפה השיבו וכיונה דעתו לדברי הרשב"א הנז"ל ואין לתמוה עליו שלא הזכיר תשובת הרשב"א כי אולי אין הס' מצוי אצלו וכן מטעם זה אין לערער עליו שלא הזכיר ממה שפתיבתי אני הדל בפדי חמדתי בזה אף חידוש הוא ד שגם ידידי הגאון המו"ל יצ"ו לא הזכיר מה שפתיבתי אני הדל וכבר ספרי מצוי בידו וביותר יש לתמוה על שניהם שנעלם מהם דברי רבינו התוספת יום טוב שצינינתי בספרי ואביא דב"ק להלן איה"ש: והנה בנדפס פתיבתי בשם הרב נאות יעקב ד' ג' ע"ג שפן אמרו בזוהר הקדוש בפרשת משפטים ד' ק"ג ע"א והוא על הפתוב ושנאה האיש האחרון דהאיש השני הנה ליה למימר אלא וכו' וכן בכל זמנין מקדמאה ואילף הכי איקרי אחרון וכו' מנלן מבית שני דאיקרי אחרון דכתיב גדול יהיה פבוד הבית האחרון מן הראשון דהא מקדמאה ואילף איקרי אחרון וגם הרב הון עשיר בשביעי דדמאי הביא דברי הזה"ק הללו לסייע להרב תוספת יום טוב ועל זה הוקשה לי ממה שאמרו בזוהר הקדוש שהביא הרב פני יצחק בליקוטי ד' קל"ב סוף עמוד ד' דשאל הגמון לר' אליעזר על בנץ המקדש העתיד במהרה בימינו אמריתו דעתיד קודשא בריה הוא למיבנייה ונא כתיב גדול יהיה הבית האחרון וכו' ראשון ואחרון יש שלישי לא יש וששיב אליהו זכור לטוב שבגנן העתיד יהיה מעשה שמים ואמאי לא השיב אליהו דקרי ליה אחרון אף דאיכא אחרניא בתריה דהכי ארחה דקרא כמו שאמרו בפרשת משפטים דאין לומר דלהפיס דעתו השיבו דבר המתקבל דבהא נמי הנה מיפיס פדמוכח מקרא את לאה וילדיה אחרונים וששוב ראיתי שדברי הזהר הם בפרשת פנחס ד' רכ"א ציינם הרב מוהר"א קריספין בהגהותיו לס' משק ביתי אות ס"ז ותשובת אליהו לא היתה להגמון אלא לר' אליעזר כיעי"ש וכתבתי ששוב ראיתי דברי הרבנים תוספת יום טוב ושושנים לדוד בשביעי דמסכת דמאי משנה ג' וזכר דבר נאבות הראש והעמק דבר כיעי"ש ולפי שעל ידי שלא העתקתי דברי הרבנים הנז"ל גרמא לי אטרוחי רבנן קדישי ידידי הגאונים הנז"ל יחיו שהוצרכו להודיעני מתשובת הרשב"א ואולי ישיג עוד איזה רב מאיזה בקיאות שנוכלל בדברי אהד מהרבנים שצינינתי ולא הבאתי דבריהם לכן אעתיק פה בעה"י כל דברי הרבנים המצינינים בנדפס בענין זה: ואלה דברי הרב משק ביתי פאות ס"ו אחרון

לפעמים מצינו דאחרון לאו דוקא אלא דלשני קורא אותו אחרון לגבי ראשון וכמו שפכתב הרב תוספת יום טוב בפרק ז' דדמאי משנה ג' אמאי דתנן פועל שאינו מאמין לבעל הבית נוטל גרוגרת אחת ואומר זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל זו עשויה תרומת מעשר עליהן ומעשר שני באחרונה) וז"ל ומעשר שני באחרונה אבל לשון התוספתא הבאות אחריהן וזה יותר נכון וכן יש לפרש באחרונה מה שאחרי אלו מעשר ולא מה שהוא באחרונה לכל הגרוגרת פולן שאין לו טעם שיאחרם עד לאחרונה ונמצא בכתוב פיוצא לזה וישם את השפחות וילדיהן ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים ולא נמנע לקרות אחרונים לאמצעיים אף שיש עוד אחרים אחריהם והיינו דכלפי הקודמים עליהם קרוים אחרונים ושמעתי שמן הכתוב הזה תשובה להשואל בפסוק גדול יהיה כבוד הבית האחרון שעל בית שני נאמר ונמצא שאין עוד שלישי והתשובה שפירושו כמו אחרונים דלאה שיש עוד אחרונים לה פן בית שלעתיד שיבנה במהרה בימינו יהיה אחרון לזה השני ונכתי להביא עד שני ועל פי שניהם יקום דבר דכתיב בפרשת שמות ושמעו לקול האות אחרון וחוזר ונותן עוד אות שלישי וכן נמצא ברייתות בסוף פרק קמא דמענית י"ד ע"ב ששנו אחרונות וצריה לפרש דרוצה לומר כלפי הראשונות ואין עד הכחשה ממשנה ז פרק שלישי דגיטין דתנן אחרון ודייקנו התם מפלל דאיכא אמצעי וממאי דלמא כלפי קמא אקרי ליה אחרון לא קשיא דהתם דנוכל לומר שיש אמצעי אי לא דהכי הוא דאיכא אמצעי לא הנה ליה לשנות אחרון דהא איכא לפרש משום דאיכא אמצעי הוא ששונה פן משום הכי דייק שפיר אבל היכא דליכא למימר שיש אמצעי מוכרח הוא שלשון אחרון כלפי קמא ושייך לומר אחרון על השני אף שאין לפניו אלא אחד עכ"ד התוי"ט ו בספר מאמר המלך ד' ק"כ ע"ב מה שכתב בזה ולי נראה ראיה ברורה לזה ממשנה ערוכה פרק ב' דינדים משנה ב' נוטל את הראשונה ונמצא על ידיו קיסם ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרים וכו' והיינו מים שניים וליכא אמצעיים ביניהם פלל וכן פתב מרן בכסף משנה בשלישי מהלכותברכות הלכה ט' (ד"ה ומ"ש רבינו) ובבית יוסף א"ח סי' קפ"א על מה שכתב הרמב"ם אחרון דהיינו השני ואייתי מתניתא בידך ראיה לדבריו ועיין בטור סי' ק"ס כמה שכתב האחרון אין צריה רביעית ודו"ק.

אמר אהרן מה שכתב הרב תוי"ט מפי השמועה ומה שהוסיף עוד מדנפשיה מיעלב אבינו הן הם דברי רבינו הגדול הרשב"א בתשובה חלק רביעי סי' קפ"ז שכתב שאלה הלזו ושתי התשובות שהביא התוי"ט ועיין בזוהר פרשת פנחס דף רכ"א ובמשפטים ד' ק"ג ולהרב בית דוד בפירוש המשנה שם בשם הרמ"ז ולהרב שושנים לדוד שם ובכללי מרן מוהריק"א אשר בספר יבין שמועה ד' ק"ג ע"א דלפעמים קורא לאמצעי אחרון בגזיר ועיין מענה לשון ד' ג' סוע"ג עכ"ל הרבנים משק ביתי והמגיה ועיין עוד בתוי"ט בשלישי דמס' גטין משנה ו' שכתב גם כן דאין סתירה מסוגיא ההיא למי שכתב בשביעי דדמאי דאי לא דנאמר כן דיכול למנות שלישי וכו' לא הנה ליה למיתני אחרון דדילמא אתי למיטעי: והנה מה שציין הרב המגיה דברי הזוהר בשני המקומות הנ"ל פנראה שמטמין ברמז סתירת דברי הזוהר הקדוש בשני המקומות הנ"ל וכמו שהקשתי אני הדל בנדפס דלפי מה שאמרו בפרשת משפטים אין מקום להשאלה שבפרשת פנחס אף עתה התבוננתי וראיתי שאין שום סתירה דנדאי אילו הייתה השאלה על פי יתד התקועה

שְׁיֵהָהּ בְּנֵן שְׁלִישִׁי וְרַק שְׁהֵיָה קִשָּׁה לְשׁוֹן אַחְרוֹן חֲרִי שְׁיֵשׁ עוֹד בְּנֵן אַחַר אַחְרָיו בְּזֶה וְדַאי הֵיטָה צוֹדְקַת הַתְּשׁוּבָה שְׁפֵן דְּרָף הַפְּתוּב לֹמַר אַחְרוֹן אַף בְּדָבָר שְׁאִינוּ הוּא הָאֲחֵרוֹן מִמֶּשׁ בְּדַכְתִּיב אֵת לֵאמֹר וְכו' אַחְרוֹנִים וְאֵת רַחֵל וְכו' אַחְרוֹנִים אֲבָל הָאֲגָמוֹן בְּקִשׁ לְעִקְוֹר אֵת הַכֹּל וְלִהְיֵה שְׁפֵן בְּקַבְּלֵתִינוּ הָאֲמִיתִית בְּאֲמָרוֹ שְׁבַפְתוּבִים לֹא נִזְכָּר אֲלָא בֵּית רֵאשׁוֹן וְשְׁנֵי וְלֹא שְׁלִישִׁי וּמִנִּיֵן לָנוּ שְׁיֵהָהּ בְּנֵן שְׁלִישִׁי כָּלֵל וְגַם ר' אֲלִיעֶזֶר אַף כִּי צְדִיק בְּאֲמוֹנָתוֹ יוֹדֵעַ וְעַד שְׁפֵן יֵהֵיָה וְלֹא נִסְתַּפֵּק חֲלִילָה בְּזֶה מִכָּל מְקוֹם שְׁאֵל מֵאֲלֵהוּ אִם יֵשׁ רְמֵז בְּפְתוּבִים לְקַבְּלֵתִינוּ הָאֲמִיתִית כִּי הַפְּתוּב גְּדוֹל יֵהֵיָה מְדַבֵּר עַל בְּנֵן הַשְּׁנֵי וְהֵיכָא רְמִיזָא בְּנֵן הַשְּׁלִישִׁי וְלִזְהָ אֵין דִּי הַשִּׁיב שְׁפֵן דְּרָף הַפְּתוּב לֹמַר אַחְרוֹן עַל מַה שְׁיֵשׁ עוֹד דְּבָר לְאַחְרָיו שְׁזֶה דְּבָר יְדוּעַ וְזִיל קְרִי בִּי רַב הוּא אֲבָל אֵין בְּזֶה שׁוּם הוֹכְחָה וְרְמֵז לְבִנְיָן הַשְּׁלִישִׁי וְהַשִּׁיבוּ אֲלֵהוּ זְכוּר לְטוֹב שְׁלֹא נְרַמֵּז בְּפְתוּב בְּנֵן הַשְּׁלִישִׁי שְׁאִינוּ מַעֲשֶׂה יְדִי אָדָם כִּי אִם מַעֲשֶׂה שְׁמַיִם וְיֵהֵיָה בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן: וְמַה שְׁצִיֵּין הֶרֶב הַמַּגִּיֵּה לִיבִין שְׁמוּעָה דְּרַף ק"ג הֵנָּה בְּדַפּוּס שְׁלִפְנֵי (וּבְאַרְשָׁא הַלְכוֹת עוֹלָם לו) הוּא בְּדָף ס' ע"א ד"ה לְפַעְמִים וְלֹא צִיֵּין מֶרֶן סְוֵגִית הַש"ס דְּנִזִּיר וְהֶרֶב זְכוּר דְּבָר מִרְאָה מְקוֹם הוּא כְּמוֹ שְׁאֲבִיא דְּבָרָיו לְהֵלֹךְ אִיה"ש.

וְעַל מַה שְׁהוֹקְשָׁה לְהֶרֶב תּוֹסַפֵּת יוֹם טוֹב מֵהֵיכָא דְּגִטִּין דְּרַף כ"ט דְּדִיִּיק בְּש"ס מְדַתְנֵי אַחְרוֹן מִכָּלֵל דְּאִיפָא אֲמַצְעֵי וְנִדְחַק לִיִּישֵׁב דְּשִׁאֲנֵי הֶתֶם פִּינֵן דְּאִיפָא לְמִישְׁמַע וְכו' כְּנֹז"ל רֵאִיתִי בְּחִידוּשֵׁי הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"ש לְנִזִּיר דְּרַף כ"א ע"א שְׁפַתְב וְז"ל שֵׁם וּמַאי אַחְרוֹן דְּקַתְנֵי מַצְעֵי וְאִיִּידֵי דְּתַנִּי רֵאשׁוֹן תְּנֵי אַחְרוֹן וְכֵן מְצִינוּ בְּקִרְאָה וְאֵת לֵאמֹר וְיִלְדֵיהּ אַחְרוֹנִים וְלֹא קִשָּׁה מְזֶה עַל הָא דְּדִיִּיק בְּגִיטִין שֵׁם מְלִשׁוֹן חֲרוֹן כְּדִהֲבֵאתִי לְעִיל הוּא מְשׁוּם דְּלֹא תֵּנֵן מִקְוֵדֵם רֵאשׁוֹן וְהֵכָא ל"ק לֹא מְשׁוּם אִיִּידֵי כו' וְהַתּוּי"ט בַּפ"ז דְּדְמַאי מְשֻׁנָּה ג' לֹא דַק בְּמַחֲכ"ת וְכֵן יְפוּל בְּזֶה מִש"כ אֲנִי בַּרפ"ב דְּב"ק עכ"ד וְדְבָרָיו נִכְוָחִים וּמִתְבָּאָר כֵּן מְלִשׁוֹן תְּשׁוּבַת הַרְשָׁב"א חֲלָק ד' ס' קל"ז שְׁהֲבֵאתִי לְמַעַלָּה (בְּד"ה וְרֵאִיתִי נִכּוֹן) כְּמוֹ שְׁפַתְבֵּיתִי שֵׁם וְאִם הֵיכָא רֹאֵה אֵת דְּב"ק הֵיכָא שְׁמַח לְקִרְאָתֶם (וְעִיֵּין לְקַמֵּן בְּד"ה וְהַגָּאוֹן נְצִי"ב): וּמֶרֶן מוֹהֲרַד"ף בְּסִפְרָ שׁוֹשְׁנִים לְדוֹד בְּמַס' דְּמַאי שֵׁם הֲבִיא מַה שְׁהַשִּׁיב הַרמ"ז עַל דְּבָרֵי הֶרֶב תּוֹסַפֵּת יוֹם טוֹב דְּאֵין תְּשׁוּבַתֶם שְׁלֵמָה שְׁעוֹד יֵשׁ לְהֶם פְּתוּחוֹן פֶּה לֹמַר דְּהֶתֶם אִיפָא אַחְרוֹנִים תְּרִי זִקְמֵי וְכו' אֲבָל הַתִּירוּץ הַנִּכּוֹן שְׁנִקְרָא אַחְרוֹן מִמֶּשׁ לְבִנְיָן יְדִי אָדָם כִּי הַשְּׁלִישִׁי יְכוֹנְנֵהוּ ה' וְכו' וְכֵן אֲמָרוּ בְּזוֹהַר פְּרָשַׁת פְּנִיחָס ע"כ הֶרֶב הַמְּחַבֵּר כָּתַב עַל דְּבָרָיו שְׁאֵם דְּבָרָיו אֲמַת וְיִצִּיב גַּם דְּבָרֵי הַתּוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב אֲמַת וְאֲמוּנָה שְׁפֵן מְפֹרֵשׁ גַּם כֵּן בְּזוֹהַר בְּסִבָּא דְּמִשְׁפָּטִים וְהֲבִיאוּ הֶרֶב הוּן עֲשִׂיר מִקְדָּמָה וְאֵילָף אַחְרוֹן קָרִינֵן לִיהּ וְכו' מְנַלֵּן מִבֵּית שְׁנֵי דַכְתִּיב גְּדוֹל יֵהֵיָה כְּבוֹד הַבֵּית הֵזֶה הָאֲחֵרוֹן מִן הָרֵאשׁוֹן דְּהָא מִקְדָּמָה וְאֵילָף אַחְרוֹן אִיקְרִי עִי"ש וְנִרְאָה שְׁאוֹתוֹ פ' שֵׁל הַסִּבָּא הוּא ג"כ רֵאֵה שְׁהֲרִי כְּתִיב וּשְׁנֵאָה הָאִישׁ הָאֲחֵרוֹן לֹא יוּכַל בְּעֵלָה הָרֵאשׁוֹן וְכו' שַׁת' (ש"מ) הָא אַחַר דְּלָאוּ רֵאשׁוֹן יִקְחָנָה וְאֲמַאי קָרִי לְשְׁנֵי אַחְרוֹן אֲלָא וְדַאי מִקְדָּמָה וְאֵילָף אַחְרוֹן אִיקְרִי וּמִיָּהוּ הָא נָמִי אִיפָא לְמִדְּחֵי כְּמוֹ הֵיכָא דְּמִשְׁפָּה דְּכְשֻׁנְשֵׁאת לְשְׁנֵי אֲפַתִּי לֹא יְדַעָה שְׁתַּתְּגַרֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְשׁוּם הֵכִי שְׁיֵיָה לְקִרְוֹתוֹ אַחְרוֹן עכ"ל וְמַה שְׁכָּתַב כְּמוֹ הֵיכָא דְּמִשְׁפָּה וְכו' כְּוֹנְנָתוֹ לְמַה שְׁהַשִּׁיב הַרמ"ז עַל רֵאִיתִי הַתּוֹסַפּוֹת יוֹם טוֹב מִקְרָא וְשְׁמַעוּ לְקוֹל הָאוֹת הָאֲחֵרוֹן וְכו' דְּאֵין רֵאֵה דְּהֶתֶם כְּשִׁאֲמַר לוֹ ה' הָאוֹת הָאֲחֵרוֹן עֲדִיִּין לֹא יְדַע מִשְׁה מִן הַשְּׁלִישִׁי שְׁאֲחַר כְּףֵי נִאֲמַר וְהֵיכָא מִיָּמֵי וְכו': וְהֶרֶב זְכוּר דְּבָר בְּחֲלָק ח"מ דְּרַף מ"ב אוֹת י"ט כְּתַב וְז"ל אַחְרוֹן שְׁיֵיָה לֹמַר אַף שְׁלֹא יֵשׁ מִקְוֵדֵם אֲלָא אֲחַד כ"כ תו"ט בַּפ"ז דְּדְמַאי וְעִיֵּין מִאֲמָר הַמְּלָךְ בְּאוֹת אֲל"ף וְמַה שְׁכָּתַב הֶרֶב תּוֹסַפֵּת יוֹם טוֹב דְּגַם

לְאַמְצְעֵי קָרִינָן לְפַעֲמִים אַחֲרוֹן וְהֵבִיא רְאִיּוֹת עִי"ש עֵינָן תְּשׁוּבַת הַרְשָׁבָ"א חֶלֶק רְבִיעֵי סִי קפ"ז שֶׁפֶתַח פְּדָבְרָיו מִמֶּשׁ וְלִכְאוּרָה נִרְאָה דְאִישׁתְּמִיט מִינְיָהּ הוּא מַלְכֵי סוּגְיָא עָרוּכָה בְּנִזְרֵי דָף כ"א ע"א שֶׁמְבֹנָאָר לְהִדְיָא פֶן וְעֵינָן יָבִין שְׁמוּעָה דָף ק"ג ע"ד ד"ה לְפַעֲמִים וּבְמַעֲנָה לְשׁוֹן אוֹת א' וְעֵינָן גָּטִין דָף כ"ט ע"ב דְתַנּוּ וְאִין שְׁלִיחַ הָאֲחֲרוֹן וּפְיִרְשׁ רִש"י וְלֹא תַנּוּ הַשְּׁנִי וְלֵהֲתוּי"ט בְּמַתְנִיתִין שֵׁם מַעֲרְכֵי לֵב ח"ב דָף רנ"ו ע"ג עכ"ל וּמָה שֶׁצִּינָן לֵהֲתוּי"ט בְּגִיטִין פְּבָר הַבְּאֲתֵי דְבְרָיו שֶׁבְּמִסְכַּת דְּמֵאֵי שֶׁבְּאָר שְׁאִין סְתִירָה לְדְבְרָיו מְסוּגְיָא דְגִיטִין הַנְּ"ל: וְגֵאוֹן עוֹזְנֵו הָרַב אָבוֹת הָרֵאשׁ יצ"ו בְּדָף פ"ז ע"ב בְּהִדֵי דְקָא מִינְיָתִי בְּרִינְתָא הַשְּׁנוּיָה בְּבִרְכוֹת דָף ס"א ע"א רַב אוֹמַר בְּגִדּוּלָה מִתְחִילִין וְכו' בְּקִלְלָה מִתְחִילִין מִן הַקְּטָן בְּתַחֲלָה נִתְקַלְלַל הַנְּחָשׁ וְלִבְסוּף נִתְקַלְלָה חֲנוּה וְלִבְסוּף נִתְקַלְלַל אָדָם פְּתַב שְׁמֹזָה רְאִיָה לְדְבְרֵי הַזֶּהר פְּרִשְׁתַּת מִשְׁפָּטִים דָף ק"ג וְהַרְשָׁבָ"א ח"ד סִי קפ"ז וְתוּי"ט פ"ז דְּדְמֵאֵי מִשְׁנָה ג' שְׁהָרֵי סוּף וְאַחֲרוֹן מִשְׁמַעוֹת אֶחָד לָהֶם עכ"ד יצ"ו וְהָאֲמַת דְּלִפֵי גִּנְסַחַת הַש"ס שֶׁבְּבִרְכוֹת הַנְּ"ל יָפָה אָמַר רַב דְּסוּף וְאַחֲרוֹן מִשְׁמַעוֹת אֶחָד לָהֶם וְכֵן בְּרֵאשׁוֹנָה וּבְתַחֲלָה אָמְנָם לֹא זָכַר הָרַב דְּבְרִינְתָא זֹו אֵיתָא בְּפִרְקֵי שְׁנֵי דְתַעֲנִית דָף ט"ו ע"ב וְשֵׁם הַגִּירְסָא בְּתַחֲלָה נִתְקַלְלַל הַנְּחָשׁ וְאַחַר כֶּף חֲנוּה וְאַחַר כֶּף אָדָם כִּיעִי"ש.

וּבְסִפּוּר דְקִדּוּקֵי סוּפְרִים לִידִידֵי הַגְּאוֹן מוֹהַר"ר רַפְּאֵל נֶתָן נִטְע רַאבִּינוּיטִץ אַבְד"ק מִינְכְּעֵן יצ"ו בְּבִרְכוֹת שֵׁם פְּתַח בְּהַגָּה דַבב"ן [בֵּית נֶתָן] בְּתַחֲלָה נִתְקַלְלַל נְחָשׁ וְאַחֲרָיו חֲנוּה וְאַחֲרָיו (וְאַחֲרֵיהּ) אָדָם וְשֵׁפֶן הַגִּירְסָא בְּכַתְּוַבַּת יָד וְהֵבִיא הַגִּירְסָא שֶׁבְּש"ס תַּעֲנִית הַנְּ"ל וְכַתְּבֵי שֶׁפֶן הִיא גִּירְסַת הַסְּפָרָא וְהִילְקוּט וְאִם פֶן אִין רְאִיָה זֹו בְּרוּרָה: וְהַגְּאוֹן נְצִי"ב בְּהַקְדָּמָתוֹ לַס' הַעֲמֵק דְבָר (עַל הַתּוֹרָה) בְּאוֹת יו"ד פְּתַח יֵשׁ לְדַעַת הַכְּלָלִים הַמְתַּבְּאָרִים אַחַר הַתְּקִירָה אִין לְסַתּוֹר אִם נִמְצָא בְּמִקּוֹם אַחַר יוֹצֵא מִן הַכְּלָל דְּוִדָּאֵי יֵשׁ בְּזָה דְרִשׁ וְכו' וְהַנְּיָ לְהֵרָאוֹת עוֹד דְּנִגְמָא לְדְבָר דְּמִשְׁמַעוֹת אַחֲרוֹן פִּירְשׁוּ בְּגִיטִין דָף כ"ט ע"ב דְּמַדְתַּנּוּ וְאִין שְׁלִיחַ אַחֲרוֹן וְכו' דְשְׁלִיחַ עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ הֵינּוּ מִשׁוּם דְלֹא תַנּוּ וְאִין שְׁלִיחַ הַשְּׁנִי הָרִי מְבֹנָאָר דְעַל שְׁנֵי דְבָרִים לֹא שְׁיָיָד לְשׁוֹן אַחֲרוֹן עַל הַשְּׁנֵי וּכְבָר הַקְּשָׁה בְּזָה בְּתוּי"ט פ"ז דְּדְמֵאֵי מִשְׁנָה ג' מִכְּמָה מִקְרָאוֹת דְכְּתִיב אַחֲרוֹן עַל הַשְּׁנֵי וְאִישׁתְּמִיטְתִּיהָ גְמָרָא בְּנִזְרֵי דָף כ"א ע"א דְקָאָמַר מֵאֵי אַחֲרוֹן דְקִתְנֵי אֲמַצְעֵי וְאִינְדִי דְתַנָּא רֵאשׁוֹן תַּנָּא אַחֲרוֹן לְמַדְנֵו דְהִיכָא דְלֹא כְּתִיב רֵאשׁוֹן לֹא שְׁיָיָד לְכַתְּוֹב עַל הַשְּׁנֵי אַחֲרוֹן אִם לֹא שְׁיָיָשׁ אֲמַצְעֵי אֲבָל הִיכָא דְכְּתִיב הָרֵאשׁוֹן כְּתִיב עַל הַשְּׁנֵי אַחֲרוֹן וְכו' (שְׁקִיל וְטָרִי בְּמֵאֵי דְכְּתִיב וְאַלְהָה דְבְרֵי דוּד הָאֲחֲרוֹנִים וּבְסוּגְיָא דְמוֹעֵד קָטָן דָף ט"ז ע"ב בְּהֵאֵי פִיְסוּקָא עִי"ש) אֵלוֹ תַנְרַף דַב"ק וְדְבְרָיו הֵם פְּדָבְרֵי הַגְּאוֹן הַרְשָׁ"ש בְּחִידוּשָׁיו לְנִזְרֵי שֶׁהַבְּאֲתֵי לְמַעְלָה (בַּד"ה וְעַל מָה שֶׁהוֹקְשָׁה) וּכְבָר פְּתַבְתִּי שֵׁם שֶׁפֶן מוֹכִיחִים דְבְרֵי תְשׁוּבַת הַרְשָׁבָ"א שְׁיָיָשׁ חִילּוּק בֵּין כְּשֶׁנְּאָמַר בְּאוֹתוֹ עֵנָן רֵאשׁוֹן לְכְשֶׁלֹא נִזְכַּר רֵאשׁוֹן פִי אִם אַחֲרוֹן בְּלַבַּד: שׁוּב גַּדְפִס (בְּשִׁשׁוֹן) חֶלֶק רְבִיעֵי מִהַפְּסָגָה וְרֵאִיתִי בְּסוּף צד 35 שֶׁהָרַב מוֹהַר"ר זְלָמָן אוּסְטְרוֹןֶסְקִי מַעִיר סְמִילָא יצ"ו שֶׁהַשִּׁיג עַל הַפְּתוּב בְּהַפְּסָגָה חֶלֶק ג' הַנְּ"ל וְז"ל בְּשׁוּמֵי מִבְּט עֵינֵי עַל הַמְרַגְנִיתָא הַזֹּאת נְצַבְתִּי מִשְׁתַּאֲהָ שֶׁהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַשְּׁאֵלָה מְדוּעַ כְּתִיב (חֲגִי ב') גְדוֹל יְהִיָה כְבוֹד הַבֵּית הָאֲחֲרוֹן עַל הַשְּׁנֵי אַחֲרֵי שְׁיָיָהּ בֵּית שְׁלִישִׁי ב"ב וְהַתְּשׁוּבָה שֶׁפֶן נִמְצָא בְּשִׁפְתַת קִדְשׁוֹ אַחֲרוֹן בְּמִקּוֹם הַשְּׁנֵי גַם כְּשֶׁיְהִיָה שְׁלִישִׁי בְּשִׁמּוֹת ד' כְּבָר כְּתוּבוֹת בְּסִפּוּר יָמִין צְדָקִי לַה"ה רִיב"ל אֲשֶׁר הַשִּׁיב לֵאשׁוֹר בְּעָר וְעוֹד בְּיַתֵּר בְּיֵאוּר יְעֵינָן שֵׁם הַקּוּרָא וְיִרְוָה צְמֵאוֹנוֹ עכ"ד יצ"ו וְסִפּוּר יָמִין צְדָקִי שֶׁהַזְּפִיר שֶׁדְבָר בְּזָה לֹא רֵאִיתִי וְלֹא שְׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ בְּלִתֵי הַיּוֹם וְאוּלַי הוּבָאוּ שֵׁם דְבְרֵי הַרְשָׁבָ"א וְתוֹסַפַּת יוֹם

טוב או גם דברי איזה רבנים שפתי וְלֹא מְצִינָא לְמִימַר נִיְתִי סֵפֶר וְנִיְחֲזִי פִי אֵינּוּ מְצוּי אֲצִלִּי: אָמְנָם רְאִיתִי שָׁם (בְּהַפְסָגָה הַגְּ"ל) בְּצַד 36 בְּמֵאמַר אֲשֶׁרִיָּה שְׁזִכִּיתָ וְכוּ' לְהַרְבּ מוהר"ר מְשֻׁלָּם זֹסִיָּא פְּהֵנָּא מְעִיר קְאֻמְנִיץ יצ"ו הֵן כָּל יָקָר רְאָתָה עֵינּוּ דְבְּרֵי הַרְבּ תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דְּמַסְכַּת דְּמֵאֵי הַגְּ"ל וְדְבְּרֵי הַזֹּהֵר הַקְּדוֹשׁ שְׁבַפְרֶשֶׁת מְשַׁפְּטִים שְׁהַזְפְּרִיתִי בְּנֶדְפָס אֲדָה גַם הוּא יצ"ו לֹא רָאָה תְּשׁוּבַת הַרְשָׁבָ"א שְׁבַחֲלֵק ד' הַגְּ"ל וְשָׂאָר דְּבְּרֵי הַרְבָּנִים הַגְּ"ל שְׁבָלֵי סֶפֶק אֵין מְצוּיִם אֲצִלּוֹ וּמְנִיְהוּ דְּרַבְּנָן קְדִישֵׁי יצ"ו וּמְמַנֵּי הַדָּל תְּסַתְּיִים שְׁמַעְתָּתָא וְעִ"ש מַה שְׁכַתְּבַּ בְּשֵׁם ס' צְמַח צְדָק לְהַרְבּ הַצְּדִיק מְוִנִישְׁנִיצוּ בְּאוֹסְטְרִיָּה וְגַם ס' זֶה לֹא רְאִיתִיו וְעוֹד הֵבִיא בְּשֵׁם סֵפֶר אוֹצַר הַשְּׂרָשִׁים וְנ"ל וְיֵשׁ אַחֲרוֹן שְׂיֵשׁ אַחֲרוֹן אַחֲרֵי רֹצֵה לֹמֵר שְׁעֻנִּינּוּ זְמַן רְחוֹק בְּעֵתִיד כְּמוֹ לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן וְאָמַר לְדוֹר אַחֲרוֹן וּמְסִיִּים בְּהִדְיָא בְּנִיכָם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם הָרִי לָהּ פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מְקַרָּא פִי אַחֲרוֹן אֵינּוּ אַחֲרוֹן מְמֵשׁ וְכוּ' עִ"ש וְעִיֵּן שָׁם בְּצַד 65 בְּמֵאמַר נְתִיב חֻקִּים אוֹת א' שְׁהַזְפִּיר שְׁשָׂאֲלָה זֹ (עַל בְּנֵי הַשְּׁלִישִׁי) נְשָׂאֲלָה בְּזֵהָר פְּרֶשֶׁת פְּנִחָס הַפְּנוֹפֶר לְמַעְלָה וְכַתֵּב שְׁשׁוּב יֵישֵׁב ר"א שְׂאֲלָה זֹ שְׁהַבִּית שְׁנֵי אַחֲרוֹן לְמַעְשָׂה בְּשֶׁר וְדָם וְכוּ' וְיֵשׁוּב זֶה מְפִי אֲלֵיָּהוּ זִלְט"ו נְאָמַר שָׁם כִּיעִ"ש וּבְסֵפֶר שׁו"ת הַד"ר ח"ב לִידִידֵי הַגַּאבְד"ק גִּינְנוּב יצ"ו רְאִיתִי בְּסִימָן כ"ט אוֹת עַט"ר בְּדָף מ"ג ע"ד (בד"ה וְהִנֵּה) פִי הַשְּׁבַח הַשְּׁבִיחַ דְּבְּרֵי הַגַּה"ץ מְדִזְקוּב וְנ"ל (עַל שְׂאֲלַת הַמִּין בְּפָסוּק גְּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הָאֲחֲרוֹן וְכוּ') דְּמְצִינּוּ לָאָה וְיִלְדִיָּה אַחֲרוֹנִים וְרַחֵל וְיוֹסֵף אַחֲרוֹנִים הָרִי דְּגַם הַמְּמוֹצֵעַ נִקְרָא אַחֲרוֹן נֶגֶד הָרֵאשׁוֹן וְכוּ' עִ"ש וְהֵאָמַת שְׁהַדְּבָרִים נְכוּנִים נְחַמְדִּים מְזַהֵב וּפְנִינִים אָמְנָם חִידוּשׁ הוּא שְׁנַעֲלָמָה מְעִינֵיהֶם תְּשׁוּבַת הַרְשָׁבָ"א שְׁהַבֵּאתִי בְּרֵאשׁ אוֹת זֹ וְדְבְּרֵי רַבֵּינוּ הַתּוֹסְפֵת יוֹם טוֹב וְשָׂאָר רַבָּנִים הַמּוּבָאִים לְמַעְלָה: ס"ז) אֵהֵל זְרוּק בְּנֶדְפָס אוֹת רַכ"ח הַבֵּאתִי מַה שְׁכַתְּבַּ הַרְבּ שְׁבוֹת יַעֲקֹב דְּמִדְּאוֹרֵיָּתָא שְׁמִיָּה אֵהֵל וְרַק מְדַרְבְּנָן הוּא דְּלֹא שְׁמִיָּה אֵהֵל וְעַמְדַתִּי ע"ד הַרְבּ מְכַתֵּם לְדוֹד עִ"ש וִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר שְׁלוֹם מְרַדְכִי הַפֶּהָן אַבְד"ק בְּרַעְזִיאַן יצ"ו כְּתֵב לִי בְּזֵה וְנ"ל בְּאוֹת רַכ"ח הָעִיר בַּמ"ש בְּמְכַתֵּם לְדוֹד לְהַקֵּל בְּעֵנֵן הָאֲנֻמְבְּרָלָא בְּשַׁבַּת מְשׁוּם דְּאֵהֵל זְרוּק ל"ש אֵהֵל דַּלְפַּמ"ש הַרְב"י דְּזֵהוּ רַק מְדַרְבְּנָן אֵין לְהַקֵּל וּבִבְאָמַת יֵשׁ לְפַקְפֵק בְּלֹא הַלְפַּמ"ש הַרִיטְב"א בְּעִירוּבִין ל"א דְּזִנְקָא פְּלִים הַמְּקַבְּלִין דְּתַלְיָא בְּטַלְטוּל אוּ עֲשׂוּי לְנַחַת לְכֹן בְּזְרוּק לֹא שְׁמִי אֵהֵל אֲבָל פְּשׁוּטִי כ"ע גַם בְּזְרוּק הָיִי אֵהֵל לְחֻץ בְּפָנֵי הַטְּוֹמָאָה עִ"ש וְאוּלַי זֵהוּ פְּנוּנַת רַשְׁבָ"א שְׁבַתוֹס' שָׁם שְׁכ' דְּדַלְתוֹת ע"ג שְׁוֹנֵרִים לַכ"ע הָיִי אֵהֵל עִ"ש וְע"כ ה"ג בַּנ"ד אֲדָה בַּהַח"ס שְׁרַמְז ר"מ הָעִיר דְּלַגְבֵי שְׁבַת אֵהֵל הַמְּטַלְטֵל ל"ש אֵהֵל דְּלֹא הָיִי דוּמְיָא דְּמִשְׁפָּן א"כ גַם מַה"ת הָיִי כֹן וְיֵשׁ לִי סְמוּכִין לְסִבְרַתוֹ מֵתוֹס' שְׁבַת צ"ד וְעִירוּבִין צ"ז ע"ב גְּבִי חֵי נוֹשָׂא א"ע וְגַם בְּמִפְרָק וְדִישָׁה מְצִינּוּ כֹן בְּתוֹס' שְׁבַת ע"ג ע"ב ד"ה מְפָרַק אֲבָל לְעֻמַּת זֶה מְצִינּוּ בְּתוֹס' שְׁבַת ק"ב ע"ב ד"ה כ"ש וְכוּ' דְּהִיכִי דְּהָיִי מִיְלֵי דְּסִבְרָא לֹא בְּעֵינֵן שְׁיָהֵל דוּמְיָא דְּמִשְׁפָּן וְע' שְׁבַת צ"ה גְּבִי עֲצִיץ נְקוּב דָּאָף דַּל"ה בְּמִשְׁפָּן אֲפִי"ה חֲזִיב פִּינוֹן דְּהָיִי כְּמַחְנֹבֵר וְע' תוֹס' ב"ק ב' ע"א וּמַהֲרַמ"ל דְּלַחַד גִּינְרָסָא בְּמִלְאָכָה חֲשׁוּבָה גַם דְּלֹא הָיִי דוּמְיָא דְּמִשְׁפָּן הָיִי אָב וְלֵאִידָף גִּי הָיִי תוֹלְדָה וְעַתּוֹ"ס שְׁבַת ע"ה ע"א ד"ה שְׁפָן וְכוּ' יְעוּ"ש בְּסוּה"ד דָּאָע"ג דַּל"ה בְּמִשְׁפָּן ב' תְּפִירוֹת אֲפִי"ה סִבְרָא הוּא דְּבִכְוָה חֲשׁוּב לְהִיּוֹת תּוֹפֵר וְה"ג י"ל בַּנ"ד עַכ"ד יצ"ו: ס"ח) אֵין אָדָם דוּמְיָא לְחַבְרֵי בְּנֶדְפָס מְעַרְכָּה זֹ אוֹת ר"ס רְשָׁמֵתִי אִם הוּא כָּל מוֹחֲלֵט אוּ עַל הָרֹב עִ"ש וְעַל זֶה כְּתֵב לִי הַגָּאוֹן דְּבְּרַעְזִיאַן מוהר"ר שְׁלוֹם מְרַדְכִי וְנ"ל בְּאוֹת ר"ס הֵבִיא מַהֲנו"ב דְּגַם בְּאֲחַד מִנֵּי אֲלָף אֵין אָדָם דוּמְיָא לְחַבְרֵי

ואני תמהתי מאד על המחברים שהאריכו שם במעשה הנפלאה שאירע בפרעמישלא ולא הביאו מירושלמי פט"ו דירבמות ה"ד בסופה ולית פמן בר נש דמי' לר"א וכו' ועי"ש פמה עובדות ובפ"מ שם עכ"ד יצ"ו ונדע שפנדפס נשמט בענין זה ונעתק לקמן באות ק"כ: ס"ט) אין זה אמת בפנדפס מערכה זו אות אש"ל הבאתי דלומר בין אין קפידא כמ"ש בס' פל החיים וציניתי לעיין בבית חדש א"ח סי' ק"ב ס"ד (פונתי ששם כתב לשון זה על מה שהבינו מרן הב"י ורבו) ושהרב פרי חדש ביו"ד סי' ק' סק"ג כתב פן על דברי התוס' דמה מוכח נדאי דאינו לשון זלזול ח"ו דחלילה לקדושים אשר בארץ שיצא מפ"ק לשון מגונה ע"ד גדולים מהם ונשמט משם שגם הרב ש"ף בס' הארוך ביו"ד סי' פ"ג הובא ביד דוד שם בהגב"י אות ד כתב על הרב ב"ח דמה שחולק על מרן הב"י אינו אמת עי"ש והרב מוהריט"ץ בס"י רל"ז כתב על דברי מרן בב"י ח"מ סי' ז' (בדין דיין אוהב ושונא) וזה שקר וכו'.

והרב מהר"ם גאליקו שם בס"י רל"ח התמרמר על זה וכתב שארי ליה מאריה וכו' שחושב לשון זה העדר כבוד נגד מרנא ורפנא עי"ש ונראה דאין זה אמת אינו בגדר זה ומפל מקום נכון נדאי ליהר גם בזה: ע') אגדות חז"ל צריכים אנו להאמין בכל האמור באגדות חז"ל הנה בפנדפס במערכה זו אות ק"ן הבאתי מ"ש בס' מלחמת חובה ומה שהשיב על דבריו הרב יפה ללב נר"ו והבאתי מ"ש הרב שה"ג במסכת ע"ז ומה שהשיגוהו הבאים אחריו עי"ש והנה על ענין זה כתב לי ידידי הגאון אבד"ק קארטינגא כקש"ת מוהר"ר אריה ליב ליפקין יצ"ו ונ"ל ואודיע דבר קטן פי בפתיחי ספרו הפללים וראיתי באות א' סי' ק"ן הביא דברי הש"ג ע"ז והגני מוסיף פי בהגהות אא"ז זללה"ה על האלפס על הש"ג שם שנקראו הגהות פן ארי' (שבדפוס ראם בווילנא) מבואר שם ג"כ דברי הירושלמי יפה יעו"ש ואשר מובא בשם הרמב"ן שם לע"ד מוכח מפמה הוכחות ומלשונו שהוא אמר זאת או כתב רק להשיב לאפיקורס ונהם שעמדו פנגדו בווילנא ח"ז לפני שרים בדברי הכל ושיטותיהם וכהוא עורבא דמזיתי נורא לקיניה הביאו קושיות וכמובא הרבה פאלה בספר (אינינו אתי כעת לעיין אם הביא המאמר שהוא) ולבלי להשיב דבריהם שלא יבינו ולא יקבלו ולא ישמעו השיב שאינו מאמין ואמר לפנייהם שיש לנו ג' ספרים כו' והמענין הישר יבין שפן הוא ודחה אותם בקש ע"ד שפצאנו הרבה לחז"ל את תשובותם להמינים יעו' חולין כ"ז ע"ב ובדף ל"ח ל"ט הרבה דוגמתם.

אבל חלילה להעלות על הדעת שיאמר הרמב"ן פן גם למעשה. ועוד יש בזה לומר שרק על אגדה שהיא אמר פן לפי שהיא מתחילה לא נאמרה לעיקר ויש בזה ג' טעמים מה שהיא דחוייה.

א.

המאמר הוא במדרש איכה א' על פסוק פי רחוק ממני מנחם והיא רק סיפור מה שאמר ערבי א' יע"ש היטב. ולא ציוו אותנו חז"ל להאמין בהחלט.

רק באשר נחלקו שם בשמו של משיח אמר שמן עובדא ההיא סיוע לחד מ"ד ששמו מנחם. אבל אינו מן החיוב לקבל דברי הערבי וכמ"ש שם גופי' מה לנו ללמוד מדברי הערבי עי"ש רק לפי שפכמה דברים שם פיון להאמת שם שמו ושם עירו לכן הוא קצת

סיוע אָבל אינו ראי' בְּרוּרָה ע' סוּטָה י"ב ב' הַמְצַפְצָפִים וכו' (ומש"ש אח"כ קרא וַיֵּצֵא חוֹטֵר נֹזֶפֶר לְמִטָּה בע"ה).

ב.

עוֹבְדָא הֵיִיא שְׁם בְּמִדְרַשׁ שְׁם רַבּוֹ הַחוֹלְקִים עָלֶיהָ וּבְטִיְלָהּ הִיא בְּרוּב. שְׁהָרִי כָּל מ"ד שְׁם שְׁאִין שְׁמוֹ מְנַחֵם כְּנֹלָם חוֹלְקִים עַל עוֹבְדָא שְׁשֵׁמוֹ מְנַחֵם וְהֵם ר' אַבָּא. רִיב"ל.

דְּבִי ר' שִׁילָא. דְּבִי ר' חֲנִינָא דְּבִי ר' יַנָּאי.

רַב בְּיַבָּא. ר' יְהוּדָא בַר סִימּוֹן, ר' תַּנְחוּמָא.

כְּנֹלָם שְׁם חוֹלְקִים עַל עוֹבְדָא שֶׁל הָעַרְבִי. א"כ פְּשִׁיטָא שְׁהִיא בְּטִלָּה כְּנִגְדָם.

וְעוֹד בָּהּ שְׁלִישִׁיָּהּ שְׁפַתְלִמוּדָא דִּידֵן בְּסִנְהֶדְרִין דְּרַף צ"ח ע"ב פּוֹלְהוּ תַנְאִי וְאַמּוֹרָאִי חוֹלְקִים עַל עוֹבְדָא הַנְּ"ל וְאִין לָהּ מְקוּם רַק לִי"א שְׁם יַעוֹ"ש. וְא"כ לְכֹן יָפָה פֶּתַב שְׁאִין מְאַמִּין בְּעוֹבְדָא זֹו שְׁמִשִּׁיחַ נוֹלַד בַּת"ב לְפִי שְׁבַנּוּיָהּ עַל עוֹבְדָא הַנְּ"ל שְׁהִיא רַק שֶׁל הָעַרְבִי וְדַחוּי' שְׁם בְּמִדְרַשׁ וּבְתַלְמוּדָא דִּידֵן וְאֵע"ג שְׁאָמַר שְׁם חַד מ"ד רַאִי' מְקַרָא וַיֵּצֵא חוֹטֵר הוּא יַחִיד נִגְדַּ כָּל אֱלֹהִים.

וְגַם לְפִי שְׁפַתְלִמוּדָא דִּידֵן שְׁם נִדְחָהכְּנ"ג שְׁמִפְנֵי רֵשׁ הַפְּכוּ שְׁהָרִי דְּנִיַּאל וְרַבִּי ור"ג כְּנֹלָם לֹא נוֹלְדוּ בְּזִמְנֵן הַחוֹרְבָן שְׁהָרִי בְּיוֹם שְׁמַת ר"ע נוֹלַד רַבִּי כַּמ"ש בְּקִדּוּשֵׁין ע"ב ב' ור"ע הִי אַחַר הַחוֹרְבָן זִמְנֵן הַרְבֵּה שְׁהִי בְּזִמְנֵן בֶּן פּוֹנוּבָא שְׁהִי נ"ב שְׁנָה אַחַר הַחוֹרְבָן וְכִידּוּעַ וְע"ע פִּירֵשׁ"י מְגִלָּה ב' ע"א ד"ה בְּזִמְנֵן הַזֶּה.

וְלְכֹן ע"פ כ"ז דְּחָה הָעוֹבְדָא הַנְּ"ל. וּמ"ש שְׁם אַח"כ מִי שְׁאִינוּ מְאַמִּין אִינוּ מְזִיק פִּי' אִינוּ מְזִיק לְכָלְלוֹת הָאֱמוּנָה אָבֵל בְּאַמַּת חוּטָא הוּא (וַיַּעַן' ב"ב ע"ה א' אֶלְמְלִי לֹא רִאִיתָ לֹא הָאֱמֻנָה מְלַגֵּל עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים אַתָּה יַעוֹ"ש) וַיַּעֲוִין בְּרַמְב"ם ה' מְלָכִים פִּי"א וּפִי"ב.

כ"ז כְּתַבְתִּי לְהַמְלִיץ לְמִי שְׁחֹשֵׁב שֶׁהֵם דְּבָרֵי הַרְמַב"ן אָבֵל בְּאַמַּת יָפָה פֶּתַב כַּת"ר בְּשֵׁם יָפָה לְלֵב שְׁאִינוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ן אֶלָּא מְאִיזוּ תַלְמִיד טוֹעָה וְכו' וּבְעֵינֵיךָ הַדְּבָרִים יֵשׁ לִי לִיַּיִשׁ בְּפִשְׁטוּת הַכָּל שְׁכֹלָם כָּל הָאֲמָרִים מִתְקַיְיָמִים וְאֵלוּ וְאֵלוּ דַא"ח רַק שְׁאִין רְצוּנֵי לְהַאַרְיָה וְלֹא נ"מ כ"כ.

רַק לְפִי שְׁאֲנִכֵי עָנִי בְּדַעַת לְמוֹרַת רוּחִי הָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וּבְכַרְט בּוּזָה"ז אֲשֶׁר בַּעוּה"ר נִמְצְאוּ קִטְנֵי הָאֱמוּנָה אֲשֶׁר מְזַה יִמְצְאוּ פֶתַח וְאִם נִיתֵן לָהֶם אֲצַבַּע יִמְשְׁכוּ עִמּוֹ אֵת כָּל הַיָּד לְכֹן כְּתַבְתִּי מִדֵּי דְּבָרֵי בּוּ ג"כ לְהַמְלִיץ בְּזֶה.

וְרַאוי לְהִיּוֹת דְּבָרֵי מוֹעֲטִים לְפָנֵי הַדָּרַת כְּבוֹדוֹ לְכֹן קִצְרִיתִי וַיִּדְעַתִּי שִׁישׁ בְּדְבָרֵי הַנְּ"ל מַה לְפַקְפֵק וְמַה לְתַרְץ וְמַה שְׁפַתְבְּתִי שִׁישׁ לְתַרְץ שִׁיְהִיו כְּנֹלָם אַחַת בְּלֹא סְתִירָה אֲנִפִּיר רַק בְּקִיצוֹר נִמְרָץ.

שְׁמָה שְׁמוֹנְפֶר בְּעוֹבְדָא הַנְּ"ל שְׁרוּחַ נְשָׂאוֹ לְהַיָּלֵד פְּשוּט מְאֹד לַעַנ"ד שְׁפִי שְׁנִשְׂאוֹ לְמְקוּם א' בַּעוּה"ז אֲצַל חֻכְמַת בַּתוֹרָה וְצַדִּיק לְהַתְגַּדֵּל שְׁם שְׁיִלְמְדוּהוּ תוֹרָה וַיִּתְנַכּוּהוּ מְנַעוּרָיו לְהִיּוֹת צַדִּיק נְשָׂגַב וְגָדוֹל מְאֹד בַּתוֹרָה שִׁיְהִיָּהּ רַאוי וּמְנֻכָּשֶׁר מַה שְׁבְּמְקוּם אִמּוֹ לֹא הִי'

מִן־כָּשֶׁר לְזֶה וְגַם לְפִי שֶׁהִפִּירוּ וַיִּדְעוּ הָאִישׁ לְבַל יִתְפָּרֶסֶם לְהַעֲוֹלָם בְּלִקְחַ מִיַּד מִשֶׁם לִמ"א יַעו"ש בְּמִדְרָשׁ וּבְאַחֲרִית יָמָיו פְּשָׁלָא זָכוּ הַדּוֹר נִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם (יַעֲוִי' מִס' ד"א זוּטָא פ"א) וּלְפִי שֶׁאָמְרוּ בְּגִמְרָא דְסַנְהֶדְרִין ל"ח ע"א שֶׁיֵּשׁ אֲפֹן א' שִׁיְהִי צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ עֲנִי וְרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְגַם אָמְרוּ שֶׁם הַיּוֹם אִם בְּקוֹלֵי תִשְׁמְעוּ וּבְאֲפֹן הַנָּ"ל רְאוּי לְהִיּוֹת רַק א' מִצְדִּיקֵי הַדּוֹר (הֵינּוּ אִם יִזְכּוּ רַק מְעַט) וְצָרִיף לְהִיּוֹת בְּכָל דּוֹר הָא' הָרְאוּי אִם יִזְכּוּ הוּא יְהִי הַשְּׁלִיחַ ע"י אֵלֵי וְאִם לֹא יִזְכּוּ יְהִי פְּשָׁר הַצְּדִיקִים בְּלֹא הַפְּרֵשׁ וּבְמַת ר"ל אֶחָד צ"ל אַחַר בְּדוֹר בְּמִקְוָמוֹ שִׁיְהִי רְאוּי ע"ד דְּאָמְרוּ בְּקִידוּשֵׁין ע"ב וְנִרְחַ הַשְּׁמֵשׁ וּבָא הַשְּׁמֵשׁ כּו' יַעו"ש וּבְדִרְף הַזֶּה הִי מְשׁוּעָר אֶצְלָם בְּכָל דּוֹר מִי הוּא וְלִכֵּן אַחַר הַחֲנוּכָּה בֵּית שְׁנֵי הִי מְנַחֵם עֲוֹנָדָא הַנָּ"ל וְאַחַר אַחֲרִית יָמָיו הִי רַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ וְלִכֵּן בְּדוֹרוֹ אָמְרוּ וַיִּדְעוּ שֶׁהוּא הַמּוֹכֵן וְאַחֲרֵי מוֹת רַבִּי הִי מִי שֶׁדִּיבֵר עִם רִיב"ל בְּסַנְהֶדְרִין וְאַחֲרָיו בִּימֵי רַב נַחֲמָן הִי ר"נ וְכֵן הוּא בְּכָל דּוֹר וְדוֹר צ"ל אֶחָד מִן־כָּשֶׁר שְׁמָא יִזְכּוּ (וְעַפְי"ז פְּתָבוּ ג"כ תְּלִמִּידֵי הָאָר"י ז"ל שֶׁבִּימֵי הִי הָאָר"י ז"ל) וְכ"ז הוּא פְּשׁוּט וּבִזְהָ כָּל דְּבָרֵי חו"ל קִינִימִים וּלְפִי שֶׁיֵּשׁ עוֹד אֲפֹן בְּזָכוֹת גְּדוֹל דְּעַם עֲנִי שְׁמָא כְּבָר אֵינֶשׁ אֶתָּא וְכַמ"ש בְּסַנְהֶדְרִין צ"ח ע"א שֶׁם לְכֹן אָמְרוּ עַל אֲפֹן זֶה בְּסַנְהֶדְרִין שֶׁם ל"ז ע"ב אִם מִן מִיתָה הוּא דְנִיָּאל אִישׁ חַמּוּדוֹת יַעו"ש וְהַמְחַלְקֵת בְּעִנְיַן שְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ הוּא פְּשׁוּט דְּאֵלוֹ וְאֵלוֹ דַּא"ח שֶׁהָרִי גַם בִּיתְרוֹ מְצָאֵנוּ שֶׁהִי לוֹ שְׁבַעָה שְׁמוֹת יַעֲוִינַן פִּירֵשׁ"י רִישׁ יְתָרוֹ.

וְכַמ"ש בְּמִלְאָכִים שֶׁנִּקְרְאוּ עַל שֵׁם פְּעוֹלָתָם וְהַכֵּל לְפִי הָאֲפֹן שֶׁתִּהְיֶה זָכוֹת הַדּוֹר וּבְאִיזָה סִבָּה תִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה בְּד"מ אִם לֹא יִזְכּוּ כ"כ רַק תִּהְיֶה מִתְּנַת חֲנָם בְּחַמְלַת ה' עֲלֵיהֶם אִזְ נִקְרָא חֲנִינְיָא. וְאִם יִהְיֶה בְּזָכוֹת הַמְתַּאֲבָלִים עַל יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוֹבְטָחוּ שִׁיזְכּוּ לְרֵאוּת בְּנִחְמָתָה כַּמ"ש חו"ל כָּל הַמְתַּאֲבָל עַל יְרוּשָׁלַיִם כּו' בְּזֶה יִהְיֶה נִקְרָא מְנַחֵם (וּבְסִבְלוֹ עֲוֹנוֹת הַדּוֹר נִקְרָא חֲנִינְיָא דְּבִי רַבִּי כַּמ"ש בְּסַנְהֶדְרִין שֶׁם ל"ח ב') וְכַשֶּׁתִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה לְמַעַן שְׁמוֹ יִת' וְכַמ"ש בִּיחְזָקָא ל"ו וְאַחְמֹל עַל שֵׁם קְדוּשֵׁי וְכו' וְכַמ"ש לְמַעַנִי לְמַעַנִי אֶעֱשֶׂה יְשַׁעֲנִי מ"ח.

אִז נִקְרָא עַל שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה עִם יִשְׂרָאֵל וְזֶהוּ ה' צְדִיקֵינוּ כַּמ"ש בְּמִדְרָשׁ רַבָּה שֶׁם וּבְבֵא בְּתָרָא ע"ה ב' וַיַּעֲוִי סַנְהֶדְרִין ל"ח א' וַיִּזְוֹן שְׁמוֹ. פִּי הַמְּפָרְשִׁים וְהַגְּאֻן מְלִבִּי"ם לְשׁוֹן גִּין וְנִכְד הֵינּוּ פְּשִׁיחָה בְּזָכוֹת אָבוֹת וּבְרִית אָבוֹת שְׁלֹא תִּמָּה לְכֹן נִקְרָא יִזְוֹן (וַיֵּשׁ לּוֹמֵר ג"כ שֶׁכְּשִׁיְהִי הַדּוֹר צְדִיקִים גְּמוּרִים שֶׁהֵם נִקְרְאוּ עַל שֵׁם הַקַּב"ה אִז יְהִי נִקְרָא ה' צְדִיקֵינוּ כַּמ"ש בְּמִדְרָשׁ יָפָה שֶׁם אֶצְל עֲוֹנָדָא הַנָּ"ל וַיַּעֲוִי עוֹד בְּב"ב ע"ה ב') וְכַשֶּׁיבֵּא גַם מִשֶּׁה רַבִּינוּ אֶתּוֹ נִקְרָא שִׁילָה כַּמ"ש הַגְּר"א ז"ל שֶׁשִׁילָה הוּא גִּימְטְרִיָּא מִשֶּׁה הוּא יבֵּא עִם מְשִׁיחַ וְכַגֹּאֵל הָרֵאשׁוֹן כֵּן גֹּאֵל הָאֲחֵרוֹן יַעֲוִי' בִּס' אֲבֹן שְׁלֵמָה וְכֵן יִתְפָּרְשׁוּ יְתֵר הַדְּבָרִים וּבְזֶה נִבִּין אֲנַחְנוּ ג"כ כִּי דְבָרֵי חו"ל צְדִיקוֹ יַחֲדָיו וּבְמִדְרָשׁ שֵׁם הוֹסִיף חַד מ"ד נִהִירָא.

הֵינּוּ כַּמ"ש הַגְּר"א ז"ל שֶׁם שֶׁגְּאֻלָּה עֲתִידָה תִּהְיֶה בְּזָכוֹת אֹר הַתּוֹרָה וְכַמ"ש וְתוֹרָה אֹר הַשֵּׁם יִזְכּוּ בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ לְנַחֲמַת צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם וְיַחֲזִישׁ פְּדוּת עַמּוֹ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. בְּכ"ז יַצְאֵתִי מִגְּדָרֵי לְדָבָר פְּאֻלָּה אַחֲרֵי רוּאֵי בְּשֵׁם מְלַחֲמַת חוּבָה דְּבָרִים שְׁאֵינָם רְאוּיִים לְהַעֲלוֹתָם עַל סֶפֶר וְאֶת כַּת"ר הַרְמָה וְהַנְּשָׂאָה הַסְּלִיחָה עַל מַה שֶׁהָאֲרַכְתִּי בְּזֶה עַכ"ד יצ"ו: שׁוֹב כְּתָב לִי מִכְּתָב שְׁנֵי וּמְפָנִי טְעָמִים שׁוֹנִים לֹא נִיָּתַן לְדָפוּס: ע"א) אַחְזוּקֵי אֵינְשֵׁי בְּרִשְׁעֵי לֹא מַחְזִיקֵינוּ בְּנִדְפָס בְּמַעֲרָכָה זֹאת ת"ב צִינְתִּי לְעִינֵי בְּאִסְפַּת דִּינִים מַעֲרַכַת

ס"ת הגנה ענין ההוא נדפס בס' שדי חמד בחלק דברי חכמים סי' קל"ה ויקר מקרה שגשגטו מסימן ההוא כמה סעיפים ומפלים הוא מה שפתוב בענין זה וצר לי מאד לא לבד על החסרון פי גם על מה שרשמתי באות ת"ב הנ"ל לענין שם לענין אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וקיה פל מבקש ויבוקש ולא ימצא מי יודע מה יעלה על לבו והמתבונן היטב בדברי חכמים בד' קי"ט ע"ד (בד"ה ונראה דלענין) יבין שגשגטו דברים בנדפס שהרי פתבתי שם דגם המתיר למפור ס"ת לערפאות יודה לאסור למפור לבני מקרא וכו' שלשון זה מורה שפבר הנוצר בדברינו סברת הרב המתיר למפור לערפאות וגם הנפרתי הטעם דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן כמדבר על הידוע ואילו בנדפס אין רמז לזה מקודם לכן ובאמת במכתבי לרבני גאוני דורנו יצ"ו פשאלתי מהם חוות דעתם הודעתי הן פתיב כמה שפתוב בס' ישועות יעקב בענין מכירת ס"ת לערפאות (והן הן הדברים שגשגטו בדפוס) וכאשר מעיד על זה ידידי הגאון מוהרש"ל הפהן יצ"ו במכתבו המובא בנדפס בדף ק"ך ע"ד עיי"ש אף לא פתבתי להרבנים דברי תשובתי פנלה פמות שהיא בספרי (כאשר פתבתי להרב השואל) רק פתבתי להם תנרף דברי תשובתי ביסודות אשר עליהן נסמכתי ורשמתי להם הספרים אשר ראיתי שדברו בזה והא גרמה לידידי הגאון מוהרש"ל יצ"ו בתשובתו אלי לתמוה מה איסור יש למפור ס"ת להקראים והלא הם מכבדים את התורה וכו' פכתב בדב"ק ובאמת בדברי תשובתי פבר פתבתי דאף אם מותר למפור מזוזה למי שאין לחוש בו לבזיון מפל מקום ס"ת שאני שיש בה חשש שגביא הס"ת לגניזה (ענין בתשובתי מד"ה ומפל מקום נראה וכו') ואיך שיהיה הגני נותן בזה את הפתוב בקונטרסי שם פכתבי וכלשוני מה שגשגט מהספר ונגע לכללא דקמן והוא זה: ומצאתי בס' ישועות יעקב בתשו' נכד המחבר להלכות ס"ת שגשאל אם מותר למפור ס"ת לערפאות הקיר"ה ואעתיק תוד"ק לענין דינא והוא זה ריש תורה פתב דהיה נראה לאסור שהרי קיימא לן דלוקחין ספרים מהעכומ"ז בכדי דמיהם פדי לגונזו וכל שפן שיהא אסור למפור להם ודחה לזה דכיון דכל הטעם היא משום דלא לזלזלו בהם בערפאות בזמנינו דאנו רואים שמכבדין את התורה מותר למפור וכתב דהרב השואל רצה להביא ראיה מדעהתיקו התורה לתלמי הפלך ואין לומר דשאני התם שהיה בלשון לע"ז דלגבי זלזול שמות הקדושים אין חילוק בין לשון הקודש לשאר לשונות וכו' אמנם יש לדחות שלא פתבו לשמן ולדעת רוב הפוסקים מותר למחוק שם שגכתב שלא לשם קדושה ומותר למחוק האזפרות שבהם ולכן לא חשו גם פן למסור לעכומ"ז אבל בספר תורה פשרה אין לנו להתיר ואחר שהאריף לפלפל בדין זה (דמחיקת שם שגכתב שלא בקדושה) פכתב בד' כ"ב ע"ד (בד"ה והנה) שהרב השואל רצה לאסור מסירת ספר תורה פשרה ביז עכומ"ז מטעם אחר דכיון דקיימא לן ספר תורה שגמצא ביז עכומ"ז יגנו אם פן הרי גורם בזה פיסול לס"ת הפשרה דכשישתפח ממי קבלו ס"ת זו תהיה צריכה גניזה ופסול לקרות בה ונשא ונמן קצת לפקפק בזה ושוב פכתב דאין טעם זה מספיק לאסור המסירה לערפאותיהם דבאמת דעת הרמב"ם ודעמיה דקורין בו ואף להפוסקים דיגנו טעמא דיגנו ולא אמרינו פיון דאין דרף עכומ"ז לכתוב יש לתלות טפי שישאל פתבו הוא משום פיון דאסור למפור ס"ת לעכומ"ז אם פן לא משפחת שיהיה ס"ת שכתב ישאל ביז עכומ"ז אם לא על ידי גזילה וזה לא שכיח יותר מזה שכתבו עכומ"ז וגם פיון שעל ידי גזילה באה ליזו אסור לקרות בה משום גזל וכו'

ואם כן בנדון דידן דמותר למכור ס"ת לערפאות כיון דלא שייך בהו חשש זלזול אם כן ממילא אף אחר כף פשיטתתכח הדבר באיזה אופן באה הס"ת לידם יהא מותר לקרות בה כיון דאין דרוך עכומ"ז לכתוב טפי איכא למיתלי שישאל פתב ומסר להם ומלבד זה כבר פתב הש"ך דבמקומות שאין העכומ"ז יודעים לכתוב כמו בזמנינו מותר לקרות בס"ת הנמצאות בידם לכולי עלמא ואם כן ליכא חשש פיסול שוב הביא בשם הרב השואל דס"ת שנמצא בידי ערפאותיהם יש לומר דאף להרמב"ם ודעמיה אסור לקרות בה דכיון דמה שקונים הוא כדי להשביע בהם יוכל להיות שנמכר להם ס"ת פסולה ואין בזה משום גגבת דעת השורים דלענין שבועה אין נפקא מינה בין ס"ת פשרה או פסולה דגם בפסולה אסור לישבע לשקר והוא השיב על זה דגם בכי האי גוונא דאין שום נפקותא איכא משום גגבת דעת הבריות שהרי אין מוכרים גבלה לעכומ"ז בגלל דשחוטא אף דאין נפקותא אצלו ונבלה פשחוטא וכיון שאסור למכור להם ס"ת פסולה בשם פשרה אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ולכן מותר לקרות בס"ת שיש בידי הערפאות וזה ברור וסיים הנה בברתי דאין ראיה להתיר מעובדא דתלמי וגם לאסור אין ראיה פשאין חשש זלזול והדעת נוטה להתיר ומצאתי למוהרי"ל בהגמון שבקש מישאל למסור לו מזוזה לקבוע בפתחו והבטיחו לגמול עמו חסד כל ימי חייו וגם הנה ירא שאם ישיב פניו ריקם תבא לו תקלה ח"ו והשיב לאסור והרמ"א פתב עליו דמפל מקום פשיט חשש איבה שירע משום זה לישאל שרי אמנם המעיין במוהרי"ל יראה דגם בכי האי אסור אמנם מי כהרמ"א יודע פשר דבר היכא דיש לחוש לתקלה ח"ו שלא לעורר איבה ומדנים במקום דלא שייך חשש זלזול ח"ו וכעובדא דמוהרי"ל אלו תוד"ק והוסיף ידו שנית לסלק מעליו כל אשר השיגו הרב השואל על דבריו הראשונים וכסוף דבריו פתב מה שרצה מכ"ת לעשות סניגרון לדבריו דיש לאסור המסירה משום שגורם פיסול להס"ת שישבו שנמכר להם פסולה תמר פשרה כיון דאין נפקותא לענין השבועה ול"ח גגבת דעת דלא דמי לנומתן לעכומ"ז גבלה במחיר שחוטא דהתם מירי שנתן לו במחיר דנבלה והעכומ"ז יחזיק לו טובה שמכר לו בזול אבל פשלוקח כל המחיר ליכא גגבת דעת הנה מלבד שאין דעתי נוטה בחילוק זה גם לדברי כ"ת ממה נפשך אסור אם יקח מהם מחיר ס"ת פסולה והם יסברו שהיא פשרה הרי איכא גגבת דעת ואם יקח מהם עבור פשרה פשיטא דאסור דהוי גזל עכומ"ז סוף דבר על משמתי אעמדה להתיר המכירה לערפאותיהם ויש לסמוך בזה על הרמ"א שהתיר בכי האי גוונא כו' ונדון שלפנינו עכ"ל: ועם פי איני פדאי להשיב על דברי גאון שפמותו לא אכחז מהעלות על הספר את אשר יש לי לעיין בדב"ק מה שהניח ליסד מוסד דטעמא דמאן דאמר ספר תורה שנמצא בידי עכומ"ז יגנו ולא תלינו דישאל פתבו הוא משום כיון שאסור למכור לו אם כן לא שכיח אלא על ידי גזילה דאחזוקי אינשי ברשיעי שמכרו ספר תורה לעכומ"ז לא מחזקינן ועל ידי גזילה לא שכיח טפי מכתבו עכומ"ז ולכן יגנו הנה דבר זה לא נמצא בש"ס מפורש ומאריה דהאי פללא (אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן) מר ניהו הרא"ש שפתב כן בפרק איזהו נשך סי' י"ז קרוב לסופו וז"ל ואף על גב דעד הנה לא הנה רגיל להשפירה עתה השפירה לו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן שיאמר לו הלוני ודור בחצרי וכו' עי"ש ועיין בתוספות בכורות ד' כ' ע"א (בד"ה ואי בעית אימא) שפתבו גבי דמאי דרוב עמי הארץ מעשרין הם ולכן דמאי הוא

מדרבנן אף לרבי מאיר דחנייש למיעוטא ולא סמכינן מיעוטא לחזקה להיות כמחצה על מחצה משום דאין להחזיק שום אדם לרשע וסברא זו (דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן) נשתמש בה מרן הלחם משנה בתמישי מהלכות שבועות הלכה ח' להסביר בה דברי הרמב"ם בשבועת ביטוי שאוכל ונשא אוכל ודברים שאינם ראויים לאכילה ואמר מר שישי חילוק באופן זה דבאמת אדם האוכל דבר שאינו ראוי בנדאי חשוב הוא אצלו לכן אם אמר שבועה שאוכל ואכל יצא ידי שבועה שהרי אכל ונחשב אצלו דאם לא נחשב אצלו למה אוכל אלא נדאי חשוב הוא אצלו וכן כשאכל ושוב נשבע שאכל והאכילה היא היתה דברים שאינם ראויים לא נשבע לשקר כי אז כשאכל נדאי נחשב אצלו אותו המאכל ושוב כשנשבע נשבע באמת אבל אם נשבע על העתיד שלא אוכל ואכל דברים שאינם ראויים אמרינן אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן שיעבור על שבועתו לכן אמרינן שעל פרחו אכל ולא אחשביה כדי שלא לעשות איסור ואם היה נחשב אצלו לא היה אוכל כדי שלא לעשות עבירה לעבור על שבועתו אלו תנורף דב"ק עי"ש שעל פי זה ביאר דברי הרמב"ם בטוב טעם: גם רבינו מוהרשד"ם בחלק ח' ח' שון משפט סי' י"ש פתב בראשית התשובה ונ"ל גלוי וידוע שפול ישראל בחזקת פשרים הם כמו שאנו אומרים בהמה בחזקה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לה במה נשחטה ויוצאה מחזקת איסור אבר מן החי נשחטה יצאה מחזקת האיסור אשר היה לה ובחזקת היתר עומדת עד שיודע לה בבירור במה נטרפה כמבואר בפרק קמא דחולין כמו כן כל בן ישראל עשאו ה' ישר מתחלת בריאתו ובחזקת פשר עומד עד שיודע לה בבירור בקש חשבונות ואנרחות עקלקלות לצאת מדרך האמת והינשר וכתב עוד שזהו שאמרו בפרק אינהו נשף דף ס"ח סוף ע"ב בני רב עיליש נפק כתב עלייהו שטרות דהיה כתיב ביה פלגא באגרא ופלגא בהפסד אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוא ואיסור לאינשי לא הנה ספי הכי כתיב ביה אי פלגא בהפסד תרי תלתי באגרא וכו' הרי שאפילו שהלשון לא הנה משמע כן מפל מקום לאוקומי אחזקת אדם פשר כמו שהיה מחזק דנו שפירוש הלשון כה הוא ומה שאמרו גברא רבה לאו דאינשי אחרני לא הו עבדי הכי אלא דאינשי אחרני אולי לא הו ידעי דינא אבל רב עיליש דהנה גברא רבה וידע איסור לא הנה עביד והוא הדין על אדם אם מחזק דידע עכ"ד והביאם הרב אהל יעקב במערכת הפ"ף אות ח' וכתב שפן כתב הרב מוהרשד"ם בתשובתו שבס' שו"ת רבינו מוהר"ם אלשיך סי' קל"ו ובתשובותיו ח"מ סי' קצ"ו וסי' תנ"ד ובאה"ע סי' נו"ן וגם בשם רבינו מוהר"א ששון בסי' קפ"ז כתב דבהיה דרב עיליש לשון השטר היה מוכיח בפשיטות שהיה שם רבית שהרי כתוב בו פלגא וכו' בסתם אינשי היינו אומרים דנדאי איסור רבית היה שם אבל לפי שרב עיליש גברא רבה נוציא לשון השטר מפשיטות וכו' ולהכי הוצרך לומר דרב עיליש גברא רבה וכו' אבל בעלמא פשיטא ופשיטא ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן עכ"ל.

וכתב שמה שכתב הרב"א בשיטה מקוננת שם בשם הראשונים נראה דמטין דברייהם לדברי מוהר"א ששון וציין לעיניו בשו"ת הרב מוהריב"ל בח"ב סוף סי' ד"ע ובס' משאת משה יו"ד סי' ט"ו וט"ז ואין מצויים אצלי לעיני בדב"ק למדנו מדברי הרבנים עליונים למעלה שזה פלל גדול כל ישראל בחזקת פשרים ואחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן גם הרב זרע אמת בח"ב סי' ע"ז דף ע"ח ע"ד האריף לבאר בנדונו שאין חשש משום

רבית שיש לנו לפרש לשון השטר שנעשה בהיתר ולא באיסור משום דאחזוקי אינשי
ברשיעי לא מחזקינן פדכתב הרא"ש בפסק איהו נפש סי' י"ז וסי' ה"ן וציין לתשובת
רבינו מוהריב"ל ח"ב סי' ע"ד והביא דברי הרב מוהר"א ששון הנ"ל שלכל אדם נמי
אמרינן אחזוקי ברשיעי לא מחזקינן ולא הנצרכו ברב עיליש לומר גברא רבה הוא וכו'
אלא משום שבאנו להוציא לשון השטר ממשמעותו ובשם הרב מוהראנ"ח ח"ב סי' ק"א
כתב דאית לן למימר שלא נתכונן לעשות שלא פרצון חכמים ומפקינן השטר
ממשמעותיה: ובסניף לפסק הקודם פתב שם (בזרע אמת) שהרב המשיג על דבריו
הקשה דברי הרא"ש אהדדי מה שכתב בפסק איהו נפש הנ"ל עם מה שכתב בתשובה
פלל ק"ח סי' ט"ו ונפסק פן בש"ע יו"ד סי' קס"ב ס"ה ומפח זה כתב הרב המשיג שצריך
לחלק שבדבר התלוי בכונתו שיכול לכנון להיתר או לאיסור בהא אמרינן לא שביק
היתרא ואכיל איסורא ולהיתר נתכונן פנין דסמי בידיה להתכונן להיתר לא כן בהיה
דסי' קס"ב ס"ה הנ"ל דתלוי במעשה ושמה אין לו ולא יצא השער בהא לא אמרינן
אחזוקי ברשיעי לא מחזקינן וכתב הרב שלפי דבריו נצטרף לומר דהא דל מחזקינן
ברשיעי אינו אלא במידי דמצי למיעבד בהיתר בלי הפסד משום דלא שביק היתרא וכו'
אבל במידי דאית ביה רינח אם יעשה באיסור לא אמרינן הכי וממילא בספק כי האי
חיישינן שמה עשה באיסור ונדבר זה אין הדעת סובלתו דכללא דברשיעי לא מחזקינן
ודאי שייך אף במקום שירויח פשיעשה איסור תדע וכו' וכן מוכח מתשובת מהריב"ל
ח"ג סי' כ"א בנדון דפשוט האיגרות מורה יותר ששטר שביניהם היה פלול בו קרן וריבית
ואפילו הכי מסיק דיש לנו לפרש באופן שלא יהיה בו איסור ריבית פדכתב הרא"ש
דאחזוקי ברשיעי לא מחזקינן וכו' וכן מוכח מתשובת מהר"י הלוי סי' נ"א שמסיק בנדונו
דכינן שאין הלשון מפרש לצד איסור יש לנו לפרש על צד ההיתר משום דברשיעי לא
מחזקינן ומתבאר מתשובת מהריב"ל ומהר"י הלוי הנ"ל דאף פשהענין נוטה יותר
לאיסור מלהיתר עם כל זה כל שיש גם פן לפרשו בהיתר בלי תוספת בלשון השטר
מפרשינן בהיתר וליישב דברי הרא"ש פתב דבהיה דסי' קס"ב לא שייך למימר לא
שביק היתרא ואכיל איסורא משום דלא סליק אדעתיה שיוקירו החטים וכו' ואף דלא
מחזקינן ברשיעי לומר עשה באיסור כל כמה שיש לומר שעשה בהיתר מכל מקום שניא
היא משום דסמך דעתו לומר שלא יוקירו החטים ואין פאן איסור וכן פתב הרב נקודות
הפסד בס' קס"ב סעיף קטן ז' אלו תנרף דב"ר הצריכים לכללין: ורבין חסידא בספר
קהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות ב' הביא דברי הרבנים מוהר"י הלוי ומוהר"א ששון
שכתבו ליישב בסיגנון אחד דלא תיקשי אהאי פללא (דלא מחזקינן אינשי ברשיעי)
מהיה דרב עיליש גברא רבה דמשמע דלא כן בשאר אינשי דשניא ההוא דלשון השטר
מוכח בהקפך וכו' והביא דברי הרב המגיד ברביעי מהלכות מלנה הלכה יו"ד שגרא
דמדה זו אמורה גם באיסורין דרבנן שכתב שאין תולין בריבית מאן חרת שלא יהיה הלנה
מאכיל איסור למלנה דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וציין לעיין במשנה למלה שם
שהביא דברי הרב המגיד בראשון מהלכות אישות דין ד' דאיסורא דרבנן לאו פולי עלמא
זהירי ביה וציין לעיין במדה זו במוהריב"ל ח"ג סי' ט"ל וסי' מ"ה ובחלק רביעי ד' ס'
ע"א ובתוספות פתובות דף ז"ך ד"ה אית לה סהדי ובכנסת הגדולה ח"מ סי' מ"ו בבית
יוסף אות פ"ד ובסי' קנ"ד בבית יוסף אות מ"ח ובתשובת מוהריט"ץ סי' צ' וגם במה

שְׁאֵמְרוּ בְּשִׁבּוּעוֹת ד' מ"ו אַחְזוּקֵי אֵינְשֵׁי בְּגִנְבֵי לֹא מַחְזִיקִין צִיּוֹן עַל זֶה דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים עִ"ש וְהָרַב זָכַר דְּבָר בְּחֻלְק יו"ד אוֹת י"ב צִיּוֹן לְעִיּוֹן בְּכָל־לַיִן בְּס' פְּהִינָת עוֹלָם הַלְכוֹת רִיבֵית ד' י"א ע"ב וְדָף י"ג ע"א וי"ז ע"ד וּבֵית דָּוִד בְּהַלְכוֹת רִיבֵית ס' פ"ט ד' ב"ן ע"ג וְחֻקְרֵי לֵב יו"ד ח"ב ס' כ"ו דָּף כ"ה ע"ג וְאֵין גַּם אֶחָד מְסַפְּרִים הַקְדוּשִׁים הַגָּ"ל מְצוּי אֶצְלֵי לְעִיּוֹן בְּדב"ק: וְאַחַר שֶׁנִּדְפְּסוּ סְפָרֵי שְׂדֵי חֲמַד הָרֵאשׁוֹנִים בְּשֵׁנַת תַּרְנ"א וְתַרְנ"ב זִפְנֵי הַשִּׁי"ת בְּסִפְרֵי הַתּוֹרָה מְנַחַת חִינוּךְ וְהוּא סִפְרֵי נִפְלָא מְלֵא וְגָדוּשׁ בְּחִידוּשִׁים נִפְלָאִים בְּכָל מְקַצְעוֹת שְׁבִיתוֹרָה וּבְמָה שֶׁאָנוּ עוֹסְקִים (אַחְזוּקֵי בְּרִשְׁעֵי לֹא מַחְזִיקִין) רְאִיתִי לְהַגְאֹן בְּפִרְשַׁת אֲמֹר ס' פא"ר דָּף פ"ח ע"ד שֶׁכְּתֹב לִיִּישֵׁב עַל פִּי סְבָרָא זֶה דְּבָרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל בְּהַלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת וְגַם יִישֵׁב בְּזֶה חֻקִּירְתוֹ הַנִּפְלְאָה וּלְפִי שֶׁאֵין הַסִּפְרֵי מְצוּי בְּיַד כָּל אָדָם אֲעֲתִיק תַּנְרַף דְּבִי"ק לְזִכּוֹת אֵת הַרְבֵּים בְּס"ד וְהוּא זֶה הֵבִיא מָה שֶׁכְּתֹב הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מְאֻכְלוֹת אֲסוּרוֹת פָּרַק שְׁמִינֵי הַלְכָה ה' הָאוֹכֵל מֵגִיד הַנֶּזֶשׁה שֶׁל טְמֵאָה פְּטוּר לְפִי שֶׁאֵינוּ נוֹהֵג בְּטְמֵאָה וְכו' וְאֵינוּ פְּאוֹכֵל מִשְׂאֵר גּוֹפָה שֶׁאֵין הַגִּידִין בְּכָל־לַיִן הַבְּשָׂר (דְּסוֹבֵר שֶׁאֵין בְּגִידִין בְּנוֹתָן טַעַם לְכֵן אֵינוּ חֲזִיב מִשׁוּם אִיסוּר עַל הַגִּידִין רַק מִחֲמַת גִּיד דְּעֵץ הוּא וְהַתּוֹרָה אֲסָרְתָּהּ) וּבְהַלְכָה ו' כְּתֹב דְּאוֹכֵל גִּיד הַנֶּזֶשׁה שֶׁל גְּבִלָה וְשֶׁל עוֹלָה חֲזִיב מִשׁוּם גִּיד וּמִשׁוּם גְּבִלָה וְתִמְהוּ הָרֵאשׁוֹנִים פִּינּוֹן שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאֵין בְּגִידִין בְּנוֹתָן טַעַם אִיךְ מְחִיב מִשׁוּם גְּבִלָה וּמֵאֵי שֶׁנָּא דְּפִטְר מִשׁוּם טְמֵאָה מִפְּנֵי שֶׁאֵין בְּגִידִין בְּנוֹתָן טַעַם וְנִדְחָקוּ הָרֵאשׁוֹנִים וְהֵאחְרוּנֵים בְּזֶה וְהוּא כְּתֹב עַל פִּי מָה שֶׁיֵּשׁ לְחַקוֹר לְמָה בְּכָל הָאִיסוּרִין שְׁבִיתוֹרָה אֵינוּ חֲזִיב עַל שְׁלֵא כְּדָרְךְ אֲכִילְתָּן (דְּלֹא הֵוִיא אֲכִילָה וְהַתּוֹרָה הַקְּפִידָה עַל אֲכִילָה) וְאֵמַאי לֹא נִימָא אַחְשָׁבִיהָ מִדְּחִזִּינוּ דְּאוֹכֵל כְּדָרְךְ זֶה עַל כְּרַחֲמֵי אֲצִלוֹ אֲכִילָה חֲשׁוּבָה הִיא וְלִיִּישֵׁב זֶה הֵבִיא דְּבָרֵי הַרַב לְחַם מִשְׁנָה שֶׁהֵבֵאתִי לְמַעֲלָה (בְּד"ה וְסָבָרָא זֶה) וְקַלְסִינָהּ וְכְתֹב אִם כֵּן לְדְבָרֵי נִיחָא בְּכָל אִיסוּרִין שְׁבִיתוֹרָה אִם אֲכָלוּ שְׁלֵא כְּדָרְךְ אֲכִילְתָּן פְּטוּר דְּלֹא שְׁמִיהָ אֲכִילָה וְלֹא אֲמָרִינוּ דְּאַחְשָׁבִיהָ דְּאַדְרָבָא אַחְזוּקֵי בְּרִשְׁעֵי לֹא מַחְזִיקִין וְאֵילוּ הֵיךְ נִחְשָׁב אֲצִלוֹ לֹא הֵיךְ אוֹכֵל כְּדֵי שְׁלֵא לְעֲשׂוֹת אִיסוּר דְּאוֹרִיִּיתָא לְכֵן מְדַאֲכַל שְׁמַעַת מִינָהּ שֶׁאֵינוּ מַחְשִׁיב אוֹתוֹ.

וְכְתֹב עוֹד שֶׁמָּה שֶׁכְּתֹב הַרְשָׁב"א בְּתִשׁוּבָה שֶׁהוֹבָאָה בְּבֵית שְׁמוּאֵל וּבְמִשְׁנָה לְמִלְךְ גַּבִּי אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילְתוֹ בְּעִילְת זְנוּת שְׁגָם כֵּן הוּא מְטַעַם דְּלֹא מַחְזִיקִין לִיהָ לְרִשְׁעָ אֲבָל אִם בָּא עַל הַנְּדָה דְּחִזִּינוּ דְּהוּא רִשְׁעָ לֹא אֲמָרִינוּ אֵין עוֹשֶׂה בְּעִילְתוֹ בְּעִילְת זְנוּת אִם כֵּן בְּזֶה נִתְיִישְׁבוּ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם דָּאִם אוֹכֵל גִּידִין שֶׁל טְמֵאָה אֵינוּ חֲזִיב דְּלֹא נִחְשָׁב אֲפֻלָּה אִף שֶׁהוּא אוֹכֵל לֹא מַחְזִיקִין לִיהָ לְרִשְׁעָ אֲדָרְבָּא מִדְּחִזִּינוּ שֶׁאוֹכֵל עַל כְּרַחֲמֵי דְּאֵינוּ נִחְשָׁב אֲצִלוֹ וְכֵן בְּאוֹכֵל גִּיד הַנֶּזֶשׁה שֶׁל טְמֵאָה דְּאֵינוּ חֲזִיב מְטַעַם גִּיד מַגְזֵרַת הַכְּתוּב דְּמִי שֶׁבְּשָׂרוֹ מוֹתֵר אִם כֵּן מְטַעַם טְמֵאָה אֵינוּ חֲזִיב דְּאֵינוּ רִשְׁעָ דְּאֵינוּ נִחְשָׁב אֲצִלוֹ וְעַל כְּרַחוּ הוּא אוֹכֵל אֲבָל בְּאוֹכֵל גִּיד הַנֶּזֶשׁה שֶׁל גְּבִילָה דְּעַל גִּיד הַנֶּזֶשׁה חֲזִיב דְּעֵץ הוּא וְהַתּוֹרָה אֲסָרְתוּ עַל כֵּן חֲזִיב גַּם מִשׁוּם גְּבִילָה דְּבִאֲמַת אִף שֶׁאֵינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה מִכָּל מְקוֹם פִּינּוֹן שֶׁהוּא אוֹכֵל אַחְשָׁבִיהָ וְלֹא שְׁיִיךְ דְּלֹא מַחְזִיקִין לִיהָ לְרִשְׁעָ דְּאַפִּילוּ לֹא אַחְשָׁבִיהָ הוּא רִשְׁעָ שֶׁחֲזִיב מִשׁוּם גִּיד וְכִינוּן דְּבִלְאוּ הֵכִי הוּא רִשְׁעָ לֹא שְׁיִיךְ לִזְמַר אַחְזוּקֵי וְכו' כְּסִבְרַת הַרְשָׁב"א לְכֵן חֲזִיב גַּם מִשׁוּם גְּבִילָה וְכְתֹב שֶׁדְּבָרִים אֵלוּ הַגִּיד בִּימֵי חֲרָפוֹ לְפָנֵי כְּמָה גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל וְקַלְסוּהוּ וְכִמְדוּנָהּ לֹא שֶׁשְׁמַע כֵּן מְגָדוֹל אֶחָד וְכו' אֵלוּ תַנְרַף דְּב"ק.

הנה רואה כמה בניינים נכונים בנה הגאון על יסוד זה דאחזוקי ברשיעי לא מחזקינו
עכ"ל הנה רואה שפלל זה מאנשר ומקנים מפי כל רבנו קדישי הנז"ל: אמנם מסתברא
לי דלא אמרינו הכי אלא פשאנו באים לדון על איש פרטי שישי להסתפק במעשיו אם
פונתו לטובה או לרעה בזה נאמר אחזוקי ברשיעי לא מחזקינו ומסתמא דעתו להצד
הטוב אבל פשאין דנין על איש פרטי שהמעשה נעשה ולא נודע על יד מי לא נוכל לומר
אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינו דנדאי לא פחות עלמא מרשיעי ונפיר נוכל לומר
שאיה איש עשה מעשה רשע ומכר הספר תורה לעכומ"ז שלא כדן וקצת יש להכריח
חילוק זה מהא דקנימא לן באורח חיים סי' כ' סעיף ב' אין מוכרין טלית מצונייצת לעכומ"ז
והכריח שם הרב מגן אברהם בסק"ב דגם לתגר עכומ"ז אסור למפור דלא פהרב בית
חדש דמתיר למפור לתגר עכומ"ז עיי"ש וקיי"ל שם בסעיף א' הלוקח טלית מצונייצת
מתגר עכומ"ז ואומר שלקחה מישראל פשר דכיון דתגר הוא חזקה שלקחה מישראל
דלא מרע נפשיה וכיון שאסור למפור מצונייצת לתגר עכומ"ז למה נאמין למה שאומר
שלקחה מישראל ומשוי להמוכר רשיעא והא קנימא לן אחזוקי אינשי ברשיעי לא
מחזקינו אלא נדאי כיון שאינו מחזיק לאיש ידוע שלא אמר מאיש פלוני לקחתי רק אומר
סתם שמישראל לקחה מהימנין ליה דמוקמינן לי אחזוקתיה דלא מרע אנפשיה ואין לנו
דבר המנגד לזה כיון דכתיב גוונא לא אמרינו אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינו
ועיין בדברי התוספות ביבמות דף קי"ט בד"ה מחננתא שכתבו וי"ל דכתיב גוונא
לא חיישינו למיעוט דאם הוא הוחזק פל ישראל מי הוחזקו עכ"ל וצריף להתנישב היטב
לעיין בכלל זה איה"ש לראות היעמדו דברי בחילוק הנז"ל: שוב ראיתי שסברא זו
שכתבתי בענייניו היא מוצאת בדברי רבותינו בעלי התוס' בבבא מציעא פרק המקבל
דף קט"ז בד"ה והא רבא אפיק וכו' ונ"ל ואף על גב דקאמר בפרק פל הנשבעין אחזוקי
אינשי בגנבי לא מחזקינו ואין נאמן לומר גנובים במיגו דאי בעי אמר שאולים היינו
היכא דאמר גנבת לי אבל היכא דאמר גנב אחר גנבם לי ומכרם לה לאו היינו אחזוקי
אינשי בגנבי דהא כמה גנבי איכא בשוקא עכ"ל וכן כתב הרא"ש בשבועות פרק ז' סי'
ה' (קרוב לסופו) ולא שייך לומר אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינו שהרי אינו אומר
שהוא גנבם אלא נגנבו ממני וכמה גנבי איכא בעלמא עכ"ל הרי מפורש דיש לחלק בין
פשבאים לדון על איש פרטי וידוע דבזה הוא דלא מחזקינו ליה לרשע אבל אם אין אנו
צריכים לדון בדבר הזה לומר שאיש פלוני עשה מעשה רשע רק שישי לנו לדון שמא
נעשה מעשה רשע ונאנחנו לא נדע מי הוא העושה בזה לא שייך לומר אחזוקי אינשי
ברשיעי לא מחזקינו ומצאתילרב גדול בדורנו יצ"ו בספר אהלי שם בקונטרס פתח
האהל דף י"ג ע"ד (בד"ה ועוד) שנשתמש בסברא זו ואעתיק דבריו (לפי שם' היקר הזה
אינו מצוי פל פה ומקרום השגתיו) ונ"ל ראיתי בס' שבילי דוד הקשה ונ"ל הנה שם
במשנה דתיקון ר"ג מפני תקון העולם לכתוב שני השמות פירשו הראשונים משום לעז
קשיא לי תיפוק לי' שמא יגרש אשת חבירו כדאיתא בב"ב דהקשה בגמרא דלמא אזיל
למתא אחריתא ומחזיק בשמיה ומתרץ הגמ' פל שהוחזק שלשים יום לא חיישינו אם פן
פאן דידיע דשינה שמו תיפוק ליה דאיכא חששא זאת וכו' עכ"ל עיי"ש (ועיין בס' מקתב
מאליהו (מכמ"א) סי' ל"ג) (ובמכתבו אלי הוסיף עוד לדבר בזה) ואנכי כתבתי לו די"ל
דה נדאי פל איש ישראל בפ"ע יש לו חזקת פשרות ואף בכלל ישראל לא ימלט שלא

ימצא איש רמאי ולכן שם בב"ב שפיר מקשה דילמא ימצא איש רמאי אשר ילך למקום אחר ויחזיק את עצמו בשם יוסף בן שמעון כדי ליתן גט לאשת יוסף בן שמעון אחר ומשני פל שהחזק ל' יום בשם זה לא חיישינו שפא החליף שמו ברמאות אבל אם באמת הוצרך להחליף את שמו מחמת איזה סיבה והחזק בשם זה ל' יום אין לנו לחוש שפא יתן גט לאשה אחרת דואת הנה חששא על איש פרטי הלזה ואין לנו לחוש שפא הוא רמאי דכל איש ישראל בחזקת פשר הוא והוא נ"י כתב לי לדחות דהא מקשה וליחוש לשני יוסף בן שמעון וכו' הרי דגם על איש פרטי ששמו פשם האחר חיישינו ולפי"ז י"ל דקושני וליחוש לשני יוסף בן שמעון וכו' לא קשאי לתנא דמתני' די"ל דלא חיישינו אלא לכלל ישראל שפא ימצא אדם רמאי משא"כ חששא דשני יב"ש דהוי חששא על איש פרטי ל"ח אלא הקושיא היא מפח סכרא דמשום חומרא דאשת איש יש לנו לחוש גם לאיש פרטי אבל הקושיא דליחוש דילמא אזיל למתא אחריתא וכו' דהוא חשש על פל ישראל קשאי לתנא דמתני' עכ"ל הרי שגם הרב הג"ל יצ"ו סובר לחלק כמו שפכתתי שדוןקא פשפאים לדון על איש פרטי הוא דלא מחזיקינו ליה ברשע: גם הגאון שואל ומשיב בחלק ד' שבמהדורא תננינא בסי' קכ"ח (בסוף דף מ"ז) נשתמש בחילוק זה והוא שעל מה שכתב ללמוד להקל על הצדקה שבנדונו מדמאי דמקילינו משום העניינים דמאכילין את העניינים דמאי רצה לדחות דשאני התם דלא מחזיקינו זה לרשע שלא עישר כמו שכתבו התוספות בבכורות דף ק"ד (פן כתוב בספר והוא טעות וכנראה צריך להיות ד' כ' ע"א בד"ה ואי בעית אימא) לכה לא אמרינו סמוך מיעוטא לחזקה משום דלא מחזיקין אותו לרשע וכאן לא שייך זאת דזה אינו דהא באמת כל שאין אנו דנין על איש פרטי לא שייך אחזוקי ברשיעי לא מחזיקינו כמו שכתבו התוספות בשבועות ד' מ"ו לענין אחזוקי בגנבי דהא איפא גנבי בעולם ועיין שפתי פהן ח"מ סי' קל"ג והוא הדין לענין רשע דאיפא רשעים בעולם ואפילו הכי לענין צדקה לא חיישינו והוא הדין פאן עכ"ל ועיינתי בשפתי פהן שם וראיתי שגם הוא נשתמש בחילוק שחילק הרא"ש בפרק פל הנשבעין הג"ל ושכן כתבו התוספות והפוסקים עיי"ש גם ידידי הגאון מנחת משה יצ"ו בחלק אבן העזר סי' י"ב אות ג' (בד"ה אמנם) הביא דברי התוספות והרא"ש וציין להשפתי פהן הג"ל עיי"ש: ומעתה לפי חילוק זה דלא אמרו אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינו אלא פשאנו באים לדון על איש פרטי וכו' אם פן בספר תורה שביד הערפאות יש לחוש שפא המוכר להם מכר ספר תורה פסולה ואף שדבר זה אסור ויש בו משום גנבת דעת השרים שמכר להם פסולה במקום פשרה מפל מקום פיון שאין אנו דנים על איש פרטי שהרי לא ידענו מי מכרה להם פשרה שפיר יש לנו לחוש שפא המוכר להם לא חש על אסור גנבת דעת השרים ומכר להם ספר תורה פסולה ואסור לקרות בה ולא שייך לומר בכי האי גוונא אחזוקי ברשיעי לא מחזיקינו דלא פמה שכתב הגאון הנז"ל (בד"ה ומצאתי בס' ישועות): ועוד יש לפקפק דלפי דברי הגאון הג"ל דטעמא דמאן דאמר ס"ת שנמצאת ביד עכומ"ז תגנו הוא משום דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינו אם פן יצא לנו דין חדש דבזמן הזה לכולי עלמא ס"ת שנמצאת ביד עכומ"ז מותר לקרות בה לפי מה שביאר הגאון חוות יאיר סי' ח"ן הביא דבריו הרב יד מלאכי בכללי הדינים אות ע"ז דלא אמרינו האי פללא אלא פשאין ריעותא לפנינו או בענין שיהיה רשע לעשות אסור בלי הנאה פענין לא שביק היתרא ואכיל אסורא אבל בדאיפא למיתלי ריעותא בזה

תלינו ובפרט בזמנינו דרבו המתפרצים וכל אחד מורה היתר בדבר אנדא לה חזקה עכ"ל
ושם באות שס"ד פתב בשם רבינו יעקב אלפאסי שבישו"ת הרא"ש פלל ע"ז סי' ד' דלא
אמרינו בזמן הזה בפשיטות לא שביק היתרא ועביד איסורא דנדאי יש עמי הארץ
שפניחים ההיתר ואוכלים האיסור ואפילו בלא הנאה כל שפן היכא דאיפא הפסד ממון
עכ"ל ועל דבר זה פתבתי לפקפק בקונטרס הפללים במערכת הלמ"ד אות קי"ג עי"ש
אך בקא דאחזוקי ברשיעי שפתב בחוות יאיר דליתא בזמן הזה לא ראיתי פעם מי שחולק
ובפרט פשיש לומר שעשה להנאת ממון וא"כ בזמן הזה הנה לנו להכשיר לקרות בס"ת
שנמצאת ביד עכומ"ז דיש לנו לתלות שישאל פתבו ומכרו לו בכסף מלא או מחמת
שהוא מהמתפרצים דשכיחי בעונותינו כמו שפתב בחוות יאיר או להנאת ממון שלא
מצא קונה ישראל במקח ההוא ומדלא חלקו פן הפוסקים האחרונים מוכח דלאו היינו
עיקר הטעם וממילא לא נוכל להוליד היתר בס"ת שהיו נמצא ביד הערפאות שהוא נצמח
רק מחמת טעם זה פמובן: ויש להכריח כחילוקים הנ"ל שהרי ראינו להרדב"ז שעם
שפובר דאסור למפור ס"ת לקראים כמו שפתב בשמו מרן חיד"א בברכי יוסף סי' פא"ר
הנז"ל בכל זאת פתב בס"ת תשע"ד דס"ת שנמצאת בידם ולא נודע מי פתבה יש להסתפק
שאחד מהרבנים מכר לו כנז"ל ולמה לא אמר בפשיטות דהוא עצמו פתבה דאחזוקי
אינשי ברשיעי שמכר אחד מהרבנים להם לא מחזקינו (דאף דמסיק הרדב"ז שם דאם
ידוע שפתבה אחד מהקראים לא ישורף אלא יגנו מפל מקום נראה דדברי תחלת תשובתו
הם במנוח דהדין נותן דס"ת שפתבה אחד מהם ישורף בכל זאת בנמצא בידו קאמר דיש
לומר שאחד מהרבנים מכרה לו עי"ש היטב) אלא נדאי דלא סמכינן אחזקה זו או משום
דלא אמרינו חזקה זו אלא כשפאים לדון על איש פרטי לומר עליו שעשה שלא כדין או
כמו שפתב הגאון חוות יאיר דבזמן הזה ליתא להאי חזקה וידעתי שיש ביד הדוחה לדחות
דשפא לא פתב בחוות יאיר פן אלא פשנבא להקל על ידי חזקה זו דאחזוקי ברשיעי לא
מחזקינן אכל להחמיר סמכינן אחזקה זו גם בזמן הזה (ושו"ת חו"י אין אתי לעיין
בדב"ק) וכנה יהא נדחה גם ההכרח מדברי הרדב"ז הנ"ל פמובן מפל מקום מה שפמו
על חזקה זו גם להקל להתיר לקרות בס"ת שהיה נמצא ביד הערפאות והיה בהניח דכיון
דמותר למכור להם לפי שאין חשש זלזול אמרינו דמסתמא נמכר להם ס"ת כשרה
דאחזוקי ברשיעי שגנבו דעת השורים לא מחזקינן ובנדאי ס"ת כשרה היא וכיון שמוותר
לקנות מהם ולקרות בה אין פאן גורם גניזה וכו' דנמצא דסמכינן אחזקה זו גם להקל הא
נדאי תמוה בעיני לסמוך על זה להתיר מה שיש בו חשש איסור דמסתברא נדאי כמו
שפתב הרב חוות יאיר דאיכא הרבה המתפרצים ומורים היתר בדבר ובפרט באיסור
גניבת דעת הבריות דאף אם נאמר דכולי עלמא ידעי וזהירי באיסור זה מפל מקום נדאי
לאו פולי עלמא ידעי דאפילו אם אין נפקותא להעכומ"ז בזה איכא משום גניבת דעת
שהרי לפנינו רב גדול (הרב השואל הנ"ל) מר הוא דאמר דאין בזה משום גניבת דעת
ואף דלדעת הרב המשיב דבר זה טעות הוא בידו מפל מקום נדאי לאו פולו עלמא ידעי
לה ומאן דמורי היתרא לנפשיה בכי האי גוונא נדאי לא מקרי רשיעא חלילה ואם פן
אמאי לא נחוש שפא באמת מכר להם ס"ת פסולה ועוד אולי המוכר בקי בדין זה ופירש
להם שהס"ת פסולה ושפילו הכי לדידהו כשרה חשיבה פיון שאין מבוקשתם לקרות
בה אלא להשביע בה את מי שחיב שבועה ולגבי שבועה אין חילוק בין כשרה לפסולה

ואינהו סברו וקבילו ונמצא שלא עשה שום מעשה רשע בזה ואיך נתיר לקבל מהם ס"ת שבידם ולקרות בו דשמא ס"ת פסולה היא וכיון שאי אפשר לקרות בה הדרא תששת גניזת ס"ת פשרה לדוכתא ותו מסתמא ערפאות שקנו לצורך לא יחזרו למכרה אחר כף ואפילו ימכרו הרי כל זמן שהיא בידם הרי היא בגניזה כמו שפכתתי למעלה ומה שהביא ראיה מדברי הרמ"א לענין מזוזה אין מזה הכרח לענין ס"ת דכיון דלאו לקריאה עומדת פי אם לקבעה בפתח והשר יקבענה בפתח משום הכי התיר במקום איבה פשיש לחוש שאם לא יתנו לו ירע לישראל אבל בס"ת דאיכא משום גניזת ס"ת פשרה דאסור גם הרמ"א יודה דאין להתיר מפני חשש זה באופן שלפי דעתי הקצרה אולי יש לפקפק מאד בדב"ק פאמור.

וגם במה שכתב בטעם האומר דנמצא ביד עכומ"ז יגנוז דהוא משום דלא שכיח שיבא ליד עכומ"ז אלא על ידי גזילה וכו' א ביד שאול סי' פא"ר אות ב' (במהד"ב) שהקשה לו אמאי לא גיזיל בתר רובא ורוב ספרים פשרים וניחא ליה דכיון דנמצא ביד עכומ"ז איתרע ליה רובא דהא רוב ספרים פשרים אין נמצאים ביד עכומ"ז עי"ש ודו"ק גם מה שפיינס היש מי שמכשיר ס"ת שביד עכומ"ז להרמב"ם ודעמיה לא ידעתי פעת מי ומי הסוברים בזה פהרמב"ם פי לפי הנראה מדברי מרן בב"י וש"ע סברת הרמב"ם בזה יחידאה היא והוא באחד ממש אלה הדברים שר היו בקונטרסי דברי חכמים בס"ת קל"ה שצינתי בנדפס במערכה זו אות ת"ב השניכים לכלל זה: ודע שעל כללין דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן כתב הגאון תפארת ישראל בפרק ששי דיבמות משנה ה' אות כ"ב סוף ס"ק ה' שני כללים.

א.

דלא אמרינן אחזוקי וכו' לגבי יצרא דעבירה דאלים טובא כדאמרינן גזל ועריות שנפשו של אדם מחמדתו ב. אפילו בשאר מקלי יש לחלק דשמא עשה לא חיישינן כדאמרינן בגיטין דף כ"ח ע"ב שמא מת לא חיישינן שמא ימות חיישינן שהרי אמרו לעולם יהיה כל אדם בעיניו פלסטים (מס' דרף ארץ פרק ה) וכן אמרו פשבועלי דינים עומדים לפניה יהיו בעיניו כרשעים אבות פרק א') ואמאי ונהרי אחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזיקינן לא על פרחין כנז"ל ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ז אות קל"א ציין בעיקר כללין בני משה סי' ח' הרשב"א סי' אל"ף נ"ט גידולי תרומה דף קכ"ב בבא בתרא דף ז' מיוחסות סי' ג' בתובות דף י"ט ר' ע"ש ועיין בבית יוסף סי' ל"ד שפתי פהן שם בח"מ סק"ח משפט צדק ח"א סי' ל"ח הריב"ל ח"ג סי' ע"ז וח"ב סי' ע"ד ובית דוד חלק יו"ד הלכות ריבית: ע"ב) אכילה דסתמה היא בכזית במה שפכתתי בנדפס במערכה זו אות ש"ע נשמט שם מה שכתוב בקונטרסי וזהו ובלשון בני אדם נראה פשוט דסתם אכילה פולל בין כזית בין פל שהיא ועיין ביורה דעה סי' רי"ז ולהרב עצי לבונה שם בס"א בענין זה ובמה שפכתתי לקמן במערכת הבי"ת אות ס י"ב (בד"ה גם מ"ש) עד כאן נשמט: וראיתי לכתוב כאן מה שביאר הגרל"מ בספר התורה והמצוה בפרשת צו סי' ל"א (על פסוק מצות תאכל) יש הבדל אן פעל אכל בקל ובין הנפעל הפעל אכל בקל מוסב על האדם האוכל ולא יקרא אנוכל אלא בכזית שפחות מזה נקרא טועם פי טעמתי מעט דבש (ש"א) וכמ"ש בספרא לקמן בפרשה יו"ד משנה יו"ד אחרי פי"ב מ"ב אמור

פר"מ ט"ז ופ"ו מ"ג ובפסחים דף ל"ב סתם אכילה בכזית אבל הנפצל מוסב על הדבר ואף אם נאכל כל שהוא הגם שלא יקרא אכילה מצד האוכל שלא אכל רק טעם מפל מקום הדבר נאכל ואיננו וזה שאמרו בספרא שלכן שינה ואמר מצות יאכל בנפצל ולא תפס הלשון שדבר בו עד עתה יאכלו אהרן יאכלוה וקיה לו לומר מצות יאכלו ללמד שאף שלא נשאר רק מקצתה בכל זה תאכל ומה תערה מקום הדבר שפתב הרמב"ם בראשון מהלכות חמץ דין ז' שהאוכל חמץ בפסח אפילו כל שהוא אסור שנאמר לא יאכל ומפרשים ראשונים ואחרונים לא ידעו נתיבותיו מאין הוציא דבר זה והנה פורש שיש לו יסוד בגמרא עכ"ל.

ואכילה גסה אי חשיבא אכילה לענגן איסורין הנה בנדפס במערכה זו אות שס"ט הבאתי בדברי הרב משל"מ בפסק ה' מהלכות יסודי התורה דין ח' (בסוף ד"ה עוד כתבו שם התוס' בפסק פ' א דלא חשיבא אכילה ומתבאר מדב"ק (שם בד"ה וראיתי להתוס') דמפל מקום אסור לאכול דבר איסור אכילה גסה דחשיב פאכול אוכלין שלא כדרך הנאתו דאף דלא לקי עליהו איפא מיהא איסורא עי"ש ועפ"י זה יש לדחות הוכחת רב גדול בדורנו יצ"ו (הובאו דבריו בס' עבודת הפהן דף ס"ט ע"ג בד"ה ובנוב"י) מדברי התוס' בשבועות דף כ"ב ד"ה אהיתרא נגד מה שחדש הצ"ח דחצי שיעור היכא דלא חזי לאיצטרופי לא אסור מן התורה עיין מ"ש בשדי חמד מערכת החי"ת אות יו"ד: ובדין אכילה ע"י הדחק אי חשיבא אכילה הארכתי קצת בנדפס שם בס"ד וכמה שתמהתי על הרב מוהר"ץ הירש חיות בדין זה ראיתי עתה בס' היקר לב שומע (ששלחו אלי הרב המחבר יצ"ו אחר שקבל הספרי שדי חמד ששלחתי לו) באות ל"ג שגם הוא תמה על מקצת דבריו עי"ש ובעניינים אלו (אכילה גסה ואכילה ע"י הדחק אי הווי אכילה אתה תחזה פלפל נאה בס' אמרי שפר שנדפס בקרוב (בשנת שש"ו)) לידידי הגאון מוהר"א קלעצקי יצ"ו בס' נוי"ן בד"ה ועמ"ש בספרי) ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב בדרך צ"ח אות קנ"ח כתב אכילה ע"י הדחק אי שמיה פילה בשלחן ערוך יו"ד סי' קי"ג נראה שהוא מחלוקת ועיין בבעל המפה ובכנסת הגדולה ועיין בפאה פ"ג משנה ד' ושם פ"ו לר"ע ומ"ש התוספות יו"ט בפסק ג' שם בדעת הרב ובהגהת הרב המש"ח ציין לעיין בשבת דף מ"ו קמא דף י"ט ודף ק"י נזיר דף כ"ג ובתוספות דבבא מציעא דף פ"ז ד"ה ואכלת וביבמות דף ט': ואכילה שלא כדרך הנאתה שחקר מרן המשנה למלה בהליכות יסודי התורה פסק ה' הלכה ח' אי חשיבא אכילה לענגן קיום מצות אכילת מצה וקרפן פסח וכיוצא עיין במה שרשמתי בזה בנדפס באות חר"ן הנה השגתי עתה ס' דרך המלה לאחד מרבני גאוני דורנו יצ"ו שנדפס בלעמבערג בשנת תרנ"ב וראיתי שם פלפלא אריכא בדין זה עיין שם בד' י"א ע"ב והלאה והסביר שם מקום ספקו טהור של המשנה למלה ועל פי מה שהסביר בכוננתו כתב לדחות ראיות השער המלה מדברי התוספות בקידושין דף ל"ח ד"ה דאיקרוב עומר על קושית הירושלמי למה לא אכלו חדש וכו' דאם איתא דיצא ידי מצנה הנה להם לאכול שלא כדרך אכילה דאין בזה משום איסור חדש ולפי מה שהסביר אם נאמר דיצא ידי המצנה הכי נמי צריך להיות עובר משום איסור חדש עי"ש דב"ק פן השגתי ס' פרם חמד לידידי הגאון אבד"ק ליאדי יצ"ו וראיתי בח"א ד' יו"ד בקידושין לקידושין שכתב בשם ספר אור חדש על התורה בפירשת בא שכתב להוכיח מדברי התוספות דקידושין הנ"ל (ספר זה לא ראיתי מעודי ומסתמא

הזכיר את השער המלך שקדמו בראיה זו) ושדחה דהירושלמי חברו ר' יוחנן וסובר תצי שיעור אסור מן התורה והכי נמי נמי לדידיה שלא פדרה אכילה לפי מ"ש מוהרש"ל בשבועות דף כ"ג והרב המחבר יצ"ו פתב לקיים הוכחתו משום דחדש יש לו היתר ותצי שיעור מותר בו (עיינן במה שפתבתי אני הדל בס' שדי חמד מערכת החי"ת אות ב' לענין חמץ) ושוב דחה זה וכתב ליישב פדרה אחרת עי"ש דב"ק.

גם בספר ברית יעקב להגאון ברוך מרדכי ליפשיץ בחלק א"ח סי' מ"א פתב בשם חכם אהד שהביא ראיה מדברי הירושלמי שהביאו התוספות הנ"ל וכתב לו שפבר קדמו בשער המלך ושוב פתב לדחות ראיה זו על פי דברי הרש"ל בשבועות דלר' שמעון דכל שהוא למכות הוא הדין דשלא פדרה הנאתן אסור או דיש לומר דלמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור אף שלא פדרה הנאתן חייב אם פו לדידהו גם בלא תעשה דחדש חייב שלא פדרה הנאתה ואם פו יש לומר דקושית הירושלמי היא לר' שמעון ולמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור גם ראית הרב שער המלך מהירושלמי שהביא הרי"ף בסוף פרק ג' דשבועות גבי שבועה שלא אוכל מצה וכו' פתב לדחות והאריף עוד עי"ש דב"ק ועיינן בחידושי יד אברהם ביו"ד החדשים בריש סי' פ"ז (בד"ה אף קשה) מה שפלפל בדין זה: ע"ג) אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה רב אהד יצ"ו שלח הערות בקבלתו הס' שדי חמד ואחת מהן היא בענין זה ונ"ל ואשובה אראה בשד"ח פללים אות קי"ז נ"ב ועיינן במס' תמורה דף י"ד שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ובחולין דף קכ"ד ע"א האלקי"ם אי אמר לי יהושע בן נון משמיה לא צייתינא ליה עכ"ד נר"ו וכבר פתבתי בנדפס בזה הלשון אין נביא רשאי לחדש וכו' הכי אמרינן בפ"ק דמגילה ובשאר דוכתי וכו' ובעיקר פללין (אין נביא רשאי לחדש) ראיתי מאמר נכבד בספר הפסגה חלק ד' בשם תורה חדשה יקבנו בצד 29 נגד המתפרצים החדשים האומרים שבכל דור ודור יש רשות לחכמי הזמן לשנות חקי התורה לפי רוח הזמן חלילה עי"ש דברים נכוחים ועי"ש בצד 38 במאמר אל יתהלל חגר: ע"ד) אחרים בנדפס אות של"ו הבאתי דאחרים נאמר בש"ס בכמה מקומות בכינוי על העכומ"ז ועיינן עוד סנהדרין דף ס"ג ע"ב ולא ישמע על פיה וכו' ולא יגרןם לאחרים פירש רש"י לאחרים לעכומ"ז ובמקילתא פרשת בא פרשה ז' על פסוק והיה הדם לכם לאות לכם לאות ולא לאחרים והבאתי ג"כ טעם על מה שקראו לאלישע אחר עי"ש ובמכתב רב אהד יצ"ו פתב ונ"ל ולי נראה דאסקו לאלישע אחר הוא משום לא תשתנה לאל אחר פמוכא בזהר פרשת מקץ דף ר"ד ודברי חז"ל לפי דעתי ממקור קדוש נובע והוא בס' דברי הימים קחשיב תולדותם דשנים עשר שבטי יה ושם שבט דן ליתא שם אשר זה פלא ואנכי יגעתי בעז"ה ומצאתי בדה"י א' קאפ' ז' פסוק י"ב חשים בני אחר אשר מן הידוע פי חשים הי' פו דן לכו אחשבה פי אחר שמדן יצא הפסל פיזוע ושלם להזכירו על הקללה לכו פתבו חשים בני אחר והוא דן להורות על המעשה ולכו קראו חז"ל לאלישע אחר פנ"ל.

ויענין בערוף ערוף אחר מביא מגמ' ב"מ קי"א וסנהדרין כ"ב דאחרים היינו עכו"ם עכ"ד יצ"ו: ע"ה) אסור לאסור את המותר על מה שהבאתי זה בנדפס אות רי"ד בשם הרב שפתי פהו בורה דעה בהנהגות אסור והיתר סי' רמ"ב אות ט' פתב לי רב אהד יצ"ו ונ"ל שם אות רי"ד נ"ב הוא לשון הירושלמי סוף פרק ה' דתרומות וסוף פרק קמא דחגיגה ועיינן תוספות בעבודה זרה דף מ' ד"ה אמר רבא עכ"ד יצ"ו ולפי הנראה אין

בידו ס' קהלת יעקב (שהבאתי בנדפס) שהרואה יראה שפבר הובא שם לשון הירושלמי לא ביש לי דאמרת על הטהור טמא אלא שסופף לומר על הטמא טהור וגם הרדב"ז בתשובות החדשות (שהבאתי בנדפס שם) בסוף סי' קמ"ה גשתמש בלשון הירושלמי ואמר לא רע עלי שאפה אומר וכו' שלשון הירושלמי היה שגור בפיו ומלתו על לשונו כמדבר על הידוע ולא הוצרך להזכיר הירושלמי ועיין בשמלה חדשה סי' א' סעיף ט' בדין שוחט שאומר אסור על דבר המותר ובתבואת שור שם ס"ק ב' הביא שכן הוא בירושלמי פרק ב' דעבודה זרה לא ביש לי וכו' וכמדונה לי גם בשאר הספרים שהזכרתי בנדפס הביאו דברי הירושלמי ורבינו הש"ף גם כן כל מה שכתב בקיצור הנהגות איסור והיתר הוא מה שאסף איש טהור מדברי השני תלמודים והפוסקים ואני לא באתי אלא להעיר מה שיש לפלפל בכלל זה כמו שיראה הרואה בנדפס והנה בענין זה ראיתי לידידי הגאון מבאקרקעשט יצ"ו בס' מאורי אור שנדפס עתה (בשנת תרנ"ג) בקונטרס מי באר סי' ו' שהקשה מדאמרין בכתובות דף ז' ע"א ומי איכא הוראה לאיסור וכתב רש"י דכל אדם רשאי להחמיר וכו' (ועיין שם בס"י ז' ובס"י ח' אם לפסול השו"ב מפני זה) וכבר הבאתי בספרי שהקשו מסוגיא זו על כלל זה ועיין בספרים שרשמתי שם וכתב במי באר שם דבת"מ ח"א סי' קפ"א כתב דמי ששגג והטריף שלא כדת של תורה חמיר ממי ששגג והיקל שלא כדת כי המיקל שלא כדת חטאו בין אדם למקום ברוח הוא ושב ורפא לו ויוה"כ מכפר אבל המטריף שלא כדת הוא בין אדם לחברו שהפסיד ממונו ועונו לא יכופר עד שישלם לו או יפייס אותו.

וכמדונה לי שהספר ת"מ (שכתב בשמו) שציין הוא ספר תשובה מאהבה שזכרני שראיתי דברים אלו שם כשהיה בידי ס' תשובה מאהבה בשאלה ועתה אינו מצוי אצלי והשגתי עתה ספר חדש משמרת שלום חבור יקר על הפרי מגדים לרב גדול בדורנו יצ"ו וראיתי בהקדמת הספר באות ל"ג שהאריך בענין זה בדברים נכוחים עי"ש דב"ק בבקיאות רב מהש"ס וגדולי המפרשים ובשנת תרט"ן כתב לי מופלג אחד מנועליז מוה"ר שמואל מאיר ראבינוויץ וז"ל בשדי חמד באות רי"ד הביא דברי הש"ף וכו' ובאמת מבואר בירושלמי סוף פרק א' דחגיגה א"ר אלעזר כשם שאסור לטהר את הטמא כף אסור לטמא את הטהור וכו' עכ"ל והתשובה להמעיר הראשון שייכה גם לו: ודע לאו דוקא לומר על דבר המותר אסור אלא אף על דבר האסור אם הוא אסור מן התורה ואין בו מלקות אין רשאי לומר שאסור מן התורה ויש בו מלקות ועובר על כל תוספי דנפיק מינה חורבא לענין מלקות כן נראה ממה שכתב הרב טהרת המים במערכת החי"ת אות מ"ב וז"ל חומר א שהחמיר החכם הכותב לומר על איסור דרבנן שאסור מן התורה אין להתרעם עליו ותבא עליו ברכה שהחמיר פניו דסוף סוף איסור הוא ומה לי אם הוא מדאורייתא או מדרבנן לבד אם כותב על איסור שחייב מלקות שהוא מן התורה והאמת הוא שאין בו אלא איסור דרבנן אזי יש להתרעם עליו ועובר על כל תוספי דנפיק מינה חורבא לענין מלקות ברפי יוסף סוף סי' רמ"ג בשם חז"ל עכ"ל והנה דברי הברכי יוסף לא מצאתי כעת ונראה שאף שמדברי הרב הנ"ל משמע דדוקא על איסור שהוא מדרבנן אין לומר עליו שאסור מן התורה וחיוב מלקות מפל מקום לפי טעמו של דבר נראה דאף אם באמת אסור מן התורה אם אין בו מלקות אין לו לומר עליו שיש בו מלקות:.

ע"ו) איסור דרבנן אם אסרו להפסיד ממון אחרים הנה בנדפס במערכה זו אות שצ"ט הבאתי מה שכתב הרב ש"ף יו"ד סי' קי"ט ס"ק כ"ז דלא אסרו איסור של דבריהם להפסיד ממון על ידם ובסוף האות הבאתי מה שכתב הגאון שואל ומשיב בהגהות יד שואל שכל ימיו נצטער ע"ד הש"ף האלה והצע"ג.

ואני ההקדוט לא ירדתי לסוף דעתו מאי קשיא ליה ודברי הרב ש"ף ברוורים לענ"ד עי"ש ועל דבר זה פתב לי רב אהרן יצ"ו והובאו דבריו לעיל אות כ"ד סק"ח עי"ש שגם אני הדל פתבתי קצת בזה: ע"ז) ר' אליעזר בנדפס במערכה זו אות ת' הבאתי מ"ש הרב סדר הדורות בשם תשובת זאב דקים להו לבעלי התלמוד שכל דבריו של ר' אליעזר פבית שמאי וכתבתי דכונתו על רוב דבריו שהרי בעירובין ד' י"א ונדה ד' מ"ז לא ס"ל לר"א כב"ש עי"ש ועוד מצאתי דר"א לא ס"ל כב"ש והוא דביבמות ד' ס"א ע"ב פליגי ב"ש וב"ה במצות פו"ר ב"ש סברי שני זכרים דילפי ממשה רבינו שהיו לו שני בנים ולא ילפי מברייתו של עולם (זכר ונקבה בראם פדילפי ב"ה) משום דאין דנין אפשר משא"א שלא היה אפשר בברייתו של עולם בלא נקבה ואילו ר' אליעזר שמעינו ליה דאית ליה דנין אפשר משאי אפשר ביבמות ד' מ"ו ע"א דמסקינן שם דר"א מודה לר"י דגר שטבל ולא מל הוי גר דילפינן מאמהות שטבלו ולא מלו ודנין אפשר משאי אפשר עי"ש ובמנחות ד' פ"ב ע"ב ג"כ מסיק הש"ס דר"א ס"ל דנין אפשר משא"א ומשום הכי יליף דדבר שפחובה אינו בא אלא מן החולין (ולא מן המעשר) מפסח מצרים אע"ג דפסח מצרים לא היה אפשר במעשר (שלא נצטוו עדיו במעשר) ואף דמיימי ר"א התם ילפותא דנועבדת את החזש הזה מפרשינו שם דר"א לדברי ר' עקיבא קאמר לדידי דנין אפשר משאי אפשר לדידה דאין דנין הפתיב ונעבדת וכו' עי"ש וש"מ דר"א לא ס"ל כב"ש (דאמרי אין דנין אפשר משאי אפשר) ואני אמרתי בפפשי בס' של צדיקים בזה ומצאתי אח שאהבה נפשי הגאון מלא הרועי' בח"ב אות הדל"ת אסף איש טהור מערכה מול מערכה הסוכרים דנין אפשר משאי אפשר והסוכרים אין דנין ושם ס"ק ג' פתב דר"א דן אפשר משא"א ביבמות ומנחות הנ"ל ובס"ק י"ב הביא דבית שמאי סברי אין דנין והצ"ע דר"א מתלמידי ב"ש דן אפשר משאי אפשר כמ"ש בסק"ז ותירץ דשאני התם דאיכא היקשא דנועבדת אבל הכא פיון דאיכא למילף ממשה דדמיא ליה מדדמי ליה ילפינו ולא מבריאת עולם דלא אפשר עכ"ל ולפי זה אנדא ליה מאי דכתיבנא בעניויתין פמוכן.

אמנם לע"ד בהורמנותיה דמר דבריו תמוהים שמדברי הש"ס בשתיים זו (יבמות ומנחות הנ"ל) שמענו דלקושטא דמלתא ר"א ס"ל דנין אפשר משאי אפשר כאשר יראה המעיין בשתי הסוגיאות ודבריו צ"ע לענ"ד גם הרבנים טירת פסוף ומקנה אברהם שארשום בסמוך נקטי בדעת ר' אליעזר דס"ל דנים אפשר משא"א כמו שיראההרואה בגוף דבריהם והדין עמהם לענ"ד שכן מתבאר יפה מסוגיות הש"ס וקצת יש להוכיח דלא בכל מקום אזיל ר' אליעזר בשיטת בית שמאי מדאמרינו בירושלמי במסכת נזיר פרק שביעי סוף הלכה א' אתיא דר' אליעזר פבית שמאי דבית שמאי אומרים תדיר ומקודש תדיר קודם וכו' עי"ש ואי בכל דוכתא אזיל ר' אליעזר בשיטת בית שמאי למאי איצטריוך תלמודא הכא למימר דאתיא דר' אליעזר פבית שמאי והכי נמי אמרינו בירושלמי ריש מסכת סוטה דר' אליעזר דאמר חובה לקנאות אתיא פבית שמאי דלא יגרש את אשתו

אָלאַ אַם מַצָּא בֵּה דְבַר עֲרֻנָּה וְכוּ' וּר' יְהוֹשֻׁעַ כְּבִית הַלֵּל ע"ש אֵלָא שְׁקִישָׁה עַל זֶה דְּבִירוּשְׁלָמִי בְּפִרְקָא קַמָּא דְּבִי צִהָה הֶלְכָה ד' וּבְסוּף פִּרְקָא רְבִיעִי פִּרְיָה מִיחְלָפָא שְׁיִטַּת בֵּית שְׁמַאי דְתַנּוּן בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים וְכוּ' וְתַנּוּן אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר עוֹמֵד אָדָם עַל הַמְּקוֹצָה וְכוּ' ע"ש דְּמִזְזָה מוֹכַח דְּשִׁיטַּת ר' אֱלִיעֶזֶר בְּכָל מְקוֹם הִיא כְּבִית שְׁמַאי גַם בְּפִרְקָא הָעֶרְל ד' פ' פ"א הוֹבָאָה מִתְּנִיתִין שְׁבַנְדָּה מ"ז ע"ב (שְׁהַזְפֵּרְתִּי בְּנִדְפָס) דַּר' אֱלִיעֶזֶר מְכָרִיעַ בֵּין בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל וְאָמַר הִזְכֵּר פְּדָבְרֵי בֵּית הַלֵּל וְהִנְקֵבָה פְּדָבְרֵי בֵּית שְׁמַאי וְצָרִיף יִשׁוּב וּבְקוֹבֵץ שְׁמַעְתָּמָא דְרַבְּנָן ס' ז' ד' ט"ו אוֹת ג' (שְׁרַשְׁמַתִּי בְּנִדְפָס) הִבִּיא הַסּוּגִיָּא דְעִירוּבִין דַּף י"א (שְׁהַזְפֵּרְתִּי בְּנִדְפָס) שְׁאִינוּ סוֹבֵר כְּבִית שְׁמַאי מְמַשׁ וְשְׁבַנְדָּה מ"ז ע"ב קָאָמַר דַּר' א סוֹבֵר כַּב"ה (הִיא הַסּוּגִיָּא שְׁהַזְפֵּרְתִּי בְּנִדְפָס אִף דְּבָרֵי הַרַה"ג הַפּוֹתֵב יצ"ו אִין מְדוּקְדָּקִים בַּמַּחְכֵּ"ת דְּשֵׁם תַּנּוּן דַּר' אֱלִיעֶזֶר הִכְרִיעַ בִּינֵיהֶם כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בְּנִדְפָס וְאִין שְׁיִיף לֹאמַר דְּקָאָמַר כְּבִית הַלֵּל) וּבְרִישׁ בְּרַכּוֹת דְרִישׁ וּבְשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ וּבֵית שְׁמַאי אָמְרוּ בְּדַף י"א אִם כֵּן לִימָא קָרָא בְּפִנְקָר וּבְעָרְב וּבְפִרְקָא קַמָּא דְסוּפָה אָמְרִינוּ בֵּית שְׁמַאי וּר"א וְכוּ' פְּלֵהוּ סְבָרֵי וְכוּ' וְכַעֲיִן זֶה בַּפ"ק דְחִגִּיגָה אֱלוֹ תוּד"ק: וְמָה שְׁפַתְבְּתִי בְּנִדְפָס מֵהִיא דְעִירוּבִין ד' י' ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר לְחִיִּין הִנֵּה עֲתָה רְאִיתִי שְׂרַבְנוּ עוֹבְדֵי פִירֵשׁ דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סוֹבֵר כְּבִית שְׁמַאי וּבְעִי לְחִי מְפָאן וְלְחִי מְפָאן וּלְפִי זֶה יִתְכַּן לֹאמַר דַּר' אֱלִיעֶזֶר לֹא סְבָרָא דְנִפְשִׁיָּהּ קָאָמַר אֵלָא לְפְרוּשֵׁי סְבֵרַת בֵּית שְׁמַאי קָאָתִי דְסְבָרֵי לְחִיִּין וְדָלָא כְּתַנָּא קַמָּא דָאָמַר לְבֵית שְׁמַאי בְּלְחִי אֶחָד וְקוּרָה סְגִי אִף מְדֻסִּיִים רַבְּנוּ עוֹבְדֵי וְאָמַר אִין הֶלְכָה כַר' אֱלִיעֶזֶר מוֹכַח וְדַאי דְסוֹבֵר דַּר' אֱלִיעֶזֶר סְבָרָא דְנִפְשִׁיָּהּ קָאָמַר דַּאי לֹא הִכִּי לֹא הִנֵּה צָרִיף לְמִימַר דַּאיִן הֶלְכָה כַר' אֱלִיעֶזֶר כִּי הִכִּי דָלָא אִיצְטְרִיף לְמִימַר דַּאיִן הַדְבָר כְּבִית שְׁמַאי וְלֹא מְסַתְפֵּר לְמִימַר שְׁכּוֹנְתוֹ שְׁאִין הֶלְכָה כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁיִטַּת בֵּית שְׁמַאי אֵלָא כְּתַנָּא קַמָּא אֱלִיבָא דְבֵית שְׁמַאי דְמַאי נְפָקָא לֹן לְעַנְנֵן דִּינָא מִזָּה וְאִין זֹו שְׁיִטַּת רַבִּינוּ עוֹבְדֵי כְּמוֹבָן.

אָמְנָם עֵינֵינִי בְּחִידוּשֵׁי הַרִיטְב"א וְרְאִיתִי שְׁפַתֵּב (בַּד"ה שֵׁם לִימָא קָא סְבָרִי) וְאִם תֵּאמַר ר' אֱלִיעֶזֶר אִיף חוֹלֵק עַל בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל וְעוֹד וְהִלָּא שְׁמוּתִי הוּא יֵשׁ לֹאמַר כִּי ר' אֱלִיעֶזֶר אָמַר כֶּף אָמַר בֵּית שְׁמַאי לְחִיִּים דְּנֹקָא עַכ"ל וְאִזְדָּא לֵה הַרְאִיָּה מְעִירוּבִין הַנָּ"ל וּמִתְבָּאָר שְׁפּוֹבֵר שְׁלֵא יִתְכַּן שַׁר' אֱלִיעֶזֶר יִחְלֹק עַל בֵּית שְׁמַאי כִּינּוּן דְשְׁמוּתִי הוּא וְכֵן מִתְבָּאָר מְדָבְרֵי הַרְבֵּ אֲגֵרַת הַצּוּפָה בְּדַף כ"א ע"ג אוֹת א' וַז"ל ר' אֱלִיעֶזֶר סָתֵם בְּמַשְׁנֵה וּבְרִיָּתָא הוּא ר"א הַגְּדוֹל בֶּן הוֹרְקָנוֹס בַּר פְּלוֹגְמִיָּה דַּר' יְהוֹשֻׁעַ וְהוּא מְדַרְדְּקִי דָאָתוּ לְבִי מְדַרְשָׁא (בְּפִרְקָא הַבּוֹנָה) וּבַעַל הַמַּעֲשֵׂה דְתַנּוּן (בְּפִרְקָא הַזֵּהָב) וְאִין הֶלְכָה כְּמוֹתוֹ נִגְדַר ר' יְהוֹשֻׁעַ וּר' עֲקִיבָא וּר' טַרְפוֹן מְשוּם דְשְׁמוּתִי פִירֵשׁ רַש"י דְבִרְכוּהוּ אֲבָל הַתּוֹס' מְפָרְשִׁים דְהוּא מִתְלַמְדֵי בֵּית שְׁמַאי וְכֵן מְשַׁמַּע כְּתוּסְפוֹת דָּאִם כֵּן כָּל הַהֶלְכוֹת שְׁנַחְלַק קוֹדֵם הַמַּעֲשֵׂה לְמָה לֹא נִיפְסוּק כְּנוֹתִיָּה רַק בְּאַרְבַּעָה דְבָרִים בְּנִדָּה סוּף פִּרְקָא קַמָּא עַכ"ל וְלֹא יִדְעָתִי מָה יַעֲנוּ עַל הַסּוּגִיָּאוֹת הַנָּ"ל שַׁר' אֱלִיעֶזֶר חוֹלֵק עַל בֵּית שְׁמַאי: וְדַרְךָ אֲגַב רְאִיתִי שֵׁם (בְּמִלָּא הַרְוּעִים) בַּס"ק י"ג וַז"ל בֵּית הַלֵּל לְכַאוּרָה מְבֹאָר שֵׁם דְדַנּוּ אֲפִשֵׁר מְשַׁאי אֲפִשֵׁר עַכ"ל וְכִנְנָתוֹ דְכִינּוּן דְלִפִּי ב"ה לְפּו"ר מְבָרִיָּתוֹ שֵׁל עוֹלָם דְבַעֲיָנוּ זְכָר וּנְקֵבָה אַע"ג דְהֵתֵם לֹא אֲפִשֵׁר בְּלָאוּ הִכִּי ש"מ דְסְבָרֵי דְנִין אֲפִשֵׁר מְשַׁא"א כֵּן נִרְאָה כְּנוֹתוֹ אֲבָל לֹא יִדְעָתִי לְמָה כְּתַב בְּלִשׁוֹן לְכַאוּרָה (מָה שְׁלֵא כְּתַב בְּלִשׁוֹן זֶה בְּשַׁאָר הַתַּנָּאִים) וְאוּלַי עֵינּוּ רָאָה מ"ש הַגָּאוֹן מוֹהַרש"א שֵׁם דָּאָף מֵאֵן דַּס"ל בְּעֵלְמָא אִין דְנִים אֲפִשֵׁר מְשַׁאי אֲפִשֵׁר מוֹדָה הִקָּא לְסְבֵרַת ב"ה דְמְסַתְפָּרָא כִּינּוּן דְמַצְנוֹת פּו"ר הִיא לְקִיּוּם הָעוֹלָם צָרִיף זְכָר וּנְקֵבָה כְּבַתְחִילַת

בְּרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם עי"ש וּלְפִי זֶה אֵין הֶכְרַח דב"ה סְבָרֵי דְנִים וְלִכּוֹן כְּתַב בְּלִשׁוֹן לְכַאוּרָה וְאוּלַי הִי כְּתוּב כֵּן בְּכַתְבִּי וְנִשְׁמַט בְּדַפּוּס כַּנִּל בְּדוּחַק וּבְעֵיקָר דְּבָרֵי מוֹהֲרַש"א שֶׁם שֶׁהַקְּשָׁה הִלְכְּתָא אֶהְלַכְתָּא דְקו"ל כב"ה דְּדָנִים וּבְעֵלְמָא קו"ל הִלְכָה כְּרַע"ק מִתְּחִבְרֵי וְאֵיהוּ ס"ל אֵין דְנִים (וְלִזְהָ הוּא שֶׁהוֹצֵר לְתַרְזַן דְגַם רַע"ק מוֹדָה לְסִבְרַת בֵּית הַלֵּל כְּנִז"ל) עֵינֵן לְהֶרְבְּנִים טִירַת כְּסָף ד' ר"ז ע"ד וּמְקַנָּה אֲבָרְהֶם בַּמ"ב אוֹת כ"ח מָה שֶׁהִרְבּוּ לְהִשְׁיֵב עַל דְּבָרֵי דְהָא ר"א וּר' יְהוֹשֻׁעַ סְבָרֵי דְנִין וְא"כ אֵין הִלְכָה כְּרַע"ק אֵי מִשּׁוּם שֶׁהֵם רְבוּתֵי וְאֵי מִשּׁוּם שֶׁהֵם רַבִּים עֵינֵן בַּדב"ק: וּבְעֵיקָר כְּלָלִין אֵי ר' אֱלִיעֶזֶר עֶבֶיד בְּכָל מִקְלֵי כְּבִית שְׁמַאי הִנֵּה הִבְאִתִּי בְּנִדְפָס שֶׁם שֶׁהִגְאֹוֹן חֲתַם סוֹפֵר בְּחֻלְק א"ח ס' כ"ו גִּטְפֵל לִינִישְׁב מֵאֵי דַתְנֵן בְּכִסְחִים דָּף מ"ו ר' אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר לֹא תִקְרָא לָהּ שֵׁם עַד שֶׁתֵּאֲפָה דְלֹא אֲתִי כְּבִית שְׁמַאי דְסְבָרֵי חֲמִץ בְּכִכּוֹתְבַת מִשּׁוּם שֶׁנִּמְשָׁף אַחַר מָה שֶׁכְּתַב הֶרֶב סֵדֵר הַדּוֹרוֹת בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת זָאֵב דְּמִשְׁמַע שְׁסוֹבֵר שֶׁכָּל מְקוֹם עֶבֶיד ר' אֱלִיעֶזֶר כְּבִית שְׁמַאי (שְׁאֵין כְּוִנְתּוֹ עַל הָרוֹב אֲלֹא כָּל מְקוֹם מִמֶּשׁ וְאֵין דְּבָר יוֹצֵא מִן הַכָּלָל) עֲתָה רְאִיתִי בְּסִפְרָךְ כִּי חֲמֵד לִידִידֵי הִגְאֹוֹן מְלִיאָדִי יצ"ו בח"א דָּף ט"ז סוֹף ע"א שֶׁהִבִּיא תְּשׁוּבַת הַחֲתַם סוֹפֵר הַנֵּ"ל וְהִשְׁיֵב עַל דְּבָרֵי דְלֹא קִשְׂיָא מִיַּדִּי שֶׁכָּבֵר כְּתַב הַצֵּל"ח בְּרִישׁ מִסְכַּת בֵּיצָה דְדוֹקָא לְהַחֲמִיר עֶבֶיד ר' אֱלִיעֶזֶר כְּבִית שְׁמַאי אֲבָל לֹא לְהַקֵּל וְהִקָּא דְבֵית הַלֵּל לְחוּמְרָא דְשִׁיעוּר חֲמִץ בְּכִזִּית לְעֵבֶר כְּבַל יִרְאָה אֵית לִיה לר' אֱלִיעֶזֶר כְּבִית הַלֵּל וְהוּא כָּלֵל נִכּוֹן וְצָרִיף לְהַתִּישְׁב אֵיהּ"ש כְּכָל מָה שֶׁרְשַׁמְתִּי בְּנִדְפָס וּבְאוֹת זֹו אִם אֵין סְתִירָה לְכָלֵל זֶה וְזֹאת לְזַכְרֵן וְלְכַאוּרָה מִדְּבָרֵי הַרִיטְב"א בְּעִירוּבֵין שֶׁכְּתַבְתִּי לְעֵיל (בַּד"ה וּמָה שֶׁכְּתַבְתִּי) נִרְאָה דְגַם כְּשִׁבִית שְׁמַאי מְקִילִין עֶבֶיד ר' אֱלִיעֶזֶר כְּבִית שְׁמַאי אִף נִרְאָה דְאֵין מְזָה סְתִירָה דְאִף אִם נִפְרַשׁ בְּדְבָרֵי הַרִיטְב"א שְׁסוֹבֵר אֵלִיבָא דר' אֱלִיעֶזֶר דְּבַעֵי נְמִי קוּרָה וּלְחִיָּים דוֹקָא דְקָאֵמֵר כְּלוּמֵר דְלַעֲיֻכּוּבָא בְּעֵינֵן לְחִיָּין וְלֹא סָגִי בְּלַחֵי אַחַד אֲכַתִּי אֵין סְתִירָה לְדְבָרֵי הִגְאֹוֹן צֵל"ח לְפִי מָה שֶׁמִּתְבָּאֵר מִדְּבָרֵי שְׁאֲבִיא לְהֵלֵן בַּס"ד דוֹקָא כְּשִׁמְחִמִיר וְעוֹשֶׂה כְּסִבְרַת בֵּית הַלֵּל אֲבָל לֹא לְהַחֲמִיר מְסִבְרָא דְנִפְשִׁיָּה דְלֹא כְּבִית שְׁמַאי וְדִלֹא כְּבִית הַלֵּל וְק"ל: וְהִנֵּה עֵינִינְתִי בְּדְבָרֵי הִגְאֹוֹן צֵל"ח וְהֵם עַל דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּרִישׁ מְכִילְתִּין (בַּד"ה דִּילְמָא בֵּית שְׁמַאי לִית לְהוּ מוֹקְצָה) וְשֵׁם רְאִיתִי שֶׁהִבִּיא מָה שֶׁכְּתַבוּ הַתּוֹסְפוֹת לְקַמֵּן בְּדָף ל"ד ע"ב (בַּד"ה וְאוֹמֵר) בְּשֵׁם הִירוּשְׁלַמִי דְמִיחְלָפָא שִׁיטְמִיָּהוּ דְבֵית שְׁמַאי דְהָא ר' אֱלִיעֶזֶר שְׁמוּתִי הוּא וְדְבָרֵי הִירוּשְׁלַמִי הֵם בְּפָרְק קַמָּא הִלְכָה ד' וְהִכִּי אֲתִמֵּר הֵתֵם מִיחְלָפָא שִׁיטְתִּין דְבֵית שְׁמַאי דַתְנִינֵן תַּמָּן וְעוֹד אָמֵר ר' אֱלִיעֶזֶר עוֹמֵד הוּא עַל הַמּוֹקְצָה עָרַב שְׁכַת בְּשַׁבִּיעִית וְאוֹמֵר מְפָאֵן אֲנִי אוֹכֵל לְמַחֵר וּר' אֱלִיעֶזֶר לֹא שְׁמוּתִי הוּא וְהוּא בְּלִשׁוֹן תְּמִיָּהָ כְּמוֹ שֶׁפִּירְשׁוּ שֵׁם הֶרְבְּנִים קֶרְבֵן הַעֲדָה וּפְנֵי מִשָּׁה וְזֶה לִשׁוֹן הֶרֶב פְּנֵי מִשָּׁה וְכִי ר' אֱלִיעֶזֶר לֹא שְׁמוּתִי הוּא בְּתַמְיָה הִלֵּא מִתְלַמִּידֵי בֵּית שְׁמַאי הוּא וְהִכִּי אֲמַרִּינֵן בְּכָל מְקוֹם דר' אֱלִיעֶזֶר מִבֵּית שְׁמַאי הוּא אִם כֵּן סְבָרֵי בֵּית שְׁמַאי הִכִּי וְאֲמַאי אָמְרוּ כָּאֵן לֹא יִטּוֹל וְכו' עי"ש וְעַל זֶה הוּא מָה שֶׁחֲדַשׁ הַצֵּל"ח דְּעַד כָּאֵן לֹא אָמְרוּ בִירוּשְׁלַמִי דר' אֱלִיעֶזֶר שְׁמוּתִי הוּא אֲלֹא לֹמֵר דר' אֱלִיעֶזֶר לֹא יִקַּל מֵאֵי דְמַחְמִירֵי בֵּית שְׁמַאי כִּינֵן שֶׁהוּא מִתְלַמִּידֵי בֵּית שְׁמַאי אֲבָל בְּמַאי דְסְבָרֵי בֵּית שְׁמַאי לְקוֹלָא שְׁפִיר אֲפָשָׁר דר' אֱלִיעֶזֶר מַחְמִיר כְּבִית הַלֵּל כְּדִאֲמַרִּינֵן בִּיבְמוֹת דָּף ט"ו אִף עַל פִּי שְׁתַּלְמִיד בֵּית שְׁמַאי כָּל מַעֲשָׂיו לֹא עָשָׂה אֲלֹא כְּבִית הַלֵּל וְהִינֵנוּ לְהַחֲמִיר: וְלְפִי דְרַפְנוּ לְמַדְנֵוּ שְׁדַעַת הֶרְבְּנִים הַנּו"ל הִיא דְמַאי דְאֲמַרִּינֵן דר' אֱלִיעֶזֶר אֲזִיל בְּשִׁיטַת בֵּית שְׁמַאי לֹא עַל הָרוֹב הוּא דְאֲמַרִּינֵן הִכִּי כְּמוֹ שֶׁהִיטִיתִי סוֹבֵר אֲנִי הַדֵּל אֲלֹא בְּכָל מְקוֹם הוּא

פן (זולת כשפית הלל לחומרא כמו שפכת הגאון צל"ח) וכן ראיתי בשו"ת הגאון מוהר"ם שיק בחלק א"ח סי' רפ"ב שפכת שר' אליעזר לית ליה מתוך שהרי הוא מתלמידי בית שמאי ואינהו לית להו ועל פי זה תמה על רבותינו התוספות בפרק המצניע דף צ"ה בד"ה והרודה עי"ש ויש לי עליו הרהורי דברים בזה כמו שרשמתי בקונטרס שדי חמד במערכת המ"ם אות רי"דואיה"ש ותבאר שם בס"ד על כל פנים למדנו מדבריו שסובר דר' אליעזר הולך בכל מקום בשיטת בית שמאי: גם אשו"ר למרן חיד"א בספר ברפי יוסף א"ח סי' ק"א אות ג' (מד"ה ומסתפל הוית וכו' והלאה) שהביא מה שאמרו בירושלמי פרק ז' דמסכת נזיר הנ"ל ונשא ונתן בדברי פמה מחברים והקשה לו (בד"ה ותו קשה) דברי הירושלמי אהדדי ממה שאמרו ביומא בפרק בא לו ושוב (בד"ה ואחר זמן רב) כתב דהרב פני משה בנזיר שם כתב דמה שאמרו בירושלמי אתיא דר' אליעזר כבית שמאי הוא טעות סופר וצריך להיות אתיא כבית הלל והקשה עליו דבירושלמי פרק קמא דביצה ופרק המביא פריף על ר' אליעזר איף אמר היף בית שמאי וקרי מיחלפא שיטתיה דר' אליעזר לפי שבית שמאי אמרי איפכא ואיף מוקי איהו לדברי אליעזר בדברי בית הלל וכו' עי"ש (בד"ה אבל הא קשיא) הנך רואה דנקיט בהחלט דר' אליעזר בכל מקום אית ליה כבית שמאי ולפי הנראה לא ראה מרן חיד"א הספר פני משה לסדר מועד שאם פן הנה מקשה עליו מניה ובניה ממה שפכת בפירושו למסכת ביצה הנ"ל שמתבאר שסובר שפכת מקום ר' אליעזר הוא כבית שמאי: ובמה שפכתתי למעלה (בד"ה ובעיקר פללין) בשם הגאון צל"ח דלא אמרו שפכת מקום ר' אליעזר סובר כבית שמאי אלא להחמיר נזכרתי עתה שבקונטרס שדי חמד מערכת הש"ן אות ג"ן כתבתי בשם הגהות מצפה איתן למסכת ראש השנה דף ל"א ע"ב (אמה שאמרו בש"ס פרם רבעי הנה לר' אליעזר וכו' בקש להפקירו לעניים וכו') שבטורי אבן כתב דר' אליעזר שמותי הוא ואזיל בשיטת בית שמאי דהפקר לעניים הוי הפקר וכתב על דבריו ואד"מ (ואין דבריו מוכרחים) דלא נאמר פלל זה רק היכא דבית שמאי מחמירים כמו שהוכחתי במקום אחר ובדפקר הווי בית שמאי לקולא עכ"ל וכתבתי שם דלפי זה נדחה גם פן מה שפכת בהגהות הג"מ יוסף שליט"א בר רפאל (בהש"ס חדש דפוס רא"ם) דר' אליעזר דשמותי היא סובר כבית שמאי דנטע רבעי לאו ממון גבוה הוא עי"ש וסיימתי שם ולפי זה צריך ליישב שהיא דבקש להפקירו פשהוא סמדר אמנם ממה שפכת מרן חיד"א ביעיר און מערכת הה"א אות מ"ו בשם הרא"ש בתוספותיו לבבא מציעא והביאו השיטה מקובצת על דף ל"ז דר' אליעזר הנה נוטה אחר בית שמאי בכל דבריהם משמע בין לחומרא בין לקולא אלה הדברים אשר כתבתי במערכת הש"ן הנ"ל ועתה לא יכולתי להתיישב בזה ואתה תחזה: והנה על מה שפכתתי בנדפס בענין זה כתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר אברהם יצחק הלוי בלייווייס דומ"ץ בעיר בריסק דליטא יצ"ו ונ"ל באות תי"ו הביא בשם ספר הדורות דכל דבריו דר"א כב"ש ואחריו נמשך בחת"ס שנטפל ליישב מאי דר"א לא אתי כב"ש ומני"ר הי"ו הקשה על זה מעירובין י"א ונדה מ"ז וקצת תימה לעניות דעתי ונחלא בדבריהם מבואר בירושלמי והובא ביעיר און מערכת הה"א אות מ"ו ובסופו שם במקובץ אות ו' ונ"ל בירושלמי פריף מבית שמאי על דברי ר"א דמחלפא שיטתיה כמו שפכת פרק קמא דביצה ושאר דוכתי עכ"ל ובהא דעירובין י"א ע"ב כבר עמד בזה הריטב"א שם ונ"ל ואם תאמר ור"א היא חולק על

בית שמאי ובית הלל ועוד וקלא שמותי הוא יש לומר כי ר"א אומר ק אומר ב"ש וכו' עכ"ל ובזה אפשר ליישב גם הך דנדה ונהיה מלשון הריטב"א הלזה מבאר דמפרש ר"א שמותי היא שקה מתלמידי בית שמאי וכפירוש התוספות וכן הוא לפנינו בריטב"א דנדה ד' ז' ע"ב ובבבין שמועה כלל רמ"ב הביא בשם הריטב"א נדה באופן אחר והקשה עליו ע"ש וביעיר און מערכת הא' אות כ"ב וגם בריטב"א שבת ק"ל ע"ב פ"א כפי התוספות אמנם ראיתי, מי שפתב דחידושי שבת אינם מהריטב"א אלא מהר"ן וכלע"ד האמת מכמה הוכחות ואכ"מ עכ"ד יצ"ו אומר המחבר עיין במה שפתבתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' יו"ד אות ח' אם חידושי שבת הם להריטב"א.

ומה שהביא מדברי מרן חיד"א ביעיר און ומדברי הריטב"א אהיה דעירובין ותוש קדמו שפבר זכיתי בה תחלה ככל הפתוב למעלה: ודע שראיתי עתה בס' נחל עדן להרה"ג ר' רפאל גארדאן יצ"ו בנהר פרת בהגהותיו לסדר הדורות בסוף דף ס"ח שפתב בשם חידושי הר"ן ח"ב בסוף הספר שהוכיח בראיות ברורות שר' אליעזר לא היה מתלמידי בית שמאי רק מתלמידי בית הלל עכ"ל ואין אצלי ס' חידושי הר"ן ה לעיין בדב"ק ולעומת זה ראיתי לשני גדולים בדורנו הגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו בספרו היקר בית אב סי' צ"ד והגאון אבד"ק לוצין יצ"ו (הבאו דבריו שם) דנקטי בפשיטות דבכל מקלי עביד ר' אליעזר כבית שמאי ונטפלו ליישב סוגיא דסנפה ל"א ע"א בפלוגתא דר' אליעזר ורבנו בסנפה גזלה שכתב רש"י דר' אליעזר אית ליה תקנת השבים ואילו בית שמאי בגיטין ד' ה"ן ע"א לית להו תקנת מריש והאריכו ליישב קושיא זו וחידוש הוא שלא נזכר בדב"ק מכל הבקיאיות הנז"ל: ע"ח) אין שליחות לעכומ"ז בנדפס במערכה זו אות רצ"ז הקשתי על מ"ש רש"י במנחות דף ס"א (בנדפס נרשם ס"ב והוא טעות) ע"ב ד"ה שהתנופה דיכולים עכומ"ז ונשים לעשות שליח וקא אין שליחות לעכומ"ז ולזה השיב ידידי הרב המפורסם מוהר"ר אברהם מתת' חלפון יצ"ו ונ"ל והנראה לומר בזה דשאני בתנופה דהני פהני שלוחי דרחמנא ניהו וכדאמר ר"ה בריה דרב יהושע בקידושיין כ"ג.

דאי ס"ד שלוחי דידן ניהו מי איכא מידי דאנן ל"מ וכו' ועבד שיקו בגטין אסוק התם דמהניא להכי דמצי משני וכן אפשר לומר בקושיתנו זאת דהא עכו"ם לעכו"ם הסכימו רבנותא דישנו בתורת שליחות וע' במג"א סי' תמ"ח אלא דהעיקר דשאני האי שליחות וכדכתבין.

ועוד י"ל דהכונה בזה דעיקר התנופה שלא בבועלים לבדם ולהכי אפילו אין מצוה מתקימת בו מתקימת היא בשלוחו ולשון שליחות שיתפא דלישנא הוא זה. ויש להאריך בזה בסוגית אי בעינו קרא כדתיב בסנהדרין מ"ה ע"ב ונהיה בתוספות פתבו דלא מסיימין ואין העכו"ם מניפין ומעיקרא גרסינן ליה והיינו דאיכא בנייהו סברא זו דשליחות דכתבו וכנראה שהרב המחבר הרגיש בכ"ז ומפני זה פתב ולכאורה צ"ע והיא הערה יקרה אף במיטב העיון יתורץ בכמה אופנים עכ"ד יצ"ו: ובמה שנתלקו הפוסקים אם יש שליחות להעכומ"ז לחומרא כמו שרשמתי בנדפס באות רנ"ו ואות רס"ב ועוד נתלקו אם יש שליחות לעכומ"ז בעכומ"ז כמו שרשמתי בנדפס באות מ' ע"ש הביא הרב פתב סופר בחלק יו"ד סי' פ"ג (בד"ה אמנם) דבתשובת חות יאיר סי' קפ"ה תופס לעיקר דיש שליחות לעכומ"ז לחומרא והרב המחבר ציין ליו"ד סי' קס"ט אם יש

שליחות לעכומ"ז לחומרא וסייג ואפשר עכומ"ז לעכומ"ז פולי עלמא מודים דיש שליחות לחומרא ובסי' קס"ט בעכומ"ז וישאל קאי עכ"ל וכפי הנראה פונתו לומר דבגדון הרב חו"י מייגרי בעכומ"ז לעכומ"ז ולכן תפס דיש שליחות לחומרא דבזה מודו פולי עלמא וצריף לעיין בגוף דברי הרב חו"י ומי שמצוי בידו ישפיל בכונתו ובשו"ת אורי וישעי לידידי הגאון אבד"ק יאסי יצ"ו בסי' מ"ד כתב שפחידושיו האריף ובאר דהעיקר פשיטת רבינו תם דאין שליחות לעכומ"ז פלל אמנם בספר מאה שערים שנדפס מקרוב לגאון בדורנו יצ"ו בשער כ' דף ל"ב ע"ב (בד"ה והנה) הביא מה שכתב הגאון פני יהושע בתשובה דרך ברבית יש שליחות לחומרא והוא פתב דבכל מקום יש שליחות לחומרא עי"ש: וחקר הרה"ג מוהר"א פלבו מלאדז יצ"ו בכנסת חכמי ישראל קונטרסי ט' סי' קפ"ז אות ב' במאי דקומא לן דאין שליחות לעכומ"ז רק לחומרא ודעת הרב השואל בכתם סופר א"ח סי' פ"ד דהוא מדאורייתא וייחס שיטה זו אף להרמב"ם היכא דאית בה קולא וחומרא אי מהני השליחות אף לקולא שלא יהיו תרתי דסתרי ואי נימא דמהני יתיישבו דברי הפרתי ופילתי שפתב דאב אסור לכבד לאחר למול זולת בתורת שליחות מותר והקשה במנחת חינוך אם פן למה איצטריף קרא בעבודת זרה דמילת עכומ"ז פסולה תיפוק ליה דאין שליחות לעכומ"ז ולדברינו לפי הסכמת הפוסקים דאם מל מילה שלא בזמנה בשבת אין צריף להטיף דם ברית אם פן איצטריף קרא הירא דמל שלא בזמנה בשבת על ידי עכומ"ז דאז לולא הקראה אמינא דיש שליחות לחומרא דהוי מתקן וממילא הנה מהני אף לקולא להכי איצטריף קרא לפסול לגמרי מילת עכומ"ז צריף להטיף דם ברית כמבואר בש"ע ועיין במנחת חינוך מצות מילה דכמה פוסקים דהטפת דם ברית הוא מדאורייתא: ולדעת הסוברים דבכל האיסורין יש שליחות לעכומ"ז לחומרא ומקשים על זה דאם פן למה הוצרכו לאסור בשבת אמירה לעכומ"ז משום שבות תיפוק ליה משום שליחות וכתבתי בנדפס באות רס"ב שהגאון שואל ומשיב במהדורא קמא ח"ב סי' ס"ט כתב בשם הגאון בית מאיר באבן העזר סי' ה' דבשבת אין שייף שליחות דמפל מקום גופו נח וכו' עיין בזה בשו"ת ריב"א לרבינו יוסף בן אליעזר (אונגאר) סי' ד' פלפול נחמד ועוד לו שם בסי' ב"ן דף ל' (בד"ה והנה הפני): ועל מה שכתבתי בנדפס באות קמ"ז במה שחדש הרב מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א דבפועל עכומ"ז יש שליחות פיון דידו פיד בעל הבית עי"ש שהבאתי מיימינים ומשמאילים בסברתו וציינתי לעיין בשדי חמד במערכת הקו"ף אות ד"ן הנה לפי שהמלאכה מרובה עד שנגיע להדפסת מערכת הקו"ף בעזרת האל יתברך איונתה נפשי להעתיק פה את הפתוב שם והוא זה קנן על ידי עכומ"ז אי מהני או אמרינו דאין שליחות לעכומ"ז הנה הגאון מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' ט"ו כתב דעכומ"ז ששלח לישראל שישפיר לו בית מישראל ועשה השליח שליחותו ונתן המעות למשפיר כדי שיקנה המשפיר ביתו לעכומ"ז קנה העכומ"ז ולא שייף בזה אין שליחות לעכומ"ז פיון דאין הישראל זוכה במידי לעכומ"ז אלא מעשה קוף הוא דעביד דנותן המעות למשפיר וממילא זכי העכומ"ז דמעותיו קונות לו ובמטלטלין פי האי גוונא שעשה העכומ"ז לישראל שליח שיקנה לו או שישאל עשה לעכומ"ז שליח שיקנה לו לדעת רש"י דקנינו של עכומ"ז בכסף קנה לו מעותיו ולדעת רבינו תם דלא קני אלא במשיכה פיון שאין שליחות לעכומ"ז לא קנה המשלח אלו תנרף דב"ק עי"ש.

ובש"ע הגאון מוהרש"ז בסי' תמ"ח ס"ח הזכיר מחלוקת הפוסקים אי קנן העכומ"ז במטלטלין בכסף או במשיכה ושמפני זה צריף שניהם נשוב באות יו"ד כתב דאם לא משף העכומ"ז את הקמץ אלא על ידי שליח עכומ"ז או ישראל לא עשה פלום שאין שליחות לעכומ"ז פדאיתא בסי' קפ"ח עכ"ל (מה שכתב במראה מקום ש"ף סי' ככ"ג לא ראיתי בשפתי פהן שם שכתב מזה) וכונתו פיון דמצריכין משיכה פדעת רבינו תם לכן לא מהני משיכת השליח ואילו בכסף לא כתב שאם לא נתן הכסף בעצמו אלא שלח כספו על ידי שלוחו לא מהני משמע שסובר פדעת הרב מחנה אפרים דגבי כסף מעשה קוף בעלמא הוא דעביד ומעותיו קונות לו מה שאין פן במשיכה לא מהני מה שימשוף הישראל בשליחות העכומ"ז או עכומ"ז לעכומ"ז ועכומ"ז לישראל ועיין בהריב"ש סי' ת"א והביא דבריו מרן הב"י בא"ח סו' ת"ן דאסור לישראל לקנות חמץ לצורך עכומ"ז ולא עוד אלא שהוא עובר עליו בבל יראה לפי שפסקוה בשביל העכומ"ז אין העכומ"ז בעל המעות קונה אותו שאין ישראל זה נעשה שלוחו ולא זוכה בשבילו דהא קנימא ו דאין שליחות לעכומ"ז וכו' ואם פן הרי הוא חמצו של ישראל ועובר עליו עכ"ל ולפי דברי הגאון מחנה אפרים נראה דצריף לומר דכוננת הריב"ש בטעם זה הוא לשיטת רבינו תם דקניינו של עכומ"ז הוא במשיכה והישראל קנה מהעכומ"ז במשיכה וכיון דאין שליחות לעכומ"ז הנה ליה חמצו של ישראל דאילו לשיטת רש"י שסובר דקניינו בכסף הרי הישראל מעשה קוף הוא דעביד וקנו מעותיו להמשלח העכומ"ז.

וכן לשיטת הרמב"ם דעכומ"ז קונה בין בכסף בין במשיכה יש לומר דקנו לו מעותיו וכן ראיתי אחר זמן רב בשו"ת הגאון רמ"ץ א"ח סי' ל"ג אות יו"ד שביאר פן פדעת הריב"ש דאזיל בשיטת רבינו תם דוקא עיש"ב אף מדברי הש"ע להגאון מוהרש"ז שם אות ז"ך מתבאר דגם לשיטת רש"י דקניינו של עכומ"ז בכסף והישראל לא עשה משיכה רק כסף נתן להמוכר ופירש לו שקונה במעותיו של עכומ"ז לצורך עכומ"ז אמרינן אין שליחות לעכומ"ז והוי חמצו של ישראל עי"ש ולפי זה אודא לה מה שרצינו לדקדק מדבריו שפסי' תמ"ח דקאי בשיטת המחנה אפרים פמוכן ועיין מה שכתבתי בשדי חמד ח"א בקונטרס אסיפת דינים במערכת בכור בהמה סי' ג' אות א' סקי"א: והנה הרב רוב דגן דף קע"ג ע"ב (על דברי מרן בש"ע יו"ד סי' ש"ף) כתב אם עשה העכומ"ז שליח לישראל שיקנה לו בהמה והישראל משכה פיון דקנימא לן אין שליחות לעכומ"ז באנו למחלוקת רש"י ורבינו תם מחנה אפרים הלכות שילוחין סוף סי' ט"ו ועיין מוהר"ם אלשיף סי' יו"ד ודו"ק עכ"ל וקיצר הרב במקום שהנה לו לבאר דמשמעות לשונו הוא דהישראל קנאה רק במשיכה ואי הכי מה הלשון אומרת באנו למחלוקת וכו' הא בכי האי גוונא לא חשיב מכירה לעכומ"ז פלל דלרש"י בעינן כסף ולרבינו תם דסגי במשיכה אין משיכה זו מועלת משום דאין שליחות לעכומ"ז ובהקרח לומר דכוננתו דמלבד מה שנתן העכומ"ז כסף צינה להישראל שיעשה גם משיכה כדי שיהיה קנן מועיל לכולי עלמא ולנה הוא דאמר דבאנו למחלוקת וכו' דלרש"י אף שהכסף נתן על ידי שליח ישראל מהני דקונין לו מעותיו ולרבינו תם דבעינן משיכה זו לא מהניא ולא חשיב בהמת העכומ"ז ומה שציין תשובת הרב מוהר"ם אלשיף סי' יו"ד לפי הנראה פונתו להוכיח מדבריו דלא פסברת הרב מחנה אפרים דבקנין כסף לא אמרינן אין שליחות לעכומ"ז שיהי כתב שם (בד"ה ובר מן דין) דבעובדא דידיה שנתן שמעון מעות לעכומ"ז שיקנה

לו הברזל (שם בד"ה ועוד דבשלקמא פתב דמטלטלין נקנין מהעכומ"ז בכסף פמו
שהספיקו רוב הפוסקים) לא קנה שמעון משום דאין שליחות לעכומ"ז והווי המעות מלנה
גבי עכומ"ז עי"ש ואי הוה סבירא ליה פסברת הרב מחנה אפרים הוה ליה למימר דקנה
שמעון דמעותיו קונות לו אלא נדאי משמע דדעת רבינו מוהר"ם אלשיך דגם בקנין כסף
לא מהני על ידי שליח משום דאין שליחות וכו' זהו מה שפירא לי הדל בבבאור דבריו
והמענין יבחר: וראיתי להרב הפרד"ס בספר אות היא לעולם ח"ב סי' צ"ב ד' ק"מ ע"א
שהביא תשובת הרב המבי"ט בח"א סי' קמ"ה רמזה הרב שפתי פהן בחשן משפט סי'
פק"ח דמשיכה או הגבהה שעשו העכומ"ז בציווי הקונה מהני ולא שיך בזה אין שליחות
לעכומ"ז וכתב שבספר שפת הים חשן משפט סי' ג' דן את הדין על פי תשובת הרב
המבי"ט ה"ל וסברת הרב מחנה אפרים דמשיכה שעשו הפועלים עכומ"ז בציווי הקונה
מהני ותמה עליו דאיך פסק כן הלא הרבנים מוהר"א גאליקו ומוהר"ם אלשיך סי' יו"ד
ומרן באבקות רוכל סי' קכ"ט חלקו על הרב המבי"ט באותו גידון עצמו וכול המון חזק
לומר קים לי וכו' עיש"ב.

והנה לא ציין איה מקום כבוד דברי המח"א וכבר פתבתי למעלה דמדברי הרב מחנה
אפרים בהלכות שלוחין ה"ל מתבאר להדיא בהיפך דדוקא בקנין כסף הוא שסובר
דמהני דמעותיו של קונה קונות לו והשליח מעשה קוף בעלמא עביד אבל במשיכה מודה
דבמידה דבעינן משיכה אין עכומ"ז לישראל ולא ישראל לעכומ"ז נעשה שליח להקונה
למשון בשבילו אמנם מתוך מה שכתב שם באות היא לעולם בסוף הסימן אני מבין דמה
שכתב בשם המחנה אפרים פננתו לדבריו שבהלכות שלוחין סי' י"א ונהביאתים בשדי
חמד ח"א במערכת האל"ף אות קמ"ז דגבי פועל לא אמרינן אין שליחות לעכומ"ז משום
דיד פועל פיד בעל הבית ועי"ש מה שרשמתי בזה אבל נדאי בעיקר סברת הרב המבי"ט
דמשמע דאף באינו פועל סובר דמהני המשיכה בשליחותו אין הרב מחנה אפרים מודה
לו ושם באות היא לעולם כתב שגם הרב ידיו של משה בח"מ סי' יו"ד סובר דקנין
הגבהה שנעשה על ידי עכומ"ז לא מהני (שוב ראיתי שם באות היא לעולם דף קל"ג
ע"ג שכתב על סברת הרב, המבי"ט ה"ל דהמחנ' אפר' בהלכו' שלוחין סי' ט"ו פתב
שהוא מחלוק' רש"י ור"ת): גם מדברי הרב חתם סופר בחשן משפט ריש סי' ק"ה
מתבאר שסובר דמשיכה שעשה העכומ"ז בשליחות הישראל לא מהני משום דאין
שליחות לעכומ"ז אלא דלענין קדושת בכור תלי תנא בפלוגתא אי יש שליחות לחומרא
או לא עי"ש וכן כתב הרב אבני מילואים בתשובה סי' כ"ה (בד"ה ומ"ש כת"ר דלא הוי
חזקה) דהגבהה ומשיכה ורוב שאר הקניינים לא מהני על ידי עכומ"ז דהווי משום זכיה
וקנין וצריך שליחות ועכומ"ז לא בר שליחות וכן היא דעת הנתיבות שהבאתי לקמן
(בד"ה ולענין) ובספר זכרנו לחיים ח"ב דף פ"א ע"א אות ד' ראיתי שציין בזה ספרים
רבים בענין זה ורובם אין מצויים אצלי ולא נטפלתי לעיין עוד בזה ואתה תחזה: ולענין
קנין חזקה ראיתי בספר פורת יוסף להגאון מסלאנים שכתב בדף קל"ג ע"ב בקניית
חזקה אי מהני על ידי פועלים עכומ"ז או לא פדין שאר קניות משום דאין שליחות
לעכומ"ז לדעתי הוא ספק גדול דהנה במחנה אפרים פתב דברי הרב מחנה אפרים בזה
הם בהלכות מכירה סי' ט"ו) בשם מוהרשד"ם דמהני פנין דעל פי ציווי נעשה תיקון
בהקרקע וקשה טובא מש"ס גיטין ד' ע"ז ע"ב אחרי דלא התירו איסור מוקצה לא הנה

להם להתיר גם עשיית החזקה והיה להם לעשות החזקה על ידי פועלים עכומ"ז וממילא היה נקנה הגט והיה רק שבות דשבות ושקיל וטרי עוד ומסיק דלהלכה צריף עיון גדול וציון נתיבות סי' פק"ח עי"ש וצריף לעיון בגוף דברי הנתיבות לידע מסקנתו לדינא שוב ראיתי שערב פתחי תשובה בסי' קצ"ב סק"ב הביא תנרף דברי הרב מחנה אפרים וגם מסקנת הרב הנתיבות לענין דינא דקנין הגבהה או משיכה או חזקה ושאר קניינים שנעשו על ידי פועלים עכומ"ז מהני כמו שעשה בעצמו אבל על ידי שליח עכומ"ז לא מהני ועל ידי פועל מהני אם נתפונן הוא עצמו לקנות על ידי קנין שעושה הפועל אף שלא נתפונן הפועל אמנם פשהפועל קונה מטעם יד (פגון שלא הגביה הפועל את החפץ רק שנטלו בידו והחזיקו סמוך לארץ) לא קנה הבעל הבית פינו דהוי חצר מהלכת ומשיכת הפועל לא מהני אלא פשוט לרשות בעל הבית אבל לרשותו ולסימטא לא מהני אם אינו בר שליחות ואם הוא בר שליחות זכה עכ"ל: והרב אבני מלואים (הנז"ל בסוף ד"ה וראיתי) פתב בשם הרב השואל דחזקה שעשה על ידי עכומ"ז לא מהני דהוי כמו משה והמשיף על ידי עכומ"ז וכן עודר בנכסי הגר על ידי עכומ"ז לא קנה והוא פתב על דבריו דאף דהגבהה ומשיכה ורוב שאר הקניינים לא מהני על ידי עכומ"ז אבל תיקון השרקע וחזקה מהני על ידי עכומ"ז ובלבד שיתפונן הישראל לזכות על ידי תיקון וחזקת העכומ"ז דחזקת השרקע לא בעינן אלא שיתפונן השרקע ואפילו על ידי בהמתו ועל ידי עכומ"ז מהני והביא ראיות לזה ובסוף התשובה פתב שמצא בספר מחנה אפרים שהביא בשם הרב מוהרשד"ם דחזקה נעל גדר ופרץ מהני על ידי עכומ"ז ונהניתי שפיונתי לדעת גאון עכ"ל ואתה תחזה שם בהגהה ראשונה שפתשובה זו שהביא את דברי ספר נתיבות המשפט בסי' קצ"ב וחדוש הוא שלא הזכיר בזה את דבריו שבסי' קפ"ח שהביא הרב פתחי תשובה הנז"ל: ומפל הרשום למעלה נראה דפשוט דמהני קנין על ידי שליח ישראל דשלוחו של אדם פמותו וכן פתב הרב שונה הלכות בח"ב דף י"ג ע"ד (כד"ה ברם) אף דהלוקח בעצמו לא החזיק אלא על ידי שליח וכו' הרי הוא כהחזיק הלוקח בעצמו דשלוחו של אדם פמותו וכדכתב בענין דומה לזה בפשיטות הרב המבי"ט ח"א סי' קמ"ה עכ"ל וס' ה"ל אין מצוי אצלי לראות דב"ק פי ממה שפתב הרב הוא לעולם נראה דהרב המבי"ט לא מייירי בשליח ישראל ועל כל פנים הדין אמת דעל ידי שלוחו ישראל מהני: פל ה"ל הוא העתק מקונטרסי שדי חמד במערכת הקו"ף אות ד"ן ה"ל ועתה חזון הרבתי בס' היקר אמרי הצבי לידידי הרה"ג צבי מאיר אבד"ק דאברי יצ"ו בחידושו לפרק חמישי דבבא קמא באות ז"ך שעמד לבאר דין זה והביא דברי הרבנים מחנה אפרים ונתיבות המשפט ואבני מילואים הנז"ל ומני"ר יצ"ו הביא מה שפתב בשטה מקובצת לב"ק על דף ב"ן ע"א (כד"ה פינון שמסר לו מפתח) על מה שפתבו התוספות דמה שפירש רש"י דלא קני בנעילת דלת אינו נראה דבגיטין בפרק הזורק דף ע"ט אמרו גבי גט דתיזיל איהי ותיחוד ותפתח ובשבת היה שלא היה יכול לעשות שום מנעול אלמא נעילה לחוד קניא ואף שאסור לקנות בשבת בשכיב מרע שרי שלא תטרף דעתו וכתב על זה בשטה מקובצת וז"ל פתבו בתוספות שלא היה יכול לעשות שום מנעול ואמירה לעכומ"ז במלאכה דאורייתא לא היינו מתירים בשביל שכיב מרע הר"א מגארמיזא וז"ל עכ"ל דמוכח דבחול או בשבת אם היה הדין נותן להתיר היה מועיל הקנין אף שנעשה על ידי עכומ"ז וכתב שגם בנתיבות המשפט פתב ראיה זו על פי דברי הר"א ש שפתב

גם כן דחוקה דנעילה אינה תיקון מנעול דלא התיירו בשבת אפילו אמירה לעכומ"ז אלא שלא זכר דברי השטמ"ק והביא שפגיליון השטמ"ק שלא פתוב בכתיבת יד הגאון בעל פתחי שערים וז"ל דין חזקה על ידי עכומ"ז עיין עירובין דף ע' ובתשובת מים רבים ובס' נת"מ סי' קפ"ח וביאר פונתו להא דתנא בעירובין בדרך ע' סוף ע"ב ישראל וגר שרויין במגורה אחת ומת גר מבעוד יום אף על פי שהחזיק ישראל אחר בנכסיו אוסר משחשיכה אף על פי שלא החזיק ישראל אחר אינו אוסר וכו' עי"ש פל הסוגיא ובתוספות שם ד"ה ומקני והנה דניק לה מדקתני סתמא דהחזיק ישראל אחר בכל הקניינים והלא שבת הוא ועל פרחין דחוקה על ידי עכומ"ז מהני דהא מיירי בחצר ובעינין קנין חזקה דוקא דכבית היתה שנייה קנין נעילה ופתיחה אבל בחצר בסתמא ליכא מנעול ועל פרחין בקנין חזקה דרפק פורתא וכדומה ושמעין דחוקה על ידי עכומ"ז מהני פנ"ל בכוננתו והוא בקיאות נפלא אף שיש לפקפק על זה והשגתי עתה (נזר"ת) ספר יקר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי וראיתי בקונטרס שיורי טהרה במערכת החי"ת אות ל"ב שהאריך מאד בדיני קנין על ידי עכומ"ז אי מהני ולא איסתייעא לי להתיישב בדב"ק לך נא ראה שם ובמערכת הגימ"ל אות ח' ובספר אמר שמואל ולרב גדול משאלוניקי) בעניינים נפרדים דף קכ"ז אות מ"ב על תשובת הרב מוהרש"ך שהובאה בטהרת המים הנ"ל: גם בעיקר פללין (אם בפועל אמרינו יש שליחות לעכומ"ז) שהקשו על הרב מחנה אפרים מסוגיא דבבא קמא דף נ"א בור של שני שותפין היכי משפחת לה וכו' כמו שפתיבתי בנדפס באות קמ"ז ראיתי באמרי הצבי הנ"ל בסוגיא הנ"ל שהעמיק הרחיב הרב המחבר יצ"ו בענין זה עי"ש בדרך קי"ג אות כ"א נועם פלפולו גם בספר היקר דלתי תשובה לידידי הגאון אבד"ק פיקעלין יצ"ו בקונטרס מסגרת השלחן (שבסוף הספר) בסי' ג' האריך בכלל זה דשליחות על ידי פועל עי"ש גם בספר בית יצחק לידידי הגאון אבד"ק פארעמישלא ועתה אבד"ק לבוב יצ"ו בחלק יו"ד ח"ב בקונטרס אחרון סי' ט' בשולי המכתב האריך קצת בזה עי"ש.

ובשו"ת אבן יקרה להגאון מוהר"ר בנימן אריה ווייס אבד"ק טשערנאוויץ יצ"ו בסי' י"ז הביא סברת הגאון מחנה אפרים ועשה לה סמוכים מש"ס עבודה זרה דף כ"ב ע"א ישראל ועכומ"ז שקבלו שדה בשותפות וכו' על פי דברי רש"י ותוספות עי"ש סגנון ראיתו וכפי הנראה לא זכר שר אשר אין הפל מודים למה שחידש בזה הגאון מחנה אפרים אלא דמפל מקום במאי דעסיק הרב יצ"ו שפיר קאמר לסמוך בזה לענין חמץ שעבר עליו הפסח עי"ש: אחר זמן רב השגתי שו"ת ברפת רצ"ה להגאון ר"ץ הירש אורנישטיין אבד"ק לבוב וראיתי בסי' ע"ה שהביא בשם הרב השואל שפתיב לזון בנדונו (בחמץ שעבר עליו הפסח) דאין שליחות לעכומ"ז ולא קנה הישראל את החמץ ושחזר בו לפי מה שהעלה הגאון מחנה אפרים דכהשליח עכומ"ז הוא בשכר הוא בפועל דידו פניד הבעלים ואין צריך לזון משום שליחות כדקמא לן במגביה מציאה לחבירו דאף אי נימא דלא קנה חבירו משום דחב לאחרים מפל מקום על ידי פועל קנה והגאון המחבר פתיב דגוף דינו של המח"א אינו ברור וכו' (פתיב לדחות ראיתו) וכתב להביא ראיה שאין לחלק בין שליח בחנם לבשכר מדברי התוספות בגיטין דף כ"ב ד"ה והא לאו שהוכיחו מפח קושיא דלא בעינן שליחות בכתיבה עיין שם ואם איתא דבשכר אין צריך לבא לדון שליחות הא נוכל לאוקומה שפתיבו בשכר דמהני אף באותם שאינם בני שליחות ועוד

אי נימא דבשכר ופועל יש שליחות לעכומ"ז הנה למימר דבשבת ע"י פועל אסור מן התורה דידו כיד בעל הבית ולא אישתימיט שום אחד מהקדמונים לחלק בכהי ושקיל וטרי לבנות ולסתור ראיה זו ובסוף דבריו קיימה וסיים דגם בפועל אין שליחות לעכומ"ז דלא כהמחנה אפרים והגאון המגיה פתב לדחות ראיות המחבר מדברי התוספות דגיטין הנ"ל אף הוכיח מסוגיא דבבא מציעא דף צ"ו ע"א אמר ליה רב עיליש לרבא האומר לעבדו צא והשאל עם פרתי מהו וכו' ואי נימא דפועל עכומ"ז מהני ביה שליחות מאי קאמריבועיא ליה בעבד הא לא גרע על כל פנים מפועל ואף למאי דמסיק דיד עבד כיד רבו מפל מקום משמע דלאו מטעם שליחות קאתי עלה דהא אמרינן אף למאן דאמר אין שלוחו של אדם כמותו יד עבד כיד רבו אלא מוכח מזה דלא כהמחנה אפרים וכתב ואנכי לא מצאתי דבר זה בספר מחנה אפרים עכ"ל.

ודברי הגאון מחנה אפרים הלא המה בהלכות שלוחין סי' י"א בדין הרוצה לתמן המעקה ע"י עכומ"ז אם יברך עליו ע"ש דב"ק והמעניין בכל מה שרשמתי בנדפס באות קמ"ו ובמה שרשמתי בקונטרס זה באות זו יראה שאף שיש הרבה חולקים על סברת הגאון מחנה אפרים מפל מקום יש ויש העומדים בשיטתו וכתבתי שם בשם הגאון מוהרש"ק בספר שיעורי טהרה בקונטרס תיקון עולם דף ט' ע"א (היה אצלי שאול ועתה אינו בידי) שהאר"י קיים סברת הגאון מחנה אפרים וכתב שהוא מגדולי הספרדים ואין לדחות דבריו בגילא דחיקטתא ושפן תפס בספרו קנאת סופרים סי' ל"ג כדעת המחנה אפרים ומפל מקום למאי דעסקי תרנונייהו רבנן קדישי הנ"ל בחמץ שעבר עליו הפסח שפיר נוכל לסמוך אדעת החולקים ולדון להקל בכל אחת מהדעות ששתי הדעות לא רחוקות הן להלכה: ובמה שכתב הגאון מחנה אפרים בהלכות שלוחין סי' י"א (בד"ה ועוד) דדוקא במידי דבעינן שליחות פתרומה וכיוצא הוא דאין שליחות לעכומ"ז אבל במידי דלא בעינן שליחות שאם עשאו שלא מדעת הבעל הבית מה שעשה עשוי הכי נמי על ידי עכומ"ז מהני (אף שדחה טעם זה לנדונו היינו לענין הברכה דאף דבכי האי גוונא לא אמרינן אין שליחות לעכומ"ז מפל מקום מה שעשה העכומ"ז אינו חשוב כאילו עשאו הבעל הבית שיברך עליו אבל לא חזר בו ממה שכתב דבמידי דלא בעינן שליחות לא אמרינן אין שליחות לעכומ"ז כיעי"ש) הנה גם בזה דבר בקדשו בשו"ת אבן יקרה הנ"ל בסי' ח"י (ד"ה אמנם) ובסי' כ' (ד"ה גם) ועיין בספר הארות השמש לידדי הגאון אבד"ק ראגאווא יצ"ו בסי' ז' אות י"א שיש מרבני האחרונים שהשיגו בזה על הגאון מחנה אפרים ושקיל וטרי קצת בזה והבאתי דבריו בשדי חמד בחלק אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ה' אות ס' ע"ש: ודע שנהלקו שני גאונים השואל והמשיב בשו"ת אבן יקרה (הנז"ל בד"ה גם בעיקר הפלל) אליבא דהסופרים דקנן המועיל בדיניהם של עכומ"ז מועיל גם כן להפקעת קדושת בכור ולמכירת חמץ אם בכלל זה הוא דיש שליחות לעכומ"ז דהשואל סובר דיש שליחות לעכומ"ז והמחבר סובר דאף דמהני קנן המועיל בערפאותיהם מפל מקום אין ללמוד מזה שיועיל גם שליחות עכומ"ז דכיון דמיעטת תורה בפירוש שליחות עכומ"ז מה בכך שמועיל שליחות בדיניהם הא כיון שעל פי התורה לא נעשה עכומ"ז שליח של המוכר (נדונם הוא בענין זה שהעכומ"ז מוכר בשליחות הישראל) אם כן הוי שליח זה מוכר דבר שאינו שלו ושלא נעשה שליח עליו

ואיך יחול הקננו על חפצו של זה שמכרו איש אחד שאין לו חלק בו ולא נעשה עליו שליח כלל על פי התורה.

והקריח פן מגוף דברי הרב משאת בנימן וכו' עי"ש בסי' י"ז (בד"ה ועוד נ"ל) והשוואל סובר דכי היכי דמהני דיני ערפאות לדעת הרב משאת בנימן הכי נמי מהני שליחות העכומ"ז ודחה הוכחתו מדברי המשאת בנימן עי"ש בסי' ח"י (בד"ה ומה שהעלה) והמענין שם יראה שהמחבר בסי' י"ז הוכיח סברתו גם מדברי הרב שפתי פהן בח'שן משפט סי' רמ"ג סק"ה שהביא סברת הרב משאת בנימן דעכומ"ז לעכומ"ז יש שליחות וכתב דנפקא מינה ענין מכירת חמץ ואי אמרת דלסברת המשאת בנימן דמהני קננו ערפאותיהם מהני נמי שליחות עכומ"ז מה נפקא מינה דיש שליחות עכומ"ז בעכומ"ז הא אף אם נעשה שליח לישראל מהני אלא ודאי דלישראל לא מהני אף לדעת המשאת בנימן עי"ש ועל זה לא השיב דבר הרב השואל בסי' ח"י שוב ראיתי שפ"ס' כ' תמה עליו הרב המחבר בזה והחזיק סברתו והוכחתו מדברי השפתי פהן עי"ש: וכתב בספר ילקוט הגרשונ' ה"ל (בד"ה אמן) במערכת הגימ"ל דף י"ט (סוף ד"ה גנבה) בשם האחרונים דהא דאין שליחות לעכומ"ז לא נאמר קודם מתן תורה דאחר שניתנה תורה נתחדשה הלכה מה אדם בני ברית ולא קודם לכן: ע"ט) אין מבטלין איסור לכתחילה בנדפס מערכה זו אות ד הבאתי מה שכתבו הפוסקים דכשאין פונתו לבטל האיסור כי אם לתקן הדבר אין בו משום מבטל איסור לכתחילה ושמקשים על זה דמאי נפקא מינה בפונתו הרי על כל פנים מתבטל והוי פסיק רישיה וכו' ועל זה פתב לי ידידי הרב הגאון מוהרש"מ אביגדור הלוי יצ"ו מעיר סארצ'עק וז"ל בד"ה וראיתי הביא להקשות בלא פונתו יאסר משום דפסיק רישיה הוא לעניות דעתי לא קשיא מידי דהטעם דאם לבטל הוא מגזרה שייבא לאכול בעין וזה לא שייך רק במקוון לבטל האיסור כדי להתירו אכן גם לפ"ז ז"א רק אי הוי מדרבנן אבל אי הוי מה"ת ל"ל הכי וי"ל דצריך להבין מנ"ל מן התורה איסור ביטול וצ"ל מסברא דהא דברוב שרי הוא משום דאינו ניכר אבל לגרונם לכתחילה שלא יחא ניכר כדי שיותר לו דבר המתועב לה' ית' ודאי לא התירה התורה וא"כ זה לא שייך אלא פשעושה זאת כדי לבטל אבל אם הוא מוכרח לזה כגון בדבש שגפלו נמלים וכיוצא דאינו מכוון להתיר האיסור רק ממילא ניכר שרי ואין לאסור משום פס"ר דפס"ר לא אסור רק במעשה איסור אבל ביטול אינו מעשה איסור רק מסברא אמרינן דאסור לעשות השתדלות כדי להתיר מה שאסרה תורה הא אינו עושה כדי להתיר האיסור רק כדי לתקן ההיתר ומשום דהאיסור ממילא ניכר לא מוסתבר לאסור לתקן ההיתר.

(אמר המחבר הקדמונים כתבו הילפותא דאיסור הביטול מן התורה דהיא מזרוע בשלה ולא מטעמו של ידידי הרב מר שמואל יצ"ו וק"ל ונחזור לדבריו) עוד פתב להוכיח מהטור להב"ח דסובר דאסור מה"ת ואפ"ה מתיר באו"ח (סי' תג"ן) בלא פונתו לע"ד י"ל דהתם מן התורה אינו צריך לחוש כלל דלא מחזקינן ריעותא ורק מדרבנן הצריך הר"י בדיקה משום דהוי מיעוט המצוי וא"כ האיסור ביטול רק מדרבנן לכולי עלמא עכ"ד יצ"ו ויפה פתב להשיב לפי שיטתי.

אָמַנְם יְדִידֵי הַרְהָ"ג מוהר"ר יִחְזַקְאֵל וויפרניסקיע אבד"ק טְשֶׁעֶרִין יצ"ו פֶּתַב אֵלֵי בְּעֵנֶן זֶה וְזו"ל בְּחֶלֶק הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הָאֵל"ף אוֹת ד' מ"ש שָׁם וְזו"ל מְכַל מְקוֹם מִסְתַּמִּיּוֹת דְּבָרֵי הַטּוֹר בְּסִי' תנ"ג מוֹדָה וְדָאֵי דְגַם לְטָחוֹן בַּחוּה"מ וְכו' לֹא זְכִיתִי לְהִבִּין דב"ק דְּאִיךְ אֶפְשָׁר לֹמַר כֵּן דְּהָא בְּתוֹךְ הַפְּסָח אֵינּוּ מְתַבְטֵל כָּלֵל פְּמוּכָן וְכֹנֶנֶת הַטּוֹר הִיא דְּנֹקָא לְטָחוֹן קוֹדֵם הַפְּסָח יְעֻיֵּין בִּש"ע וְאַחֲרוֹנִים הַחוּנִים סְבִיב דִּישׁ שְׁהִתְמִירוּ אֶפְּלוּ לְאַפּוֹת קוֹדֵם הַפְּסָח עַכ"ד יצ"ו וּלְפּוֹם רִיקְטָא נִרְאָה דְּשִׁפִּיר קְאָמַר וְהַדְּבָרִים שְׁאַמְרְתִּי (בְּנֹדְפָס לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַטּוֹר) דְּגַם לְמ"ד דְּאִיסוֹר בִּיטוּל הָאִיסוּרִין מִן הַתּוֹרָה מְוֹתֵר בְּאֵינּוּ מִתְּפִינֵן עַל פִּי מֵאֵי דְּמִשְׁמַע לִי מִדְּבָרֵי רַבִּינוּ הַטּוֹר שְׁגַם בְּחוֹל הַמוֹעֵד שְׁהוּא זְמַן הָאִיסוֹר סְבִירָא לִיהַּ שְׁמֹתֵר לְטַחְנָם וְהֵם מְתַבְטֵלִים טְעוֹת הֵם בְּיַדֵּי דְּאֵין שִׁינְךָ בִּיטוּל בְּחוֹל הַמוֹעֵד לְדִידֵן דְּלֹא קִינְמָא לֵן כְּהַשְׁאֵלְתוֹת דְּבִזְמַנּוּ בְּטַל בְּשִׁשִּׁים אֵלָא דִּישׁ מְקוֹם לְקַיֵּים הוֹכַחְתִּי מְעַרְבַּ פְּסָח אַחַר שִׁשׁ שְׁהוּא זְמַן אִיסוֹר וְיֵשׁ לוֹ בִּיטוּל אֲבָל לֹא לְזֶה נִתְּפִנְתִּי אִזְ וְאַפְרִיּוֹן נִמְטְנִיהַּ לִידִידֵי הַרְבּ יצ"ו וְיָבֵא שַׁכְמ"ה וְהָאֵל יִתְבָּרַךְ יְצִילֵנוּ מִשְׁגִּיאוֹת: גַּם יְדִידֵי הַרְהָ"ג מוהר"ר נִפְתְּלֵי הִגְרִץ בְּעֶרְיִנְשִׁטִּין אבד"ק קֶרַע־מִינְעֵץ יצ"ו בְּמִכְתָּבוֹ אֵלֵי מִיּוֹם ב' אֲמֹר נזר"ת פֶּתַב לִי בְּעֵנֶן זֶה וְזו"ל וְאַגַּב אֲמַרְתִּי לֹא אֲמַנֵּעַ לְכַתּוּב מַה שְׁנִתְּקַשְׁיִתִּי בְּדְבָרֵי קִדְשׁוֹ בְּפְלָלִים מְעַרְכַת הָאֵל"ף אוֹת ד' וְזו"ל וְאֹמַר אֲנִי דְּגַם מִדְּבָרֵי הַבַּי"ח בִּי"ד סִי' צ"ט וְכו' וְאַף דְּבִיָּאֵר שָׁם בְּאוֹת ד' דְּהָא דְּלְמ"ד אֵין מְבַטְלִין אִיסוֹר מִן הַתּוֹרָה וְכו' מְכַל מְקוֹם סְתַמִּיּוֹת הַטּוֹר בְּסִי' תנ"ג (שְׁפַתְבַּ פִּינּוּ שְׁאֵין כּוֹנְתוֹ לְבַטֵּל רַק לְטָחוֹן הַחֲטִים וְכו') מוֹדָה וְדָאֵי דְּגַם לְטָחוֹן בְּחוֹל הַמוֹעֵד (דְּמֹתֵר כְּמוֹ שְׁפַתְבַּ סִי' תְּקַל"ג) אֵין חֲשָׁשׁ מִשׁוּם בִּיטוּל אִיסוֹר לְכַתְּחִילָה יַע"ש וְתַמְנִיהַּ לִי דְּמִלְבַד שְׁפַתְבוּ בְּשׁו"ת רַע"א סִי' י"ט וּבְסִפְרָ עֲרוּגַת הַבּוֹשֶׁם יו"ד סִי' צ"ט דְּבַחְמֵן דְּאִיכָּא עֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוּ וּבִיטֵל חַד בְּתַרִּי לְאוֹ הַשְּׁבֵתָה הִיא וְלִכ"ע אִיסוֹר לְבַטֵּל מַה"ת עִי"ש (וְגַם בְּעֲצָמֵי ת"ל הַרְגָּשְׁתִּי בְּזֶה) אִם כֵּן תּוֹ וְדָאֵי גַם בְּאֵינּוּ מְכוּנֵן אִיסוֹר (וְגַם יֵשׁ לֹמַר בְּאִיסוֹר הַנָּאָה ל"מ אִי"מ דְּמְכַל מְקוֹם נְהַנְּהַ כַּמ"ש בְּשׁו"ת שָׁם אַרְיָה סִי' יו"ד) בְּלֹא"ה הִרִי פִינּוּ שְׁלֹא נִתְּבַשֵּׁל קוֹדֵם פְּסָח פִּינּוּ שְׁהַמְבֹקְעִין נִיכְרִין כַּמ"ש כֹּל הָאֲחֲרוּנִים אִם כֵּן אִם טוֹחוֹן בְּפְסָח הִרִי אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ עַכ"ד יצ"ו הִנֵּה מַה שְׁפַתְבַּ דְּאִם טוֹחוֹן בְּפְסָח הִרִי אוֹסֵר בְּמִשְׁהוּ פִּינּוּהַ דְּעַתּוֹ לְדְבָרֵי יְדִידֵי הַרְבּ אבד"ק טְשֶׁעֶרִין יצ"ו וְכַבֵּר כְּתַבְתִּי עַל זֶה לְעִיל וְמַה שְׁפַתְבַּ בְּשֵׁם רַע"א סִי' י"ט וְעֲרוּגַת הַבּוֹשֶׁם סִי' צ"ט ס' עֲרוּגַת הַבּוֹשֶׁם אֵין אֲצִלִי וּבְשׁו"ת רַבִּינוּ עֲקִיבָא לֹא מְצָאתִי כְּעַתְּ בְּסִי' י"ט שְׁדַבֵּר מְזֶה וְאֵין הַפְּנָאֵי מְסַכִּים לְחַפְּשׁ אַחַר דב"ק וְמַה שְׁפַתְבַּ עַפ"י דְּבָרֵי הַרְבּ שָׁם אַרְיָה עֵינֵן בְּנֹדְפָס בְּאוֹת ז (בד"ה וּבְעֵיקַר) וּבְמַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס זֶה לְעִיל אוֹת ח' דְּאֵין הַכֹּל מוֹדִים בְּזֶה וְק"ל: וּבְעֵיקַר הַפְּלָל (אִם הָא דְּכְשָׁאֵינוּ מִתְּפִינֵן לְבַטֵּל מְוֹתֵר הוּא דְּנֹקָא לְמ"ד דְּאִיסוֹר בִּיטוּל הָאִיסוּרִין הוּא מְדַרְבְּנֵן) הִנְנִי לְהַבִּיא פְּהַ דְּבָרֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר שְׁלֵמָה אַבְרָהָם רַעזְכּוּטָא מֵאַזְאֵרְקָאוּ יצ"ו וְזו"ל כְּבוֹדוֹ הַבִּיא בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר שְׁדִי חֲמַד (קוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת אֵין מְבַטְלִין אִיסוֹר לְכַתְּחִילָה אוֹת ד) בְּשֵׁם שׁו"ת הַרְמ"ץ (חֵא"ח סִי' ל"ו אוֹת ג) שְׁהַקְּשָׁה בְּעֵיקַר כָּלֵל זֶה דְּכִינּוּן דְּבַע"כ יִתְבַטֵּל מַה לָּנוּ אִם יִתְפִּינּוּ אוֹ לֹא הָא הָוִי פַּס"ר וּבַפַּס"ר אִיסוֹר אֵף דְּלֹא מְכוּנֵן וְתִגְרֵץ פִּינּוּ דֵאִי"מ אִיסו"ל הוּא מְדַרְבְּנֵן הָא בְּדַרְבְּנֵן קִי"ל דְּכְשָׁאֵינוּ מִתְּפִינֵן אֵף פַּס"ר שְׁרִי וּמְסִיק דְּלְמ"ד אִי"מ אִיסו"ל הוּא מְדֹאֹרְבִיתָא לֹא מְהַנִּי מַה שְׁאֵין כּוֹנְנָתוֹ לְבַטֵּל וְכֵן מְצָא לְהַרְבּ בֵּית מֵאִיר לֵא"ח (סִי' תַמ"ז ס"ד) אֵף חֲזַר בּוֹ מִמַּה שְׁפַתְבַּ

בפר"ח בשם הריב"ש מוכח דסובר דאף אם הוא מדאורייתא שרי באין מתכונן לבטל עכד"ק.

ונפלאתי על הרב בית מאיר שלא הקשה ג"כ מדברי הר"ן בע"ז פ' אין מעמידין שהקשה שם על הראב"ד דס"ל דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא דאורייתא ואיך הגעילו כלי מדין ועל זה תירץ דאין פונתו לבטל רק להכשיר יע"ש א"כ מוכח דגם למאן דס"ל דאסור לבטל מה"ת אפי"ה באין פונתו לבטל מותר גם על פבודו אתפלא איך לא תמה על הרב בית מאיר והרב הרמ"ץ בזה: ובעיקר קשיות הרמ"ץ והב"מ דהוי פסיק רישא.

ולפע"ד לתרץ לפמ"ש הרב המגיד (בפי"ב) מה' שבת ה"ב לענין תיקון כלי. דכל שאינו מכוון אין בו מלאכה כלל שהרי לכו רוצה לעשות ממנו כלי דומה לקטימת קיסם שכל שאינו קוטמו לחצוץ שיניו פטור אפי' לר"י דמחייב דבר שא"מ כו' יע"ש הובא במג"א (בסי' שי"ח) ויעו"ב בשו"ת בית אפרים (חיו"ד סי' ס"א) שהביאו ועפ"י"ז כ' הפשט ברש"י בכורות (ד' כ"ה) גבי דבר שאינו מתכונן בגו"ז פי בכה"ג אף דגו"ז ואין לה פ"ר גדול מזה מ"מ התורה לא אסרה גו"ז בכה"ג אם אינו מתכונן לגזיזה פסקרת הרב המגיד לענין תיקון כלי פנ"ל יעו"ש.

לפי"ז י"ל גם לענין אין מבטלין איס"ל ג"כ דהתורה קפדה רק שלא יהי' מכוון לבטל אבל אם אינו מכוון לבטל ליכא איסור כלל דהוי כמו שפול האיסור ממילא דנדאי מותר וה"ה פשאינו מכוון לבטל אף דהוי פסיק רישא אין בו איסור כלל ויעו"ב בשו"ת הרשב"א ח"ב סי' תתל"א וסי' תפ"ו וסי' תס"ג] וברשב"א בתוה"ב (ד' קכ"ו) ובתשובת מהר"ם הארנפות (סי' ק"ץ) וברוקח (סי' תפ"ו) ובשו"ת מהר"י מיג"ש (סי' ר"ה) ובלקוטי הרמב"ם פסחים ובריטב"א בע"ז (דף ל"ג) ובכנה"ג (חיו"ד סי' קכ"ו) ובשוררי בא"ח (סי' תנ"ג) ובטור (סי' תס"ג) מה דברו בענין (אין מבטלין איסור לכתחלה) עכ"ד הרב הנ"ל יצ"ו: אמר המחבר עם פי לא יכולתי לעיין במילי דמני"ר שיחל"א הדק היטב מאפס פנאי וגם הרבה מהספרים אשר ציינו בזה אין מצוים אצלי מ"מ במה שהתפלא על הגאונים רמ"ץ ובית מאיר שנעלם מהם דברי הר"ן בפרק אין מעמידין (בסוגיא שפדף ל"ג ע"ב עי"ש בד"ה אבעיא להו מהו לתת לתוכן שכר) וענותו תרבגי והתפלא גם עלי אומר אני לישרי לן מר פי אחרי שפכר פתבתי שהרב רמ"ץ חזר בו מפח דברי הריב"ש שכתב דין זה גם למאן דסובר דאיסור ביטול האיסורין הוא מדאורייתא ועינינו הרואות בגוף תשובת הריב"ש (בסי' שמ"ט) שכתב פן בשם הר"ן כיעי"ש הרי א"כ בכלל מאתים מנה ותרד פלאים וכמדתה שידדי הגאון יצ"ו מחמת טרדת החג לא עיין בעת פתבו מכתב לחזקתו בגוף דברי הריב"ש ונהא גרמה ליה למר לבא לפרק השיג יד בזה ולעיקר קושית הר"ן והריב"ש לשיתת הראב"ד עיין בס' אור חדש לקידושין בפתיחת הספר אות י"ד: עתה נדפס שו"ת משיב דבר להגאון נצי"ב וראיתי בח"ב סי' כ"ו לחלק יצא בעיקר פללין בין פשהוא טעם האיסור בלבד דבזה שרי כל שאין פונתו לבטל האיסור ומקורו מגיעולי מדין כמו שכתב הר"ן בפרק אין מעמידין איך התירה תורה להגעיל בן יומו לאיסור בעין דאסור אפילו אינו מכוון לבטל כדמוכח מההיא דזרוע בשלה דחשיב חידוש מה שמבטלין לכתחלה עי"ש נקוט האי פללא בידה פי לפום ריהטא נראה שהיא חילוק נכון ליישב בו עניינים רבים הנראים פסותרים ותנא דידן ראשון לציון בספר לב

מִרְפָּא דְּרַף ד' ע"א הָאָרִיף קֶצֶת בְּעֵיקָר הַכֹּלל דְּכִשְׂאִין פְּנֻנְתוֹ לְבִטֵּל הָאִסּוּר לִיכָא מְשׁוּם
בְּיָשׁוּל אִסּוּר לְכַתְּחֵלָה עי"ש דב"ק: וְהֵנָּה חַד צוּמ"ר יצ"ו שְׂדֵר לִי מְלֵא חִפְנִי"ו טִיבוּתָא
וְגַם בְּעֵינֵן זֶה יִכְתּוּב יָדוֹ וְז"ל בִּסְק"ז א"מ עֵטו"ז דָּאָם פְּנֻנְתוֹ רַק לִד"א מְבִטְלִין וְהֵינּוּ
בֵּא"א בַּע"א עי' פִּרְמ"ג מֵה שְׂתַּמָּה מִד' הַטו"ז בְּסִי' תַנ"ב סִק"ה וְיִרְאֶה לִפ"ד הֵנָּה בְּסִי'
פ"ד הַסִּינּוֹן יֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּימָם אֵלֶּה לְכוּנּוֹן בְּהַ הֵינּוּ הַבִּיטֵּל אוֹ לִיקַח הַנְּמָלִים וּלְתַמְנָן הֵינּוּ וּבְזֵה
פִּינּוֹן דְּנוּכַל לֹמַר דְּרַק לְתַמְנָן הַדְּבִשׁ מִשׁו"ה מוֹתֵר מִשָּׂא"כ בְּהֵיִא דְסִי' קִל"ז מְהָא דְלֵא
מְעָרָה בְּפִיּוֹ אַחַר מוּכַח דְּבִכּוּן שְׂפָה בְּנִקְבָּה זֶה פְּדִי שְׂיִבְטֵל מוּכַח מְזֵה דְכוּנְנָתוֹ לְהַבִּיטֵל
וּמִש"ה לְקַמּוֹן בְּסִי' פִּינּוֹן דָּאִין דְּרַף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ אֵלֶּה לְעֵתִים מוּכַח דְּעַכְשָׁיו בָּא פְּדִי לְבִטְלוֹ
אַף דִּיכּוּל לְהֵיּוֹת דְלֵא בָּא רַק לְבִשְׁל יוֹתֵר מִסְתַּבֵּר לְבִיטֵּל פִּינּוֹן דָּאִין דְּרַף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ וְהֵינּוּ
טַעְמָא דְסִי' תַנ"ב דְּמַעְשָׂה הַגְּעָלָה מוּכַחַת דְכוּנְנָתוֹ רַק פְּדִי שְׂיִפְלִיט הַבְּלִיעַ לֵא לְבִיטֵּל וְיֵשׁ
לְכוּנּוֹן זֶה בְּסִמ"ג דְלֵא נְהֵגָה מֵהַמִּים וְזֵה כַמ"ש אֲמַנְם גַּם זֶה אֲמַת דְּהִיכָא דִישׁ טִירְחָא לֵא
מוּכַח דְכוּנְנָתוֹ לְבִטֵּל דִי"ל דְּנִמְנַע לְעֵשׂוֹת בְּד"א מְחַמַּת הַטִּירְחָא וְרֵאִיתִי בַּהֲג"ה בַּח"ש
שְׁהַעִיר מְתֵרוּמוֹת פִּי"א מ"ז וּבַתוּי"ט דְּכִינּוֹן דִישׁ טִירְחָא מְקַרִי אִין פְּנֻנְתוֹ וְזֵהוּ נְכוּן אַף
מ"ש דְּבִסִי' קִל"ז ג"כ טִירְחָא אִיכָּא לֵא פִּינּוֹן יָפָה דְבַעִי טִירְחָא מוּכַחַת דָּאִין פְּנֻנְתוֹ
לְהַבִּיטֵל.

וְרֵאִיתִי לְאַחַרְוֵינִים דְּלֵהֲרַאב"ד אַף שְׂאִין פְּנֻנְתוֹ לְבִטֵּל אִסּוּר וְרֵאִיתִים דְּהֵיִא דְז"ב ג"כ
אִין פְּנֻנְתוֹ לְבִטֵּל וְלֵא אַדַּע מְנַלֵּן בְּאַמַּת דְּהַחֲדִישׁ דְּמוֹתֵר לְבִטֵּל וְהָא הָכָא אִין פְּנֻנְתוֹ לְבִטֵּל
וְעֵינֵן מ"ש לְקַמּוֹן עי"ז וְכ"כ דְּמַהֲשֵׁי"ף שְׁלֵא הַשִּׁיג בְּנֵה"כ גְּרֵאָה דְּהֵסְכָּם לְזֵה וְאַף שְׂפָסֵק
בִּסְק"ז דְלֵא הָוִי אֵלֶּה דְרַבְּנָן הַכִּין הַלְכָתָא וּמִיָּהוּ בַע"ש וּבְהַפְסֵד יֵשׁ לְצַדָּד וְנַע דְאַפְשָׁר
בַּע"א הָוִי לְהַטו"ז פְּמַכּוּן מְצֵאתִי לְהַגָּאוֹן רִי"ש בַּמַּהֲד"ד סִי' ס"ד דְּהִיכָא דִישׁ לוֹ הַפְסֵד
תַּשְׁמִישׁ פְּלִי בְּמָה שְׂיִמְתִּין לְמַחַר לֵא מְקַרִי אֲפָשָׁר וְזֵהוּ כְּסַבְרַת הַמַּצְל"ח לְעַנְיָן טִיִּלְטֵל
וּדְכָרִיו נְכוּנִים וּבַמ"א פְּתַבְנוּ דְאַף לְהַשְׁיִטֵּת דְבֵאִין פְּנֻנְתוֹ לְבִטֵּל לֵא מוֹעִיל אוֹ לְהַט"ז
בַּאֲע"א מ"מ לְעַנְיָן הַנָּאָה מוֹעִיל הַבִּיטֵּל עֵיקָר טַעְמָא מְשׁוּם דְּהָוִי פ"ר וּלְשִׁיטַת הַר"ן
בְּהַנָּאָה ל"ש פ"ר עַכ"ד יצ"ו: פ') אִין מְבִטְלִין אִסּוּר לְכַתְּחֵלָה בְּנִדְפָס מְעַרְכָּה זֹו אוֹת ה'
הַבֵּאתִי דְבָרִי הַפּוֹסְקִים בְּכַמָּה מְקוּמוֹת דְּדוּקָא בְּנֻדָּאִי אִסּוּר אִין מְבִטְלִין אֲבָל סְפַק אִסּוּר
מִוֹתֵר לְבִטֵּל וְע"ז פְּתַב לִי דִידִי הֵרַב מוֹהַרש"מ אֲבִיגְדוֹר הַלְוִי מְעִיר סַאֲרַעֲצַק יצ"ו וְז"ל
בְּאוֹת ה' הֵבִיא פְּמָה פּוֹסְקִים דְּמוֹתֵר לְבִטֵּל סְפַק אִסּוּר תּוֹרָה וּק"ל מֵהַטוֹר א"ח סִי' תַג"ן
שְׂכַתְב לְהַתִּיר לְטַחֲוֹן בְּלֵא בְּדִיקָה מְנַשִּׁיכַת עַכְפָּרִים מְשׁוּם דְּאִינוּ מְתַפְנִין לְבִטֵּל הָרִי אַף
דְּסְפַק הוּא כְּמַבְנָאָר בְּטוֹר אַפ"ה בְּכּוּנְנָה אִסּוּר וִי"ל שְׂאִנִּי הַתָּם דְּאַפְשָׁר בְּבְּדִיקָה וְזוֹחֵק
עַכ"ד יצ"ו וּלְפִי מָה שְׂהַבֵּאתִי שֵׁם בְּשֵׁם הַרְבָּנִים קוּל אֵלֶּיָּהוּ וְעַרְף הַשְּׁלַחֵן דְּלִמָּאן דְּאָמַר
דְּבִיטוּל הָאִסּוּרִין דְּאוֹרְיִתָּא הוּא גַּם בְּסְפַק אִסּוּר אִין מְבִטְלִין אִסּוּר אִין אָנוּ צְרִיכִים
לְתִירוּץ זֶה פְּדִי לִינְשֵׁב גְּוִשְׁתוֹ מִדְּבָרִי הַטוֹר שְׁהָרִי כְּתַבְתִּי שֵׁם בְּאוֹת ד' דְּרִיב"ה סְבִירָא
לִיָּה דְאִסּוּר בִּיטוּל אִסּוּרִין הוּא מְדְאוֹרְיִתָּא עי"ש וּבְסְפַר פְּרָם חֲמַדְלִידִי הַגָּאוֹן אַבְד"ק
לִיאֲדִי יצ"ו בַּח"ב דְּרַף י"א ע"ב (ד"ה עֵין בְּשֵׁי"ף) צֵינֵן לְעֵינֵן בְּשִׁפְתֵי כְּהֵן סִי' פ"ד ס"ק מ'
וּבְסִי' צ"ב סִק"ח וּבְמַקּוֹר חִיִּים בְּסִי' תַס"ז אוֹת ב' וּבְחֻקַּת הַפְּסַח בְּסִי' הַנְּ"ל אוֹת יו"ד
לְעַנְיָן סְפַק אִסּוּר אִם מוֹתֵר לְבִטֵּל לְכַתְּחֵלָה וּפְרִי מְגִדִים סִי' צ"ט וְסִיִּים וְהֵנָּה הַמוֹהַרִי"ט
וּמוֹהַרש"ד"ם וּמוֹהַר"י הַלְוִי פְתַבוּ דְבְּסְפַק שְׂבָגוּף הַמַּעְשָׂה בְּנֻדָּאִי אִין לְהַתִּיר לְעֵשׂוֹת סְפַק

ספקא בידיהם ולמפני עכומ"ז משום דהוי כמבטל איסור לכתחלה והובאו דבריהם במנחת
יעקב בקונטרס הספקות במחודשים אות ה' ומוכח דבספק איסור אסור לבטל לכתחלה.

והרב טהרת המים בקונטרס שיורי טהרה מערכת האל"ף אות נו"ן כתב שבתשובותיו
בספר מעט מים סי' פ"ט הסכים בדיכת תבשיל שנתערב בו תולעי גבינה דאין פאן משום
מבטל איסור לכתחלה מכמה טעמים ושוב ראה להכנסת הגדולה בסי' צ"ט בהגהת בית
יוסף אות ט"ז דבספק איסור אין בו מבטל איסור לכתחלה וצ"ל להפרי מגדים בשפתי
הדעת סק"ז וערוך השלחן סק"ו שצמדו בזה אי אמרינן הכי אף בספק איסור תורה גם
במחזיק ברכה יו"ד סי' פ"ד סק"ח צמד על דברי הפוסק הגדולה שלא רצה להתיר לבטל
חומץ שיש בו תולעים כדי לסגנו משום מבטל איסור לכתחלה ושקיל וטרי על דבריו
דכל שהוא ספקא ובפרט משום מהיות טוב ליפא משום ביטול איסור גם החקרי לב ח"א
יו"ד סי' מ"ב דחה דברי הפוסק הגדולה בסיון החומץ ובישולו לקיים דבריו במקצת
עכ"ל וכן כתב הרב אהרן שמואל בחלק יו"ד סי' א' דף טו"ב ע"ב (ד"ה והנה) דבאיסור
תורה בדאיפא ספקא קמן מותר לבטל לכתחלה פכבנסת הגדולה סי' צ"ט בשם תרומת
הדשן ובשפתי פהו יו"ד סוף סי' קי"ד ובשאר אחרונים: וחד צומ"ר יצ"ו שדר לי מלא
חפניו טיבותא וגם בענין זה יכתוב ידו ונ"ל וראיתי להכנה"ג בהגהות הטור אי"ו בשם
התה"ד סי' קע"א דא"מ ה"ד ודאי לא בס' איסור הנה המעי' בתה"ד יראה דה"ק דאף
דעתה ראינו דיש פאן איסור תורה כי הרבה נמלים מצאנו אעפ"כ יש לטוחנו דשמא
יברחו ולא יהא בהן האיסור כלל ואף אם לא יברחו מ"מ יהא בהקמח ס' ולא הוי מבטל
איסור דיקול להיות דלא יהא בהקמח האיסור והנה לפי זה באי"מ ונשפף המבואר בצ"ח
דא"ר להוסיף וכמ"ש הפרמ"ג.

פינו דיש פאן בודאי איסור צ"ל דז"ד בלח בלח שנתערב יפה באופן אף ששפף לא נ"ל
דהאיסור נשפף אכל באופן דיכולים לומר דהאיסור נשפף שוב הנה לשאי להוסיף.
ולפי"ז יבש ביבש ששפף די"ל דהאיסור נאבד שוב יש להקל ולהוסיף ועי"ל מ"ש בשם
הגרע"א ועיין בא"ח סי' תצ"ח בא"א סק"ב אי מותר לשחוט בהמה בלא בדיקת הספין
ולהתערב בבדיקות דאף פגום נתבטלו ולהכנה"ג והתה"ד מותר ויראה דזהו פונתו שם
ועיין מ"ש בעמ"ז פאן סק"ז עכ"ד יצ"ו: פ"א) אין דנין בערב שבת וערב יו"ט בנדפס
מערכה זו אות ט"ו כתבתי בכוננת מרן בש"ע דאף דלא כתב בלשון אסור לדון בע"ש
ובעיו"ט בכל זאת דעתו דאסור ובענין כתב לי ודידי הנ"ל (בריש אות ע"ט) ונ"ל באות
ט"ו בד"ה אין דקדק לשון מרן בחומ"ש (סי' ה') ולענ"ד משום דבע"ש ויו"ט פועמים
דמותר דון פגון אם קבלו הבע"ד אף לטעות או אם יש להדיינים מי שייכין עבורם צרכי
שויו"ט מש"ה לא נקט לשון אסור עי"ל משום סיפא דאם הזמינו לבע"ד (ועיין בסמ"ע)
א"צ לבוא משום דאין דנין ובד"ה הן יישב ק"ו ק"נ בכתובות דמבילה לבד או מלתא
דאיסורא שרי כמש"כ בשה"ג והריטב"א לע"ד א"א לומר פן להרא"ש דהא כתב דבזמנא
לא היו פונסים בששי משום דאין ב"ד קבועים בשבת ובזמנינו פוכסין משום דדרכינו
מי שיש לו עסק מכניף ג' וזה יכול לעשות בשבת הרי דסובר דבזמנא בעי' ב"ד קבועים
דוקא משום דחיישי' שיתין עד שיהיו קבועים ובששי ג"כ לא היו קבועים פינו דאין
דנין וכ"כ רמ"א דאף בזמנינו לא יהיו קבועים ועי' בקצור פסקי הרא"ש מס' סנהדרין
פרק ד' (סי' ט') ואפש"ל שיהיו קביעין קצת זמן ביום הששי לקבל עדות מאיסורין בענין

זה ק"ל מאי פריף בירושלמי פרק אד"מ מדקתני מתני' דאין דנין ד"נ מוכח דד"מ דנין
הא נ"מ היכא דיש להסנהדרין מי שיטריח עבורם בצרכי שוי"ט דד"מ דנין וד"נ אין דנין
מטעמא דמתני' וי"ל עכ"ד וצ"ו: פ"ב) אין מערבין שמחה בשמחה הבאתי בנדפס אות
ח"י מה שכתב הרב מלאכת שלמה חפ"מ ד' ח' ע"ב בשם הרב מוהר"ש יפה דדוקא
בשמחה שיש בה אכילה ושתיה הוא דאין מערבין וע"ז פתב אלי ידידי הרה"ג מוהרש"ם
אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו ונ"ל בד"ה וכתב הביא דדוקא בשמחה שיש בה או"ש
אין מערבין לכאורה י"ל בזה הא דעירב שלמה הע"ה י"כ בשמחות המקדש אף באמת
בל"ז לא קשה דבי"כ ליפא מצנת שמחה ופלא שלא הביא מתוס' פתובות (מ"ז) ד"ה
ומסר עכ"ד יצ"ו הא גרמא ליה לבא בהשג יד לפי שאין אצלו ספר זה והמעין בדב"ק
בגופו שלקו עיניו תחונה כי הרב מלאכת שלמה פבר הביא (בד"ה אמנם) דברי התוס'
דכתובות ומ"ש על דבריהם הרבנים רש"ל ומוהרש"א ומג"א בס"י תקמ"ז ולפי דברי
מוהרש"א ומג"א בכונת דברי התוס' הנ"ל גם בנישואין בלא סעודה איפא לדין משום
אין מערבין שמחה בשמחה מדרבנן מיהא ונהיא שיטת הרמב"ם ודברי הרבנים לחם
משנה ומעשה רוקח ודעת הרשב"א שמתיר לעשות חופה בפורים ושהרב פרי חדש חלק
עליו ואחר שהאריף בדין זה מסיק הרב (מלאכת שלמה) לענין דינא דדוקא בשמחה
שיש בה סעודה כמילה ופדיון הבן וכו' ולזה הביא דברי הרב מוהר"ש יפה ודבריו הם
על מה שאמרו בתחומא פרשת פקודי שהמשפן נשמר להקימו ביום לידת יצחק לערב
שמחה בשמחה והוקשה לו מדקי"ל אין מערבין שמחה בשמחה ומירץ דשמחה דאית בה
אכילה ושתיה דאית בה הנאה לגוף אין מערבין שאחר שישבע במשנה משום אחת אינו
נהנה מאחרת אבל שמחה דמצוה שאפשר לשתייהם יחד שאין קצבה לשמחה מוטב לערב
זו בזו כדי שתגדל פח השמחה זו בזו פדרף הדברים המצורפים ועוד דמגלגין זכות ליום
זכאי עכ"ד הרב מוהרש"י שהביא במלאכת שלמה שם וכונתו לפי הנראה היא דכשבשני
הדברים אין בהם אכילה ושתיה רק שמחה של מצוה מותר ואדרבא מוטב לעשות פן
כדי להגדיל פח השמחה דאף אם נישואין בלא סעודה ג"כ אסור בחוה"מ משום אין
מערבין היינו משום דעכ"פ חשיבה שמחה שיש בה אכילה ושתיה והוא אוכל ושותה
בשמחת החג אבל בהקמת המשפן ולידת יצחק אין שום אכילה ושתיה בשום דבר משני
הדברים רק שמחה של מצוה ועיין במה שהבאתי בענין זה בקונטרס ההערות סי' קכ"ז
אות ב' ובקונטרס פאת השדי לחלק אסיפת דינים במערכת בית הפנסות אות ט': ובעיקר
פללין עיין פלפול נאה להגאון מוהרא"ל בשו"ת יעלת חן סי' ה' ביאור שיטת הרמב"ם
והפוסקים אם נישואין בחול המועד הוא אסור מן התורה משום ושמחת בחגיף וכו'
ובנושא בערב הרגל אם מותר לעשות סעודה בליל יום טוב או לא: והנה בנדפס אות
פ"ח רשמתי קצת אם שייף הא דאין מערבין שמחה בשמחה גם בשבת או לא וציינתי
לענין במכתב לחזקתו בזה ואלה הדברים אשר פתבתי שם בנדף ל"ז ע"ב וראיתי להרב
מקנה אברהם הנדפס חדש ממש במערכת האל"ף אות ל"ה שהביא דברי הרמב"ם
בעשירי מהלכות אישות הלכה י"ד שכתב מותר לארס בכל יום וכו' אבל אין נושאין
נשים לא בערב שבת ולא באחד בשבת שמה יבא לידי חילול שבת וכו' ואין צריף לומר
שאסור לישא אשה בשבת ואפילו בחולו של מועד אין נושאין נשים כמו שבארנו לפי
שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר מלא שבוע זאת וכו' וחקר הרב (מקנה אברהם)

דבֿשֿלֿמָא בַּמוֹעֵד מְצִינוּ דְּכִתִּיב וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגֵיךָ אַבְּל בְּשַׁבַּת לֹא מְצִינוּ חַיִּיב שְׂמִיחָה וְשִׁמְחָה
בְּשַׁבַּת נְמִי אִיכָּא חַיִּיב שְׂמִיחָה דְּכִתִּיב וְקִרְאתָ לְשַׁבַּת עֲוֹנֵךָ לְשִׁמְחָה בְּעֲוֹנֵךָ מְאֹכֵל וּמְשִׁתָּה אִף
הַקֹּשֶׁה לֹא אִמְאֵי לֹא תִּגְיִנוּ לָהּ בְּמִתְנִיתִין וְלִימָא אִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים לֹא בְּשַׁבַּת וְלֹא בַּמוֹעֵד
אֵלּוּ תִּנְרֵךְ דַּב"ק וְלִי הַדֵּל בַּמַּחֲכֹ"ת דְּבִרְיֹו תְּמוּהֵים דְּנִרְאָה פְּשוּט דְּטַעֲמָא דִּיהִיב הֶרְמַב"ם
(שְׂאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה) לֹא קָאִי אֱלָא אֶלְפִנְיֹו (אִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים בַּמוֹעֵד) וְלֹא
אֶלְפִנְיֹו פְּנִיֹו (אֶנְשִׂיֹוֹאִין בְּשַׁבַּת) וְכוּנְתוֹ דְּבַמוֹעֵד אֲסוּר מְשׁוּם דְּאִין מְעַרְבִין אַבְּל גַּבִּי שַׁבַּת
טַעֲמָא אַחֲרֵינָא הוּא וְנ"ל הֶרַב הַמַּגִּיד שֶׁם וְאִין צְרִיךְ לֹדְמֵר בְּשַׁבַּת פְּשוּט הוּא וְאֶפִּילוּ
קִידוּשִׁין אֲסוּרִין כַּמ"ש לְמַעְלָה וּבְגִישׁוֹאִין הֶרִי הוּא קוּנָה אוֹתָהּ לִיּוֹרְשָׁה וְלִיטְמָא לָהּ
וְלִהְפָּרַת נְדָרֶיהָ ע"כ וּמַמִּילָא גַם מְאִי דְקִשְׁיִתִּיהָ אִמְאֵי לֹא תִּגְיִנוּ לָהּ בְּמִתְנִיתִין לֹא קִשְׂיָא
וּמָה שְׂתִּירְךָ דְּבַשַׁבַּת נְמִי אִיכָּא שְׂמִיחָה דּוֹחֵקוּ נִיפְרָ כַּמּוֹבֵן דְּעֲוֹנֵךָ לְחוּד וְשִׁמְחָה לְחוּד וְכוּ
כְּתוּב בְּמִתְרִי"ל סוּף הַלְכוֹת יוֹם טוֹב בְּשֵׁם מוֹהֲר"ר יַעֲקֹב פ"ץ שְׂרָאָה כְּתוּב בְּסִפְרֵי הַגְּדוּלָּה
שְׂאִין לְהַתְעַנּוֹת בְּיוֹם טוֹב תַּעֲנִית חֵלּוּם דְּהָא דְּמַתְעַנְגִּים בְּשַׁבַּת גַּם כִּי כְּתִיב וְקִרְאתָ לְשַׁבַּת
עֲוֹנֵךָ הִינּוּ עֲוֹנֵךָ דִּידִיָּהּ שְׂמִיחָה בְּחֵלּוּם אֲכֹן בְּרַגְלִים כְּתִיב וְשִׁמְחָתָּ וְאִין שְׂמִיחָה אֱלָא
בְּבִשְׂרֵי וְיִין לְכֹן אֲסוּר לְהַתְעַנּוֹת בְּהֵם וְהָא דְּמַתְעַנְגִּים בְּרֵאשִׁי הַשָּׁנָה לְפִי שְׂלֵא גִיתָן לְשִׁמְחָה
וְכו' ע"כ לְעַנְיִנְנוּ הֶרִי דְּעֲוֹנֵךָ לְחוּד וְשִׁמְחָה לְחוּד: שׁוּב רְאִיתִי לְהֶרַב מְשִׁק בֵּיתִי בְּסוּף סִי
ע"ג שְׂפֵתָב בְּשֵׁם הַרְב"א בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת לְכַתְּוֹבוֹת דָּף ל"ה רִישׁ ע"ד (מְדַפֵּי הַסֵּפֶר)
דְּמְאִי דְּאֶמְרִינוּ אִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה הִינּוּ דְּוָקָא בַּמוֹעֵד דְּשִׁינְךָ בִּיָּה שְׂמִיחָה דְּכִתִּיב
וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגֵיךָ מְשׁוּם הִכִּי אִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים בַּמוֹעֵד אַבְּל בְּשַׁבַּת דְּלֹא כְּתִיב בִּיָּה שְׂמִיחָה אִם
רוּצָה לִישְׂאָ אִשָּׁה בְּשַׁבַּת יְכוּל לִישְׂאָ וְלִיכָּא מְשׁוּם עֲרַבּוּב שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה וְצִינְךָ לְעִינְךָ
בְּתוֹשׁוּבַת הַרְמ"ע מְפָאֵנוּ בְּסִי' ע"ח וְלִהְרַב יְקָר הַעֲרֵךְ בְּדִרְשׁוֹתֵינוּ דָּף ס"ג וְס"ד וְלִהְרַב
אַרְעָא דְּרַבְּנֵן אוֹת ס"ב וְעִינְתִי בְּאַרְעָא דְּרַבְּנֵן וְלֹא דְּבֵר בְּזָה (לְעַנְיֵן שַׁבַּת) וְשׁו"ת הַרְמ"ע
וִיבָר הַעֲרֵךְ אִינְם אֶצְלִי וְהַשִּׁיטָה מְקוּבָצָת שְׂפִינְדִי הִיא דְּפוּס חֲדָשׁ וְאִין הַדְּפִים מְכוּוּנִים
לְשַׁל דְּפוּס הַרְאִשׁוֹן אִף כִּפִּי הַנִּרְאָה כְּוָנְתוֹ הִיא עַל מָה שְׂפֵתָב בְּשִׁיטָה מְקוּבָצָת עַל מְאִי
דְּאֶמְרִינוּ בְּדָף ז' ע"א דְּאַתְפָּסָא מְטַלְטְלִין שְׂפֵתָב שֶׁם (בְּד"ה וְכַתְּבֵי הֶרְמַב"ם) וְהַר' מְשִׁה
כְּתַב בְּפִירוּשׁ שְׂאֲסוּר לִישְׂאָ אִשָּׁה בְּשַׁבַּת וּפְיִרְשׁ הַטַּעַם מְשׁוּם דְּאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה
בְּשִׁמְחָה וְלֹא נִהִירָא דְּלֹא אִישְׁתְּמִיט תְּנָא דְּלִיתְנִי הִכִּי כִּי קִתְּנִי אִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים בַּמוֹעֵד
וְנִרְאָה דְּבַמוֹעֵד הוּא דְּשִׁינְךָ לְמִימֵר בִּיָּה עֲרַבּוּב שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה מְשׁוּם דְּכִתִּיב וְשִׁמְחָתָּ
בְּחֻגֵיךָ אַבְּל בְּשַׁבַּת לֹא כְּתִיב בִּיָּה שְׂמִיחָה וְגַם כְּתַב שְׂאֲסוּר לִישְׂאָ שְׂתִי נְשִׁים כְּאַחַת מְשׁוּם
דְּאִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה דְּכִתִּיב מְלֵא שְׁבוּעָה זֹאת וּבַתְּלִמוּד דִּידֵן בַּמוֹעֵד קִטּוֹן מְדַכְּתִיב
שְׁבַעַת יָמִים וְשַׁבַּעַת יָמִים עַכ"ל וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שְׂפִינְתוֹ עַל דְּבָרֵי הֶרְמַב"ם שְׂבַעַתִּירִי
מִהַלְכוֹת אִישׁוֹת הַנָּ"ל (אַף שְׂפִינְתוֹ הַדְּבָרִים שְׂאֲסוּר לִישְׂאָ שְׂתִי נְשִׁים וְכו') לִיתְנָהוּ לְהִנְי
מִיָּלִי בְּסִפְרִים שְׂלִפְנֵינוּ שֶׁם) וְהוּא תְּנָא דְּמַסִּיעַ לְהֶרַב מְקַנָּה אַבְּרָהָם שְׂהִבִין מְדַבְּרִי
הֶרְמַב"ם שְׂאֲסוּר נִישׁוֹאִין בְּשַׁבַּת מְשׁוּם אִין מְעַרְבִין שְׂמִיחָה בְּשִׁמְחָה וְגַם הַקֹּשֶׁה עָלָיו
מְדָלָא תְּנִי לָהּ בְּמִתְנִיתִין דְּאִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים בַּמוֹעֵד וּלְדַעֲתִי הַעֲנִיָּה לְפִי סִיגְנוֹן לְשׁוֹן
הֶרְמַב"ם שְׂלִפְנֵינוּ אִין הֶכְרַח שְׂפִינְתוֹ שְׂאֲסוּר נִישׁוֹאִין בְּשַׁבַּת הוּא מְשׁוּם דְּאִין מְעַרְבִין
שְׂמִיחָה וְלֹא כְּתַב טַעַם זֶה אֱלָא לְגַבִּי חוּל הַמוֹעֵד כְּאֲמוּר וּמְפָל מְקוּם מְדַבְּרִי הַשִּׁיטָה
מְקוּבָצָת הִלְלוּ נִרְאָה דְּלֹא גִיתָן לִיאֲמַר מָה שְׂפֵתָב הֶרַב מְקַנָּה אַבְּרָהָם דְּכִינּוֹן דְּכִתִּיב בְּשַׁבַּת
עֲוֹנֵךָ הֶרִי הוּא כְּאִילוּ כְּתִיב בִּיָּה שְׂמִיחָה כְּמוֹבֵן: וּמָה שְׂפֵתָבִי בְּנִדְפָס דְּהַתּוֹסְפוֹת בְּכַתְּוֹבוֹת

דף מ"ז ד"ה דמסר לה בשפתות וימים טובים מהא דאין מערבין שמחה בשמחה שגוראה שפוכרים שגם בשבת שינה שמחה וכתבתי דיש לדחות הנה זה לשון התוספות דמסר לה וכו' אף על גב דאמרין ושמחה בחגיגה ולא באשתה דאין נושאין בחול המועד משום דאין מערבין שמחה בשמחה וכו' איפא למימר דהכא מייירי שעה אחת לפני יום טוב שהיא פיוס טוב לענין מלאכה וכו' סוף דבריהם הוכיחו על תחלתם דמאי דקשיא להו מדאין מערבין שמחה בשמחה לא היתה אלא על יום טוב (מדלא פתבו דהכא מייירי שעה אחת לפני שבת ולפני יום טוב וכו') אבל על מה שאמרו דמסר לה בשפתות לא קשיא להו מהא דאין מערבין שמחה בשמחה משום דבשבת אין חיוב שמחה דעונג הוא דכתיב ביה וכמו שהבאתי בשם הגאון בכור שור בנמוקיו למסכת תענית דף ל' ע"א שכתב בפשיטות דעונג לחוד ושמחה לחוד (אלא דמה שכתב דמשמע בשבת דף ס"ג ע"ב דעונג לחוד ושמחה לחוד פעת לא ידעתי היכי משמע ליה הכי מסוגיא דהתם) אף גם ראיתי להרב מטה יהודה בסי' תרפ"ח דין ה' דף ג"ן ע"ג בהתנוכחו על דברי הרב פרי חדש (שפוכר דמאן דדריש טעמא מבחגיגה ולא באשתה לא פליג אטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה) וכתב להוכיח דמאן דדריש מבחגיגה ולא באשתה לית ליה טעמא דאין מערבין שמחה וכו' והכי נקיטינן כמאן דלית ליה הא דאין מערבין וכו' ומה שכתב הרמב"ם וכו' הוא לשון מןשאל וכו' ורק משום בחגיגה וכו' הוא דאיפא וכו' פתב בתוך דבריו ואף דהתוס' בכתובות דף מ"ז ד"ה דמסר לה עירבו שני הטעמים ביחד ודאי דלאו דוקא גם יש ליישב דבריהם בס"ד ואין להאריה עכ"ל אם כן לפי דבריו דל מהכא מדברי התוספות טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה פל עיקר וכן פתב הרב שדה יצחק בחדושי שכתובות על דברי התוספות הנ"ל דמה שכתבו טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה שיגרא דלישנא הוא וכל דבריהם הם רק על פי הדרשה דבחגיגה ולא באשתה ומדברי השיטה מקובצת שם נראה קצת דלא גריס בדברי התוספות האי דאין מערבין שמחה וכו' שכתב וז"ל אף דאמרין ושמחה בחגיגה ולא באשתה ודרשה גמורה היא וכו' אפשר דמן התורה נישואין בלא סעודה שרי וכו' וסיים ק פתבו התוספות הנך רואה שלא נזכר בדבריו הא דאין מערבין פלל וכתב כן בשם התוספות מוכח שלא הנה גורס כן בדברי התוספות או אולי משמע ליה דלאו דוקא ורק שיגרא דלישנא ולכן השמיט זה מדבריהם: ודברי השיטה מקובצת לכתובות דף ז' הנ"ל לפי הנראה נעלמו מהרב מטה יהודה בסי' תרפ"ח דף ג"ן סוף ע"ג (אף שהזכיר באותו דבור לפני זה את הס' שיטה מקובצת לכתובות כיעי"ש) שכתב להכריח דהירושלמי שהביא מרן בבית יוסף דאמר דסעודת פורים מאחרין ולא מקדימין מטעם דלעשות אותם ימי משתה ושמחה מי ששמחתו תלויה בבית דין יצא זה ששמחתו תלויה בידי שמים על פרחין דלא סבירא ליה דאין מערבין שמחה בשמחה דאי הכי מה צורך לתלות הדבר בשמחתו תלויה בבית דין תיפוק ליה פיון דכתיב שמחה בפורים ותייבם לשמון וכן בשבת חייבים לשמון בעונג מאכל ומשתה אם כן אין מערבין שמחה בשמחה ומדתלי טעמא בשמחתו תלויה בבית דין משמע דלית ליה טעמא דאין מערבין וכו' לכה יהיב טעמא ממשמעויתא דקרא דכתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה מי ששמחתו תלויה בבית דין רוצה לומר דצריה להיות השמחה פיוס שאינו תלוי בקדושת שמים עכ"ל ודבריו סובבים על מה שצדד הרב פרי חדש לומר דהירושלמי הנ"ל אזיל כמאן דאית ליה טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה

ורב אשי דאמר טעמא מבחנה ולא באשתיה לית ליה טעמא דאין מערבין וקיימא לו כרב אשי וכו' (מיצדד אצדודי הוא ומסקנתו היא).

דלא פליג רב אשי אטעמא דאין מערבין שמחה עי"ש) והנה אמת דשפיר קאמר להשיב על דברי הרב פרי חדש על פי מדותיו (דמשמע ליה דבשבת נמי שנייה טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה) דאם איתא דהירושלמי אית ליה הכי למה לי למיתלי במי ששמחתו תלויה בבית דין וכו' אמנם מה שגראה מדב"ק דלקושטא דמילתא אמר רב הכי דהירו' לית ליה טעמא דאין מערבין מדתלי טעמא בשמחתו תלויה בבית דין הנה לפי מה שפתיב רבינו בצלאל דגבי שבת עונג הוא דכתיב ולא שמחה ולא שנייה בשבת טעמא דאין מערבין שמחה שפיר איצטריוה בירושלמי לטעמא דשמחתו תלויה בבית דין ואין החרם דלית ליה טעמא דאין מערבין שמחה כל עיקר אלא יש לומר דבחג דאית ביה שמחה מודה דאמרינו אין מערבין שמחה בשמחה אלא דאפתי קשה לשון הירושלמי יצא זה ששמחתו בידי שמים אלא דאיכא שמחה בשבת ונתחייבנו בה בידי שמים וראיתי שפיר נרגש מזה הרב יד אפרים בס' תרפ"ח (על דברי הט"ז בסק"ח) על מה שפתיב מר זקנו בבכור שור בחידושיו לתענית שהבאתי למעלה (בד"ה ומה שפתיבתי) וכתב ואפשר דהירושלמי לישראל בעלמא קאמר: וכדברי השיטה מקובצת הנ"ל פתיב מר בריה דרב קדשי דוד בס' תרפ"ח דף קי"ד הביא דבריו הרב דברי מנחם בס' תכ"ו דף כ"ו ע"א (ד"ה הלום) בשם הרשב"ץ בח"ג סימן רצ"ח דלא אשכחן דשבת איקרי יום שמחה אלא עונג באכילה ושתיה וכו' והירושלמי יהיב טעמא אחרניא מי ששמחתו תלויה וכו' גם הרב קדשי דוד עצמו תמה על הרב פרי חדש דבשבת מי איכא חיוב שמחה ואין שנייה בשבת טעמא דאין מערבין שמחה ומה שאין נושאים בשבת הוא משום קנין פמבואר בדברי הרמב"ם בעשירי הלכות אישות וכו' ומזה תמה הרב דברי מנחם על מה שמתבאר מדברי הרב הלבוש בס' תרפ"ח סעיף ו' בצירוף דבריו שפס' תרצ"ו סעיף ח' דטעמא דאין עושין סעודת פורים בשבת הוא משום דאין מערבין שמחה בשמחה ונהרי מדברי הרשב"ץ מפני דאין שנייה בשבת משום שמחה בשמחה דלא אשכחן חיוב שמחה בשבת.

שוב מצא שהרב זרע אמת בח"א (אינו מצוי אצלי) בדף קי"א הקשה פן על הרב הלבוש ושפיר דברי הירושלמי כדכתב בקדשי דוד ומה שפתיבתי בנדפס בשם הרב פסא אליהו בס' תרפ"ט שהביא הירושלמי דאין לעשות סעודת פורים בשבת ושפתיב שפתיב זה מהאסיפת זקנים לכתובות דף ז' וכו' הנה הרב דברי מנחם שם הרבה להשיב על דבריו והאריה בעיקר הדין דאין מערבין שמחה בשמחה בכמה פרטים עי"ש דב"ק גם הגאון מוהר"ר דוד אופנהיים בתשובתו שפספ"ר שבות יעקב ח"ג סי' ל"א (בתוך ד"ה וביחוד עי" פלים) בהתנופחו בדברי הגאון הרמ"ע בדין קידוש הלכנה בליל שבת שאוסר משום אין מערבין שמחה בשמחה פתיב על זה דהא תינח יום טוב שבת אין איכא למימר דבשבת לא פתיב ביה שמחה וכו' עי"ש דב"ק.

גם בשו"ת רבינו עקיב"א בהשמות לסי' א' פתיב דאכילת פת ביום טוב אינו מצד חיוב שמחה דהא בשבת ליכא חיוב שמחה וכו' וכיבוד ועונג עם שמחה תרי מקלי נינהו וכו' עי"ש דב"ק ועיין בשו"ת שאלות חיים הנדפס חדש ממש להגאבד"ק שאקי יצ"ו בס' ה'

וסי' ו' מה שפּלפּל בְּשׁוֹ"ת רעק"א הַנ"ל וְגַם הוּא נָקִיט דְּבִשְׁבַת אֵין חַיִּיב שְׁמֻחָה: וּמִצְאָתִי שְׁהַגָּאוֹן בְּעַל שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב בְּסִפְרוֹ יַד שְׁאוֹל סִי' רכ"ט סק"ב דְּבַר בְּקָדְשׁוֹ בְּדִין זֶה וְדָלִי לֵן מְרַגְנִיתָא דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׁאֲלֹתוֹת וְרַבּוֹתֵינוּ בְּעַלֵי הַתּוֹסְפוֹת שְׁפָתָבוּ בְּפִירוּשׁ דְּבִשְׁבַת לֹא כְּתִיב שְׁמֻחָה וּלְפִי שְׁאֵין הַס' יַד שְׁאוֹל מִצְוֵי בְּיַד כָּל אָדָם אַעֲתִיק תְּנַרְף דב"ק וְהוּא שְׁהִבִיא מַה שְׁפָתָבּוּ הַגָּאוֹן בְּכוֹר שׁוֹר בְּחִידוּשׁוֹ תַעֲנִית דָּף ל' דְּבִשְׁבַת לִיפֹא שְׁמֻחָה דְּעוֹנָג הוּא דְּכְתִיב בֵּיהּ וְתָמָה עַל דְּבָרָיו דְּבִירוּשְׁלָמִי מְגִילָה הוּבָא בֵּא"ח סִי' תרפ"ח דָּאֵין עוֹשִׁין סְעוּדָה עַד יוֹם רֵאשׁוֹן דָּאֵין מְעַרְבִין שְׁמֻחָה בְּשְׁמֻחָה וְעֵינָן רַמְב"ם פֶּרֶק יו"ד מֵאִישׁוֹת הַלְכָה יו"ד וּבִטּוֹר וּש"ע אָבֵן הַעֲזָר סִי' ס"ב דָּאֵין עוֹשִׁין סְעוּדָת נִישׁוּאֵין בְּשְׁבַת דָּאֵין מְעַרְבִין שְׁמֻחָה בְּשְׁמֻחָה וְכֵן בְּסְעוּדָת ר"ח אָמְרוּ בִירוּשְׁלָמִי דָּאֵין עוֹשִׁין בְּשְׁבַת עֵינָן מְגוֹן אַבְרָהָם סִי' תי"ט וְאֵף דְּמִצְאָתִי בְּמִנְהֵגִים דָּאֵין לוֹמֵר וַיִּשְׁמְחוּ בָּהּ אוֹהֲבֵי שְׁמֻחָה דְּלֹא שִׁינְיָה שְׁמֻחָה בְּשְׁבַת בְּאַמְתָּ לֹא קִיָּמָא לֵן הִכִּי וְעֵינָן מְגוֹן אַבְרָהָם סִי' רס"ח וְעֵינָן בְּתוֹרַת חַיִּים סוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין דְּמִקְנִים גַּם כֵּן מְנַהֲגֵנוּ עַכ"ד וְשׁוּב כְּתִב בְּמִהְדוּרָא תַנְיָינָא מַה שְׁפָתָבְתִּי לְדַחוֹת דְּבָרֵי הַבְּכוֹר שׁוֹר מִהִירוּשְׁלָמִי מְגִילָה דְּמִשְׁמַע דְּגַם בְּשְׁבַת שִׁינְיָה שְׁמֻחָה כְּעַת מִצְאָתִי בְּשְׁאֲלֹתוֹת חַיִּי שְׁרָה סִי' ט"ו שְׁפָתָבּוּ שְׁבַת עוֹלָה וְאֵינָה מְפָסְקָת מֵאֵי טַעְמָא עוֹנָג הוּא דְּכְתִיב בֵּיהּ רְגָלִים מְפָסְקִין וְאֵינָן עוֹלִין מֵאֵי טַעְמָא שְׁמֻחָה הוּא דְּכְתִיב בְּהוּ הָרִי בְּהִדְיָא כְּדָבְרֵי הַבְּכוֹר שׁוֹר דְּשְׁמֻחָה וְעוֹנָג תְּרִי מִלֵּי נִינְהוּ וּבְשְׁבַת לֹא נִצְטוּיְנוּ עַל הַמְּשֻׁתָּה רַק עַל הָעוֹנָג וְאֵם הִיָּה רוּאָה הַבְּכוֹר שׁוֹר דְּבָרָיו שְׁהֵם דְּבָרֵי קַבְלָה וּבְלֵי סָפֵק כֵּן הִיָּתָה גִּירְסָתוֹ בְּש"ס הִיָּה שְׁמֻחָה לְדְבָרָיו וּבְתוֹסְפוֹת מוֹעֵד קִטָּן דָּף כ"ג ד"ה מ"ד כְּתָבוּ לְחֻלְקָ כֵּן דְּבִשְׁבַת לֹא כְּתִיב שְׁמֻחָה וְהִבִּיאוּ מִהִירוּשְׁלָמִי שְׁמֻחָה טַעַם שְׁאֵין אַבְלוֹת בְּשְׁבַת מְשׁוּם דְּכְתִיב בֵּיהּ בְּרָכָה וְכְתִיב בְּרַפְתָּ ה' הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא תוֹסִיף עֲצָב (אָמַר הַמַּחְבֵּר טַעַם זֶה שְׁפָתָבּוּ בְּשְׁאֲלֹתוֹת כְּתָבוּ גַּם בְּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְהִבִּיאוּ הַרְמַב"ן בְּתוֹרַת הָאָדָם בְּשְׁמֻחָה כְּמוֹ שְׁפָתָבּוּ הַגָּאוֹן נְצִי"ב בְּהַעֲמֵק שְׁאֲלָה שְׁמ"ס וְיִבְיָאָר שְׁמ"ס דָּאֵין זֶה נוֹגַע לְמַה שְׁפָתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּמוֹעֵד קִטָּן דָּף כ"ג ד"ה מֵאֵן בְּשֵׁם הִירוּשְׁלָמִי מְשׁוּם דְּכְתִיב בְּרַפְתָּ ה' תַעֲשִׂיר וְכו' וְאֵגַב רִיָּהֲטָאֵי לֹא חֲזִינָא בְּדב"ק שְׁהַזְכִּירוּ שְׁכֵן כְּתִב רַבִּינוּ הַנְּמוּקֵי יוֹסֵף בְּמִתְנִיתִין דְּשְׁבַת עוֹלָה וְאֵינָה מְפָסְקָת כְּלוּמַר עוֹלָה לְמִנְיָן שְׁבַעַה וּשְׁלֹשִׁים מְשׁוּם דְּלֹא כְּתִיב בֵּיהּ שְׁמֻחָה אֵלָּא עוֹנָג וְכו' עֵי"ש וְהוּבָא גַּם בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב מְשֻׁנָּה ה' בְּשֵׁם הַר"ן וְהוּא בְּאַשְׁגַּרְתָּ לִישׁוֹן וְצָרִיף הִיָּוֹת נִמְק"י כְּפִנּוּדָע וְכֵן כְּתִב הַרְמַב"ן בְּמִלְחָמוֹת שְׁמ"ס (בְּתוֹף ד"ה אָמַר הַכּוֹתֵב אֲדַרְבָּה מְדַקָּא מֵיָתוּ מִיָּנָה בְּגִמְרָא) וַי"ל שְׁגִירְסָא יִשְׁנָה בְּסִפְרֵי סְפָרַד כֵּן לֵן בְּהַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וּפְר"ח כְּגִירְסַת רַבִּינוּ הַגְּדוֹל אֵף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ אֵין אַבְלוֹת בְּמוֹעֵד וְכֵן כְּתִבָּה הַנְּגִיד בְּהַלְכוֹת וְהַרִי"ץ בֵּן גִּיאָת וְדָבָר מוֹסְכֵם בְּסִפְרֵיהֶם וּבְנוֹסְחָאוֹת מְדוּקְדָּקוֹת שְׁלֵהֶם אֵין שְׁבוֹת וְעוֹד מְעַצְמוֹ הוּא מוֹכְרַע דְּשְׁבַעַה מִי הַמְּשֻׁתָּה כְּמוֹעֵד דְּמוֹ דְּתַרְנוּןִיָּהוּ שְׁמֻחָה כְּתִיב בְּהוּ וּשְׁנִיָּהֶם אֵינָן עוֹלִין וְלֹא דְמוֹ לְשְׁבַת דְּעוֹלָה וְאֵינָה מְפָסְקָת עוֹנָג הוּא דְּכְתִיב בְּהוּ וְכו' עַכ"ל וְהוּא חִידוּשׁ שְׁלֹא הַזְכִּירוּ דְּבָרֵיהֶם נְחֻזָּר לְדְבָרֵי הַגָּאוֹן יַד שְׁאוֹל) וְצָרִיף עֵינָן דְּהִירוּשְׁלָמִי לְשִׁיטְתָּהּ לֹא הִיָּה צָרִיף לְטַעַם הַזֶּה וְתִיפּוֹק לִיָּה דְּגַם בְּשְׁבַת נִצְטוּיְנוּ עַל הַשְּׁמֻחָה לְדְבָרֵי הִירוּשְׁלָמִי וְנִזְכִּינוּ לְדִין דְּהִירוּשְׁלָמִי וְש"ס דִּילָן פְּלִיגֵי אֵם נִצְטוּיְנוּ עַל הַשְּׁמֻחָה בְּשְׁבַת וְקִיָּמָא לֵן כְּש"ס דִּילָן דְּלֹא נִצְטוּיְנוּ עַל הַשְּׁמֻחָה וְעַל פִּי זֶה קִיָּים סְבָרַת רַבִּינוּ מוֹהַרלֵנ"ח בְּסִי' רל"ב לְעֲשׂוֹת סְעוּדָת פּוֹרִים בְּשְׁבַת וְהַרְבּ מְגוֹן אַבְרָהָם בְּסִי' תרפ"ח סק"ו כְּתִב דָּאֵין בְּנוּ פֶּחַח לְחֻלְקָ עַל הִירוּשְׁלָמִי וּלְפִי מַה שְׁפָתָבְתִּי הִירוּשְׁלָמִי

אזיל לשיטתיה ולא נקיטין הכי והביא שו"ת הרשב"ץ סי' רצ"ח הנ"ל דבשבת אין חיוב שמחה ופלפל בדב"ק ובסיום דבריו פתב ואנן קי"ל פ"ש"ס דילן ולכן מה שהעתיקו הרי"ף והרא"ש דברי הירושלמי וכן בטור ושלחן ערוך סי' תרפ"ח גם לענין סעודת ראש חודש בסי' תי"ח וגם באבן העזר סי' ס"ב לענין נישואין צריה עיון דאנן לא קנימא לו פהירושלמי בזה ועיינו בית ח' ד'ש ומגן אברהם סי' תי"ח אלו תנרף דב"ק.

הנה רואה שדעתו מספמת דבשבת אין חיוב שמחה ולא אמרינו ביה אין מערבין שמחה בשמחה ובשיטה זו קאי גם בתשובתו שבשואל ומשיב מהדורא קמא ח"ג סי' קנ"א דבשבת לא פתיב שמחה והביא התשובה שבשבות יעקב ח"ג הנ"ל עי"ש לענין ברפת הלכנה בשבת: (אמר המחבר אחר זמן רב נודמן לידי בשאלה ספר יוסף דעת להגאון שואל ומשיב וראיתי בסי' שמ"א סעיף א' (בד"ה והנה ביה) שהקשה על מה שכתב הרמ"א גבי אונו בשבת ויום טוב דאזכר בפ"ר דהיינו אם ירצה והוא משום דאין מצוה לאכול בפ"ר דתינח שבת דלא נצטוינו לשמוח בפ"ר כדכתב התבואת שור וכו' עי"ש מה שפירץ הרי דנקיט הכי דבשבת אין חיוב שמחה וכן פתב עוד שם בדף מ"ט ע"ג בד"ה (והנה תשובת הכ"ח) והזכיר מה שכתב ביד שאול דבהא פליגי תלמודין ותלמוד ירושלמי וכו' גם בסי' שצ"ט סעיף ח' נקיט דבשבת אין חיוב שמחה ותנרף דב"ק (בד' ע"ו ע"ג בד"ה שם ס"ח) הוא שהביא מה שכתבו בגמרא יוסף ובהרמב"ן במלחמות בטעם דשבת עולה משום דלא פתיב ביה שמחה רק עונג ותמה על הבכור שור שחידש מדעתא דבשבת לא נצטוינו על השמחה רק עונג ולא הזכיר שמבואר פן ברמב"ן ונמוקי יוסף ושוב הוקשה לו ממה שאמרו בירושלמי הובא בסי' תרפ"ט בט"ז סק"ח יצא זה ששמחתו בידי שמחים והיינו משום דאין מערבין שמחה בשמחה וכו' הרי משמע דשייך בו שמחה ואולי לאו דנקא שמחה רק עונג ובעונג גם פן אינו ניקר שמתענג משום ראש חודש ופורים רק משום שבת וסיים ומן האמר צדקו דברי המנהגים שיש לומר בשבת וינוחו בו אוהבי שמחה ולא וישמחו דאין שמחה בשבת דלא כהתורת חיים סוף פרק קמא דחולין שהגיה לומר וישמחו בה וכן פתב בהעטרת זקנים סי' רס"ח וחותם וישמחו בה ישראל אוהבי שמחה ככתוב בכל הסידורים ולא כמו שהגיה במנהגים וינוחו בה ישראל מקדשי שמחה עכ"ל והרי מבואר ברמב"ן ונמוקי יוסף דלא נצטוינו על השמחה בשבת כי אם על עונג עכ"ד הגאון יוסף דעת.

אכן נודע שמה שציין ביד שאול למגן אברהם סי' רס"ח וכתבתי על זה לקמן (בסוף ד"ה ויש) שלא ידעתי מה הציון הלז אבל באמת הוא טעות הדפוס וצריה להיות עטרת זקנים גם בסוף סי' ת"א ראיתי (בד"ה והנה) שכתב וז"ל והנה לענין צדוק הדין במועד מצאתי בשו"ת שיערי תשובה שנדפס מחודש דאין אומרים צדוק הדין דגם מה שאומרים צדוק הדין בשבת על משה רבינו אין אומרים בשבת שחל במועד משום דביום טוב פתיב שמחה ובשבת לא פתיב שמחה רק עונג וזה פדברי הבכור שור שהבאתי ביד שאול סי' רכ"ט סק"ב עכ"ל וכנראה שמה שכתב בשם שו"ת שיערי תשובה היא התשובה המוזכרת לקמן בד"ה ועל כל פנים): ויש לפלפל הרבה בדבריו הקדושים שבספר יד שאול הנ"ל וארשום בקיצור.

א'.

מה שפכת דבירושלמי דמגילה אמרו דאין עושין סעודה עד יום ראשון דאין מערבין שמחה בשמחה דממרוצת דבריו נראה דמפניך פן בירושלמי מילתא בטעמא דאין מערבין שמחה בשמחה וכו' ועמו הסליחה רבה פי אין פן לשון הירושלמי אלא בלשון אחר נאמר מי ששמחתו תלויה בבית דין וכו' וכבר פתבתילמעלה (בד"ה ודברי השיטה) דברי הרב מטה יהודה שהכריח מלשון הירושלמי דלית ליה טעמא דאין מערבין שמחה בשמחה כל עיקר מדאיצטריך לטעמא דמי ששמחתו תלויה בבית דין וכו' ואם פן אין סתירה לדברי הגאון בכור שור מגוף דברי הירושלמי כי אם מדברי איזה קדמונים שהבינו בכונת הירושלמי שהוא משום לתא דאין מערבין שמחה בשמחה אמנם לשונו במהדורא ב' (שפכתתי לדחות דברי הבכור שור מהירושלמי דמגילה דמשמע דגם בשבת שייך שמחה) הוא מדוקדק שבאמת לאו בפירושא איתמר הכי בירושלמי אלא דהכי משמע ליה מדברי הירושלמי שהוא משום דאין מערבין שמחה אף אינו מוכרח וכמו שפכתתי בשם הרב מטה יהודה.

ב.

מה שציין לדברי הרמב"ם שבעשירי מהלכות אישות מחשבתו ניכרת שפננתו להשיג על הבכור שור מדברי הרמב"ם והיינו משום דמשמע ליה דטעמא דכתב הרמב"ם (דאין מערבין שמחה בשמחה) אלפני פניו נמי קאי וכבר פתבתי למעלה דטעם זה לא פתבו אלא אחול המועד דוקא הוא דאמר משום דאין מערבין אבל שבת הוא מטעם אחר משום קנין וכדכתב הרב המגיד וכן מתבאר מסידור דברי רבינו הטור בסוף סי' ס"ד דרק חול המועד הוא משום דאין מערבין ואף שהבאתי שיש כמה רבנים גם פן שהבינו שדברי הרמב"ם אמורים גם לשבת והבאתי (בד"ה שוב ראיתי) שפן הבין בשיטה מקונצת דקאי נמי אשבת מפל מקום מלבד שבשיטה מקונצת תמה בזה ואם פן אין להקשות על הרב בכור שור אם סובר פדעת השיטה מקונצת דבשבת ליכא שמחה ועוד דעל הראשונים אנו מצטערים על אשר הבינו פן מדברי הרמב"ם והדברים נראין שלא פכת הרמב"ם טעם זה אלא לחול המועד ולא לשבת.

ג.

מה שפכת בשם טור ושלחן ערוך באבן העזר סי' ס"ב דאין עושין סעודת נישואין בשבת משום דאין מערבין שמחה בשמחה פעת געתי ולא מצאתי דבר זה לא בטור ולא בש"ע שם ד. מה שפכת מסעודת ראש חודש שאין עושין אותה בשבת ומשמע ליה שהוא משום שאין מערבין שמחה בשמחה הנה הרב מגן אברהם בסי' תי"ט פכת בזה הלשון פתבו הרי"ף והרא"ש בשם הירושלמי שאם חל ראש חודש בשבת יש לעשות סעודת ראש חודש באחד בשבת דבשבת אין היכר שעושה משום ראש חודש ואין במשמעות דברים אלו שהוא משום עירוב שמחה פדי שנקריח מזה שיש שמחה בשבת שלא פדעת הגאון בכור שור ואני בער ולא אדע לכנין בזה טעם דעירוב שמחה בשמחה ואף אם נאמר דבשבת איכא חיוב שמחה בראש חודש מי איכא למאן דאמר דאיכא חיוב שמחה אמתמה.

שוב ראיתי מה שפכת רבינו הטור בסי' ת"כ בשם הרי"ף גיאת דבראש חודש יש שמחה וכו' ואומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו ועיין בדברי הרב בית חדש בסי' תי"ט (נראה דונשמחה בו משמע ליה דקאי איום אולם בפירוש שהביא הרב תורת חיים

המוכר להלן דרשו בו אהקדוש ברוך הוא והיא שמחה רוחנית ועיין לקמן בסק"ו) ומפל מקום אינו מוכרח שמה שאמרו בירושלמי לעשות הסעודה באחד בשבת הוא משום שיש שמחה בשבת ובראש חודש ואין מערבין שמחה בשמחה כי אם מפני שאין היזכר שעושה משום ראש חודש כאמור.

ה.

ואשר כתב דלא קיימא לן כמנהגים שכתב שלא לומר וישמחו בך אוהבי שמה וכו' וצ"ע מן אברהם סי' רס"ח לא ידעתי פונתו בציון זה שהרי לפי סברת המנהגים שאין לומר וישמחו בך הגנוסח הנכון הוא לומר ויגוהו בו ישראל מקדשי שמה וננוסח זה הנזכר במגן אברהם בס"ק ג' ולא הביא הגנוסח וישמחו בך ומשמע קצת דנקוט כהמנהגים שלא לומר וישמחו ועל כל פנים אין הכרח שסובר שלא כמנהגים (עיין לעיל במנסגר בד"ה אמר המחבר ו') מה שהביא מהרב תורת חיים שקיים המנהג לומר וישמחו הנה אמת שכן כתב שם אמנם איני מבין בענייניו שום סתירה מזה לסברת הרב בכור שור שלא אמר שלא נאמר שמחה בשבת אלא על שמחה גופנית באכילה ושתיה ואילו הרב תורת חיים מר הוא דאמר על שמחה רוחנית ואעתיק לשונו והוא זה (אחר שכתב לבאר נוסח הברכה אמציעית דשבת והנחילנו ה' אלקינו וכו' סי'ם) פתבתי זאת לפי שראיתי במנהגים שכתב ורגילין לסיים וישמחו בך ישראל אוהבי שמה וכן ברוב הסידורים ותימה הוא שהרי אינו מעין החתימה ולא מעין הפתיחה גם אין שייך שמחה רק ברגלים ומצאתי בסידור ישן שיש לומר ויגוהו בך ישראל מקדשי שמה וכו' וכן עיקר עכ"ל ולפי מה שכתבתי וכו' ומה שכתב דאין שייך שמחה רק ברגלים לאו קושיא היא דלא בשמחה גשמית באכילה ושתיה איירי שהרי לא תקנו לומר וישמחו בך ישראל דהנה משמע דבשמחת שבת איירי אלא וישמחו בך ישראל משום דבשמחה רוחנית איירי תדע שאם לא פן תקשה איך תקנו לומר בשבת וישמחו במלכותך שומרי שבת והא לא שייך שמחה אלא ברגלים אלא משום דבשמחה רוחנית איירי שישמחו ישראל במלכותך תברך וכי האי גוונא מצינו במדרש שיר השירים רבה זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו א"ר אבין אין אנו יודעים כמה לשמח אם ביום אם בהקב"ה בא שלמה ופירש נגילה ונשמחה בך עכ"ל הרב תורת חיים הרי דלא קאמר דיש בו שמחה אלא שמחה רוחנית אבל שמחה גשמית שפיר קאמר הרב בכור שור דאין בשבת שמחה זו ובזה יתיישב דלא תיקשי עליה שפעלם ממנו דברי התוספות במועד קטן ד' כ"ג שהביא ביד שאול שלפי שיטתו דלא נחית לחלק בהכי הנה לו להקשות על התורת חיים מדברי התוספות (דאילו מהשאלתות אין להקשות עליו דאין יד הכל ממשמשים בו מפני יוקר מציאיותו) ולפי מה שכתבתי ניחא פמובן ויתכן שגם מה שאמר הרי"ז גיאת בראש חודש יש שמחה פונתו שמחה רוחנית וכדכרש המדרש נגילה ונשמחה בהקדוש ברוך הוא ולא אמרו על שמחה גשמית ועיין כמה שכתבתי בקונטרס ההערות סי' קכ"ז אות ב' ז) ועל פי מה שכתבתי בשם הרב מטה יהודה שאין פונת הירושלמי במגילה (במה שאמרו לאחר סעודת פורים) משום שאין מערבין שמחה בשמחה וממילא אין לנו הכרח שסובר הירושלמי שיש שמחה בשבת ואדרבא מסתמא ניחא לן למימר דגם הירושלמי סובר כמתמוד דידן דאין שמחה בשבת הנה על פי זה מתיישב שפיר מה שהצריך עיון הגאון ביד שאול על הירושלמי שהביאו התוס' במועד קטן דאין אבלות בשבת משום דכתיב ביה ברכה דלמה

הַנֶּצְרָכוֹ לְזֶה וְכוּ' דְשִׁפִּיר הַנֶּצְרָכוֹ לְזֶה מֵאַחַר שְׂאִין חַיִּיב שְׁמִחָה בְּשִׁבְתָּהּ כְּמוֹכֵן וְגַם אֵין לְדַחֲוֹת דְּבָרֵי הַיְרֻשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה מְהֻלְכָה (כְּמוֹ שְׁחָשַׁב הַגָּאוֹן עַל פִּי שִׁיטָתוֹ דְּפִלְיַגִּי בְּהִכִּי שְׁנֵי הַתְּלֻמוּדִים) וְשִׁפִּיר הַעֲתִיקוֹ הָרִי"ף וְהָרָא"ש אֵת הַיְרֻשְׁלָמִי וּפְסָקוֹ פֶּן רַבִּינוּ הַטּוֹר וּמָרְן בְּשִׁלְחוֹן עָרוּדָה וְאֵין הַכְּרַח לְפְסָקוֹ שֶׁל רַבִּינוּ מוֹהֲרַלְנ"ח כְּמוֹכֵן וְכֵן מֵה שְׁפָתַי הַרְבַּ כְּפִסָּא אֵלֵיהוּ בְּסִי' תִּרְפ"ט שְׁנַעְעֵלָם מֵהַשִּׁטָּה מְקַוְבָּצָת בְּכַתְּוֹבוֹת דְּבָרֵי הַיְרֻשְׁלָמִי דְּמַגִּילָה שְׂאֵמְרוּ שְׂאִין עוֹשִׂים סְעוּדַת פּוֹרִים בְּשִׁבְתָּהּ וּמְשַׁמְעֵ לִיהָ דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין מְעַרְבִין שְׁמִחָה בְּשְׁמִחָה אֶלְמָא דִּישׁ שְׁמִחָה בְּשִׁבְתָּהּ שְׁלֵא כְּדָבָרֵי הַשִּׁטָּה מְקַוְבָּצָת (כְּמוֹ שְׁפָתַי בְּשִׁמּוֹ בְּנֻדְפָס) אֵין דְּבָרֵינוּ מְוַכְרְחִים וְכַבֵּר הַשִּׁיגוֹ הַרְבַּ דְּבָרֵינוּ מְנַחֵם בְּסִי' תִּכ"ו: הַמּוֹרֵם מְפַל הָאֵמֹר הוּא שְׁנִירָאָה שְׁשִׁיטַת הָאוּמְרִים דְּבְשִׁבְתָּהּ אֵין חַיִּיב שְׁמִחָה הִיא מְוַסְפְּמַת מְגֻדוּלֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל צָבָאָם רַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׂאֵלְתוֹת שְׁדָבְרֵינוּ דְּבָרֵי קְבֵלָה וּבְפִרְטָה שְׁהַרְבָּה מְרַבֵּי הָאֲחֻרָנִים תְּפִסּוּ שִׁטָּה זֹה כְּנֻז"ל אֶלְא שְׁקִשָּׁה עַל זֶה מְדַרְשֵׁת הַסִּיפְרֵי בְּפִרְשֵׁת בְּהַעֲלוֹתָהּ עַל פְּסוּק וּבִיּוֹם שְׁמִחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדְכֶם (וְצִינְיָתוֹ בְּנֻדְפָס שֶׁם) שְׁדָרְשׁוּ וּבִיּוֹם שְׁמִחַתְכֶם אֵלוֹ שְׁבִתוֹת וְאֵין דְּעַתִּי נֹחֶה לֹמַר דְּנִקְרָא יוֹם שְׁמִחָה עַל שֵׁם הַשְּׁמִחָה רִוּחַנִית עַל דְּרָף שְׁפָתַי הַרְבַּ תּוֹרַת חַיִּים וְגַם בְּזֶהֱרַקְדוּשׁ בְּפִרְשֵׁת פְּקוּדֵי רִישׁ דְּרָף ה"ן דְּרְשׁוּ עַל פְּסוּק וְשִׁבְחַתִּי אֲנִי אֵת הַשְּׁמִחָה דָּא חֲדוֹנוֹתָא דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא בְּזֻמְנָא דְּאִיהוּ שְׁלִטָּא בְּשִׁבְתָּהּ וּבִיּוֹמֵי טָבִין הָרִי הַשְּׁנֵה שְׁבִתָּה לְיוֹם טוֹב לְשְׁמִחָה וְהִינְנוּ שְׁמִחָה רִוּחַנִית אֲרָף זֶה דְּוַחֵק דְּשְׁמִחַתְכֶם מְשַׁמְעֵ כְּפִשׁוּטוֹ שְׁמִחָה גּוֹפְנִית אֲמַנָּם הַשְּׁגִתִּי סִפְרָ זֶרַע אֲבָרְהֵם עַל הַסִּיפְרֵי וְרֵאִיתִי לְהַרְבַּ שְׁפָתַי שֵׁם וְנ"ל אֵלוֹ שְׁבִתוֹת מְשַׁמְחַתְכֶם דְּרוּשׁ דְּאִיתָ לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל שְׁמִחָה וְתַעֲנוּג תּוֹקְעִין עַל כָּל הַקְּרָבּוֹת ב"א (כְּנִירָאָה שְׁמַצִּיין מִי בְּעַל דְּבָרִים אֵלוֹ וְהוּא רֵאשִׁי תִּיבּוֹת שֵׁם הַסִּפְרָ וְעַל זֶה מְסִיִּים כְּמַשִּׁיג עַל דְּבָרֵינוּ וְנ"ל) וְלֹא מְצִינוּ שְׁבִתוֹת שְׁנִקְרָאוּ יוֹם שְׁמִחָה דְּהָא מֵהֵא שְׁטַעְמָא אֵין אוּמְרִים בְּהַפְטָרָה דְּשִׁבְתָּה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשְׁמִחָה וְלִי נִרְאָה דְּדָרִישׁ מְדַכְתִּיב וּבִיּוֹם אֲפִילוֹ בְּשִׁבְתָּהּ כְּדָרִישׁ גַּבִּי מִלְּהָ ז"ר (לְפִי הַנִּרְאָה הוּאנוֹטְרִיקוֹן זִית רַעֲנוֹן) עַכ"ל וְלִפִּי זֶה אֵין סְתִירָה לְשִׁיטַת הַסּוֹבְרִים דְּבְשִׁבְתָּהּ אֵין חַיִּיב שְׁמִחָה כְּמוֹכֵן אֶלְא דְּמַדְבְּרֵי רַבִּינוּ אַבּוּדְרָה"ם בְּסִדְרַת תְּפִלוֹת שְׁבִתָּה בְּפִירוּשׁ הָאֵתָה קְדֻשָּׁתָהּ מִתְבָּאָר דְּמְשַׁמְעֵ לִיהָ דְּבָרֵי הַסִּפְרֵי כְּפִשְׁטִיָּה שְׁשִׁבְתָּה הוּא יוֹם שְׁמִחָה שְׁפָתַי יִשְׁמְחוּ בְּמִלְכוּתָהּ עַל שֵׁם וּבִיּוֹם שְׁמִחַתְכֶם וְאֲמַרִּינוּ בְּסִפְרֵי וּבִיּוֹם שְׁמִחַתְכֶם אֵלוֹ שְׁבִתוֹת עַכ"ל שׁוּב רֵאִיתִי בְּס' לֵב חַיִּים ח"ג ס' ז"ך וְהוּא מְתוֹרַתוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף סִינִי מֵר בְּרִיָּה דְּמָרְן הַחֲבִי"ף יצ"ו שְׁעַמַּד בְּמָה שְׁתַּקְנוּ בְּנוֹסַח תְּפִלַת שְׁבִתָּה יִשְׁמְחוּ בְּמִלְכוּתָהּ דְּמָה מְקוֹם לְשְׁמִחָה זֹה וְשִׁבְתָּה אֵין בּוֹ חַיִּיב שְׁמִחָה וְעֵיקָרוֹ שֶׁל שְׁבִתָּה הוּא לְמִנוּחָה וְכוּ' וְכוּ' וְכַתֵּב לִי יִשָּׁב עַל פִּי מֵה שְׂאֵמְרוּ בְּסִפְרֵי וּבִיּוֹם שְׁמִחַתְכֶם אֵלוֹ שְׁבִתוֹת וְכוּ' וְכֵן הוּא בִּיִלְקוּט וְהַרְבַּ גְּדֻלָּא עַל הַיִּלְקוּט פִּירְשׁ שִׁישׁ לְיִשְׂרָאֵל שְׁמִחָה שְׁתּוֹקְעִים בְּחֻצוֹצְרוֹת עַל קְרָבּוֹת שְׁבִתָּה וְכוּ' וְכִינּוּן שְׁהַתְּפִלוֹת הֵן בְּמְקוֹם קְרָבּוֹת תַּקְנוּ לֹמַר בְּהֵן יִשְׁמְחוּ וְעוֹד כְּתִב הַרְבַּ יצ"ו דְּכִינּוּן שְׁעַל יְדֵי שְׁמִירַת שְׁבִתָּה מִתְפָּרִים עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּדָאֲמַרִּינוּ כָּל הַשּׁוֹמֵר שְׁבִתָּה כְּהִלְכָתוֹ אֲפִילוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה כְּאֵנוּשׁ מוֹחֲלִים לוֹ שְׁנֵאֲמַר שׁוֹמֵר שְׁבִתָּה מְחַלְלוֹ וְכוּ' מְחוּל לוֹ וּמְצִינוּ שְׁמִחָה עַל מְחִילַת הָעוֹנוֹת כְּמוֹ שְׁפָתַי הַתּוֹסְפוֹת עַל הַתּוֹרָה בְּסִפְרָ דְּעַתָּה זְקָנִים בְּפִרְשֵׁת אֲמֹר עַל פְּסוּק אֲרָף בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִסְוֹכוֹת נֵאֲמַר שְׁלִשָּׁה פְּעָמִים שְׁמִחָה.

א.

עַל כְּנִיסַת הַתְּבוּאוֹת. ב.

על פניסת הפירות. ג.

על מחילת העונות ביום פפור וכו' וזהו ישמחו במלכותה היינו שבת מלכתא שומרי שבת שנמחל להם העונות וכו' וכו' ע"ש דברים נכוחים על דרך דרש (וכנראה אין ביד הרב יצ"ו ס' רבינו האבודה"ם מדלא הזכיר דב"ק) והאריף קצת בזה והראה מקום לעיין בחקרי לב א"ח סי' נ"א ובסוף סי' ע"ז ובקונטרס פונן לחקר שבתקרי לב יו"ד ח"א דף שט"ז ע"א ואין מצויים אצלי: ועל כל פנים נראה דהשיטה היותר מוסכמת היא דבשבת אין חיוב שמחה ובתשובות הגאונים (שעם פירוש איי היס להגאון מוהר"ם חזן) פתוב בסי' ל' ו"ל צדוק דין בשבת נהגנו מימות זקנים הראשונים שלא לומר צד"ד בראש חדש ובמועד וחנוכה ופורים דלא עדיף צדוק הדין דהדין מצידיק הדין דמשה רבינו עליו השלום דמסלקין ליה בשבת שחל להיות במועד ואפילו בראש חדש ובחנוכה דהללו ימי שמחה נינהו דכתיב וביום שמחתכם ובמועדכם ובראשי חדשיכם ובכל אחד אומרים הלל זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו לפיכך מבטלין צדוק דין אבל שבת פניו דעונג פתיב ביה ולא פתיב ביה שמחה אומר צדוק הדין להודיע פי בשבת מת משה רבינו ותשובה זו איתא גם בתשובת הגאונים שבסוף ס' נהרות דמשק ורמזה מרן החבי"ף בס' רוח חיים סי' רצ"ב) וכתב הגאון איי היס ו"ל לתשובה זו היא לרב שלום הביאה בשמו בעל המנהיג בהלכות שבת סי' מ"ג וכן הביאה בשמו מוהר"ם בר ברוך סי' י"א וכן בספר הפרד"ס דף ט' ע"ג ובטור א"ח סי' רצ"ב וכו'.

שוב ראיתי שהיא לרי"ץ בן גיא את הביאה הטור א"ח סי' ת"ך דמות שורות עכ"ל ואף שבטור סי' ת"ך אינו פתב סיום דברי התשובה אבל שבת וכו' הרי הוא פמבואר דסובר דבשבת אין חיוב שמחה דהא קאמר טעמא דמסלקין ליה במועד משום דכתיב ביה שמחה ואם פן בשבת דעלמא שאומרים אותו היינו נדאי משום דאין בו שמחה ואם בסגנון זה פתוב בהמנהיג ופרד"ס ומוהר"ם בר ברוך הרי אם פן מוכח דכולהו הגי רבנותא נקטי דבשבת ליכא חובת שמחה וכן מתברר ממה שכתב הגאון מטה אפרים בסי' תקפ"ב אות ב' שהנזהגים לומר (בפיוט לכה דודי) גם ברנה ובצעהלה אף שבשאר יום טוב שחל בשבת אומר גם בשמחה עכשיו שהוא יום הדין יאמר גם ברנה ובצעהלה עכ"ל הרי דרב ביום טוב שחל בשבת הוא דאומרים בשמחה ולא בשבת בלבד.

והרב המגיה בס' שלמי צבור בשלמי חגיגה הלכות שבת סי' ב' אות ג' דף קצ"ב ע"ב (ד"ה וכתב) הביא מה שכתב בספר דהאומר בשבת שאינו יום טוב וגם בשמחה (בפיוט לכה דודי) טועה וכתב על דבריו דמדברי הרב סדר היום לא משמע פן ודברי הרב סדר היום הביאם שם קודם לכן שכתב לומר בואי בשלום עטרת בעלה וגם בשמחה ובצעהלה וכו' והרי הוא פמבואר בהיפך (ולא משמעות בעלמא) ואפשר לומר שגם הרב סדר היום מודה דאין חיוב שמחה בשבת אלא שמכל מקום שנייך לומר דאנחנו מקבלים את השבת בשמחה ובצעהלה ודוד ש המלך ע"ה אומר עבדו את ה' בשמחה וכל עבודתו יתברך צריכה להיות בשמחה בין בשבת ויום טוב בין בחול ולפי זה גם ישמחו במלכותה וכיוצא שנייך שפיר בשבת לדעת הרב ולא משום ששבת יש בו חיוב שמחה פמובן ומה שהביא (הרב המגיה) לשון הספרי וביום שמחתכם אלו שבתות פכר פתבתי למעלה בזה בסייעתא דשמיא: והא דאיתא בילקוט פרשת עקב רמ"ז תתנ"ה טול מהם שבתות וימים טובים

שְׁהֵם יָמֵי מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה וְתַעֲנוּג שֶׁנִּרְאָה מְזֶה דְשִׁבְתָּהּ הוּא יוֹם שִׁמְחָה אֵין אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לַיִּישֵׁב בְּדַרְךָ דְרֵשׁ שְׁנִקְרָא יוֹם שִׁמְחָה עַל שֵׁם שְׁתּוּקָעִים בְּחֻצוֹצְרוֹת בְּקֶרְבֵּן שִׁבְתָּהּ שְׁכַבְרָא יִישֵׁב זֶה מֶרֶן הַחֲבִי"ף בְּסִפְרוֹ מִי הִסְסֵד דָּף ע"ה ע"ב (ד"ה טוֹל) וְנ"ל אֵין לְהוֹכִיחַ מִכָּאן דְקָרִי לְשִׁבְתוֹת יָמֵי שִׁמְחָה דְקָאֵי לְיָמִים טוֹבִים וּמִשְׁתָּה וְתַעֲנוּג שְׁיִיךְ לְשִׁבְתָּהּ נְמִי וּבִהְדֵי יוֹם טוֹב נִקְטָה שִׁבְתָּהּ וְצִיָּין לְעִיָּין בְּסִפְרוֹ סִפְרֵי חַיִּים (פְּרִוּשׁ עַל הַסִּפְרֵי) בְּסִדְרָא בְּהַעֲלוֹתָהּ פְּסָקָא ע"ז וְלֹא זָכִיתִי לְאוּרוֹ: וְרִאִיתִי בְּסִפְרֵי יִלְקוּט הַגְּרָשׁוֹנִי לִידִידֵי הַגֵּאבְד"ק מ' לִוְדָאָשׁ יצ"ו בַּח"ג בְּמַעֲרַכְתָּהּ הַפְּי"ו דָּף כ"ט (בד"ה תַּעֲנִית חֲלוּם) שֶׁנִּשְׁאָל מִהֲרַב יִשְׂרָאֵל הָאֲרִינִיק נ"י עַל מַה שֶּׁכָּתַב מוֹהַר"ל בְּסוּף הַלְכוֹת יוֹם טוֹב דְּבִשְׁבַת אֵין חַיִּיב שִׁמְחָה (כְּמוֹ שֶׁהִבְאִיתִי בְּשִׁמּוֹ לְעֵיל בְּסוּף ד"ה וְהִנֵּה בְּנִדְפָס) מִמַּה שֶּׁכָּתַב מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף בֵּא"ח ס' רפ"א בְּשֵׁם רַב פֶּהֶן צָדֵק שֶׁהִבִּיא הַשִּׁיבּוּלִי הַלְקֵט בְּמַה שֶּׁאֲמָרִים יִשְׁמַחוּ בְּמַלְכוּתָהּ וְכו' וְיִשְׁמַחוּ בָּהּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקְדָּשֵׁי שְׁמָהּ שֶׁסִּמְכוּ עַל מַה שֶּׁכָּתוּב וּבִיּוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמַעֲדְכֶם וְאָמְרוּ וּבִיּוֹם שִׁמְחַתְכֶם אֵלֹו שִׁבְתוֹת אֶלְמָא דְשִׁבְתָּהּ יוֹם שִׁמְחָה הוּא וְהֲרַב הַמְּסַבֵּר יצ"ו תִּירֵץ דְהֵתֵם יִלְפִינֵן שִׁבְתָּהּ מִיִּתּוּרָא דוֹבִיּוֹם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּזִיַּת רַעְנֵן וְסִיָּים וְנ"ל וְנִהְיִרְנָא שְׂרִאִיתִי בְּסִפְרֵי יַד שְׂאוּל הַלְכוֹת נִדְרִים הִבִּיא מִתּוֹסְפוֹת מוֹעֵד קֶטָן דָּף כ"ג ע"ב דְּבִשְׁבַת לֹא כְּתִיב שִׁמְחָה וְכָתַב דְמַהֲאֵי טַעְמָא אֵין לוֹמַר וְיִשְׁמַחוּ בָּהּ וְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּמַה שֶׁהִקְשָׁה הֲרַב הַשְׂאוּל מִשְׁבַּת דָּף קמ"ח גְּבִי הַלְנָאָה אִם נִיְתְּנָה לִיתְבַּע וְכו' אֵלֹו תוֹרְף דב"ק שֵׁם וְכַבֵּר כְּתִבְתִּי לְמַעְלָה דְבָרֵי הַגָּאוֹן יַד שְׂאוּל בְּמַלּוֹאֵם וְתוֹ לֹא מִיָּדִי.

גַּם רִאִיתִי בְּסִפְרֵי בְּרִית אֲבוֹת לִידִידֵי הַרַה"ג אבד"ק יוֹלְנִיצָא יצ"ו בְּסִי' י"ג אוֹת ד' דְּמִוֹתָר לְעֻשׂוֹת סְעוּדַת בְּרִית מִיְלָה בְּשִׁבְתָּהּ וְלִכְּפֹא מִשׁוּם שִׁמְחָה בְּשִׁמְחָה מִשׁוּם דְּבִשְׁבַת לִכְּפֹא חַיִּיב שִׁמְחָה וְאֶפְיִלוּ בִיּוֹם טוֹב דְּאִיכָּא חַיִּיב שִׁמְחָה וְכו' וְכו' עי"ש: וּבְעִנְיָן זֶה כְּתִיב לִי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהַר"ר אֶלְיָאוֹ מְרַדְכֵי רַאבִּינוּיָן מַח"ס הַיְקָר גַּר לְמֵאוֹר אבד"ק וּוְשִׁילְקָאָנוּא יצ"ו וְנ"ל בְּמַעֲרַכְתָּהּ הָאֶל"ף אוֹת פ"ח מְבִיא הַדַּר"ג לְעִנְיָן אֵין מְעַרְבִין שִׁמְחָה בְּשִׁמְחָה אֵי שְׁיִיךְ גַּם בְּשִׁבְתָּהּ וְהַסִּפְרִים שֶׁהִבִּיא שֵׁם אֵינָם תַּח"י וּמְכַבֵּר אֲשֶׁר חִקְרַתִּי בְּזֶה וְהִנֵּה נ"ל פְּשוּט מְדַבְּרֵי הַגַּמ' דְמו"ק (ט' א') דְלֹא שְׁיִיךְ זֶה בְּשִׁבְתָּהּ דְהָא לֹא מִשְׁכַּחַת לָהּ שְׁבַעָה לְבַר מִשְׁבַּת וְאֲמָרִינֵן שֵׁם דְהוּ' יָמִים הָיוּ רְצוּפִין וְע"כ דְּבִשְׁבַת לֹא שְׁיִיךְ זֶה דְלֹא כְּתִיב שֵׁם שִׁמְחָה וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הֲרַב מְגַן אֲבָרְהָם סִי' תַקמ"ו סק"ד וְכמ"ש שֵׁם הַמְּחַצִּית הַשִּׁקְלָא אָכֵן יִשׁ לְהַעִיר מִמַּה שֶּׁכָּתוּבוֹ הַתּוֹס' רי"ד (לְרַבְּנּוּ יִשְׁעֵיָא רַאשׁוֹן) בְּחִידוּשֵׁי לְמַסְכַּת בִּיצָה ל"ו ב' בְּמִשְׁנָה לֹא מְקַדְּשִׁין וְלֹא חוֹלְצִין וְלֹא מִיִּבְמִין שִׁבְתָּהּ וְנ"ל וְאִיבְעֵי לִי מַאי לְכַנוּס בִּיּוֹם טוֹב וּבְשִׁבְתָּהּ מִי אֲמָרִינֵן לְקַדְּשׁ וּלְיִיבָם אֲסוּר מְפָנִי שִׁמְחָדֵשׁ נִתְקַרְבוּ וְדִלְמָא אֲתִי לְמַכְתַּב אֲבָל גִּשׁוּאִין שִׁכְבָּר מְקוֹרְבִין הֵן מִשְׁעַת קִידוּשִׁין לֹא גִזְרִינֵן אוּ דִילְמָא תְּנִי מִיבְמִין וְה"ה לְכוּנְסִין וְהַנְּכוּן בְּעִיָּנֵי שִׁמְחָה לְכַנוּס בִּיּוֹם טוֹב דְּהַשְׁתָּא בַּחוּה"מ אֲסוּר יוֹם טוֹב עֲצֻמוֹ לֹא כָּל שְׁכֵן וְכִינּוֹן שְׁבִיּוֹם טוֹב אֲסוּר בְּשִׁבְתָּהּ נְמִי אֲסוּר עַכ"ל הַתּוֹס' רי"ד וּמַה שֶּׁכָּתַב הַשְׁתָּא בַּחוּה"מ אֲסוּר פְּנוּתוֹ לְהָא דְתַנּוּן בְּמו"ק ח' ב' אֵין נוֹשְׂאִים נְשִׁים בְּמוֹעֵד וְכו' וְהָרִי מַה שֶּׁאֲסוּרוֹ הוּא מִשׁוּם דְּאֵין מְעַרְבִין שִׁמְחָה בְּשִׁמְחָה א"כ א"נ דְּבִשְׁבַת מוֹתָר לְעַרְבֵי בּוֹ שִׁמְחָה א"כ מַה דְּמוֹת יַעֲרָף בְּזֶה שִׁבְתָּהּ לְיוֹם טוֹב וְגַם הַטַּעַם דְּנִשְׁמַחַת בְּחֻצָּהּ וְלֹא בְּאִשְׁתָּהּ לֹא שְׁיִיךְ בְּשִׁבְתָּהּ וְכֵן יִתֵּר הַטַּעְמִים הָאֲמוּרִים שֵׁם ל"ש בְּזֶה לְעִנְיָן שִׁבְתָּהּ (וּמַה דְּתַנּוּן אֵין בֵּין שִׁבְתָּהּ לְיוֹם טוֹב כּו' אֵין זֶה עִנְיָן לְכָאן דְּשֵׁם הוּא רַק לְעִנְיָן אִיסוּרֵי מְלֵאכָה אֲבָל לֹא לְעִנְיָן שִׁמְחָה שֶׁנִּשְׁאָמְרָה דוֹקָא בִּיּוֹם טוֹב וְכֵן כָּל כִּי"ב) אָכֵן לְשִׁיטַת הַסּוֹבָרִים דְּגַם בְּשִׁבְתָּהּ אֲמָרִינֵן לְהָא

כָּלֵלָא דַּאִין מְעַרְבִין שְׁמָחָה בְּשְׁמָחָה צְדָקוּ לְפִי זֶה דְּבָרֵי הַתּוֹסֵס רִי"ד וְאִיכָא תַנָּא דְּמִינֵיע
לְהוֹ: אִיבְרָא דְּבַעֲיָקָר סָפְקוּ שְׁל הַתּוֹסְפוֹת רִי"ד יֵשׁ לְהַתְּפֵלָא שְׁלָא הַזְּפִיר מִתְּלִמוּד עֲרוּף
בִּירוּשְׁלָמִי יוֹמָא (פ"א סוּף הֶלְכָה א') א"ר מְנָא הָדָא אָמְרָה אִילָּין דְּכִנְסִין אַרְמְלִין צָרִיף
לְכֻנְסִין מִבְּעוּ"י שְׁלָא יְהֵא פְּקוּנָה קִנְיָן בְּשַׁבָּת וּמִשּׁוּם דְּבִכְנִיסָה קוּנָה לָּהּ לְזִפּוֹת בְּמַצִּיאָתָהּ
וּמַע"י וְכִמוּ כֵן בְּתוּלָה פְּשִׁלָא גְּתִיחָד עֵמָה קוּנָה הַשַּׁבָּת וּכְמ"ש הַפּוֹסְקִים הָרַאשׁוֹנִים
וּבַא"ע (ס' ס"ד ס"ה) וַיַּעֲוֶן בַּא"ח (ס' ש"ל ט"ס"ד) הָרִי דְּמִבְּנֹאֵר לְהַדְיָא דְּהַכְּנָסָה ג"כ
אָסוּר וְרֵאִיתִי עוֹד בְּתוֹסֵס רִי"ד בְּיוֹמָא י"ג ד"ה דְּהַדְר מְגַרְשׁ לָהּ שְׁפַתְב וְז"ל ק"ל וְאִמְאִי
לָא מְתַרְץ לִי דְּכִנְסָה לָּהּ בִּיּוֹה"כ אַחַר מִיתַת הָרַאשׁוֹנָה וּמוּכַח מְפָאן אָסוּר לְכֻנְסִין אִשְׁה
בִּיּוֹה"כ וְכָל שְׁפָן בְּשַׁבָּת עַמ"ש בְּפָרְק מְשִׁילִין בְּמַהְדוּ"ת וְעַמ"ש בַּפ' אָח"מ בְּפָסוּק וְכַפֵּר
הַפְּהֵן אֲשֶׁר יִמְשַׁח אֹתוֹ שְׁפַתְרֵתִי זֶה הַהוֹכְחָה עַכ"ל וְכִנְנַת קוּנְשִׁיתוֹ שְׁיִקְדָּשְׁנָה בְּעִיּוֹה"כ
וּבְקַדוּשִׁין לְחוּד אִין אִיסוּר מִשּׁוּם ב' בְּתִים פְּמִבְּנֹאֵר בְּגִמְרָא שָׁם וְאִם יָמוּת אִשְׁתוּ יְכֻנְסָה
בְּיוֹם הַכַּפּוּר בְּחֻנְפָה וּבְזָה הִיא פְּאִשְׁתוּ אַף בְּלֵא בִיאָה וּמְקַרִיא בֵּיתוֹ וְרַמְזוּ לְדְּבָרֵינוּ בְּבִיצָה
הַנְּ"ל לְהַסְפִּים לְאַסוּר הַכְּנָסָה בְּשַׁבָּת וּיּו"ט (וּמִבְּנֹאֵר מְזָה דַס"ל לְהַתּוֹסֵס רִי"ד דְּאִף חֻנְפָה
שְׁאִינָה רֵאוּיָה לְבִיאָה קוּנָה דְּלָא פְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם (פ"ו מְאִישׁוֹת) בְּזָה דַאל"כ אִפְתִּי לָא
מִיְקַרִיא פְּנוּסָה בְּחֻנְפָה שְׁיִכְנָסָה בִּיּוֹה"כ פִּינָן דַּא"ר לְבִיאָה וַיַּעֲוֶין בַּא"ע רְסִי ס"א
וּאִפ"ל דְּשִׁאֲנֵי הַתָּם דְּרַק הַזְּמַן גּוֹרֵם וְרֵאוּיָה הִיא לְעַרְב בְּלִי שׁוּם תְּקוּן וְטְבִילָה מִשַּׁא"כ
נְדָה שְׁמַחְסוּר מַעֲשֵׂה הַטְּבִילָה וְהַחֲסָרוֹן הוּא מְגוּפָה וְכִמוּ שְׁמַצִּינוּ חֲלוּק כִּי"ב בַּשַּׁא"ד)
וְעַל כָּל פְּנִים נִרְאָה מְדַבְרֵי הַתּוֹסֵס רִי"ד פְּהַסוּבְרִים דְּגַם בְּשַׁבָּת שְׁיִיף לְהָא דַּאִין מְעַרְבִין
שְׁמָחָה בְּשְׁמָחָה וּכְמ"ש וּבַהֲהִיא דְּוִנְעַשׂ שְׁלֵמָה וְגו' ז' יָמִים צ"ל דְּעֵיקָר הַשְּׁמָחָה בְּיוֹם א'
וְכַדְאִמְרִינוּ בְּגִמְרָא שָׁם לְעַנְיָן נְשׁוּאִין וּכְמ"ש הַרְשָׁב"א הוּבָא בְּמַג"א (ס' תְּקַמ"ו סַק"ד)
אַף לָא מְשַׁמַּע לֹאמַר כֵּן דַּא"כ לְמָה עָשָׂה ז' יָמִים וְז' יָמִים הִנֵּה יְכוּל לְהַתְּחִיל שְׁמַחַת בְּנִין
בַּה"מ ק' יוֹם א' לְפָנֵי הַחֵג וְלֹא נִפְנִיתִי לַע"ע לְעֵינֵינוּ בְּזָה עַכ"ד יצ"ו: וְהִנֵּה הָא מִיְלֵתָא הִנֵּה
בִּידֵן מְדַבְרֵי הָרַאשׁוֹנִים רַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׁאֵלְתוֹת וְרַבּוּתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת שְׁפַתְבוּ מְפֹרֵשׁ דְּבַשַּׁבָּת
לִיכָא שְׁמָחָה וְאִתִּי מַר דִּידֵי הַגָּאוֹן יצ"ו וְתִלְמוּדוֹ בִּידוֹ לְהוֹכִיחַ מְדַבְרֵי חַד מְקַאֲמִיא בְּעַל
תּוֹסְפוֹת רִי"ד שְׁפּוּבֵר דְּגַם בְּשַׁבָּת יֵשׁ בּוֹ שְׁמָחָה וְשְׁיִיף לֹאמַר בּוֹ אִין מְעַרְבִין שְׁמָחָה
בְּשְׁמָחָה שְׁלָא פְּדַבְרֵי הָרַאשׁוֹנִים הַנּוֹ"ל אֲמַנְם לִי הַדֵּל יֵשׁ לְדַחּוּק בְּדְּבָרֵינוּ דְּמָה שְׁפַתְב
דְּכִינְן שְׁבִיּוֹם טוֹב אָסוּר בְּשַׁבָּת נְמִי אָסוּר לָאוּ לְמִימְרָא דַּאִיכָא בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁמָחָה דְּנֻדָּא
אִין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם אִין מְעַרְבִין שְׁמָחָה בְּשְׁמָחָה אֲלֵא שְׁאִינוּ בְּדִין לְהַחְמִיר בְּיוֹם טוֹב לְאַסוּר
מָה שְׁמֹתָר בְּשַׁבָּת וְלָכֵן אַף דְּבַשַּׁבָּת אִין שְׁיִיף שְׁמָחָה מְכָל מְקוּם יֵשׁ לְאַסוּר בּוֹ מִשּׁוּם
שְׁפִינְן שְׁבִיּוֹם טוֹב אָסוּר בְּשַׁבָּת נְמִי אָסוּר וּמְוַכְרָחִים אָנוּ לֹאמַר כֵּן בְּכֻנְנָתוֹ לְפִי מָה שְׁפַתְב
בְּחִידוּשֵׁיו לְיוֹמָא לְהוֹכִיחַ מְהַסְוִגִיא הִהִיא דְּבִיּוֹם כַּפּוּר אָסוּר לְכֻנְסִין אִשְׁה וְכָל שְׁפָן בְּשַׁבָּת
וְהָרִי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים נֻדָּא אִין שְׁיִיף שְׁמָחָה דַּאִף לְהַסוּבְרִים דְּגַם בְּשַׁבָּת יֵשׁ חַיּוֹב שְׁמָחָה
הִינְנוּ מְדַכְתִּיב וְקִרְאָת לְשַׁבָּת עוֹנָג וּמְשַׁמַּע דְּעוֹנָג וְשְׁמָחָה דְּבָר אָחַד (שְׁלָא פְּדַבְרֵי הַגָּאוֹן
כַּכּוּר שׁוּר שְׁפַתְב דְּעוֹנָג וְשְׁמָחָה תְּרִי מִיְלִי נִינְהוּ) וְהָרִי בְּיוֹם כַּפּוּר לָא כְּתִיב עוֹנָג וּמַהִיכָא
תִּיתִי בִּיהַ שְׁמָחָה וְכִינְן דְּלִגְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים עַל כְּרַחְנוּ לֹאמַר דַּאִין אִיסוּר הַכְּנִיסָה בּוֹ
מִשּׁוּם שְׁאִין מְעַרְבִין שְׁמָחָה בְּשְׁמָחָה כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ לֹאמַר גְּבִי שַׁבָּת שְׁאִין הָאִיסוּר בּוֹ מִשּׁוּם
שְׁמָחָה גַּם לְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת רִי"ד אֲלֵא מְטַעַם אַחַר מִשּׁוּם דְּבַשַּׁבָּת אִין שְׁמָחָה וְכַדַּעַת
הָרַאשׁוֹנִים הַנְּ"ל כֵּן נִרְאָה לְדַחּוּק בְּכֻנְנָתוֹ וְלֹא לְהַמְצִיא מַחְלֻקַת בֵּין הָרַאשׁוֹנִים בְּזָה: פ"ג)

אינו לוקה וכן אין לוקין עליו או אינו חייב וכיוצא פתבתי בנדפס במערכה זו אות ל"ח דמשמעות הלשון הוא דמילקא הוא דלא לקי אבל איסורא מיהא איפא והבאתי בס"ד מערכה מול מערכה דיש מקומות שגראה דאיפא איסורא מדאורייתא ויש שגראה שאינו אלא איסור מדרבנן וסיימתי דאין לנו כלל מןחלט בזה אם הוא איסור תורה או אינו אלא מדרבנן ועוד פתבתי שמצינו לשון אינו חייב ור"ל דגם איסור ליפא ואידי דתני רישא חייב תני סיפא אינו חייב בדבר המותר לכתחלה ושם (ד"ה ולשון) פתבתי דנחלקו רבנן בתראי אם יתכן לפרש כן בלשון הפוסקים (הרמב"ם) ושמשמע שבלשון הש"ס כ"ע מודו דיתכן לפרש כן ע"ש ועתה ראיתי מ"ש הרב ט"ז בא"ח רס"ד שכ"ד דמאי דתני ר"י בר ר"י אינו חייב עד שיגבל דמשמע דבלא גיבול נהי דלא מחייב איסורא מיהא איפא אין האמת כן אלא בלא גיבול שרי ואידי דתני רבי האחרון חייב קאמר איהו אינו חייב אבל מישרא נמי שרי ע"ש שהאריה להכריח כן.

וידידי הרב מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו כתב אלי וז"ל באות ל"ח בד"ה אינו כנייל כללא דלשון חכמים אינו לוקה נאמר רק במקום דאסור מן התורה ובמנחות דף י"ד ע"ב אמרו חכמים אין בו פרת וליפא רק פיסול דרבנן משום גזרה וצ"ל דנקט הכי משום דרישא עכ"ל יצ"ו והמעניין במה שפתבתי בנדפס יראה שלא החלטתי בזה כלל מוספם שהרי הבאתי מערכה מול מערכה בזה והבאתי מקומות רבים שאינו אלא איסור דרבנן ומאי דדחי דאיפא למימר דאידי דרישא וכו' שפיר קאמר כמו שהבאתי שם וכבר פתבתי גדולה מזו דמצינו דתני באידי אינו חייב אף בדבר המותר כמש"ל: ובמכתב למדן מןפולג מעיר קאליש מוהר"ר דוד הארנשטיין יצ"ו כתב לי בזה וז"ל ראיתי בשדי חמד שהאריה אם בכל מקום אינו לוקה משמע דמדאורייתא מיהא אסור או מדרבנן ומבאר מאיזו הלכות מרמב"ם שמשמע שמדאורייתא מיהא אסור ואם נאמר דרמב"ם סובר כן קשה הא הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה פרק ט"ו הלכה ב' פסק כרבה בקידושין דף ע"ח קידוש ולא בעל אינו לוקה ובתוספות דף י"ד ד"ה דאמר כתבו בתירוץ קמא דאף לרבה דכשבעל אחר הקידושין לוקה למפרע גם על הקידושין ולפי זה צריך לומר דעיקר הלוא דלא יקח קאי על קידושין דאי ניימא על הביאה אמאי לוקה על הקידושין והא דקאמר רבה מה טעם לא יקח משום לא יחלל הפונה דהתורה אסרה הקידושין משום שפא יבעול ויעיין בספר לקח טוב כלל ח' ולפי זה צריך גם לומר הא דקאמר בקידושין שם דחייב על כל ביאה וביאה היינו משום לא יחלל ולא משום לא יקח דהא קאי על קידושין אבל הרמב"ם לא מצי סבר פתירוץ זה של התוספות בתירוץ קמא דהא הוא סבר דבמחוקקת פעם אחת אינו חייב משום לא יחלל ולא מצי סבר דעיקר הלוא קאי על קידושין והא דחייב על כל ביאה משום לא יחלל אלא על פרחין סבר פתירוץ השני של תוספות שם דעיקר הלוא על ביאה בדרך אישות ולא על הקידושין וקידושין אסורין מדרבנן מטעם שפא יבעול ויעיין בזה בהמקנה קידושין ובס' עמק הלכה בסוגיא דקידושין שאין מסורים לביאה ובאחרונים עש"ה אלמא דאינו לוקה הא דכתב הרמב"ם משמע מדרבנן אסור ולא מדאורייתא ויעיין עכ"ד יצ"ו: נ פ"ד) אפרושי מאיסורא מה שחייב אדם להפריש את חבירו כשואה שעושה איסור בבלי דעת אם הוא משום לתא דלפני עור לא תתן מכשול או משום מצנות תוכחה עיין במה שפתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה' אות ב' (בד"ה ואם רואה חבירו וכו' ומשם והלאה)

ועתה השגתי ס' יקר פרי יצחק ליד ידי הגאון מוהר"י בלאזר יצ"ו וראיתי בסי' כ"ו (בד"ה גם) שהביא מה שפכת הרב שאגת ארנה הג"ל דלאפרושי מאיסורא הוא מן התורה ותמה עליו מאיזה ענין יהיה מן התורה אם מלפני עור לא תתן מכשול הא אין זה אלא בנותן איסור לפניו וכו' וסיים אם לא שנאמר שהוא ממצות תוכחה.

שוב הביא דברי הרב בית חדש ביו"ד סי' ש"ג שפכת מפניך דהרואה חבירו לבוש פלאים בשוגג דלא ידע שהוא פלאים מה שצריך להודיעו הוא רק מדרבנן דאסמכוהו אלפני עור לא תתן מכשול (וכתב פן לדעת הר"א ש' ושגם הרמב"ם מסכים לזה שלא כדברי הריב"ה שסובר שחלוקים הרמב"ם והר"א ש' בזה עי"ש) והאריה הרב הג"ל יצ"ו בעניינים אלו בענין עיונו בחריפותו ובקיאיותו ברוב שחלק מחכמתו לה נא ראה נפלאות מתורתו ובה נתישב דברי הרב זרע אמת שהבאתי שם שפכת שהוא משום לפני עור ותמהתי עליו עי"ש ויש לו רב תנא דמסייע ליה מר ניהו הרב ב"ח ונראה לי ההדיוט שיש סמוכות למילתיהו דרבנן קדישי מהא דאמרינן במועד קטן ד' ה' ע"א רמז לציון קברות מן התורה מניין וכו' אב"י אמר ולפני עור לא תתן מכשול (כלומר עשו דבר על הטומאה שלא יהיו נכשלים בה נושאי תרומהוטהרות רש"י) והא נדאי אף אם נאמר דציון קברות מן התורה הוא כדמשמע מדברי התוס' בד"ה הא מקמי ועיין למרן חיד"א במערכת הצדי' אות י"א (ונעלמו דב"ק ממני הדל במכתב לחזקיאו בחלק השיטה ד' מ"ב ע"ג עי"ש) מ"מ פשיטא לי דהאי ילפוטא מקרא דלפני עור אינה ילפוטא גמורה דהא מקרא לא שמעין אלא שלא ליתן מכשול לפניו אבל אם אין אדם נותן מכשול לפני חבירו רק שחברו נכשל מאליו אין במשמעות מקרא זה שיעבור על, לאו זה אלא נדאי הילפוטא היא אסמכתא בעלמא ועיקר הדין הוא מהלכה למשה מסיני כדברי רש"י שהבאתי במכתב לחזקיאו שם הרי חזינו דאף דלציון קברות אין במשמעות מקרא זה מכל מקום אסמכינו ליה אהאי קרא ואם פן הוא הדין נמי לאפרושי מאיסורא א נפלאות היא להסמיכו אלפני עור וכדברי הרב בית חדש ועיין במה שפכתתי בשדי חמד בחלק הפללים במערכת הוי"ו אות כ"ו ס"ק כ"ה בעניינים אלו בס"ד: פ"ה) אין אדם משים עצמו רשע בנדפס במערכה זו אות ל"ד פכתתי בענין אם פשאומר פן דרף תשובה נאמן או לא והארכת קצת בס"ד כדברי רבני האחרונים בדין זה והשגתי עתה ס' חדש שו"ת דבר אליאו להגאון מוהר"א אבד"ק טרלא (שנדפס בשנת תרמ"ד) וראיתי בסי' ג' שנשא ונתן כדברי הרבנים חו"י ונוב"י וחת"ס שהבאתי בספרי ומסקנתו דאשה שהודית בחליה שזנתה נאמנת ולא חיישינן שמה עיניה נתנה באחר ומכל מקום מסיק בנדונו (שהודית קודם מותה שלפני חמשה שנים ונתה עם עובר ארח אשר הנה בביתה והיא הניחה בן קטן בן שלשה שנים ואם אמת כדבריה נמצא שהבן חלל) דאינה נאמנת בהודאתה לעשות בניה חללים עי"ש שפלפל בחכמה בעניינים אלו ולא פניתי לעיין היטב בדב"ק רק אגב ריקטאי נראה לי פן מדבריו פוק חזי ומה שפכתתי בדר' י"ב ע"א (בד"ה העולה) דמה שפכת בעמודי אש בשם מוהר"ח ד' ראפאפורט יו"ד סי' א' שפסק כהגבעת שאול בשו"ב שאומר דרף תשובה אינו נאמן שחפשי בשו"ת מים חיים ראפאפורט ביו"ד סי' א' ולא מצאתי וכו' הנה כפר הודעתי בקונטרס פלגי הפוסקים סי' ט"ו אות מ"ז אשר שגיתי בכמה מקומות בכינוצא לזה על לא הודע אלי כי שני גאונים הם שמותייהם שנים רח"ך ראפאפורט והראשון הוא מלעמברג אשר אליו רומז הגאון עמודי אש יצ"ו

בכמה מקומות ואני הדל לא ראיתי מעולם עד עתה (בששון) שזפני בו ידידי הרב ר' מרדכי לערנער אבד"ק מינקאוויטש יצ"ו ועיניתי ביו"ד סי' א' והוא על שו"ב שהודה שפמה פעמים שחטתו פסולה בשכרות וכו' וכו' והרבה להביא ראיות דאינו נאמן משום דאין אדם משים עצמו רשע וכמו שכתב בשמו בעמודי אש ועיין במה שהבאתי בענין זה בקונטרס הערות לכללים סי' קי"ח אות: ועל מה שהבאתי בספרי בדרף י"ב ע"ג ובד"ה הן אמת) דברי הרב ש"ך בח"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג דבפסולי עדות מחמת עבירה לא בעינו תחלתו וסופו בכשרות וכתבתי לנישב מה שנתראה מדברי ראב"ה שפמרדכי היפך סברתו עי"ש ואעתיק פה אשר כתב אלי ידידי הגאון מוהר"ר דוד פרידמאן יצ"ו אבד"ק פינסק קארלין וז"ל במערכת אין אדם משים עצמו רשע בתוך מרוצת לשונו כותב שעד שנפסל מחמת רשעתו לא קפדינו שיהיה תחלתו וסופו בכשרות הן אמת שהש"ך בחו"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג דעתו כן אבל אנכי רשמתי על הגיליון שם בזהל"ש א"ה עיין בתוספתא בפ"ה דמס' סנהדרין הנה יודע עדות עד שלא נעשה סוחר שביעית ונעשה סוחר שביעית ומשנעשה סוחר שביעית חזר בו כו' זה הכלל כל שתחלתו וסופו בכשרות פשר תחלתו בפסלות וסופן בכשרות פסול הרי דפסול מחמת רשעתו שנה ל סול שמחמת גופו ובפסק הלכה שלי בפ"ד דאישות אות קנ"ד בהגה"ה, ב' הארכתי בזה ודברי הש"ך תמוהים ובעיקר הסברא דאין אדם משים עצמו רשע הנני העתיק מ"ש בזה בחיבורי על מס' ב"מ ובפסקי הלכות שלי בענין פיו שמחייב קרבן עיין ב"מ בתוספו' ד"ה מה אם ירצה לומר מזיד הייתי הא אין אדם משים עצמו רשע וכו' נ"ב נ"ל לאמר דבר חדש דוקא לפסול לעדות אינו יכול ע"י עצמו והראיה באמרו אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע משמע דהנה משום שהוא קרוב וגדר הקרוב שלא האמינו אותו אינו משום שאין לו נאמנות אלא משום גזה"כ וכאמרם ב"ב קנ"ט משה ואהרן לאו משום דלא מהימני היא וכו' אלא גזירת מלך וזה דוקא במקום שע"ז יופסל לעדות דלפסול אדם לעדות צריך ב' עדים שיזעו שעבר עבירה ואפילו יבואו משה ואהרן ויעידו על אחד שעבר עבירה שנופסל ע"י לעדות לא יופסל ולכן לא מהימנין ליה לאמר על עצמו שהוא רשע לענין שיופסל לעדות שצריך לנה עדות גמורה אבל במקום שאין צריך עדות נאמן הוא ולא תמצא גדר זה בכל הש"ס שאין אדם משים עצמו רשע אלא במקום שצריך לפסול ע"י דבריו וכשם שאין אדם מת ע"י דבריו ואינו נענש עונש ע"י דבריו ולפסולו לעדות הנה גדר עונש וכן דקדק רש"י ביבמות ד' כ"ה ב' ד"ה ואין אדם משים את עדותו אצל עצמו לעשות רשע והא דקי"ל הודאת פיו פמאה עדים דמי ה"מ לממונא אבל לקנסא ולענוש מלקות ולפסול לא וכן דקדק בכתובות ד' ח"י בד"ה אין אדם ובד"ה אלא כו' לאו כל פמינייהו לשויי נפשיהו רשעים בעדות פיהם דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו לא לזכות ולא לחובה בד"נ ובפסולי עדות לפסול על פיו עי"ש וכן שם בד"ה אין אדם משים עצמו רשע אינו נאמן לפסול עצמו מחזקתו דקרוב הוא אצל עצמו וקרוב פסול לעדות וכן דקדק רש"י ז"ל בסנהדרין ד' ל"ב בד"ה רבא אמר וכו' וכן דקדק בד' כ"ה א' בד"ה רבא לטעמי' כו' אינו יכול לפסול עצמו על פיו דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה אדם קרוב אצל עצמו אלמא דוקא במקום שצריך עדות אינו נאמן דאין הקרוב יכול להיות עד לא במקום שא"ץ עדות כגון בדברים של עצמו שפל אדם נאמן עליהם וכן במודה כמזון שחייב ר"ל שלנה

או שהזיק שנה דבריו של עצמו ודו"ק בזה ובזה מתורצים כל סוגיות הש"ס בעניינים אלו שלא קשה כל קושיות האחרונים בזה.

א"ה אף הראב"ד שהביא ה"ר"ן בפרק המדיר שסובר שאינה נאמנת לאמר שהאכילתו שאינו מעושר משום דאין אדם משים עצמו רשע ג"כ אינו חולק ע"ז רק סברתו פיון דהירושלמי אומר בזה וכולם בעדים א"כ סובר דהנה קנס מה שמפסדת פתופתה וסובר הראב"ד דדוקא להודות מה שחייב מן הדין קי"ל דהודאת בע"ד כמאה עדים דמי אין זה עונש וא"ץ עדים ע"ז משא"כ בדבר שאינו חייב אלא מטעם עונש ואין אדם נענש ע"י עצמו וה"ר"ן חולק שם וסובר דעונש להפסיד ממונו א"ץ עדים זולתי בקנסות שלא חייבה התורה אלא ע"י עדים לא בקנסות שקנסו חז"ל מחמת רשעתן ודו"ק בכל זה ועיין בחיבורי פ"ה שלי שהארבתי בגדר זה (ועיין בבה"ת שער כ"א חלק ב' אות ג'): ואם אדם יודע בעצמו שעבר עבירה שגפסל ע"י לעדות ויודע שאין שום אדם יודע מזה אם הוא בעצמו חושש לעדותו.

בדברים שצריך עדות לעצם הדבר צריך תלמוד והדעת נוטה דאין צריך לחוש לכל פיון שאין שום אדם יודע מזה אזי לא יוכל להפסל לעדות בשום אופן דדוקא כשיש עדים יודעים מזה ולאחר שיעידו בב"ד נפסל למפרע אבל בעבר בינו לבין עצמו במקום שאין שום אדם יודע מזה לדעתי לא נפסל הנהו לשום דבר (ועכ"ז צריך תלמוד): גם מסופק אנכי בידוע באחד שעבר עבירה שגפסל ע"י אם מעיד בדבר שצריך עדות לעצם הענין כמו קידושין וכדומה אם חושש לעדות זה אם לא.

גם מסופק אנכי אם עבר עבירה לפני עדים והעדים מתו לדעתי אם שב מרשעו בינו לבין עצמו מהני ליה פיון שלא נתברר רשעו בעדים ולא יתברר הדבר לעולם ברור הדבר דמהני ליה מה שהרהר בתשובה ועיין מה שכתבתי לתרץ קושיות הרדב"ז על המקדש בפני עדים רשעים למה לא נחוש שמא הרהרו בתשובה בלבם והעדות שראה בעודו לא שב מדרכו אם צריך לחוש לעצמו בדברים שצריך עדות לעצם הדבר לא רק לידע אמיתות הדברים הדבר צריך תלמוד והדעת נוטה דחוש לעצמו בזה.

וכן יש להסתפק בראיה הוא ואחד על חבירו שעבר עבירה שגפסל ע"י לעדות ומת חבירו ואין מי שיעיד עליו עוד אם הוא בעצמו חושש לעדותו בדבר דצריך עדות לעצם הענין אם יחוש לעדותו למשל אם האחד יקדש אשה בפני אותו העד ואחר עמו וע"י הקדושין האלו תפטר צרתה מיבום וחליצה אם יהי' מותר הוא ליקחאת הצרה הזו כי לדבריו אינה צרת ערוה לאשר הערוה נתקדשה בפני עדים פסולים ואין בהם חשש קידושין והדבר צ"ת ויבורר כ"ז בפנינו בהלכות אישות בחיבורי פסקי הלכות עכ"ד הרב הנז"ל יצ"ו: אמר המחבר מה שהשיג הגאון יצ"ו על סברת הרב ש"ף מדברי התוספתא בפרק ה' דסנהדרין הנה בנדפס שם ציינתי לעיין בזה בפתחי תשובה ח"מ סי' ל"ד ס"ק מ"ה ושם אתה מוצא שהאו"ת וכל רבנן קדישי דמייתי הרב פ"ת המה ראו פן תמהו מדברי התוספתא הלזו על סברת הרב ש"ף וכתבו כמה חילוקים בזה ושגם הרב ש"ף חזר בו וכו' עיש"ב.

ומה שכתב שראיה לו דבר חדש דלא אמרו אין אדם משים עצמו רשע אלא ליפסל לעדות וכו' פיונה דעתו למה שהבאתי בספרי שם (דף י"ב ע"ב בד"ה וראיתי) שכתב

הַרְשֵׁב"א וְהִבִּיאֻהוּ הַרְשֵׁב"ש דְּלָא אָמְרוּ אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע אֱלָא לְעַנְנֵן עֵדוּת בְּלַחוּד אֲבָל לְהוֹדוֹת שְׁעֵבֵר עֲבִירָה וְשִׁהוּא רְשַׁע אִין אוֹמְרִים בְּזָה אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע וּבְזָה נִרְאָה לְדַעְתֵּי הָעֵנְיָה דִּישׁ לְדַחוּת מַה שְׁחַדֵּשׁ הָרַב מִשְׁנַת חֲכָמִים הִבִּיא דְּבָרֵיו הָרַב מִנְחַת חִינוּךְ בְּמִצְוָה ע' ד' צ"ג ע"ד דְּעֵדִים שְׁהַעֲיָדוּ עַל אֶחָד שְׁגִידָף אִין יְכוּלִים לְחַזֵּר בְּהֵם אַף תּוֹף פְּדֵי דְבוּר דְּכִינֵן שְׁחִזֵּר בּוּ וְאוֹמֵר שְׁשַׁקֵּר הַעֵיד גְּמַצָּא שִׁהוּא עֲצָמוּ גִידָף (פְּשִׁיעֵיד עֵדוּתוֹ שְׁהַנְצִירָה לּוֹמֵר הַגִּידוּף) וְאִינוּ נְאָמְן מִשּׁוּם דְּאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע.

וְהָרַב הַמְחַבֵּר פֶּתַב דְּלִכְאוּרָה לְפִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּבָבָא לְעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה לָא אָמְרִינֵן אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע הָרִי הָכָא נְמִי בָּא לְעֵשׂוֹת תְּשׁוּבָה שְׁלָא לְהַרוּג אֶת הַנְּפֹשׁ וְכַתְּבַד דִּישׁ לְחַלֵּק וְכו' וּמְסוּק דְּהַעֲד הָרֵאשׁוֹן שִׁהוּא צָרִיף לּוֹמֵר הַגִּידוּף בְּפִירוּשׁ אִינוּ יְכוּל לְחַזֵּר בּוּ תּוֹף פְּדֵי דְבוּר עי"ש וְלְפִי דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א הַנִּל דְּלָא אָמְרוּ דַּא"א מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע אֱלָא לְעַנְנֵן עֵדוּת בְּלַחוּד אֲבָל לְהוֹדוֹת שְׁעֵבֵר עֲבִירָה שִׁהוּא רְשַׁע אִין אוֹמְרִים בְּזָה אִין אָדָם מְשִׁים ע"ר נִרְאָה דְּאִין הַכְּרַח לְדִין זֶה וְגַם הַעֲד הָרֵאשׁוֹן שְׁאָמֵר הַגִּידוּף בְּפִירוּשׁ יְכוּל לְחַזֵּר בּוּ וְלְהוֹדוֹת שְׁעֵשָׂה עֲבִירָה שִׁהוּא רְשַׁע וְיִצְאִיל בְּזָה אֶת אֲשֶׁר הוּעֲד עֲלֵיו שִׁהוּא מְגִדָף וּבְסִפֵּר דְּרָף הַמְלִיף הַחֲדָשׁ (שְׁנַדְפֵס בְּשֵׁנַת תְּרַב"ן) לְגֵאוֹן בְּדוֹרְנוּ יצ"ו בְּפִרְק ב' מֵהַלְכוֹת עֲפוּ"ם הַלְכָה ט' ד' כ"ד ע"ד הַסְּבִיר בְּזָה בְּדְבָרִים נְכוּחִים דְּכָל שְׁאִין אָנוּ בְּאִים לְקַבֵּל דְּבָרֵיו בְּתוֹרַת עֵדוּת שְׁאִין הַדְּבָר צָרִיף עֵדוּת לָא אָמְרִינֵן אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע וְלָכוּן יְכוּל הַעֲד הַמְעֵיד עַל הַגִּידוּף לְחַזֵּר בּוּ תּוֹף פְּדֵי דְבוּר עֵינֵן בְּדַב"ק הַנְּחַמְדִּים: וּמַה שְׁנִסְתַּפֵּק דִּידֵי הַגֵּאוֹן נר"ו מְגוֹן דָּוִד יִהְיֶה בְּעֵזְרוֹ בְּעֵבֵר עֲבִירָה הַפּוֹסְלַת לְעֵדוּת וְלֹא יִדַע מִזֶּה שׁוּם אָדָם אִם יֵשׁ לוֹ לְחוּשׁ שְׁלָא לְהִיּוֹת עַד בְּקִידוּשֵׁין וְגִטִּין וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הַמְתַקִּימִים רַק בְּפִנֵי עֵדִים הֵנָּה אֵמַת דְּהַסְּבִירָא יִשְׁרָה נּוֹחֲמַת פְּמוּ שְׁפַתְבַּ הַגֵּאוֹן יצ"ו שְׁפִינֵן שְׁלָא הִיָּה מִי שְׁרָאָה וְיִדַע שְׁעֵבֵר עֲבִירָה פְּלָל לָא נְפֹסֵל לְעֵדוּת רַק שִׁהוּא רְשַׁע לְמִקּוּם בְּרוּף הוּא וְאִם יָשׁוּב וְנַחֵם עַל רַעְתּוֹ אַף אִם לוֹ עֲשָׂה תְּשׁוּבַת הַמְשַׁקֵּל לְתַקֵּן אֶת אֲשֶׁר עָוְתוֹ בְּכָל זֹאת תְּשׁוּבָתוֹ רְצוּיָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר וְאַף דָּאָם עֵבֵר בְּפִנֵי עֵדִים לָא יוֹעִיל לוֹ חֲרַטָּה בְּלָב וּבְפִיו וּבְשִׁפְתָיו וְיִדְוִיִּים אַחַת וְתַשַּׁע הִיָּנּוּ מִשּׁוּם שְׁאִין בֵּית דִּין יְכוּלִים לְסַמְּוֵה עַל זֶה פִּי מִי יוֹדַע סֹתֵר לְבָבוֹ וְאוֹלֵי שְׁבַע תּוֹעֵבוֹת בְּקִרְבּוֹ יִשִּׁים אָוִרְבוּ אֲבָל פְּשִׁלָא רְאָהוּ שׁוּם אָדָם וְאִין עַל גְּבִיּוֹ אֱלָא ה' אֱלֹקֵינוּ בּוֹחֵן לְבוֹת וְכִלְיוֹת וְהוּא עַד יוֹדַע מִרַת נְפִשׁוֹ וְחֲרַטָּתוֹ וְהַתְּנִידָה אֵל ה' בְּכָל לַב וְנַחֵם עַל הַרְעָה אֲשֶׁר עֲשָׂה אִין לוֹ לְחוּשׁ מְלַהֲעֵיד וְהוּא פֶּשֶׁר מִן הַדִּין וְהַמְקַדָּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מְנַת שְׁאֵנִי צְדִיק אֲפִילוֹ הוּא רְשַׁע גְּמוּר חִיִּישֵׁינֵן שְׁמָא הָרַהֵר תְּשׁוּבָה וְכוּן נִרְאָה מִמָּה שְׁתַּקְּנוּ בְּסִדּוֹר הַגִּט שִׁיְהִרְהֵרוּ תְּשׁוּבָה וְכוּ' וּמַה הוּעִילוֹ חֲכָמִים בְּתַקְנָתָם וְהָרִי יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא גְמַצָּא בְּהֵם מִי שְׁעֵבֵר עֲבִירָה הַפּוֹסְלַת לְעֵדוּת וְלֹא יַחְשׁוּן עֲצָמוּ מְלַהֲעֵיד פִּי כְּסִיפָא לִיָּה וּמְכַסֶּה פֶּשְׁעֵיו וְאַף שְׁאִין מִזֶּה הַכְּרַח כֵּל כְּף פְּדָמוּת רְאָיָה יֵשׁ מִזֶּה וְעַל כֵּל פְּנִים הַסְּבִירָא הִישְׁרָה הִיא פְּדָבֵרִי הַגֵּאוֹן יצ"ו אָפֶס פִּי עַז מְדַבְּרִי הָרַב מוֹהֲרֵלְנ"ח שְׁהַבְּאֵתִי בְּנִדְפֵס בְּדָף י"א ע"ד (בְּד"ה וּמַה) לְכְאוּרָה אִין נִרְאָה כֵּן וְיֵשׁ לְצַדֵּד וְעֵינֵי הַמְעֵינֵן תְּחַזְּנָה וְאִנִּי לָא אָמְרֵתִי אֱלָא לְהַזְכִּיר וְלְהַעִיר אֲזַן שׁוֹמַעַת פִּי נַחֵץ יַנְחֵץ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי וְלֹא אוּכַל לְהַעֲמִיק בְּדְבָר: וְיִדִּידֵי הָרַב מוֹהֲר"ר שְׁמוּאֵל אֲבִיגְדוֹר הַלְוִי מַעִיר סֹאֲרַעֲצַק יצ"ו פֶּתַב אֱלִי עַל מַה שְׁפַתְבָּתִי בְּנִדְפֵס בְּאוֹת ל"ד וְנ"ל בְּאוֹת ל"ד הִבִּיא מִשְׁב"ץ דְּבְמִקּוּם דְּמִשׁוּנֵי אֲנַפְשֵׁי' ח"ד מְהִימֵן אַף לְאַחַר בְּמִיגוֹ וְנִרְאִיתִי בִּשְׁב"ץ כ"כ לִיִּישֵׁב סְתִירַת הַנוֹב"ת חֹאה"ע ס' כ"ג לְסִי' קנ"ו וְנִפְלֵאֵתִי דְבִנּוּ"ב שֵׁם פֶּתַב בְּהַדְּי' דַּל"א אֲאֻמַּע"ר אֲפִילוֹ לָא הִי

שום איסור עלי' רק על הבעל עש"ה ולע"ד י"ל דשאני דבר שהי' בידו אכן הוכחות הנ"ב מכתובות (י"ח) יל"ד דהא דאמע"ר איכא ב' טעמי.

א.

משום דאדם קרוב אצל עצמו ב. משום דחזקה אין אדם אומר על עצמו שהוא רשע ובנדאי אומר שקר משום איזה פנונה והטעם דרוצה לעשות תשובה מהני רק לטעם השני דחזקה וזה באיסורין דליכא טעם הראשון דאף הבע"ד מהימן אבל בממון לא מהני משום טעם הראשון דקרוב הוא ובזמ' דעת הפוס' דברוצה לעשות תשובה מהימן אף לאסור לאחריני ועבשעה"מ פ"ט מהלכות אישות הט"ו וכבוד קדשו כתב ליישב בדשב"ץ גושית חת"ס על החו"י דנאמן הבעל במיגו דמהימן על עצמו וקשה לכאורה א"כ למה באומר קדשתיה והיא אומרת לא קדשתני מותרת בקרוביו יחא נאמן במיגו דמהימן על עצמו וי"ל אכן עיניתי בחו"י והאותיות החכמוני לפרש דבריו באומרת שהיתה א"א מקודם עם אחר ועם זה היא באיסור א"א וא"כ הבעל הוא הבעל ונאמן על עצמו וק"ל.

ובד"ה והנה הביא להקשות מגיטין (נ"ד) ולע"ד אמינא לולא דמסתפינא לפמש"כ דבאיסורין אאמע"ר משום חזקה יש לחוש לדבריו אולי אומר אמת והני ספק איסור ובד"ה אלא כתב דליכא איסור בעיבוד או כתיבה שלא לשמה (להש"ף) ולעד"ן פיון דלשמה הקדושה יתירה הוי מצוה משום כבוד ה' גם משום זה אלי ואנהו ובד"ה וראיתי כתב דמתנס' מכות (ב) מוכח דסברי דנאמן אף במקום שאין לומר דרוצה לעשו"ת ותמיהני איהו אפשר לומר פן הא גמ' מפנרשת דאמע"ר ואפשר לומר דסברי התם פהרשפ"א שהביא הרשב"ש דלא אאמע"ר רק בעדים ועוד נ"ל די"ל דאמע"ר לא שנייה רק במקום דלולא דבריו אין להסתפק אם הוא רשע כגון בכתובות ובסנהדרין אבל בב"מ ובמכות גם לולא דבריו יש להסתפק אולי הי' מזיד רק כשהוא לפנינו ושותק הוי שתיקה פהודאה וכשאומר מזיד הייתי הדר הספק וא"א לחייבו ולפ"ז מוכח דסברי דבמקום דלולא דבריו לא הי' ספק אמרי' אאמע"ר אף אם י"ל דרוצה לעשו"ת דאם לא פן מאי ק"ל דלמא בב"מ שאני דיש לומר דרוצה לעשו"ת ובד"ה והנה החזיק ראנית השב"ץ מנדרים (צ"א) מדלא פריהו אי ברצון איהו מהימנא וי"ל דמשום האי פירכא הו"מ לאוקמא באומרת שלא ידעה מהאיסור ואפי"ה אסורה לבעלה כמש"כ מהרי"ק הובא באה"ע סי' קע"ח עוי"ל פיון דמפסדת פתובתה הוי אומדנא דמוכח דאומרת אמת כמו בסופר בגיטין נ"ד ועבתוס' פתובות (ס"ג) ובד"ה וראיתי כתב בשם שו"מ דאף במקום שי"ל דרוצה לעשו"ת אם יכול לעשו"ת באופן אחר אין נאמן ולכאו' קשה א"כ מאי הקשו בתוס' פתובות (ס"ג) ד"ה אבל עמש"כ דהיכא דמפסדת פתובתה לא חיישינן שמא ענ"ב מנדרים (צ"א) דתהא נאמנת במגו דמאיס עלי הא פיון דיכולה לומר מאיס עלי אי"נ לומר טא"ל דאמע"ר אפילו במגו וי"ל דנקא ביכול לעשות באופן אחר בדברי אמת אי"נ אבל בשקר אולי אין רצונה לשקר ובד"ה עוד הביא דלנה יכול לתפוע הרבית ול"א אאמע"ר דיכול לומר שתובע בשביל שרוצה לעשות תשובה ותמיהני הא בל"ז לא מבטילינן תביעה משום דאמע"ר כמש"כ בספר התרומות שער כ"ה הובא ב"י ח"מ סי' ל"ד אות ל"ו ועביו"ד סי' קס"ט וקע"ז ובד"ה הן הק' על הש"ף מהמרדכי וי"ל דהחזרת

מלנה ברבית בעי' שיקבל עליו שלא לעסוק אפי' עם עכומ"ז ואולי לא ירצה לקבל עליו או אולי יחזור אח"כ מהתננת הרבית ובד"ה ודע הביא בשם הט"ז שלא ללמוד בס"ת שלא נעבד לשמה והוכיח פן מדאמרין בגיטין (נ"ד) דהפסיד שקר ס"ת ואי איתא דמותר ללמוד לא הפסיד כ"כ וק"ל א"כ למה האמין כ"א להסופר שלא עבד הגוילין לשמה משום דאין לתלות בטעות הא יש לתלות דטעה דמותר ללמוד ויותר קשה למהרש"ק שפי' בתפארת שמואל דר"י סבר דמותר ללמוד ולא הפסיד כ"כ והשיב לו ר"א דאסור ללמוד איך יפרש הא דאמרין בגמ' התם איכא למימר טעי בדר"י כ"ו הא זה יכול לטעות גם בלא נעבד לשמה וי"ל בדין עכ"ד יצ"ו: גם ידידי, הרה"ג מוהר"ר דוב בעריש שטיינבערג רב בעי"ת קאמאראנא יצ"ו במכתב לחזקיא פתב לי בענין זה ונ"ל ונאשר האריף פבודו (בס"ק ל"ד) בדברי השואל ומשיב (והוא במהדורא ג' סי' ל"ו וט"ס כמדונה בספרו שציין לסי' ס"ב כי חפשי שם ויצאתי לחפשי חנם) כמה שהקשה בהאי דאמר ס"ת שכתבתי לפלוני האזכרות שבו לא כתבתי לשמן והאריף נאמן הא אין אדם מע"ר ועיין בשו"מ שם שהוא הקשה בהא דגוילים שלו לא כ"ל יע"ש) וכד"ג הקשה (בתחלה) מאי ק"ל דעד פאן ל"א אאמע"ר אלא היכי שע"י הודאתו מע"ר אכל הקא ע"י הודאתו לא עשה שום מעשה רשע אף שהי' בדעתו להקרות בו בצבור אין בגוף המעשה שום רשע רק מחשבה בעלמא ואם תצא מחשבתו לפועל אז הוא דעביד איסורא אבל בכתיבה לבד ליכא אלא מחשבה בעלמא ואינו נעשה רשע בזה (ואח"כ האריף בזה אי אסור לכתוב ס"ת שלא לשמה) והנה באמת מצאתי כה"ג בתוס' פתובות (דף ע"ב ע"א) ד"ה אי דינע וכו' ונראה לרשב"א דמה שרצתה להאכילו אינה יוצאת בלא פתובה וכו' ואם היית בא לאכול הייתי מונעת אותך.

אמנם ראיתי אחרונים שכתבו לחלק בזה ועיין בשמ"ח (סי' ב' ס"ק י"ח) בשו"ב שנתברר שרצה לעשות ולא עלתה בידו דינו פאילו עשה ועיין תשו' ד"ח ח"ב יו"ד (סי' כ"ז) והאריכו בזה פל האחרונים והתוס' לא כתבו רק לענין לצאת בלא פתובה אבל חשוד מיקרי עדיין.

אמנם בגוף קו' הגאון השו"מ הג"ל ועיין בט"ז (סי' רע"ו) יו"ד בשם המרדכי דמה"ט נקט אזכרות לא כתבתי לשמן שיכול לומר שכתבתי אבל בשאר הס"ת דצריף לומר בפירוש שכתב שלא לשמה לא מצי משוי נפשי' רשיעא יעי"ש ונעלם מעיני גאון העדה דברי הט"ז ול"ק קושיותו והבן עכ"ד יצ"ו וידידי הגאון מוהר"ר משה שמואל הורוויץ מעיר ווילנא מח"ס ידי משה יצ"ו פתב לי לעיין בספרו היקר הג"ל דף ס' ע"ד ששם שקו"ט בדין ס"ת פסולה אם מותר לקרות בה ביחיד או טעונה גניזה מחשש שיקרא בה בצבור עי"ש: פ"ו) אין אדם משים עצמו רשע אי אמרינן באיסורין דרבנן פתבתי בנדפס במערכה זו אות ל"ג בס"ד ועל דבר זה פתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר דוב בעריש שטיינבערג רב בעי"ת קאמאראנא יצ"ו ונ"ל בשדי חמד ראיתי בספר הפללים דמר מערכת הא' אות ל"ג און וחקר ודרש אי גם באיסור דרבנן אמרינן דאין אדם משים עצמו רשע והביא בקיאות רב פדרכו בקדש והנה אם אמנם פבר דשו רבים בענין זה גם אנכי הרביתי חזון בחידושי לפלפל בענין זה לא נצרכה אלא להעדפה אשר עת עיינתי בדבריו היקרים העלו רעיוני.

והנה כבר נודע מדברי הרשב"א דארף לעגנו מצוה מן המובחר אמרינו דאין אדם משים עצמו רשע ועיין רש"י (שבת דף ע"ט ע"ב) ד"ה למצוה וכו' וסתמא דכל אינש מצוה מעלייתא עביד יע"ש ועיין רש"י קידושין (דף ו' בע"א) ד"ה דמצוה וכו' יע"ש ועיין ט"ז א"ח סי' (תרע"ז ס"ק א') באמצע הדבור כי מ"ש בגמרא מהדרין נתפוננו שמסתמא יעשה כל אדם פן וניחא לכל אדם להיות בכלל מהדרין וכן ראיתי מביאין בשם שו"ת חיים שאל סי' ע"ד בדין מי שקנה פסות ונודע לו אח"כ שיש פוסקים שאוסרים לכתחלה להשתמש בהם משום חשש פלאים ופסק (בזכור לאברהם ח"ג בח"מ אות א' מביאו) פיו דלכתחלה יש לחוש ודאי פרשי אינשי (ואינו לפני ע"כ לא אדון בו).

אמנם צ"ע לדעתי ממ"ש הה"מ (פ"א מהלכות אישות הלכה ד') דבאיסורי דרבנן לא זהירי אינשי יע"ש וכה"ג יע"ש בתוס' (ביצה דף י"ח ע"א) ד"ה נגזור דבולד הטומאה אינו להוט כ"כ להטבילו פיו דליפא אלא טומאה דרבנן יעו"ש וצ"ע) ועיין ט"ז סי' ת"ר ס"ק ב') בשאלה קהל כו' ביום ב' כו' בשעה שפא השופר כבר התפללו של שבת וכו' דיש סברא לומר דאדעתא דהכי לא קבל שבת דזה ודאי שקל אדם ניחא ליה לקניי מצות הקב"ה.

אמנם צ"ע לדברי הט"ז (סי' תרע"ט) איש שמדליק נר שבת ושכח להדליק של חנוכה אסור לו להדליק של חנוכה אח"כ יע"ש ואמאי לא נימא אדעתא דהכי לא קבל ואין לומר דהתם מיירי באפשר באחר שידליק עליו חוץ מזה דמה חלוק ומט"ז עצמו משמע דאסור בכל עגנו ועוד דאפתי לא קניי מצוה מן המובחר דמצוה בו יותר מבשלוחו ועיין מג"א (סי' תרע"ז ס"ק ז') בשם הב"ח (וכבר דשו רבים בעגנו זה אי דרבנן הוא או מצוה מן המובחר וגם כבוד הד"ג ראיתי באיזו מקום בספרו שהאריך בזה ואין הפנאי מסכים עמדי להאריך בפרט זה) והנה יע"ש באס"ז (ב"מ ד"י) בשם רדב"ז דמבאר דאפילו בדין עניי המה"ב אמרינו דאמע"ר וע"ד הפלפול נ"ל ראיה דהנה התוס' (ב"מ דף ג' ובכריתות דף י"ב ועוד בכמ"ד) הקשו בהא דתנן אמרו לי שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי ר"מ מחייב ונחמים פוטרין כו' אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור והקשו איהו נאמן לומר מזיד הייתי הא אין אדם מע"ר וכו' וי"ל וכו' אבל הכא רוצה לעשות תשובה יעו"ש והנה יש ליישב קו' התוס' דפלוגתתם בכה"ג שהעדים אמרים שנתערב חלב בשומן והוא לא ידע ואכל והוא אומר שלא הי' בהתערובת חלב והנה לדברי העדים חייב להביא קרבן דהידיעה גורמת הביטול (עיין סי' צ"ט ובש"א ס"ק כ"א ובסי' צ"ד ס"ב בש"א ס"ק ה' ובט"ז שם ובס"ס ק"ט ועוד בכמ"ד) ולפי מה שאיתא בירושלמי פ"ב דערלה ונהביאו הש"א בספרו הארוך (סי' צ"ד) ובהגהות הגר"א (סי' צ"ט שם) אי מהני ידיעת חברו לעגנו נודע בנתיים או בעיני דוקא ידיעת הבועלים (ובמח"כ בעל הלב"ש בחדושי דינים בה' מליחה (ס"ק ל"ד) נעלם מאתו דברי הירושלמי ועלה ונסתפק בזה יע"ש ע"כ נימא דמיירי שהעדים אמרים שגם הם לא ידעו מהתערובות) ושפיר אמרו לו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי וידעתי מהתערובות וא"כ נתבטל ולא אכל אסור' ואינו מחוייב להביא קרבן והוא הערה נפלאה אמנם אי נימא דגם בחוקמרא דרבנן אמרינו דאין אדם מע"ר הדבר נכון ושפיר הקשו התוס' דהנה איתא ביו"ד סי' ק"ט ס"א דלאדם אחד אסור לאכלם ועיין תוס' חולין (ד"ק ע"א) ד"ה בר"י בסה"ד יע"ש וא"כ שפיר הקשו בתוס' היאך יכול לומר מזיד הייתי הא אין אדם מע"ר דא"ל כמ"ש דפלוגתתם מיירי

בַּנְתָּעָרְב וְלֹא נֹדַע הָא מ"מ אִינוּ נֶאֱמָן לַעֲשׂוֹת עֲצָמוּ רִשְׁעָ שְׁבַעֲצָמוּ אֶכֶל פְּנִיָּם דְּהָא ע"כ
נְהִי מְנַכְרָחִים לֹמַר שְׂאֶכֶל בְּעֲצָמוּ פְּנִיָּם דְּאִי לֹא"ה לֹא מְשַׁפְּחַת לֵה חַיִּיב חֲטָאת דְּנוּכֵל
לֹמַר דְּמָה דְּאֶכֶל דְּהִתְרָא קְאָכֵל וְרָא' נְכוּנָה מְזָה דְּגַם בְּכַה"ג אֲמַרִּינּוּ אַאמַע"ר וְהִבֵּן כִּי
בְּרוּר וְנִכּוֹן הוּא ע"ד הַפְּלִפּוּל: אֲמַנְם בְּעֵיקַר הַדְּבָר אִי אֶכֶל כָּל הַשְּׁלֵשׁ חֲתִיכוֹת קְנוּדָם
שְׁנוּדַע הַתְּעַרְבוּת אִי חֲתִיב חֲטָאת נְסַתְפַּק הָרַב הַגְּאוֹן הַצְּדִיק הַמְּפָנְרָס מוה"ר יֶצְחָק
מְאִיר זצ"ל ה"ה מְנוֹאֲרֵשָׁא בְּתִשׁוּי הָרִי"ם דְּאֲפִשָׁר אִינוּ שָׁב מִיְדִיעָתוּ מִיקָרִי דְּאִילוּ הִנֵּה
נְהַפְּדָ וּמִתְרַמֵּה"ת וְכָל הָאִיסוּר ע"י שְׁלֵא נֹדַע אוּ נִימָא דְעַל חֲתִיכַת חֵלֶב הָאִיסוּרָה הִי
שָׁב מִיְדִיעָתוּ וְכִינּוּ דְטָרַם יָדַע לֹא נְהַפְּדָ לְהִתְרַם חֲשִׁיב שָׁב מִיְדִיעָתוּ יַע"ש (בס"י ט') וְהִנֵּה
אִם נִימָא דְבְכַה"ג חֲשׁוּב אִינוּ שָׁב מִיְדִיעָתוּ מִשׁוּם דְּאִי הִנֵּה יָדַע הִי נְתַבְטֵל וְלֹא הִי אִיסוּר
כָּלֵל יֵשׁ לִיִּשְׁבֵּב קְוִשְׁיַת הַתּוֹס' חֻלְיִן (ד"ה ע"ב) ד"ה אִינוּ שָׁב מִיְדִיעָתוּ כו' וְז"ל תִּימָא
מַה צְרִיף קְרָא לְמַעַט אִינוּ שָׁב מִיְדִיעָתוּ כו' הָא הִנֵּה זָבַח רִשְׁעִים תּוֹעֵבָה וְכו' יַע"ש וְאִם
נִימָא דְבְכַה"ג חֲשׁוּב אִינוּ שָׁב וְכו' מְנוֹשֵׁב קְוִשְׁיַת הַתּוֹס' לְנִכּוֹן דְּהָא בְּכַה"ג זָבַח רִשְׁעִים
לֹא הִנֵּה אַעפ"כ לֹא הִנֵּה שָׁב מִיְדִיעָתוּ וְהִיא הַעֲרָה יְקָרָה.

אֲמַנְם קְשָׁה אַמְאִי לֹא קְאָמַר הַש"ס דַּא"ב בִּין ת"ק דְּדַרְרִישׁ מַעַם הָאָרְצִי פְּרִט לְמוֹמַר לַר"ש
דְּאָמַר הַשָּׁב וְכו' בְּכַה"ג פְּגוֹן שְׁנַתְעָרְב חֵלֶב בְּרוּב וְהוּא לֹא יָדַע וְאֶכֶל דְּמוֹמַר לֹא הִנֵּה א"כ
לְרַבְּנָן מְבִיא קְרָבָן וְלַר"ש אִינוּ מְבִיא פִּינּוּן דְּלֹא הִנֵּה שָׁב מִיְדִיעָתוּ וּמוֹכַח מְזָה דְבְכַה"ג הִנֵּה
שְׁפִיר שָׁב מִיְדִיעָתוּ עַל חֲתִיכוֹת חֵלֶב כְּנ"ל (וְעֵינִין בְּמַל"מ (פ"ג מַה"ל שְׁגָגוֹת ה' ק שְׁהוֹכִיחַ
דַּלְת"ק אֲפִילוּ אִם עֲשָׂה תְּשׁוּבָה ל"מ וְאִינוּ מְבִיא קְרָבָן דַּא"כ הו"ל לְהַש"ס לְמִימַר נַפ"מ
בְּעֲשָׂה תְּשׁוּבָה א"ב וְעֵינִין בְּרֵאשׁ יוֹסֵף (חֻלְיִן שָׁם) שְׁהַקְשׁ דְּהוּל"ל נ"מ אַחֲרַת יַע"ש).

אֲמַנְם בְּאֲמַת נֹדַע דְּדַרְרִי הַש"ס לְהַבִּיא נ"מ אַחַת מַה דַּא"ב אִף דְּהִי יָכוֹל לְהַבִּיא עוֹד א"ב
וְלֹא חָשׁ לְהַאֲרִיף וְעֵינִין יָד מְלַאכִי (כָּלֵל מֵאוֹת תַּמ"ח) שְׁהַאֲרִיף בְּזָה כְּדַרְכּוּ בַּקְדָּשׁ וְגַם
אֲנִי דְבַרְתִּי בְּזָה נְאִין ע"ט הָאֶסֶף פָּה.

אֲמַנְם הָרֵאִיתִי לְנִכּוֹן דְּבַרִי הַש"ס הוֹרִיּוֹת (ד' ב' ע"א) בְּהָא דְּבַעֲי רַמב"ח הוֹרוּ ב"ד שְׁחֵלֶב
מְנוֹתָ וְנִתְחַלְּף לֹו חֵלֶב בְּשׁוֹמֵן כו' רַב אָמַר פְּטוּר וְר"י אָמַר חֲתִיב וְכו' וְאִם אִיתָא הָא לֹא
שָׁב מִיְדִיעָתוּ הוּא אָמַר ר"פ קְסָבֵר ר"י פִּינּוּן דְּכִי מִתְיָדַע לְהוּ לַב"ד הַדְּרִי בְּהוּ וְהוּא נְמִי
הַדְּר ש"מ קְרִינּוּן בִּי וְחֲתִיב יַע"ש וַא"כ הַכ"ג פִּינּוּן דְּאִי מִתְיָדַע לִי אִיזוּ הוּא חֵלֶב הִנֵּה הַדְּר
בְּהִי שְׁפִיר קְרִינּוּן בִּי שָׁב מִיְדִיעָתוּ וְהַבְּנִי: וְהִנֵּה בְּהַדְּר עֲנִינָא דְּאִין אָדָם מְע"ר אִימָא בִּי
מְלִתָּא מַה שְׁאֲמַרְתִּי זֶה כְּמָה וּבְעַת הַיּוֹתִי בְּלָבוּב לְקַבֵּל הַרְמֵן וְרִשׁוּתָא לְדוּן בִּין דָּם לְדָם
וּבִין דִּין לְדִין מְהַרְבַּ הַגְּאוֹן הַאב"ד דְּשָׁם זצ"ל הַצְּעִתִּי לְפָנָיו דְּבַר זֶה וְקַלְסִי הִנֵּה הַקְּשׁוּ
וְכָל הָאֲחֵרוּנִים מְלֵאִים בְּזָה בְּהָא דְּנִדְרִים (ד' צ"א ע"א) בְּהָא דַּא"ר"פ רְבָא בְּדִיק לֵן כו'
וְאֲמַרִּי לִי מִתְנִי הוּא הָאוּמְרַת טְמֵאָה אֲנִי לָךְ יֵשׁ לֵה כְּתוּבָה בְּמֵאִי עֶסְקִינּוּ אִי לִימָא בְּאֲשַׁת
יִשְׂרָאֵל אִי בְּרַצוֹן מִי אִית לֵה כְּתוּבָה כו' וְהַק' אַמְאִי לֹא אָמְרוּ אִי בְּרַצוֹן מִי מְהִימָנָא הָא
אִין אָדָם מְע"ר (וְגַם כְּהַד"ג בְּאוֹת ל"ד הָאֲרִיף בְּזָה) וְאֲמַרְתִּי לִיִּשְׁבֵּב (בְּתוּף אֲחַד הַשְּׁיִחִים
עַת דְּבַרְתִּי עִם הַרְה"ג הַנְּ"ל אֲמַרְתִּי עַל אֲתַר) לַפ"מ דְּקִי"ל דְּאוּמַר מוֹתֵר שׁוֹגֵג הוּא עֵינִין
סִי צ"ט בַּט"ז (ס"ק ט') וְעֵינִין בְּמַג"א סִי רַמ"ח (ס"ק ח"י) וְעֵינִין רַש"י פְּרִיתוֹת (ד' ב'
ע"א) וְעוֹד בְּכַמ"ד.

והנה נודע דברי המהרי"ק מובא ברמ"א אה"ע סי' קע"ח (סעיף א') באשה שזנתה וסברה שמופתר לזנות הוי כמזידה ואסורה לבעלה לישאל ועיין שם בט"ז יו"ד (סי' צ"ט הנ"ל) שהביא באריכות מטעם שעכ"פ היא מתפנת למעול בבעלה דהא לא פתיב ומעלה מעל בה' וכו' אלא ומעלה בו מעל כו' יע"ש וא"כ לפי"ז מיושב לנכון דהכי קאמר הש"ס אי דאמרה שזנתה ברצון ולא ידעה וסברה שמופתר לזנות דבאמת משום טעמא דאמע"ר נאמנת פנין דאומר מותר שוגג הוא ואינה עושה עצה רשעה מ"מ מי אית לה פתובה הא עכ"פ מעלה בבעלה ועיין בתשו' רע"ק איגר סי' (קי"ד) ובשו"ת ברית אברהם הביאם בפ"ת (סי' קע"ח שם) דאף פתובה אין לה (ובגוף דברי מוהרי"ק עיין שו"מ מהדורא תליתאה (סי' לק"ט) ובשו"מ קמ"א (סי' קי"ג) ועיין תשו' רע"ק איגר סי' ר"ו) ולכאורה יש לידחות דהא התם בנדחים שם אליבא דרבא אזלינן והוא ס"ל במפות (ד' ט') דאומר מותר קרוב למזיד.

אמנם עיין מראה הפנים על הירושלמי (פ"ה דגטין ה"ה) ד"ה וסברי וכו' והא דקאמר רבא אומר מותר קרוב למזיד וכו' אבל בעלמא אומר מותר שוגג הוא ועיין חת"ס חיו"ד (סי' פ"ח) וחח"מ סי' כ"ד וכבר הרגיש שם בגי' המהפכת שבתוס' שמביא פבוד מני"ר אות רל"ח וכן הביא בשם המג"ש בשפת ד' ס"ח ועי"ש במג"ש בו בפ"ק בתוס' ד"ה אבל תינוק שהאריך בענין זה וכתב דלרש"י הפלוגתא בין אביי ורבא (במפות שם) הוי דוקא בלא ידע מעולם אבל ידע ושכח כ"ע מודים דהוי שוגג והתוס' חולקים על רש"י בזה יע"ש ועיין חת"ס (סי' פ"ח הנ"ל) ויש לפלפל בזה עפ"י הפלל המסור בדינו אי שכחה שוגג מקרי או פשיעה (שוב ראיתי בספרו ד"ח הבא לידי בשאלה שהביא פן בשם הראב"ן ותמה עליו פן (בסי' פ') והביא שם בקיאות רב ואנכי מצאתי בחדושי אגדות למהרש"א במס' תמורה (דף ט"ו ע"ב) יע"ש בד"ה מיד תשש פחו של יהושע דשכחה אונס מקרי ומכרח אנכי לקצר בזה וכו' עכ"ד יצ"ו: וידידי הרב מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו כתב לי וז"ל הביא דעת רבנוטא דדייקו מפרש"י פתובות אל ע"ב) במתני' דבעבירה דרבנן אדם נאמן ובשט"מ שם הוכיח הי"ף מפירושו בגמ' דהשמיט משחק בקוביא ומתני' קאי לל"ק דרב"ח וכו"כ בתשו' ברית אברהם מדעת עצמו ולכאורה י"ל דבגמרא ה"ט דלא פ"י משב"ק משום דקאי לרב"ח דסובר בסנהדרין (כ"ד ע"ב) דהוי אסמכתא והוי גזל דאורייתא ומתני' קאי לדינא דקי"ל כר"ש דלא הוי אסמכתא ופסול רק מדרבנן אף א"כ יש להקשות למה לא אמר התם בסנהדרין דא"ב רב"ח ור"ש הא דלרב"ח עד שאמר משב"ק הייתי אי"נ ולר"ש נאמן ובד"ה והגיע הביא דאם אינו אומר בפירוש העבירה נאמן ולעד"ן להי"ף דא"כ הדרא קושיות הראב"ד בכתובות (ע"ב) לוקים בהודית באופן שאינה אומרת בפירוש העבירה ואומרת שלא הראתה הפתם ו ידעה דטמא ה' ואט"פ נתברר שפא עלי' וכן בטבל אומרת שלא הפרישה מעשר ואט"פ נתברר שאכל א"ו אף באופן זה אין אמע"ר וכ"נ דמ"ש הא הטעם דאדם קרוב אצל עצמו שייך גם באינו מפרש עכ"ד יצ"ו.

ומרוב טרדומי לא פניתי לעיין בדברי הרבנים טובים השנים הנז"ל יצ"ו וכן לא פניתי לעיין במה שכתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר בנימן שמואל אבד"ק טעלעפין יצ"ו וז"ל בשדי חמד באות ל"ג יע"ן בחיבורי מגדים חדשים סי', א' סק"ז ויש טעות במה שכתבתי שם ויש להקל לפי"ד המקילין וצריך להיות ויש להחמיר בזה לפי דברי המחמירין עכ"ד

יצ"ו: אָמַנְם חֲדָשׁוֹת אָנִי מַגִּיד אֲשֶׁר רָאִיתִי עִתָּהּ בִּס' הַיָּקָר שָׁב שְׁמַעְתָּתָא בְּשִׁמְעָתָא שְׁבִיעִית פֶּרֶק תְּמִישִׁי כִּי הָא מִלְּתָא דְהִנֵּה בִּידָן מְשִׁמֵּיהוּ דְכַמָּה מְרַבְּנָן קַדִּישֵׁי דְנִקְטִי דְגַם בְּעֵבְרָה דְרַבְּנָן מֵדָה זֹו אַמּוּרָה דְאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע וְאִפְּלוּ מִשּׁוּם מִדַּת חֲסִידוֹת כְּתָבוּ כֹּן בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א כְּמוֹ שֶׁהִבְאֵתִי בְּנִדְפָס בִּס"ד הִנֵּה הִגָּאוֹן הַנָּ"ל שֶׁשׁ שְׂדֵי בֵּה נִרְגָּא וְאִף דְּמַעֲיָקְרָא הֵנּוּ סִבְר הָכִי הִדְר בִּיָּה רַב מְשִׁמְעָתִיהּ וּלְפִי שְׁסָפֵר הַתּוֹרָה הִנֵּה אֵינּוּ מְצוּי אֲכַתְּוּב תְּנַרְף דב"ק בס"ד וְהוּא שֶׁהִבִּיא שֶׁשׁ מַה שֶׁפְּתַב בְּסָפְרוּ קְצוֹת הַחֻשָׁן (אִין מְצוּי אֲצִלִּי) סִי' ל"ה סק"ד דְּאִף מִי שְׂאִינוּ נְפֻסָּל לְעֵדוֹת עַל פִּי דְּבוּרוֹ מְפָל מְקוֹם כָּל שְׁלָפִי דְּבָרִיו עֲשֵׂה שְׁלֵא כְּדִין וְכַתּוּרָה אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע לֹוֹמֵר שֶׁעֲשֵׂה שְׁלֵא כַתּוּרָה וְהִלְכָה וְשֶׁהִבִּיא רָאִיָּה מְהָא דְאִמְרוּ בְּכַתְּוּבוֹת ד' י"ט בְּעֵדִים שְׂאִמְרוּ אִמְנָה הִיוּ דְּבָרֵינוּ אִין נְאֻמִּים מִשּׁוּם דְּעוֹלָה הוּא וְאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע וְלֹא מְצִינוּ שְׁנַפְסָלוּ עֵדִים שֶׁחֲתָמוּ עֲצָמוֹן עַל אִמְנָה אֲלֵא עַל פְּרַחֲוִין דְּאִף בְּמְקוֹם שְׁלֵא נְפֻסָּלוּ לְעֵדוֹת כָּל שְׂאִינוּ כַתּוּרָה הִיוּ מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע וְאִינוּ נְאֻמִּין וְהִבִּיא מַה שֶׁפְּתַב הַרְשָׁב"א בְּחִידוּשֵׁיו לְכַתְּוּבוֹת ד' י"ט בְּמֵאִי דְאָמַר רַב חֲסֵדָא קְסָבֵר ר' מֵאִיר עֵדִים שְׂאִמְרוּ לָהֶם חֲתָמוּ שְׁקֵר וְאֵל תִּהְרָגוּ יִהְרָגוּ וְאֵל יִחֲתָמוּ שְׁקֵר דְאִין דְּבָר עוֹמֵד בְּפִנֵּי פִיקוּחַ נְפֻשׁ אֲלֵא שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים וְכוּ' מְפָל מְקוֹם מִדַּת חֲסִידוֹת הוּא דְלִיקְטָלִיָּה וְאֵל יִחֲתִימוּ שְׁקֵר וְאִי לֹא עֵבִיד הָכִי מְשִׁי נְפֻשִׁיָּה רְשִׁיעָא וְקְסָבֵר ר' מֵאִיר דְאִף בְּכִי הָאִי גּוֹנָא אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע שְׂאִינוּ חֲסִיד עכ"ל וּמְפָל שְׁכֹן כְּשֶׁעוֹבֵר עַל דַּת שְׁמַחְוּיָיב לְעֵשׂוֹתוֹ דְּהוּי מְשׁוּי נְפֻשִׁיָּה רְשָׁע וְכוּ'.

שוב כתב וז"ל וְכַעַת הַתְּבוּנָתִי דְּבְדָבְרֵי הַרְשָׁב"א לִיכָא לְמִימַר הָכִי דְהָא מוֹכַח בְּש"ס דְהִיכָא דְלֹא מִיפְסִיל לְעֵדוֹת מְשׁוּי נְפֻשִׁיָּה רְשָׁע וְרָאִיָּה מִיבְמוֹת ד' כ"ה בְּהָא דְתַנּוּן הַרְגָּתִיו לֹא יֵשׂא אֶת אִשְׁתּוֹ הוּא גִיְהוּ דְלֹא יֵשׂא הָא לְאַחַר תְּנַשָּׂא וְהָא אָמַר רַב יוֹסֵף פ' רַבְעֵנִי לְאֹנְסִי הוּא וְאַחַר מְצַטְרַפִּין לְהַנְרָגוֹ לְרִצּוֹנֵי רְשָׁע הוּא וְהַתּוֹרָה אִמְרָה אֵל תִּשָּׁת יָדָה עִם רְשָׁע לְהִיּוֹת עַד חֲמָס וְכִי תִימָא שְׂאִנִּי עֵדוֹת אִשָּׁה דְאִקְלוּ בֵּה רַבְּנָן וְהָא אָמַר רַב מְנַשֶּׁה גִזְלוֹן דְּדָבְרֵי תוֹרָה פְּסוּל לְעֵדוֹת אִשָּׁה עִי"ש וּמְשַׁמַּע דְאִילוּ גִזְלוֹן דְּדָבְרֵי תוֹרָה פְּשֵׁר לְעֵדוֹת אִשָּׁה נְאֻמִּין לֹוֹמֵר הַרְגָּתִיו אִף דְּמְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע וְכוּן מְשַׁמַּע בְּהָא דְאָמַר רַב יוֹסֵף לְרִצּוֹנֵי רְשָׁע הוּא וְהַתּוֹרָה אִמְרָה אֵל תִּשָּׁת יָדָה עִם רְשָׁע וּמְבַנְיָא דְנוֹקָא הִיכָא דְפְסוּל לְעֵדוֹת הוּא דְאִין מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע וְלִכּוֹן נִרְאָה דְהָא דְכַתְּבַתְּ הַרְשָׁב"א בְּהָא דְאָמַר רַב חֲסֵדָא קְסָבֵר ר' מֵאִיר עֵדִים שְׂאִמְרוּ לָהֶם חֲתוּמוּ וְכוּ' דְאִף בְּכִי הָאִי גּוֹנָא שְׂאִינוּ חֲסִיד אֵינּוּ מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע הִינּוּ דְנוֹקָא הֵתָם דְאִין נְאֻמִּים לֹוֹמֵר בְּתוֹרַת עֵדוֹת אֲנוּסִין הִינּוּ מַחְמַת נְפֻשׁוֹת דְּכִינוּן שְׁהִגִּיד שׁוּב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמַגִּיד אֲלֵא כָּל שְׂאִין כְּתַב יָדָם יוֹצֵא מְמָקוֹם אַחַר וְאִמְרוּ כְּתַב יָדֵינוּ הוּא זֶה אֲבָל קְטָנִים הִינּוּ פְּסוּלֵי עֵדוֹת הִינּוּ אִין נְאֻמִּים לְחַכְמִים אֲלֵא בְּתוֹרַת מִיגוּ דְאִי בְּעֵי שְׁתָּקִי וְלֹר' מֵאִיר שֶׁם אִין נְאֻמִּים מִשּׁוּם דְּתוֹרַת מִיגוּ לֹא מְהַנִּי פִּינוּן דְּשָׁל כְּדִין עֵבְדֵי הֵנּוּ לְהוּ מִיגוּ בְּמְקוֹם חֲזָקָה דְאִמְרִינוּ מְסַתְּמָא כְּדִין וְכַשׁוּרָה עֵבְדֵי וְהִינּוּ בְּמִיגוּ הוּא דְלֹא מְהַנִּי בְּכַף אֲבָל כָּל הִיכָא שְׁנַאֲמָן בְּתוֹרַת עֵדוֹת מְשִׁי לֹא מִיפְסָל אֲלֵא הִיכָא דְמְשׁוּי נְפֻשִׁיָּה רְשָׁע הִפְסוּל לְעֵדוֹת הָא הִיכָא דְמְשׁוּי נְפֻשִׁיָּה רְשָׁע דְלֹא מִיפְסָל לְעֵדוֹת הִנֵּה שְׁפִיר עַד וְכְמוֹ שֶׁהוֹכַחְנוּ מְהָד דִּיבְמוֹת ד' כ"ה עכ"ל.

וְכַתְּבַתְּ לִינִישְׁב בְּזֵה קוֹשְׁיַת הִגָּאוֹן דְּבָרֵי אִמְתָּ שֶׁהוּבָא בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה עִי"ש רָאִה זֶה חֲדָשׁ דְאִף עַל אִיסוּרֵי דְאוּרִיָּתָא לֹא אִמְרִינוּ אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע כָּל שְׂאִין הַדְּבָר הַהוּא פּוֹסְלוֹ לְעֵדוֹת וּלְפִי זֶה תוֹרָה יוֹצֵאָה עַל כְּפֵה חֲיִיבֵי לְאוּיִן שְׂאִין בְּהֶם מְלָקוֹת כְּלָאו שְׂאִין

בו מעשה וכיוצא דקנימא לן שאינו נפסל עליהן לא אמרינן בהו אין אדם משים עצמו רשע וכל שכן דאין אומרים במידי דלא הוי אלא איסור דרבנן אין אדם משים עצמו רשע וזה היפך כמה מחברים המזכירים בדברנו בס"ד ועיין יוד בס' משכנות הרועים לידידה הגאון אבד"ק נזנוב יצ"ובסי' ל"ח דף ע"ה ע"א ובספרו נחלה לישראל בחלק התשובות סי' יו"ד ד' י"ב אות ט"ו ובספרו שו"ת הד"ר ח"ב סי' כ"ה (בהדפים שלא נרשם עליהם הדף פנהוג) אות ז וכתב שם בסי' כ"ט ד' י"ז אות כ' בשם ב"ש (בית שלמה) יו"ד דלא קנימא לן כמאן דאמר דגם למיטוי נפשיה אינו חסיד אינו נאמן: והרה"ג מוהר"ר בן ציון הלוי הורו"ץ מעיר קאליש יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל גם ראיתי בחיבורו היקר מערכת האל"ף אות ל"ג דפשיטא לכ"ג אם אמרינן גבי איסור דרבנן אין אדם משים עצמו רשע כף אין אדם משים עצמו רמאי דהרמאות הוא עוד חמור מאיסור דרבנן ולדעתו צ"ע לשטת הסוברים דגם באיסור דרבנן אמרינן אין שלים לדבר עבירה כמו שפכת המשנה למלך פרק שני מהלכות רוצח ופרק חמישי מהלכות מלנה הלכה י"ד אם פן הא דאיתא בקידושין ריש פרק האומר לחבירו צא וקדש לי אשה פלונית והלך וקדשה לעצמו דמקודשת להשני וכן האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ובא אחר וקדשה תוף שלשים יום דמקודשת להשני וכתב המרש"ל דהיכן אתי לאשמעין כמו בהלך דרישא שהוא רמאי פן בסיפא הו"ל רמאי יע"ש ולמה שפכת כ"ג שיחיה דהרמאות הוא חמור יותר מאיסור דרבנן וכיין דבאיסור דרבנן אמרינן אין שלים לדבר עבירה והוא הדין ברמאות ואם פן מ השני הנה מקדשה על ידי שלים לא הנה מהני הקידושין דהשליחות בטילה דהנה ליה לדבר עבירה כמו שכתבו תוס' ב"מ ד' יו"ד דהשליחות בטילה וכן גם השני המקדש תוף שלשים יום לא יכול התנות תנאי דהנה ליה תנאי שאאי"ל עי"ש ושום פוסק לא אשמעין בזה וע"כ דרמאות לא הוי כמו באיסור דרבנן וברמאות גם המשנה למלך מודה דלא אמרינן אין שלים לדבר עבירה ואם פן גם באין אדם משים עצמו רשע הוא הדין פן וקצת צ"ע: והנה באמת אם באיסור דרבנן אמרינן אין שלים לדבר עבירה כבר הבאתי דעת המשנה למלך דאמרינן אין שלים לדבר עבירה ואנכי מפבר הבאתי ראיה מדברי התרומת הדשן בפסקיו סי' ס"ז ומנודע ביהודה מהדורא קמא חלק יו"ד סי' ס"ז ומהקצות החשן סי' קכ"ג דהם פתבו דיכול לישבע על ידי שלים והקשיתי האיה יכול לנדור ולקשבע על ידי שלים דהא נודר מקרי חוטא וכל הנודר פאילו בנה במה וכן פסק ביו"ד סי' ר"ג דאיכא איסור לנדור נדר והוא הדין לשובעה ואם פן האיה יכול לעשות שלים לישבע ולנדור הא אין שלים לדבר עבירה אלא ע"כ דבאיסור דרבנן לא אמרינן אין שלים לדבר עבירה והכא הא לא הוי אלא איסור דרבנן וממילא ראיה גדולה לדעת התרומת הדשן והנודע ביהודה וקצות החשן דבאיסור דרבנן לא אמרינן אין שלים לדבר עבירה וכעת מצאתי בס' בית מאיר אה"ע סי' ק"ך העיר בזה בשם בנו ר' חיים יע"ש וכן הקשה בתשובת שם אריה חלק יו"ד סי' מ"א: אולם יש לדחות ראיה זו דלעולם גם באיסור דרבנן אמרינן אין שלים לדבר עבירה וליישוב קושיא הנ"ל נראה למה שפכת המחנה אפרים פרק ט' מהלכות שלוחין דבאיסור שפדה אדם מלבו פגון שבועה חשיב שלוחו ולא אמרינן אין שלים לדבר עבירה ולפי זה ניחא דלעולם גם באיסור דרבנן אמרינן אין שלים לדבר עבירה והא דיכול לישבע על ידי שלים הוא משום דאיסור שפדה מלבו הוא ושוב לא אמרינן ביה אין שלים לדבר

עבירה כמו שכתב המחנה אפרים ונכון עכ"ד יצ"ו: גם ידידי הרה"ג מוהר"ר יעקב חיים זעליג יצ"ו במכתבו י"א ניסן תנו"ר אות א' פתב לי בענין זה ונ"ל במערכת נא"ו פלל כ"ו ס"ק כ"א (בד"ה ועל מה שכתב הרב מנחת חינוך וכו') מביא מעכת"ג שליט"א מה שכתב בס' ברית אברהם לענין בדרבנן אי אמרינן אדם משים עצמו רשע ומקשה שם להסוברים דבדרבנן אמרינן משים עצמו רשע מדברי הראב"ד בכתובות דף ע"ב וכתב מעכת"ג שליט"א דדעת כל הראשונים ורובא דרובא מהאחרונים דגם בדרבנן אמרינן אין אדם משים עצמו רשע ודעת רש"י בכתובות דף י"ח יחידא הוא וכו' עכד"ק והעיר בני שיח' מדברי השיטה מקונצת בכתובות דף י"ט בד"ה אלא אי איתמר דמייתי התם בשם הרא"ה על מה שפירש רש"י משחק בקוביא פירוש פינו דאינו אלא מדרבנן משים עצמו רשע ואם פן איכא תנא דמסייע ועל גוף דברי השיטה מקונצת הנ"ל הקשה בני שי' מהא דאיתא בתר הכי גבי הא דאמרינן ת"ר אין נאמנים לפוסלו דברי ר"מ ופירוש רש"י דארשישא דמתניתין קאי ופליג ר"מ וא"כ אתי מתניתין ע"כ כבר פלוגתיה דר' מאיר דהני' ר"י ור"י הרי אית לי בסנהדרין דף דטעמא דמשחק בקוביא דפסול הוא משום דאסמכתא היא אם פן מדאורייתא הוא פסול בגזלן ואפשר דאפילו מטעם גזלן נמי לאו מדאורייתא היא דלא הוי גזלן ממש פה הוא דויגזול את החנית גו' כדאיתא בש"ס בכד"ט עכ"ד יצ"ו: אמר המחבר עם פי אין דרפי על הרוב להשתעשע בדרבי רבנן קדישי יצ"ו בהערוותיהם היקרות הרבות למאות מאפס הפנאי לחזור על לימודי בכל ענין וענין אף בזאת וכיוצא שאין צריף עיון וישוב ורק גילוי מילתא בעלמא הן לי פה להשיב ואומר עם פי ידעתי שידידי יעקב יצ"ו כשכתב לי מכתב הנ"ל עוד לא היה בידו ס' שדי חמד ח"א מהפללים אמנם תמיהני על בריה מר ינוקא דיניק וחסים טובא יצ"ו שיושב בישיבה העליונה של מר זקנו הרה"ג מר קשישא אבד"ק שפעם יצ"ו ושם ישנו הס' הפללים הנ"ל עוד משנת תרד"ן ששלחתיו לו בפרשת שמיני והודיעני בזמנו מקבלתו ואחרי שאני הדל כתבתי במערכת הני"ו הנ"ל בזה הלשון אמנם המעיין במה שכתבתו בשדי חמד ח"א במערכת האל"ף אות ל"ג דדעת כל הראשונים וכו' דגם בדרבנן אין משים עצמו רשע ודעת רש"י בכתובות דף ח"י דלא אמרינן הכי בדרבנן יחידא הוא וכו' אם פן היה לו לבריה יצ"ו לעיין בספרי הנ"ל ושם היה רואה שפבר הבאתי סברת הרא"ה ודברי השיטה מקונצת בכתובות והארכתי קצת בס"ד ולא היה מטריח את מר אביו אביר יעקב יצ"ו אחרי פי אין פל חדש: פ"ז) אין נהנים ממעשה נסים בנדרפס במערכה זו כתבתי באות ש"פ דאף שרש"י במסכת תענית ד' כ"ד ע"א נקיט בלישניה דאסור ליהנות ממעשה נסים נראה מדברי מרן חיד"א ביעיר און בקונטרס מדבר קדמות במערכת הפ"ם אות ג' דאינו אלא משנת חסידים וציינתי דאיכא דוכתי בש"ס ובפוסקים דאמור רבנן אסור אמיתי דליתיה אלא מדת חסידות עי"ש.

ועתה ראיתי במכתב רב אהד מידי"ן המובא להלן איה"ש שכתב בשם הגאון והרש"ק דהא דאין נהנין ממעשה נסים וכו' אינו אלא איסור דרבנן והכריח פן שהרי נהנו אבותינו ממן ומבאר וכו' עיין בדרביו ומתבאר דהיה סלקא דעתין לומר דאסור מן התורה וקאמר רב מוהרש"ק דאינו אלא מדרבנן ואם פן על כל פנים הוא איסור גמור מדרבנן כשאר איסורין דרבנן ולי ההדיוט נראה דלא יתכן לומר פן לפום פללא דכניל לן הרב ט"ז בא"ח סי' תקפ"ח סק"ה וביו"ד סי' קי"ז ובח"מ סי' ב' דדבר שבא היתרו מפורש בתורה

אין פת ביד חז"ל לאסרו וכתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תרט"ן דרבינו המאירי בחידושיו למגילה פתב כדברי הרב ט"ז ובקונטרס שדי חמד במערכת היו"ד אות טו"ב (בחלק הכללים) הבאתי בס"ד שהרבה מרבנן בתראי נקטי ואזלי בשיפולי גלימיה דרבינו הט"ז בזה עיי"ש והיתר הנאת המן אין לה דבר שהתירו מפניך בתורה גדול ממנו וכיון שהתירה התורה בפירוש ליהנות ממעשה נסים איך יכלו חז"ל לאסרו אמןם באמת זה הוא לפי שיטת הגאון מוהרש"ק שמכריח דבריו ממה שנהנו א וכיוצא דמשמע ליה דגם במן שינה הוא דאין נהנין ממעשה נסים אבל באמת לפי החלוקים שהבאתי בספרי שם אין במן משום לתא דאין נהנים ממעשה נסים וכמו שהשיב על דבריו ידי הרה"ג מוהר"ר יוסף יסקאוויץ יצ"ו (מע"ת לידא בהיותו בונארשא) במקתב לחזקיא ואתיק דברי מקתבו וז"ל.

אמרתי לכתוב לו קצת מחידושי ע"ד הפלפול הנוגע לספרו הבהיר שדי חמד ח"א מערה א' אות ש"פ בענין אין נהנים ממעשה נסים (וכבר פתב בזה הגאון המובהק מוהר"ר חיד"א וז"ל בס' מדבר קדמות ב') והנה מה שהקשו איך נהנו ישראל ממן במדבר דאסור ליהנות ממעשה נסים וכבר פתב בזה הגאון המובהק מוהר"ר חיד"א וז"ל בס' מדבר קדמות במערכת המ"ם אות ג' ובמערכת הנו"ן אות כ"א וכבוד הדרת גאונו ושינה תירץ על פי מ"ש בספר יד דוד בסוף תענית דברבים אין שינה לומר דמנפין מזכיותיהם ומותר להנות ממעשה נסים עכ"ד.

והנה מזה נסתר ג"כ מ"ש הגאון מוהרש"ק וז"ל בספר החיים שלו דהא דאסור להנות ממעשה נסים אינו רק מדברבנן והביא ראי' ממן במדבר והשלינו והבאר ולפי מ"ש הדר"ג בשם יד דוד הנ"ל אין מזה ראיה ובלא"ה כבר השגתי עליו ויען פי דברי הנאמרים בזה הם ע"ד הפלפול ישר צויתי להעתיק מחידושי לאו"ח הלכות חנופה בס' תר"ע אשר פתבתי ביומי דחנופה העבר וזה לשוני שם פתב בדו"ז הגאון הט"ז וז"ל בסק"א ליישב קושית הב"י למה קבעו ח' ימים חנופה הלא על לילה ראשונה לא הי' נס ותירץ עפ"י מ"ש בזה"ק דאין הפרכה שורה אלא במה שיש כבר בעולם ולהכי הי' נס גם בלילה הראשונה דנשתייר ועל אותו השיר באה הפרכה והקשה הגאון ר' שלמה קלוגר וז"ל בס' החיים שלו אדרבא הי' להשי' לברוא יש מאין והי' הנס גדול יותר וכתב לתרץ דמזה ראיה דצריף להיות בכל התורה מן המותר בפיה אף בדברבנן וא"כ הי' אסור להדליק מהשמן הנעשה ע"י הנס פינן דאסור לישראל דאסור להנות ממעשה נסים ולכך ה"נ הוצרך שיהי' נשתייר מעט דקמא קמא בטיל לי' את"ד בקיצור יעיי"ש.

והנה דבריו תמוהין דזה לא הנה בכלל אינו מותר בפיה דלא אוסרה התורה אלא דברים האיסורים לישראל וא"כ נמאסים לגבוה משא"כ מעשה נסים ואדרבא הוא חביב יותר פמוכן ובפרט כשרואין שלנה נעשה הנס כדי להדליק המנורה (ועי' מ"ש בסמוך) וראי' לזה דא"כ האף הקריב אאע"ה האיל תחת יצחק בנו דהאיל בא בדרף נס והקב"ה ברא אותו מששת ימי בראשית והאבות קיימו כל התורה וא"כ לא הי' האיל מן המותר בפיה א"ו דזה אינו בכלל אינו מותר בפיה כמ"ש.

ומ"ש הגאון הנ"ל דהא דאסור להנות ממעשה נסים אינו אלא מדברבנן והביא ראי' ממן במדבר שאכלו ישראל והשלינו והבאר אי משום הא לא אירי' דשם נעשה להם עיקר

הגם כְּדִי שְׂיֵאָכְלוּ וְלֹא שְׂיִיף לומר אֲסוּר לְהַנּוּחַ מִמַּעֲשֵׂה נְסִים (דָּלָא עֲבִיד הַקַּב"ה נִיָּסָא לְשַׁקְרָא ח"ו) וְכֵּן מִצְּאֵתִי אַח"כּ בְּסִפְרֵי מִדְּבַר קְדָמוֹת לְהַג' הַמְּבֹרָךְ מוֹהַר"ר חַיִּד"א ז"ל עֲרַךְ נ' אוֹת כ"א שֶׁהוּא פֶתֶב כֵּן עַל אֲשֶׁת עוֹבְדֵי שֵׁהי' מְנוֹתָר לָהּ לְהַנּוּחַ מִהַשְׁמֵן שְׁנֵתָן לָהּ ע"י גַּם מְאַלְיֵשֶׁע ע"י"ש וּמ"ש דְּלִפְיֵמ"ש הַט"ז נִיחָא דְשִׁפּוּר הַי' מְנוֹתָר לִישְׁרָאֵל דְקָמָא קָמָא בְּטִיל תְּמוּהָ הָלֹא קִימ"ל חוֹזֵר וְנִינְעוֹר וּבִפְרָט כְּשֶׁרָבָה הָאִיסוּר הַבְּטִיל עַל הַהִיתָר הַמְּבֹרָךְ בְּזָה לִכ"ע לֹא אֲמַרְיָנוּ קָמָא קָמָא בְּטִיל וְעַי' בְּטוֹש"ע יו"ד סי' צ"ט.

בְּפַר"ח וּפַר"ת בְּאַרְיֵכוֹת מְזִיָּה וְהָכָא בְּפַרְדֵּי הַשְׁמֵן נִתְרַבָּה הַרְבֵּה פְּעָמִים יוֹתֵר מִמָּה שְׁנִמְצָא וְלֹא שְׂיִיף לומר קָמָא קָמָא בְּטִיל. אֲמַנָּם אִם נִימָא בְּזָה קָמָא קָמָא בְּטִיל נִתְיָשֵׁב לִי בְּמַעֲשֵׂה דְאַלְיֵשֶׁע אִיף נִהְיָה הָאֲשֶׁה מִהַשְׁמֵן וְהָלֹא אֲסוּר לְהַנּוּחַ מִמַּעֲשֵׂה נְסִים וּבְזָה נִיחָא דְלָזָה שְׁאֵל אֲלִישֶׁע לְהָאֲשֶׁה מַה לָּךְ בְּבֵית אֲמָרָה לֹו אֲסוּף שְׁמֵן וּמְזִיָּה הַפַּרְדֵּי שְׁמֵן יִצְקָה כָּל הַכְּלִים שְׁמֵן וְכֹאשֶׁר הַצִּיקָה מְעַט נִתְרַבָּה בְּהַפַּרְדֵּי וּכְשׁוֹב קָמָא קָמָא בְּטִיל וְנִתְבְּטַל בְּרוּב וְלִהְיֵי מְנוֹתָר לְהַנּוּחַ מִמְּזִיָּה וז"נ.

וּמַה שְׁפִלְפֵל שָׁם הַג' הַנֶּז"ל וְכַתֵּב לְהַקְשׁוֹת לִר' יְהוּדָה דַּס"ל דְּמִין בְּמִינוֹ לֹא בְּטִיל א"כ הָאִיף הַדְּלִיקוּ נֵר חֲנֻכָּה הָא הוּא מַעֲשֵׂה נְסִים וּא"ל דְקָמָא קָמָא בְּטִיל הָלֹא לִר' יְהוּדָה מִין בְּמִינוֹ לֹא בְּטִיל וּמַה שְׁתִּירֵץ הַגָּאוֹן הַנֶּז"ל דְּהָא דְאֲסוּר לְהַנּוּחַ מִמַּעֲשֵׂה נְסִים הוּא רַק דְּרַבְּנָן וּבְדַרְבָּנָן אִף לִר' בְּטִיל כַּמ"ש הַתּוֹס' בַּכ"ד ע"י"ש כְּפָר פְּתַבְתִּי לְסַתּוֹר רְאִיָּתוֹ לְמַעֲלָה וּמַה שְׁנִרְאָה לִי בְּזָה דְבָר חֲדָשׁ עַפ"י מ"ש הַמְּרַדְּכֵי וְהוּבָא בְּהַגְהַת רַמ"א ז"ל בִּיּו"ד סי' ק"ב סְעִיף ד' וּבִא"ח סי' ש"ף דְּדָבָר שְׂיֵשׁ לֹו מִתִּירֵין אִף דְאִינוּ בְּטִיל אִף אִם לֹא הִי' נִיָּכָר קוֹדֵם שְׁנִתְעַרַב בְּטִיל אִף שֶׁהוּא דְבָר שִׁיל"מ וְעַיִן בְּפַרמ"ג בַּמ"ז סי' ס"ט ס"ק ל"ה שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם הָאו"ה דְהַה"ד לְכָל הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים דְלֹא בְּטִיל אִם לֹא הִי' נִיָּכָרִין בַּפ"ע בְּטִילִין ע"י"ש וּבְרַמ"א הַנֶּז"ל פֶּתֶב ג"כ הַלְשׁוֹן כָּל אִיסוּר שְׁלֵא הִיָּה נִיָּכָר קוֹדֵם שְׁנִתְעַרַב וְכו' ע"י"ש וְהִנֵּה זֶה רַבּוֹת בְּשָׁנִים אֲמַרְתִּי הַסְּבָרָא לְמָה דְבָר שִׁיל"מ אִינוּ בְּטִיל דְמַה שְׂיִיף לומר עַד שְׁתִּאֲכַלְנוּ בְּאִיסוּר תִּאֲכַלְנוּ בְּהִיתָר פִּינוֹן דְחֻכְמִים הִתִּירוּ בַּס' וּא"כ אִיף שְׂיִיף לומר תִּאֲכַלְנוּ בְּהִיתָר הָלֹא גַם עֲתָה הִיא הִיתָר גְּמוּר וּבִפְרָט לַמ"ש הַגָּאוֹן בְּנוֹדַע בִּיהוּדָה מַה"ת סי' נ"ד דְּדָבָר הַבְּטִיל בַּס' לֹאוּ מִתּוֹרַת רֹבֵב הִיא אֵלָּא דְהָאִיסוּר כְּמֵאֵן דְּלִיתָא וְנִאָבֵד בְּמַעוֹטוֹ וְעַיִ"ש וְכִבֵּר קְדָמוֹ לְחֻלְקָא בֵּין בְּטוּל לַח בְּלַח לְבִטּוּל יָבֵשׁ בְּיָבֵשׁ מִר"ן הַפְּסָף מְשֻׁנָּה בְּשֵׁם הַר"י קוֹרְקוֹס ז"ל בְּסוּף פ"א מַה"ל אֲבוֹת הַטְּוֹמָאָה וְעִיש"ה וּמ"מ צ"ל דְּהוּא בְּכָלֵל בְּיִטּוּל דֹּא"כ בְּשִׁיל"מ ג"כ יְבִטִיל בַּס' וְדו"ק וְאִכְמ"ל בְּזָה) וְאֲמַרְתִּי דְהִנֵּה לִר' מִין בְּמִינוֹ לֹא בְּטִיל וְאִף דְּלִית הַלְכָתָא כְּנוֹתִי מ"מ בְּדָבָר שְׂיֵשׁ לֹו מִתִּירֵין בְּלֹא הַבְּטוּל חֻשְׁשׁוֹ חֻכְמִים לְדַר"י וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ עַד שְׁתִּאֲכַלְנוּ בְּאִיסוּר הִיָּנוּ לִר' תִּאֲכַלְנוּ בְּהִיתָר לִכ"ע אִף לִר' וּבְמִין בְּשִׁאִינוּ מִינוּ בְּאֲמַת קִימ"ל דְאִף בְּדָבָר שְׂיֵשׁ לֹו מִתִּירֵין בְּטִיל וּאִח"ז מִצְּאֵתִי שְׁפִנוֹנְתִי בְּסְבָרָא זֹו לְהַגָּאוֹן מוֹהַר"ר שְׁמֻחָה מְקַעֲמָנָה זצ"ל הוּבָא בְּתִשׁוּבַת רַעַק"א זצ"ל סי' ר"ט ע"י"ש וּא"כ לְפִי"ז צָרִיף לומר לַמ"ש הַמְּרַדְּכֵי הַנֶּז"ל בְּאִם לֹא הִי' נִיָּכָר קוֹדֵם שְׁנִתְעַרַב אִף בְּשִׁיל"מ בְּטִיל הִיָּנוּ דְבָנָה ר' יְהוּדָה מוֹדָה דְאִף מִין בְּמִינוֹ בְּטִיל דֹּא"כ מֵאִי נִפְקָא מִיָּנָה אִם לֹא הִיָּה נִיָּכָר קוֹדֵם שְׁנִתְעַרַב סוּף סוּף שְׂיִיף לומר עַד שְׁתִּאֲכַלְנוּ בְּאִיסוּר תִּאֲכַלְנוּ בְּהִיתָר פְּנ"ל וְהַסְּבָרָא בְּזָה פִּינוֹן דְהָאִיסוּר לֹא קָנָה הַוּוּיָתוֹ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ לֹא חָשׁוּב וְאִין בְּכַחוֹ לְאֲסוּר וְעַיִן בְּאַחֲרוֹנִים שָׁם מ"ש לְחֻלְקָא בֵּין זֶה לַמ"ש הַמְּרַדְּכֵי דְדָבָר הַמְּעַרַב בְּתַחֲלַת בְּרִיָּתוֹ לֹא בְּטִיל בְּכו"פ וּבְפַרמ"ג וּבְתִשׁוּ' נוב"י סי' נ"ד וּבְתִשׁוּ'

הארכת בנה (ומזה תמתי על שיטות האחרונים הסוכרים באיסור שנתבטל ויכול למכרו ע"י קצת טורח בלא פסידא יש לו דין דבר שיש ל"מ על ידי זה ולמ"ש תמוה דלפי"ז גם מין בשאינו מינו יהי' לו לפעמים דין דשיל"מ היכא דיכול למכרו שלא ע"י טרחה וזה לא מצינו בש"ס ופוסקים פל עיקר והטעם בנה כמ"ש דבמין בשאינו מינו מותר לכ"ע וליכא לשום מ"ד איסור בנה לא שייך לומר עד שתאכלנה ע"י ביטול תאכלנו שלא ע"י ביטול היינו משום דלר"י מין במינו לא בטיל כנ"ל משא"כ בשאינו מינו לא שייך לומר עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר הא גם עכשיו היתר גמור הוא והתורה התיירה אותו (ועתה ראיתי בספרו של כק"ת ש"י שהביא הרבה אחרונים שחולקים ע"ד הפרי תואר בנה ותדין עמהם כנלע"ד) אמר המחבר פונתו למה שכתבתי בשדי חמד מערכת הדל"ת אות פ"ה ע"ש) וא"כ יוצא לנו מזה דבר חדש דאף לר"י דסובר מין במינו לא בטיל אם לא הי' האיסור ניכר קודם שנתערב אף מין במינו בטיל כמו לדין דקיימ"ל דדשיל"מ ושאר דברים חשובים שאינן בטילין מ"מ אם לא הי' ניכרים שפיר בטילין כמו כן לר"י מין במינו בטיל אם לא הי' ניכר בפ"ע קודם שנתערב ולפי"ז שפיר מיושב קושיות הגאון הנ"ל פיון דכאן באה שמן הנוסף ע"י הנס בתחילת ביאתו ע"י תערובת ולא הי' ניכר מעולם בפ"ע ולכן שפיר בטיל אף לר"י וא"ש ג"כ במעשה דאלישע דגם שם באה השמן הנוסף ע"י תערובת בתחילת ביאתו ולא הי' ניכר מעולם בפ"ע ובטיל אף לר"י והשתא דזכוני לזה י"ל דגם חוזר ונייעור לא אמרינן בכיה"ג היכא דלא הי' ניכר מעולם ודו"ק) והנה למ"ש הגאון הנ"ל דהא דאסור להנות ממעשה נסים אינו אלא מדרבנן י"ל דלא קשה מהא דחוזר ונייעור לשיטת הפרי חדש פיו"ד סי' צ"ט ס"ק כ"א דבאיסור דרבנן לא אמרינן חוזר ונייעור א"ש דלא אמרינן פאן חוזר ונייעור.

אמנם כבר השיג עליו הפר"ת שם דאף במלי דרבנן ג"כ אמרינן חוזר ונייעור עיי"ש וכל זה ע"ד הפלפול עכ"ל בחידושי שם לעניינו יותר לא ראיתי להאריך פעת מפני הטרדא ואי"ה עוד חזון למועד עכ"ד יצ"ו ועתה נדפס קובץ פנסת חכמי ישראל ועיין שם בקונטרס קהלת שלמה לידידי הגאבד"ק ליאדי יצ"ו בדר ע"ו אות ל"ה מה שכתב על דברי הגאון מוהרש"ק הנ"ל ומן האמור למעלה אתה תחנה שיש להעיר קצת בדב"ק: גם ידידי הגאון אבד"ק וואשילקאווא (הנז"ל באות פ"ב) יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל באות ש"פ מ"ש הדר"ג לענין הנאה ממעשה נסים אם יש בנה איסור או מד"ח יש להעיר ממה דאמרי' בברכות (ה' ב') א"ד הדר חלא ונהוי חמרא וא"ד אייקר חלא ואזדבן בדמי חמרא.

ונר' דמ"ד הדר חלא ונהוי חמרא ס"ל מותר ליהנות ממע"נ ומ"ד אייקר חלא וכו' ס"ל דאסור וע"כ אין לומר דהדר חלא ונהוי חמרא דאין ליהנות ממעשי נסים אבל שיוקיר השער אין זה ממע"נ ואף דאפתי הא לכ"ע עכ"פ איכא משום מדת חסידות י"ל דכאן שהי' הפסד גדול אין בנה אף משום מדת חסידות להחמיר על עצמו ולהפסיד מפיו.

ואילי אף למ"ד שאסור ליהנות ממעשי נסים מ"מ להפסיד מפיו בנה לא אמרו ופלוגתתם בברכות שם בהנהך לישני י"ל דפליגי בפלוגתת רב יוסף ואב"י בשבת (נ"ג ב') דלר"י שאמר שם כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס בנה אמרו שפיר שנעשה לו נס

והדר חלא וכו' ולאבני שאמר שם כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית ע"כ
אמרו פאן דאינקר חלא ואין זה נס וצא מגדר הטבע ולא נשתנו לו סדרי בראשית [וייתכן
עוד מ"ש בשבת שם שנשתנו לו סדרי בראשית ולא שנשתנה בשבילו משום דנס שנעשה
בפירסום בשביל רבים ונתקדש ש"ש עי"ז אין מנפין הם מזכיותיהם דיצא ההפסד בשכר
שנתקדש ש"ש עי"ז משא"כ נס שנעשה ליחיד בביתו שאין בזה פירסום כ"כ מנפין לו
מזכיותיו וע"כ אמר אבני כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדב"ר לו לבדו דבזה מנפין לו
מזכיותיו וגם בההיא דברכות אף דאמרינן בב"מ (פ"ג א') ד' מאות דנא תקיפי קלא אית
לי למילתא מ"מ הוי הגס רק ליחיד ואין בזה פירסום וקדוש ש"ש כ"כ ע"כ אמרו א"ד
דאינקר חלא וכו' וכמ"ש] עכ"ד יצ"ו: והרי הוא כמבואר דלרב פשיטא ליה דלמאן דאמר
אין נהנים ממעשה נסים איסורא נמי איפא וזה שלא כמו שכתבתי בנדפס דמשמע מדברי
מְרַן חיד"א שבמדבר קדמות שאינו אלא מדת חסידות מדברי לה פרקא דחסידי וכו'
עי"ש והרב הנ"ל יצ"ו נקיט כמשמעות לשון רש"י בתענית דף כ"ד ע"א דאיפא איסורא
ולא מדת חסידות בעלמא וכן משמע ליה להגאון מוהרש"ק כמו שכתב בשמו הרב
מוהר"י יוסקאוויץ הנז"ל יצ"ו וקצת נראה פן מדברי מְרַן חיד"א במחזיק ברכה סוף סי'
תרע"ז שרמזתי דבריו בנדפס בסוף ות ש"פ והוא שהביא חקירת רב אהרן בדורו בדין
שמן הנותר בשמיני של חנוכה דנקיטין לעושה לו מדורה ושורפו משום שהוקצה
מזותו מה יהא הדין באם נעשה נס ושרתה ברכה בשמן הנותר והבעל הבית הרגיש בזה
והיה ממלא פלים מפלים שונים (והעיד בגדלו מה שראה בילדותו שהיה מעשה בזה
בעיר קדשנו ירושלים תוב"ב) אם נאסר כל השמן הנוסף מן הברכה העליונה פיון שבא
מפח השמן הנותר שהוא מוקצה שאם היה הפלי ריקן לא היה שורה בו ברכה או לא
נאסר ואחר שביאר מְרַן חיד"א שהשמן המתברך לא נאסר וכו' סיים ואל תשיבני דהא
קיימא לן אין נהנין ממעשה נסים דע שפבר כתבו המפרשים דהוא ובני ביתו אין נהנין
אבל לאחרים מותר עכ"ל משמע שפובר שמן הדין אסור ולא ממדת חסידות שאם סובר
שהוא מדת חסידות מה היה להשיב מהא דאין נהנין וכו' הלא כל מה שנשא ונתן בזה
הוא מצד הדין כאשר יראה המעיין בדברי קדשו ולא היה מקום לסתור דבריו הקודמים
שהם בנויים על יסוד הדין מהא דאין נהנין ממעשה נסים ויש לדחות שפונתו לומר דאף
דמן הדין מותר מכל מקום משום מדת חסידות הוה מקום לדון שיש למנוע מליהנות ואמר
מר דגם לזה אין לחוש שפבר כתבו המפרשים וכו' פן אפשר לדחוק אבל יותר נראה
דדינא קאמר שאסור ליהנות הוא עצמו ואחרים יכולים ליהנות ואין בזה חשש משום
שהוקצה למצותו: ולפי מה שכתב ידידי הרה"ג מוהר"י יוסקאוויץ הנ"ל יצ"ו בשם הגאון
מוהרש"ק שאומרים במעשה נסים קמא קמא בטיל וכן כתב ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו
בחידושו על הירושלמי למסכת ומא פרק קמא בדרף י"א ע"ד בשם ס' שנות חיים
(כמדומה לי שמתברר הוא הגאון מוהרש"ק) דבמעשה נסים אמרינן קמא קמא בטיל
ובזה כתב ליישב מאי דאמרינן ביומא ד' ט"ל ע"ב בשעה שבנה שלמה בית המקדש נטע
בו כל מיני מגדים של זהב והיו מוציאין פירות וכשהרוח נושבת נושרין פירותיהן ומתן
היה פרנסה לכהונה שהקשה הרב תפארת ישראל בשלישי דמסכת תמיד דאין נהנין
ממעשה נסים ומר הוא דאמר ליישב שיש לומר שהוא נטע מעט ואחר כך נתגדלו וקמא
קמא בטיל עי"ש הנה לפי זה יש לומר גם בנדון שפמחזיק ברכה פיון שיש בפלי משמן

הנותר מתנופה כל מה שיתרבה אחר כך על ידי הברכה קמא קמא בטיל ומותר גם בעל
הנס ליהנות ממנו וכן ראיתי עתה בספר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) במערכת
הה' אות י"ג שכתב וז"ל הנאה דאסור ליהנות ממעשה נסים היינו דוקא בדבר שאין לו
עיקר דנתרבה בכלי הפל מן הנס בלא עיקר אבל אם היה לו עיקר ועליו נתרבה אינו
אסור אלא ממשנת חסידים הרב משב"י (לא ידעתי איזה ספר הוא) סדר וירא דף ב"ך
ע"ד ועיין במחזיק ברכה סי' תרע"ח (צריף להיות תרע"ז) עכ"ל.

מחשבתו ניקרת שרצונו לומר שגם בנדון שבמחזיק ברכה מותר משום שפבר היה בכלי
שמן שלא על פי הנס וצריף לעיין בגוף הספר היכי משפחת שיהיה הפל פאשר לפל
מהנס למינהו ונהרי אמרו בזוהר הקדוש פרשת יתרו ד' פ"ז ע"ב דברפתא לא שריא
באתר רבניא וכמו שכתב במחזיק ברכה שם: פ"ח) אינו צריף משמעות הלשון הוא
מיצריף הוא דלא צריף ואי בעי עביד ואם יתכן לפרשו דאיפא איסורא כתבתי בזה בנדפס
במערכת זו אות פ"ג וידידי הגאון מוהר"ר מרדכי אליהו ראבינוויץ אבד"ק
וואשילקאווא יצ"ו כתב לי בזה וז"ל באות פ"ג לענין מקום שאמרו אין צריף דמשמע
מצריף הוא דלא צריף הא אי בעי עביד או דלפעמים יתכן לפרש דאסור האריף בזה
הדר"ג.

ויש להעיר מיומא (פ"ג ב') לימא תנאי היא דתנא מי שששכו נחש וכו' וא"ץ לעשר דברי
רבי ראבר"ש אומר לא יאכל עד שיעשר נימא ראב"ש ולא לרבנן והמהרש"א הקשה
אימא דמייירי בלא אפשר ופליגי בפלוגמת רבנן וב"ת לעיל יעי"ש וקושיתו תמוה
לכאורה דא"כ איף אמר ר' דא"ץ לעשר אי ס"ל כת"ק דמאכילין טבל ולא תרומה א"כ
אינו רשאי לעשר ולאכול אח"כ התרומה כמבואר בדברי הת"ק אכן א"נ דיתכן לפעמים
לומר אין צריף אף במקום דאי בעי למעבד לא מצוי עביד יתכן ליישב דבריו קצת
ולפמ"ש המפרשים דמה דאמרינו לעיל דלא אפשר בחולין כו' הפונה שאין הבעלים שם
דאל"כ יפריש ויבטל התרומה בחולין המתקנים וגם פשלא יפריש יאכל באיסור פמה
זיתים וגם תרומה אפשר בחטה אחת (מיהו לזה י"ל בתרומת מעשר) וכבר האריכו בזה
המחברים א"כ לפי"ז בלא"ה לק"מ קושיא המהרש"א (ואולי נתפון לזה במ"ש וי"ל)
עכ"ד יצ"ו: א אמר המחבר המעיין במה שכתבתי בנדפס עיניו תחזנה שגם אני הדל
הבאתי איזה מקומות שפירוש אינו צריף היינו אינו יכול וכתבתי שמסתמא ימצא עוד
פיוצא לאלו אף מעטים הם ועתה ראיתי שלא זו בלבד בדברי התנאים ואמוראים ימצא
לשון זה ומשמעותו אינו יכול אלא גם בלשונות הפוסקים נוכל לפרש בסגנון זה
ולמדתי פן מדברי רבינו מנוח שהביא מרן פספ משנה בשלישי מהלכות חמץ דין ז' שכפי
הנראה לא היתה גירסתו בדברי הרמב"ם כמו שהיא לפנינו (אבל אם בדיק מתחלת שעה
ששית ולמעלה אינו יכול לבטל וכו') אלא היה גורס אבל אם בדיק מתחלת שעה ששית
ולמעלה אינו צריף לבטל וכתב על זה וז"ל אבל אם בדיק מתחלת שעה ששית אינו צריף
לבטל כלומר אינו יכול לבטל ודקוומה אין השליח האחרון צריף לומר בפני נכתב וכו'
הרי דלשון אינו צריף שבדברי הרמב"ם מפרש אינו יכול ומביא דוגמא מלשון המשנה
ולא שאני ליה לחלק בין לישנא דבש"ס ללשון הפוסקים אלא שיש לדחות דשאני הכא
דלשון הרמב"ם סופו מוכיח על תחילתו דאינו יכול קאמר שהרי סיגים ואמר שהרי אינו
ברשותו שפבר נאסר בהנאה וכינון שכתב שאינו ברשותו וכו' מובן שמה שכתב ואינו

צָרִיף לְבַטֵּל (וּלְפִי גִירְסַת רַבֵּינוּ מְנוּחַ בְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם) וְדַאי אֵינוֹ יְכוּל קְאָמֵר בַּל בְּעֵלְמָא כְּשֵׁאִין הִלְשׁוֹן מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ יֵשׁ לוֹמֵר דְּאִין לְפָרֵשׁ אֵינוֹ צָרִיף שְׂבַדְבְּרֵי הַפּוֹסְקִים אֵינוֹ רִשְׁאֵי אֲבָל עַל כָּל פְּנִימֵי בְּדַבְרֵי הַש"ס וְדַאי נוֹכַל לְפָרֵשׁ כֵּן כְּדַמוּכַח מִלְשׁוֹן הַמְשַׁנֵּה שְׂרַמְזוּ רַבֵּינוּ מְנוּחַ וְהִיא בְּפִרְקָא כָּל הַגֵּט ד' כ"ט ע"ב הַמְבִיא גֵּט מִמְדִּינַת הַיָּם וְחָלָה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ בְּבֵית דִּין וְאוֹמֵר לְפָנֵיהֶם בְּפָנֵי נִכְתָּב וְכו' וְאִין שְׁלִיחַ אֶחְרוֹן צָרִיף שְׂיֵאמֵר בְּפָנֵי נִכְתָּב אֲלֵא אוֹמֵר שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אֲנִי וְהֵא וְדַאי שְׁלִיחַ אֶחְרוֹן אֵינוֹ יְכוּל לוֹמֵר בְּפָנֵי נִכְתָּב שְׂהָרִי לֹא בְּפָנֵי נִכְתָּב וְתָנִי אֵינוֹ צָרִיף וּפְיִרוּשׁוֹ אֵינוֹ רִשְׁאֵי: וּמָה שְׂפַתְבְּתִי שְׁנִרְאָה מִדְּבַרֵּי רַבֵּינוּ מְנוּחַ שְׁלֵא הִתְהַה גִּירְסַתוֹ בְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם אֵינוֹ יְכוּל לְבַטֵּל אֲלֵא אֵינוֹ צָרִיף לְבַטֵּל הִנֵּה הַשְּׁגָתִי סֵפֶר הַמְנוּחָה לְרַבֵּינוּ מְנוּחַ וְרִאִיתִי שְׂכֵן הוּא הָאֲמַת וְאֶעֱתִיק דב"ק (בְּפִרְקָא ג' מֵהִלְכוֹת חֻמֵּין) וְנִהוּ פְתַב הֶרֶב אֲבָל אִם בְּדַק מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית וְכו' שְׂפַכְרָא נְאָסֵר בְּהִנְאָה מִשׁוּם דְּרַבְּנָן עֲשׂוּחִיזוּק לְדַבְרֵיהֶם כְּשֵׁל תוֹרָה וּמִשׁוּם הֵכִי אֵינוֹ בְּרִשׁוֹת בְּעַל הַבֵּית כָּלֵל וְתוֹ לֹא מְצִי מְבַטֵּל לִיהָ דְּדִין שְׁשִׁית לְעֵנָן זֶה פְּדִין שְׂבִיעִית וּשְׂמִינִית דְּהוּא מְדִאוּרֵיִתָּא וּמָה שְׂפַתְבְּתִי הֶרֶב אֵינוֹ צָרִיף לְבַטֵּל אֵינוֹ יְכוּל הִנֵּה לוֹ לוֹמֵר מִיְהוּ פִּיּוּצָא בּוֹ אֲשַׁכְּחֵן הֶתֶם פֶּרֶק כָּל הַגֵּט דְּאֶמְרִינָן הַמְבִיא גֵּט מִמְדִּינַת הַיָּם וְחָלָה הָרִי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בֵּינָד אֶחָר וְכו' וְאִין הַשְּׁלִיחַ הָאֶחְרוֹן צָרִיף לוֹמֵר בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם אֲלֵא אוֹמֵר שְׁלִיחַ בֵּית דִּין אֲנִי וְהֶתֶם בְּוִדְאֵי כִי אָמַר אֵין צָרִיף אֵין יְכוּל רוּצָה לוֹמֵר וְהֵכִי נָמִי הֵכָא וְכַמּוֹהוּ רַבִּים בְּתַלְמוּד וּבְדַבְרֵי הֶרֶב וּמְדַבְּרֵי שֶׁל אָדָם נִיפְרָא אִם תַּלְמִיד חֵקֵם הוּא עכ"ל רַבֵּינוּ מְנוּחַ וּמְפּוֹרָשׁ שְׂגִירְסַתוֹ בְּדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם הִתְהַה אֵינוֹ צָרִיף: וְהִנֵּה בְּנִדְפָס הַבְּאִתִּי מָה שְׂהִבֵּינוּ הַתּוֹסְפוֹת וְהֵרָא"ש וְשֵׁאֵר פּוֹסְקִים מִדְּבַרֵּי רִש"י שְׂפַתְבְּרִישׁ פֶּרֶק מִי שְׂמַתוֹ ד' י"ז סוּף ע"ב ד"ה וְאֵינוֹ מְבַרָּךְ אֵינוֹ צָרִיף לְבַרָּךְ שְׂכּוֹנָתוֹ לוֹמֵר שְׂאִם יִרְצָה לְבַרָּךְ רִשְׁאֵי כְּמִשְׁפֵּט לְשׁוֹן אֵינוֹ צָרִיף וְחָלְקוֹ עָלָיו וְכִתְבוּ שְׂאֵינוֹ רִשְׁאֵי וְאֲנִי הַדֵּל כְּתַבְתִּי שְׂהִיָּה אֲפֻשֶׁר לוֹמֵר שְׂגָם רִש"י מוֹדָה שְׂאֵינוֹ רִשְׁאֵי וְסַמָּה עַל הַמּוֹבֵן מִלְשׁוֹן אֵינוֹ צָרִיף לְבַרָּךְ דְּאִם רוּצָה לְבַרָּךְ אֵינוֹ רִשְׁאֵי דְהוּא בְּרָכָה שְׂאֵינָה צְרִיכָה וְלֹא דְמִי לְלִשׁוֹן אֵינוֹ צָרִיף הָאֲמוּר בְּשֵׁאֵר מְקוֹמוֹת.

וְשׁוּב כְּתַבְתִּי שְׂאִם לְכָה גַתְפּוֹנוֹן רִש"י לֹא הִנֵּה צָרִיף לְכַתְּנֹב שׁוּם דְּבַר דְּמִלְשׁוֹן אֵינוֹ מְבַרָּךְ הַלְשׁוֹנִי בְּמִשְׁנָה מוֹבֵן דְּאִין רִשְׁאֵי לְבַרָּךְ אֲלֵא וְדַאי בְּאֵ לְפָרֵשׁ דְּלֹא נִימָא הֵכִי אֲלֵא אֵין צָרִיף לְבַרָּךְ וְאִי בְּעֵי מְבַרָּךְ וְהַבְּאִתִּי שְׂהֶרֶב עָרוּף הַשְּׁלַחֵן בֵּא"ח ס' ר"י אוֹת ו' פְּתַב מְסַבְּרָא דְנִפְשִׁיָּה דְלִשׁוֹן אֵינוֹ צָרִיף הָאֲמוּר לְעֵנָן בְּרָכָה הַכּוֹנָה הִיא שְׂאֵינוֹ רִשְׁאֵי לְבַרָּךְ דְּהוּא בְּרָכָה שְׂאֵינָה צְרִיכָה וְעַתָּה רִאִיתִי בְּסֵפֶר טְהַרַת הַמַּיִם (לְרַב גְּדוֹל מְשִׁאֲלוֹנִיקִי) בְּקוֹנְטְרָיִס שִׁיּוּרֵי טְהַרָּה בְּמַעְרְכָה זֹאת ז"ך וְז"ל אֵין צָרִיף לְבַרָּךְ הַנִּזְכָּר בְּשֵׁם פְּיִרוּשׁוֹ הוּא אֵין צָרִיף לְכַתְּחַלָּה אֲבָל רִשְׁאֵי לְבַרָּךְ תּוֹסְפוֹת וְהֵרָא"ש בְּבִרְכוֹת דָּף י"ז הִבִּיא דְבַרֵּיהֶם מְרֹן הַבֵּית יוֹסֵף בֵּא"ח ס' ע"א עכ"ל וְהִנֵּה מָה שְׂפַתְבְּ בְּשֵׁמֶם הֵן הֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי בְּנִדְפָס כִּיעִי"ש וְהֵם לֹא כְּתַבוּ כֵּן עַל לְשׁוֹן אֵין צָרִיף שְׂבִיש"ס אֲלֵא עַל לְשׁוֹן רִש"י וּלְפִי מָה שְׂפַתְבְּתִי בְּנִדְפָס שְׂהוֹצְרָכוֹ לְהִבִּין כֵּן בְּדַעַת רִש"י יֵשׁ לוֹמֵר דְּבַעֲלָמָא מוֹדוֹ דְּלִשׁוֹן אֵין צָרִיף הָאֲמוּר בְּמִילֵי דְבִרְכוֹת רוּצָה לוֹמֵר אֵינוֹ רִשְׁאֵי כִּינֵן דְּהוּא בְּרָכָה שְׂאֵינָה צְרִיכָה וְעֵינָן עוֹד בְּרִישׁ פֶּרֶק שְׂלִישִׁי מְקוֹם שְׂנִהֵגוּ לְבַרָּךְ יְבָרָךְ וְשְׁלֵא לְבַרָּךְ לֹא יְבָרָךְ וְכַתְבֵּי רִש"י לֹא יְבָרָךְ אֵין צָרִיף לְבַרָּךְ: פ"ט) אִיסוּר מְטוֹנְמָאָה לֹא יִלְפִינָן בְּנִדְפָס מַעְרְכָה זֹאת רִי"א הַבְּאִתִּי מ"ש הַגְּאוֹן נו"ב בִּמ"ק יו"ד ס' כ"ו בְּשֵׁם רַב הָאִי גְּאוֹן שְׂכַתְבֵּי דְאִפּוּשִׁי טוֹנְמָאָה לֹא מְפָשִׁינָן וְכַתְבְּתִי דְאִין לְהוֹכִיחַ מִדְּבַרֵּי הַנו"ב שְׂפּוֹבֵר דְּהָא דְלֹא יִלְפִינָן אִיסוּר מְטוֹנְמָאָה

הוא מְדַרְבֵּן (כְּמוֹ שֶׁהֵבִין מְדַבְּרֵי הַרְבֵּי שְׁמֵן הַמְשָׁחָה) עִי"ש וּבְדַבָּר זֶה פָּתַח אֵלֵי יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק וְנֹאשִׁילְקֵאוּא מוהר"ר מְרַדְכֵי אֵלֵיהוּ רַאבִינוּוִיץ יצ"ו וְנ"ל בְּאוֹת רִי"א הֵבִיא דְבָרֵי הַנּו"ב חֵלֶק א' סִי' כ"ו שֶׁהֵבִיא מ"ש ר"ה גָּאוֹן הוֹבֵא בִר"ש וּפִי"א דְאֵהָלוֹת מ"ז לְתַרְצֵי הָא דְתַנּוּן שֶׁם בְּעוֹפּוֹת וּבְדַגִּים כְּדֵי שֶׁתְּפִיל לְאוֹר עִם הֶף דְדָג טְהוֹר שֶׁבִלְע דָּג טָמֵא מְשׁוּם דְשִׂאנֵי טְנֻמָּאָה שְׂאֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה לֹא מְפָשִׁינּוּ וְע"ז הוֹסִיף מֵר שֶׁהוּא לְדַבְּרֵי הַגַּמ' בִּיצָה (ז א'), לֹא אֶכְחַד פִּי עֵיִקֵר דְבָרֵי הַגַּמְר' בְּבִיצָה שֶׁם אֵינּוּ מוּכָן לְכֹארוּהָ הָא אֲדַרְבָּא מְצִינּוּ בַכ"ד שֶׁגְזָרוּ כְּמָה גְזִירוֹת בְּעִנְיַנֵי טְנֻמָּאָה כְּמַעַט יוֹתֵר עוֹד מִבְּאִיסוּרֵין וּבִי"ח דְבָר גְזָרוּ הַרְבֵּה בְּטְנֻמָּאָה וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּש"ס מְצִינּוּ כְּמָה הִרְחַקוֹת וּגְזִירוֹת בְּטְנֻמָּאָה וְרַק לְעִנְיָן לְטָמֵא אֶת א"י מְצִינּוּ שֶׁהִקְלוּ וְלֹא גְזָרוּ מְסַפֵּק כְּמִבְּנֵי אֲרַךְ בְּכַתְּנוּבוֹת (כ' ע"ב) עֵיִלָּה מְצָאוּ וְטָהְרוּ אֶת אר"י וְכֵן בְּמו"ק (ו' א') אֵין מְרַחֲקִין צִיּוֹן מִמְּקוֹם טְנֻמָּאָה שֶׁלֹּא לְהַפְסִיד אֶת א"י וּבְזֶה שִׁינֵי שְׁפִיר לֹמֵר שֶׁהִקְלוּ שֶׁלֹּא לְאֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה וּלְטָמֵאוֹת א"י אֲבָל בְּטְנֻמָּאוֹת אוֹכְלִין אֲדַרְבָּא מְצִינּוּ הַרְבֵּה גְזִירוֹת וּכְבֵר הַרְגִישׁ רש"י שֶׁם וְכַתֵּב שֶׁם בַּד"ה וְאֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה מְדַרְבֵּן לֹא מְפָשִׁינּוּ וְאֵעִפ"י שֶׁגְזָרוּ בְּטְנֻמָּאוֹת בְּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה ל"ל הֵכָא גַּמִּי נִגְזוֹר דְלֹא נִיחָא לָן דְלֵאֵפוּשֵׁי בְּטְנֻמָּאוֹת עַכ"ל וְאֵפְתִי לֹא הִשְׁמִיעֵנוּ בְּזֶה דְבָר לְמָה לֹא נִיח"ל כָּאֵן לְאֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה מֵה שֶׁל"מ כֵּן בְּשִׂאָר מְקוֹמוֹת וְע"כ הִיָּה נ"ל דְרַק כָּאֵן אֲמָרוּ אֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה ל"מ מְשׁוּם דְבַכ"מ גְזָרוּ לְמַגְדֵר מִיִּלְתָּא לְהִרְחִיק מִטְנֻמָּאָה אֲכֵן בְּבִיצָה שֶׁם דְמִינֵי בְּנִבְלַת עוֹף טְהוֹר שֶׁאֲכָלָה וְנֻטְמָא עִי"ז וְטְנֻמָּאָתָה הוּא ע"י אֲכִילָה וְהָרִי אֲכִילַת בִּיצַת נְבִלָה בְּלֹא"ה אֲסָרוּ אֵף כֹּל כְּמוֹהָ נִמְכַרְתָּ בְּשׁוּק כְּמוֹ דְתַנּוּן בְּעֵדִיּוֹת (פ"ה מ"א) א"כ לְגִזְרוֹר טְנֻמָּאָה ע"ז לְהִרְחִיק מִן הַטְנֻמָּאָה פִּינּוּ דְבִלֹא"ה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה עַכ"פ וְע"כ אֵין בְּזֶה צִוְרָף לְאֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה בְּכַדִּי וְכַמ"ש כִּי"ב הַב"י בִּי"ד (סִי' קפ"ז) וּבְש"ף שֶׁם (סִק"ג) לְעִנְיָן בְּשִׂר בְּחֵלֶב טְהוֹרָה וְחֵלֶב טְמֵאָה אוֹ אֵיפְכָא לֹא הִיָּה עִנְיָן לְאֲסוּרוֹ מְדַרְבֵּן פִּינּוּ שֶׁכְּבֵר הוּא אֲסוּר וְעוֹמֵד מֵה"ת מְשׁוּם בְּשִׂר טְמֵא אוֹ חֵלֶב טְמֵא וְהֵן ל"ש כָּאֵן לְגִזְרוֹר טְנֻמָּאָה בְּכַדִּי בְּמְקוֹם שֶׁא"צ מְשׁוּם הִרְחַקָה וְהָיִי רַק אֵפוּשֵׁי טְנֻמָּאָה וְלֹא מְפָשִׁינּוּ וּלְפִי"ז אֵין לְחֻזַק מְדַבְּרֵי הַגַּמ' בְּבִיצָה דְבָרֵי ר"ה גָּאוֹן הַנ"ל עַכ"ד יצ"ו: וּבְעֵיִקֵר פְּלִלִין הָאֲרִיף יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק שֶׁאֵוִיל יצ"ו בְּסִפְרוֹ הֵיִקֵר זָכָר הַיּוֹסֵף בְּחִידוּשֵׁי לִיבְמוֹת דָּף ק"ג ע"ב הַרְבֵּה בְּזֶה כְּדַרְכּוֹ בְּקוֹדֵשׁ עִי"ש דְב"ק וְעִינֵין בְּסִפְרָ טְהַרְתָּ הַיָּמִים בְּקוֹנְטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהַרָה בְּמַעֲרָכָה זֹאת קל"א וּבְסִפְרָ מְשֻׁפְּנוֹת הָרוּעִים לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק גִּיזְנוּב יצ"ו בְּקוֹנְטְרִיס עֵת דוֹדִים דָּף כ"ה ע"ב וּבְסִפְרָ בְּפוּרֵי שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהרש"א רֹזַעֲכֵטָא יצ"ו בְּסִי' כ"ה אוֹת ח"ן וְאוֹת ט"ן וּבְזִכְרוֹנוֹת הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לֵב שֶׁבְּסוּף סִפְרָ יִשְׂרָי לֵב בְּדָף צ"ו אוֹת ק"א צִינֵין יְבָמוֹת דָּף ק"ג שֶׁעַר אֲפָרִים סִי' נ"א דָּף כ"ב וְסִי' ע' דָּף מ"ז שְׁבַת דָּף ק"ג בִּיצָה דָּף ז' מְשֻׁאֵת מִשֶּׁה ח"ג חִי"ד סִי' ג' וְאֵשְׁתַּמֵּיט מִנִּיהָ יְבָמוֹת דָּף ק"ג סוּפָה דָּף י"ח בְּכוֹרוֹת דָּף ז' ד"ה דָּג יְבָמוֹת דָּף קי"ד ע"ב וַיֵּשׁ לְחֵלֶק הֵיכָא דְאֵיפְכָא בְּטְנֻמָּאָה אֲסוּרָה גְמָרִינּוּ וְדוּק מְשֻׁאֵת מִשֶּׁה חִי"ד סִי' ב' בִּיצָה דָּף יו"ד עִירוּבֵין דָּף ס"ח בְּרִכּוֹת ד"ן עִירוּבֵין דָּף כ"ד קִידוּשֵׁין דָּף נ"ט: צ') אַח וְכֵן אַחֵיו אַחֵיהָ אִם שִׁינֵי לֹמֵר גַּם לְמַת בְּנִדְפָס מַעֲרָכָה זֹאת אוֹת שֶׁב"ע הֵבֵאתִי מ"ש בְּתוֹסְפוֹת רַבִּינוּ עֲקִיבָא אֵיגֵר בְּשֵׁם הָרִיטְב"א לְמַכּוֹת דָּגָם אַחֵר מִיָּתָה נִקְרָא אַח וְהַצְרַכְתִּי עִיּוֹן מְש"ס סְנֵהֲדָרִין דָּף יו"ד עַל פְּסוּק וְנִקְלָה אַחֵיהָ לְעִינֵיהָ פִּי מְחִית אַגְבָּא דְחִי מְחִית עִי"ש וְכַתֵּב לִי עַל זֶה יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר שְׁלֵמָה פְּרַעֲיִידֵשׁ אַבְד"ק לִיאֲדֵי יצ"ו וְנ"ל וּבְאַמַּת הָרִיטְב"א בְּעַצְמוֹ בְּמַכּוֹת שֶׁם הֵבִיא סוּגְיָא דְסְנֵהֲדָרִין דָּף יו"ד

הנ"ל ותגרמז וז"ל התם הוא מדכתיב אחיה לעיניה שיהא קנים לעינינו ולאו מלשון אחיה בלחוד ע"כ ובתוס' רעק"א לא העתיק כל דברי הריטב"א בזה עכ"ד יצ"ו.

גם ידידי הרה"ג מוהר"ר אברהם יצחק הלוי בליווי דומ"ץ בריסק יצ"ו פתב לי כדברים הנ"ל ויתירה עשה שהעתיק גוף לשון הריטב"א ואלה דברי מכתבו באות שב"ע הניח בצ"ע דברי הריטב"א מכות מסוגיא דסנהדרין והנה לא הנה לנגד עיני מר שליט"א גוף ס' הריטב"א מכות רק מה שהעתיק ממנו הגרעק"א בקצרה.

אמנם בריטב"א עצמו פתב וז"ל ואף על גב דגבי מלקות דכתיב ונקלה אחיה לעיניה בעיניו שיהא אחיה קנים לבתר דנקלה ולהכי אמרינן שאם אמדוהו לקבל כ' מלקין אותו י"ח שראוי להשתלש ואין מפין אותו כ"א ואע"ג דכי מחיית כ"א אנפא דחייא מחי הא מיית בסוף כ"א ובעיניו לאחר שנקלה שיהא אחיה התם מדכתיב אחיה לעיניה שיהא קנים לעינינו ולאו מלשון אחיה בלחוד עכ"ל עכ"ד יצ"ו ואפריון נמטיינהו לתרנוייהו רבנן הנז"ל יצ"ו ודלו לן מרגניתא דברי הריטב"א אשר חידושיו למפות לא היו אצלי בו בפרק ועתה ראיתי שפדבריהם כן הוא בדברי הריטב"א בגופן שלהן: והנה הגאון בבני ציון במהדורא קמא סוף סי' קל"ו (בד"ה והנה) פתב שבספרו ערוף לזר ליבמות דף ט' פתב שנסתפק באיסור אשה ובתה אם הוא גם בבית שנולדה אחר שגרש את אשתו והלכה והיתה לאיש אחר ונולדה ממנו בת זו ושכתב שם שמרש"י נראה שאינה ערוה או שעל כל פנים רש"י מסופק בזה ועל זה פתב בבני ציון שלכאורה נראה דמליא בשתי הגרסאות ביבמות דף ה"ן ע"ב במה שאמרו סלקא דעתך אמינא הואיל ולאחר מיתה נמי איקרי שארו וזו גירסת רש"י ואם כן למסקנא נקראת שארו והפונה שהיתה שארו ואם כן הוא הדין דנקראת גם כן אשתו לאחר גירושין והתוספות נראה דלא גרסי הכי וכו' ולדידהו לאחר מיתה לא נקראת שארו ואשתו ויש לומר דהוא הדין גם כן לענין גרושין ואם כן הבת שנולדה מאיש אחר לאחר שגרשה לא חשיבא בת אשתו להיות לו לערוה וכו' שוב פתב דאף דבלשון המשנה נקראת בתאשתו הרי לשון הפתוב הוא ערוה אשה ובתה לא תגלה ואם כן אין חילוק מתי נולדה הבת פניו שעל כל פנים מגלה ערוה אשה ובתה זו אחר זו שהרי גם כשאינה בת אשתו הרי הוא בת אשה שגלה ערוהה ולכן נדאי ערוה היא וכו' אלו תנן דב"ק בזה.

והנה לפי מה שמשנה הגאון הנ"ל גירושין ומיתה אהדדי נראה דאף אם הנה פתוב בתורה ערוה אשה ובתה לא יגלה יש לנו לומר שהבת שנולדה (מאיש אחר) אחר גירושין חשיבא ערוה לפי מה שכתב לריטב"א שגם אחר מיתה נקרא אחיו הוא הדין שיש לומר שגם אחר מיתה נקראת אשתו ולשיטת הגאון דגירושין ומיתה שוו אהדדי אם כן גם אחר גירושין נקראת אשתו והבת היא אשתו ובתה אלא שלדעתי הקצרה יש לפקפק בהשנאה זו דנדאי לפי מה שהוכיח מגירסת התוספות דלאחר מיתה לא מיקריא אשתו הכי נמי לאחר גירושין לא מיקריא אשתו אבל לפי גירסת רש"י דיליף הרב דמיקריא שתו גם לאחר מיתה יש לומר דלאחר גירושין לא מיקריא אשתו וכן יש לומר דאף שנלמוד מדברי הריטב"א הנ"ל דאחר מיתה נקראת אשתו אין ללמוד מזה דאף אחר גירושין מיקריא אשתו ויש לומר שפניו שגרש תו לא מיקריא אשתו כלל וסימנים לחילוק זה יש לנו מתשובת הרשב"ץ בח"ב סי' קי"א בדין קבורה שהפעל חייב

בקבורתה שפכת בשם הרב השואל שאם קברה פדין ושוב הוציאוה מחטטי שכבי אינו חייב לקבורה שנית כמו בנשפית שרק פעם ראשונה חייב לפדותה ובפעם שנית מגרשה ונותן לה פתובתה והיא תפדה את עצמה דאלמא אינו חייב לפדותה אלא פעם אחת והכי נמי בקבורתה והרשב"ץ פתב לדחות דבריו וראייתו בכמה פנים ובאחד מהם פתב ונ"ל ועוד אף בנשפית אינו אומר פן אלא מפני שיכול לגרשה וכיון שגרשה הרי אינה אשתו ואינה חייב עוד בפירקונה אבל זאת אשתו מתה ואי אפשר לגרשה עוד ולעולם היא קרויה שתו עד שיחיו המתים הלכה לעולם חייב ליטפל בקבורתה אפילו כמה פעמים וכו' אלו תנרף דב"ק הנה רואה דרב המרחק בין מיתה לגירושין שאחר גירושין אינה נקראת אשתו כלל אבל אחר מיתה מיקרא אשתו דלא כדמשמע מדברי הגאון בנן ציון הנ"ל: ועל פי דברי הריטב"א הללו יש ליישב מה שהקשה יד ידי הגאבד"ק נייזנוב יצ"ו בספר נחלה לישראל סי' ל"ו אות כ"ט ודבריו סוכבים על מה שכתב בספרי משפנות הרועים בהתשובות סי' ל"ו (בד"ה ושוב אחר) דהרשב"ץ בח"ב סי' קי"א דאשתו קרויה אף אחר מיתה עד תחית המתים ולזה הביא סוגיא דיבמות דף ה"ן ע"ב סלקא דעתך אמינא הואיל דלאחר מיתה נמי איקרי שארו וכו' ודברי רש"י והתוספות שם ובגיש נוחלין דף קי"ג ע"א וכתב דלרש"י גם אחר מיתה קרויה שארו ולהתוספות ביבמות לא מיקרא שארו וכו' וכן נטתה דעתו קצת דלאחר מיתה לא מיקרא שארו אלא שסיים בדף ס"ו סוף ע"א דנאמן עלינו הרשב"ץ דנקראת אשתו עד תחית המתים וכו' ועל זה פתב בנחלה לישראל שם ונ"ל בסי' ל"ו הארכתי דיש לומר דאחר מיתה לא נקראת שארו ועיין עוד סנהדרין דף יו"ד ע"א ונקלה אחיה פי מחית אגבא דחיי מחית הרי דלאחר מיתה לא נקרא אחיה והכי נמי יש לומר לענין שארו עכ"ל יצ"ו.

אמנם לפי דברי הריטב"א הנ"ל אין משם ראיה וכבר הכריח הריטב"א ממקראי קדש שמים זו (להקים לאחיו שם שאו את אחיכם) שמענו דגם אחר מיתה נקרא אחיו אחיכם והוא הדין שנקרא שארו ובסנהדרין מאחיה לעיניה הוא דדייקינן וכן מה שהבאתי בנדפס בשם חידושי הרשב"ש לחלק בין אחנה ממש מחמת קורבה לאחנה במצות ודבריו טובים ונכוחים הנה בהעלם מידי הרב נחלה לישראל פנראה שאין מצויים אצלו חידושים הנ"ל וכן חידושי הריטב"א הנ"ל שוב השגתי ספר שו"ת הד"ר להגאון הנ"ל יצ"ו וראיתי בסי' כ"ט אות ח"י שבשפלונו זכר לנו מה שכתבתי בנדפס בענין זה והכי אמר רב בסי' ל"ו פתבתי (פונתו על ספר משפנות הרועים) אם נקראת שארו אחר מיתה וכו' שוב פרגע נראה לי ספר שדי חמד וראיתי שמדבר בזה ועיין סנהדרין דף יו"ד, ע"א פי מחית אגבא דחיי משמע דאחר מיתה אינו נקרא אחיו עכ"ל הרב בשו"ת הד"ר שם ונראה שתיבות שוב פרגע וכו' עד שמדבר בזה היו פתובות בקונטרסו על הגליון מה שכתוב ועיין סנהדרין וכו' והמעתיק או המדפיס שגה ונתן את הנתינים למטה למעלה ואת הנתינים למעלה למטה שהרי אחר שהזכיר את השדי חמד אין שיהיה לכתוב ועיין סנהדרין וכו' כאילו חדשות הוא מגיד אחרי שסוגיא זו כבר הובאה בשדי חמד ואין קול חדש ועיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים סי' ג"ן אות: צ"א) אסור לאדם שיאכל קודם שיאכיל לבהמתו בנדפס במערכה זו אות ק' פתבתי בס"ד בדין זה אם הוא מה"ת והכי גרסינן אסור לאכול וכו' או אסור לטעום וכו' ועוד איזה חידושים בזה עי"ש וידידי הרב מוהר"ר שבת פרוסקין יצ"ו מעיר האראדאק בהיותו בסוואסטאפאל פתב

לי בענין זה וז"ל הנה מידי עברי בדרך השקפה להתענג בתנובות שדי חמד בכללים פגשתי בכלל המאה המתחיל אסור לאדם שיטענם וכו' בגטין ס"ב (גם פן אדמו"ר הזקן זי"ע בלקו"ת פ' בחקתי ד' מ"ט התחיל הדרוש בזה אסור לאדם שיטענם ושם בתוך הדרוש ציון אדמו"ר בעל הצ"צ שזאת הגירסא היא בגטין כו' עי"ש) והנה לעיניו בעיון אין עתותי בדי פי טרוד אנכי למאד ואין לי ספרים במה לעיין.

אכן בדרך השקפה ראיתי מה שהביא כ"ג החילוק בשם החת"ס דדוקא אדם בשלו משלו בהמתו קודמת כו' אבל אחר הנותן וכו' לכאורה לזה יש סתירה פי בגמרא בגטין הלא ר"ה ור"ח אמרי לי לגניבא שיטענם אצלם משלהם וע"ז השיב להם הכי אמר ר"י אמ"ר אסור לו לאדם לטענם כו' ובאם שיש לחלק הלא כבר חלק מרן הגאון בעל אה"ח בבאורו על התורה בפ' חיי שרה וגם בפ' חקת יע"ש.

עוד יעיין נא כ"ק בש"ע חו"מ של אדמו"ר הרש"ז זי"ע הלכות עוברי דרכים וצער בע"ח סעי"ג ובקו"א שם אות ג' שפותר מפורש שהוא מדרבנן וקרא דנאכלת וכו' הוא אסמכתא בעלמא דלא כט"ז וכו'. ולולא דמסתפינא הייתי אומר שמהלשון שאמר להו גניבא לר"ה ור"ח הכי אמר ר"י אמ"ר אסור לו לאדם שיטענם כו' (ולא אמר להו הא אמרי אמ"ר וכו') משמע שהוא פירש להם שמה שאמ"ר אסור לאדם לאכול אין פונתו אבל טעימה מותר אלא הכי אמ"ר שאפילו טעימה בעלמא אסור וזה הי' תשובה להם על מאמרם שבקשו אותו לטענם מידי.

אמנם יראתי להגיד שהאמת הוא פן כי בכל הגאונים שהביא כ"ק בספרו אינם אומרים פן ומי אנכי להכניס ראשי בין החרים הגבוהים והרמים ורק בדרך אפשר ובילקוט שמעוני ג"כ הגירסא אסור לו לאדם שיטענם כו' עכ"ד יצ"ו: והנה באמת יפה העיר דמשמעות הש"ס בגטין דאמרו לו לטענם מר מידי מסתמא נדאי משלהם נתנו לו ובכל זאת השיב להם דאמר רב יהודה אמר רב אסור לטענם וכו' אף כבר הוקשה פן להגאון פתב סופר (בסי' ל"ב שרשמתי בנדפס) וגם דקדק שהיה לו לגניבא להשיב להם בלשון תימה הא אמר ר"י אמר רב דמסתמא לא נעלם ממנו דין זה ולמה השיב להם בנחת הכי אמר ר"י אמר רב כו' לכן פתב דגניבא סיועי מסייעא להו שהם אמרו לו לטעם מר מידי וכוננתם דאף דאסור לטענם קודם שיאכל לבהמתו מכל מקום במה שהם נותנים לו משלו שרי והוא גם פן הודה להם ואמר הכי אמר רב אסור לו לאדם לטענם וכו' ותיבת לו מיותר אלא הפונה שרק משלו אסור ולא במה שנותנים לו אחרים ועל דרך זה פירש גם לפי הגירסא אסור לאדם שיאכל וכו' שהם אמרו לו לטענם מר מידי דטעימה מותרת והשיב להם שהדין עמהם שכן הוא משמעות דברי רב אסור לאכול וכו' פלומר אבל טעימה שריא אלו תוד"ק: וידידי הרב הגדול מוהר"ר מרדכי הפהן ראבינוויץ אבד"ק יאלטא יצ"ו פתב בענין זה וז"ל עיין תשובת כ"ס סי' כ"ב שהביא בשם אביו הגאון ח"ס ז"ל שחידש דהא דאסור לאכול קודם שימתן לבהמתו נוקא שאוכל על שולחן עצמו ולכן אסור לאכול קודם שימתן לבהמתו משום דמזונות בהמתו עליו אבל היכא שאוכל על שולחן אחרים הוא קודם לבהמתו משום דאז אינו אוכל משלו ואין מזונות בהמתו עליו.

והקשה הרבני המופלג וכו' ר' שבתאי פרוסקין נ"י מסוואסטאפאל יע"א דהלא בגטין ס"א ע"א מפורש להיפוך דשם אצל מעשה של גניבא דאמרו ליה לטענם מר מידי אמר להו

הכי אמר רב דאסור לטעום קודם שימתן לבהמתו והלא שם הי' אוכל גניבא על שלחן אחרים ובשולחן אחרים אז לא חל עליו איסור דקדים לבהמתו לפי דברי הח"ס הג"ל: והנראה לע"ד לתרץ בע"ה החונו לאדם דעת אף לשאינו הגון פמוני דיש למשפוני נפשין אדרב גברא רבא דכנותיה פדי שלא לשוין מאורן של ישראל לטועה ח"ו והוא דעיין ברכות דף מ' ע"א מבואר שם דרב סובר גביל לתורא הוי הפסק ור"ש סובר גביל לתורא לא הוי הפסק משום דאמר ר"י אמר רב אסור לאדם לאכול קודם שימתן לבהמתו.

ולכאורה קשה רב אדרב דהא רב בעצמו סובר גביל לתורא הוי הפסק והוא בעצמו סובר דאסור לאכול קודם שימתן לבהמתו והדברים סותרים זא"ז וכן הקשה המעד"מ בברכות על רא"ש ז"ל.

עוד יש להעיר סתירת הלשונות דבברכות דף מ' מבואר שם בלשון הגמרא שאסור לאכול קודם וכו' ובגיטין ס"א מבואר בלשון פזה הכי אמר רב אסור לטעום קודם שימתן וכו' מבואר רק לשון טעימה ועיין שם במסורת הש"ס שהקשה פן וכן דיקדק מ' פרומקין הג"ל.

והנראה לאמר בע"ה דלק"מ פל הקושיות דלכאורה לפי דברי ר"ש דסובר דגביל לתורא לא הוי הפסק משום דאסור לאכול קודם וכו' ולכאורה אם נאמר דלטעום היינו פאכילת ביצה מותר (ועיין בא"ח רל"ה ועיין בהלכות פסח סי' תל"ב) קודם שימתן לבהמתו לאכול וזה פשוט וברור דכביצה גם פן צריף נטילת ידים וא"כ אם נאמר לטעום מותר קודם שימתן לבהמתו א"כ האיך אמרינו דגביל לתורא לא הוי הפסק הא צריף להיות הפסק ואף דאסור לאכול קודם שימתן לבהמתו וא"כ מקרי צורף אכילה ולא הוי הפסק אבל ז"א דהא שרי לטעום וא"כ לא מקרי צורף אכילה והוי הפסק א"ו משמע מפאן דג"כ לטעום אסור קודם שימתן לבהמתו.

והשתא מתורץ שפיר הסתירה מרב אדרב דרב יסבור דלטעום מותר קודם שימתן לבהמתו וא"כ לכן שפיר הוי גביל לתורא הפסק משום דלא מקרי צורף אכילה דהא הנה יכול לאכול קודם פאכילת ביצה דזה מקרי טעימה וכן יסבור ר"י.

ועפי"ז אתי שפיר קושית מסורת הש"ס דהקשה סתירת הלשונות דבברכות נאמר לשון לאכול ובגיטין נאמר לשון לטעום דבברכות הביא ר"ש מימרא של רב בלשון לאכול פדי לרמז דאף לטעום אסור ולכן גניבא שפיר יסבור פמו ר"ש דאסור לטעום קודם שימתן לבהמתו ולהכי מתורץ ג"כ הדיקדוק לשון הכי אמר רב משום דדברי רב יש לפרש בשתי לשונות אם לאכול או לטעום פמו שפיארנו בע"ה וכיון דגניבא סובר דאף לטעום אסור להכי הביא בלשון הכי אמר לאפוקי מהפירוש השני דמפרשין דברי רב באופן אחר והשתא אתי שפיר דברי הח"ס ז"ל ועיין בא"ח סי' קס"ז בינד אפרים דהביא דברי הא"ח דלענין צער אדם קודם לבהמתו והנה מבואר בדברי הש"ע של בעל התניא ז"ל דעיקר האיסור אינו אלא מדבריהם ונוכל להסביר הטעם דאסור לאכול קודם שימתן לבהמתו מפני פדי שלא ישפח ליתן לבהמתו לאכול וכמו שאסור לאכול בהגיע זמן המנחה וקודם בדיקת חמץ ועוד פמה גונוי וכן הטעם הכי נמי שפא ישפח ליתן לבהמתו לאכול.

ולפי"ז נוכל לאמר דע"כ לא חידוש לן הח"ס דבאנכל על שלחן אחרים לא חל עליו האיסור שימתן קודם לבהמתו לאכול הוא דוקא אם נאמר פרב דטעימה שרי וא"כ אנו רואים דעיקר הקפידה שימתן לבהמתו לאכול אבל לענגן צער אדם קודם וראי' שהתירו לו טעימה ולכן שפיר חידוש הח"ס דינו דבאנכל על שלחן אחרים פינו דאם לא יאכל השתא לא יתן לו חבירו לאכול אח"כ א"כ מקרי שפיר זה צנרף האדם.

והיכי דהוי צנרף האדם לא מקרי צער בפעלי חיים וכמו שפתיב הרמב"ן ז"ל וביאר הא דמותר להשתמש בבע"ח אף דהוי צעב"ח משום דהוי צנרף האדם. אבל אם נאמר כר"ש דאף טעימה אסור קודם שימתן לבהמתו ולא משגיחינו פלל על צער האדם רק דבהמתו קודמת א"כ פשיטא אף שאוכל על שלחן אחרים לא אגזיל האיסור ואף דחבירו לא יתן לו אח"כ לאכול לא משגיחינו בזה וראי' דאסרי' טעימה ודו"ק ולכאורה דהא אנו פסקינן כר"ש דגביל לתורא לא הוי הפסק א"כ יהיו דברי הח"ס דלא פהלקתא וצ"ע אוילם עיין בט"ז ס' קס"ז בא"ח וע"ש בס"ק ט' שהט"ז סובר דדברי הרמב"ם דצנרף סעודה לא הוי הפסק ועיין בב"י שהביא דברי הרשב"א דסובר דצנרף המוציא לא הוי הפסק אבל צנרף סעודה הוי הפסק דסובר דטעימה שרי קודם שימתן לבהמתו.

ואפילו הכי גביל לתורא לא הוי הפסק. וא"כ פינו דמבואר בב"י ס' ה"ל דספק ברכות להקל א"כ נוכל לאמר דדברי הח"ס יוכלו להיות אף לפי דינא דפסקינן דגביל לתורא לא הוי הפסק משום ספק ברכות להקל ודוק ולכאורה יש להוכיח מה שיש לחקור הא דאסור לאכול קודם לבהמתו אם הוא דוקא לכתחילה אסור אבל בדיעבד אין עליו שום איסור או דאף בדיעבד ג"כ עבר האיסור.

ולכאורה יש להוכיח דאף בדיעבד יש ג"כ איסור דאם נאמר דרק לכתחילה אסור אבל בדיעבד אין עליו שום איסור וא"כ לפי מה שמבואר בב"י דלכתחילה אסור להפסיק בגביל לתורא רק בדיעבד אמרינן דלא הוי הפסק וכינון דעיקר הדבר דלדיעבד איירינן ואם נאמר דבדיעבד אם אכל קודם לבהמתו אין לו עליו שום איסור א"כ הוי הפסק א"ו דאף בדיעבד יש איסור אם אכל קודם לבהמתו ודו"ק: ולכאורה יש להוכיח מכאן דאיסור אכילה קודם לבהמתו הוה איסור דאורייתא דאם נאמר דהוי רק איסור דרבנן וכמו שקבע בה מסמורת הגאון הרש"ז ז"ל א"כ למה אמרינן דגביל לתורא לא הוי הפסק הא באיסור הפסק בנטילה לברכת המוציא לא גזרו רבנן איסור שיהא אסור לאכול קודם לבהמתו א"ו דהוי איסור דאורייתא לכן אמרינן שפיר דגביל לתורא לא הוי הפסק וכן מטין דברי הט"ז ס"ק ט': ועפי"ז יש ליישב הסתירה מרב אדרב דרב יסבור דאיסור אכילה קודם לבהמתו הוי מדרבנן ורבנן באיסור לא גזרו ולכן סובר שפיר דגביל לתורא הוי הפסק דכינון דאסור לו להפסיק אין לו עליו שום איסור אכילה קודם לבהמתו ור"ש יסבור דרבנן גזרו אף באיסור הפסק ולכן סובר דגביל לתורא לא הוי הפסק או נאמר דרב יסבור דרק לכתחילה גזרו אבל בדיעבד אין לו שום איסור ורב ששת סבור דאף בדיעבד יש עליו איסור אכילה דקודם לבהמתו או אפשר לאמר דר"ש יסבור דהוי איסור דאורייתא ולכן אף בדיעבד ג"כ איסור ולפי"ז סובר שפיר דגביל לתורא לא הוי הפסק.

ועפ"י"ז יש לתרץ הקושיא מעל הח"ס דע"כ לא חידוש הח"ס ו"ל דינו רק אם נאמר דהאיסור לא הוי רק מדרבנן. ולכן מסתברא לאמר דוקא היכא שאוכל על שלחן עצמו גזרו דאסור לאכול קודם לבהמתו אבל היכא שאוכל על שלחן אחרים לא גזרו משום דהוי מילתא דלא שכיחא וכל מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ולכן מתורץ שפיר מגיטין ס"א דגניבא וספור דהוי איסור מדאורייתא ולכן אין נ"מ בין אוכל על שלחן עצמו ובין אוכל על שלחן אחרים ולכך שפיר אמר גניבא דאסור לטעום ודוק.

אולם יש לסתור כל הנ"ל דהא עיקר ההוכחה שהוכחנו דהנה איסור דאורייתא הוא דאם נאמר דהנין איסור דרבנן א"כ למה אמרינן דגביל לתורא לא הוי הפסק הא באיסור הפסק בנטיילה לברכת המוציא לא גזרו רבנן איסור שיהא אסור לאכול קודם לבהמתו א"ו דהוי איסור דאורייתא ז"א קשה כלל דהא איסור הפסק בין נטילת ידיים להמוציא הוי רק מדרבנן ולכן הם אמרו והם אמרו שיהא אסור לאכול ולא קשה כלל ודו"ק: ועוד יש לתרץ בע"ה באופן אחר דברי הח"ס הנ"ל דלק"מ כל הקושיות שהקשו עליו לפי מה דהביא הגאון אדמו"ר בספרו הבהיר שדי חמד בשם הרב"ד בס' פללי הש"ס אות א' מערכת אכילה דיש נ"מ דאכילה אסור מדאורייתא אבל טעימה אסורה רק מדרבנן א"כ שפיר יש לתרץ דע"כ לא חידוש הח"ס דינו דבאוכל על שלחן אחרים מותר לו לאכול קודם לבהמתו דוקא אם נאמר דהוי איסור דאורייתא ובדאורייתא שפיר יש לחלק חילוק הנ"ל אבל אם נאמר דהוי רק איסור מדרבנן.

אין לחלק משום לא פלוג ולפי"ז בגיטין ס"א דאמר גניבא דאסור לטעום היינו דהאיסור לאו הויא רק מדרבנן ולכן אין לחלק ועפ"י"ז יש לתרץ סתירת הגמרות ברכות וגיטין הנ"ל דלכן בגיטין נאמר לטעום משום דאיירי לענין איסור מדרבנן אבל בברכות מייירי לענין איסור דאורייתא לכן נזכר דאסור לאכול ודו"ק: ועיין בשערי תשובה ס"ק ט' שהביא דברי הגאון יעב"ץ דסובר להלכה דאף באוכל על שלחן אחרים יש איסור דהקדמה וכו' עכ"ד יצ"ו וכל מה שכתב דרך פלפול פדי ליישב ולקיים דברי חכמים הגאון כתב סופר והא גרמא ליה למר לפי שאין ס' כת"ס מצוי אצלו אף שפסגנון לשונו בפתח דברו נראה כמעיד בעצמו שראה פן בכת"ס אבל אין זאת פונתו והוא ראה מה שהבאתי בשמו בנדפס.

וכבר היה הרב הנ"ל יצ"ו אצלי עתה (בחדש אייר תרנ"ג) והודעתיו כמו שהשבתי להשואל הראשון יצ"ו: וידידי הגאון מוהר"ר נחמן כהנא אבד"ק סאפינקא יצ"ו כתב לי בענין זה וז"ל יעניין באור החיים על התורה בפרשת חיי בפירוש הפסוק ותכל להשקותו (בד"ה עוד יתבאר) ובפרשת חוקת בפסוק והשקית את העדה ופלא שלא הביא דברי סה"ח הובא במג"א ס' קס"ז דבשתיה אדם קודם עכ"ד יצ"ו.

ועיין עוד במה שהבאתי בקונטרס הערות לחלק הפללים בס' צ"ו אות ט"ז: ובמה שהבאתי בנדפס בשם הגאון כתב סופר שנסתפק אם דין זה (אסור לאכול קודם שיאכיל לבהמתו) הוא דוקא בסעודה דרשות או אף בסעודת שבת ויום טוב הדין פן ואני הדל פתבתי דמסתמיות דברי הש"ס והפוסקים דגביל לתורא אין צריך ברה ולא פלוג רבנן בין חול לשבת) מוכח דכמעשהו בחול כף מעשהו בשבת שאסור לו להקדים אכילתו לאכילת בהמתו.

וְרֵאִיתִי בְּסֵפֶר אֲרָחוֹת חַיִּים לִידֵי־הַרְבֵּי מִסְאָפִינְקָא הַגָּל יצ"ו שְׁנֵדְפֶס מְקָרוֹב (בְּשֵׁנַת תַּרְח"ן) שְׁצִיֵּין בְּסִי' קס"ז אוֹת ה' לְעֵיֵין בְּזֶה בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סק"ט וּבְיַד אֲפָרִים עַל דְּבָרֵי הַמְּגִן אֲבָרְהָם ס"ק ח"י וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה טְעוֹת סוֹפֵר יֵשׁ שְׁעֵינְתִי שֵׁם וְלֹא מְצֵאתִי שְׁדַבֵּר מִזֶּה וְעֵיֵין בְּקוֹנְטְרִיס הָעֵרוֹת סִי' קפ"ב אוֹת א' מֵה שְׁהִבְאֵתִי בְּדִין זֶה: צ"ב) אֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת בְּנֵדְפֶס בְּמַעֲרָכָה זֹו אוֹת קפ"ט הִבְאֵתִי מִחֲלֻקַּת רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים בְּאֵם יֵשׁ שְׁתֵּי בְּתֵי כְּנֹסִיּוֹת בְּעִיר אֵם יִלְךְ לְהִרְחֹקָה מִשׁוּם שְׁכָר פְּסִיעוֹת אוֹ לְהִקְרוֹבָה מִשׁוּם אֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת וְכַתְּבֵתִי שְׁמִסְקָנְתֶם לִילְךְ לְהִרְחֹקָה וְכַדְעַת הִרְבֵּי מַג"א ע"ש.

וְעַתָּה הַשְּׁגֵתִי ס' אֶהֱלֵ מִשָּׁה לִידֵי־הַרְהַג"א מוהר"ר מִשָּׁה קֵאצִּינְעֵלִינְבוֹגִין יצ"ו (שְׁנֵדְפֶס בְּשֵׁנ' תַּרמ"ט) וְרֵאִיתִי בְּסִי' י"ג שְׁנֵסְתַּפֵּק בְּהוֹלָךְ לְהַתְּפַלֵּל וּפָגַע בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ הַקָּרוֹב וַיֵּשׁ בְּעִיר עוֹד בַּהַמְד"ר רְחוֹק אֵם יִלְךְ לְהִקְרוֹב שְׁפָגַע בּוֹ מִשׁוּם אֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת אוֹ יִלְךְ לְהִרְחוֹק וּפְלִפֵּל בְּסוֹגְיָא דְּמַצְנֵת הָעוֹמֵר לְבֹא מִן הַקָּרוֹב וּבְדַבְרֵי הַתּוֹס' וְהַרְמַב"ם וַיֵּשֶׁב מִשָּׁה עַל הַבֵּא"ר דְּעוֹמִיָּהֶם וְחִילְקֵי יַדַּע בֵּין כְּשִׁתְּבַטֵּל הַתְּפִלָּה בְּעֵשְׂרָה בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁפָגַע בּוֹ תְּחִילָה (אֵם יִלְךְ לְהִרְחוֹק) וְכו' וְעוֹד חִילְקֵי בֵּין אֵם אֵין לוֹ מְקוֹם קִנְיָן כְּסָפוֹ בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ הִרְחוֹק לְכַשֵּׁי לּוֹ וּבֵין אֵם אֵין הַתְּפִלָּה מְהוֹדֶרֶת בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ הִרְחוֹק יוֹתֵר מִהַקָּרוֹב לְכַשְׁהַבְהַמ"ד הִרְחוֹק תַּהֲיֶה הַתְּפִלָּה יוֹתֵר מְהוֹדֶרֶת (שְׁמַתְפַּלְלִים שֵׁם יוֹתֵר בְּנַעֲיֵמוֹת אוֹ שְׁהַצְּבוֹר שֵׁם אֲנָשִׁים הַגּוֹנִים בְּיוֹתֵר אוֹ שֶׁהַש"ץ יוֹתֵר הַגּוֹן וְכו') כֹּל אֵלוֹ אֵין שְׁיִיךְ לוֹמֵר אֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת וּמִוֹתֵר לִילְךְ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ הִרְחוֹק דְּזֶהוּ מַצְנֵה מִן הַמְּנוֹחֵר וּבְאִפְסוֹ זֶה לֹא מְצִינּוֹ דִּין שְׁאֵין מַעְבִּירִין הַמְּצוֹת אֲף אֵם פְּשִׁטָּא לֹן שְׁשִׁיךְ בַּבְּהַמ"ד דִּין דְּאֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת אֵלוֹ תַּנְרַף דב"ק.

וְסִיִּים שְׁיֵשׁוּב וַיִּשְׁנֶה פָּרֵק זֶה ע"ש וְעַם שְׁפָל דְּבָרֵיו בְּחֻקָּה וְדַעַת אֲמוּרִים כְּמוֹ שְׁיִרְאֶה הַרְוָאָה בְּגוֹף דב"ק אֲף תְּמִיָּה לִי שְׁלֹא זָכַר שֶׁר שְׁפָכְר עֲמָדוֹ בְּזֶה רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים בְּסִי' י' לְשִׁתִּי בְּתֵי כְּנֹסִיּוֹת אַחַת קְרוֹבָה וְאַחַת רְחוֹקָה (וּמֵה בֵּין שְׁתֵּי בְּתֵי כְּנֹסִיּוֹת לְשִׁתִּי בְּתֵי מְדַרְשׁוֹת) כְּאֲשֶׁר הִבְאֵתִי בְּסִפְרֵי שֵׁם וְגַם מֵה שְׁחִילְקֵי בֵּין עוֹבֵר דְּרָף בֵּית הַמְּדַרְשׁ הַקָּרוֹב לְכַשֵּׁינּוֹ עוֹבֵר דְּרָף שֵׁם נֶאֱמַר גַּם כֵּן בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁהִבְאֵתִי ע"ש וְעֵיֵין בְּמֵה שְׁהִבְאֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הָעֵרוֹת סִי' צ"ו אוֹת י"א בְּעֵנְיָן זֶה: וּבְסֵפֶר יְאֻדָּה יַעֲלֶה (לְרַב גְּדוֹל מִשְׁאֲלוֹנִיקֵי) בְּחֻלְקֵי א"ח סִי' ז' נִשְׂאֵל בְּמֵי שְׁהֵיָה מִתְּפַלֵּל בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁיֵשׁ לוֹ בְּבֵיתוֹ וְקִבַּע שֵׁם מְקוֹם לְתַפְלָתוֹ וְשׁוֹב הַנְּצָרָף לְשָׁפוֹר דִּירָה אַחֲרָת וּבָה גַם כֵּן בֵּית הַמְּדַרְשׁ אֵם יִתְּפַלֵּל בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁבְּבֵיתוֹ שְׁהוּא מְקוֹם קְבִיעוֹת תְּפִלָּתוֹ מִשׁוּם שְׁכָר פְּסִיעוֹת אוֹ יִתְּפַלֵּל בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ שְׁבְּדִירָה שְׁדֵר בָּה עַתָּה מִשׁוּם אֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת וְהַשִּׁיב דְּלְכְּאוּרָה עֲדִיף שְׁיִלְךְ לְבֵיתוֹ מִשׁוּם שְׁכָר פְּסִיעוֹת כְּדֹאֲמָרֵינוֹ בְּסוֹטָה דָּף כ"ב לְמַדְנּוֹ קְבוּל שְׁכָר מֵאֲלֻמְנָה וְכו' וְכַתֵּב שְׁהִרְבֵּי אֲרַעָא דִּישְׂרָאֵל הִבִּיא מֵה שְׁמַקְשִׁים מְדַתְנּוֹ גַּבֵּי עוֹמֵר מַצְנֵה לְהִבִּיא מִן הַקָּרוֹב וְלֹא אֲמָרֵינוֹ לְהִבִּיא מִן הִרְחוֹק מִשׁוּם שְׁכָר פְּסִיעוֹת וְשְׁתִּירָץ דְּמַתְּבָאָר מִסּוֹגְיָא דְּבָבָא מְצִיעָא בְּפָרֵק הַמְּקַבֵּל דָּף ק"ו דְּרַב ור' יוֹחָנָן פְּלִיגֵי בְּהָא דְּשְׁכָר פְּסִיעוֹת דְּלְרַב עֲדִיף שְׁיֵהָא בֵּית הַכְּנֹסֶת סְמוּךְ לוֹ וְלַר' יוֹחָנָן לָאו מְעֻלְיוֹתָא הִיא מִשׁוּם שְׁכָר פְּסִיעוֹת וְקִיָּמָא לֹן רַב ור' יוֹחָנָן הִלְכָה כַּר' יוֹחָנָן וְלִדְיִדְיָה צְרִיף לוֹמֵר דְּהָא דַּתְנּוֹ בְּעוֹמֵר לְהִבִּיא מִן הַקָּרוֹב לָאו מִשׁוּם דְּאֵין מַעְבִּירִין עַל הַמְּצוֹת דְּאֲדַרְבָּה שְׁכָר פְּסִיעוֹת עֲדִיף אֵלָא מִשׁוּם כְּרָמֵל כְּדֹאֲמָרֵינוֹ הִיא טַעְמָא נְמִי בְּש"ס דְּמִנְחוֹת וְשְׁדַקְדַּק מִמַּתְנִיתִין דְּמִסְכַּת אַבוֹת פָּרֵק

ה' משנה י"ד ארבע מדות בהולכי לבית המדרש וכו' הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו דסתם לן תנא דיש שכר פסיעות אלו תנרף דברי הרב ארעא דישאל.

ומתבאר שדעתו בכל פניצא בזה לילה למקום רחוק ואין לחוש משום אין מעבירין על המצות. והרב המחבר הביא מה שדחה הרב גזע ישי ראיתו ממתניתין דאבות והוא טרח וכתב לקיים דברי הרב ארעא דישאל ונראה מדבריו שמסכים לסברתו דכשיש שני דרכים יש לילה דרך רחוקה משום שכר פסיעות דעדיף מאין מעבירין על מצות וצינו על זה ספרים רבים שאין מצויים אצלי וגם הרב המגיה יצ"ו ציין ספרים רבים וכתב שבס' שמו משה להר' מוהר"ם פארדו נשאל בדין זה והאריך מאד בזה ושהעלה דאין בזה משום אין מעבירין על המצות וזה שלא פאשר פתתי בנדפס שהספמט רבני האחרונים לילה להקרוכה משום דאין מעבירין על המצות ומי שנמצאים בידו הספרים הנ"ל יכריע לענין דינא: ובמה שכתבתי בנדפס באות ר"ץ בשתי מצות אחת דאורייתא ואחת דרבנן ופגע במצוה דרבנן אי אמרינו אין מעבירין על המצוה דרבנן וצינתי לענין במכתב לחזקיהו ד' ע"ז ע"ב והוא ששם הבאתי שנסתפק בזה הרב ארעא דרבנן וכתבתי להוכיח שגם בזה אמרי' אין מעבירין על המצות מדאמרינו ביומא ד' ל"ג ע"ב דטעמא דדישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש גרות משום דאין מעבירין על המצות ודעת הרמב"ן שדישון מזבח הפנימי אינו מן התורה וא"כ שמעינו מינה לדעתו דגם במצוה דרבנן נגד מצוה של תורה אמרינו אין מעבירין וכו' וכתבתי שהראו לי שהרב פתי פנסיות בקונטרס בית אבטינס ד' ל"ג ע"ד הוכיח פן עי"ש וממה שכתב הרדב"ז בח"א סי' י"ג (הובא בדברי רבני האחרונים סי' י' ובתשובות הרדב"ז דפוס ווארשא תרמ"ב היא בחלק ד' סי' אל"ף פ"ז) דמי שהיה חבוש בבית האסורים ולא יכול לצאת להתפלל בעשרה והשיג רשיון לצאת יום אחד בשנה שאין לו להתמייץ המצוה ולבחור לצאת ביום הפיפורים או ביום פורים (כמו שכתב רב אחד בדורו) אלא המצוה הראשונה שתבא לידו שאי אפשר לו לעשותה כשהוא בבית האסורים היא קודמת ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה ואין מעבירין על המצות שאין אשה יודע מתן שכרן של מצות ע"כ הנה נראה לי שלא אמר הרב פן אלא בשתי מצות דאורייתא או שתיהן דרבנן כגון להתפלל בעשרה דבין אם תהיה באיזה יום חול ובין אם תהיה ביום הפיפורים וביום פורים אין כאן אלא קיום מצות תפלה בעשרה אלא שיום אחד קדוש מתבירו אבל אם שתי המצות הן אחת של תורה ואחת דרבנן אפשר שסובר דלא אמרינו במצוה דרבנן אין מעבירין עליה נגד מצוה של תורה ואף שכתב דאין לו לברר יום פורים אף דאיכא מצות קריאת מגילה בעשרה ופרסומי ניסא וקריאת המגילה דברי קבלה ודברי קבלה דברי תורה דמי לכמה מילי מכל מקום נראה דקריאתה בעשרה משום פרסומי ניסא אינו מדברי קבלה אלא מדרבנן כתפלה בצבור בעלמא משום הכי הוא דאמר דאיזה יום שיפגע תחלה להתפלל בצבור קודם אבל לא במצוה דרבנן נגד מצוה דאורייתא ויתכן שאם הנה באופן שאם יצא היום להתפלל בצבור ולא יברור לו להתמין ליום פורים לא יהיה באפשרות לו לשמוע המגילה כלל הנה סובר הרב שימתין ליום פורים שפגוע תחלה יקיים מצוה דרבנן וביום פורים יקיים מצוה מדברי קבלה וא"כ אין ללמוד מדבריו דאמרינו אין מעבירין על מצוה דרבנן נגד מצוה דאורייתא פן הנה נראה לי שאפשר לומר בכונת הרדב"ז אמנם ראיתי בשו"ת אהל משה הנ"ל

שכתב הרב יצ"ו שלדעת הרדב"ז אין מעבירין על מצוה שמדברי קבלה מפני מצוה של תורה עי"ש (בד"ה תשובה) ולפי זה לא נפלאות לומר שגם במצוה דרבנן אמרינן אין מעבירין נגד מצוה של תורה דהא דברי קבלה אינם פדברי תורה לכל מילי ואפילו הכי אמרינן במצוה דדברי תורה אין מעבירין עליה מפני מצוה של תורה ועי"ש בדברי הגאון הג"ל יצ"ו אשר פלפל בחקמה בנדון שאלתו.

ואני ההדיוט פתבתי על דבריו בסייעתא דשמיא בקונטרס אסיפת דינים במערכת יום הפיפורים סי' א' אות יו"ד עי"ש וידידי הגאון דברי מלפאל יצ"ו בשו"ת לא"ח בסי' ט"ו עמד בחקירה כזו (בחזקת דאורייתא ונחזקת דרבנן) והעלה דאם שתיקה שוות של תורה קודמת לשל דרבנן אבל אם האחת תדירה או מקודשת היא קודמת ובמערכת יום הפיפורים הג"ל הבאתי דיש סברא לומר דגם על מצוה דרבנן אמרינן אין מעבירין משום דחקמים עשו חזוק לדבריהם אבל לא כן בשתי מצות אחת של תורה ואחת של דברי קבלה שדברי קבלה אין צריכים חזוק עי"ש ובמה שכתבתי בנדפס באות ר"ץ הג"ל עיני לקמן באות קל"ה ס"ק כ"א (בד"ה ובמכתב): ועל מה שהבאתי בנדפס באות רצ"א בדין אי מעבירין על המצות אם הוא דוקא פשצריה לעשות שתיקה כתב לי ידידי הרה"ג אברהם יצחק הלוי בלייווייס דומ"ץ בבריסק דליטא יצ"ו וז"ל במערכת האל"ף הביא דברי התוס' יומא ד' ל"ג בענין אין מעבירין על המצות אי שייך אין מעבירין בעושה רק חזקת מצוה וציינו דברי רבותינו המדברים בענין זה והנה ס' נהר שלום וערה השלחן ומכתם לדוד אשר הביא הדר גאוננו יחי' לא שזפתם עיני עינו פהה לראות שמה דברים הנאמרים בקדושה אף זה לי רבות בשנים אשר משמיא אנהרינהו לעינינו לפרש בעניינתו דברי התוס' במנחות ד' ס"ד ע"ב שהם גם כן פועל דברי התוספות יומא הג"ל שכתבו שם וז"ל ומתריצים דלא שייך אין מעבירין על המצות אלא כשיש שתי מצות לפניו כגון דשון מנבט והמנוחה וכו' וכן בהך דשמעתין שנוטל מן הקרוב אבל לקבוע מקום אשפיכת שירייתם לא קבעו מה"ט אי לא דגלי קרא בהדיא עכ"ל וע"ז הרבה לתמוה בס' ברכ"י אור"ח סי' כ"ה שציינו מרן יחי' לעיני עליו שהרי בהך דענומר ליכא אלא חזקת מצוה ואיך התוס' אגלו בתר איפכא וכתבו דליכא אין מעבירין אלא כשיש שתי מצות ולא עוד אלא שכתבו ומן בהך דשמעתא שנוטל מן הקרוב וע"ש מ"ש מתוס' חיצוניות כתי' וכן במש"כ אבל לקבוע מקום וכו' דחק בבאיורו ע"ש היטב ובס' לימודי ה' לימוד כ"ב כתב לפרש מש"כ אבל לקבוע מקום וכו' דכוננתם דאין מעבירין לא אמרינן לשנות ולפסול ממקום למקום וההיא דמן הקרוב אינו קביעות מקום שהרי אם לא מצא מביא מן הרחוק וזהו ממש תירוץ התוס' במגילה ד' ו' ע"ב ד"ה אין מעבירין בשם רבינו יאודה ע"ש עכ"ד ע"ש.

ובקונטרס' למד מענייניו בהשמטה ללימוד הג"ל ולענ"ד כמה מהדוסק יש בזה שהרי בתוס' מגלה הג"ל מבואר שדברי הר' יאודה והיש מתריצים אינם עולים בקנה אחד ושני תירוצים נפרדים המה ואיך נפרש דבריהם במק"א שלא פדברי עצמם ז"ל ומה שנראה לקוצר דעתי בזה דמש"כ דלא שייך בזה אין מעבירין אלא כשיש שתי מצות לפניו וכו' הוא לאו דוקא היכא שרוצה לעשות עתה שתי המצות בזא"ז אלא כל שיש שתי מצות לפניו והוא רוצה לעשות אחת מהן ולהניח האחרת שייך אין מעבירין באותה שבאיתה לידו תחלה וה"ה היכא שיש לפניו מצוה אחת והוא יכול לעשותה ברחוק או בקרוב

ובכל מקום שיעשנה יקנים המצנה והינוו ההיא דענומר דשמעתא דהתם בנדאי שאין לאחר המצנה ולדחותה עד מקום הרחוק פינון שאפשר לו לקיימה במקום קרוב תחלה ודמי ממש לשתי מצות שאפשר לו לקיים האחת תחלה ועי' ריטב"א יומא ד' ל"ג ע"א ד"ה אין מעבירין ומגלה ד' ו' ע"ב ד"ה בשלמא ומה שהגיה שם אבא מרי עט"ר יחי' בכור לזהב אות ט' אמנם לענ"ד צ"ל בלשון הריטב"א שם ונקיטינו מנה דה"ה שלא יאחר אותה פינון שהגיע זמנה וכדתנו התם מצות הענומר וכו' (וזהו ממש כמש"כ בחי' יומא עי"ש ודו"ק) אכן בהך דשפיכת שיריים אין לומר דמשום אין מעבירין תחייב ליתן איסוד מערבי שפוגע בו תחלה שהרי אי לא הנה פתיב קרא אשר פתח אהל מועד אנו לא ידעינו דעת עליון איך עלתה במחשבה לפניו ית"ש ונהו אפשר לן למימר דרחמנא קפיד טפי איסוד דרומי כמו בשירי חטאות החיצוניות וא"כ ביסוד מערבי אפתי ליפא מצנה פלל שעדין לא הגיע למקום פונת רצונו ית' ולא דמי לענומר דהתם אם יקצור בקרוב ג"כ יקנים המצנה בנדאי וזהו שכתבו אבל לקבוע מקום אשפיכת שיריים לא קבעו מהאי טעמא כו' פונתם שע"י אין מעבירים על המצות לא יזהו נקבע מקום המצנה בההיא דפגע ברישא שאין מצנה אלא במקום אשר יצוה וכמבואר כנלע"ד ברור ונכון בבבאור לשונם ז"ל במנחות שם וכן בזבחים ד' נ"א ע"א וילשון התוס' יומא ד' ל"ג ה"ל אף שלכאורה אינו מורה כפי' זה מ"מ צריף לדחוק שזהו ג"כ פונתם פי היכא דלא תקשה להו הך דענומר דמנחות וא"כ מש"כ אלא היכא דבעינו למיעבד תרנוייהו וכו' היינו היכא דבתרנוייהו הוא מקיים מצנה באיזה שיעשה אבל היכא דלא עבדינו אלא חד וכו' פי' היכא שאין מקיים מצנה אלא בחד דהינו הך דשפיכת שיריים שאינו עושה מצנה אלא במקום אחד או בקרוב או ברחוק א"כ אית לן למיעבד לתדיר לחודי' דמסתמא התם היא המצנה וילשאנו תדיר לא נעביד פלל דהתם עדין לא הגיע מקום המצנה וכדכתיבנא ודו"ק.

ובזה א"ש ג"כ דבריהם במגלה ד' ו' ומה דמקשו עלה דההיא מסוגיא דהתם שפיון דכתיב בקרא בכל שנה ושנה דילפינו מזה שיהיו כל השנים שוות בין פשוטה בין מעופרת ואם גפרש פרשב"ג דבעינו אדר הסמוך לניסן א"כ באדר הסמוך לשבט אפתי ליפא מצנה פלל ולא שייף בזה אין מעבירין וכמו בשפיכת שיריים וכמבואר.

אמנם ליישב דברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל בכל מקומות ה"ל שלא חשו לקושיא זו מהך דמגילה נלע"ד בזה דס"ל דלא דמי ההיא לשפיכת שיריים דהתם אנו דנין אמירא דרחמנא ואם ה' לא צוה רק איסוד דרומי ממילא במערבי ליפא מצנה פלל משא"כ בהך דמגילה שאנו דנין היאך תקון מרדכי ואסתר גהי דאם נאמר דאינהו תקון שיהו פל השנים שוות באדר הסמוך לניסן ממילא לדין ליפא מצנה בסמוך לשבט.

אמנם אינהו גופייהו כשפאו לתקן לעשות זכר לנס לא הנה להם לעבור על המצוה ולתקן באדר הסמוך לניסן והו"ל לאקדומי ולתקן שיהו פל השנים שוות באדר הסמוך לשבט ושפיר שייף בזה אין מעבירין על המצות לגבי דידהו ולא דמי לשפיכת שיריים כנלע"ד נכון בעזה"י עכ"ד יצ"ו: צ"ג) אין הקב"ה מביא תקלה על ידי בהמתן של צדיקים פתבתי בזה בנדפס אות רמ"ב ורמ"ג אם הוא דוקא במידי דאכילה ואם אפשר לסמוך על זה ובענין זה פתב לי ידי הרב המופלג מוהר"ר אליאז שמואל בהרה"ג ידידי מוהר"ר נתן

לעווין אבד"ק ניקאפאל וצ"ו וז"ל אציע לפני כת"ר אשר שאלתי בילדותי יען מצאתי
פי גם כת"ר נגע בענין זה והוא לפי מסקנת התוס' דבאכילה אין הקב"ה מביא תקלה ע"י
הצדיקים אם נתערב יבש ביבש חד בתרי דאם נאבד או נאכל אחד מהם השאר מותר
אם פן יש לשאול אם יזדמן תערובת פנה וראינו שאיש צדיק מוחזק בדורנו לצדיק ואכל
אחת לא פי לא ידע שיש בהתערובת איסור אם תולין שנגאכל האיסור הא אין הקב"ה
מביא תקלה באיסור אכילה ואם נאמר שההיתר אכל קשה לחלק פדין בין שאר אדם
לצדיק ויש לחלק בין איסור דאורייתא לדברבנו דבדרבנו מצינו בתוס' תולין דף ז' דשכיח
שמביא תקלה בזה ועיניתי בספרו שדי חמד סי' רמ"ג אם אפשר לסמוך לעשות מעשה
על פי זה וכו' עכ"ד יצ"ו ומסתברא דאין לחלק בזה ולא ישמנה, הדין לעולם בין עובד
אלקיים לא אשר לא עבדו הדין אמת דנגאכל אחת מהו השאר מותר וכיון דעיקר מאי
דבעינו נאכל אחד מהו להתיר השאר אינו מן הדין דמן הדין מותר לאכלו בבת אחת או
אדם אחד בזה אחר זה בלא השלכת אחת מהן ורק מצד חומרא הוא עיין ביו"ד סי' ק"ט
נראה דאין להחמיר בזה וכיון שנגאכלה אחת מן החתיכות אף שהאנכלה איש צדיק תמים
היה אנו תולין שחתיכת האיסור אכל ולפי שהיה לו לדקדק ולשאול אם יש בזה חשש
תערובת חשיב כמו מזיד ולא אמרו שאין הקב"ה מביא תקלה וכו' אלא בשוגג גמור
וכמו שפכת הרבטירת פסוף בדרוש ראשון לפרשת תולדות בשם הרב יפה מראה
אעובדא דבירושלמי פרק קמא דדמאי דר' זירא אכל תאנים ונמצאו שאינם מעושרים
והקשה לו איה נכשל בזה ר' זירא והא אין הקב"ה מביא תקלה וכו' וניחא ליה דשמא
מן השמים אין שומרים את הצדיקים אלא כשהוא שוגג גמור אבל ר' זירא היה לו לשאול
אם הם מעושרים וכו' עי"ש והכי נמי יש לומר דלא חשיב שוגג גמור ועם שיש לחלק
בנושאים מסתברא דאין להחמיר בדבר זה פן נראה פום ריהטא והמענין יכריע.

וכבר רמזתי באות רמ"ב מה שפכת הרב פתח הדביר בשם מרן חיד"א לחלק בין דורות
ראשונים וכו' ודבריו הם בפתח עינים למסכת גדרים בסוף פרק קמא (הובא בעין יעקב
הקטנים דפוס ראם) וז"ל חסידים הראשונים היו מתאווים להביא קרבן חטאת לפי שאין
הקב"ה מביא תקלה על ידיהן וכו' מהכא מקשו למ"ש התוס' פ"ק דשבת ופ"ק דחולין
ושאר דוכתי דהא דאין הקב"ה מביא תקלה היינו דוקא במידי דאכילה אמנם בשאר מידי
משפחת לה דתבא תקלה ומהכא משמע דאין הקב"ה מביא תקלה כלל והתאוו תאונה
להביא קרבן חטאת ולא מצו להביא לא באיסורי מאכלות ולא בשאר איסורים כלל
ושמעתי דאפשר דלימים הראשונים קדישי עליונים היו נשמרים מפל איסור ואין הקב"ה
מביא תקלה כל עיקר על ידיהם ובתר דנא ירדו לשערים ולא זכו למדרגה עליונה כזו
זולת דבמידי דאכילה הוי להו סיעתא דשמאי דאין תקלה באה על ידיהם והוא הדבר
אשר דברו בירושלמי אהא אם הראשונים מלאכים אנו בני אנוש וכו' פלומר דמדרגות
מדרגות יש דייקא נמי דנקט הכא חסידים הראשונים פלומר דהם הנה להם מעלה זו
דאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם כל עיקר.

אחר זמן ראיתי שכ"כ הרב בני חיי בחי' גיטין דף ג' ע"א עכ"ל ובעיקר פלליו עיין להרב
טהרת המים במערכת התי"ו אות ח' ובקונטרס שיורי טהרה במערכת הדל"ת אות ד'
המצויין שם והגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ו אות ע' ציין גיטין
דף ז' חגיגה דף ט"ו ד"ה אם:.

צ"ד) אין עונשין מן הדין בנדפס במערכה זו אות שכ"ט הבאתי מחלוקת אם בדבר שהיא גילוי מילתא עונשין מן הדין אליבא דכ"ע או לרבא אין עונשין כמו בבת בתו וגם הבאתי שני טעמים שנאמרו במדה זו ע"ש ועל זה כתב אלי ידידי הרה"ג מוהר"ר דוב בעריש שטיינבערג רב בעיר קאמאראנא יצ"ו ונ"ל והנה לאשר פי מה מאד מצאו דבריו היקרים חן בעיני ובכל עת אנכי משתעשע בהם ובעה"י עת עינתתי בהם העליתי פלפולים נכונים אמרתי להציע עוד לפני כבודו הנה במערכת האל"ף אות שכ"ט הביא מני"ר בשם מלא הרועים דאב"י ורבא דפליגי בסנהדרין דף ע"ו על בת בתו ענוש פרת וכו' הכ"נ פליגי בכל מקום דלרבא גם בכה"ג אף דאיכא רק גמ' אין עונשין מה"ד יע"ש אף השאג"א בתשובות החדשות כתב דרבא לא פליג על האי סברא דבגילוי מילתא עונשין מן הדין אלא דהאי לא חשיב לי' גילוי מילתא וכו' עכ"ל והנה איתא בש"ס יבמות (דף ב' ע"ב) מפדי כוליהו מאחות אשה נפקא ליתני וכו' אלא בתו פינו דאתיא מדרשא חביבא י' ועיין תוס' שם ד"ה בתוכו היינו בתו מאנוסתו דאי בתו מנשיאותו מערות אשה ובתה נפקא דלא גרע מבת אשתו וא"ת והא אין מזהירין מה"ד ואור"י דלא דמי וכו' והקשה הגאון בעל מלא הרועים בספרו ערוך לנר ונ"ל לכאורה זה החלוק שחילק גם רש"י בסנהדרין דף ע"ו ד"ה גלוי וכו' בין בתו לאחותו א"כ לפ"ז קשה דהא שם בין אמרינו פן אכל רבא הרי ס"ל בסוג'י שם דאעומה"ד גם בכה"ג והקא הא ארבא קיימינו ותי' דיש ג' חילוקים דהיכי שהוא בכלל ממש פגון בתו שהוא בכלל בת אשתו גם רבא מודה וכו' יע"ש ומוכח דלחלק יצא ולאו בכ"מ פליגי.

אמנם מדברי הגאון מהר"ש קלוגער מבראד בספרי בגדי יו"ט (הנד"מ) על ביצה (דף ז') דתלה לה פלוגתא אב"י ורבא אי בגילוי מילתא עומה"ד בסברת המהרש"א שכתב בסנהדרין (דס"ד ע"ב) ונ"ל ומזה נראה לתת טעם הא דאמרינו בכל דוכתא אעומה"ד אע"ג דק"ו מדה הוא בתורה מ"מ אין לדון פן לענין עונש דאימא זה שעשה עבירה חמורה אין מתפטר בעונש המפורש בקלה ממנה עכ"ל דלרבא דס"ל דאף בגמ' אין עונשין מן הדין ס"ל טעם המוהרש"א ומשום הכי אף בגילוי מילתא אין עומה"ד דמה בקד דהוי גמ' מ"מ איך ילפינו ליתן עונש הקלה להחמור ממנו אבל אב"י דס"ל דבגמ' עומה"ד ע"כ לא ס"ל טעם המהרש"א (וא"כ קשה קו' הערוך לנר הנ"ל דהא לדבריהם ל"ש לה פלוגתתם בסברת המוהרש"א) וא"כ קשה קו' הערוך לנר הנ"ל דהא לדבריהם ל"ש לחלק בין היכי שהוא בכלל ממש דמה יוסף תת פח הלמוד אם הוא בכלל ממש מ"מ הא"י גילף ליתן פפירה להחמיר בעונש הקלה ממנה וקושית הער"ל חוזרת ונראית ותירוצו ל"ש: והנה בגוף קו' התוס' הנ"ל (יבמות שם) אמרתי לישב ע"ד החידוד והנה לפי טעם המוהרש"א הנ"ל דמשו"ה אין עומה"ד דהיא הנותנת משום דחמור הוא אינו מתפטר בעונש הקלה ממילא היכי דא"א לומר דהתורה חייבו בעונש חמור מהקלה אז שפיר עונשין מה"ד פינו דאין מגיע לו עונש בהקלה ממנו: והנה התוס' חולין (די"א ע"ב) ד"ה וליחוש פנילי לן פללא דבין מיתה למיתה לא אזלינו בתר רובא פינו דבין פד ובין פד הוא נהרג ורק לענין באיזו מיתה נהרג לא אזלינו בת"ר וא"כ ממילא בנ"ד בבתה מנשיאתו דאף אי תחייבו במיתה היומר חמורה ממדת ערות אשה ובתה ע"כ לא נוכל לענשו בעונש החמור ורק פמיתה אשה ובתה דהא נימא דלמא לאו אביו הוא ואין לו עונש רק משום ערות אשה ובתה וא"ל דאזלינו בתר רובא הא בין מיתה למיתה אין

הולכין אחר ה'רוב פינן דבין פ' ובין פ' הוא נהרג (והוא פ'עין קו' הגאון מוהר"ר צבי מהאלברשטאם הנודעת ומפורסמת בעולם לענן בת פהו בשריפה דהאיך משכח"ל וגם אנכי בחדושי פלפלי תי בזה הרבה ותי הגאון הנ"ל ל"ש ה'כא) וא"כ מ'נשב קו' התוס' והוא ד'ר נכון ומתקבל ע"ד הפלפול ועפי"ז יש ל'שב גם קו' התוס' ד' נ"ג ע"ב ד"ה השתא כו' אכל אין עונשין מה"ד ל"ש ה'כא וכו' יע"ש ונהבן: והנה עפי"ז מ'נשב נמי קו' הנ"ל א הגאון מוהרש"ק ועי' נחלי מים הנ"ל האיך תירצו התוס' דהוי גמ' לר'בא הא ר'בא דס"ל לדבריהם פטעם המוהרש"א ע"כ אין חילוק לדידן בין אי הוי גמ' או לא ולפמ"ש מ'נשב לנכון דלר'בא דס"ל טעם המוהרש"א בלא"ה ל"ק קו' התוס' כמ"ש דכיון דהוי בין מיתה למיתה שפיר עומה"ד אף הי' קשה להתוס' דהא ע"כ גם לאביי קשה קו' הש"ס ליתני אחות אשה ברישא וע"כ דתירץ ג"כ פינן דאת' מדרשא חביבא לי' ולדידן אתיא מק"ו וא"כ קשה הא עומה"ד ותי דהוי רק גמרא: אמנם בעיקר הדבר מ"ש דהוי בין למיתה ולא אזלינן בת"ר פ'ר סג' עליו המדבר הגאון האדיר מוהר"ר עקיבא איגר בתשובותיו הנודעות (בסי' קכ"ט ובסי' קמ"ח) בהקשותו בהא דסנהדרין ד' פ"ד ע"ב אלא למ"ד חנן חמור מא"ל וכו' יע"ש והקשה הגאון הנ"ל הא אם נפרש דמפה אביו אינו חייב רק ע"ד דמיקטל לי' א"כ הוי בין מיתה למיתה והאיך נסייבו במיתה החמורה נימא דילמא לאו אביו הוא (ועיין פמ"ג או"ח סי' שכ"ח בא"א ס"ק ל"ג) ועיין שו"מ מהדורא תליתאה (סי' ר"כ) וע"ש שתי דונקא בנסקלין בנשרפין דמה דאנו רוצים ליזיל בת"ר היינו ה' מילתא עצמו דיתחייב בחמורה בזה אמרינן דבין מיתה למיתה לא אזלינן בת"ר משא"כ באביו דמשעה שנולד דינין מפח הרוב שהוא אביו לכמה דברים א"כ הוי רוב שפ'ר הוהזק וראיה דהאיך חייב לפדות בנו הא אין הולכין בממון בת"ר (וכבר נודע ד"ז בשם הגאון בהפלאה ספ"ק דכתובות) ועיין ישועות יעקב אהע"ז (סי' ד' ס"ק ט"ז) ועיין בשו"מ מהדורא רביעא (סי' ל"ח) והסברא לפמ"ש התב"ש (סי' ח"י ס"ק כ"ט) דמה שאנו היינו מחזיקין להיתר אף שיוכל להיות שבטעות החזקנו מ"מ הוי זה שאנו החזקנו חזקה יע"ש מ"ש דתרי חזקי איכא והביא ראי' מכתובות דכ"ד יע"ש.

וזה רבות בשנים פתבתי בתשובה להביא ראי' לדברי התב"ש ע"ד הפלפול מדברי התוס' גיטין (די"ז ע"א) בפוגיא דזמן בד"ה משום כו' שהקשו דנעמידנה בחזקה אשת איש יע"ש והנה הלא נודע דברי הנמ"י פאד"מ שהקשה מאי פריה הש"ס מפני מה תיקנו זמבגטין הא בעינן זמן משום ר"ח (ועיין פנ"י בסוג' נשם) שנעלם ממנו דברי הנמ"י הנ"ל ועיין קצה"ח (סי' ל') ובתנאים (סי' ל"ד) ותי' פינן דאיכא פתובה למישקל מינ' כד"מ דמיא ואפקעינהו רבנן לקידושין מני' יעו"ש וא"כ לפי"ז מאי הקשו התוס' דנעמידנה בחזקת אש"א הא ע"כ אמרינן אפקעינהו א"כ לא היתה מעולם אשת איש ומה הקשו התוס' הא אם נימא דנתגרשה ליכא חזקת אשת איש פלל.

אמנם לפמ"ש התב"ש הנ"ל שפיר הקשו בתוס' דהא עכ"פ אנהנו החזקנו אותה לאשת איש ושפיר הוי חזקה עוד אמרתי להביא ראי' מכתובות (ד' כ"ב ע"ב) בהא דאמר אביי עד אומר מת וע"א לא מת ותרנוייהו בא"א קאמסהדי והקשיתי למ"ל לומר כ"מ שהאמינה תורה כו' דזה הוא רק בזאח"ז הלא נודע שיטת רש"י (שבת קמ"ה) דאפקעינהו רבנן לקד"מ בע"א במיתת הבעל יע"ש א"כ חילוק גדול יש בין ע"א אומר מת ואחד אומר לא מת לא אומר נתגרשה וא' אומר לא נתגרשה דבא' אומר נתגרשה וא' וכו'.

תַּרְנוּנֵיהוּ בַּאשׁ"א קְאָמְסֵהֲדִי מִשָּׂא"כ בַּא' אוֹמֵר מֵת וַא' וְכו' אֶפְקַעֲינָהוּ רַבְּנָן לְקַד"מ וְלֹא הֵיטָה אֵשֶׁת אִישׁ מֵעוֹלָם אֶכּוּ לְדַבְרֵי הַתּוֹב"ש מִיְּנוּשָׁב לְנִכּוֹן (שׁוֹב הָרֹאנִי אֶחָד שֶׁהֵרֵב הַגָּאוֹן אַבְד"ק פֶּרַעֲמִישׁלָא בְּסִפְרוֹ בֵּית יִצְחָק הַעֵיד בְּרֹאנִי זֶה מֵהָא דְכַתּוּבּוֹת אֲמַנְם בְּעַת פְּתַבְתִּי הַתְּשׁוּבָה הַגָּ"ל לֹא בָּא עַדִּין לְבִיָּה"ד וְאַנְכִי זְכִיתִי בָּהּ תַּחֲלָה): אֲמַנְם הַגָּאוֹן ר' עֲקִיבָא אִיגַר בְּתְשׁוּבָה הַגָּ"ל חֲזַר שָׁם וְדַחַה דְבָרֵי עֲצָמוֹ מִתּוֹס' חֲנֻלִין (דָּף י"א) ד"ה מְנַה"מ וְכו' וְלִמְאֵי דְמִפְרֵשׁ ר"ח כו' וְאִם גִּימָא דְרוּב שְׁפָר הַחֲזוּק שְׂאֵנִי לִיפָא רֵאִי מִפְרָה אֲדוּנְמָה דְהֵתָם פְּבָר הֵיִינוּ דְנִין עַל הַפְּרָה עֲצָמָה שְׂאֵינָה טְרַפָּה מִפְּחַ הָרוּב וּמִמִּילָא אַף דְמִסְתַּעֲפָּה מִמְּנֹו לְטַהַר הַטְּמֵא וְלִהוּצִיאוֹ מִחֲזוּקַת טוֹמְאַה מ"מ אֲזֻלִּינוּ בַּת"ר כְּמוֹ דְאֲזֻלִּינוּ כַּה"ג בַּתַּר רַוְבָּא נֶגֶד חֲזוּקַת מָמוֹן אֲבָל בְּעֵלְמָא הֵיכָא דְהָרוּב אֲתִי מִתַּחֲלָה לִהוּצִיָּא מִחֲזוּקָה זֶה לֹא שְׂמַעְנוּ דִּי"ל דְרַוְבָּא לֹא מִפְקָא מִחֲזוּקָה כְּמוֹ דְלָא מִפְקָא מִחֲזוּקַת מָמוֹן וְע"ש שֶׁהֵינִיחַ בַּצ"ע.

וְלִדְעָתִי לֹא קָשָׁה כָּלֵל דַּע"כ אֲמַרִּינוּ רַוְב שְׁפָר הַחֲזוּק רַק הֵיכִי דְהִי לְנוּ אִיזוּ נַפ"מ בְּזָה אִי פְּשָׁרָה הוּא אוֹ טְרַיְפָה אֲבָל בְּפָרָה אֲדוּנְמָה מֵעוֹלָם לֹא הֵיָה לְנוּ נַפ"מ לְעַנְנוּ זֶה לְהַחֲזוּקָה בְּחֵיִים לְכַשְׁרָה דְהָא חֲלָב לֹא מִשְׁפַּחַת בְּפָרָה דְאִין חוֹלְבַת אֲלֵא א"כ יוֹלְדַת וּבְבָא עֲלֵי זָכָר הָא פְּסוּלָה א"כ ל"ש בְּזָה חֲזוּקָה וּמֵעוֹלָם לֹא הַחֲזוּקָנוּ אוֹתָהּ וְנִכּוֹן הוּא בַּעֲזַה שִׁי"ת: וּבְזָה אֲמַרְתִּי לִיְיָשָׁב קוֹ הַגָּאוֹן מִהֲרַש"ק בְּהַגְהוּתֵי לִי"ד עַל הַפּמ"ג (סִי' ל"א) שֶׁהִקְשָׁה בְּהָא דְנִסְתַּפֵּק הַפּמ"ג (ס"ק א' בַּשּׁפ"ד) בְּבַר אֲוֹנָא דְמִמְסַמֵּק קוּע"י דְמָה דְאָסוּר מִחֲשֵׁשׁ גִּיקָב הַנּוֹשֵׁט אִי מְהֵנִי שֶׁהֵיִת יב"ח דְאִיפָּא חֲזוּקָה בְּהֵמָה בַּחִי וְכו' יַע"ש וְכַתֵּב עָלָיו וְנ"ל בַּמַּחֲכָת"ה נְעֵלָם מִמְּנֹו דְבָרֵי הַשְּׁ"ף לְעֵיל (סִי' כ"ג ס"ק י"ט) דְאָף בַּחֲשֵׁשׁ גִּיקָב הַנּוֹשֵׁט מִתִּיר שָׁם לְהַשְׁהוּת כ"א יוֹם אִם תַּתְעַבֵּר וְאִין חֲזוּקָה בֵּין עֵיבּוּר לְחֵי יב"ח כו' יַע"ש וְלַפּמ"ש מִיְּנוּשָׁב לְנִכּוֹן דְהֵתָם (בַּסִּי' כ"ג) מִיְּיָרִי הַשְּׁ"ף בְּעוֹפּוֹת שְׁפָר אֲכַלְנוּ מִמְּנָה הַבִּיצִים וְהַחֲזוּקָנוּ אוֹתָהּ לְכַשְׁרָה א"כ שְׁפִיר מְהֵנִי שֶׁהֵי"ו כ"א יוֹם אֲבָל הַפּמ"ג מִסְתַּפֵּק בְּבֵהֵמָה זָכָר אֲשֶׁר מֵעוֹלָם לֹא הַחֲזוּקָנוּ אוֹתָהּ לְכַשְׁרָה י"ל דְלַעוֹלָם ל"מ שֶׁהֵי"ו יב"ח וְהַבּוֹן פִּי בְּרוּר הוּא וְיֵשׁ אֲתִי ת"ל בְּזָה אֲרִיכוּת דְבָרִים אַף אִין הַפְּנָאִי מִסְפִּים עַמְדִי וּמִוְכַרְח אֲנִכִּי לְקַצֵּר בְּזָה אַף עוֹד דְבָר אֶחָד אֲמַרְתִּי אַעֲרִיָּה נָא בְּזָה עַכ"ד יַצ"ו: וְדַע דְבַמָּה שֶׁפְּתַבְתִּי בַּנְדָּפָס בְּשֵׁם מוֹהַרש"א בְּטַעַם שְׂאִין עוֹנָשִׁין מִן הַדִּין דְכִינּוּ דְעַבְרִיָּה חֲמוּרָה הִיא יֵשׁ לוֹמֵר שְׂאִין מִתְּפַפֵּר בְּעוֹנָשׁ הַקַּל רֵאִיתִי עֵתָה בַּסִּי' מְקוֹר חֵיִים (שְׁנַדְפָס שְׁנִית בּוּוֹאֲרֵשׂא תַרְב"ן ע"י יְדִידֵי הָרַב הַמְזוֹפָה אֵת הָרַבִּים הַגָּאוֹן מוֹהַר"ר חֵיִים יַעֲקֹב נַפְתָּלִי יַצ"ו וְכוּ עַנְיָנִים רַבִּים שְׁנַשְׁמָטוּ בְּדַפּוּס שֶׁהֵיָה בִּידִי) בְּחִידוּשָׁיו לְרִישׁ מִסְכַּת פְּרִיתוֹת שְׁבַס' מְשָׁנָה לְחַם הַקְּשָׁה מִמָּה שֶׁכְּתָבוּ הַתּוֹס' בְּפִסְחִים דָּף כ"ד בַּד"ה הַפֵּל מוֹדִים דְשָׂמָא אִין מְזַהֲרִין מַה"ד לְפִי טַעַם מוֹהַרש"א קָשָׁה פִּינּוּ דְמִתְּפַפֵּר בְּעוֹנָשׁ מְלָקוֹת בְּאֲכִילַת בַּב"ח כ"ש אֶהֱנָאָה וְכו' עִי"ש וְלִק"מ דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין עוֹנָשׁ לְאֲזַהֲרָה דְהָא בְּמַכּוֹת י"ז ע"ב אֲמַרִּינוּ דְאִפִּי' מֵאֵן דַּס"ל עוֹנָשִׁין מְהֵדִין מ"מ אִין מְזַהֲרִין מְהֵדִין וּמֵאֵן דַּס"ל לֹא ע"כ לֹא ס"ל טַעַם שֶׁפְּתַב הַמְהַרְש"א וַאֲפִי"ה ס"ל אִין מְזַהֲרִין וְהָכָא בְּבִשְׁר וְחֲלָב בְּאֲזַהֲרָא קִיְיָמִינוּ וְהֵיִינוּ דְאִין עוֹנָשִׁין מְהֵדִין אַא"כ מְזַהֲרִין דְהֵיִינוּ דְבַעֲיָנוּ שִׁיכְתוּב לָאו בַּתוֹרָה לְאֲזַהֲרָה וְאִין מְזַהֲרִין מִן הַדִּין אַף דִּישׁ לְהַעֲנִישׁוּ מַה"ד וְהוּא פְּשוּט וִידִידֵי הַרָה"ג מְדַזְקוּב מוֹהַר"ר חֵיִים יַחִיאֵל טָאֶהֲרֹן יַצ"ו פְּתַב לִי וְנ"ל בְּמַעֲרַכַת הָאֶל"ף אוֹת ש"ל הֵבִיא כ"ת טַעַם הַמְהַרְש"א דְמִשׁוּם דְחֲמִיר לֹא תִסְגִּי לִיהָ בְּמַכּוֹת וְהֵבִיא פִּיז בְּקִיאוֹתוֹ הַטּוֹבָה עָלָיו שֶׁרֵשׁ מִמַּכּוֹת דָּף ב' וּמְדָף ח' שֶׁגַּגַּת סִיף גִּימָא לְכַפְרָה וְכו' וְתַמִּיָּה לִי מְדוּעַ לֹא הֵבִיא שָׁם עָרוּף בְּפָרָק קָמָא דְתַמּוּרָה

דף ד' אימא מוציא שם שמים לבטלה סגי ליה במכות אבל מקלל חברו בשם פינן דקעביד תרתי לא תסגי ליה במלקות עכ"ד יצ"ו: ובעיקר הסברא דבעבירה שהיא תמורה יש לומר דשמא לא ניתא ליה דתיקוני ליה כפירה בעונש זה וכתבתי בנדפס דכי האי גוונא איתא בריש מפות וכו'.

הנה עתה ראיתי מה שפיתבו התוספות בפסחים דף ל"ב (בד"ה מעילה) תימה נימא היא הנותנת דשאר מצות שהן תמורות שהן בכרת אין לזדונה פירה אבל מעילה שהיא קלה וכו' יש לזדונה פירה וכי האי גוונא איתא בריש מפות וכו' עי"ש דב"ק: ולענן אי עונשין במה מציינו פתבתי בנדפס באות מ"ה מחלוקת בזה עי"ש וידידי הרב מוהרש"א הנז"ל באות ע"ט יצ"ו כתב אלי בזה וז"ל באות מ"ח הביא דעונשין בממ"צ ולענ"ד מקללי הגמ' למוהרי"ק וקרא"ש ויבין שמועה בהליכות עולם דפוס ווארשא דף כ"ו מוכח דסברי דאין עונשין דהקשו למה לי מדת ק"ו הא מציי למילף במה מציינו ומי ס"ד דבמ"מ עונשין למה לא אמרו דצריך ק"ו שלא לענש ולרש"י בסוכה ל"ח דכל המדות חוץ מק"ו אין אדם דן מעצמו נדאי עונשין אף כפר השיגוהו ואכמ"ל.

שמואל אביגדור הלוי. עכ"ד יצ"ו: ואם עונשין ממון מן הדין פתבתי בנדפס במערכה זו אות ז"ך עי"ש ובמה שפיתבתי על דברי התוס' שהוכיחו מפירק הפירה דתלמודין סובר דעונשין ממון מן הדין דאין משם ראיה כל כף דיש לומר דנהי דמיקרה לא מציינו למילף דאין עונשין ממון מן הדין אפשר דתלמודין יליף מנוטבחו או מקרו כדיליף במכילתא הנה עתה ראיתי להרב לב שומע יצ"ו באות י"ב שפתב וז"ל ובפירק שור שנגח דף מ"ט בד"ה על הבריה פתבו התוס' שהש"ס שלנו חולק על המכילתא בהא וס"ל דגם בממון אין עומה"ד (אמר המסבר נראה דט"ס הוא וצ"ל דס"ל דגם וכו' וכוונתו שהש"ס חולק על מה שסובר המכילתא דאין עונשין ממון מן הדין שהרי כן הוא לשון התוס' במכילתא אמרינן מכאן שאין עונשין מן הדין אבל הש"ס שלנו אין סובר כן עכ"ל) ואולם רבינו בצלאל ברפ"ק וקרא"ש א בחידושי שם פתבו ישוב לזה על אופן דלא פליגי עכ"ל ומוכן מזה דגם בבריה סובר תלמודין כהמכילתא דאין עונשין מן הדין.

ועל מה שפיתבתי בנדפס בענן זה הנה ידידי הרב המאוה"ג שמואל אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו כתב בזה אלי וז"ל כתב דראיית תוס' מפ' הפירה יש לדחות דאפשר תלמודין יליף מנוטבחו ותמהני א"כ איך דרש"י מיתורא דכי יכרה הא פינן דאין עמה"ד איצטריך פי יכרה לגופי'.

עוד כתב להוכיח מכ"ד דעמה"ד ולע"ד י"ל דהתם מדרבנן מהפירק ב"ד ובתוס' מוכיח דעונשין מן התורה עכ"ד יצ"ו: וידידי הרה"ג מוהר"ר ליב בערגער יצ"ו מעיר בענדין הסמוכה למדינת פרייסין כתב לי בענן זה וז"ל מה שפתב באות כ"ז אי בממון עונשין מן הדין אציע לפניו מה שיישבתתי קושית תוס' בבא קמא (דף ב' ע"א) בזה שהקשו דמשמע ממתינתין דממון עונשין מן הדין ובמכילתא מבואר שאין עונשין ממון מן הדין ונראה לעניות דעתי לתרץ דהנה בקובץ פירק ו' מהלכות ע"ז הלכה ד' פתבו דלפי טעם דאין עונשין מן הדין משום דילמא יש פירקא אם כן גם בממון אין עונשין מן הדין כי המוציא מחבירו עליו הראיה.

אכן יש להעיר דהנה האחרונים הקשו לפי הטעם דאין עונשין מן הדין משום דילמא יש פירכא אם פן איך מהני קל וחומר להתיר וכל הש"ס מלא על פל גדותיו בקל וחומר להתיר ויש לומר דכל הי"ג מדות נאמרו בין להתיר בין לאיסור ואם פן להתיר אם לא תאמרה בקל וחומר לא יהני הקל וחומר לעולם וההלכה ניתנה מסיני בע"כ שתדרוש הקל וחומר להתיר מה שאין פן לאסור יש לומר שמהני על כל פנים לאסור לא למלקות או למיתה ונה סברת הרב המגיד דהיכי דאיפא לאו הפא מפלל עשה עונשין על הקל וחומר משום דאם לא פן לא יהני הקל וחומר פלום ונה סברא ברורה אבקש בזה דעתו הרחבה ויבטל דעתו.

והנה בספר אורים ותומים חשן משפט סי' כ"ה בקיצור תקפו פהו אות כ"ב כתב קושיא בשם פנסת הגדולה אמאי ספק ממון לקולא לנתבע הא יש ספק איסור גזל ומירץ דאם יתנו לחבירו גם אצלו יהא ספק גזל ובתומים תמה עליו אמאי פרי ושמא לאו פרי עדיף יוציאנו מידו מטעם ספק גזל ואצל חבירו לא יהא ספק גזל כי בספק איסור מהני פרי לי כדאימא פתובות (דף כ"ב) ומירץ התומים משום דספק גזל התירה התורה דכף נאמרה הלכה המוציא מחבירו עליו הראיה ועל פי זה יש לומר דבזה תליא אי בממון אמרינו עונשין מן הדין דלכנסת הגדולה בממון עונשין מטעם דהוא אצלו ספק גזל ואצל חבירו לא יהנה ספק גזל כי יש קל וחומר ולהתיר מהני הקל וחומר אבל לשיתת האורים ותומים דספק גזל התירה התורה שוב אמרינו אין עונשין מן הדין מטעם דילמא יש פירכא וספק ממון לקולא והנה בשיטה מקובצת פתובות דף י"ט ע"א בשם רמב"ן בשם פריימא חיצונית דר' מאיר סובר דאף על הגזל אמרינו יהרג ואל יעבור יעניין שם הדברים ואם פן לדידיה נדאי ספק גזל (אסור) כי אינו מסתבר שיהא נדאי גזל יהרג ואל יעבור וספק יהא מותר ועל פי זה מיושב בטוב קושית התוס' דלדין דקיימא לן פרי ושמא לא פרי עדיף ואם פן ע"כ פדברי האורים ותומים דספק גזל מותר ע"כ קשיא המכילתא דאין עונשין מן הדין בממון מה שאין פן מתניתין אתיא כר"מ דסתם מתניתין פנותיה ולדידיה ספק גזל אסור וע"כ שוב בממון עונשין מן הדין פן נראה לי נדוק כי ברור הוא בפעורת השם יתברך עכ"ד יצ"ו: ועל מה שכתבתי באות כ"ד כתב הרב מוהרש"א ה"ל יצ"ו וז"ל הביא דקרבן עונשין מה"ד ויש לעיין מנבחים (ק"ו ע"ב) עכ"ד יצ"ו וגם על מה שכתבתי בנדפס באות כ"ה כתב הרב מוהרש"א ה"ל יצ"ו וז"ל הביא פמה רבנותא דבכרת עונשין מן הדין ומקשין מבימות (כ"ב ע"ב) וי"ל דסברי דבקרפן אין עונשין מן הדין והתם נ"מ לקרבן עכ"ד יצ"ו.

גם ידידי הרה"ג מוהר"ר ליב בערנער יצ"ו ה"ל כתב לי בענין זה וז"ל בחלק הפללים אות כ"ה פלפול אי שייך בכרת אין עונשין מן הדין נראה לי ראיה מתוספות נבחים (דף ק"ו ע"ב) ד"ה מכולהו וכו' תימא גילף מכולהו פרת בקל וחומר מחלב שהותר מקללו עכ"ל משמע מדבריהם דבכרת עונשין מן הדין אכן יש לדחות די"ל הקשו שם לפי הנה אמיןא דרבינא דקאמר לא יאמר לאו בחלב ותימתי קל וחומר מנבילה אם פן הנה סבירא ליה עונשין מן הדין יעניין שם הדברים ועיין עוד רש"י נבחים (דף י"ד ע"א) ד"ה חוץ לזמנו הפוסל בשלמים ומיהו פרת לא נפקא לן בו מינה דהא קל וחומר מפח שלא לשמו אתי נדיו להבא מן הדין להיות פנדון עכ"ל מוכח מדבריו לכאורה דבכרת עונשין מן הדין דאי לאו הכי למה ליה לתרץ משום דיו להבא מן הדין.

אכן אחר העיון אין ראיה דהתם קאי לר"ש ואיהו ס"ל סנהדרין (דף ע"ד ע"א) דעונשין מן הדין אפילו עונש בידי אדם אכן מדברי תוספות שם ד"ה קסבר לא משמע פן יענין מר ויש להביא ראיה להקפד דרש"י סבירא ליה דגם בעונש בידי שמים שינה אין עונשין מן הדין דהנה במנחות (דף כ"ז ע"ב) מאי טעמא דרבנו אי סלקא דעתך פדקאמר ר' יהודא לכתוב רחמנא אל הקודש ואל פני הפפורת ולא בעי מבית לפרוכת ואנא אמינא היכל מחייב מבית לפרוכת מפעי מבית לפרוכת דכתב רחמנא למה לי שמעת מינה במיתה וברש"י ד"ה מבעינא הא היכל בכלל מבית לפרוכת דלא נכנס לשה אלא דרף היכל ומשמע ביאת היכל קם ליה במלקות עכ"ל ובגמרא שם ור' יהודא מאי טעמא אי סלקא דעתך פדקאמרי רבנו לכתוב אל הקודש ומבית לפרוכת ולא בעי אל פני הפפורת ואנא אמינא מבית לפרוכת במיתה אל פני הפפורת מיבעינא אל פני הפפורת דכתב רחמנא למה לי וכו' רש"י ד"ה אל פני הפפורת מיבעינא דמחייב מיתה הא משעה שנקנס מבית לפרוכת מיחייב מיתה ויש בכלל מבית לפרוכת פני הפפורת עכ"ל משמע מדבריו אלה דשינה גם במיתה בידי שמים אין עונשין מן הדין ע"כ פירוש דכבר נתחייב מיתה משעת פניסת מבית לפרוכת דאי לא הכי אמאי לא פירש כפשוטו מטעם דהווי ילפינו מן הדין ואף פן לפי זה מפל שפן בקרת דחמור ממיתה בידי שמים בנדאי אמרינו ביה אין עונשין מן הדין.

אחר כך מצאתי בהשמות לשיטה מקובצת הנדפס מחדש בש"ס ווילנא שהקשה אדברי רש"י אלו שכתב משום דכבר מחייב משעת פניסתו להיכל הא משכחת לה שנקנס להיכל להקטיר קטורת דלא היה ביאה ריקנית ואינו חייב מטעם פניסת היכל ועל פן כתבה שמחייב מטעם מבית לפרוכת על פן פירש דכוננת הגמרא הוא דפשיטא דחייב דפני הפרוכת קדושתו יותר מהיכל וז"ל והכא הכי פירושו אהיכל שאינו קדוש פל כף פמו מבית לפרוכת מחייב מבית לפרוכת דקדיש טפי מיבעינא עכ"ל וקשה על דבריו הא אין עונשין מן הדין והכא מיירי במלקות וצריך לומר דסבירא ליה דהוי רק גילוי מילתא בעלמא אכן זה ניחא אליבא דאב"י דסובר בסנהדרין (דף ע"ו ע"א) לוקין על גילוי מילתא אבל לרבא דסובר שם אין לוקין על גילוי מילתא והגם שפבוד הדר"ג הביא בשם שאגת אריה דגם רבא סבירא ליה לוקין על גילוי מילתא רק דזה לא חשיב ליה גילוי מילתא אכן מנא ליה לחלק בין הנושאים בין בתו להכא וספר שאגת אריה אינו בידי לעיין בו וי"ל לפי המבואר יבמות (דף ס"ח ע"ב) קל וחומר מגרושה ומה גרושה שמוותרת בתרומה אסורה לפהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לפהונה וכי מזהירין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא וברש"י שם דתרומה היינו קדושת פהונה והפירוש דהפל הוא מטעם קדושת פהונה דזה שמוותרת בתרומה הוא מטעם קדושת פהונה ואם פן הכא דאסירא בתרומה בע"כ שאין לה קדושת פהונה וממילא אסורה לכהונה ואם פן הכא נמי יש לומר דקדושת היכל הוא מטעם קדושי קדשים ועל פן הוא רק גילוי מילתא הוא דהכי שנקנס למקום המקודש חייב והתם דלא חשיב ליה רבא גילוי מילתא הגם דאסור בת בתו הוא מצד בתו פמו שכתב רש"י שם יש לומר דסבירא ליה דאין אסור עריות מצד קורבה רק הוא גזירת הכתוב פמו שכתב רמב"ן פרשת אחרי וז"ל והנה העריות בכלל החוקים שהם גזירת מלך והגזירה היא הדבר העולה על דעת המלך וכו' עכ"ל.

ויותר מבואר דבר זה בהרב המגיד פרק א' מהלכות אישות הלכה ד' וז"ל ואל תתמה
האיך תהיה הישראלית ביאתה בזנות בלאו והעובדת כוכבים מדברי סופרים לפי
שהאיסור עריות הוא בגזירה ודבר שאין לו טעם בכל פרטיו והנה תראה שאם תמותו
הוא בסקילה ואם אמו מדברי סופרים ונדות הוא בישראלית מדין תורה בכרת ובעובדת
כומ"ז אין נדות כלל אלא מדברי סופרים עכ"ל ואם פן אין האיסור בת בתו משום בתו
רק הוא גזירת הפתוב על פן לא חשיב ליה רבא גילוי מילתא ובמקום אחר הארכתי שזה
מתלוקת אביי ורבא ואין פאן מקום לקבל ארוה: אכן גוף דברי רש"י צריף לעיין שפתב
דכבר מחויב מיתה משעת פניסת היכל הא איתא בזבחים (ד' פ"ב ע"ב) אלא אמר רבא
כל מידי דחשיב עליה לפני ולפנים לא מופסל בהיכל ועיין רש"י שם אם פן הכא נמי יש
לומר פן דהיכי שפננתו ליקנס מבית לפרוכת לא מחויב על פניסת היכל דלא חשיב ביאה
להיכל ויש לחלק בין הבאת דם לביאת אדם פמו שכתבו תוספות זבחים שם ד"ה לא
נצרכה לענין דרוף משנפש בסוף הדבור וז"ל ויש לחלק בין הבאת הדם לביאת גוף האדם
עכ"ל עוד קשיא לי על דברי רש"י הנ"ל דכבר משעת פניסת היכל קים ליה במלקות
דילמא פנונת התורה שיהא חייב שני מלקות והגם שפתב ים של שלמה יבמות ריש פרק
נושאין על האנוסה דלא אמרינו לעבור עליו בשני לאונוין רק היכי שמציאות כל לאו
בפרטות אבל דלא משפחת כל לאו בפני עצמו לא אמרינו לעבור עליו בשני לאונוין אם
פן הכא נמי לא משפחת ביאת קדשי קדשים בלא ביאת היכל אכן הים של שלמה לא
פתב פן שם רק אליבא דרבא אבל סתמא דגמרא לא סבירא ליה פן וגם לענין מיתה יש
לומר פן דכתבה התורה שיהא חייב שתי מיתות בידי שמים וראיה דמשפחת ב' חייבין
בידי שמים מהאדאיתא פתובות (ד' ל"ד ע"א) ולאפוקי מדברי נחונגא פן הקנה דס"ל
דגם פרת פוטר מתשלומין אם פן אמאי הבא על אחותו קנס נימא קים ליה מדרבה מיניה
ויש להקשות לכאורה דהנה בהקדמה לספר פני יהושע מביא קושיא בשם חתנו הגאון
ר' בעריש ז"ל אמאי הבא על בתו פטור מקנס מטעם קים ליה בדרבה מיניה הא חייב
אינו רק בגמר ביאה פמו שכתבו תוספות יבמות (דף נ"ט) ומיתה חייב על הערצה ואינו
באים פאחת ותירץ דגם על הגמר איכא חייב מיתה רק אטו בתרי קטלי קטלית ליה והוי
פמו חייבי מיתות שוגגין ויעיין מר בשו"ת רבינו עקיבא איגר סי' קס"ד והביא סברא
זאת בשם הירושלמי דכתובות יעניין שם הדברים והנה שיטת רש"י ז"ל פסחים (דף
כ"ט ע"א ל"ב ע"א) דהא דס"ל לר' נחונגא פן הקנה דכרת פוטר מתשלומין זהו רק מזיד
אבל לא בשוגג אם פן שוב אתיא מתניתין שפיר כר' נחונגא פן הקנה רק הכא משום
דחייב פרת הוא על הערה וקנס אינו חייב רק בגמר ביאה ואי משום דגם על הגמר חייב
פרת הא לא הוי רק פמו אחייבי פריתות שוגגין וגם ר' נחונגא פן הקנא ס"ל דחייב אלא
ע"כ דמשפחת ב' פריתות ממש ויש בזכרוננו שגם המשנה למלה דבר מזה אי משפחת ב'
חייבין בידי שמים ושכחתי מקומו אבקשו שיורנו בזה אם פן קשה לשיטת רש"י שפתב
דכבר מחויב מיתה הא י"ל לחייב שמים ויש ליישב בפשיטות דכל היכי דאיכא למקדרש
לא מוקמינו בלאו יתירי וגם לענין מיתה בידי שמים י"ל פן מכל מקום נחזור לדין
שמוכח מדברי רש"י דגם בעונש בידי שמים שיהא אין עונשין מן הדין פנ"ל ובגוף הדבר
שפתב הרא"ם דכרת עונשין מן הדין פבר תמהו עליו אחרונים מש"ס מפות (דף ה'
ע"א) ללמדו שאין עונשין מן הדין והתם איירי לענין פרת דאחותו ועיין עוד יבמות (דף

כ"ב ע"ב) והוא תמוה עצומה: ונראה לעניות דעתי ליישב דהנה י"ל הסבא דבכרת עונשין מן הדין על פי מה שפכת הרב המגיד בטעם דאין עונשין מן הדין משום דקל וחומר אינו יכול לעשות שתי פעולות למלקות ולאסור והנה הרמב"ן פרשת ויקרא פתב דשוגג דלאו מותר מן התורה כיון שלא חייבה התורה עליו פלוס וענין שם הדברים ואם כן חזינו מדבריו דלא משפחת בשוגג איסור בלא קרבן וזהו הטעם דבכרת עונשין מן הדין כי אינו נפקא מינה רק לענין קרבן וכיון שגלמוד מקל וחומר שיש איסור שוב ממילא חייב קרבן כי לא משפחת איסור בשוגג בלא קרבן בשלמא במזיד משפחת איסור בלא מלקות ע"כ בעי הקל וחומר לעשות שתי פעולות איסור ומלקות וזהו גם כן סברת ריטב"א המובא בספרו אות כ"ד דקרבן עונשין מן הדין והם סבא אחת והנה סברת רמב"ן דשוגג דלאו מותר מן התורה יש לומר דמליא בזה דהנה החתם סופר סופה (דף ל"ג ע"ב) מביא בשם חידושי ר"ן סנהדרין ריש פרק הנהגות דבאיסור פרת ומיתה דיש עונש בשוגג או קרבן או גלות לכולי עלמא חייב באין מתפנין דלא גרע משוגג כי פלוגי ר' יהודה ור"ש בסניפי לאוין כי סברת ר"ש דמתיר משום דשוגג מותר מן התורה ולענין שבת לכולי עלמא פטור אין מתפנין רק לר"י דאוסר חייבי לאוין מן התורה גזר בשבת מדרבנן וענין שם הדברים וי"ל דר"י ור"ש דפליגי בדבר שאין מתפנין פליגי בזה אי שוגג דלאו מותר מן התורה דדבר שאין מתפנין דומה לשוגג והנה הספר ח"י"ר אין בידי לענין מפל מקום בודאי י"ל כן ועל פי זה מיישב שפיר דברי הרא"ם הנ"ל דהנה במכות שם קאמר הגמרא אומר לי אביו בני לאו קל וחומר הוא אמר לו לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין דמניא ואיש אשר יקח וכו' הא למדת שאין עונשין מן הדין והוא סבא פ' קדושים אות יו"ד פסוק י"א וסתם סבא ר' יהודה כדאי בכמה מקומות בש"ס ומהם שבועות ק"ג ע"א) ואיהו ס"ל דבר שאינו, מתפנין אסור אם כן שוגג דלאו אסור מן התורה ומשפחת שוב איסור בלא קרבן והוי גם כן שני פעולות מה שאין כן אנו דפסקינו הלכתא כר"ש ואם כן שוגג דלאו מותר מן התורה כמו שפכת רמב"ן בפשיטות פרשת ויקרא וע"כ בכרת שוב עונשין מן הדין.

ועל פי זה יש ליישב מה שתמהו אחרונים ומובא בדברי כבוד גאון מקידושין (דף נ"ז ע"ב) אי מה שלי בשלף ענוש פרת דמשמט דכרת עונשין מן הדין ויש לומר דהתם קאי לר"מ וי"ל דסבירא ליה דבר שאין מתפנין מותר כר"ש וע"כ ס"ל עונשין מן הדין וזה ברור.

עכ"ל יצ"ו: והנה השגתי עתה סי יקר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי וראיתי במערכת העין אות ח' שפכת דבדיני שמים לכולי עלמא עונשין דבר הבא בקל וחומר שהוא מן הדין עכ"ל ותמינה שהחליט כן לכולי עלמא ותמעין כמה שרשמתי בנדפס וראה דבמחלוקת הוא שנוי ועינתי בקונטרס שיורי טהרה (שציינן שם במערכת הדלי"ת אות כ"ד ושם הביא מה שפכת במנחת יהודה שפספר דעת זקניה לרבתינו התוספות על התורה על פסוק כל איש אשר יקרב (בפרשת אמור) בשם רבינו אליקים ואי משום דאין עונשין מן הדין לא אמרינו הכי במיתה בידי שמים אלא במלקות ובמיתת בית דין עכ"ל למדנו מזה דחד מקאמא סובר הכי אף אין שייך לומר מפכ זה דלכולי עלמא עונשין פמוכן: וכתב הגאון ישועות יעקב באהע"ז סי' כ' (בכ"ל זה דאין עונשין מן הדין) שפחדושו על הרמב"ם פכת שדעת הרמב"ם דכל היכא דבלאו הכי יש איסור מן התורה

אז יש פח ביד הקל וחומר לחייבו מלקות דנזקא שמי פועלות דהיינו לאסור איסור ולחייב מלקות הוא דאין ביד הקל וחומר ושהאריה בכלל זה והביא מש"ס דפסחים דף מ"ד בסוגיא דהיתר מצטרף לאיסור דאמרינן שם מדברי עקיבא נשמע לרבנן לומר היתר מצטרף לאיסור וציין ש"ס דביצה (בד' ח' ע"ב) בהך דשאור וקמין וסוגיית הש"ס פסחים דף מ"א בהך דבשל מבושל במים והתוספות שם ד"ה א"ב ונ"ש"ס דחולין ד' ס' בהך דנשאור דשאים קל וחומר בעצמן דמכל אלה מבואר פדעת הרמב"ם ובספר אמת ליעקב להרב מוהרש"א ראבינאוויטש שגדפס חדש ממש באודיטה בקונטרסו על ס' מגלת אסתר בהשרשים האריה בעיקר הכלל בכמה פרטים בכלל ובפרטות בסברת הרמב"ם הלזו עי"ש בדרך מ"ז והלאה ובעיקר כלל האריה ידידי הגאון אבד"ק שאויל יצ"ו בספר הנזר זכר יהוסף בדפי הספר דף פ"ו ע"ג וע"ד נדף פ"ז בפלפול עמוק וחרף בבקיאיות נפלא פדרכו בקודש אי בגלוי מילתא עונשין ובהטעמים שנאמרו במדה זו ומסתעף לכמה עניינים עי"ש דב"ק: צ"ה) אין עושין מצות חבילות חבילות בנדפס במערכה זו אות ט"ל הבאתי תקירת הרב כתב סופר בחלק א"ח סי' לק"ט בשולח מנות לעני ומתפנין שיהיה גם למתנות עניים או שמקיים משלוח מנות במעות מעשר אם יש בזה משום מצות חבילות ותמהתי עליו דלא שייך מצות חבילות אלא כשעושה שמי מצות ממש ועושה אותם בבת אחת אבל אם עושה מעשה אחד ומכנין שיעלה לכאן ולכאן אין זה עשיית מצות חבילות וכתבתי שמצאתי תנא דמסייען מר ניהו הרב הגדול מוהרא"ף יצ"ו בס' ויען אברהם בד' י"ט סוף ע"ב שהביא מה שנסתפקו הרבנים בשו"ת קרית ארבע ד' ק"ס ע"ד שגמרו שמי מסכתות אם יכולים לעשות יומא טבא חדא לתרנייהו או איכא משום מצות חבילות וכתב על דבריהם דאין ענין מצות חבילות לכאן דרבנן דקו בלישנייהו אין עושין דוקא בעשיית שמי מצות וכו' אבל זה שעושה סעודה אחת ומכנין בלבו שיעלה לכאן ולכאן אין שייך בזה משום מצות חבילות עי"ש (זאת היתה פונתי בציוני הס' ויען אברהם ולא יכולתי אז לכתוב לכל הפחות תורה דבריו בזה) ועתה ראיתי להרב דברי מנחם בח"א בסי' רע"ג ד' קל"ה ע"ג שהביא מה שנסתפק הרב ארעא דרבנן בעושה שמי מצות אחת של תורה ואחת דרבנן אי איכא בזה משום מצות חבילות ושקיל וטרי בזה.

וכתב שהרב גזע ישי בד' ל"א הוכיח דגם באחת דאורייתא ואחת דרבנן איכא משום חבילות חבילות ממה שפיתבו התוס' במועד קטן ד' ח' ד"ה לפי שאין מערבין שמה בשמה וטעם נראה קצת דכמו שאין עושין מצות חבילות דבעינן שיהא לבו פניו למצוה אחת ולא יפנה עצמו הימנה פן שמה בשמה יהא לבו פנוי לשמה ע"כ ונהרי שמי השמחות אינן שוות ששמה יו"ט היא מדאורייתא ושמה נשואין דרבנן ושמה מנה דגם באחת של תורה ואחת דרבנן אמרינן אין עושין מצות חבילות וגם לפי הטעם שהיא נרא' עליו כמשאוי אין לחלק בזה וזה ברור ע"כ תורה דב"ק.

ולפי זה הן נסתר מה שכתבתי בנדפס דמעשה אחד אין זה שייך משום עשיית מצות חבילות שהרי בשמה אחת שהוא שמה לרגל ולנשואין קפדינן משום מצות חבילות אמנם לענ"ד בהורמנותיה דרב אומר אני דמה שהבין הרב בכוננת דברי התוס' דבגישואין ברגל איכא משום אין עושין מצות חב"ח אינו מוכרח ואדרבא יש לומר בהיפך דאם איתא דשייך בזה דינא דעשיית מצות חב"ח למה ליה לר' חנינא למימר טעמא חדא

לפי שאין מערבין שמחה בשמחה ולא אמר הטעם לפי שאין עושין מצות חבילות שזה הטעם שנוי בפרייטא בסוטה דף ח' וכמה אמוראים שם במועד קטן מהדרו אטעמא דאין נושאין נשים במועד ולא אישתמיט חד מנייהו לומר לפי שאין עושין מצות חבילות אלא ודאי דלא שייך בזה משום עשיית מצות חב' ח וכן התוס' היא לומר שפושם שבמה ששייך לומר אין עושין מצות חבילות אמרינן כדי שיהא לבו פנוי למצוה אחת פן בשמחה בעינו שיהא לבו פנוי לשמחת אחת ולא יפנה לבו לשמחה אחרת אבל משום חבילות ליכא בשמחה וא"כ אין מזה הכרח לשתי מצות אחת דאורייתא ואחת דרבנן דאיכא בהו משום חבילות וממילא אין סתירה לדברינו פמוכן: ויתכן דהרב גזע ישי פתב פן לדעת הרב ארעא דרבנן שפסוף אות ב' נסתפק בשתי מצות שיש להן המשוף זמן ובהתחלת הראשונה אין המצוה השנייה עמה אבל בהמשוף זמן עשייתה פגע במצוה השנייה ועושה אותן בבת אחת אם יש בזה משום מצות חבילות ולא מצאתי דבר מבןרר בזה פי אם דברי התוס' במ"ק ד' ח' וכו' (הביא דברי התוס' שהבאתי למעלה וסיים) והתם אם נשא יום אחד קודם הרגל שרי אף דשבועה מי חנפה הם בתוף הרגל פל שפתחלת המצוה הנה בחול שרי עכ"ד הרי שהרב אדר"ב מבין מדברי התוס' דבהיה דאין נושאין ברגל הטעם הוא משום דאין עושין מצות חבילות ולכן על פי מדותיו פתב לפשוט הספק האחר (אם שתי המצות הן אחת של תורה ואחת דרבנן) דהא הכא שתי השמחות אינן שוות דשמחת יו"ט דאורייתא וכו' וצריף לעיין בגוף הספר ואין מצוי אצלי ולפי דעתי הענייה אין נראה פן וכמו שכתבתי וממילא גם ספקו השני של הרב אדר"ב לא נפשט מזה.

ועל כל פנים מתבאר מדברי הרב ארעא דרבנן דגם פשאינו עושה השתי מצות על ידי מעשה רק שהפונה היא העולה לכאן ולכאן כמו שמחה דרגל ודחופה איכא משום חבילות חבילות וכן מתבאר שהיה דעת הרב גזע ישי הנ"ל וקצת תימה על הרב מוהרא"ף יצ"ו שלא זכר שר את דברי קדושם שמתבאר דלא שמייעא להו לחלק פדמחלק מני"ר יצ"ו: והנה הרב ארעא דרבנן פתב להכריח דגם במצוה אחת דאורייתא והשנית דרבנן איכא משום אין עושין חבילות מדאמרינן טעמא דאמריים הבדלה וקידוש על כוס אחד משום דקידושא והבדלתא חדא מילתא גינהו הא לאו הכי הנה בהו משום מצות חבילות אף על גב דקידוש יו"ט הוא מדרבנן והבדלה לדעת הרמב"ם היא מן התורה שפמעת מינה דגם באחת דאורייתא ואחת דרבנן אמרינן ין עושין מצות חבילות ולזה השייב הרב גזע ישי (הובא בדברי מנחם שם) דנהי דהבדלה היא מן התורה לדעת הרמב"ם מפל מקום להבדיל על הכוס אינו אלא מדרבנן וכיון ששתי המצות שוות אית פהו משום חבילות ואין להוכיח מזה לאחת של תורה ואחת דרבנן וס' גזע ישי אין אצלי לראות אם ראה דברי הרמב"ם בפירק כ"ט מהלכות שפת דין י"ג שנגראה מדבריו סתירה לדחייתו שהרי פתב הנה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שפת מברך ברפת המזון תחלה ואחר כך מקדש על כוס שני ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין שתי מצות בכוס אחד שפמנות קידוש ומצנות ברפת המזון שתי מצות של תורה עכ"ל ונהרי גם בקידוש שהוא מן התורה מפל מקום קדש על הכוס אינו מן התורה וקרי ליה הרמב"ם מצוה של תורה פי שעיקר מצות קידוש היום מן התורה חשיב פדאורייתא לענין זה ואם פן הוא הדין להבדלה לדעתו שעיקר ההבדלה מן התורה אף שעל הכוס אינו מן התורה חשיב לזה

כְּמִן הַתּוֹרָה וְחֻזְרָה וְנִרְאִית רְאִיּוֹת הָרַב אֲדָר"ב מְקִידוֹשׁ דִּיּו"ט וְהַבְּדֵלָה דְאָרְף בְּחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן אִיכָּא מְשׁוּם אֵין עוֹשִׁין מְצוֹת חֲבִילוֹת אֱלָא דְמַגּוּף דְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם מְשַׁמַּע דְדוֹקָא אִם שְׁתֵּי הַמְצוֹת הֵן שֶׁל תּוֹרָה הוּא דְאֵין עוֹשִׁין חֲבִילוֹת אֲבָל בְּחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן אֵין חֲשַׁשׁ שְׁלֵא דְבָרֵי הָרַב אֲדָר"ב וּכְבָר עֲמַד בְּזָה הָרַב מוהר"י מְנַשֶּׁה בִּס' אֶהֱל יַעֲקֹב בָּאוֹת כ"א מְמַעְרָכָה זֹו דְאִישְׁתַּמִּיט מִנְיָה דְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם הִלְלוּ וְכֵן כְּתַב הָרַב גִּנָּה צְדָק שֶׁהֵבִיא בְּדָבָרֵי מְנַחֵם שְׁנַעְלֵם מִהָרַב אֲדָר"ר דְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם הַנ"ל וְעִי"ש בְּדָבָרֵי הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכָה י"ב גְּבִי הַבְּדֵלָה וּבִרְפֵת הַמְזוֹן וּבְדָבָרֵי הָרַאב"ד וְהָרַב הַמַּגִּיד וְהָרַב מַגְדֵּל עֲזוּ וְצָרִיף לְהַתִּיּוֹשֵׁב הַיֵּטֵב בְּדָבָרֵיהֶם דְּלִפֵּי הַנִּרְאָה שְׁפִיר קָאָמַר הָרַב אֲרַעָא דְרַבְּנָן דְּמִדְאָמְרִינָן בִּיקְנָה"ז דְאִיכָּא מְשׁוּם מְצוֹת חֲבִילוֹת (לִיּוֹלָא דְקִידוֹשׁ וְהַבְּדֵלָה חֻדָּא הוּוּ) מוֹכַח דְּבְחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן גְּמִי (בְּהַבְּדֵלָה וְקִידוֹשׁ יו"ט) אִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת אֲמַנָּם כְּבָר עֲמַד בְּזָה הָרַב כְּתַב סוֹפֵר שֶׁם וְהַכְרִיחַ מִזָּה דְהָא דְסָבִירָא לִיָּה לְהַרְמַב"ם דְּבְחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן לִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת אֵינּוּ אֱלָא פְּשַׁעוּשָׁה הַדְאֹרְיִיתָא תַּחֲזִילָה וְאַחַר כֶּף הַדְרַבְּנָן בְּבִרְפֵת הַמְזוֹן וְקִידוֹשׁ יוֹם טוֹב אֲבָל אִם עוֹשֶׂה תַּחֲזִילָה הַדְרַבְּנָן בְּקִידוֹשׁ יוֹם טוֹב דְרַבְּנָן וְאַחַר כֶּף הַבְּדֵלָה דְאֹרְיִיתָא אִיכָּא מְשׁוּם מְצוֹת חֲבִילוֹת עִי"ש בְּדב"ק: וְמָה שֶׁנִּרְאָה מִדְבָרֵי הָרַב גִּזְעוּ יְשִׁי דְתַרִי מְצוֹת דְרַבְּנָן חֲמִירִי לְעַנְיָן זֶה מִחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן אֵין כֵּן דַּעַת הָרַב כְּתַב סוֹפֵר שְׁשֵׁם (בְּד"ה וְאַחַר עִיוֹן) אָרְף הוּא הִנֵּה מִתְכַּנֵּן לְהוֹכִיחַ מִדְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם דְּבְחֻדָּא שֶׁל תּוֹרָה וְחֻדָּא דְרַבְּנָן לִיכָּא מְשׁוּם מְצוֹת חֲבִילוֹת וְשֶׁפֶת כְּתַב בְּמַגְדֵּל עֲזוּ דְמִדְכַּתֵּב הָרַמְבַּ"ם שְׁשֵׁתִי הַמְצוֹת הֵן שֶׁל תּוֹרָה מוֹכַח דְּבְחֻדָּא דְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן לִית לֵן בֵּה וְסִיִּים הָרַב כְּתַב סוֹפֵר וּלְפִי זֶה כָּל שֶׁפֶת בְּשֵׁתִי מְצוֹת דְרַבְּנָן דְּלִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת וּמִזָּה כְּתַב לְלַמּוֹד לְמַשְׁלוֹחַ מְנוֹת וּמִתְנוֹת לְאֲבִיוֹנִים וְכֵן לְצִאֵת בְּמַשְׁלוֹחַ מְנוֹת בְּמַעוֹת מַעֲשֵׂר תְּרוּנוּיָהוּ דְרַבְּנָן וְלִית בְּהוּ מְשׁוּם חֲבִילוֹת וְכַתַּב דְנִרְאָה מִדְבָרֵי הַתּוֹס' בְּפִסְחִים ד' ק"ב ע"ב בְּד"ה שְׁאֵין אוֹמְרִים וְכֵן מִדְבָרֵי הָרַאשׁוֹנִים שְׁפִלְפְּלוּ אִם יֵשׁ לוֹמַר בְּרִפְת הַמְזוֹן וּבִרְפֵת נִישׁוּאֵין עַל כּוֹס שְׁאֵין סוֹבְרִים כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם שְׁהָרִי לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם פִּינּוּן שְׁבַה"מ"ז דְאֹרְיִיתָא וּבִרְפֵת נִישׁוּאֵין דְרַבְּנָן אֵין בְּזָה מְשׁוּם חֲבִילוֹת וְשׁוֹב דְחָה דְאֶפְשָׁר יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין דְרַבְּנָן גְּמוּר לְדָבָר שֶׁהוּא מִדְבָרֵי קַבְלָה בְּבִרְפֵת נִישׁוּאֵין וְכֵן בְּמַשְׁלוֹחַ מְנוֹת וּמִתְנוֹת לְאֲבִיוֹנִים דִּישׁ לוֹמַר שֶׁהוּן לְעַנְיָן זֶה כְּשֶׁל תּוֹרָה אֲבָל בְּחֻדָּא שֶׁל תּוֹרָה וְחֻדָּא מִדְרַבְּנָן וְכָל שֶׁפֶת תְּרוּנוּיָהוּ דְרַבְּנָן לִית בְּהוּ מְשׁוּם חֲבִילוֹת וְכַדִּי לְזַכּוֹת לְמִי שְׁאֵין בְּיָדוֹ סֶפֶר הַקְּדוֹשׁ הִנֵּה אַעֲתִיק דְבָרֵי מְסַקְנָתוֹ לְדִינָא וְנ"ל זֹאת תּוֹרַת הָעוֹלָה לְדִינָא.

א.

שֵׁיטַת הָרַמְבַּ"ם וְרַשְׁבַּ"ם וְתוֹס' דְּבְתַרִי מְצוֹת דְרַבְּנָן לִיכָּא מְשׁוּם אֵין עוֹשִׁין מְצ"ח וְאֶפְל' חֻדָּא מִדְאֹרְיִיתָא וְחֻדָּא דְרַבְּנָן אִם עוֹשֶׂה דְאֹרְיִיתָא תַּחֲזִילָה לִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת אֲבָל אִם עוֹשֶׂה תַּחֲזִילָה דְרַבְּנָן וְאַח"כ שֶׁל תּוֹרָה אִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת.

ב.

כְּשֶׁאוֹכֵל שְׁעוֹר דְרַבְּנָן וּמְבַרֵךְ בְּרִפְת הַמְזוֹן אַחַר קִידוֹשׁ דְאֹרְיִיתָא לְרַמְבַּ"ם אִיכָּא מְשׁוּם חֲבִילוֹת וְלְרַשְׁבַּ"ם וְתוֹס' דוֹקָא כְּשֶׁאוֹכֵל שְׁעוֹר דְאֹרְיִיתָא ג. בְּמִידֵי דְדְבָרֵי קַבְלָה מוֹכַח מִדְבָרֵי הָרַאשׁוֹנִים שְׁבַה"ע"ז ס' ס"ב סְעִיף ט' וְכֵן נִרְאָה דַּעַת הַמְחַבֵּר וְהַרְמ"א דְאִיכָּא

משום מצות חבילות ואפשר לדחוק פן בדברי הרמב"ם אבל פשוטות לשונו משמע דוקא אם שפיהן מן התורה ולא דברי קבלה ואנו אין לנו אלא פסק המחבר והרמ"א עכ"ל הזהב.

וידידי הרב מוהר"ש אביגדור הלוי מעיר סארעצק יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל באות ט"ל פתב דאין עושין מצות חבילות שייך דוקא בעושה ב' מצות פאחת ולא פשמיקנים בעשי' אחת ב' מצות ולכאורה מוכח מתוס' מ"ק (ח') ד"ה לפי להיפך דהא בשמחה אחת יכול לצאת שמחת הרגל והנישואין וי"ל עכ"ל יצ"ו וכבר פתבתי למעלה הנראה לי הדל בזה: ובשו"ת הגאון מוהר"ם שיק בחלק א"ח סי' ס"ד פתב איזה פללים בדין אין עושין מצות חבילות ואלו תורף דבריו.

א.

מצות דשייכי להדדי והאחת חלוקה מחברתה אין בזה משום חבילות דלא שייך לומר שפראה פמשא פיון דשייכי להדדי וכדאמרינן בפסחים דף ק"ב קודיש והבדלה חדא מילתא היא וכל שפן אם אחת מסייעת לחברתה וכתב ששמע באומרים שהגאון מוהר"א שפיטץ לא רצה ליקח סנדקות ולהיות מזהל אצלו בפעם אחד אלא האמין להשמועה מאחר דהאחת שייך לחברתה ועוד בלאו הכי אין שייך בסנדקות ומילה חבילות חבילות דחבילות מקרי אם עושים שתי מצות פאחת אבל פאן אין הסנדק עושה פלום אלא מניח התינוק על ברפיו ומעשה לבנה בעלמא משמש וכי אסור להניח על עצמו תפלין ולהתעטף בציצית אם פן פשיטא דבכי האי גוונא לא שייך משום חבילות שפרי הסנדק אינו עושה פלום אלא הוא במקום המזבח ועל המזבח היו מניחים פמה מיני קרבנות ואיברים ופדרים שלא נתעפלו מאמש ומיהום: ב) פתב הפרישה באבן העזר סי' ס"ב והובא פמגן אברהם סי' קמ"ז דבמצנה שאינה חיובית לא שייך חבילות ומטעם זה לא קשה מאי דאמרינן בפירק פיסוי הדם דף פ"ו אי בעי שפיט בחדא חדא ומכסה בחדא חדא ולמה לא יהא אסור משום חבילות ובזה ניחא דאפילו להרמב"ם דסובר שחיטה מצנה לא שיהא מצנה חיובית אלא מצנות רשות ועוד בלאו הכי נמי לא קשיא לפי הפלל הראשון היכא דשייכי להדדי וכו' והלל היה כורף פסח מצה ומרור והכי נמי (אולי צריך להיות נאי נמי) אי נימא דיהא אסור לעשות בפעם אחת יהא הפסק וגמר על השחיטה ויצטרף לברך שנית וגורם ברכה שאינה צריכה אם פן פיון דיש שייכות וטעם שלא יגרום ברכה לכיסוי לר"י גם פן הוא חיובית אז ואם פן פיון דאסור לגרום ברכה שאינה צריכה ומפני זה עושה בפעם אחת לא שייך אין עושין חבילות ובחמ"ד משה סי' קמ"ז רצה לומר היכא דשייך זריזין מקדימין למצנה גם פן לא שייך דין דאין עושין חבילות: ג) היכא דנעשה על ידי שני אנשים פתב הפגן אברהם בסי' קמ"ז לדעת התוספות דלא שייך חבילות (וכתב ליישב מאי דקשיא ליה להפגן אברהם דברי השלחן ערוף דבאבן העזר סי' ס"ב איתא ומביא פוס אחר לאחר ברפת המזון ובסי' קמ"ז איתא דמביאים ספר תורה אחרת קודם) וילדעת הפגן אברהם הרמב"ם חולק על זה וסובר דגם בשני אנשים העושים בפעם אחת נקרא חבילות ומטעם זה פתב הפגן אברהם דלהרמב"ם אסור לומר שתי תינוקות בפעם אחד ולא ידעתי איך אפשר זה הרי הפסח של כל ישראל הוצרכו לשחוט בזמן אחד והוא נשחט בשלש פיתות והיתה העזרה מלאה משוחטי פסחים ועל

פְּרָחִין כִּינּוּן דְּכָל פֶּסַח הוּא מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וּפְסָחוּ שֶׁל זֶה אֵינוֹ מִצְוָה שֶׁל זֶה אֵין שְׁנֵינָךְ בְּזֶה חֲבִילוֹת דְּכָל הַשּׁוֹחֵט פֶּסַחוּ עוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בְּפֶסַח שֶׁלוֹ וּפְסַח חֲבִירוֹ אֵין אֲצֵלוֹ מִצְוָה וְאִם כֵּן הוּא הַדִּין בְּמִילָה דְּהַמִּצְוָה עַל הָאֵב וּבְזֵמַן דְּאִיכָא אֵב וּמוֹהֵל אֵת בְּנוֹ אֵין אַחַר מִצְוָה עָלָיו וְאִם מְמַנָּה שְׁלִיחַ הוּא כְּמוֹתוֹ וְאֲצֵלוֹ הוּא מִצְוָה אֲבָל הָאֲחֵרֵת אֵין מִצְוָה עָלָיו לְכֹן לְדַעְתִּי בְּכִי הָאֵי גִוּוֹנָא לֹא מִיְקָרֵי חֲבִילוֹת וְטַהֲרַת הַמִּצְוָרְעִים שְׂאֵנִי דְּהוּא מִצְוָה עַל כָּל הַפְּהָגִים וְכִהֵן הָעוֹסֵק פְּאִילוֹ הוּא שְׁלִיחַ שֶׁל כָּל הַפְּהָגִים וְהוּא כְּמוֹתָם וּפּוֹטֵר אוֹתָם וּלְפִי זֶה אֶפְשֶׁר כְּשֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי פְהָגִים בְּפַעַם אַחַת מִצְוָה הַמְּוֹטְלַת עַל כָּל הַפְּהָגִים וְהָאֲחֵד הָעוֹשֶׂה כְּשֶׁלִּיחַ שֶׁל כָּל פְּהָגִים וְהוּי כְּעוֹשִׂין בְּפַעַם אַחַת מֵה שְׂאֵין כֵּן בְּפֶסַח וְאִם כֵּן גַּם בְּמִילָה בְּדִאיכָא אֵב וְהוּא מְמַנָּה שְׁלִיחַ יֵשׁ לוֹמֵר דְּדָמֵי לְפֶסַח עַכ"ל הַגָּאוֹן מְהַר"ם שִׁיק וּבְעֵיקָר הַדְּבָר שְׁפַתְבַּתִּי בַּנְּדָפֶס וּבְרִישׁ אוֹת זֶה בְּשֵׁם רַבִּין חֲסִידָא סָבָא קְדִישָׁא הָרַב מוהר"א פֶּאלֶאג"י יצ"ו דְּכָלוֹ שְׂאֵינוֹ עוֹשֶׂה שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה רַק שְׁפִנְתּוֹ הִיא לְשְׁתֵּי הַמִּצְוֹת אֵין בְּזֶה מְשׁוּם חֲבִילוֹת רְאִיתִי עֵתָה (שְׁנַת תַּנּוּז"ר) בְּסִפְרָ יְקָר חַיִּים שֶׁל שְׁלוֹם לִידֵי הַגָּאוֹן חַיִּים טוֹיִיבֵאשׁ אַבְד"ק בְּאַטִישְׁאֵן יצ"ו שְׁפַתְבַּת סָבָא זֶה בְּסִיגְנוֹן אַחַר וְהַסְבִּיר הַדְּבָרִים וְאֶעֱתִיק דַּב"ק כְּכַתְבוֹ וְכַלְשׁוֹנוֹ לְפִי שְׂאֵין סִפְרָ הַתּוֹרָה הַזֶּה מְצוּי בְּעֵינֵירוֹת אֵלוֹ וְהוּא שְׁהִבִיא בְּרִישׁ סִי' ה"ן מֵה שְׁפַתְבַּת לוֹ הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשֵׁם הַגָּאוֹן אֶלְגָּאזִי בִּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב שְׁהִקְשָׁה בְּמֵאֵי דְאַמְרִינּוּ בִירוּשְׁלַמִי סוּף תְּרוּמוֹת דְּמִוֹתָר לְהַדְלִיק גַּר חֲנוּפָה בְּשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה דְאַמְאֵי הָא קִינְמָא לֵן דְּאֵין עוֹשִׂים מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת וְשְׁפַתְבַּת לְחַלֵּק דְּדוֹקָא בְּשְׁתֵּי מִצְוֹת שְׁמִינְיָן נִמְשָׁף בְּשׁוּהָ הוּא דְשְׁנֵינָךְ מְשׁוּם חֲבִילוֹת לֹא כֵן בְּהַדְלַקְתָּ גַר חֲנוּפָה בְּשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה דְקִינְמָא לֵן הַדְלַקְתָּ הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אִם כֵּן מִיֵּד שְׁהַדְלִיק נִגְמְרָה מִצְוֹת גַּר חֲנוּפָה וּמִצְוֹת שְׁרִיפַת תְּרוּמָה טְמֵאָה נִמְשַׁכַּת עַד שְׁתַּכְלָה הַשִּׁמּוֹן לְגַמְרֵי בְּזֶה לֹא שְׁנֵינָךְ חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

וְהַגָּאוֹן יצ"ו לֹא נִתְקַרְרָה דַּעְתּוֹ בְּחִילוּק זֶה וְגַם כְּתַב דְּמַעֲיָקָרָא קוֹשְׁיָא לִיתָא מֵאַחַר דְּאַמְרוּ בִירוּשְׁלַמִי דְמֵה שְׁמִוֹתָר לְהַדְלִיק בְּשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה הוּא דוֹקָא אִם אֵין לוֹ שְׁמִוֹן אַחַר וְהָאֲרִיף קֶצֶת לְהַסְבִּיר דְּבְכִי הָאֵי גִוּוֹנָא לִיכָא מְשׁוּם חֲבִילוֹת וְתַלְמוּד עָרוּף הוּא בְּפָרֵק עַרְבֵי פְסָחִים ד' ק"ב ע"א דְאַמְרִינּוּ אֵין לוֹ שְׂאֵנִי וְכו' וְכִינּוּהָ דַּעְתּוֹ בְּזֶה לְדַעַת הַגָּאוֹן אֶלְגָּאזִי בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב אוֹת א' (קֶצֶת גְּרָאָה שְׁהֵם דְּבָרֵי מַר בְּרִיָּה מְרֵן מוהרִיט"א מְדַכְתֵּב עֵינּוּ בַּנְּדָפֶס לַמ"א וְכו' שְׁנַרְאָה שְׁהוּא נוֹטְרִיקוֹן לְמַר אָבִי כְּמוֹ שְׁיַרְאָה הָרוּאָה וְהַגָּאוֹן יצ"ו לֹא רָאָה בְּגוּף הַסִּפְרָ כְּמוֹ שְׁהַעִיד בְּעֲצָמוֹ שְׂאֵינוֹ אֲצֵנוּ רַק רָאָה מֵה שְׁפַתְבַּת הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשִׁמּוֹן וְהָאֲרִיף קֶצֶת לְפַלְפֵּל עַל פִּי יֵשׁוּב זֶה וְשׁוּב כְּתַב בְּדָף ט"ן ע"א וְז"ל וְעוֹד יֵשׁ לוֹמֵר בְּקוֹשְׁיַת הַגָּאוֹן אֶלְגָּאזִי דְבְשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה לֹא שְׁנֵינָךְ לְדוֹן כָּלֵל מְשׁוּם חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת דְּהָא הַטַּעַם שְׂאֵסוּר לַעֲשׂוֹת מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הוּא כְּמוֹ שְׁפַתְבַּת הַתּוֹס' מִס' סוּטָה דְמַחְזִי עָלָיו כְּמִשָּׂא שְׁהָרוּאָה אוֹתוֹ עוֹשֶׂה שְׁנֵי מִצְוֹת בְּבַת אַחַת יֵאמֵר דְּלִכְךָ עוֹשֶׂה שְׁנֵינָהם בְּבַת אַחַת דְּהֵמָּה עָלָיו כְּמִשָּׂא וְזֶה אֵינוֹ אֶלָּא בְּמִצְוֹרַע וּבְסוּטָה וְהִבָּאת שְׁנֵי ס"ת לְשִׁיטַת הַתּוֹס' וְכוּס בְּרַפְתָּ הַמְּזוֹן דְּנִשְׁוֵאִין וְאֵינָךְ הֵתֵם הוּא דְשְׁנֵינָךְ גִּזְרֵת הָרוּאִין שְׁהָרוּאָה שְׁעוֹשֶׂה שְׁנֵי הַמִּצְוֹת בְּבַת אַחַת יֵאמֵר דְּלִכְךָ עוֹשֶׂה בְּבַת אַחַת מְשׁוּם דְּהוּי עָלָיו כְּמִשָּׂא לְכֹן אֵסוּר מֵה שְׂאֵין כֵּן בְּשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה אֵטוּ הָרוּאָה אוֹתוֹ מְדַלִּיק יַדַּע שְׁשִׁמּוֹן שְׁרִיפָה הוּא מְדַלִּיק אֲדַרְבָּה הָרוּאָה שְׁמְדַלִּיק יֵאמֵר שְׁמִסְתְּמָא מְשִׁמּוֹן שֶׁל חוֹלִין מְדַלִּיק וְגַם זֶה נִכּוֹן עַכ"ל יצ"ו: וְאִם מֵה שְׂאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבְּנֵן כְּבָר כְּתַבוּ בְּעַלֵי הַפְּלָלִים בְּזֶה וְהִבִּיאוּ דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּטָה דָּף ח' וְעֵינּוּ לְהָרַב חַיִּי אָדָם בְּהַלְכוֹת זְהִירוֹת הַמִּצְוֹת כָּלֵל ס"ח אוֹת ג' וּבְנִשְׁמַת

אדם שם ועוד נשא ונתן שם אם דוקא על גוף העשייה הוא דקפדינו או גם על ההבאה יש חשש חבילות כגון להביא שתי תינוקות פאחת למול אותם וכן שתי פוסות לברך עליהן ברפת המזון ושבע ברכות ע"ש וכבר האריכו בזה רבין חסידא בארעא דרבנן ובקהלת יעקב ריש מערכה זו והרב משק ביתי באות מ"א וצ"י איזה ספרים שפלו בדברי הארעא דרבנן ואינם בידי לחזות בנועם שיח שפתי צדיקים ועיין לגדול בדורנו הרה"ג מוהרי"ץ אבנאלעפ"א אבד"ק דמשק יצ"ו בספר פני יצחק חלק רביעי במערכה זו אות ח': ובעיקר פללין צ"י הגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות י"ב ברכות דף מ"ט פסחים דף ק"ב סוטה ד"ח ארעא דרבנן סי' ב' מגן אברהם סי' רצ"ט ס"ק יו"ד תשובות המיוחסות סי' רע"ד ישרי לב א"ח אות א' ס"א ובספר שער הציון צ"י ברכות מ"ט ע"א פסחים ק"ב ע"ב סוטה ח' ע"א עיין בתשובות הרשב"ץ ח"ב סי' מ"ב שכתב שם כלל גדול בזה עכ"ל ועיין לקמן סי' קל"ה ס"ק כ"ג: צ"ו) אימור משמעות הלשון הוא ספק וכתבתי בנדפס דמצינו לשון זה בש"ס ואין הפונה ספק אלא ודאי עיין במה שרשמתי במערכה זו אות ע"ט"ר ועל דבר זה כתב לי ידידי הגאון מוהר"ר דוד שיפמאן יצ"ו מעיהק"ו טבריא תוב"ב וז"ל שם אות רע"ט לענין אימור אף גם זאת הבאתי בהכורים והראיון דף י"ג י"ד אימור שהוא ודאי ואימור שהוא ותיישנו שהם לקולא ואוספה פה קידושין ו' ע"א גטין דלרחוקה אימר לא איכפת לי וערכין כ"ב א' אימר צררי אתפסה (וגם שם השמיט רש"י מלת אימר) וע"ז ט"ו א' אימר לשחיטה ובנה (לקולא) וב"מ כ"ה א' אימר אתרמוי אתרמי וע"ז מ"א ב' אימר עבדים אימר לא עבדים ואת"ל עבדים אימר בטלום (לקולא) ושם נ"ד א' לא תימא אימר (דמתפרש בב' פנים) אלא ודאי ושם ע' ע"ב אימר אתרמוי אתרמי וניחוש (לקולא) דילמא לאו אביו הוא (חולין י"א) ושם וניחוש דילמא טריפה הוא וניחוש דילמא במקום סיף נקב הנה וניחוש דילמא הך דאסהידו בי טריפה הנה (וכל הני וניחוש רק בקס"ד) ובחגיגה ט"ו א' חיישינו שפא באמבטי עבירה לקולא וש"נ בגליון הגרי"ב ו"ל ובקידושין ו' ע"ב וניחוש למיעוטא (לקולא ע"ש תוס' ד"ה ה"ג) וגטין פ"ט ב' חוששין לאמתלא (לקולא) עכ"ד יצ"ו: צ"ז) אב מרחם על בנו בנדפס במערכה זו אות קמ"ד הבאתי מחלוקת אם רחמי האב על בנו יותר מהאם על בנה או האם מרחמת יותר מהאב והרב שלום נאטהנזאן יצ"ו מעיר שדה בן כתב לי בזה וז"ל מה שרחש לפי עת עינתי בדה"ק בכללי הש"ס והפוסקים מערכת אל"ף אות קמ"ד (הספרים שהזכיר כ"ק אינם בידי) נ"ב עיין ילקוט תהלים ק"ג תתנ"ט דרכו של אב לרחם וזרפה של אם לנחם ע"ש עכ"ד יצ"ו ויפה העיר דמזה מוכח קצת פדעת הרב משפט צדק שהבאתי בנדפס שהאב מרחם על בנו פדכתיב פרחם אב על פנים) יותר מן האם (שנאמר ידי נשים רחמניות בשלו ילדיהן) ואין בידי ספר בית דוד (שכתב הרב משנת ר' אליעזר שרשמתי בנדפס שחולק עליו) לראות מה יענה לקרא ידי נשים רחמניות וכו' ונראה שאפשר לפרש שלהגדיל מדורת הצרה עד היכן הגיעה מישתעי קרא ואמר שאף הנשים שדרך לרחם ביותר בשלו ילדיהן מרוב הצער צערא דגופא דעדיף לאדם מבנו (כמו שהבאתי בנדפס בשם מרן חיד"א ע"ש בד"ה ולענין) ועל כל פנים מדברי הילקוט הנ"ל מוכח קצת שדרך האב לרחם יותר מהאם ויש לדחות שאין פננת הילקוט שהאב מרחם יותר אלא לומר דאף שגם האב דרכו לרחם מפל מקום אין דרכו לנחם אכל האם זרפה גם לנחם וצריף לעיין בגוף דברי הילקוט: ומצאתי

בספר לחם דמעה שפירש הכתוב על דרך שפתינו ונ"ל (באיכה סי' ד' פסוק יו"ד) ידי נשים וכו' הכונה כי מטבע נשים לרחם על בניהן כדכתיב התשפח אשה עולה מרחם בן בטנה ועם היות טבען לרחם על בניהן יוצאי מעיהן עם כל זה עתה ידי נשים רחמניות כלומר שדרךן להיות רחמניות עתה בשליל ילדיהן וכו' וכו' עתה בזמן הרעב אין מרחם עליהם עד שהוצרכו לבשל ילדיהן וכו' ע"ש ואין מזה הכרח נגד סברת הרב בית דוד שהאם מרחמת ביותר אלא דלנו לדעת איהו יפרש פונת הכתוב פרחם אב על בנים ולא אמר אם על בנים: אחר זמן רב השגתי (בשנת שש"ו) ספר מקדש מעט לידידי הרב מוהר"ר אהרן וואלדען מונארשא יצ"ו והוא חבור נפלא על ספר תהלים וראיתי בסי' ק"ג על פסוק פרחם אב על בנים בשם הפסיקתא ונ"ל פרחם אב על בנים תני ר' חייא כרחמן שבאבות מי הוא זה אמר ר' יהודה בר סימון זה אברהם שפך הוא אומר להקדוש ברוך הוא כשהיה מבקש על סדום האף תספה צדיק עם רשע ר' יהושע בר נחמן פתר קרא ביעקב אבינו והוא עבר לפניו והוא הנה בעקא אמר מוטב שיפגע בי ולא בבני מה עשה זיינן מבפנים והלבישן בגדים נאים מבחוץ אמר ר' שמואל בר נחמני דרכו של אב לרחם ונרפה של אם לנחם פאיש אשר אמו תנחמנו אמר הקב"ה אנה עביד דאב ואנה עביד דאם פאיש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנתחמם (ישעיה ס"ו) עכ"ד הפסיקתא.

ונראה בעליל דר' יהודה בר' סימון ור' יהושע בר נחמן סברי דלא על כל אב קאמר קרא דמרחם על בניו רק על אברהם או יעקב ולדבריהם אין סתירה לדעת הרב בית דוד מקרא דכרחם אב וכו' גם רבינו מוהר"ם אלשיך בספר רוממות אל על תהלים פתב בפסוק פרחם אב שנאמר על אברהם אלא שכתב הוכחה אחרת על רחמנות אברהם ולא ידעתי למה לא כתב כמו שאמרו בפסיקתא ממה שאמר להקדוש ברוך הוא האף תספה ונ"ל הטעור בפסוק י"ג ועוד טענה אל באורו יתברך לישראל היסורין בעולם הזה מיסורי גיהנם לנפשות עון כי הלא פרחם אב על בנים ריחם ה' וכו' והוא כי פרחם אב הוא אברהם ששאל לו הוא יתברך מה היה חפץ לבניו גיהנם או שעבוד ובינר לנו את שעבוד שהוא כי טוב לגבר צרה בעולם הזה מבאותו עולם כן ריחם ה' על יריאיו שגם הם בנים כד"א בנים אתם לה' ויבחר לישראל יסורין בעולם הזה תחת יסורי גיהנם ודי לנו יעשה עמנו הוא יתברך פאשר עשה אב בשור נדם לבנים עכ"ל.

ומה שפתינו הילקוט שהביא הרב הנ"ל יצ"ו והוה דברי ר' שמואל בר נחמני שבפסיקתא הנ"ל ראיתי עתה במדרש רבה פרשת וישלח פרשה ע"ח סי' ח' ששם נמי איתא להא דתני ר' חייא פרחם אב על בנים כרחמן שבאבות וכתב שם הרב יפה תואר ונ"ל כרחמן שבאבות והא דלא פירש כרחמי כל אב ואם על בניו דאם כן היה לו לומר פרחם אם על בנים כרחמי האם מרובים משל אב דכתיב התשפח אשה עולה מרחם בן בטנה (ישעיה מ"ט ט"ו) והא דאיתא בפסיקתא דרכו של אב לרחם ונרפה של אם לנחם פירושו כי האם גם מנחמת מלבד הרחמים אשר בקרבה עכ"ל ושמתתי שכיונתי לדעתו הגדולה: עוד ראיתי שם (במקדש מעט) שהביא אגדה אחת בזה הלשון זהו שאמר הכתוב (בראשית ל"ג) והוא עבר לפניו והוא הנה הוא דכתיב פרחם אב על בנים אמרו רבותינו כד שמע יואב לדוד אמר כן תמה ואמר כלום אבא מרחם על בניו טפי מאמהון והלא אמהון רחמין עליהון סגיא דהיא מצטערא עליהון בעבורא והיא מרביא להון והוא אמר כן לא אמר יאות איזיל ואחמי מה דברייא דברין ואדע אי אמר קושטא עטר בכל תחום

ישראל ואשכח חד סב ומספן דהווי ליה י"ב בנים דהווי ון יתהוון בנדחוקא באגר טרחה דטרח בכל יומא גם ליה דליוזבין חד מבנוייהי ואפרנס ביה לה ולא ינתתה ולשאר בנן דילה פד שמע ההוא סבא פדין גוף ביה ואזיל ליה אזל לאינתתיה ונם לה עד די בסוף זבין יתיה במאה דינרין דדהב ובלילא פד אתא סבא למיכל פד שמע פן שרא מעציב סגיא ולא אכל ולא אשת בההוא ליליא.

בצפרא קם ונסב הנהו דינרין בידיה דאשכח לגברא דזבן בריה דלא יבעי למיהדר ולמשקל ממונא דהנה קטיל ליה עד דאשכח ליואב ואמר ליה לא תוסיף למללא דאי לא מהדרת לי ברי או אקטלינך או תקטלינני פד שמע יואב נסיב ממונא ואהדר ליה בריה ואמר יאות אמר דוד פרחם אב על בנים ולא פרחם אם על בנים דאילו דין טליא אימיה זבינתא דלא טרחה במזוני ואפנה דטרח במזוניה מסר נפשיה עלוהי לקטלא הוי פרחם אב על בנים ע"כ דברי האגדה.

וכתב שם בבבאורו בית אהרן ונ"ל אגדה זו מובא בספר תהלת ה' ותורת חסד על תהלים להרב יצחק יעב"ץ בשם מדרש רבתי פרוש וישלח אולם במדרשים אשר לפנינו ליתא פלל וכבר העיר בזה הר"א מוילנא בן הגר"א בספרו רב פעלים עכ"ד יצ"ו ועיין בקונטרס הערות לספרי הפללים בסי' קי"ז אות ז מה שהבאתי בזה ובספר שו"ת הד"ר ליידי הגאבד"ק גינזוב יצ"ו ראיתי בסוף סי' כ"ח דף י"ב ע"ד בראשו שבשפלנו זכר לנו מה שכתבתי בנדפס מחלוקת האחרונים אם האב מרחם יותר מהאם ושם הביא בשם ספר שושן סודות לתלמיד הרמב"ן הקדוש בשם המקובלים דאצל אב שיהי רחמים על דרו פרחם אב על בנים ואצל אם שיהי תחומין כאיש אשר אמו תנחמנו עי"ש ואין ספק שהמקובלים אמרו פן על פי האמור בפסיקתא הנ"ל ותפסו סברת ר' שמואל בר נחמני: ובמה שכתבתי בנדפס שם בענין אהבת אדם את בנו אם אהבו יותר מגופו או נפשו חביבה על האדם יותר מנפש בנו והבאתי תורף דברי הרב המגיה לשו"ת מוהר"י מברונה ודברי מרן חיד"א בספר דבש לפי אות ל"ג דמה שאמרו בבבא בתרא דף קל"ו ע"ב דנפשיה עדיפא ליה מבריה היינו לענין ממון שרוצה האב שיהיה בנו עשיר אבל לענין אהבה שיאהוב את בנו יותר מגופו לא שמענו.

עתה השגתי ספר יאודה יעלה (לרב גדול משאלוניקי נדפס שנת תרנ"ג) וראיתי בחלק יו"ד סי' ל' נשא ונתן בזה (בד"ה ודרך אגב) בדברי הרב המגיה הנ"ל וכתב שהרב חקי חיים עמד על מה שתמה שם על כמה רבנים בזה ויישב דבריהם בטוב טעם ושוב כתב (ביאודה יעלה) נמצאנו למדין מדברי הרבנים מוהר"י אלגאזי בקהלת יעקב בחלק מדות חכמים אות ע"ב וחקי חיים דמסוגיא זו שמעינו דנפשו עדיף לאדם מבנו וכן כתבו מר בריה מוהריט"א בספר שמחת יום טוב סי' צ"ג ומוהרד"ף בספר מכתם לדוד בחלק יו"ד סי' א' ומזה למד הרב לנדונו דממה שכתבו הפוסקים על איזו צדקה שנודר האדם שיכול ליתנה לקרוביו מפת אומדנא כל שפן דיכול לעכבה לעצמו אף דהוי אומדנא דלאחר זמן וכו' ואף לדעת הגדולים המחמירים אפטר דלגבי דידיה פולי עלמא מודו וכו' עי"ש (בד"ה איף שיהיה) ורבינו מוהר"ם אלשיך בספר רוממות אל על תהלים בסי' ק"ג י"ג כתב פי דרו אנשים לרחם יותר על בנו מעל עצמו כאשר סיפר מליקטים שהיו מכים אותו הפאות ויסורין רעים שיודה על ליסטאותו והוא פחש והביאו את בנו ואמרו ליסרו

אם לא יודע וטרם ישלחו יד בבנו הודה האב והערה למנות נפשו ואין זה פי אם שחביב לאדם בנו יותר מגופו עכ"ל ולפי מה שהוכיחו ברבנים הנ"ל מסוגית הש"ס שאין האב אוהב את בנו יותר מגופו צריך לומר דאף אם הספור הזה אמת הוא אחד הנה ופרסמו ולא ללמד על פללות העולם פולו צ"ח) אין דנין אפטר משאי אפטר עיין לעיל באות ע"ז מה שפכתתי בזה ובמה שציננתי לקמן במערכת הדל"ת אות ז: צ"ט) אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אי אמרינו בעושה עבירה שפא על הנדה או ביוה"כ פכתתי בנדפס באות ל"ב ע"ש וידידי הרה"ג מוהר"ר שמואל אביגדור הלוי יצ"ו השיב ונ"ל מה שכתב באות ל"ב איני מבין דב"ק בהשגתו על הרב קהלת יעקב הא פיון דאי פוננתו לקידושין עובר חרגמ"ה ואינו פטר וכיון שאינו פטר ליפא החזקה ובד"ה והנה הקשה תשו' הרדב"ז אהדי ולעד"ן דהרדב"ז לא התיר רק ביחוד והא דכתב ממ"נ ר"ל דכיון דלא ראינו רק יחוד מהיכ"ת לחוש דיצא מחזקת פשרות ובעל נדה ואי נחוש אולי פרוץ הוא ואינו זהיר בנדה ודאי לא קפיד גם אזנות אבל בבעל אין צריכין להוציא מחזקתו כדקי"ל דכ"ד מוקמי' אחזקה ואמרינו השתא הוא דאטרע דתקיף לי' יצרו ומאי דמצי לתמן מתמן וכיון לקידושין אכן לפ"מ שהביא במשל"מ פי הרדב"ז דאף בבעל א"ח לקידושין הדרא הקושא וי"ל בדוחק דהא דאמרי' אין אד עושה בעילתו בע"ז מבואר הטעם משום דרוצה שיהי' פקדם הלפך בזונה דאין לו היתר בה לעולם אמרי' דיצרו תקפו לה ורוצה שתהי' אשתו פקדם אבל נדה דיש לה היתר וגם בהיותה אשתו הי' פרוש ממנה וא"כ מדבעלה בנדחה מוכח דפרוץ הוא ול"ל החזקה עכ"ד יצ"ו.

אמר המספר דבריו באו בקיצור ואין לי פנאי להעמיק בדב"ק והמענין יכריע ועיין במה שהבאתי בזה בקונטרס ההערות סי' קכ"ז אות א' ובסימן נו"ן ובזכרונותיו הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב בדרף צ"ו אות פ"ח ציין בעיקר פללין גטין ד' פ"א אסיפת זננים לכתובות על דף צ' ע"ח תשב"ץ ח"ג סי' פ"ד הריב"ש סי' ה' ו' הרדב"ז החדשות סי' מ"ח הריק"ש סי' קי"א והרב המגיה יצ"ו ציין משאת משה אכן העזר סי' כ"א מוהריט"ץ סי' רמ"ז יבמות ד' קט"ז גטין בתוס' ד"ה ב"ש מוהר"ם אלשקאר סי' פ"ח חקרי לב אכן העזר דף ז"ן ע"ב שמן המשחה ד' כ"ב ע"ב: ובמכתב ידידי הרה"ג מוהר"ר שמואל פהנא אבד"ק לוקישאווקא יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל באות ל"ב אין אדם עושה בעילתו וכו' אי אמרינו גם היכא שעובר בזה איסור דרבנן עיין שושנת העמקים פלל י"ב בחלק הד' (בד"ה ובהא דאמרו) שהביא ראיה דגם אם יש איסור אמרינו אין אדם עושה וכו' מחולין ונ"ל ועיין חולין דף ד' ע"ב ברש"י ותוספות בד"ה מותר משמע ודאי לכאורה דחמץ לאתר פסח מ"ה אסור לא שייך היתרא ד"ת אף על פי שעבד איסור דרבנן ולר' שמעון אף שאינו רק דרבנן מפל מקום להרויח פורתא עושה כל שפן בכאן שמרויח לאו א' זנות קדשה ואי חזקה דאין בעילת זנות דרוב ישראל פשרים וזה אינו מהרוב הוא הדין חמץ של עוברי עבירה נמי הכין הוא ואפילו הכי מה שיכול להרויח עושה וצ"ע עכ"ל יצ"ו ועיין במה שהבאתי בקונטרס ההערות סי' קכ"ז אות א' (בד"ה בסוף) ובסי' קי"ח אות: ועל מה שהבאתי בנדפס באות ל' מחלוקת הפוסקים אם נאמר דין זה גם באשה או דוקא באיש אמרינו דאינו עושה בעילתו בעילת זנות פתב לי רב אחד יצ"ו ונ"ל בפ"ת סי' קמ"ט ס"ק ב' הביא בשם לכה"ק דחזקה זו שייך ג"כ באשה ומסיים אבל בס' לכה"ק חזר בו והוכיח מדברי הרדב"ז דדוקא באיש ולא באשה יע"ש ובס' יד מלאכי בכללי

הדינים סי' גר"ן פתב בשם לה"ק שהחליט הדבר דדוקא באיש ונ"ל הטעם בזה עפ"מ דאיתא במרדכי ריש כ"ב דכתובות א' קמ"ז מעשה באשה אחת שהלכה בדרך עם שני יהודים וכו' והתירוה לבעל משום מיגזו וכו' ור"ש אסרה וכו' וראב"ה התירה דמשום יחוד לא הפסידה מיגזו שלא דאטו פוליהו נשי דינא גמירי פדאיתא בפ"ק דקידושין וכו' וא"כ א דמש"ה לא אמרינן אאעבב"ז גבי אשה דלאו דינא גמירי ועוד י"ל סברא דלא אצל אשה דהנו"ב פתב הובא דבריו בפ"ת ס' ל"ח ס"ק ח"י דהא דאמרינן אאעבב"ז דוקא היכא שאין לו הפסד כי הכא דלא בעי לתת לה פתובה וכו' אבל היכא דיש לו הפסד וכו' לא אמרינן וכו' וא"כ באשה שיש לה הפסד שגאסרת על הכל לא אמרינן אצלה אאעבב"ז עכ"ד יצ"ו.

ויש לפקפק קצת דאטו פולי עלמא נמי מי גמירי דינא ואפילו הכי אמרינן בכל אדם דאין עושה בעילתו בע"ז דלא פלוג רבנן באיש בין יודע לשאינו יודע ואם פן הוא הדין לאשה וכשנודע להרב הנ"ל מה שכתבתי שיש לפקפק בזה כנו"ל השיב על זה וז"ל וילדעתי אין לפקפק דמדוע התיר ראב"ה מטעם הנ"ל דאטו נשי וכו' והביא רא"י מקידושין א"ו דיש לחלק בין איש לאשה שהוא מחויב לידע אבל אשה פטורה ללמוד ולא ידעה והמענין יבחר ואין להאריך.

והשגתי עתה ספר עבודת השם (לרב גדול משאלוניקי) וראיתי באבן העזר סי' מ"ב ד' קצ"ו ע"ד (בד"ה הגם הלום) שהביא דברי הרב חקרי לב דלא נאמרה חזקה זו באשה ותמה עליו שלא זכר דברי הרבנים שכתבו דלא שגא איש ולא שגא אשה בדין זה וכמו שהבאתי בנדפס עי"ש: ואם הבעל דבר אומר שנתכונן לזנות אי מהימן או לא פתבתי בשדי חמד במערכת החי"ת פלל ק"ה ועיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים סי' ע' אות כ"ב: עוד שלח לי ידידי הרב הנ"ל יצ"ו אינה הערות השניכות לספרי בחלק הפללים מערכת האל"ף ונכון להעתיק דבריו בזא"ז עפ"י האותות ואלו הן.

א.

על מה שכתבתי באות רס"ח בענין איסורא אי גריר בתר ממונא פתב וז"ל שם באות סר"ח פתב וז"ל קשה וכו' מוהריט"א וכו' דבדבר דאיכא ממון ואיסור איסורא בתר ממונא וכו' נראה בהיפך וכו' ואני פבר הארכתי בזה באיזה תשובות אשר השבתי ע"ד בכור וכתבתי שיש להעיר מכתובות ט"ל בתוספ' ד"ה על הפותית ובש"ף סוף הל' ריבית ומה שכתב הר"ת בחולין י"א ובזבחים ובסנהדרין דכיון דממ"נ הוא נהרג וכו' וכבר ידוע קושית העולם אמאי בת כהן בשריפה ודלמא לאו אבי' וכו' ולשיטת הפלגה גיחא וא"כ ר"ת ג"כ ס"ל סברת הפלגה והארכתי בזה אף באתי לתרץ המוהריט"א מהתוספ' הנ"ל דמוהריט"א איירי דהממון בא מקודם שפכר הבהמה בכסף לבד וא"כ בא הממון מקודם ואח"כ שילדה בא האיסור ולכך פתב הריט"א דהאיסור גריר בתר ממון דהממון בא מקודם ומה דאיירי התוספ' בשיטת הפלגה הלא מעיקרא בא האיסור כמו לענין אביו תיקף פשנולדה בא האיסור דמכה אביו ואח"כ בא הממון כמו לענין קדושין ובזה י"ל דהממון בתר איסור גריר והגם שיש להעיר בזה החילוק וי"ל (ונ"ל) אף פתבתי בקצרה להעיר עכ"ד יצ"ו: ב) על מה שכתבתי באות ש"ח בענין אין גז"ש למחצה פתב וז"ל שם באות ש"ח אין גז"ש למחצה וכן היקש ובמ"ע ד' אות ט"ס דון מינה אעתיק מה

שְׁפִתְבַּתִּי בְּזֶה לְרַב אֶחָד זֶה זְמַן פְּבִיר וְזֶהוּ ע"ד הַרְמַב"ם שְׁפִתְבַּתִּי בַּפ"א מֵהַל' פָּרָה אֲדוֹנָהּ
הַלְכָה ז' וְז"ל יְתִירָה פָּרָה עַל הַקְּדוּשִׁים שֶׁהַעֲבוּדָה פּוֹסְלֵת בָּהּ וְכו' מֵה עוֹל הַאֲמוּר בְּעֶגְלָה
עָשָׂה שְׂאֵר עֲבוּדוֹת פְּעוּל וְכו' וְקוּשָׁה דְאִיתָא בְּסוּטָה מ"ו גּוּפָא אָמַר רַב יְהוּדָא א"ר הֵינִיחַ
עָלֶיךָ וְכו' פְּסוּלָה וּבְעֶגְלָה עַד שְׁתַּמְשִׁיךְ מְתִיבֵי עוֹל אֵין לִי אֱלָא עוֹל שְׂאֵר עֲבוּדוֹת וְכו'
הָרִי בְּהֶדְיָא מֵאֵן דִּילִיף בְּגוֹז"ש ס"ל מִמְקוֹם שְׁבָאֵת מֵה לְהֵלֵן עַד שְׁתַּמְשִׁיךְ אַף פְּאֵן עַד
שְׁתַּמְשִׁיךְ וּמֵאֵן דִּילִיף לָהּ מִגּוּפָה דְפָרָה ס"ל בְּעֶלְיָ בְּעֶלְמָא מִיפְסָלָא וְהֵינֵנו דְרַב יְהוּדָא
אִמ"ר וְהַרְמַב"ם ז"ל פְּתַב פְּמֵאֵן דִּילִיף בְּגוֹז"ש כַּמ"ש יְתִירָה פָּרָה וְכו' מֵה עוֹל וְכו' וְאַפ"ה
פְּסַק גַּבֵּי פָּרָה פְּמֵאֵן דִּילִיף לָהּ מִגּוּפָה דְפָרָה שְׁפִתְבַּתִּי נִתְּן טְלִיתוֹ עָלָיו הֵינִיחַ עָלָיָא כְּסוּת וְכו'
בְּקִיצוֹר הַדְּבָרִים דְכִינּוֹן שֶׁהֵבִיא גוֹז"ש עוֹל הִי לֹא לְפִסּוּק פְּמוֹ בַּעֲגַע"ר דְהֵינֵנו עַד
שְׁתַּמְשִׁיךְ וְלֹא בְּהַעֲלָאָה לְבַד וְעִיקַר סְבֵרַת הַקְּוִשָׁא דְמֵאֵן דִּילִיף בְּגוֹז"ש ס"ל מִמְקוֹם שְׁבָאֵתָהּ
מֵה לְהֵלֵן עַד שְׁתַּמְשִׁיךְ אַף פְּאֵן עַד שְׁתַּמְשִׁיךְ וּבְאַמְתָּ לְפִי דַעְתִּי לֹא בְרִירָא לֹאמַר כֵּן רַק זֹאת
מְחַלְקָה בְּגִמְרָא וְאַבְאָר כּוֹנְנִיתִי וְתַחֲלָה אֲנִי אוֹמַר כִּי מֵאֵי דְקִאֲמַר הַגְּמָרָא וּמִמְקוֹם שְׁבָאֵתָהּ
וְכו' זֶה אֵינוֹ מֵהַבְּרִייתָא כִּי בְּבְרִייתָא לֹא קִאֲמַר מִמְקוֹם שְׁבָאֵתָהּ כִּי זֶה לֹא פְּסִיקָא לְהַגְּמָרָא
לֹאמַר דְכִינּוֹן שְׂאֵנוֹ לֹאמְדִין שְׂאֵר עֲבוּדוֹת מְעַגְלָה עֲרוּפָה צְרִיכִים אֲנוֹ לֹאמַר לָהּ מֵה שֵׁם וְכו'
וּא"ת מְדוּעָ לֹא קִאֲמַר הַגְּמָרָא הֵכִי הָרִי בְּאַמְתָּ יֵשׁ לְהַגְּמָרָא תִירוּץ אַחַר כִּי רַב תַּנָּא וּפְלִיג
אַף הַגְּמָרָא רְצָה לְמַצּוֹא תִירוּץ אַחַר וְעֵינֵן שְׁבַת מ"ג ע"א בְּתוֹסַפ' ד"ה כּוּפָה עָלֶיךָ אֵת
וְכו' אַף בְּאַמְתָּ מְדוּעָ הַרְמַב"ם לֹא קִאֲמַר כִּי הַגְּמָרָא רַק הוּא סְמִיךְ עֲצָמוֹ עַל הַבְּרִייתָא
(הַבְּרִיתָא) כִּי בְרִייתָא לֹא קִאֲמַר הַגְּמָרָא וּמִמְקוֹם שְׁבָאֵתָהּ רַק הִמְקִישׁן קִאֲמַר זֹאת וּמִשְׁמַע
דְהַבְּרִייתָא לֹא ס"ל הֵכִי וְאֵם נִפְשֵׁךְ לֹאמַר מְדוּעָ לֹא ס"ל הַבְּרִייתָא יֵשׁ לֹאמַר דְבַר מְחֻדָּדִי כִּי
הִלָּא זֹאת יְדוּעָ הַמְחַלְקָת בְּש"ס דוֹן מִינָהּ וּמִינָהּ דוֹן מִינָהּ וְאוּקִי בְּאַתְרָא וְאֵם נִאמַר הֵכִי
אֲזַלָּא הַקְּוִשָׁא מִפְּלִי כִּי נִרְאָה אֵם נִאמַר דוֹן מִינָהּ וּמִינָהּ צְרִיכִים אֲנוֹ לֹאמַר מֵה בְּעֶגְלָה
עֲרוּפָה פּוֹסְלֵת שְׂאֵרֵי עֲבָדוֹת כְּמוֹ כֵּן בְּפָרָה וּמִינָהּ מֵה בַּע"ה עַד שְׁתַּמְשִׁיךְ וְאֵם נִאמַר דוֹן
מִינָהּ וְאוּקִי בְּאַתְרָה צְרִיכִים אֲנוֹ אֲמַר דוֹן מִינָהּ מֵה בַּע"ה פּוֹסְלֵת שְׂאֵרֵי עֲבוּדוֹת כְּמוֹ כֵּן
בְּפָרָה וְאוּקִי בְּאַתְרָה מֵה עוֹל בְּהַעֲלָאָה בְּעֶלְמָא אַף שְׂאֵרֵי עֲבוּדוֹת בְּהַעֲלָאָה בְּעֶלְמָא
וְהַרְאֵב"ם אֲזַיִל לְשִׁיטְתוֹ דְסְבִירָא לִי דוֹן מִינָהּ וְאוּקִי בְּאַתְרָה עֵינֵן חֻלְיִן ק"כ ע"ב וְיֵשׁ
לְהַעִיר וּבְתַשׁוּבָה הַאֲרַכְתִּי) וְהוּא בְּשַׁבּוּעוֹת ע"א בְּפִנֵי ב"ד וְשִׁלָּא בְּפִנֵי ב"ד מִפִּי עֲצָמוֹ
וּמִפִּי אַחֲרִים אֵין חִיבִים עַד שְׁיִכְפְּרוּ בְּב"ד דְבָרֵי ר"מ וְחַכ"א וְכו' וְקִאֲמַר הַגְּמָרָא ל"א
ע"א בְּפִנֵי ב"ד וְכו' בְּמֵאֵי קְמַפְלִיגִי וְכו' בְּדוֹן מִינָהּ וּמִינָהּ וְכו' וְרַבְּנָן סְבָרֵי דוֹן מִינָהּ וְא"ב
וְהַרְמַב"ם פְּסַק בַּפ"ט מֵהַל' שְׁבּוּעוֹת פְּרַבְּנָן הָרִי הַרְמַב"ם ס"ל ד"מ וְא"ב וְא"כ ה"ג
הַרְמַב"ם ס"ל דוֹן מֵעַגָה"ע לְעַנְיָן שְׂאֵר עֲבוּדוֹת וְאוּקִי בְּאַתְרָה מֵה עוֹל בְּהַעֲלָאָה בְּעֶלְמָא
וְכו' וְאֲזַיִל הַרְמַב"ם ז"ל לְשִׁיטְתוֹ וְהַגְּמָרָא דְקִאֲמַר וּמִמְקוֹם שְׁבָאֵתָהּ מֵה לְהֵלֵן וְכו' אֲזַיִל
בְּשִׁיטְתָא דוֹן מִינָהּ וּמִינָהּ: וְעוֹד נִרְאָה לִי לֹאמַר דְהֵנָּה הַרְמַב"ם פְּסַק בַּפ"ד מֵה עֲבָדִים ה"ג
וְז"ל אִמָּה הַעֲבָרִי נְקֻיָּתָא וְכו' וְאִינָהּ נְקֻיָּתָא בְּפְרוּטָה מִפְּנֵי שְׁצָרִיךְ לְקַנּוּתָהּ בְּדָמִים שְׂרָאוּיָן
לְגַרְעוֹן כְּדִי שְׁתַּגְרַע פְּדִינָהּ וְתַצָּא וְהַקְּשׁוּ הַאֲחֲרוֹנִים וּבְרָאשָׁם הַכ"מ וְהַל"מ וְהַמ"ל דְמִנְיָן
שְׁעָבָד עֲבָרֵי נְקֻיָּה בְּכֶסֶף רַק מְדַכְתֵּב וְהַפְּדָה וְהַקְּשָׁה עֲבָרֵי לְעֲבָרִי וּמֵהאֵי יִלְפִינּוּ נְמִי גְרַעוֹן
פְּסַק וְכִינּוֹן שְׁכֵן הִי לָנוּ לֹאמַר דָּגָם בְּעָבָד עֲבָרֵי הַנְּמַכְרִי לְיִשְׂרָאֵל לֹא יִקְנֶה בְּפְרוּטָה כְּמוֹ
אִמָּה דְהִלָּא אֵין הִיקְשָׁה לְמַחְצָה וְכוּלָם נִשְׂאָרוֹ בַּצ"ע וְז"ל לֹאמַר דְאִיתָא בְּקִדּוּשֵׁי י"א ע"ב
אִמַר ר"ל טַעְמָא דְב"ש כְּדַחְזְקִי אִמַר קָרָא וְהַפְּדָה וְכו' אֱלָא מְפְרוּטָה מִי מְגַרְעָא וְאֲזַלָּה

וְקָשָׁה בְּשִׁלְמָא עַל ר"ל לֹא קָשָׁה מִצַּד חֲצֵי שְׁיַעוּר כִּי הֲלֵא אָסוּר לְגַזֵּל וְלַעֲשׂוֹק כ"ש מִד"ת
וּא"כ נִשְׁאָר חֲצֵי פְרוּטָה אֲצֵל הָאָדוֹן שְׁיֵישׁ לוֹ שֶׁעֲבוּד עֲלֵי וְאִי עֲבָדִי לְאִיסוּרָא כִּי הֲלֵא
ס"ל בְּיוֹמָא ע"ג ע"ב חֲצֵי שְׁיַעוּר מֵה"ת מוֹתֵר אֲבָל הֶרְמַב"ם פֶּסֶק כַּר"י דַּחצ"ש אָסוּר מִן
הַתּוֹרָה וּא"כ הַקּוֹשְׁיָא אֲצֵלִי יוֹתֵר גְּדוּלָה דְכַוְלָם מִקְשִׁים רַק מְדוּעַ לֹא פֶסֶק בְּעֵבֶד עֲבָרֵי
כְּמוֹ בְּאַמָּה עֲבָרָיְנָא וְנֹאנִי מִקְשָׁה לְהִיפּוֹף דְּאֲצֵל אִמָּה הָעֲבָרָיְנָא תַּהִי נִקְנָה בְּפְרוּטָה מֵאִי תֹאמֵר
שְׁלֵא יְהִי רְאוּי לְגַרְעוֹן הֲלֵא חַצ"ש אָסוּר אַ הַתּוֹרָה וְכֵן פֶּסֶק הֶרְמַב"ם בַּהֲל' גְּזִילוֹת
וּבִשְׂבִיתַת עֲשׂוֹר וְכו' וְנ"ל דְּאִיתָא בְּבִבְאָ קָמָא ק"ב הַגּוֹזֵל ש"פ יוֹלִיכֵנוּ וְכו' נִמְצָא מִמּוֹן
לֹא נִקְרָא רַק פְּרוּטָה אֲבָל פְּחוֹת מִש"פ לֹא מִיִּקְרִי מִמּוֹן רַק אִיסוּר יֵשׁ דְּאָסוּר לְגַזֵּל וְאִיתָא
בְּקִדּוּשֵׁין ד' וְנִצְאָה חֲנָם אֵלּוּ יָמֵי בְּגָרוֹת אֵין פֶּסֶף אֵלּוּ יָמֵי נְעוּרוֹת א"כ אִמָּה עֲבָרָיְנָא ע"כ
אֵינִירִי בְּקִטְנָה וְקִטְנָה לָאו בֵּת אֲזַהֲרִי מֵאִיסוּרָא וְהִלְכֵף צָרִיכִים יוֹתֵר מִפְּרוּטָה דְּאִז מִמּוֹן
נִקְרָא אֲבָל פְּחוֹת מִזָּה לֹא נִקְרָא מִמּוֹן רַק אִיסוּר וְקִטְנָה לָאו בֵּת אֲזַהֲרִי מֵאִיסוּרָא אֲבָל
בַּעֲב"ע בֵּין נִמְכָּר ע"פ ב"ד וּבֵין נִמְכָּר ע"פ עֲצָמוּ אֵינִירִי בְּגְדוּל וּגְדוּל צָרִיף לְאֲזַהֲרִי
מֵאִיסוּרָא וְהִלְכֵף אִפִּי פְּחוֹת מִש"פ צָרִיף לְאֲזַהֲרִי מֵאִיסוּרָא כִּי אָסוּר לְגַזֵּל כָּל שֶׁהוּ
מֵה"ת וְעֵינֵין בֵּתוֹסְפ' קִדּוּשֵׁין ל"ד ע"א בַּד"ה גְּבָרִי בְּעֵי חֲצֵי דְהִיכָא דְאִיכָא סְבָרָא לְחִלְקָא
אֲמַרִינֵן אֵין הִיקָשׁ לְמַחְצָה וְהַפְּנִי בְּגִיטִין מ"א בַּד"ה תּוֹסֵפ' לֹא תוֹהוּ ג"כ כְּתִב הִכִּי דְהִיכָא
דֵּישׁ סְבָרָא לְחִלְקָא ל"א אַהֲל"מ וְכָאן יֵשׁ סְבָרָא לְחִלְקָא וּא"כ אֵין קוֹשְׁיָא עַל הֶרְמַב"ם מְדוּעַ
רַק פֶּסֶק בְּאַמָּה עֲבָרָיְנָא וְלֹא בַּעֲב"ע וּא"כ לִפְמ"ש לְהֶרְמַב"ם דְּהִיכָא דְאִיכָא סְבָרָא לְחִלְקָא
ל"א אֵין הֲל"מ אַע"ג דְּכָלֵל גְּדוּל לְנוּ אֵין הִיקָשׁ לְמַחְצָה אַעפ"כ סְבָרָא לְחִלְקָא מְכָרִיעַ אֵת
הַכָּלֵל אֵין הִיקָשׁ לְמַחְצָה וּא"כ בַּנ"ד ג"כ דַּע"ג דִּילְפִינֵן פְּרָה מְעַגְלָה צָרִיכִים א לְמִילָף
לְכָל דְּבַר דְּהֵינֵנוּ שְׁצָרִיף הַמְשַׁכָּה כְּמוֹ בְּעַגְלָה עֲרוּפָה אֲבָל יֵשׁ סְבָרָא לְחִלְקָא שֶׁה דְּבַפְּרָה
כְּתִיב אֲשֶׁר לֹא עָלָה בְּעֵלְיָ לְחֻדָּא וּבְעַגְלָה כְּתִיב אֲשֶׁר לֹא מְשַׁכָּה וְדוֹקָא בְּמִשְׁכָּה וְעֵינֵין
רַש"י מ"ו דְּסוּטָה ד"ה אֲלֵמָא אָמַר ר"י וּבַד"ה וּבְעַגְלָה עַד שֶׁתִּמְשָׁךְ עַכ"ד יצ"ו: ג) וְעַל
מֵה שְׁכַתְּבִי בְּאוֹת שַׁפ"ז בְּעֵינֵין אֲפֻשֶׁר לְצַמְצָם כְּתִב לִי הֶרֶב הַנֵּל יצ"ו וְנ"ל בְּאוֹת שַׁס"ז
אֲפֻשֶׁר לְצַמְצָם אֲנִי כְּתַבְתִּי בְּזָה בְּתַשׁוּבָה אַחַת וְעַתָּה עָלָה בְּדַעַתִּי לֵאמֹר דְּאִמְתִּי אֲמַרִינֵן
א"א לְצַמְצָם רַק בְּשָׁנֵי דְּבָרִים מְחֻלְקִים כְּגוֹן שְׁיִצְאוּ ב' רְאִשִׁים אוֹ מַחְצָה עַל מַחְצָה כְּרוּב
שְׁאֵנוּ דְּנִים אִם הַמַּחְצָה הַזֶּה כְּמוֹ הַחֲצִי הַשְּׁנִי אֲבָל בְּדָבָר א' שְׁיֵישׁ לְפָנֵינוּ בְּנֹדָאֵי יְכוּל
לְצַמְצָם אִם יֵשׁ הַשְּׁיַעוּר הַנִּצְרָף לְזָה כְּגוֹן אֲכָל חֵלֶב כְּפִזִּית בְּשׁוּגֵג מְבִיא קָרְבָן וְלִית לָן
לְמִיחַשׁ דְּלֵמָא לֹא הִי כְּפִזִּית דַּאֲל"צ רַק אֲמַרִינֵן אֲפֻשֶׁר לְצַמְצָם וְהִי כְּפִזִּית וְלֹא יְהִי חוּלִין
בְּעֲזָרָה וּא"ל דְּהִנֵּה ס"ס דְּלֵמָא הֵנִי יוֹתֵר מְכַפִּזִּית וְדְלֵמָא כְּפִזִּית מְצוּמְצָם וְעֵינֵין בֵּתוֹסְפ' סוֹפָה
ט"ו ד"ה פְּרוּץ חֻדָּא דַּהֲס"ס מִשָּׁם אֲחַד אִם יֵשׁ כְּפִזִּית אוֹ לֹא וְעוּד דְּהֵאִיף יְהִי כְּשִׂאוּכָל
כְּפִיזָה טָמָא וְנִכְנַס לְמַקְדָּשׁ וְיֵישׁ חֲשָׁשׁ דִּילְמָא הִי פְּחוֹת מְכַפִּזִּית דַּאֲל"צ וְכָאן לֹא שְׁיִיף
ס"ס דֵּישׁ לוֹ חֻזְקַת טְהוֹר וְלֹא מְהַנִּי ס"ס בְּמַקּוֹם חֻזְקָה וּא"כ בְּטַל הַקְּרַבְנוֹת וְיִהְיִי חוּלִין
בְּעֲזָרָה א"ו דְּבִזָּה אֲמַרִינֵן אֲפֻשֶׁר לְצַמְצָם וְאֲפֻשֶׁר י"ל דְּהַתּוֹרָה מְחַיִּיבָה עַל אֲנָפֵן כְּזָה
וּכְהַפּוֹסְקִים דְּסַפֵּק דְּאוֹרֵייתָא מֵה"ת לְחוּמְרָא וְכְמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה אֲמָרָה לְהִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי
וְדְלֵמָא הֵנִי חוּלִין בְּעֲזָרָה א"ו דְּאֲמַרִינֵן דְּהַתּוֹרָה חַיִּיבָה עַל אֲנָפֵן כְּזָה אף י"ל דְּהַתֵּם בְּעֵינֵין
חַתִּיכָה מְב' חַתִּיכוֹת דְּאַתְחַזֵּק אִיסוּרָא וְאִז הֶרְמַב"ם ג"כ מוֹדָה וְעֵינֵין בְּחוּלִין יו"ד ע"ב
בֵּתוֹסְפ' ד"ה אֲלֵא וּבְזָה שְׁכַתְּבִי יְהִי נִדְחוּ דְּבָרֵי הַזֶּרַע יַעֲקֹב שְׁכַתְּבִי בַח' או"ח ס' ב'
שְׁמַעוּדוֹ לֹא בִּירָף עַל תְּפִילִין לְפִי שְׁצָרִיכִין לְהִיּוֹת מְרוּבְּעֵין וּאֲל"צ דְּבִזָּה אֲפֻשֶׁר לְצַמְצָם

אף אפשר יש לומר דהוי כמו מחצה על מחצה דהתם הספק אם המחצה הזו כמו השני וכ"כ הכא יש ספק אם התפילין של ראש כמו השל יד עכ"ד יצ"ו.

ועיין בעיקר פלגין בקונטרס אור צדיקים שבס' פעלים לתורה לידידי הרב הג' אברהם מתת' תלפון יצ"ו מה שכתב שם ידידי הגאון מוהר"ר שלמה פריינדעש יצ"ו בדה"ב ע"ב אות יו"ד וקרב המחבר יצ"ו בדה"ד ע"ב אות יו"ד ובקובץ פנסת חכמי ישראל בסי' כ"ח דף כ"ח ע"ב אות ד': ק') אזכרה אם באמירת מלכות לבד (מלך העולם) יש חשש פמזכיר את ה' פתבתי בנדפס על דברי הרב מלאכת חרש עי"ש וכתב לי ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו וז"ל באות שי"ג תמה על ספר מלאכת חרש ח"ב אות יו"ד במה שתמה על הח"מ וב"ש סי' ל"ד שס"ל דלדעת הריב"ש שפיר דמי לומר מלך העולם בספק ברכה והוא כתב דבריב"ש מבואר שגם מלכות אין להזכיר ועל זה תמה מעכת"ה עליו מריב"ש סי' ת"ח הגה גם אני הקשיתי עליו כן בעת ששלח לי המחבר את ספרו והארכתי בזה אין עת האסף פה.

אולם מ"ש מעכת"ה על מה שכתב במלאכת חרש שם שכ"ה בטור א"ח סי' פ"ח בשם הראב"ד ועל זה כתב מעכת"ה שלא מצא זה שם בטור הדבר ברור שטעות סופר הוא שם במל"ח וצ"ל סי' קפ"ח ששם מבואר כן בשם הראב"ד עכ"ד יצ"ו.

ואפריון נמטייה דכל רז לא אגיס ליה. גם ידידי הרה"ג מוהר"ר אברהם יצחק הלוי בלייזיס דומ"ץ בבריסק דליטא יצ"ו כתב לי אחר זמן (קרוב לשתי שנים) שט"ס הוא במלאכת חרש וצ"ל סי' קפ"ח.

גם ידידי הגאון מוהר"ר שלמה פריינדעש אבד"ק ליאדי יצ"ו העניי בזה שדברי הראב"ד הם בטור סי' פק"ח וכן כתב לי הראב"ד ר' יאודה ליב פישמאן מעיר סאראקא יצ"ו שט"ס הוא במלאכת חרש וצריף להיות סי' קפ"ח ועיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים בסי' קי"ז אות: ושם שלום אי חשיב אזכרה ואסור למחקו ולהטילו לבזיון הגה בנדפס באות שי"ג רמזתי דברי מרן חיד"א בברכי יוסף א"ח סי' פ"ה בקיצור גמרין ואכתוב בזה תנרף דב"ק שם באות ח' הביא מה שכתב הרב מנן אברהם דמה שכתב מרן דשמות שאין נחקקים אסור להזכירם במקומות המטונפים לאו דוקא דהאיכא שלום דאסור להזכיר וכתב על זה דבחידושי הר"ן לשבת בפרק קמא פתב דרבינו יחיאל אוסר לכתוב שלום באגרת שלומים לפי שמצוי שזורקים אותם לאשפות וכן נוהגים שלא לכתוב שלום שלום.

אמנם הרא"ש בתשובה פלג ג' סי' ט"ו כתב דלא מצינו מי שאוסר למחוק שלום ובכל האגרות פותבים שלום ונחקקים ונזרקים וכן הביא בשם חידושי הריטב"א לשבת שכתב בשם התוספות דשם שלום מן השמות הנחקקים הוא והעיר על זה ועל דברי הרא"ש הנ"ל מדברי התוספות בסוטה דף יו"ד דמשמע שפוכרים דשם שלום אסור למחקו ובא לציון ספרי דבי רב בזה הרשב"ץ ח"א סי' קע"ז זמן אהרן סי' קפ"ח נקודות הפסוק סי' רע"ו פר"ח בא"ח שם שמלה חדשה דף קכ"ב ע"ב ואולי פונתו למה שכתב בבכור שור בחידושי לנסנהדרין דף ס"ה שציין הרב שערי תשובה בספרו מטה אפרים סי' תקפ"א באגלה למטה סק"ט עי"ש) הרשב"ש סי' רס"ז הרדב"ז ח"ב סי' ר"ך ובאות ט' פתב (בברכי יוסף) דהרבנים בית חדש ומגן אברהם בסי' פ"ד אוסרים לקרוא בבית

המרחץ אדם ששמו שלום ומתירים לומר שלום בלשון לע"ז ושהרב פרי חדש אוסר גם בזה והרב טורי זקב מתיר לקרוא אדם ששמו שלום בבית הכסא ובית המרחץ וכתב שהעיקר פדבריו שהרי מדברי הרמב"ם מוכח דמותר לתת שלום במרחץ וכבר כתבו הרא"ש והריטב"א דבכל האיגרות כותבים שלום ונזקקים לאשפה ואף דהר"ן כתב שלא לכתוב שלום באיגרות וכן כתב הרמ"א ביו"ד סו' רע"ו שיש נזקקין בזה הנה עין רואה ואין שומעת שרוב העולם אין נזקקין וכותבים שם שלום בפרק פל פתבי ולכן לתת שלום ולהחזיר בבית המרחץ אסור אבל לקרוא אדם ששמו שלום מותר והמחמיר ישא ברכה אף בלע"ז אין להחמיר כלל ועיין להרבננים שערי תשובה בסי' פ"ה ובפתחי תשובה יו"ד סוף סי' רע"ו על דברי הרמ"א הנ"ל ובמטה אפרים הנ"ל הביא בשם מוהרי"ל ליהנה שלא לכתוב שלום אלא שלו ונקודה על גביו להשלים השם וציין לעיין בשו"ת בית אפרים עי"ש (אינו מצוי אצלי ומה שכתב בשם מוהרי"ל הנה גם מה שכתב הרמ"א בסוף סי' רע"ו הוא בשם מוהרי"ל בשם הרשב"ץ) והרב מאמר מרדכי בסי' פ"ד אות ב' פקפק על כל ראיות הרב טורי זקב וכתב ליישב בדוחק ומסיק דמכל מקום בלשון לע"ז יש להתיר וחיידוש הוא שלא זכר דברי מרן חיד"א בברכי יוסף בזה כיעי"ש: והרב פתח הדביר עמד במחלוקת זו אי שרי לקרוא בבית המרחץ איש ששמו שלום וציין לעיין בספר דובר מישרים דף יו"ד ע"ב וכתב שדעת הרבננים בכור שור בחידושו לסנהדרין דף ס"ה ותולדות אדם (שבחי הגאון ר' זלמן) ח"ב דף ד' ע"ב לחוש לדעת האוסרים ונשמט אדם כלל ג' סי' ט' אף דכתב דכיון שאינו מכונן לשמו של הקדוש ברוך הוא שרי מסיק דלהאוסרים שומעים וסיים הרב פתח הדביר שאם משנה הקריאה לקרות השם שלום בשין שמאלית כמו שדריך ההמון שבקריאתם נראה פאלו אומרים בסמ"ך (סלום) שפיר דמי שהרי בכתיבת שם שלום התירו הפוסקים לכתבו באיגרות אם לא ישלים השם רק לכתוב שלו ונקודה על גביו וכן בקריאה אם מפיל אות המ"ם וקורא שלו שפיר דמי וכן אם קורא שלון בנו"ן שפיר דמי וכן הוא דרפי פשאצטרה ליתן שלום ביום שבת קדש בראותי ברחוב כפי מנהגנו שאומרים שבת שלום וכן בהחזרת שלום שאומרים שבת שלום מבן רך ולפעמים יזדמן במבואות שאינם נקיים אני אומר שבת שלו (בלא מ"ם) וכן בחזרה.

גם מרן החבי"ף בספר רוח חיים סי' פ"ד מסכים פן בשם שלום שלא לגמור הקריאה אלא לומר שלו וכתב שם שלפי מה שכתב הרב חסד לאלפים דגם שבת אין אומר במקום מטונף לפי מה שאמרו בזהר הקדוש שבת איהו שמא דקודשא בריהו הוא לפי זה צריך לומר שבא במקום שבת ואיה"ש מעתה אהיה נזהר גם בשם שבת לומר שבא בל"ן ודברים אלו לא ניתנו ליאמר להורות לרבים ואת צנועים חכמה והרב יפה טורי זקב שמוותר לקרוא את מי ששמו שלום בשמו בבית הכסא וכו' ושגם הרב פרי מגדים בסי' פ"ה באשל אברהם סק"ג כתב שצדקו דברי הרב טורי זקב וכו' ושקיל וטרי, במה שכתב הרב פתח הדביר בקריאת השם בנו"ן שלון וכו' עי"ש דב"ק: וכתבתי בנדפס להעיר על הרמ"א והרב הלבוש דביו"ד סוף סי' רע"ו הביאו הא דנזקקין שלא לכתוב שלום באיגרות משום חשש שלא יטילו האיגרות לבזיון ואילו בא"ח סי' של"ד סעיף י"ג שכתב מרן דמגילת אסתר שלא נכתבה כמשפטה אין בה קדושה להצילה מן הדליקה לא הגיה שם הרמ"א פלום והרב הלבוש כתב פסקו של מרן בפירושו ואמאי הלא לפי מה שכתבו

שיש גזרין שלא לכתוב שלום באיגרות משום בזיון הנה להם לומר דמותר להציל המגלה (אף שלא נכתבה כמשפטה) דהא כתיב בסופה דברי שלום וכתבתי דאולי יש לחלק בין קום עשה לישב ואל תעשה דאם לא יצילנה מפני הדליקה תהיה בבזיון בישב ואל תעשה מה שאין פן לכתוב במקתבים הנזקקים לאשפה הוא פמולול בשם שלום בקום עשה וגם יש לומר דמה שתהיה נשפעת לשעתה לא תשיב בזיון כל פה כמו כשמוטל השם באשפה שכל זמן שהוא שם נראה הבזיון בהמשך זמן לא כהדליקה דמיקלא קלי ויעבור והנה איננו ובקונטרס באר בשדי (הרשום להלן) ראיתי עתה במקתב י"ד (והם דברי ידידי הגאון מסיניאטין יצ"ו עי"ש בד"ה הו אמת דיש) שכתב לחלק בין מחיקה לענין שיהא מוטל בבזיון דלהיות מוטל באשפה בבזיון חמיר ממחיקה כמו שנראה מדברי התנאים והנתיבות סי' כ"ז שכתבו תוכחת מגולה על מה שפותרים שמות בלשון לע"ז (פגון גא"ט בא"ן או אדי"ע) באיגרות והאיגרות מוטלת באשפה עי"ש והלא השפתי פהו ביו"ד סימן קע"ט סקי"א פוסק דשם שנקתב בשם חול מותר למחקו אלא ודאי אף דמותר למחקו מפל מקום כל עוד שלא מחקו יש בו קצת קדושה ואסור להטילו בבזיון וכן ראיתי דחקם אחד שכתב מפח זה להוכיח דהטלה בבזיון גרע ממחיקה ועיין בפתחי תשובה סי' ער"ו סקי"א ובחקמת אדם דין מעונן ומנחש עי"ש עוד כל דב"ק גם ידידי הגאון אבד"ק קארטינגא יצ"ו במקתב העשרים שבקונטרס באר בשדי הנ"ל נשתמש בחילוק זה עי"ש (בד"ה ולכן לענין להזהר): ועל דברי הגאון בכור שור בחידושי לסנהדרין דף ס"ה שהביא ראיה לדעת הרב בית חדש (דאסור לקרוא לאדם ששמו שלום בבית המרחץ) מדאמר ר' יוחנן בסוטה דף יו"ד שמשון על שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא וכו' האריכו לפלפל בהם רבני גאוני דורנו יצ"ו הובאו דבריהם בקונטרס באר בשדי (הנדפס בספרי שדי חמד בחלק הפללים בסוף מערכת הפ"ה) עי"ש במקתב השביעי והם דברי ידידי הגאון אבד"ק סארקוב יצ"ו (בד"ה אמנם בבכור שור וכו' ומשם והלאה) ובמכתב י"ד והם דברי ידידי הגאון אבד"ק סוניאטין יצ"ו (בד"ה ובדבר) ובמכתב העשרים אות ג' ובמכתב כ"ד והם דברי ידידי הגאון אבד"ק ייקאטרינסלאוו יצ"ו עי"ש מתחלת התשובה והלאה וגם בעיקר הדין דמחיקת שלום וקריאת השם בבית המרחץ כתבו רוב הגאונים יצ"ו במקתבים אשר בבאר בשדי הנ"ל ודבריהם טובים ונכוחים רצויים ומקובלים פריח גיחוחים לה נא ראה.

ומה שציין מרן חיד"א לתשובת הרדב"ז ח"ב סי' ר"ך הלא היא בתשובות החדשות סי' ר"ך והביא תורף דב"ק הרב פתחי תשובה ביו"ד סוף סי' רע"ו על מה שנהגו שלא לכתוב במקתבים שם שלום מלא אם יש לזה סמך והשיב יפה הם עושים לפי שהוא שמו של הקב"ה שנאמר ויקרא לו ה' שלום פדאיתא במסכת שבת וכיון שהכתבים אין גזרין בהם לשומרם אלא משליכים אותם לפיכך כותבים אותו חסר כדי שלא יהיה שם ואם תאמר אם פן גם מלת אמת לא יכתבו שפן הקב"ה נקרא אמת ולפיכך אני אומר שמה שיש לזהר שלא לכתוב שלום מלא היינו בזמן שאלת שלום ובאותה שעה מתכוון לתת שלום לחברו מאת בעל השלום כמו שאמר בעז לקוצרים ה' עמכם שזו פונת הנותן שלום לחברו אבל אם לכתוב בכתב שיש בעולם שלום או שיש שלום בון פלוני לפלוני וכו' וכיוצא בזה שהוא סיפור דברים ואינו בשעת שאלת שלום אין צריך לזהר וכותב אותו שלם וליכא קפידיא בהכי שהרי אינו מכוין לשם ולא חגיל עליה קדושה עכ"ל ועל

דבריו בזה אתה תחזו בכמה מכתבים מגאוני דורנו יצ"ו מזה ומזה פתובים ולדבריו הקדושים מספיימים ומעריבים מאשרים ומחבבים והנם פתובים בקונטרס באר בשדי הנ"ל במכתב השביעי בד"ה אמןם בבכור שור ובמכתב, השמיני ובמכתב השנים עשר בד"ה וראיה מפורשת) ובמכתב הארבעה עשר בתחלתו ובמכתב שנים ועשרים (בד"ה וראיתי בתשב"ץ) ובמכתב שלשה ועשרים בתחלתו ובמכתב הארבעה ועשרים (בד"ה תו פתב) עי"ש מלמיהו דרבנן פולם נכוחים וטובים: וכמה שכתבתי בנדפס באות שי"ג דגם שאר שמות הקדושים (אלקינ"ו וכינצא) נקראים אנפרות וצריף לקדשן בכתיבה וכו' ורשמתי ספרי רבני האחרונים שהשיגו בזה על רבינו הרדב"ז ומקללם מר גיהו הגאון יד מלאכי באות ס"ט הנה אחר זמן רב נודמן לידי ס' יד מלאכי דפוס קדש ובו הגהות רבות ובענין זה ראיתי הגה"ה מהגאון מוהר"ר יצחק דוב הלוי אבד"ק וויי"ב והגליל העתקתי משם ונ"ל סי' ס"ט אנפרה וכו' בס' מלאכת הקודש להרב מוהר"ר אלעזר פלעקלש סי' נ"ו העתיק דברי ספר ברפי יוסף שהשיג גם פן על הרדב"ז הנזכר בספר יד מלאכי והרב מלאכת הקודש הוסיף ראיות נגד סברת הרדב"ז עד שסיים ונ"ל דעת הרדב"ז יחידאה וחלילה לצרפה אפילו לסניף ולהקל בשל תורה עכ"ל בדף ל' ע"א (ד"ה ויש) ובני ר' שלמה הוסיף קושיא על הרדב"ז מברכות דף כ"ב ע"א בעל קרי שונה בגמרא ובלבד שלא יאמר אנפרות שבו והתם פשיטא דעל שאר שמות הקדושים שמונתר להנות קאי ואפילו הכי קרי להו הש"ס אנפרות העירותי על זה יען שראיתי בספר אחד שעלה על דעתו לצרף דעת הרדב"ז לספק ספקא ולא הרגיש בתמיהת דבריו עכ"ד הגה"ה הנ"ל: והשגתי עתה (בפשון) ס' מלאכת שמים להגאון הנ"ל וראיתי בכלל ט' בחלק בינה ס"ק כ"ו ונ"ל מה שהעלה הרדב"ז שמלת אנפרה היא רק שם המפורש ולכל היותר גם אנפות כבר מופרף מכמה גדולים כמ"ש בינד מלאכי וגם בס' מלאכת הקודש בסי' ו' מבטל דברי רדב"ז בראיות מש"ס ופוסקים ומקביעת פסק הלכה בש"ע על פי דברי תשב"ץ שמביא בבית יוסף ודחה מ"ש בתשובת פ"י ובס' נ"א בטוב טעם ודעת וסיים במלאכת הקודש בדף ל"ד ע"א ונ"ל ודעת הרדב"ז יחידאה וחלילה לצרפה אף לסניף להקל בשל תורה ולמעט בקדושת השם יתברך שמו עכ"ל ועיין עוד בדבריו בדף כ"ח ע"ד וגם בני הב"ח המשפיל ר' שלמה נר"ו הביא ראיה נגד הרדב"ז מברכות ד' כ"ב גבי בעל קרי דר' נתן ב"א אומר אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אנפרות שבו ופשיטא דהתם לא על שם המפורש קאי דמאי איריא בעל קרי הלא לכולי עלמא אסור משום הוגה את השם באותיותיו לכן יפה כתב הרב מלאכת הקודש שאין לצרף דעת הרדב"ז ולאפוקי מדעת ספר אחד שראיתי שצנפו לספק ספקא ולא הרגיש בשום קושיא מפל מה שהוקשה על הרדב"ז בזה עכ"ל.

גם שם בדף ט"ל ע"ב בסוף פלל ט' כתב בשם בנו הנ"ל שבירושלמי דברכות פרק מי שמתו הגירסא ובלבד שלא יזכיר האנפרות ולשון זה פשיטא דמשמע אנפרה מעליא בלי שום פינוי פלל וכתב שמזה יש עוד חיזוק להראיה שהזכיר בשמו בס"ק כ"ו ומצא בכתיבת יד הרב בעל מלאכת הקודש שפתוב ונ"ל אמר המחבר בדף כ"ח ע"א נשמט מהדפוס גם ראיה מהמנא מלשון רז"ל בראשית רבה פרשה ד' מתחלת הספר ועד פאן ע"א אנפרות מגיד שניידון הנחש בסנהדרין שלמה עכ"ל בא חשבון ותמצא ע"א אנפרות עם שמות אלקי"ם עכ"ל מלאכת הקודש וגם לי המחבר נתחדשה עוד ראיה נגד הרדב"ז

משפּת ד' קט"ז דר' יוסי אומר אף בחול קודר את האזפרות שפּהו וכו' ומדברי יוסי פליג
אתנא קמא חזינו דחושש שפּא נתקדשו אותן השמות או מפני מה"ע עיין רמ"א סי' רע"ו
וע"כ מצריף לקודרן ולענן איסור מחיקה פשיטא דגם הרדב"ז מודה שפּל השמות
הקדושים שוים ומדנקיט ר' יוסי לשון אזפרות מוכיח דכל השמות פלולים בזה וממילא
דהוא הדין לענן פתיבה לשפּה תיבת אזפרה דנקיט הש"ס כוללת כל שמות הקדושים
וזה ראיה חזקה נגד דעת הרדב"ז עכ"ל הגאון מלאכת שמים: וגאון עננו הרב פתח הדביר
בסי' קצ"ט אות ד' דף כ"ב סוף ע"ג עם שלא זכר מפל דברי הרבנים שהבאתי בנדפס
שהוכיחו שפּל שמות הקדושים נקראים אזפרות וצריף לקדשן ואסור לאומרם בלא
צונו כמו בשם הוי"ה ברוף הוא וגם לא זכר סברת הרדב"ז דרק שם הוי"ה הוא שנקרא
אזפרה וכו' מפל מקום מעצמו הוכיח מדברי הריב"ש שהביא מרן המשנה למלך בראשון
מהלכות ברכות (שרשמתי בנדפס) דגם שם אלקינו אסור להזכיר מספק ושיש לגעור
בהמסייעים לחזן בתיבת אלקינו דעבדי איסורא ומזה תמה על מה שפּתב הרב הלבוש
בברכת זימון בשם פשיש יו"ד אנדרווגינוס וכתב שהיה צד לומר שהרב הלבוש סובר
דבאמירת אלקינו"ו לבד אין איסור לא תשא דאעיקרא בהזפרת ה' ממש בנפסח בקשה
פלי ברכה במחלוקת שנוי בסי' קפ"ח סעיף ז' בין הרמ"א ובין הרב מגן אברהם ואפשר
דהוא הדין דאין איסור לא תשא בזימון בשם אף חזר בו לפי שראה להרב פרי מגדים
באשל אברהם סי' קצ"ז אות ב' ובפתיחה כוללת הלכות ברכות אות טו"ב שפּתב דאפשר
שגם לדעת מגן אברהם דבאזפרות יעלה ויבא ליפא לא תשא מפל מקום נכרף אלהינו
הוי כברכה ואיפא לא תשא והדרא קושפא לדונכתא וכו' אלו תנרף דב"ק.

ואם הרב היה רואה דברי הרב הלבוש שבאבן העזר סי' ל"ד סעיף ג' שרשמתי בנדפס
שסובר דאלקינו"ו אינו אזפרה ומותר לאמרו מספק היה מיישב דבריו שפּסי' קצ"ט על
פי זה ולא היה חוזר בו מפני מה שפּתב הרב באשל אברהם הנ"ל: והנה בנדפס פתבתי
שמתשובת הרמ"ה שהביא רבינו הטור בא"ח סי' ס"א מתבאר דשם אל חשיב אזפרה
והוא בכלל מוציא שם שמים לבטלה והוא שעל מה שיש נוהגים לומר אחר ברכת הבוחר
בעמו ישראל תיבות אל מלך נאמן פתב דזה טעות דאיפא תלתא ריעותי.

א.

דמפסיק בין ברפא לקריאה. ב.

דמפיק שם שמים לבטלה ועבר בלא תשא דהזפרת השם הכא לית ליה עניינא דמדפר
ליה לא להבוחר בעמו ישראל ולא לשמע ישראל והויא לבטלה. ג.

כינון דלא לצונו ברכה הוא אלא לאשלומי רמ"ח תיבות הנה ליה תוספת בקריאת שמע
וכו' עי"ש הרי קרי בחיל דבשם אל יש משום הזפרת שם שמים לבטלה ועתה השגתי
ספר טהרת המים ולרב גדול משאלוניקי) וראיתי בקונטרס שיורי טהרה מערכת הה'
אות ל"ד דף ט"ן ע"ב שהביא מה שפּתב הרב טל אורות (שרשמתי בנדפס) דגם אלקינו"ו
בדאיפא ספק אין לאומרו דהוי בכלל הזפרת שם שמים לבטלה וכתב על זה דממה שפּתב
מרן הבית יוסף בסי' קכ"ז ופסק פן בשלחן ערוף גבי חתימה במוזים דרבנן דאיפא
פלוגתא אי חתמינו ופסק דמפני הספק יחתום ברוף אל ההודאות נראה כממאן בזה דהא
שם אל אהד מהשמות שאינו נמחקין הוא ואם פן איף יצא ידי חובתו שלא להזכיר שם

שמים לבטלה על הספק הלא גם באמרו אל ההודאות עדיין הוא מזכיר שם שמים לבטלה על הספק ואין לומר דשם אל להזכיר שאני דיש בו נמי משמעות אחר בעל פה כמו ואת אלי הארץ לקח ולכו על הספק יש לומר דלא פינוג לשם אלקו"ת אלא שהוא בעל היכולת זה אינו וכו' עי"ש ונראה בעליל שלא ראה הרב דברי הרמ"ה הנז"ל דמפניו יוצא מפה קדשו דגם שם אל הוא בכלל מזכיר שם שמים לבטלה ונראה שגם רבינו הטור ומרן הבית יוסף שלא פקפקו על דבריו בזה מודים דרבנן לדברי הרמ"ה דשם אל הוא בכלל הזכרת שם ובכן לכאורה תגדל התקנה על מרן הבית יוסף על מה שהכריע בסי' קכ"ז לתתם ברוך אל ההודאות שמזה נראה לכאורה דבשם אל ליפא משום מזכיר שם שמים כדכתב הרב: אמנם נראה דאין שום סתירה והכל שפה אחת ודברים אחרים והוא על פי מה שראיתי להרב מאמר מרדכי בסי' קי"ד סוף אות י"ב שהביא מה שכתב הרב בית חדש בפירושו דברי ראב"ה בפי' שלא אמר מוריד הגשם ונזכר קודם שסיים הברכה שיחזור לומר משיב הרוח ומוריד הגשם מכלל חיים וכו' ולא יחזור לתחלת הברכה אתה גבור לעולם ה' דהוי מזכיר שם שמים לבטלה וכתב שאין דבריו (בפירושו דברי ראב"ה) נראין דאין בזה שום איסור כמבואר בבית יוסף סי' קכ"ד שיכול לומר נוסח כל הברכות עם השליח צבור בלחש ובלבד שלא יאמר הפתיחות והתחיות ואין פאן מוציא שם לבטלה דלא מיתסר לאדם שיתחנן ויחזור ויתחנן ונוסח הברכות בלא פתיחה ונתימה הוי תחנונים בעלמא ומשמע מדברי הרב בית חדש שם שמודה בזה ונהרי בנוסח ברכות אמצעיות יש כמה פעמים שם אלקו"ת ויש שיש בהן שם הנ"ה אלמא דאין בזה חשש מזכיר שם שמים לבטלה ועוד שלפי דבריו היה לו לראב"ה לאסור לחזור לראש הברכה ואילו מדבריו משמע להדיא דלא אתא אלא למימר שאין צורך לחזור לראש הברכה ומשמע שאם רוצה לחזור לראש אין קפידא וכן משמעות דברי כל הפוסקים אלו תנרף דב"ק: גם הרב פתח הדביר בסי' קי"ד אות ד' אחר שהזכיר תנרף דברי הרב מאמר מרדכי הנ"ל הוסיף להשיב על דברי הרב בית חדש הנ"ל.

א.

ממה שכתב רבינו הטור בשם רבינו מוהר"ם מרוטרונבורק (ופסק פן מרן בסעף ט') שהיה רגיל לומר בשמינו עצרת ברפת אתה גבור תשעים פעמים עד משיב הרוח ומוריד הגשם ומשמע שהיה אומר מתחלת אתה גבור וכו' ואם איתא דגם בהזכרה באמצע הברכה איפא משום שם שמים לבטלה איך התיר להתחיל מתחלת הברכה וכו' וכן כתב הרב אליהו רבה בבבאור דברי מוהר"ם שמתחיל מתחלת הברכה והרב בית חדש כתב דהעיקר פדברי מוהר"ם ודלא פרבינו פרוץ ואין לומר דלא כתב דהעיקר כמוהר"ם אלא לעיקר הדין אבל אין הכי נמי דלדידה אינו רשאי להתחיל מתחלת הברכה שאם פן היה לו לפרש וכו'.

ב.

מדברי הבית חדש בסי' קי"ט גבי שליח צבור שישכח לומר עננו בין גואל לרופא שאם לא סיים רפאנו יאמר עננו ויחזור לרפאנו דהא ליפא ברכה לבטלה וכן משמע מדברי הרא"ש וכן עיקר עכ"ל הרי דאף דברכת רפאנו אומר רפאנו ה' קאמר דליפא ברכה לבטלה והביא שפן פסקו הרבנים טורי זקב ומגן אברהם גבי ברפת עננו ושפן נראה

ממה שכתב בַּמַּגוּ אַבְרָהָם רִישׁ סו' תַּקפ"ב גַּבֵּי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ אִם אֵימָה לְתַקְנָתָא דְמוֹהֵר"ם הַגָּ' לְמִשּׁוּם דְּלֹא מְצִי לְמִימַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ שֶׁהוּא בְּחַתִּימַת הַבְּרָכָה מִשְׁמַע דְּמִשּׁוּם מָה שְׁאוּמַר הַזְּכָרָה בְּאֲמָצַע פְּגוּן וּמְלֻנָּה עָלֵינוּ מְהֵרָה אַתָּה ה' וְכו' לִיכָא קַפִּידָא וְשִׁפְן פְּתַב מִפְּנֵי הָרַב פְּרִי מְגִדִים בְּאֲשֶׁל אַבְרָהָם סַק"ד וְכָל שְׂלֵא סִיגִים הַבְּרָכָה שְׂלֵא אָמַר בְּרוּךְ אַתָּה ה' יָכוֹל לְחַזֵּר אִף שִׁישׁ כְּמָה שְׁמוֹת עַכ"ל.

וְסִיגִים הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר שְׁסֻבְרַת הָרַב בֵּית חֲדָשׁ הַגָּ' ל (שְׁאִינוּ יָכוֹל לְחַזֵּר לְתַחֲלַת בְּרַכַּת אַתָּה גְּבוּר מִשּׁוּם שְׁמִזְכִּיר בָּהּ ה') הִיא הִיפּוֹ דְּבָרֵי עֲצָמוּ וְהִיפּוֹ פֶּל הַפּוֹסְקִים וְהִבִּיא דְּבָרֵי הָרַב מוֹר וְקִצִּיעָה בְּסִי' קו"ט שֶׁהִקְשָׁה עַל דִּינוֹ שֶׁל מוֹהֵר"ם הַגָּ' ל דְּהִיכִי לִימָא דְּאִם יִזְכִּיר גַּם אֵת ה' כְּמוֹ שְׁאוּמַר בְּתַפְלָתוֹ הִיכִי שְׂרִי הָרִי מְזַכֵּר שֵׁם שְׁמִים לְבַטְלָה וְכו' שְׁנֵרָאָה מְדַבְּרִי שְׁגַם בְּאֲזַנְרוֹת שְׁאִינוּ בְּפִתִּיחָה וְחַתִּימָה אִיכָא מִשּׁוּם מְזַכֵּר לְבַטְלָה.

וְשׁוּב רְאָה דְּבָרֵי שְׁבִתְשׁוּבַת שְׁאֵלַת יַעֲבֹ"ץ ח"א ס' פ"א שְׁמֵתְבָאָר מְדַבְּרִי שְׁגַם הוּא מוֹדָה שְׁבִאֲזַנְרוֹת שְׁבִאֲמָצַע הַנְּסוּחַ אִין קַפִּידָא אִם חוֹזֵר מִפְּנֵי אֵיזָה סְפַק וְאִין קַפִּידָא אֵלָא בְּהַזְכָּרַת הַשְׁמוֹת בְּפִתִּיחָה וְחַתִּימָה וְרַק עַל דִּינוֹ שֶׁל מוֹהֵר"ם הוּא דְּקָשְׁיָא לִיהּ כִּינּוּן שְׁעֵתָה בְּשַׁעָה שְׁאוּמַר כְּדִי לְהַרְגִיל עֲצָמוּ אִינוּ עוֹשֶׂה זֹאת מִשּׁוּם אֵיזָה סְפַק רַק מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ דְּלַעֲתִיד שְׁמָא יִטְעָה בְּתַפְלָתוֹ אִיךְ נְתִיר לוֹ אִף בְּאֲמָצַע הַנְּסוּחַ לְהַזְכִּיר אֵת הַשֵּׁם דְּכִינוּן דְּשׁוֹכַח הוּא קְרוּב לְמַזִּיד הוּא פּוֹשַׁע וּמִיבְעִי לִיהּ לְמִינַס נְפְשִׁיהּ וּלְמִיחַב דְּעֵתִיהּ שְׂלֵא יִטְעָה בְּתַפְלָתוֹ.

וְכַתּוּב עוֹד (בְּפִתַח הַדְּבִיר) דְּאִף שְׁמֵדְבָרֵי הַרְמָ"א בְּסִי' פַּק"ח סְעִיף ז' מִתְבָּאָר שְׁחֹשֵׁשׁ לְזָה גַם בְּאֲמָצַע הַנְּסוּחַ כְּכַר תְּמָה עָלָיו הָרַב מַגֵּן אַבְרָהָם דְּהָרִי אֹמְרִים כָּל הַיּוֹם תְּחִינּוֹת שִׁישׁ בְּהוֹן הַזְּכָרַת כְּמָה שְׁמוֹת דְּדוֹקָא בְּרָכָה לְבַטְלָה אֲסוּר וְכֵן כְּתַב הָרַב אֵלֹהֵי רַבָּה שֵׁם בְּסִי' ק"ג וּבְסִי' קו"ט הִבִּיא (הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר) דְּבָרֵי הָרַב עוֹלַת תְּמִיד שְׁנֵרָאָה שְׁפוּבֵר שְׁגַם בְּהַזְכָּרַת שְׁמוֹת בְּנוֹסַח הַבְּרָכוֹת יֵשׁ חֲשֵׁשׁ מִשּׁוּם מְזַכֵּר שֵׁם שְׁמִים וְכַתּוּב שְׁכָבֵר הָעִיר עָלָיו בְּזָה הָרַב אֵלִיהּ רַבָּה שֵׁם אֵלָא שְׁכַתְבָּ בְּאֵלִיהּ רַבָּה שְׁמֵתְשׁוּבַת רַש"ל בְּסִי' ס"ג נִרְאָה כְּהַעוֹלַת תְּמִיד וְכַתּוּב עַל דְּבָרֵי שְׁאִינוּ הִכְרַח מִתְשׁוּבַת רַש"ל וְשׁוּב כְּתַב דִּישׁ בְּמִשְׁמַע הִכִּי מְדַבְּרֵי רַש"ל וְכו' וְהִבִּיא שְׁכַתְבָּ נִרְאָה מְדַבְּרֵי הָרַב שִׁיחַ יִצְחָק בְּקוֹנְטְרִיס תַּפְלַת כָּל פֶּה וּמְדַבְּרֵי הָרַב בְּהַגְהוֹת יֵשׁ נוֹחֲלִין דָּף ח"י ע"ד דְּגַם בְּאֲמָצַע הַנְּסוּחַ יֵשׁ קַפִּידָא וְכַתּוּב לִיִּישׁב דְּבָרֵי הַגְהוֹת יֵשׁ נוֹחֲלִין וְצִיִּין לְעִיִּין לְמָה שְׁכַתְבָּ בְּסִי' קכ"ד אוֹת ה' וְשֵׁם גַּם כֵּן הָאָרִיךְ כְּמָה שְׁהַצְבוּר אֹמְרִים עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר אֲמָצַע הַבְּרָכוֹת דְּצוּנְחוּ עַל זֶה בְּסִפְרֵי הַפּוֹסְקִים מְכַמָּה טְעָמִים וְכֵן הִיא מְסַקְנָתוֹ שֵׁם שְׂלֵא יִאֲמְרוּ הַצְבוּר עִם הַשְּׁלִיחַ צְבוּר אִף אִם לֹא יִאֲמְרוּ הַפִּתִּיחוֹת וְהַחַתִּימוֹת מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ קְלוּת רֹאשׁ וּמִחֲשֵׁשׁ שְׂלֵא יְבוֹאוּ לוֹמַר גַּם הַחַתִּימוֹת וְשְׂלֵא יַעֲנוּ אֲמֵן לְבְרָכוֹת הַשְּׁלִיחַ צְבוּר וְכו' וְעַל כָּל פְּנִימֵי לוֹמַר אֵיזָה נוֹסַח בְּרָכָה בְּלִי פִתִּיחָה וְחַתִּימָה מִפְּנֵי אֵיזָה סְפַק אִף שִׁישׁ בְּאֲמָצַע הַזְּכָרַת שְׁמוֹת שְׂרִי אֵלֹהֵי תוֹרָה דְּב"ק: אֲמוֹר מַעֲתָה דְּלִפִּי כָּל הָאָמוּר דְּאִין חֲשֵׁשׁ הַזְּכָרַת שֵׁם כְּשִׁמְזַכֵּר בְּאֲמָצַע הַבְּרָכָה מִשּׁוּם אֵיזָה סְפַק וְלֹא אֲסְרוּ לוֹמַר מְסַפְקֵי אֵלָא בְּתַחֲלַת הַבְּרָכָה אוּ בְּסוֹפָה דְּרָךְ חַתִּימָה אִם כֵּן יֵשׁ לוֹמַר דְּאִף שְׁגַם שֵׁם אֵל הוּא שֵׁם שְׁאֲסוּר לְהַזְכִּירוֹ לְבַטְלָה מִכָּל מְקוֹם כִּינּוּן שְׁאִינוּ דְּרָךְ חַתִּימַת בְּרָכָה שְׁכַל חוֹתְמֵי בְּרָכוֹת הֵן בְּשֵׁם שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת אִם כֵּן לֹא חֲשִׁיב אֵלָא כְּמִזְכִּיר שֵׁם בְּאֲמָצַע הַנְּסוּחַ מִשּׁוּם אֵיזָה סְפַק דְּשִׁירֵי אֲבָל בְּלֹא צוּרָה אֲסוּר וְכַתּוּב הַרְמָ"ה

בההיא דאל מלך נאמן פו נראה ליישב שלא יקשו עלינו דברי מרן בסי' קכ"ז ממה שגראה מדבריו בסי' ס"א שלא פקפק על דברי הרמ"ה פאמור וראיתי בספר טהרת המים הנז"ל שבמערכת הבי"ת אות י"א ציין לעיין בחדושיו על א"ח סי' ק"י לענין מי שרוצה לומר איזו בקשה או תחינה שיש בה הנפרת ה' ולא זכינו לאורו ומה שציין שם להפרי מגדים באשל אברהם סי' רס"ח ס"ק י"א הוא על מה שכתב הרמ"א דיחיד אם רוצה להחמיר לומר ברפת מעין שבע בלא פתיחה ונתימה רשאי כתב על זה שלא יתחיל אלקינו"ו וכו' רק יתחיל מגן אבות וכו' עד זכר למעשה בראשית והיינו משום שפיון שאין היחיד צריך לאומרה כלל אינו רשאי לומר אלקינו"ו וכו' ללא צורך אלא שצריך להבין מאי שנא זו משאר בקשות ותחינות שכל שאינו אומר בהן פתיחה ונתימה אף שמזכיר אינה שמות שפיר דמי: ועל סברת הרדב"ז הנז"ל בד"ה (ובמה שכתבתי בנדפס) דלא מיקרו אנפרות שאר שמות הקדושים השגתי עתה (תר"ס).

ספר יקר (בשאלה) אהל ישרים וראיתי שבמערכה זו אות י"ב אף הוא היה מתפונן להשיג בזה ואחר שציין דברי הרבנים יד מלאכי ויעיר און בזה פתב שמצא להרב אבודה"ם סוף שער ב' שכתב בשם ויקרא רבה שנתקנו י"ח תפלות פנגד י"ח אנפרות שבשירת משה ונהרי מפלגן הן שאר שמות הקדושים וקרו להו אנפרות וכו' ושמצא בספר עדות ביהוסף להרב מוהר"י סאמון בסי' כ"ח שהאריך בזה ועוד הביא דבראש השנה דף ח"י ע"ב אמרו בטילת אדכרתא משטריא שהיו פותבים פך וכו' ליוחנן פהו גדול לאל עליון: ק"א) ארוסתו אם מקריא אשתו בנדפס באות שמ"ה הבאתי מה שכתב הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ב אות ס"ה בשם הרב גט פשוט שהביא מפמה מקומות בש"ס דמוכח דארוסתו מיקריא אשתו ואני ההדיוט הבאתי להקת הפוסקים שכתבו פו עי"ש ועתה השגתי ס' ברית יעקב להגאון ברוך מרדכי ליפשיץ וראיתי בשו"ת או"ח סי' כ"ג שהאריך מאוד בסוגיא דפרק קמא דיומא דף י"ג גבי פהו גדול דבעינן וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו ואחר שהציע כל מה שהקשו המפרשים בסוגיא זו וכתב ליישב הפל בחדא מחתא הוקשה לו דיקדש אשה על מנת שאכנס לבית הפנסת וכשיראה שאשתו נוטה למות יכנס לבית הפנסת והוי גט למפרע וגם אשתו מקודשת למפרע ותיירץ דש"ס דילן סובר דכל פמה דלא כנס לה בביאה לאו ביתו מקרי ופליג אירושלמי דסבר דאם כנס לה בחופה לבד מקרי ביתו אלו תוד"ק.

ותמיהני על גאון שפמותו שלא זכר דמש"ס דילן בכמה מקומות מוכח דארוסתו מיקריא אשתו ולא תלי בביאה וכמו שפן כתבו כל הפוסקים שהבאתי בנדפס והם הרשב"א ורבינו ירוחם ותרומת הדשן ומרן הב"י והרבנים מוהרד"ך ומוהרשד"ם ותומת ישרים ועיין בספרו בית מרדכי דרוש א' דף ג' ע"א (בד"ה אף) שכתב דרש"י בסופה דף כ"ד סובר דבכניסה לחופה הויא ביתו וצ"ע: והשגתי עתה (בששון) ספר אילה שלותה, להרב נפתלי הלפרשטאם (המחנך לס' עטרת זקנים) שגדפס בשנת תרנ"ה וראיתי בסי' י"ד שהביא מה שכתב הרב המבי"ט בח"א סי' י"ד דאם אמר הרי את נשואתי פשיטא דמקודשת כמו אם אמר הרי את אשתי ותמה על זה דלהדיא כתב הרשב"א בתשובה הובאה בבית יוסף אה"ע סי' כ"ז שהאומר הרי את נשואתי לא שמענו שתהיה מקודשת שלא תקרא נשואה עד שתבעל או עד שתכנס לחופה והרב המבי"ט עצמו לקמן סי' של"ג כתב מדעת עצמו ובשם הרשב"ץ פו שאין נשואין כולליו לשון קידושין ולזה

הביא תשובת ש"ב הר' נפתלי דלא קשו אהדדי דברי הרב המבי"ט דודאי בכלל תנשאייאין קידושין דהא בקידושין לא נקראת נשואה וכו' אבל בקידושין א אמרה הרי את נשואתי פיון שאי אפשר לנישואין בלא קידושין הקודמים לכן הוי גם כן לשון קידושין כמו הרי את אשתי אבל הרשב"א מחלק בין הרי את אשתי דכולל גם ארוסה אבל נישואין נו בכלל קידושין רק במה שאי אפשר לנישואין בלא קידושין וזה הוי לשון קידושין וכו' והמחבר התפלא עליו במה שייחס לרבינו המבי"ט שסובר דארוסתו לא מיקריא אשתו ונ"ל ולפענ"ד דברי כת"ר צ"ע דאיך אפשר לומר דס"ל להמבי"ט דאשתי אינו כולל ארוסה משעת קידושין רק משעת הכנסתה לחופה הא משנה שלמה בסנהדרין דף כ"ג ע"א בין מן האירוסין ופירש"י שם דכיון דקדשה שתו הוא דכתיב פי יקח איש אשה משעת לקוחה נקראת אשתו והי קיחה קידושין הוא דגמרי קיחה משד"ע עכ"ל וכן פתב בתה"ד סי' רכ"ט דאיכא קראי טובא דמוכח שלשון אשתו כולל גם ארוסה ולא יתכן שיהי' כ"ז בהעלם עינו הטורה של המבי"ט אלא פשוט דס"ל דנשואתי כולל גם כן לשון קידושין ואיך שיהיה דברי המבי"ט קשים אי מדידן' אי מכמה קראי וכו"ל ועיין בשעה"מ פ"ח מהלכות גירושין הלכה י"ב עכ"ל: ובמה שכתבתי בנדפס שלא מצאתי בפרק קמא דקידושין הדרשה שהביא הרב קהלת יעקב ויצאה אשתו עמו להוציא ארוסתו פתב לי ידידי הגאון מח"ס עמודי אש יצ"ו ונ"ל באות שמ"ה כ' מעכת"ה בשם הקהלת יעקב במענה לשון ח"ב סי' ס"ב שכתב בשם הג"פ דף קל"ט שהביא שו"ת מוהרי"ט בכת'י דאם פתב בארוסה אנתתי דכשר והביא ראיות ע"ז וכתב ועוד ראיה מפ"ק דקידושין דאיתא שם ויצאה אשתו עמו להוציא ארוסתו שאינה עמו ואם ארוסה לא מתקרי אשתו למה לי מעמו הלא מאשתו נפקא וע"ז פתב מעכת"ה דלא מצא מקומו ובאמת בג"פ ליתא הצינון לפ"ק קידושין רק פתב ועוד ראיה ממה שאמרו ויצאה אשתו עמו וכו' (רק הקה"י הוסיף זה) וכוננתו על המכילתא משפטים סוף פ"א דאיתא התם יכול יהא חייב במזונות ארוסה ושומרת יבם ת"ל אשתו להוציא שומרת יבם שאינה אשתו עמו להוציא ארוסה ולזה פיון המהרי"ט: עוד פתב מעכת"ה בשם הכנה"ג דבאגודה משמע דאם פתב לארוסה אנתתי דפסול ובשם הגמ' הביא שכתב שאין הכרח מאגודה די"ל דדוקא לכתחלה קאמר אבל בדיעבד מודה דפסול ותמינהי עליהם דבמחכ"ת לא ראו שבד"מ סי' קכ"ו פתב עמ"ש מרן דהתה"ד הכשיר בדיעבד שכ"ה בחי' אגודה מבואר שהד"מ השנה דברי האגודה להתה"ד דלכתחלה יש לכתוב לארוסה ארוסתי בדיעבד אם פתב אנתתי פשר והמענין באגודה המוכא בחידושי אגודה שבמוהרי"ו יראה שראייתו לכתוב ארוסה הוא מדברי רבינו תם שבתוס' גיטין דף כ"ו ב' וכן התה"ד הביא ראיה מדברי התוס' האלו ואין משם ראיה רק על לכתחלה שכן רגילים לכתוב בגט ולא לפסול בדיעבד עכ"ד יצ"ו: ק"ב) אסור ללמד תורה לעכומ"ז פתבתי בנדפס במערכת הגימ"ל אות ה"ן ס"ק כ"ו בדין זה שהגאון מוהרש"א בחידושי אגדות למסכת שבת דף ל"א ע"א סובר דעכומ"ז שהיו בא להתגזיר שרי ללמדו תורה קודם שנתגזיר ותורף דברי הגאון מוהרש"א הם שהוקשה לו אהא דאמרין התם שהלל גזיר את העכומ"ז שפא להתגזיר על מנת להיות פהן גדול והא אין מקבלים גרים משום שלחן מלכים ותירץ שלא גזירו עד שלמדו תורה וידע דגר אסור בכהונה ואף דאמרין בסנהדרין דעכומ"ז העוסק בתורה חייב מיתה פיון שקבל להתגזיר שרי ללמדו תורה

וְכַתְּבִי שְׂרַפְיָנוּ עֲקִיב"א בְּתוֹשֻׁבָה סִי' מ"א חוֹכֵף לְהַחְמִיר וְכַתְּבִי לְדַחוֹת הוֹכַחַת מוֹהַר־ש"א וְתוֹרַף דְּבָרָיו הוּא שְׁקוּשְׁתוֹ מִדְּאִין מְקַבְּלִים גָּרִים מִשׁוּם שְׁלַחַן מְלָכִים הִיא קְנוֹשֵׁת הַתּוֹסְפוֹת בִּיבְמוֹת דָּף כ"ד (בד"ה לֹא בִימִי) וְתִירְצוּ שְׁהִיָּה בְּטוֹחַ הַלֵּל שְׁסוּפוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם וְכֹן פְּתָבוּ בְּדָף ק"ט בד"ה רַעְה אַחַר רַעְה הָרִי שְׁפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת שְׁגִיירוּ קוֹדֵם שְׁלִמְדוֹ תוֹרָה וְאִזְדָּא רְאִיּוֹת מוֹהַר־ש"א דְּכִינֵן שְׁנַתְגִּייר אַף אִם הִיָּה שְׁלֹא לְשֵׁם שְׁמַיִם מְכַל מְקוֹם בְּדִיעְבַד הָוִי גָר וּמִן־תָּר לְלַמֵּד תוֹרָה וּלְבַסּוֹף קָבַל גִּירוֹת לְשֵׁם שְׁמַיִם אֲלֵה תוֹרַף דְּבָרֵי הַגְּאוּנִים הַנִּזְ"ל שְׁהַבְּאִתִּי בְּנִדְפָס בְּקִיצוֹר: וְרְאִיתִי בְּסִפְרֵי מַעֲשֵׂה אִישׁ לְהֵאִי תַנָּא דִּידֵן תַּנָּא יְרוּשְׁלַמְיָה הַגְּאוּן הַגְּדוֹל יִשׁ"א בְּרַכָּה יִצ"ו (שְׁנִדְפַס עִתָּה חֲדָשׁ מִמֶּשׁ) דְּמַר קַעֲסִיק בְּדִינָא דְקָמֵן (לְלַמֵּד תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז) שְׁנִשְׁאֵל בְּחֻלְק יו"ד סִי' ז' אִם הִיָּה מִן־תָּר לְלַמֵּד לַעֲכוּמ"ז לְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ עִם דְּקָדוּק וְכַתְּבִי הַרְבַּ הַשְׁאֵל שְׁלֹא בָּא לְדְרוּשׁ אִם יֵשׁ הִיָּתֵר לְלַמֵּד תוֹרָה אֲפִילוּ תִּיבָה אַחַת חֲלִילָה רַק עַל לְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ הוּא שׁוֹאֵל.

וְהַשִּׁיב שְׂרַשׁ דִּין זֶה הוּא בְּחֻגִיגָה דָּף י"ג דְּאָמַר ר' אֲמִי אֵין מוֹסְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז וְהַקְּשׁוּ הַתּוֹסֵ' בְּשֵׁם ר' אֶלְחָנָן תִּיפּוּק לִי דַעֲכוּמ"ז הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה הִיָּה חֲיִיב מִיתָה וְהַמְּלַמֵּד עוֹבֵר בְּלִפְנֵי עוֹר וְתִירְצוּ דְּמִיָּירֵי דְּאִיכָּא עֲכוּמ"ז אַחַר שְׁרוּצָה לְלַמֵּדוֹ דְּלִיכָּא מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר וְאִיכָּא אִיסוּרָא מִשׁוּם מַגִּיד דְּבָרָיו וּמוֹהַר־ש"א שֶׁם בְּחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת תִּירְץ דְּהַאִיסוּר הוּא לְלַמֵּד טַעֲמֵי הַמְּצוֹת וְסוּדוֹת הַעֲנִינִים בְּזֶה הוּא דְּאָמַר אֵין מוֹסְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה וְכו' יַעֲיִש"ב.

נְקוּט מִיָּהָ דְּעִיקָר הַאִיסוּר הוּא הִיָּה לְלַמֵּד טַעֲמֵי הַמְּצוֹת וְסוּדוֹתֵיהֶם דְּנֻקָּא אַף בְּזִהַר הַקְּדוּשׁ פְּרֻשַׁת אַחֲרֵי דָּף ע"ג ע"א וע"ב הַחְמִיר מְאֹד וְז"ל וְכַל מֵאֵן דְּלֹא אֶתְגַּזֵּר וְיִהְיִין לִיָּה אֲפִילוּ אוֹת זְעִירָא דְּאוּרוּיָתָא כְּאִילוּ חֲרִיב עֲלֵמָא וּמִשְׁקַר בְּשִׁמְיָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא וְכו' וּבְסִפְרֵי הַחֲרָדִים בְּמְצוֹת דְּרַבֵּן פֶּרֶק ז' ס"ק ל"ז פְּתַב דְּאָסוּר לְלַמֵּד לַעֲכוּמ"ז אַף אוֹת אַחַת וְהַרְבַּ מוֹהַר־ש"ל בִּיָּם שֶׁל שְׁלֵמָה לְבָבָא קָמָא דָּף ל"ט פְּתַב מִשְׁמַע מְכָאֵן דְּלֹא הִיָּה שְׂרִי לְלַמֵּד תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז אַף מִשׁוּם שְׁלוּם מְלָכוּת וְקַל וְחֻמְרָא מִשׁוּם שְׂכַר הַנְּאִיָּה אֲלֵא בְּגִזְרָה וְהַכְּרַח וְאוֹי לְאוֹתָם הַלּוֹמְדִים תוֹרַת ה' עִם הַעֲכוּמ"ז עַבּוּר הַנְּאִתָּם וְתִשְׁלוּמֵי שְׂכָרָם הֵם הַמִּיָּלְדִים בְּנִים לַעֲכוּמ"ז כִּי אַחֲרֵי כֵן מְתַהַפְּכִים לְמִינּוֹת כְּדֹאִיתָא בְּפִרְקֵי ר' אֶלִיעֶזֶר אִם כֵּן אוֹתָם הַחֲטָאִים בְּנַפְשׁוֹתָם וּבְגוֹפָם לְהַפְּרַעַצַת ה' אֲשֶׁר לוֹמְדִים עִם הַעֲכוּמ"ז גְּדוֹל עוֹנָם מִנְשֵׂא וְלֹא יִרְאוּ בְּנַחֲמַת צִיּוֹן עִי"ש גַּם הַרְבַּ שְׁנֵי לוֹחֹת הַבְּרִית בְּמַסְכַּת שְׁבוּעוֹת ד' קפ"ה ע"א הַחְמִיר מְאֹד גַּם הִבִּיא מִשֵׁם מוֹהַר"ם גַּבְאִי דְּאֵין מְלַמְדִין אוֹתוֹ אֲפִילוּ אֶל"ף בִּי"ת וְכַל הַמְּלַמֵּד מוֹרָה שְׁמִשְׁקַר בְּשֵׁם הַגְּדוֹל כִּי כָל הַתּוֹרָה שְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקַּב"ה וְהַמְּלַמֵּד תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז מַעֲיֵד עַל עַצְמוֹ כְּאִילוּ אֵינּוּ אִמְתַּח ח"ו וְכו' גַּם הַרְבַּ דְּבַר שְׁמוּאֵל בְּסִי' ע"ה הַחְמִיר מְאֹד וְאָסַף כָּל סְבָרוֹת הַרְבָּנִים הַמְּחַמְרִים וְגַם הוּא הוֹסִיף נֻפֶּךָ לְהַחְמִיר בְּזֶה אֵלוּ תוֹרַף דְּבָרֵי הַרְבַּ יִצ"ו: מִתְבָּאֵר מִדְּבָרֵי קִדְשׁוֹ שְׁדַעַת הַגְּאוּן מוֹהַר־ש"א שְׁאֵין אִיסוּר לְלַמֵּד תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז אֲלֵא כְּשֶׁמְלַמְדוֹ גַּם סוּדוֹתֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם אֲבָל לִמּוּד בְּעֵלְמָא מִן־תָּר וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל מַה שְׁחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת לְשִׁבְתַּת הַנּוֹז"ל דְּכְשָׁבָא לְהַתְגַּיֵּיר אַף שְׁעִדִּין לֹא נִתְגַּיֵּיר מִן־תָּר לְלַמֵּד וְהַנְּצָרָה לְזֶה מִשׁוּם מַה שְׁקָשָׁה עַלֵן הַלֵּל אִיף לְמַדוֹ תוֹרָה קוֹדֵם שְׁיִתְגַּיֵּיר וְהָרִי אָסוּר לְלַמֵּד אֶת הַעֲכוּמ"ז תוֹרָה וְלִכֵּן פְּתַב דְּכִינֵן שְׁבָא לְהַתְגַּיֵּיר מִן־תָּר לְלַמֵּד וּלְפִי דְּבָרָיו שְׁבַחֲגִיגָה אֵין לְזֶה הַכְּרַח כָּלֵל וְשִׁפִּיר יֵשׁ לוֹמַר דְּמַה שְׁאָסוּר לְלַמֵּד לַעֲכוּמ"ז אָסוּר אַף שְׁבָא לְהַתְגַּיֵּיר שְׁכָל שְׁלֹא נִתְגַּיֵּיר עֲדִיין בְּאִיסוּרוֹ עוֹמֵד וּמִהַלֵּל לֹא

קשׁיָא שְׁהָרִי הַלֵּל לֹא שְׁמַעְנֵנוּ שְׁלִמְדוּ טַעְמִיהּ וְסוּדוּתִיהּ וְאֶפְשָׁר שְׁלֹא לְמַדוּ אֱלָא תוֹרָה עֲצָמָה בְּלֹא טַעְמִים וְסוּדוּת שְׁזָה מְוֹתֵר גַּם לַעֲכוּמ"ז וְתִימָה עַל רַבִּינוּ עֲקִיב"א שְׁפָתַב לְדַחֲוֹת דְּבָרָיו עַל פִּי דְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת דִּיבְמֹת וְיֹתֵר הָיָה לוֹ לְדַחֲוֹת עַל פִּי דְבָרֵי עֲצָמוּ בְּחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת לְחַגִּיגָה הַנ"ל פֶּן הִוָּקְשָׁה לִי בְּקִרְאֵי דְבָרֵי הָרַב עֲלִיוֹן יצ"ו: אוֹלָם עֲיִינְתִי בְּחִידוּשֵׁי אַגְדוֹת דְּחַגִּיגָה וּבְעִינֵי תִי לֹא יִדְעָתִי אִיךָ כְּתַב כֶּן בְּשִׁמּוֹ וְהִנְנִי מַעְתִּיק דַּב"ק וְיָמָה שְׁנִרְאָה לִי בְּכֹנְנָתוֹ וְנ"ל (עַל מָה שְׁאָמַר ר' אֲמִי אֵין מוֹסְרִין דְּבָרֵי תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז) לֹא קִאָּמַר אֵין מְלַמְדִין תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז דְּהָא בְּשַׁבַּע מִצְוֹת דִּידְהוּ מְלַמְדִין אוֹתָם וּבְשַׁאָּר מִצְוֹת הַתּוֹרָה עֲכוּמ"ז הִלּוּמַד אוֹתָם חֲיִיב מִיתָה אֱלָא דְּהָכָא גְּלַמַּד מְעַנִּינֵנוּ דְּאֵין מוֹסְרִין לַעֲכוּמ"ז הִינּוּ טַעַם וְסוּד הַמִּצְוֹת וְאֶפְיָלוּ בְּשַׁבַּע מִצְוֹת שְׁלָהֶם אֵין מוֹסְרִין לָהֶם סוּדָן וְטַעְמָן וְעַל זֶה מִיָּתִי לִיָּה מְקַרָּא מַגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב וְגַם טַעַם חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים דְּהִינּוּ חֲקִים וּמִשְׁפָּטִים שְׁל דַּת הָאֱלֹקִי"ם וּבְזָה יִתְיַשְׁבּ קוֹשְׁיַת הַתּוֹס) בְּשֵׁם ר"א עכ"ל וְכֹנְנָתוֹ מְבֹאָרַת לְפִי דְעָתִי הָעֲנִיָּה דְלֹא אָמַר (דְּאֵינוּ אֲסוּר אֱלָא לְלַמְדֵם טַעְמֵי וְסוּדוֹת הַמִּצְוֹת אֲבָל לִיְמוּד עֲצָמוּ מְוֹתֵר) אֱלָא בְּשַׁבַּע מִצְוֹת דִּידְהוּ דְּאִיךָ דְּמְוֹתֵר לְלַמְדֵם וְאֵינוּ בְּכָלֵל מָה שְׁאָמְרוּ עֲכוּמ"ז הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה חֲיִיב מִיתָה מְכָל מְקוֹם לְלַמְדֵם טַעַם וְסוּדוֹת שְׁלָהֶן אֲסוּר אֲבָל לִיְמוּד שְׁאָר הַתּוֹרָה אִיךָ בְּלֹא שׁוּם טַעְמִים וְסוּדוֹת וְדִאי אֲסוּר וְלֹא נִתְפַּנּוֹן מוֹהֲרֵש"א לֹמַר דְּאֵין אֲסוּר כָּלֵל לְלַמַּד תּוֹרָה לַעֲכוּמ"ז בְּלֹא טַעְמִיהּ וְסוּדוּתִיהּ כְּמוֹ שְׁהִבִּין גְּאוֹן יַעֲקֹב יצ"ו וְזֶה פְּשׁוּט בְּעִינֵי: וְגַם הַדְּבָר תְּמוּהָ לֹמַר דְּמְוֹתֵר לְלַמְדֵם תּוֹרָה בְּלֹא סוּדוּתִיהּ דְּאִטּוּ מִי עֲדִיפִי מִנְּשִׁים דְּאֲסוּר לְלַמְדֵן בֵּין תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב בֵּין תּוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה וְיֵשׁ שִׁינּוּי גְּוִסְחָאוֹת בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ם בְּפָרֶק א' מִהַלְכוֹת תְּלִמּוּד תּוֹרָה דִּין י"ג אִם בְּתוֹרָה שְׁבַכְתָּב הוּא דְּהַמְלַמְדֵן הוּא כְּמִלְמַד תְּפִלוֹת אוֹ בְּתוֹרָה שְׁבַעֲל פֶּה עֲיִין בְּדְבָרֵי מְרֹן הַב"י בִּי"ד ס' רמ"ו וּבְדְבָרֵי הַמְּפָרְשִׁים עַל הַש"ע שֵׁם לְכוּלֵי עֲלָמָא מִיָּהָא לְכַתְּחִילָה אֲסוּר לְלַמְדֵן תּוֹרָה כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵם שֵׁם הַרְמַב"ם (לְפִי גִירְסַתִּינוּ) דְּתוֹרָה שְׁבַכְתָּב לֹא יִלְמַד וְאִם לְמַדָּה אֵינוּ כְּמִלְמַדָּה תִּפְלוֹת עִי"ש וְעֲכוּמ"ז מִי עֲדִיפִי מִיָּיִהוּ אֲתַמָּהָא וְתוּ הָא קִים לָן דְּאֲסוּר לְלַמַּד תּוֹרָה לְתַלְמִיד שְׁאֵינוּ הִגּוֹן וְאֵין תְּלַמִּיד שְׁאֵינוּ הִגּוֹן יוֹתֵר מִעֲכוּמ"ז.

וְהָא דְּתַנְיָא בְּפָרֶק לֹא יִחְפּוֹר דָּף כ"א ע"א אֲחַד מִבְּנֵי חֲצַר שְׁבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת אֶמְנָן וְכוּ' וּמְלַמְדֵי תִינּוּקוֹת בְּנֵי חֲצַר מְעַכְבִּין עֲלֵיו וְאֹקִימָנָא בְּמִלְמַד תִּינּוּקוֹת דַּעֲכוּמ"ז צָרִיךְ לֹמַר דְּמִלְמַדָּם שְׁבַע מִצְוֹת דִּידְהוּ שְׁזָה מְוֹתֵר לְלַמְדֵם אוֹ כְּמוֹ שְׁפִירְשׁוּ הַפּוֹסְקִים דְּתִינּוּקוֹת דַּעֲכוּמ"ז דְּקִאָּמְרִין לָאוּ דְּוָקֵא אֱלָא כְּלוּמַר לִיְמוּד שְׁאֵינוּ שְׁל תּוֹרָה אֱלָא שְׁאָר חֲכָמוֹת בְּעֲלָמָא עֲיִין בַּח"מ רִישׁ ס' קנ"ו אֲבָל לְלַמְדֵם תּוֹרָה אֲסוּר כְּמוֹ שְׁאָמַר ר' יוֹחָנָן בְּסִנְהֶדְרִין דַּעֲכוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֲיִיב מִיתָה וְאֶפְיָלוּ תִימָא דְּמִלְמַד תִּינּוּקוֹת דַּעֲכוּמ"ז הִינּוּ לְלַמְדֵם תּוֹרָה שְׁלָמָה שְׁלָנוּ אֵין הִכְרַח שְׁהַמְלַמַּד הוּא יִשְׁרָאֵל דְּאֶפְשָׁר דַּעֲכוּמ"ז הוּא הַמְלַמַּד תּוֹרָה שְׁלָנוּ לְתִינּוּקוֹת שְׁלָהֶם וּבְלָאוּ הִכִּי אִי אֶפְשָׁר לְלַמְדֵם מְזָה הִיָּתֵר לִיְמוּד לָהֶם דְּתַנְיָא דְּבָרֵי יִתָּא בְּדִינָא דְּמִמּוֹנָא קַעֲסִיק וְלֹא מִיָּרִי מְדִין לִיְמוּד וּמִצִּינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שְׁשׁוּנָה הַתַּנָּא בְּאֵיזָה דְּבָר שְׁמֹתֵר אִיךָ שְׁבַאָּמַת אֲסוּר אֱלָא דְּמְוֹתֵר מְדִין דְּאֵיָּרִי בֵּיהּ וּכְמוֹ שְׁפָתְבוּ הַרְאִשׁוֹנִים בְּסוּגִיָּא דְּרִישׁ מְסַכְתָּ שְׁבַת דְּמְוֹתֵר מִצַּד אֲסוּר שְׁבַת א שְׁאֲסוּר מְשׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר וְעֲיִין בְּמָה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּזָה בְּקוֹנְטְרָיס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים ס' ט"ז אוֹת י"ד וְהָכָא נְמִי אִי הָנָה תְּנִי יְכוּל לְהוֹשִׁיב מְלַמַּד תִּינּוּקוֹת דַּעֲכוּמ"ז הָנָה מְצִינָא לְפָרֵשׁ דִּיכּוּל מִצַּד הִיזְק שְׁכִנִּים וְאִיךָ שְׁאֲסוּר מִצַּד הַלִּימּוּד וְכָל שְׁפֶן דְּלֹא תְּנִי שׁוּם לְשׁוֹן הִיָּתֵר שְׁנַלְמוּד מְזָה דְּמְוֹתֵר לְלַמְדֵם

תורה ויבין בהכרח לומר דמה שאמר מוהרש"א דאינו אסור אלא ללמד תורה עם סודותיה וטעמיה אינו אלא לשבע מצות דידהו וכאשר מורה לשונו שהעסקתי למעלה ונראה ודאי דאין מקום להתעקש בדברי הרב יצ"ו שגם הוא לא נתפונן לומר פן בשם מוהרש"א אלא לגבי שבע מצות דידהו ממה שהביא לחולק על זה מדברי הזוהר הקדוש ומדברי פמה רבנים הנז"ל ואי בשבע מצות דידהו מי איכא למאן דאמר דאסור ללמדם הלא תלמוד ערוף הוא בידינו בסנהדרין דף ט"ן דעכומ"ז העוסק בתורה דאמר ר' מאיר שהוא פכהו גדול היינו בשבע מצות דידהו וכמו שפיתבו התוספות בהגיגה שם ולא יתכן שהפוסקים האחרונים יחלקו על דבר שמפניך בתלמודין להיתר ושמקבל שכן פכהו גדול אלא ודאי הבין הרב יצ"ו מדברי מוהרש"א דכל עיקר איסור לימוד תורה לעכומ"ז אף בשאר מצות אינו אלא בטעמיה וסודותיה אלא שבמחילת כבוד תורתו הרמה אין דברי הרב מוהרש"א מורים פן כמו שפיתבתי: והנה אמת שמדברי הגאון בעל חוות דעת בפתיחתו לספרו נחלת יעקב הבינו איזה רבנים שסובר שעכומ"ז אף בשבע מצות דידהו אסור ללמוד והוא שכתב ליתן טעם למה שתקנו שלש ברכות על התורה וליישב גם פן מה שקשה על סדרן של ברכות שהיה ראוי לתקן לברך בתחלה על נתינת התורה ואחר כך על לימודה וגם ליישב נוסח הברכה אשר בחר בנו וכו' דקשה הלא החזירה על כל האמות ולא קבלוה (אף שלישראל פפה החר פגיית פדי שיקבלוה ולא עשה כן לכל עכומ"ז כפר אמרו פריש מסכת עבודה זרה דף ב' סוף ע"ב שראה הקב"ה שלא קיימו שבע מצות לכן בחר בישראל וכפה עליהם החר) וכתב לפרש דאף שנתן השם שבע מצות לאדם וכני נח יש הפרש גדול בין התורה שנתנה לנו ובין הז' מצות שניתן להם ובשלשה דברים חלוקים הן ועל שלשה הפרשים הללו אנו מברכין השלשה ברכות הנז"ל כמו שאבאר.

הפרש אחר. כי אנו מקיימין מצות עשה במה שאנו לומדים התורה פי תלמוד תורה מ"ע הוא אצלנו משא"כ אצלם אינו פן כי תלמוד אינו משבע מצות.

הפרש ב'. כי להתורה יש לבוש ופנימי ולנו ניתן גם הפנימיות שהרי המלאכים נתקנאו בנו ורצו שניתן התורה להם והלבוש לא שיהיו אצלם.

הפרש הג'. דהנה בש"ס אמרו לא פמדת הקב"ה מדת בשר ודם דבו"ד פשמוכר חפץ לתבירו המוכר עצב וכו' ולכאורה אין המשל דומה לנמשל דכשמוכר חפץ לא נשאר אצלו החפץ ע"כ המוכר עצב משא"כ הקדוש ב"ה שנתן התורה דומה למלמד שלומד לתלמידיו שאדרבא המלמד שמח בלמדו לתלמידיו אף הענין הוא דגודע מ"ש הר"ן בדרשותיו בהא דרבה בר נחמני בב"מ דהקב"ה אמר טהור וכל מתיבתא דרקיע אמרו טמא ואמרו מאן נוכח רבב"נ שהוקשה להר"ן אחרי שהקב"ה אמר טהור היאך אמרו הם טמא וכתוב ביישוב הדבר דאחר שניתן התורה לישראל נמסר התורה לתכמי הדור שיודונו עפ"י הוראת שכלם.

ואף שיהיה שכל האנושי היפך האמת מ"מ פדבריהם פן יקום הינצא מדבריו ז"ל כי התורה ניתנה לנו ולהורות פפי הכרעת דעתנו ומן השמים יסכימו עמנו. וא"ש להיות המשל דומה לנמשל וזה ג"כ פוונתם במה שאמרו ז"ל מעיקרא תורת ה' וכשלומד בה

נקראת תורתו כי פפי הכרעת שכל האנושי פן יקום ועל שלשה הפרשים הללו סוכבים והולכים השלשה ברכות.

כי הברכה ראשונה נתקנה אשר קדשנו וכו' וצונו לעסוק בדברי תורה והיינו כי לנו ניתן מ"ע ללמוד התורה כמ"ש בהפרש הא'. הברכה השנית נתקנה על מה שניתן לנו הפנימיות דפנימיות התורה אינו מושג בשכל האנושי אם לא שיערה רוח ממרום ולזה התקינו לברך המלמד תורה כי בכל יום צריכין אנו להערות עלינו רוח קדשה להבין פנימיות התורה.

הברכה השלישית נתקנה על מה שניתן לנו התורה על הכרעת שכלינו ולזה תיקנו לברך אשר בחר בנו וכו' ונתן לנו התורה היינו שניתן לנו התורה במתנה להורות בה פפי דעתנו וכפי הוראות שכלינו פן יקום לעולם עכ"ל.

ומדבריו אלו הבינו איזה רבנים שפונתו לומר דההפרש שבין שבע מצות לבני נח לכל התורה לישראל הוא שלישראל יש מצוה לעסוק בתורה ולעכומ"ז בשבע מצות אסור ללמוד ועל זה צווחו פכרוביא שדבריו בזה הם היפוך תלמוד ערוף בסנהדרין דעכומ"ז העוסק בתורה הרי הוא פכהן גדול וכו': אמנם כבר בא חכם מר נכדו הגאון בעל ספר דבר משה בקונטרסו יוסף לקח אשר בספר מאונים לתורה ופירש דברי קדשו והכי אמר רב ואני אומר תיובתא לא חזינא דזה דומה למה שפסק הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ו סעיף ו' בשם האגור דאף דנשים אין מצוות על תלמוד תורה וכל המלמד את בתו תורה וכו' אבל מ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לה עיי"ש וחיוב זה אינו מצד מצות ת"ת במצות השייכים לה אלא מצד חיוב המצות קאתינן עלה בכדי שתדע האסור והמוותר מה לעשות וממה ליחזול במצות שהן מוזהרות עליהם פאנשים וטובא יש להאריך עפ"ז בדין המבואר בש"ע או"ח סוסי' מ"ז לענין בה"ת שנשים מברכות ובמ"ש המג"א סוסי' קפ"ז ובסי' רפ"ב ס"ק ו' יעושה ואכפמ"ל וב"נ בז' מצות דידהו דמנין לנשים שבאותם מצות שנצטוו חייבין ללמוד בכדי לדעת המעשה אשר יעשו וכן פירשי בסנהדרין התם בד"ה בז' מצות דידהו עוסקין בהלכות אותן מצות להיות בקיאים בהן והיינו מצד חיוב המצות שצריכים ללמוד כדי לדעת פדת מה לעשות ומקבלין על לימודן ש"כר כמו על קיום מצות דידהו לא כמצוה ועושה אלא כמי שאינו מצוה ועושה כמבואר בב"ק שם אבל לא שנאמר כי יש עליהן בז' מצות דידהו מ"ע דת"ת משא"כ אנשים בני ברית מוזהרין במ"ע דת"ת אף במצות שאינו חייב בהן פלל פגון הל' פהנים וכו' וז"פ ושפתי אא"ז ברור מיללו בההבדל שישראל מצוים לעסוק בתורה מצד מצות עשה דתלמוד תורה מה שאין פן ב"ב נח גם במצות שמוזהרים ומותרים לעסוק בתורת מצות הללו אבל מ"ע דת"ת אין בהם ועפ"ז יאירו דברי ר"מ באמרו שאפי' עכומ"ז ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג ופי' התוס' בב"ק שם הא דנקיט ככה"ג משום דדרשינן בסוטה יקרה היא מפנינים מכ"ג הנכנס לפני ולפנים ולדברינו ימתקו הדברים עפ"מ דאמרינן בסוטה דכ"א דמצוה בעידנא דעסוק בה מגני ומצלה בעידנא דלא עסיק בה לא מצלה תורה בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה מגני ומצלה הרי דתלמוד גדול ממעשה ולזה דרשו יקרה היא מפנינים מכ"ג הנכנס לפני ולפנים משום דכה"ג רק בשעת פניסתו לפני ולפנים והיינו בעידנא דעסיק בי' הרי מגני ומצלה אבל שלא בעידן עבודה

לא מצלה אבל תורה יקרה היא שתמיד מגני ומצלי כנ"ל ואולם זהו רק באנשים שמצווים במצוות עשה דתלמוד תורה אבל בעכומ"ז העוסק בתורה אפילו בזו מצוות דידיהו שמחונכים ללמוד אבל לא מצד מ"ע דת"ת רק משום חיוב המצוות ועכ"פ בזה אינו גדול התלמוד כמעשה גופא ולז"א שעכומ"ז ועוסק בתורה ה"ה ככה גדול ששקולים בשנה וא"ש עכ"ל ונמצא לפי פירושו שגם הגאון חוות דעת מודה שעכומ"ז מותרים וחיובים ללמוד במצוות דידיהו כמו שמפירש בסנהדרין ואין חולק בזה: הן אמת שראיתי שם (בשו"ת מעשה איש) שהביא מה שכתב הרב שלטי הגבורים בפרק קמא דע"ז דנביאים וכתובים מותר ללמד לעכומ"ז כדי שיראו בהן הנחמות והתשועות ועל ידי פן אפשר ידבק בתורת ישראל וכתב שגם בס' באר שבע בתשו' שבסוף הספר דף צ"ב ע"ד ס"ק י"ד כתב סברא זו בשם יש מי שאומר ופסיק הרב באר שבע שגראה לו דאף ר' אמי לא אסר אלא ונקא למסור לו דברי תורה עם טעמן ונימוקן וסודותיה וכו' וכן דייק לשונו אין מוסרין ולא אמר אין לומדין ד"ת אלא מחונרתיא כדפירשתי מעיקרא עכ"ל וס' באר שבע אין מצוי אצלי לראות דב"ק ופשוט דבריו מורים שסובר אליבא דר' אמי שכל התורה כולה מותר ללמד לעכומ"ז אם לא ילמדנו טעמיה וסודותיה ואם פנים הדברים שכן דעתו צריך לומר שסובר דר' אמי חולק על ר' יוחנן דאמר בסנהדרין דף ט"ן ע"א דעכומ"ז שעוסק בתורה ה"ה חייב מיתה שאם פן ודאי שהיה אסור ללמדו משום ולפני ענר ודבר תימה הוא להמציא מחלוקת מדעתנו וצ"ע ומכל מקום מדברי מוהרש"א הנ"ל אין נראה שסובר כמו שגראה מדברי הרב באר שבע דלא קאמר הכי אלא לגבי שבע מצוות דידיהו שמותר ללמד ומצנה נמי איכא כמו שכתבו התוס' בחגיגה שם ובכל זאת טעמן וסודן אסור: והנה התוספות בחגיגה שם דף י"ג ד"ה אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז כתבו דליכא למימר דמיירי בשבע מצוות דידיהו דהא מצנה איכא ללמד פדאיתא בסנהדרין דף ט"ן ע"א דעכומ"ז העוסק בתורה הרי הוא ככה גדול ומוקי לה במצוות דידיהו וכו' וכן כתב הגאון מוהרש"א בחידושי אגדות שם דבמצוות דידיהו מלמדים אותם ומזה תמוה לי קצת על מה שראיתי בתפארת ישראל בפירוש המשנה דנבחים פרק בתרא משנה ד' אות ל"ו שכתב בשם מר בריה (על מה שכתב רבינו עובדיא שם שעכומ"ז מותרים להקריב קרבן בכל זמן ובכל מקום ומותר להורות להם סדר הקרבה) שהקשה וברי אסור ללמד תורה לעכומ"ז כבחגיגה דף י"ג והרב המחבר השיבו דלא גריעי מנשים דאף שאסור ללמדן תורה במצוות דשייכי בהו מותר ללמדן מלבד שיש לומר שהוראת המעשה בלי טעם לא נחשב לימוד עכ"ל והוא תימה שלא היה צריך ללמד דבר זה מנשים שהרי התוספות ומוהרש"א כתבו פן מפירש גבי עכומ"ז ומיתו לה משמא דגמרא בסנהדרין הנ"ל ואחרי שהרבנים אב וכן המה ראו הסוגיא דחגיגה יש לתמוה שלא ראו דברי התוספות באותו מקום ועיין עוד לקמן (בד"ה ומה שכתבתי) מה שהבאתי בענין זה בס"ד: וראיתי עוד שם (בס' מעשה איש) שכתב שהרב יד אליהו מלובלין בס' מ"ח חקר למה השמיטו הרמב"ם ורבינו הטור ומרן בש"ע דין זה דאסור ללמוד תורה לעכומ"ז וכתב ליישב שסמכו על מה שפסקו שהמלמד תורה לתלמיד שאינו הגון פזורק אבן למרקולים שמזה נלמד בכל שכן שאסור ללמד תורה לעכומ"ז ושמסיק דאסור ללמדו תורה אפילו כששואל איזה דבר רק במקום דאיכא קידוש ה' וגם ס' יד אליהו אין אתי לראות דב"ק דיש לפקפק בתירוצו דכיון דבמלמד

לעכומ"ז איפא איסור מוסיף מה שאינו בתלמיד שאינו הגון (דבתלמיד שאינו הגון אין המלמדו עובר משום לפני עור שהרי מותר התלמיד ללמוד ומצוה מקיימם אבל המלמד לעכומ"ז פיון שהעכומ"ז אסור ללמוד הרי המלמד עובר בלפני עור) הנה להם לכתוב דין זה בעכומ"ז ולא לסמוך על מה שכתבו בתלמיד שאינו הגון וכמו שהקשה הרב קובץ על יד בהלכות תלמוד תורה פרק א' דין י"א ע"ש מה שתיירץ ויש לפקפק בתירוצו וכמו שכתבתי בקונטרס שדי חמד בחלק הפללים מערכת הנא"ו אות כ"ו סוף ס"ק ט"ו ע"ש ואין ליישב לזה על פי מה שכתבו מרן פספ משנה והרב לחם משנה בהלכות מלכים פרק יו"ד דין ט' בהא דעכומ"ז העוסק בתורה חייב מיתה שסובר הרמב"ם דאף דבש"ס לפינון לה מקרא אינו אלא אסמכתא ואיסורו מדרבנן ונימא שדעת הרמב"ם דבאיסורין דרבנן ליפא לפני עור דמלבד שגרא דאין הפל מודים שפן דעת הרמב"ם עיין במה שהבאתי בקונטרס זה במערכת הגימ"ל אות ו' (בד"ה ועכומ"ז שעוסק) ועוד שבקונטרס שדי חמד במערכת הוי"ו אות כ"ו ס"ק כ"א הבאתי דברי הרב משנה למלך בפרק ד' מהלכות מלנה ולנה הלכה ב' (בד"ה אף קשה) שכתב בדעת הרמב"ם שגם על איסור דרבנן איפא לפני עור וכדעת התוס' והרשב"א והרא"ש והר"ן (וידידי הגאון אבד"ק שאויל מח"ס הנורא זכר יהוסף יצ"ו בתשובתו אלי הובאה בספרי דברי חכמים סי' קל"ה בדרך ק"ד ע"ב כתב שבתשובה האריף בטעם הרמב"ם וטוש"ע שהשמיטו הא דר' אמי דאין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז צמאה נפשי לחזות בנזעם דב"ק ואיה"ש אדרוש ממנו וזאת לזכרון): ולדעתי הענינה נכון לומר לעיקר חקירתו שפסקו על מה שכתבו דאסור ללמד תורה לעבד פנעני עיין בדברי הרמב"ם בהלכות עבדים פרק ח' דין י"ח ובטור וש"ע יו"ד סי' רס"ז סעיף ע"א שכתבו מפני אסור ללמד לעבדו תורה וכו' ומזה נלמד בקל וחומר לעכומ"ז ועל הרמב"ם בלאו הכי יש ליישב דכיון שפסק בהלכות מלכים פרק עשירי דין ט' דעכומ"ז העוסק בתורה חייב מיתה ממילא מוכן דאסור ללמדו משום ולפני עור והראשון נראה יותר נכון: ומה שכתב (הרב מעשה איש יצ"ו) בשם הגאון רש"ל בים של שלמה לבבא קמא דבריו הם בפרק ד' סי' ט' ומה שכתב שגם הרב שני לוחות הברית במסכת שבועות דף קפ"ה ע"א החמיר מאד ושכתב בשם הרב מוהר"ם גבאי דאפילו אל"ף בי"ת אסור ללמדו ושגם הרב דבר שמואל בסי' ע"ה החמיר מאד וכו' (ספר דבר שמואל אין אצלי אבל ממה שכתב מרן חיד"א בס' שירי ברכה יו"ד סי' רמ"ו אות ו' מתבאר שאף ללמדו אל"ף בי"ת אסור שכתב וז"ל אפילו ללמדו אל"ף בי"ת עון גדול הוא דבר שמואל סי' ע"ה): ומכל האמור תמוה לי על מה שראיתי להגאון מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו למס' סוטה דף ל"ה ע"ב אהא דת"ר פיצד כתבו ישאל את התורה ר' יהודה אומר על גבי אבנים ואחר כך סדו אותם בסיד אמר לו ר' שמעון לדבריה האיה למדו אמות של אותו זמן תורה וכו' כתב בהגהות הנ"ל וז"ל לדבריה איה למדו אמות של אותו הזמן תורה נ"ב אף על גב דקיימא לן (תגיגה י"ג ע"א) אסור למסור דבר תורה לעכו"ם שגאמר לא עשה כן לכל גוי הנה כבר חלקו הפוסקים בין תורה שבעל פה דאסור אבל תורה שבכתב שרי ועיקר הא דלא נתנה תורה שבעל פה בכתב כדי שלא יאמרו האומות ישראלים אנחנו עיין ירושלמי פרק ב' דפיאה וסוף פרק קמא דתגיגה ופסיקתא פ"ב ותנחומא פ' תשא מובא קצת בתוס' גיטין ס' ע"ב על קרא אכתוב לו רובי תורתך כמו זר נחשבו ועוד בדוקא נקט עכו"ם של אותו הזמן

דלהם הותרה מטעם שהביא רש"י כאן שלא יהא להם פתחון פה לומר לא הנה לנו מהיכן ללמוד עכ"ל.

והנה יש לפקפק למה תלה קושיתו במאי דאמרינו בתגיגה דאין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז וטפי הנה ליה להקשות מדאמר ר' יוחנן בסנהדרין דף ט"ן דעכומ"ז העוסק בתורה הנה חייב מיתה דהא שאלת ר' שמעון היתה היאך למדו ולא היאך למדום ואם תמצא לומר דלא ברירא ליה אם הא דר' יוחנן היא מן התורה עיין מה שפתינו בקונטרס זה במערכת הגימ"ל אות נ"ו אם פן גם הא דר' אמי אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז הא אינו אלא מדברי קבלה ואפתי לא נאמר דבר זה.

אמנם מה שכתב שפבר חלקו הפוסקים שדוקא תורה שבעל פה אסור אבל תורה שבכתב שרי הם דברים תמוהים לדעתי העניה ולא ידעתי מי הם הפוסקים שכתבו פן שהרי כבר פתינו שהפוסקים השמיטו דין זה והבאתי דברי הרב שלטי הגבורים שסובר שגם תורה שבכתב אסור ללמד ולא התיר אלא נביאים וכתובים ובדברי הפוסקים ביו"ד סי' רס"ז סעיף ע"א מפני דאסור ללמד עבדו תורה ומסתמא משמע ודאי תורה שבכתב ולכן נראה דהעיקר פתרוץ השני דלאותו הדור הותר כדי שלא יהיה להם פתחון פה.

והשגתי ס' פרי חיים לידידי הרב המנפלא מוהר"ר חיים קנאללער וראיתי מה שכתב בעניינים אלו בהגהתו על הספמת הגאון אבד"ק דזיקב יצ"ו לספרו הנ"ל ולא אוכל כעת להתנישב בדב"ק לך נא ראה דברי טובים השנים יצ"ו.

גם מצאתי עתה בס' לב שומע לידידי הרב הגדול מוהר"ח הפהן יצ"ו במערכת המ"ם אות כ"א שהתפלא על הרב מוהרצ"ח בהגהותיו לסוטה הנ"ל לפי שראה שבהגהותיו לחגיגה דף י"ג רמז לחילוק זה למה שכתב בשטה מקנפצת לכתובות דף כ"ח שחלק בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה ותמה עליו שדברי השטמ"ק הם רק לסלק דעתו אבל לפי האמת גם לתורה שבכתב אסור דכי קתני יוצא מבית הס' סתמא היינו תורה שבכתב וקאמר מסייע ליה לריב"ל שאסור ללמד לעבדו תורה ופריה מהאי ש שקרא שלשה פוסקים עי"ש ומוכח שגם בתורה שבכתב אסור כמבואר שם וצ"ע עכ"ד יצ"ו.

ויפה העיר עליו במה שרמז לדברי השטמ"ק (אשר אנכי הדל לא ראיתי דברי הגהתו בתגיגה) אמנם הנה לו לתמוה עליו גם פן במה שכתב כמדבר על הידוע שכתבו הפוסקים לחלק בין תורה שבעל פה לתורה שבכתב ואנו איפכא שמעינו לה דמדברי הפוסקים מתבאר דגם תורה שבכתב אסור כאמור למעלה ועיין בשו"ת יד אלעזר סי' ע"ו הבאתי דבריו בקונטרס זה בחלק דברי חכמים סי' ח"י (בד"ה עוד הביא) מה שכתב בזה:.

אחר זמן רב השגתי ס' יקר אמר שמואל (לרב גדול משאלוניקי) ובו קונטרס שם משמואל למר נכדו של הרב המסבר וראיתי בדף קל"ו ע"ב (בד"ה ואת זה אביט) שכתב שמדברי הרב מוהר"ץ הירש חיות בתשובותיו בס"ל"ב נראה דמאי דקיימא לן עכומ"ז שעוסק בתורה חייב מיתה היינו דוקא תורה שבעל פה וכתב דעיקר סברתו אינה מחנונת דסתם אמרו עכומ"ז העוסק בתורה ולישנא דעוסק שייך שפיר גם בתורה שבכתב כמו שמתבאר מדברי הרב הלבוש בא"ח סי' א' סעיף ו' שמפרש מה שאמרו כל העוסק בתורת חטאת וכו' דהיינו לקרות פרשת חטאת וכן משמע קצת מדברי מרן הבית יוסף

וכו' אלא שדברי רש"י במנחות מפורשים בהיפך אלא דיש לומר דרש"י דניק לישנא דתורת חטאת דמשמע בהלכות חטאת והרמ"א ביו"ד סוף סי' רמ"ו פתב ואסור לעסוק בדברי תורה במקומות המטונפים ופשיטא דתורה שבכתב בכלל הוא ובבבא מציעא דף ל"ג העוסקים במקרא וכו' ונגרש מלשון הרמב"ם בראשון מהלכות תלמוד תורה דין י"ב ובש"ע יו"ד שם שפתבו לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה ומכל מקום פתב דלא שגי לן בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה כדמוכח בסוגיא דסנהדרין דף ט"ו דילפינן האי דינא מתורה צנה לנו וכו' למר משום גזל ולמר משום מאורסה ואם כן אין טעם לחלק וכו' וישקיל נטרי קצת בדברי רש"י שם ושוב ראה תשובת הרב יד אליהו סי' מ"ח אלו תורף דב"ק והוא מסייע למה שפתבנו על דברי הגאון מוהר"ץ ה"ח בהגהותיו לסוטה הג"ל וס' התשובות הג"ל אין מצוי אצלי.

גם השגתי ספר נחמד שו"ת הד"ר (הקולא דרבי) לידידי הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל היבנר אבד"ק גנוב יצ"ו וראיתי בחלק שני סי' כ"ט אות ק"מ שהביא דברי ר' אמי בחגיגה אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז וכו' וכתב והן הן דברי הזוה"ק והנה ראיתי בס' מאו"ש בפרישת חקת פתב דתורה שבכתב מותר ללמוד לעכומ"ז דמשה רבינו עליו השלום פתב את התורה בשבעים לשון אבל בתורה שבעל פה נאמר לא עשה כן לכל גוי וכו' ובמחילת כבודו לא כן הוא ועיין סנהדרין דף ט"ו ע"א דדוקא דינים שלהם מותר ללמוד וכן פתוב ברמב"ם פ"ו מה"מ ומה שלמד משה רבינו עליו השלום בשבעים לשון מסתמא יש טעם בדבר ואנחנו לא נדע עכ"ד יצ"ו.

והנה הספר מאו"ש לא ידעתיו ומה שהשיג עליו מסנהדרין דף ט"ו וכן הוא ברמב"ם וכו' לפי הנראה יש טעות בדפוס ובמקום פ"ו צריך להיות פ"י וכונתו לדברי הרמב"ם בעשירי מהלכות מלכים א ט' שהבאתי למעלה (בד"ה וילדעתי הענייה) וכונתו גם למה שפתבת שם דכיון דפסק הרמב"ם דעכומ"ז העוסק בתורה חייב מיתה ממילא מוכן שאסור ללמוד משום ולפני עור והנה רואה שגם דעת הרב הג"ל יצ"ו שלא לחלק בדין זה בין תורה שבעל פה לתורה שבכתב והפל אסור ללמד לעכומ"ז: איברא שהגאון נצי"ב בתשובתו שהבאתי בדברי חכמים סי' קל"ה דעתו מספמת לדינא דאין אסור זה אלא בתורה שבעל פה ותשובתו הג"ל נדפסה גם בספרו היקר משיב דבר בח"ב סי' ע"ז אמנם יפה העיר עליו ידידי הרה"ג מוהר"ר דוב בער קימעל מעיר קינהינטיש יצ"ו והבאתי דבריו בקונטרס ההערות מ קי"ח אות עי"ש שהביא בשם שו"ת אהלי יעקב (חדש לג' מלבוב) שאף צורת אותיות אסור ללמוד ושם הבאתי מה שפתבו בס' טהרת המים מערכת הת"ו אות מ"ז הרב המחבר והרב המגיה עי"ש: והנה הרמב"ם בתשובה בס' פאר הדור סי' נו"ן נשאל אם מה שאמר ר' יוחנן עכומ"ז שעוסק בתורה הנה חייב מיתה הוא הלכה ואם צריך לימנע כל בר ישראל אשר ילמד דבר מהמצוות הנלמדים משבע מצוות או לא.

תשובה הלכה הוא בלא ספק ואם תהיה יד ישראל תקיפה עליהם ימנע מתלמוד תורה עד שיתגזיר אכן אינו נהרג אם עסק בתורה דהא חייב מיתה אומר ולא אומר נהרג כמו שאמרו על שבע מצוות בן נח נהרג ויכול ללמד המצוות לעכומ"ז והשקר והעונש פי יש כמה מהם שייחזרו למוטב והם אומרים ומודים פי תורתנו זאת היא מן השמים היא

הַנְּתוּנָה לָנוּ עַל יַד מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה וְהִיא פְּתוּבָה אֲצֵלָם בְּשִׁלְמוּתָהּ אֲךָ לְפַעֲמִים יִגְלוּ פָּנִים שְׂאִינָם פְּהֻלָּה וְכִמְהָ מֵהֶם הֵם חוֹזְרִים לְמוּטָב וְאִין בְּזָה מְכַשׁוּל לִישְׂרָאֵל עַכ"ל וְנִרְאֶה דְמָה שְׂפָתוֹב וְיָכוֹל לְלַמֵּד הַמְצוֹת לַעֲכוּמ"ז פְּנֻתוֹ פְּאִילוּ פְּתַב הַמְצוֹת הַשְּׂיָיִכִים לַעֲכוּמ"ז דְּהֵינּוּ שְׁבַע מְצוֹת בְּנֵי נֹחַ אֲבָל אִין פְּנֻתוֹ דְּיָכוֹל לְלַמֵּד לַהֲעֲכוּמ"ז כָּל הַמְצוֹת שְׂאֵם כֵּן סוּמַר דְּבָרָיו הֵרָאשׁוּנִים דְּהָא דְרַבֵּי יוֹחָנָן הִלְכָה הִיא וְכִינּוּן שְׁהֲעֲכוּמ"ז אָסוּר הוּא לְלַמֵּד אִידָּהּ יִתְכּוּן שְׂיָהָא מְוֹתֵר לְלַמֵּדוֹ וְהוּא עוֹבֵר אֶלְפָּנֵי עוֹר אֶלְא וְנִדְּאִי פְּנֻתוֹ רַק עַל שְׁבַע מְצוֹת: וְעַל מָה שְׁנִשְׂאֵל גְּאוֹן יַעֲקֹב יצ"ו בִּס' מַעֲשֵׂה אִישׁ הַגָּ' ל' אִם מְוֹתֵר לְלַמֵּד לַעֲכוּמ"ז לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ עִם דְּקְדוּקָה (וְלֹא לְלַמֵּד מִתּוֹרַתֵּנוּ הַקְּדוּשָׁה עֲצֻמָּה) הַשֵּׁיב שְׂאֵף שְׁעַל יָדֵי שְׂיָתְלַמֵּד לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ יוֹכֵל הַעֲכוּמ"ז בְּעֲצֻמוֹ לְלַמֵּד בְּתוֹרָה וּבְזָה בְּאֵנוּ לְמַחְלֻקַת דְּלִרִיא"ז שְׂרִי (כְּדַמוּכָה מִמָּה שְׁהִתִּיר לְלַמֵּד עִמָּהֶם גְּבִיאִים וּכְתוּבִים אֲף שְׂמַמִּילָא יוֹכְלוּ לְלַמֵּד הֵם עֲצֻמָּם בְּתוֹרַת מֹשֶׁה רַבֵּינוּ) וְלִהְיוֹתֵר לְלַמֵּד אֹת אַחַת אָסוּר לְלַמֵּד לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ מִכָּל מְקוֹם בְּזִמְנָן הֵנָּה שְׂפָתֵר הַדְּפִיסוֹ הַתַּנְ"ךְ בְּכָל הַלְּשׁוֹנוֹת אִין שׁוּם אִסוּר לְלַמֵּד לְשׁוֹן עֲבָרֵי וְכָל שְׂפָן שְׂאֵם כְּבָר יוֹדֵעַ לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ רַק שְׂרוּצָה לְהַתְּלַמֵּד דְּקְדוּקָה הַלְּשׁוֹן כְּכָל חֻקְתָּיו דְּנִדְּאִי שְׂרִי וְאִם אִינוּ יוֹדֵעַ וְאִינוּ מְפִיר בְּכַתְּבַת עֲבָרִית כְּלָל וְצָרִיךְ לְלַמֵּד מְאָל"ף בֵּי"ת יֵשׁ לְחוּשׁ לְדַעַת הַמְּחַמִּירִים אֵלוֹ תוֹד"ק יצ"ו.

וּקְצַת יֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּמָה שְׂפָתֵב דְּבְזִמְנָן הֵנָּה שְׂפָתֵר הַדְּפִיסוֹ תַנְ"ךְ וְכו' מְוֹתֵר אֲף לְדַעַת הַמְּחַמִּירִים בְּאוֹת אַחַת וְכו' וְכַוְנָתוֹ לְפִי הַנִּרְאֶה דְחֻשֵׁיב לֹא קָאִי בְּתַרֵּי עֲבָרֵי דְנִהְרָא דְלִיפָא מִשׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר וּבְאַמַּת בְּדְבָרֵי הָרַב יֵד אֵלֵיהוּ סִי' מ"ח (שְׂפָתֵר הַזְּפִירָה מְנִי"ר יצ"ו) מְפֹרֵשׁ דְּבָכֵי הֵאִי גְּוּוֹנָא (דְּלֹא קָאִי בְּתַרֵּי עֲבָרֵי שְׂיָכוֹל לְמַצּוֹא בְּלֹא הִישְׂרָאֵל) אָסוּר מִיָּהָא מְדַרְבְּנָן כְּמוֹ שְׂפָתֵב בְּשׁוֹ"ת יֵד אֶלְעָזָר סִי' ע"ו וְהַבְּאֵת דְּבָרָיו בְּקוֹנְטְרִיס זֶה בְּחֻלְק דְּבָרֵי חֻקִּים סִי' ח"י (בד"ה אַחַר כָּל זֶה) וְעֵינָן בְּמָה שְׂרַשְׁמַתֵּי בְּקוֹנְטְרִיס שְׂדֵי חֻקֵּי בְּמַעֲרַכַת הַנִּי"ו אוֹת כ"ו סק"ג בְּעֵנָן זֶה וְשֵׁם בִּסְק"ה לְעֵנָן מְאָכִיל בְּיָדִים וק"ל (וְלַעֲיָקָר הַשְּׂאֵלָה אִם מְוֹתֵר לְלַמֵּד לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ עֵינָן לְקַמְן בְּד"ה וּבְשׁוֹ"ת בְּשָׂמִים רֵאשׁ): וְמָה שְׂפָתֵב תִּי לְמַעְלָה לְדָבָר פְּשׁוּט דְּמְוֹתֵר לְלַמֵּד שְׁבַע מְצוֹת שְׁלֵהֶם הֵנָּה כְּתַבְתִּי כֵּן עַל פִּי דְּבָרֵי הַתּוֹסְפּוֹת בְּחֻגִיגָה דְּף י"ג שְׂהַקְשָׁה רַבֵּינוּ אֶלְחָנָן אֲדָבָרֵי ר' אֲמִי אִין מוֹסְרִין דְּבָרֵי תוֹרָה לַעֲכוּמ"ז מִשׁוּם שְׂנַאָמַר מַגִּיד דְּבָרָיו לִיב לִיב דְּתִיפּוֹק לִי דְּהַמְלָמְדוֹ עוֹבֵר בְּלִפְנֵי עוֹר וְכִי תִימָא בְּמְצוֹת דִּידְהוּ וְהָא מְצוּנָה אִיפָא לְמַסְרָם לְהֵם וְכו' וְתִירְצוּ דְּמִיָּרֵי דְּאִיפָא עֲכוּמ"ז אַחַר שְׂרוּצָה לְלַמֵּד וְכֵן כְּתַב מְהַרְשֵׁ"א שֵׁם דְּשְׂרִי לְלַמֵּד מְצוֹת דִּידְהוּ עִי"ש גַּם הֵרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת מְלָכִים פָּרָק יו"ד דִּין ט' כְּתַב כֵּן נֹחַ שְׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֵיב לֹא יַעֲסוֹק אֶלְא בְּשְׁבַע מְצוֹת שְׁלֵהֶם בְּלַבַּד עַכ"ל וְכִינּוּן שְׂמוֹתֵר הוּא לְלַמֵּד פְּשׁוּט שְׂמוֹתֵר לָנוּ לְלַמֵּד בְּשְׁבַע מְצוֹת וְכַדְבָּרֵי שְׂבַפְאָר הַדּוֹר סִי' נו"ן הַגָּ' ל.

אֲךָ עֵתָה רְאִיתִי שְׂאִינוּ פְּשׁוּט לּוֹמַר כֵּן שְׂבַעִין יַעֲקֹב שֵׁם כְּתַב בְּשֵׁם הַתּוֹסְפּוֹת שְׂתִירְצוּ לְקוֹנְטְרִיסֵתֶם דְּהָא דְּמַצְנָה לְלַמֵּד שְׁבַע מְצוֹת שְׁלֵהֶם הֵינּוּ דְּוָקָא קוֹדֵם שְׂנִיטְנָה תוֹרָה אֲבָל אַחַר שְׂנִיטְנָה תוֹרָה וְהַתִּירָם לְהֵם יִלְפִינוּ מֵהָאִי קָרָא דְּאֲף ז' מְצוֹת אָסוּר לְלַמֵּד וְרְאִיתִי בְּשׁוֹ"ת יֵד אֶלְעָזָר (לְהַגְּאוֹן אַבְד"ק ווִיעֵן) בִּסִי' ע"ו בְּדָף מ"ג ע"ד שְׂפָתֵב בְּשֵׁם הָרַב עֵיָקָרִי הַד"ט בְּחֻלְק יו"ד סִי' כ"ו אוֹת ל"א דְּאֶפִּילוּ לְלַמֵּד בְּשְׁבַע מְצוֹת בְּנֵי נֹחַ הֵנָּה מְקוֹם לְאַסוּר וְכו' וְכַעַת לֹא מְצַאֲתִי דְּבָרֵי הָעֵיָקָרִי הַד"ט שְׂפָפִי הַנִּרְאֶה דְּעָתוֹ הִיא דְּמְוֹתֵר לְלַמֵּד שְׁבַע מְצוֹת וְנִזְפָּרְתִי עֵתָה מִמָּה שְׂפָתֵב גְּדוֹל בְּדוֹרֵנוּ הַגְּאוֹן נְצִי"ב אַבְד"ק וּוְאֵלְאִזִּין נ"י בְּתַשׁוּבָתוֹ

שבס' דברי חכמים סי' קל"ה ב"ד סוף ע"ג שדעתו שמותר ללמד תורה שבכתב לעכומ"ז ולא אמר ר' אמי אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז אלא על הדינים הנלמדים מחקי התורה והם מדרשות וכו' עיין שם וצריך להתיישב היטב בכל מה שפתי למעלה לראות אם דבריו מוסכמים מפל הרבנים הנז"ל בזה עיין בדב"ק ובמה שפתי למעלה (בד"ה ומפל האמור) על דברי הרב מוהר"ץ הירש חיות וק"ל ועיין בתשובת בשמים ראש סי' שכ"ז המובא ה"ן וכן בדברי הע"ף יוסף המובא לה"ן (בד"ה ומדברי הגאון: ומדברי הגאון מוהרי"ש נאטאנזאן בספרו דברי שאול בפרשת נח על פסוק יום ולילה לא ישפנתו (ב"ד ע"א ע"א והוא טעות הדפוס וכתוב הדר הוא יום ולילה לא ישפנתו) מוכח שסובר שגם תורה שבכתב אסור ה"ן נח ללמוד שכתב וז"ל יום ולילה לא ישפנתו חז"ל דרשו ב"ן נח ששבת חייב מיתה נראה לדעתי על דרך שאמרו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיע שניהם משפחת עון ולפי זה ב"נ שאינו מצנוה על תלמוד תורה ובשאר מצות א"ב ב"נ מצנוה לכה הטילה התורה עליו שאסור לשבות כדי שלא יעשה עון ודו"ק עכ"ל והרי הוא כמבואר שסובר שגם בתורה שבכתב אסור שאם לא כן הרי עסקו בתורה שבכתב מצלא מן החטא ואפתי יש לפקפק על דברי הגאון לפי האמור למעלה שבשבע מצות דידהו מותר ללמוד אם כן יכול לשפנת ממלאכה ויעסוק בתורה בשבע מצות ואף למה שהביא בעיני יעקב בשם התוספות דאחר שניתנה תורה גם בשבע מצות אסור מפל מקום הרי האי קרא נאמר על קודם מתן תורה ואז היה כן נח מותר ללמוד בשבע מצות ויש ליישב בדוחק ועיין בעיני יעקב (שבעיני יעקב הגדולים דפוס ראם) בפרק שני דחגיגה ה"ל שכתב וז"ל עיין בתוספות ומוהרש"א.

ולי נראה דמעיקרא לא קשיא מדקאמר אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז ולא קאמר אין ללמדן וכו' אלא נדאי דמותר ללמוד עכומ"ז שבע מצות דידהו אבל למסור להם בכתב כפתי בתורתנו זה נדאי אסור כי אותיות התורה הם שמותיו של הקדוש ברוך הוא ויש בהם קדושה ואין למסרם לעכומ"ז וכמבואר בזה אחר מות דף ע"ג עמוד ד' דפוס אמשטרדם עכ"ל הנה גם הגאון ה"ל סובר דלמדם בשבע מצות שרי ועי"ש בע"ף יוסף מה שהביא בשם ספר רמת שמואל לחלק דדוקא על תורה שבכתב הוא דאמרו ב"ן נח העוסק בתורה חייב מיתה אבל תורה שבעל פה אינו אסור אלא משום מגיד דבריו ליעקב וזה שלא כדברי הגאון מוואלאזין ה"ל (בד"ה ומה שפתי): והשגתי עתה (בששון) ספר היקר באר שבע נראיתי דברי תשובתו שפקונטרס באר מים חיים סי' י"ד (אשר הזכירו הפוסקים) ותורה דב"ק הם עמד מתמיה למה לא הביאו הפוסקים דר' אמי אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז וכו' ובפרט הרמב"ם שאין דרכו להשמיט שום דבר האמור בש"ס אליבא דהלכתא ועד שמפני זה היה אומר (לילא דמסתפי) שהפוסקים לא הביאוהו מפני שאינו אליבא דהלכתא ומצא און לו מהא דפרק לא יחפור שהבאתי למעלה (בד"ה והא דתניא) והכריח דהאי מלמד תינוקות עכומ"ז רוצה לומר שלומד עמהם תורה שלנו דאי מיירי שלומד חשבון ותשבורת וכיוצא אם כן אף בתינוקות דישראל יכולין למחות בידו כמו שכתב הרמב"ם וכו' וכו' ואי אפשר לומר דמיירי שלומד עמהם תורה שלהם מפני כמה סתירות גלויות ומפורסמות שלא ניתנו להכתב מרוב פשיטותם אלא צריך לומר בהכרח דמיירי שלומד עמהם תורה שלנו והאי קרא שדרש ר' אמי (מגיד דבריו ליעקב) אסמכתא בעלמא הוא ובזה נסתלקה קושית התוס'

בפרק שור שנגח (דף ל"ח) גבי הא דקאמר שם וכבר שלחו מלכות ינו שני סרדיוטות וכו' ע"כ לענייננו.

ותמיה לי איה נתקרה דעת הגאון בזה דאף אם נניח דמלמדי תינוקות עכומ"ז מלמדים להם תורה שלנו מכל מקום אין מזה הכרח דמוטר ללמוד עמהם פל התורה דדילמא בשבע מצות דידהו קאמרי בפרק לא יחפור וכמו שהבאתי למעלה בשם פמה פוסקים וחידיוש הוא שעל פנים הנה לו להזכיר סברת התוספות שכתבו לחלק בין שאר מצות להשבע מצות דידהו כנז"ל: ובשו"ת בשמים ראש סי' שכ"ז פתב ואשר שאלתני אם מותר ללמד לעכומ"ז פתב ולשון יהודית או ללמוד עמהם מקרא דאפשר דהאידינא לא אסור שהרי עיקר איסור שיש עלינו הוא משום ולפני עור לא תתן מכשול שעכומ"ז שלומד תורה הנה חייב מיתה והאידינא לא שייך זה שיש בהם הרבה מלומדים היודעים את התורה שיכולים ללמד עמהם ולא הוי דומיא דתרי עברי דנהרא ועוד דעתה לאו עובדי עבודה זרה ניהו והוי כצריכים ללמוד לדעת שבע מצות דידהו דעכומ"ז העוסק בשבע מצות הרי הוא ככהן גדול והשיב כל זה אינו מן הענין ואין טעמיה מספיקים להתיירו חזא דאף לדברי דהאיסור משום ולפני עור מה אמרת שיכול ללמוד אצל המלמד ודמית זה לקאי בהדי הדדי וטעית מאד דאטו המלמד מצוי הוא לו והוא רואה סימן יפה אצלו במשנתו בלי ספק אם הנה נח לו ללמוד אצלו לא הנה בא ללמוד ממך ואם פיצא בזה לאו לפני עור הוא אין לה פעם שיאסור שהרי אם אינו מוצא האבר הנה יקח אחר גם מה שדנת אותם כמקיימי שבע מצות בפשיטות אף שבאמת בדרך כלל אוחתו בקיום המצות האלה אבל אין כל יחיד ויחיד מוחזק בדבר ובאבר מן החי אין נוהגין איסור כלל אבל באמת בעיקר הדבר טעית שאין הטעם משום תקנתא דידהו אבל איסור גמור להוציא קדושתינו וסגולתינו אשר בה נבדלנו מעכומ"ז לתתה להם ומי יתן והיתה תורה אתנו בני ישראל אמון מוצנע פאשר מלפנים אפילו אחאב לא רצה לתתה למלך ארם כי כל הצרות נמשכו אחר זה ועל זה רמזו רז"ל באמרם שפשוטת התורה ייוונת לתלמי המלך הנה חושף בעולם שלשה ימים ענייננו שנסתעף מזה אחרי כן דברים רבים עד הגיע הגלות המר הנה וכו' ונחזור אל הענין דנדאי אסור ללמדן תורה וקל וחומר מפסח שהיא מצנת עשה אחת אמרה תורה כל ערל כל בן נכר לא יאכל בו ואמת הדבר כי רבו בהם מלומדים הרבה על ידי אלו שיצאו מאתנו אבל חס ושלום להוסיף להם פח בדברי התורה הקדושה וכו' ולפיקה אף בכתב ולשון אם תוכל להשתמש אשרך וטוב לה אבל מי שמלאכתו בכף יש לחוש משום איבה וכו' ועשה פחכמתה כי רע הדבר מאד שרוב היודעים לקרות קורין בתורה ובספרי ישראל רק להתלוצץ ובאים בקנושיות וחריונות נגדנו וכו' אלו תנרף דב"ק (ובמה שכתב לענין ולפני עור ענין במה שרמזתי לעיל בד"ה ועל מה שנשאל): ובעיקר דין זה ראיתי עתה להרב הגדול מוהרי"ף יצ"ו בס' יפה ללב ח"ג בסי' רמ"ו אות כ"א שהאריך מאד פדרפו בקודש ותנרף דב"ק הם שהביא דברי ר' אמי בתגיגה דף י"ג אין מוסרין דברי תורה וכו' ושהובא בפילקוט תהלים מזמור קמ"ז ובתוספות בבבא קמא דף ל"ח ד"ה קראו ובשיירי פנסת הגדולה בסי' רמ"ו ובס' האגודה לבבא קמא סי' נ"ג והעתיק תנרף דברי הנהר הקדוש בסדר אחרי דף ע"ג ע"א ובסדר אמור דף צ"א ע"ב דמתבאר שעובר בכמה עשין וכתב הטעם בדרך דרש דהתורה היא בחינת אשה ואתמא לבי תרי לא חזיא ולכן לישראל שהם אחד וכגוף אחד

בשבעים נפש ניחן שם ישראל וכינצא להם דוקא ראוייה ולא לעכומ"ז שהם גופים חלוקים ועוד טעם דבעוד האדם בבטן אמו מלמדין אותו כל התורה ובצאתו מרחם אמו שוכח כל מה שינדע ונהמלמדו מקנים השבת אבידתו והשבת אבידה לישראל נאמרה וכו' וחקר על דבר השמיטה שהשמיטו הפוסקים דין זה נרצה לומר שגירסתם היתה אין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז ואם פן בזמן הזה שאינם עכומ"ז שרי וחסר בו לפי שמתבאר מלשונות הזהר שהביא שם דאף לעכומ"ז שבזמנינו אין מוסרין דברי תורה ולא זכר הרב יצ"ו שפבר עמד בחקירה זו הרב יד אליהו (הנז"ל בד"ה נראיתי עוד שם) וגם לא זכר שהפוסקים בס"י רס"ו פתבו שאסור ללמד תורה לעבדו כמו שפכתתי למעלה (בד"ה ולדעתי) ונהרי עבד אינו עכומ"ז ומזה הנה לו לסתור מה שרצה לנישב: עוד הביא שם (בפיפה ללב) מה שפכת הרב שניירי פנסת הגדולה בהגהות הטור אות ד' בשם ריא"ז לחלק בין תורה לנביאים וכתובים ושהרב באר שבע פתב דאין איסור אלא ללמד עם סודותיה וכו' כנז"ל (בד"ה הן אמת) וכתב ועיין נמי בשיטה מקובצת סוף פרק שני דכתובות דמחלק גם פן דתורה שבעל פה אסור אבל תורה שבכתב שרי וסיים ולכולהו אית פירקא מדברי הזהר הנ"ל וכבר הבאתי למעלה (בד"ה ומפל האמור) מה שפכת אישי פהן גדול בס' לב שומע שדברי השיטה מקובצת הם רק להסלקא דעתין וכו' גם הביא מה שפכת בהגהות הרב מוהרצ"ח ודברי הגאון ים של שלמה הנז"ל (בד"ה ולדעתי ובד"ה ומפל האמור) ונשא ונתן בדב"ק.

והביא מה שפכת הגאון טורי אכן בסוגיא דחגיגה הנ"ל דדוקא לימוד אסור אבל להשיב על שאלתם מותר שהרי מצינו שחכמי ישראל היו משיבים על שאלותיהם בדברי תורה והשיב על דבריו דחכמי ישראל היו משיבים להם רק דרף דחיה ולא מה שהוא לפי האמת והביא בשם הרב ויאמר יצחק בחלק א"ח סי' כ"א שהעלה שאיסור זה הוא גם בתורה שבכתב ושדברי רש"י במלכים שני סי' כ' בפסוק וישמע עליהם חזקיהו ויראם את כל וכו' מתבאר דאף להראות להם ספר תורה אסור וכל שפן ללמדם: ולענין ללמד לשון הקודש פתב בשם ספ' ויאמר יצחק שכללמדם הלשון בלבד ופירוש המלות אין קפידא שהרי קודם דור הפלגה היו מדברים לשון הקודש כדכתיב ויהי כל הארץ שפה אחת וכתב על דבריו שהיה נראה ראיה לזה מדאמרינן בסוטה דף ל"ו דיוסף הצדיק בא ללמד לפרעה לשון הקודש אלא דלא למד אף יש לדחות דמשום אימת מלכות או שלום מלכות שאני אבל דעת הרב יצ"ו דאסור ואין להביא ראיה מקודם מפי תורה כדכתיב בס' דרכי שלום בפרישת נח דף ד' ע"ד בשם הרב גור אריה בלימוד התורה עצמה ועל ידי ידיעתם בלשון הקודש יבואו ללמוד תורה ונהרי משמיה לא אסכימו דליגמר פריעה וכו' והארץ קצת במה שאמרו במדרש פי פי המדבר אליכם בלשון הקודש אלה תנרף דבריו שבס' יפה ללב.

ושם בהשמשות הספר הביא מה שפכת בספר פענח רנא על פסוק (בפרישת ויצא) הנה אנכי נצב על עין המים שפראה מדבריו דגם לנתין ולממזר אסור ללמד תורה והרבה להשיב דאם פן היכי תמצא ממזר תלמיד חכם דתנן דקודם לכהן גדול עם הארץ פיון שאסור ללמדו ואין לדחות וכו' ועוד איה נתנו לו הקדימה כרוצה בקיומו של איסור וכו' וציין לעיין בספרו יפה תלמוד ח"ב בחידושי לוחגיגה ושם הביא לשון הזהר בפרישת מקץ דף ר"ב דחזקיהו דגלי סתרין דאורייתא וכו' וכתוב שם בגליון בדפוס איזמיר דהיינו

מה שְׁהִרְאָה לָהֶם סֵפֶר תּוֹרָה וְכוּ' וְצִיִּין לְעִיִּין בְּתִיקוּנֵי תִיקוּן כ"ב דָּף ס"ח ע"א וּבְזוֹהַר פְּרָשַׁת בָּא דָּף מ"א ע"ב וּבְפְרָשַׁת פְּקוּדֵי דָּף רס"ה ע"א דְּמִשָּׁם יתְּבַאֵר דְּאִפִּילוּ לְשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ אֲסוּר וְצִיִּין לְתִשׁוּבַת פָּאֵר הַדּוֹר ס"ו ו' וּבִס' מְעִיל שְׁמוּאֵל קִשְׁל"ה דָּף צ"ו ע"א דְּכִינּוּן שְׁנִיתָנָה תּוֹרָה בְּלִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ פְּדֵאִיתָא בּב"ר ס"ו י"ח אִם פֶּן פִּשְׁם שְׁאֲסוּר לְלַמְדוֹ תּוֹרָה כְּדָּ אֲסוּר לְלַמְדוֹ לְשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ וְהַזְכִּיר תְּשׁוּבַת בְּשָׁמִים רֵאשׁ ס"ו שְׁכ"ז וְתַמָּה עַל שְׁלֵא זָכְרוּ בְּעַל הַתְּשׁוּבָה וְהֵרַב הַמַּגִּיהַ דְּבָרֵי הַתּוֹסֵ' בְּחִגִּיגָה דָּף י"ג אֵלּוּ תִתְּרַף דּב"ק יצ"ו: אִף גַּם זֹאת מְצֵאתִי בְּעִנְיָנֵי אֵלּוּ תְּשׁוּבָה אֲרֻנָּה מֵאֵר"ש בִּס' בֶּן וּמְדַבְּרֵי מִתְּבַאֵר שְׁהִבִּין מְדַבְּרֵי מוֹהֲרֵש"א דְּכִי אָמַר רַבִּי אֲמִי אֵינן יְהוּדָה לְהַגָּאוֹן אֲבָרְהָם רְאוּבֵנוּעִיהִיִּים מְעִיר פְּרַעֲסָבוּרְג מוֹסְרִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְעֻכּוּמ"ז (דְּהֵינּוּ סוּדוֹת וּטְעָמִים) הוּא בְּכָל שׁ כ הַמְצֻוֹת וְאֶעֱתִיק תִּתְּרַף דְּבָרֵי תְּשׁוּבָתוֹ וְהִיא בִּס"ו ו' וְעִיקְרָהּ הִיא כֹּל דְּבָרֵי רַבִּינוּ עֻקִּיב"א שְׁהֵרַב הַשְׁוֹאֵל כְּתִב לִיִּישֵׁב דְּבָרֵי מוֹהֲרֵש"א לְהַצִּילוֹ מִהַשְּׁגָת רַבִּינוּ עֻקִּיב"א וְלָזָה כְּתִב לְהַשִּׁיב וּלְבַאֵר דְּבָרֵי רַבִּינוּ עֻקִּיב"א.

שׁוּב כְּתִב דְּמֵאֵי דְּסָבִירָא לִיהַ לְמוֹהֲרֵש"א דְּאֲסוּר לְלַמְד עִם הַעֻכּוּמ"ז וְהֵינּוּ מִשׁוּם דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּעֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה הֵיךְ חֵיִיב מִיתָה לְכַאוּרָה אֵינּוּ מְוַכְרַח דְּהָא בְּסִנְהֶדְרִין דָּף ט"ו פְּרִיף הַש"ס אֲדַרְבֵּי יוֹחָנָן מְדַתְּנֵי ר' מֵאִיר שְׁאֶפִּילוּ עֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא פְּכַהֵן גְּדוּל וְכַתֵּב רַש"י שְׁם דֵּר' מֵאִיר פְּלִיג אֲדַרְבֵּי שְׁמַעוֹן דְּאָמַר אֵינן עֻכּוּמ"ז קְרוּיִם אֲדָם וְכַתֵּב לְפִלְפֵל בְּזָה עַל פִּי סוּגִיָּא דְּבָרִיתוֹת דָּף ו' ע"ב גְּבִי סָף עֻכּוּמ"ז בְּשָׁמֵן הַמְשַׁחָה וְהָאֲרִיף קִצָּת וְהוֹקֶשֶׁה וְדָאֵם כֶּן מֵאֵי פְּרִיף הַש"ס לְרַבִּי יוֹחָנָן מְדַרְבֵּי מֵאִיר דְּכִינּוּ דְּסָבִרַת ר' מֵאִיר תִּלְיָא בְּפִלְגוּתָא דֵּר' שְׁמַעוֹן וְרַבִּינוּ דִּילְמָא ר' יוֹחָנָן סוּבְר כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן דְּאִתָּם קְרוּיִים אֲדָם וְכוּ' אֲבָל ר' מֵאִיר סוּבְר כְּרַבִּינוּ דְּגַם עֻכּוּמ"ז קְרוּיִים אֲדָם וְנִיחָא לִיהַ עַל פִּי מַה שְׁפַתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפִרְק הַמְקַבֵּל דָּף קי"ד ד"ה מַהוּ שְׁיִסְדְּרוּ בְּבַעַל חוּב דְּמִתְּנִיתִין דְּאִהְלוֹת דְּאוֹסְרַת מְדוּרוֹת הַעֻכּוּמ"ז מִשׁוּם אִהְל חוּלְקַת אֲד"ר שְׁמַעוֹן וְהִיא מְשַׁנָּה סְתָמִית בְּפִרְק ח"י דְּאִהְלוֹת מְשַׁנָּה ו' וְר' יוֹחָנָן אֵית לִיהַ הִלְכָה כְּסַתֵּם מְשַׁנָּה וּפְרִיף שְׁפִיר מְדַרְבֵּי מֵאִיר אֲרַבִּי יוֹחָנָן וְהוֹצֵרָף לְשׁוֹנֵי דְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר דְּעֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא פְּכַהֵן גְּדוּל הֵינּוּ בְּמְצוֹת דִּידְהוּ וְזַהוּ לִיִּישֵׁב דְּלֵא תִיקְוִשִׁי לָן עַל ר' יוֹחָנָן אֲבָל בְּאֶמַת ר' מֵאִיר דְּאָמַר סְתָמָא עֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה וְכוּ' וְלֵא אָמַר בְּתוֹרָתוֹ מְשַׁמַּע דְּעַל כֹּל הַתּוֹרָה קָאֵמַר וּבְזָה מִיִּישֵׁב מַה שְׁהַקְשָׁה רַבִּינוּ אֶלְחָנָן בְּתוֹסְפוֹת חִגִּיגָה דָּף י"ג אֲמֵאֵי דְּאָמַר ר' אֲמִי אֵינן מוֹסְרִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְעֻכּוּמ"ז מִשׁוּם שְׁנֵאֵמַר מַגִּיד דְּבָרֵי לִיעֶקֶב דְּתִפּוֹק לִי דְּעוּבְר אֶלְפִנֵי עוֹר דִּישׁ לוֹמַר דֵּר' אֲמִי חוּלְק אֲרַבִּי יוֹחָנָן וְסוּבְר דֵּר' מֵאִיר בְּכָל הַתּוֹרָה הַדִּין כֶּן דְּעֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּהַ הָרִי הוּא פְּכַהֵן גְּדוּל אֶלָּא דְּלָנוּ אֲסוּר לְלַמְד עִמּוּ מִשׁוּם מַגִּיד דְּבָרֵי וּקְצַת רְאִיָּה מְדַדְּיִיק ר' אֲמִי וְאָמַר אֵינן מוֹסְרִין דְּבָרֵי תּוֹרָה וְכוּ' דְּמְפָרֵשׁ לְקַרְא בְּלִלְמַד וְלֵא לְלַמְד מִשׁוּם שְׁפוּבְר שְׁמוֹתָר הַעֻכּוּמ"ז לְלַמְד.

שׁוּב כְּתִב דְּעַל כֹּל פְּנִיִּים לְמַדְנּוּ דְּמַה שְׁפַתְב מוֹהֲרֵש"א דְּאֲסוּר לְלַמְד תּוֹרָה עִם הַעֻכּוּמ"ז יְצֵא לוֹ זֶה מְדַרְבֵּי הַתּוֹסְפוֹת דְּחִגִּיגָה הַנ"ל וְהוֹקֶשֶׁה לוֹ עַל מַה שְׁמוֹהֲרֵש"א קְבַע קוֹשְׁתּוֹ עַל הַלֵּל עַל פִּי מֵאִיר דְּאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּעֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֵיִיב מִיתָה (וְאֵינן זֶה כֹּל כְּדָ מִן הַקּוֹשִׁי דִּישׁ לוֹמַר שְׁיַדַּע הַלֵּל שְׁהֵיָה שְׁם עֻכּוּמ"ז לְלַמְד מְמַנּוּ וְלִיכָּא לְפִנֵּי עוֹר כְּדַכְתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת) וְלָמָּה לֵא הַקְשָׁה מְהָא דְּאֵינן מוֹסְרִין דְּבָרֵי תּוֹרָה לְעֻכּוּמ"ז וְתִתְּרַץ דְּהָא דֵּר' אֲמִי אֵינן אֶלָּא אִסוּר דְּרַבִּינוּ וְלָכֵן הַקְשָׁה מִדְּעֻכּוּמ"ז הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה חֵיִיב וְאִיכָּא לְפִנֵּי עוֹר מִן

התורה ותירץ דכיון שבא להתגביר שרי ועוד תירץ דמוהרש"א אזיל לשיטתיה שבחגיגה תירץ קושית רבינו אלחנן בדרך אחרת דלא אמר ר' אמי אלא למסור לעכומ"ז טעמי המצות וסודם ולכך לא הקשה מדרבי אמי אהיה דהלל משום דהלל לא היה לומד עמו טעמי וסודי התורה ולא שינה זה לדינו דרבי אמי עכ"ל.

הנה מדבריו אלו מוכח שסובר הרב בדעת הרב מוהרש"א דבכל המצות קאמר רבי אמי דאין מוסרין וכו' שהכונה שאינו אסור אלא למסור טעמיה וסודותיה אבל לימוד לחודיה שרי שהרי ממה שהקשה מהרש"א מדאמרין בסנהדרין דעכומ"ז העוסק בתורה חייב מיתה (כמו שפתי בריש אות זו) מוכח ודאי דמשמע ליה דמה שלמד הלל עמו לא היה שבע מצות בלבד אלא גם שאר התורה דאם לא למד עמו אלא בשבע מצות הא ודאי שריותא היא כדאמרין בסנהדרין שם ומאי קשיא ליה אלא ודאי דמשמע ליה שגם שאר התורה למדו וכדכתב להדיא שלמדו תורה עד שיגיע דור הקרב יומת ועל זה מקשה הרב בן יאודה על מהרש"א דלמה לא הוקשה אליו מדרבי אמי ומינישב דמהרש"א אזיל לשיטתיה וכו' אם בן שמעת מינה דסובר דרבי אמי על כל התורה קאמר דאין מוסרין דהיינו סודותיה וטעמיה אבל לימוד בעלמא שרי ומצינו חבד תנא דמסייע לתנא דידן איש צדיק יצ"ו (בס' מעשה איש שהבאתי למעלה) ובכל זאת לדעתי הענינה במח"כ גאונים לא צדקו בזה והדבר ברור דרק על שבע מצות דידהו הוא שיש לחלק בין לימוד וטעמים וסודות ללימוד לחודיה אבל בשאר כל התורה גם הגאון מהרש"א מודה דאסור ללמד גם בלא דעת הטעמים והסודות: וחקר הרה"ג נתן נטע לאנדא אבד"ק אשפיצא יצ"ו בספרו כנף רננה בסי' ד' (בד"ה אלא) אם מותר ללמד תורה עכומ"ז אלא שאינו מדבר וגם ידיו קטועות ואינו כותב רק מהרהר לבד אם בן אי ניא דהרהור לאו פדיבור דמי ומתהרהר בדברי תורה לא חשיב עוסק בתורה פדעת הסוברים בן אם בן יהא מותר ללמד עמו דברי תורה אלא שלדברי ר' אמי דאמר דאין מוסרין דברי תורה לעכומ"ז משום ומשפטים כל ידעום יש לומר דגם זה אסור וכו' עי"ש: ולענין עבד אם מותר ללמדו תורה רשמתי בנדפס במערכה זו אות רס"ו לענין במה שפתי במערכת העי"ן והנה מה טוב לספחו בזה והוא דאמרין בפרק שני דכתובות דף כ"ח סוף ע"א אמתייתין דאלו נאמנין להעיד וכו' ושהיה איש פלוני יוצא מבית הספר לטבול ולאכול בתרומה ודילמא עבד פהן הוא מסייע לריב"ל דאמר אסור ללמד תורה לעבדו ולא והתניא לנה הימינו או שקרא בפניו שלשה פסוקים בבית הכנסת לא יצא לחירות ה"מ דאיקרא עבד מדעתו כי קאמרין דנהיג ביה מנהג בנים והקשה בשיטה מקובצת למה לא הקשה אמילתיה דריב"ל לחודיה (בלא מאי דמסייע לה מתניתין) ותירץ דהנה יכילנא לשנויי דיש חילוק בין תורה שבכתב תורה שבעל פה וכמו שמחלק הרמב"ם לענין לימוד הבת דהוי כמלמדה תיפלות אבל מדתנו יוצא מבית הספר קשיא ליה דמשמע דהוא תורה שבכתב עכ"ל פשט דבריו מורים שסובר בדעת הרמב"ם דמותר ללמד בתו תורה שבכתב.

וקשה דבדברי הרמב"ם מפני דאסור שכתב בהלכות תלמוד תורה פרק א' דין י"ג ונ"ל אמרו חכמים כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תיפלות במה דברים אמורים בתורה שבעל פה אבל בתורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תיפלות עכ"ל הרי כתב דגם תורה שבכתב לא ילמד אותה (אלא שאם למדה אינו

כמלמדה תיפלות) ועבד מי עדיף מאשה והיכי תיסק אדעתין לומר דלעבד מותר ללמד תורה שבכתב מה שאסור ללמד לבתו.

ובענייני לא זכיתי להבין מי הזקיקו לדונק זה שאם היה מביא הש"ס באיזה מקום דבריו של ריב"ל לחוד ולא הנה מקשה עליה מהברייתא והכא פשהביא דבריו וגם הסייעתא ממתני' הקשה מברייתא היינו צריכים לידחק ולומר דאי לא מתני' לא הנה קשיא לן עליה דריב"ל מאיזה טעם שיהי' אבל מאחר שלא הביא הש"ס דבריו של ריב"ל בשום מקום זולת פאן יש לומר דאין הכי נמי דגם אי לא הנה ליה סיעתא ממתנייתין הנה קשיא לן עליה דריב"ל דאמר אסור ללמד עבדו תורה וסתמו פפירושו דהיינו תורה שבכתב וכהיא דאמר ר' יוחנן בסנהדרין דף ט"ן עכומ"ז שעוסק בתורה חייב ואמרין דמאי דלא חשיב לה בהדי מצות בני נח היינו משום שנקלל בכלל גזל או בכלל נערה המאורסה והיינו נדאי תורה שבכתב והכי נמי ריב"ל דאמר אסור ללמד עבדו תורה היינו תורה שבכתב (או תרנוניהו) וברייתא קתני שקרא ג' פסוקים בתורה וצ"ע: והנה הרמב"ם בהלכות עבדים פרק ח' דין י"ח פתב אסור ללמד את עבדו תורה ואם למדו לא יצא לחירות וכתב מרן כ"מ וז"ל ומ"ש ואסור ללמד וכו' עד לא יצא לחירות נלמד ממה שאמרו שאם קרא ג' פסוקים בבית הפנסת בפני רבו לא יצא לחירות וכתב על דבריו הרב פרי חדש בגימוריו שבס' מים חיים וז"ל ולפי הנראה אישתימיט מיניה דהכי איתא בכתובות דף כ"ח עכ"ל ובהנרמנותיה דמר אומר אני הדל שמרן הוצרך להראות מקום גם לסיום דברי הרמב"ם דאם למדו לא יצא לחירות דמההיא דכתובות לא למדנו אלא שאסור ללמדו תורה לכן הביא ממה שאמרו דקרא ג' פסוקים בביהכ"נ לא יצא לחירות שזה נאמר בגיטין ובכתובות ומדבר זה בעצמו למדנו דאסור ללמדו תורה ושלא יצא לחורין אלא שדברי מרן מוקשים כמו שהקשה הרב לח"מ דמההיא ליכא למישמע אלא שאם למד העבד מעצמו לא יצא לחורין אבל אם למדו רבו הרי זה דומה לאמר לו רבו לקרות ג' פסוקים בספר תורה בצבור והיה לנו לומר דיצא לחורין ומירויץ הרב לחם משנה דמשמע ליה לרבינו דאסור דלמדו תורה קיל מאסור דלקרות בצבור ולכן פתב בו דלא יצא לחירות הוא דחוק לענ"ד דמנא ליה לרבינו חילוק זה ואין דרכו לכתוב דין בסתם מה שאינו מפורש בש"ס דילן או ירושלמי וכיוצא וכשמחדש בטובו איזה ענין מגיד דבריו לאמר נראה לי וכיוצא להורות פי חידוש הוא שחדשה תורה דיליה: והרב דרכי שלום בפרשת ויקהל דף ס"א ע"ג (בד"ה ואחרי) פתב בשם הרב פר"ח שגפיל טעות בדברי הרמב"ם וכן צריך להיות אסור לאדם ללמד את עבדו תורה ואם למדו (פן פתוב בדרכי שלום אבל נראה שגם בדבריו נפל ט"ס וצריך להיות ואם למד בלא וא"ו) לא יצא לחירות דלא אמרינו כיון שלמד יצא לחירות קמ"ל דאיהו למד מדיליה.

אמנם אם רבו קראו שלשה פסוקים יצא לחירות דומיא דכל הנך אם רבו קראו לקראת בתורה או רבו הניח לו תפילין וכן אמת ויציב וכן צריכים אנו להגיה ביו"ד סי' רס"ז האמנם מדברי הירושלמי נראה דטבי רבו למדו תורה ולא יצא לחירות יעו"ש וצ"ל דפליג תלמודא דידן עם הירושלמי דלפי סוגיא דידן דאם רבו למדו תורה יצא לחירות ולפום דברי הירוש' הנז' אפילו דרבו עצמו למדו תורה לא יצא לחירות יעו"ש אלה הדברים אשר פתב בדרכי שלום בשם הרב פר"ח ועיינתי בפר"ח בקשתי ולא מצאתיו.

ומה שפיתב דמדבריי הירושלמי נראה דטבי למדו רבו תורה ולא יצא לחירות לא הראה איה מקום פבוד דברי הירושלמי ואם פונתו למה שאמרו בריש פירק שני דסנפה דמה שהיה טבי עבדו של רבן גמליאל ישן תחת המטה ולא היה ישן חוץ לסנפה הוא משום שהיה רוצה לשמוע דברי חכמים לדעתו הקצרה אין מזה הכרח שרבן גמליאל היה מלמדו רק שהוא מעצמו היה שומע דברי חכמים ומבין מדעתו וזה מותר לפי הנראה שהרי ריב"ל תלה האיסור במלמדו אסור לאדם שילמד תורה לעבד ולא אמר אסור לעבד ללמוד כמו שאמרו גבי עכומ"ז דאם עוסק בתורה חייב וכו' ומפני זה לא יצא לחירות ואין ללמוד מזה להיכא שרבן למדו שלא יצא לחירות: ולפי דברי הרב דמתבאר מדברי הירושלמי דאף אם למדו רבו אינו יוצא לחירות נראה לי ההדיוט דאין לנו צורך להגיה בדברי הרמב"ם (למד במקום למדו) דגם לפי מה שכתוב לפנינו יש ליישב שפסק כהירושלמי לפי שבש"ס דילן לא נאמר בדין זה בפירוש בהיקף דאם למדו יצא לחירות אף שמשמע פן מדין דאם אמר לו רבו לקרות שלשה פסוקים יצא לחירות מפל מקום כיון שבדין זה עצמו לא נמצא בש"ס דילן מפני דייצא לחירות יש לפסוק פירושלמי דיש לומר שלא נחלקו בזה שני התלמודים ואולי יש לחלק בין זה לזה (אף אם אין אתנו יודע מה החילוק שביניהם).

שוב ראיתי דברי הירושלמי בפירק שני דכתובות הלכה יו"ד ששם הביאו הא דאסור ללמד את עבדו תורה והקשו מדאמר ר' זעירא בשם רב ירמיה העבד עולה למגן שבועה ומשני תפטר שלמד מאליו או שלמדו רבו כטבי עכ"ל הירושלמי ופירש הרב פני משה תיפטר להא בשלמד מאליו תורה או שלמדו רבו כטבי עבדו של רבן גמליאל ומנהג עבדים נהג בו אבל מתניתין קתני שיצא מבית הספר דמשמע שנהגו בו מנהג בנים עכ"ל ומובן מזה דללמדו תורה שרי אם נהג בו מנהג עבדים כמו שעשה רבן גמליאל ואפשר דלזה כיונו בש"ס דילן דמשני כי קאמרינו דנהיג ביה מנהג בנים דלכאורה לא הוה לן למימר אלא כי קאמרינו דללמדו רבו שהוא מקביל למאי דאמרינו התיב דאיכרי עבד מדעתו.

אמנם רצו לומר דאין הדבר תלוי בזה שהעבד לומד מעצמו לאם רבו מלמדו דגם פשרבו מלמדו אם אינו נהג בו מנהג בנים שפיר דמי ולפי זה גם דברי הרמב"ם מתנישבים שפיר דסתם דבריו משמע שלמדו תורה אבל מתנהג בו מנהג עבדים ומשום הכי לא יצא לחירות כמו כטבי עבדו של רבן גמליאל והרב בית חדש ביו"ד סי' רס"ז סעיף ז' כתב בטעם מה שכתב הרמב"ם דאף דאסור ללמד את עבדו תורה אם למדו לא יצא לחירות דהיינו משום דאף דאם אמר לו רבו לקרות בס"ת בצבור יוצא לחירות היינו משום שפיון שאין מנהג כלל לקרוא העבד בצבור אמרינו מסתמא רבו שחררו אבל ללמד תורה אף דאסור מפל מקום נהגים ללמדו ולכן אין הכרח ששחררו ממה שלמדו ותמה על רבינו הטור שהשמיט סיום דברי הרמב"ם דאם למדו לא יצא לחירות עי"ש והדבר תמוה לענ"ד דאם משורת הדין דאסור ללמד עבדו תורה הדין מחייב לומר דייצא לחירות משום דאמרינו מסתמא שחררו היה לו לכתוב הדין כפי מה שהוא מעיקר הדין ולהטיל תנאי על זה אבל אם נהגו ללמדו תורה לא יצא לחירות דמי הגיד לרבינו שבכל העולם כולו נהגים היתר זה ושפן נהגו לעולם שלא יצטרף לכתוב עיקר הדין דייצא לחירות הרי אפשר יש בסוף העולם שאין נהגים היתר זה או שאף במקום שנהגים היתר יכשור

דברי ויחזרו לנהוג כמעיקר הדין ומי יודיעינו שקהל הדין אז דיוצא לחירות מאחר שאין שום גלוי דעת בדבריו שהטעם שלא יצא לחירות הוא מפני שנהגו הקתר הלימוד.

ובקונטרס פללי הפוסקים סי' ה' אות י"א הבאתי מ"ש מרן הב"י בחו"מ סי' שפ"ט סעיף ה' דבדבר שנשפנה הדין בזמן הזה ממה שקהל בזמן הגמרא דרף הרמב"ם הוא לכתוב הדין לפי מה שקהל בזמן הגמרא אף שמודה שאין הדין פו עתה ואם פל לפי שאין לו להשמיט לגמרי הדין שנאמר בש"ס מפני מה שנשפנה בזמן הזה ובחפשי בספרים ראיתי להרב חזקוני וחסדא בח"ב ד' קמ"ו ע"א שלא נתקרה דעתו בדברי הרב ב"ח דכיון דאסור מדרבנן מסתמא ישראל נזהרים ואין מלמדים אותם ואם בדבריו היכי אמרינו מסייע ליה לריב"ל וכו' דילמא עבד פהו הוא ורבו למדו פפי המנהג ולחלק בין זמן הש"ס לזמן הזה הרי לא באר הרמב"ם דבר זה והביא מ"ש הרב לחם משנה בדעת הרמב"ם שמופני שאסור זה קל לא אמרינו אי לאו דשחרריה לא הנה מוליה ליה ולכן לא יצא לחירות והוסיף טעם לדבריו להסביר שהאסור הוא קל שהרי הותר מכללו שמשמא כמו שהאשה מותר למדה בדינים השניים לה הכי נמי בעבד ועל קושית הרב ב"ח למה השמיט רבינו הטור סיום דברי הרמב"ם דאם למדו לא יצא לחירות תירץ שסמך על המובן מדבריו דמדלא כתב דאם למדו יצא לחירות כמו שכתב בהניח לו רבו תפילין וכיוצא מובן דבזה לא יצא אלו תוד"ק ע"ש.

והנה מה שכתב שהותר מכללו בדינים השניים לו הנה אמת נכון שהרי אפילו בעכומ"ז גמור הדין פו כמו שמתבאר מדברי התוס' דחגיגה דף י"ג ע"א ולא הנה צריך הרב ללמוד זה מאשה וטפי עדיף למילף בקל וחומר מעכומ"ז אף בקל זאת לדעתי הקצרה תירוצ הרב לת"מ דחוק הוא כמו שכתבתי למעלה וראיתי שהרב דברי חפץ בדרוש ראשון דף ב' ע"ב עמד בדברי הרמב"ם ונושאי פליו הנ"ל ולא אוכל להעתיק דב"ק פי בא לו בארובה ע"ש ונראה מדבריו דאסור זה דללמד את עבדו תורה הוא אסור תורה והרב חזקוני וחסדא שם כתב בפשיטות שהוא מדרבנן ע"ש: ק"ג) אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ולכן אם אמרה גרשתי נאמנת רשמתי בנדפס באות שפ"ח אם סומכין בזמן הזה על חזקה זו ע"ש ועתה ראיתי בתשובת הרמ"ה שבש"ו"ת בשמים ראש סי' ס"ה שלא כתב לחלק בין זמן הש"ס לזמן הזה אף חלק דדוקא היכא דליכא למיקם עלה דמילתא וצריך דרישה וחקירה ואם היו דרים בעיר בחזקת איש ואשה ואומרת היום גרשתי והלכו הסופר והעדים למדינת הים ואבדתי גטי לא סמכין עלה וכו' ע"ש ובכסא דהרסנא: ק"ד) אין אשה מתעברת מביאה ראשונה בנדפס באות ע"ז פתבתי בענין זה בס"ד על מה שחזק הגאון נודע ביהודה בח"א בחלק אהע"ז סי' כ"ב דאיכא מיעוטא דמתעברות מביאה ראשונה וכתבתי (בד"ה ודרף) דמה שכתבו רבותינו התוס' דלאה נתעברה מביאה ראשונה על ידי מיעוט אינו פשוט ורבינו יהודה בר"א בס' דעת זקנים בפרישת ויחי הכריח מסדר הפתובים דלא נתעברה מביאה ראשונה כלל וכתבתי ולא דעתי מה יענו התוס' להוכחה זו ומצוה ליישב ע"כ דברי.

ועל זה כתב לי רב אחד וז"ל אכתוב גרגיר אחד שרשמתי על השד"ח פללים במערכת האל"ף אות ע"ז (בד"ה ודרף אגב) וכתב אין לפרש טפה ראשונה ממש שהרי כתוב בפ' ויצא וירא ה' וכו' משמע דהריון דראובן וכו' ולא ידעתי מה יענו התוס' פ' דהערל וכו'

ומצוה ליישב וכו' עכ"ל ולענ"ד אני קימתי המצוה פי באמת לא העתיק הפסוק פדכתיב
פי כן כתוב וירא ה' פי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה ומהר וכו' וה"פ דבאמת
על קושלי' הב"י מראובן דהי' בן שנואה י"ל דבעת שהי' סובר שהיא רחל לא הי' בן
שנואה נתעברה תיקף מביאה ראשונה כמו שכתבו התוס' ובבבבך שראה שהוא לאה יהיב
דעתו לגרשה אף חשב בדעתו אפשר מן שמים כן ולגרש אשתו ראשונה ג"כ קשה אף
אח"כ פשראה שהנפדה עברה וראה שמאית ה' היתה זאת שנסתנה בשבילה סדרי
בראשית דאין אשה מתעברת מב"ר והיא נתעברה ועיין בשפת נ"ג ע"ב כמה גדול אדם
זה וכו' אז נתיישב בלבו שלא לגרשה ועכשיו נפרש הפסוק פצורתו וירא ה' פי שנואה
לאה ויפתח את רחמה פ' שנתעברה תיקף (ועיין אבראבאנל ג"כ פי' פון) מב"ר ורחל
עקרה (פי לא פתח לה רחמה רק אח"כ פתיב וינפוך ה' את רחל וכו' ויפתח את רחמה)
אף לא ידע יעקב מזאת פי לא הי' עדינה הנפר העובר אבל אח"כ ומהר לאה שפולם
ראו שנתעברה לאה ויעקב ראה פי מב"ר נתעברה אז נתיישב בדעתו שלא לגרשה עכ"ד
יצ"ו: ובמה שכתבתי בנדפס להכריח לכאורה פסברת הגאון נודע ביהודה דלא אמרו אין
אשה מתעברת וכו' אלא על הרוב עיין בקונטרס הערות לכללים מה שהבאתי בזה בסי'
י"א אות ז: ועל מה שחידש הגאון נו"ב שיש מתעברות מב"ר וכו' פתב לי הרב הג"ל
במכתב אחר ונ"ל בשד"ח פללים מער' א' א' ע"ז בד"ה ועתה ראיתי בשו"מ וכו' וכתב
שפתי' להר"ן סנהדרין י"ט מבואר וכו' שאין דעתו להספיק לדעת הגו"ב וכו' עכ"ל וכן
מבואר בריטב"א ליבמות כ' ע"ב בד"ה אמר גזירה ביאה וכו' וא"ת בביאה ראשונה פלה
ג"כ אין הקמת זרע דקי"ל דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה פלל ג"כ י"ל דהא אפשר
להתעבר במיעוץ פדאיתא לקמן מבואר בהדיא דלא כהנו"ב דכתב שאין מתעברת מב"ר
פלל משמע אפילו מיעוץ לא אף באמת קשה לי לפי' הריטב"א והר"ן שאין במציאות
פלל להתעבר מב"ר ודלא כהנו"ב א"כ מאי פריה הגמרא ביבמות ל"ד ע"ב והא תמר
מד"א ופי' רש"י ז"ל דהא אמרינן לקמן ד' ע"ו ש"כ שמשו וא"כ יכול להיות שביאה
ראשונה שמשו פדרכה דהלא אין אממב"ר ואח"כ פדי שלא תתעבר שמשו ש"כ ומפ'
הגמרא מתמר אבל א"נ פדעת הגו"ב דמיעוט ממב"ר ולכך חשו ע"ז דלמא תמר מהמיעוט
ותתעברה מב"ר ושמשו ואפילו ב"ר ש"כ ופריה שפיר הגמרא מתמר שנתעברה מב"ר
דע"ז שלא פדרפן שמשו אפילו ב"ר עכ"ד יצ"ו: וידידי הרב הג' ר' מנחם נחום גלאנטי
אבד"ק זאלאטאפאלי יצ"ו פתב ונ"ל עיין זהר וישלח דף קע"ו בשעתא דעאל לגבה
דלאה פל שהוא לילא רעותא ולביה הנה פרחל דחשיב דרחל איהי וכו' בכירותיה אהדר
ליוסף ע"ש וה"ד בס' אוה"ח על התורה פ' ויחי נראה מדברי הזהר שראובן נוצר פלילה
הראשונה והרב אוה"ח מתרץ הקושליא שהוציא הבתולים באצבע עכ"ד יצ"ו: וידידי
הרב המאוה"ג ר' אלעזר פהנא שפירא מעיר קאליש יצ"ו בכלל הערותיו היקרות אשר
שלח על דברתי בשדי חמד אחת היא בענין זה ואלה דבריו פכתבו וכלשונו בהשתעשעי
לטייל בשדי חמדו דמר שליט"א ראיתי את מראה הגדולה שהאריה פבוד קדשו פדרכו
פקדש בשדי חמד מערכת האל"ף (אות ע"ז) על דברי הגאון בעל נודע ביהודה שחידש
דהא דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה הוא רק רוב אבל מיעוט מתעברת והביא דברי
המדרש רבה פרשת לך ל דמשמע דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה פלל וכבר
האריכו בזה יעניין בשו"ת בית שלמה חאהע"ז (סי' ו') שחולק גם פן מדברי המדר' הג"ל

והנה לכאורה הנה מקום ליישב קצת על פי מה שראיתי בפירושי גור הקודש על מד"ר שפיאר המשך דברי המד"ר הלז בא"א.

ותוכן דבריו הקדושים דר' לוי בר חנינא בא לפרש דמה ראיה הגר להיות נקל גבירתה בעינה מצד שנתעברה דהלא לזה מתחלה נמסרה כמו שכתב בתוה"ק אף הענין הוא פיון שראתה שנתעברה מביאה ראשונה אשר אין פדרף הארץ ע"כ פנה לבכה להרהר אחר שרה אמנו שאין סתרה בגלויה ומהיכן משמע דאין זה דרף העולם להיות נתעברה דהא אמר ר' אלעזר לעולם אין אשה מתעברת מב"ר ואם פן שפיר עי"כ באתה לידי מחשבת און ועל זה אמרינו במדרש רבה והיא טעמה בשביל שנתעברה מביאה ראשונה הלא היתה יודעת מבנות לוט שמתעברת גם מביאה ראשונה והיא חשבה לגס ואמרינו דהם מיעכו באצבעותיהן זהו תנרף דב"ק בקיצור יע"ש חזינו דדעת קדושים נוטה דר' אלעזר לא לחלוק על ר"ל בא ואדרבה סיועי קא אסתיעא ליה למימרא דר' לוי ואם פן שפיר נוכל ליישב בזה דברי הרב נודע ביהודה דלעולם באמת הוא רק רוב אבל מיעוט מתעברת וכיון דהוא ל"ש לא טעמה הגר נחשבה דגם זה מיעוט ליכא רק דאי אפשר כלל ופירוש דברי ר"א הוא פיון דאמר ר"א אין האשה מתעברת מביאה ראשונה רק מיעוט מתעברת עי"ז באתה הגר לטעות דהיה דרף נסיי (ויענין בבני האהבה פרק ט"ו מהלכות אישות הלכה ו) שהבין בכונת הר"ן קידושין כמו שהבין הש"ץ שרוב א"מ וכו' עי"ז אף נראה דנדאי מודה הר"ן דהיא מיעוטה דלא שייך כלל ואם פן שפיר ה"ז ביעני הגר דבר זה ועל פן חשבה שהוא דרף נסיי ותקל גבירתה בעיניה) ועל זה פרכינו במדרש היא טעמה הגר הלא היתה יודעת דבנות לוט גם פן מתעברות מב"ר וראתה דאין זה דרף נסיי ועל זה מתרצים דהיתה יודעת דהמה שולטת בעצמן היו אבל באמת הא דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה נוכל לומר דרק רוב הוא פן ומחמת זה טעמה הגר (אחר כתבי פקחתי עיני פי אי אפשר לפרש פן פי מעשה דבנות לוט הנה במאןחר מהגר ורק נזה"ק כתב פי הוא קושיא רק על ר"א יע"ש): אף באמת לא זכיתי להבין דברי נזה"ק בפירושו דר"א אסתיעא קא אסתיעא ליה לר"ל דאם פן אמאי שבקינן דברי התנא שאמר ביבמות דאין אשה מתעברת מב"ר להסתיע ממנו על דברי ר"ל וצע"ר לי בזה דהא כ"ק הוכיח דר"א הוא אמורא ולא תנא כמו שהבין הש"ץ דהוא ר' אלעזר וגם לדידי חזי לי תמיהתי על הש"ץ שכתב דר"א שמותי הוא ולא פסקינו פנותיה דהא ר' אלעזר פתיב וע"כ מוכרחין לפרש כמו שהבין כ"ק עם חבל נביאים בהקשותם על דברי הנוב"י ממדרש רבה הנ"ל ומה שפירש כהדר"ג נר"ו דברי הר"ן דלא כמו שהבין הש"ץ דבריו הקדושים אינם צריכים חיזוק פי בדעתו העמוקה צלל מים אדירים וזכה לכונן לדעת רבותינו הראשונים פי גם הבית שלמה (סי' ו) פירש דברי הר"ן פן ובהגהות דמר בריה (אות ד) הביא דברי הריטב"א יבמות ק כ') שכתב להדיא פן וגם ציין דברי הר"ן בחידושו על סנהדרין דף י"ט) שכ' גם פן פן (ומה שפירשתי למעלה אין לדחות פיון שאמר ר"א לעולם אין אשה ממב"ר כמו שהקשה מזה הש"ץ דהלא מצינו דגם דבר שהוא על פי רוב יכונה בשורש לעולם יענין מכוח (דף ז') ותוד"ה דלמא וד"ה פמכחול וכבר פלפלתי בענין זה אם הוא יכונה על פי דברי הגתהונה ע"ד רוב עם פבוד יד"ן הרב הגדול בעהמח"ס זכות אבות (אין פאן מקומו) עכ"ד יצ"ו.

ועיין בזה בקובץ פנסת חכמי ישראל גונטרס ח' סי' קס"ד דף ק"ע סוף ע"א ונהבאתיו לקמן באות קכ"ז (כד"ה שוב נדפס) עי"ש ואחר זמן נדפס גונטרס ט' ועי"ש בסי' קע"א אות א' ונהבאתיו באות קכ"ז הנ"ל עי"ש ורב מופלא בדורנו מוהר"ר משה ישראל פיזינר מדאבראונא יצ"ו בקובץ המאסף (הנערך בעיר קדשנו ירושלים תוב"ב) בסוף סי' ק"ץ השיג עלי שלא ראיתי דברי הגאון מלא הרועים בהגהותיו על האלפס בדפוס רא"ם על דברי הר"ן בפרק קמא דקידושין עי"ש וכן נעלם ממני אז דברי ידידי הגאון מוהרש"ל יצ"ו בהגהותיו על האלפס שם שגה הוא העיר בדברי הר"ן עי"ש: עוד כתב לי הרב הנ"ל יצ"ו ושייך למה שכתוב בגונטרס זה אות ל"ז ואלה דבריו ראיתי בספרו הפהיר מערכת האל"ף אות קכ"א שהעמיק הרחיב בענין אם מצינו סיג בדאורייתא ונהביא מלא חופנא בקיאותיה דמר שליט"א פדרכו בקודש ויען פי כבר כתבתי להביא ראיה לזה אחקוק במגילתא דא יעיין בס' המצות מצוה ס"ט דאזכרת הבע"מ שלא יפנס למקדש הוא מאד אל הפרוכת לא יבא וכתב הלב שמת דמשים הכי אסור להפנס למקדש בכדי שלא יבא לעבוד העבודה דלא יבא הוא משים לא יחלל הרי להדיא דמצינו סיג בדאורייתא וע"ש וברמב"ן ובמג"א, גם קצת יש להביא ראיה מחולין בריש מסכתין דדרשינו וכי תחזוק לנדור לא יהיה בך חטא דהטעם דשמא לא ישלם יע"ש ובפרש"י עוד חשבתי זה כפיר לפי מה שכתב הרמב"ם הטעם דמשים הכי אסור לגנוב על מנת למיקט או על מנת לשלם תשלומי כפל בכדי שלא ירגיל את עצמו כמבואר בח"מ סי' מש"ח הרי להדיא דמצינו סיג בדאורייתא ויעוין בתשובת חכם צבי סי' כ"ו שכתב להסביר מפני מה גזל עכומ"ז אסור מן התורה וכתב דהפונה שלא ירגיל עצמו לגנוב ואם נעשה מעשה כזה אצל עכומ"ז ירגיל אותנו לעשות פן גם בישראל הרי מפורש יוצא מדבריו הקדושים דהתורה עשתה סיג למען לא נעבור על אחת מהמצוות אשר לא תעשינה.

אמנם הנה דגזל על מנת לשלם תש"כ וגזל עכומ"ז יש מקום לדחות לפי מה שהעיר בס' לקח טוב הנד"מ בכלל ח' אות ו' דמשים הכי לוקה אלאו דלא ירבה לו נשים אף דסיג היא ובסיג ביאר דאינו לוקה אלאו זה משים דלאו בגדר סיג היא אלא שהתורה אמרה דרף ונדאי שאם ירבה יסור יע"ש שהעמיק בהך אי מצינו סיג בדאורייתא ונהביא ראיות ברורות ובתוכן יתנוצצו דרף שהעיר כ"ק ואם פן הוא הדין בנדון דידן יש לומר דנדאי אם יגזול עמ"ל או מעכומ"ז יבא לגזול גם מישראל כמו שמשמע מדברי החכם צבי הנ"ל ועל פי הנ"ל דהרמב"ם פירש דמש"ה אסור ע"מ לשלם תש"כ למען לא יבא לידי הרגלה אמרתי מפני ליישב קושיות התורת חיים בחידושי לביא בתרא (דף ט"ז) דהאיך עשה איוב וגזל שדי יתומים ומשפחתו ומחזיר להן הלא אף על מנת לשלם תש"כ אסור לגנוב יע"ש ועל פי הנ"ל מיושב דהנה בספר עמודי אש סי' ו' אנהיר לן עיינין דדבר שאסור משים הרגלה הוא רק אם עושה פן בלא מצוה מה שאין פן באם רוצה לעשות זה למצוה והמקרה לא יתמיד לא שייך לאסור יע"ש בד"ה במ"א וכו' ואם פן הוא הדין שפיר הנה רשאי איוב לעשות פן דהא כל הטעם דאסור הוא משים הרגל עבירה ויהי דמכונן לשם שמים לא שייך זה ואיוב לשם שמים נתפונן ומיושב קושיות התורת חיים על נכון בס"ד: והנה בספר לקח טוב הנ"ל הביא ראיה שם באות ט"ו דמצינו סיג בדאורייתא מנדרים דף יו"ד ר' שמעון אומר מנין שלא יאמר אדם לה' עולה לה' מנחה תלמוד לומר קרבן

לה' וכתב הרא"ש הטעם דשמה יחזור בו מלידור ולא יאמר תיבת עולה ונמצא שהזכיר שם שמים לבטלה הרי דמצינו דגזרת התורה סיניג.

אף באמת אין ראיתו מוכרחת דמבואר בריטב"א יומא ריש פ'רק ט'רף בקלפי דמה שאסור לומר לה' עולה הוא רק איסור דרבנן יעשה"ה עכ"ל יצ"ו: ק"ה) את במאי דאמרינן בפ"ק דמגילה אתא את' ופסיק עינן במה שפתיבתי בנדפס באות שצ"ו וכתב לי רב אהרן יצ"ו ונ"ל אני חפצתי (אולי חפצתי צ"ל) כי באמת מקודם פתוב ורחצו את ידיהם וכו' אבל אח"כ פתוב ורחצו ממנו ידיהם ורגליהם ולא פתיב את וכו' זה ולמד על זה דבעינן בבת אחת והאת בא לאיזו דרשה.

שוב מצאתי בח"ס או"ח סי' צד"ק שהאריה בזה וכת"ר הביא בשם ספ' אש דת דהתם מעניינא דקרא וכו' ואין הס' אתי ונראה ראיה לזה מיומא ס"ג ע"ב ול' להוציא ורמינהי רצה לקרבו וכו' מנין שלא יקדישונו מחו"ז ת"ל וכו' התם מעניינא דקרא וכו' לה' להוציא הקא לה' לרבות ואם פנ ה"נ דאצל קידוש ידו"ר הוא שיקדש פל אהרן בפני עצמו אתי את להורות יחד וגבי מגילה הוא דכולם יקראו ביום א' דלא תתגודדו אתי את להפסיק בין פרוזים למוקפין עכ"ל יצ"ו.

גם ידידי הרה"ג ברוך עין מח"ס דבר מצנה יצ"ו העיר עלי שלא זכרתי שהתם סופר בסי' צד"ק תירץ קושית השער אפרים על נכון: ק"ו) אגב אם עשה שליח להקנות המטלטלין שלו אגב קרקע של השליח אי מהני או בעינן שיהי' קרקע שלו פתיבתי בזה בנדפס אות ק"ו (בד"ה ואם) וכתב לי ידידי הרב הג' מנחם נחום גלאנטי אבד"ק זאלאטאפאליא יצ"ו ונ"ל עינן חת"ס חלק א"ח סי' קט"ז שפתיב דלא מהני וחולק על המק"ח והביא ראיה לזה מש"ס ב"ב דף מ"ד ע"ב עכ"ל יצ"ו.

אמר המחבר כבר ציינתי בנדפס שם את אשר פתיבתי בזה בקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ סי' ט' אות ח' ושם אתה מוצא תשו' הרב חת"ס הנ"ל וכתבתי דנראה מדבריו דלא מלאו לבו לחלוק על הרב המק"ח רק דלולא דבריו קאמר וכו' עי"ש: ובמה שפתיבתי בנדפס באות ק"ד על דברי התוספות בבא קמא ד' י"ב בדין קנין אגב אם הוא מן התורה ראיתי בס' אמרי הצבי לידידי הגאון צבי מאיר אבד"ק דאברי יצ"ו בחידושו ל'בא קמא בפרק קמא שפתיב ליישב דבריהם והאריה גם פן בכמא פרטים בדיני אגב עינן בדב"ק בסי' מ"ח וסי' מ"ט ובספר טהרת המים בקונטרס שניירי טהרה במערכת הקו"ף אות ל"ב פתיב שהגאון חקרי לב בח"מ סי' י"ג פתיב דקנין אגב הוא מדרבנן ושהתוספות בבא קמא ד' ק"ט והרמב"ן סוברים דהוא מן התורה ושהתוספות בבא קמא ד' ק"ד סוברים שהוא מדרבנן ושפן דעת הרמב"ם וצינן לעינן בכמה ספרים שאינם אתי והרבה ספרים שרשמתי בנדפס בענין זה לא הזכירם הרב הנ"ל פנראה שלא היו מצויים אצלו ואי מהני קנין אגב לעכומ"ז פתיבתי קצת בנדפס אות ק"ט ועוד פתיב אצלי בקונטרס שדי חמד בחלק אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ט' אות למ"ד בס"ד עי"ש.

ובענין זה פתיב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר אברהם יצחק הלוי בליווייס דומ"ץ בעיר בריסק יצ"ו ונ"ל במערכת האל"ף אות ק"ט בדין אגב אי מהני בעכומ"ז הביא דברי המחצית השקל בשם התומים וכתב ונ"ל איברא דלאורים ותומים אפשר לומר דאין סתירה

מהשה"ג דהפקעת חמין שאני דלא בעינו אלא שיצא מרשות הישראל ואף אם לא יפנס לרשות עכומ"ז מהני דלא יהא אלא הפקר עינין חתם סופר סוף סי' קי"ז וכו' אף שוב בא לדי ספר התנאים וכו' עכ"ל צדיק ולא זכיתי להבין דב"ק דמ"ש החת"ס אתי שפיר לפי שיטתו דקנין אגב שינוי גם בעכומ"ז ורק אי עיקרו רק דרבנו ל"מ לדאורייתא על זה שפיר כתב דמפל מקום מדרבנו קנה ממילא נעשה הפקר דאורייתא ויצא מרשות ישראל על כל פנים.

אמנם למה שכתב בשם תומים דקנין אגב לא מהני בעכומ"ז אם כן לא תקנו רבנו רבנו קנין זה אצלו פלל ואין בזה הפקר בית דין ובמה יצא מרשות ישראל ובודאי אין לומר בכונת התנאים דאגב לא מהני בעכומ"ז מדאורייתא דבישראל הוי קנין דאורייתא (וכשיטת הסוברים כן וכן נראה באמת דעת התנאים) אבל על כל פנים מדרבנו גם בעכומ"ז הנה קנין זה בודאי לא ניתן להאמר ואיך נחה דעתו דעת עליון טרם ראותו דברי התנאים בפנים לומר לשיטתו דבחמין הנה הפקר ויצא מרשות ישראל נעלם ממני בענ"ד: והנה בדברי החתם סופר האלו המצויינים למעלה מבאר בפשיטות דאגב מהני בפל עכומ"ז ואפילו אי אגב דרבנו ולא הבנתי לשון החתם סופר שכתב בח"ו העתיקו מרן יחי' שם סמוך ונראה דס"ל לתוספות דעכומ"ז אינו קונה באגב וכן משמע מתוס' בבא קמא י"ב ע"א דאגב לאו דאורייתא וכו' ולא ידעתי מה זו הוכחה מתוס' דב"ק דעכומ"ז אינו קונה באגב ממה שכתבו דאגב לאו דאורייתא ונהרי בעצמו כתב לדעת רמב"ן דעכומ"ז קונה באגב מפל מקום אפשר דס"ל אגב דרבנו וכן דעת כמה רבונאמאי דקנין דרבנו תקנו גם בעכומ"ז והובא בתוך שדי חמדתו מערכת הגימ' ל אות ז' ו'ן ושם הביא גם דברי החתם סופר דאתיין כדבריו בח"ו הנ"ל אמנם דבריו שבאו"ח לכאורה סתרא גינהו וקצת שלא העיר מרן הי"ו בזה עכ"ד יצ"ו: ועל מה שכתבתי בנדפס באות ק"ו בדין אם מטלטלין נקנין אגב קרקע של שליח כתב לי הרב הנ"ל יצ"ו ונ"ל באות ק"ו בסופו הביא דברי המקור חיים דמטלטלי דמשלח נקנין אגב קרקע של שליח ושפספס פורת יוסף חלק עליו ומני"ר הי"ו דחה ראיתו קצת חידוש שלא הזכיר מה שכתב בחתם סופר חלק א"ח סי' קט"ז (ד"ה מה דמספקא ליה) לחלוק גם כן על המקור חיים עכ"ד יצ"ו: ק"ז) אומדנא בנדפס אות שפ"ז כתבתי איזה פללים בדיני אומדנא עי"ש וידידי הגאון נחמן פהנא יצ"ו ציינו לעינין בזה בס' דברי גאונים פלל ד' ובמה שכתבו התוספות בבבא קמא ד' ק"י בד"ה אדעתא (שציינתי בנדפס שם בראש האות) דדבר התלוי גם בדעת חברו כמו קונה ומוכר לא מהניא אומדנא ומפני זה הקונה בהמה ונמצאת טריפה לא מהני אומדנא דאדעתא דהכי לא קנה כתב מרן המשנה לפלך בששי מהלכות זכיה הלכה א' בשם הגאון פני משה בח"א סי' ס"ב דאומדנא גדולה מהניא אף בדבר התלוי בדעת שניהם ועינין בשו"ת מנחת שי לגאון בדורנו יצ"ו בסי' ל"ז (בד"ה ועוד) שהביא גם הוא חילוק זה ובספר עבודת השם (לרב גדול משאלוניקי) בחלק יו"ד סי' דף י"ח ע"ד הביא גם כן חילוק זה וכתב שגם הרבנים פאת נגב בחלק יו"ד סי' כ' ומשנת ר' אליעזר בסי' פ"ט (ס"ט) הספיקו לחילוק זה דכל דאיכא אומדנא גדולה עצומה וחזקה אזלין בתרא אף בדבר התלוי גם בדעת השפנגדו וכדכתב הרב פני משה וביא מה שפסק הרב המבי"ט בחלק ג' סי' קמ"ו בחתן שקבל מעות מדודים מחמיו והרויח בהן ושוב נתבטל השידוך מצד

הסתמו שחייב להחזיר כל מה שהרויח דאומדנא היא שלא נתן לו אביה אלא על מנת לקונסה.

והרב פנסת הגדולה בתשובותיו כתב שבמקום אחד דחה תשובת הרב המבי"ט ולא ידענו איה מקום פבוד דברי הפנסת הגדולה בזה (לדחות דברי הרב המבי"ט) וחתר הרב לדעת טעמו ורצה לומר שהוא על פי דברי התוספות בדבר התלוי בדעת שניהם לא מהניא אומדנא וחסר בו משום דכינו דהאומדנא גדולה היא דינא הוא דאזלינן בתרא אף בדבר התלוי בדעת שניהם ובדף י"ט ע"ב (בד"ה שוב מצאתי) כתב שגם הרב בן ידיד בפרק ששי מהלכות זכיה ומתנה פסק פסק בתשובת הרב המבי"ט הנ"ל ועיין לקמן באות קל"ג (בד"ה גם על מה שפכתתי) מה שהבאתי בענייני אומדנא: וכתב עוד שם (בעבודת השם דף י"ט ע"ב) בשם הרב מוהר"א ישראל הובאו דבריו בספר בן ידיד הנ"ל דכל אומדנא דלא נודעה אלא לאחר זמן ומנם לא אזלינן בתרא ותמה עליו ועל הרב בן ידיד (שלא השיגו בזה) דמתשובת הרא"ש כלל ח' סי' ד' בהיה דנתקלקלו חובותיו של אבי הפלה לאחר זמן השידוכין וכן ממה שכתב בכלל ל"ד בדין אחות המשודכת דיצאה מן הפלל לאחר זמן השידוך וקודם הנישואין שפסק הרא"ש דפטור מן הקנס מטעם אומדנא מתבאר דמהניא אומדנא דלאחר זמן והצריף ישוב והרב המגיה יצ"ו כתב שבספר יהודה יעלה (לרב גדול משאלוניקי) בחלק יו"ד סי' ל' האריף בפרט אומדנא דאחר זמן והעלה דמהניא: ועל מה שפכתתי בנדפס באות שפ"ז אי מהניא אומדנא לשבועה לומר אדעתא דהכי לא נשבועתי הנה השגתי עתה ספר יקר שערי רחמים לידידי הרה"ג החרי"ף יצ"ו וראיתי בחלק אבן העזר סי' א' דף ה' ע"ד (בד"ה וראיתי) שכתב בשם הגאון חקרי לב בחלק ג' ליו"ד סי' פ"ז שדקדק מדברי הרא"ש בתשובה כלל ח' (גבי קלקלה אחות המשודכת להתיר השבועה מטעם דהוי אונס דלא שכיח ואזלינן בתרא אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא נשבוע וכו') דדוקא באונס דלא שכיח הוא דמהניא אומדנא דמוכח ואזלינן בתרא אבל באונס דשכיח לא מהניא אומדנא דכיון דשכיח הנה ליה לאתנווי ועל פי זה שדי נרצא על דברי הרב פנ"מ וכו' והרב יצ"ו תמה עליו שהרי מתשובת הרא"ש בכלל ח' סי' ד' גבי נתקלקלו החובות שדן את הדין לומר אדעתא דהכי לא נשבועתי מתבאר דגם באונס דשכיח מהניא אומדנא שהרי קלוקל החובות שכיח הוא וכן כתב הרב מוהרש"ך בח"ב סי' מ"ה על פי דברי הרא"ש אלו דגם באונס דשכיח מהניא אומדנא ואזלינן בתרא ומה שהרא"ש כתב בהיה דקלקלה אחות המשודכת דהוי אונס דלא שכיח קושטא דמילתא קאמר וכו'.

ושוב כתב (בדף ו' ע"א בד"ה ואיך שיהיה) דבאונסא דשכיח ואומדנא תליא בפלוגתא דלהרב מוהרש"ך חשיב אונס ולהרב מוהר"א ששון פינן דסוף סוף אונסא דשכיח הוא הנה ליה לאתנווי ולא מהניא אומדנא והיה דהרא"ש בנתקלקלו חובותיו אונסא דשכיח ודלא שכיח שיעני עד שימכור פלי ביתו ותשמישו דאף דעניות שכיח פולי האי לא שכיח וכן הבין מדבריו הרב מוהרש"ך בחלק יו"ד סי' קכ"ג דמוקי לתשובת הרא"ש שתורתו של מוהר"א ש דהעניות הוי מידי דשכיח לאדם להפסיד ולא שכיח שיצטרף למכור ביתו וכל פלי תשמישו אלו תורף דב"ק בזה, אחר זמן השגתי ספר יקר טהרת המים ולרב גדול משאלוניקי) וראיתי בקונטרס שיורי טהרה במערכת הש"י"ן א מ"ה פלפול ארוך בדין זה ולא איסתייעא לי לעיין בדב"קנעניין בדברי הרב מוהר"י אלפאנדרי

בתשובתו שהובאה בספר יבא הלוי בשו"ת ליו"ד סי' ב': גם על מה שכתבתי בנדפס שם אי מהניא אומדנא לעבור על השבועה בקום עשה ולומר דאדעתא דהכי לא נשבע או דווקא פשעובר על שבועתו הוא דמהני וכתבתי בשם הרבה מרפגי האחרונים דאף שהרב מוהראנ"ח מסתפק בזה מפל מקום לא שבקינן מאי דפשיטא להרבנים מוהרשד"ם ומוהריב"ל דמהני גם לקום עשה מפני ספקו של הרב מוהראנ"ח ושהוכיחו פן גם מתשובת הרשב"א שהביא הרב מוהר"י קולון וכו' וכו'.

הנה עתה ראיתי לידידי הרה"ג החרי"ף הג"ל יצ"ו שהאריך מאד בפרט זה שם בדרף ו' ע"ב (מד"ה פש גבן וכו' והלאה) עד דף ט' ע"א וסיים שם (בד"ה ואיך שיהיה) זאת תורת העולה מפל הרשום בכתב דלעבור על שבועה בקום עשה מפל האומדנא דלאו על דעת פן נשבע רבו המתירים הלא המה התוספות והיש מפרשים שהביא הריטב"א ומוהריב"ל ומוהרשד"ם מוהראנ"ח והפני משה והפריח מטה אהרן וסנגיא דהגזול קמא דף ק"י ע"ב דייקא פנותיהו גם הרב חקרי לב אסוף דינא סמוך להתיר פדעת רפגי האחרונים המתירים בקום עשה ועיין להרב דרף עץ החיים בתשובה סי' ג' דף צ"ו ע"ב שאף שהביא הריטב"א והנומיקי יוסף עם פל זה פסק בנדונו להתיר וציין לעיין שמן המשחה סי' ע"א דף נ"א ע"ב וע"ג ומערכי לב ח"ב דף ב נ"ב אלו תנך דב"ק יצ"ו והאריך עוד בכמה פללי דינים בענין אומדנא בתריפותו ובקיאותו כי רב הוא לך נא ראה.

וגם לענין אי מהניא אומדנא להוציא ממון שכתבתי בנדפס (בדרף מ"ט בד"ה ואומדנא דמוכח טובא) ראיתי להרב יצ"ו בחלק ח"מ סי' א' וסוף סי' כ"ב שדבר קצת בזה וספרים רבים שהבאתי בספרי לא הונזרו בדברי הרב בזה כמו שיראה הרואה בדב"ק ומסתמא אינם נמצאים בעקד ספריו או כי אידי דטריד בעיונו בהלכות גדולות ומרובות קשה עליו לחפש חיפוש מחיפוש ועיין בספר היקר בגי בגימן לתנא ירושלמא מוהר"ב נבון בדרף י"ד ע"ג (בד"ה והנה פל זה): ועל מה שכתבתי שם (בד"ה ואומדנא דמוכח) בשם פנסת הגדולה חשן משפט סי' ט"ו הגהת בית יוסף אות י"ג דמי שנגב ממנו פלי כסף ויש פמה אומדנות מוכחות שאיש פלוני גנבם מותר למסרו ביד השופטים בשביל חוב קרוב לשיווי הפלים ולכפותו עד שיודה הדברים אחרים הערני ידידי הרה"ג פרוף עין מח"ס דבר מצנה יצ"ו שבפתחי תשובה חשן משפט סי' ע"ה ס"ק י"ט בשם שו"ת פמ"א לא פתב פן.

ובעיקר דין אומדנא פתב לי רב גדול יצ"ו והובאו דב"ק לקמן באות קל"ג (בד"ה גם על מה) ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב בדרף צ"ד ע"ד אות א' פתב בשם הרא"ש פלל פ"ד סי' ד' דאומדנא הבאה לעקור נחלה לא אמרינן וציין הרמ"ע מפאנו סי' נ"א ובאות כ"ח ציין פתובות דף נ"ח וס"ח וע"ט וצ"ה קידושין דף מ"ט בבא בתרא דף כ"ז ירושלמי פתובות דף צ"ט שער אפרים סי' ס"ז וס"ח בבא בתרא דף לק"ט זכרון דברים דף נ"ד גיטין דף מ"ו וע"ב הריט"ף סימן טו"ב נאות יעקב דף ו' מגן שאול סי' ג' הרמ"ע סי' נו"ן תשב"ץ ח"א סי' פ"ד וצ"ה וצ"ו ח"ב סי' ס"א דבר שמואל סי' ס"ו ורמ"ג תשב"ץ ח"ב סי' רכ"ד ורע"ב מעיל שמואל סי' ק"ב וסי' כ"ג הרמ"ט ח"א סי' כ"ג וכ"ז חוט המשולש סי' יו"ד וי"א קונטרס מחזה אברהם פנים מאירות סי' נ"ג וק"ב

בְּנֵי מִשֶׁה סִי' א' תְּשׁוּבוֹת מִיְּחֻסוֹת סִי' ז' הַרְדָּב"ז הַחֲדָשׁוֹת סִי' קכ"ח וּקכ"ט וּרל"ד וּרל"ג וּבָאוֹת לַק"ט צִיָּין תִּשְׁב"ץ ח"א סִי' צ"א יִשְׁרֵי לֵב ח"מ אוֹת א' וּבִסְפָר שְׁעַר הַצִּיּוֹן צִיָּין פְּתוּבוֹת מ"ד תּוֹסְפוֹת ד"ה פְּתַב מ"ז ע"ב ד"ה וְשֵׁלָא נ"א תּוֹסְפוֹת ד"ה מְקַרְקְעֵי נ"ה ע"א ס"ח ע"א ע"ח ע"ב תּוֹסְפוֹת ד"ה פְּתַבְתִּינְהוּ צ"ד תּוֹסְפוֹת ד"ה זְבִין יְרוּשְׁלָמִי פְּתוּבוֹת פָּרָק ב' הִלְכָה א' וְעִיָּין בְּפָנֵי מִשֶׁה ד"ה חֲזִיב פָּרָק ה' הִלְכָה א' בְּבֵא קָמָא מ"א ע"א יְרוּשְׁלָמִי בְּבֵא קָמָא פָּרָק ה' הִלְכָה א' בְּבֵא בְּתָרָא צ"ג ע"ב עִי"ש קמ"ו ע"ב סְנֵהֲדָרִין ל"ז ע"ב יְרוּשְׁלָמִי סְנֵהֲדָרִין פָּרָק ד' הִלְכָה ט' שְׁבוּעוֹת ל"ד ע"א וְעִיָּין תּוֹסְפוֹת ד"ה דָּאִי: ק"ח) אִיסוּר דְּרַבְּנָן הָעוֹפֵר עָלָיו בְּשׁוּגָג אִם צָרִיף פְּפָרָה רְשָׁמְתִי בַּנְּדָפְס בָּאוֹת רנ"ג לְעִיָּין בְּמַעֲרַכַת הַשִּׁי"ן אוֹת ד"ן וְרֵאִיתִי לְהַעֲתִיקוּ פֶה בַּתּוֹסְפַת מְרוֹנְפָה מְסַפְרִים חֲדָשִׁים מְקָרוּב שְׁחַדְשׁוּ סוֹפְרִים יצ"ו וְהוּא זֶה שֶׁהִרְבַּ פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בַח"מ סִי' רל"ד פְּתַב בְּשֵׁם הַנְּתִיבוֹת שֵׁם בַּסֵּק"ג דָּאִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּשׁוּגָג אִין צָרִיף פְּפָרָה וְשֵׁהִבִיא רָאִיָה מְדָאֲמֵרִין בְּעִירוּבִין דָּף ס"ז בְּדַרְבָּנָן עֲבָדִין עוֹבְדָא וְהִזְר מוֹתְבִינָן תְּיּוֹבְתָא וְכֵן פְּתַב הִרְבַּ חֲתָן סוֹפֵר בְּדָף קל"ד ע"א דָּאֵנְקֵל אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּשׁוּגָג אִין צָרִיף פְּפָרָה עִי"ש מַה שֶׁהִסְבִּיר בְּזֶה וְלֹא זָכַר דְּבָרֵי הַנְּתִיבוֹת וְהִרְבַּ רמ"ץ בְּשׁו"ת א"ח סוֹף סִי' ח' מְסַפֵּים לְסַבְרַת הַנְּתִיבוֹת וְכַתֵּב שְׁבַמְקוֹם אַחַר בִּינָאָר מַה שֶׁנֶּרְאָה סְתִירָה לְזֶה מְדָאֲמֵרִין בִּי"ד סִי' קכ"ג בְּשׁוּתָה יי"נ בְּשׁוּגָג דִּיתְעַנְנָה גַּם בַּס' תּוֹרַת חֶסֶד שֶׁנֶּדְפַס מְקָרוּב לְגָאוֹן בְּדוֹרְנוּ יצ"ו בַּסִּי' ל"א אוֹת ה' מְסַפֵּים לְדְבָרֵי הַנְּתִיבוֹת דְּבְשׁוּגָג בְּדַרְבָּנָן אִין צָרִיף פְּפָרָה וְהִסְבִּיר טַעַם לְדְבַר דָּאִיסוּר תּוֹרָה חֲשִׁיב אִיסוּר חֲפָצָא אֲבָל אִיסוּר דְּרַבְּנָן לֹא אִיסוּר חֲפָצָא אֲבָל אֲקַרְקַפְתָּא דְּגַבְרָא רְמִי עִי"ש וְדְבָרֵי בְּהַסְפָּר זֶה הֵם פְּדָבְרֵי הִרְבַּ חֲתָן סוֹפֵר שֵׁם.

גַּם הִרְבַּ יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּחֻלְק יו"ד סִי' קי"ד אוֹת א' פְּתַב (גְּבִי מְשָׁקִין הַנִּיֻּקְחִים מִן הַעֲכוּמ"ז אִי חֲזִיִּישִׁין שְׁיַעֲרַב אִיזָה דְּבַר אִיסוּר מְשׁוּם לְהַכְשִׁיל אֶת יִשְׂרָאֵל אִף אִם אִין לוֹ שׁוּם רִינּוּחַ בְּזֶה) דְּבָאֲמַת לְכַאוּרָה מַה מְכָשׁוּל הוּא לְיִשְׂרָאֵל מַה שְׁאוּכַל בְּשׁוּגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְאָשַׁם וְכו' עִי"ש מְשַׁמַּע שְׁסוּבַר דָּאִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּשׁוּגָג לֹא חֲשִׁיב מְכָשׁוּל וְאִם כֵּן אִין צָרִיף פְּפָרָה עַל זֶה.

גַּם יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק לְאֲמָזָא יצ"ו בַּסֵּה"ב דְּבָרֵי מְלִפְיָאֵל בַּסִּי' כ"ב אוֹת כ"ח וּכ"ט מִיְּסַתְמִיָּה וְאִזְנֵל בְּתַר סְבַרַת הַנְּתִיבוֹת הַנְּ"ל דְּבָאִיסוּר דְּרַבְּנָן וְהוּא שׁוּגָג אִין צָרִיף פְּפָרָה פְּלָל עִי"ש גַּם בְּשׁו"ת מְנַחַת שִׁי (לְגָאוֹן בְּדוֹרְנוּ יצ"ו) בַּסִּי' ס"ב דָּף מ"ה סוֹף ע"א הִבִּיא סְבַרַת הַנְּתִיבוֹת וְכַתֵּב לְבָאָר דְּבָרֵי וּלְקַרְבָּם אֵל הַשְּׁכָל (עַל דְּרָף שְׁפַתְבוּ הַרְבָּנִים הַנְּ"ל) דֶּהִטַּעַם הוּא דָּאִף דְּבָאִיסוּרֵי תּוֹרָה דַּעַת רַש"י הִיא בְּכַרִּיתוֹת דָּף י"ד דָּאִיסוּר מְאָכְלוֹת הָנִי אִיסוּר חֲפָצָא אֲבָל בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן לְכַוְלֵי עֲלָמָא הָנִי אִיסוּר גַּבְרָא שְׁגָזְרוּ עָלָיו שְׁלֹא לְאָכְלוּ אוֹתוֹ דְּבַר וְאִם כֵּן זֶה דְּוִקָא פֶל עוֹד שְׁהָאִיסוּר הוּא בְּעִין חוֹבָה עָלָיו שְׁלֹא לְאָכְלוּ אֲבָל אִם פְּבַר אָכְלוּ אִין צָרִיף פְּפָרָה עַל הָאֲכִילָה דְּהָא עַל הַחֲפָץ לֹא חָל שׁוּם אִיסוּר עַכ"ל.

גַּם יְדִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק רֵאִיִּסִין יצ"ו בְּסִפְר פְּנִסַת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל קוֹנְטְרִיס שְׁשִׁי סוֹף סִי' ק"ב נְקִיט דְּשׁוּגָג בְּדַרְבָּנָן אִין צָרִיף פְּפָרָה אֲבָל שְׁהָצָרִיף עִיּוֹן בְּחֻלְקִין דָּף ו' וְעִיָּין לְמָן (בַּד"ה אֲמָנָם וּמְשֵׁם וְהִלָּאָה) שְׁהִבְאֵתִי עוֹד בְּשֵׁם גָּאוֹנֵי דוֹרְנוּ יצ"ו דְּנִקְטִי כְּסַבְרַת הַנְּתִיבוֹת (בְּסִפְר דְּרָף הַמְּלָף הַחֲדָשׁ) בְּפָרָק א' מֵהַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת וּבְקוּבָץ כְּנִסַת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל סִי' ק"א וְרִישׁ סִי' קס"ב וּבְפּוּרֵי שְׁלֵמָה א"ח סוֹף סִי' ל"ג וְעוֹד אִיזָה רְבָנִים: אֲמָנָם יְדִידֵי הַרְה"ג

בס' אפריון שלמה יצ"ו בקונטרס מנבט אבנים דף ה' בהגהה לאות ט"ז פתב שדבר זה צריף תלמוד נרצה להוכיח ממה שאמרו בראש השנה ד' י"א אמרו להם צאו והתענו על מה שהתענייתם (במעשה שגזרו בלוד תענית בתנוכה) שלא פדעת הנתיבות שהרי גם על שגגה בדרכנו הצריכו להתענות ודחה זה על פי מה שפראה מדברי רש"י דהתענו דקאמרי אינו אלא תשובה ולא שצריף להתענות לכפרה (כמשמעות לשון הש"ס) אף עיקר הוכחת הנתיבות פתב שם שאינו מוכן שהרי אף שנאמר דאין צריף כפרה על איסור דרכנו בשוגג אפתי קשה היכי שבקינן לכתחלה לעשות כדברי המתיר פיון דאית ליה תיובתא אלא על פרחין התם היינו טעמא פיון שהמורה ראוי להוראה והדין פרוור לו כמו שכתב הרדב"ז בחלק הרביעי סי' י"ט סמכינן שהוראתו נכונה והתיובתא שיש עליו ודאי יש לה ישוב נכון וכדנהנה התם בעובדא דאב"י דבעי לאותובי ושני ליה רב יוסף אבל אין ראיה מזה להעובר על דרכנו בשוגג שאין צריף כפרה ע"כ תנרף דכרי הנכונים לדעתי הענינה.

גם ראיתי בקונץ נגדיל תורה בקונטרס תשיעי דף רכ"ה ע"ג בס"ח אות ד שכתב רב גדול אהד יצ"ו (חותם עצמו צעיר נרב סוף דברו אמת פי רב וגאון הוא שיחל"א) פתב שדברי הנתיבות צריכים ישוב מפמה מקומות דלא משמע הכי עיין תוס' בשפת דף י"ב ע"ב מה שהקשו מהבדלה וגם מהא דקי"ל דהאכל תרומה דרכנו גם כן צריף לשלם חומש ועוד סתירות רבות שהעליתי בחבורי עכ"ד יצ"ו וידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בדף ס' ע"ב שקיל וטרי בעיקר דברי הגאון ישועות יעקב הנ"ל וכתב בתוך דבריו ונ"ל גם מ"ש שם דשוגג בדרכנו אין צריף כפרה ליתא וכמ"ש במקום אחר עכ"ד וכלי ספק פבר הזכיר באותו מקום דברי הנתיבות בזה די כל רז לא אנגיס ליה נאף פי הנגלות לנו ועיין בקונטרס זה לעיל אות כ"ד בסוף סק"ח מה שכתב רב אהד בדורנו יצ"ו על דברי הנתיבות.

גם ידידי הגאון אבד"ק פרעמישלא יצ"ו בשו"ת בית יצחק חלק א"ח סי' ס"ה פתב שדברי הנתיבות דחוקים מאד ומדברי התוס' במס' עבודה זרה דף כ"ב שכתבו דעובר בלפני עור אף אם פונתם שעובר מדרכנו (שלא פדעת הרב מנחת חינוך בס"ח רל"ב ורל"ח דמכשיל חברו בדרכנו עובר בלפני עור לא ת"מ מדאורייתא דלא גרע מהניח לו אכן בדרך) מפל מקום מוכח דלא כהנתיבות עי"ש.

אמנם ראיתי בס' דרף המלך לגאון בדורנו יצ"ו בהלכות ברכות פרק א' הלכה י"ט דף נ"ט ע"ג שכתב על דבריו שבמחכ"ת לא ירד לעומק סברת הנתיבות ודבריו הם קלורין לעין דאיסור דרכנו לא חל איסור על החפץ רק שאנו מוזהרים לשמוע דברי חז"ל ושללא לסור מדבריהם וזה שייך פשיודע מגזרת חז"ל אבל פשהוא שוגג ואינו יודע אם יש בזה גזרת חז"ל איך שייך לענשו על שעבר ולא שמע לדבריהם פיון דבאמת לא ידע משום הכי לא חשיב שעבר ואין צריף כפרה עכ"ל עי"ש שכתב כן מסברא ולא נרגש משום סתירה שיש לסברא זו כמו שכתבו הרבנים הנז"ל.

גם ידידי הגאון מרן מוהרי"ז שטערין אבד"ק שאויל יצ"ו בדבריו שבכנסת חכמי ישראל בקונטרס הששי סי' ק"א קרוב לסופו אות ג' נמשך אחר דברי הנתיבות הנ"ל עי"ש (דברי תורה עשירים במקום אחר שאביא בסמוך איה"ש) גם גאון בדורנו יצ"ו הוכיאו

דב"ק בפנסת חכמי ישראל ריש סי' קס"ב הביא דברי הגמתיבות דבדרבנן אין צריף פפרה
והביא שיטת הר"ן דגם בשגגת לאו אין צריף פפרה ועל זה הרבה להשיב אבל לדרבנן
מישפתק שתיק עי"ש ובספר נחלה לישראל ליד ידי הגאבד"ק גיזנוב יצ"ו בסי' ל"ז אות
ל"ג נסתייע לסברתו שבספרו משפנות הרועים סי' ל"ח דבדרבנן לא תישישין לאיסור
למפרע מדברי הגמתיבות דשוגג בדרבנן אין צריף פפרה ובספר ילקוט הגרשונזי ליד ידי
הג' אבד"ק מאראש'לודאש יצ"ו דף ח"י ע"ב פתח הספר לסברת הגמתיבות (וכיונה דעתו
למה שפתבו כמה רבנים שרשמתי בזה דיש חילוק בין איסור חפצא וכו') ועיין למן
בד"ה ועל דברי.

ובספר בפורי שלמה הנדפס מחדש ליד ידי הרה"ג מוהרש"א רזעכטא מאזארקאוו יצ"ו
בחלק א"ח סוף סי' ל"ג מיסתמיה ואזיל בטר סברת הגאון בגמתיבות הנ"ל דבדרבנן בשוגג
אין צריף פפרה ובתשובת ידידי הגאון אבד"ק שאויל הנ"ל יצ"ו שהובאה שם בסי' ל"ד
שקיל וטרי בזה והביא תשובת הגאון רמ"ץ שהבאתי למעלה ועל מה שהוקשה להרמ"ץ
מהיא דיו"ד סי' קכ"ג בשוטה יין נסוף בשוגג דבעי פפרה (דמשמע ליה להרב רמ"ץ
דמיירי בסתם יינם דרבנן) וכתב דיש לדחות דמשיעור לשון הרמ"א ותשובת הרא"ש
נראה דמיירי בידוע שנתנסף דזה הוי מדאורייתא וגם דהא להטורי זהב יורה דעה סי'
רי"ח סק"ד ורכ"ח ס"ק מ"ב דתקנה במקום סיגי הוי דאורייתא ועיין פרי תבואה סי' א'
ובעיקר סברת הרמ"ץ (על פי דברי הרמב"ם בספר המצות דמילי דרבנן כדברי תורה
מקרא דלא ופירשו דבריו דהיינו טעמא דספקו מותר דגזרתם היתה רק על הנודאי וכיון
דלא גזרו על הספק דאיכא ריעותא לפנינו מפל שפן בשוגג שלא ידע משום איסור).
הגם שפן דעת הרשב"ץ בזה הרקיע והמגילת אסתר בשורש הראשון להסיר השגת
הרמב"ן שחשב לעקשת לומר בדעת הרמב"ם פי כל מה שאמרו להקל בדברי סופרים
שהם התנו פן בסניגים שעשו ושפף הורשו ממתקני התקנות וגזרי הגזירות ללכת בהם
לקולא כדי להפריש ביניהם לדברי תורה יעניין שם באורח מפמה ראיות לסברא זו
שדחה ותמיהני שמפונש פן בפירוש רש"י ברכות י"ט ב' בד"ה כל מילי וכו' רבנן
אחלוהו ליקרייהו לעבור על דבריהם היכא דאיכא כבוד הבריות והיינו שהתורה מסרה
לחכמים לעשות סניגים כפי שיצטרכו לשמירת התורה ולכן במקום שלא ראו בזה חיזוק
לתורה לא גזרו כמו שלא גזרו גזירה לגזירה ולא החמירו בספקו והתירו משום כבוד
הבריות והמנו בדרבנן לנשים וקטנים פיון דתקנתם היתה רק לחזק דברי תורה שעל זה
הרשטם התורה ולא במה שהוא סיגי לתקנתם אבל לענין פפרה בשוגג בדרבנן הוי כמו
שוגג בדאורייתא שהחמירו לענין פפרה אף דבאונס פטור ועל פרחין משום דהוי קרוב
למזיד וממילא הוא הדין בדרבנן שאינו מצד גזירה רק מצד הפעולה בעצמה דק לענין
פפרה לא שייך לקנוס שוגג אטו מזיד דקמי שמאי גלי דמי לספק דרבנן בדליכא לברורי
שלא חלה גזירתם מתחלה מה שאין פן בשוגג דלא שייך בזה אזהרה רק מצד האיסור
שאונה לידו שנדאי החיוב עליו להיות נזהר כפי האפשרי שלא יבא לידי שוגג בדרבנן
ואף שפא מצד חברו שהאכילו דבר איסור מפל מקום צריף פפרה שפא לידי תקלה
ומכשול ולא שייך לחלק בזה מצד חומר העון לענין פפרה יעניין תוספות כתובות ל"ז
סוף ע"ב וסוטה ח' סוף עמוד ב' ותמיהני איך עלה בדעתם להסתפק בזה שהרי מפונש

בְּחֻלֵּי דָף ו' ע"א אֶפְשָׁר גְּזָרוּ עַל תְּעֲרוּבַת דְּמָאֵי וּמִיִּסְתִּיעָא מִלְּתָא דְרַב אָסִי לְמִיכַל
אִיסוּרָא יְעִינֵן שָׁם ו' ע"ב פְּהַי גּוֹנָא בְּגִזְרָה שְׁגִזְרוּ עֲלֵיהֶם דְּאַף בְּיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבֵי
אִסוּר וּמְפֹרָשׁ דְּגַם בְּאִסוּר דְּרַבְּנָן בְּשׁוּגַג מְיַחֵשׁב תְּקֵלָה אֱלוּ תוֹרָף דב"ק וְשׁוֹב הָאָרִיף
לְדַחֵת דְּבָרֵי הַנְּתִיבוֹת וּמִתְבָּאָר מְזָה שְׁדַעְתּוֹ מִסְכָּמַת דְּגַם לְשׁוּגַג בְּדְרַבְּנָן צָרִיף כְּפָרָה
וּתְשׁוּבָתוֹ זֹה הִשְׁיב בְּפָרְשַׁת וַיִּשְׁלַח תְּרַמ"ג וְזֶה סוֹתֵר לְמָה שֶׁהוּבָא בְּשִׁמּוֹ בְּכַנְסַת חֲכָמֵי
יִשְׂרָאֵל בְּקוֹנְטָרִים הַשְּׂשִׁי הַגְּז' ל' שְׁנֵדָפְס בְּשִׁנַּת תְּרַנ"ו אָף נִרְאָה שֶׁבִּתְשׁוּבָתוֹ שִׁבְס' בְּפוּרֵי
שְׁלֵמָה נְחִית לְהַאי דִּינָא וּדְבָרֵיו שָׁם הֵם עֵיקָר לְדִינָא לְדַעַת הַגָּאוֹן יצ"ו: גַּם אֲשׁוּר בְּסִפְר
חַי אַרְיֵה לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַבְד"ק קְרָאקָא יצ"ו בְּסִי' נ"ו שֶׁהֵבִיא סְבַרַת הַגָּאוֹן מְלִיסָא
בְּנִתְיבוֹת הַגְּז' ל' וְהַקְשָׁה דְּמִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּפָרְק י"א מֵהִלְכוֹת בְּרִכּוֹת דְּאוֹכֵל אִיסוּר דְּרַבְּנָן
בְּשׁוּגַג אֵינוֹ מְבָרָף עָלָיו מִתְבָּאָר דְּגַם אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּשׁוּגַג הָיִי אִיסוּר וְצָרִיף כְּפָרָה וְצָדָד
לְהַכְרִיחַ כְּסִבְרַת הַנְּתִיבוֹת מִדְּבָרֵי הַרְמַב"ם בְּאַחַד עֶשְׂרֵה מֵהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת דִּין ב' וְדַחַה
דְּאִין מִשָּׁם רְאִיָּה וְגַם עַל רְאִיוֹת הַנְּתִיבוֹת מִעִירוּבֵין בְּהֵיחָא דְּבְדְרַבְּנָן עֲבָדִין עוֹבְדָא וְהִזְר
מוֹתְבִינֵן פְּתַב דְּאִין רְאִיָּה מִשָּׁם דְּהַפִּירוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּש"ס הוּא מַה שֶׁפְּתַב הַרְדָּב"ז וְכו'
(דְּבָרֵי הַרְדָּב"ז הַזְּכָרִים לְמַעְלָה בַּד"ה אֲמַנָּם) וְכַתֵּב דְּמַחֲלוּן דָּף ז' דְּסִבְר הַש"ס דְּרַבֵּי
אֲכַל עָלָה שֶׁל יָרֵק בְּשׁוּגַג וְדַחֵי לָהּ דְּאִין הַקַּב"ה מְבִיא תְּקֵלָה עַל יָדָם וְהֵתָם מַעֲשֵׂר יָרֵק
דְּרַבְּנָן וְאִי דְּבְשׁוּגַג לֹא עֵבֵר אִיסוּר כָּלֵל בְּדְרַבְּנָן אֲמָאֵי קָרִי לָהּ תְּקֵלָה אֶלָּא עַל פְּרָחִין דְּאַף
בְּדְרַבְּנָן בְּשׁוּגַג הָיִי כְּעוֹבֵר אִיסוּר וְצָרִיף כְּפָרָה וְהֵתָם בְּתְרוּמָה אָף דְּתִשְׁלוּמֵי תְּרוּמָה כְּפָרָה
מְכַל מְקוּם הַנֶּהָ מִיַּעֲטָתָהּ אוֹתָם הַתּוֹרָה וְכֵן מִתְבָּאָר בְּרַמְבַּ"ם בְּרֵאשׁוֹן מֵהִלְכוֹת אִיסוּרֵי
בִּיאָה הַלְכָה י"ב הַבָּא עַל עֶרְוָה כְּמִתְעַסֵּק חֲיִיב קְרָבֵן וְהוּא הַדִּין הַבַּעַל הַשְּׂנֵיָה חֲיִיב עוֹנֵשׁ
וּמִיָּרִי כְּמִתְפַּוֵּן לְאִשְׁתּוֹ שֶׁהִיָּה שׁוּגַג וְאַף עַל פִּי כֵן יֵשׁ עוֹנֵשׁ אָף בְּשְׂנֵיָה שֶׁהִיא מִדְּרַבְּנָן
וְעִינֵן כְּסָף מִשְׁנָה וְעִינֵן רַבְּב"ז ח"ג ס' שְׁנֵי אֲלָפִים קכ"ה וּמִשְׁמַע מְזָה שְׁאַף אִיסוּר דְּרַבְּנָן
בְּשׁוּגַג צָרִיף כְּפָרָה אֱלוּ תוֹרָף דב"ק: וְעַל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן שֶׁבְּכַנְסַת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל רִישׁ ס'י
קס"ב הַגְּז' ל' (בַּד"ה אֲמַנָּם) הִנֵּה בְּקוֹבֵץ הַמְּאַסֵּף הַיּוֹצֵא לְאוֹר בְּעִיר קְדָשְׁנוֹ יְרוּשָׁלַיִם
תּוֹכְב"א בְּהַשְּׁנָה שְׁנֵיָה בְּסִי' ק"ץ ק קע"ח ע"ג כְּתַב הַרְה"ג מוֹהֵר"ר מִשָּׁה יִשְׂרָאֵל פִּיזִינֵר
מֵעִיר דְּאַבְרָאָנוֹא יצ"ו שְׁדְּבָרֵי הַנְּתִיבוֹת צָרִיכִים עִיּוֹן גְּדוֹל וּבִתְשׁוּ' עִיּוֹן יִצְחָק אֶבְרָם הָעֶזֶר
ס'י צ"ז תְּבָרִיָּה לְגִזְיָא וּבְבִית שְׁלֵמָה לְהַגָּאוֹן מוֹהֵר"ש אַבְד"ק סַאקָאֵלָא הָעִיד גַּם כֵּן עַל
הַנְּתִיבוֹת וְהֵבִיא שְׁבִסְפְּרוֹ מְקוֹר חַיִּים ס'י תס"ז כְּתַב הַגָּאוֹן לְהִיפּוֹף דְּשׁוּגַג דְּרַבְּנָן צָרִיף
כְּפָרָה וְכֵן עֵיקָר עכ"ד יצ"ו (לֹא פְּנִיתִי לְעִינֵן בְּבִקְיָאוֹתוֹ) וְהִטְעַם שֶׁפְּתַבּוּ כְּמָה רַבְּנִים
שֶׁהֵבִיא לְמַעְלָה עַל פִּי מַה שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין אִיסוּר חֲפְצָא לְאִיסוּר גְּבָרָא כְּתַבּוּ יְדִידֵי הַרְה"ג
אַבְד"ק סַארַעֲצַק יצ"ו בְּהַמְּאַסֵּף שְׁנָה שְׁלִישִׁית בְּגִלְיוֹן שְׁנֵי דָף ו' ע"ב בְּשֵׁם הַגָּאוֹן נִכְד
הַגָּאוֹן מְלִיסָא בְּחִזְדוּשְׁוֵי לְבִיצָה (שְׁבִסְפֵר נַחֲלַת יַעֲקֹב) בְּדָף י"ג בַּד"ה (לוֹלָא דְּבָרֵינוּ):
ק"ט) אִין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרֵיו לְבִטְלָה בְּנִדְפָס אוֹת שִׁי"ן כְּתַבְתָּ א לְהַעִיר עַל אֵיזָה מְרַבְּנָן
בְּתָרַי דְּנִקְטִי בְּלוּשְׁנֵיָהּ דְּאִין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרֵיו לְבִטְלָה דִּהְלֵא זֹה דְּבָרֵי ר' מֵאִיר וְאַנָּן
קִים לְוִכְרַבְּנָן דְּאָדָם מוֹצִיא דְּבָרֵיו לְבִטְלָה עִי"ש וְכַתֵּב הַרִיטְב"א הוּבָא בְּשִׁטָּה מְקוֹבְצָת
בְּכַתְּנוּבוֹת דָּף נ"ח דְּאַף דְּלֹא קִיָּמָא לָן כֵּר' מֵאִיר דְּאָמַר אִין אָדָם מוֹצִיא דְּבָרֵיו לְבִטְלָה זֶהוּ
רַק נִגְדַּל לְשׁוֹנוֹ מִשָּׁם אֲבָל בְּמְקוּם שְׁאַפְשָׁר לְפָרֵשׁ כֵּן דְּבָרֵיו כְּגוֹן הַכָּא שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שְׁמַקְדִּישׁ
מִעֲשִׂי יְדִיָּה בְּאוֹפֵן הַמוֹעִיל עַל פִּי דִּין תּוֹרָה שְׁפִיר קִים לָן כֵּר' מ' דְּנַעֲשֵׂה כְּאוֹמַר יִקְדָּשׁוּ
יְדִיָּה וְכו' עִי"ש וְהֵבִיא דְּבָרֵיו יְדִידֵי הַגָּאוֹן דְּבָרֵי מְלִפְיָאֵל יצ"ו בְּסִי' ז' וְזֶה דָּף ס"ה ע"ד וַיִּשְׁב

בזה דברי הר"ן בנדרים דף ט"ז ע"ב דבמזכיר מעשה ידיה נעשה כאומר עי"ש וכן ראיתי בשו"ת דבר אליהו להגאון אבד"ק טארלא בסי' ד"ן (בד"ה ועל הספק ב') שפתיב דאף דנקיטינו פתקמים בפרק קמא דערין דאדם מוציא דבריו לבטלה.

אמנם הביאו הפוסקים דברי מוהראנ"ח בח"ב סי' ל"ז דאפילו לחכמים כל מה שיכולים לפרש דברי האדם בלשון המועיל שלא יהיו דבריו לבטלה מפרשינו ועוד פתיב בשם הפוסק הגדולה בסי' רנ"ג שפתיב בשם הפוסקים דאפילו לחכמים לא אמרינו דמוציא דבריו לבטלה אלא בבריא ולא בשכיב מרע והביא סעד דבריהם מש"ס דבבא בתרא דף קל"ג אמר רב הונא שכ"מ שפתיב כל נכסיו לאחר רואים אם ראוי לירשו וכו' וכתב שם הרשב"ם דאין אדם מוציא דבריו בטליו מפיו ודימו שכיב מרע למשטה פי הכי דלא אמרינו משטה אלא בבריא הכי נמי לא אמרינו דמוציא דבריו לבטלה אלא בבריא: ומה שפתיבתי בנדפס בשם שפתיב הרב רמ"ץ דיש לומר דוקא לגבי דבור אמרינו דאדם מוציא דבריו לבטלה אבל מעשה אין אדם עושה לבטלה ראיתי בדבר אליהו שם שפתיב ונ"ל והנה בנדון דידן יש לומר כמו דלא אמרינו משטה רק בדבור אבל בעשה מעשה לא אמרינו ביה משטה הכי נמי אין אדם מוציא דבריו לבטלה על ידי מעשה וכתובה הוי מעשה גמור ולא להשטות נתפונן וכו' ובפרט לכמ"ש המהבר בח"מ סי' פ"א סעיף י"ז דעל ידי פתיבה אינו נאמן לטעון טענת השטאה אם פן הכי נמי דלא אמרינו ביה דמוציא דבריו לבטלה ונסתפק בנדונו אי אמרינו דמשום שגאה מוציא דבריו לבטלה אף בכתב עי"ש:

ובעיקר פללי ציין הגאון חקרי לב בזכרונותיו שפסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות י"ד פתובות דף נ"ח גזיר דף ט' תמורה דף כ"ז ערכין דף כ' גיטין דף ל"ט חזון נחום דף ע"ה ודף ק"ד ודף קי"ח בבא בתרא דף קכ"ט ב"ב ברשב"ם בד"ה אם אמר ודוק ועיין גזיר דף י"ב פסחים דף נ"ג ע"ב ברש"י הריט"ץ סי' כ"ח פנסת הגדולה בחשן משפט סי' רנ"ג הגהת בית יוסף אות י"ג נאות יעקב דף ה' ע"ב ודף כ"א ע"ב מוהר"י קולון שרש צ"ד ד"ק בית דוד ח"ב דף קל"ב מעיל שמואל סי' ע"ג פנים מאירות סי' נ"א קדושין דף נ"ט ע"ב ברש"י ד"ה התם עיי"ש הריב"ש סי' תצ"א הרשב"א ח"ב סי' קכ"ח ודוק בדבריו לענין זר ועיין בהריט"ץ סי' קפ"ו והרב המגיה יצ"ו ציין בית דוד סי' ק"ל וסי' קכ"ה אהל יצחק ח"מ סי' כ"ו: ק"י) איסורא בתר ממונא גריר בנדפס במערכה זו אות שצ"א ציינתי לעיין בשדי חמד חלק הפללים במערכת הסמ"ך אות פ"ו והוא זה דשם עיקר השקלא וטריא היא במה שהבאתי דעות הפוסקים אי מהני ספק ספיקא להוציא ממון וכתבתי שבממון שיש בו צד איסור ויש בו ספק ספיקא להתיר האיסור ולגבי ממון ל"מ ס"ס פתיב מרן מוהריט"א בס' הלכות יו"ט בריש פ"ב דבכורות בסי' ט"ב (בד"ה אולם) דכי היכי דלא מהני ס"ס לממון ה"נ ל"מ לאיסור דאיסורא בתר ממונא גריר ומה שהראה מקום לעיין במ"ש הוא עצמו בס' קהלת יעקב (להרב אביו) בתוספת דרבנן מערכת חמץ לפי הנראה פונתו היא למה שפתיב בסי' חל"ק (דף נ"ב ע"ב מדפוס חדש) גבי מוכר חמץ לעכומ"ז או קונה ממנו איזה תנאי ואמר מעכשיו באופן דבהתקנים התנאי יתקנים המוכר למפרע משעה ראשונה ונפל ספק הדין או ספק דמציאות אם נתקנים התנאי או לא דשורת הדין נותנת דכיון דלענין ממון הוי כשאר ספקות דמוקמינו ממונא בחזקת מריה קמא אף דהוי ספק בקיום התנאי וכמו שהעלה הרב משנה למלה בהלכות טוען ונטען

פָּרַק ט"ו ד' ע"ז ע"ב אם פֿן הוא הדין לענגן איסור חֲמִיץ דָּאָם עֲדִינן הוא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר וְלִיכָא תְּפִיסָה דָּאָם בָּאֵנוּ לְדוּן לַעֲנֵן מְמוֹן דִּינָא הוּא לְהַעֲמִידוּ בְּחֻזְקַת הַמוֹכֵר אִם פֿן גַּם לַעֲנֵן אִיסוּר הָרִי הוּא בְּחֻזְקַת הַמוֹכֵר בֵּין לְהַקֵּל בֵּין לְהַחֲמִיר וְכֵן לַעֲנֵנוּ עֶבֶד פְּנֻעֵי דְאִית בֵּיהּ מְמוֹן וְאִיסוּר שְׁפָחָה וְכוּ' וּבִיָּאָר שֶׁם דָּאִין זֶה עֲנֵנוּ לְמַה שְׁנַחֲלִקוּ הַפּוֹסְקִים בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ אִיסוּר וּמְמוֹן אִי מְצִי לְמִימַר קִים לִי כְּמוֹ שֶׁהִבִּיא בְּכַנְסַת הַגְּדוּלָה בְּכָל־לִי הַקִּים לִי אוֹת ט"ו דְאִיכָא מֵאֵן דְאָמַר דְכִינֵן דְאִיסוּרָא הוּא מְפִיקֵינוּ מִיַּד הַמְּנוֹחֵזֵק דְהֵתֵם מֵאֵן דְאָמַר הֲכִי הוּא לְזִמְרָה דְמַפְתַּח עֲנֵנוּ הָאִיסוּר מוֹצִיאֵנוּ מִיַּד הַמְּנוֹחֵזֵק דְבִזְזָה אֵין אָנוּ עוֹשִׂים תְּרַתִּי דְסִתְרָן בְּנוֹשָׂא אֶחָד מַה שְׁאִין פֿן בְּעֵנֵנוּ זֶה דָּאָם נֵאמַר לְהַחֲמִיר בְּאִיסוּר הָרִי תְּרַתִּי דְסִתְרָן דְהָא עַל כָּל פְּנִים לַעֲנֵנוּ מְמוֹנָא מוֹקְמֵינוּ לִיהּ בְּחֻזְקַת מְרִיָּה קַמָּא וְכוּ' עֲיִין בַּדב"ק.

וְאֵי הַהֲדִיּוֹט הַבֵּאתִי בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת סְבֵרַת מְרָן מוֹהֲרִיט"א וְגַם כְּתַבְתִּי שְׁנִרְאָה שְׁאִין הַפֿל מוֹדִים לְסְבֵרַתוֹ וְאֶרְשׁוֹם פֿה הַמְּקוֹמוֹת שְׁאֶזְכּוֹר כְּעַת וְאֵלוּ הֵן בְּשְׂדֵי חֲמֵד בְּחֻזְקַת הַפְּלִלִים מְעַרְכַת הָאֵל"ף בְּאוֹת ז"ך הַבֵּאתִי דְבָרֵי הָרַב אֹר חֲדָשׁ לְקִידוּשֵׁין ד' כ"ד (בְּכָל־לֵא דָאִין עוֹנְשֵׁין מְמוֹן מִן הַדִּין) דְבַעֲבָד דְאִיכָא אִיסוּר וּמְמוֹן יִלְפִינוּ הָאִיסוּר מְקַל וְחֻזְמֵר וּמִמִּילָא פֿקַע מְמוֹנוֹ וְשֶׁם בְּאוֹת קל"א בְּדִין אֶמְתְּלָא הַבֵּאתִי דְבָרֵי הָרַב נוֹדַע בִּיהוּדָה בַּח"א בַּאֵה"ע"ז ס' ס' דְנִרְאָה דְקֵאִי בְּשִׁיטַת מְרָן מוֹהֲרִיט"א דְאִיסוּרָא גְרִיר בְּתַר מְמוֹנָא עִ"ש וְשֶׁם בְּאוֹת רס"ח בְּדִין אֵין הוֹלְכִין בְּמְמוֹן אַחַר הָרֹב הַבֵּאתִי דְבָרֵי אִיזָה רַבָּנִים שְׁנִרְאָה מְדַבְּרִיהֶם שְׁאִין סוֹבְרִים כְּמוֹתוֹ עִ"ש וּבְמַעַרְכַת הַגִּימ"ל (שֶׁם), בְּאוֹת ע' בְּדִין סִפְקָא גְזַל דְלֵא אֶסְרָה תוֹרָה אִם יֵשׁ לְחֻזְקַת בֵּין מְמוֹנָא גְרִידָא לְמְמוֹנָא דְפִתִּיךְ בֵּיהּ אִיסוּרָא כְּתַבְתִּי דְנִרְאָה מְשֶׁם דְמְמוֹנָא גְרִיר בְּתַר אִיסוּרָא עִ"ש וְגַם בְּחֻזְקַת אֶסִּיפַת דִּינֵים בְּמַעַרְכַת בְּכוֹר בְּהֵמָה ס' ג' אוֹת א' סק"ח הַבֵּאתִי סְבֵרַת מְרָן מוֹהֲרִיט"א וְיֵמָה שְׁרַבְנֵי הָאֶחְרוּנֵים מְקַשִׁים עַל סְבֵרַתוֹ עִ"ש: גַּם בְּקוֹנְטְרִיטִי אֶשֶׁר הֵמָּה בְּפִתּוּבִים כְּתַבְתִּי בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת הֵינֵנוּ בְּקוֹנְטְרִיטִי הַפְּלִלִים בְּמַעַרְכַת הַעִ"ן אוֹת ז בְּדִין עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסוּרֵין נִסְתַּפְקֵתִי בְּאִיסוּרָא דְפִתִּיךְ בֵּיהּ מְמוֹנָא אִי אֶמְרִינוּ עַד אֶחָד נֶאֱמָן לְגַבִּי הָאִיסוּר וְאֶמְרִתִּי לְכַאוּרָה דְאֶפְשֵׁר לְלַמּוֹד זֶה מִמ"ש מְרָן מוֹהֲרִיט"א בַּרפ"ג דְבְּכוּרוֹת בְּסִי' טו"ב (בַּד"ה אוֹלָם) לַעֲנֵנוּ ס"ס דְמַהֲנִי לְאִיסוּרָא וְלֵא מַהֲנִי לְמְמוֹנָא דְבְּאִיסוּרָא דְאִית בֵּיהּ מְמוֹנָא לֵא מַהֲנִי ס"ס מְשׁוּם דְאִיסוּרָא בְּתַר מְמוֹנָא גְרִיר (אֵי כוֹתֵב פֿן לְפִי שִׁיטַת מְרָן מוֹהֲרִיט"א אִי שְׁאִין הַפֿל מוֹדִים לוֹ כְּמוֹ שְׁכַתְבְּתִי בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וַיִּדְעַת הַהוֹפְכִיִים אַחַת) וְהֲכִי נְמִי לַעֲנֵנוּ נֶאֱמָנוֹת עַד אֶחָד יֵשׁ לְזִמְרָה דְאִיסוּרָא בְּתַר מְמוֹנָא גְרִיר וְלֵא מַהֲנִי פֿן כְּתַבְתִּי לְפָנֵי כְּמָה שְׁנִים.

שׁוֹב רְאִיתִי לְהָרַב שׁו"מ ב'ס' יְדוֹת נְדָרִים בְּיַד שְׂאוֹל ס' רנ"ט אוֹת י"א שֶׁהִבִּיא קוֹשְׁתֵי הָר"ן בְּחִידוּשֵׁיו לְנְדָרִים עַל מַה שְׁאֶמְרוּ בְּש"ס בַּד' ל' ע"א אָמַר אֶחָד רְאִיתִי אֶת אַבִּיכֶם שֶׁהִטְמִין מְעוֹת וְאָמַר שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הֵן בְּבֵית לֵא אָמַר פְּלוֹם (לְפִי שְׁאִין בְּיָדוֹ לִיטְלֵן) אֶמְאִי לֵא יְהֵא עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִיסוּרֵין וְשִׁתְּרִץ מְשׁוּם דְמַעֲשֵׂר, שְׁנֵי מְמוֹן גְּבוּהָ הוּא וְכֵא לְהוֹצִיא הַמְּמוֹן מִחֻזְקָתוֹ וְשֶׁפֿן כְּתַב הָר"ן בְּהַלְכוֹת בְּפָרַק הָאוֹמֵר דְקִידוּשֵׁין וְעַל זֶה הַקִּשָּׁה אִם פֿן בְּצַדְקָה דְאִינוּ מְמוֹן גְּבוּהָ דְאֶפִּילוּ נֶאֱמַר אֶמְרִתוֹ כְּמִסְרִתּוֹ מְפֿל מְקוֹם יְכוֹל לְשַׁנוּתֵם וְלֵא נִתְפַּס קְדוּשָׁה בְּמְעוֹת פְּלֵל אִם פֿן הָא עַד אֶחָד נֶאֱמָן וְאִם נֶאֱמַר דְצַדְקָה לֵא מִיָּקְרִי סִפְקָא אִיסוּר אֶלָּא סִפְקָא מְמוֹן נִיחָא אִי הָא קִיִּימָא לֵן שֶׁם דְסִפְקָא צַדְקָה לְחוּמְרָא אֶלְמָא דְמִקְרִי סִפְקָא אִיסוּר וַא"כ יְהֵא עַד אֶחָד נֶאֱמָן וְסִיִּים וְאוֹלִי כָּל דְפִתִּיךְ בֵּיהּ מְמוֹן אֵין עַד אֶחָד נֶאֱמָן דְמִיָּגוֹ דְאִינוּ נֶאֱמָן לַעֲנֵנוּ מְמוֹן אִינוּ נֶאֱמָן לַעֲנֵנוּ אִיסוּר וַע"ע אֵלוּ

תוד"ק ומפח קושיתו הנ"ל מוכח פשיטת מרן מוהריט"א דאסורא גריר פתר ממונא וכי היכי דלא מהני לממונא לא מהני לאסורא: ובדין קבלת עדות שלא בפני בעל דין במידי דאפרושי מאסורא שפכתבו הפוסקים שמוותר לקבל שלא בפני בעל דין פכתבו כמה פוסקים עפ"י דברי רבינו בצלאל בתשובה סי' ה' דהיינו דנקא במידי דאסורא דלא פתיך ביה ממונא אבל באסורא דפתיך ביה ממונא אין מקבלים שלא בפניו אף על האסור עיין להרבנים נודע ביהודה במהדורא קמא בחלק אהע"ז סי' ע"ב (בסתירת היתר הרביעי) שואל ומשיב במהדורא קמא ח"א סי' ג"ן ובמהדורא תניינא ח"ד סי' ע"ד ובשו"ת שפסוף ספר בית אפרים לטרפיות סי' ל"ד (בד"ה והנה אף) גם מרן החבי"ב בכנסת הגדולה אה"ע סי' מ"בהגב"י אות פ"ג הביא דברי רבינו בצלאל וכתב דלא חשיב עדות כלל ואפילו בדיעבד וכל שפן שפכהאשה מכחשת בקדושין וסיים והר"ם אלשיך סי' ק"ד פתב דהויא ספק מקודשת עכ"ל ומדברי רבנו קדישי הנ"ל נראה לי הדל דיש סעד וסמך לסברת מרן מוהריט"א אברי פ"ק ב' דברכות אות י"ז (ד"ה ואולם) דבדבר שיש בו אסור וממון אסורא פתר ממונא גריר ומשום הכי לא מהני ס"ס באסור שיש בו ממון דכיון דלגבי ממון לא מהני ספק ספיקא גם לגבי אסור לא מהני עי"ש ודרי מדברי הרבנים מתבאר בסברתו שהרי מצד האסור היה לנו לקיים העדות ולומר שהיא מקודשת אלא שמשום שיש בו גם צד ממון אמרינו אסורא פתר ממונא גריר וכי היכי דלא מהני לענין ממון הכי נמי לענין אסור ואם אמרו פן להקל באסור פל שפן שיש לנו לומר פן שלא יועיל ספק ספיקא להאסור מצד שיש בו ממון דלא מהני ביה ס"ס וכן מתבאר לענ"ד מדברי הרב עבודת הגרשוני ריש סי' ג' שאחר שכתב בשם רש"ל בתשובה דאפילו למאן דאמר דאם נתקבל העדות שלא בפני בעל דין בדיעבד מהני היינו דוקא בעדות ממון אבל בעדות שהוא לפסול איש ולהוציאו מחזקתו פולי עלמא מודו דלא מהני ולכן בנדונו שפאו לפסול את העד לשבועה לא מהני מה שנתקבל שלא בפניו פתב דיש לדחות פיון דהגבית עדות שייכא נמי לענין ממון פדיני ממונות דמא וכלומר דלמאן דאמר פדיני ממונות דמהני בדיעבד הכי נמי יש לומר דמהני בנדונו ודרי לפסול האיש ולהוציאו מחזקת פשרותו הוא אסור מוכרח שפובר דאסורא פתר ממונא גריר: ורב אחד יצ"ו פתב לי בענין זה ונעתקו דבריו לעיל פאות צ"ט גם לקמן פאות קל"ג (בד"ה עוד שלח לי) הבאתי דברי רב גדול יצ"ו פנה עי"ש ובשו"ת משפנות הרועים לידידי הגאבד"ק ניונוב יצ"ו בסי' א' דף ב' ע"ד שקיל וטרי במה שפכתבו אינה רבנים דבדבר שדנו אחר הרוב לענין אסור אזלינו בתריה גם לממון ולא אמרינו אין הולכין בממון אחר הרוב וכתב דיש סתירות לנה עי"ש ובספרו שו"ת הד"ר בסי' כ"ה דף ל"ו אות א' פי ממנו נקח לעיקר פללין וצריך להתנישב בעה"י וזאת לזכרון: קי"א) אין גזירה שנה למחצה בכלל זה פתבתי בנדפס פאות ש"ח ואות ש"ט עי"ש ועיין במה שהבאתי לעיל פאות צ"ט סק"ב ולקמן פאות קל"ה ס"ק צ"ז: קי"ב) אפטר לצמצם בכלל זה פתבתי בנדפס פאות ש"ט עי"ש ועיין במה שהבאתי בקונטרס זה לעיל פאות צ"ט ובזכרונות הגאון חקרי לב שפסוף ספר ישרי לב בדרך צ"ד ע"ד אות ב' ציין בעיקר פללין יבמות דף כ"א סוכה דף ט"ו הר"י גאלאנטי ריש פ"ק ארבע אחין גיטין דף ע"ח חולין דף כ"ח פבא מציעא דף נ"ב תמורה דף נ"ו פריות דף י"ז ערכין דף י"ט ירושלמי פבא קמא ד"ח מנחות דף צ"ח ד"ה תרי יבמות ק"ט חזון נחום דף נ"ז עירובין דף ט"ו ושם

בדף צ"ט אות קצ"א כתב וז"ל אי אפשר לצמצם הכי איתא בגיטין ו ע"ד כה"ג וצ"ח ביומא דף כ"ג מעשה שקיו שגיהם שונים פן הקשה אלי התכם רבי יוסף אסא ונראה לנישב עפ"י מה שכתבו תוספות בסופה דף ט"ו ד"ה פרוץ ובענין זה עיין ביבמות ו כ"ח בכורות דף ח"י ובשבעות דף ל"ב ובסופה דף ט"ו ועי"ש באורך בתוספות ובחידידושי מוהר"י גאלאנטי יבמות ריש פרק ארבע אחין עיי"ש ונהבן את זאת עכ"ל: קי"ג) איבה בנדפס סוף אות קמ"ז פתתי בשם הרב שבילי דוד ביו"ד סי' קנ"ד דאף דאיסור תורה אין להתיר משום חשש איבה מפל מקום איסור דלפני עור לא תתן מכשול קיל ומותר משום חשש איבה עי"ש ועתה ראיתי להרב בית יהודה בחלק יו"ד ריש סי' טו"ב שכתב דעל פרחין לומר דאיסור משא ומתן לפני אידיהן בין לטעמא דאזיל ומודה ובין לטעמא דלפני עור אינו אלא מדרבנן מדכתבו הראשונים דבזמן הזה מותר משום איבה ואי הנה איסור תורה לא הנה שרינו בזמן הזה עי"ש מוכח דלא סבירא ליה פהרב שבילי דוד הנ"ל דאיסור לפני עור קיל ומותר משום איבה גם מדברי הרב זד אליהו בסי' מ"ח הובאו דבריו בס' זד אלעזר (להגאון מוהר"א הלוי אבד"ק וויזען) בסי' ע"ו (בד"ה מפל הליו) מתבאר יפה פן שגשאל אם מותר למפוך ספרי קודש לעכומ"ז שרוצה בעצמו ללמוד בהם משום איבה או משום קצת ספנה או משום שפך והעלה דאם אין העכומ"ז יכול להמציא ספרים אלו כי אם על זד ישאל הוי פתרי עברי דנהרא דאסור להושיט לו משום ולפני עור ואף במקום דאינו עובר אסור על כל פנים מדרבנן כמו שכתבו התוס' בריש מס' שבת עכ"ל והרב המחבר פקפק על מה שאינו מתיר משום איבה אף כשאין איסור לפני עור (דלא קאי בתרי עברי דנהרא) רק דאיכא איסור דרבנן אבל בהיכא דקאי בתרי עברי דאיכא לפני עור מדאורייתא גם הוא מודה דאין להתיר איסור לפני עור משום איבה: ובעיקר ההיתר משום איבה ביאר בשו"ת מנחת שי (לגאון בדורנו יצ"ו) בסי' פ"ב דבגוף עיקרי הדת שאנו מחולקים עמהם לא שייך איבה דהא גם בין העמים דתייהם שונות זו מזו ומעולם לא יתרעם העכומ"ז על אשר הישראל לא יאכל גבלות וכיוצא אף כל זה באיסור הכולל תמיד כמו שבת ונבלה וכיוצא אבל איסור שאינו שייך רק נגד איש פרטי והוא רואה לישראל זה באיזה פעם עושה דבר זה לעצמו אם אינו רוצה לעשות אצלו סבור הוא שאין זה מעיקרי הדת רק משנאת הדת ובה שייך איבה וזהו הסלקא דעתין דאיכא איבה באולודי בשבת פיון דבישראל מולדין בשבת ולכן הוצרכו לומר דידן דמנטרי שבתא וכו' עי"ש דב"ק: קי"ד) אין ב"ד יכול לבטל דברי בית דין חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין בספר היקר פלילת שאול סוגיא י"ד עמד לבאר איזה פרטים בדין זה (פירכופו בקודש).

א.

כשנשתנה הענין ובטל הטעם ואילו היה ב"ד הראשון קיים היה מסכים לביטולו. ב. הוספה על תקנת הראשונים אי הוי ביטול ג. לצורך שעה אם יכול לבטל הסייג והתקנה של בית דין הראשון ואל השלישי לו בא להוכיח מדברי הרמב"ם דלצורך שעה שפיר דמי עי"ש ואתה תחזה שבשאר הפרטים הזכיר את הרב זד מלאכי בעניינים אלו ובפרט זה לא זכר שר שפכר קדמו הרב זד מלאכי בכללי הדינים אות נ"ג שהבאתי בנדפס אות קפ"א דלצורך שעה יכול ב"ד קטן לבטל וכו' וכתב שפן מתבאר מדברי הרמב"ם בפרק

ב' מהלכות ממרים דין ד' (והוא ממקום שפא להוכיח הרב כלילת שאול) ועי"ש בעיקר הפלל בהמראה מקום לש"ס וראשונים ואחרונים ונאורו עיניו ועיניו בקונן תורה מציון שנת תרח"ם חוברת ד' סי' כ"ה בעיקר פללין: ודע דמה שפתי בנדפס באות ק"פ בשם הגאון חקרי לב דפליגי רבנו בתראי בקא דאין יכול לבטל דברי בית דין אם הוא דוקא לדברי בית דין של שבעים ואחד הוא דאין יכולין לבטל או אף לדברי בית דין של שלשה אין יכולים לבטל אלא אם גדול וכו' הנה עתה ראיתי בספר היקר ילקוט הגרשוני לידדי הג' אבד"ק מאראש לודאש יצ"ו במערכת הבי"ת דף י"א ע"ד שכתב בשם הרה"ג מוהר"ר שמואל הלוי אבד"ק קרעטעור יצ"ו דלולא דמיסתפי הנה אומר שפלל זה לא נאמר אלא בגזרה ותקנה שנעשית בימי הסנהדרין שבירושלים אבל לא בתקנה של דורות אחרונים ושפן משמע קצת מלשון הרמב"ם והגאון המחבר יצ"ו כתב דשפיר עבד דאיסתפי כי רבותינו האחרונים לא סברי הכי וציין שו"ת חתם סופר סי' ככ"ב בקטגיות בפסח וישועות יעקב בתשובה להלכות נדרים בשם שערי אפרים סי' ס"ג ושם הובאו דברי ספר תומת ישרים בדבר התקנה שתקנו בקושטאנדינה שלא יפנס הארוס לבית ארוסתו משום מעשה שהיה ואחר זמן ראו שיש יותר קלקול בזה וכתב הרב שיכולים ב"ד קטן לבטלה שלא אמרו אין בית דין וכו' אלא באופן שב"ד הראשון ידעו מה שב"ד השני יודעים ובכל זאת תקנו פן והבית דין השני אין נראה להם דברי ב"ד הראשון דבזה אין בידם לבטל אם אין גדולים בחכמה ומנין אבל כשנולד דבר חדש שיוכל להיות שאילו היו ב"ד הראשון לפנינו היו מתירים יש גם בידי בית דין השני לבטל אף שקטנים מבית דין הראשון הרי דאף בבית דין של דורות אחרונים נאמר הא דאין ב"ד וכו' גם בספר החינוך מצנה תצ"ה כתב דחכמי כל דור נדור יש להם דין בית דין הגדול שבירושלים ושפספס מנחת חינוך שם כתב שפן נראה מדברי הרמב"ם בפסמ"ק ובהקדמה לספר היד וברמב"ן ובנדאי מצאו באיזה מקום עכ"ל יצ"ו ועם שדבריו נכונים וכבר פתי אני הדל באות ק"פ דבכמה תשובות הפוסקים דשקלו וטרו בזה להתיר מטעמים שונים (צנרף שעה וכיצא) נראה דנקטי דאף לדברי בית דין של שלשה אין יכולים לבטל אלא אם פן וכו' ולא לבית דין של סנהדרין וכו' ומפל מקום סברת הרה"ג מר שמואל יצ"ו לא נפלאת היא מוצאת בדברי רבנו בתראי שהביא בחקרי לב ומה שהביא לדברי הרב תומת ישרים עיין בנדפס באות קפ"א שפתי שהגאון חקרי לב חולק עליו: ובזכרונות הגאון חקרי לב שפסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות י"ג ציין בעיקר פללין גיטין דף ל"ו עבודה זרה דף ל"ז מרן ד"ג (לא דעתי פתרון) שער אפרים סי' ס"ו וקי"ג דף פ"ב ובסוף הספר בהגהת בנו זכרון דברים דף מ"ז קול יעקב בח"ה ד"י רבינו יונה פרק ג' דברכות די"ו תורת חסד סי' ל"ב מוהריב"ל ח"ד סי' ה' פמ"א ח"א סי' מ"ד משפטי שמואל סימן ע' בגי חיי דף קפ"ב תומת ישרים סי' ק"ע בדפ"ג וסימן רי"ג בדף קי"ב פמ"א ח"ב סי' ס"ט ת' הרמב"ן הביאו מרן הב"י ביו"ד סי' רכ"ח דף צ"ג ע"ב פהונת עולם דף ע"ה ע"ד פמ"א ח"ג סי' נ"ד פלתי סי' י"ב ע"ב ע"ב משפט בת' ח"א ח עיי"ש לשון לימודים בראש הספר והרב המגיה יצ"ו ציין פאת נגב ח"מ סי' א' מ"ק דף ג' מגילה דף ב' פאת ים אות א' סל"ו חקרי לב יו"ד ח"ב סי' מ"ט דף פ"ה ע"ד ופ"ו מערכי לב ח"א דף ק"ד ע"א וב' אה"ח ס"ט ע"כ: קט"ו) אין הלכה פשיטה אם פלל זה דוחה לכלל דמשנת ר' אליעזר פן יעקב קב ונקי רשמי בנדפס בסוף אות כ"ג לעיין

במערכת המ"ם אות ע"ד וראיתי נכון להעתיקו פה והוא זה הרב מקנה אברהם במהדורא
ב' אות ח"י (בד"ה ומעטה) פתב הרב שיינר כנס' הגדולה בכללי התלמוד אות כ' בשם
הר"ן בקידושין פ"ק האומר דאין הלכה פשיטה דוחה לפלל דמשנ' ראב"י קב ונקי ואין
אצלי ס' שיינר פנסת הגדולה לראו' אם הביא דברי מרן פס"ק משנה בהלכות אישות פ"ז
דין ט"ז ונ"ל ואע"ג דמוקי לראב"י פשיטה דאלמא סבירא דלית הלכתא פנותיה סובר
רבינו דלא פליג בדינא וכו' עי"ש דמוכח דכללא דאין הלכה פשיטה דוחה לראב"י והרב
שנות ימין בח"א בדרוש ה' להלפשה ד' ע' ע"ד הקשה על מה שכתב רש"י במס' קידושין
ד' ס"ב (בד"ה פמאן) דכראב"י קי"ל דמשנתו קב ונקי הלא אב"י אוקמה פשיטה ואין
הלכה פשיטה וכתב ליישב דבריו על פי מה שכתב מרן כ"מ שם וכו' עי"ש אלמא פשיטא
ליה דאין הלכה פשיטה דוחה לכללא דמשנ' ראב"י וכן מתבאר מדברי הרב ערוך השלחן
בחלק א"ח סי' חנ"ק אות ג' שעל מה שכתב הרמב"ם בפ"ק ששה עשר מהלכו' טומאת
אוכלין הלכה ד' דמי פירות שנתערבו עם שאר משקין הולכין אחר הרוב (לענן הכשר)
ואם נתערבו במים כל שהן הרי הפל משקה ומתטמא והשיגו הראב"ד דר' מאיר הוא
דמחלק בין שאר משקין למים אבל חכמים סוברים בכולן אחר הרוב ומרן פס"ק משנה
כתב דאפשר גירסת רבינו בהיפ"ך דר"מ סובר דהולכין בכולן אחר הרוב וחכמים
מחלקים בין שאר משקין למים ופסק בחכמים וקשה על זה פמה קושיו' ולכן כתב
דאפשר דמה שפסק הרמב"ם כר' מאיר נגד רבנן הוא משום דאיתא בירושלמי שהביא
רבינו שמשון בפ"ק י"א דתרומות דר"א ור"א בן יעקב סוברים פן וקי"ל משנת ר"א בן
יעקב קב ונקי ואף שאמרו בירוש' דר"א וראב"י ור"מ אמרו דבר אחד וכו' ואם פן הוי
שיטה אפשר דלא אמרינן הכי בירושלמי כמו שכתב הרב שפתי פהן ביו"ד סי' רצ"ד
עכ"ל (בנדפס במערכה זו אות סד"ר דדברי הרב בזה תמוהים במחכתה"ר שלא כתב
הרב ש"ך פן אלא לדעת הרא"ש אבל הרמב"ם נדאי אינו סובר פן ע"ש) אלמא דבכי
האי גוונא בתלמוד דידן סובר דנקיטינן ככללא דאין הלכה פשיטה וכן דעת רבינו ירוחם
שהביא הרב ש"ך ביו"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א לפסוק דלא כר"א בן יעקב משום דאין
הלכה פשיטה וגם הרא"ש שפוסק בדין ההוא שלא כהרמב"ם לאו משום דנקיט כללא
דר"א בן יעקב אף פשיטה אלא משום שסובר דלא חשיב שיטה מכמה טעמים כמו
שהאריף שם הרב ש"ך עי"ש ומרן חיד"א בברפי יוסף שם אות ט' האריף בדברי הרבנים
ש"ך ופרי צדיק שהביא שם ומתבאר גם פן דנקטי ככללא דאין הלכה פשיטה נגד ר"א
בן יעקב גם הרדב"ז בס' יקר תפא"ר בפ"ק עשירי מהלכות מעשר שני (בדין דסי' רצ"ד
הנ"ל) והביא דבריו הרב נחמד למראה בח"א ד' פ"ח ע"ד פתב וסובר רבינו דכי האי
גוונא שיטה היא ואינה הלכה עכ"ל מתבאר יפה מפל הנז"ל דשלמים וכן רבים נקטי
דכללא דאין הלכה פשיטה שריר וקיים נגד כללא דמשנת ר"א בן יעקב קב ונקי והרב
שכנה"ג הנ"ל ייחס פן לרבינו תם שהביא שם והרב מקנה אברהם דחה דבריו דשמא
ר"ת סובר דכללא דמשנת ר"א בן יעקב דוחה לכללא דאין הלכה פשיטה ונראה דלפי
שלא ראה בזה אלא דברי הר"ן שרמזו הרב שכנה"ג הנ"ל פתב לדחות דשמא ר"ת אינו
סובר פן אבל לפי מה שכתבתי שדעת כל הפוסקים הנ"ל פדעת הר"ן דכללא דאין הלכה
פשיטה דוחה לכללא דמשנת ראב"י קב ונקי נדאי לא נכון הדבר לומר מדעתינו דר"ת
חולק בזה ואפשר לומר דמה שדחה הרב מקנ"א דברי הרב שכנה"ג הוא על פי מדותיו

שֶׁבְכַנְסֵת הַגְּדוּלָה בְּכִלְי הַתְּלִמּוּד סִי י"ד אַחַר שֶׁהִבִּיא דְּבָרֵי הָרַ"ן דָּאִין הִלְכָה כַר"א בְּן יַעֲקֹב כְּשֶׁעֲמוּד בְּשִׁיטָה סִיִּים אָבֵל מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' לֹא מִשְׁמַע הֵכִי דְּכַתְּבוּ דָּאִין הִלְכָה כַרַב"י דָּאִתִּי דְּלֹא פְּהָרַ"ן עַכ"ל וְהִבִּיא דְּבָרָיו בַּמִּקְנָא שֵׁם (בַּד"ה וְרֵאִיתִי) וְכִינּוּן שֶׁהוּא סוֹבֵר דְּלֹא מִשְׁמַע הֵכִי דַעַת הַתּוֹס' לְכֹן דְּחָה לִּזְמַר שֵׁם ר"ת יִסְבְּרוּ וְלוֹ יִדַע פְּדַעַת הַתּוֹס' (וְדְבָרֵי הַתּוֹס' הֵם בְּקִדּוּשֵׁינָן ד' ס"ב ד"ה וְאָמַר) וּבְאַמַּת נִרְאָה דָּאִינוּ מְוַכְרַח פֶּל כְּהָ שָׂאִין כֹּן דַּעַת הַתּוֹס' דִּישׁ לִזְמַר דְּנִיחָא לְהוּ לְהַכְרִיחַ סְבָרְתָם דְּלֹא קִים לָן פְּהַסוּבְרִים אָדָם מְקַנָּה דְּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם עַל פִּי כָּלֵל הָאָמֹר בַּתְּלִמּוּד הִלְכָה כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי מַה שָׂאִין כֹּן הַפְּלֵל דָּאִין הִלְכָה כְּשִׁיטָה שָׂאִינוּ מְפָנְרֵשׁ בַּתְּלִמּוּד אֲלֵא קַבְּלָה הִיא בְּיַד הַגְּאוּנִים דָּאִין הִלְכָה כְּשִׁיטָה כְּנוֹדַע.

(עֲתָה הַשְּׂגָתִי ס' לַב שׁוֹמַע לִידִידֵי הַרַה"ג חִיִּים הַפְּהֵן אַבְד"ק טְרַאָבְלוֹס יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּמַעֲרָכָה זֹו אוֹת ג' שֶׁפְּתַב בְּשֵׁם הָרַב פְּנִי יְהוֹשֻׁעַ עַל דְּבָרֵי הַתּוֹס' דְּקִדּוּשֵׁינָן הַנְּ"ל לִיִּישׁב מַה שֶׁהוֹצֵרְכֵנוּ הַתּוֹס' לְכָלֵל דְּהִלְכָה כְּרַב נַחְמָן בְּדִינֵי וְלֹא אָמְרוּ מִשׁוּם שֶׁהוּא שִׁיטָה עַל פִּי מַה שֶׁפְּתַב בַּתְּשׁוּבַת הָרֶשֶׁב"א ס' תַּרְפ"ח שֶׁכָּבֵל מְקוֹם שָׂאִמְרוּ כָּלָם אָמְרוּ דְּבָר אַחַד אִין הִלְכָה כְּחַד מִיִּנְיָהוּ אָבֵל כְּשָׂאִמְרוּ כָּלָם יֵשׁ לָהֶם כְּהָ וְכָה אִף שָׂאִין הִלְכָה כְּכּוֹלָם יֵשׁ מֵהֶם שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ וְשֶׁפֶן דַּעַת רַש"י עִי"ש וְיִישׁב בְּזָה גַם מַה שֶׁהַקְּשָׁה הָרַב מוֹהַרצָה"ח הַמּוֹבָא בְּדְבָרֵינוּ לְהֵלֵן וּפְלֵא בְּעִינֵי שֶׁלֹּא הָעִיר עָלֵיו מְכַל מַה שֶׁעַמְדִּיתִי בְּעִנְיֹוֹתֵי עַל דְּבָרָיו וְעִינֵינָן שֵׁם מַה שֶׁפְּתַב בְּכָלֵל זֶה צִיִּצִים וּפְרָחִים שֵׁם וּבְאוֹת נו"ן וּנ"א) וְעַל כָּל פְּנִים דַּעַת הָרַבָּנִים הַנְּ"ל הִיא כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי: וּמְכַל הָאָמֹר תְּמִיָה לִי עַל הָרַב מוֹהַר"ץ הִירֵשׁ חִיּוֹת בְּהַגְּהוֹתֵיו לַמַּס' קַמָּא דָּף צ"ד ע"א בְּהֵיחָא דְּתַנִּי רַאב"י הָרִי שֶׁגִּזַּל חֲטִים וְכו' אִין זֶה מְבָרַךְ אֲלֵא מְנַאֲץ כְּתַב שֶׁפְּסָקוּ הַפּוֹסְקִים כְּמוֹתוֹ וְהַקְּשָׁה דְּמִלְתִּיהָ דַּרַב"י מוֹקְמִינָן בְּש"ס כְּשִׁיטָה וְאִין הִלְכָה כְּשִׁיטָה וְנִיחָא לִיהָ דְּכִינּוּן שֶׁפְּתַב הָרַב שֶׁ"ף בְּסִי רַצ"ד ס"ק ל"א דְּהִיכָא דְּאִיִּפְסִיקָא הִלְכְתָא כְּחַד מִיִּנְיָהוּ אוֹ דְּסוֹגֵינָן בְּעֵלְמָא כְּחַד מִיִּנְיָהוּ פְּסָקִינָן כְּמוֹתוֹ אִף דְּאִיִּתְמַר כְּשִׁיטָה וְכָאן גַּם כֹּן הִלְכָה כַרַב"י בְּכָל מְקוֹם דְּמִשְׁנָתוֹ קַב וְנָקִי הוּא כָּלֵל גְּדוֹל אֲפִילוּ בְּבְרִייתָא וְאֲפִילוּ נֶגֶד רַבִּים וּמִפְּנֵי זֶה פְּסָקִינָן כָּאן כַרַב"י אֵלּוֹ תוֹד"ק נִרְאָה שֶׁפְּנֹנְתוֹ לִזְמַר דְּמִשׁוּם דְּקִי"ל בְּעֵלְמָא דְּמִשְׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי וְהוּא כָּלֵל גְּדוֹל וְכו' מִשׁוּם הֵכִי דוֹחָה גַם כֹּן לְכָלֵל דָּאִין הִלְכָה כְּשִׁיטָה דוֹחָה לְמִשְׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי כְּמוֹ שֶׁפְּתַבּוּ כָּל הָרַבָּנִים הַנְּזו"ל וְגַם מִדְּבָרֵי הָרַב שֶׁ"ף שֶׁהִבִּיא מִתְבָּאָר כֹּן שֶׁהָרִי שֵׁם מַר קַעְסִיק בְּפִסְק הִלְכָה כַרַב"י דְּקֵאִי בְּשִׁיטָה וְאָמַר דְּטַעְמָא דְּמִלְתָּא הוּא מִשׁוּם כִּינּוּן דַּר' שֶׁמְעוֹן קֵאִי בְּשִׁיטַת רַאב"י וְאָנּוּן קִים לָן כַּר' שֶׁמְעוֹן דְּסוֹגֵינָן בְּעֵלְמָא בַּתּוֹסְפְתָא וּבְכַמָּה דְּוֹכְתִי אֲזַלָּא כַרַב"י מִכִּי אִין כִּי אֲמַרִינָן דַּרַב"י אָמְרוּ דְּבָר אַחַד הוּא לְאִשְׁמוּעֵינָן דְּכִי הִיכִי דְּנִקְיִטִינָן כַּרַב"י הֵכִי נְמִי הִלְכָה כַרַב"י מִפְּנֵי שַׁרַב"י מִסוֹבֵר כְּמוֹתוֹ עִי"ש וּמוֹכַח דְּבְעֵלְמָא אֲמַרִינָן דָּאִין הִלְכָה כְּשִׁיטָה אִף לְגַבִּי רַאב"י שֶׁלֹּא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מִדְּבָרָיו: הֵן אָמַת שֶׁהָרַב מוֹהַרצָה"ח אַחַר שֶׁפְּתַב מַה שֶׁפְּתַבְתִּי בְּשִׁמּוֹ כְּתַב וְכֹן קִי"ל הִלְכָה כַּרַב"י מִכִּי אֲלַעְזֵר וְכְתַב הַסְּמ"ק מִשׁוּם דְּשִׁמּוּאֵל פְּסָק כְּמוֹתוֹ אִף דְּרַצָּה הַש"ס לִזְמַר דְּבְשִׁיטָה נִישְׁנִית עַכ"ד וְהִנֵּה אֲפָשֵׁר לִזְמַר שֶׁפְּנֹנְתוֹ לְתַרְצֵן דְּכִינּוּן דְּקִי"ל כְּרַש"ב"א מִשׁוּם דְּשִׁמּוּאֵל פְּסָק כְּמוֹתוֹ קִי"ל נְמִי כַרַב"י דְּקֵאִי בְּשִׁיטַתוֹ וְכַדְרָה שֶׁפְּתַב הָרַב שֶׁ"ף דְּכִינּוּן דְּקִי"ל כַּר' שֶׁמְעוֹן מִשׁוּם דְּסוֹגֵינָן בְּעֵלְמָא כְּנֹתִיהָ הֵכִי נְמִי הִלְכָה כַרַב"י דְּקֵאִי בְּשִׁיטַתוֹ אֲלֵא דְּמַלְבַּד דָּאִין מוֹרָה כֹּן סִיגְנוֹן לְשׁוֹנוֹ כְּמוֹכֹן וְעוֹד דְּהָרַב

ש"ף פתב דכיון דהלקה אולא פחד מנייהו מפרשינו דמאי דאמרינו פלוני ופלוני וכו' לא למינשונוהו שיטה הוא דאמרינו הכי אלא לקבוע הלכה גם באידך וכו' אבל בההיא דבבא קמא אינו פן אלא פננת אב"י דאמר רשב"י ובית שמאי וראב"י וכו' פוליהו ס"ל וכו' היא לומר שהיא שיטה כיעי"ש וא"כ אית לן למיהדר לכללין דאין הלכה פשיטה אף לגבי ראב"י ועוד קשה לי בדברי הרב מוהרצה"ח דהרואה יראה דמה שפתב הרב שפתי פהו דלא אמרינו אין הלכה פשיטה פשוטגין דעלמא פנותיה וכו' פתב פן לדעת הרא"ש שפסק בההיא כראב"י אבל הרמב"ם עצמו שם פסק דלא כראב"י מוכח דסובר דאף דסוגין בעלמא פחד מהני תנאי שבשיטה לא מהני לפסוק גם פהאחרים שבשיטה וקושית הרב מוהרצה"ח היא על הפוסקים שפסקו כראב"י דאין זה מברך אלא מנאץ והראה מקום לזה להרמב"ם בפירק א' מהלכות ברכות וכונתו למה שפתב בהלכה י"ט דהאוכל דבר איסור אינו מברך לא בתחילה ולא בסוף עי"ש ואם פן קשה היכי נחה דעתו בתירוץ זה (דמשום דקי"ל כר' שמעון ב"א דשמואל פסק פמותו קי"ל נמי כראב"י ולא חיישינו להשיטה) והלא בההיא דסי' רצ"ד אין דעת הרמב"ם נוחה בזה ולכן אף שפסק כר' שמעון דסוגיא דעלמא אולא פנותיה פסק שם פרבנו דראב"י כיעי"ש ונהכי נמי אף אי קי"ל להרמב"ם כרש"מ פן אלעזר משום ששמואל פסק פמותו אין מוכרח שפסוק כר' אליעזר פן יעקב והדרא קושיתו לדוקתא למה פסק הרמב"ם כר' אליעזר פן יעקב: ואעיקרא דמילתא תמיה לי במה שפתב שפסקו הפוסקים כר' אב"י (בההיא דהרי שגזל חטים וכו' דאמר אין זה מברך וכו') ומראה מקום להרמב"ם בפ"א מהלכות ברכות ועין רואה דלא נזכר שם גזל פלל פי זה לשון רבינו בדין י"ט פל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהם או מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו פהלקתן אינו מברך ואין צריך לומר אם אכל נבילות וטרפות או שתה יין נסוף וכיוצא בו עכ"ל והראב"ד השיגו פיון שנהנה למה לא יברך וכתב מרן בכ"מ ובבית יוסף סי' קצ"ז דפליגי בפירושא דמתניתין אכל טבל וכו' אין מזמנין וכו' דהרמב"ם סובר דלאו דוקא זימון אלא הוא הדין דאין מברכין פדאיתא בירושלמי וכו' והראב"ד סובר דדוקא זימון הוא דלא אכל ודאי דמברך ושהרא"ש חזק סברת הראב"ד מהא דראב"י ומרן פתב דאדרבא מלשון ר"א פן יעקב משמע טפי כהרמב"ם.

עי"ש דמתבאר שעיקר פסק הרמב"ם הוא ממתינתין דאכל טבל וכו' על פי מה שמבואר בירושלמי דלאו דוקא זימון אלא הוא הדין דאין לברך ועיקר דין זה אינו ענין למאי דאייירו בהשיטה אם שינוי קונה או לא דאף דפסקינו דלא כר' אליעזר פן יעקב בדין שינוי מכל מקום יכולים אנו ללמוד מדבריו אם מותר לברך על דבר איסור או לא דהרמב"ם משמע ליה דכוננת ראב"י דאינו יכול לברך על דבר איסור והראב"ד לפי דברי הרא"ש סובר ראב"י דמברך אלא שהוא מנאץ אבל בעיקר סברת ראב"י דשינוי אינו קונה לא מצינו מי שפסק פמותו והרב מוהרצה"ח בתחילת דבריו רצה ליישב קושיתו על פי מה שדחה רבא ואמר דילמא לא היא עד פאן לא קאמר ראב"י אלא לענין ברכה וכתב הרב כנה"ג דהיכי דדחי הש"ס ע"כ לא קאמר פלוני וכו' אף דאמר בלשון דילמא לא מיקרי שיטה וחזר בו וז"ל אוילם הביא (היך מלאכי בסי' ט"ן) דעת הרשב"א דגם בכי האי גוונא שיטה מיקרי והרב יד מלאכי הסכים עמו מסוגיא דלא קי"ל שינוי במקומה

עומדת עי"ש וּבְאֵמֶת כִּינּוּן שְׂאִין הֶלְכָה פְּשִׁיטָה שׁוּב אֵין הֶלְכָה כַּחַד מִנִּיְהוּ וְלָמָּה בְּזֶה הֶלְכָה כְּרַאב"י עַכ"ד הֶרֶב מוֹהֲרָצָה"ח וְזֶה לְשׁוֹן הֶרֶב יָד מְלֹאכֵי וְלִי נִרְאֶה דְסוּגִיָּא דְעֵלְמָא אֲזֵלָא פְּהֶרְשָׁפ"א מְדַמּוּקְמִינּוּ בְּהַגּוּזֵל קָמָא פְּשִׁיטָה לְהִנְהוּ דְסִבְרֵי שִׁינּוּי בְּמִקּוּמוֹ עוֹמֵד וּפְסָקוֹ הַפּוֹסְקִים דְּלֹא פְּנִתִיָּהוּ אַע"ג דְּדַחִינּוּ בְּלִשׁוֹן דִּילְמָא עַד פְּאֵן לֹא קָאָמַר וְכוּ' עַכ"ל הֲרִי שְׁהֶרֶב יָד מְלֹאכֵי מְעִיד שְׁפָסְקוֹ הַפּוֹסְקִים דְּלֹא פְּנִתִיָּהוּ וְעַל פְּוֹלָם הוּא אֹמֵר כֵּן וְהֶרֶב מוֹהֲרָצָה"ח רָאָה דְבָרָיו בְּזֶה וַא"כ אֵינִי מִבֵּין אִיךָ מְיַחֵס לְהַפּוֹסְקִים שְׁפָסְקוֹ כְּרַאב"י וְקָשְׁיָא לִיהַּ עֲלֵיהֶם סוּף דְּבָר דְּבָרֵי הֶרֶב בְּזֶה נִפְלְאִים בְּעֵינֵי וַצ"ע וְצָרִיךְ לַעֲיִין בְּעֵיקַר פְּלָלִין בְּגִידוּלֵי תְרוּמָה דָּף א' שְׂצִינּוּ הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לֵב בְּזַכְרוֹנוֹתָיו שְׁבִסוּף סִפְרֵי יִשְׂרָאֵל לֵב אוֹת קכ"ו: קט"ז) אֵינִי אֵי תִנִּי תִנִּי תִנִּי אֲמַת אֵינִי דְמִקְלֵי אַחֲרֵינִי עֵינִי בְּנִדְפָס בָּאוֹת קי"ח נְאוֹת שִׁמ"ד מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּזֶה וְאַתָּה תַּחֲזוּהָ בִּס' הַנְּחַמְד לֵב שׁוֹמֵעַ בְּמַעֲרָכָה זֹאת אוֹת ט"ו שְׁהֶאָרִיךְ לְאַשְׁרֵי וְלִקְנִיָּם דָּאֵין הַתִּנָּא שׁוֹנָה דְּבָר שְׂאֵינּוּ אֲמַת מְשׁוּם אֵינִי וְדוּקָא דְּבָר שְׂאֵינּוּ אֲמַת אֵינּוּ שׁוֹנָה אֲבָל שׁוֹנָה לְפַעְמִים אֵינּוּ לְשׁוֹן שְׂיֵשׁ בּוֹ שְׁתִּי מְשַׁמְעוֹת וְאֵינּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יְבוֹאוּ לְטַעוֹת לְהִבִּין בּוֹ מַה שְׂאֵין כֵּן הַפְּנִיָּה בְּדָבָר הַהוּא וְלִמַּד כֵּן מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּרִישׁ פְּתוּבוֹת ד"ה וּמִדְּבָרֵי מְרָן בְּכִלְלֵי וְהֶאָרִיךְ לִינְשֵׁב מְקוּמוֹת הַרְבֵּה בְּש"ס בְּעֵנָּן זֶה וְעוֹד לוֹ פְּלָלִים רַבִּים בְּאֵינִי מְאוֹת הַנְּ"ל עַד אוֹת כ"ה וּמְצִאֵתִי פְּדָבְרֵי הֶרֶב יצ"ו בְּהַגָּהָה שְׁבִסוּף סִפְרֵי יָבִין שְׁמוּעָה שְׁפַתָּב (בְּדַפּוּס חֲדָשׁ שְׁבִינִי הִיא בְּדָף הָאֲחֵרוֹן אַחַר סִיּוּם הַמְּפָתְחוֹת בִּד"ה אָךְ יֵשׁ לִי) דַּע דְּקִיָּמָא לֵן בְּעֵלְמָא דְאֵינִי בְּטַעוֹת לֹא אֲמַרִּינּוּ וְהֶאָרְכַתִּי בְּמִקּוּם אַחַר דָּאֵין זֶה אֲלֵא הִיכָא דְהַטַּעוֹת הוּא מִקְלַתָּא פְּסִיקְתָּא דָּאֵז לִיכָא לְמִימַר אֵינִי אֲבָל בְּגוּנָא דְאֵיכָא לְמִשְׁמַע הִכִּי וְהִכִּי וְלֹא טַעוֹת מְפוֹרָשׁ הוּא כִּי הֵאֵן גּוּנָא אֲמַרִּינּוּ הִכִּי וְסַעַד לְזֶה מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת רִישׁ פְּתוּבוֹת וְכוּ' עֵי"ש דב"ק: עוֹד חֲדָשׁ הֶרֶב לֵב שׁוֹמֵעַ יצ"ו בָּאוֹת ט"ו הַנְּ"ל דָּאָךְ בְּמִינֵי דְלֹא מְשַׁמְעַת הִכִּי וְהִכִּי אֲלֵא חַד מְשַׁמְעוֹת אֵית בְּהֵהוּא לִינְשָׁנָא וְאֵין הָאֲמַת פְּאוֹתוֹ מְשַׁמְעוֹת תִּנִּי לִיהַּ בְּאֵינִי כֹל שְׁגוּף הַדְּבָר שְׁשׁוֹנָה הוּא אֲמַת וְלֹא חִיִּישׁ לְמְשַׁמְעוֹתָא דְנִפְקִי מִנֶּיהָ מַה שְׂאֵינּוּ אֲמַת כִּי הֵא דְאֲמַרִּי בְּפָרְק כֹּל הַבְּשׂוֹר דָּף ק"ט וְהֵא אֲנִי תִנִּי אֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו מִיְעָבֵר הוּא דְלֹא עֹבֵר הֵא אִסּוּרָא אֵיכָא בְּדִין הוּא דָּאָךְ אִסּוּרָא לִיכָא וְאֵינִי דְבַעֲי וְכוּ' הֲרִי דָּאָךְ דְּמְשַׁמְעוֹת אֵינּוּ עוֹבֵר הוּא דְאֵיכָא אִסּוּרָא וְלֹא מְשַׁמְעַת דְּמוֹתֵר תִּנִּי אֵינּוּ עוֹבֵר (דְּמְשַׁמְעַת דְאֵיכָא אִסּוּרָא מַה שְׂאֵין כֵּן הָאֲמַת) בְּאֵינִי וְכוּ' וְהֵינּוּ טַעְמָא כִּינּוּן דְּמַה שְׁשׁוֹנָה הוּא אֲמַת (דְּקוּשְׁטָא קָאֵי דְאֵינּוּ עוֹבֵר וְלֹא תִנִּי בְּהִדְיָא אֲסוּר) אָךְ דְּמְשַׁמְעוֹת הַלְשׁוֹן מְשַׁמְעַת דְּבָר שְׂאֵינּוּ אֲמַת תִּנִּי לִיהַּ בְּאֵינִי וְלֹא חִיִּישׁ אֵלּוּ תוֹרָף דב"ק וְאֵין הַדֵּל זְכִיתִי בְּהַ תַּחֲלָה מְזִה זְמַן רַב לְמַעֲלָה מְשַׁלְשִׁים שְׁנָה בְּהַתּוֹכְחֵי עַל דְּבָרֵי הֶרֶב בֵּית עוֹבֵד כְּתַבְתִּי כֵּן מְסַבְרָא דְנִפְשָׁא דְכֹל הִיכָא דְמַה שְׁשׁוֹנָה הַתִּנָּא יְצִיבָא מִקְלַתָּא לֹא קָפִיד אֲמְשַׁמְעוֹתָא דְמִקְלַתָּא וְתִנִּי בְּאֵינִי אָךְ דְאֵיכָא לְמִטְעֵי לְהִבִּין מַה שְׂאֵינּוּ וְנִדְפָסוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסִפְרֵי אוֹר לִי תוֹף ס' קכ"ח וְשׁוּב רִאִיתִי שְׁכֵן פְּתַב הֶרֶב מְקַנָּה אֲבָרְהֵם בְּמַהֲדוּרָא בְּתָרָא אוֹת מ"ב (בְּסוּף ד"ה פְּתַב) בְּשֵׁם הֶרֶב יָגַל יַעֲקֹב דְלֹא פְּתַבו הַתּוֹסְפוֹת דְאֵינִי בְּטַעוֹת לֹא אֲמַרִּינּוּ אֲלֵא דוּקָא עַל הַתִּיבָה עֲצָמָה כְּשֶׁנִּרְאִית שְׁקַר אֲבָל עַל דְּיוקָא לֹא חִיִּישִׁינּוּ אִם נִרְאִית שְׁקַר וְרִאִיָּה מְפֹסְחִים וְכוּ' עֵי"ש וְכֵן מְתַבָּאֵר מִדְּאֲמַרִּינּוּ בְּפָרְק בְּמַה מְדַלִּיקִין דָּף ל' ע"א גְּבִי מַאי דְתַנּוּ וְאִם בְּשִׁבִיל הַחוֹלָה שְׂיִשְׁן פְּטוֹר בְּדִין הוּא דְלִיתְנִי מוֹתֵר אֲלֵא מְשׁוּם דְבַעֲי לְמִתְנִי וְכוּ' תִנִּי רִישָׁא פְּטוֹר הֲרִי דְתִנִּי פְּטוֹר אָךְ דְּמְשַׁמְעוֹת הַלְשׁוֹן הוּא

דאסויר ויהדין נותן דמןותר ולא קפיד אדיוקא פינון דמאי דתני בהדיא הוא אמת ונציב גם הרב חנינא וחסדא בח"א דף יו"ד ע"ד.

(בד"ה והנה) הביא דברי הרב מעשה רוקח שסייעו להרב המגיד מסוגיא דביצה דף י"ב ע"ב גבי אושפיזפניה דרבא וכו' מערב יום טוב אין ביום טוב לא ומשני אפילו תימא ביום טוב אידי דתנא רישא מערב שבת תנא סיפא מערב יום טוב וכתב על דבריו דלא מכרעא דהתם מאי דתני סיפא מערב יום טוב לא מיקרי שיקרא אלא דמשום דיוקא דמשמע דביום טוב לא אהא משני אידי דרישא ונהרי זה פכל אידי דבש"ס וכיעוין בברכות דף ג"ן ע"א גבי הא דתנו רבנן הנה מהלך בדרה וכו' דאמרו שם בדין הוא דאפילו מחצה על מחצה נמי מברך ואידי דתני רישא רוב עכומ"ז תנא סיפא רוב ישראל וכי האי גוונא טובא בש"ס וכו' עי"ש ובפרק מי שמתו סוף דף כ"ד תניא היתה טלית של בגד וכו' חגורה על מתניו מותר לקרות קריאת שמע אבל לתפלה עד שיכסה ת לבו ומשמע דאין יתרון לתפלה מקריאת שמע אלא בכיווי לבו ואן, צריף אף לתפלה לכסות כל גופו.

אמנם הרב בית חדש בסי' צ"א סעיף ג' כתב דלתפלה צריף לכסות כל גופו והא דתניא ולתפלה עד שיכסה את לבו לאו דוקא אלא כל גופו נמי ולא נקט לבו אלא אידי דרישא דלקריאת שמע אין צריף לכסות לבו קאמר בסיפא דצריף לכסות לבו והוא הדין כל גופו וכו' הרי דאף דמשמעות לשון הברייתא הוא דלא בעי פיוסי לתפלה אלא עד לבו אמרינו דתני הכא בסיפא אידי דרישא ולא חייש תנא שנטעה לומר בכיוסי לבו סגי לתפלה והיינו מהאי טעמא דכיון דמאי דתני בהדיא יציבא מילתא לא חייש למאי דאיפא למיטעי בדיוקא ותנא סיפא בהאי לישנא באידי דרישא וגם בעיקר הפלל שפתבו התוספות שאין לשנות מידי דשיקרא באידי פתבתי שמצאתי שכן כתב רשב"ם בבבא בתרא דף קס"ח ע"א ד"ה אידי ולא ראיתי מי שהביא דבריו עי"ש בהשקטות הס' דף קמ"ו ע"ג ולפי שלא נתפשט ספר אור לי במקומות אלו נכון בעיני להעתיק משם הנוגע לכללין אשר אומר כי הוא זה: הנה הבאתי שם דברי הרב בית עובד בפרק כל פתבי הקוד אשר הביא בשמו הרב פתח הדביר בסי' ט"ל אות ג' בשומע ואינו מדבר לענין פתיבת תפילין וז"ל חרש ששומע ואינו מדבר אף דאיתיה בקשירה וכדכתב הרב פנסת הגדולה וכו' אינו פשר לכתוב סתו"מ פינון דבעינו שיאמר בפיו בתחלת הפתיבה אני פותב לשם קדושת תפילין וכן בכל פעם שכותב הזכרה והאי לא מצוי למימר דאלם הוא ואם תאמר אם פן הא דתניא בגיטין דף מ"ה פל הני דפסולין לכתוב אמאי לא תני נמי אלם יש לומר דהתם לא תני אלא הני דפסולין משום דליתנהו בקשירה לא כן אלם משום דלא פסול אלא משום שאינו מדבר ואם אחר אומר לו לכתוב לשם קדושת תפילין והוא כותב נראה דכשירין אף דאיהו גופיה לא מצוי אמר דומיא דצצית דפסק מרן בריש סי' י"א שיאמר בתחלת הטוניה שעושה פן לשם צצית שיאמר לאשה טווי לי לשם צצית הרי דאמירתו לאשה מספיק הכי נמי באלם פן נראה לפנים ריהטא עכ"ל הרב בית עובד.

והרב פתח הדביר נשא ונתן בדבריו ואחר שהבאתי גם תורף דבריו ועלימו תטוף מלתי בדין פל שאינו ראוי לביקה וכו' וכו' פתבתי דמתבאר מדברי הרב בית עובד שאף כדעבד פוסל תפילין שכתבן אלם (ולא על לכתחלה דוקא דבריו אמורים) שאם פן כי

קשׁיָא ליה מדלָא תְּנִי אֵלֶם בְּהַדִּי הִנֵּה הַפְּסוּלִים דְּתַנִּי בְּפִרְק הַשׁוֹלַח הִנֵּה לִיה לְשׁוּנֵי דְהֵתָם
לֹא תְּנִי אֵלָא הִנֵּי דְפִיְסוּלֵיהוּ אַף בְּדִיעֵבַד לֹא כֵן אֵלֶם דְּאִינוּ אֵלָא לְכַתְחֻלָּה אֵלָא וְדַאי מוֹכַח
שְׁסוּבֵר הָרַב שְׁגַם בְּאֵלֶם פְּסוּל דִּידִיה הוּא אַף בְּדִיעֵבַד וְאַהֲכִי קִשְׁיָא לִיה שְׁפִיר וְהַצְרָף
לְשׁוּנֵיהוּ דִּידִיה וְעַם שְׁאִין מְזַה פֶּל פֶּה הִכְרַח מְפֹל מְקוּם סִיגְנוֹן לְשׁוּנוּ וְדַבְרֵי הָרַב פְּתַח
הַדְּבִיר בְּמַה שְׁהִשִּׁיב עַל דְּבָרֵיו מוֹרִים דְּאִיעֵבַד מִיָּרוּ אִם פְּסוּלִין תְּפִלִּין שְׁפִתְכֶם אֵלֶם
מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לְהוּ דְּאִמִּירָה בְּפֶה מְעַכְבַּת (וְעַל זֶה הִבְאֵתִי שְׁם דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים אִם אֲמוּרָה
זוֹ לְעִיפּוּבָא נְאֻמָּרָה): וְאַחַר שְׁנִשְׂאֵתִי וְנִתְתִּי קִצַּת בְּזַה פְּתַבְתִּי (בד"ה וּמֵאִי) דְּמַה שְׁתִּירֵץ
הָרַב לְקוֹשְׁיָתוֹ דְּלָא תְּנִי הֵתָם אֵלָא הַפְּסוּלִין מִשׁוּם דְּלִיתְנִיְהוּ בְּקִשְׁיָרָה וְכוּ' יֵשׁ לְתַמְנֵה
עָלְיוּ מְדַבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּעַלֵּי הַתּוֹסְפוֹ בְּמִנְחוֹ דָּף מ"ב ע"א ד"ה וְאֵל יְמוּל וְכוּ' וּבַע"ז ד'
כ"ז ד"ה וְכִי שְׁהוֹקְשָׁה לְהֵם אֲמַאי הוֹצְרָכוּ לְפִסּוּל עֲכוּמ"ז מְפִתִּיב' סְתוּמ"מ מִשׁוּם דְּכָל
שְׁאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה אִינוּ בְּכַתִּיבָה תִּיפּוֹק לִיה מִשׁוּם דְּבַעֲיָנוּ לְשִׁמָּה וְעֲכוּמ"ז אֲדַעְתָּא דְּנִפְשִׁיָּה
עֵבִיד וְנִיחָא לְהוּ דְּאִין הִכִּי נְמִי דְּפִסּוּל מִשׁוּם שְׁלֵא לְשִׁמָּה אֵלָא דְּאִיִּדִי דְּתַנָּא הִנֵּה דְּפִסּוּל
דִּידִהוּ מִשׁוּם שְׁאִינָם בְּקִשְׁיָרָה תְּנִי נְמִי עֲכוּמ"ז אַע"ג דְּפִסּוּל דִּידִיה מִשׁוּם שְׁלֵא לְשִׁמָּה
עִי"ש וְאִם כֵּן אִם נֹאמֵר דְּגַם אֵלֶם נְמִי פְּסוּל מִשׁוּם דְּלֹא מְצִי לְמִיעֵבַד לְשִׁמָּה דְּבַעֲיָנוּ
שְׁיִבְטָא בְּשִׁפְתֵיו וְלֹא מְצִי אֲמַר אִם כֵּן הִנֵּה לִיה לְמִיתְנִי בְּהַדִּי אִינְהוּ אִיִּדִי דְּתַנִּי הִנֵּהוּ וְכַדְתְּנִי
עֲכוּמ"ז בְּהַדִּי אִינְהוּ אֵלָא וְדַאי מוֹכַח דְּבִאֵלֶם לִיכָא לְמִיפְסֵל וְהַגַּם דְּלְכַתְחֻלָּה כִּיּוֹן דְּטוֹב
הוּא לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתֵיו אִין לֹא לְאֵלֶם לְכַתּוּב מְפֹל מְקוּם כִּיּוֹן דְּבַדִּיעֵבַד פֶּשֶׁר מִשׁוּם הִכִּי לֹא
תְּנִי הֵתָם מִשׁוּם דְּלֹא דְּמִי לְאִינְהוּ וְאִין לֹאמֵר דְּמֵאִי דְּלֹא תְּנִי אֵלֶם אַע"ג דְּתַנִּי עֲכוּמ"ז הִיָּינוּ
טַעְמָא מִשׁוּם דְּבִשְׁלֵמָא עֲכוּמ"ז שְׁיִינְהוּ לְמִיתְנִי בִּיה פִּיְסוּלָא מִשׁוּם כֹּל שְׁאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה
אֲמַטוּ"ל שְׁיִינְהוּ שְׁפִיר לְמַתְנִיָּה דְּקוֹשְׁטָא הוּא דְּשְׁיִינְהוּ לְפִנְסֵלוּ מִשׁוּם כֹּל שְׁאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה וְאִי
קִשְׁיָא לָן אֲמַאי אִיִּצְטְרִיף לְפִנְסֵלוּ מֵהַאי טַעְמָא תִּיפּוֹק לִיה מִשׁוּם לְשִׁמָּה אֵהָא שְׁיִינְהוּ לְשׁוּנֵי
דְּתַנִּי לִיה בְּאִיִּדִי אֲבָל הִכִּי לִיתְנִי דְּאֵלֶם פְּסוּל בְּכָלֵל הִנֵּי הַפְּסוּלִים מִשׁוּם שְׁאִינָם בְּקִשְׁיָרָה
וְכוּ' דְּמִשְׁמַע דְּפִסּוּל דִּידִיה נְמִי מִשׁוּם כֹּל שְׁאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה וְכוּ' וְלִפִּי הָאֲמַת אֵלֶם יִשְׁנוּ
בְּקִשְׁיָרָה הוּי וְלֹא מִיפְסִיל אֵלָא מִשׁוּם לְתַא דְּשְׁלֵא לְשִׁמָּה וְאִי הוּי תְּנִי לִיה בְּהַדִּי אִינְהוּ הִנֵּה
מִיחֻזִּי כְּשִׁקְרָא דְּהִנֵּה מִשְׁמַע דְּטַעְמָא דְּפִיְסוּלָא דְּאֵלֶם מִשׁוּם שְׁאִינוּ בְּקִשְׁיָרָה מַה שְׁאִין
הָאֲמַת כֵּן נִרְאָה לְעִנְיֹת דַּעְתִּי דְּאִין זֶה מִן הִיִּישׁוּב מִשׁוּם דְּגַבִּי אִיִּדִי לֹא קִפְדִּינוּ בְּהִכִּי
דְּמַצִּינוּ בַּע"ז דָּף וְא"ו ע"א דְּאֲמָרוּ דְּתַנִּי תַּנָּא שְׁלִשָּׁה לְאַחֲרֵיהֶם אַף עַל גַּב דְּלִיתְנִיְהוּ אֵלָא
תַּרְתִּי אִיִּדִי דְּתַנָּא שְׁלִשָּׁה לְפָנֵיהֶם עִי"ש וְכִמוּ שְׁהוֹכִיחַ כֵּן מְסוּגֵיָא הִלְזוּ הַגָּאוֹן מוֹהֲרַש"א
בַּס' הַלִּיכּוֹת אֵלֵי הַבֵּיא דְּבָרֵיו הָרַב הַחֲסִיד בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב בְּקוֹנְטְרִיס מַעֲנָה לְשׁוֹן אוֹת
פ"ט ועי"ש שְׁהוֹצְרָף לְדַחַק בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹ דְּכַתּוּבוֹ דָּף ב' ע"ב ד"ה אֵלָא לֹא נִישְׂאוּ וְכוּ'
שְׁפִתְבוּ דְּמִשׁוּם אִיִּדִי אִין לֹא לְשׁוֹנוֹת טַעוֹת בְּסִיפָא דְּלְכַאוּרָה דְּבָרֵיהֶם הִיָּפָף סוּגֵיָא דַּע"ז
הַנְּ"ל וְכֵן פְּתַבוּ גַם בְּמוֹעֵד קֶטֶן דָּף כ"ג ד"ה מֵאֵן דְּאֲמַר וְכוּ' דְּאִין שִׁיטַת הַתְּלִמוּד לֹאמֵר
אִיִּדִי אֵל בְּמִילְתָא דְּאֲמַת אֲבָל דְּבָרִים נִרְאוֹת שְׁקֵר אִין לֹא לְשׁוֹנוֹת מִשׁוּם אִיִּדִי וְהוֹצְרָף
הָרַב לְדַחַק דְּכּוֹנְנָתָם רְצוּיָה דְּכָל כְּמַה דְּמַצִּינָא לְמִשְׁפִּינֵי אֲנַפְשִׁין וְלֹאמֵר דְּלֹא תְּנִי אִיִּדִי
בְּטַעוֹת דְּחֻקֵּינוּ וּמְפָרְשִׁינוּ עִי"ש שְׁמַעֲיָנוּ מִיָּהָ דְּזַמְנִין מְשַׁכַּחַת דְּתַנִּי אַגַּב חֻדָּא מִילְתָא
אַחֲרִיתִי בְּטַעוֹת וְהִכִּי נְמִי הִנֵּה מְצִי לְמִיתְנִי אֵלֶם בְּהַדִּי אִינְהוּ אַף עַל גַּב דְּאִין פִּיְסוּלֶם שְׁוִים.
וְעִיָּין לְהָרַב הַמַּגִּיד בְּפִרְק י"ט מֵהַלְכוֹת שַׁבַּת הִלְכָה ט' דְּמְפָרֵשׁ לְשִׁיטַת הַרְמַב"ם דְּתַנִּי תַּנָּא
וּבְלִבְד שְׁלֵא תַצֵּא יְלִדָה בְּשַׁל זְמַנָּה וְלֹא זְמַנָּה בְּשַׁל יְלִדָה אַף עַל גַּב דְּלְקוֹשְׁטָא יְלִדָה בְּשַׁל

זקנה מותר אלא דאידי דתנא לא תצא זקנה בשל ילדה תנא נמי איפכא וכתב הרב חיינא וחסדא בח"א דף יו"ד ע"ד (ד"ה והנה) דמוכח דרבינו שמעון שהביאו התוספות במועד קטן שם סובר פהרמב"ם לפי פירוש הרב המגיד ופרן בכסף משנה תמה על זה דאיך נאמר דתני תנא דבר שקר משום אידי עי"ש מפל מקום במאי דקמן אפשר דמודה דלפי האמת אין הדין שקר אי הוה תני אלם דפסול בכלל הפסולים משום שאינם בקשירה פינו דקושטא קאי דפסול מצינו למימר דתני ליה באידי ולא מיחזי פשיקרא דמצינו לפרש האי טעמא ארנפא דמינכר דתני בבבביתא ולא אאלם אלא ודאי מדלא תני ליה מוכח דאלם לא מיפסיל לכתיב' סתו"מ.

ועיין להרב מעשה רוקח שם בהלכות שבת דבטר דבעא למיסייעיה להרב המגיד מתלת דוכתי דאשכחן דתני תנא אידי בטעו' סיים דמסוגיא דפרק קמא דקידושין ה' ע"ב דפריף ותנא סיפא מילתא דסתרא לרישא וכו' שמעינן דלא נוכל שאף לומר דמשום אידי תני איפכא או שיקרא ומפני זה נטה דרכו מדרך הרב המגיד עי"ש וכתב על זה הרב מקנה אברהם במהדורא בתרא אות מ"ב דיש ליישב על פי מה שכתב הרב יגל יעקב בדף קי"ב דלא כתבו התוס' דאין לתנא לשנות טעות באידי אלא דוקא לענין דלא לינקוט מילתא דאידי בחלוקה בפני עצמה אבל בכלל מילי אחרני בסד חלוקה מצי למינקט עי"ש (וספר יגל יעקב לא שכיח גבאי לחזות בנעם שיח דב"ק ולא מצינא לאישתעווי מילי מאי דקשיא לעניות דעתיה מבלי ראות דברי הרב בגופו שלהון) שמעינן מינה דבגדון דידן דלא הוה צריך למיתני חלוקה בפני עצמה לא הוה קפדינן אי הוה תני ליה באידי ואי הכי הדרא קושטא דליתני אלם בהדי אינף אי לאו פדאמרן דמאי דלא תני אלם היינו טעמא משום דלא דמי לאינף דהנהו פוליהו פיסוליהו אפילו בדיעבד מה שאין פן אלם פדאמרן ויש ליישב לדעת הרב בית עובד דהגם דמצינו בכל הנה דוכתי דאורחיה דתנא למיתני באידי בכי האי גוונא מיהו אין זה אלא לומר דכי אשכחן דתני בכי האי גוונא לא תיקשי לן היכי תני אידי בטעות דבכי האי גוונא לא קפדינן אף לא מפני זה נוכל להקשות לאידך גיסא פי לא תני אידי בכי האי גוונא אמאי לא תני ליה דיש לומר דתנא בהאי ברייתא דחיקא ליה למיתניה אידי בכי האי גוונא וזה פשוט ועוד יש לומר דלא דמי אלם לעכומ"ז דעכומ"ז לית ביה שריוותא פלל מה שאין פן אלם דאם אהד עומד על גביו ואומר לו לשם תפילין כשר לפי דעתו כמבואר בדבריו הנז"ל ואמטו"ל לא תני ליה וק"ל.

וראיתי להרב נהר שלום בסי' ש"ח אות ב' (בד"ה האמנם) שהביא מה שכתב הרב מגן אברהם בס"ק י"ז בשם דרכי משה ובית חדש שכתבו ליישב דברי הטור שכתב חתיכת חרס שנשברה בחול וכו' מתמיהת מרן הבית יוסף דאין הכי נמי דגם בשבת מותר אלא אידי דבעי למיתני סיפא זרקה לאשפה אסור דזוקא פשזרקה מבעוד יום הוא אסור נקיט רישא נמי בחול וכתב על זה וז"ל וזה דוסק רב דאפילו בדברי תנא אין לשנות טעות משום אידי עכ"ל ובהורמנותיה דמר אין זה בגדר אידי בטעות שפכר פתבתי למעלה שפל שהלשון השנוי הוא אמת אף שהדיוק אינו פן לא קפדינן אדיוקא ונקיט אידי דסיפא והא נמי דכונותא דמה שכתב הטור חתיכת חרם שנשברה בחול מותרת דין זה אמת הוא אלא דיש במשמע הא נשברה בשבת אסורה ולזה אמרינן דאדיוקא לא קפיד ונקיט בחול משום סיפא וק"ל: ובספר טהרת המים (לרב גדול משאלוניקי) ראיתי

בַּקְוֹנָטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהֵרָה בְּמַעֲרָכָה זֹאת הוֹתֵר שֶׁפֶתַב בְּשֵׁם הָרַב יְבִין שְׁמוּעָה דָף ל"א ע"א
דְּמִשׁוּם אֵיידִי אֵין לְשִׁנּוֹת מִיְלֵי דְכָדֵי וְנִרְאִין כְּשֶׁקָר וְכַתֵּב עַל זֶה וְעֵינֵין לְרַבֵּינוּ בְּצִלְאֵל
בְּשִׁיטָה מְקוֹנְבָצֵת לְכַתּוּבּוֹת דָף ב' ע"ב שֶׁהֵבִיא מִשֵׁם הַרְמַב"ם שְׁסוֹבֵר לְהִקְפֵּה וְעֵינֵין רַש"י
בְּסִנְהֶדְרִין דָף כ"ח ע"ב ד"ה וְאֵין וּבִקְרָא"ש שֵׁם וּבִגְהַר שְׁלוֹם ס"א ש"ח סק"ב וּתְחִלַּת
חֻקְמָה פָּרַק ב' אוֹת ל"ו עכ"ד וְאֵין אֶצְלֵי ס' תְּחִלַּת חֻקְמָה וּמָה שֶׁפֶתַב בְּשֵׁם הַשִּׁיטָה מְקוֹנְבָצֵת
דְּבָרָיו הֵם בְּשֵׁם הָרַב הַמַּגִּיד בְּפָרָק י"ט מֵהַלְכוֹת שְׁבַת הַלְכָה ט' שֶׁהֵבִאתִי לְמַעְלָה וּכְבָר
כְּתִבְתִּי דְמָרְן בְּכֶסֶף מְשֻׁנָּה שֵׁם תְּמָה בְּזֶה דְאִיךָ יִתְכֵן דְתַנִּי מָה שֶׁאֵינוּ אֵמֶת מִשׁוּם אֵיידִי:
הֵן אֵמֶת שְׂרָאִיתִי עֵתָה לִידִידֵי הַרַה"ג בַּס' לֵב שׁוֹמֵעַ יצ"ו בְּמַעֲרָכָה זֹאת ל"ו דָף ה' ע"א
שֶׁכַּתֵּב שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּשִׁינֵיךָ לְמִתְנֵי בְּאֵיידִי מָה שֶׁאֵינוּ אֵמֶת וְהוּא מִמָּה שֶׁפֶתַב בְּשִׁמְנֵי
מֵהַלְכוֹת נְזִירוֹת הַלְכָה ה' דְנִזִּיר מְמוֹרֵט אֵין צָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעַר וְתְמָה מָרְן בְּכֶסֶף מְשֻׁנָּה
שְׁנִרְאָה שְׁפֶסֶק כְּבִית שְׁמַאי וְתִרְיָץ דְמִשְׁמַע לִיהֵ לְרַבֵּינוּ דְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעַר דְאִמְרֵי בֵית
הַלֵּל לָאו לְמִימְרָא שְׁצָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעַר אֶלָּא כְּלַפֵּי שְׁאֲמָרוּ בֵית שְׁמַאי אֵין צָרִיךְ שְׁפִירוּשׁוֹ
אֵין לוֹ תִקְנָה אֲמָרוּ בֵית הַלֵּל צָרִיךְ כְּלוּמַר יֵשׁ לוֹ תִקְנָה בְּלֹא הַעֲבַרְתַּת תַּעַר הָרִי דְנִיחָא לִיהֵ
לְמָרְן לְפָרֵשׁ דְבֵית הַלֵּל אֲמָרוּ צָרִיךְ לְהַעֲבִיר הַגַּם שְׁלַפֵּי הָאֵמֶת אֵינוּ צָרִיךְ אֶלָּא דְנִקְטִי הָכִי
כְּלַפֵּי בֵית שְׁמַאי וּמוּכַח שְׁחֹלֵק עַל מָה שֶׁכְּתִבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת דְאֵינוּ שׁוֹנָה דְבָר
שֶׁאֵינוּ אֵמֶת מִשׁוּם אֵיידִי וּמִזֶּה הַצָּרִיךְ עֵינֵין עַל מָרְן כְּסָף מְשֻׁנָּה דְלָמָּה הִחְרִיד בְּהַלְכוֹת
שְׁבַת עַל דְבָרֵי הָרַב הַמַּגִּיד הַנֶּ"ל וְגַם הַשִּׁיב עַל דְבָרֵי הָרַב אֶהֱל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא שֵׁם שְׁתַּמָּה
עַל הָרַב בֵּית חֲדָשׁ בְּמָה שֶׁפִּירֵשׁ דְבָרֵי הַרְמַב"ם שֶׁלֹּא רָאָה מָה שֶׁכְּתִבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְלֹא
אֲמָרִינוּ אֵיידִי כִּי הָאֵי גּוֹנָא וְתְמָה עָלָיו שֶׁאֵין כֵּן שִׁיטַת הַרְמַב"ם וְכו' עי"ש דב"ק וּלְדַעַתִּי
הַקְצָרָה הַהִיא דְנִזִּירוֹת לֹא דְמָיָא לְהֵיחָא דְשְׁבַת דְהֵדִין הוּא דְיִלְדָה בְּשַׁל זְקֵנָה תַּצָּא וְתַנִּי
תַּנָּא לֹא תַצָּא וְזֶה שְׁקָר גְּמוּר וְאֵין בְּיַדֵּינוּ לְפָרֵשׁ הֵלֵל תַּצָּא שְׁרוּצָה לֹא תַצָּא וְלִכֵּן לֹא
יִתְכֵן לֹא תַצָּא וְתַנִּי מָה שֶׁאֵינוּ אֵמֶת מִשׁוּם אֵיידִי אֲבָל בְּהֵיחָא דְהַלְכוֹת נְזִירוֹת דִּישׁ בְּאֶפְשָׁרוֹת
לְפָרֵשׁ דְצָרִיךְ רוּצָה לֹא תַצָּא וְלֹא תִקְנָה וְכִמוֹ שֶׁפִּירֵשׁוּ דְבָרֵי בֵית שְׁמַאי אֵין צָרִיךְ דְהֵינֵינוּ
אֵין לוֹ תִקְנָה בְּזֶה לֹא תַצָּא וְלֹא תִקְנָה שְׁהֵיךָ נִכּוֹן לְבֵית הַלֵּל לֹא תַצָּא וְלֹא תַעַר
נִקְטִי לִישְׁנָא דְצָרִיךְ לְהַעֲבִיר תַּעַר וּפִירוּשׁוֹ יֵשׁ לוֹ תִקְנָה אֵיידִי דְנִקְטִי בֵית שְׁמַאי אֵין צָרִיךְ
שְׁפִירוּשׁוֹ אֵין לוֹ תִקְנָה דְכָל שְׁנוּכַל לְדַחֵק וּלְהַעֲמִיס בְּכּוֹנֵת הַתַּנָּא מָה שֶׁהוּא הָאֵמֶת לֹא
דְחִיקָא לָן לְמִימַר דְנִקְטִי הָאֵי לִישְׁנָא מִשׁוּם אֵיידִי וְאֵם כֵּן אֵין הַכְּרַח שְׁסוֹבֵר מָרְן שְׁשִׁיטַת
הַרְמַב"ם הִיא שְׁלֹא כְדַעַת הַתּוֹסְפוֹת כְּמוֹ שְׁסוֹבֵר הָרַב הַמַּגִּיד בְּדַעַתוֹ (דְאִיךָ מָה שֶׁאֵינוּ אֵמֶת
שׁוֹנָה הַתַּנָּא מִשׁוּם אֵיידִי): וְגַם בְּשִׁיטָה מְקוֹנְבָצֵת לְכַתּוּבּוֹת שְׁצִינֵין הָרַב טְהֵרַת הַמִּים סִינִים
עַל דְבָרֵי הָרַב הַמַּגִּיד וּמִיְהוּ הַנִּכּוֹן כְּשִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת וְהֵתֵם בְּמַסְכַּת שְׁבַת אֵינֵם מְפָרְשִׁים
כְּפִירוּשׁ הַרְמַב"ם דְדוּחֵק גְּדוּל הוּא לֹא תַצָּא מִלְתָּא דְכָדֵי וְלֹא אֵמֶת
עכ"ל (עי"ש בד"ה רב אשי אמר) וּמָה שֶׁצִּינֵין לְרַש"י דְסִנְהֶדְרִין דְבָרָיו הֵם עַל מָה שֶׁאֲמַר
ר' חִיָּיא בַר אֲמִי מְשֻׁמִּיָּה דְעוֹלָא אֲשֵׁתוֹ אַרוּסָה לֹא אוּנָן וְלֹא מְטַמָּא לָהּ וְכֵן הִיא לֹא אוּנָת
וְלֹא מְטַמָּא לָהּ שֶׁכַּתֵּב אֵין מְטַמָּא לָהּ אִם כֵּהֵן הוּא אֵית דְלֹא גָרְסִי אֵינָה מְטַמָּאָה וְכֵן הִיא
אֵינָה נְאָסְרַת בְּאֵינֵינוּ מִיתְתוֹ בְּקִדְשִׁים וְאֵינָה מְטַמָּאָה אֵינָה מְצוּנָה לְהַתְעַסֵּק בּוֹ וְאֵיידִי
דְתַנָּא אוּנָת תַּנָּא וְלֹא מְטַמָּאָה וְלֹא דְנִקָּא דְנִשִּׁים לֹא הוֹנְהֵרוּ עַל הַטּוֹמְאָה עכ"ד רַש"י
וְנִרְאָה שְׁכּוֹנַת הָרַב לְהוֹכִיחַ מְדָבְרֵי רַש"י דְתַנִּי תַנָּא מִיְלֵי דְכָדֵי מִשׁוּם אֵיידִי וְכְשִׁיטַת
הַרְמַב"ם לְפִי מָה שֶׁפִּירֵשׁ בְּדַעַתוֹ הָרַב הַמַּגִּיד (וּמָה שֶׁצִּינֵין לְדְבָרֵי הַרַה"ג שֶׁ לֹא יִדַעַתִּי מָה

הציון הלז דעין רואה בדברי הרא"ש שם בסי' כ' שהעתיק לשון הש"ס בלבד ולא דבר מענין איידי פלל) ולי הדל אין מזה הכרח דנדאי אם הנה מפרש רש"י אינה מטמאה לו אינה רשאי ליטמא לו ונהיה אומר דתני ולא מטמאה איידי דנולא אוננת הנה זה שקר באידי אבל לפי מה שפירש ואינה מטמאה אינה מצווה להתעסק בו וזה הדבר אמת הוא אלא דמשמע דאשה מצווה אטומאה מה שאין האמת פו ולזה לא חייש פיון דאינו אלא משמעות ותני האי לישנא באידי: וכתב הגאון מוהרש"א בספר יבין שמועה סי' קע"ה הביא דברי הרב חנינא וחסדא דף י"א ע"א דאף דבמשנה או פרייתא לא אמרינו איידי בטעות מפל מקום בקרא אמרינו איידי גם בכי האי גוונא וראייה מבבא קמא דף פ"ד כפאשר יתן מום באדם למה לי איידי דכתב פו ינתן בו וכו' וכן ממה שאמרו שם אחר זה יד ביד דבר הניתן מיד ליד אלא מעתה רגל ברגל הכי נמי ומשני איידי וכו' וכן מסוטה דף ג' ור' ישמעאל איידי דכתב לה כתב ונהרב המחבר כתב על דבריו דאם במשנה או פרייתא כתבו התוספו' דלא אמרינו איידי בטעות אף דלפעמים אמרינו בש"ס כדי נסבא פל שפון לגבי תורת ה' תמימה הנאמרה מפי פבודו ותפרו דנדאי פל אות ואות ותיבה ותיבה שקולות בשקל הקודש וכדכתיב אמרת ה' צרופה אמרות ה' אמרות טהורות פספ צרופ וכו' וכמה דרשות והלכתא רבתיא למדין במשניות ותורת פהנים וכיוצא מיתור אות אחת תיבה אחת והס מלהנפיר דבר פנה שיאמר הכתוב בטעות משום איידי והאריה לדחות הראיות שהביא הרב יבין שמועה עי"ש גם הרב לב שומע יצ"ו בדף ג' סוף ע"א הביא דברי הרב יבין שמועה הנ"ל והאריה לדחות ראיותיו ומסיק דאין לחלק בזה בין משנה ובפרייתא לקראי דלעולם יש לומר איידי אף היכא דאיכא למיטעי ונדוקא בדבר שאינו אמת הוא דאין לומר איידי ואין חילוק בין משנה ובפרייתא לקראי: ואם דרו הספא למיתני תרי מילי אגב חדא הנה הרב יבא הלוי בדף ט"ו ע"ב (בד"ה א"ה וה"ר) שכתב איידי דתני קריאת שמע ותפלה תני נמי תפילין אבל לומר דתני תפלה ותפילין אגב חדא דהיינו קריאת שמע זה אינו אלא פיון דשמע ותפלה איצטריוכו תני חדא אגב תרתי עכ"ל.

ואני הדל מצאתי בספר טהרת המים בקונטרס שיורי טהרה במערכת הדליות אות ט"ל שכתב וז"ל דרו הספא לשנות באיזה נוכתא שלשה דברים פאחד אף דלא שייך האחד מהם שם פיון דרגיל במקום אחר לשנות שלשתם פאחד תוס' ברכות דף כ' סוע"א משם רבינו תם וכיוצא בזה כתב בס' תחלת חכמה שער השני פלל ז"ך בשם הליכות עולם דתרתיו אטו חדא לא תני ושהיבין שמועה חולק דתני תרתי אגב חדא וכו' אבל בתלוקות הפל מודים דתני תרתי אגב חדא וכו' וסיים וכן אני מוצא משניות מלאות מזה ובפרק בא סימן תני פמה חלוקות אגב חדא ובפרק ר' עקיבא עכ"ל (ל קי"ז) אי הכי פתבתי בנדפס באות שס"א דאף דלשון זה על הרוב הוא לשון קושיא נמצא גם פן שהוא לשון סיעתא וכתבתי פן על פי דברי רש"י ותוס' בקידושין דף מ"ו עי"ש עתה ראיתי בס' הגחמד לב שומע במערכה זו אות ל"ה שכתב פן על פי דברי רש"י וקידושין הנ"ל וכתב שבתוס' רי"ד שם דחה פירש"י דאי הכי לאו לשון סיעתא משמע אלא לשון קושיא ומר ניהו הביא דבשבת דף כ"ח ע"א אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגימין וכו' וכלשון הזה שם דף ס"ד ע"א והו סיעתא והנה התוס' בקידושין שם כתבו שפון הנה רב יוסף רגיללומר וקראו מקום לההיא דפרק במה מדליקין דף כ"ח ע"א (הוא חד משני מקומות שהראה

הרב הג"ל יצ"ו וחיזוקו הוא שלא ראה דבריהם) וידוע דלשון רגיל לא יצדק על פעם אחת ואפ"כ נמטינה שהראיה לנו גם מקום השני (ההיא דף ס"ד) ויתכן שיש עוד ורבותנו התוס' הספיק להם לדוגמא והוא באחד: קי"ח) איגלאי מילתא למפרע אי אמרינן הכי דהוא פלוגתא דרבבי יוחנן ור"ל ביבמות בריש פ"ק החולץ בדין חליצת מעוברת עיין במה שרשמתי בנדפס באות קי"ד ואתה תחזה פלפול עצום ונחמד בס' הבהיר ונגש הפהן לידידי הגאון מוהר"ר הלל דוד הפהן טריוואש אבד"ק ווילקי יצ"ו בכלל ה' האריף בדין זה בעיקר הסוגיא ובפירושי הראשונים ומסתעף מפלפולו ישובים נכונים בכמה דינים בדין ביצה של ספק טריפה ובידין רוב ולדות בני קיימא הם אי אמרינן פ"ג בעובר במעי אמו ובסוגיא דגר בזמן הבית) שמת ובזבזו ישראל נכסיו ביאור לדברי התוס' (שם עיש"ב: קי"ט) אין ספק מוציא מידי ודאי עיין מה שרשמתי בנדפס באות רצ"ו אי אמרינן הכי בספק דרבנן ובעיקר דין זה ראיתי פלפול נעים בס' עבודת הפהן לידידי הג' אבד"ק ווילקי יצ"ו בכלל ה' ועמד הפהן בכל מקום שאמרו בש"ס אין ספק מוציא מידי ודאי למה הוצרכו לזה ולא אמרו העמד דבר על חזקתו דלכאורה היינו הך ובאר עליה הפהן דשני עניינים נפרדים הם ולא קרב זה אל זה שלא כדברי איזה מחברים דהיינו הך והיו לאחדים עיש"ב: וידידי הרה"ג מוהר"ר גרשון האגער מעיר זבלא טוב יצ"ו פתב לי פרפרת בעיקר דין זה וז"ל ראיתי בספרו שדי חמד מערכת הפללים בענין אין ספק מוציא מידי ודאי שם הראה בקיאתו אשר על כזה נאמר טוב עין הוא יבורך ואציג בכאן לפניו את אשר אמרתי בלימוד חבירים מקשיבים וממילא רונחא שמעתתא והוא ביושב קושיות הפני יהושע פסחים ט' א' על מה שאמרו ואין ספק מוציא וכו' והא תניא חב"ר שמת וכו' לשיטות הסוברים דתרומת פירות דרבנן מאי מקשי שם יע"ש והניח בצ"ע.

והנלפע"ד בזה בהקדם מה שהקשה המרש"א על קושיות הגמרא טעמא דמאי קשיא לפי מה שפתב דמדורות העכומ"ז וכו' יע"ש וכתב הצ"ח ליישב דהא דאמרינן דמדורות הוא טומאה דרבנן הוא רק בסתמא אבל אם ראינו שהיה שם גפול הוי דאורייתא ושפיר הקשה הגמרא מדורות ורבא קמ"ל דמדורות הוא ספק אי היה גפול והוי ספק ספקא יע"ש והנה ממילא בכאן משמע דרבא ס"ל דספק דרבנן ג"כ אין מוציא וכו' דאל"כ למה ליה לאמר הטעם דס"ס הא החילוק בניקל לאמר החילוק דכאן מייירי בדרבנן משא"כ המתניתין לשיטות התוס' ומדלא תירץ פ"ג משמע דסובר דאין חילוק וע"ז פריף שפיר מחבר שמת ותירץ הגמ' ואב"א מערים וכו' ור"ל דהוי תרי דרבנן חד דרבנן שמה הפניסה במוץ שלה ונשאר רק ספק דרבנן והשני תרומות פירות דרבנן ויתירץ הפל על נכון באופן שמתוך דברים אלו משמע דאין מוציא ספק מידי ודאי אפילו באיסור דרבנן להפוסקים דתרומת פירות דרבנן וק"ל עכ"ד יצ"ו: ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ה אות ל"ו ציין בעיקר פללין פסחים דף ט' יבמות דף י"ט ודף ל"ח בבא מציעא דף ה' ד"ה וזה חולין דף יו"ד תשב"ץ ח"ב סי' רל"ו ורע"ב וחלק שלישי סי' ע"ג פתובות דף ע"ח ד"ה סופא פרי חדש אורח חיים סימן קל"ג ס"ו וסימן קל"ד ס"א נחלת שבועה דף ל"ג וע"ט: ק"ד) אין אדם דומה לחבירו פתבתי בנדפס באות ר"ס בשם הגאון נודע ביהודה בח"א בחלק אהע"ז סוף סי' ס"ה דאין הפנונה דעל הרוב הוא פ"ג אלא לא יתכן פלל שיהא אדם דומה לחבירו ונשמט שם מה שסיים בנו"ב וז"ל ומעשה

דשתי אחיות התם הכהן לא עלה בדעתו על זה ולא רמי עלה למינדק ואפילו על הבעל לא רמי ואילו הנה דניק שפיר בנודאי הנה איזה הפרש כל דהו עכ"ל.

והמעשה דשתי אחיות שרמז לפי הנראה הוא אשר הובא בילקוט פירשת נשא רמה תש"ה דשתי אחיות היו דומות ובעל האחת בקש להשקותה וכשהגידה לאחותה לבשה בגדיה ונכנסה תחתיה ושתתה ויצאתה טהורה וכשחבקו ונשקו זו את זו מתה הנחשדת מריח המים דנראה מזה דיתכן שיהיו שנים דומים, זה לזה ומינישב שלא דקדקו יפה וכו' ועיין בענין זה מה שהבאתי לעיל באות ס"ח: קכ"א) אין מזהירין מן הדין בנדפס באות כ"ו הבאתי כלליה דהרב המגיד בריש פרק ב' מהלכות מאכלות אסורות דאי איפא לאו הפא מפלל עשה מזהירין מן הדין ורשמתי לעיין בכמה ספרים ועמה ראיתי להזכיר דבר חדש והוא זה רבינו המשנה למלך שם הביא דברי הרמב"ם בס' המצות בשורש י"ד בהא דאמרו לא ענש הפתוב אלא אם פו הזהיר דכשהעונש מפורש יכולים להוציא האזהרה מן הדין ואין זה סותר אמרם אין מזהירין מן הדין פינו שהעונש מפורש וכתב דמי שסובר כלליה הרב המגיד דאי איפא עשה מזהירין כל שפן שיספור דכי איפא עונש מזהירין והרמב"ן בשורש השני שפטר דברי הרמב"ם הללו פשיטא שיחלוק על דברי הרב המגיד עיין שם שלדבריו עשה מפורש לא עדיף מעונש מפורש.

אמנם ידידי הגאון מוהר"ר דוד אורטינבארג מבאר דיטשאב יצ"ו בס' הבהיר תהלה לדוד בקונטרס שהם וישפה (שפסוף חלק א') כתב לנישב קושית הרב שער המלך מזבחים דף ק"י ע"ב דאמרינו אין מזהירין מה"ד גפי ילפותא דאזהרה לשחוט חוץ אף דהעונש מפורש דיש לומר דלא כתב הרמב"ם פו אלא לענין הפלל דלא ענש הפתוב וכו' אבל לא מהני להחשיבו מפני זה אזהרה גמורה למלקות אבל דבר הפא מק"ו שיש בו עשה מפורש מהני אף למלקות דהעשה עדיף בזה מהעונש עי"ש דב"ק: עוד ראיתי בכלל זה (אין מזהירין מן הדין) להרב שיש יצחק בחדושי ליומא דף ל' ע"ב במה שפחלקו פו זומא ור' יהודה בטעם הטבילה לטהור הנכנס למקדש דפו זומא אמר משום קל וחומר ומה המשנה מקודש לקודש וכו' טעון טבילה המשנה מחול לקודש וכו' לא פל שפן ור' יהודה אמר פדי שיזכור טומאה שבידו ואמרינו בגמרא דאיפא בינייהו למיקם בעשה לבן זומא קאי בעשה וכו' על זה כתב הרב מפאן ראיה מפירשת למה שפראה מדברי הרב המגיד סוף פרק כ' מהלכות שבת וכן כתב הרב לחם משנה שם דאין דאין מזהירין מן הדין מביאין עשה מה"ד פינו שאין בו מלקות וכמו שרמז הרב יד אהרן בכללים שפסוף ספרו אות יו"ד וציין לעיין למה שכתב בחדושי לחגיגה ד' י"א ע"ב על דברי רש"י ד"ה לבתו ואין מצוי אצלי לעיין בדב"ק וגם איני מופנה פעת לעיין בספרי הכללים לראות אם הזכירו פלל זה ולפום ריהטא לדדי חזי דהכי מתבאר מסוגיא דמכות דבעינו לאתויי עשה דולו תהנה לאשה במאנס בקל וחומר ממוציא שם רע או איפכא במוציא שם רע בקל וחומר ממאנס עי"ש הרי דעשה מיייתנו בקל וחומר ועל מה שהבאתי בנדפס באות שכ"ח קושני המפרשים בסוגיא דמסכת ביצה דף ז' ליכתוב רחמנא חמין ולא בעי שאור וכו' דהא קנימא לו אין מזהירין מן הדין עיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים בסי' ד' אות ז והגאון חקרי לב בזכרונותיו שפסוף ספר ישרי לב בדף צ"ה ע"ד אות ל"ד ציין בעיקר הפלל (אין מזהירין ועונשין מן הדין) מכו' דף י"ז הר"ן בנדרים לדף ד' ע"ב ד"ה פיתי מפות דף ה' ונף י"ד ד"ה ואידך יד אליאו ל"ט בבא קמא דף ד'

בתוספו' אהג"ד יו"ד סי' פ"ו מן צל מאש סימן כ' תוספ' יום הכיפורים ד"י וד"יג זבחים
דף ק"ו ועיין מ"ש בפ"ג דאבל הלכה י"ב יבמות דף ס"ח פסחים דף ס"ו וס"ז: (קכ"ב)
אין אדם משים עצמו רשע פתבתי בנדפס אות רס"ג דהרב משנת ר' אליעזר פתב בשם
מ"ן חיד"א בדרשותיו פרשת יתרו בשם הרב מוהר"א ו' שאנג"י דלא נאמר דין זה
בעכומ"ז ושיציון לעיין בהרב הנמק"י ביבמות ולא ציון מקומו וכתבתי דכוננתו בציון זה
לדברי הנמק"י בפרק החולץ אהיה דאמרינו בד' מ"ז ע"א שהוא דאמר נתגזרתי ביני
לבין עצמי ונאמר ליה ר"י נאמן אתה לפסול את עצמה וכו' שפתב וא"ת הא אין אדם
משים עצמו רשע וי"ל זהו בישראל ברור אבל זה לא היה ברור ונשמט בדפוס מה שפתוב
בקונטרסי בזה הלשון ועיין להרב חלקת מחוקק בסי' י"ז ס"ק ט"ו בשם הרב בית חדש
ודוק.

וכוננתי דכתבתי מחוקק שם פתב דעבד משים עצמו רשע ואם פן פשוט דכל שפן שיש
לומר פן בעכומ"ז ובסברת הרב ב"ח הלזו עיין במה שפתבתי בקונטרסי זה לעיל אות
ב' (בד"ה ומה שפתבתי בנדפס): ומה שפתבתי שם ואנכי לא ידעתי למאי נפקא מינה
שנאמר דבעכומ"ז לא אתמר האי דינא אם להכשיר עדותו בדבר שמים עצמו רשע
שנאמר פלגינן דבוריה הרי בעדות אשה הוא דהעכומ"ז נאמן והלכה פסוקה באהע"ז סי'
טו"ב ס"ז דעכומ"ז שנאמר הרגתיו נאמן במסיח לפי תומו מטעם דבלאו הכי עכומ"ז אינו
ראוי להעיד אלא משום היותו מסלפ"ת הנה הדבר פשוט שפתבתי פן טרם שמצאתי
דברי הרב הנמק"י הנז"ל דעל פי דברי הרב הנמק"י הנז"ל יש לפרש גם דברי הרב
מוהר"א ו' שאנג"י דמירי להעיד על עצמו דאף דבישראל המעיד חובה על עצמו אין
בדבריו פלוג' משום דאין אדם משים עצמו רשע אבל עכומ"ז האומר שעשה עבירה
פלוגית נאמן ודנים בו פאילו העיד עליו עד דעלמא ומה שנאמר פן הרב מוהר"א ו' שאנג"י
לפי הנראה הוא על פי דברי הרב החינוך בפרשת יתרו בסי' כ"ו שפן החלוקים שפין
ישראל לעכומ"ז במצות המוטלות על הכל הוא שישראל לא יתחייב לעולם בלא עדים
והנראה והעכומ"ז אין צריכין התראה לפי שאין חילוק בהם בין שוגג למזיד וגם יתחייבו
בהודאת פיהם מה שאין פן בישראל שצריף עדים עכ"ל.

וכתב הגאון מנחת חינוך שם דבר חדש הרב המחבר מדעתו הרחבה לא מצאתי בש"ס
וברמב"ם דכן נח מתחייב בהודאת עצמו ודבריו נכונים בטעמים דכיון דהא דאין נאמן
על עצמו הוא משום דאדם קרוב אצל עצמו אם פן הפסול מטעם קרוב וגם בישראל
אם הוא בעצמו מעיד ואין אחר עמו הוא רק עד אהד אף אפילו עד אהד אינו מצרף
מחמת קרוב אבל בכו נח דנהרג בעד אהד ועל פי קרוב למה לא יהא נאמן על עצמו לכו
דברי הרב המחבר ברור מללו דנהרג על פי עצמו פי נהרג על פי קרוב ועל פי עד אהד
עכ"ל נהדר שדי בה נרצא דהוא עצמו אינו בגדר עדות וכיון דבעינן עדות אף דעד אהד
וקרוב מהני מ"מ הודאת פיו אפשר דלא מהני ועוד שדי נרצא דהיה לו להרב החינוך
לחלק בזה בין פן נח זכר לנקבה דלכשתמצא לומר דהודאת עצמו הניא פעדות קרוב
ומהניא מפל מקום הרי עדות נשים פסול בהם וכו' עי"ש דב"ק וחידיוש הוא שלא זכר
שר דברי הרב הנמק"י הנז"ל שפתב דבעכומ"ז לא אמרינו אין אדם משים עצמו רשע
ולפי הנראה סברתו היא פדעת הרב החינוך ויתכן שמשפטי דפרק החולץ הנ"ל הוא מה
שלמד הרב החינוך סברתו הנ"ל וכתבתי בנדפס שם בשם הרב חינוך וחסדא בח"ב ד'

כ"ט ע"ד דמשמע מדברי פל הראשונים בסוגיא הנ"ל דסברי פהרב הנמק"י ותימה על הרב מנחת חינוך דכל רז לא אגיס ליה ונעלם ממנו מקור דברי הרב החינוך בזה וצ"ע: ונראה דאר שערב מנחת חינוך שדי נרגא בסברת הרב החינוך כנז"ל מפל מקום לענין דינא מודה לו דכן נח מהני ליה הודאת פיו שיקרי בפ' אהרי מות במצות קצ"ב פתב הרב החינוך וכבר פתבתי למעלה בפירשת יתרו שהדין של בני נח לעולם היתה מיתה בין מזידין בין שוגגין ושאיין צריף התראה אלא שני עדים צריכים והודאת פיהם עכ"ל וכתב במנחת חינוך שם דמה שכתב אלא שני עדים הוא ט"ס דהא תלמוד ערוף הוא דכן נח נהרג עפ"י עד א' ומה שכתב והודאת פיהם האמת פן הוא פיו דעיקר הטעם דאדם קרוב אצל עצמו וכן נח נהרג גם פן עפ"י קרובים לכן נהרג גם פן עפ"י עצמו ובפ' יתרו הארכת קצת בזה עכ"ל הרי לה שדעתו מסכמת שפן הוא האמת דהודאתו מהני ולא סמך על מה שכתב לדחות בפירשת יתרו דעצמו שאני שהוא בעל דבר ואינו בגדר עדות וכו'.

ומצאתי בשו"ת ברית יעקב (להגאון ברוך מרדכי ליפשיץ) בחלק א"ח סי' כ' ששאל מרב אחד אם הודאת הבן נח מהני לחיבו על פיו דהא דהודאת עצמו לא מהני משום דאדם קרוב אצל עצמו וכיון דכן נח נהרג עפ"י קרוב הודאת עצמו שעבר על דת מהני ונהרג על זה או דילמא הא דהודאת עצמו לא מהני דאין אדם משים עצמו רשע משום דממה נפשך אי מהימנינן ליה דאמת היה הוא רשע ופסול לעדות או דלא מהימנינן ליה פלל ואם פן הודאת עצמו גם בב"ן לא מהני דרשע פסול לעדות גם בב"ן והרב השואל רצה לפשוט ספקו מדברי רש"י בפסחים דף ה' גבי מי קספו לה מאליה והרב המחבר דחה הוכחתו וכתב דלפי דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פרק ח"י דין ו' שאין מיתין בב"ד ואין מלקין את האדם בהודאת פיו שפא נטרפה דעתו בדבר זה ושפא הוא ממרי נפש המחפים למנות שתוקעין חרבות בבטנם ומשליכים עצמם מן הגגות ויאמר דבר שלא עשה כדי שיהרג פללו של דבר גזרת מלה הוא גם כן נא שייך טעם זה דלא מהני הודאת עצמו.

שוב כתב להוכיח מדברי התוס' בע"ז א ס"ד) ד"ה אינהו גר תושב שקבל עליו בפני שלשה חברים שלא עבוד עפ"ם וא"ת הלא מיד שעבר שבע מצות חייב מיתה דאזנהרמן זו מיתתו בלא עדים והתראה ויש לומר פל זמן שלא דנוהו ב"ד אינו חייב מיתה עכ"ל וכ"כ בהג"א שם דמאי קשי' להו דהא ב"נ נהרג בע"א וקאן לא הי' עד פלל נאי מנא ידעינן מעיקרא דעבד ע"ז מקודם הוא על פי הודאת עצמו וע"כ דס"ל להתו"ס דגם על הודאת עצמו חייב מיתה אבל בספר החינוך מצוה קצ"ב ובפירשת יתרו מבואר דבב"ן מהני הודאת עצמו וכתב פי כן הורה זקן (אמר המחבר מה שכתב הרב החינוך פי כן הורה זקן נראה לי שהדיוט שלא על דין זה כתב פן אלא על מה שסיים [במצוה קצ"ב] ומן הדומה שאף על פי שלא היו פשרים להעיד על ישראל ראויים היו להעיד זה על זה וכן הורה זקן עכ"ל ובפירשת יתרו שלא כתב שם סיום זה לא סיים שם מאמרו וכן הורה זקן עי"ש ומוכח כמו שכתבתי) וכונתו לדברי הירושלמי בפרק קמא דקידושין הלכה א' (ד' ב' ריש ע"א מדפוס זיטאמיר) אם בא ב"ן על ארוסת ישראל חייב וכו' ר' יהודא בר פזי מוסיף בחונקו מפני עצמה פן היא גירסת הפני משה ואינו נכון וכו' אבל גירסת הקרבן העדה מוסר בחונקו ומפי עצמו והיינו דמהני הודאת עצמו כן נח והקה"ע והפ"מ

פּינְשׁוּ דר"י בן פזי בַּא לְחֵלֶק עַל הַת"ק דְּאָמַר דְּנִידוֹן בְּסִינְיָה וְהוּא סוֹבֵר שְׁנִידוֹן בְּחֵנֶק אַף גַּעֲלָם מֵהֶם דְּבָרֵי הַבְּרֵאשִׁית רַבָּה פְּרֻשָׁה נ"ד דְּקָאָמַר ר"י בַּר סִימּוֹן אַף הֶחְוֹנְקוּ וְלֹא הוֹנְפֵר קוֹנְדָם לְזֵה סִינְיָה וְכו' ור"י לֹא לְחֵלֶק עַל ת"ק בַּע"א וּמְפִי עֲצָמוּ שְׁאָמְרוּ בִירוּשְׁלָמִי (לְפִי גִינְרֵסֶת הַקָּה"ע) דְּבָרֵי הַפֶּל הֵיא דב"ן נְהָרְג בְּהוֹדָאָת עֲצָמוּ אֵלּוּ תוֹרְף דב"ק חֲדָאֵי נִפְשָׁאֵי דְאִשְׁכַּחְנָא מְרַגְנִיתָא דְסִבְרַת הָרַב הַחִינּוּף לֹא נִפְלָאָת הֵיא וְלֹא מִדַּעַת עֲצָמוּ אֲמָרָה כְּמוֹ שְׁפֶתֶב הָרַב מִנְחַת חִינּוּף וְהֵלֵא הֵיא מוֹצָאָת בְּדְבָרֵי רוז"ל בִּירוּשְׁלָמִי הַנ"ל דְּבָן נַח חֲזִיב בְּהוֹדָאָת פִּיּוּ וּמִזָּה לְמַדּוּ הָרֵאשׁוֹנִים שְׁהוֹפִיר הָרַב חֲזִנָּא וְחִסְדָּא וְהָרַב הַנִּמְק"י הַנּוֹ"ל דַּבְעוּכּוּמ"ז לֹא אֲמָרִינוּ אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע: וַיְדִידֵי הַרָה"ג מוהר"ר מְרֻדְכִי לוֹרִיאַ מַעִיָּהק"ו צִפְת יצ"ו פֶּתֶב לִי בְּזֵה וְנ"ל בְּמַעְרַכַת אֶל"ף אוֹת רס"ג פֶּתֶב וְאָנְכִי לֹא יִדַּעְתִּי לְמֵאֵי נִפְקָא מִינָהּ וְכו' וְלַע"ד יֵשׁ נִפְקָא מִינָהּ לְהָא דְסִנְהֶדְרִין דְּרַף נ"ז דְּבָן נַח נְהָרְג עַפ"י עַד אֲחַד וְקָרוֹב וּכְמ"ש הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ט מֵהַל' מְלָכִים וְגַם נ"מ לְעֵנִין מְמוֹן כְּמ"ש הַנִּמְק"י בַּפ"ב דִּיבְמוֹת גָּבִי הָא דְאֲמָרִינוּ שֶׁם גָּבִי נָר דְאֶפִּילוּ אַחִים מִן הָאָם מְעִידִים פֶּתֶב עֲלֵהּ הַנִּמְק"י וְנ"ל וְנֶאֱפִי בְּמָה שְׁנוֹהֶגִים שְׁלֹא לְהַעֲיֵד בְּגִיּוֹתוֹן הוֹאִיל וְשׁוֹרַת הַדִּין דְּבְגִיּוֹתוֹן פְּשָׁרִין לְהַעֲיֵד כְּדָאָמְרִינוּ בְּן נַח נְהָרְג מְפִי קָרוֹב וּכ"ש בְּמִמוֹנוּ עַכ"ל (וְאוֹלֵי לְזֵה נִתְפָּנוּן הָרַב מְשַׁנַּת ר' אֱלִיעֶזֶר בְּצִינּוֹנוּ לַנִּמְק"י יְבָמוֹת) וְעֵינִין בַּב"י ח"מ ס' ל"ד מ"ש בְּשֵׁם הָרַב יִקִּיר וְעֵינִין תּוֹס' ב"ק דְּרַף פ"ח ד"ה יְהֵא מ"ש בְּשֵׁם רַש"י פ"ג דְּגִיטִין דְּלַדְעָתָם מוֹעִיל עֵדוֹת עַכּוּמ"ז מְוַחֲזָקִים לְהוֹצִיא אֶפִּילוּ מִיִּשְׂרָאֵל עַכ"ד יצ"ו וְלֹא פְּנִיתִי לְעֵינִין בְּמִילֵי דְמַר מֵאָפֶס הַפְּנָאֵי גַם בְּשִׁנְתֵינוּ (תַּרְח"ן) קַבְלִיתִי הָעֵרוֹת מְרַב אֲחַד הֵלֵא הֵן פְּתוּבוֹת בְּקוּוֹנְט' הָעֵרוֹת לְכָלִּים בְּסִי' צ"ד וְהָרֵאשׁוֹנָה הֵיא בְּעֵנִין זֵה עִי"ש: קכ"ג) אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע פְּתַבְתִּי בְּנִדְפֶס בְּאוֹת קס"ט דְּהָרַב יֵד מְלָאָכִי בְּכָלִּי הַדִּינִים אוֹת ל"ה פֶּתֶב בְּשֵׁם הָרַב חֲכָם צָבִי בְּסִי' ג' דְּלֹא אֲמָרִינוּ הָכִי הֵיכָא דְאִיכָא רִיעוּתָא וְעוֹתָא הַשְׁגָּתִי סָפֵר יִקִּיר אֲמָרִי הַצָּבִי דִּי שְׁדַר לָן הַמַּחְבֵּר מֵר נִיְהוּ דִּידֵי הַגָּאוֹן צָבִי מֵאִיר אַבְד"ק דְּאָבְרֵי יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּפָרְק ג' דַּמְס' בְּבָא קָמָא בְּאוֹת כ"ה סק"ב שְׁהִבִּיא תַנָּא דְמִסִּיַּע וְקָאֵי בְּשִׁיטַת הָרַב ח"ץ וְהוּא בָּיָם שְׁל שְׁלֵמָה בְּפָרְק הַחֹבֵל ס' כ"ג גָּבִי חוֹבֵל בְּחִבְרֵוּ בְּשַׁבַּת דְּפֶטוּר מִתְּשַׁלוּמִין מִשׁוּם דְּנִידוֹן בְּנִפְשׁוֹ שְׁהַקְשָׁה הָא קִימָא לָן כַּר' שְׁמַעוֹן דְּמְלָאָכָה שְׁאִינָה צָרִיכָה לְגוּפָהּ וּמְקַלְקַל בְּחַבּוּרָה אִינוּ חֲזִיב אֵלּא אִם צָרִיף לָדָם וְדוֹחֵק לוֹמַר דְּהֵכָא בְּחֹבֵל בְּחִבְרֵוּ מִיִּנְיָ בְּצָרִיף הָדָם לְכַלְבּוֹ וְכו' לְכֵן נִרְאָה מִי שְׁחֹבֵל בְּחִבְרֵוּ דְרַף מְרִיכָה וְהֵבָאָה דַּעְתּוֹ שְׁיַצֵּא דָם וַיִּחְלֹןש כְּנִגְדוֹ וְהוּי שְׁפִיר מְלָאָכָה הַצָּרִיכָה לְגוּפָהּ וְאִין לְהַקְשׁוֹת מָנָא יִדַּעִינוּ אִם דַּעְתּוֹ לְכַף וְכֵן כְּשֶׁצָּרִיף לְכַלְבּוֹ דִּישׁ לוֹמַר דְּמוֹדָה וְאִף שְׁאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשָׁע לוֹמַר שְׁמַחֲלֵל הַשַּׁבַּת מְכַל מְקוֹם בְּנִדוֹן זֵה כְּבָר נַעֲשֶׂה רְשָׁע שְׁהַפָּה חִבְרֵוּ וְאִתְרַע חֲזַקַת כְּשִׁירוֹתוֹ ע"כ לְעֵנִינוּ וּמְבוֹאֵר כְּדָבְרֵי הָרַב ח"ץ דְּכָל דְּאִיכָא רִיעוּתָא אֲמָרִינוּ דְּנֶאֱמָן הוּא בְּמָה שְׁמִשִּׁים עֲצָמוּ רְשָׁע.

וְהֵנָּה בְּנִדְפֶס שֶׁם פְּתַבְתִּי שְׁהָרַב קֹהֶלֶת יַעֲקֹב בְּתוֹסְפַת דְּרַבְּנָן אוֹת י"ז מְפַקֵּק בְּזֵה וְהוּא שְׁשֵׁם הִבִּיא מֵה שְׁפֶתֶב הָרַב מְשַׁנָּה לְמִלְּךָ בְּפָרְק ה' מֵהִלְכוֹת מְלָנָה (ט"ס הוּא וצ"ל פָּרְק ד' עִי"ש בְּדִין ו' בַּד"ה וְכַתֵּב בַּעַל כ"ה שֶׁם בְּשֵׁם שְׁלִטִי) שְׁאָם הָעֵדִים שְׁחֹתְמִים בְּשִׁטְר יוֹדְעִים שְׁיֵשׁ אִיסוּר בְּדָבָר פְּסוּלִים אֶלְיָבָא דְכּוֹלֵי עֲלָמָא אֵלּא שְׁנִסְתַּפֵּק אִם הָעֵדִים נֶאֱמָנִים לוֹמַר יִדַּעְנוּ שְׁהֵיָה אִיסוּר בְּדָבָר וְאִף עַל פִּי כֵן חֲתַמְנוּ דִּישׁ לוֹמַר דְּלֹא דְמִי לְדָאָמְרִינוּ בְּעֲלָמָא אִין אָדָם מְע"ר דְּשִׁאֲנִי הֵיכָא דְהוּא מְהַנּוּה הָאִיסוּר דָּאֵז אִינוּ נֶאֱמָן אֲבָל הֵיכָא

שְׁהַאִסוּר לַפְּנִינֵנו וְלֹא מִפִּיָּהֶן אָנוּ חַיִּין אֲלֵא שְׁהַיִּינו תּוֹלִין שְׁמָא לֹא יָדְעוּ שְׁהַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲסוּר בְּזֶה אֲפֻשֶׁר דְּנֶאֱמָן לֹמַר שְׁעֲשֶׂה בִּידִיעָה וְהַעֲלֶה (כמשל"מ) דְּאִינוּ נֶאֱמָנִים וְסִיִּים הָרַב קה"י וְזֶה שְׁלֵא כְּדַעַת: הָרַב צָבִי שְׁכַתְּבֵנו בְּשֵׁמוּ דְּכָל דְּאִיפֵא רִיעוּתָא קָמוּ אִיפֵא לְמִימַר דְּנֶאֱמָן לֹמַר מִזִּיד הִיָּה יַעֲיִין שֵׁם רְאִיָּתוֹ וּבִס' מִשְׁאַת בְּנִיָּמָן סִי' נ"א וּכְמ"ש בְּמַהֲדוּרָא קָמָא עַכ"ל וְצִיָּיָנְתִּי בְּנֶדְפֵס לַעֲיִין בְּנִדְבִי לַב ח"ב בְּחֶלֶק אַעֲה"ז סִי' כ"ד וְכַוְנָנְתִּי הִיא לְדַקְדָּק עַל מַה שְׁכַתְּבֵ שֵׁם (בד"ה וְתַחֲלַת) וְתַחֲלַת דְּבָר רְאִיָּתִי לְהַפּוֹסֵק שְׁכַתְּבֵ דְּמִפִּיָּהֶם שֶׁל הַעֲדִים נוֹדַע רְשַׁעוּתָם דְּפִסּוּלִי לְעֵדוּת וְלִיפֵא לְמִימַר אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע דְּלֹא מִפִּיָּהֶן אָנוּ חַיִּין לִידַע רְשַׁעוּתָם כִּי כָּל הָעָם מְקַצֶּה סוּרוּ טְמָא קְרָאוּ לְמוֹ הַטִּיב אֲשֶׁר דְּבָר שְׁכ"כ הַגָּאוֹן חָכָם צָבִי ו'ל בְּסִי' ג' דְּלֹא אָמְרִי אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע אֲלֵא בְּמַקּוֹם שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִין דְּבָר רִיעוּתָא אֲבָל כְּשֵׁישׁ רִיעוּתָא לַפְּנִינֵנו לֹא יַעו"ש וּבַעֲדִים דְּנ"ד הָרִי יֵשׁ עֲדִים כְּשָׂרִים הַמְעִידִים עֲלֵיהֶם שְׁהֵם פְּסוּלִים מְדַאוּרִיָּי א' בְּכַתְּבֵ וּא' בַע"פ עַכ"ל וְתִימָא שְׁלֵא זָכַר שֶׁר שְׁאִין זֶה פְּשׁוּט כְּמוֹ שְׁכַתְּבֵ רַבִּין חֲסִידָא בְּתוֹס' דְּרַבְּנָן הַנְּ"ל: וְיִמָּה שְׁצִיָּין בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב לְתַשׁוּ' מִשְׁאַת בְּנִיָּמָן סִי' נ"א גַם הָרַב מִשְׁל"מ שֵׁם צִיָּין לַעֲיִין שֵׁם וְהַס' מִשְׁא"ב שְׁבִיָּדִי נִלְקָה בְּחֶסֶר בְּסִיָּמָן נ"א אָף לֹא פְּוִלָה וְכַפִּי הַנְּרָאָה כְּוָנְתוֹ הִיא עַל מַה שְׁכַתְּבוּב שֵׁם בְּדָף מ"ח ע"ד (בְּסוּף ד"ה עַל דְּבָר הַגִּיטִין) עַל מַה שְׁנִשְׁאַל שְׁאֲחַד מִן הַעֲדִים יֵצֵא עֲלָיו קוֹל גְּזֻלָּנוּת וְאַחַר הַחֲקִירָה נוֹדַע שְׁלַפְנִי עֲשָׂרִים שְׁנָה הַפְּקִיד א' בִּידוֹ אֲמַתְּחַת סְתוּמָה וּבְתוֹכָהּ צְרוּר הַפְּסָף וּשְׁטָרוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים וּכְשֶׁהַחֲזִיר הָאֲמַתְּחַת לְהַמְפַּקִּיד רְאָה כִּי צְרוּר הַפְּסָף אִינְנוּ צוּנוֹם לְהַנְּפַקֵּד וְאָמַר לֹא יִדְעַתִּי מֵאוּמָה מַה שְׁהַפְּקִידָתְךָ הַחֲזוּרְתִי וְנוֹדַע הַדְּבָר לְכַרְגֵּס הַחֲדָשׁ וְצִיָּנָה לְחַפְּשׁ בְּבֵיתוֹ וַיַּחֲפֹשׂוּ וַיִּמְצְאוּהוּ בְּכוֹתֵל בְּבֵית הַנְּפַקֵּד וְאָמַר הַנְּפַקֵּד לֹא יִדְעַתִּי מִי עֲשֶׂה זֹאת אוּלַי בְּנִי בֵּיתִי גָּבְוּ וְהַחֲבִיאוּ בְּלֹא יִדְעַתִּי.

וְעַתָּה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה אַחַר שְׁאֵלוּהוּ עַל הַמַּעֲשֶׂה הַנְּ"ל וּבְתַחֲלָה כְּפַר וְתַלָּה בְּבִנֵי בֵּיתוֹ וְכִיּוֹצֵא וּבְסוּף הוֹדָה הָאֲמַת שְׁהוּא שְׁלַח יָדוֹ בְּפַקְדוֹן הַנְּ"ל אָף אַחַר כִּף עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְתַעֲנִיּוֹת וְכו' וְאַחַר שְׁכַתְּבֵ הָרַב מִשְׁאַת בְּנִיָּמָן דְּאִין לְפִסּוּל עֲדוּתוֹ מְפַנִּי שְׁכַפֵּר בְּפַקְדוֹן זֶה מְכַמָּה טְעָמִים וְעוֹד שְׁהָרִי הַתְּנַצֵּל אֲזוּ וְתַלָּה בְּבִנֵי בֵּיתוֹ וְאָף דְּאַחַר כִּף לֹא אָמַר כֵּן אָנוּ טְעַנְיָנוּ לִיָּה כְּמוֹ שְׁאָמַר בְּתַחֲלָה סִיָּים וְנ"ל וְאִם תֵּאמַר בְּנ"ד אִיף אֲפֻשֶׁר לְהַכְּשִׁירוֹ וּלְמִתְּלִי בְּאַנְשֵׁי בֵּיתוֹ הָרִי הוּא עֲצָמוּ הוֹדָה לְבִסּוּף וְהוֹדָתָ בַּעַל דִּין כְּמֵאָה עֲדִים דְּמִי גַם זֶה אִינוּ מְשׁוּם דְּלֹא פְּסִלִינָן לִיָּה לְגַבְרָא בְּהוֹדָתָ עֲצָמוּ דְּאִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוּ רְשַׁע כְּדַאֲמַרִּינוּ פְּלוּנִי רְבַעֲנִי לְרַצוּנִי הוּא וְאַחַר מְצַטְרְפִין לְהַרְגוֹ אֲלֵמָא אָף דְּלִפִּי דְּבָרֵינוּ מַעֲיִד עַל עֲצָמוּ שְׁהוּא רְשַׁע גְּמוּר אֲפִילוּ הִכִּי מַעֲיִד עֲלָיו לְהַרְגוֹ וְכֵן כְּתַבוּ כָּל הַמְּחַבְּרִים הַלְּפָף בְּנ"ד אִין כָּאֵן שׁוּם עֲדוּת בְּרוּרָה רַק הוֹדָתָ עֲצָמוּ וּבְהוֹדָתָ עֲצָמוּ לֹא פְּסִלִינָן לִיָּה עַכ"ל וְאִם כְּוָנְתָ הָרַב קַהֲלַת יַעֲקֹב בְּצִיּוֹן זֶה לֹמַר שְׁגַם מְדַבְּרִי הָרַב מִשְׁאַת בְּנִיָּמָן מוּכַח שְׁלֵא כְּדַבְּרִי הָרַב ח"ץ נְרָאָה לִי הַהֲדִיּוּט דְּאִינוּ מְוַכְרַח דְּהַגָּה הָרַב ח"ץ כְּתַב וְנ"ל בְּזֶה הַלְּשׁוֹן דְּעַד כָּאֵן לֹא אָמְרִינוּ אִין אָדָם מַע"ר אֲלֵא בְּמַקּוֹם שְׁאִין אָנוּ יוֹדְעִין דְּבָר רַע וְלֹא שׁוּם רִיעוּתָא כִּי הִיא דְּמוּדָה שְׁהַאֲכִילָתוֹ שְׁאִינוּ מַעֲוֹשֶׁר אֲבָל כְּשֵׁישׁ רִיעוּתָא לַפְּנִינֵנו כְּגוֹן פְּנוּיָה אוּ אַרוּסָה שְׁעַבְרָה דַּאֲע"ג דְּקִי"ל בְּאוּמְרַת לְכַשֶׁר נְבַעֲלַתִּי נֶאֱמַנְתָּ כְּשֵׁאִין הָאָרוּס מְכַחֲשִׁיָּה אוּ שְׁאִין הָאָרוּס לַפְּנִינֵנו אֲפִי"ה כְּשֵׁאוּמְרַת שְׁנַבְעֵלָה לְפִסּוּל לָהּ אוּ שְׁאוּמְרַת לָהּ יִדְעָנָא הַנּוֹלַד סְפַק מְמוֹר הָנִי וּכְמ"ש כָּל הַפּוֹסְקִים וְלֹא אָמְרִינוּ דְּאִין אָדָם מַע"ר וְאִינָה נֶאֱמַנְתָּ לֹמַר שְׁנַבְעֵלָה לְאַחַר שְׁאִינוּ כְּשֶׁר אָף דְּהֵתָם בְּאָרוּס אִיפֵא נְמִי קַצַּת אִיסוּרָא וְכֵן בְּפְנוּיָה לְכַשֶׁר לָהּ אִיפֵא נְמִי

קצת איסורא ואם פן תרצה לומר מדעל פרחד עבדא איסורא זוטא נאמנת נמי לומר דעבדה איסורא רבה בנ"ד נמי הא אמרינן דלכתחלה לא תנשא וע"כ עברה ונשאת בעבריינות שלא פדברי חכמים ותהא נאמנת לומר דעבדה איסורא רבה ועוד דעד פאן לא אמרינן אין אדם מע"ר אלא על מה שפבר עשה וגם שלא לעשות עצמו חשוד ופסול לעדות אבל במפאן ולהפא לשוןייה נפשיה חתיכא דאיסורא נאמן אפילו במקום שהוא עושה עצמו רשע וכו' עכ"ל ואף שכתב בלשון ותרצה לומר וכו' מפל מקום פיון שלא סתר סברא זו מוכח דלא פשיטא ליה דהיכי דאיכא ריעותא אמרינן משים עצמו רשע אלא בכגון נדון דיהיה דהריעותא היא שאף בלתי הודאתו מוכרחים אנו לומר שעשה על כל פנים איזה איסור קל בזה הוא דאמרינן שנאמן לומר שעשה איסור חמור אבל בכגון נדון הרב משאת בנימן שלולא הודאתו אין לנו שום הוכחה שעשה שום איסור אף איסור קל גם הרב חכם צבי יודה דאמרינן אין אדם מע"ר אף דאיכא ריעותא שנמצא פספ הפקדון בביתו יתכן שפני ביתו הוא שעשו כמו שהוא מתנצל והוא לא עשה שום איסור: קכ"ד) איסורין דרבנן מודעת זאת שיש איסורין דרבנן שיש להם עיקר מן התורה ויש שאין להם ובעניינים רבים יש חילוק בדין בין איסור שיש לו עיקר לאין לו וראיתי לרשום פה איזה איסורין מיקרו יש להם עיקר וידעתי פי לא אוכל לצאת ידי חובה בבאיור פל האיסורין מחמת מיעוט ידיעתי וחסרון בקיאותי אמנם פל אדם אינו חייב אלא פשיעורו וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

א.

בשר עוף בחלב לדעת התוס' חשיב יש לו עיקר מן התורה ודעת הרמב"ם לפי דברי ההגהו"ת מרדכי בפרק פל הבשר היא דחשיב אין לו עיקר מן התורה ומפני זה הוא שסובר דמותר להוסיף פשנפל חלב על בשר עוף ואין בו כדי לבטל הטעם דמרבה עליו מבשר עוף אחר כדי לבטלו פן כתב מרן הב"י ביו"ד סי' צ"ט (בד"ה פתב הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות) ומדברי מרן בב"י נראה דאינו מוכרח שסובר הרמב"ם דיש לחלק בביתול איסורין דרבנן בין אין לו עיקר ליש לו עיקר אלא פל דרבנן מותר להרבות עליו וכן מפורש בדברי מרן פספ משנה בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות דין כ"ו שאחר שכתב על דברי ההגמ"ר דאפילו נפרש פן דברי הרמב"ם מפל מקום אינם שוים לגמרי עם התוס' וכו' כמו שכתב בב"י סיים ומיהו לפי האמת מפשט דברי רבינו נראה שפל שאינם איסורי תורה ממש מותר לבטל לכתחלה עכ"ל ואם פן יתכן דגם להרמב"ם בשר עוף בחלב חשיב יש לו עיקר מן התורה אלא שסובר דגם ביש לו עיקר מבטלין (ודברי ההגמ"ר במ"ש ואי משום הלכתא נקט הכי מ"מ הו"ל הא ריבנותא טפי צריכים ביאור וכבר עמדו על דבריו רבני האחרונים ופירש דבריו הרב צרור החיים דף צ"ט דכונתו דכיון שהוא חצי שיעור על ידי תערובת סובר ההגמ"ר דלכ"ע חצי שיעור דרבנן ואם פן הנה ליה למינקט דינו בחצי שיעור עי"ש והביא דבריו הרב יד דוד בהגב"י אות מ ולא נתקרה דעתי בזה וקשה להעמיס פננה זו בסיוגון דברי המרדכי כמו שיראה הרואה).

הז אמת דרבין חסידא בס' ארעא דרבנן במערכת הפ"ם סוף אות תי"ד פתב דמרן פספ משנה בפרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות הי"ד (ט"ס הוא וצ"לכ"ו) עלה בהספמה

דלדעת הרמב"ם בשר עוף בחלב לא מיקרי עיקרו מן התורה ולדעת התוס' מיקרי עיקרו מן התורה וצ"ע כל הני סוגיין שהוכיחו התוס' מהו דעיקרו מן התורה מיקרי בשם בעלמא ועיין מ"ש באות ברירה בשם מרן עכ"ל.

אמנם לענ"ד אחרי מחכת"ר אין דבריו מוכרחים דמאחר שכתב מרן דלדעת הרמב"ם גם ביש לו עיקר מבטלין שלא פיסוד ההגמר' אם כן היכא תיתי לומר דהרמב"ם סובר דבשר עוף בחלב לא מיקרי עיקרו מן התורה וכן ראיתי להרב שביתת יום טוב בננימוקיו ללשונות הרמב"ם בפ"ז מהלכות תרומות שהביא בדרף צ"ז ע"א (בד"ה ובהיותי) דברי הרב אד"ר הג"ל ותמה עליו דאדרבא מדברי מרן כ"מ מוכח בהיפוך שהרי כתב דמלשון הרמב"ם משמע דאין חילוק בין אין לו עיקר ליש לו עיקר פלומר דבשר עוף בחלב חשיב יש לו עיקר ואפילו הכי סבירא ליה דמבטלין וכן מצא בשלטי הגבורים פרק השזכר את הפועל (אמתניתין דין נסוף אסור ואוסר בכל שהוא שהביאה הרי"ף שם) שהביא דברי הרמב"ם שבהלכות מא"ס פט"ו הנז"ל וכתב שפירא דמבטלין דאפילו באיסור דרבנן שיש לו עיקר מן התורה מותר לבטל על ידי ריבוי ולכן תמה על מה שנסתפק הרב מוהראנ"ח בדעת הרמב"ם באיסור דרבנן שיש לו עיקר אי מבטלין דשמא בשר עוף בחלב לא חשיב עיקרו מן התורה וכן תמה על מה שכתב הרב בשטיטה מקובצת בפרק קמא דביצה (אשהיא דעצים שנשרו מן הדקל) דלדעת הרמב"ם בשר עוף בחלב לא חשיב עיקרו מן התורה שדבריהם צ"ת עי"ש ונהנה שו"ת מוהראנ"ח ח"א אין אצלי ועיניתי בדברי השטמ"ק ולפי דעתי הענינה אין נראה מדבריו שהבין מדברי הרמב"ם דבשר עוף בחלב חשיב אין לו עיקר מן התורה שהרי זה לשונו שם וי"מ דדוקא באיסורא דרבנן דלית ליה עיקר מדאורייתא אבל חצי זית של חלב פיון דאית ליה עיקר מן התורה לא מבטלין כדמוכח בפ' גיד הנשה (פונתו למאי דאמרינן בדרף צ"ח ע"א שהוא פלגא דזיתא דנפל בדיקולא דבשרא אמר ליה וכו' לא תזלזל בשיעורין ועוד דאמר ר' יוחנן חצי שיעור אסור מן התורה עיין במה שכתבתי במערכת החי"ת אות ט"ו) והרמב"ם שכתב דמבטלין בשר עוף בחלב אמרו בתוס' דלא נהיר דהא מפל מקום אית ליה עיקר מן התורה שהרי (שהוא) בשר בחלב דכל (וכל) דתקון רבנן פועין דאורייתא תקון עכ"ל ומשמע לי דאין פונתו לומר דהרמב"ם מפני שסובר דחשיב אין לו עיקר הוא דאמר דמבטלין ופליגי התוס' עליה וסברי דחשיב יש לו עיקר אלא תמיהתם היא דכיון דאית ליה עיקר הדין נותן שלא לבטל שלא כדעת הרמב"ם דאף דגם הוא מודה שיש לו עיקר סובר דמבטלין כן נראה לי לפרש פונת דבריו והוא מסכים למה שכתב מרן כ"מ בדעת הרמב"ם דגם באית ליה עיקר בתורה סובר דמבטלין ועל כל פנים לפי מה שהבין הרב שביתת יו"ט שפיר קא מתמה דודאי דעת הרמב"ם דגם באית ליה עיקר מבטלין: וכן יש לתמונה על הרב פרי חדש בסי' צ"ב ס"ק י"ז שרצה להוכיח מדברי הרמב"ם בפט"ו מהלכות מא"ס הג"ל דלא אמרינן בדרבנן חתיכה נעשית נבילה וכתב שיש לדחות דשאני בשר עוף בחלב דלית ליה עיקר מן התורה עי"ש איך לא ראה דברי מרן כ"מ באותו פרק באותו מקום דמתבאר דסובר דבשר עוף בחלב חשיב יש לו עיקר שאם לא כן מנא ליה למרן להבין בדעת הרמב"ם דכל שאיסורו מדרבנן אף אם יש לו עיקר מבטלין דילמא דוקא בבשר עוף בחלב וכדומה לו הוא דאמר דמבטלין (ועיין לקמן בד"ה ומצאתי) וכן ראיתי להרב ערוך השלחן ביו"ד סי' צ"ב אות ג' שרצה להוכיח מדברי

הַרְמַב"ם הַנּוֹלַד בְּדָגָם בְּאִיסוּרֵי דְרַבָּנָן בְּעֵינָיו שְׁשִׁים וְלֹא סָגִי בְרוּב וְדָחָה לְזֶה דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי יֵשׁ לוֹ עֵינָר מְדַאֲוֵרֵימָא אַבְל אִיסוּר דְרַבָּנָן שְׁאִין לוֹ עֵינָר אַפְשָׁר וְשׁוֹבֵר דְסָגִי בְרוּב וְכוּ' גַם בְּסִי צ"ט סוֹף אוֹת י"ד פְּתַב דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי הָוִי יֵשׁ לוֹ עֵינָר מִן הַתּוֹרָה וְאִפְּלִי הֵכִי סוֹבֵר הַרְמַב"ם דְמִנְתָּר לְהוֹסִיף עַל תְּעַרְוּבָתוֹ וְכֵן פְּתַב בְּשֵׁה"ג פ' הַשׁוֹכֵר וְשָׁן דַּעַת הַרְמַב"ם וְעֵינָיו דְבָרֵי אֲמַת בְּקוֹנְטְרִיס ט' סִי ב'.

שׁוֹב רְאִיתִי לְהַשְׁ"ף בְּס' הָאָרוּךְ שְׁפַתְבּ כֵּן עַכ"ל הָרִי דְנָקִיט בְּפִשִׁיטוֹת כֵּן בְּדַעַת הַרְמַב"ם וְהִבִּיא שְׁפָן פְּתַבו הַשֵּׁה"ג וְהַשְׁ"ף וְמָה שְׁצִינָן לִס' דְבָרֵי אֲמַת גְּרָאָה שֵׁט"ס יֵשׁ וְצ"ל קוֹנְטְרִיס ט' סִי ד' (דָּף קי"ג ע"ב מְדַפּוּס אֲשַׁפְּנֹז) שְׁשִׁים פְּתַב דְמוֹהֵרֵאנ"ח בַּח"א סִי קי"ב פְּתַב דְהַמְרָדְכִי בְּפָרָק כָּל הַבָּשָׂר סוֹבֵר דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי לֹא הָוִי עֵינָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְשִׁהַתּוֹס' בַּפ"ק דְבִיצָה סְבָרִי דְהָוִי עֵינָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְכִנְרָאָה שְׁהֵם דְבָרֵי רִיא"ז בְּשִׁלְטֵי הַגְּבוּרִים וּמְסוּגֵיָא דְפָרָק בְּכָל מְעָרְבִין דָּף ל"ו שְׁטוּמָאָת אוֹכְלִין יֵשׁ לָהּ עֵינָר בְּתוֹרָה עִי"ש בְּפִירֵש"י קֶשֶׁה עַל דְבָרֵי הַמְרָדְכִי וְסִיעֵתָא לְרִיא"ז וְכֵן רְאִיתִי בְּשֵׁט"מ ק' לְמַס' יו"ט פְּתַב שְׁהַתּוֹס' חוֹלְקִים עַל הַרְמַב"ם וְסְבָרִי דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי חֲשִׁיב דְבָר שְׁיֵשׁ לוֹ עֵינָר בְּתוֹרָה דְהֵינּוּ בָּשָׂר בְּחֻלְבַּי וְכָל דְמִתְקוֹן רַבָּנָן כְּעֵין דְאִוֵּרֵימָא תְּקוֹן וְסוּגֵיָא דְעִירוּבִין סִיעֵתָא לְדְבָרֵי הַתּוֹם וְרִיא"ז וְבַעַל הַשִּׁיטָה וְקֶשֶׁה לְהַמְרָדְכִי עַכ"ל וְלְכַאֲרָה מְשַׁמַּע שְׁגַם הוּא הֵבִין מְדָבְרֵי הַשֵּׁט"מ כְּמוֹ שְׁהֵבִין הָרַב שְׁבִיתַת יו"ט דְהַרְמַב"ם שְׁפַתְבּ שְׁמַבְטְלִין בָּשָׂר עוֹף בְּחֻלְבַּי הוּא מְשׁוּם שְׁסוֹבֵר דְהָוִי אִין לוֹ עֵינָר וְהַתּוֹס' חוֹלְקִים עָלָיו מְשׁוּם שְׁסוֹבְרִים דְחֲשִׁיב יֵשׁ לוֹ עֵינָר אֲלֵא דָאָם כֵּן הָיָה לוֹ לְכָלֹל בְּדְבָרֵי דְמַהְסוּגֵיָא דְעִירוּבִין קֶשֶׁה גַם לְהַרְמַב"ם וְלָמָּה פְּתַב רַק דְקֶשֶׁה לְהַמְרָדְכִי לְכֵן נִכּוֹן בְּעֵינֵי לּוֹמֵר דְכּוֹנְתוֹ כְּאִילוֹ פְּתַב שְׁהַתּוֹס' חוֹלְקִים עָלָיו וְסְבָרִי דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי דְחֲשִׁיב וְכוּ' (בְּמָקוֹ' חֲשִׁיב) כָּל דְמִתְקוֹן וְכוּ' (בְּמָקוֹם וְכָל) וְק"ל: וְמָה שְׁפַתְבּ הַגָּאוֹן דְבָרֵי אֲמַת וְכִנְרָאָה שְׁהֵן דְבָרֵי רִיא"ז בְּשֵׁה"ג וְכּוֹנְתוֹ שְׁגַם רִיא"ז סוֹבֵר דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי הָוִי עֵינָרוֹ מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁפַתְבּ לְקַמֵּיהּ דְסוּגֵיָא דְעִירוּבִין מְסִייעָא לְהַתּוֹס' וְהָא"ז וְכוּ' הִנֵּה לְשׁוֹן רִיא"ז שְׁבִישֵׁה"ג הוּא זֶה בְּפִירְקִין וְכִרִישׁ אִין צְדִין עֲצִים שְׁנִשְׁרוּ מִן הַדְּקָל לְתוֹדֵי הַתְּנוּרָה מְרָבָה עָלֵיהֶם עֲצִים מוֹכְנִים וּמְסִיקוֹן לְפִי שְׁאִיסוּר מְוִקְצָה מְדָבְרֵי סוֹפְרִים הוּא וּמְוִתֵר לְבַטְלוֹ לְכַתְחֻלָּה וְנִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁלֵא נֶאֱמַר כֵּן אֲלֵא בְּאִיסוּר מְוִקְצָה שְׁאִינוּ דוֹמָה לְאִיסוּר תּוֹרָה אַבְל בְּשָׂאֵר אִיסוּרִין שְׁל סוֹפְרִין הַדּוּמִין לְאִיסוּר תּוֹרָה כְּגוֹן בָּשָׂר עוֹף בְּחֻלְבַּי אִין מְבַטְלִין לְכַתְחֻלָּה שְׁמָא יִקְלוּ אִף בְּבָשָׂר בְּחֻלְבַּי שְׁל תּוֹרָה כְּמִבְּוֹאֵר בְּקוֹנְטְרִיס הַרְאִיּוֹת עַכ"ל.

וּלְפּוּם רִיבָהּ מְשַׁמַּע שְׁסוֹבֵר רִיא"ז דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי חֲשִׁיב עֵינָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְכַדַּעַת הַתּוֹס' אֲלֵא דְקֶשֶׁה עַל זֶה דְבַהֲג"א פָּרָק כָּל הַבָּשָׂר (עַל דְבָרֵי הָרֵא"ש סִי ד' בַּהֲגַה"ה שְׁנֵיָה) פְּתַב בְּשֵׁם הָא"ז דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי בְּטַל בְּרוּבָא וְלֹא בְּעֵינָיו שְׁשִׁים וְכֵן פְּתַב בְּס' אוֹר זְרוּעַ הַגְּדוּל בַּח"א סִי תט"ן וְכֵן יִיחָסוּ הַפּוֹסְקִים בְּדַעַת רִיא"ז עַל פִּי דְבָרֵי הַהֲג"א הִלְלוּ (עֵינָן לְמָרְן הַב"י בְּסִי צ"ב בַּד"ה פְּתַב בַּהֲג"א וּבְדְבָרֵי הַמְפָּרְשִׁים שְׁם) וְאִי סְבִירָא לִיָּה דְבָשָׁר עוֹף בְּחֻלְבַּי חֲשִׁיב עֵינָרוֹ מִן הַתּוֹרָה הֵכִי סָגִי לִיָּה בְּרוּבָא הָא מְסַקִּין בְּפָרָק גִּיד הַנְּשִׂיָה ש' צ"ח ע"א גְּבִי הָהוּא פְּלָגָא דְזִיתָא דְתַרְבָּא דְנָפַל לְדִיקוּלָא וְאֵמַר לִיָּה רַב אֲשִׁי לְבָרִיָּה לֹא תוֹלְזוּל בְּשִׁיעוּרִין וְכוּ' דְלָקַל הַפְּחוֹת מוֹכַח מִיָּנָה דְאִיסוּר שְׁיֵשׁ לוֹ עֵינָר מִן הַתּוֹרָה אִינוּ בְּטַל אֲלֵא בְּשִׁשִׁים וְכֵן פְּתַב מְפָרֵשׁ בְּס' א"ז בְּהַלְכוֹת גִּיד הַנְּשִׂיָה סִי תנ"ה שְׁאֲחַר שְׁהִבִּיא כָּל מָה שְׁאֲמָרוּ בְּש"ס דָּף צ"ח הַנְּ"ל סִיִּים וְדוּקָא דְוִמְיָא דְחֻלְבַּי וְנִבְלָה

דְּעִיקְרֵיהוּ דְּאוּרִייתָא אָבֵל כֹּל דְּבַר דְּעִיקְרָא שְׁעִיקְרָא דִּידְיָה דְּרַבְּנָן וְלִית בָּהּ אִיסוּרָא
דְּאוּרִייתָא אֶפִּילוּ טְפִי מִפְּזִית בְּטַל בְּרוּב בְּעֵלְמָא וּמְבַטְלִין אוֹתוֹ לְכַתְחֻלָּה כְּדַפְּנִי בַּכַּב"ת
דַּע"ז עַכ"ל הָרִי שְׁפַתְבּ מְפֹרָשׁ דְּבִאִיסוּר שְׁעִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה בְּעֵינָן שְׁשִׁים וְאַם פֶּן מַה
שְׁפַתְבּ בְּשִׁמוֹ בַּהֲג"א וְכֵן כָּתַב בַּא"ז סִי' תַּט"ן דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ בְּטַל בְּרוּבָא בְּהִכְרַח לֹמֵר
דְּהוּא מְשׁוּם שְׁסוּבֵר דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב עִיקְרוּ מְדַרְבְּנָן וְאִי הֲכִי הֲגִי מִיְלִי דְּמֵר סְתֵרְאִי
נִינְהוּ וְעֵלָה בְּדַעְתִּי לֹמֵר שְׁמָה שְׁפַתְבּ רִיא"ז שְׁבַשְׁה"ג לֹא מְשׁוּם שְׁבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב
לִיָּה עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה קְאָמֵר דְּאִין מְבַטְלִין אוֹתוֹ לְכַתְחֻלָּה אֲלֵא אַף דְּהוּא אִיסוּר שְׁעִיקְרוּ
מְדַרְבְּנָן מְפֵל מְקוּם לְפִי שְׁדוּמָה לְאִיסוּר תּוֹרָה דְּזָה וְזָה בְּשֵׁר הֵן מִחְמִירִינָן שְׁלֵא לְבַטַּל
לְכַתְחֻלָּה (כֵּן מוֹרָה סִיגְנוֹן הַלְשׁוֹן דּוּמָה לְאִיסוּר תּוֹרָה אִינוּ דּוּמָה לְאִיסוּר תּוֹרָה וְלֹא הִנְזַפֵּר
בְּדַבְּרִי עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה אִין עִיקְרוּ מַה"ת וְאוּלִי מְפִנִי זֶה פֶתַב הֶרֶב דַּב"א בְּלִשׁוֹן כְּנֶרְאָה
וְכו' וְלֹא הִחְלִיט שְׂרִיא"ז וְהַתּוֹס' שְׁוִים) אֲלֵא דְלֹא מְצִאתִי בְּעֵינֵי מִי טַעַם נְכוּן וְכַוֵּן לְחֻלְק
בֵּין בִּיטוּל אִיסוּר לְכַתְחֻלָּה לְגוֹף שְׁעִיקְרוּ הַבִּיטוּל אִם בְּשִׁשִׁים אוֹ בְּרוּבָא וּמֵאֲחַר דְּלְבִיטוּל
בְּרוּבָא חֲשִׁיב לִיָּה אִין עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי בְּשִׁמוֹ הֲכִי נְמִי לְעַנְנֵן בִּיטוּל אִיסוּר
לְכַתְחֻלָּה הִנְהוּ לְנוֹ לֹמֵר פֶּן אוֹ בְּהִיפָּךְ וְצ"ע: וּמְצִאתִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן עֵמוּדֵי אֵשׁ יצ"ו בְּסִי'
י"ג אוֹת ו' שְׁפַתְבּ שְׁדַעַת הַא"ז דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ לֹא הֲגִי עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם דְּהַבְּשֵׂר
מְשׁוּנָה מְבִשְׂר בְּהִמָּה וְהִבִּיא דְּבַרֵי ס' הַא"ז שְׁהִבֵּאתִי לְמַעְלָה וְכָתַב שְׁכֵן הִיא דַּעַת הַמְרָדְכִי
בַּכ"ל כֹּל הַבְּשֵׂר דְּלֹא נִחְשָׁב עִיקְרוּ דְּאוּרִייתָא וְכֵן הִיא דַּעַת הַרְמַב"ם כַּמ"ש הַכ"מ בַּכ"ט ט"ז
מַהמ"א הִיו"ד עַכ"ד וְתַמִּינֵי עֲלִיו אִיךָ פֶתַב כֵּן בְּדַעַת הַרְמַב"ם וְנִנְעֵלִם מְמַנּוּ דְּשִׁרִים רַבִּים
וְנִכְבְּדִים סוּבְרִים שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה וּבַכְּרֵט מַה
שְׁפַתְבּ שְׁכֵן פֶתַב מְרֹן כ"מ (וַיֵּשׁ ט"ס בְּהִמְרָאָה מְקוּם בְּעֵמוּדֵי אֵשׁ) תְּמוּהָ בְּיֹתֵר דְּלֹא לְבַד
שְׁלֵא כ"כ בְּפִירוּשׁ בְּדַעַת הַרְמַב"ם בְּסִבְרָא דְּנַפְשִׁיָּה רַק הִבִּיא מַה שְׁפַתְבּ בְּהִגְהוֹת מְרָדְכִי
שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּלֹא הֲגִי עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה וְאֲדַרְבָּא מְדַמְסִיק שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּגַם בְּעִיקְרוּ
מִן הַתּוֹרָה סוּבֵר דְּמֹתֵר לְבַטְלוֹ מוֹכַח שְׁסוּבֵר שְׁדַעַת הַרְמַב"ם דְּחֲשִׁיב יֵשׁ לוֹ עִיקְרָא מִן
הַתּוֹרָה שְׁאֵם לֹא פֶן מְנָא לִיָּה דְּהַרְמַב"ם מִיְקַל בִּישׁ לוֹ עִיקְרָא דִּיקְלָמָא דְּוִקָּא בְּבִשְׂר עוֹף
בְּחֻלְבּ דְּעִיקְרוּ דְּרַבְּנָן סוּבֵר פֶּן אֲלֵא וְדֹאִי צְרִיךְ לֹמֵר לְדַעַתוֹ דְּחֲשִׁיב יֵשׁ לוֹ עִיקְרָא וְכַמוֹ
שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה: וְעַל כֹּל פְּנִים מִתְבָּאֵר מְדַבְּרֵי הֶרֶב דְּבַרֵי אֲמַת הַנְּז"ל שְׁלַדַּעַתוֹ הַעִיקְרָא
הוּא שִׁיטַת הַסּוּבְרִים דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה גַּם הֶרֶב בְּאֵר מִים חַיִּים
(מוֹצִירִי) בַּחֲזוֹ"ד סִי' יו"ד בְּנִדּוּנוֹ פֶתַב מְפֹרָשׁ דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב יֵשׁ לוֹ עִיקְרָא
בַּתּוֹרָה וְהִבִּין פֶּן גַּם מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם הַנְּז"ל עִי"ש (הִבֵּאתִי תַנְרַף דְּבַרֵי בְּשִׁדֵי חֶמֶד ח"א
בְּמַעְרַכַת הָאֵל"ף אוֹת מ"ח בַּד"ה וּבְעִיקְרָא עִי"ש) וְהֶרֶב תַּפְאָרַת אָדָם בַּחֲזוֹ"ד סִי' כ"א
נְמִשְׁוֹ אַחַר הוֹרָאָתוֹ וְלֹא רַפְרַף עַל מַה שְׁפַתְבּ דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ חֲשִׁיב יֵשׁ לוֹ עִיקְרָא בַּתּוֹרָה
עִי"ש וְרִיאִיתִי בְּס' יַד דְּוֹד סִי' צ"ב הַגַּב"י אוֹת ח"י הֵן לוֹ הוּבָא שְׁם דְּבַרֵי הֶרֶב מוֹהַר"ם
אֶלְגָּאָבָא בַּכַּת"י שְׁפַתְבּ עַל דְּבַרֵי הֶרֶב בַּאמ"ח הַנְּז"ל דְּזָה אִינוּ וְלֹא זַק דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ
לֹא הֲגִי עִיקְרוּ מִן הַתּוֹרָה וְכַמ"ש הַפַּר"ח וְכו' עִי"ש וְלִי הַדָּל בַּמַּתְכ"ת נִרְאָה דְּאֵף שְׁהִאָּמַת
כֵּן שְׁדַעַת הֶרֶב פְּרִי חֲדָשׁ דְּחֲשִׁיב אִין לוֹ עִיקְרָא כְּכַר פֶתְבְּתִי שְׁיֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל דְּבַרֵי וְאִי
אֶפְשֵׁר לְתַפּוֹס כְּשִׁיטַתוֹ וְהַעִיקְרָא נִרְאָה כְּדַעַת הַסּוּבְרִים דְּבִשְׂר עוֹף בְּחֻלְבּ הֲגִי יֵשׁ לוֹ עִיקְרָא
מִן הַתּוֹרָה וְכֵן פֶתַב בְּפִשְׁיטוֹת הֶרֶב פְּנִי מִשְׁהָ בְּמִרְאָה הַפְּנִים עַל דְּבַרֵי הִירוּשְׁלַמִי בְּפָרְק
י"א מַמְס' תְּרוּמוֹת הַלְכָה ד' (בַּד"ה קְדֻרָה) שְׁהִבֵּיא מַה שְׁפַתְבּ הַרְשָׁב"א בַּתּוֹרַת הַבֵּית

הארון שער ד' פֿרק ד' שְׁמֵמָה שְׁאָמְרוּ בִירוּשָׁמַי דְּכָלֵי חֶרֶס הַבְּלוּעַ מִתְרוּמָה מְהֵנִי בְּיָהּ
הַגְעֵלָה ג' פְּעָמִים לְמַד לְשֹׁאֵר אִיסוּרֵי דְרַבְּנָן דְּמֵהֵנִי לְהוּ ג' פְּעָמִים הַגְעֵלָה בְּכָלֵי חֶרֶס
וְכַתֵּב עַל דְּבָרָיו וְלֹא מְצִאנוּ לוֹ חֵבֵר לְאַחַד מֵהַפּוֹסְקִים דָּאֵם פֶּן קִדְרָה שְׁבִשְׁלוּ בָּהּ בְּשׂוֹר
עוֹף בְּחֵלֶב שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן תַּסְגִּי לִיָּה בְּהַגְעֵלָה אֲלֵא דְשִׁאֲנֵי הֵכָא דְתְרוּמָה בְּזֵמַן הַזֶּה אֵינן לָהּ
עֵיקָר מְדַאֲרֵייתָא וְכו' וְכֵן פֶּתַב הוּא ו'ל וכו' עי"ש (וּבְקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת
הַה' בְּדִינֵי הַכֶּשֶׁר פְּלִים בְּאוֹת י"ט פֶּתַבְתִּי דְנִמְצָא חֵבֵר לְדַעַת הַרְשָׁבָ"א בְּזֵה עי"ש בְּתַחֲלַת
הָאוֹת) הָרִי שְׁפַתֵּב דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב לֹא סָגִי בְּהַגְעֵלַת ג' פְּעָמִים מִשׁוּם דְּהֵנִי עֵיקָרוֹ מִן
הַתּוֹרָה וְכֵן פֶּתַב הַגָּאוֹן פְּרִי מְגִדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת סִי' צ"ט סְקִי"ב דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב הֵנִי יֵישׁ
לוֹ עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה וְכַתֵּב פֶּן (שֶׁם בְּסִמוּךְ לְאַחֲרָיו) גַּם בְּשֵׁם הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵשׁ"ל בְּיָם שֶׁל
שְׁלֵמָה לְבִיצָה סִי' ז' דִּישׁ לוֹ עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה כִּינּוּן דְּאַסְרוּהוּ כְּדִי שְׁלֵא יִקְלוּ בְּאִיסוּר תּוֹרָה
דְּבִבְשׂוֹר בְּהֵמָה בְּחֵלֶב (אֲלֵא שְׁנֵרְאָה דְּמִיחְלָפָא שִׁיטַת הַגָּאוֹן פְּרִי מְגִדִים בְּזֵה עֵינן לְקַמֵּן סוּף
ד"ה וְרֵאִיתִי עוֹד): וְרֵאִיתִי עוֹד בִּס' יַד דְּוֹד סִי' צ"ט הַגִּב"י אוֹת מ"א שְׁעַל הַשְּׁגַת הַשְּׁבִיתָתָּ
יו"ט עַל הָאֲרַעָא דְרַבְּנָן הַנִּזְ"ל הַשִּׁיב הֶרֶב הַמְגִיָּה זֶה דוּדִי יצ"ו דְּגַם הֶרֶב אד"ר יַדַע שְׁדַעַת
הַרְמַב"ם (לְדַעַת מָרָן כ"מ) הִיא דְּגַם בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן דִּישׁ לוֹ עֵיקָר מְבִטְלִין כְּמוֹ שְׁפַתֵּב
מְפִנְרֵשׁ בַּאד"ר בְּמַעְרַכַת הָאֲל"ף אוֹת ט"ץ אֲלֵא שְׁסוּבֵר דְּבִבְשׂוֹר עוֹף לֹא הֵנִי עֵיקָרוֹ מִן
הַתּוֹרָה וְלָכֵן פֶּתַב בְּאוֹת תי"ד דְּמָרָן כ"מ בְּהַסְכָּמָה עֲלֵה דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב לֹא הֵנִי עֵיקָרוֹ
מֵה"ת אֵלּוּ תוֹרָף דְּבָרָיו וְכִבֵּר פֶּתַבְתִּי לְמַעֲלָה דְשִׁנִּיָּהֶם לֹא יִפּוֹנוּ דָּאֵם נֹאמֵר שְׁדַעַת
הַרְמַב"ם דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב הֵנִי אֵינן לוֹ עֵיקָר שׁוּב אֵינן לָנוּ הַכְּרַח שְׁסוּבֵר הַרְמַב"ם
דְּבִאִיסוּרֵי דְרַבְּנָן שְׁיֵישׁ לָהֶם עֵיקָר גַּם פֶּן סוּבֵר דְּמִתָּר לְכַטֵּל דְּהָא נִקֵּט לְדוּגְמָא בְּשׂוֹר עוֹף
בְּחֵלֶב וְדִילְמָא דִּנְקָא בְּזֵה וְכִיּוֹצֵא לוֹ שְׁאֵינן לוֹ עֵיקָר וְיִלְמַד סְתוּם מִן הַמְפִּנְרֵשׁ וְכֵן רֵאִיתִי
בְּיַד דְּוֹד שֶׁם אוֹת מ"ז שְׁהֵבִיא דְּבָרֵי הֶרֶב מְקוּם שְׁמוּאֵל בַּחֲזִי' דִּינִים לִי"ד שְׁפַתֵּב שׁ הַמְחַבֵּר
נִמְשָׁף אַחַר דַּעַת הַרְמַב"ם שְׁהֵבִיא בַב"י דְּאַפִּי' בְּדָבָר שְׁעֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה כְּגוֹן חֵלֶב שְׁנַפֵּל
לְבִשׂוֹר עוֹף מְרָבָה עֲלִיו וּמְבִטְלוֹ וְעִי"ש בְּיַד דְּוֹד בְּאוֹת מ"ח מֵאֵי דְשִׁקִּיל וְטָרִי בְּזֵה וְכַתֵּב
בְּשֵׁם ס' עֶפְרָא דְרַבְּנָן (לֹא יַדַעַתִּי וְלֹא שְׁמַעְתִּי מְסַפֵּר זֶה נֵאִין לְתַלּוּת בִּט"ס וצ"ל עֶפְרָא
דְּאַרְעָא כִּי עֵינִינִי שֶׁם וְלֹא מְצִאתִי שְׁדָבָר מְזֵה) לְחֵלֶק בֵּינן מְצוֹת עֲשֵׂה לְאִיסוּרֵי וּבְשֵׁם
הֶרֶב מוֹהֲר"ם אֲלֵגָאָבָא פֶּתַב דְּמִסּוּגֵיית הַש"ס בְּחֵלְוִין דָּף ק"ד ע"א מְדַאֲסוּר לְהַעֲלוֹת בְּשׂוֹר
עוֹף בְּחֵלֶב עַל הַשְּׁלַחֵן שְׁמַעִינן דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב דְּאוֹרֵייתָא דְּאֵי מְדַרְבְּנָן הִיא גּוּפָא גְזֵרָה
וְכו' עִי"ש נֹאֵם אֵיתָא דְּהֵנִי עֵיקָרוֹ מֵה"ת הָא קִים לָן כָּל דְּתִיקוֹן רַבְּנָן וְכו' עִי"ש.

וּלְפִי מֵה שְׁפַתֵּבְתִּי בְּמַעְרַכַת הַגִּימ"ל אוֹת ו' (בְּשִׁדִּי חֲמַד ח"א) דְּכִי אָמַר רַבְּנָן גְּזֵרָה לְגֵזֵרָה
לֹא גְזַרְיָנן הֵינֵנו אֲפִילוּ בְּדָבָר שְׁעֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה אֵינן מְזֵה רֵאִיָּה כְּמוּבָן וּמִמָּה שְׁמַתְבָּאָר
מִתּוֹךְ כָּל הַרְשׁוּם לְמַעֲלָה דְּגְדוּלִים רַבִּים נִקְטִי דְּבִבְשׂוֹר עוֹף בְּחֵלֶב הֵנִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה
לְפִי דְרַבְּנָנוּ לְמַדְנֵנו דְּגַם בְּדָבָר שְׁעֵיקָרוֹ מֵה"ת לֹא גְזַרְיָנן גְּזֵרָה לְגֵזֵרָה וּמִקְסָפִיעָא מִקְלִתְנִיה
דְּרַב מִטָּה אֲהָרֹן שְׁהֵבִאתִי בְּמַעְרַכַת הַגִּימ"ל הַנִּזְ"ל וּבְאַמְתָּ דְּהָא דְּלֹא גְזַרְיָנן גּוּרְלָג"ז לֹא
תְּלִי בְּאֵינן לוֹ עֵיקָר אוֹ יֵישׁ לוֹ שְׁהֵרִי מוֹקְצָה דְּאֵינן לוֹ עֵיקָר וְכַמ"ש מָרָן הַב"י בִּסִי' צ"ט
(בד"ה פֶּתַב הַרְמַב"ם וְהַתּוֹס' בְּבִיצָה דָּף ד' ד"ה וְתַנּוּן) וְיֵישׁ סוּבְרִים דְּגְזַרְיָנן בְּיָהּ גּוּל"ג
כְּמוֹ שְׁהֵבִאתִי שֶׁם בְּמַעְרַכַת הַגִּימ"ל אוֹת ג' שְׁמַעַת מִינָה דְּלֹא הָא בְּהָא תְּלִי וְעִי"ש בְּאוֹת
ב' לְעַנּוּן כִּיבּוּי.

וְרֵאִיתִי עֵתָהּ בִּסְ פְּלִילַת הַמְּנוּרָה (הַמְּנוּזָר לְקַמֵּן בְּאוֹת קָטָן י"ד בַּד"ה עֵתָהּ) בַּד' י"ב ע"ב
שְׁכַתְּבָה שְׁהֵרְבָה רֵאשׁוּנִים סוּבָרִים דְּבִשָּׁר עוֹף בְּחֻלְב הָיִי אֵין לוֹ עֵיקָר וְשָׁכַן פְּתַב בְּפִשְׁטוּת
הָרַב פְּרִי מְגָדִים בְּמִשְׁבָּצוֹת רֵישׁ סִי פ"ז ע"ש וְלֹא פְּנִיתִי לְעֵינַי בְּזֶה וּלְדַעְתִּי הָעֵנִיָּה אֵינוֹ
נִכּוֹן לְתַפְּוֹשׁ פֶּן בְּפִשְׁטוּת דְּאֶדְרָבָא הָעֵיקָר נִרְאָה דְּהָיִי יֵשׁ לוֹ עֵיקָר בְּתוֹרָה וְעַל כָּל פְּנִיִּם
אֵי אֶפְשָׁר לְהַחְלִיט בְּפִשְׁטוּת בְּהִקְפָּה וּמָה גַם שֶׁהוּא עֲצָמוֹ פְּתַב בְּפִשְׁטוּת בִּסְ צ"ט סק"י"ב
דְּהָיִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְכַתּוּב ק גַּם בְּשֵׁם הַיָּם שֶׁל שְׁלֹמֹה כְּמוֹ שְׁפַתְּבִיתִי לְמַעַלָּה (בְּסוּף ד"ה
וְעַל כ פְּנִיִּם) וְעֵינַי לְהָרַב טְהַרַת הַמַּיִם בְּקוֹנְטְרִיס שִׁיּוּרֵי טְהַרָּה בְּמַעְרַכַת הַבֵּי"ת אוֹת ד'
שֶׁלֹּא רָאָה סְתִירַת דְּבָרֵי הַפְּרִי מְגָדִים בְּזֶה (נִחְזוֹר לְדֹאֲתָאן עֲלֶיהָ אֵיזָה דְּבָרִים מֵיקָרוֹ יֵשׁ
לְהֵם עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה): ב) שׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד פְּתַב רַבִּינוֹ הַטּוֹר בִּסְ צ"ט לְעֵנַי בְּיִטּוּל אִיסוּר
לְכַתְּחִלָּה שֶׁלְדַעַת הַרְשָׁב"א דְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁאֵין לוֹ עֵיקָר אִם נִתְעָרַב מְעַצְמוֹ מִתּוֹרָה
לְהוֹסִיף עֲלָיו לְבַטְלוֹ שׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד חֲשׁוּב אֵין לוֹ עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה אֲמָנָם מְרָן הַב"י (בַּד"ה
וּמ"ש רַבִּינוֹ בְּזֶה) תְּמָה עֲלָיו שְׁמַבְנוֹאָר בְּדְבָרֵי הַרְשָׁב"א בְּתוֹרַת הַבֵּי"ת הַקָּצֵר בְּשִׁמִּי
מְקוֹמוֹת דְּשׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד שֶׁאִיסוּר מִשׁוּם לְתַא דְּגִיד אוֹ מִשׁוּם לְתַא דְּחֻלְב לֹא מֵיקָרֵי אֵין לוֹ
עֵיקָר בְּדֹאוּרֵיָתָא וְאִם כֵּן מָה שְׁכַתְּבָה רַבִּינוֹ דְּשׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד אֵין ו עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה הוּא
שֶׁלֹּא בְּדַקְדוּק עַכ"ל גַּם הָרַב בֵּית חֲדָשׁ בִּס"ה מְסִיק דֵּיִשׁ לְהַגִּיָּה בְּלִשׁוֹן הַטּוֹר אֲבָל דְּבָר
שֶׁעֵיקָר אִיסוּרוֹ אֵינוֹ מְדְרַבְּנָן אֲלָא מִן הַתּוֹרָה וְעֵי"ש בְּהַגְהוֹת מוהר"ח בְּשֵׁם הַדְּרִישָׁה וְכֵן
פְּתַב הָרַב עֲרֹף הַשְּׁלַחֵן בִּסְ צ"ב אוֹת ג' דְּמָמָה שְׁכַתְּבָה הַרְשָׁב"א דְּלְבַטֵּל שׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד
בְּעֵינַי שְׁשִׁים אֵין לְהַכְרִיחַ שֶׁסּוּבָר דְּכָל אִיסוּרֵיִן דְּרַבְּנָן לֹא בְּטִילֵי בְּרַבְּנָא וּבְעֵינַי שְׁשִׁים
דְּשִׁאֲנֵי שׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה (וּמְכַל מְקוֹם הַכְרִיחַ שְׁדַעַת הַרְשָׁב"א דְּגַם
בְּאֵין לוֹ עֵיקָר בְּעֵי שְׁשִׁים עֵי"ש) וּמָה שֶׁצִּיֵּין הָרַב עֲרוּף הַשְּׁלַחֵן לְהַרְשָׁב"א בְּתוֹרַת הַבֵּי"ת
ד' ח"ק בְּשֵׁם הַרְמַב"ן וּלְפִי הַנִּרְאָה הוּא בְּבֵי"ת ד' שַׁעַר א' (ד' ס"ט ע"א מְדַפּוּס וְוִיעֵן
לְיִשְׂרָאֵל לַפ"ק) שְׁשֵׁם פְּתַב בְּשֵׁם הַרְמַב"ן דְּבִשְׁוּמְנוֹ שֶׁל גִּיד דְּהָיִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה בְּעֵי
שְׁשִׁים אֲבָל בְּאִיסוּרֵיִן דְּרַבְּנָן שֶׁיֵּשׁ לְהֵם עֵיקָר סְגִי בְּרַבְּנָא: ג) כַּחַל חֲשִׁיב עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה
כֵּן פְּתַב הָרַב עֲרוּף הַשְּׁלַחֵן יו"ד סִי צ"ב אוֹת ג' וְכֵן פְּתַב הַגָּאוֹן עַמּוּדֵי אִשׁ יצ"ו בִּסְ י"ג
אוֹת ו' וְיִישָׁב בְּזֶה קוֹשְׁיַיִת הַרְבָּנִים מְנַחַת אֲנֻדָּה חֲלֵק אוֹר"ח בְּהַגְהוֹת הַג"א וְעֵינַי יִשְׂרָאֵל
דָּף צ' עַל שִׁיטַת הַא"ז דְּאִיסוּרֵיִן דְּרַבְּנָן בְּטִלִּים בְּרוּב מְכַחַל דְּבְעֵי שְׁשִׁים דְּהֵינּוּ לְפִי
שְׁעֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה.

ד) תְּרוּמַת פִּירוֹת יֵשׁ לָהּ עֵיקָר מֵיקָרֵי פִּינּוֹן דְּאִיכָּא שׁוּם דְּבָר דְּאוּרֵיָתָא כְּגוֹן דְּגָן תִּירוּשׁ
וְיִצְהָר כֵּן פְּתַבוּ הַתּוֹס' בְּמַסְכַּת בֵּיצָה דָּף ד' ד"ה וְתַנּוּ וּמְרָן הַב"י בִּסְ צ"ט בַּד"ה פְּתַב
הַרְמַב"ם וְכֵן פְּתַב הַרְשָׁב"א בְּתוֹרַת הַבֵּי"ת בֵּי"ת ד' שַׁעַר א' קְרוּבִלְסוּפוֹ (דָּף ס"ט ע"א
מְדַפּוּס וְוִיעֵן לְיִשְׂרָאֵל לַפ"ק) בְּשֵׁם הַרְמַב"ן דְּתְרוּמָה בְּאַרְצֵי שְׁאִיסוּרָה מִשׁוּם תְּרוּמָה
דְּאוּרֵיָתָא הָיִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה גַּם הָרַב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּמַעְרַכַת הַמ"ם אוֹת תי"ד הֵבִיא
דְּבָרֵי הַתּוֹס' דַּמְס' בֵּיצָה הַנ"ל וְהֵבִיא סוּגְיָא דְּפִסְחִים דָּף ט"ל דְּאֲמָרוּ גְבִי מַעֲשֵׂר יִרְק כָּל
דְּתַקּוּן רַבְּנָן וְכו' נְאִי הָנָה אֵין לוֹ עֵיקָר לֹא הָנָה אֲמָרִינּוּ כָּל דְּתַקּוּן וְכו' בְּדֹאֲמָרִינּוּ בְּגִטִּין
דָּף ס"ה וְשׁוּב מְצָא שְׁכַתְּבָה הַתּוֹס' בְּעִירוּבִין דָּף ל"ב ד"ה תְּאֲנִים וּבְדָף ל"ז ד"ה מֵאן
הָאִי תַנָּא עֵי"ש: ה) תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר בְּזִמְנָן הָנָה הָרַב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּהַקְדָּמָתוֹ (בַּד"ה וְדָבָר
מְדַבְרֵיהֶם) הֵבִיא דְּבָרֵי מְרָן כ"מ בְּפָרְק ג' מֵהַלְכוֹת מַעֲשֵׂר הַלְכָה ב' דְּתְרוּמָה בְּזֶה"ז דְּרַבְּנָן
וְאֲזִלִּינוּ בְּסַפְקָא לְקוּלָא וְתַמָּה עֲלָיו דְּמְדַבְרֵי הַרְמַב"ם בְּפָרְק ז' מֵהַלְכוֹת תְּרוּמוֹת דִּין י"א

שפסק לחומרא ומשמע אפילו בתרומה בזה"ז מוכח שסובר דחשיב עיקרו מן התורה ואזלינו בספקא לחומרא וכן תמה על פי הנחה זו על מסקנת הרב משנה לפלה בפרק ד' מהלכות בכורות דספקא דרבנן דלקולא הוא אפילו בדבר שיש לו עיקר מן התורה והרב דברי אמת בקונטרס תשיעי סי' ד' השיב פי במכת"ר טעה בזה כי תרומה בזה"ז לא חשיב עיקרו דבר תורה וכו' עי"ש ולפי הנראה הרב אד"ר עצמו הדר הוא משיטתו זאת שפגוף ספרו במערכת המ"ם אות תי"ד הביא סוגיא דגטין דף ס"ה דבטר דקאמר פל דתקון רבנן פועין דאורייתא תקון בדבר שיש לו עיקר בתורה פריה ונהרי מעשר שני ומשני במעשר שני בזה"ז וכתב על זה ונראה דמשום הכי דייק ואמר מעשר בזה"ז דסובר הש"ס דכיון דבזמן הזה אינו חייב בשום מעשר לא מיקרי דבר שיש לו עיקר מן התורה ומצאתי און לי משלהי פרק הערל דף ע"א אמר ליה ר"י לר"ל מי סברת תרומה בזה"ז דרבנן אמר ליה אין שאני אומר עגול בעגולין עולה ואם תרומה בזה"ז דאורייתא אף דתרומת תאנים דרבנן פיון דעיקר תרומה מדאורייתא הנה לן להחמיר ועי"ש בתוס' עכ"ל הרי דהרב עצמו דייק וגמיר מלשון הש"ס דמעשר בזה"ז לא הוי עיקרו מן התורה (הרב דב"א שם הוכיח פן משתי סוגיאות הנ"ל ולא ראה דברי הרב אד"ר בתכשיטין שבפנים באות תי"ד הנ"ל) ואם פן בהכרח דבהקדמה כתב פן קודם שיירד לדקדק בדברי הש"ס הנ"ל.

ובספרו קהלת יעקב במערכת הפ"ף אות קס"א כתב דמסוגיא דגטין הנ"ל דאמרין הכא במאי עסקינן במעשר בזה"ז דרבנן וכן מדאמרין בגזיר דף ל"ו ע"ב הנח לתרומה בזה"ז דרבנן מוכח דאף דעיקרו מן התורה לאו פועין דאורייתא תקון ואזיל לשיטתיה שבהקדמתו לס' ארעא דרבנן והוקשה לו דהסוגיא מן הלכות דבכסחים דף קט"ז אמרינן פל דתקון רבנן וכו' ונראה מפירש"י דלמ"ד מצה בזה"ז דרבנן פיון שעיקרה מצנה מן התורה פל דתקון וכו' עי"ש ומלבד סתירת דבריו יקשה עליו מלשון הש"ס דמוכח דבזמן הזה חשיב אין לו עיקר והוא תופס במן שלם דהוי יש לו עיקר ואפטר לדחוק ולומר דאין לשונו מדקדק וכונתו להקשות דבכסחים משמע דאף דבזה"ז אין למצה מצנה מן התורה פל עיקר מ"מ משום מה שהי מצנה מן התורה בזמן הבית חשיב בזה הזמן עיקרו מן התורה מדאמרין בה פל דתקון רבנן ואלו מש"ס דגטין מוכח דבזה"ז לא הוי מעשר עיקרו מן התורה ומשו"ה לא אמרינן בי' פל דתקון רבנן ומאי שנא מצה ממעשר וכתב שם דהר"ן בפ"ק דקידושין דף תרל"ד עמד בזה באורו וכעת לא ידעתי איה מקום פבזם ואולי מדבריו היתה מתבררת פונתו (ועיין לקמן בסק"א) וראיתי עתה בשו"ת עדות ביהוסף להגאון מסלאנים דשקיל וטרי טובא בדין תרומות ומעשרות בזמן הזה אם הם מדאורייתא או מדרבנן ואי חשיבי עיקרן מדאורייתא ולא פניתי לעיין בדב"ק עי"ש בסי' י"ד ועי"ש בסי' מ"ג שתמה על הרשב"א שדבריו סותרים בדין זה ג וראיתי להגאון יד אלעזר בסי' צ"ו (בסוף ד"ה גרסינן) שכתב דמדאמרין בירושלמי פרק י"א דתרומות הלכה ד' דקדשה שפשל בה תרומה מגעילה שלשה פעמים ודיו ומסקינן שם דטעמא משום דתרומה בזמן הזה דרבנן שמעינן דבכל איסור דרבנן אפילו שיש לו עיקר בתורה מהני הגעלה שלשה פעמים לכלי חרס פדעת הר"ב העיטור מתבאר שסובר שתומה בזמן הזה הוי יש לו עיקר בתורה ופליאה דעת ממני איה כתב פן בפשיטות ולא זכר שר דברי הרשב"א שבהביא הריב"ה פיו"ד סי' קכ"א (פשביא דברי

הר"ב העיטור אי לאו דמיסתפינא אמינא דהגעעלה מהניא לכלי חרס באיסורין דרבנן ושהביא ראיה מהירשלקמי) שפכת מפנרש דתרומה בזמן הזה לא הוי עיקרו מן התורה ועיין שם בדברי מרן הב (בד"ה פתב בעל העיטור אי לא מיסתפינא) וצ"ע.

שוב ראתי שערב ערוך השלקון ביו"ד סי' קי"ג אות כ"ג פתב בשם הרב ב"ח ביו"ד סי' קכ"א דתרומת וחסלת חו"ל אין להם עיקר מן התורה כמבואר בדברי הרשב"א בית ד' סוף שער ג' וכן מבואר בתשובת הרשב"א סי' של"ז וכן פתב ארחות חיים בהלכות שבת דף נ"ו ועיין בספר תמ"ד סי' ד' אבל הרוקח בסי' תפ"ד וכו' עי"ש שציין הרבה בענין זה ולא פניתי פעת לעיין בדב"ק דלפום ריהטא משמע דתרומת ארץ ישראל בזמן הזה לכולי עלמא חשיבה עיקרה מן התורה ובספר שבילי דוד שהפירתי בסק"ו פתב דהרשב"א לתרומת ארץ ישראל לגבי תרומת חוצה לארץ קרי לה יש לה עיקר ולגבי סתם קרי לה אין לה עיקר ונודעמן לידי לשעה ספר שרשי הים ח"א וראיתי שהאריף הרב בעניינים אלו בדף צ"ב ע"ד והלאה ולא איסתייע לעיין בדב"ק עי"ש: ו) סע"ף זה נשמט מדפוס והוא כענין י"נ: ז) גבינות של עכומ"ז פתב הריב"ה בסי' צ"ט בשם הרשב"א דהוי אין לו עיקר בתורה ומרן הב"י (בד"ה ומ"ש רבינו בזה) פתב דהרשב"א מיחלפא שיטתיה דבמקום אחר פתב דכיון דנאסרו משום לתא דחלב טמא הוי עיקרו מן התורה עי"ש ובתורת הבית בית ד' שער א' קרוב לסופו (בד' ס"ט ע"א מדפוס וניען לישראל לפ"ק) פתב בשם הרמב"ן דגבינות העכומ"ז אף על פי שחששו למעורבת איסור של תורה אינה אלא גזרה וכו' הם דברי הרמב"ן שבספר תולדות האדם (חי' הרמב"ן למסכת יבמות) בפרק הערל דף ע"ז וד' צ"ט שהביא הרב יד דוד ליו"ד סי' צ"ט דף ק"ד ע"א דגבינות העכומ"ז הוי אין לו עיקר מדאורייתא ועיין בשו"ת בית שלמה בחלק יו"ד סי' קפ"ו בדין הכשר פלי חרס שנשתמשו בהם בגבינות העכומ"ז אם להתירם בהגעעלה שלשה פעמים כדין איסור דרבנן שאין עיקרו מן התורה שהאריף מאד הגאון המזכיר בענין זה ובסתירת דברי הרשב"א בתורת הבית בבית רביעי שער ראשון ושער שלישי ולא נתקרה דעתו בזה שפתב רבינו הש"ך ביו"ד סי' צ"ט דמה שפתב בשער א' דמיקרי אין לו עיקר בתורה הוא סברת הרמב"ן ואיהו לא סבר הכי אלא כמו שפתב בשער שלישי דהמעין בדברי הרשב"א יראה שלא דחה דברי הרמב"ן וכו' ומסיק דהעיקר פדעת הרשב"א דגבינות מיקרי אין לו עיקר שפן פתב בשלשה מקומות וסמי חדא מקמי תלת: גם פדעת האיסור והיתר שפתבו הרבנים שפתי פהו בכללי הספק ספקא אות י"ז ופרי חדש שם אות יו"ד בפשיטות שסובר דגבינה של עכומ"ז הוי עיקרו מן התורה פתב שדבריהם תמוהים והוכיח שדעת האיסור והיתר דגבינות מיקרי אין לו עיקר מן התורה ושגם הרב פרי חדש בסי' צ"ט ס"ק י"ז ובדיני ס"ס סוף אות י"ד החליט דגבינה מיקרי אין לו עיקר מן התורה: ח) מינקת חברו פתב בס' יד דוד ליו"ד סי' צ"ט הגב"י אות מ"ח בשם הרב מוהר"ם אלגאב"ה בכ"י דהרב מוהר"י מינץ סי' ה' דף ח' ע"ב פתב במינקת חברו דהיא גזרה דרבנן לא אמרו בחששא בעלמא בגזרה דרבנן כל דתקון רבנן פועי דאורייתא תקון דכי האי גוונא מחלק בפרק התקבל עכ"ל והרב כנה"ג בפללים נפרדים אות ל"ה הביא פלל זה (דבחששא בעלמא לא אמרינן כל דתק"ר וכו') ושפמה עליו שזה תלמוד ערוך בגטין דף ס"ה ויפה השיבו הרב מוהרמ"א הנ"ל דמוהרי"מ גופיה מהכא מייתי לה ומתבאר דכולהו תלתא סברי מרנן דאיסור מינקת

חברו חשיב אין לו עיקר בתורה ולא אמרינו בה כל דתקון רבנו וכו' ואין בידי שו"ת מוהר"י מינץ לראות אם הזכיר תשובת הריב"ש סי' ש"ס שכתב דמי שנשא מינקת חברו אסור לדור עמה במבוי דומיא דכהן שגרוש ולא נשאת לאחר דליכא למימר דכהן שאני דהוא איסורא דאורייתא מה שאין פן מינקת חברו דאיסורא דרבננהווא דכל דתקון רבנו כעין דאורייתא תקון עי"ש ולפום ריקטא משמע מדברי הריב"ש שסובר דאמרינו כל דתקון וכו' אף בדבר שאין עקרו מן התורה וכסברת רב חסדא בגטין דף ס"ד דאמר אישתיק ורדאן הנה ליה למימר כל דתקון רבנו וכדעת הרשב"ש שהבאתי בסק"ו אמנם ראיתי להרב חננאל וחסדא בח"ב דף קמ"ב ע"ד שכתב לדעת הריב"ש דכינו דגזרה זו היא משום חשש ספנה יש לו עיקר מן התורה מיקרי דכתיב ושמתם מאד לנפשותיכם והוא נכון: ט) עציץ שאינו נקוב דחייב במעשרות מדרבנן חשיב אין לו עיקר מן התורה פן כתב המגיה לס' הרב מאמר מרדכי (שיטה למס' גטין) בשם הריטב"א לגטין דף ס"ה ע"א עי"ש בדף ק"י ע"ד וקי"א ע"א ודברי הריטב"א הם על מה דמקשינו בש"ס למאן דאמר דקטן אינו זוכה לאחרים מההיא דאומר אדם לבנו ולבתו לעבדו ושפחתו העברים הא לכם מעות אלו ופדו בהן מעשר שני וכו' ומשינו במעשר בזמן הזה ודחינו האי שינויא ומסקינו אלא בעציץ שאינו נקוב דרבנו ונגזש הריטב"א אמאי לא משינו במעשר שני דאילנות וירקות ויישב דהנהו אית להו עיקר מן התורה אבל עציץ שאינו נקוב אינו עיקר מן התורה כלל ולפי הנראה פונתו לחלק דפירות האילן וירקות דמארעא קא רבו דמו לתבואות וחשיבי עיקרון מן התורה אבל עציץ שאינו נקוב דלא דמו לתבואת הארץ לא חשיב עיקרו מן התורה ומשום הכי לא אמרינו בהו כל דתקון רבנו דאי הנה משינו במעשר דאילנות הנה ק"ל כל דתקון רבנו ודברי הריטב"א הללו נעלמו מהרבנים פני הושע וקדושת ישראל דבקדושת ישראל בפסגיא הנ"ל כתב דהפנ"י הקשה דמאי משינו בעציץ שאינו נקוב הא כל דתקון רבנו וכו' ומעשר אית ליה עיקר מן התורה וכתב דנדחק ליישב (ואין אצלי ספר פנ"י לראות יישובו) והוא כתב דמה שאמרו בעציץ שאינו נקוב כלומר בפירות האילן או בירקות שהם בעציץ שאינו נקוב דהו תרי דרבנו ותרי דרבנו הוי פאיסור שאין לו עיקר כמ"ש הרב ב"ש בס"י כ"ח ס"ק נ"ב וזה ברור עכ"ל ואם ישוב זה בעיניו הוא דבר ברור אשר לדעת הענינה הוא דחוק מאד ודברי גביאות שאין לזה שום רמז בש"ס ואין זה דרף הש"ס כלל מוכן מזה שיישובו של הרב פנ"י דחוק ביותר אבל הא גרמא לרבנו קדישי פי לא הנה בינדם חידושי הריטב"א לגטין ושפטו מדעתם דעציץ שאינו נקוב הוי יש לו עיקר מן התורה והוצרכו לידחק אבל דברי הריטב"א ברורים ואילו חזו הני מגלי דמר הוה הדרי בהו גם הרב ברוך אנגיל הביא דבריו הרב מאמר מרדכי שם הקשה קושית הרב פנ"י ולזה הביא הרב המגיה שהריטב"א תירץ לזה דעציץ שאינו נקוב לאו הוי עיקרו מן התורה ולשונו אינו מדוקדק (דהריטב"א לא הוקשה לו קושיא זו) וכונתו שעפ"י דברי הריטב"א תתיישב קושיא זו גם הרב ארע דרבנו במערכת המ"ם אות תי"ד הוקשה לו דמאי משינו בעציץ שאינו נקוב ומיירי בזמן שנוהג מעשר מן התורה דאם פן כל דתקון רבנו וכו' וניחא ליה דלא אמרו כל דתקון וכו' אלא בדומים כגון פירות האילן וירקות דדמו לזגן שיוצאים מן הקרקע מה שאין פן עציץ שאינו נקוב לא דמי לזגן ולא אמרינו ביה כעין דאורייתא תקון אף שעיקרו מן התורה והביא פן בשם התוס' בכתובות דף נ"ו ד"ה קסבר שמחלקים על דרף

זה וכיונה נענתו לדעת הריטב"א ביישוב הדברים (אף שיש קצת חילוק דהריטב"א קרי ליה אין לו עיקר והרב קרי ליה עיקרו מן התורה): יו"ד) חמין שעבר עליו הפסח נראה מדברי הרב חק יעקב בסי' תמ"ח סק"ז דחשיב יש לו עיקר מן התורה שכתב דאם ישאל קבל דורון חמין שהביא לו העכומ"ז בשמיני של פסח אסור בהנאה דאף דאינו אסור אלא מדרבנן ולא עבר על כל יראה אלא מדרבנן אסור כל דתקון רבנן פעין דאורייתא תקון והרב מאמר מרדכי (שיטה למס' גטין) ד' ק"י ע"ד תמה עליו דהרי כל עיקר חמין שעבר עליו הפסח אינו אלא משום קנס ואם כן לא מיקרי עיקרו מן התורה ולא אמרינן ביה כל דתקון רבנן וכן כתב הרב דברי מנחם סי' תמ"ח אות ד' וכן נראה ממה שכתב הרב ערוך השלחן בא"ח סי' ש"י אות ז בשם הרשב"א בתורת הבית ד' קכ"ב ורבינו שמשון והר"ן בפרק כל שעה ונומק"י בפרק הערל והסכים עמו רבו והריטב"א דאיסורין דרבנן שאין להם עיקר מה"ת צריכים לששים ולא הקלו אלא בתרומת ח"ל וחקמין שעבר עליו הפסח דאינו אלא משום קנס עכ"ל דמשמע דחקמין שעבר עליו הפסח מפלל האיסורין דרבנן שאין להם עיקר בתורה חשיב ואם כן לפי המסקנא בפסוקא דפרק התקבל דלא אמרינן כל דתקון רבנן אלא באיסורין שיש להם עיקר בתורה נראה דלגבי חמין שעבר עליו הפסח אין שייך לומר כל דתקון רבנן ומדכתב הרב חק יעקב בחקמין שעבר עליו הפסח כל דתקון וכו' מוכח דמשמע ליה דחשיב יש לו עיקר דודאי לא נעלם ממנו מסקנא דש"ס בגטין הנ"ל.

אמנם הרב חק יעקב סיים דבריו משום חשש זילזול יו"ט שני והצ"ע עי"ש נראה שפונתו לומר דאף אם אין שייך לומר בו כל דתקון וכו' יש לאנסרו משום זילזול יו"ט שני והרב קרבו העדה על דברי הירושלמי בריש פרק ואלו עוברים כתב דממה שאמרו בירושלמי שם דמהני הגעלה ג' פעמים לכלי חרס הבלוע מחמין שעבר עליו הפסח מוכח דבכל איסורין דרבנן אף אותם שיש להם עיקר מן התורה מהני להו הגעלה ג' פעמים לכלי חרס שהרי חמין שעבר עליו הפסח הני עיקרו מן התורה (עיין בשניי קרבן בד"ה ובלבד) והרב ערוך השלחן בסי' תמ"ז אות ו' השיב על דבריו דשאני חמין שעבר עליו הפסח שהוא משום קנס עי"ש והבאתי דבריהם בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה' אות י"ט משמע שפונת הרב ערוך השלחן לומר דאף דהאמת הוא כדכתב הרב קרבו העדה דחקמין שעבר עליו הפסח מיקרי יש לו עיקר מן התורה מפל מקום פיון שאינו אלא משום קנס הקלו כן לענין הגעלה זו ואם כן יתכן לומר דלענין שלא לומר בו כל דתקון רבנן וכו' לא הקלו.

אמנם באמת משמעות דברי הראשונים שהזכיר הרב ערוך השלחן בסי' ש"י הנ"ל הוא דחקמין שעבר עליו הפסח מקרי אין עיקרו מן התורה ועיין במה שכתבתי בשדי חמד בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמין סי' ח' אות מ"ט ושם באות ב"ן (ד"ה שוב) הבאתי מה שכתב הגאבד"ק טארלא בשו"ת דבר אליהו סי' י"ב דחקמין שעבר עליו הפסח חשיב יש לו עיקר מן התורה נמצאת למד דדבר זה במחלוקת הוא שנוי ועיין במה שכתבתי בקונטרס פאת השדי במערכת החי"ת אות ג' (בד"ה וכן קשה על מה): י"א) שביעית בזמן הזה לדעת הפוסקים דשביעית בזמן הזה דרבנן הקשה הרב מקור ברוך סי' נ"ח דאמאי אמרינן על מנת שלא תשמיטני שביעית שביעית משמטתו משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה ונהרי בזה"ז וכו' וכתב הרב קהלת יעקב באות קס"א בשם הרב בני

חיי בח"מ סי' ס"ז דאף דהוא מדרבנן כל דתקון רבנן פועין דאורייתא תקון ולפי הפלל דלא אמרו כל דתקון רבנן וכו' אלא בדבר שיש לו עיקר בתורה צריף לומר דבשביעית בזה"ז חשיב עיקרו מן התורה ואנכי לא ידעתי מה בין זו לתרומה ומעשר בזה"ז דלא הוי עיקרן בתורה כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל בסק"ה ואולי קאי בשיטת הרשב"ש סי' תנ"ב שפתב בשמו הרב מקנה אברהם דאף בדבר שאין לו עיקר מן התורה אמרינן כל דתקון רבנן וכו' כמו שפתבתי למעלה וצריף לעיין בגוף הס' ואינו אצלי: י"ב) נותן טעם לפגם יש לו עיקר מן התורה מיקרי פן פתב הרדב"ז בח"ג סי' תרי"ז (בדפוס ווארשא תרמ"ב היא סי' אל"ף מ"ג) במה שנשאל בנומן טעם לפגם דקים לן דמותר בדיעבד אם דוקא התבשיל מותר או אף הקדרה שנבשל בה מותרת והשיב דהקדרה לעולם אסורה אפילו היא קערה של חרס שאין לה תקנה בהכשר וכתב טעם החילוק שביניהם וסיים דאף דקים לן מבטלין איסור דרבנן לכתחלה ואיסור הקדרה אינו אלא מדרבנן לא קשיא דאי הוה אפשר לתמן הקדרה על ידי שמבשל בה ניחא אבל הקדרה לעולם באיסורא קמא קאי אלא שמבשל לכתחלה כדי שיהא התבשיל מותר בדיעבד והוי פלכתחלה ואיסור ותו דכתבו התו"ס דעד פאן אין מבטלין איסור לכתחלה אלא באיסור דרבנן דלית להו עיקר מן התורה אבל איסור דרבנן דאית ליה עיקר מן התורה אין מבטלין לכתחלה ואף שיש חולקים מפל מקום ראוי להחמיר ונותן טעם לפגם יש לו עיקר מן התורה עכ"ל י"ג) טומאת אונקל אוכלין טמאים ושוחה משקין טמאין הוי יש לו עיקר בתורה בעירובין דף ל"ו ע"א שאני טומאה הואיל ויש לה עיקר מן התורה ופירש"י הואיל ויש לה עיקר מן התורה דיש טומאה מן התורה ויש להחמיר בספק טבילתה להכי אחמור רבנן אף בספק טבילת טומאה דרבנן דלא ליתו לזלוזולי בספק טבילת טומאה דאורייתא ושאוכה הוי דרבנן שאין לו עיקר פן הוא בדברי הרשב"א בתורת הבית בית ד שער א' קרוב לסופו (דף ו' ס"ט ע"א מדפוס ווינען לישראל לפ"ק) בשם הרמב"ן: י"ד) דם שבשלו ודם שמלחו להסוכרים שהוא איסור דרבנן אי חשיב יש לו עיקר הנה הרב בית חדש ביו"ד סי' ס"ט סעיף יו"ד בדין מסיח לפי תומו בהדחת הפשר אי סמכינן עליו להתיר אחר שהביא דברי הפוסקים בזה ומסיק שאין להתיר ודעת הסמ"ק המתיר חידאה סיים וז"ל ואפילו למוהרא"י בתה"ד סי' ע"ט דסומכין במילי דרבנן אמסיח לפי תומו מפל מקום הכא באיסור דם דאסור דאורייתא אף שדם שבשלו דרבנן שפיר הוי ליה איסור דאורייתא דדוקא ביצה שנולדה ביום טוב דעלמא דלית בה לתא דאורייתא אלא משום גזרה דפירות הנושרים או משקין שזבו קאמר מוהרא"י דשרי במסיח לפי תומו אבל לא באיסור דם וכיוצא בו עכ"ל ולשונו מגומגם לדעתי הקצרה וכונתו לפי הנראה היא לומר דדם שבשלו הוי עיקרו מן התורה ולא מהני ביה מסיח לפי תומו (ודבריו סובבים לחלוק על הרמ"א בהגה"ה שם בסעיף יו"ד) וכן מתבאר לכאורה מדברי הרשב"א בתורת הבית הארוך בבית ד' שער ד' קרוב לסופו (בדף פ"א ע"ב מדפוס ווינען שנת לישראל לפ"ק) שהבאי בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה"א בדיני הקשר פלים אות י"ט שאחר שהכריח מלשון הירושלמי דתרומות דבכל איסורין דרבנן אף שיש להם עיקר בתורה מהני הגעלה ג' פעמים לכלי חרס (שלא כמו שצדד לחלק בזה) הוקשה לו מההיא פינפא דר' אמי דאימלא בה בשרא ותברה ולא הגעילה ונלא דם שמלחו ושבשלו הוא מדרבנן ומירץ פינו דצריף הגעלה שלשה פעמים

לא השקה אותה שלא יבואו לידי תקלה עי"ש ומשמע שפוננתו להוכיח משם דבאיסור שי"ש לו עיקר (בד"ש שפולחן) לא מהני הגעלה אם כן מוכח דדם שפולחן חשיב יש לו עיקר בתורה פן הנה נראה להוכיח מדבריו אבל באמת אין מדבריו הכרחיים דיש לו מר שפוננתו להקשות גם למה שרצה לחלק דבאיסור דרבנן שאין לו עיקר הוא דמהני ולא באיסור שי"ש לו עיקר וסובר דדם שפולחן חשיב אין לו עיקר ומדחזינן דתבר ר' אמי להויה פונקא נשמע דגם לאיסור דרבנן שאין לו עיקר לא מהני הגעלה לכלי חרס (וכדעת הרא"ה שהבאתי בקונטרס אסיפת דינים שם שסובר שגם באיסורין שאין להם עיקר אין להם תקנה בהגעלה ואין למדין מתרומה דשאני תרומה שאינה שנה בכל מקום) ולזה תירץ דחשש לתקלה וכו'.

אחר זמן רב ראיתי שהרב דר"ה המלך בהלכות נדרים (דף כ"ו ע"א) פתב שדעת מרן הב"י ביו"ד סי' ס"ח (בד"ה וכתב עוד מעשה) היא דדם שבשלו חשיב יש לו עיקר בתורה וכמבואר בהרא"ש הביא דבריו הרב פרי חדש בסי' ס"ט ססק"ח (אולי ט"ס הוא וצריך להיות סוף סק"א עי"ש) ועי"ש מה שכתב בשם הרב מוהר"י מינץ סי' ט"ו בדעת רבינו קלונימוס שהביא המרדכי שבבית יוסף שם והבאתי בקונטרס הפללים בשדי חמד במערכת החי"ת אות ט"ז (בד"ה ואם אמור יאמר): ומצאתי לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בסי' י"ג אות ו' דף ס"ח ע"ד שכתב לדעת רבינו האור זרוע דדם שפולחן פיון שגשגתה לא חשיב עיקרו מן התורה והכריח כן ממה שכתב באור זרוע הגדול בח"א סי' תע"ד דדם שפולחן שבטל ברוב ואי הוי עיקרו מן התורה הרי איהו סבירא ליה בכמה דוכתי דלא סגי ברובא אלא באיסור שאין לו עיקר אבל באיסור שעיקרו מן התורה בעינו ששים עי"ש ואם כן לא נפלא לומר שגם הרשב"א בתורת הבית הג"ל סובר כן ואעיקרא דמילתיה הוא דקשיא ליה כמו שכתבתי: עתה ראיתי בס' היקר כלילת המנוחה לידידי הגאון אבד"ק דובנא רבתי יצ"ו במערכת הדל"ת אות ג' מר קעסיק בדין דם שבשלו ושפולחן אם הוא איסור תורה או אינו אלא מדרבנן וכתב שאף להסוברים שהוא מדרבנן על כל פנים הוי עיקרו מן התורה כמפורש בכ"ד בפוסקים (וציין דברי הבית חדש הג"ל) ודבריהם אין צריכים חיזוק כי כן מפורש בדברי הרשב"א בית ד' שער ד' בדין הגעלה ג"פ לכלי חרס באיסורין דרבנן המבואר בירושלמי פי"א דתרומות ה"ד פתב הרשב"א לחלק באיסורי דרבנן דאין להם שורש בדאורייתא לאיסורי דרבנן שי"ש להם שורש בדאורייתא והביא ראיה מהא דתבר ר' אמי לפונקא הרי הנה בידו להגעילה ג"פ אלא ע"כ דדוקא בעיקרא דרבנן סגי בג"פ הגעלה אבל בדם שפולחן פיון שעיקרו דאורייתא לא מהני הגעלה פלל יעש"ב ונהיבאן בקצרה בביתאור הגר"א יו"ד סי' קי"ג סקמ"א וכ"כ בנמק"י פ"ק הספינה ע"ד פ"ח ב' בשם אחרים ובשם הרשב"א פתב דאפילו באיסור דרבנן שעיקרו מדבריהם לא מהני הגעלה רק בתרומה דרבנן שהוא איסור שאינו שנה בכל מקום עכ"ד יצ"ו.

והנה מדברי הרשב"א בתוה"ב הג"ל פ"ב פתבתי למעלה דאין הכרח ואם הוי דברי הרשב"א בסגנון שפתכם בשמו הנה מוכח שפיר פדברי הרב יצ"ו אף המעיין בגוף דברי הרשב"א יראה שאינם בסגנון שפתב בשמו ולפי סגנון לשונו הטהור הרוואה יראה שיתכן לדחות כמו שכתבתי ומה שכתב שכן פתב בנמק"י בשם אחרים לי הדל מדברי האחרים אין הכרח שסוברים דדם שפולחן חשיב יש לו עיקר מן התורה שנה לשון הרב

הנמק"י (אחר שֶהביא הירושלמי דְמַהְגִּי הַגְעֵלָה ג' פְּעָמִים לְכָלִי חָרָס בְּתַרוּמָה) פָּתַב
הַרְמַב"ם וְנ"ל וְנֹאֲנִי אֹמֵר שְׁאִין לְמַדִּין מִמְּנֶה אֶפִּילוּ לְשֹׁאֵר אִיסוּרִין דְּרַבְּנָן וְאַחֲרֵים הִבִּיאוּ
רְאִיָּה לְדַבְּרֵיו מִפִּינְפָּא דר' אַמִּי דְאִימְלַח בֵּה בְּשָׂרָא וּתְבַרְהָ וּמְלַח שְׁמַלְחוּ בֵּה לָאוּ אִיסוּר
תּוֹרָה אֶפִּילוּ הִכִּי לֹא הִגְעִילָה אֲלָא תְבַרְהָ עַכ"ל וְאִין מְדַבְּרִים אֵלּוּ הִכְרַח דְחֻשְׁבִּי לְדָם
שְׁמַלְחוּ אִיסוּר שְׁיִישׁ לוֹ עֵיקָר דְשִׂמָּא מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן הִבִּינוּ שְׁפּוֹנְתוֹ לֹאֹמֵר דְגַם בְּאִיסוּר
דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵיקָר לֹא מְהַגִּי הַגְעֵלַת ג' פְּעָמִים וּמְבִיאִים לוֹ רְאִיָּה מֵהָהוּא פִּינְפָּא דְהִנְיָא
נְמִי אִיסוּר שְׁאִין לוֹ עֵיקָר וּתְבַרְהָ וְלֹא סְגִי לִיה בְּהַגְעֵלָה אִף מִמָּה שְׁפִינְיִים הִרְבַּ הַנְּמַק"י
וְנ"ל וְהַרְשָׁב"א פָּתַב דְאֶפִּילוּ בְּדַבְּרֵי שְׁאִין לוֹ עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה לֹא הִתִּירוּ אֲלָא בְּתַרוּמָה
דְּרַבְּנָן שֶהוּא אִיסוּר שְׁאִינוּ שְׁנָה בְּכָל מְקוֹם עַכ"ל מְלִשׁוֹן זֶה מִשְׁמַע דְהֶאֱחָרִים הָווּ סְבוּרִים
לְהוֹכִיחַ דְבְּאִיסוּר שְׁיִישׁ לוֹ עֵיקָר לֹא מְהַגִּי מֵהָהוּא פִּינְפָּא וּמִשְׁמַע דְבָאִין לוֹ עֵיקָר מוֹדוּ
הֶאֱחָרִים דְמַהְגִּי וְלִזְהָ מְבִיא מְדַבְּרֵי הַרְשָׁב"א דְגַם בְּאִיסוּרִין שְׁאִין לְהֵם עֵיקָר לֹא מְהַגִּי
וּמוֹכַח מְזָה דְחֻשְׁבִּי יֵשׁ לוֹ עֵיקָר וְדַע שְׁנַרְאָה לִי הַהֲדִיּוֹט שְׁיִישׁ ט"ס בְּדַבְּרֵי הִרְבַּ הַנְּמַק"י
שְׁמָה שְׁפָתַב בְּשֵׁם הַרְמַב"ם צְרִיף לְהִיּוֹת הַרְמַב"ן וּמָה שְׁפָתַב בְּשֵׁם הַרְשָׁב"א צְרִיף לְהִיּוֹת
הַרְא"ה כְּמוֹ שְׁבִיאָרְתִי זֶה בְּקוֹנְטְרַרִיס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת הַה"א אוֹת י"ט הַנּוֹ"ל עִי"ש
(בד"ה וְרִאִיתִי לְהִרְבַּ הַנְּמַק"י): ט"ו) צִיר דְגִים טְמֵאִים פִּינְן דְהַדְגִים אֲסוּרִים מִן הַתּוֹרָה
נְחֻשָׁב הַצִּיר עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה כֵּן פָּתַב בְּעַמּוּדֵי אֲשׁ סִי י"ג אוֹת ו' בְּשֵׁם רש"ל בְּהַגְהוֹתִיו
לש"ד סִי כ' וַיִּישָׁב בְּזֶה מָה שְׁהוֹקְשָׁה לְהַגְאֹן יצ"ו עַל מָה שְׁפָתַב בֵּא"ז בְּהַלְכוֹת בְּכוֹרוֹת
בַּח"א סִי תפ"א לְהוֹכִיחַ דְצִיר דְגִים בְּטַל בְּרוּב דְמַדְר' יְהוּדָה נִשְׁמַע לְרַבְּנָן דְכִי הִכִּי
דִלר"י דְמִין בְּמִינוֹ לֹא בְּטַיִל וּבְצִיר דְגִים בְּטַיִל רְבִיעִית בְּסֵאתִים הִכִּי נְמִי לְרַבְּנָן דְמִין
בְּמִינוֹ בְּשֵׁשִׁים צִיר דְגִים בְּטַל בְּרוּב דְלָמָּה לוֹ לְהוֹכִיחַ כֵּן תִּפְּוֹק לִיה לְפִי שִׁיטְתוֹ דְאִיסוּרִין
דְּרַבְּנָן בְּטַלִּין בְּרוּבָא וּמִיִּישָׁב עַל פִּי דְבַרִי רש"ל הַנּוֹ"ל וְעַל פִּי מָה שְׁהוֹכִיחַ שֶׁם דְלֹא אָמַר
הַא"ז כֵּן אֲלָא בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵיקָר עִי"ש וְאֲנִכִּי לֹא יִדְעָתִי אִיף נִתְקַרְרָה דְעַתּוֹ
הַעֲלִיּוּנָה בְּזֶה דְאִדְרַבָּא תַּגְדֵּל הַתִּימָה דְמֵאֲחַר דְצִיר דְגִים הָוִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וּמֵר הוּא
דְאָמַר דְאִיסוּרִין שְׁיִישׁ לְהֵם עֵיקָר בְּדִאֲוִרִיָּתָא אִין בְּטַלִּין בְּרוּב הִכִּי קָאָמַר דְלְצִיר דְגִים
סְגִי בְרוּב הָא הָוִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְאִדְרַבָּא אֶפְשָׁר לְהוֹכִיחַ מְזָה דְדַעַת הַא"ז דְצִיר דְגִים
טְמֵאִים לֹא מִיְקָרֵי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה וְדַקְדּוּקוֹ בְּדַבְּרֵי הַא"ז אִינוּ מְכַרְיַע לַעַנ"ד דְסוּבֵר
הַא"ז דְהָוִי עֵיקָרוֹ מִן הַתּוֹרָה שְׁהָרִי בְּמִקּוּמוֹת שְׁפָתַב דְאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין עֵיקָרוֹ
מְדִאֲוִרִיָּתָא בְּטַל בְּרוּב (וְהֵם בְּסִי תנ"ה וְסִי תט"ן וְסִי תד"ע) לֹא הִבִּיא שׁוּם רְאִיָּה לְזֶה
רַק פָּתַב כְּמַדְבַּר עַל הַיְדוּעַ דְאִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּטַל בְּרוּב וְאוּלַי עֵיקָר סְמִיכְתוֹ אֵהָא הִיא
דְמַדְר"י נִשְׁמַע לְרַבְּנָן וְכו' וּבְלָאוּ הִכִּי פִינְן שְׁמַצָּא לְהוֹכִיחַ דִּינוֹ בְּזֶה בְּפִרְטוֹת מְדִאֲמִרִין
בְּש"ס בְּדִין דְצִיר דְגִים אִין זֶה מִן הַתִּימָה לַעַנ"ד כְּלָל אִף אִיפְכָּא וְדִאי קִשָּׁה שְׁדַבְּרֵיו בְּזֶה
(אִם נֶאֱמַר דְצִיר דְגִים חֻשְׁבִּי עֵיקָרוֹ מְדִאֲוִרִיָּתָא) יְהִיּוּ הִיפּוֹף שִׁיטְתוֹ וּמְבִלִי הַגִּיד לְנוּ טַעַם
לְחַלְקֵי בִינוּ לְשֹׁאֵר אִיסוּר שְׁיִישׁ לוֹ עֵיקָר וְצ"ע: ט"ז) דְבַרִים שְׁאִינָם רְאוּיִם לְאֲכִילָה אִם
אוּכְלָם בְּיוֹם הַכִּפּוּרוֹת אִי חֻשְׁבִּי אִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁאִין לוֹ עֵיקָר עֵינִן בְּמָה שְׁהַבֵּאתִי בְּמַעְרַכַת
הַחִי"ת אוֹת ט"ז (בד"ה עוֹד הַכְּרִיחַ) וּבְאֲוֹכְלִים הַרְאוּיִם וְאוּכְלָם שְׁלֹא כְּדִרְף הַנְּאֲתָן עִי"ש
(בד"ה וְדַבְּרֵי מְרוֹן): קכ"ה) אֲשֶׁתוֹ אִי נִכְלָלָת בְּכָלִל בְּנִי בֵּיתוֹ עֵינִן לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַבִּי"ת
אוֹת כ"ח: ח) קכ"ו) אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ אִם הַפּוֹנָה עַל אֲשֶׁתוֹ אוֹ אִין אֲשֶׁתוֹ בְּכָלִל אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ עֵינִן
לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַבִּי"ת אוֹת כ"ח: ח) קכ"ז) אִין אֲשֶׁה מִתְעַבְּרַת אֲלָא סְמוּף לְנוֹתָה הִכִּי אָמַר

ר' אמי ור' יוחנן אמר סמוך לטבילתה בנדפס באות שע"ז כתבתי בס"ד אם הלכה כר' אמי או כר' יוחנן וכתבתי שבס' עמודי אש סי' כ' אות ב' כתב שבש"ת מוהר"ח הפה"ק ראפאפורט חיו"ד סי' ל"ז כתב בשם חכם אחד דהלכה כר' אמי ושהמוהר"ח חולק עליו וכתבתי שחפשי בס' מים חיים להגאון מוהר"ח"ב ראפאפורט בחיו"ד סי' ל"ז ולא מצאתי שדבר מזה ועל זה כתב לי ידידי הרה"ג אפרים שלמה זלמן אבד"ק אסטראווי יצ"ו וז"ל פלא בעיני הרי שו"ת רח"ב מלעמבערג זקנו של המ"ח מאנסטרא שגורה בפי כ"ק ושם היא נמצאת כמו שכתב בעמודי אש עכ"ד יצ"ו ואני אומר עם פי במכ"ת לא צדק בהשגתו אפריון נמטייה שהודיעני מה שלא הייתי יודע פי אני לא ידעתי פי חיים שנים הם שיש שני רבנים ששמותיהם שוים אחד מלעמבערג ואחד מאנסטרא כי הראשון לא נמצא אצלי ובכל מקום שהזכרתי בספרי שדי חמד (בנדפס ובמה שיש אתי בפתובים) בשם מוהר"ח"ב ראפאפורט פונתי על ספר מים חיים להגאון מוהר"ח"ב מאנסטרא שנמצא אצלי (הגם שאול הוא בדי) ומחסרון ידיעתי שיש עוד מוהר"ח"ב מלעמבערג חשבת שמה שכתב בס' עמודי אש פונתו על ס' מים חיים מאנסטרא ואצא לחפשי חנם פי שם לא נמצא מזה אכן נודע הדבר שפונת ידידי הרב עמודי אש יצ"ו על ס' מוהר"ח"ב הראשון ועל כל פנים הפלגה זו איני יודע מה היא ולימא לן מר באיזה מקום הבאתי דברי מוהר"ח"ב ואנכי לא ידעתי: והנה בנדפס שם הבאתי מה שכתב האור זרוע הגדול בח"א סי' תרי"ג דלא איתבריךא הלכתא אי כר' אמי דאמר דאינה מתעברת אלא סמוך לוסתה אי כר' יוחנן דאמר סמוך לטבילתה ומתבאר דפשיטא ליה דר' יוחנן פליג אדרבי אמי וכן מתבאר מסוגיית הש"ס בסוטה דף ז"ך ע"א גבי הא דרוב בעילות אחר הבעל בעי רב עמרם היתה פרוצה ביותר מהו אליבא דמאן דאמר אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה לא תיבעי לה פיון דלא ידע בה לא מינטר לה פי תיבעי לה למאן דאמר סמוך לטבילתה פיון דידע בה מינטר לה או דילמא פיון דפרוצה ביותר לא תיקו ואם האומר סמוך לטבילתה יסבור ול"ו ידע פהאומר סמוך לוסתה היכי אמרינו פיון דידע בה מינטר לה דמאי אהניא נטירותא דידיה סמוך לטבילה ומי מפס על סמוך לוסתה דלא מצי מינטר לה אלא ודאי מוכח דמאן דאמר סמוך לטבילה לא סבירא דמיתעברא סמוך לוסתה ותמיה לי על רבינו מוהר"ש"א בחידושי אגדות סוף פרק המפלת דף ל"א ע"ב שצדד לומר דר' יוחנן לא פליג אדרבי אמי אלא מוסיף וכו' וכן נראה עיקר לדעתו כמו שיראה הרו"א דב"ק בגופו שלקו והנה ממה שמתבאר מדברי רבינו האור זרוע הנ"ל דסבר דפליג לא תיקשי לן פי ספר התורה הנה היה טמיר וגניז ולא שלט בו עין רואי.

אמנם מסוגיית הש"ס הנ"ל יש לתמוה דהרי הוא פמבואר דר' יוחנן פליג אדרבי אמי שלא כדבריו אלא כדמשמע לרבינו האור זרוע הנ"ל: ובמה שפלפלתי בנדפס על דברי האור זרוע שכתב דלא איתברר הלכתא וכו' דאמאי לא איתבריר לן מפלגא דאין הלכה פתלמיד במקום הרב וכו' כתב לי ידידי הרב הג' מוהר"ר יצחק פינקלשטיין מעיר קירמינצוק יצ"ו וז"ל הנה בס' הפללים מערכת אל"ף סי' שע"ז בד"ה אין אשה מתעברת אלא סמוך לוסתה או סמוך לטבילתה שקיל וטרי בזה ומיתי דברי האור זרוע בח"א סי' תרי"ג וכת"ר שקיל וטרי מפלגין דאין הלכה פתלמיד במקום הרב וכו' ואנכי לא ידעתי מה שיטייה לדהכא דהנה הפלג דאין הלכה פתלמיד במקום הרב הוא בהלכה והטעם

אפ"ל ע"פ שבארתי בתשובה גמרא עירובין י"ג ע"ב שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים הלכה כמותינו וכו' דלכאורה מי שאומר דבר הלכה מהסתם לפי דעתו פן הוא הדין ומה הוא ענין פלוגתתם אם הלכה כמותינו אף הענין דפלוגתתם הוא לענין הפתוב אחר רבים להטות אף הוא הפירוש בתיבת רבים אם הפירוש רבים בכמות או באיכות ולזה בית שמאי דהו חריפי טפי אמרי הלכה כמותינו דסברי שהפירוש רבים הוא באיכות ואף שהמה מועטים במנין.

ובית הלל סברי שהפירוש רבים הוא בכמות ואף שאינם חריפים על פן אמרי הלכה כמותינו שהם יותר במנין ונצתה בת קול שאלו ואלו דברי אלקי"ם חיים דבאמת פוננת הפתוב הן רבים בכמות או רבים באיכות הלכה כמותן ולזה לענין בית שמאי ובית הלל דהני הו חריפי וכו' והני הוי רבים הו ספק השקול ואין הכרע ולולי שבית הלל ענוותן לא היה הלכה כמותן דווקא וכל אחד היה יכול להכריע כמו שירצה וזהו מאמר הגמרא עירובין ו' ע"ב לעולם הלכה כבית הלל והרובה לעשות כבית שמאי וכו' ומקשו שם וכו' ושם דף ז' ע"א ואיבעית אימא כל היכא דמשפחת תרי תנאי וכו' כעין מחלוקת בית שמאי ובית הלל וכו' ויענין פירוש רש"י ד"ה ואיבעית אימא דלכאורה קשה למה תלה בכעין מחלוקת בית שמאי ובית הלל וכו' ולמה לא אמר סתם מחלוקת תנאים מי שהם פניו דלענין פלוגתת בית שמאי ובית הלל לעולם הלכה כבית הלל ולמה להזכירם לענין זה ולפי דעתי ניחא דדווקא בכעין מחלוקת בית שמאי ובית הלל דאין הכרע וצדקו שניהם לענין הכרעת הדין דרק מפני טעם אחר זכו בית הלל וכו' ואז הרובה לעשות כאחד מהם רשאי אבל היכא שישי הכרע היינו מפני שהם שונים במנין והאחד גדול וחשוב או שהם שונים בחשיבותם והאחד רבים במנין אז אסור לעשות נגד הכרעה שציוותה התורה אחרי רבים להטות אם בכמות אם באיכות (והארכתי בזה בתשובה על דברי הרשב"א בתשובה סי' רנ"ג) ועל פי הדברים האלו לענין פלגין דאין הלכה כמתלמיד במקום הרב פניו שהרב גדול מהתלמיד הכרעת התורה הוא שהלכה כמו הרב ואף שיכול להיות שהתלמיד פניו יותר לאמתו אף ההלכה ינפסק על פי התורה פהרב על דרך שאמרו בגמרא בבא מציעא דף צ"א נצחוני בני שפיון שפסקו ברוב מנין אף שרבי אליעזר פניו לאמתו יותר הלכה כמותן שהוא מפני שלא בשמים היא והכרעת התורה כמו שנתנה לנו הוא אחרי רבים נעשה ההלכה כמו שפסקו מה שאין פן אם מחלוקתם לענין דבר השייך להטבע היינו אם מתעברת סמוך לוסתה או סמוך לטבילתה ובזה אם מפני שהרב הוא ולא פניו לאמתו ישפנה הטבע הא הטבע לא נמסרה בזה להכרעת הלכה ועולם כמנהגו נוהג ולזה יפה דברו בזה הפוסקים דלא אתברר לנו הלכתא בהא: והנה ידעתי את אשר יכול להקשות עלי מירושלמי פתובות פרק א' הלכה ב' לאל גומר עלי בת שלש שנים ויום אחד ונמלקין ב"ד לענברו הכתולין חוזרין וכו' הרי אמרנו שהטבע משועבדת לפסק התורה אף באמת אין זה דמיון פלל פי התם ההלכה הוא למ"מ בת ג' בתוליה חוזרין וגם זה הוא בתורה שהקביעות הוא ע"פ חקמים וכבר אמרו חז"ל בזהר אסתפל באורייתא וברא עלמא אם פן בריאת העולם והטבע הוא על פי התורה וממילא כשעברו בית דין את החדש הוא על פי התורה מוכרחת הטבע גם פן להיות על פי התורה פי כן היה בריאתה מה שאין פן לענין פלוגתת החכמים אף הוא הטבע ואף שאם הייתה פלוגתתם בדין היה הפסק מוכרח להיות פהרב על פי התורה פנ"ל אמנם הטבע אינה

מְנוּכַחַת לְהַשְׁתַּנּוֹת בְּשִׁבִיל הָרֵב שֶׁלֹּא כִּינּוּן לְאַמְתַּת הַטֵּבַע וְעוֹד אֶפְשֶׁר לִזְמַר דְּהִנְפָקָא מִינָהּ
לְדִינָא לִידַע אִי כְּלוּ דְחֻדְשֵׁי זֶה הוּא חֶסְרוֹן יְדִיעָה שֶׁלֹּא נִדַע הַטֵּבַע וְלֹא נִקְרָא סֶפֶק כָּלֵל
וְלֹא שְׂיִיף בְּזֶה הַכְרַעַת הַלְכָה וְגַם סְבִרַת הָא"י שְׁנֵשִׁים מְשֻׁנוֹת וְסִתָּן וְגַם כֵּן לֹא יִדְעֵנוּ טֵבַע
הָאִשָּׁה הַזֹּאת עַל כֵּן לֹא שְׂיִיף בְּזֶה הַכְרַעַת הַהֲלָכָה וּמָה שֶׁכָּתַב כַּת"ר לְהוֹכִיחַ מִהָאֹר זְרוּעַ
דְּלֹא סְבִירָא לִיהָ סְבִרַת הַתּוֹסְפוֹת לְפִי קוֹצֵר דַּעְתּוֹ אִין רֵאָיָה דְּבִאֲמַת דְּבִקָּא דְּאִזְלִינּוּ בְּתַר
רַבָּא הוּא פְּנֹדָאִי וְעַל זֶה שְׂיִיף קִים לִי דְלִיפְטֵר מִחֲלִיצָה דְּהָא אֲמַרִינּוּ רַבּוּ בְּעִילוֹת אַחַר
הַבְּעַל וּפּוֹטֵר מִחֲלִיצָה וְלֹא חֲזִי שִׁינּוּ שְׁמָא הוּא מִהַמִּיעוּט אִף בְּאֲמַת יָכוֹל לְהִיֹּת שְׂיִישׁ
מִתְעַבְרוֹת סְמוּךְ לְטְבִילְתָּהּ וַיֵּשׁ מִתְעַבְרוֹת סְמוּךְ לְוִסְתָּהּ וְדַבְרֵי הָאֹר זְרוּעַ בְּרוּר מְלֵלוּ
וְשְׁמָא אִיתָא דְמַר וְשְׁמָא אִיתָא לְדַמַר שְׂיִיכוֹל לְהִיֹּת שְׂצֻדְקוֹ יַחֲדָיו עַכ"ד יצ"ו וְלֹא פְּנִיתִי
כַּעַת לְעִינּוּ בְּדַבְרֵיו: וְרֵאִיתִי לְהַרְבֵּ טְהַרְתָּ הַמִּים בְּקוֹנְטְרִיס שְׂיִוְרֵי טְהַרְתָּ בְּמַעְרַכַת הַי"ו
אוֹת ב' שֶׁכָּתַב שְׂמַדְבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּטָה דָּף ז"ך (בד"ה אֲלִיבָא וְכו') וְהַזְכָּרְתִּים בְּנִדְפָס
בְּאוֹת ע"ז בְּסוּף ד"ה וְרֵאִיתִי) מִתְבָּאָר דַּר' אֲמִי וַר' יוֹחָנָן פְּלִיגֵי וְתַמָּה מְזָה עַל מָה שֶׁכָּתַב
מִהַרְש"א בְּפֶרֶק הַמַּפְלָת הַנ"ל דְּלֹא פְּלִיגֵי עִי"ש וְכִבֵּר כְּתַבְתִּי דְלִדְעָתִי הָעֵנְיָה הָרִי הוּא
כְּמִבְּנֹאָר כֵּן בְּסוּגִיַת הַש"ס וְכִדְסְבִירָא לִיהָ לְרַבִּינוּ הָאֹר זְרוּעַ וְלֹא הִיָּה צְרִיף לְדַקְדַּק כֵּן
מִדְבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְגַמְרָא גְמוּר וְכָתַב שֶׁם דָּאָף בַּעֲכוּמ"ז שְׂאִין לְהֵן טְבִילָה כֵּן הוּא שְׂאִין
מִתְעַבְרוֹת אֲלֹא סְמוּךְ לְזִמְן הָרֵאוּי לְטְבִילָה הוּא דָּאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּלֹא כְּמוֹ שְׁנֵרָאָה מִדְבְּרֵי
הָרֵב פְּנִי אַהֲרֹן שְׁהִבִיא שֶׁם שֶׁהַטְבִּילָה עֲצָמָה הִיא כְּסִגּוּלָה לְזֶה עִי"ש וְכַמְעַרְכַת הָעִי"ן
אוֹת י"א: וְכַמָּה שְׂאֲמָרוּ אִין אִשָּׁה מִתְעַבְרַת מְעוֹמֵד כְּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בְּאוֹת ע"ז (בד"ה
וּמְצִאָתִי) דְּמֵמֵי דְּאֲמַרִינּוּ בְּסוּגִיַת דָּף צ"ז סוּף ע"ב שְׂאֲלִיתִיאל שְׁשִׁתְלוּ אֵל שֶׁלֹּא כְּדָרָף
הַנְּשִׁתְלוּן גְּמִירֵי אִין אִשָּׁה מִתְעַבְרַת מְעוֹמֵד וְהִיא נִתְעַבְרָה מְעוֹמֵד וּמִדְּאֲסָקוּ שְׂמִיָּה
שְׂאֲלִיתִיאל עַל שֶׁם הַנֵּס שְׁמַעִינוּ דְּמָה שְׂאֲמָרוּ אִין אִשָּׁה מִתְעַבְרַת מְעוֹמֵד הִיָּנוּ כָּלֵל כָּלֵל
לֹא וְרֵאִיתִי בְּקוֹבֵץ פְּנִסַת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּקוֹנְטְרִיס שְׂשִׁי סִי' קו"ד בְּשִׁאֲלַת הַרְבָּנִים אוֹת א'
בְּאֲחָד שֶׁלֹּא יִדַע אֵת אִשְׁתּוֹ אֲלֹא פַעַם אַחַת וּמְעוֹמֵד וְלֹא רָאוּ עוֹד זֶה אֵת זֶה וְהִיא מְעוֹבְרַת
וְהַבְּעַל טוֹעֵן כִּי זָנְתָה דְּהָא קִים לָן דָּאִין אִשָּׁה מִתְעַבְרַת מְעוֹמֵד וְהָאִשָּׁה מִתְנַהֲגַת כְּשׁוֹרָה
וְכו' עִי"ש שֶׁלֹּא נִמְצָא פְּתָרוֹן לְשִׁאֲלָהּ זֹו וְכַאֲמַת שְׂצִרִיכָה רַבָּה דְּלִפִּי מָה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּעֵנְיֹתִי
דְּמוּכַח מְסוּגִיַת הַש"ס הַנ"ל דְּאִינָה מִתְעַבְרַת אֲלֹא בְּדָרָף נִס קֶשֶׁה מְאֹד לְסִמּוּךְ וְלִזְמַר שְׁגַם
זֶה הוּא מִמַּעֲשֵׂה נְסִים וְלַעֲנוּמַת זֶה כְּמָה קֶשֶׁים גְּיִרוּשִׁין וּמִי יַעֲצוֹר כַּח לְהוֹצִיא אִשָּׁה
מִחֻזְקָתָה בְּדָבָר שֶׁלֹּא נִזְכָּר מִפְּנֵי בְּפּוֹסְקִים וְכִינּוּן שְׁמִבְּנֹאָר בְּש"ס דְּבְּדָרָף נִס אִשָּׁה
מִתְעַבְרַת מְעוֹמֵד מִי יִתִּיר לוֹ לְגִרְשָׁה וְאוּלַי זָכָתָה גַם הִיא לְהַעֲשׂוֹת לָהּ נִס: שׁוּב נִדְפָס
קוֹנְטְרִיס שְׂמִינִי מְקוֹבֵץ פְּנִסַת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וּבְסִי' קס"ד מְצִאָתִי אֵת שְׂאֲהָבָה נְפִישֵׁי הַגְּאוּן
מוֹהַר"ר מִשָּׁה מִיִּשְׁלֵל שְׂמוּאֵל שְׂפִירָא אַבְד"ק רֵאָגוּוֹא יצ"ו שְׁהִשִּׁיב עַל הַשְּׂאֲלָה הַנּוֹז"ל
וְנִכּוֹן בְּעֵינֵי לְהַעֲתִיק דַּב"ק כְּכַתְּבוּ וְכַלְשׁוֹנוֹ וְזֶהוּ בְּכַנְסַת חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל סִי' קו"ד אוֹת א'
אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁלֹּא הָיוּ דָרִים בְּיַחַד וְכו' נִרְאָה לְפִי מָה שֶׁכָּתַב הַרְשֵׁב"א דָּאָף שְׂאֲמָרוּ רז"ל
דְּטְרַפָּה אִינָה חִיָּה מְכָל מְקוֹם מַעוּט בְּהַמּוֹת טְרַפּוֹת חִיּוֹת עַל יְדֵי נִס וַיַּעֲוִינּוּ שְׂ"ף יו"ד סִי'
נ"ז ס"ק מ"ח וְאַחֲרוֹנִים מָה שֶׁכָּתְּבוּ בְּזֶה י"ל מָה בְּבִהְמָה דְּלִית לָהּ מִזְלָא אֲמַרִינּוּ דְּמַעוּט
טְרַפּוֹת חִיּוֹת עַל יְדֵי נִס כָּל שְׁכָן בְּאֲדָם דָּאִית לִיהָ מִזְלָא יַעֲוִינּוּ רש"י שְׁכַת נ"ג מִזְלָהּ
מִלְאָף שְׁלוֹ וּמִלִּיץ עֲלִיו) שְׂיִישׁ לִזְמַר שֶׁהַנֵּס שְׁנַעֲשֵׂה לְשִׁאֲלִיתִיאל יַחֲדָשׁ הָעוֹשֵׂה נְסִים לְאֲשֶׁר
יִשֵּׁר בְּעֵינָיו וְגַם לְאִשָּׁה הַשְּׁנוּאָה הַזֹּאת רַחֲמָה שֶׁתְּעַבֵּר עַל יְדֵי נִס וַיַּעֲוִינּוּ בְּסוּגִיַת דְּבִבָּא

מְצִיעָא דף ק"ו שְׁטוּעֵנִין טַעֲנוֹת שְׁהִיָּה נַעֲשֶׂה לִי גַם ויעו"ש שְׁאָמַר שְׁמוּאֵל אֵילֹו זְרַעְתָּ הָוִי מְקַנְיָם בִּי לֹא יִבְנוּשׁוּ בַעַת רַעַה כּו' ויעו"ש בְּרִי"ף וְרֵא"ש שְׁפִסְקוּ בְּן לְהִלְכָה ויעו"ש בְּס' קָשׁוֹת מְיוֹשֵׁב בְּבִירוֹר דַּעַת פּוֹסְקִים אַחֲרִים בְּזֶה ויעו"ש בְּפִסְקֵי מֵהֵרָא"י ס"י ס"ח שְׁדַקְדָּק מִסְנוֹגֵיָא דְבָבָא מְצִיעָא לְנִדּוֹן דִּידְהִיָּה דְמְצִי הַבְּעַל לְטַעוֹן אֵילֹו לֹא פִשְׁעָתָּ וְנִדְרָתָּ וְלֹא קִינְיַת הָוִי מִתְרַחֵישׁ לִי נִיֶּסָא כְּמוֹ שְׁנַעֲשֶׂה לְשָׂרָה אֲמַנּוּ ע"ה יעו"ש וְאָף לְפִי מַה שְׁמַסִּינִים שָׁם מֵהֵרָא"י.

אֲמַנְם לֹא בְּרִירָא לִי לְחַלְקֵי מִשׁוּם הָכִי עַכ"ל הֵינּוּ דְוָקָא בְּנִדּוֹן דִּידְהִיָּה שְׁרוּצָה לְגִרְשָׁה בְּלֹא כְּתוּבָה עַל יְדֵי טַעֲנָה שְׁהִיָּה נַעֲשֶׂה לּוֹ גַם אֲבָל בְּנִדּוֹן דִּידֵן שְׁהִיָּה הִיא מְעַנְבְּרַת וְהוּא רוּצָה לְפּוֹסְלָה וְהִיא טוֹעֲנַת שְׁנַעֲשֶׂה לָהּ גַם וְדַאי דְטַעֲנַתָּה טַעֲנָה מְעַלְיַתָּא לְאוּקְמָא בְּחֻזְקַת כְּשִׁרְוּתָהּ וְשְׁלֹא לְהוֹצִיאָהּ מִתַּחַת יְדֵי בְּעֵלָהּ (וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה רֵאִיתִי בְּס' דְבָרֵי אֲרִיָּה עַל הַתּוֹרָה כְּתִי"ק שֶׁל זָקֵן חֲמוּתֵי הַגָּאוֹן מוֹהֵרָא"ל אַבְד"ק ווִיטֵעֵבֶסֶק חֲתָן הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם מו"ה שְׁמֻחָה הַפְּהֵן רֵאֲפֹרְט דְלִפִּי מַה שְׁכָּתַב הַשְּׁ"ף יו"ד ס"י נ"ז בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א וְרִש"ל דְמַה שְׁאָמְרוּ רז"ל טְרִיפָה אֵינָה חִיָּה הֵינּוּ רֹב טְרַפּוֹת אֲבָל מְעוּט טְרַפּוֹת חִיּוֹת יֵשׁ לִיִּישׁב נְמִי מַה שְׁאָמְרוּ רז"ל שְׁאִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרוֹת מְבִיאָה רֵאֲשׁוּנָה הֵינּוּ רֹב נָשִׁים אֲב אֶפְשָׁר דְלַפְעָמִים מִתְעַבְּרַת אֶפְיִלּוּ מְבִיאָה רֵאֲשׁוּנָה וּבִהֲנָחָה זֹו יִישׁב שָׁם קְוִשִׁית מְהֵרָש"א יְבָמוֹת פָּרַק ד' אַחֲזִין הָא דְלֹא פְרִיָּה מְלֵאָה דְאַמְרִינֵן דְבְּבִיאָה רֵאֲשׁוּנָה עֵיבְרָה דִישׁ לֹוֹמַר דְבָלְאוּ הָכִי אַתְרָמוּ שְׁעֵיבְרָה אֲמַנְם מִתְמַר פְּרִיָּה שְׁפִיר דְמוֹכַח דְשָׂכִיחַ לְהַתְעַבֵּר בְּבִיאָה רֵאֲשׁוּנָה דָּאִם לֹא כֵּן לֹא הוֹעִילָה תְּמַר כְּלוּם בְּמַה שְׁעֵשְׂתָה בְּעַרְמָה שְׁבָא עָלֶיהָ יְהוּדָה וּפְיָרֵשׁ רִש"י בְּחֻזְמֵשׁ שְׁהִיָּתָה מִתְאַנָּה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בְּנִים הָרִי לֹא תִתְעַבֵּר מִמֶּנּוּ מְבִיאָה זֹו וְיִישׁב בְּזֶה גַם קְוִשִׁית הַמְּקוֹם שְׁמוּאֵל שָׁם יעו"ש"ה כִּפ' וְיִישׁב שְׁהָאֲרִיָּה קָצַת בְּזֶה (וְמִי יִתֵּן וְיִתְעוֹרְרוּ מִנְּכַדֵי הַגָּאוֹן מוֹהֵרָא"ל לְהוֹצִיא הַס' דְבָרֵי אֲרִיָּה הַלְזֹו לְאוֹר עוֹלָם כִּי כְּלוּל בּוֹ רַב טוֹב לְחַדוּדֵי וּלְפִלְפוּלָא).

שׁוֹב רֵאִיתִי בְּס' אַגְרַת בְּקוֹרַת לְהַגָּאוֹן יַעֲב"ץ שְׁכָּתַב בְּנִדּוֹן שְׁלוֹו אִם אֵירַע שְׁהוֹלִידָה אִשְׁתְּ הַפְּצוּעַ שְׁאִין חֲיִיבִין לְהַכְרִיז עַל הַבְּנִים וְלִדּוֹן הָאִשָּׁה בְּמִזְנָה אִם מְוָחֻזְקַת בְּכִשְׂרָה מֵאַחַר שְׁאִין הַכְּרַח כָּל כָּף בְּתַלְמוּד כּו' וְעוֹד נִבְאָר שְׁאִין דְבָרֵי חז"ל אֲמוּרִים בְּעַנְיֵינִים הַלְלוּ וְכִיּוֹצֵא כִּי אִם עַל פִּי הָרֹב וְאִינוּ מֵהַנְּמַנְעַ עִם כָּל זֶה שְׁיִמְצָא לְפַעְמִים הֵינְצָא מִמִּנְהַג וְהָאֲרִיָּה הַרְבֵּה בְּעַנְיָן בְּתוּלָה שְׁעֵיבְרָה וּבְעַנְיָנֵי טְרַפּוֹת וְסִיִּים וְהֵלֵא דְבָרִים קַל וְחֹנֶמֶר שְׁהִיָּה בְּכָאֵן לֹא נִתְנוּ בּוֹ כָּלֵל מְפֹרָשׁ שְׁכָּל שְׁאִין כְּמוֹהוּ מוֹלִיד פְּסוּל כְּדָרָה שְׁשָׁנוּ לְעַנְיָן טְרַפּוֹת כָּל שְׁכָּן שְׁלֹא נְחוּשׁ אֶפְיִלּוּ יְדַעְנוּ בְּלִי שׁוּם פְּקַפּוּק וְעַרְעוֹר בְּעוֹלָם שְׁהוֹלִיד אוֹתוֹ וְשְׁפִסְלוּהוּ כּו' אֲבָל נֶאֱמַר בּוֹ שְׁהוּא מְמַעוּט דְמַעוּט וְאִינוּ חַדוּשׁ יוֹתֵר מְבַתּוּלָה שְׁעֵיבְרָה וְכַמְּה דְבָרִים כִּיּוֹצֵא בְּזֶה שְׁנִזְכָּר לְעֵיל עוֹד זְכָרוֹ חז"ל דְּוָגְמַתוּ גְּמִירֵי דָאִין אִשָּׁה מִתְעַבְּרַת מְעוֹמֵד וּשְׁאֲלִיתִיָּאל הַנְּשִׁתָּל שְׁלֹא כְּדָרָה הַנְּשִׁתָּלִין כּו' עַכְתּוּ"ד הַגָּאוֹן יַעֲב"ץ.

וְהַנְּאֲנִי כִּי מְצִאתִי אוֹן לִי שְׁגַם הוּא נִרְאָה דַּעַתוֹ שְׁמַעוּט נָשִׁים מִתְעַבְּרוֹת מְעוֹמֵד וְמַה שְׁאִין הַכְּרַח כָּל כָּף בְּתַלְמוּד אִין לְנוּ עַל פִּי זֶה לְהַחְזִיק לְאִשָּׁה כְּשִׂרָה בְּמִזְנָה תַּחַת בְּעֵלָהּ וְאִין לְפַקְפֵּק בְּזֶה מִטַּעַם שְׁוִיָּא אֲנַפְשִׁיָּה חֲתִיכָה דְאִיסוּרָא דִישׁ לֹוֹמַר עַל פִּי מַה שְׁכָּתַב בְּטַעַם הַמְּלָךְ פָּרַק ט' מֵאִישׁוֹת וְהַנּוֹדַע בִּיהוּדָה בְּכַמְּה מְקוֹמוֹת דְהִיכָא שְׁאִינוּ יוֹדַע בִּירוֹר הַדְּבָר רַק עַל פִּי אַחֲרִים לֹא אֲמַרִינֵן בְּזֶה שְׁוִיָּא אֲנַפְשִׁיָּה חֲתִיכָה דְאִיסוּרָא וְהִכָּא נִרְאָה מְלִשׁוֹן

השאלה שאינו אומר על פי ראיה וידיעה שזנחה רק שמדמה שזנחה על פי מאמר רז"ל אין האשה מתעברת מעומד ולפי מה שכתבתי דאין הכרח מתלמוד הןפקע החד"א ממילא ועל דבר התקירה השניה אם כשהאשה יושבת דמי למעומד העירני חתני הרב מוהרא"ז בנזמן שי' ממה שאמרו בתגיגה ט"ו ששא באמבטי עיברה ומסתמיות לשונם משמע דאף כשהיתה רק בישיבה חיישינן לעיבור ויש להאריך עכ"ד יצ"ו: שוב נדפס קונטרס תשיעי מקובץ פנסת חכמי ישראל וראיתי בסי' קע"א הן לו הובאו הערות ידידי אישי כהן גדול הגאון מוהרש"ל מוויילנא יצ"ו ובאות א' נשא ונתן בשאלה הנ"ל ואלה דבריו זכורני ששאלה כזו ממש נשאלה לפני מר אחי הגאון זה בשלשים שנה למפרע וכתב תשובה ארוכה בנדון זה וגם אנכי כתבתי בענין זה איזה דברים אף איני זוכר כלל מה שכתבנו אז בזה והנה בתחלה צריך לחקור בהא דאמרינו דאין אשה מתעברת בכי האי גוונא אם על דרך הרוב אמרו כן אבל איכא מיעוטא דהן מתעברין דאשתו של יבנה יוכיח וכמו בהא דאמרינו דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה דכתב הר"ן דזמנין דמתעברה ופירש בנו של הגאון בעל נודע ביהודה בספרו שו"ת שיבת ציון דהר"ן סובר דאיכא מיעוטא דמתעברות והביא מדברי הר"ן אלו סייעתא לדברי אביו הגאון אבל באמת פירוש דברי הר"ן אינו כן רק רוצה לומר דזמנין דמתעברה כפירוש רש"י בחומש וירא י"ט ל"ו וכן הוכיח בספר שדי חמד נ"י בחלק הפללים באות א' סי' ע"ח ואם אמת כן הוא בודאי יש לתלות דנתעברה אז ואף אי הוי מיעוטא דלא שכיח דהא הרא"ש כתב ביבמות בפרק האשה רבה.

אמר המסבר חז"מ מה אידי דטריד ידידי הגאון יצ"ו בגירסיה לא דייק ודברי הרא"ש הם בפרק עשרה יוחסין סי' ז' עיין בטור ובית יוסף ריש סי' ד' ודברי המצאתי כתוב שהזכיר להלן בשם מרן הבית יוסף הם בסוף סי' קע"ח) בשם בעל הלכות גדולות באשה שהלה בעלה למדינת הים ושהה שם כמה שנים ונתעברה וילדה והאשה טוענת שבעלה בא אליה פעם אחת בצניעא כמו מעשה דאבנה דשמואל נאמנת להכשיר הנלד והביא שם הבית יוסף בשם מצא כתוב שגם הרמב"ם דסובר דהנלד פסול היינו אם בא הבעל ומכחיש אותה אבל באינו לפנינו מודה לבעל הלכות גדולות דהנלד כשר ואף דאין להנלד חזקת פשרות והוא מילתא דלא שכיח שיבא הבעל בצניעה ולא נודע לשום אדם וכל שכן בנדון דידן דאין הבעל יכול להכחיש בזה וגם יש להאשה חזקת פשרות איברא מלשון הגמרא דסנהדרין הנ"ל דאמרינו דגמירי דאין האשה מתעברת וכו' משמע אפילו מיעוטא ליכא וכמו הוא פשוט לבעל שדי חמד הנ"ל שם בחלק הפללים בסי' הנ"ל ומעשה דאשת יבנה מעשה נסים הנה ואם אמת כן הוא בודאי אין להתירה לבעלה ולסמוך על מעשה נסים דהא בסוף יבמות פליגי ר' מאיר וחקמים בנפל מים שיש להם סוף דר' מאיר סבר דאין מעידין עליו והביא ר"מ ראיה ממעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים ואמרו לו חקמים לר' מאיר דאין מזכירין מעשה נסים וקיימא לן פחקמים ואם כן אף באשת איש דיש להבעל חזקת חיים ולהאשה חזקת אשת איש מפל מקום לא חיישינן למעשה נסים אף להחמיר וכל שכן בנדון דידן דלא תלינן במעשה נסים להקל להכשירה לבעלה ואף לפי מה שהביא התוספות שם בשם הירושלמי דחיישינן למעשה נסים מפל מקום נראה דהיינו דנקא להחמיר אבל לא להקל ובפרט לפי מה דמסקי התוספות התם דבריימא דהירושלמי אתיא כר' מאיר ולא קיימא לן פנותיה ומיהו עיקר דבר זה לומר

דאינו במציאות פלל דתתעבר בכי האי גוונא אין הדבר ברור פל פה דלכאורה מה בין זה לאמבטי בחגיגה ד' ט"ו וכו' אין הפנאי מסכים פעת להאריה בזה יותר עכ"ד יצ"ו: קכ"ח) אבני פתתי בנדפס באות שי"א שקהרב ברפת המים פתב דאבני הנה תלמיד רבא ושקהרב בע"ס משק ביתי הרבה להשיב על דבריו שזה לא יתכן פלל עי"ש ועל זה פתב לי ידידי הרב אשר זעליג מיטערפעריל מעיר באר יצ"ו וז"ל ספר בה"מ לא ראיתי אולם לא יכולתי להלום פלל דבריו בזה דמש"ס דילן מוכח דלא פנומיה גפי הא דאימא בברכות מ"ח וז"ל אבני ורבא הוה יתבי קמיה דרבא וכו' א"ל תרנויכו רבנו הנויתו וכו' וזה הנה בקטנותם כמ"ש התוס' שם והיו שניהם תלמידי רבא ומדכתב אבני קודם לרבא אם פן לפי סדר שנומיהם לא יתכן לומר פן דאבני הנה תלמידיה דרבא והמענין בגמרא שם יראה מבואר דאין מקום פלל לומר פן וגם שם בפירק הרואה דף נ"א מבואר דרבא לא הנה ראש ישיבה עד לאחר פטירת אבני שהוא הנה קודם ראש ישיבה ויענין בתוס' שם ס"ב ד"ה רבא שהוכיחו עוד מכמה מקומות בש"ס דאבני מלך קודם לרבא ולפי זה מבואר להדיא דאי אפשר פלל לומר זה דאבני הנה תלמידו דרבא ואפילו תלמיד חבר אין לכנותו ובפרט בשם תלמיד סתם דזה דבר שא"א להאמר פלל ויענין גם פן בספר השפלה להראב"ד ז"ל עכ"ד יצ"ו ודבריו טובים ונכוחים הם.

וכבר פתתי בנדפס שקהרב בעל ס' משק ביתי הובאו דבריו בספר בית אהרן בדר אחרון שאחר לוח הטעיות הרבה להשיב על דברי הרב ברפת המים מדאמרינו בגטין דף ס' דאבני מלך קודם רבא וממה שכתב הרא"ש ברבא מציעא ד' לק"ט דגרסינו שם רבה (ולא רבא) דלא מצינו בכל התלמוד שקבע רב אשי דברי רבא לאבני פי אבני מלך תחלה והנה פותח בבית המדרש תחלה פי אבני מלך תחלה ומדברי התוספות בכמה מקומות וממה בסנהדרין דף ס"ב דרבא גרסינו מדעני אבני בתריה ומדברי הרב יבין שמועה בכלל רנ"ה שלמד מדברי הרא"ש שפל מקום שזכר בתלמוד דברי רבא קודם אבני אית לן למגרס רבה ועוד הביא דברי התוספות בערכין דף ה' שכתבו דרבא גרסינו דלא יתכן דאבני קרא לרבא חבירו מר אלא רבה הוא וכו' אלו תנרף דב"ק וקהרב ציין דברי הרא"ש לפי הדפוס שלפניו וכן מצויין ביבין שמועה אבל לא פל הדפוסים מכוננים לכן נכון לציין דברי הרא"ש על פי הפירק והסימן והוא בפירק הזהב סי' י"ט ויותר מזה האריה הרב בית אהרן בהגהותו לספר משק ביתי (המצויין בבית אהרן הנ"ל) באות ח"י להשיב על דברי הרב ברכות המים וציין לעיין בתוספות בשבת ד' כ"ג ע"א ודף ע' ע"ב ולפי הנראה צריף להגיה כ"ג ע"ב ד"ה גורה ומה שציין לדף ע' ע"ב הוא בד"ה נודע והגאון סדר הדורות בשם אבני (הפהן) דף י"ב ע"ג אות ד פתב דבזבחים ל"ד ע"ב דאימא בעא מרבא צריף להיות מרבה ובס' נחל עזן להרה"ג ר' רפאל גארדאן יצ"ו בדר ס"ז ע"א הוסיף שפן במועד קטן י"ט ע"ב ובתמורה י"א ע"ב יש להגיה מרבה ושפן פתוב רש"י בשבועות י"ז ע"א פל היכא דאיפא בעא מניה רבה הוא ולא רבא ושפאלם רש"י זה מהרב סדר הדורות באות רב"א: ועל מה שפתתי בנדפס בשם הרב ברפת המים שכתב שדוקא היכא דפליגי אליבא דנפשיהו הוא דהלכה פרבא לגבי אבני ציין הרב בית אהרן בהגהתו הנ"ל למה שהעלה הרב יד מלאכי בכלל נק"ט דאין לחלק בזה ועיין כמה שהבאתי בקונטרס הערות לחלק הפללים סי' צ"ו אות י"ב: קכ"ט) אף אנו נמי תגינא ולפעמים אומר דרף קושיא מאי קמ"ל תגינא פידוע עיין מה שרשמתי במערכת החי"ת

אות ק"ג בד"ה ותו פן פתבתי בנדפס באות שע"ה וכתב לי על זה ידידי הרב מוהר"ר אשר זעליג מיטערפעריל מעיר באר יצ"ו ונ"ל באות שע"ה אף אנו נמי תנינא וכו' מבואר מלשוננו דלשון אף אנ"ת לא יתפרש כלל בדרך קושיא.

אמנם מצאתי דגם זה יתפרש לפעמים בלשון קושיא בש"ס חולין ד' ע"ב על מימרא דזעירי שם אר"ח אף אנו נמי תנינא וכו' וברש"י ד"ה תיהני וכו' ויעני' על דברי רש"י אלא במוהרש"א שם דלשון קושיא הוא דמאי אשמועינו פינו דמתני' היא יעו"ש ויפה העיר אף בנדפס רשמתי לעיני בזה בשדי חמד במערכת החי"ת אות ק"ג (בד"ה ותו) ואות ההיא נדפסה בספרי דברי חכמים סימן ט' עיין שם בדרף י"ב ע"ב ועיני' תחזינה שפכר הבאתי שם ש"ס דחולין ודברי מוהרש"א הנ"ל: ק"ל) איפא דאמרי ואיפא דאמרי הגאונים והרי"ף פוסקים כל היכא דאיפא תרי לישני פלישנא בתרא בין להקל בין להחמיר בין בשל תורה בין בשל סופרים וקרא"ש פוסק בשל תורה להחמיר ובדרבנן להקל עיין בקרא"ש בבא קמא פרק קמא סי' ו' ובפרק מי שאלחזו סי' י"ב ובהמקשה סי' מ"ז ובעבודה זרה פרק ג' סי' ג' פן כרב הרב פרמ"ג בספרו גנת ונרדים סי' ס"ט: והנה בנדפס באות רי"ט הבאתי מה שפכת רבינו יונה בפרק ח' דברכות (בד"ה ולענין פסקא נראה למורי) גבי נוטל אדם ידיו שחרית וכו' דהיכא דאתמר בש"ס בלשון איפא דאמרי ואיפא דאמרי לא נקרא לשון אחרון ויש לפסוק בדרבנן כהמיקל יותר עי"ש וזה שלא כדברי הרב בדעת הרי"ף דאיפא דאמרי ואיפא דאמרי יש לפסוק פלשון אחרון ודברי הרא"ש שפכר קמא דבבא קמא סי' ו' שפכת שרגיל רב אלפס לפסוק בכל דוכתא פלישנא בתרא אינם באיפא דאמרי ואיפא דאמרי אלא בלשון סתם ואיפא דאמרי וכל מה שפכת להסביר לחלק בין שאר מקומות למאי דמייירי תכן לומר שפונתו על תרי לישני כי האי גוונא דהלשון ראשון הוא ואין הכרח שפוכר שלא פדעת רבינו יונה (דבאיפא דאמרי ואיפא דאמרי לא חשבינו עיקר הלשנא בתרא) וכן מה שציין להרא"ש בפרק מי שאלחזו סי' י"ב שגם שם פכת שדעת הרי"ף בכל מקום שתופס עיקר באיפא דאמרי לא איירי באיפא דאמרי ואיפא דאמרי פיעניין שם וכן בפרק המקשה סי' ז' (בגנת ונרדים כתוב מ"ז הוא טעות הדפוס וצריך להיות ז') שפכת הרא"ש, דהלכה פלישנא בתרא התם נמי לאו מייירי באיפא דאמרי ואיפא דאמרי וגם לא הזכיר שם דעת הרי"ף וכן בפרק קמא דעבודה זרה לא פכת מפונש באיפא דאמרי ואיפא דאמרי כיעי"ש וגם במה שייחס בדעת הגאונים יש לפקפק ממה שפכת הרא"ש בעבודה זרה שם ומקצת הגאונים פסקו בממונא באיפא דאמרי ובאיסורא לחומרא ועיין בכלל זה בס' יד יהודה על הלכות שחיטה להגאון מוהר"י לאנדא אבד"ק עשעניני יצ"ו בהשמטות ד' זק"ן ע"א מה שפכת בכלל זה ואני הדל פתבתיקצת באריכות בנדפס שם בעיקר הפלל בדעת הרי"ף וקרא"ש ועוד מגדולי המפרשים וצריך להתנישב הרבה ואתה תחזנה: קל"א) אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אם הוא מן התורה עין מה שפכתתי לעיל באות כ"ד ועתה קבלתי מכתב מידידי הרה"ג אברהם צבי הפהן יצ"ו אבד"ק חערסאן וכתב בזה ונ"ל הערה בספרו היקר שדי חמד במערכת האל"ף אות רפ"ה אין אדם אוסר וכו' ועיין להגאון שער המלך וכו' מדאורייתא וכו' עיין בשיטה מקובצת שם בד"ה פינו ששחט וכו' ונ"ל מפאן יש לדקדק דתקורבת ע"ז דאורייתא דאי לרבנן וכו'.

אָמַנְם יֵשׁ לַחֲלָק בְּאִיסוּרֵינּוּ דְרַבְּנָן דְּעֵבֻדָּה זָרָה דְחַמִּיר אִיסוּר אֶלְמוּהָ רַבְּנָן לְאַסּוּר תְּקַרְנֹבֶת
בְּאִיסוּרָא דְאֹרְיִיתָא וְכֵן מְצִינּוּ שְׁחַלְקוּ חֲכָמִים בְּאִיסוּר גְּבִי הַמְקַדֵּשׁ וְכוּ' בַחֲקוּ"ר וְכוּ'
וּפְלָא עַל שַׁע"ה שְׁנַעְעֵלְם מִמֶּנּוּ הַש"מ הַגָּ'ל דְּאַפְּיֵלוּ אִם נֹאמַר דְּאַסּוּר מְדַרְבְּנָן אַף עַל פִּי
כֵן הוּי שְׁחִיטָ' שֶׁא"ר דְּאַלְמוּהָ רַבְּנָן לְאַסּוּר תְּקַרְנֹבֶת בְּדְאֹרְיִיתָא וּלְדִינָא מְסִיק שְׁם הַש"מ
מְהָא דְפָרַק הַשׁוּחַט וְכוּ' דְאַסּוּר תְּקַרְנֹבֶת דְאֹרְיִיתָא וְאַסּוּר הַנָּאָה דְרַבְּנָן עִי"ש עַכ"ד
יַצ"ו: וּבַעֲיָקַר כְּלָלִין (אִין אָדָם אוֹסֵר דְבַר שְׁאִינּוּ שְׁלָא וְאִם עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה אוֹסֵר) רְשׁוּם
בְּקוֹנְטְרִיִסִי זָכַר עֲשֵׂה לְעִינָן בְּלֹא נֶדֶר בְּסַפְרִים קְדוּשִׁים אֱלוּ שׁו"ת זָכַר יְהוּדָה רִישׁ סִי' ו'
אָבֹן הָרֵאשֶׁה סִי' ח' שׁו"ת מְהַר"ן יָפָה בְּחַלְק יו"ד סִי' ג' פְּרִי יִצְחָק סִי' כ"ב יְבַשֵּׁר טוֹב סִי'
ו' אֹנְרַח לַחֲיִים סִי' ג' וְעִינָן פְּלִפְלֵת נָאָה בְּדִין זֶה בְּסַפֵּר בְּפוּרִי שְׁלֵמָה לִיְדִידֵי הַרֵה"ג
מוֹהַרש"א רְזַעֲכֻטָא יַצ"ו בְּפִתִּיחַת הַסַּפֵּר מְאוּת כ' וְהִלָּאָה.

וּבְסַפֵּר בְּרִית יַעֲקֹב לְהַגְאֹן בְּרוּף מְרַדְכִי לִיפְשִׁיץ בְּחַלְק א"ח סִי' ו' דָּף י"ד ע"ב וְשֵׁם
בְּעַמּוּד ג' הַתְּפִלָּא שְׁרָאָה בַעֲט"ז יו"ד סִי' קמ"ה סְעִיף ז' ח' שְׁפִתָּב דְהָא דְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה
אוֹסֵר הוּא מְדַרְבְּנָן מְדוּעַ לֹא הִבִּיא דַעַת הָרֵאשׁוֹנִים הַתּוֹסְפוֹת וְהַרְמַב"ן וְהַר"ן דְעַל יְדֵי
מַעֲשֵׂה אוֹסֵר מִן הַתּוֹרָה וְעוֹד צִדָד לֹאמַר דְגַם רִש"י סוֹבֵר בְּעַלְמָא דְעַל יְדֵי מַעֲשֵׂה נֹאסֵר
מִן הַתּוֹרָה אַף דְזֶה דְוּוּקָא בְּדְבַר שְׁנֹאָסֵר וְהוּי עֲלֵיו בְּגוֹזְלָן דְקִנִּי לִיה בְּשִׁינּוּי וְהוּי כְּשֵׁלּוֹ לֹא
כֵן בְּהֵיִא דְעֵבֻדָּה זָרָה דָּף ד"ן בְּכָלִים דְאַחְזוּ דְאַף דְבְּמַעֲשֵׂה נֹאסֵר לְגְבוּהָ מְכָל מְקוּם
לְהַדְיוּט לֹא נוֹכַל לְאַסּוּר מְטַעַם דְהוּי כְּשֵׁלּוֹ דְקִנִּי לִיה דְאַכְתִּי דְהַקְדֵּשׁ הוּי דְבַמָּה שְׁשִׁימַשׁ
וְהַקְטִיר לְעֵבֻדָּה זָרָה לֹא תִפְקָא לְחֻלְיִין בְּכָלִי שְׁרֵת לְכוּ הוּי רַק גְּזֵרָה דְרַבְּנָן שְׁגִזְרוּ חֲזוּקִיהָ
וְסִיעֵתוֹ לְאַסּוּר אֶפְיֵלוּ לְהַדְיוּט וְעִינָן בַּתּוֹסְפוֹת דָּף נ"ג בד"ה בְּרוּף אַתָּה לְשָׁמִים: קל"ב)
אָדָם אִי מְמַעֲטִינָן מִמַּלְתָּ אָדָם אֶת הַנְּשִׁים בְּנֹדֶפֶס אוֹת ע"ג הַבְּאִתִּי מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה
בְּזֶה וְכַתְּבִתִּי שְׁדַעַת רַבְּנָן בְּתַרְאִי שְׁגַם אִשָּׁה נְכַלְלַת בְּלִשׁוֹן אָדָם וּגְדוּלָהּ מְזַאֲת הַבְּאִתִּי
שְׁמַצִּינוּ דְכַתִּיב אָדָם וְלֵהֲאִשָּׁה אָמַר דְוּוּקָא כְּמוֹ בְּתַפְאַרְתָּ אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית וְהַבְּאִתִּי מֵה
שְׁפִתָּב הָרַב דְרַכִּי שְׁלוֹם בְּשֵׁם הַשִּׁיטָה מְקוֹבְצַת לְכַתְּוֹבוֹת בְּדָף ט"ן דְאַדָם כִּינּוּי לְאַשָּׁה
שְׁנֹאָמַר וְכָל נֶפֶשׁ הָאָדָם וְנִסְתַּפְקִתִּי אִם כְּוָנְתוּ שְׁגַם אִשָּׁה נְכַלְלַת בְּלִשׁוֹן אָדָם אוּ שְׁנֹאָמַר
אָדָם עַל אִשָּׁה לְבַדָּה כִּהְיִיא דְכַתְּפַאֲרַת אָדָם לְשִׁבְתָּ בֵּית וְכַתְּבִתִּי שְׁלָא יְדַעַתִּי הִיכֵן כְּתִיב
מְקַרָא זֶה (וְכָל נֶפֶשׁ הָאָדָם) וְשִׁאוּלִי הוּא טְעוֹת הַדְּפוּס וְצָרִיף לְהִיּוֹת וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן הַנְּשִׁים
עִי"ש כָּל זֶה גָּרַם לִי מִפְּנֵי שְׁלָא עִינְתִּי בְּגוּף דְבָרִי הַשִּׁיטָה מְקוֹבְצַת לְפִי שְׁמַצִּינָן בְּדְרַכִּי
שְׁלוֹם אֶת דְּפִי הַסַּפֵּר שִׁיטָה מְקוֹבְצַת כְּפִי הַדְּפוּס יִשְׁן וְאַשֶּׁר בְּיָדִי הוּא דְפוּס חֲדָשׁ וְאִין
הַדְּפוּס מְכוּוֹנִים וְקָשָׁה לְחַפְּשׁ לְמַצּוֹא דְבָרִי חֲפִיץ: אָמַנְם עַל טוֹב יְזַכֵּר שְׁם יְדִידֵי הַגְּאֹן
מוֹהַר"ר שְׁלֵמָה פְּרִיִדְעֵשׁ כַּר אַבְד"ק לִיאָדִי יַצ"ו דִּי כָּל רַז לֹא אָנִיס לִיה פֶּשֶׁפֶשׁ וְלוֹ מְצָא
דְבָרִי הַשְׁטַמ"ק כְּפִי אֶשֶׁר כְּתִיב לִי וְ"ל בְּסַפְרוֹ חֲלָק הַכְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הָאֵל"ף אוֹת ע"ג דָּף
ט"ז עַמּוּד שְׁלִישִׁי כְּתִיב כַּת"ר הִי"ו וְ"ל וְצָרִיף לְעִינָן בְּגוּף דְבָרִי הַשִּׁיטָה מְקוֹבְצַת אִם
כְּוָנְתוּ שְׁנַכְלַלַת שִׁיטָה מְקוֹבְצַת עַל מַסְכַת כְּתוּבוֹת בְּפָרַק רֵאשׁוֹן דָּף ח' ע"א בְּעַנְיָן בְּרַפְתָּ
חֲתָנִים בְּדַבּוּר הַמְתַחִיל מֵאִי מְבַרְךָ כו' כְּתִיב וְ"ל וְהֵאֵי בְרַכָּה דְאַשֶּׁר יִצַר אֶת הָאָדָם הִיא
כְּנֻגָד חֲנָה כו' וּמְצִינּוּ אָדָם שְׁרַצוֹנוֹ לֹאמַר הָאִשָּׁה דְכַתִּיב וְכָל נֶפֶשׁ אָדָם אֶשֶׁר לֹא יָדְעוּ
מִשְׁכָּב זָכַר כו' עִי"ש הֵיטֵב וּמַעֲתָהּ מְפוֹרָשׁ דַּעַת הַשִּׁיטָה מְקוֹבְצַת דְגַם עַל הָאִשָּׁה בְּלִבָּד
אוֹמַר אָדָם וְ"ל וְאַצֵּל הָרַב דְרַכִּי שְׁלוֹם הִיָּה הַסַּפֵּר שִׁיטָה מְקוֹבְצַת דְפוּס יִשְׁן וְשֵׁם הוּא
דָּף נ"ט בְּדְפִי הַסַּפֵּר וְאַצֵּלִינוּ בְּדְפוּס וּוְאַרְשָׁא הוּא בְּדָף כ"ה עַמּוּד ד' בְּדְפִי הַסַּפֵּר וּבְדְפוּסִים

שֶׁל הַגְּמְרָא הוּא בַד' ח' ע"א וְכַנ"ל וְכֵן מֵה שֶׁפָּתַח כַּת"ר הִי"ו שֶׁם בְּסוּף הַעֲמוּד וְנ"ל וְרֵאִיתִי בַּקְּוֹנְטְרִים מַעֲנֶה לְשׁוֹן וְכו' צִיּוֹן הַמְרָאָה מְקוֹם הוּא מְטוֹשֶׁטֶשׁ וְכו' וְאוּלַי הוּא ש"מ וְר"ל (שִׁיטָה מְקוֹבָצָת) ד' נ"ט וְכו' וּמַעֲתָה בְּרוּר דְהֶרֶב מַעֲנֶה לְשׁוֹן הוּא מְצִיּוֹן לְהַשִּׁיטָה מְקוֹבָצָת הַנְּזָפֶר וְד"ל וּמֵה שֶׁפָּתַח הֶרֶב מַעֲנֶה לְשׁוֹן בְּלִשׁוֹן הַפְּסוּק נֶפֶשׁ הָאָדָם טְעוֹת סוֹפֵר הוּא בְּדַפּוּס וְצ"ל נֶפֶשׁ אָדָם וְכִמוּ שֶׁפָּתַח בְּסִפְרָ שִׁיטָה מְקוֹבָצָת הַנְּזָפֶר כִּי מִמֶּנּוּ הֵעֲתִיק זֹאת וְכֵן זֶה בְּרוּר לַפַּעַ"ד עַכ"ד יצ"ו וְאַפְרָיוֹן נְמַטְיָה דְדַק וְאַשְׁכַּחוּ דְּלִי לֵן מְרַגְנִיתָא דְבָרִי הַשִּׁיטָה מְקוֹבָצָת.

אָמְנָם הֵן עוֹד הַיּוֹם לֹא יִדְעֶנָּה הַאי קְרָא (וְכֵן נֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר) הִיכֵן כְּתִיב וְלִכֵּן נִרְאָה לְדַעְתִּי הַעֲנִיָּה דְהַשְׁעָרְתִּי בַּנְּדָפִס שֶׁצָּרִין לְהִיּוֹת וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן הַנְּשִׁימ אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר (בַּמְדָּבָר ל"א ל"ה) הִיא נְכוּנָה וּבְשִׁיטָה מְקוֹבָצָת יֵשׁ טְעוֹת סוֹפֵר וְכִנְנָתוֹ לְמִקְרָא קוֹנְדֵשׁ הִנֵּה וְכֵן רֵאִיתִי עֲתָה לְרַבּוֹתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרָק קָמָא דְעַרְכִּין דָּף ג' ע"א ד"ה וְהַצְּרוּעַ וְנ"ל וַיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת אֲמַאי לֹא נִפְקָא לֵן אִשָּׁה מֵאָדָם דְּמִשְׁמַע אִשָּׁה וְכו' דְכְּתִיב וְנֶפֶשׁ אָדָם (בַּמְדָּבָר ל"א) עַכ"ל וְכִנְנָתָם לְקָרָא הַנְּ"ל אוֹ לְקָרָא (שָׁם מ"ו) וְנֶפֶשׁ אָדָם שֶׁשָּׂה עֶשֶׂר אֶלְפֵי אֶבֶל סִיגְנוֹן הַכְּתוּב בְּשִׁיטָה מְקוֹבָצָת וְכֵן נֶפֶשׁ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר נֶעֱלַם מִמֶּנִּי גַם עֲתָה וְלִכֵּן אֲסַמּוּךְ כַּעַת עַל הַשְׁעָרְתִּי וְעַם שִׁישׁ לְפַקְפֵק קֶצֶת דְּשִׂאנֵי הֵתָם דְּמִפְנֵי בְּהִדְיָא מִן הַנְּשִׁימ וְאִין מִזֶּה רֵאִיָּה לְהִיכָא דְכְּתִיב אָדָם וְלֹא כְּתִיב בִּיָּה נְשִׁימ שֶׁהַכְּנֻנָה הִיא עַל נְשִׁימ צָרִיךְ לִומר שֶׁכְּנֻנָתוֹ הִיא כַּעֲיִן גִּילּוּי מִקְלָתָא בְּעֵלְמָא דְשִׁינְיָךְ לִומר אָדָם עַל הַנְּשִׁימ: וְהִנֵּה בַּנְּדָפִס בְּדָף ט"ז ע"ג (בַּד"ה וְנִרְאָה) הַבְּאִתִּי מ"ש בְּיִלְקוּט בְּשֵׁם מְדַרְשׁ יִלְמְדֵנוּ עַל פְּסוּק וַיֵּצֵא ה' אֱלֹקִי"ם עַל הָאָדָם שֶׁשָּׂאֵל עַכּוּמ"ז לְרַבִּי אַבְהוֹ הַכְּתִיב וַיֵּצֵא ה' אֱלֹקִי"ם עַל הָאָדָם אָדָם נִצְטָנָה אֶבֶל אִשָּׁה לֹא נִצְטָנִית וְלָמָּה נֶעֱנְשָׂה וְהַשִּׁיבוּ דְכְּתִיב לֹאמֵר הִינֵנוּ לֹאמֵר לְאַבְרָיו וְהִיא נִבְרָאת מִצְּלֻעוֹתַי ע"כ וְהִנֵּה לֹו לְהַשִּׁיבוּ לְכַאוּרָה מְקָרָא מְלֹא דְבַר הַכְּתוּב וְנֶפֶשׁ אָדָם מִן הַנְּשִׁימ וְכו' אֵלָּא שֶׁהִנֵּה דוּחָה דְשִׂאנֵי הֵתָם שֶׁמִּפְנֵי מִן הַנְּשִׁימ אֶבֶל אָדָם סְתָמָא אִין נְשִׁימ בְּכָלֵל וְאוּלַי גַם הַתּוֹסְפוֹת עַל הַתּוֹרָה שֶׁהַבְּאִתִּי שָׁם שֶׁהַקְשׁוֹ פְּשָׁאֵלֵת הַעֲכוּמ"ז לְרַבִּי אַבְהוֹ הַנְּ"ל וְלֹא תִּירְצוּ דְאִשָּׁה נְמִי נִקְרָאת אָדָם כְּדְכְּתִיב וְנֶפֶשׁ אָדָם וְכו' הוּא מִפְּנֵי שִׁישׁ לְדַחוֹת כְּנַז"ל וְעוֹד אֲפֶשֶׁר שֶׁסּוֹבְרִים שִׁישׁ לְדַחוֹת דְנֶפֶשׁ אָדָם אִיקְרוּ אָדָם סְתָמָא לְ אִיקְרוּ (שֶׁלֹּא כְּשִׁיטָת הַתּוֹסְפוֹת בְּעַרְכִּין דָּף ג' הַנְּ"ל) אֵלָּא שֶׁבְּאִמְתַּת אִין זֹו דְחִיָּה שֶׁהָרִי בְּסוֹגֵיָא דְכְּרִיתוֹת דָּף ו' ע"ב שֶׁהַבְּאִתִּי בַּנְּדָפִס דָּף ט"ז (בַּד"ה וְהִנֵּה) מִמַּעֲטִינֵן עַכּוּמ"ז מְדַכְּתִיב עַל בְּשֵׁר אָדָם לֹא יִסֹּךְ אֶתְם קְרוּיִים אָדָם וְכו' וְלֹא אֲמַרִּינֵן אָדָם סְתָמָא לֹא אִיקְרוּ בְּשֵׁר אָדָם אִיקְרוּ אֵלְמָא דְלֹא דְחִינֵן הִכִּי וְהִכִּי נְמִי בְּנֶפֶשׁ אָדָם לִית לֵן לְמִימֵר דְנְשִׁימ נֶפֶשׁ אָדָם אִיקְרוּ אָדָם סְתָמָא לֹא אִיקְרוּ: וּבְעֵיקָר פְּלִלִין הִנֵּה בְּמַכְתָּב לְחִזְקִיָּא דָּף ג' ע"א אֲמַתְנִיתִין כֹּל שְׁבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סוֹפְתוֹ קְבַע הַבְּאִתִּי מֵה שֶׁפָּתַח מִרְן מוֹהֲרַד"ף בְּשׁוֹשְׁנִים לְדוֹד דְדִיִּיק תִּנָּא בְּמִילַת אָדָם שֶׁלֹּא יִנִּיחַ לְתַקּוֹן סוֹפְתוֹ עַל יְדֵי אֲשֶׁתוֹ לְפִי שֶׁעִינָה שֶׁל אִשָּׁה צָרָה מְלַהֲצִיעַ מִצְּעוֹת נְאוֹת וְכו' דְמַתְבָּאָר דְּמִשְׁמַע לִיָּה דְבִלְשׁוֹן חֲז"ל מִלַּת אָדָם מִמַּעַט אִשָּׁה וְשִׁשְׁמַעְתִּי מִקְשִׁים מִמֵּה שֶׁפָּתַח הֶרֶב מוֹהֲרַד"ךְ בְּבִית י"ז חֲזָר ט' אֲמַאי דְתַנֵּן בִּיבְמוֹת בְּפָרָק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ דָּף ס"ב לֹא יִכְטֹל אָדָם מְפָרְיָה וְרַבִּיָּה אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לֹו בָּנִים דְלִטְעֵמָא דְאַסוּר לְאָדָם לְעַמּוֹד בְּלֹא אִשָּׁה דְהוּא מְשׁוּם הַרְהוּר אִשָּׁה נְמִי אֲסוּרָה לְעַמּוֹד בְּלֹא בְּעַל מְשׁוּם הַרְהוּר וְסִינִים, וְלִישְׁנָא דְמַתְנִיתִין נְמִי דִיִּיק בְּתִיבַת אָדָם עִם הָאִישׁ וְכו' עֵי"ש וְנִי מְצִאתִי רֵאִיתִי בְּגוֹף הַסִּפְרָ

דקתני לא יבטל אדם מפריה ורביה ולא קתני לא יבטל איש כדתני בסיפא האישי מצנוה בפריה ורביה וכו' אלמא דאדם בלשון חז"ל כולל גם אשה ויישבתי דאין מדברי מוהר"ך סתירה להרב שושנים לדוד דעד כאן לא קאמר דאדם כולל גם אשה אלא במאי דעסיק דאיכא גילויי ממאי דשני תנא בלישניה דלא תני לא יבטל אישכדתני בסיפא אבל בעלמא היכא דליכא גילויי איכא למימר דאדם ממעט אשה אלא שכתבתי דכמו זר נחשב לומר דכל דנקטי חז"ל כי האי לישנא (דאדם) ממעטי נשים שהרי אמרו אין אדם משים עצמו רשע אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אין אדם רשאי לחבול בעצמו אין אדם משטה בפשעת מיתה אין אדם רוצה שימתן מעותיו במקום אחד ויגראו לו בשנים ובשלשה מקומות והבאתי.

עוד מקומות רבים וכתבתי שקהנה ימצא מקומות אחרים אין מספר דנקטי חז"ל בלשון זה וכולל איש ואשה ועוד הבאתי דבכתובות דף פ"ו ע"ב אמרו לר' אליעזר אין אדם דר עם נחש ולהאשה אמר וכו' ולכן כתבתי שאין פגנת הרב שושנים לדוד לומר פן דרף כלל אלא דהכא מלישנא יתירה מסתברא ליה דכוננת התנא לרמז סברא זו שלא הניח תיקון הסופה ע"י אשתו שהיא צרת העין וכו' והבאתי מה שפכת הרב בית השואבה בדף קס"ג ריש ע"א על דברי הרב שושנים לדוד הנ"ל ונ"ל הגם שדקדוקו ממלת אדם יתירה אינו שהרי גם אשה היא בכלל אדם כדכתבו האחרונים וכו' נראה דהדבר נכון מצד עצמו שהאיש בעצמו יתקן הסופה וכו' ועוד הבאתי דברי מרן החבי"ב בש"י"ר פנסת הגדולה בסי' עת"ר הגהות הטור אות ד' דמה שפכת מוהרי"ל קבלה בינינו שאין לאדם לעשות מלאכה בפשעת הדלקת הנרות וכו' מיירי באשה דוקא כדכתיב כתפארת אדם לשבת בית ע"ש ויש להעיר על דבריו מפירוש רש"י על המקרא הזה והוא (בישעיה סי' מ"ד י"ג) דנראה דלא פונתיה דמר וי"ל ודו"ק ואחר זמן רב ראיתי במדרש רבה פרשת בראשית (פ' כ"א) שאמרו שם אמר רב הונא היכן מצינו שנקרא חנה אדם כתפארת אדם לשבת בית ע"כ והיינו כדכתב מרן החבי"ב ז"ל אלו תנרף הדברים שכתבתי במקתב לחזקיא ושם ועל דברים אלו כתב לי הרב המאוה"ג מוהר"ר ישראל דושאנויצק יצ"ו בספרו זה (ד' ג' ע"א) חקר בחקירת האחרונים אי אדם ממעט אשה והביא מלשונות המקרא ודחז"ל ונאני בעניי כל החקירה הזאת נפלאה היא בעיני היאך היתה בהעלם עין כולם גמרא מפורשת ביבמות (ס"ג ע"א) ובבראשית רבה (פי"ז סי' ב') דכל השרוי בלא אשה אינו קרוי אדם שנאמר ויקרא את שמהם אדם שניהם כאחד קרויים אדם והיאך יתכן לומר בין בלשון תורה בין בלשון חז"ל דמלת אדם ממעטת אשה ולפלא שלא הרגיש גם מר מזה עכ"ד יצ"ו.

ולא יכולתי לעיין במלי דמר באשר כתבתי למעלה באות ב' (בד"ה ואלה דברי) וביותר הנה לו לתמוה עלי שהרי בנדפס באות ע"ב הבאתי דברי הש"ס ביבמות כל שאין לו אשה וכו' ובאות ע"ג לא הזכרתי ממנה.

אמנם בהשקפה ראשונה תמיה לי שקושיתו זאת תיקשי ליה על המדרש רבה שהבאתי במקתב לחזקיא שאמרו היכן מצינו שנקראת חנה אדם כתפארת אדם לשבת בית וכנז"ל ולמה לא הביאו מקרא מלא ויקרא את שמהם אדם ובעל פרחין לומר דאין מזה ראיה שאשה נקראת אדם אלא הוא תנאי על האיש שאינו ראוי להקרא אדם כל שהוא שרוי

בלא אשה וכשיש לו אשה נקרא אדם אבל האשה היא לבדה לא תקרא אדם ועיין בקונטרס הערות לפללים סי' ג' ג'ן אות וסי' צ"ו אות ח"י מה שהבאתי בענין זה וראיתי עתה בתוספות ערכין דף ג' ד"ה והצרוע שפכתבו דאדם משמע נמי אשה ולא פניתי לעיין בספרים הקדושים המדברים בזה אם הזכירו דבריהם דמבואר דבשם אדם האמור בתורה נכללת גם האשה ובספר שם עולם להרב מוהר"ר אליעזר ליפמאן (ביאור על התורת פהנים) בריש פרשת ויקרא על פסוק אדם כי יקריב מכם וכו' כתב ונ"ל ואדם פירש הרי"א איש או אשה פי על שניהם יאמר שם אדם כמו שנאמר במעשה בראשית ויקרא את שם אדם ואם כן יש לומר לכן נאמר אדם ולא איש כדי לכלול גם האשה עכ"ל: קל"ג) אמתלא ביאר הגאון מוהר"ם בנע"ט בספר הר המור סי' כ"ט דלא מהני אלא היכא דאם נסלק דבריו הראשונים והאחרונים פאילו לא דבר פלל יעמוד הדבר בחזקת היתר אבל אם יעמוד בחזקת איסור שיהיה בו לא מהני אמתלא כן כתבתי בנדפס אות ס"ז וכתבתי שפיוצא לזה כתב הגאון שואל ומשיב מהדורא ה' סי' פ"ג דף פ"ז ע"א בשם שו"ת בשמים ראש וכתב לי על זה ידידי הגאון שלמה פריינדעש אבד"ק ליאדי יצ"ו דבספר ערוגות הבושם בקונטרס דיני אמתלא אות כ"ז העלה דמהני אמתלא גם נגד חזקה ספר ערוגות הבושם לפי הנראה הוא להגאון בעל ספר שם אריה ולא ראיתי מעולם ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ו אות ע"ח דף צ"ו אות ע"א ציין קונטרס מחזה אברהם באות אמתלא הריב"ש תצ"ח ותק"ד: ואי מהניא אמתלא לשבועה כתבתי בנדפס אות ב"ן ועיין לקמן בד"ה ואלה הדברים וכו' קרוב לסופו: וכמה שכתבתי בנדפס באות מ"ט ואות ד"ן בשם הרבה פוסקים דאמתלא מהני רק לבטל הדיבור אבל לא מהני לבטל מעשה שעשה עי"ש הנה עתה ראיתי בספר יאודה יעלה (לרב גדול משאלוניקי) בחלק יו"ד סי' א' בסופו שכתב ידידי הרב המגיה מוהר"ר דוד אברהם פיפאנו יצ"ו דעל פי פלל זה כתב הגאון שיבת ציון בסי' ע"ד דאשה שאמרה שזנתה וגירשה בעלה ושוב חזרת בה ונותנת אמתלא דלא מהניא האמתלא לגבי הבעל כיון דמתחלה כשאמרה שזנתה עשה מעשה וגרשה וכו' וכתב שפדבריו כתב הרב מוהרימ"ט באהע"ז סי' א' (היא התשובה שרשמתי בנדפס שם) אך כתב דמדברי הרא"ם בח"א סי' כ"ה מתבאר דאמתלא מהניא גם למעשה והוא שעל מה שנשאל באחד שראה באשתו ענייני פיעור ומפני זה גירשה כתב דאפילו אם חזר ואמר שהוא משקר במה שטען בתחלה אין בדבריו פלום אלא אם כן נתן אמתלא לדבריו דומיא דהאומרת טמאה אני וכו' הרי דאף שעשה מעשה הגירושין מהני אמתלא ויש גם מתשובת הרב מוהר"ש הלוי שהובאה בתשובת מוהר"ם די בוטון סי' ז' מתבאר דמהני אמתלא גם למעשה ודעתו שם דאפילו בלא אמתלא יכול לחזור אלא שמוהר"ם די בוטון חלק עליו ועל כל פנים על ידי אמתלא גם הוא מודה דמהני אף שמעשה מעשה וגירשה וציין עוד לעיין בספר גנזי חיים מערכת השי"ן אות ל"ד ואין הספרים הנ"ל מצויים אצלי והאמת דקשה לומר שברבנים הנ"ל חולקים בדין זה דעל ידי מעשה לא מהני אמתלא אחר שמפניו כן בדברי הרמב"ן שהביא רבינו הטור ביו"ד סי' קפ"ה וכבר כתבתי שם שגם רבינו הטור מודה בזה ואולי דעת הרבנים הנ"ל היא כמו שצייד הרב חיות יאיר שהביא הרב פתחי תשובה באבן העזר סי' מ"ז סק"ב דדוקא במעשה דלבישת בגדי נדות דקמנוולה נפשה הוא דלא מהני אמתלא כמו שכתבתי בנדפס שם בשמו: ובעיקר דין זה ראיתי עתה בספר

משכנות הרועים לידידי הגאבד"ק ג'ינוב יצ"ו בסי' ט' שפכת דמה שפחלקו הרמב"ן והרשב"א (שפוכרים דלא מהניא למעשה) והטור ביו"ד סי' קפ"ה (שחולק וסובר דמהניא) תלמיא בפלוגתא דר' יהודה ורפנן בעבודה זרה דף י"ג ע"ב דר"י מתיר למפור תרנגול לכו בין התרנגולים ותנא קמא אוסר ומפרשינו בדף י"ד דפליגי היכא דאמר זה וזה וכו' עיי"ש בסוגית הש"ס ופירש"י וכתב הרב יצ"ו הרי חזינו אף דשאל לכו ושחור אמרינו דמערים אבל פשעשה מעשה וקונה לכו ושחור מותר הרי שפוכר דכשעשה מעשה לא מהני אמתלא שניאמר דבהערמה עשה ורפנן דסברי דאף שעושה מעשה ומחסר ממון וקונה לכו עם שחור חיישינו לערמה אם פן הכי נמי לדידהו לקולא נמי מהני אמתלא אף דעשה מעשה ויש סעד רב לרבינו הטור דמהני אמתלא אף במעשה ובהו יישוב מה שפסק הרמב"ם כר' יהודה ולא כתנא קמא (בהיא דתרנגול שפכדו נושאי פליו) דיש לומר דהרמב"ם סובר דלא מהני אמתלא למעשה ולכן פסק כר' יהודה אלו תוד"ק.

ואף שדברי חכמה נחריפות הם אין דעתי הענייה נוחה בהם ועניינים חלוקים הם וגם מאי דמשמע מדברי הרב יצ"ו דבכל מעשה פליגי הפוסקים אי מהניא אמתלא פבר כתבתי בשם הגאון חות יאיר דדוקא בלבשה בגדי נדות דמנוולא נפשה הוא דלא מהניא אמתלא אבל לשאר מעשה מהניא אמתלא לכולי עלמא ואם פן אינו מתישב בזה פסק הרמב"ם כר' יהודה פמובן ומלבד זה רחוק לומר פן פל שלא מצינו שגילה דעתו (הרמב"ם) בפירוש באיזה מקום שפוכר דלמעשה לא מהני אמתלא דנימא דבהא אזיל לשיטתו ועוד אף אם היה מפורש בדברי הרמב"ם באיזה מקום שפוכר דלמעשה לא מהניא אמתלא ונאמר דבדין תרנגול סמך על מה שגילה דעתו במקום אחר מפל מקום קשה פינו שדבר זה (אי מהני אמתלא למעשה) לא נזכר בגמרא בפירוש אם באנו לומר דמדין זה (תרנגול לכו) אנו למדין אם פן מנא ליה להרמב"ם לפסוק כר' יהודה ואדרבא היה לו לבטל דעתו וסברתו מכח סברת רפנן דסברי שגם למעשה מהניא אמתלא ועוד הרי כתבו הפוסקים דהיכא דהאמתלא היא שמוכרח לעשות מעשה מהניא אמתלא למעשה והא דתרנגול לכו מוכרח לעשות מעשה הקנין שחור כדי שלא ירגישו בהערמתו והדין נוטן דהוי אמתלא לכולי עלמא.

הו אמת דבשדי חמד באות ד"ן כתבתי בשם שו"ת זכרון צבי מנחם שהמציא מחלוקת בין הרמב"ם והראב"ד בשמיני מהלכות איסור ביאה הלכה ט' דהראב"ד סובר דכיון דאי אפשר בלא מעשה הוי אמתלא ואם פן להרמב"ם גם בכי האי גוונא לא מהני אמתלא ולא קשיא קושיא הג"ל ומפל מקום מטעמים הג"ל אין דבריו נראין לדעתי הענייה במחכתה"ר וגם מה שתופס בדעת רבינו הטור דמהניא למעשה נמי פבר כתבתי בנדפס שאינו מוכרח לומר פן: ועל מה שכתבתי בנדפס באות נ"א אי מהניא אמתלא לדבר שניאמר בפני רבים פתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר שמוחה פהנא אבד"ק לאקאשאווקא יצ"ו וז"ל הביא מפתחי תשובה סי' קפ"ה שהתב"ש חולק וטעות סופר הוא וצריך להיות תורת השלמים לבעל מנחת יעקב והוא בסק"ג ואני מצאתי גם בחות יאיר סי' קל"ח שהשיג על המוהר"ל מפראג מש"ס פתובות בהא דאשה שקפצו עליה בני אדם ואמרה להם מקודשת אני ואמרו חכמים דנאמנת אף שהיו הקופצים רבים עכ"ל יצ"ו: ואי מהניא אמתלא בדיני ממונות הנה בנדפס באות ח"ן כתבתי בשם הגאון חתם סופר ביו"ד ריש

סי' ט' דלא מהניא אמתלא בדברים שבין אדם לחברו וציינתי לעיניו בדברי הגאון נודע ביהודה קמא בחלק אבן העזר סי' ס' ודבריו הם על מה שכתב הר"ן בשם הרא"ה ופסקו הרמ"א בסי' מ"ו שאם אמרה שנתקדשה לפלוני לא מהני אמתלא והאריה לבאר דברי הרא"ה וכתב (בד"ה ועוד) דסובר דלא מהני אמתלא אלא באיסורין שאין בהן דררא דממונא אבל לא באיסור שיש בו דררא דממונא דכי היכי דלא מהני לממון לא מהני לאיסור שבו עי"ש ובמה שרשמתי בנדפס באות רס"ח ובאות קל"א אי איסורא גריר בתר ממונא והביא מה שכתב הגאון חלקת מחוקק בסי' קט"ו ס"ק כ"ב יש לדקדק אם מועיל אמתלא אף לאחר זמן ולא נחוש ששם לימדהו וכו' ואף שבאיסורין מהני שאני ממונא מאיסורא דהודאת בעל דין וכו' עי"ש ועוד ציינתי לעיניו בשואל ומשיב מהדורא חמישאה (ונקראת בשם דברי שאול ויוסף דעת) בסי' פ"ג דנסתפק הרב השואל אי מהני אמתלא בדיני ממונות ולזה הביא הגאון המחבר דברי החוקק הג"ל ומצא בשו"ת מוהר"ש הלוי סי' כ' וכ"א שנתחלק עם מוהר"א חאסון דלמוהר"א ח לא מהני דלאו פל כמיניה לחוב ולהפקיע חובו כל שפבר הודה ומוהר"א ח לא תמה איהו יפרנס דברי הרמב"ם בשביעי מהלכות טוען דאם טוען ונזר וטוען כל שנותן אמתלא מועיל וכתב על זה שאם פונת המוהר"א ח היא על דרך שנסתפק החוקק לא קשיא מדברי הרמב"ם שהרי הרמב"ם כתב בהקדמה והוא שלא יצא מבית דין וכן מבואר בחושן משפט סי' פ'.

ושוב כתב דבלאו הכי לא קשיא דכל שנותן אמתלא על מה אמר זאת שהיה מוכרח לומר כן ושפיר י"ל דניהו שהיה אומר כן לסיבה זו אבל על כל פנים סוף כל סוף הודה שהיה כן ונתחייב בהודאתו אף לפי זה זהו דוקא היכא שאמתלא הוא למה אמר כן אבל מכל מקום מודה שבתחילה הודה שנתחייב אבל כל שאומר שפונתו היה בתחלה לא לחייב עצמו כ"ל בזה שפיר מועיל אמתלא וזה, ברור לדעתי ומעתה לא קשה כ"ל על מה שהקשה המהר"ש הלוי דהרמב"ם והש"ע שם כתבו שא"י להשיא לטענה אחרת אלא אם כן נותן אמתלא לטענה שסמוך עליה ויש במשמעה כמו שהשיא בזאת הטענה ולפי זה כיון שמתחלה היה גם כן לפטור רק שבאו עדים והכחישו את הטענה אם כן שפיר מועיל אמתלא דהרי הוא לא חייב עצמו ואף שהטענה הראשונה הכחישוהו עדים ונתחייב שפיר מועיל אמתלא להאמינו שכן היה פונתו והוא באמת רצה לפטור עצמו בטענתו הראשונה אבל אם היה באמת נתחייב בטענה הראשונה רק שנותן אמתלא למה טוען כן בזה שפיר אמרינו דניהו שנתן אמתלא אבל מכל מקום ניהו שהיה לו סיבה לטענה זו אבל סוף כל סוף הודה שנתחייב אם כן אף שהודה בשקר מה מקום נתחייב עכ"ד יצ"ו.

ועוד האריף מאד בעניינים אלו העתקתי דבריו הג"ל אלא לפי שראיתי במקתב ששלח לי ידידי הגאון מוהר"ר שלום יוסף גארצאשארקו אבד"ק יונפאף יצ"ו שדבר בזה וכפי הנראה אין אצלו הספר שואל ומשיב שציינתי בספרי ועל כל פנים אעתיק דבריו לעשות כבקשתו: ואלה הדברים שבמכתב הג"ל בקונטרסים הפללים מערכת האל"ף אות נ"ח אמתלא בד"מ לא מהני נ"ב דעת המהר"ש הלוי בתשובה סי' כ' וכ"א דגם בממון מועיל אמתלא ומביא ראיה מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ק ז' מטוען שכתב דיש לטוען בבית דין לחזור ולטעון טענה אחרת וכו' אבל מאחר שיבאו עדים וקחשו וכו' אינו יכול לטעון טענה אחרת אלא אם כן נתן אמתלא לטענה שסמוך הרי מפורש מדברי רבינו ז"ל

שמועיל אמתלא גם בממון אולם באמת נוכל לומר כשאנו נותן אמתלא על גוף הטענה רק שנותן אמתלא שהיה מוכרח לומר פן בזה שפיר אמרינו ניהו שהיה לו אמתלא שלא היה סיבה אומר פן אבל מכל מקום הרי הודה והודאת בעל דין כמאה עדים דמי או מטעם שפתבו הקדמונים ז' דהוי חיוב חדש אולם זה דוקא שהודה באמת שנתחייב רק שעשה פן לא היה סיבה מה שאין פן כשאומר שגם בתחילה לא נתפנון להתחייב את עצמו ומה שהיה נראה מדבריו שהודה לא פינון להודאה להתחייב את עצמו ונתן אמתלא טובה שגם בתחילה לא הייתה פנונתו להתחייב א"ע בזה שפיר נאמן.

והרמב"ם ז"ל שכתב דאינו יכול להשיא לטענה אחרת אלא אם פן נותן אמתלא לטענה שסמוך לה ויש במשמעה לפי זה פינון שגם בתחילה היה טוען לפטור רק שבאו עדים והכחישו זאת הטענה אם פן שפיר מועיל אמתלא מה שאומר שגם בתחילה פינון לטענה השנייה שהרי באמת רוצה לפטור עצמו בטענה הראשונה אבל אם היה נתחייב בטענה הראשונה רק שנותן אמתלא למה טען פן בזה שפיר לא מועיל אמתלא דניהו דהאמת פן מכל מקום הוי הודה שנתחייב והוי חיוב חדש ועיין בתרומת הפרי לבעל קונטרס הספקות בהג"ה שם שהאריה בזה ואם מועיל אמתלא לענין שבועה דעת התרומת הדשן סי' שנ"ו דמועיל ועיין מה שכתב אבי זקני המובהק בהוראה בנודע ביהודה קמא חו"מ סי' ל"ד ועיין במבי"ט ח"ב סי' ט' ועיין בשפתי פהן יו"ד סו' רל"ב ס"ק כ"ו עכ"ד יצ"ו.

והנה רואה שפיונה דעתו לדברי הגאון שואל ומשיב וממה שלא הנכירו אות היא שאין ספר התורה הזה בידו ומה שציין לתרומת הפרי וכו' ספר זה לא ראיתיו ולא ידעתי עוד כתב לי הרב הנ"ל יצ"ו בדין שיש בו איסור וממון אם הממון נגבר אחר האיסור ונ"ל בקונטרס הפללים מערכת הא"ף אות קל"א שם דבדבר שיש בו איסור וממון איסורא בטר ממון גריר וכו' בקונטרס התשובות אשר לי כתבתי לענין מיצר שהחזיקו בו רבים דהמוהרשד"ם בתשובה חלק יו"ד סי' ס"ב פתב ונ"ל והיה אפשר להעלות על הדעת שהיה יכול שמעון לומר פינון דאיכא פלוגתא דרבנותא אף על גב דרובא סבירא להו דיצא בדיינים פינון דאיכא מקצת מהגדולים דאמרו דאינה יוצאת לא מפקינו מיניה דיאמר המוןחוק קים לי דאינה יוצאת אמנם נראה בעיני אף על גב דהאי דינא אמרינו בדינא דממוןא היינו בעניינא אחריןא דאינו נוגע לאיסור אבל בנדון דידן דפלוגתא הוי באיסורא, דאי הוי איסורא דאורייתא פולי עלמא מודו דמפקינו מינה נמצא שהמחלוקת עושה שהוא איסורא דאורייתא וספקא דאורייתא לחומרא לאו פל כמיניה דשמעון שיאמר קים לי כפלוני דדוקא בענין ממוןא לחוד אמרינו לא בענין איסורא וכן כתב המוהרי"ק הנראה מדברי המוהרשד"ם דלא אמרינו איסורא בטר ממוןא גריר אולם מלבד דכולם דחאו דברי המוהרשד"ם דלא אמרינו איסורא בטר ממוןא עיין בש"ך יו"ד סו' קע"ז סק"ח ועיין בברכי יוסף סי' כ"ה אות כ"ב בחשן משפט דהעיר דכולם חלקו עליו אולם לדעתי הענינה יש לומר דמוהרשד"ם מודה דמצי למימר קי"ל היכי דסבוכים יחד איסורא וממוןא ושאיני נ"ד והוא על פי מאי דקימא לן דבכל דבר שאנו רוצין לדון אנו דנים על המקור שנולד הספק ולא על המסתעף והמסוכב מזה וכל הפא מפח המקור פמותו דנינון ליה והוא סברת הר"מ בר שניאור לענין עירוב הובא בריטב"א בחידושו ונהו הטעם מאן דמכשיר בה מכשיר בבתה ונהינו טעמא דשליא בבית הבית טמא ולא מוקמינו הבית בחזקת טהרה דהא מקור הספק הוא מחמת השליא ואנו דנים בהשליא

אחריות טעות סופר הגם שלא כתב אחריות משום דדרך כל אחת לבל לעשות באופן אחר מה שאין פן פשהדבר אינו בעולם ואף לדאוג על העתיד אולי יארע כף ויתנהוה חדשות על זה לא נוכל לומר דעת כל אחד דהוי דברים שבלב ויש הרבה בני אדם שאינם דואגים על העתיד לבא ומה שיארע אחר כף וזה לפי עניות דעתי עצה עמוקה ת"ל עכ"ד יצ"ו: ועל מה שכתבתי בנדפס אות ג"ן אי מהניא אמתלא נגד עד אחד עיין במה שהבאתי בקונטרס הערות סי' ע' אות ה"י: ואם אמתלא גרועה מהניא לאכול בינו לבינו במידי דשני אנפשיה חתיכה דאיסורא עיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים סי' א' אות: קל"ד) ר' אליעזר הקלירי ראיתי להעתיק פה מה שכתוב אצלי בקונטרסי במערכת הקו"ף אות ע"ב וזהו קלירי הרוצה לידע פירוש קלירי ומי הוא המחבר הפיוטים (של הקלירי) אם תנא או אמורא ואם דבריו חביבים בעיני הראשונים יעיין בשו"ת תשובה מאהבה סי' א' שהאריך והביא בזה דברי הראשונים והאחרונים אף גם הביא מה שהרב אבן עזרא בקהלת ריש סי' ה' על פסוק אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלקים שפך בוז על הפיוטים של הקליר אף הוא השיג עליו עי"ש פן מצאתי כתוב בקונטרסי שכתבתי פשהיה בידי ספר תשובה מאהבה הנ"ל בשאלה ועתה אינו בידי לראות דב"ק: אף ראיתי שהרב מעבר יבוק בקונטרס מנחת אהרן פרק שביעי הזכיר מה שהרב אבן עזרא הפליא לדבר נגד איזה פיוטים המיוחסים לר' אליעזר הקלירי וכתב על זה ברם אמינא ומחונינא כי דברי הראשונים בחרוזים אשר נתפשטו בדור ישראל אפילו אדם אחר אמרם היית צריך לכוף אונף ולשמנע דבריהם כי נעמו וכו' וכל שכן אם הקליר היה ר' אלעזר בן ערף כדברי הרשב"א וכו' (דברי הרשב"א שרמזו הם בתשובה לאלפים סי' תס"ט שכתב שאומרים עליו שהוא רבי אלעזר בן ערף) או ר' אלעזר ברבי שמעון דאפילו ר' שמעון בן יוחאי קראו נר ישראל שתי פעמים בערכין פ"ב כפי דברי הרא"ש בסוף פרק אין עומדין והביא ראיה מהפסיקתא דאמר פד דמף ר' אליעזר ברבי שמעון קראו עליו דורו מפל אבקת רוכל דהוא תנא קרוב"ץ פיטן ודרשן והוא תקן קרובות וכן בתוספות פרק כל הבשר כתב רבינו תם כי הוא ר' אלעזר הקליר בתוספות טו"ך וכבר כתבתי דעת החכם אבן עזרא והחכם אבראבנאל בפרשת בשלח (שמוצא השירים שקולים הנעשים במדה ובמשקל לא מצאנו מהם דבר בדברי הנביאים וגם לא מחכמי המשנה והגמרא כי היה התחלתו בגלותינו בין חכמי ישראל שלמדו ממלאכת השמעאלים ויעשו גם המה בחכמה) כי לא שמיע להו הכי וכזה כתב המגיה לס' יוחסין וז"ל אמר שמואל כבר כתבתי למעלה כי מצאתי בקרובה אחת של יום שביעי של פסח ראש תיבותיה אני אלעזר ברבי יעקב הקליר מקרית ספר וגם הרא"ש מדעת עצמו סובר שהיה זה שאמר בסוף פרק הנזכר וכן ר' אלעזר הקליר שהיה מארץ ישראל מקרית ספר ובנימיו היו מקדשין על פי הראיה שהרי לא תקן שום קרובת ליום שני ובפרוץ פירש קליר לשון עוגה וכו' ויהי מה דברי הקדמונים היה להם משל ומליצה ומקרא וכו' אלו תורף דב"ק ודברי הרא"ש לקוחים מדברי התוספות בחגיגה דף י"ג בד"ה ורגלי הסיות: ועל מה שהכריח הרא"ש שבנימיו היו מקדשין על הראיה שהרי לא תקן שום קרובץ ליום שני (ובסגנון זה הם דברי התוספות בחגיגה הנ"ל שבעולם לא יסד רק קרובץ מיום אחד) הקשה בספר מגיד תעלומה (על מסכת ברכות) בדרך פ"ח ריש ע"ב מדפי הספר דאיה מוכח מזה שהיו מקדשין בנימיו על פי הראיה הרי הרא"ש

עצמו פתב שהיה מארץ ישראל ואם פן יש לומר דמה שלא תקן קרובץ ליום שני הוא לפי שהיה בארץ ישראל ונשאר בתמימה ולא ראה הרב שפבר נשאל על זה הגאון בצל"ח שם על דברי התוספות (בדף ל"ד בד"ה אל ישאל אדם צרכיו) מאת הגאון ישעיה ברלין וכתב שאין ליישב שפונתו שאם היה איזה אחרון היה מתקן ליום שני בשביל יושבי חוצה לארץ שאם פן קשה אף אם היו מקדשין בזמנו על פי הראיה היה לו לתקן בשביל הרחוקים שאין השלוחים מגיעים לשם ועושים שני ימים והגאון צל"ח השיבו שבדקדוק פתב הרא"ש שלא תקן שום קרוב"ץ וכן התוספות פתבו שמעולם לא תקן קרוב"ץ כי אם ליום אחד וכלומר שאם היה בזמן אחרון היה לו לתקן על יום שני של ראש השנה שגם בארץ ישראל עושים שני ימים וכו': עוד הנקשה להרב צל"ח שאנו מוצאים ביום טוב שני של פסח פיוט אז כל חיתו יער שחתום בו הקליר וכן ביום שני של ספוט פיוט אלים פהשעין וכו' וחתום בו הקליר ואילו התוספות והרא"ש העידו שלא יסד שום קרוב"ץ ליום שני וניחא ליה שהפייטן ייסדם ליום ראשון ואחריו הנהיגו לבני הגולה שעושים שני ימים לאמרם ביום שני ובאר הדברים בטוב טעם ודעת פדרכו בקודש ולפי הנראה לא היה בידו (פשתב דברים אלו) ספר מעדני מלך שעין רואה שהרב מעדני מלך על דברי הרא"ש בסי' כ"א הנקשה לו שהרי יש פיוטים מהקליר ליום טוב שני ותירץ כמו שתירץ הרב צל"ח שהוא ייסדם ליום א ואחריו הנהיגו לאמרם ביום שני וכן צריכים אנו לומר על הרב זכור לאברהם אביגדור בתשובה חלק א"ח סי' י"ג שלא היה בידו ספר מעדני מלך שהקשה על דברי הרא"ש הנ"ל שהרי יש קרובץ להקליר לשני ימים טובים של סכות ותירץ שהוא תקן שניהם לאמרם ביום ראשון והאחרונים חלקום לשני ימים ודברי הרב מעדני מלך הביאם גם הרב פרי מגדים במשפצות סוף סי' קי"א: ומרן חיד"א בבבבפי יוסף סי' קי"ב אות ד פתב שהקשה לו חד צורבא מרבנן על מה שכתבו התוספות והרא"ש דלא ייסד הקלירי פיוטים ליום טוב שני שזה היפך ממה שכתבו התוספות במגילה דף כ"ה ע"א שייסד הקליר בקדושתא שאנו אומרים ביום שני של פסח והשיבו דלא דק בדברי התוספות דמגילה שכתבו בקדושתא שאנו אומרים ביום שני של פסח ולא פתבו בקדושתא שייסד ליום שני של פסח וכונתם שאף שהוא לא תקן אותה ליום שני אנו אומרים אותה ביום שני.

ושוב ראה דברי הרב מעדני מלך הנ"ל והביא מה שהקשה הרב מעדני מלך ממה שחתם אליעזר ברבי קליר ונצדד כמה צדדים והוא פתב על זה וכמדומה לי שפספר יוחסין הביא שחותם אליעזר ברבי יעקב מקרית ספר עי"ש וכבר פתבתי למעלה (בד"ה אף ראיתי) דברי המגיה שפספר יוחסין ולפי הנראה זהו מה שראה מרן חיד"א: גם בפספר מחזיק ברכה בסי' קי"ב אות ג' אחר שהזכיר מה שכתב בבבבפי יוסף פנזפר למעלה הביא שהרבנים יד אליהו בסי' כ"ה ואליהו רבה ומור וקציעה וזכרון יוסף פלם קדושים פתבו ליישב מה שנומצאים פיוטי הקליר ליום טוב שני דהקלירי ייסדם ליום ראשון ואחריו הנהיגו לאמרם ביום שני וכתב שמצא תשובת רבינו תם שהובאה בשייבולי הלגט סי' י"א שהוקשה לו קושיות רבני האחרונים ממה שיש בדינו פיוטי הקליר ליום טוב שני ושהשיב רבינו תם פדברי רבני האחרונים הנ"ל וסיים מרן חיד"א הראת לדעת שמה שכתבנו וכתבו האחרונים הפל ביאר רבינו תם בתשובתו הרמתה הנזכרת עכ"ל על טוב זכר שמו דדלי לן מרגניתא טמירתא דברי הנשר הגדול מאריה דאורייתא והתשובה

הנ"ל הלא היא במילואה בשיבולי הלקט שגדפס מקרוב (בויילנא דפוס רא"ם) בערוגה ראשונה סי' כ"ח דף י"ג: עוד הוקשה להגאון צל"ח (בד"ה ודע) ממה שבהקרוב"ץ לתשעה באב שייסד הקליר כמו שכתב מוהרי"ל פתוב אאנין תשע מאות ועוד וכו' ולא יתכן שיהא זה בזמן התנאים וכו' וניחא ליה דתוספת זה הוא מאיזה מהאחרונים להגדיל פאב החרבן וכו' אלו תנרף דב"ק עי"ש וראיתי להרב יד דוד בחידושו לחגיגה על דברי התוספות בדף י"ג הנ"ל שתמה גם הוא על הראיה שהיו מקדשין על פי הראיה בזמנו וכתב עוד ואם פנים הדברים שהוא חבד הקרוב"ץ לתשעה באב אי אפשר שר' אליעזר הקליר הוא ר' אליעזר בר' שמעון לפי סדר הזמנים וסיים וכבר האריכו האחרונים מזה סוף דבר דבריהם ודברי הרא"ש שכתב פדבריהם תמוהים עכ"ל וציין בזה ס' זכרון יוסף דף ט"ו ע"ג ואינו מצי אצלי ונראה שמה שכתב שכתב האריכו האחרונים אין בכללם הספר צל"ח שאם היה רואה דבריו לא היה מחליט שדברי התוספות והרא"ש תמוהים אחרי שכתב הגאון צל"ח ליישב בטוב טעם מה שנראה מן הקנשי בדב"ק הן בהראיה על שהיו מקדשין בזמנו על פי הראיה והן במה שקשה מהקרוב"ץ לתשעה באב שמוכח מתוכו שמינסד מר' אליעזר הקלירי וכמו שכתב מוהרי"ל עי"ש בדב"ק ובלי ספק נעלמו דבריו מעיני הרב יד דוד שלא היה בידו הספר צל"ח פשכת דבר זה ומה שציין לספר שם הגדולים הנה שם לא דבר מענין זה כלל רק מראה מקום הוא למה שכתב במחזיק ברכה סי' קי"ב והוא מה שהבאתי אני הדל בשמו: ועוד נעלם מעיני הרב יד דוד מה שכתב מר בריה דרב צל"ח בנודע ביהודה במהדורא תניינא חלק א"ח סי' קי"ג (ששם הביא הגאון נודע ביהודה מה שנשאל מרבנינו ישעיה ברלין הנ"ל) ואלה דבריו עיין מה שכתב רבינו בספר צל"ח למסכת ברכות דף ל"ד ע"א בתוס' ד"ה אל ישאל אדם וכו' ועיין במחזור דפוס רעדלהיי עם פ"א ובקאור לפיוטים מאת התורני החכם המפואר מהור"ר וואלף הידענהיים אשר זה קרוב מחדש יצא לאור עולם בהקדמתו לפיוטי' בחלק מחזור לשמיני עצרת חקירה אחת על רבי אליעזר ברבי הקליר באיזה זמן היה ומי הי' עי"ש שפלאו לבו לדחות דברי התוספות והרא"ש וראיותיו אינם פדאי להכחיש צמודי העולם.

ראייתו ראשונה מקרוב"ץ לט"ב סדר המגן תשע מאות ועוד ואם היה מתנאים לא עברו עדין עליהם מספר הזה מחרבן הבית הנה כבר ישב אאמו"ר הגאון בספרו צל"ח למסכת ברכות פי מספר זה הוסיף אהד מחכמי הדורות האחרונים להגדיל הפאב ע"ש ואל תתמה על זה כי גם בתפלות הפהן גדול פשיצא מבית קדשי הקדשים אשר בסדר מחזור שלנו הוסיפו כמה דברים בדורות האחרונים שלא היה אומר הפהן גדול פדכתב המגן אברהם בס'א תרכ"א סק"ד ע"ש.

וראיה השנית שהביא החכם הזה למה לא נזכר מדברי הפיוטים של רבי אליעזר הקליר בדברי האמוראים ובדברי רבנן סבוראי גם זה אינה ראיה דמצינו בסדר עבודה במוסף, יום הפיפורים לספרדים והוא סדר אתה כוננת שסדר יוסי בן יוסי פהן גדול ויש בו כמה דברים שלא אליבא דהלכתא פדכתב מרן הבית יוסף א"ח סי' תרצ"א (תרכ"א) וגם פן הוקשה דפליגי תנאים בסדר העבודה בכמה דברים בפירק הוציאו לו ולמה לא הנפיר תנא או אמורא מהך פיוט של יוסי פהן גדול להביא ראיה לאחד מתנאים אלא נדאי שבדורות הללו לא שמו לבם לפיוטים כלל וכל אחד היה לו נוסח פפי רצונו כמו דאמרין

שם בגמרא ההוא דנחית קמי דרבא אמר יצא והניח פן שני שבהיכל וכו' אמר ליה רבא
נדא כרבנן ונדא כר' מאיר כמו כן עשה התנא ר"א הקליר הפיוטים לעצמו ולא לזולתו
ולא נתפרסם עד אחר כמה דורות: ועל מה שכתב הרא"ש שיש אומרים שהוא תנא כתב
בס' מגיד תעלומה שם ונ"ל אני בעצמי ראיתי בספרים שהביאו פירושים בשם ר' אליעזר
הקליר שהיה מפרש מאמרים ומחבר חיבורים ובפרט על ספר יצירה ואי אפשר לומר
שהי' תנא עכ"ל והנה התוספות בחגיגה דף י"ג ה"ל פתבו שהוא תנא וכן כתב הרב
שלמי תודה הביא דבריו הרב קנן פירות במערכת ראש השנה אות כ' ואני בעניי לא
ידעתי מי ומי הם הספרים שראה הרב אם הם פדאים לדחות על פי דבריהם דברי
רבתינו הקדושים אשר מימיהם אנו שותים ואם הם ספרים מאיזה רבנים שאחרי
רבתינו התוספות והרא"ש איפכא מיסתברא לדחות דברי האחרונים מפני דברי
הקדמונים דמאחר דלא דחו הם הדעה האומרת שר' אליעזר הקליר הוא תנא שמעת
מינה דאין להזניחה ואין דברי האומר שפירש מאמרים וכתב חיבורים ובפרט על ספר
יצירה סיגים מאחר שמתבאר מדברי הראשונים בהיפך ואף אם אותם הספרים שראה
הרב הם מקדמונים לפני התוספות והרא"ש (מה שאין נראה פן לפי השערתי) אין בנו
פח לדחות בזה דברי התוספות והרא"ש אחרי דלאו מר בר רב אשי חתים עליהו
וידבריהם אנו שומעים די כל רז לא אנסיס להו ומה גם שהרשב"א בתשובה לאלפים סי'
תס"ט אומר עליו שהוא תנא אלא שכתב שאומרים עליו שהוא ר' אליעזר בן ערף על כל
פנים תנא הוא גם הרשב"ץ בח"א סי' ל"ב הביא דבריו הרב זכור לאברהם אביגדור
בחלק א"ח סי' י"ג דף ה' סוף ע"ד כתב על ר"א הקליר שהיה מגדולי התנאים וידברי
הרב מגיד תעלומה שאי אפשר שהיה תנא מדחבר חיבורים וכו' האם נאמר חלילה שפולם
שגו בראיה הס' פי לא להזכיר ובאמת הרבה מרבני האחרונים הרשומים למעלה
והרשומים להלן נקטי בפשיטות שהיה תנא ופשיטא שפן עיקר ואף שגם בדברי
הראשונים אנו רואים שכותבים פמסתפק ויש אומרים שהוא תנא) מכל מקום ודאי שאין
לנו להחליט בהיפך שאינו תנא ואדרבא יש לתפוס השיטה שהוא תנא פי ברבים היו
הסוברים פן רק שמסתפקים איזה ר' אליעזר הוא וגם להסוברים שהוא ר' אליעזר בר'
שמעון נסתפק הרב מעדני יום טוב בסוף פרק אין עומדין אם הוא פן ר' שמעון פן יוחאי
או פן ר' שמעון אחר (והביא דבריו בבית ועד לחכמים דף יו"ד ע"ג) עי"ש: וראיתי
בספר צמח דוד באלף הרביעי שנת תתל"ג (בהתבורה הדור ראשון שאחר החרבן בצד
37) שכתב שיש אומרים שר' אליעזר הקליר היה בדור ההוא אף לא נודע, אם הוא ר'
אליעזר הגדול פן הורקנוס או ר' אליעזר פן ערף או ר' אליעזר פן יעקב ויש אומרים
שהוא ר' אליעזר ברבי שמעון פן יוחאי וכן נראה מתוספות דחגיגה פרק אין דורשין וכן
פתוב ביוחסין ד' מ"ח על שם הרא"ש בפרק אין מעמידין ועל שם התוספות פרק כל
הבשר בשם רבינו תם ועיין ביוחסין גם בדף ל"ד עכ"ד וכנראה שמה שכתב בשם
הרא"ש בפרק אין מעמידין צריך להיות בפרק אין עומדין ששם בס' כ"א דבר הרא"ש
בזה והמעין שם ובתוספות דחגיגה דף י"ג ע"א נראה שלא הזכירו שם אביו של ר'
שמעון (פן יוחאי) רק פתבו שהוא ר' אליעזר בר' שמעון אלא שמפני שסתם ר' שמעון
המזכיר בש"ס הוא ר' שמעון פן יוחאי משמע ליה להרב שגם פונת התוספות והרא"ש
היא לומר פן אבל אינו מוכרח פמוכן.

ועינתתי בס' יוחסין והוא בדפוס ווארשא תרל"ו בדף י"ז ע"ג בשם ר' אלעזר בן עזר (ושם מביא מה שכתב הרא"ש בפירוש אין עומדין שיש אומרים שר' אליעזר ברבי שמעון קנה הקליר וכו' וגם בדף כ"ה ע"ב בשם ר' אלעזר ברבי שמעון בן יוחאי הביא גם כן מה שכתב הרא"ש הנ"ל ולא נזכר בדבריו בן יוחאי אלא שבדף י"ז הנ"ל כתב שבפירוש כל הפירוש כתב רבינו תם שר"א הקליר הוא ר"א בן רבי שמעון בן יוחאי ולא פניתי לחפש בתוספות פירוש כל הפירוש וקרוב בעיני שפונתו על דרך שכתבתי על הרב צמח דוד הנ"ל על התוספות דחגיגה והרא"ש דמסתמא הוא ר' שמעון בן יוחאי ובס' אגרת הצופה הראני תלמידי הבחור יוסף הלוי הי"ו בכ"ר יאודה שכתב בד' כ"ב ע"א שר"א הקליר א"ר"א ברבי שמעון בן יוחאי בעל הפייטן ולא הראה מקום מי בעל דברים הללו ונראה שנמשך אחר מה שכתבו ביוחסין וצמח דוד הנ"ל ואין בדבר החרת לא מתוספות דחגיגה ולא מדברי הרא"ש (נדעת המגיה ביוחסין שם שהוא ר"א ב"ר יעקב עי"ש) וגדול בדורנו סבא קדישא מגן אברהם יצ"ו בספר אברהם אפון בראש מערכת הרי"ש כתב לבאר אם שמו אליעזר או אלעזר וכתב דלדברי התוספות בחגיגה ד' י"ג שהוא בנו של ר' שמעון בן יוחאי אם כן הוא ר' אלעזר וכו' עי"ש וכתב כן שלא בדקדוק במחכתה"ר שפירשתי שבתוספות הנ"ל לא נזכר בן יוחאי כלל: אמנם בימינו שזיכנו השי"ת שנדפסו תוספות רבינו יאודה החסיד (בספר ברכה המשלשת) הנה תלמידי הבחור יוסף הלוי הי"ו הנ"ל ציין בקונטרסי לעיני בספר הנ"ל בפוגיא שבדף י"א ע"א (בד"ה והא דאמרינן לא ישאל אדם צרכיו) ועינתתי שם ונראה דפשיטא ליה דלכשתמצא לומר שהוא ברבי שמעון היינו נדאי ר' שמעון בן יוחאי והוא שהוקשה לו דבפירוש קמא דראש השנה אמרינן דר' אליעזר בר' שמעון לא סבירא ליה פאבוה דבעינן לענין כל תאחר שלש רגלים פסדון וחס המצות תחלה אלא חג הסוכות עיקר ואילו בפיוטיו סדר דפסח הוא ראשון לרגלים ותירץ וז"ל ושמא מפל מקום יסד בפיוטו אליבא דהלכתא דסבירא ליה פאבוה ר' שמעון בן יוחאי דאמר ג' רגלים פסדון וחס המצות תחלה עכ"ל הרי דפשיטא ליה שהוא בן ר' שמעון בן יוחאי ולא בן ר' שמעון אחר ועיין בספר בית ועד לחכמים (להגאון מלא הרועים) באות האל"ף דף יו"ד ע"ג ואין שם דבר חדש שלא הבאתי אני הדל אשר כתבתי טרם שהשגתיו (ואולי אף קודם שנדפס) כיעי"ש והרב זרע אברהם (פירוש על הספרי) בפירוש עקב פסק מ"ז נקיט בפשיטות דר' אליעזר הקליר מר גיהו ר' אליעזר ברבי שמעון ולא זכר מפל אשר נתחבטו בזה קמאי ובתראי ועיין להרב הון עשיר בשבת פירוש האורג משנה ד': וראיתי להזכיר בזה בקצרה ההשגות שהשיג הרב אבן עזרא על פיוטי הקליר ואת אשר השיב עליהן הרב זכור לאברהם אביגדור בס' י"ג הנ"ל לפי שאין ספרו מצוי במקומות אלו ואלו הן.

א.

פי רוב פיוטיו חידות ומשלים והשיב על זה דאין זו קושיא פי כן קנה מנהגם של אבותינו משיצאו ממצרים ומשה רבינו עמם לשורר במלות קצרות רומזות עניינים רבים הלא תראה בשירת הים כמה רמזים בכל פסוק כמו שדרשו במדרשים והזכיר לדוגמא אחת מהם מה שדרשו רבותינו במכילתא על פסוק נטית ימינה תבלעמו ארץ מגיד שהים זורקו ליבשה והיבשה זורקו לים אמר היבשה בשעה שקבלתי דם הבל שהוא יחיד נאמר לי ארור וכו' עתה איה אוכל לקבל דמן של אוכלוסין הללו עד שנשבוע לה הקב"ה שאינו

מעמידה בדין שְׁנָאֵמֶר נְטִיטָה יְמִינָה תְּבַלְעֶמוּ אֶרֶץ וְאִין יְמִין אֶלָּא שְׁבוּעָה שְׁנָאֵמֶר נִשְׁבַּע ה' בְּיַמִּינוּ וְזֶהוּ שְׁיִסֵּד הַקְּלִיר בְּמוֹסָף שְׁבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח תְּהוּם זָרְקוֹן לִיבֶשֶׁת שְׁגַר בְּפִגְרֵי חֲשׂוּפֵי שֵׁת וְכו' פְּתֻחָה מֵהַכֶּלֶם בְּבוֹשֶׁת וְכו' נִזְכָּרָה הַכֵּל וְנִרְעָשֶׁת וְכו' בְּרֵאוֹתָה יְמִין מְאֹשְׁשֶׁת אֵז עֲרֵבָה לְגִשֶׁת וְכוּן בְּכַמָּה פְּסוּקִים רְמוּזִים כַּמָּה רְמוּזִים שְׁזָה הָיָה נִוְעַם הַשִּׁיר לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה בְּמִלּוֹת שְׁאִין מוֹבְנּוֹת לְכֹל וְהַמְשַׁפִּיל יָבִין וְכוּן שִׁירַת הַבָּאָר אֵז יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל וְכו' וּבְשִׁירַת דְּבוּרָה וּבְרַק וּבְשִׁירַת דָּוִד וְאֶלָּה דְּבָרֵי דָּוִד הָאֶחָדוֹנִים וְכוּן תְּפִלָּה לְחַבְקוּק הַנְּבִיא כַּמָּה דְּרָשׁוֹת דְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְאִין בְּפִשְׁט הַפְּסוּקִים אֶלָּא הַדְּרָשׁוֹת שְׁזָה הָיָה דְּרַכְּם שֶׁל הַמְשׁוֹרְרִים בְּיָמֵים הַהֵם וְכוּן בְּזִמְן הַתְּנָאִים הָיָה דְּרַכְּם לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה כְּדֵאִיתָא בְּעִירוּבֵין דְּרַג' ג' ר' אָבָהוּ כִּי הָיָה מְשַׁתְּעֵי בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה הָיָה אָמַר הָכִי וְכו' וְכו' אֶלְעֶזֶר הַקְּלִירִי שְׁהָיָה בְּזִמְן הַהוּא חֲיָבֵר שִׁירוֹ בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה כְּסֻדָּר זֶה כִּי לָזָה יִקְרָא שִׁירָה וְאֵז בְּאוֹתוֹ הַזִּמְן לֹא הָיוּ נוֹהֲגִים בְּשִׁירִים שְׁקוּלִים בְּיַתֵּד וּתְנוּעוֹת כְּמוֹ שְׁלֵמְדוֹ אַחֲרֵי כֵן מִשִּׁירֵי עֲרַבִּים רַק זֶה הָיָה נִוְעַם הַשִּׁיר לְדַבֵּר בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה: (ב) הַשִּׁיג הַרַב אָבִן עֶזְרָא וְאָמַר הַיְתָכֵן שְׁיֵאמֶר אָדָם אֲשֶׁרֵי הָעַם עוֹבְדֵי אֵשׁ וּמְשַׁתְּחוּיִם לְשִׁמְשׁ וַיֵּאמֶר כִּי אֵשׁ הוּא ה' הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא שְׁנָאֵמֶר כִּי ה' אֱלֹהֵיךָ אֵשׁ אֵלֶיךָ הוּא אֵל קָנָא גַם הוּא שְׁמֵשׁ שְׁנָאֵמֶר כִּי שְׁמֵשׁ וּמִגֵּן ה' צְבָאוֹת הַשֵּׁיב עַל זֶה שְׁרִי לִיָּה מֵאַרְיָה דְּתַלִּי תַנְיָא בְּדִלָא תַנְיָא הֵיכֵן מְצָא בְּדַבְרֵי הַקְּלִירִי שְׁפֶתַב כְּדָבָרִים הָאֵלָּה בְּתוֹאֲרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּבָא עֲלָיו בְּעֵלְיָה לְתַלּוֹת בּוֹ בּוֹקֵי סְרִיקֵי וְלֹא דָבַר נְכוֹנָה כִּי לֹא כָתַב שׁוֹם דְּבָר מְזָה בְּתוֹאֲרֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּי אִם בְּסִיפּוֹר עֲנִינֵי הַשִּׁיר דְּבַר בְּלִשׁוֹן חֲכָמָה וּמָה שְׁהַשֵּׁיב שְׁהַתְּפִלָּה צְרִיכָה בְּלִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ כְּתַפְלַת שְׁלֵמָה גַם זֶה לֹא קָשְׁיָא כִּי הַקְּלִירִי לֹא הִחְלִיף לְשׁוֹן הַתְּפִלָּה שְׁתִּיקְנוּ רַבּוֹתֵינוּ אֶלָּא הוֹסִיף פִּיּוּטִים מְעִין הַמְּאֹרֶע וּבְפִיּוּטֵי דְּבָר לְשׁוֹן חֲכָמָה: (ג) הַשִּׁיג וְנ"ל וְהַדְּבָר הַשְּׁלִישִׁי אֶף הַמִּלּוֹת שְׁהֵם בְּלִשׁוֹן הַקְּוֹדֶשׁ יֵשׁ בָּהֶם טְעוּת גְּדוּלוֹת שְׁפֶתַב אֲנָסִיכָה מְלָכֵי וְכו' הַשֵּׁיב גַם זֶה אִינוֹ וּמִי יִשְׁמַע אֵלָיו שְׁהַדְּבָר כְּמוֹ שְׁהוּא אֹמֵר וְהַקְּלִירִי יֵאמֶר שְׁהוּא הַטּוֹעָה וְכוּן צְרִיף לֹמֵר אֲנָסִיכָה וְכו' וּפּוֹק חֲזִי מָה שְׁפֶתַב רַבֵּינוּ הַגְּדוֹל בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנּוֹת בְּרִישׁ תְּרוּמוֹת וְנ"ל אֲמַרְם בְּכֹל הַמְּשַׁנָּה תֵּרַם תוֹרַם יִתְרוֹם בְּעֵלְי הַלְּשׁוֹן מְקַשִּׁים כִּי הַשׁוֹרֶשׁ הָרִים מְרִים יָרִים וְאִין זֶה קוּשְׁיָא אֲמִיתִית פִּינּוֹן שְׁעִיקָר כֹּל לְשׁוֹן מִן הַלְּשׁוֹנוֹת הוּא חוּזֵר לְמָה שְׁמֻדְבָּרִים בּוֹ בְּעֵלְי אוֹתוֹ הַלְּשׁוֹן וּמָה שְׁנִשְׁמַע מֵהֶם וְאֵלּוֹ בְּעֵלְי הַמְּשַׁנָּה בְּלֹא סֶפֶק עֲבָרִים הָיוּ בְּמִקּוֹמָן ר"ל (רוּצָה לֹמֵר) בְּאֶרֶץ הַצְּבִי וְנִשְׁמַע מֵהֶם לְשׁוֹן תֵּרַם וְכוּן נִשְׁתַּמְשׁוּ הֵנָּה זֶה רֵאזָה שְׁהוּא מְקוּבָל בְּלִשׁוֹן וְשׁוֹ הַמְּלָה לְשׁוֹן מְלִשׁוֹנוֹת הַעֲבָרִים וְעֵלְזָה הַדְּרָה תַהֲיָה תְּשׁוּבָתָה לְכֹל מִי שְׁיֵאמֶר מִן הָאֶחָדוֹנִים שְׁלִשׁוֹן הַמְּשַׁנָּה אִינוֹ צַח אוֹ שְׁהֵם נִשְׁתַּמְשׁוּ בְּמִלּוֹת שְׁאִינָן כְּרֵאוּי בְּלִשׁוֹן וְזֶה הַעִיקָר שְׁזָכַרְתִּי לָךְ אֲמִיתִי אֶצֶל הַחֲכָמִים הַשְּׁלֵמִים הַמְּדַבְּרִים עַל הַדְּבָרִים הַכּוֹלְלִים כֹּל הַלְּשׁוֹנוֹת כְּוָלָם עַכ"ל וּמְכָאן תְּשׁוּבָה נְצַחַת לְכֹל אֵלָּה הַקְּוִשְׁיוֹת שְׁהַקְּשָׁה הַחֲכָם אָבִן עֶזֶר (ד) הַשִּׁיג שְׁשִׁינָה מְלִשׁוֹן זָכַר לְלִשׁוֹן נִקְבָּה וְהַשֵּׁיב הַרַב שְׁכָמָה דְּבָרִים נְמַצָּאִים בַּתּוֹרָה וּבַנְּבִיאִים פַּעַם בְּלִשׁוֹן זָכַר וּפַעַם בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה וְכַתַּב הַרְדָּב"ז בַּח"ב סי' שִׁל"ו בְּשֵׁם הַרְאִשׁוֹנִים וְהַסְּפַמַת הַמְּדַקְדָּקִים וְכוּן כְּתַבוּ בְּשֵׁם ר"ת כֹּל דְּבָר שְׁאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים זָכְרָהוּ וְנִקְבְּהוּ (אָמַר הַמְּחַבֵּר הָיָה לוֹ לְהַבִּיא שְׁהַרַב אָבִן עֶזְרָא עֲצָמוּ כְּיִל לָן הָאִי כְּלָלָא כְּדָכְתַב הַרַב תּוֹסְפַת יוֹם טוֹב בְּחִמְיָשִׁי דְּמִסְכַּת תְּמִיד מְשַׁנָּה ד' (בַּד"ה בְּתוֹכוֹ) גְּבִי וְהַבְּזוּ בְּתוֹכוֹ וּבְמִקְרָא כַּף אַחַת עִי"ש אֶף בְּמִכְתָּב לְחִזְקִיאָו בְּחֻלְק הַשִּׁיטָה בַּדָּף מ' ע"א כְּתַבְתִּי שְׁהַרַב זָכוֹר לְאַבְרָהָם אוּלַי סוֹבֵר כְּדַעַת הַרַב קוֹל הַרַמ"ז שְׁכַתַּב לֹא נְצִיחַת לְהָאִי

כָּלֵלָא דְוִדַּאי לֹא אָמְרוּ הֶרֶב אֲבָן עֲזָרָא וְכוּ' וְרִשְׁמִיתִי לְעֵינַי בְּיַד מְלָאכִי כָּלֵל ש"ט עי"ש
וְהֶרֶב שׁוֹשְׁנִים לְדוֹד עִם שְׂבִמְסַכְתָּ תְּמִיד לֹא הַזְפִּיר מִהַשְׁגַּת הֶרֶב קוֹל הֶרֶמ"ז וְאֶפְשָׁר
לְהֵבִין דְּשִׁתִּיקְתּוּ לְדַבְרֵי פְּהוּדָא (דְּמִסְתַּמָּא רָאָה דְּבָרֵי) הִנֵּה פְּרָאשׁוֹן דְּמִסְכַּת סוֹפָה
מִשְׁנָה ד' נִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלֵל זֶה דְּכָל שְׂאִין בּוֹ רוּחַ חַיִּים וְכוּ' עי"ש.

(נְחֻזָּר לְדַבְרֵי הֶרֶב זְכוּר לְאַבְרָהָם): וּמָה שְׂכַתְּבַת שְׂאִין הַחֲרוּזִים שְׁנִיִּים שְׁהַכְּנִיס ה' בְּמָקוֹם
ו' וְיו"ן בְּחֲרוּזֵי שְׁל יוֹם הִנֵּה הִרְשָׁב"ץ בַּח"א ס"א ל"ג פְּתַב הַשִּׁיבּוּ כַּמָּה תְּשׁוּבוֹת מְדַקְדּוּק
הַלְשׁוֹן עַל ר' אֶלְעָזָר הַקָּלִיר שֶׁהִיָּה מְגִדוּלֵי הַתְּנָאִים וּמִצָּאוּ בְּפִיּוּטֵיּוֹ כַּמָּה שְׂגִיאוֹת לְפִי
הַדְּקָדוּק וְאִין זֶה פָּגַם לְמַעַלַת הַחֶכֶם אִם אִינוּ יוֹדְעֵי דְקָדוּק הַלְשׁוֹן וְהַמְלִוֹת וּבְסוּף סִפְר
לְשׁוֹן לְמוּדִים בְּחֵלֶק שְׂקָל הַקּוֹדֵשׁ בְּפָרֶק הַח' פְּתַב שְׁזָאֵת הַמְּלָאכָה לֹא רָאִינוּ וְלֹא שְׁמַעְנוּ
לְאַחַד מִחֲכָמֵי אֲנֻמְתִּינוּ שְׁדַבֵּר בָּהּ כָּלֵל וַיִּיחַס שְׁרָשָׁה לְשִׁרְשׁ יִשְׁמַעְאֵל כִּי מָהֵם לּוֹקְחָה
וְלָהֵם בָּהּ עֲשָׂר יְדוֹת וְאִין סִפְק שְׂקָל מָה שְׁיִדְעוּ מִמֶּנָּה חֲכָמֵי יִשְׁמַעְאֵל לְקַחוּהוּ מִקְדָּמוֹנֵי
אֲנֻמְתִּינוּ כְּמוֹ שְׂלִקְחוּ לְשׁוֹנָם הַמְּנוּטְעָה מְלִשׁוֹנָנוּ הַקָּד"ש שְׂכָמוּ זֶה הַדְּבָר בְּעֲצָמוֹ קָרָה לָנוּ
בְּחֲכָמַת הַדְּקָדוּק בְּכָלֵלָה שְׁמַדְקָדוּק לְשׁוֹנָם לּוֹקְחָה כְּמוֹ שְׁהַעִיד עַל זֶה הַמְּדַקְדֵּק הַגְּדוֹל ר'
אַנְדָּה וְחֲכָמֵי יִשְׁמַעְאֵל פְּתַבוּ סִפְרִים רַבִּים בְּמְלָאכְתָּ הַשִּׁיר וְכוּ' הֲרִי שְׁמַעִיד בְּעַל סִפְר זֶה
שְׁלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁוּ חֲכָמֵנוּ בְּשִׁירִים וְאַף אִם הֵיוּ יוֹדְעִים אֹתָהּ לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁוּ בָּהּ אֱלוֹ תוֹרָף
דְּבָרֵי הֶרֶב זְכוּר לְאַבְרָהָם הַנָּ"ל.

אָמַר הַמְּבִיא לְבֵית הַדְּפוּס כָּאִן הִבִּיא הַמְּחַבֵּר בַּהַכְּתָ"י כָּל הַמְּבֹאֵל לְהַמְּחַזֵּר קְרִיבֵי אַהֲרֹן
יַעַן שְׂבִמְחַזֵּר סִפְרֵיִם אִינוּ וְלְהַמְּחַבֵּר נִמְצָא מְחַזֵּר אֲשַׁכְּנֹז יִשְׁן אֲבָל פְּאֶשֶׁר הַמְּבֹאֵל הִנֵּה
נִדְפַס בְּמַחְזֹרִים ק"א **צִיּוֹר בְּסִפְר ** הַגְּדוּלִים גַּם בְּמַחְזֹרִים כְּמוֹ רַעְדְּלֵהִיִּים ** צִיּוֹר
בְּסִפְר ** קִטָּן גַּם בְּמַחְזֹרִים ע"ט מ"ל מְכָל הַדְּפוּסִים וּמְכָל הַהוֹצָאוֹת הַנְּמַכְרִים לְאַלְפִים
בְּכָל שְׁנָה וְנִמְצָאִים בְּיַד כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה מִב"י בְּאוּרָאפָא אֲמַעְרִיקָא וּבִשְׂאָרֵי מְדִינּוֹת חֲסָתֵי
עַל הוֹצָאוֹת הַדְּפוּס וְלֹא הַדְּפִסְתִּי זֹאת: קל"ה) אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע בְּדִין זֶה מִצָּאֵתִי
בְּקוֹנְטְרִיִסִי זְכוּר עֲשָׂה (הוּא צִיּוֹנִים וְרִשְׁמִיּוֹת מָה שְׁיִזְדַּמֵּן לְרֵאוֹת בְּאִיזָה סִפְר בְּעַנְיָן אֲחַד
בְּעוֹדֵי טְרוּד בְּעַנְיָן אַחֵר וְלֹא אוֹכַל לְעֵינַי בּוֹ בְּפָרֶק וְהוּא תּוֹעֵלֵת גְּדוּלָה לְהַעֲזוּמַד עַל הַפָּרֶק
בְּאוֹתוֹ עַנְיָן פְּאֶשֶׁר בִּיחְנָתִי בְּעֲצָמֵי כַּמָּה פְּעָמִים וְהֵיוּ הַצִּיּוֹנִים מְאִירִים עֵינַי אִף בְּהַרְבֵּה
מְקוֹמוֹת לֹא אֶסְתַּיְעָא לִי לְעֵינַי לֹא בְּהַסְפְּרִים הַמְּצִיּוֹנִים בְּהַצִּיּוֹנִים הַנָּ"ל וְאַף לֹא
בְּקוֹנְטְרִיִסִים שְׁלִי לְרֵאוֹת אִם דְּבַרְתִּי בְּאוֹתוֹ עַנְיָן וְלִמְעַן לֹא יִלְכוּ לְאַיְבוּד הַנְּגִי מַעֲתִיקָם
בְּזֶה וְאַחֲלָקָם לְסַעֲפִים קְטַנִּים וְאַקְנָה כִּי יוֹעִילוּ לְזוּלָתִי וְצָדִיקָה תִּהְיֶה לִי וְאוּלַי יוֹעִילוּ גַם
לְעֲצָמֵי אִם יִגְזוֹר ה' בְּחַיִּים) וּבְכָל פְּרִט מִהַפְּרִטִים שְׂפָאוֹת זֹו אַרְשׁוֹם בַּל"ן הַצִּיּוֹנִים שְׁל
הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לֵב אֲשֶׁר בְּקוֹנְטְרִיִסִים אַחֲרוֹן שְׂבִסְפֵר יִשְׂרָי לֵב אֲשֶׁר פְּעָמִים רַבּוֹת הָאִירוּ עֵינַי
בְּעַנְיָן שְׁהִיִּיתִי עֶסוּק בּוֹ (א) אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע בְּמָה שְׂכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּרִישׁ כְּבָא
מְצִיעָא דְּבְאוּמֵר דְּרָף תְּשׁוּבָה מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע עֵינַי בְּשׁו"ת אֲבָן הָרֵאשָׁה לִידִידֵי הַגָּאוֹן
אֵלֶיהוּ קְלַעְצָקַע אַבְד"ק בְּרַעְזֵי יצ"ו בְּסִי' ל"ז עֲבוֹדַת הַשֵּׁם (לְרַב גְּדוֹל מְשִׁאֲלוֹנִיקֵי) בְּחֵלֶק
אַהֲע"ז ס' כ"ו בְּדָף קמ"ה ע"ד (בד"ה גַּם רְאִיתִי) וְעֵינַי בְּקוֹנְטְרִיִסִים זֶה רִישׁ אוֹת פ"ה:
וּבְמָה שְׂנִסְתַּפֵּק מִרְן הַמְּשָׁנָה לְמִלְחָה בְּרַבִּיעֵי מִהַלְכוֹת מְלִנְה הִלְכָה ו' בְּהִיכָא שְׁגוּף הַמַּעֲשָׂה
יְדוּעַ לָנוּ גַם בְּלִתֵי הוֹדָאֹתוֹ א שְׂאִין יְדוּעַ לָנוּ אִם הַמַּעֲשָׂה הַהוּא עֲשָׂהוּ בְּמִזִּיד אוֹ שְׁלֹא יְדוּעַ
שִׁישׁ אִיסוּר בְּדַבֵּר וְהוּא אוֹמֵר שְׂבִמְזִיד עֲשָׂה אִי אֲמַרִינֵן בְּזֶה אִין אָדָם מְשִׁים עֲצָמוֹ רְשָׁע
עֵינַי בְּאֲבָן הָרֵאשָׁה הַנָּ"ל בְּסִי' ל"ז: וּבְמָה שְׂכַתְּבוּ אִיזָה פּוֹסְקִים לְחֵלֶק דְּדוֹקָא לְפּוֹסְלוֹ

לעדות וכינצא הוא דאמרין דאינו משים עצמו רשע אבל במה שמעיד לחוב לעצמו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי עיין בספר עבודת השם הנ"ל בחלק אהע"ז סי' כ"ו דף קמ"ה ע"ג וקמ"ו ע"ג: ואם יש לחלק בין משים עצמו רשע בעבירה מדאורייתא למשים עצמו רשע בעבירה דרבנן עיין בשו"ת בית יצחק (לידידי הגאון מפארמישלא ועתה אבד"ק לבוב) יצ"ו בחלק יו"ד ח"ב סי' קע"ב: ובזכרונות הגאון חקרי לב שבקונטרס אחרון שבספר ישרי לב בדרך צ"ה אות כ' ציין בעיקר פללין סנהדרין דף ט' ודף כ"ה הריטב"א למפות לדרך ז' פתובות דף י"ח בבא מציעא דף י"ג ד"ה מה קונטרס מתנה אברהם אות ר' ד"ה רשע גידולי תרומה דף ק"ו ודף קפ"ג במחבר עיי"ש טור חו"מ סי' פ"ז פהונת עולם בקונטרס דף י"ז והרב המגיה יצ"ו ציין חינוך וחסדא בחידושו לדרך י"ח ובספר ישרי לב אות מ והיכא דאיכא אומדנא לא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע מערכי לב ח"ב דף צ"ב קול אליאו חו"מ סי' ל"ד דרך עץ החיים דף ק"ט עכ"ד ובדרך צ"ח אות קפ"ב כתב ראיתי להרא"ש בפסקיו דנדריים דף כ"ד וטור יו"ד סי' רל"ט ושאר הפוסקים בשם ירושלמי דבמעמיד דבריו בשבועת הבאי לקי וצ"ת דאיך לקי עפ"י שנעשה רשע ואין אדם משים עצמו רשע וציני' עבודת הגרשוני סי' צ"ג רב צבי סי' ג' וכן מתשובת הריב"ל ח"ב סי' פ"ח דקשה איך פסל לעדות עפ"י עצמו אף למה שכתבת אתי שפיר אף קשה במ"ש התוספות במציעא דף ע' ד"ה ומה ולעומת זה ראיתי ראיה במ"ש התוספות במכות דף ב' ומצאתי ראיה מ"ש הר"ן בסוף פרק החולץ גבי מ"ש נאמן אתה לפסול עצמך עיי"ש ועיין להר"ם די בוטון סי' מ"ג עכ"ל: (ב) אונס הבא על ידי עצמו אי חשיב אונס יש לעיין בספר דברי אמת בקונטרס י"א אות א' ועיין לעיל אות ה' ובמכתב ידידי הרב הג' יצחק מאיר הלוי האיכערמאנן יצ"ו לעיר צענסטקאווי פתב לי וז"ל במערכת האל"ף הביא שיטות אי אונס הבא לאדם על ידי עצמו חשיב אונס ופלא בעיני מדוע לא הביא מר דברי הנמקי יוסף בבבא קמא בסוגיא דאשו משום חציו שהקשה דאיך מדליקין גר בערב שבת כדי שתדליק בשבת הא אי אמרינן אשו משום חציו הוי פאילו הדליק בעצמו ותירץ דבחציו החיוב בא מיד שזרק חדע דאם לא פן היאך אפשר לחייבו באם זרק חץ הא בשעה שזרק לאו מידי עביד אף בשעת היזק הא הוי אונס דלא מצי לאהדורי ואם פן מבאר מדבריו דאף אונס הבא לאדם על ידי עצמו נמי חשיב אונס וזה ברור עכ"ל יצ"ו ועל דברי הנמקי יוסף הנ"ל עיין בס' זכר יהוסף לידידי הגאון אבד"ק שאנויל יצ"ו בדרך כ"ה סוף ע"ד ובמה שהבאתי בקונטרס הערות לכללים סי' צ"ו אות ל"ד: ואונס שעל ידי גיזום והפקדה אי חשיב אונס עיין במה שרשמתי בנדפס אות פא"ר ובקונטרס זה באות ד' ועתה ראיתי בספר שערי רחמים לידידי הגאון החרי"ף יצ"ו ראב"ד בעיהק"ו חברון תוב"ב בחלק יו"ד סי' א' דף ב' ע"ב שכתב דמידי פלוגתא לא נפיק ויכול הפוחזק לומר קים לי פהסוברים דאונס דהפקדה חשיב אונס פדכתב רבינו בצלאל בתשובה סי' י"ז דמאחר שהרבה סוברים כר"ח להם שומעים אף אם המגזים ישראל ראו שמים ואפילו יהיה בית דין המאיים והפרט פשמסר מודעא על האיום עיין בכנסת הגדולה סי' ר"ה הגה"ת בית יוסף אות ל"א ומיהו דוקא כשהפחידו בפיו ובשפתיו אבל מה שחושש שמא יעשה לו איזו רעה לא מקרי אונס פדכתב הרב בעי חיי בח"ב סי' פ"א דף פ' ע"ג ובעניינים אלו פלפל בחכמה ידידי הגאון מוהר"א קלעצקי יצ"ו בספרו אמרי שפר שנדפס עתה עיי"ש בס' ס"ד גם לידידי הרב

המְנוּפֵּלָא פִּלְפֵּלָא חֲרִיפָא מוהר"ר גְּבֵרְיָאֵל שְׁפֵתֵי יצ"ו הוּבְאוּ דְבָרָיו בְּסֵפֶר עוֹלַת אִישׁ לְמָרְן מִלְפָּא תַנָּא יְרוּשְׁלַמְאָה רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן יִשָּׂא בְּרָכָה שִׁיחַל"א בְּחֻלְקָה ח"מ ס' א' דָּף נ"א ע"ב וְהִלָּאָה אָסֶף אִישׁ טְהוֹר בְּעֵנָן זֶה עֵי"ש דב"ק: ג) אִין שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה בְּמָה שְׁפֵתֵיב מָרְן הַמְחַנֵּה אֲפָרִים בְּהִלְכוֹת שְׁלוּחֵין ס' ט' דְלָא אֲמָרִינֵן הָכִי בְּנִשְׁבַּע שְׁלֵא לְקַדֵּשׁ וְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי שְׁלִיחַ לְפִי שְׂאִין הַקִּידוּשִׁין עֲצָמָם עֲבִירָה אֲלָא דְבָר אַחַר גּוֹרָם לוֹ (וְהִבְאֵתִי תוֹרָף דב"ק בְּשִׁדֵי חֲמֵד בְּמַעֲרַכַת הַכ"ף רִישׁ אוֹת פ"ה) יֵשׁ לְעֵינֵין בְּשַׁעֲרֵי חַיִּים דָּף כ"א ע"ב (ד"ה וּלְפַק"ד) שְׁלִפֵי הַנְּרָאָה מָה שְׁמַחֲלֵק הָרַב שַׁעֲרֵי חַיִּים שֵׁם הוּא מְמַשׁ חִילּוּקוֹ שֶׁל הָרַב מַחְנֵה אֲפָרִים אֲלָא שְׁפֵתֵיבוּ בְּהַסְפָּר רָחֵב עֵי"ש: וְלַעֲנָנֵן אִם חֲתִיב בְּדִינֵי שְׁמַיִם (הַעוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה) עֵינֵין בְּנִדְפָס אוֹת קצ"ח מָה שְׁרַשְׁמַתִּי שֵׁם בִּס"ד וְעֵינֵין בְּמָה שְׁהִבְאֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת לְחֻלְקֵי הַפְּלָלִים בִּס"ב אִין ג': וּבַעֲקֵר הַדִּין דָּאִין שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה רֵאִיתִי בְּסֵפֶר חֲדָשׁ סֵפֶר זְכָרוֹן לִידִידֵי הַרַה"ג אַבְד"ק רֶאזִישְׁטַט יצ"ו בְּהִלְכוֹת פֶּסַח דָּף י"ג סוּף ע"א בְּשֵׁם שׁו"ת הַר הַכֶּרְמֶל דִּישׁ לוֹמֵר דִּהָא דָּאִין שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה הוּא מַחְמַת דְּכָל דְבָר דְאֲמָרָה תוֹרָה לֹא תַעֲבִיד אִי עֲבִיד לֹא מְהַי לְכֹן בְּאִיסוּר שְׂיֵשׁ דַּעוֹת דְּמְהַי בְּגוֹן בְּנִדְרִים שְׁבִדָּה מְלַבּוּ יֵשׁ לוֹמֵר דִּישׁ שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה וְצָרִיף עֵינֵין עַכ"ל רֵאָה זֶה חֲדָשׁ הוּא וּלְפִי דְבָרָיו אַבְיֵי דְסוּבָר אִי עֲבִיד מְהַי יִסְפּוֹר דִּישׁ שְׁלִיחַ לְדָבֵר עֲבִירָה נְזוּ לֹא שְׁמַעְנּוּ וְצָרִיף לְהַתִּישְׁב הַרְבֵּה בְּחִדּוּשׁ זֶה וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחִפְזֵי וְזֹאת לְזַפְרוֹן: וּבְזִכְרוֹנוֹת הַגָּאוֹן חֲקָרִי לֵב שְׁבִסוּף סֵפֶר יִשְׂרָאֵל לֵב דָּף צ"ה אוֹת טו"ב צֵינֵין בְּעֵיקָר פְּלָלִין קִידוּשִׁין דָּף מ"ו זְכָרוֹן דְבָרִים דָּף ל"ח בְּבָא מְצִיעָא דָּף י' וְדָף ע"א תְּמוּרָה דָּף ט' נְזִיר דָּן נ"ז ע"ב ב"מ ד"ח מְוָצֵל מֵאֵשׁ ס' ל"ה תִּשְׁב"ץ ח"א ס' קנ"ו תוֹרַת פְּהִיגִים בְּכַרְשֵׁת אַחֲרֵי גִבֵי שְׁחוּטֵי חוּץ עֵי"ש מְשֹׂאת מִשָּׁה ח"א יו"ד ס' ד' וּח"ג יו"ד ס' י"א סֵפֶר הַחִינוּךְ מְצִנָּה נ"ט ועמ"ש בְּפָרָק ב' דְּבִכּוּרוֹת ה"ח וְדו"ק מְעִילָה דָּף י"ח בְּתוּס' הַרְדֵּק"ז הַחֲדָשׁוֹת ס' תל"ב בֵּית יַעֲקֹב ס' מ"ד וּבְמִנְסַרְבַּר בְּחֻצָּאֵי לְבָנָה פְּתוּב מוהרי"מ ט"ח א"א ס' קי"ז מוֹרָם סוּס"י שִׁמ"ח מוהרי"ב ל"ח סוּס"י ל"ח אֲרַח לְצַדִּיק ז"ל ע"ב: ד) אִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחִלָּה שְׁנִחְלִקוּ הַקְּדָמוֹנִים אִם הוּא מִן הַתוֹרָה פְּתַב הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשׁו"ת שְׁאֵלַת שְׁלוֹם מְהַדוּרָא תַנְיִינָא ס' קמ"ט דְּנִרְאָה לוֹ דְלָא נִחְלָקוּ אֲלָא בְּאִיסוּרִין שְׂאִין אִיסוּרִין אֲלָא בְּאִכִּילָה אֲבָל בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה לְכוּלֵי עֲלָמָא הוּא מִן הַתוֹרָה וְיִישָׁב בְּזָה מָה שְׁמַקְשִׁים סְתִירַת דְבָרֵי מָרְן שְׁבִי"ד ס' צ"ט פְּתַב דְאִיסוּר דְרַבְנָן שְׁנַתְעַרְב מַעֲצָמוּ וְאִין בּוּ כְּדֵי בְּיִטוּל מוֹתֵר לְהוֹסִיף וּלְהַרְבּוֹת עָלָיו לְבַטְלוֹ וְאִילוּ בְּנֵר חֲנוּכָּה פְּתַב עַל הַשְּׁמֶן הַנּוֹתֵר דָּאִין לְהוֹסִיף עָלָיו לְבַטְלוֹ וְהַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר הִשִּׁיבוּ שְׁפַדְבָּרָיו פְּתַב בִּישׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּהִלְכוֹת חֲנוּכָּה ס' תרע"ז אֲבָל אִין תִּירוּצוֹ נַח לִי וְכוּ' וְגוֹף הַחִילּוּק בֵּין אִיסוּר אִכִּילָה לְאִיסוּר הַנְּאָה אִין בּוּ טַעַם קָלָל וְכוּ' עֵי"ש.

וְעֵינֵין בְּמָה שְׁפֵתֵיבִי בְּנִדְפָס בָּאוֹת ז (בד"ה וּבַעֲקֵר) וְגַם בְּקוֹנְטְרִיס זֶה לְעִיל אוֹת ח': וְאִם יֵשׁ חִילּוּק בְּדִין אִין מְבַטְלִין אִיסוּר וְכוּ' בֵּין אִכִּילָה וְהַנְּאָה לְבִישׁוּל לְעֵנָן בְּשַׁר בְּחֻלְב בְּשׁו"ת מְשִׁיב דְבָר לְהַגָּאוֹן נְצִי"ב אַבְד"ק וּוּאֵלֵאזִין בְּחֻלְקָה יו"ד ס' ל' פְּתַב בְּשֵׁם רַבִּינוּ עֲקִיבָא אִיגָר בִּי"ד ס' פ"ז שְׁפֵתֵיב לְחֻלְקָה פֶּן וְשִׁהַרְב הַשּׁוֹאֵל לוֹ הַקְּשָׁה עַל זֶה מִדְּבָרֵי הַיְרוּשְׁלָמִי רִישׁ פָּרָק שְׁנֵי דְכִלְאִים אֲמַתְנִיתִין כָּל סָאָה שְׂיֵשׁ בָּהּ רוֹבַע מִמֵּין אַחַר יַמְעֻט דְּמִבּוֹאֵר דְלַעֲנָן זְרִיעָה אֲמָרִינֵן אִין מְבַטְלִין וְכוּ' וְכַתֵּב לִישָׁב קוֹשְׁתֵינּוּ וְסִיִּים אֲלָא

שְׁבַח־דְּוִשֵׁי הַרְשָׁבָ"א בִּיבְמוֹת וּבְשִׁבְתָּ לֹא מִשְׁמַע הָכִי שֵׁישׁ חִילּוֹק בֵּין אֲכִילָה לְהוֹצָאָה שְׁבַת עִי"ש.

אֵל כַּב וּבְמֵאֵי דְקִינָא לֵן בִּי"ד סִי' צ"ט סְעִיף ה' דָּאָם עֶבֶר וּבְטַל אוּ הוֹסִיף בְּמִזִּיד אָסוּר לְמַבְטַל עֲצֻמוֹ אִם הוּא שְׁלוֹ וְכֵן לְמִי שֶׁנִּתְבַּטַּל בְּשִׁבְלֵוֹ כְּתַב הַגָּאוֹן פְּרִי חֻדֶּשׁ בִּס"ק י"ג בְּשֵׁם רַבֵּינוּ הַרְשָׁב"ל בְּיָמֵי שֶׁל שְׁלֵמָה דְהֵינְנוּ דְוָקָא פְּשִׁידַע זֶה שֶׁנִּתְבַּטַּל עֲבוּרוֹ וְנִיחָא לִיה אַף אִם לֹא צָנָה לוֹ לְבַטְלוֹ אֲבָל אִם לֹא יָדַע מִמְנוּ שְׂרִי לִיה דְהָרִי הוּא פְּשׁוּגָג וְכָתַב עַל דְּבָרָיו דְּאִינוּ מְחַנּוֹר דְּכִינּוֹן דְּאֵהָנוּ מִעֲשָׂיו הָרַעִים שְׂאוּכַל תַּעֲרוֹבֶת זֶה שֶׁנִּתְבַּטַּל בְּשִׁבְלֵוֹ מֵה בְּכָף אִי נִיחָא לִיה אוּ לֹא סוּף סוּף אִיכָא לְמִיחַשׁ שֶׁיִּבְטְלֵנוּ פַּעַם אַחֲרַת לְהֶאֱכִילוֹ לְאַחַד מֵאוּהָבָיו.

וְהַגָּאוֹן פְּרִי תְּנָאָר כְּתַב שֶׁלֹּא גָזְרוּ אֱלָא אִי עֶבֶיד הוּא וְהַגַּם דְּאֵהָנוּ מִעֲשָׂיו שֶׁל הַמְּבַטַּל לְמַתְבַּטַּל בְּשִׁבְלֵוֹ לֹא גָזְרוּ וְמֵה גַם בְּהִיכָא דִּינְדַע וְלֹא נִיחָא לִיה אִין אָדָם בְּעוֹלָם שֶׁיֵּאָסְרוּ עָלָיו וְהַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים דְּלֹא כְּהַפְרִי חֻדֶּשׁ לְהַלְכָה וּלְמַעֲשֶׂה כִּינּוֹן דְּלֹא נִיחָא לִיה לְהַדְיָא וְהַגָּאוֹן מוֹהַרְד"ף בִּס' מְזֻמּוֹר לְדוֹד דָּף ע"ז ע"א כְּתַב וּלְדִידִי תְּמִיחַת הַפְּרִי חֻדֶּשׁ קִינָת דָּאָם אִיתָא דְּלֹא גָזְרוּ אֱלָא אִי עֶבֶיד אִיהוּ אִם כֵּן אֶפִּילוּ יָדַע וְנִיחָא לִיה נְמִי לִישְׁתַּרְי דְּאִיהוּ לְאוּ מִיּוֹד עֶבֶיד וְלֹא גָזְרוּ אֱלָא כִּי עֶבֶיד אִיהוּ אֱלָא מֵאִי אִית לָךְ לְמִימַר דְּמַכְּל מְקוּם אָסוּר כְּדִי שֶׁלֹּא תַתְּקִימַם מְחַשְׁבֶּת הַמְּבַטַּל דְּאִיכָא לְמִיגְזוֹר שְׂמָא יַעֲשֶׂה כֵּן פַּעַם אַחֲרַת אִם כֵּן כִּי לֹא נִיחָא לִיה לְאִידָךְ נְמִי אֶפִּילוּ הָכִי שֵׁינָא גְזִירָה זֶה וְנָה פְּשׁוּט.

וְאֲנִי הַרְוָאָה שְׁדַבְרֵי הַרְשָׁב"ל הִבְיָאָם גַּם רַבֵּינוּ הַטּוֹרִי זֶהָב בִּסְק"ט וְהַדְּעַת נוֹתְנָת כֵּן דְּאִיךְ נוֹכַל לְאַסְרוֹ מְמוֹנוֹ שֶׁל זֶה מִשׁוּם מִעֲשָׂיו שֶׁל חֲבָרוֹ שֶׁעֲשָׂה שֶׁלֹּא בִּידְעֵתוֹ וְאִם הוּא בְּעֲצֻמוֹ עֲשֶׂה שֶׁלֹּא בְּדַעַת אֱלָא שׁוּגָג הָרִי הוּא פְּטוּר וְכֵן נִרְאִית דַּעַת הַגָּאוֹן פְּרִי מְגִדִים מְסַכְּמַת לְדַבְרֵי רַש"ל וְטוֹרִי זֶהָב וְאִף שְׁבַח־דְּוִשֵׁי רַבֵּינוּ עֲקִיבָא אִיגְר כְּתַב (בִּסִּי' צ"ט שְׁמ) דְּמִתְשׁוּבַת הַרִיב"ש בִּסִּי' תצ"ח מִשְׁמַע דְּאִף אִם מִי שֶׁנִּתְבַּטַּל עֲבוּרוֹ לֹא יָדַע מְזַה אָסוּר דְּלֹא כְּהַטּוֹרִי זֶהָב הִנֵּה עֵינֵיךְ תַּחֲזוּזָה בְּקוֹבֶץ כְּנֶסֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל קוֹנְטְרִיס ו' סִי' קט"ו רִישׁ סְעִיף י"א לְהַרְבּ מַעִיר קֵאֲנִטְאֲקֵאֲזוּוֹקֵא מוֹהַר"ר יַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל רַאבִּינוּוִיץ יצ"ו שְׁתַּמָּה עָלָיו שְׂאִין שׁוּם סְתִירָה מִדְּבָרֵי הַרִיב"ש וּפְלִיאָה מֵאִי שֵׁינָא דְּבָרֵי הַט"ז לְזֶה הָא הַט"ז מִיְיָרִי בְּרֵאוּבֵן שְׁבִיטַל אִיסוּר בְּהִיתַר שֶׁל שְׁמַעוֹן בְּשִׁבְלֵי שְׁמַעוֹן וְהוּא לֹא יָדַע מְזַה אִינוּ יְכוּל לְאַסְרוֹ עָלָיו דְּשְׁמַעוֹן שׁוּגָג וּבִיּוֹתַר כְּתַב הַפְּרִי תְּנָאָר בִּסְק"ט דְּאֶפִּילוּ יָדַע אֱלָא דְּלֹא נִיחָא לִיה גַּם כֵּן אִינוּ יְכוּל לְאַסְרוֹ עָלָיו וּמְזַה לֹא מִיְיָרִי הַרִיב"ש פְּלֵל בִּסִּי' תצ"ח דְּהוּא מִיְיָרִי בְּבִיטוּל אִיסוּר שֶׁלֹּא כְּדִי לְהִקְנוֹת מְמַנּוּ עַל יְדֵי שְׂמִיכְרָנוּ לְאַחֲרִים אָסוּר לוֹ לְמַכְּרוֹ וְאָסוּר לְאַחֲרִים לְקִנּוֹת מְמַנּוּ וְזֶה גַם כֵּן דְּבָרֵי הַרִיב"ש שְׁכָתַב וְאָסוּר לְמַכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֲבָל שְׂיֻכַּל לְאַסְרוֹ הִיתַר שֶׁל חֲבִירוֹ עַל חֲבִירוֹ מְזַה לֹא מִיְיָרִי הַרִיב"ש פְּלֵל וְאִם כֵּן אִיךְ מְרַנְּמֵז בְּדַבְרֵי הַרִיב"ש דְּלֹא כְּהַט"ז עכ"ד יצ"ו: וּבְעֵיקַר דִּין בִּיטוּל אִיסוּר דָּאָם בְּטוּל בְּמִזִּיד אָסוּר לְהַמְּבַטַּל וְכו' חֲקַר הַגַּאבְד"ק לִינְקֵאוּוֹא יצ"ו הוּבָא בְּכְנֶסֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל סִי' מ"ב דָּף מ' אוֹת ו' סְק"א אִי חֲשִׁיב אִיסוּר מְחַמַּת עֲצֻמוֹ וְנִפְקָא מִיְיָנָה דָּאָם הוּא חֲתִיכָה הַרְאוּיָה לְהַתְּכַבֵּד אִינוּ בְּטַל וְצָדַד לְכָאן וּלְכָאן וְהַגַּאבְד"ק קֵאֲנִטְאֲקֵאֲזוּוֹקֵא יצ"ו בִּסִּי' קט"ו הַנְּל' כְּתַב עַל דְּבָרָיו דְּכִינּוֹן דְּלֹא אֵהָנוּ מִעֲשָׂיו פְּשׁוּט דְּמַתְבַּטַּל וְאִינוּ אוֹסֵר הַתַּעֲרוֹבֶת: וּבְמֵה שְׁפָסַק מְרַן בִּסִּי' צ"ט סְעִיף ו' דְּאִיסוּר שֶׁל דְּבָרֵיהֶם וְשְׂאִין מְעַרְבִין אוֹתוֹ

בְּיָדִים כְּדֵי לְבַטְלוֹ אִם נִתְעַרַב מִמֵּיל מוֹתֵר לְהוֹסִיף עַד כְּדֵי בְּיָטוּל וְעַמְדוֹ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים
מִמָּה שְׂפָסֶס בַּא"ח סִי תַרְע"ז גְּבִי תַעְרוֹנְכַת נָר חֲנוּפָה שְׂאִין לְהוֹסִיף כְּדֵי לְבַטְלוֹ (עֵינִין
כְּבָאָר הֵיטֵב וּפְתָחֵי תְּשׁוּבָה בִּי"ד שָׁם וּבִשְׂאָר מְפָרְשִׁים בַּא"ח וּבִי"ד) וְעַל מָה שֶׁתִּירָץ
הֶרֶב מֵגֵן אַבְרָהָם דְּנָר חֲנוּפָה הָיָה דָּבָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין עַמְדוֹ עַל זֶה הֶרֶב בָּאָר הֵיטֵב וְעוֹד
מְפָרְשִׁים הֲלֹא בְּסִפְרָתָם הֵנָּה הַגְּאוּן חֲתָם סוּפֵר בְּדְרוֹשׁוֹתָיו (תּוֹרַת מֹשֶׁה) בְּפָרְשַׁת וַיִּשָּׁב
דָּף ל"ה ע"א וּע"ב עָמַד בְּכֹל זֶה וּלְפִי שְׂאִין סִפְר הַתּוֹרָה הֵנָּה מְצוּי בְּיַד כָּל אֶדָם הַנְּגִי
לְהַעֲתִיק דִּב"ק כִּכְתָּבוֹ וְכַלְשׁוֹנוֹ וְזֶהוּ בִש"ע סִי תַרְע"ז סְעִיף ד' הַמוֹתֵר בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שְׁמֹן
מִנֵּר חֲנוּפָה שֶׁנִּתְעַרַב בְּשְׁמֹן אַחֵר וְאִין בּוֹ שְׂשִׁים לְבַטְלוֹ יֵשׁ מִי שְׂאֹמֵר שְׂאִין לְהוֹסִיף עָלָיו
כְּדֵי לְבַטְלוֹ וְזֶהוּ דַעַת מוֹהֲר"ם מְרוֹטְרוֹנְבוֹרָק שֶׁהֵבִיא הַטּוֹר שָׁם וְדַעַת הָרֹא"שׁ תִּלְמִידוֹ
בְּשִׂמְעָתִין דְּכֹדֶמְשַׁנֵּי הַש"ס בְּדְרַבְּנֵן מִבְּטְלִין אִיסוּר לְכַתְּחֵלָה הֵינְנוּ דְּוֹקָא הֵיכִי דְּמַקְלִי קְלִי
לְאִיסוּרָא אָבֵל בַּלֵּא"ה לְאֵנֵר חֲנוּפָה לֹא מִקְרִי מַקְלִי קְלִי בִּינוֹן שְׁנֵהֲנֵה מִמְּנוּ בְּתַחֲלַת
בְּיַעוּרוֹ וְאוּלַי כְּפִנְתּוֹ לַמ"שׁ תּוֹסְפוֹת בְּשַׁבָּת כ"ה ע"א ד"ה הָא בְּחוּל בְּסוּף הַדְּיָבוּר שֶׁכ'
שְׁמֹן מִקְרִי טְפִי בְּעֵין בְּשַׁעַת הַבְּיַעוּר מְעַצִּים ע"ש וְעֵינִין בַּמַּג"א סִי תַמ"ה סִסְק"ה וּבִי"ד
סִי צ"ט ס"ו סְתָם הַמְּחַבֵּר דְּאִיסוּר דְּרַבְּנֵן שֶׁנִּתְעַרַב בְּהֵיֲתֵר מוֹעֵט מוֹתֵר לְהוֹסִיף עָלָיו כְּדֵי
לְבַטְלוֹ וְהַקָּשָׁה הַשְּׂא"ף שָׁם הַסְתִּירָה הֵלְזוּ וְהִנִּיחַ בַּצ"ע וּמַג"א כ' דְּשָׂאֵנִי שְׁמֹן דְּנָר חֲנוּפָה
דַּה"ל דְּבָר שֵׁשׁ לוֹ מִתִּירִין לְשִׁנָּה הַבָּאָה וּבִס' בָּאָר יַעֲקֹב בְּחֶלֶק י"ד סִי הַנ"ל תַּמָּה עָלָיו
בְּכַמָּה קוֹשׁ עִי"ש וְאֲנִי אוֹסִיף לְהַקְשׁוֹת דְּכִזָּה לֹא מַקְרִי דְּשִׁיל"מ דְּלְדָבָר זֶה לֹא נֶאֱסַר
מְעוֹלָם וּבְגַלְיוֹן ש"ע שְׁלִי כְּתַבְתִּי לְיִישָׁב כְּנוֹנַת הַמַּג"א דְּהַמְּחַבֵּר בִּי"ד ס"ל כְּהֵנָּה פּוֹסְקִי
דְּאִין לְבַטֵּל לְכַתְּחֵלָה מִמֶּשׁ רַק אִם אֵינְרַע כְּבָר שֶׁנִּתְעַרַב עִם הֵיֲתֵר בְּפָחוֹת מִס' מוֹתֵר
לְהוֹסִיף כְּדֵי לְהַצִּיל הַהֵיֲתֵר אָבֵל אִם יֵהִי בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִפְסִיד מֵהֵיֲתֵר ג"כ בְּאַמַּת אִין
לְהוֹסִיף לְכַתְּחֵלָה וְהֵכֵא בְּנָר חֲנוּפָה אִינוּ מִפְסִיד מֵהֵיֲתֵר שֶׁהִרִי יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ לְשִׁנָּה
הַבָּאָה וְזֶהוּ בְּרִוּר בְּכְנוֹנַת מַג"א שְׂקָרָאוּ דְּשִׁיל"מ ע"ד שְׂכַתְּבִי וּמִן שְׂבִי כָּל הַקְּוִשׁוֹת.

אֲמָנָם לוּלִי דְּבָרְיוֹ גַּם אֲנִי אֶעֱנֶה חֲלָקִי בְּיִישׁוּב הַקּוֹל הֵלְזוּ שַׁל הַשְּׂא"ף בְּסִתִּירַת הֶרֶב הַמְּחַבֵּר
גַּם לְפָרֵשׁ כְּנוֹנַת מְהָר"ם מְרוֹיטְנְבוֹרָג שֶׁכ' לְחֶלֶק דְּהֵכֵא נְהֵנָה מִמְּנוּ בְּשַׁעַת שְׁהַגֵּר דּוֹלָק
וּמֵאִי בְּכָף וְגַם הֵתָם מִשְׁפַּחַת נְהֵנָה בְּשַׁעַת שְׁהַעֲצִים דּוֹלָקִים וְלֹא מְצִינוּ בְּהֵרָאשׁוּנִים ו"ל
שְׂאָסְרוּ לְהַנּוֹת מְעַצִּי דְּקֵל שְׁנֵשְׁרוּ וְנִתְעַרְבוּ בְּשַׁעַת שְׁהָם דּוֹלָקִים רַק בַּמַּג"א לְעֵיל סִי
תַק"ז סִק"ג נְדַחַק בְּזֶה מְאוֹד ע"ש בְּתַחֲחֵלָה מ"ש מְהָרְש"א בְּשִׂמְעָתִין מְדַהֲקָשׁוּ תוֹס' גְּבִי
עָגוּל יוֹסִיף עָלָיו וַיַּבְטֵל שְׂמַע מִיָּנָה לִית לֵהוּ מ"ש הָרֹא"שׁ ו"ל דְּבֵאִיסוּר דְּרַבְּנֵן נִמְי אִין
מִבְּטְלִין כ"א הֵיכִי דְּמַקְלִי קְלִי אִיסוּרָא נֶאֱמַר הַתּוֹס' לְשִׁיטְתִּיּהוּ אֲזֵלִי עֵינִין בְּשַׁבָּת כ"ט
ע"א מְסִיקִין בְּכָלִים וְאִין מְסִיקִי בְּשָׁבְרִי כָלִים וּמַקְשִׁי הַש"ס מְסִיקִים בְּכָלִים מְכִי אֲדַלִּיק
בִּי פְּוֹרְתָא ה"ל שְׁבָרִי פְּלִי וְכִי מְהַפֵּף בְּאִיסוּרָא מְהַפֵּף וּמְשַׁנֵּי דַעֲבִיד כְּרַב מַתְנָה וְכַתֵּב
הֶרְשָׁפ"א בַּחֲזִי מְדִמְקָשָׁה מְהַפֵּף וְלֹא מַקְשִׁי מְהַנְּאָה דְּכִי הֵנָּה שְׁבָרִי פְּלִי אִיסוּר תּוֹ לְהַנּוֹת
מִמְּנוּ שְׂמַע מִיָּנָה מוֹקָצָה מוֹתֵר בְּהַנְּאָה וְעוֹד כָּתֵב שָׁם הֵן דְּמַרְבָּה עֲצִים מוּכַנְי וּמִבְּטְלֵן
לֹא בְּיָטוּל מִמֶּשׁ קֶאֱמַר דְּהָא הַפְּלִי נִיכָר וְכֹל שְׁנִיפֵר לֹא שְׁיָיָף בְּיָטוּל אֲלֵא הַכְּנוּנָה דְּמַטְלֵטֵל
הֵהֵיֲתֵר וּמִמִּילָא מְתַהַפֵּף הָאִיסוּר וְהוּ"ל טֵלְטוּל מִן הַצֵּד ע"ש וְצ"ע א"כ בְּשִׂמְעָתִין דְּמַקְשָׁה
מִבְּטֵטֵל אִיסוּר לְכַתְּחֵלָה וּדְשִׁיל"מ מֵאִי מַקְשָׁה הֲלֹא לֹא אִיָּרִי מִבְּיָטוּל כ"א מִטְלֵטוּל מִן
הַצֵּד וְאִין לוֹמַר נְמִי דְּמִשְׁלֵהֲבַת מַקְשָׁה שְׁמַבְטְלָה לְהַנּוֹת מִמְּנָה הָא כ' דְּמוֹתֵר בְּהַנְּאָה
וּלְפַע"ד לְיִישָׁב זֶה בַּמ"שׁ הָרִי"ף וְהָרֹא"שׁ בְּשִׂמְעָתִין דְּהוּ"ל נוֹלַד וְאָסְרִי לִי מִשׁוּם שְׂמָא

יעלה ויתלנש והמג"א סי' תק"ז ססק"ד עמד בזה לאינה צורך פתב ב' טעמים ובספ"ד דפסחים גבי פירות הנושרי' יהיב ב' טעמים אלו ובעבד הש"ס צריכותא והכא לא שניף זה הצריכותא עי"ש וא"כ קשה וי"ל דאי משום נולד לחוד לא הנה אסור בהנאה דמקצה מותר בהנאה כמו שהוכיח רש"ב"א הנ"ל אבל משום גזירה יעלה ויתלנש אסור בהנאה אי הוסק בדיעבד או ע"י עכומ"ז אפי' וזהו מדקדק בלשון הרי"ף ואסרי לה משום שמה יעלה ויתלנש פי' ואסרי לי' בהנאה ואי משום שמה יעלה ויתלנש לחוד לא היה מקום לאסור להסיק בשברי פלים ע"כ הטעם נמי משום נולד דלהכי מייתי הש"ס דרב מתנה התיב גבי מסיקים בכלים משום דחד טעמא לתרנוניהו והא"ש דכ' הרשב"א שם מדמקשה דמהפך באיסורא ולא מקשה מהנאה ש"מ דמקצה מותר בהנאה דהתיב בכלים לא שניף משום שמה יעלה ויתלנש ובשמעתין אסור בהנאה משום שמה יעלה ויתלנש ולהכי בעי ביטול ומקשה הש"ס שפיר הא אין מבטלין איסור לכתחלה וזהו ברור ונכון בעזה"י ולכן נדחה מ"ש מג"א סי' שכ"ה סק"ט בשם תוס' מס' ע"ז ס"ו ע"ב ע"ש ולפי הנ"ל נלפע"ד דהתוספות לטעמי' אזלי דס"ל בביצה ג' ע"א דלא גזרינו שמה יעלה ויתלנש אלא במידי דאכילה שנפשו של אדם מתאנה ובעודו בכפו יבלענה ולא בעצים לכן עצים שנישו מותרים בהנאה משא"כ להרי"ף וסיעתו כנ"ל.

ובזה מיושב מה שיש לדקדק אהמקשו שמהקשה וכי קא מהפך וכו' ולא ידע תי' הש"ס א"כ אמאי אמר רב מתנה מרבה עליהם עצים מוכנים דוקא בלא ריבוי נמי והא"ש דהנה ס"ל משום הנאת ההיסק מרבה עליהם שיהי' רוב ההיסק מעצים מוכנים אבל מהיפוך באיסורא מקשה שפיר כ"ק הרשב"א הנ"ל דכל שהאיסור ניכר לא בטל ואף שיש לדחות דהרשב"א לא כ"כ א"כ בכלי דניכר בין עצים אחרים משא"כ הכא מיירי מעצים ועצים ושפיר לא מנכרו י"ל פיון דא"א לערבבם בינדים דמקצה גיהו רק מניח על גבם עצים מוכנים א"כ לעולם האיסור ניכר במקומו שיודע שהתחוננים מוקצה מהפך באיסורא משני פיון דרובא דהתיירא בהתיירא קא מהפך ומשום טלטול מן הצד וכפ"י הרשב"א במסכת שבת הנ"ל.

ובזה מיושב מדוע לא מקשה מי' הא אין מבטלין איסור לכתחלה דהר"ן פתב לכן אמר לתוף התנור דוקא דשם שכחי עצי היתר ואז מרבה עליהם להציל ההיתר דבאיסור דרבנן נמי לא שרו אלא להוסיף ולא לבטל להדני' לולא דברי הר"ן הנה אפשר לומר דוקא לתוף התנור שא"צ לטלטלם אבל במקום אחר אסור להניעם ע"י ריבוי ולהביאם להתנור להסיקם והא"ש בל"ז לא הו"מ להקשות הא אין מבטלין איסור לכתחלה דאיכא למימר דמסיק בעצי היתר שלו וממילא ניתוסקו עצי האיסור ואולי זה לא מיקרי ביטול איסור פיון שאינו עושה בינדים ודקתני לתוף התנור דוקא לאו משום דשכחי שם עצי היתר דמה בכך פיון דלא מטעם ביטול אתאינו עלה אלא משום שאסור לטלטלם אפי' ע"י ריבוי לכן בעי' לתוף התנור דוקא ומקשה א"כ הרי עדיין מהפך באיסורא ומשני דהו"ל טלטול מן הצד כנ"ל א"כ קשה מ"ש תנור אפי' בדינכותא אחריתי נמי יכול להניעם להתיר ע"י טלטול מן הצד אע"כ נקט תנור משום דשכחי תמן עצים מוכנים ולא הנה רק הוספה וכמ"ש הר"ן אם פן על פרחין פי' האי גוונא נמי הנה ביטול איסור הקשה שפיר הא אין מבטלין איסור לכתחלה אף על ידי הוספה כמ"ש רש"י ותוספ' מסא' תרומה שנפלה לצ"ט אסור להוסיף א' להשלימו למאה וע"כ משני לחלק בין דאורייתא

לְדַרְבְּנוֹ: וְהִשְׁתָּא א"ש נְמִי לְמַהֲרָם מְרוּיטְנִיבֹרְג וְסִיעֵתוֹ דְּס"ל דְּבַדְרָבְנוֹ נְמִי לֹא מְבַטְלִין כ"א הֵיכִי דְמַקְלִי קְלִי אִיסוּרָא א"כ מַה צְנוּרָה לְהַש"ס לְחַלְקָא בֵּין דְּאוּרִיזִימָא לְדַרְבְּנוֹ מְדוּעַ לֹא מְחַלְקָא בֵּין מַקְלִי קְלִי בְּשַׁלְמָא לְהַסּוּבְרִים וְנוֹקָא לְהוֹסִיף שְׂרִי וְלֹא לְבַטֵּל כְּבָר יִשְׁבְּנוּ בְּסִמּוּף דְּלֹא הוּ"מ לְשִׁנּוּי פֶּאן לְהוֹסִיף פֶּאן לְבַטֵּל דְּמַתְנִי דְּתַרּוּמוֹת נְמִי מִיְיָרִי לְהוֹסִיף וְאַפ"ה אָסוּר אָבֵל מַקְלִי קְלִי הוּ"ל לְשִׁנּוּי וי"ל דְּס"ל דְּלֹא מְשׁוּם טְלִטוּל מִן הַצַּד אֲתֵאִינּוּ עֲלֵהּ וּכְמ"ש הַרְשֵׁב"א אֲלֵא מְשׁוּם בְּיִטוּל גְּמוּר וּדְקַתְנִי לְתוּף הַתְּנוּרָה לְאוּ מְשׁוּם הוֹסְפָה וּכְמ"ש הַר"ן אֲלֵא דְבְּמַקּוּם אַחַר הִי אָסוּר לְטַלְטֵלְמָא וְלְהַבִּיאָם לְתַנּוּר אַפִּי ע"י בְּיִטוּל מְשׁוּם דְּאִין מְבַטְלִין אִיסוּר לְכַתְחֵלְהָ אָבֵל לְתוּף הַתְּנוּרָה דְּמַסִּיקִי וְשֵׁם בְּטִילִי וְשְׂרִי לְהַפְּדָה וְהִשְׁתָּא לֹא הוּ"מ לְשִׁנּוּי מְשׁוּם דְּמַקְלִי קְלִי שְׂרִי לְבַטֵּל הָא עַכ"פ קוֹדֵם הִתְיַסַּק עֲדִינּוּ לֹא נִתְבַּטְלוּ הַעֲצִים כַּנ"ל וְא"כ אִיף שְׂרִי לְהַסִּיקָם הָא קִי"ל בְּמַס' גִּטִּין פ' הַגְּזֵקִי אֲגוּזִי פְּרָדָּה שְׁנִפְלוּ לְאַלְף וְאַח"כ פֶּצְעִים כְּדִי שְׂרִי תְּבַטְלוּ בְּאִיסוּרֵי עוֹמְדִים וְהַה"נ אִיף שְׂרִי לְהַסִּיקָם בִּידְנָה וּמְשִׁנֵּי בְּדַרְבְּנוֹ שְׂרִי וְאִין לֹא הָא הָתֵם נְמִי אִיסוּרָא דְּרַבְּנוֹ הוּא וְאַפ"ה קְנָסוּ דְּקִאָמַר הָתֵם בְּדַרְבְּנוֹ קְנָסוּ שׁוּגְג אִטוּ מְזִיד עִי"ש י"ל דְּכָל עֵינְקָר הַטַּעַם דְּאִין מְבַטְלִין אִיסוּר דְּרַבְּנוֹ לְהַדְיָא מְשׁוּם דָּא"כ מַה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּאִיסוּרֵן שְׁפָל א' יְבַטְלוּ בִּידְנָה וּכ"כ תּוֹסֵפ' בְּפִסְחִים פ' כָּל שְׁעָה גְּבִי קְדִירוֹת בְּפִסְחָא יִשְׁבְּרוּ ע"ש וְא"כ בְּפִיצוּעַ אֲגוּזִי עֲדִינּוּ לֹא הוֹעִילוּ אִי שְׂרִית לִי לְפִצְנוּעַ מִשְׁא"כ הִכָּא הוֹעִילוּ כְּשִׁפְלוּ בְּמַקּוּם אַחַר שְׂאִינּוּ תְּנוּרָה אוֹ כְּשִׁלֵּא יִרְצוּ לְהַסִּיקָם וּלְפַע"ד דְּהַסּוּבְרִים דְּאַפִּילוּ בְּלֵא מַקְלִי קְלִי מְבַטְלִי ע"י הוֹסְפָה נְמִי מַה"ט דְּנוֹקָא הוֹסְפָה דְּעֲדִינּוּ הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּאִיסוּרִים בְּשִׁלֵּא נֶפֶשׁ (נֶפֶל) הָאִיסוּר בְּהִיתָר עֲדִינּוּ וּבְזָה מִיְיָשֵׁב קוֹ הַש"ף שֶׁהַתְּחִלָּה בּוֹ דְּבַנ"ח כ"ע מוֹדִים דְּאָסוּר לְהוֹסִיף דָּא"כ לֹא הוֹעִילוּ חֲכָמִים שְׁאָסְרוּ מוֹתֵר שְׁבַנ"ח שְׁפָל א' יִתְחַבֵּם וְיִתְּנוּ מִתְחֵלְהָ קוֹדֵם הַדְּלָקָה שְׁמֵן יוֹתֵר מְכַדִּי שְׂרִיעוֹר וְיִתְּנָה שְׁאָחַר שְׁדִלְקָא כְּשִׁיעוֹר יְכַבְּנָה וְנִמְצָא מְרוּיִחַ שְׁאָם כְּבָה קוֹדֵם זְמַנּוֹ וְנִיתְּנוֹתֵר לוֹ שְׁמֵן שֶׁל אִיסוּר כְּבָר הוּא מְעוֹרְב וְעוֹמֵד בְּהִיתָר וְאַח"כ יִהִי מוֹתֵר לְהוֹסִיף עָלָיו וְלֹא יִהִי מוֹתֵר שְׁמֵן שְׁבַנ"ח אָסוּר לְעוֹלָם וְמַה הוֹעִילוּ חֲכָמִים בְּאִיסוּרִים לְכַן אָסְרוּ לְהוֹסִיף וְדוֹחֵק לֹא מְרַב עֲדִינּוּ יִתְּנוּ מִתְחֵלְהָ שְׁמֵן ס' פְּעָמִים יוֹתֵר מִשְׂרִיעוֹר הַהַדְּלָקָה כְּדִין שְׁאָם יְכַבְּהָ יִהִי מְעוֹרְב מִמִּילָא בַּס' זָהוּ וְדָאִי דוֹחֵק לֹא מְרַב: וּבְמַה שְׁכַתְּבוּ הַרְבָּנִים בֵּית חֲדָשׁ וְטוּרֵי זָהָב בַּסִּי תְּרַכ"ו סִק"ב דְּלֹא אָמְרוּ אִין מְבַטְלִין וְכו' בְּדַבְּרָא שְׂאִינּוּ אָסוּר מִחֲמַת עֲצָמוּ רַק שְׂאִין יוֹצְאִים בּוֹ יְדֵי חוֹבֵת הַמְּצוּהָ עֵינּוּ בְּסִפְרָא מְקוּנָה יִשְׂרָאֵל לִידִידֵי הַגַּאבְד"ק נַאוּוָא פְּרָאגָּא יצ"ו בְּחַלְקָא א' דָּף י"א סוּף ע"ד דְּלֹא קִיָּמָא לֹן הֵכִי שְׁהִרֵי הַרְבּ מְגוֹן אַבְרָהָם שָׁם בַּסִּק"ג כְּתִב בְּשֵׁם הַר"ן טַעַם אַחַר.

וְגַם הַרְבּ מוֹהַרש"ז בַּש"ע שְׁלוֹ בְּסַעֲרִיף ט' בַּהֲגַה"ה הִבִּיא טַעַם הַר"ן וּבַסִּי תַמ"ב בְּקוֹנְטְרִיִס אַחֲרוֹן סוּף אוֹת ג' כְּתִב בְּהַדְיָא דְּלֹא פְּהַמְגוֹן אַבְרָהָם וּבְכַפְרֵי מְגִדִים שָׁם לֹא בְּרִירָא לִיהִ: וְאָם שְׂרִיעוֹ דִּין בְּיִטוּל אִיסוּר לְכַתְחֵלְהָ לְעַנְנֵן מְקוּנָה שְׂרִיעוֹ בּוֹ מִים שְׂאוּבִים עֵינּוּ בְּסִפְרָא מְקוּנָה יִשְׂרָאֵל הַנ"ל שָׁם שְׁהַאֲרִיף בְּזָה: בְּמַאי דְּנִקְטִי הַפּוֹסְקִים דְּכְשִׁאִין פּוֹנוֹתוֹ לְבַטֵּל הָאִיסוּר רַק לְתַקּוּן הַדְּבָר אִין בּוֹ מְשׁוּם בְּיִטוּל אִיסוּר לְכַתְחֵלְהָ וְדַעַת הַגְּאוּן מוֹהַרש"ל בְּשׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה דְּלֹא שְׂרִי אֲלֵא כְּשִׁנְתָּעֲרַב כְּבָר וְצָרִיף לְהוֹסִיף אָבֵל לֹא לְעַרְב לְכַתְחֵלְהָ וְהַרְבּ פְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בַּסִּי פ"ד הַשְּׂרִיעוֹ עָלָיו כְּתִב עַל זָה בְּקוֹנְטְרִיִס קַהֲלַת שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַרְבּ מְלִיאָדִי יצ"ו אֲשֶׁר בְּקוֹבֵץ כְּנֶסֶת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בַּסִּי ע"א דָּף ע"ה אוֹת כ"ד דְּנוֹכַל לֹא מְרַב דְּהַתּוֹסְפוֹת בְּפִסְחִים דָּף לְמ"ד ד"ה לִישְׁהִינְהוּ סוּבְרִים כְּהַנּוֹדַע בִּיהוּדָה וְכַתְּב

כּוֹן לַיִשׁוּב קוֹשְׁיֵית הָרַב עוֹלַת יִצְחָק יצ"ו בְּסִי' קכ"ד עי"ש וְעֵינָן בְּמַה שֶׁהִבְאֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס
אֲסִיפֹת דִּינִים בְּמַעֲרַכַת חֲמֵץ וּמִצֵּה ס' וי"ו אוֹת ד' סק"ב: לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דָּאִין מִבְּטְלִין
אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה הוּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן אִם דִּין זֶה אֵינְתִּיהָ גַם בְּמַקְדָּשׁ הוּא מְחַלְקֵת דִּהְגָּאוֹן
מוֹהר"ם א"ש בס' אֲמָרֵי בִּינָה בַח"ת תַּנְיִינָא בְּסוֹנְגֵיא דְרִיחָא מִלְתָּא פְתַב (בד"ה וּבְאִוֹן
אַחַר) דָּאִין שִׁינְיָה בְּמַקְדָּשׁ שְׂאִין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ וְהָגָאוֹן מְדַעְעֵשׁ בְּס' שְׁעָרֵי צְדָק חֶלֶק א"ח
ס' ס"ה הַשִּׁיגוֹ מְסוֹנְגֵיא דְזָרוּעַ בְּשִׁלְהָ דְאֲמָרִינוּ חִידוּשׁ הוּא דְמִבְטְלִין לְכַתְּחֻלָּה וְהָא אִין
שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ כֹּן פְתַב בְּשִׁמּוֹם בְּסִפְרָא יִלְקוּט הַגְּרָשׁוֹנֵי בְּמַעֲרַכַת הַגִּימָל ד' ח"י ע"ב ד"ה
גְּזֵרָה).

וְהָגָאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו דְחָה הַשְּׁגָתוֹ עַל פִּי דְבָרֵי הָר"ן שֶׁם דִּהָא דְאֲמָרִינוּ דְזָרוּעַ בְּשִׁלְהָ
חִידוּשׁ הוּא אִין הַחִידוּשׁ שְׁמֹנְתָר לְבַטְלוֹ אֵלָא שְׁמִצְוָה לְבַטְלוֹ אֲשֶׁר לֹא כֹן בְּשִׁאָר אִיסוּרִין
שְׂאִין מִצְוָה לְבַטְלָם עי"ש וְהָכִי נָמִי חִידוּשׁ הוּא שְׁמִצְוָה לְבַטְלוֹ דָּאִין שְׁבוּת בְּמַקְדָּשׁ
וְלֹא גְזָרוּ מְקוֹם אֵינּוּ מִצְוָה אֵלָא הֵיטֵר וְשִׁפִּיר קֹאמֵר לְדַחוּת הַשְּׁגָתוֹ וּמִיָּהוּ לְפִי מַה
שֶׁהִבְאֵתִי בְּשִׁדֵי חֲמֵד בְּסוֹף אוֹת רפ"ד שְׁחָדָשׁ גָּאוֹן אֶחָד יצ"ו דְבַעֲנִינֵי אֲכִילָה מַה שְׁאֲסוּר
מְדַרְבְּנָן בְּחוּלִין אִיסוּר גַּם בְּקִדְשִׁים נִרְאָה דְגַם אִיסוּר בְּיִטּוּל אִיסוּרֵי אֲכִילָה שִׁינְיָה בְּקִדְשִׁים
אִף יֵשׁ לְחֶלֶק וק"ל: בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן שְׁיֵשׁ לוֹ עֵינְקָר מִן הַתּוֹרָה שְׁדַעַת הַתּוֹסְפוֹת דְּאִיסוּר
לְבַטֵּל פְתַב בְּשׁו"ת דְּבַר אֵלִיָּהוּ לְהַגְאֵבד"ק טאַרלא בְּסִי' י"ב (בד"ה רַק עֵינְקָר) דִּישׁ לְחֶלֶק
בֵּינָן שְׂאִין צְרִיף טִירְחָא רַבָּה לְכַשְׁצְרִיף טִירְחָא רַבָּה כְּדֵי שְׁלֵא יָבֵא לִידֵי בְּיִטּוּל דְּבִזָּה אִף
בְּאִיסוּר שְׁיֵשׁ לוֹ עֵינְקָר מִן הַתּוֹרָה לְבַטֵּל עי"ש דב"ק: לְשִׁיטַת הַסּוֹבְרִים דְּאִיסוּר מְדַרְבְּנָן מִן
לְבַטֵּל לְכַתְּחֻלָּה פְתַב בְּס' יִלְקוּט הַגְּרָשׁוֹנֵי הַנּוֹ"ל (בד"ה לְדַעַת הַסּוֹבְרִים) בְּדָף כ"ד ע"ג
בְּשִׁם רַבִּינוּ מוֹהֲרַשְׁד"ם חיו"ד ס' ב"ן דְּעַד כָּאֵן לֹא אֲמָרֵי הֵנִי רַבְּנוֹתָא דְּמִתָּר לְעַרְב
אִיסוּר דְּרַבְּנָן אֵלָא לְמִי שְׁהִיָּה לוֹ אִיסוּר דְּרַבְּנָן וְכֵדִי שְׁלֵא לְהַפְסִידוֹ הַתִּירוֹ לוֹ לְעַרְבוֹ אִף
לְכַתְּחֻלָּה אֲבָל לְקִנּוּת כְּדֵי לְעַרְבוֹ זֶה לֹא עָלָה בְּדַעַת כֹּן אָדָם וּבִזָּה יֵשׁב הַגָּאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו
קוֹשְׁיֵית רַבִּינוּ הַטּוֹרֵי זֶהב בִּי"ד ס' קט"ו ס"ק י"ב עַל מֶרֶן הַבֵּית יוֹסֵף (וְעוֹד פְתַב שֶׁם
ע"ד הָרַב נַחֲלַת צְבִי וְהִבְאֵתִיו לְעִיל בְּאוֹת זִי"ן בד"ה וְהַשְּׁגָתִי) וְאֵלָה דְּבָרֵי דוֹד הָרַב טוֹרֵי
זֶהב (עַל מַה שֶׁפְתַב הָרַמ"א מִן הַתּוֹרָה לְבַשֵּׁל חֲמָאָה שֶׁל עֲכוּמ"ז וכו') מַה שֶׁפְתַב רַמ"א מִן הַתּוֹרָה
לְבַשֵּׁל לְכַתְּחֻלָּה עַל פִּי דְבָרֵי בֵּית יוֹסֵף דָּאִין כָּאֵן מִבְטֵל אִיסוּר לְכַתְּחֻלָּה שְׂאִין הַכּוֹנֵה אֵלָא
לְכַלּוֹת הָאִיסוּר וְאִם יִשְׂאָר קִצָּת דְּרָף מְקַרְהָ בְּטֵל בְּרוּב תְּמַהֲתִי דִּהָא בִּזָּה שִׁפִּיר מִבְטְלִין
לְכַתְּחֻלָּה כִּינּוֹן שֶׁהוּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן כְּדַעַת הַמַּגִּיד מְשֻׁנָּה פְּרָק ט"ו דְּמַאֲכָלוֹת אִיסוּרוֹת
וְדְבָרִים אֵלוֹ הֵם לְדַעַת הָרַמְב"ם כְּמִבְּנֹאֵר בְּב"י וְהָרַמְב"ם סוֹבֵר בְּכָל אִיסוּר דְּרַבְּנָן מִבְטְלִין
לְכַתְּחֻלָּה כֹּל שְׂאִינוֹ אִיסוּר תּוֹרָה מִמֶּשׁ כְּדַעַת בְּכִסְף מְשֻׁנָּה שֶׁם וְעַל כְּרַחֲוִין דְּהָרַמְב"ם
פְתַב זֶה דוֹנְקָא בְּדִיעְבַד וְהִיגוֹ דָּאִין דְּאִיסוּר זֶה מְדַרְבְּנָן הוּא מְכַל מְקוֹם אֵינּוּ נִכּוֹן לִיקַח
מִן הַעֲכוּמ"ז כְּדֵי לְבַטֵּל הָאִיסוּר וְכַדְכַתַּב בֵּית יוֹסֵף בְּשִׁם הָרַאב"ד ע כֹּן פְתַב הָרַמְב"ם
שְׂאִם לְקַח חֲמָאָה לְשׁוֹן דִּיעְבַד עכ"ל וְהַדְבָרִים נִרְאִין שְׁשֻׁנֵי נְבִיאִים (מוֹהֲרַשְׁד"ם וְטוֹרֵי
זֶהב) מְתַנְבְּאִים בְּסִגְנוֹן אֶחָד וק"ל: וּבַעֲיָקָר פְּלִין הַגָּאוֹן חֲקָרֵי לַב בְּזַכְרוֹנוֹתֵיו שְׁבִסוֹף
סִפְרָא יִשְׂרָי לַב דָּף צ"ה אוֹת ט"ו צִינּוֹן זְכוּרֵין דְּבָרִים דָּף ב' בִּיצָה ד"ד תְּמוּרָה דָּף י"ב לְקוֹשְׁטֵי
סִם חֲזִי דָּף א' מוֹרֵם בִּי"ד ס' קי"ב ס' ס' ד' כְּנִסֵּת הַגְּדוּלָּה יו"ד ס' פ"ז פְּרִי חֲדָשׁ שֶׁם בְּשִׁם
הַרְדָּב"ז שְׁפָתֵי פִּהוֹן יו"ד ס' קי"ד ס' קי"ב צְמַח צְדָק ס' פ' חוּלִין דָּף ק"ח מוֹהֲרִיט"ץ ס' פ'
פ"ח מוֹצֵל מֵאֵשׁ ס' מ' מְשַׁאֵת מְשֻׁנָּה ח"ג חיו"ד ס' ג' דָּף ה' הַרְמ"ע מְפָאֵנו ס' ז"ך פְּרִי

חָדָשׁ יו"ד סי' ס"ד ס"ק כ"ו תשב"ץ ח"ב סי' ד' דָּבַר שְׂמוּאֵל סִימָן קל"ה וקפ"ו ושי"א
הַרְשָׁב"א סי' של"ו פְּסָר מְשֻׁנָּה פֶּרֶק ה' דְּבַפּוּרִים הֶלְכָה י"ב חִינוּךְ פְּרִשְׁת שְׁלַח מִצְוָה
שְׁפ"ה עֵינָן בְּזֶה פְּסָחִים ד' ע"ו בְּדִין רִיחָא וְהַתּוֹס' שָׁם וְהַרְדָּב"ז בְּחֻדְשׁוֹת סִי' מ"ז וקנ"ב
סוּפָה דָּף נ"ט ע"ב ודו"ק עכ"ל וּבְסִפָּר שְׁעַר הַצִּיּוֹן צִיּוֹן עַל פְּלִין תְּרוּמוֹת פֶּרֶק ד' מְשֻׁנָּה
ח' בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב פֶּרֶק ה' מְשֻׁנָּה יו"ד יְרוּשְׁלָמִי פֶּרֶק ד' הֶלְכָה ח' פֶּרֶק ה' הֶלְכָה ב'
הֶלְכָה ג' הֶלְכָה י"ט יְרוּשְׁלָמִי דְּמֵאֵי פֶּרֶק ז' הֶלְכָה ז' פְּלָלִים פֶּרֶק ט' מְשֻׁנָּה א' תוֹסְפֵת יוֹם
טוֹב ד"ה יַמְעֻט יְרוּשְׁלָמִי פְּלָאִים פֶּרֶק ב' הֶלְכָה א' יְרוּשְׁלָמִי עֶרְלָה פֶּרֶק ג' הֶלְכָה א' עִי"ש
הֶלְכָה ו' פְּסָחִים ל' ע"א תוֹסְפוֹת ד"ה לְשִׁתְּהִי בִּיצָה דָּף ע"ב יְרוּשְׁלָמִי חֲגִיגָה פֶּרֶק א' הֶלְכָה
ח' יְרוּשְׁלָמִי סוּטָה פֶּרֶק ח' הֶלְכָה א' גִּטִּין נ"ד ע"ב רִש"י ד"ה הָרִי וְעִי"ש עכו"מ ל"ג ע"ב
מְהוּ לִיתָן לְתוֹכוֹ שְׂכָר וְעֵינָן בְּר"ן וּבְרִשְׁב"א חוֹלִין צ"ז ע"א תוֹסְפוֹת ד"ה אָמַר רַבָּא בְּסוּף
הַדְּבוּר צ"ח ע"ב תוֹסְפוֹת ד"ה לָאוּ לְמַעוּטֵי ק"ח ע"א רִש"י ד"ה הִיא קְסָבַר תוֹסְפוֹת ד"ה
אָפְשָׁר רֵא"ש פֶּרֶק ז' סי' כ"ח בְּהַגְה"ה בְּכוּרוֹת כ"ג ע"א תוֹסְפוֹת ד"ה סָבַר: ה) אֵין אָדָם
חוּטָא וְלֹא לֹו אֵי אֲמַרִּינָן הָכִי בְּמִידֵי דְאִית לִיה הִנָּאָה רְחוּקָה עֵינָן צְפִיחַת בְּדָבָשׁ דָּף קי"ב
ע"א לְעַנְנֵן חֲשָׁשׁוּ דְגַמְלִין זֶה לְזֶה וְלִגְיַעַת בְּעָדוֹת.

וּבְמָה שְׁפַתְבְּתִי בְּנֻדְפָס בְּאוֹת קל"ו שְׁנֵרָאָה פְּשׁוּט דְּחֻזְקָה זֹו נְאֻמְרָה גַם לְגַבֵּי הַדְּיוּט
וְהַבְּאִתִּי מִהַש"ס וּמְהַרְמָב"ם עִי"ש וְעֵינָן עוֹד בְּפִירוּשׁ הַמְשֻׁנָּה לְהַרְמָב"ם בְּרַבֵּיעֵי דְּדְמֵאֵי
מְשֻׁנָּה ו' הַנְּכַסֵּס לְעִיר וְכו' מִי פָּאן נְאֻמָן וְכו' וְעֵינָן בְּמָה שְׁהַבְּאִתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַעֲרוֹת
לְכָלְלִים סִי' ע' אוֹת: א ו) אָנְפָן לָא מְרַע נְפִשְׁיָה עֵינָן מוֹהַר"ם שִׁיק חֶלֶק יו"ד סי' ק"מ
מְאוּרֵי אוֹר לְהַגְאָבֵד"ק בּוּקְרָעֻטְשׁ בְּקוֹנְטְרִיס מִי בְּאָר דָּף מ"ז רִישׁ ע"ב וְאֵנִי הַדָּל פְּתַבְּתִי
קֶצֶת בְּקוֹנְטְרִיס שְׂדֵי חֶמֶד בְּחֶלֶק אֲסִיפֵת דִּינִים בְּמַעְרַכַת חֶמֶץ סִי' ג' אוֹת י"ט וּבְמַעְרַכַת
חֶרִיף אוֹת א' (בד"ה וְהַגְּאוֹן שׁוּאֵל) וְהַגְּאוֹן חֶקְרֵי לֵב בְּזַכְרוֹנוֹתֵיו שְׁבִסוּף סָפָר יִשְׂרֵי לֵב
בְּדָף צ"ו אוֹת צ"ב צִיּוֹן שְׁפַתִּי פִּהֵן יו"ד סי' קי"ד, סי"ב וּמוֹרֵם שָׁם ס"ה דְּבַר שְׂמוּאֵל סִי'
קל"ה וְעֵינָן מָה שְׁפַתְבְּתִי בְּאוֹת ג' בַּעֲכוּמ"ז מְסִיחַ לְפִי תוֹמוֹ וְשָׁם בְּדָף ק"א אוֹת וי"ו פְּתַב
עַכוּמ"ז מְסִל"ת אֵי אֲמַרִּינָן לְהַשְׁבִּיחַ מְקַחוּ נְתַפְנוֹן הַרִיט"ץ סִי' ל"ו וּמ' מַג"א רִישׁ סִי' כ'
זְכוּרֹן דְּבָרִים דָּף נ"ג ב"י יו"ד סִי' קי"ד מ"מ ח"א א"ח סִי' ב' מוֹרֵם בִּינ"ד (וְעֵינָן שָׁם
בט"ז וְש"ף) סִי' שִׁי"ג ס"ב יְרוּשְׁלָמִי בְּפֶרֶק ו' דְּפָאָה הֶלְכָה י"ב הָרַב מְחַנֵּה אֲפָרִים בְּנִמְוִקִיו
לְטוֹר יו"ד לְדָף קנ"ו דָּף ל"ו: ז) אִיסוּרָא לָא נִיחָא לִיָּה דְּלִיקְנֵי רְאִיתִי בְּשָׁם שׁו"ת בִּי"א
דְּלֹא אֲמַרִּינָן הָכִי אֵלָא בְּחֻצָר עֵינָן בְּקוֹנְטְרִיס שְׂדֵי חֶמֶד בְּחֶלֶק אֲסִיפֵת דִּינִים בְּמַעְרַכַת חֶמֶץ
וּמִצָּה סִי' ג' אוֹת ט"ז (בד"ה שְׁהָא וְהַנָּה בְּעַנְנֵן זֶה): ח) אָפָר אִם נִקְרָא עָפָר בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים
הַנָּה הָרַב מַעֲשֶׂה אַבְרָהָם בְּחֶלֶק יו"ד סִי' ט"ו בְּדָף ס"א ע"א פְּתַב בְּשָׁם הַגְּאוֹן חֶקְרֵי לֵב
ח"א סִי' ר"ח דָּף רצ"ד ע"ב דָּאָף דְּאֲמַרִּינָן בְּחוֹלִין דָּף פ"ח דְּלִבִּית הַלֵּל מְכַסִּין בְּאָפָר
דְּמִצִּינּוּ דְּאָפָר נִקְרָא עָפָר דְּכַתִּיב מַעֲפָר שְׂרִיפֵת הַחֲטָאֵת אֵין זֶה אֵלָא בְּלִשׁוֹן תּוֹרָה אָבֵל
בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לֹא מִצִּינּוּ דְּאָפָר נִקְרָא עָפָר וְאָף בְּתוֹרָה לֹא נִמְצָא אֵלָא פְּעַם אַחַת לְלַמֵּד
דְּמְכַסִּין בְּאָפָר וְעַל פִּי זֶה עָמַד מִתְמִיָּה עַל רִש"י בְּחוֹלִין דָּף פ"ט סוּף ע"א בְּהָא דְּאָמַר
זְעִירִי מְכַסִּין בְּעָפָר עִיר הַנְּדַחַת וְהָא אִיסוּר הַנָּאָה הוּא אָמַר זְעִירִי לֹא נִצְרָכָה אֵלָא לְעָפָר
עָפָרָה רַבָּא אָמַר מִצְוֹת לָאוּ לִיְהִנּוּת נִיחָנוּ וּפִירֵשׁ רִש"י דְּסִלְקָא דְּעַתִּיָּה דְּש"ס דְּמְכַסִּין
בְּעָפָר עִיר הַנְּדַחַת דְּקָאֵמַר הֵינּוּ אָפָר שְׂרִיפֵתָה וְאֵהִכִּי מְקַשִּׁי וְהָא אִיסוּר הַנָּאָה הוּא וּמְשַׁנֵּי
בְּעָפָר עָפָרָה דְּהֵינּוּ עָפָר הַמְּחוּבָּר לְקַרְקַע שְׂאִינּוּ אִיסוּר בְּהַנָּאָה מְשׁוּם שְׁמַחְחוּסָר תְּלִישָׁה

אשר לפי פירושו א פרחין צריף לומר דרבא פוננתו לפרש באמת דמכסין בעפר עיר הנדחת היינו אפר שרפתה ושרי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו והדבר תמוה לפרש עפר דקאמר האמורא דהיינו אפר מאחר שלא מצינו בלשון חכמים דקרו לאפר עפר והיה יכול לפרש דהסלקא דעתין דהש"ס היה דבעפר תלוש קאמר דמכסין ואהא מקשי והא אסור בהנאה דעפר ממון הוא ובהקדש מעלין בו פדכתב הרמב"ם ריש פרק ה' מהלכות מעילה ומשני זעירי דמייגרי בעפר מחובר ורבא מוקי לה בעפר תלוש נמי משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ובין למר ובין למר מכסין בעפר עיר הנדחת היינו עפר ממש דלא מצינו בלשון חכמים דקרו לאפר עפר והצריף עיון.

והרב מעשה אברהם השיב על דבריו דגם בלשון חכמים קרו לאפר עפר וראיה מדתנו בפרק שני דתענית דף ט"ו ע"א ונותנים אפר מקלה על גבי התקבה וכתב רש"י דאיצטריף למיתני אפר מקלה משום דעפר נמי מקרי אפר להכי תנא אפר מקלה דהכא בעינו אפר ממש זכר לאפרו של יצחק והביאו הרב קהלת יעקב בלשון חכמים סי' ס"ב הרי דאף בלשון חכמים עפר נמי מקרי אפר עכ"ל וכוונתו לפי הנראה היא ללמוד מזה דאפר מקרי עפר בלשון חכמים דכי היכי דעפר מקרי אפר בלשון חכמים (דמשום הכי הוא דאיצטריף למיתני אפר מקלה פי היכי דלא נימא דאפר היינו עפר דאלמא יתכן לפרש אפר סתם שבלשון חכמים שהוא עפר) הכי נמי איכא למימר דאפר נמי איקרי עפר בלשון חכמים כבלשון הפתוב פן נראה פוננתו מסיגנון לשונו (ומה שסיים הרב דהכא בעינו אפר ממש זכר לאפרו של יצחק וכו' הם דברי הרב קהלת יעקב לא נזכר זה בדברי רש"י דרש"י לא כתב אלא דבעינו אפר ממש דהוא גנאי יותר וטעם הזכרון נאמר בגמרא לחד אמר עי"ש): ולי הדל יש ליישב לדעת הגאון חקרי לב שהרי באמת אין מזה הוכחה אלא על פי דברי רש"י אבל מגוף דברי התנא אין שום הכרח לומר דמאי דתני אפר מקלה ולא תני אפר סתם לאו משום דלא לישתמע עפר אלא לרמוז שיהא עפר מעצם אדם כדי לזכור עקדתו של יצחק פדכתבו התוספות (שם בע"ב בד"ה ונותנין אפר) שהיה אפר מעצם אדם דומיא דאפר דעקינדה וכיון שאין לנו הכרח מגופא דתלמודא כי אם מדברי רש"י אין זה מן הישוב לקושית הגאון חקרי לב (שהוא דן ובא על דברי רש"י) כמובן ועוד אף אי נימא בפירושו רש"י יש לומר דנהי דחייש התנא דלא נימא דאפר היינו עפר מפל מקום לא מצינו מפורש דקרו חכמים לעפר אפר פי היכי דנימא דהכי נמי אפר נקרא עפר ומה גם בלשון האמוראים שאין זרכם לסתום אלא לפרש.

ובחפשי בדברי המפרשים ראיתי שהרב יד דוד (שיטה) בחידושו לתענית כתב שנראה מדברי רש"י שבכל מקום אפר נקרא עפר ועפר נקרא אפר אבל היכא דתני אפר מקלה הוי אפר ולא עפר שאף שקרוי אפר סתם אפר מקלה לא איקרי וכו' אמנם התוספות נראה דלא ניתא להו בפירושו רש"י כי אף שמצינו בתורה אפר שנקרא אפר (עפר) וכן להיפך מפל מקום בלשון המשנה לא מצינו ולכן פירשו אפר מקלה היינו עצמות אדם וכתב טעם למה שהיו לוקחים דוקא אפר מעצמות ולא אפר מבשר אדם ושקיל וטרי על דברי הרבנים בריכות המים דף מ"ד ע"ג ובית יצחק דף ט"ז ע"א וצינו לעיין בפרי האדמה ח"א דף מ"ג ובמנצ' מאש סי' ז' ח' ובמשפנות יעקב דף י"ד (ואין הספרים הנ"ל מצויים אצלי) הנה רואה שכתב הרב לדעת התוספות אף דמצינו בתורה דאפר נקרא עפר או בהיפך אבל לא בלשון חכמים ועיין בדברי רשב"ם שהבאתי לקמן בסק"ז דאפר

מקלה היינו אפר פירה ומשום דאיפא אפר פרה איצטריף למימר אפר מקלה: ומה שכתב הרב יד דוד וכן להיפך פלומר דעפר נקרא אפר כתב כן על פי דברי רש"י בריש פרק שני דתענית דכשם שאפר נקרא עפר כן עפר נקרא אפר אמנם פעת לא ידעתי היכן פתיב בתורה אפר שרוצה לומר עפר ועינתי במקומות שכתב אפר והתרגום הוא קיטמא זולת בתהלים (ק"ב יו"ד) כי אפר פלחם אכלתי תרגומו הוא עפרא אבל בכל שאר המקומות מתרגם קיטמא ועל כל פנים בתורה לא נמצא שהעפר נקרא אפר ואין הכרח כל כך מלשון בני אדם (מה שאמר דוד המלך על עצמו) ללשון תורה לומר דאפר האמור בתורה הוא העפר: ט"ת) אפר מקלה בסק"ח הבאתי דברי רש"י ותוספות במאי דתנו ונותנים אפר מקלה על גבי התיבה דלרש"י תני תנא לשון אפר מקלה למעוטי עפר ולהתוספות יש לומר דלא איצטריף למעוטי עפר דאף אי הנה תני אפר (סתם) הנה ידעינו דלאו עפר הוא ולא תני מקלה אלא לרמוז דבעינו עצם אדם זכר לעקדה ובסוף פרק חזקת הבתים דף ס' סוף ע"ב על פסוק (אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי) אמר רב יצחק זה אפר מקלה שנותנים על ראש חתנים ופירש רשב"ם דהיינו אפר פירה השרופה באש ומשום דאיפא אפר פרה הוצרך לומר אפר מקלה וכתב מרן חיד"א בברכי יוסף סי' תקע"ט דאין להוכיח מזה שלא כדברי התוספות שכתבו דאפר מקלה הוא מעצם אדם ואילו גבי חתנים שאמרו גם כן בלשון זה אין הפונה מעצם אדם דיש לומר דמאן דאמר הכי לא ממשמעוהא דאפר מקלה קאמר אלא מדאמרין זכר לעקדה וכו' עי"ש: יו"ד) אין למדין מקודם מתן תורה עיין בשו"ת בית יצחק לידידי הגאון מפראמקשלא ועתה אבד"ק לבוב יצ"ו בחלק יו"ד ח"ב סי' קס"ד שנסאל שמיצינו בכמה מקומות (ויפרטן הרב השואל) דלמדין מקודם מתן תורה עי"ש מה שהשיב ובספר פנים חמד לידידי הגאון מליאדי יצ"ו בחלק ג' דף ט' סוף ע"ג כתב בשם הרב יפה מראה דראב"י סובר למדין מקודם מתן תורה והשיג על פמה מחברים שפעלמו דבריו מהם ובשם הרב שאילת שלום באות מ"ה כתב (פדי לתרץ דברי הירושלמי דסתרי בענין זה) דדוקא היכא דאיפא למילף מאחר מתן תורה הוא דלא ילפינו מקודם מתן תורה וכתב הוא יצ"ו ליישב בזה פמה קושיות והדר שדי נרצא בהאי שינויא דהא בההיא דאין מערבין שמחה בשמחה איפא למילף מאחר מתן תורה מקרא דמלכים שהביאו בש"ס דילן וגם בירושלמי ואפילו הכי ילפינו בירושלמי מקרא דמלא שבוע זאת (ואני הדל הארכתי קצת בדין זה בנדפס אות שכ"א ואם הנה בידי ספר התורה הנה הן בעונני עוסק בדין ההוא הנה לי מקום לסלסל ולפלפל בדבריו הנחמדים אף באמת לא ראיתי ולא שמעתי מספר היקר הנה (פרם חמד) עד אחר שנתפשטו בעולם ספרי השדי חמד ושלחו אלי הרב המחבר יצ"ו ועתה אין בכחי לחזור ולענין בזה ואתה תתזה.

נחזור לדברי הרב הנ"ל יצ"ו) וכתב בשם הרבנים נחל איתן בהלכות יום טוב פרק ששי הלכה י"ז וקהלת יעקב בחידושי למועד קטן דהיכא דאינו אלא אסמכתא בעלמא למדין מקודם מתן תורה ונדחה דברייהם דהא גם בהא (דויעש לאביו אבל) וכו' שהוא אסמכתא אמרו בפרק ואלו מגלחין דלא ילפינו מקודם מתן תורה ושם בפרם חמד ח"א דף ט"ז ע"ד כתב בשם הרב בקונטרס רנו ליעקב בחידושי לכתובות דף ז' דהיכא דלא נשנית לישראל נאמרה ולא מקרי מקודם מתן תורה אלא שכתב בשמו שיש לדחות זה אף עוד

כתב פלל אחר דכשאינו אלא ספור דברים (כמו ויקח את המאכלת דעסיק בה) למדין מקודם מתן תורה ועיין בשדי חמד באות שכ"א הג"ל.

ועל דברתי שבשדי חמד הג"ל כתב לי ידידי הרה"ג מאמדור מח"ס דבר מצוה יצ"ו שיש להוסיף לציין עיין בנחל אשכול על ספר האשכול ח"ב דף ק"ס ע"ב ובספר בית הגדול על פרקי ר' אליעזר פרק י"ז אות ח' ובס' באר אליעזר במס' מועד קטן ואין ס' הג"ל מצויים אצלי וידידי הגאון אבד"ק שאויל יצ"ו בספרו הנורא זכר הוסף בחידושי מועד קטן דף ח' בתוספות ד"ה מפני (בדפי הספר דף נ"א ע"ד) ציין מקומות הרבה בזה עי"ש ויאורו עיניהם ובקונטרס הערות לספרהפלים בריש סי' כ"ו הבאתי שקלא וטריא בכללין על מה שכתבתי בנדפס אות שכ"א עי"ש: י"א) אמורא פשמביא הש"ס דברי אמורא אומר בלשון מימרא אומר ר' פלוני ומלשון זה נדע שהוא אמורא מדלא אומר למילתיה בלשון תני או תניא פן הבאתי בשדי חמד חלק ראשון אות ע"ז (בד"ה עוד ראיתי) ובח"ב במערכת היו"ד אות ב"ן בשם הגאון צל"ח לפסחים דף ס"ד ע"ב דמדאמרינן אומר רבי יצחק (ולא אמרו תני ר' יצחק) מוכח דהוא ר' יצחק האמורא וכן ראיתי עתה להגאון מוהר"ם שי"ף בחידושי הלכות למסכת חולין סוף פרק גיד הנשה שאין דרוך הגמרא לומר אומר ר' פלוני פשהוא תנא רק בלשון תניא: והנה בפרק קמא דתענית דף י"א ע"ב איתא מר עוקבא איקלע לגינזק וכו' ורש"י קנים גירסא זו (דלא כמאן דגריס ר' עקיבא איקלע) דאילו ר' עקיבא לא הנה מסתפק לו הנה בעי דאמרינן הנה דבעו מניה תלתא בעי ולא הווי בידיה אזל שאיל בי מדרשא וכו') ועוד דבלשון ברייתא הנה משתמע (אויל צריף להיות מישמע) ביה מעשה בר' עקיבא וכו' ולא בגמרא עכ"ל והנה נראה לי שפונת הוכחתו השנית היא מדלא אמרינן מעשה ברבי עקיבא שנכנס לגינזק וכו' שפן דרוך הברייתות בהביאן אינה מעשה שאירע לאינה תנא לומר בלשון זה מעשה ברבי פלוני (מעשה בר' אליעזר וכו' וכיוצא) ולא זו דרוך התנאים לספר העובדא בלתי שיאמר מעשה וכו'.

אמנם ראיתי בתוספות ע"ז דף ל"ד ע"א ד"ה ר"ע שכתבו פירש"י דגריס מר עוקבא שרבי עקיבא לא הנה מסתפק ועוד פי הנה לו לתלמוד להביאה בלשון ברייתא מיהו הא לא קשיא דהרבה מקומות מצינו שמזכיר מעשה בר' עקיבא וכיוצא בו עכ"ל הנה מה שהנה נראה לי שהוא ההכרח של רש"י כתבוהו התוספות לדחיה ובאמת לפי סיגנון לשון רש"י שלפנינו יש במשמע שגם הוא מודה שיתכן להביא איזו עובדא של התנא בלשון מעשה וכו' ורק מדלא אמרינן בלשון מעשה וכו' מוכיח שאינו ר' עקיבא וכפי הנראה לפני רבותינו התוספות לא הנה כתוב בדברי רש"י כמו שהוא לפנינו והבינו מדבריו שפונתו שהנה צריף להביאה בלשון ברייתא אלא פן הנה כתוב בפירוש רש"י שלפניהם (ועוד פי הנה לתלמוד להביאה בלשון ברייתא) וכונתו שהנה צריף לומר תני או תניא וכיוצא דלישתמע שהוא לשון ברייתא ולנה דחו שמצינו הרבה שמביא סיפור המעשה בלא לשון תני או תניא ולא משמע להו שיש לחלק בין פשמביא הסיפור ואומר מעשה וכו' לכשאינו אומר מעשה וכו' רק מביא סיפור העובדא ומפל מקום אם מביא הדבר ואומר אומר ר' פלוני ואינו אומר תני ר' פלוני אפשר דמודו התוספות דזו הוכחה היא שהוא אמורא מדאיתמר ביה לשון אומר (במקום תני או תניא הרגיל בדברי התנאים): הן אמת שמצאתי להגאון מוהר"ם חזן בהגהות איי הים על תשובות הגאונים בסי' קפ"ז

דף ק"ז ע"ב שְׁהִיבא דְּבַרֵי הַתּוֹס' שְׁבַעבוֹדָה זָרָה הַנִּל וְכַתּוּב וְז"ל הִנֵּה נִמְצָא דְקִים לְהוּ
לְהַתּוֹסְפוֹת דְּהַתּוֹסְפוֹת מְוֹרָגָל לְהִבְיָא עֲנִינִים מִהַתּוֹנָאִים וּמִמְרוֹתֵיהֶם בְּלִי לְשׁוֹן תְּנָן אוּ
תְּנִיָּא וְכַדוּמָה אֶלְא מְבִיאָם כְּמוֹ שְׁמַבְיָא עֲנִין אוּ מִמְרָא מְאִיזָה אֲמוֹרָא פְּשוּט אֲמַת דְּלְשׁוֹן
רַש"י בְּתַעֲנִית כְּבָר מוֹכִיחַ זֶה שְׁהָרִי עֵיקַר חֲקִירַת רַש"י אִינוּ אֶלְא מְסַדֵּר הַלְשׁוֹן שְׁהוּא
ר' עֲקִיבָא אֵיקְלַע וְכו' שְׁהוּא לְשׁוֹן תְּלָמוּד וְלֹא לְשׁוֹן בְּרִייתָא דְלְשׁוֹן בְּרִייתָא הוּא מַעֲשֵׂה
בַר"ע וְכו' וְאִינִי יָכוֹל לְחַפֵּשׁ אֲגַב רִיקְטָאִי אִם יֵשׁ מִי שְׁנַתְעוֹרַר בְּיָשׁוּב לְשׁוֹן רַש"י הַלְזָה
יְהִיָּה אִיף שְׁיִהְיֶה עַכ"פ הָרִי מְצִינוּ שְׁהַתּוֹסְפוֹת מְעִידִין בְּגִדְלָן דְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת מְצִינוּ
בְּתַלְמוּד כִּיּוֹצֵא בּוּ וְהָאֲמַת כֵּן הוּא שְׁהַרְבֵּה מְאֵרְעִים וּמִמְרוֹת שֶׁל הַתּוֹנָאִים מוֹבָאִים בְּסַתֵּם
בְּתַלְמוּד בְּלִי שׁוּם לְשׁוֹן שְׁמוּבָן מְמַנּוּ שְׁהוּא בְּרִייתָא אוּ מְשַׁנָּה אוּ תוֹסְפֵתָא וְעֵינִן שְׁבַת דָּף
כ"א ע"א אָמַר רַב הוֹנָא אָמַר רַבִּי כְּדָרְךָ שְׁמַבְיָא מִמְרוֹת הָאֲמוֹרָאִים וְכֵן שֶׁם דָּף ל"ב ע"ב
פְּלִיגִי בֵּה ר"מ וְר"י חַד אָמַר וְכו' וְחַד אָמַר וְכו' וְהוּא לְשׁוֹן תְּלָמוּד אַחֲרוֹן מִמֶּשׁ וְכֵן שֶׁם
דָּף מ"ו וּבִיזָה ד"מ בְּעָא מְנִיָּה ר"ש בְּרַבִּי מְרַבִּי בְּסַתֵּם וְכָף פֶּל אוֹתָם הָעֲנִינִים שְׁמַסְפֵּר
בְּרִישׁ פ' הַפּוֹעֲלִים מַר' אֶלְעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי וְכֵן בְּעֶנְבֹדָא דְתַנּוּרוֹ שֶׁל עַכְנָאִי (ב"מ
דנ"ט ע"ב) דְּבִיתָהּ דַּר"א אַחְתֵּיהָ דַּר"ג וְכו' הַפֶּל פְּאֶשֶׁר לְפָל הֵם מְאֵרְעִים שְׁאֲרַעוּ
לְתַנָּאִים גְּדוֹלִים וְלֹא זֹאת בְּלַבַּד שְׁמַבְיָא הַתּוֹסְפוֹת מְבִלִּי שְׁיַקְדִים תְּנָן אוּ תְּנִיָּא אוּ תְּנָא
אֶלְא עוֹד וְאֵת דְּסַדְרָא סַדְרָא הַמְעַרְכָּה בְּלְשׁוֹן תְּלָמוּדֵי גְמוּרָא אֶקְלַע רַבִּי לְאַתְרֵיהָ דַּרְאב"ש
לְאַתְרֵיהָ דַּר' טַרְפוֹן (שֶׁם דַּפ"ה) וְלֹא לְשׁוֹן הַקְּוֹדֵשׁ צָחָה פְּאֶשֶׁר הוּא לְשׁוֹן הַתּוֹנָאִים כְּבוֹדָע
וְכָל זֶה מוֹפֵת חוֹתֵף לְדְבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת הַנּוֹז"ל דְּאֵלוּ לֹא הָיוּ הַסְּפִיקוֹת הַפְּשׁוּטִים שֶׁא"א
לְחַשׁוֹב שְׁלֹא יֵדַע ר"ע לְהַתִּירָן לֹא הָיָה הַדִּין לְהַחֲלִיף הַגִּיטָא מִטַּעַם שְׁנוּי הַלְשׁוֹן לְבַד
וְאֶפְיָלוּ שְׁמַסְפֵּר אוֹתוֹ הַתּוֹסְפוֹת בְּלְשׁוֹן ר"ע אֵיקְלַע הַרְגִיל לְתַלְמוּד אַחֲרוֹן וְלֹא בְּלְשׁוֹן
מַעֲשֵׂה בַר"ע בְּלְשׁוֹן בְּרִייתָא שְׁהָרִי כֵּן מְצִינוּ בְּהַרְבֵּה מְקוֹמוֹת עַכ"ל.

הִנֵּה מַה שְׁכַתּוּב אֲמַת דְּלְשׁוֹן רַש"י בְּתַעֲנִית וְכו' הָיָה נִרְאֶה שְׁנַרְגָּשׁ הָרַב עַל דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת
כְּמוֹ שְׁכַתּוּבֵי אֲנִי הַדֵּל אֶלְא שְׁמַמָּה שְׁכַתּוּב וְאִינִי יָכוֹל וְכו' בְּיָשׁוּב לְשׁוֹן רַש"י וְכו' אִין
נִרְאֶה שְׁהִיָּתָה כְּנִנְתּוֹ לְהַעִיר עַל דְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְעַל כָּל פְּנִיָּם לְמַדְנּוּ מְדַבְּרִיו דְּגַם דְּבַרֵי
הַתּוֹנָאִים מוֹבָאִים בְּגְמָרָא בְּסִיגְנוֹן לְשׁוֹן שְׁמַבְיָאִים דְּבַרֵי הָאֲמוֹרָאִים וְהַעִיד שְׁהוּבָא בְּשַׁבַּת
דָּף כ"א דְּבַרֵי רַבִּי בְּלְשׁוֹן אָמַר וְאִם כֵּן בְּמְקוֹם שְׁמַסְנוֹפֶק לְנוּ אִם הָאוּמַר הוּא תְּנָא אוּ
אֲמוֹרָא אִין לְנוּ לְהַכְרִיחַ מִמָּה שְׁהוּבָא דְּבַרֵי בְּלְשׁוֹן אָמַר פְּלוֹנִי (וְלֹא תְּנִי אוּ תְּנִיָּא וְכִיּוֹצֵא)
וְזֶה כְּנִגְדַּת הַיְסוּד שֶׁל הַגְּאוֹן צַל"ח הַנִּל אֶלְא שְׁחִיפְשֵׁתִי שֶׁם וְלֹא רְאִיתִי שְׁהוּבָא מִמְרַת
רַב הוֹנָא בְּשֶׁם רַבִּי כְּמוֹ שְׁהַזְכִּיר הָרַב וְאוּלַי יֵשׁ אִיזָה טְעוּת בְּסַפֵּר וְהַדְּבָרִים אֲמוֹרִים
בְּמְקוֹם אַחַר וּמְכַל מְקוֹם נִרְאֶה שְׁאֵף אִם נִמְצָא לְשׁוֹן זֶה בְּגְמָרָא אִינוּ סוֹתֵר כְּלָלִיָּה דְּרַב
צַל"ח דְּכִיּוֹן שְׁדַבְּרִי רַבִּי אָמַרְם רַב הוֹנָא בְּשֶׁמוֹ שְׁיָיָף לֹאמַר אֶבֶל אִם הָיָה הַש"ס
מְבִיא דְּבַרֵי רַבִּי לְבַדּוֹ לֹא הָיָה אוֹמַר אָמַר רַבִּי בְּלֹא תְּנִיָּא וְכִיּוֹצֵא: י"ב) ר' אֶלְעֶזֶר בְּרַבִּי
צְדוֹק אִם הָיָה אֲמוֹרָא עֵינִן בַּס' סַדְרָא הַדּוֹרוֹת בְּשֶׁם הַזֶּה מַה שְׁצַדֵּד בְּזָה וּלְפִי מַה שְׁכַתּוּבוּ
בְּסַפְרֵי הַכְּלָלִים (הַנִּל בְּסַקִּי"א) דְּמַדְמִייתִי הַש"ס מִקְלִתָּהּ בְּלְשׁוֹן מִמְרָא (אָמַר פְּלוֹנִי)
מוֹכַח שְׁהוּא אֲמוֹרָא יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דַּר' אֶלְעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק הוּא אֲמוֹרָא מְהָא דְּאִיתָא בְּמַסְכַּת
חֲגִיגָה דָּף כ' ע"א אָמַר ר' אֶלְעֶזֶר בַּר' צְדוֹק מַעֲשֵׂה בְּשֵׁתִי נְשִׁים חֲבָרוֹת שְׁנַתְחַלְפוּ כְּלִיָּהּ
וְכו': י"ג) אַל תְּהִי בְּרַפְתָּ הַדְּיוּט קְלָה בְּעֵינֵיךָ (מְגִלָּה דָּף ט"ו ע"א) נְשִׂאֵל הַרְשָׁב"א בְּחַלְקָא
חֲמִישִׁי סִי' ו' שְׁאִם הוּא הַדְּיוּט כְּמַשְׁמַעוּ גַם קְלָלְתוּ גַם בְּרַכְתּוּ מַה זֹאת עוֹשֵׂה וְהַשִּׁיב וְז"ל

ותחלה אומר כי כל הירוז מחברו בדבר נקרא הדיוט פנגדו באותו דבר והנה דוד המלך עליו השלום נקרא הדיוט בעבודת בית המקדש לענין אחד מהפנהים הקטנים וכן כל הפנהים נקראו הדיוטים בערף הפהו הגדול לפי שאינם ראויים להיות כמוהו וכן אפילו בענין המלאכה גדול שבארץ נקרא הדיוט פנגד אחד מן האומנים פאמרם הדיוט תופר פדרפו והאומן מקליב וכן בכל ענין כפי מה שהוא וכל שפן במי שהוא ירוז מחברו במעלה פי כל ישראל פהדיוטות לפני המלך לכן אמרו אל תהי ברפת הדיוט קלה בעיניך שיהי ארונה ברך את דוד ה' אלקיך ורצה ונתרצה ונענה והעלו הענין עד שאמרו בפני כל אדם אצל הברכה לשם יתברך והוא מעין כל הברכות וכבר רמזתי לה ענין הברכות באומרים ברך אתה יתברך ויתרומם ואמר דוד המלך ברך אתה ה' למדני חקיך ואפילו אם יש בענין סוד עמוק פבר קרבתי לה הענין הזה במה שאפשר אצלי לקרב ומה יקשה לה יותר ממה שאתה רואה בפתוב כי בו פחר ה' לשרתו ולברך בשמו ואמרו (ונאמר) וברפת את ה' אלהיך גם ידעת מה שאמרו בברכות דף ז' ע"א אמר לו הקב"ה ישמעאל בני ברכני ואם הנה בענין הברכה שאמר לו יהי רצון שיכבשו רחמיך את כעסה ויגולו רחמיך על מדותיך ותפנס עם בניך לפניך משורת הדין וכבר אמרו בחולין דף ס' ע"ב שהקדוש ברוך הוא מתאנה לתפלתן של ישראל וכו' היא מדת השם יתברך שפך המדה שהשם יתברך כף חייבה חקמתו שעל ידי תפלת חסידיו וברכותיהם יתרצה ויתרבה טובו למברכיו ומפירי טובו פן הוא הענין לפי דעתי אף שיש פנימי זולת זה לאשר זיכה אותו השם יתברך להתבונן בספר תורתו עכ"ד הגהות: י"ד) אדרבה בנדפס באות ע' הבאתי בשם התוספות בסנהדרין דף נו"ן ע"א (ד"ה אדרבה) דלפעמים יתפרש לשון זה דאין הפונה שעדיף מדבר האחר אלא שנה לו עי"ש וכן נראה מדאמרינו בשבת דף ב"ן ע"א אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר וכו' עי"ש ועתה ראיתי להרב פחד יצחק במערכה זו שפבר הביא דברי התוספות דסנהדרין הג"ל הגאון מוהרש"א בהליכות אלי ונ"ל אדרבא מחודש אשפחן דפריה הכי ואינו סותר הקודם סנהדרין דף ו' ונ"ל הגמרא סקילה חמורה מחנק שפן ניתן למגדף אדרבא חנק חמור שניתן למכה אביו וכו' משמע לכאורה דהכי פריה אדרבא איפכא חנק חמור מסקי לה וכתבו התוספות דלא קאמר שיהא חמור מסקילה אלא כלומר אימא דחמור בסקילה הליכות אלי אות מ"ז עכ"ל והנה מדקאמר מחודש אשפחן וכו' מוכח דבעלמא פירוש אדרבה הוא לסתור הקודם וכונת האומר אדרבה היא לומר שאין הדבר כדבריה אלא בהיפך ולפי זה יש להעיר על מה שכתב שם בפחד יצחק (בד"ה אדרבא רחמנא) ונ"ל אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך חידוש ראיתי על מלתא דא דבראשית תיבות רוצה לומר אי"ן דב"ר ר"ק בהי"כך בבא קמא דף ס"ה עכ"ל ולא אדע היכי קרי לה חידוש והלא ממה שכתב בתחלה נראה שמסתמא זהו הפירוש הפשוט בכל מקום ומן האמור מתבאר שמלה זו (אדרבה) נכתבת בה' בסופה וכן הוא באמת בש"ס דסנהדרין דבבא קמא הג"ל ובשאר דוכתי (ענין פתובות ל"ח ע"ב ומ"ה ע"ב ושבת דף פ"ד ע"ב).

אמנם ממה שכתב מר"ן חיד"א ביעיר און מערכת הדל"ת אות כ"ה מתבאר דמלה ארמית היא ונכתבת באל"ף בסוף ונ"ל דמ"א הא פלרבא פשאומר פן בירושלמי פירש מוהר"ש סידליי פירוש כל ארבא כלומר כף דומה זה כמו קברניט הספינה שמנהיגין אותה מאחריה כמו שפירש הערוך כלפי לייא כלפי אליה כלפי הגנב כלומר דבר מהופך זה

שאינו דומה כלל וכן אדרבא שאומר בבבלי פירושו אדרבא עכ"ל וחידישו הוא שלא העיר מרן חיד"א שגירסתו בבבלי היא בהה' בסוף תיבה ולא יפון פירושו לכאורה.

ט"ו) אומן קונה בשבח פלי עיין בקונטרס באר בשדי (שבשדי חמד בחלק הפללים מערכת הפ"ף) בדר ו' ע"ד במכתב חמישי מס"ק כ' והלאה ובספר אמרי שפר הנדפס מחדש לידידי הגאון מוהר"א קלאצקי יצ"ו בסי' ע"א על החקירה דא"ף קטן פשר לכתוב הגט והרי הוא קונה ואינו יכול להקנותו להבעל דמיקנא קני וכו' וכתב בשם הגאון קצות החשן בסי' ש"ו דאומן קונה בשבחו רק מקצת קנין עד שיפרע דמיו ומפי פרע דמיו אפילו בעל פרוחו תו לית ליה בשבחה ואף לחרש שוטה וקטן יכול לסלק דמי שכירות ואין צריך דעתו ולעיקר חקירה הנ"ל כתב ידידי הגאון אבד"ק מ' לודאש יצ"ו בספרו ילקוט הגרשונני דף ג' ע"ד בשם הגאון דברי חיים ח"ב אהע"ז סי' ע"ב שתמה אם שייך כלל אומן קונה בשבח פלי בזה כי אם לא יוכל להקנות להבעל אם פן אדרבא הרי קלקל ומאי שבח איכא אדרבא במה שעשאו וזוהי בו בעל בזה הוי שבח ונהו ליה קנייתו ושבחו באים פאחת ודברי פי חכם חן עכ"ד יצ"ו ונראה שהגאונים פני יאושע וקצות החשן שנטפלו לחקירה זו סברי שכל שהפעולה עצמה היא משבחת הפלי ורק דבר אחר גורם שלא תועיל שבחו ואם הנה גדול שהיה בידו להקנותו הרי הוא שבח גמור ונמצא שגוף הפעולה היא לשבח שפיר קונה האומן אף אם מצד אחר לא תועיל: ט"ז) אין גזרה שנה למחצה במה שכתב הפריטות דאיכא מאן דאמר יש גזרה שנה למחצה וכתבתי בנדפס באות ש"ט שגלאו המפרשים לדעת מי בעל דברים בסברא זו עיין בשו"ת בית יצחק להגאון מפראמישלא יצ"ו בחלק יו"ד סי' קמ"ה אות ג' שצדד שפונתו למאי דאיבעיא בגמרא בקידושין דף כ' ע"ב או דילמא לקולא אמרינן לחומרא לא אמרינן וכמו שהקשו התוספות שם ולא סבירא ליה פתירוץם וכו' ע"ש ובהורמנותיה דמר רחוק הוא בעיני לומר פן שאם פן מוכח דסתמא דש"ס דשתיק בהא ולא אמר בה דאין גזירה שנה למחצה נקיט יש גזרה שנה למחצה ולי הדל נראה לבאר פונתו על פי מ"ש הגאון יד מלאכי בסוף אות ל' דשתי המדות א'.

אין גזרה שנה למחצה. ב.

דיון מינה ומינה אחת הן והוקשה לו דהא מסקינן בכריתות ובזבחים דלכולי עלמא אין גזרה שנה למחצה וכתב שפבר הוקשה זה להגאון חות יאיר בסוף סי' ר"ג ונ"ל ומפל מקום לא קשה על מה דמצינו פלוגתא בידן מינה ומינה דיש לומר דמה שאמר דכולי עלמא אין גזרה שנה למחצה הוא רק לדחות מה דבעי למימר דבהא פליגי והכי ארחה דש"ס עכ"ל ואם פן נוכל לומר שגם רבינו בעל הפריטות סובר פן דאין זו מסקנא דתלמודא דכולי עלמא סברי אין גזרה שנה למחצה אלא איכא נמי מאן דסבר יש גזרה שנה למחצה והיינו מאן דאמר דיון מינה ואוקי באתרה ועיין במה שהבאתי בכלל זה בקונטרס הערות סי' צ"ו אות יו"ד ובספר פלילת המנורה לידידי הגאון מוהר"ר משה נתן הלוי אבד"ק דובנא יצ"ו: ובמה שהבאתי בנדפס באות ש"ח בשם הגאון יד מלאכי במערכה זו אות למ"ד שהגדיל עצו ותושיה להוכיח מדברי הש"ס בכמה מקומות ומדברי גדולי המפרשים דפירוש אין גזרה שנה למחצה וכן היקש היינו שצריך להשוות הלמד להמלמד בכל פרטי דינים שיש בהמלמד ואין הפירוש כמו שכתב הרב מדות אהרן

שהכונה לומר דצריכים שילמדו זה מזה וזה מזה שפושם שאנו דנים שיהא להלמד דיני המלמד פן צריכים לדון שיהא להמלמד הדינים שיש להלמד וכו' וכן היא דעת מרן המוהריט"א בפסקי חמישי דבכורות ריש אות מ"ב שהפירוש הוא כמו שהוכיח הרב זד מלאכי עי"ש.

הנה עתה נדפס ס' בית יצחק יו"ד ח"ב לדינינו הגאון מפאראמישלא והוא עתה אבד"ק לבוב יצ"ו וראיתי בסי' קמ"ה אות יו"ד האריף קצת בכלל זה וכתב להוכיח מאיזו סוגיא ומה דברי רש"י ותוספות באיזו מקומות שלא כמו שפירש הרב זד מלאכי אלא כפירוש הרב מדות אהרן וצדד בכל זה ושללא כתב אלא להעיר וענותו תרבני שפושפלנו זכר לנו מה שהבאתי אני הדל בנדפס באות ש"ח בשם מוהרש"א בפסחים ועיין שם מה שכתב על דברי מוהרש"א וכבר הבאתי בנדפס מה שכתב הגאון בנן ציון בחדשות סי' קס"א בשם הגהת זד מלאכי שאין להוכיח פירוש הרב מדות אהרן שפן מוכח בכבא בתרא ד' ק"ך ושפן כתבו התוס' בנזיר ד' מ"ח והנה הספר זד מלאכי שבידי הוא דפוס הראשון ואין בו הגהות אף הקרה ה' לפני איקלע לאתרין ידידי הרב הגדול חו"ב הווח"ס מוהר"ר שלמה ליב בהרא"ש יצ"ו שד"ר מעיר קדשנו חברון תוב"ב ונהיה לו ספר זד מלאכי דפוס פאראמישלא ובו כמה הערות והגהות ובענין זה ראיתי שם בשם הגאון מוהר"ר צבי שהיה אב"ד בק"ק בערלין ונ"ל מה שהשיג בכלל זה על הרב קרבן אהרן בענין גזרה שנה למחצה עי"ש שכתב קרבן אהרן דהיינו שלמדין זה מזה והוא ו"ל סבירא ליה דלא נאמר זה אלא שילמד כל הפרטים הנמצאים במלמד אבל לא שילמד זה מזה וזה מזה וכן הביא מתשובת חות יאיר ונאני תמה על גדולת חכמתו שגראה שהיה בקי בכל חדרי תורה שנעלמה ממנו בכבא בתרא ד' ק"ך ע"ב דמוכח בהדיא כדברי קרבן אהרן דאי לא הכי לא הנה ליה לאקשוני ולבית שמאי דלית להו גזרה שנה וכו' דדילמא אית להו וכן כתב הרשב"ם שם ד"ה האי זה וזה מאי עבדי להו ונ"ל נאפילו למילף נדרים משחוט חוץ לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל דאין גזרה שנה למחצה וכן פירש הרא"ש בהוא עניינא בנדרים ע"ח וכו' וכן בנזיר מ"ח בתוספות ד"ה הכי גרסינן משמע פן עכ"ל ועיין בספר המאסף הינצא לאור בעיר קדשנו ירושלים תוב"ב בגיליון חמישי לשנה שניה בסי' ז"ך אות א' מה שכתבו שני רבנים בדורנו מוהר"ר ברוך משולם והעורף יצ"ו בענין זה: ודע דחזית לן מרן מוהריט"א בפסקי חמישי דבכורות באות מ"ב בד"ה ונראה דאף אם לא נאמר בפירוש הרב מדות אהרן הנ"ל מפל מקום יש חילוק בהיקש בין היקש שהוא מחמת סמיכות פכתוב להיקש שהוא מפני פכתוב להקיש שני דברים שיהיו שוים והא לה לשונו הטהור ונראה פשוט דאף אם נאמר דהעיקר הוא דהא דאין היקש למחצה לא נאמר על שילמוד זה מזה וזה מזה דכל אחד ילמוד מחבירו כמו שהוא סברת כמה הראשונים אלא כמו שגראה מדברי רש"י בכריתות דף כ"ב ע"ב כמ"ש הרב זד מלאכי בסי' הנזכר יעי"ש.

מפל מקום נראה דהיינו דנוקא בהיקש דב' דברים הסמוכים בכתוב אחד כמו היקש דהיה דכריתות דהוקש אשם תלוי לאשם מעילות דמההיקש ילפי רבנן תחתון מעליון ולא עליון מתחתון אבל בהיקש דהכתוב אומר דזה דינו כזה כהיקש דכאשר יאכל הצבי והאיל וכהיקש כאשר יקום איש על רעהו וכיוצא דבהכי חשיב כאילו אומר הפתוב בפירוש דדינו של זה כזה ובפסולי המוקדשין חשוב כאילו אומר בפירוש דדין כצבי

וכאיל ע"כ אמרינו דאין היקוש למחצה וילמוד צבי ואיל נמי מפסולי המוקדשין וכו' אלו תורף דב"ק עי"ש: י"ז) אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה ולא דברי סופרים מדברי סופרים הכי תנו בפשלישי דמסכת ידים משנה ב' וכתב ידידי הגאון מליאדי יצ"ו בספר פנים ח"א דף י"א ע"ג בשם ספר ליקוטי מרדכי על ספר הפרייתות אות כ"ד דבתוספתא פירק קמא דטבול יום מסיים ר' יוסי אמר דנין דברי תורה מדברי סופרים ודברי סופרים מדברי תורה ובזה פתב ליישב קושית הרב רנו ליעקב בן חולין על דברי התוספות בדרך פ"ד ד"ה פיסוי דהתם מאריה דההוא דינא הוא ר' יוסי ואזיל לשיטתיה דלמדין עוד לו בחלק ג' ד' ו' ע"ג (על דברי המגן אברהם סי' תנ"א סק"ב) הצריף עיון על מה שכתב הרא"ש בעירובין פירק יו"ד סי' ג' האי שינויא דלא פהלקתא דקיימא לן פרה דאמר לא יקרא אפילו גבוה שתי קומות וכו' עי"ש דהא אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי סופרים.

והנה איני מופנה לעיני פעת בעיקר כלל זה אולי יש מקום ליישב קושיתו על פי איזה חילוקים הגאונים בזה. אמנם בהשקפה ראשונה נראה דאפשר לומר דהיא דהרא"ש לא חשיב דין דברי סופרים מדברי סופרים דזה שייך בשני דינים חלוקים שבדברי סופרים אבל בהיא דהרא"ש דאב"י מוקי לה באסקופה ארנפה דסמ"ך אסקרא דאדהכי והכי מידכר בהא שפיר קאמר הרא"ש דהאי שינויא דלא פהלקתא דקיימא לן בדיני שבת עצמו פרה דאמר לא יקרא אפילו גבוה שתי מרדעות ולא אמרינו אדהכי והכי מידכר והכי נמי לענין שבת באסקופה ארנפה נמי לא סמכינו אסקרא דאדהכי והכי מידכר שכל הלכות שבת פדין אחד הם ובעיקר פללין הגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ז אות קכ"ב ציינו לעיני בנרע אברהם ח"א סי' ד' פסחים ד' ס"ו: אחר זמן רב השגתי שו"ת הלק"ט (שנדפס שנית מקרוב) והראני תלמידי הב' וחשוב אברהם נסים אשכנזי הי"ו בכר' יצחק נ"ע דברי הרב בח"א סי' כ"ד וז"ל שאלה על מה שאמרו אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה תשובה עיני בפ"ג דידיים ומצינו בכמה מקומות שדנין זה מזה ושם בפירק ד' רצו ללמוד עמון ומאב מה הן בשביעית מבבל ומצרים והיה נראה לומר דכשהיו באים לגזור גזרה אז היו למדין ממה שגזרו הראשונים לומר בשם שהראשונים גזרו בדבר זה מטעם זה פה לנו לגזור פה מטעם זה אבל כשלא באו לגזור אלא היו רוצים ללמוד דבר מדבר ולומר בשם שראינו שגזרו הראשונים בדבר זה פה לנו לומר שגזרו בדבר זה אז אין ללמוד דבר מדבר והכי דייק דקאמר נמנו וגמרו עמון ומאב מעשרין וכו' שהיתה גזרה שחידשו והיא דידיים שניות הוא שהיו רוצים לומר שפשם שגזרו הראשונים בזה פה בזה עכ"ל ודב"ק צריכים באר היטב ולפום ריהטא נראה קצת סתירה לזה מדברי הרא"ש דעירובין ה"ל שגזרה מדברי הרא"ש שפונתו לומר שפשם שפצינו שגזרו לענין קריאה לאור הגר ולא סמכו לומר אדהכי והכי מידכר הכי נמי אמרינו בהיא דאסקופה ארנפה שגזרו ולא סמכו אסקרא דאדהכי והכי מידכר וצריף להתיישב איה"ש: ח"י) ר' אבהו יש שנים.

א.

תלמיד ר' יוחנן. ב.

יש שהוא תנא פן כתב בס' פ'רם חמ'ד לידיד'י הג' מוהר"ר שלמה פריינדעש אבד"ק ליאדי יצ"ו בח"א דף ז' ב'חידושי'ו לברכות דף ל"ד (על מה שאמרו דאמר ר' אבהו מקום שבעלי תשובה עומדים וכו') בשם הגאון רד"ל בקונטרס מבוא לפרקי ר' אליעזר וכתב ליישב בזה מה שמקשים דר' אבהו אדרבי אבהו דמה שאמרו כבראשית רבה פ"ב בשם ר' אבהו הוא התנא והיגיו דהנזכר שם קודם ר' חייא רבה: י"ט) רב אדא בר אבהו היו ב' כ"כ בכ"ח הג"ל ב'חידושי'ו לשבת על דף כ"ח ע"ב בשם התוס' בתענית דף כ' ע"ב ויישב בזה מה שמקשים אדרב אדא ב"א בביצה דף ג' ע"א ובד' כ"ח ע"ב ואתה תחזה מה שהאריך בזה הרב סדר הדורות במערכת האל"ף (בשם רב אדא בר אבהו) ומתבאר שם שדעת רש"י דחד רב אדא בר אבהו הנה שהאריך ימים ועיין גם כן להרב מלא הרועים בספרו בית ועד לחכמים בדה"ז ע"ד והלאה שהאריך בזה והביא שיטת התוספות בבבא בתרא דף כ"ב ע"ב דחד רב אדא בר אבהו הנה שנוולד בימי רבי ואותו שהיה תלמיד רבא הוא רב אדא בר אבא (לא בר אבהו) וסתר שיטה זו וגם שיטת רש"י ולפירוש ראשון שברש"י בקידושין דף ע"ב ע"ב צריך לומר דתלתא רב אדא בר אבהו הנה וכו' עי"ש דב"ק.

וגם בתוספות רי"ד למסכת תענית דף ד' נקיט דתרי רב אדא בר אבהו הוו וצ"ע למה שכתב ב'חידושי'ו לפרק לא יחפור ואין מצוי אצלי ועם שכפי האמור יפה אמר מר הגאון פ'רם חמ'ד יצ"ו מכל מקום אין זה מן הישוב לדברי הפל מאחר עלות דאיפא מקמאי דלא סברי הכי ולדידהו הדרא קושית המפרשים דרב אדא אדרב אדא: פ"ף) אין למדין מן הפללות אפילו במקום שנאמר חוץ עיין במה שהבאתי בנדפס באות ל"ו אי אמרינן הכי גם בכללות שבדברי האמוראים או דוקא בדברי התנא שהוא מחלוקת הראשונים כמו שהאריך הרב יד מלאכי באות כ"ג ותמהתי על הרבנים קהלת יעקב במענה לשון ח"ב סי' ק"א ומקנה אברהם במהדורא בתרא אות ו' (ד"ה אין) שהביאו בשתיקה דעות הסוברים דלא אמרינן הכי באמוראים שדרכם לפרש וציינתה לעיין בחינא וחסדא ח"א דף קל"ב ע"ג אהלי יהודה במערכת חמ"ז דף ע' סוף ע"ב ובספר פ'רם חמ'ד הג"ל ב'חידושי'ו לעירובין דף ס"ו על דברי התוספות בדה"ז ס"ו בד"ה פל מקום ציין לעיין ב'חידושי'ו הרש"ש לשם וביד מלאכי אות כ"ג ושאריך עיון גדול וכעת אין אצלי חידושי, הרש"ש הג"ל (פי לקח מסכתא זו אחד מן הלומדים הי"ו) להבין מאי קשיא ליה וזאת לזכרון.

ובעיקר פללין ציין הגאון חקרי לב בקונטרס אחרון שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ז אות ק"ז חגיגה דף ב' ד"ה חוץ כתובות דף ל"ז אריה וגנבי וכו' עיין מ"ש בח"ה וב'חידושי'ו הראשונים שם דווק היטב עכ"ל: כ"א) אין מעבירין על המצות במאי דאמרינן ב'יומא דף ל"ג אמר רבא שמעת מינה מדריש לקיש אעבורי דרעא אטוטפתא אסור שפחלקו בזה רש"י ותוספות דלרש"י קאי אהנחה שלא לאחר הנחת השל זרוע להקדים להניח של ראש ולהתוספות על ההנחה בכיסן קאמר רבא וכו' הנה בספר פעלים לתורה לידיד'י הרה"ג מוהר"ר אברהם מתת'ל חלפון מייעליסעוועט יצ"ו בקונטרס אור תורה סי' ל' האריך ליישב פירש"י ומענין לענין עי"ש דב"ק.

ובעיקר פללין ראיתי בספר טהרת המים שהשגתיו מקרוב שהאריף הרב בראש ספרו ולא איסתיעא לי להתיישב בדב"ק וזאת לזכרון וכמו כן בספר לב מרפא לתנא ירושלמא רל"ץ ב"ב ע"ב ומשם והלאה ראיתי פלפלא ארנפה בדין זה ע"ש דב"ק: וידידי הרה"ג מוהר"ר יעקב חיים זעליג אבד"ק לובראנץ יצ"ו פתב לי שקלא וטריא ביהאי פללא (אין מעבירין על המצות) וז"ל עיין מגן אברהם סי' קמ"ז סקי"א לענין סילוק ס"ת ראשונה קודם שהניח השנייה ועיין בפרי מגדים שפ"ד שרוצה ליישב מנהגינו דלא תקשי מיומא ד' כ"ו דמותיב המגן אברהם דהתם יש לומר דהוי ביוש למצנה דם שעיר מה שאין פן תורה אחת היא שמה שפתוב בזו ופתוב בזו ולפי עניות דעתי דבריו תמוהים דרש"י להדיא לא פירש כן עיין מגילה דף ו' ויומא דף ל"ג דמניתי דרש' דושמרתם גו' מצנה הבאה וכו' ולא מטעם ביוש הוא אלא מטעם חימוץ מצנה ותו דלדבריו מאי מותי' הבית חדש להלן סי' רע"ד גבי חלות הא התם נמי תרנוייהו חלות גינהו ומאי מעבירין איפא ותו איף מצינו גינהו ורגלינו במנחות דף ס"ד גבי עומר בא מן הקרוב וקאמר טעמא משום אין מעבירין והתם נמי תרנוייהו ביפור גינהו ומאי ביוש איפא וכן ביומא נ"ח לענין קרנות המזבחות הא תרנוייהו קרו הוי הגם שיש ליישב קצת דכוננתו דוקא בתורה דכולהו אורייתא חד הוא ולא דמי לכל הני דבכל הני כל אחת רוצה שבה תתקיים המצנה מיהו פירש רש"י בעיקר מילתא דאין מעבירין אינו סובל כן כמו שכתב הפרי מגדים ותו דאפילו בס"ת נמי מצינו שהזכות הוא לס"ת כשקורין הימנה כדאמרו רז"ל הפל תלוי במזל אפילו ס"ת שבהיכל ואם נ גם בס"ת איפא ביוש והדרא קושית מגן אברהם לדוכתא ומה שאחזה אני בעניינא דאין מעבירין על המצות דאיתא בתרי גונוי תדא היכא דעזב מצנה זו מפני מצנה האחרת אפילו היכא דליכא שום שיהוי זמן פההוא דתפלין וצצית בא"ח סי' כ"ה וכההוא דתפלין של יד ושל ראש שם וכן גבי קערה של פסח בהגה"ה א"ח סי' תע"ג שכתב שייסדרה בענין שלא יעבור על המצנה אף על גב דליכא שום שיהוי זמן ממצנה כי סוף סוף הוא עושה מצנה שייף אין מעבירין וכו' ומשום דרשא דושמרתם וגו' מצנה הבאה וכו' דהא איפא חימוץ לאותה מצנה שבאה לידו על ידי שעזבה מלעשותה הינו טעמא דדישון מזבח הפנימי שקודם להטבת חמש גרות ביומא ד' ל"ג וכן לענין אדר ראשון ואדר שני במגילה דף ו' וכן ביומא דף ע' לענין הרואה כ"ג דהוי סלקא דעתין משום אין מעבירין ע"ש כוליהו מהאי טעמא דכתבנא וכן ההוא דמלא וריקן בפסחים דף ס"ד נמי מהאי טעמא.

ואופן הב' היכא דליכא שום עזיבת מצנה אלא שהיה יכול לקיים המצנה בקרוב ושוהה זמן מלקיימה עכשיו עד אחר כך כמו בעומר במנחות דף ס"ד שהבאתי לעיל וכן בקרו ביומא ד' נ"ח שאינו עוזב שום מצנה רק שמאחרה לעשותה אחר כך או בדבר אחר הרי הוא שוהה זמן מן המצנה ועבר אדרשא דושמרתם וכו' פיון שמחמץ המצנה ע"י הזמן נמצא דבתרנוייהו גונוי איפא משום חימוץ מצנה בתדא משום חימוץ עיקר המצנה ובאידך משום זמן המצנה ובתרנוייהו טעמא משום חימוץ ולא משום ביוש פלל ונפקא מינה לדוכתא שהוא מצנה אחת ויכול לקיימה באיזה דבר שרוצה כמו בלחמות של שבת שבסי' רע"ד הנ"ל דאז ליכא לא משום עזיבת מצנה ולא משום שיהוי זמן ליכא משום אין מעבירין פלל דאביוש לא קפדינו פלל כנ"ל אלא עיקר טעמא משום חימוץ מצנה בחד מהני ב' גונוי דכתבנא ומינשב לפי זה קושית הבית חדש בס' רע"ד מהך דטלית

ותפלין שפסי' כ"ה דהתם שאני דאיפא משום חימוץ מצנה זו שעונזה מלעשותה מפני האחרת דאיפא למימר מאי חזית וכו' מה שאין פן הכא בלקחמות ליפא עזיבת מצנה כי סוף סוף הוא עושה אותה מאי נפקא לן מינה באיזה דבר הוא עושה אותה כל שאינו שוהה זמנה מלעשותה כההוא דעומר דקתיבנא לעיל ועל פי זה יתיישב בטוב טעם ג"כ קושית המג"א גבי סילוק ס"ת דלא קשיא מידי מדם הפך ודם השעיר דהתם שאני דב' מצות ניהו מה שאין פן הכא הם מצנה א' וליפא נמי שום שיהוי זמן מאי חשש איפא ויש להאריך עוד והזמן קצר עכ"ד יצ"ו: ובמכתב ידידי הגאון מוהר"ר ברוך יעקב אינראלזאן אבד"ק קאנדאו יצ"ו פתב לי בעיקר הפלל ונ"ל בשדי חמד חלק הפללים מערכת האל"ף פלל ר"ץ הביא דמצנה דרבנן שהגיע זמנה ומצנה דאורייתא שלא הגיע זמנה דמצנה דאורייתא קדמה ומוכח זאת מדברי רמג"א סי' רע"א ססק"א וצ"ע לעיין שם בפמ"ג בא"א דמפקפק על דברי הרמג"א דסובר דיותר מסתברא דמצנה דרבנן דהאידין עדיף וכן הוכיח מהלבושי שרד שסובר פן ומדשתיק להפמ"ג שמע מינה דמסכים עמו וחידיש שלא צ"ע לעיין בדברי הפמ"ג בא"א סי' תע"ה ס"ק ט"ז דהניח בצ"ע באם אין ידו משגת רק לזית מרור לליל א' או לזית מצה לליל ב' ספוקי מספקא לי שם אם מרור מוקדם עדיף טפי או דילמא ליל ב' יותר חמור מזה עכ"ל אם פן נראה מזה דלהפמ"ג בעצמו לא פשיטא לי למימר דהגיע זמן עדיף אף נגד ליל ב' שהוא מדרבנן מספקא דיומא ורק משום דעיקר ספיקו בדאורייתא הוא כ"ש דלא נימא פאן בקידוש יו"ט דעיקרא מדרבנן שתהא עדיף מקידוש שבת שהוא מדאורייתא הגעת זמן קודם.

וראיתי בספר חקר הלכה ח"א בענין אין מעבירין על המצות אות ב' פתב דיום ב' מחמירין לכמה דברים כמו בדאורייתא אם פן הנה פדרבנן נגד דאורייתא ולא שייך בזה אין מעבירין מלבד מה שהעלים עין לפי שעה מהפמ"ג סי' רע"א הנז"ל גם בלא"ה דבריו אין מוכרחים דהא איפכא חזינו דביום ב' מקילינו לגבי פמה דברים יותר מיום א' של יו"ט פידוע ואין מן הצורך לפרוט הציונים פנ"ל ברור עכ"ד יצ"ו.

ובספר נחלה לישראל לידידי הרה"ג מוהר"ר יחיאל מיכל היבנר יצ"ו אבד"ק ניונוב בחלק התשובות סי' ב' האריך לפלפל בזה על דברי הפרי מגדים ולהוכיח דעדיפא מצנה דאורייתא דלמחר ממצנה דרבנן דהאידין אף בספר שלפני הוליד את חסרון סיום הסימן שהוא (פי חסר דף ג' ודף ד') ולא אוכל לידע מסקנתו אבל דבריו שפדף ב' מוכיחים שדעתו לדינא פן היא דלא משגחינו בדרבנן דהאידין נגד הדאורייתא דלמחר עי"ש.

שוב ראיתי שם בסי' ט"ז דף כ"ט אות ל"ב שפתב ונ"ל בסי' ב' הארכתי דיותר טוב לדחות מצנה קטנה דהאידין אטו עיקר מצנה דלמחר ונראה פדמות ראיה לזה וכו' והכי נמי בשאר דברים פיוצא בו ודו"ק עכ"ל וק"ל ועיין בשו"ת הד"ר (בהדפים שאינם מסומנים שם הדף עליהם והם אחר סיום סי' כ"ה) באות ד' ואות יו"ד ואם הא דאין מעבירין על המצות הוא גם לגבי תדיר הבאת לעיל באות מ"ז שפחלקו הפוסקים בזה ודעת הגאון קרפן נתנאל שדושה לתדיר שלא פפסק הרמ"א בסי' תרפ"ד עי"ש עתה ראיתי בספר נחלה לישראל הנ"ל בחלק התשובות בסי' א' שהאריך קצת במחלוקת זו עי"ש: ובמה שהבאתי בנדפס באות ק"ג אם הא דאין מעבירין וכו' הוא מן התורה וכתבתי

שדעת הרדב"ז בחדשות סי' תקכ"ט (בנדפס פתוב בטעות תתק"ט) שהוא מדרבנן והבאתי שפן הבינו רבנים רבים בדת הרדב"ז וחקלו עליו עי"ש הגה ראיתי בס' נחלה לישראל הג"ל בחלק התשובות סי' א' שאחר שפתיב שמדברי רש"י ביומא דף ל"ג ע"א שפתיב דנפקא לן במכילתא מדכתיב ושמרתם את המצות וכו' מוכח שהוא מדאורייתא וכן משמע מדבריו שם בע"ב בד"ה אלא וכן כתב הרמב"ן בפרשת בא וכן משמע ממה שהקשו התוספות שם בד"ה אין מעבירין למה לי קרא לשיגרי הדם תיפוק ליה מדריש לקיש פתיב שהאחרונים הביאו בשם הרדב"ז דדרשה דנשמרתם את המצות וכו' היא אסמכתא ושהוכיח פן מדברי התוספות ד"ה עבורי דרעא ותמה על זה דמדברי התוספות הקודמים משמע להיפך ולכן כתב דגם הרדב"ז מודה שדין זה דאין מעבירין על המצות הוא מן התורה אלא שקונשית התוספות שבועמוד שני הג"ל דחקו לומר דהקרא הוא רק אסמכתא ונדעינן זאת מסברא וכדאמרין בעלמא למה לי קרא סברא הוא וכעין זה מפרש הפני יהושע מה שאמרו בריו פירק פיצד מברכין אלא סברא הוא אסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה שהפונה שהוא מן התורה וכינן דסברא הוא לא צריך קרא וכן נמי פונת הרדב"ז וכו' ואתי שפיר דברי התוספות בשני המקומות הג"ל וכו' ושוב פתיב שדברי הרדב"ז אינם מוכרחים וכו' וכתב שאין בידי שו"ת הרדב"ז לעיין בדב"ק וכו' אלו תנרף דב"ק.

ויפה עשה בעט"ו שהודיע שלא ראה גוף תשובת הרדב"ז כי באמת המעיין בדב"ק ישר יחזה שדבריו ברור מללו שסובר דהא דאין מעבירין על המצות הוא מדרבנן ממש וגם מה שפתיב בשם הרדב"ז שהוכיח סברתו מדברי התוספות בעמוד שני בד"ה עבורי דרעא ותמה עליו שלא הביט עין הבדולח בדברי התוספות הקודמים וכו' ליתנהו להגי מקלי בדברי רבינו הרדב"ז ולא הזכיר דברי התוספות להוכיח מדבריהם דהא דאין מעבירין וכו' הוא מדרבנן אלא סברא וטעמא דנפשיה קאמר לשיטת התוספות והביא דברי רבינו ירוחם להוכיח מה שפתיב שפירא לוי שאין שיגרי בזה אין מעבירין וכו' אלא הפונה שהוא פועין אין מעבירין וכו' ונכון לפני להעתיק תשובת הרדב"ז פמות שהוא למען דעת כי צדקו רבני האחרונים שהבינו מדב"ק שסובר שאינו אלא אסור דרבנן וז"ל שאלת מי שנתהפכו לו תפילין בפס ופגע בשל ראש תחלה פיצד יעשה אם יניח של ראש תחלה משנה סדר הנחתן ואם יניח של יד תחלה פסדר נמצא מעביר על המצות וקיימא לן אין מעבירין על המצות.

תשובה זו מחלוקת ראשונים כי לדעת רש"י נראה דצריך להניח של ראש תחלה פינון שפגע בודגריסין ביומא פירק אמר להם הממונה אמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות אמר רבא שמת מונה מדר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסור היכי עביד מדרעא לטוטפתא וכתב רש"י אעבורי דרעא אטוטפתא לאחר תפילין שבזרוע בשביל תפילין של ראש אסור דהא מרוע פגע היכי עביד מדרעא לטוטפתא מן הזרוע בא אל הראש יניח של זרוע תחלה ואח"כ יניח של ראש ע"כ ומשמע דטעמא דפגע בשל זרוע תחלה אסור להעביר אבל אם פגע בשל ראש תחלה מניח אותו כדי שלא יעבור על המצות והקשו עליו דמאי איריא מדריש לקיש תיפוק ליה מדאמרין בפירק הקומץ רבה פשהוא מניח מניח של יד תחלה ואח"כ של ראש דכתיב וקשרתם אות על ידיה ונהדר והיו לטוטפות בין עיניה לכה פירש רבינו תם בשם רבינו חננאל ובשם רבינו האי גאון דאירי בשעה

שחולץ תפלו וּמְנִיחַן בְּתוֹךְ הַתֵּיבָה שֶׁלֹּא יַעֲבִיר אוֹתָהּ שֶׁל יָד תְּחִלָּה וַיִּתְּנֵם בְּתֵיבָה וְאַחֵר שֶׁל ראש למעלה דָּאָם כֵּן פְּשִׁיבָא לְהַנִּיחֵם יִפְגַּע בְּשֶׁל ראש תְּחִלָּה וַיִּצְטַרֵּף לְהַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת מִשׁוּם דְּשֶׁל יָד יֵשׁ לְהַנִּיחַ תְּחִלָּה לְפִיכָף צְרִיף לְהַנִּיחַ בְּתֵיבָה שֶׁל ראש תְּחִלָּה וְאַחֲ"כ שֶׁל יָד לְמַעְלָה הָרִי לָהּ כִּי לְפִי שִׁיטָה זוֹ אָרְף עַל פִּי שֶׁפִּגַּע תְּחִלָּה בְּשֶׁל ראש מְנִיחַ שֶׁל יָד תְּחִלָּה אָרְף עַל פִּי שֶׁמַּעֲבִיר עַל הַמְצוֹת וְכֵן נִרְאֶה דַעַת הַרַמְבַּ"ם שֶׁפֶתַח וְנִמְצָא שֶׁמְנִיחָהּ וּמוֹצִיא שֶׁל יָד לְפִי שֶׁאֵין לוֹבָשִׁין שֶׁל ראש קוֹדֵם שֶׁל יָד וְאַסוּר לְאַדָּם וְכו'.

וְדַבְרֵי הַגְּאוּנִים דְּבָרֵי קְבֵלָה הֵן וְאֵין צְרִיכִין חִיזוּק וּמְכַל מְקוּם נִרְאֶה לִי בְּטַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר דְּמֵאן דְּשַׁנֵּי סִדְרָא עֵבֶר אֲדֹאֲרֵייתָא דְּכְתִיב וּקְשַׁרְתֶּם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת וְהָא דָּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוֹת מְדַרְבְּנָן הֵיא וְאַסְמְכוּהָ בְּמַכִּילְתָּא מְנוֹשְׁמַרְתֶּם אֵת הַמְצוֹת קְרִי בִּיהָ אֵת הַמְצוֹת שֶׁלֹּא תִמְתִּין לָהּ עַד שֶׁתַּחֲמִיץ וְתַתִּינִישׁוּן וְאֵי לָאו דְּמִסְתַּפִּינָא הִנֵּה אֲמִינָא דָּאֵין בְּכָאן מַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת כִּינּוּן שֶׁהוּא מְחַנְיֵיב לְקַשׁוֹר שֶׁל יָד תְּחִלָּה עֲדִינּוּן לֹא הִגִּיעַ זְמַן שֶׁל ראש עַד שִׁנְיִתָּה שֶׁל יָד וְהָא דְּאֲמִרְנּוּן שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוֹת הִינּוּן שֶׁהוּא כְּעֵין מַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת וְכֵן פֶּתַח רַבִּינוּ יְרוּחִים וְנ"ל וְאֵם יִנִּיחַ בְּתֵיבָה שֶׁל יָד תְּחִלָּה וְעֲלִיהֶם שֶׁל ראש יִמְצָא מִיָּד כְּשִׁירְצָה לְהַנִּיחֵן שֶׁל ראש וַיִּצְטַרֵּף לְהַעֲבִיר וְלִטְוֹל שֶׁל יָד שֶׁתַּחֲתִיחֵן לְהַנִּיחֵן תְּחִלָּה וַיִּהְיֶה כְּמוֹ מַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת וְכֵן פִּירֵשׁ רַבִּינוּ תָּם בְּשֵׁם רַבִּינוּ חֲנִנְיָאֵל שֶׁאָמַר בְּשֵׁם רַבִּינוּ הָאֵי גְּאוּן עַכ"ל.

גַּם כִּי לְפִי טַעַם מְצוֹת הַתְּפִלִּין וְסוּדָם אֵין רְאוּי לְשִׁנוֹת הַסֵּדֶר כִּלְלֵי כִּי הוּא מְשַׁנֵּה סִדְרֵי בְּרֵאשִׁית דְּמַעֲלִין בְּקוֹדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין וְלָכֵן אִם נִהַפְּכוּ לוֹ וּפִגַּע בְּשֶׁל ראש תְּחִלָּה מוּטָב שִׁיּוֹצִיא שֶׁל יָד וַיִּנְיַחֵם עַל הַסֵּדֶר וְאֵין זֶה מַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת כִּי לַעֲשׂוֹת הַמְצוֹת כְּתוּבָה וְכִסְדָּרָה הוּא מְכַנֵּין עַכ"ל הָרִי מְפֹרֵשׁ יוֹצֵא מִפֶּה קִדְשׁוֹ שְׁדִין אֵין מַעֲבִירִין עַל הַמְצוֹת הוּא מְדַרְבְּנָן מִמֶּשׁ וְעַל פִּי יְסוּד זֶה אֵרְף בְּחִלְקוֹת יְשִׁית בֵּין הָא דְּמְשַׁנֵּה סִדְרָא דְּעֵבֶר אֲדֹאֲרֵייתָא מִמֶּשׁ לְהָא דָּאֵין מַעֲבִירִין וְכו' שֶׁאֵינוֹ אֱלָא אֲסַמְכָתָא וּבִזְנָה יִשְׁנוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְשַׁבַּח לְפָסֵק הַגְּאוּנִים וְדָבַר זֶה אֲמָרוּ מְסַבְרָא דְּנַפְשָׁיָהּ וְלֹא הִבִּיא רְאִיָּה לְדַבְרֵינוּ אֱלָא לְמַה שֶׁהוֹסִיף לִזְמַר אֵי לָאו דְּמִסְתַּפִּינָא וְכו' וְהָא דְּאֲמִרְנּוּן שֶׁאֵין מַעֲבִירִין וְכו' כְּעֵין מַעֲבִיר וְכו' כְּמִבְּנֹאֵר בְּדַב"ק: אֵיבְרָא דְּחִזְיָתִיָּה לְרַבִּין חֲסִידָא קִדִּישׁ עַל אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּרֵאשׁ סְפָרוֹ שֶׁהוֹכִיחַ מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּיוֹמָא שֶׁם בְּד"ה עֲבוּרֵי דְרַעָא שְׁפוּבְרִים שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן שֶׁאִם לֹא כֵּן אֵיךְ פְּשִׁיטָא לְהוּ דָּאָם פִּגַּע בְּשֶׁל ראש יַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת וַיִּנִּיחַ שֶׁל יָד תְּחִלָּה הָרִי כִּינּוּן דְּשַׁנְיָהֶם מִן הַתּוֹרָה מֵאֵי אֲוִלְמִיָּה דְּדַרְשָׁהּ זֹו מְדָאֵין מַעֲבִירִין אֱלָא וְדָאֵי אֵין מַעֲבִירִין אֵינוֹ אֱלָא מְדַרְבְּנָן וְזוֹ הֵיא הַרְאָיָה שֶׁהַזְּכִיר בְּסִפְרָא גַּחְלָה לְיִשְׂרָאֵל עַל שֵׁם הַרְדֵּב"ז וְאַנְכִי חֲזוֹן הַרְבַּתִּי לְמָרוֹ חִיד"א בְּיַעֲרֵר אֲזֵן אוֹת טו"ב שֶׁפֶתַח דְּבָרֵי הַרַב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּזֶה הַלְשׁוֹן הַרַב עִיר וְקִדִּישׁ עַל אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּתַחֲלָה הוֹכִיחַ דְּהוּי דְּרַבְּנָן מְדַכְתְּבוּ הַתּוֹס' בְּיוֹמָא דְּרַב ל"ג בְּשֵׁם רַב הָאֵי גְּאוּן דָּאָם פִּגַּע בְּתַפְלִין שֶׁל ראש יַעֲבִיר עַל הַמְצוֹת וַיִּנִּיחַ שֶׁל יָד מִשׁוּם וְהָיוּ לְאוֹת וְלִטְוֹטְפוֹת וְאֵי אֲמַרְתָּ דָּאֵין מַעֲבִירִין מְדֹאֲרֵייתָא מֵאֵי אֲוִלְמִיָּה דְּהָאֵי מֵהָאֵי וְהֵן הֵן דְּבָרֵי הַרְדֵּב"ז בְּחִדְשׁוֹת סִי' תַקכ"ט עַכ"ל הָרִי שֶׁפֶתַח שְׁדַבְרֵי הַרַב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן בְּרֵאִיָּה זֹו מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת הֵן הֵן דְּבָרֵי הַרְדֵּב"ז וְאַנְכִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע הֵיכִי מִשְׁמַע לִיהָ הֵכִי מְדַבְרֵי הַרְדֵּב"ז הַנְּתוּנִים לְמַעְלָה וְמֵה שֶׁפֶתַח אֲנִי הַהֲדִיּוֹט בְּנֹדֶס (אַחֵר שֶׁהִבְאֵתִי דַעַת הַרְדֵּב"ז) שִׁיחֵס כֵּן לְרַבּוֹתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּיוֹמָא בְּד"ה עֲבוּרֵי דְרַעָא וְכְתַבְתִּי שֶׁגַּם הָרִיטְב"א פֶּתַח דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְאִם כֵּן גַּם הוּא סוּבֵר שֶׁהוּא מְדַרְבְּנָן אֵין כְּוִנְתִּי לִזְמַר שֶׁהַרְדֵּב"ז הוֹכִיחַ

כּן מדבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת רַק שֶׁהוּא מְיַחֵס שְׁזֵה הוּא טַעַם שִׁיטַת הַתּוֹסְפוֹת וְזֶה פְּשוּט בְּסִיגְנוֹן לְשׁוֹנֵי דָּלָא כְּמוֹ שֶׁהֵבִין רַב אֶחָד מִיִּדְיָן יצ"ו כִּי לְדַעְתִּי הָעֲנִיָּה לֹא יִתְכַּן לְהֵבִין כּוֹן מִדְּבַרֵי הַרְדָּב"ז אֲלֵא שֶׁדְּבַר זֶה פְּשוּט הָיָה בְּעֵינָיו שֶׁאֵינּוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְעַל פִּי זֶה יִשְׁנוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְשִׁיטַת הַתּוֹסֵ' וְאִם לֹא הָיָה פְּשוּט כּוֹן בְּעֵינָיו לֹא הָיָה מְמַצִּיא סְבָרָא זֹו מִדְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת דְּשַׁעְרֵי דְחִיּוֹת לֹא נִגְעָלוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מָרְן חֵיד"א וְכַמָּה רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים אֲלֵא דְמָה שֶׁיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עַל הַרְדָּב"ז הוּא דְמוֹכַח מִדְּבַרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּיוֹמָא וּבְמַגְלֵה שְׁדִין זֶה (אֵין מְעַבִּירִין עַל הַמְצוֹת) הוּא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ כְּפִי רַבָּנִים וְתוֹ לֹא מִיִּדְיָ.

וְהַשְּׁגָתִי עֲתָה (בְּשִׁשׁוֹן) קִצַּת עָלֶיךָ מְסַפֵּר אֲרַחֲוֹת חַיִּים הַחֲדָשׁ לִידִידֵי הַרַה"ג מוהר"ן פְּהֵנָא אַבְד"ק סַאפִּינְקָא יצ"ו וְרֵאִיתִי בְּסִי' כ"ה אוֹת ב' בְּשֵׁם סֵפֶר אֲשֶׁל אַבְרָהָם לַהֲגַה"ק מְבוֹטְשֵׁטְשׁ שֶׁנִּסְתַּפֵּק אִם מִן הַתּוֹרָה הוּא דְאֵין מְעַבִּירִין עַל הַמְצוֹת אוֹ הָוֵי רַק מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים וְסִפְקוֹ קִיל וְאֵין סֵפֶר זֶה מְצוּי אֲצֵלֵי לְרֵאוֹת אִם הַזְּכִיר שֶׁדְּבַר זֶה נִפְתַּח בְּגְדוּלִים הַנּוֹ"ל וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל הַרַב הַמְחַבֵּר יצ"ו שֶׁלֹּא זָכַר שֶׁר מַה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּשַׁדֵּי חֲמָד בְּכָלֵל זֶה וְהַמְעִיֵּן בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַנּוֹ"ל יִשָּׁר יַחֲזֶה אֲשֶׁר עֲנוּתוֹ תְּרַבְּנֵי שֶׁבְּשִׁפְלָנוּ זָכַר לָנוּ וְכַמְעַט בְּרוֹב הַסִּימָנִים מְבִיא וְקוֹרָא אֶת אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי אֲנִי הַדָּל בְּשַׁדֵּי חֲמָדְתִּי הוּוּ בְּחֻלְקֵי הַפְּלָלִים וְהוּוּ בְּחֻלְקֵי הָאֲסִיפְתָּ דִּינָים וּבְזֶה קָרָא שֶׁמִּיטָה וְהוּא חֲדוּשׁ: וּבְזִכְרוֹנוֹת הַגָּאוֹן חֲקַרֵי לֵב שֶׁבְּסוֹף סֵפֶר יִשְׁרֵי לֵב דָּף צ"ה אוֹת ל"ג צִיָּין בְּעֵינֵךְ פְּלָלִין מְנַחֲוֹת דָּף ס"ד תַּשְׁב"ץ ח"ג סִי' כ"ו הַרְדָּב"ז ח"א סִי' י"ג תּוֹרַת חֲסֵד סִי' א' הַרְדָּב"ז הַחֲדָשׁוֹת סִי' תַּקכ"ט חוֹת יֵאִיר סִי' ט': כ"ב) אֵין בִּישׁוּל אַחַר בִּישׁוּל בְּזֶה הַפְּלָל רְשָׁמְתִי קִצַּת בְּנִדְפָס אוֹת כ"ח וְגַם בְּקוֹנְטְרִיס זֶה כָּתַבְתִּי בְּסִיעֲתָא דְשָׁמְיָא לְעֵיל בְּאוֹת ס' בְּדִין בִּישׁוּל אַחַר בִּישׁוּל לְבָשׂוּר בְּחֻלְב וְאִתָּה תַּחֲזֶה בְּסֵפֶר פְּלִילַת שְׁאוּל לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר שְׁאוּל חַיִּים הַלּוֹי אִישׁ יְרוּשָׁת"ו יצ"ו בְּסוֹגְיָא י"ג דָּף כ"ב ע"ב שֶׁהָאֲרִיף בְּכַמָּה פְּרָטִים.

א.

אם יש בישול אחר בישול. ב.

אם יש בישול אחר אפייה וצלי. ג.

אם שנייה אפייה או צלי אחר בישול. ד.

אם יש אפייה או צלי אחר אפייה או צלי ועוד בכמה פרטים המסתעפים לך נא ראה. וּלְעַנְּנָן בִּישׁוּל אַחַר אֲפִיָּה וְצִלֵי עִיָּין כְּמָה שֶׁהִבְאִיתִי בְּקוֹנְטְרִיס הָעֲרוֹת לְחֻלְקֵי הַפְּלָלִים בְּסִי' ס"ט אוֹת ב': כ"ג) אֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת בְּדִין זֶה הָאֲרִיף הַגָּאוֹן שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּסֵפֶר יֵד שְׁאוּל בְּהַלְכוֹת מִלָּה סִי' רס"ה וְ ל"ז ע"ב אוֹת ז' אִם הוּא מְדַאֲוֵרֵי יִתָּא וּבְכַמָּה פְּרָטִים בְּעַנְּנָן זֶה וְלִ פְּנִיתִי לְעִיָּין בַּדְּב"ק לְךָ נָא רֵאָה.

וּבְסֵפֶר אֲמַת לִיעֶקֶב לַהֲרַה"ג מוהרש"א רַאבִּינוּוִיץ בְּדָף כ"ח ע"א (בד"ה וְהִנֵּה) חֲקַר לְמָה לֹא חָשְׁבוּ חֲיִיבֵי מִיתוֹת וּמְלַקְיוֹת שְׁאֵין מְמִיתִין שְׁנַיִם כְּאֶחָד וְלֹא מְלַקִּין מְשׁוּם שְׁאֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת וְרַק מְטַעַם אַחַר כְּתַב הַרְמַב"ם שְׁאֵין מְלַקִּין שְׁנַיִם דְּכַתִּיב יִכְנוּ וְתִרְצֵ דְהָא דְאֵין עוֹשִׂין חֲבִילוֹת הוּא מְדַרְבְּנָן כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּטָה לְעַנְּנָן הַשְּׁקָאָת שְׁתֵּי סוּטוֹת וְיֵשׁ לְפַקְפַק בְּזֶה.

א.

שאינו פשוט שהוא מדרבנן ומה נענה אם נאמר שהוא מן התורה. ב.

התינוח גבי חייבי מלקיות לא הוצרכנו לבא מטעם חבילות שהוא מדרבנן אחר שיש לנו לימוד מן התורה יפנו אבל בחייבי מיתות שאין לנו לימוד מן התורה הנה להם לומר שאין ממיתים שנים פאחת משום מצות חבילות עוד תירץ שם וכתב שהוא העיקר דכאן לא שייך אין עושים מצות חבילות מפני שיש גם מצות עשה ובערת הרע מקרבך פי לא רק בקום ועשה המצנה הוא פי אם בשב ואל תעשה גם פן מבלי להניח מבלי עונש ועל מצוה דכונתה אין שייך אין עושין מצות חבילות ואין להשהות המצוה ורק בחייבי מלקיות בא מפורש יפנו ולא שנים ויש עוד להאריך עכ"ל והנה לעיל בסוף אות צ"ה הבאתי שפספס שער הציון כתב שברשב"ץ ח"ב סי' מ"ב פתב פלל גדול בזה ומאז, נפשי אונתה לעינין במילי דמר ועתה אשר זכיתי בו שלי"ת אעתיק דב"ק לזכות את הרבים ודבריו הם על מילת שני תינוקות פאחד שאחר שפתב שמברכין ברכה אחת לשניהם בין אם הם תאומים או אינם תאומים ושפן כתב הרשב"א בתשובה ואף לשתי תינוקות של שני בני אדם וכן שני חתנים וכו' הנה אחר זה פתב וז"ל ולא תיקשי לך היאך מלין שתי תינוקות פאחד והא אין עושין מצות חבילות חבילות לא אמרינן הכי אלא במצות חלוקות כברכת המזון וקידוש היום אבל במצנה אחת לא הוי חבילות חבילות והוי פקידוש והבדלה דמברכין אפסא חדא פדאמרין בערבי פסחים ק"ב ע"ב ולא דמי נמי לשני מצורעים דאין מטהרין אותם פאחד ולשני עבדים דאין רוזעין אותם פאחד ולשני עגלות דאין עורפין אותן פאחד וכן שתי סוטות ואין משקין אותן פאחת ולכל הני יהבי טעמא בסוטה ח' ע"א דאין עושין מצות חבילות חבילות דהתם הויא פל אחת מצוה בפני עצמה לכל אחד ואחד ואפילו שני תינוקות לשני בני אדם לא דמי להני משום דהנה מצות רמו עלייהו דבית דין לבני אדם חלוקים אבל מילה דרמיה על אב וכל חד וחד מחייב למימהל בריה לא הוי מצות חבילות חבילות אם יוצאין בברכה אחת ודמי לשוחט בהמות הרבה שיוצא בברכה אחת והוא הדין להרבה שוחטים שיוצאים בברכה אחת וכדאמרן אף על פי שהן גופים חלוקים דשתי בהמות נמי גופים מחולקים הוי לענן אותו ואת בנו פדאיתא בפירק אותו ואת בנו דף פ"ב ע"ב ומייתי לה בכריתות ט"ו ע"א פן נראה לי עכ"ל הרשב"ץ ועיינתי עתה בספר יד שאול שהזכרתי בסוף ס"ק זה וראיתי שפבר הביא שם תורף דברי הרשב"ץ ה"ל וכתב על דבריו וז"ל: והנה אזיל בתר איפכא דלפי דבריו מצות דרמיה עלייהו דבית דין לבני אדם חלוקים יותר גרע ממצות דרמיה עלייהו דאב וכל חד וחד מחוייב למימהל בריה ולפי זה בשתי תינוקות של אדם אחד מגרע גרע ודמיה לשני מצורעים וסוטות ובאמת הוא בעצמו פתב להיפך וגם לא ביאר הטעם פלל מה טעם יש בדבר וכפי הנראה פונתו לחלק דמילה מצנה אחת למויל ולא מיקרי חבילות אבל שם פל אחת מצוה בפני אחד לכל אחד ואחד אבל לא ידעתי מה חילוק יש בין מילה לשתי סוטות או מצורעים דגם במילה פל תינוק מצוה בפני עצמה על פן דבריו צריכים עיון וידעתי הנה עוד מקום לחלק בין דבר שאריו לכונן לכל אחד בעצמה על דרך משל בסוטה שאריו למחוק לכל אחת ואחת לשמה דאז שייך אין לבו פנוי לא כן בדבר דסגי בכונה אחת על דרך משל מצות מילה ושחיטה דמאי נפקא מינה אם מל אחת או אלהי בכלם הפונה אחת למויל לשם מצוה וכן בשחיטה וכדומה והנה מקום להאריך בזה וברצות השם במקום אחר אבאר עכ"ל: ועל דבר זה נשאל הרשב"א בס' תצ"א הביא

דְּבָרָיו רַבִּין חֲסִידָא בְּאַרְעָא דְרַבְּנָן אוֹת ב' בְּשָׁנֵי חֲתָנִים אִם מְבָרַךְ בְּרָכָה אַחַת לְשָׁנֵיהֶם אוֹ לֹא כְּשֵׁם שְׂאִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוּטוֹת כְּאַחַת וְהַשֵּׁיב מִסְתַּבְּרָא שְׂמַבְרַךְ שְׁנֵיהֶם כְּאַחַת כְּשֵׁתֵי חַבּוּרוֹת שְׂאוּכְלוֹת לְעֶצְמָן שְׂאֶחָד מְבָרַךְ לְשֵׁתֵיהֶם וְהַכִּי מִסְתַּבְּרָא שְׂמוֹהֵל אֶחָד שְׂיֵשׁ לְפָנָיו שְׁנֵי וְנִלְדוֹת לְמוֹלָן מְבָרַךְ עַל שְׁנֵיהֶם בְּרַכַּת מִלָּה וְכֵן בְּכָל הַמְּצוֹת עכ"ל.

וְכָבֵר הַזְּפִיר הַרְשָׁב"ץ שֶׁם שְׁכֵן פֶּתַח הַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּבָה אַף עַל פִּי שְׂיֵשׁ חוֹלְקִים וְעַיִן לְרַבֵּינוּ הַטּוֹר וּמָרְן בֵּית יוֹסֵף בִּיּוֹ"ד ס' רס"ה בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הָרָא"ש פֶּלֶל כ"ו וְתַשׁוּבַת הָרִיב"ש ס' שפ"ד וְהֵם לֹא פָתְבוּ לְבָאֵר מְדוּעַ לֹא נֶאֱמַר בְּזֶה אֵין עוֹשִׂים חֲבִילוֹת וְהַרְשָׁב"ץ עֲמַד עַל זֶה וּבִיאַר טַעְמוֹ שֶׁל דְּבָר עַל פִּי מַה שְׁחִילְקַן כְּנֹז"ל וְהֵרַב אַרְעָא דְרַבְּנָן תָּמָה עַל הַרְשָׁב"א דְּנֵהִי דְאֵין בְּבִרְכָה אַחַת לְשָׁנֵיהֶם מִשּׁוּם לְתַא דְּחֲבִילוֹת חֲבִילוֹת מְפָל מְקוֹם הָרִי הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּטָה ד' ח' הוֹכִיחוּ מִלְּשׁוֹן הַתּוֹסְפֶתָא דְכְּשֵׁם שְׂאִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּי סוּטוֹת כְּאַחַת כִּף אֵין לְהַבִּיאֵן כְּאַחַד אַף שְׂאִין מְשַׁקֵּין שְׁתֵּיהֶם כְּאַחַת וְאִם כֵּן מִי הַתִּיר לְהַבִּיאַ שְׁנֵי חֲתָנִים כְּאַחַד וְכֵן שְׁנֵי וְנִלְדוֹת בְּבַת אַחַת לְמוֹלָן דְּאַף שְׁנֵימוֹלִים בְּזֶה אַחַר זֶה כֹּל שְׂמַבְיָאִים בְּבַת אַחַת אֲסוּר וְהָאֵרִיךְ קִצֵּת עִי"ש וְלֹא יִדְעָתִי מִי הַזְּקִיקוֹ לְהֵרַב לְהַבִּין שְׂהַרְשָׁב"א מִתִּיר לְהַבִּיאַ שְׁנֵי חֲתָנִים וְשְׁנֵי וְנִלְדוֹת בְּבַת אַחַת וְהָרִי בְּסִיּוּם דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א פֶּתַח וְהַכִּי מִסְתַּבְּרָא שְׂמוֹהֵל אֶחָד שְׂיֵשׁ לְפָנָיו שְׁנֵי וְנִלְדוֹת לְמוֹלָן וְכֹ" וְהֵינּוּ שְׂפָכֵר הוֹבְאֵוּ לְפָנָיו וּפּוֹסֵק הַדִּין שְׂיֵשׁ לְפִטְרָן בְּבִרְכָה אַחַת אֵהֵי גִּוּוֹנָא נְמִי מִיִּירֵי בְּשָׁנֵי חֲתָנִים שְׂפָכֵר בָּאוּ שְׁנֵיהֶם וְיִלְמַד סְתוּם מִן הַמְּפִנְרֵשׁ וְאוּלַי פְּנוּנַת תְּמִיהַתּוֹ הִיא שְׁהִיָּה לוֹ לְהַרְשָׁב"א לְבָאֵר דְּלַכְתַּחְלָה אֵין לְהַבִּיאֵם וּמְדָלָא אֲמַר הַכִּי מִשְׁמַע לִיהַ שְׂלַדְעָתּוֹ גַּם לְהַבִּיאֵם בְּבַת אַחַת שְׂרִי וְקִשְׂיָא לִיהַ דְּהָא בְּהַבְּאָה נְמִי אֵיכָא לְמִיחַשׁ מִשּׁוּם חֲבִילוֹת כְּמוֹ שְׂפָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת.

וְאַנִּי הַדָּל לֹא זָכִיתִי לְהַבִּין קוֹנְשֵׁייתּוֹ כֹּלֵל דְּמֵאַחַר דְּלֵהַרְשָׁב"א וְכֵן לְהַרְשָׁב"ץ הַנִּזְ"ל אֵין שְׂיֵיךְ בְּמִילַת שְׁנֵי וְנִלְדוֹת מִשּׁוּם חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת דְּמֵהִיכָא תִּיתִי לְאַסוּר הַבְּאָתֵם מִשּׁוּם חֲבִילוֹת וְיֵמָה שְׂפָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּגַם בְּהַבְּאָה אֵיכָא מִשּׁוּם חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת הֵינּוּ מִשּׁוּם שְׂבַעֲיָקֵר עֲשִׂיתָן אֵיכָא מִשּׁוּם חֲבִילוֹת אֲמַרִּינָן נְמִי דְּגַם הַבְּאָתֵם אֲסוּר מִשּׁוּם חֲבִילוֹת אֲבָל בְּמִילַת שְׁנֵי יְלָדִים דְּלִיכָא בְּגוּף הַמְּצוּנָה וְהַבְּרָכָה מִשּׁוּם חֲבִילוֹת הַכִּי נְמִי כֹּל שְׁכֵן שְׂאִין לְחוּשׁ לְזֶה עַל הַבְּאָתֵם: וְרֵאִיתִי לְהֵרַב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם בְּחֶלֶק יו"ד ס' י"ד (בד"ה וּמְשַׁתְּפֵל הַגּוֹיִת) שְׂפָתַב בְּשֵׁם מָרְן מְלָכָא בְּסִפְרָ חֲקִי חֲיִים שְׂהַשִּׁיב עַל הָרַב אַרְעָא דְרַבְּנָן דְּמִי גִילָה לוֹ שְׂהַרְשָׁב"א מִיִּירֵי שְׂבָאוּ שְׁנֵי חֲתָנִים כְּאַחַד דְּאַפְשָׁר שְׂבָא הָאֶחָד וְנִשְׁתַּהוּ לְאַיְזָה צוֹרֵךְ וּבִינֵי וּבִינֵי בָּא הַשְּׁנֵי וְכֵן בְּתִינוּקוֹת וְלְזֶה שְׂאֵלוֹ לְהַרְשָׁב"א אִם לְפִטְרָם בְּבִרְכָה אַחַת וְהַשִּׁיב דְּדִי בְּבִרְכָה אַחַת אַחַר שְׂפָכֵר בָּאוּ וְשְׁנֵיהֶם לְפָנָיו.

וְהֵרַב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם תָּמָה עָלָיו שְׂתַשׁוּבַת הַרְשָׁב"א הַלְזוּ הַבִּיאָה מָרְן הַבֵּית יוֹסֵף בְּאֲבָן הָעֶזְרָ ס' ס"ב בְּתוֹסְפֶת דְּבָרִים וְהוּא שְׂאַחַר שְׂפָתַב דְּמִסְתַּבְּרָא לְבָרַךְ בְּרָכָה אַחַת לְשָׁנֵיהֶם וְכֹ" סִיּוּם וְדַעֲתִי נוֹטָה שְׂפָל כַּת נְכַת מִן הַחֲתָנִים מְכַנִּיסִים לְחֻדְרָ אֶחָד לְעֶצְמוֹ כְּדִי שְׂיֵהֵא נִיכָר שְׂיֵשׁ שֶׁם שְׁתֵּי חֲתוּנוֹת וְאֵין מְבָרְכִים לְזֶה בְּפָנָיו זֶה לְהַפְרִישׁ בְּחֻנוּנָתֵם וְזֶהוּ בְּעַנְיָן שְׂבַע בְּרָכוֹת שְׂעוֹשִׂים מְחַמַּת פְּנִיסָתָן לְחוּפָה וּבְבִרְכַת אֵירוּסִין אֲבָל לְעַנְיָן שְׂבַע בְּרָכוֹת שְׂנוֹהֲגִים אֵין צְרִיךְ עכ"ל הָרִי שְׂדַקְדָּק וְכַתֵּב שְׂפָל כַּת וְכַת מְכַנִּיסִים לְחֻדְרָ אַחַר כְּדִי שְׂיֵהֵא נִיכָר שְׂיֵשׁ שְׁתֵּי חֲתוּנוֹת וְלֹא שְׂבַמְקָרָה נְמַצָּאוּ שְׁנֵי חֲתָנִים אוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת אֲלֵא בְּכֻנְיָה מְכַוְּנַת מְבִיאִים וּמְכַנִּיסִים לְחֻדְרָ אֶחָד לְעֶצְמוֹ אֵלוֹ תוֹרָף דב"ק.

והרבה יש להשיב על דבריו וסמכתי על הקורא בדברים שבכתב ולקבו יבין שאין מזה שום תמיהה על הרב חקי חיים עוד פתב שם בשם הרב חקי חיים שחילק דעד פאן לא פתבו התוספות דגם בהבאה איפא קפינדא אלא במידי דכתיב ביה הבאה פסוטה או הגשה כעבד או הקרבה וכו' אבל לא בשאר דברים והאריה קצת וגם על זה השיב הרב המחבר ואין בכחי להעתיק כל דברי קדשם ואני לא אמרתי אלא להזכיר: קל"ו) אם יבא אליהו ויאמר אין שומעין לו על מה שפתבתי בנדפס באות קי"ב פתב לי ידידי הרה"ג אברהם יצחק הלוי בלייוויס דומ"ץ בעיר בריסק יצ"ו וז"ל באות קי"ב הביא דברי ברפי יוסף שהקשה על דברי הרשב"א מנחות והנה על פי דברי החתם סופר חלק ששי סי' צ"ח (ד"ה ת"ש דהני שב שמעתתי) אתי שפיר גם דברי הרשב"א אף לכאורה גם על דבריו יש לדקדק מש"ס שפת ד' ק"ח ע"א וכעין שהקשה בברפי יוסף שם וצריה לומר פשוט מני"ר הי"ו ודוק עכ"ד יצ"ו.

ובזכרונות הגאון חקרי לב שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ו אות ק' ציין בעיקר פללין שער אפרים סי' ע"ב יבמות דף צ"ט ד"ה ואין ועיין במ"ש פ"ט דאישות ה"ו ועיין שם במשנה למלך ובמגיה תוספת יום הפיפורים דף ד' בכורות דף ל"ג בגי דוד דף ד' ס"ו ע"ג פסחים דף כ"ח ע"ב יבמות דף ס"ז ד"ה אין ודף צ"ו ד"ה וליגמור דברי אמת בקונטרסים דף פ"ו ברפי יוסף א"ח סי' ל"ב יבמות דף ל"ה ודף מ"א פסחים דף י"ג וי"ד וד"ח גידולי תרומה ד"י גטין דף מ"ב חולין דף ל"ח ד"ה אלא מנחות דף ס"ד ד"ה שחט ובקונטרסים פוננו לחקר: קל"ז) אשה אם ממעט קטנה פתבתי בנדפס במערכה זו אות בש"ן ושם תמהתי ע"ד שני המאורות הגאון חקרי לב ומר בריה שגראה מדבריהם דבעניינא דחליצה פתיב אשה מה שאין פן האמת (עיי"ש בד"ה ודע) על זה השיב ידידי הגאון מוהר"ר שמואל מואליווער אבד"ק בייאליסטאק יצ"ו וז"ל אחד מרבני דייני צדק אשר אתי הראה לי את תמיהתו עליהרב בעל חקרי לב ובנו במה שכ' דגבי יבמה פתיב אשה ואמרתי לכאורה יש ליישב דברי האב דבאמת גבי יבמה פתיב וילקחה לו לאשה רק בחליצה לא פתיב אשה וע"כ לא הביא בעל חקרי לב הראיה מר"מ דל"ל להקיש אשה לאיש דמאחר דבחליצה לא פתיב אשה רק ביבום רק דיכולים ללמוד מיבום דכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה פמבואר ביבמות דף מ"ד א"כ אין נפקותא במה שלומד מן ההיקש ואין צריה ללמוד מיבום אבל לרבנן קשה דהם סוברים דבחליצה באמת בין גדולה בין קטנה א"כ מדוע לא ילפי מלאשה דקטנה לא.

אמנם באמת לא נראה לומר פן דהאי לאשה מבעי ליה שנעשית פאשתו לכל דבר ביבמות דף ט' ע"ב והנני ידודו באהבה למאד שמואל בהרב מהר"ט מאהליווער: גם ידידי הגאון מוהר"ר משה נתן הלוי רובנשטיין אבד"ק דובנא רבתי פתב אלי בזה.

וז"ל אבא אעיר לכבודו הקדוש אפס קצה קצהו במה שהפליג לתמוה על הגאון חק"ל ובנו ז"ל (בחלק הפללים מע' האלף אות בש"ן) דמי פתיב אשה בעניינא דחליצה פלל וכו' ובמחכת"ה הלא מקרא מפורש (דברים כ"ה ה') וילקחה לו לאשה ויהי כמו בתולה מעמיו יקח אשה דדרשו שם דס"א ב' למעט קטנה ונהי דההיקש הוא מועלתה ובמתו כפירש רש"י ונימוקי יוסף אבל הקושיא דהו"ל למדרש מדכתיב אשה ובנו הגז"ל יפה פינן ג"כ דהו"ל להעיר מאותו עמוד בד' ס"א רע"ב וקצרתי לתכם פמותו ירבו

בְּיִשְׂרָאֵל וְלִרְבֵּי הַנְּחִיצָה וְקוֹנְשֵׁי הַפְּתִיכָה אֶקְצֹר וְאֵשׁ מֵאֵד"ה פִּנְפָּשׁוּ הַיִּפָּה וְנִפְּשׁ הַכּו"ח
יְדִי"ן בְּכָל עֵז וּבְלוֹנ"ח בֵּאֵה"ר וְאֵה"ע הַצְּעִיר מִלְּשָׁה נָתַן הַלּוֹי רִבְבֵּנְשֵׁטִי"ן בַּעֲהַמ"ס אֶלֶף
הַמֶּגֶן וְכֹה"מ: אָמַר הַמְּחַבֵּר חַח"מ מֵהַ"לְהַבֵּל דְּמֵהַ" פְּמַדְנֻמָּה לִי דְלָפִי מֵהַ שְׂדֵקְדֵקְתִי בְּסִפְרֵי
לְכַתּוּב בְּזֶה הַלְּשׁוֹן.

אָמְנָם גּוֹף דְּבָרֵיהֶם תְּמוּהִים הֵם בְּעֵינַי דְּמִי כְּתִיב אִשָּׁה בְּעַנְיֵינִי דְחִלְצָה כָּלֵל הָרִי יְבַמְתּוּ
הוּא דְכְּתִיב וְלֹא אִשָּׁה וְכו' מְסוֹלְקוֹת תְּמִיחָתוּ מְעֵלֵי שְׁנֵרָאָה שְׁבִזָּה לֹא נֶעְלַם מִמֶּנִּי דְבָר
שְׂתִינוּקוֹת שֶׁב"ר יוֹדְעִים אוֹתוֹ מְקַרְא מְלֵא דְבָר הַכְּתוּב וּלְקַחְהָ לּוֹ לְאִשָּׁה וַיִּבְרָמָה.

אָמְנָם תְּמִיחָתִי הִיא דְבְדִינִי חִלְצָה לֹא נֶאֱמַר אִשָּׁה וְכַתְּבִי דְלִישְׁנָא דְש"ס וְאִשָּׁה בֵּין
גְדוּלָה בֵּין קִטְנָה הוּא לְשׁוֹן מְוַשְׁאֵל וְהִבְאִיתִי דְבָרֵי רַש"י וְהִרְבֵּי הַנִּמְק"י שְׁפָנְנַתְּ דְלֹא פְתִיב
אִשָּׁה בְּעַנְיֵינָא דְחִלְצָה וִידִידֵי הַגָּאוֹן מֵר שְׁמוּאֵל יצ"ו חֲתַר לִינִשְׁבַּע עַל פִּי הַכָּלָל דְכָל שְׂאִינוּ
עוֹלָה לִיבוֹם וְכו' אָבֵל מִגּוֹף הַכְּתוּב (וּלְקַחְהָ לּוֹ לְאִשָּׁה) וְדָאִי אֵין שׁוּם סְתִירָה לְדְבָרֵי
כְּמוֹבּוֹן: חל"ק) אָפֵר פֶּרָה הִיָּה בִימֵי הָאֱמוּרָאִים כְּמוֹ, שְׁכַתְּבִי מִרְן הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְקָה בְּשִׁלְיִשִּׁי
מֵהַלְכוֹת אָבֵל סוֹף דִּין א' בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁמִשׁוֹן בְּרַבִּיעִי דְמִסְכַּת חֲלָה מְשֻׁנָּה ז' וְהֵרָא"ש
בְּסוֹף הַלְכוֹת חֲלָה וְשִׁהוּכִיחוּ כֵּן מְדַאֲמְרִינוּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְנִגְדָה דָּר ו' קִדְּשׁ בִּימֵי רַבִּי מִי הֵנְאִי
וּמְשֻׁנֵי כְּדַעְנוּלָא דְאָמַר חַבְרֵיָא מִדִּין בְּגִלְיָלָא וּפְרִיִּשׁ רַש"י שְׁמִטְהָרִים יֵינָם לְנִסְכִּים שְׁמָא
יִבְנָה בֵּית הַמְּקַדָּשׁ בִּימֵיהֶם וְאֵם לֹא הִיָּה לָהֶם אָפֵר פֶּרָה הָרִי כֹּלָם בְּחֻזְקַת טְמֵאֵי מַתִּים
וְכו' עִי"ש וְכֵן כְּתַב מִרְן הַבֵּית יוֹסֵף בְּרִישׁ הַלְכוֹת חֲלָה שְׁהִיָּה אָפֵר פֶּרָה בִּימֵי הָאֱמוּרָאִים
וְהַגָּאוֹן קָרַבֵּן נִתְּנָל בְּסוֹף מִסְכַּת ר"ה וּבְמִס' יוֹמָא פֶּרֶק בְּתָרָא ס' כ"ד כְּתַב דְּהָא דְאָמַר
ר' יִצְחָק חֲיִיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרִגְלֵי אֵינוֹ נוֹהֵג בְּזִמְנֵי הַזֶּה שְׁפֹלָם טְמֵאֵי מַתִּים אָבֵל בְּזִמְנֵי
הַתְּנָאִים וְהָאֱמוּרָאִים שְׁהִיָּה לָהֶם אָפֵר פֶּרָה הִיָּו יְכוּלִים לִיטְהַר מִכָּל טוֹמְאָה וְכו' וְעֵינֵי
בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה בְּסוֹף ס' רמ"ד וְרָאָה זֶה חֲדָשׁ מֵהַ שְׁכַתְּבִי מִרְן חִיד"א בְּסִפְרֵי יַעִיר אֲזִין
בְּקוֹנְטְרִיס מְדַבֵּר קְדָמוֹת אוֹת כ"ו וְז"ל פְּשִׁיטָא לִי דְרַבֵּינוּ הָאֲר"י הִיָּה מְטַהֵר בְּאָפֵר פֶּרָה
עַל יַד אֵלֶיהֶו זְכוּר לְטוֹב וְאֵז נִחָה עָלָיו רִיחַ הַקְּוֹדָשׁ לְהַפְּלִיא וְאֵף שְׁלֹא רְאִיתִי כְּתוּב רִיחַ
מְזָה וְלֹא שְׁמַעְתִּי לְבִי אוֹמֵר לִי שְׁהִרְבֵּי הִיָּה מְעֵלִים הַדְּבָר הַעֲלָם נִמְרָץ לְרֹב עַנְוֹתֵנוֹתוֹ
עַכ"ל הֵנָּה רוֹאָה דְנִיחָא לִיָּה לְמִרְן חִיד"א לֹאֵר שְׁאֵף בְּזִמְנֵי אַחֲרוֹן הִיָּה נִמְצָא לְאִנְשִׁים
פְּרִטִים וְכָל שְׁכֵן בְּזִמְנֵי הָאֱמוּרָאִים לְקְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ וְדָבָר זֶה הִיָּה פְּשׁוּט בְּעֵינַי שְׁבִזְמֵן
הָאֱמוּרָאִים הַקְּדוּשִׁים הִיָּה אָפֵר פֶּרָה וְלֹא הוֹצֵרְכִיתִי לְכַתְּבוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי מְרָאִית עֵינֵי אֲשֶׁר
רְאִיתִי בְּסִפְרֵי חֲדָשׁ (הוּא אֶצְלִי) מְתָא דִירוּשָׁלַיִם לְהַגָּאוֹן מְלָשָׁה לִיב רַאזִינְבוּיָם שְׁחַקַּר
בְּהַקְדָּמָתוֹ בְּמֵאֵי דְאָמְרוּ בְּפֶרֶק פִּיצַד מְבָרְכִין דָּר מ"א וּבְשִׁאָר דְּוִכְתִּי בְּפִסּוּק אֶרְצָה חֲטָה
וּשְׁעוֹנָה וְכו' דְלִישְׁעוֹרִין נֶאֱמַר חֲטָה לְנִכְסָס לְבֵית הַמְּנוֹגָע שְׁעוֹרָה לְעֶצֶם כְּשִׁעוֹרָה וְכו'
תְּאֵנָה גְרוּגְרַת לְהוֹצָאת שְׁבַת דְלָמָּה הַקְּדִים הַכְּתוּב דִּינֵי טוֹמְאָה דְלֹא שְׁכִיחֵי כֹּלֵי הָאִי
כְּהוֹצָאת שְׁבַת וְנִיחָא לִיָּה שְׁכִשְׁהִי וְיִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר הִיָּו טְהוֹרוֹת שְׁכִיחֵי טְפִי וְחִמְרִי לְהוֹ
טְהוֹרוֹת כָּלִים בְּיוֹמֵר לְכֵן הַקְּדִימָן וְחִזּוֹר וְחִזּוֹר מְדוּעַ הַיִּפָּה רַבֵּינוּ הַקְּדוּשׁ הַסְּדָר וְהַקְּדִים
שְׁאָר הַסְּדָרִים לְסְדָר טְהוֹרוֹת וְכַתְּבִי לִינִשְׁבַּע וְז"ל אָמְנָם נִרְאָה הוֹאִיל וְרַבֵּינוּ הַקְּדוּשׁ סְדָר
הַמְּשֻׁנִיּוֹת לְאַחַר הַחֲוֹרְבָן וְכָבֵר בְּטָלוּ טוֹמְאוֹת וְטְהוֹרוֹת דָּאִין לְנוֹ אָפֵר פֶּרָה וְהָיוּ דִינֵים אֵלוֹ
רַק הֵיִלְכְּתָא לְמַשִּׁיחָא לְכָף סְדָרָם בְּסוֹף מֵהַ שְׁאִין כֵּן תּוֹרְתֵינוּ הַקְּדוּשָׁה אֵלוֹ לֹא גָרְמוּ
חֲטָאֵינוּ לְהַחְרִיב מְקַדָּשׁ הִיָּו דִּינֵי טְהוֹרוֹת וְטוֹמְאוֹת רַאשׁוֹנִים וְי"ל דְעַל זֶה הִיָּה מְקוֹנֵן
רְמִיָּהוּ בְּנִבְאוֹתוֹ טְמֵאָתָה בְּשׁוּלְיָה דְדִינֵי טוֹמְאוֹת וְטְהוֹרוֹת לְאַחַר הַחֲרָבָן יְהִי בְּסוֹף וְאוּלִי

רמז בנבואתו ד'הנה הסדר הני"ו בשוליה הי סוף סדר הדי עכ"ל הנה כתב בפשיטות שעוד בימי רבינו הקדוש לא הנה אפר פרה והוא תימה שנעלם ממנו דברי הראשונים הנז"ל שכתבו שאף בימי האמוראים הנה נמצא אפר פרה: וראיתי בספר חדש (הוא אצלי) טהרת המים לרב גדול משאלוניקי שבקונטרס שיוני טהרה אות ח"ן כתב אפר פרה הנה גם בזמן האמוראים כדאימא בנדה דף ו' וזכורני שראיתי במקום אחד דכשגלו לבבל הוליכו עמם אפר הפרה משנה למלה ריש פ"ג דאבל ועיין מחזיק ברכה סוף סי' רמ"ב ואהל יעקב סק"ו וכן יוחאי בשער ז' דף קל"ה ע"א מיהו בתוספות בכורות דף ז"ך ע"ב נראה דסברי דבארץ ישראל יש לומר דהנה להם הזאה אבל לא בחוצה לארץ עכ"ל ונראה דאף לפי הנחה זו (לחלק בין בארץ לחוצה לארץ) אין מתיישבים דברי הרב מתא דירושלים ואין להאריך ובשו"ת פרישת מרדכי להגאון מוהר"ם בחלק א"ח סי' ה' שהביא דבריו רב אחד יצ"ו והבאתי דבריו בקונטרס הערות סי' קכ"ד (בד"ה ובסי' שכ"ה) כתב שהאמוראים שבבבל לא הנה להם אפר פרה כדאימא בברכות דף כ"ח ע"ב וכי הזאה יש לנו וכו' עי"ש: לק"ט) אמירה מה שאדם פותח לחברו אי שניף לכנותו בשם אמירה הנה במאי דכתיב ריש פרישת יתרו ויאמר אני חתנה יתרו בא אליך פירש רש"י שאמר לו פן על ידי שליח והרמב"ן טען שאם הנה על ידי שליח הנה צריך לומר הנה חתנה יתרו בא אליך (לא אני חתנה) לכן פירש שאמר לו פן על ידי אגרת והר"א אבן עזרא כתב שגני הפירושים מתבאר דשניף לשון אמירה על הנאמר בכתב וכן מתבאר מדברי הרא"ם שכתב ליישב טענת הרמב"ן על רש"י כי עי"ש ולא בא בטענה עליו לומר דלא יתכן לפירש שהנה על ידי אגרת דהא כתיב ויאמר מוכח דסבר וקביל שגם על ידי כתב שניף לשון אמירה וגם בלשון חכמים מצינו דקרו להכותב אומר כמו שהביא הגאון חקרי לב בזכרונותיו שבסוף ספר ישרי לב דף צ"ח אות קס"ג מש"ס דגטין דף מ' ע"ב אמר ר' יוחנן וכו' וכו' עי"ש: שוב ראיתי ששני הפירושים שכתבו רש"י והרמב"ן אמורים במדרש רבה יתרו פרישה ז"ך סי' ב' ובמקילתא ובתנחומא עי"ש שנחלקו בזה ר' אליעזר ור' יהושע ולרש"י ניהא ליה פירוש האומר שהפונה היא שאמר לו על ידי שליח והרמב"ן בחר לו דברי האומר על ידי אגרת ונראה לי הדל שלא היתה פונתו לטעון על דברי רש"י (כמו שהבין הרא"ם בכונתו) דודאי לא נעלם ממנו דרש"י לא מדעת עצמו אמר פן והם דברי ר' אליעזר או ר' יהושע במדרשי רז"ל הנ"ל (עיין בדברי המפרשים שיש גירסאות חלוקות) ומה לו כי יזעק על רש"י אם בחר לו פירוש אחד מהפירושים שאמרו התנאים ולכן לא הנפיר בזה דברי רש"י פדרכו בכמה מקומות רק פונתו להודיע טעמו ונימוקו אשר בחר לו בפירוש האומר על ידי אגרת ומביא ראיה מדכתיב ויאמר חורם מלה צור בכתב וגם במפרשים על המדרש ראיתי שמביאים מדכתיב אמר עם הספר ועל כל פנים פניו שמצינו מפורש שתנא אחד סובר דניאמר הוא על ידי כתב והסובר שהנה על ידי שליח לא ראינו שחולק בפירוש לומר דאין שניף לומר אמירה על הכתב אין לנו לבדות מחלוקת ביניהם ושפיר יש לנו לומר דכולי עלמא מודו דשניף ויאמר על דברים שבכתב והנה לו איזה טעם לפירוש כפון על ידי שליח ולא על ידי אגרת (כל מה שכתבתי שוב ראיתי ששני הפירושים וכו' נוסף לי עתה על מה שכתבתי בימי חרפי ולפי הוספה זו יש לבנות ולסתור במה שכתוב להלן וקל להבין) ומזה כתבתי

בימי חרפי (זה כשלישים שנה ומעלה) בחידושי על השלחן א"ח לפשוט מה שנסתפקתי אם מותר לכתוב דברי תורה במקומות שאסור לדבר בהם בדברי תורה ורק להרהר בהם מותר (כמו בית אמצעי של בית הפרחץ וכיוצא) ומצאתי שנסתפק בזה הגאון פרי מגדים בסי' מ"ז במשבצות אות ב' שלפי האמור נראה שאסור שהפתיכה עצמה הניא כאמירה ושוב פתבתי שיש לדחות דאף שהפתיכה נקראת אמירה מפל מקום אין מזה הכרח דחשיב כמוציא בפיו ממש אלא כמהרהר בעלמא שהרי מצינו לשון אמירה על ההרהור שבלב פדכתיב ויאמר ה' אל לבו ויאמר המן בלבו וכמוהם עוד הרבה ואם פן אין מזה הכרח דאסור לכתוב דיש לומר דחשיב מהרהר ומותר ואין לדחות דשאני התם דכתיב בלבו ולעולם דאמירה סתם היא בפה וכתובה דנאמר עליה לשון אמירה סתם (ויאמר יתרו) חשיבא כמוציא בפה שהרי הרמב"ן הוכיח שצאמרה אמירה על הפתב מדכתיב ויאמר חורם מלך צור בכתב וישלח אל שלמה (דברי הימים שני ב' יו"ד) ולא משמע ליה לחלק השאני התם דמפירש בפתב דוגמא לזה מצינו לרש"י דמפרש והגית בו יומם ולילה שהוא במחשבה ומביא ראיה מדכתיב והגיון לפי וכן בתהלים (סי' א') ובתורתו יגה וקסימן ב' יגה ריק וקסי' ל"ז יגה חכמה וקסי' ל"ח ובמרות כל היום יגה וקסי' ס"ג באשמורות אהגה בך מפרש לשון מחשבה ומביא ראיה מנהגיו לפי ולא משמע ליה לחלק דשאני התם דכתיב לפי אלמא דאין לחלק והכי נמי פינון שמינו אמירה על דברים שבלב יש לומר דאמירה סתם הנאמרה בכתיבה חשיבה אמירה בלב וכותב לא הני אלא כמהרהר: הן אמת שצורה דלדעת רבותינו התוספות צריף לומר שיש לחלק בין אמירה סתם להיכא דכתיב בה בלב שפגטין דף ע"א (ד"ה והא יכול) פתבו דמאי דלא פריף תלמודא מחליצה דמעטין חרש וחרשת מנאמר ואמרה ולא אמרינו שיאמרו על ידי כתב היינו משום פינון דכתיב אמירה פשיטא לש"ס דהוא שלא מן הפתב יעניין שם והנה אף דלדידהו צריף לומר דמאי דכתיב ויאמר יתרו היינו על ידי שליח כפירוש רש"י ולא כפירוש הרמב"ן ואם פן לא מצינו שצאמרה אמירה על הפתב בכל זאת טעמא בעי מנא ליה לש"ס דלא שייכא אמירה על הפתב דלוא תהא פתיכה כמחשבה בעלמא הא על מחשבת הלב נאמרה אמירה בכתובים הרבה (ובמסרה מונה עשרה ויאמר בלבו) ונימא שפיר ואמר ואמרה בכתב ותו דהכתיב ויאמר חירם מלך צור בכתב אם לא שצריף לומר לדעתם שיש לחלק בין סתם אמירה לאמירה דגלי בה שהיא בלב או בכתב מפל מקום הרי גם התוספות סוברים דהיכא דכתיב אמירה אין בכללה פתיכה אם פן שמעינו דכותב בדברי תורה אינו פאומר בפיו: והרב נהר שלום בסי' מ"ז אף הוא הנה מתפנין להוכיח מדברי התוספות דגטין הנ"ל דכותב אינו פאומר והוא שביא מה שהקשה הרב טורי זקב על מה שפסק מרן דכותב בדברי תורה צריף לברך ברפת התורה דהא קנימא לן גבי עדות דלא מהני בפתב אלמא פתב לא הני פהגדה בפה והכי נמי נימא דכותב בדברי תורה לא הני פאומר בפיו אלא כמהרהר דאין צריף לברך וכתב שפעלם ממנו סוגיא דגטין דף ע"א דשאני עדות דכתיב מפיהם ולא מפי כתבם ואם פן לא קשיא קושית הטורי זקב וסיים דמפל מקום קשה לפי מה שכתבו התוספות דהיכא דכתיב אמירה כמו בחליצה לא מהני פתיכה אלמא דכתיבה לא הניא אמירה והכי נמי נימא בדברי תורה דכתיב בהו דבור (ודברת בם) לא מהני פתיכה והניחו בקושניא עי"ש ונראה דכל זה הוא לפי מה שכתבו התוספות בתחלה אבל למה שכתבו ועוד דבבחיצה

לפינו וענתה מוענו הלויים שצריה בלשון הקודש ומינה שמעינו נמי שהיא בפה יש לומר דבעלמא גם כותב הוי כאומר בפה ומאי דממעטינו חרש וחרשת מחליצה הוא משום דגלי בה קרא וענתה שוב הבאתי מה שכתבו הפוסקים לענין כותב אגרת לחברו בימי הספירה וכותב היום פה וכה לעומר מ יוצא בזה ידי ספירה ומה שכתבו בנשבע שלא לדבר עם חברו אם יכול לדבר לו בכתב ומה שנהלקו בכותב שבועה ולא ביטא בשפתיו אם חייב לקיים שבועתו והארכתי בכל הפרטים בסיעתא דשמיא ועל עיקר הספק כתבתי דלפי מה שכתבו תלמידי רבנו יונה שדרה הכותב להוציא מפיו איזו תיבות אם פן אסור לכתוב אף במקומות שמותר להרהר שמה יוציא מפיו ואף שהרב טורי זקב לא נחה דעתו לומר שמפני זה צריה הכותב בדברי תורה לברך על התורה היינו משום דחשיב ליה ספק אם יוציא מפיו ואין לברך מספק אבל לספק דידן נהפוך הוא דכיון דמידי ספק לא נפיק אסור לכתוב מספק שמה יוציא בשפתיו: ולעיקר כללין אם מה שכותב אדם שייך לכוונתו אמירה מצאתי אחר זמן רב שהגאון חתם סופר באבן העזר ח"א סוף סי' מ"ט שכתב בענין זה וז"ל ואידי דאידי אעורר אמה שכתבו התוספות בגטין (דף ע"א ד"ה ונהרי יכול) דכתיבה ל מקרי אמירה וכן ביאר יותר בחידושי הרשב"א וכן נראה לי מש"ס שם שהרי ממעט מפיהם ולא מפי כתבם שמעת מינה דכתב לא מקרי מפיהם ואם פן הא דמיייתי התם אלם לא יפתח פיו נמי משמע פיו לא יפתח אבל יכול הוא לכתוב ואפילו הכי מקרי אלם ואמרינו התם אלם כדאמרי אנשי אשתקול מלוליה וידוע כי מילוליה הוא התרגום של אמירה ודבור ושמעת מינה אף על גב שישכח לכתוב מקום אשתקול מלוליה שאינו בר אמירה וצריה עיון גדול ממה שכתב רמב"ן על התורה פרשת יתרו על פסוק ויאמר אני חותנה יתרו בא אליה שאמר פן באגרת פתוב ומיייתי על זה ראיות ברורות ובפרט מ"ש מחירם יע"ש וצ"ע עכ"ל ולי הדל בהורמנותיה דמר נראה שהתוספות מפרשים כפירוש רש"י דניאמר יתרו היינו שאמר על ידי שליח ומה שהביא הרמב"ן ראיה מחורם סוכרים התוספות דשאני התם דכתיב מפורש בכתב אבל מסתמא אמירה היא בפה כדמשמע מסוגית הש"ס ומה שכתב שפחידושי הרשב"א ביאר יותר הנה עיינתי שם וראיתי שהביא מה שהקשה רבינו אלחנן (על מה שאמרו בש"ס והא יכול בכתב) מדמעטינו חרש מחליצה מדכתיב ואמר ואמרה ושתקו בתוספות דהגדה (דכתיב בעדות) נוכל לפרש שהוא בכתב וכתב הרשב"א שהוא תירוץ נכון שהרי פתיב ובעל פנים יגיד דבר וכדבריו כתב הרשב"א בחידושו שם ולא ראיתי שביאר יותר מזה ומה שכתב בשם הרמב"ן שהביא ראיה ברורה ובפרט מ"ש מחורם הנה המעיין בדברי הרמב"ן יראה שאינו בסוג ראיה ברורה רק הכרעת דעתו שאם הנה על ידי שליח הנה צריה לומר הנה חתנה יתרו בא אליה ועל זה פבר השיב הרא"ם עיין בדב"ק ורק הראיה היא מחורם ואינה מכרעת כל פה דיש לדחות לדעת התוספות דהיקא דגלי קרא בכתב שאני כמו שכתבתי למעלה ובאמת שאחרי כתבי פן מדעתי ראיתי שכן פתוב בהגהות וחידיושי הרשב"ש בש"ס דפוס רא"ם ליישב דברי התוספות בגטין הנ"ל דמשמע להו דאין שייך לומר אמירה על הפתב אלא שהקשה וז"ל אבל קשה מקרא דריש יתרו ויאמר אני חתנה יתרו דאיכא מאן דאמר במדרש אגרת שלח לו עכ"ל ולי הדל נראה דאפשר שהתוספות משמע להו דהני תנאי פליגי בהכי (שלא כמו שכתבתי למעלה דכולי עלמא מודו דשייך ויאמר על הפתב) דמאן דאמר על ידי שליח סובר דאין

לומר אמירה על הפתב ומאן דאמר על ידי אגרת סובר דנאמר אמירה על הפתב וכתבו שני התירוצים לנישב לשתי הדעות אף על הרשב"א והרישב"א דנראה דנקטי בפשיטות דאין שינוי לומר אמירה על הפתב קשה קצת שאין זה פשוט כל כך ואדרבה יש צד לומר דלכולי עלמא שינוי אמירה על הפתב פאמור.

א"ה תלמידו הצעיר רפאל לאבאק הי"ו בר' משה ליב שו"ב נ"ע למה נפתח אדמו"ר המחבר שליט"א ששינוי לכנות לכתובה אמירה נראה שכן יש להביא ראיה ברורה לדברי רבינו יצ"ו מתרגום שני על מגילת אסתר על פסוק ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי שפתוב בזה הלשון ואמרת אסתר בכתבא לאתבא פתגמא למרדכי ע"כ הרי מפניך יוצא מפה קדוש ששינוי לומר אמירה על הפתב: וידידי הרה"ג מוהר"ר שלום צבי הירש אבד"ק יאנאווא יצ"ו פתב לי בענין זה ונ"ל במערכת האל"ף דחלק הפללים אות קס"ח מ"ש כת"ר הי"ו בענין אמירה אי שינוי על הפתב כעת ראיתי בנימוקי רמב"ן פ' יתרו ע"פ אני חתנה יתרו שפי' שהיה על ידי אגרת (והוא מבואר במדרש ש"ר פכ"ז ובמכילתא שם) הרי דיצדק לשון אמירה על הפתב ות"ל מצאתי פן מפניך בספר גור אריה למרן מוהר"ל מפראג פ' יתרו דבזה נפתח לו אגרת היה לנכח ממש יע"ש ויענין עוד בראב"ע פ' יתרו ובבבאיור רד"ל על המדרש שם ובש"ו"ת ברפת רצ"ה לש"ב הגאבד"ק לבוב סי' ט"ז העיר ג"כ מדברי רמב"ן הנז' יע"ש ויענין עוד בס' מתת יזה על המדרש שם פכ"ז עכ"ד יצ"ו והמענין בגוף ספר אור לי סי' ט' שרשמתי בנדפס בחלק הפללים אות קס"ח הנז"ל עיניו תחזינה שפבר הבאתי שם דברי הרמב"ן ורבינו אבן עזרא שפברשת יתרו הנ"ל וגם הבאתי דברי התוספות בגטין דף ע"א הנז"ל וכתבתי שצריך לומר שאין מפרשים פפירוש הרמב"ן וכו' וידידי הרב הנ"ל יצ"ו (לפי שאין מצוי אצלו ספר אור לי אשר החל הדפסתו בשנת תר"ל ונגמר בבית הדפוס בשנת תרל"ג) חשב להקריב לפני מנחה חדשה גם דברי המדרש והמפרשים והמכילתא והתנחומא כפר זכיתי בהם תחלה בעזרת שוכן מעלה.

וככתוב למעלה. ובכל זאת הרי זה טעון תודה.

על הערתו החמודה. אף בזאת תמיה לי איך לא הביט הרב יצ"ו במה שציננתי בספרי באות קס"ח הנ"ל לענין בש"ו"ת חתם סופר אבן העזר סוף סי' מ"ט והיה רואה שלא נעלמו ממני הדל דברי הנשר הגדול הרמב"ן כנז"ל: אמנם חזת היא לי מה שציננתי ש"ו"ת ברפת רצ"ה וספר מתת יזה על המדרש פי לא ראיתי דב"ק עד הנה עם פי שניהם ישנם בידי (שהשגתים לפני אינה ירחים אחדים בעה"י) ועיננתי בברפת רצ"ה בס"י ט"ז ובסוף ד"ה והיכי שהכתב וכו' הביא דברי הרמב"ן להוכיח דינצדק לשון אמירה גם על הפתב ושוב פתב ואף אי נימא דאמירה הוא נאמר רק על אמירה בפ"ה ענין תוספות גטין ע"א ד"ה והא בתירוץ הראשון מפל מקום יש לומר דלאו בדוקא הוא ולא דמי לעיקר השבועה דדקדק קרא וכתב לבטא בשפתים דכל היכא דלא חזינו דדקדק הפתוב יש לומר דלאו בדוקא הוא דמהאי טעמא קנימא לן דלאו דוקא שאמר אמן.

שגם באמר הן או שאר דבר שמורה על הקבלה מהני אף דבקרא נאמר אמן ושם בהגהות מלקחיות אריה להגאון חתן המחבר הביא דברי התוספות דגטין הנ"ל והביא גם פן מה שהגאון נודע ביהודה במהדורא קמא חלק יו"ד סי' ס"ו הבין ששני תירוצים שפבתוספות

חולקים בענין זה אי פתיכה מקריא אמירה ורצה לומר שאין שני התירוצים שבתוספות חולקים ורצה להעמיס שגם בתירוץ השני פתיכה לאו פדיבור דמי היכא דבעינו אמירה בפועל ולפי שחזר בו ובטל דעתו מפני שראה בחידושי הרשב"א וכו' לא הוצרכתי להאריך בדב"ק: וספר מתת זה הנ"ל הוא להגאון מו"ה מתתאי שטארנישון וראיתי שביא לשון המדרש רבה ר' יהושע אומר על ידי שליח ר' אליעזר אומר על ידי אגרת וכו' ושבמכילתא הגירסא ר"י אומר פתב לו אגרת ר' אליעזר המודעי אומר שלח לו ביד שליח וכו' ובחר בגירסא זו וכו' והביא מה שכתב הרמב"ן דמצינו אמירה על הפתב ויאמר חורם מלך צור בכתב ושהרד"ל בפירושו על המדרש הביא מאמר עם הספר והשיגו שלא זכר פירוש רש"י אמר המלך בפיו וציוה לכתוב בספר והראב"ע פתב אמר המלך שכתוב וגם פתב לדחות שאין ראיה משני הפתובים אלו שיש צדק לשון אמירה סתם על פתיכה דהא בשניהם מפניך אצלם שיהא בכתיבה והוא הביא ראיה ממה שכתוב (מלכים ב' סי' י"ט וישעיה סי' ל"ו וישלח מלאכים אל חזקיהו לאמר והיה זה בכתב פפתוב שם בפירוש וישחח חזקיהו את הספרים מיד המלאכים ויקראם (לדעתי גם הוא לא אפרק מחולשא דגם זה הוא כמפניך פתוב) והביא דברי התוס' בגטין ד' ע"א הנ"ל דאמירה היא בפה ולא בכתב וצ"ל קצת פוסקים המדברים בדין אם פתיכה פדיבור אלו תנרף דב"ק ועיניך הרואות שבאיזה דברים פיונתי בעה"י לדעת הגדולים עליונים למעלה: ומצאתי בענין זה בספר הפסגה היוצא לאור על יד ידי הגאון אבד"ק ווילקי יצ"ו בח"ג שגנפס בשנתנו (תנז"ר) מאמר אחד דברי חכמים כמשמרות נטועים (בצד 33) מאת ידי הגאון אבד"ק סטעפאינעף יצ"ו פתב בשם חוקר אחד בהאסיף שנת תרמ"ה (צד 45) שהשיג על דברי התוס' בגטין ע"א שחילקו דהגדה חשיבא גם בכתב ואמירה הוא רק בפה שהרי נמצא אמירה גם על מחשבה כמו ויאמר עשו בלב וכו' לא כן הגדה וכתב על דבריו ונ"ל הנה בכל השגותיו כבר הרגיש בהם הגאון מוהר"ש מסאקאלא בספרו בית שלמה חיו"ד ח"ב סי' פ"ז ומירצם בטוב טעם ודעת וע"ש בהגהה מן המחבר וכשאני לעצמי אין כאן קושיא כלל כי דברי תוס' נוסדו על פלל בחקי הדקדוק הובא במסלול נתיב י"א אות פ"ג שהעתיד עם ו' ההיפוף יורה על עבר בלתי נשלם ולכן יש ויאמר שהוא בלתי נשלם פעולת המאמר או שהוא רק מחשבה או פתיכה כמו ויאמר חורם מלך צור בכתב דה"ב ב' יו"ד בעוד לא הגיע המכתב ליד המקבל לא כן בהיפוף עבר לעתיד כמו ואמר ואמרה דמירו מנייה התוס' שם ומה שכתב ולא כן הגדה וכו' נעלם מהח' הנזכר דברי הרשב"א בחידושי שם שכתב על דברי התוס' ויפה אמרו דכתיב ובעל פנפים יגיד דבר וקרוב שדעתו ו"ל כי בעל פנפים ירמז על עט סופר אשר מלפנים לא היה רק מנוצות בעל פנפים: עוד שלח שם רסן לשונו להשיג על הט"ז בא"ח סי' מ"ז סק"ב כי על הא דכתב המחבר שם הפותב דברי תורה צריך לברר הקשה הט"ז דהא גבי עדות מצינו בגיטין ע"א א' מפייהם ולא מפי כתבם והח' הנ"ל השיג דמפניך שם בגמ' שאין למדין דבר אחר מעדות ולא דק דבעדות טעמא משום דכתיב על פי כמו שכתב רש"י שם ואין למדין לדבר שלא נאמר בו פה משא"כ לימוד תורה עיקרו נאמר בו פה על פי התורה דברים י"ז לא ימושו מפיך ישעיה נ"ט ובכעורובין נ"ו שינא פתח פומיך וכו' אלא למנצאיהם בפה ועוד כמה דרשות שם שעיקר תורה בפה ושפתים יעו"ש ועיין יו"ד סי' רמ"ו סכ"ב ומג"א סי' ק"א סק"ב ולא לחנם סיים בה ר'

יוֹחֲנָן בְּבִרְכוֹת י"א הָעֶרְב וכו' דְּבָרֵי תוֹרַתָּה בְּפִינוּ וְעַי' בְּתִשׁוּ' רַעַק"א סִי' כ"ט עַכ"ד יצ"ו וּמוֹכֵן שְׁבִהָאֲסִיף יֵשׁ עוֹד אִיזוֹ רְאִיּוֹת עַל עֲנָנֵי זֶה וְאִין מְצוּי אֲצִלֵי וְכֵן שׁו"ת בֵּית שְׁלֹמֹה יו"ד ח"ב אֵין אֲצִלֵי וְאוּלַי הוּבְאוּ שֵׁם דְּבָרֵי הַרְמְב"ן עַל הַתּוֹרָה בְּפִרְשֵׁת יִתְרוֹ הַגָּ"ל וְכֵן תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן חֲתָם סוֹפֵר הַנּוֹ"ל וְכִבֵּר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּמִקְרָא דְּוַיֵּאמֶר בְּלָבוּ אֵין סְתִירָה לְמָה שְׁפָתָבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּתִירוּץ רֵאשׁוֹן דְּאֵין פְּתִיבָה בְּכָלֵל אֲמִירָה וּמָה שְׁפָתָב יְדִידֵי הַגָּאוֹן יצ"ו לִיִּשָׁב הַקְּוִשָׁיָא עַל פִּי חֲקֵי כְּלָלֵי הַדְּקָדוּק וְכו' הִנֵּה בְּמִסְרָה מְנוּ עֲשֶׂרָה אֲמִירָה בְּלָבוּ דְּוָקָא בְּלָבוּ (בְּמִלְכִים א' סִי' י"ב כ"ו) וְאֵלוּ הֵן הַלְכוֹ מֵאָה שָׁנָה יוֹלָד.

עֲשִׂיו.

יִרְבְּעֵם. נִבְּל וְחִבְרוּ.

הַמֵּן אָמַר בְּלָבוּ מִי יוֹרִידֵנִי אֶרֶץ. אָמַר בְּלָבוּ לֹא תִדְרֹשׁ.

אָמַר בְּלָבוּ שְׂכַח אֵל. אָמַר בְּלָבוּ בַּל אֲמוּט וְאֵין לִי יָד בְּחֻכְמַת הַדְּקָדוּק לִידַע אִם אֵין סְתִירָה מִהַמְקַרְאוֹת הַפְּתוּבִים בְּלֹא וי"ו אָמַר בְּלָבוּ וְכו' לְכֵן פְּתַבְתִּי רַק הַפְּסוּקִים וּמִי שְׁבָקִי בְּזֶה יִבְאֵר הַדְּבָרִים אֲמָנָם אִף אִם נֶאמַר דְּלִפִּי הַדְּקָדוּק אֵין חִילוּק בֵּין וְאָמַר וְאָמַרָה לֹא אֲמַר בְּלֹא וי"ו לְעֵתִיד אֵין שׁוּם סְתִירָה לְדְבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת לְפִי מָה שְׁפָתָבְתִּי לְמַעְלָה לְחֻלְק בֵּין אֲמִירָה סְתֵמִית לְהִיכָא דְּכִתִּיב בְּלָבוּ: וְאִם שְׁיִיף לֹא אֲמִירָה עַל דְּבָרִים שְׁבָלָב פְּתַבְתִּי בְּנִדְפָס בָּאוֹת קס"ח בְּעֲנָנֵי זֶה וְיְדִידֵי הַרְה"ג מוהר"ר שְׁלֹמֹה צָבִי הִירֵשׁ אַבְד"ק יֵאֵנְאוּצָא יצ"ו צִיִּין לִי לְעִיִּין בְּסִפֵּר אֹר יְקָרוֹת וְלִנְיַת חֵן פְּרִשְׁת יִתְרוֹ וְאֵינָם מְצוּיִים אֲצִלֵי וְתַלְמִידֵי הַבַּחֲוֹר יוֹסֵף הַלּוֹי הִי"ו הִרְאָה לִי מָה שְׁפָתָב רד"ק בִּישְׁעִיָה קְאָפִיטוּל יו"ד פְּסוּק ח' עַל הַפְּתוּב שֵׁם פִּי יֵאמֶר וְכו' דְּלִפִּירוּשׁ רֵאשׁוֹן הוּא אֲמִירָה בְּלָב וְאִ שְׁבָפִירוּשׁ שְׁנֵי פְתָב שֶׁהִיא אֲמִירָה לְעַמּוֹ מְפָל מְקוּם רֵאשׁוֹן לֹא נִפְלְאוֹת לְפָרֵשׁ אֲמִירָה עַל הָאֲמִירָה שְׁבָלָב: ק"מ) אֲשֶׁת חִבְר הָרִי הִיא פְּחִבְר אִי אִיכָא חִיּוּבָא דְּאוּרִיִּיתָא אוּ דְּרַבְּנָן לְקוּם מְפָנִיָה אוּ אֵינּוּ אֵלָא מְדַת חֲסִידוֹת בְּעֵלְמָא צִיִּינְתִּי בְּנִדְפָס אוֹת ש"ט וי"ו לְעִיִּין בְּבִרְכֵי יוֹסֵף חֲשׁוֹן מְשַׁפֵּט סִי' י"ז אוֹת ה' וְתוֹרַף הַדְּבָרִים שְׁבָבֵר פִּי יוֹסֵף הוּא שְׁפָתָב בְּשֵׁם מְרֵן הַחֲבִיב בְּכֻנְסַת הַגְּדוּלָה דְּלְקוּם מְפָנִי אֲשֶׁת חִבְר אֵינּוּ אֵלָא מְדַת חֲסִידוֹת וּפְלָפֵל בְּדב"ק וְנִדְעָתוּ נוֹחָה דְּהוּא חֲטִיב מִן הַדִּין וְדִקְדָק כֵּן מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּשָׁבוּעוֹת דָּף ל' ע"ב וְכֵן מְדַבְּרֵי שְׁאָר הַרֵאשׁוֹנִים שְׁפָתָבוּ דְּאַחַר מִיתַת בְּעֵלָה אֵין חִיּוּב עֲשֶׂה מִן הַתּוֹרָה וְכו' וְאִם בְּחִי בְּעֵלָה לֹא הִיָּה פִּי אִם מְדַת חֲסִידוֹת אַחַר מִיתַת בְּעֵלָה לֹא הִיָּה אִף מְשׁוּם מְדַת חֲסִידוֹת וְכו' אֵלוּ תוֹרַף דְּב"ק.

וְרֵאִיתִי עֵתָה לְהֵרֵב חֲשֵׁק שְׁלֹמֹה בְּסִי' י"ז בְּהִגָּהוֹת הַטּוֹר אוֹת ז' שְׁהִבִּיא מָה שְׁפִירֵשׁ רִש"י בְּשָׁבוּעוֹת דָּף ל' ע"ב בְּעֲנוּבָדָא דְּדְבִיתָהּ דְּרַב הוּנָא הִנּוּה לָהּ דִּינָא קָמִי דְּרַב נַחְמָן וְכו' שְׁנֵה הִיָּה אַחַר מִיתַת רַב הוּנָא וְלְכַאוּרָה אֵינּוּ מוֹכֵן מִי הַזְּקִיקוּ לְפָרֵשׁ כֵּן וְכַתֵּב שְׁהוֹקְשָׁה לְרִש"י לְמָה הַנּוֹצְרָף רַב נַחְמָן לְאַפְרוּחֵי בְר אֲוֹנוּא וְהִנּוּה לִיָּה לְקוּם מְקָמָה לְהִדְיָא כֵּינּוּ דְּאֲשֶׁת חִבְר פְּחִבְר לְכֵן פִּירֵשׁ דְּהִיָּה אַחֲרֵי מוֹת בְּעֵלָה דְּלִיכָא אֵלָא מְשׁוּם מְדַת חֲסִידוֹת עַכ"ל עי"ש שְׁפָתָב כֵּן עַל פִּי דְּבָרֵי הַרְמְב"ן וְהַר"ן שְׁרַמְז הֵרַב שְׁפָתֵי פִּהֵן בְּסִק"ו וּמִתְבָּאָר דְּבַחֲטִי בְּעֵלָה הַחִבְר מְדִינָא אִיכָא חִיּוּבָא לְמִיקָם קָמָה וְכֵן מִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הַגָּאוֹן בְּאוּרִים וְתוֹנִים סִקִּי"א דְּבַחֲטִי בְּעֵלָה אִיכָא חִיּוּבָא מְדִינָא לְקוּם מְפָנִיָה וְלֹא חִיִּישִׁינּוּ לְמִיסְתַּתְמָן טַעֲנַתְיָה דְּבַעַל דִּין א לְאַחַר מִיתָה מְשַׁמַּע שְׁפוּבֵר שְׁחֲטִיב לְקוּם מְפָנִיָה מְשׁוּרַת הַדִּין וְאֵין לְחוּשׁ מְשׁוּם דְּמִיסְתַּתְמָן טַעֲנַתְיָה שְׁלֹא כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מְדַבְּרֵי הֵרַב חֲשֵׁק שְׁלֹמֹה וְכֵן מְדַבְּרֵי מְרֵן חִיד"א

שם דאחר מיתה אין חיוב אלא מדת חסידות שהרי פתב באורים שם דמה שעשה פן רב נחמן הוא רק משום מדת חסידות ועל כל פנים בחיי בעלה שנים הם בדעת אחת דאיפא חיובא מדינא: גם הרב מוהר"י אלפאנדארי בתשובתו שבספר יבא הלוי בחלק ח"מ סי' ו' מר קעסיק בפיתור אשת חבר ממסים וארנוניות ובד' י"ב (בד"ה ועוד אמרי') הביא העובדא שבש"ס שבועות הנ"ל דמוכח דמן הדין חייב לעמוד מפניה וכו' ושברפי יוסף פתב בשם הראשונים שבחיי בעלה על כל פנים מצד הדין חייב לקום מפניה עיי"ש הרי דנקיט גם הוא פדעת הראשונים דמדינא איפא חיובא בחיי בעלה מיהא לעמוד מפניה וכן מוכח ממה שפסק הרמ"א ביו"ד סי' רנ"א ס"ט (בדין ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ אפילו חכם לכסות ועם הארץ להחיות) דאשת חבר פתבר ולפי מה שכתבו הרבנים הנז"ל דלעגנן פבוד אשת חבר יש לחלק בין בחיי בעלה ללאחר מיתה צריף לומר דהכא נמי מייירי בחיי בעלה ואם בחיי בעלה אין חיוב מן הדין בכבודה אלא ממדת חסידות אין סברא לדחות את העם הארץ משום מדת חסידות דאדם רשאי להתנהג במדת חסידות במקום שאינו חב לאחרים דהיינו לעמוד מפניה וכיוצא שאדם רשאי להחמיר על עצמו אבל אין סברא פלל לעשות את שאינו זוכה פזוכה לחוב לאחרים אלא מוכח דמדינא הוא דחייב לעמוד מפניה בחיי בעלה ולכן היא קודמת לעם הארץ גם פן מן הדין ולא ממדת חסידות ובפרט לפי מה שמפרש מרן הבית יוסף דחכם לכסות ועם הארץ להחיות היינו להצילו מן הנקר וכיוצא דנדאי אם נאמר דאשת חבר פתבר ותהיה אשת חבר לכסות קודמת לחיי עם הארץ לא מסתבר פלל שמפני מדת חסידות נדחה חיי עם הארץ ועיין להגאון יד שאול שם בסק"ה מה שמפלפל בדברי מרן בזה ועל כל פנים אם אין אשת חבר פתבר מן הדין אלא ממדת חסידות אין סברא פלל לדחות חיי העם הארץ אלא מוכח דמדינא הוא ועיין במה שכתבתי לקמן (בד"ה שוב ראיתי): ולא עוד אלא דגם מאי דסבירא להו לרבנן קדישי הנ"ל שלאחר מיתת בעלה אין חייבים בכבודה אלא ממדת חסידות אנכי הרואה שיש לתמוה עליהם שלא זכרו שרים שאין זה פשוט ולדעת הרב מוהר"ם מינץ פתב הרב טורי ז"ה ביו"ד סי' רמ"ב ס"ק י"ד דלאחר מיתה נמי פל שיושבת תחת פבוד בעלה שלא נשאת לאחר חייבים בכבודה ונ"ל הרב טורי ז"ה עשה דכבוד תורה לעגנן אשת חבר שמא אין שייף לאחר מיתה פן פתבו התוספות בשבועת העדות דף ל"ו אבל בתשובת מוהר"ם מינץ פתב אשת חבר שנשאת לעם הארץ אין חייבים לכבדה פבראשונה משמע דבעודה אלמנת תלמיד חכם חייבים לכבדה פבראשונה ע"כ מצאתי עכ"ל הרב ט"ז ומשמע דמה שכתב דמוכח ממוהר"ם מינץ דבעודה אלמנת החכם חייבים בכבודה היינו מדינא ולא מדת חסידות בעלמא ומעתה אף אם נאמר שלא פדעת הרב מוהר"ם מינץ ואינו אלא מדת חסידות מיקטניין למימר הכי לאחר מיתה אבל בחיי בעלה מיקטפרא דלכולי עלמא איבעי לן למימר דאיפא חיובא מדינא ומה שקשה לכאורה על סברת הרבנים מוהר"ם מינץ וט"ז דגם אחר מיתת בעלה איפא חיובא מדינא דאם פן למה הנצרך רב הונא לאפרוחי בר אוןא הנה המעין פברפי יוסף שם יראה דיש ליישב דמשום דלאו פולי עלמא ידעי האי דינא דאשת חבר צריף לעמוד מפניה חש רב נחמן למיסתתמן טענתיה אף שלפי האמת חייב מדינא לעמוד מפניה וכבר פתבתי פן בשם הגאון באורים ס"ק י"א דרב נחמן מדת חסידות הוא דעבד: וראיתי להגאון יד שאול בסי' רמ"ב ס"ק ט"ז במדה"ב שתמה על גדולי ישראל שהבינו

מדברי התוספות דאשת חבר אחר מיתת בעלה אין ביה עשה דכבוד התורה איך לא דקדקו בלשון התוספות שמתבאר בהיפך וזה לשון היד שאול אחר שהעתיק לשון הטורי זקב וכתב הטעות שבמראה מקום שפטורי זקב פי דברי התוספות הם בד' ל' בד"ה והאמר) אבל תמיהני שלא העתיק יפה דברי התוספות ולפי הבנתו תמוהין דברי התוספות דאם כן למה חרד כל החרדה ולומר לא אקום מקמה אשת חבר הרי היא פתבר ונהרי פבר מת ר"ה.

אמנם באמת התוספות לא פתבו כן רק דעשה דכבוד התורה עדיף לא שייך לאחזר מיתה והיינו דאף דשייך עשה דכבוד תורה אף לאחזר מיתה כמ"ש המהר"ם מיינץ אבל על כל פנים אסור להושיבה ולבטל עשה דבע"ד בעמידה משום דעשה דכבוד התורה עדיף דהא אפטר דלא שייך לאחזר מיתה שוב ראיתי בפסקי התוספות בשבועות שם אות ל"ח שהעתיק בשם התוספות דעשה דכבוד תורה אין שייך לאחזר מיתה וכפי הנראה מזה יצא להמ"כ והט"ז מ"ש בזה אבל דברי הפסקי תוספות עצמם תמוהים ולא ידעתי מי חבירם ולא העתיק יפה וצריף עיון גדול שוב ראיתי בב"ח סי' רמ"ב שגם הוא העתיק המ"כ הנ"ל והט"ז לקחו משם ותמיהני על גדולי הדור שלא הרגישו בדברי התוספות שדקדקו בלשונם פדרבם בקדש ועיין בהרא"ש שם עכ"ל ביד שאול הנ"ל שדעתו איפא עשה דכבוד התורה באשת חבר גם אחר מיתת בעלה ותייבם לעמוד מפניה מדין תורה ולא נסתפקו התוספות אלא לדחות העשה דבעלי דין בעמידה דקיימא לו בעלמא דמותר להושיב תלמיד חכם משום דעשה דכבוד תורה עדיף והבין כן בדעת מוהר"ם מיינץ פמבואר בדב"ק: אמנם במחילת פבוד גאוונו אין דבריו מוכרחים אף שלכאורה מה שדקדק מלשון התוספות (דעשה דכבוד תורה עדיף לא שייך אחר מיתה) הוא דקדוק נכון אבל פנראה לא ראה שהר"ן בהלכות פתב שמעשה זה היה אחר שמת רב הונא ולפיכך לא היה צריף להושיבה שמן התורה לא היה פאן עשה דכבוד התורה אלא מדרבנן עכ"ל הנה לא כתב שלא היה עשה דכבוד התורה עדיף דלא כתב אלא לא היה עשה דכבוד התורה וגם כתב מפנרש דאינו חייב בכבוד אחר מיתת הבעל אלא מדרבנן והרשב"א בחידושי פתב וז"ל דביתהו דרב הונא לאחזר מיתת רב הונא הנה ואין פאן עשה מן התורה עכ"ל ומשמעותו גם כן דליפא עשה פלל אלא חייבא מדרבנן וכדכתב הר"ן ואם פאנו לדקדק מדברי התוספות כמו שדקדק הגאון צריף לומר דהרשב"א והר"ן פליגי עם התוספות וזה נדאי דחוק גדול להמציא פלוגתא ביני רבנא ואיפא ניחא לו למימר דמה שכתוב בתוספות עשה דכבוד התורה עדיף לא שייך אחר מיתה הוא אשגרת לישנא דש"ס דאמרינו הכי עשה דכבוד התורה עדיף ולא לדיוקי מינה דעשה דכבוד התורה מיהא איפא גם לאחזר מיתה אלא לאחזר מיתה ליתיה לעשה פלל ומה שהקשה על הטורי זקב שלפי הבנתו בדברי התוספות דבריהם תמוהים דאם כן מה פל החרדה דאמר לא אקום מקמה אשת חבר הרי היא פתבר ונהרי פבר מת רב הונא הנה לפי דברי הרשב"א והר"ן הנ"ל מתנישב שפיר שהרי על כל פנים איפא חייבא מדרבנן ומה שכתב על הפסקי תוספות שלא העתיק יפה ולא ידע מי חבירם וכו' הנה פבר פתבתי בקונטרס פאת השדי לחלק אסיפת דינים במערכת בית הפנסת אות וי"ו על דבריו שבשו"ת שואל ומשיב קמא ח"ג סי' ע"ב (שכתב שאין ראה מפסקי תוספות להתוספות) שאף שהאמת הוא שאינו ברור שהתוספות עצמם עשו הפסקי תוספות ויש בזה מבוכה גדולה שיש

סוֹבְרִים שֶׁהָרָא"ש חֲבָרָם וַיֵּשׁ סוֹבְרִים שֶׁהָרִיב"ה בְּנוֹ חֲבָרָם וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁבַעֲלֵי הַתּוֹסְפוֹת עֲצָמָם עָשׂוּ אֶת הַפְּסָקֵי תוֹס' וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם מְרַב אֶחָד כְּמוֹ שֶׁרְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים (שֶׁנֶּדְפַס בְּשָׂדֵי חֶמֶד חֶלֶק אֲסִיפַת דִּינִים שֶׁמֵּאוֹת הַדְּל"ת וְהֵלָאָה) בְּסִי' ט' אוֹת ח' מִפֶּל מְקוֹם כְּנֹלִי עֲלָמָא מוֹדוּ שֶׁמְחַבְּרָם גְּדוֹל כְּבוֹדוֹ וּבְמִקְוֹמוֹת רַבּוֹ מְסַפֵּר פּוֹתְבִים הַפּוֹסְקִים לְהַכְרִיעַ אֵיזָה דִּין עַל פִּי מַה שֶׁפְּתוּב בְּפְסָקֵי תוֹסְפוֹת וְכו' עִי"ש וּבְמֵאֵי דְקָמֵן וַיֵּשׁ לָנוּ לְהַכְרִיעַ שְׁמָה שֶׁפְּתוּב בַּתּוֹסְפוֹת תִּיבַת עֲדִיף יֵתֵר כְּנִטוּל דְּמִי נְסִמְוֵה עַל נְאֻמָּן בֵּיתָם הַמְּחַבֵּר פְּסָקֵי תוֹסְפוֹת שֶׁהִשְׁמִיטָה לְפִי שֶׁהֵבִין שֶׁהִיא אֲשַׁגְּרַת לִישָׁן פְּאָמור וְלִכְּנֹן נִרְאָה שְׁמָה שֶׁפְּתוּבו הַרְבָּנִים הַנְּ"ל דְּאֶחָר מִיתַת הַבַּעַל לִיכָּא עֲשֵׂה כְּלָל הוּא אֲמַת וְגַם הַתּוֹסְפוֹת לֹא פְּשִׁיטָא לְהוּ דְּאִיכָּא עֲשֵׂה כְּלָל (כְּדִמְשַׁמַּע לִיהַ לְהַגְּאוֹן יַד שְׂאוּל וְכֵן מַה שֶׁיִּיחָס לְדַעַת רַבֵּינוּ מוֹהֲר"ם מִינְיָן שֶׁאֶחָר מִיתַת בַּעֲלָה גַם כֵּן וְכֹא עֲשֵׂה דְּכַבּוֹד הַתּוֹרָה אֵינוֹ מְוַכְרַח לְדַעַתִּי הַקְּצָרָה דְּאָף לְמַה שֶׁדִּקְדַּק הַרַב טוֹרֵי זָהָב מְדַבְּרִיו דְּבַעוּדָה אֶלְמָנָה חֲזִיבִים לְכַבְּדָה כְּבָרָאשׁוּנָה אֵינוֹ מְוַכְרַח שֶׁפּוֹנְתוֹ שֶׁפֶשֶׁם שֶׁבָרָאשׁוּנָה מְדַאֲרִיתָא כֵּן גַם עֵתָה אֶלָּא כְּוִנְתוֹ דְּאִיכָּא חֲזִיבָא מְדַרְבְּנָן לְכַבְּדָה כְּבָרָאשׁוּנָה וְכֵן בְּדִין מְשׁוּם דְּאָף אֵי נִימָא בְּכּוֹנֵת הַתּוֹסְפוֹת כְּדַכְּתָב הַגְּאוֹן מְדַקְדִּיק תִּיבַת עֲדִיף מִפֶּל מְקוֹם כֵּינֵן שֶׁהִרְשָׁב"א וְהַר"ן סוֹבְרִים שֶׁלְּאֶחָר מִיתָה לִיכָּא אֶלָּא חֲזִיבָא מְדַרְבְּנָן מְנָא לִיהַ לְמוֹהֲרַמ"מ לְמִיפְסַק בְּסַפִּינָא חֲרִיפָא כְּדַעַת הַתּוֹסְפוֹת בְּפֶרֶט בְּדַבָּר שֶׁאֵינוֹ מְפוֹרָשׁ בְּדַבְּרֵיהֶם וְרַק מְדִיוקָא הוּא דְּאֶתִּינֵן עֲלָה לְכֹן נִרְאָה דְּגַם לְדַעַת מוֹהֲרַמ"מ לִיכָּא עֲשֵׂה מְדַאֲרִיתָא אֶלָּא חֲזִיבָא מְדַרְבְּנָן: וּמִלְבַּד הַרְבָּנִים הַנּוֹ"ל שֶׁהֵבִינוּ דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת כְּפֶשֶׁטֵן דְּלָאוּ לְדִיוקָא נְקֻטִי בְּלִישְׁנֵיהוּ תִיבַת עֲדִיף רִאִיתִי שֶׁכֵּן דַּעַת הַרַב מַחְנֵה יְהוּדָה בְּהַלְכוֹת דִּינִים סִי' י"ז אוֹת ד' דָּף ע"ב הֵבִיא דְּבָרֵיו מֵר נְכֵדוֹ הַרַב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם בְּחֶלֶק יו"ד סִי' ח"ן (ד"ה בְּרַם) וְהוּא שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּשִׁבּוּעוֹת דָּף ל' ד"ה וְהָאֵמֵר שֶׁמְתַבָּאֵר מְדַבְּרֵיהֶם דְּלִישְׁנֵיהוּ קָמָא פְּשִׁיטָא לְהוּ דְּאֶשֶׁת חֵבֵר הִיא כְּחֵבֵר מְדַאֲרִיתָא וְלִישְׁנֵיהוּ בְּתָרָא מְסַפְקָא לְהוּ וְהַקְּשָׂה מֵאֵי שְׁנָא מְהַא דְּאֶמְרִינֵן בְּכַתְּנֻבוֹת פֶּרֶק הַנּוֹשֵׂא דָּף ק"ג אֵהָא דְּאֵמֵר רַבִּי בְּשַׁעַת פְּטִירְתוֹ הִזְהִירוּ בְּכַבּוֹד אֲמַכֶּם וּפְרַכִּינֵן דְּאֶרִּיתָא הִיא וּמִשְׁנֵינֵן אֶשֶׁת אַב הֵיְתָה וְאָף דְּאֶשֶׁת אַב נְמִי מְדַאֲרִיתָא (אֶת אַבִּיָּה זֹו אֶשֶׁת אַבִּיָּה) הֵנִי מִיְלֵי מַחֲזִיִּים אֶבְל לְאֶחָר מִיתָה לֹא דְּמְתַבָּאֵר דְּלְאֶחָר מִיתָה אֵינוֹ חֲזִיבֵי מְדַאֲרִיתָא אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וּמְדַבְּרֵי הַרַבְּמ"ם בְּסוּף פֶּרֶק שְׁשִׁי מֵהַלְכוֹת מְמָרִים מְשַׁמַּע דְּאָף חֲזִיבָא מְדַרְבְּנָן לִיכָּא אִם כֵּן מוֹכַח דְּאֶחָר מִיתָה פִּקַּע מִיְנֵיהַ חֲזִיבָא דְּכַבּוֹד לְעַנְיָן כְּבוֹד אַב וְאִם וְאֵמָּאֵי לֹא נִימָא הֵכִי לְעַנְיָן אֶשֶׁת חֵבֵר דְּמֵאֵי שְׁנָא וַיְהִי כְּמִשְׁבִּיב דְּשִׁאֲנֵי אֶשֶׁת חֵבֵר דְּאִיְהִי גּוֹפָא חֲשִׁיבָא חֵבֵר כְּדְּאֶמְרִינֵן נְשִׁי בְּמֵאֵי זְכִינֵן דְּמַקְרִינֵן בְּנִיְהוּ וּמְנַטְרֵן לְגַבְרֵיהוּ וּפְלִגִי בְּהַדְּוִיָּהוּ מַה שְׂאִין כֵּן אֶשֶׁת אַב שֶׁכְּבוֹדָה הוּא מַחְמַת הָאָב וּכְשַׁמַּת פִּקַּע (אֵמֵר הַמְּחַבֵּר הַנְּנִי לְהוֹדִיעַ כִּי מְסִיגְנוֹן לְשׁוֹן הַרַב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם בְּשֵׁם הַרַב מַחְנֵה יְהוּדָה נִרְאָה שֶׁקּוֹנְשִׁיתוֹ תִּלְהַ לְשִׁינֵיהוּ בְּתָרָא שֶׁבַתּוֹסְפוֹת דְּמְסַפְקָא לְהוּ וּלְפִי שְׂאֵינוֹ מוֹבֵן לְדַעַתִּי הַקְּצָרָה אֵמָּאֵי לֹא תִּיקְשִׁי לִיהַ אֲשִׁינֵיהוּ קָמָא דְּנָתִי בְּדַעַתִּי דְּמַה שֶׁתְּפַס הַרַב בְּלִשְׁוֹנוֹ שִׁינֵיהוּ בְּתָרָא כְּוִנְתוֹ דְּאָף אֲשִׁינֵיהוּ בְּתָרָא קְשִׁיָּא לִיהַ וְכֹל שֶׁכֵּן דְּקְשִׁיָּא לִיהַ אֲשִׁינֵיהוּ קָמָא דְּפְשִׁיטָא לְהוּ דְּאִיכָּא עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה גַם לְאֶחָר מִיתָה וְסַפֵּר מַחְנֵה יְהוּדָה אֵין מְצוּי אֶצְלִי וְאִם שֶׁגִּיתִי אֶתִּי תִּלִּין) הִנֵּה בְּעִינֵיהַ תְּבִיט שֶׁשְׁנֵי הַרְבָּנִים מֵר קְשִׁיָּא וּמֵר נְכֵדוֹ מִיְיַחָסִים לְהַתּוֹסְפוֹת בְּתִירוֹץ שְׁנֵי דְּמְסַפְקָא לְהוּ אֵי אִיכָּא עֲשֵׂה בְּאֶשֶׁת חֵבֵר אֶחָר מִיתָה וְאִם הֵיוּ מְפָרְשִׁים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת כְּדִמְתַּרְגָּם רַב יוֹס"ף סִינֵי הַגְּאוֹן יַד שְׂאוּל הַנְּ"ל הַרִי אִם כֵּן הַתּוֹסְפוֹת פְּשִׁיטָא לְהוּ גַם

לתירוץ השני דאשת חבר פתבר מן התורה גם אחר מיתה ולא נסתפקו אלא לגבי דחיית העשה דבעלי דינים בעמידה ונהנה ליה לאולמיה קושימיה מההיא דאשת אב דליפא חיובא מן התורה פלל ואילו באשת חבר קים להו להתוספות בבירור דאיפא חיובא מדאורייתא אלא נדאי מוכח שהבינו דברייהם כפשטם ואהכי פתבו דלשינויא בתרא מספקא להו ונהנה פבר פתבתי שספר מחנה יהודה אינו אצלי ואיני יודע אם הנפיר מה שכתב הר"ן דאחר מיתת החבר ליפא חיובא אלא מדרבנן וכן נראה דעת שאר הראשונים וכמו שכתב מרן חיד"א בברכי יוסף ח"מ סי' י"ז אות ה' ונ"ל ויש להעיר על הרב פנסת הגדולה שהרי רש"י והתוספות והרא"ש והרמב"ן והרשב"א והר"ן אוקמוה להאי עובדא לאחר מיתת רב הונא וכתבו דמן התורה לא היה פאן עשה דכבוד התורה אלא מדרבנן ולכך לא הושיבה עכ"ל הרי שמניחם לכולהו הני רבנאמתא דסברי דלאחר מיתה איפא חיובא מדרבנן (אף שאני הדל לא ראיתי שכתבו פן מפורש זולת הר"ן בהלכות נאמן עלינו הדיין יוסף צדיקא די כל רז לא אגיס ליה ואין לא ראינו ראיה) שלכאורה גם עליהם יש להקשות מההיא דאשת אב דמתבאר מדברי הרמב"ם דגם מדרבנן ליפא חיובא ומדתלה קושיותו על סברת התוספות נראה לכאורה שלא ראה דבריהם אף יש לומר דל"ק ליה עליהו משום שיש לומר שהם סוברים דאף שלאחר מיתה אין פאן חיוב מן התורה משום אשת אב מדרבנן מיהא יש חיוב פבוד גם לאחר מיתה ורבינו הקדוש שהנהירם על זה היא גופא אשמעינן דאיפא חיובא מדרבנן שאם לא היה מזהירם אפטר שהיו סוברים שלאחר מיתה אין חיוב גם מדרבנן (וכמו שסובר פן הרמב"ם לקושטא דמילתא) אהכי הוצרך להזהירם על זה ואזהרתיה מהכא משום דעל כל פנים איפא חיובא מדרבנן לכבדה גם אחר מיתת האב: ולא אכחד מאי דתמיהא לי בדברי הרב מחנה יהודה ולא ידעתי איך נתקרה דעתו בזה שכתב לחלק בין אשת חבר לאשת אב שאף שהחילוק הוא נכון אפתי קשה אי פשיטא לן דאשת חבר בעלמא חייבים בכבודה מן התורה או מדרבנן למאי איצטריך רבי להזהירם על זה הלא אף אם לא הייתה אשת אב הרי חייבים בכבודה משום שהיא אשת חבר שגם לאחר מיתה חייבים בכבודה (נחזור למאי דאמאן עלה באשת חבר אי איפא חיובא אחר מיתת הבעל): שוב ראיתי מה שאמרו בירושלמי בשלישי דמסכת הוריות הלכה ד פסות אשת חבר וחי עם הארץ פסות אשת חבר קודמת מפני פבודו של חבר ולא אמרו אלא בחיי החבר וכו' עיי"ש הרי מבואר דמשום פבודו של חבר אינו אלא בחייו ולכאורה קשה מזה על מה שכתבו הראשונים הנז"ל דמדרבנן איפא חיובא גם אחר מיתה שאם פן למה לא תקדים אשת חבר מדרבנן מיהא וצריך לומר שלא חייבו רבנן לכבדה אלא פשאין מזה חוב לאחרים פגון לקום מפניה וכיוצא אבל לא מפני זה יחובו לאחרים להקדימה לחיי העם הארץ ונהנה מדברי הירושלמי יש סתירה לסברת הגאון יד שאול שהרי על כל פנים צריך לומר דמדאורייתא מיהא אין חיוב לכבד אשת חבר אחר שמת החבר.

אמנם פבר פקח עיניו על זה הגאון יד שאול בהגהותיו להירושלמי ציון וירושלים שם וכתב ונ"ל לא מר אלא פסות אשת חבר בחיי חבר ע' תוס' ד"ל שנסתפקו בזה דעשה דכבוד תורה לענין אשת חבר שאם לא שייך לאחר מיתה ועטו"ז י"ז סי' רמ"ב סקי"ד ע"ש מ"ש פיד שאול וכאן מבואר דדוקא בחיי החבר ולפמ"ש פיד שאול יש לישיב גם פאן ודוק היטב עכ"ל ועם שלדעתי הענינה לא ידעתי איך יתישבו דברי הירושלמי על פי

שיטתו שביד שאול פתבתי דב"ק והמעניין יכריע: וראיתי בעין יעקב הקטנים דפוס רא"ם בפ"ק שבועת העדות סי' ט"ז דמובא שם בשם ספר פתח עינים למרן חיד"א דלרבינו הא"ר אין חיוב לעמוד מפני אשת חבר ולא לעשות לה הידור אפילו בחיי בעלה וכן פתב בפירושו על ספר התסידים (ברית עולם) סי' תקע"ח שציינתי בנדפס וכתב בפתח עינים דלפי זה צריך לומר דרב נחמן דאמר אפרח עלי בר אוןא אמר פן ממדת חסידות ואף שלפי זה נראה דלאחר מיתה נחית דרגא וליפא אף משום חסידות יש לומר דרב נחמן הנה רגיל לעמוד מפניה בחיי בעלה ממדת חסידות ואם עתה לא יעשה לה כמנהגו תצטרע הרבה ויסתתמו טענותיה לכן הוצרך להפריח בר אוןא ולי הדל נראה דלפי דברי רבינו הא"ר אין אנו צריכים לומר דעובדא דרב נחמן הנה אחר מיתת בעלה (לפי מה שביאר הרב חשק שלמה מה שהזקיקו לרש"י לומר פן כנו"ל) דיש לומר שהנה בחיי בעלה ועשה פן ממדת חסידות ואי תיקשי לך איך נאמר שיפרש הרב הא"ר שלא כפירוש רש"י ושאר הראשונים הנה בלאו הכי דבריו נראים בעליל שלא כדברי הראשונים שהרי הוא כמבואר בדבריהם דבחי בעלה איפא חיובא מדינא וכבר ציין בפתח עינים לעיין במה שכתב בב"רפי יוסף והמעניין שם ישר יחזה שדעתו להבין מדברי הראשונים שבחי הבעל החבר יש חיוב לעמוד מפניה מן הדין: והנה במכתב ידידי הרה"ג מוהר"ר שלום צבי הירש אבד"ק יאנאווצא יצ"ו שרשט וכתב לי לעיין בשו"ת שאלת יעב"ץ ח"ב סי' קה"ל וכבר ציין תשובה זו הרב עיקרי הד"ט בחלק יו"ד סי' כ"ו אות ז (ד"ה ועיין) אף לא הנה בדי שו"ת הנ"ל לעיין בו ועתה שהשגתי ס' הקדוש הנ"ל עיינתי שם וראיתי השאלה שם היא אם צריך לקום מפני אשת חבר וכתב דלכאורה תלמוד ערוך הוא בפ"ק רביעי דשבועות דף ל' בעובדא דדביתהו דרב הונא אתיא לקמיה דרב נחמן לדינא ואמר היכי איעביד איקום מקמה מיסתתמן טענתי דבעל דינה לא איקום אשת חבר הרי היא פתח ואפרח עליה בר אוןא וכו' והתוספות נדחקו דהא בעינן קימה שיש בה הידור והגאון המספר פתב דלפי מה שפירש רש"י דהאי עובדא הנה אחר מיתת רב הונא אם פן יש לומר דבזה אין חיוב גמור אלא ממדת חסידות וכתב שמפני זה הוצרך רש"י לומר דאחר מיתה הנה ולא ניחא ליה לומר דמה שרש"י הוצרך לפרש פן הוא משום דמסתמא אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין והנה לו לרב הונא עצמו לבא לבית דין ולא תבא אשתו דאי מהא לא איריא דיש לומר דרב הונא לא הנה הולך לדון לפני רב נחמן שהנה גדול ממנו או שמה הנה הדין בנכסי מלוג ולכן מוכרחים לומר בכונת רש"י שפא ליישב הרגש התוספות ולכן אמר שהנה אחר מיתה דבכי האי גוונא ליפא חיוב גמור אלא מדת חסידות ועוד הוכיח שאין חיוב מן הדין בכי האי גוונא שאם פן לא הנה לנו לחוש דמיסתתמן טענתי דבעל דינה פיון שפן שורת הדין מחייבת כדקיימא לן בח"מ סי' ז' דכשפא החכם לדין עומדים מפניו שוב כתב דיש לומר דאשת חבר חייב לקום מפניה מן הדין בין אם בעלה בחיים ובין לאחר שמת אלא שפשיש לחוש דמיסתתמן טענתי דבעל דין אינו חייב לקום אף מפני החבר בעצמו ומה שעשה רב נחמן דאפרח בר אוןא וכו' לפני משורת הדין הנה וסיים שפן נראה שפכוד חבר נדחה כפשיש לחוש דמיסתתמן טענתי דבעל דין ורק משום חסידות יש לעשות טצדקי לעמוד מפניו ושם שפא בכנסת הגדולה שכתב פן בעובדא דרב נחמן שאינו אלא מדת חסידות שאם מן הדין לא הנה לחוש משום דמיסתתמן טענתי דבעל דין ומפל מקום פתב דאף מפני

החכם אינו חייב לעמוד במקום המשפט שיש לחוש פן יסתמו טענות הבעל דין ויצא משפט מעוקל וגם בלאו הכי מסתמא אין חיוב לבית דין לקום מפני סתם חכם דנדיא לאו רבו הוא וסגי ליה בהידור בעלמא וכו' אלו תורף דב"ק אשר העתקתים מפני שאין ספר התורה הגה מצוי וכיונה דעתו לדברי הרב חשק שלמה הנ"ל שכתב לפרש בכונת רש"י שהוצרך לומר שהיה אחר שנסתלק רב הונא שאם לא פן לא היה צריך להפריח בר אונא כנז"ל: יש להעיר על הגאון יעב"ץ די פל רז לא אגיס ליה איך לא זכר שר דברי הרמב"ן והר"ן ושאר דברי הראשונים בעובדא דדביתהו דרב הונא ומה גם אחרי שכתב ראה דברי הרמ"א בחשן משפט סי' טו"ב סעיף ב' (תלמיד חכם שפא לדון מותר לעמוד לפניו ולא חיישינו שיסתמו טענות שפנגדו) איך לא הביט עין בדברי רבינו השפתי פהו שם וז"ל עיין באגודת אזוב דף ע"ה ע"א שלא ידע א הוציא הרב ל זה והוא מהרמב"ן והר"ן פרק שבועת העדות ומבאר שם מה שהקשה באגודה אזוב הא דהוצרך רב נחמן להפריח אנון משום דאשת חבר לאחר מיתה היתה עכ"ל השפתי פהו וז"ל הר"ן יש לומר דעובדא דדביתהו דרב הונא לאחר מיתה דרב הונא הנה וכו פירש רש"י ולפיכך לא היה צריך להושיבה שמן התורה לא הנה פאן עשה דכבוד התורה אלא מדרבנן וכתב הרמב"ן שכן ודאי נראה שאילו בתלמיד חכם לא היה צריך לבר אונא אלא מיקם הנה קאים להדיא וליכא משום מסתם טענות דכולי עלמא ידעי והדרת פני זקן עכ"ל הגה רואה שדברי הגאון הם דברי הראשונים: והרב עיקרי הד"ט בחלק יו"ד סי' כ"ו אות ו' ד"ה ועיין (שציינתי למעלה בד"ה והנה במקב) ציין בדיון זה ספרים רבים ולהועיל למי שנמצאים בידו אעתיק דב"ק וז"ל ועיין להרב בית יהודה סי' כ"ח שהשיב בהלכה ספקו של הרב הלק"ט ח"א סי' נ"ד אי בעי למיקם קמי סבתא דהדבר פשוט שכל מיני, פבוד שיש לעשות לאיש יש לעשות לאשה ועיין להרב ברית עולם סי' תקע"ח שהביא תשובת הלקט הנז' דסיים ומסתברא דלא מתחייב אלא לאשת חבר והוסיף עליו הרב"ע הנז' דאחרונים נבוכו בזה כמ"ש בכרפי יוסף ש"ל בח"מ סי' טו"ב אות ה' ושהאר"י כתב דאין חיוב לקום מפני אשת חבר והרגיש גם פן על הרב שי' הח' דערער על הלק"ט דנסתפק והו"ל להעיר עליו יותר על מ"ש דמסתברא שלא לקום ופשוט בעיניו להפך ועיין גם פן להרב יעב"ץ ח"ב סי' קל"ה ולא זו בלבד שחלקו בכבוד אשת חבר בחיי חבר אלא שאפילו אחר מיתת החבר יש מי שמתחייב לכבדה עיין בתוספות דשבועות דף ל' ע"ב ד"ה והאמר מר ועיין להרב זרע יעקב למחר"י בן נאנים שם בדרשותיו פרשת חיי שרה שנשא ונתן בזה ועיין להרב זרע יצחק (עטייא) בקונטרסין פלפלת כ"ש סי' ו' דהעיר על מה שמצא כתוב מכ"י הרב פ"ח דאף על גב דפשיטא ליה דחייב לקום מפני אשת חבר מספקא ליה אם חייב לקום מפני אשה חכמה מצד חכמתה והרב המחבר פשיט ספיקיה דהפר"ח לחיובא דאתיא מק"ו מאשת חבר והביא גם פן זכר לדבר מחיוב קימה לאשה זקנה פכתוב בס' חסידים סי' תקע"ט הנפירו הרב כנה"ג בי"ד סי' רמ"ד אות ה' ע"ש עכ"ל (ולענן אשה חכמה רשמתי למעלה באות ט"ן עי"ש): עתה (תרנ"ח) השגתי ספר יקר יפה ללב חלק ח' למר קשישא הרה"ג מוהריץ פלאגי יצ"ו וראיתי בדף יו"ד ע"ב אות ג' שעל מה שכתב הרמ"א בי"ד סי' רנ"א סעיף ט' ואשת חבר פחבר כתב וז"ל ס"ט בהגה ואשת חבר פחבר היינו בחיי חבר מפני פבודו של חבר וכגון שאין בעלה בעיר אבל לאחר מיתה לא דאין בא"ח לאחר

מיתה עשה דכבוד תורה כמ"ש התוספות בשבועות דף כ"ט ע"ב ד"ה והאמר ומצא להם
הרב אהלי יהודה נגיאיר דקכ"ד ע"ג ראיה לדבריהם ממ"ש בירושלמי פ"ק ג' דהוריות
ה"ד עי"ע ונראה דאם היא אשת חבר עיר דביתהו דרב המקום ההוא רב שאני דיש לה
עדיפות עדיפה על ידי בעלה ועיין בס' גנזי חיים מערכת ה"א אות ד"ן עכ"ד יצ"ו והנה
ס' אהלי יהודה וס' גנזי חיים אינם אצלי לעיין בדב"ק ויש להעיר על מה שכתב בשם
התוספות דשבועות (יש טעות בהמראה מקום לדף כ"ט פי דבריהם הם בדף ל' כנו"ל)
שהרי התוספות לא החליטו לומר כן ורק בלשון שמה אמרו וכן הוא הלשון בפסקי
תוספות ויותר הנה לו להביא דברי הר"ן שכתב מפורש דאין באשת חבר אחר מיתת
בעלה עשה דכבוד תורה אלא מדרבנן ומרן חיד"א פתב פן בשם כמה רבונותא וגם בשם
התוספות כתב פן כמו שכתבתי למעלה (בד"ה ומלבד) בשמו ולא יתכן שפונתו על דברי
התוספות שבדף ל' הנ"ל שהרי לחד שינויא מתבאר בהיפוך וגם לשינויא בתרא לא
החליטו לומר פן אלא ספיקי מספקא להו ומה שכתב הרב יפה ללב שהביא ראיה
מהירושלמי וכו' הוא הירושלמי שהבאתי למעלה (בד"ה שוב) ולא אדע מאי אמר רב
אהלי יהודה למה שכתבו הראשונים דאיפא חיובא מדרבנן למה לא תקדים לגם הארץ
אם סובר כמו שכתבתי אני הדל למעלה (בד"ה שוב) או מיישב בענין אחר ומה שכתב
הרב יצ"ו לחלק בין אשת חבר דעלמא לאשת חבר רב המקום פעת לא מצאתי בענייני
טעם לחלק בזה ולפום ריהטא זו וזו אחת היא ואין עליהן עשה דכבוד התורה אחר מיתת
החבר והמענין יכריע: קמ"א) אצבע שמשערין בה בכל מקום הוא רחב אגודל של יד
פן הביא מרן בבית יוסף א"ח סי' י"א בד"ה ויעשה נקב) מהרמב"ם בסוף פ"ק י"ז
מהלכות שבת ובראשון מהלכות ציצית הלכה נ"ו ובתשיעי מהלכות תפילין והנה למרן
להביא דברי הרמב"ם בהלכות תפלה בדיני נשיאות פנים פ"ק חמשה עשר דין ד' וכמה
הוא רביעית אצבעיים על אצבעיים וכו' וחומש אצבע בגודל וזה האצבע שמושחין בה
בכל התורה פולה היא הגודל והוא הנקרא בהן יד עכ"ל אלא דלאו תנא פרוכלא ומרן
הפרי חדש ביו"ד סי' נ"ו סק"ז פתב פל אצבע האמור בכל מקום הוא גודל פדכתב
הרמב"ם בס"ה נ"כ (בסוף הלכות נשיאות פנים) וכן הוא במוהרי"ל פאן עכ"ל ולא
הזכיר שאר המקומות והספיק לו מקום הראשון שדבר בו הרמב"ם והוא באחד והרב
חכמת אדם בכלל י"ד אות ג"ל פתב וכל מקום שגזפר אצבעות צריף עיון אם רוצה לומר
אצבע פשוט או רחב אגודל וכו' ופרי חדש סי' נ"ו סק"ז פתב בשם הרמב"ם בפ"ק ט'
מהלכות ספר תורה פל אצבע האמור בכל מקום הוא גודל ע"כ ויש שם טעות סופר
וצריף להיות כמו שכתבתי וצריף עיון פי לא מצאתי שם אלא שכתב פל רחב גודל
האמור בכל מקום הוא רחב שבע שעורות בדוחק שהם ערף שתי שעורות בארץ וכו'
אלו תנרף דברי הרב חכמת אדם ולא גילה לנו מה הנה פתוב בפרי חדש שלפניו כדי
לידע מה שתקן ואם הנה פתוב פאשר פתוב לפנינו כמו שהעתקתי דבריו לא ידעתי למה
הוצרף להגיה הלכות ספר תורה תחת הפתוב הלכות נשיאות פנים שבאמת פן פתב
הרמב"ם שם כמו שהעתקתי דבריו ואם לא מצא דברי הרמב"ם שבהלכות נשיאות פנים
תמיה לי במחילת כבוד תורתו הרמה איף מלאו להגיה פן אחר שסוף פל סוף הרי לא
מצא מה שכתב הרב פרי חדש בשם הרמב"ם ומה הועיל בהגהתו זאת: גם מה שכתב
שלא מצא שם אלא וכו' יש לתמוה שענין שם בהלכה ט' ולא עיין בראש הפ"ק שכתב

שיעור הטפח בד' אצבעות ברוחב הגודל שמזה מוכן שאצבע היינו גודל ולזה יש ליישב
אבל מה שפכתתי בתחלה היא תמיהה קיימת לפי דעתי העניה מלבד שיש לתמוה עליו
שנעלם ממנו דברי הרמב"ם שבהלכות ציצית והלכות שבת שהביא מרן הב"י (וכבר
תמה עליו בזה הרה"ג מוהר"ר זלמן אסטרוסקי יצ"ו בקובץ הפסגה ח"ג שנדפס עתה
(שנת נור"ת) בצד 71 ועוד הביא הרב יצ"ו שפן פתב בהגהות אשירי פרק קמ דעירובין
סי' ג' בשם האור זרוע וכתב שפן מבואר בשלחן ערוך הגאון מוהרש"ז בסי' ל"ב סעיף
ל"ג (טעות הוא כי שם לא מצאתי מזה והוא בסעיף ס"ג והוא זה אשר ציינתי בשמו
בנדפס אות קט"ו וכפי הנראה אין נמצא ביד הרב יצ"ו ספר שדי חמד כללים ח"א שאם
כן היה רואה מה שהבאתי באות קט"ו שהגאון עמודי אש יצ"ו כבר תמה על החכמת
אדם שנעלם ממנו דברי הרמב"ם וכו' וכו' עי"ש) ועיין בס' דרכי תשובה בסי' מ"ו ס"ק
ע"ג מה שציין הגאון המחבר יצ"ו בזה ומה שתמה בהפסגה שם על החכמת אדם בכלל
י"ט אות ח' שכתב בפשיטות דאצבע סתם הוא אצבע פשוט במחכתה"ר לא צדק בזה כי
המעין בדבריו ישר יחזה שלא כתב דאצבע סתם הוא פשוט רק באותו ענין כתב על פי
הכרח שהוא אצבע פשוט ולא ללמד על הפלל פולו יצא: נחזור לדברי מרן הבית יוסף
באנרח חיים סי' י"א והוא שכתב שם שפן כתב כל בו בשם רבינו פרץ כל הני אצבעות
(לענין ציצית) פירוש אצבע היינו גודל וכן כתב בהגהות סמ"ק וכן נראה מדברי הרוקח
ומדברי המרדכי עכ"ל מרן וכתב על זה בבדק הבית וז"ל והוא מבואר בגמרא שכתבתי
בסמוך עכ"ל ולפי הנראה הרב תוספת יום טוב לא ראה את ספר בדק הבית ולכן השיג
על מרן הב"י שלא היה מן הצורך להביא כל הפוסקים שכתבו דהיינו אצבעות היינו
גודל עיין בדברי תמודות להלק"ט הלכות ציצית סי' י"ב נהרי עינינו הרואות שמרן עצמו
בבדק הבית אמר מר שפן מבואר בש"ס ואף שהבדק הבית נדפס כמה שנים קודם שנדפס
הדברי תמודות אולי לא נתפשט בימיו אל עירו ואל שער מקומו וכן כתב מרן חיד"א על
הרב הדרישה וכמו שכתבתי בשמו בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ו אות כ"ט וראיתי
שהרב המגיה בספר שלמי צבור דף ז"ך ע"א הביא דברי הרב הנ"ל (דברי תמודות)
וכתב על דבריו וכבר מרן דקדק על עצמו וכתב והוא מבואר בגמרא שכתבתי בסמוך
עי"ש פונתו לפקפק עליו דמה מציאה מצא וכבר כתב פן מרן עצמו ולידי אין זו מן
התימה אם לא ראה את ס' בדק הבית פאמור ותלמידי הבחור רפאל לאבאק הי"ו ברבי
משה ליב נ"ע ציין בקונטרסי לעיין בספר הקדוש הלק"ט בח"א סי' רצ"ג ועינתי שם
ודבריו הם על הדין שפיו"ד סי' ב"ן סעיף ב' בהגהה ומביא סברת מוהרי"ל הנ"ל ומה
שכתב הרמב"ם בהלכות נשיאות פפים הנ"ל ובחצאי לבנה (פנראה שהיא הגהה
מהרבנים המביאים את הספר הקדוש הזה לדפוס שנית הי"ו) כתוב גם שאר מקומות
שבהרמב"ם שהזכרתי למעלה והוסיף לציין לספר אור זרוע הלכות עירובין סי' ככ"ז
ושערי תשובה סי' י"א סק"ג ונהרמ"א יו"ד ריש סי' שכ"ד ומוהרי"ט יו"ד סי' י"ט ולפי
שאני טרוד פעת בענין אחר לא יכלתי לעיין בכל הנז"ל רק זה אגיד שפני הנראה אין
נמצא אצלם ספר שדי חמד כללים ח"א שאם פן היו רואים שפבר הובא שם האור זרוע
סי' ככ"ז ושערי תשובה הנ"ל: וידידי הרה"ג מוהר"ר שמחה פנהא אבד"ק לאקא שאווקא
יצ"ו כתב לי וז"ל באות קט"ז הביא דאצבע הוא הגודל והביא פן גם מא"ז עיין אור
זרוע הלכות טרפות סי' תל"ג שכתב שיש גאונים הסוברים דאצבע הוא אצבע שלישית

והוא אמה יעו"ש ולפלא שלא ראיתי מביאים דעת זו בשום פוסק עכ"ד יצ"ו: וכתב מרן
שם (אחר שפכת בשם הרמב"ם שסובר דאצבע הוא אגודל שפן כתב בראשון מהלכות
ציצית ובתשיעי מהלכות תפילין ושבפרק י"ז מהלכות שבת כתב גם כן האצבע שמשערין
בכל מקום הוא רוחב הגודל של יד) וכתב המרדכי אומר ר"ב שצריף לשער במקום
רוחב הגודל ולא מראשו שהוא קצר עכ"ל ובבבב הבית פתב והתוספות בפרק התכלת
נסתפקו בדבר והרב המגיה בשלמי צבור שם שקיל וטרי בזה וכתב בדר"ח ע"ד (בד"ה
המורם) דאף שהמרדכי סובר דמשערין במקום הרוחב של גודל לא מצינו אחרים
פנותיה שיאמרו כן בפירוש זולת דברי הרמב"ם בהלכות ספר תורה שמטין לסברת
המרדכי והתוספות נסתפקו בדבר וכו' וכל שפן לפי מה שהזכחנו וברנו שרבינו ישעיה
והפל בו ומוהר"י ב"ח ורבינו האר"י פולם שנים לשער בצד הקצר וכו' אלו תנרף דב"ק
והנה לשון הרמב"ם בהלכות ציצית הוא ואנרף החוטין אין פחות מארבע אצבעות וכל
האצבעות בגודל ובהלכות ספר תורה פתב בגויל ששה טפחים שהם ארבע ועשרים
אצבעות ברוחב הגודל של יד ובהלכות שבת פתב האצבע שמשערין בה בכל מקום היא
רוחב הגודל של יד והנה לשונו בשתי מקומות הנ"ל הוא בסיגנון אחד ואיני מבין מה
שכתב שדברי הרמב"ם שבהלכות ספר תורה מטין להאמרים שמשערין בצד הרחב ולא
בצד הקצר שאם ממה שכתב אצבעות ברוחב הגודל משמע ליה שהפונה שיהא בצד
הרחב ולא בצד הקצר (מדלא פתב אצבעות גודל כמו שכתב בהלכות ציצית וכל
האצבעות בגודל) למה לא פתב שגם מדברי הרמב"ם שבהלכות שבת מוכח פן שהרי
גם שם פתב בסיגנון זה ואם יש לדחות שמה שכתב בהלכות שבת והאצבע היא רוחב
הגודל של יד לא בא אלא לאפוקי אנרף הגו דל אבל ברוחב עצמו אויל יש לומר שהוא
בצד הקצר אם פן גם מלשון אצבעות ברוחב אגודל של יד שבהלכות ספר תורה אין
הכרע וראיתי להרב יבא הלוי בדר"ח י"ד סוף ע"ג שדקדק מלשון מרן הבית יוסף שאחר
שכתב שדעת הרמב"ם שהאצבע היא הגודל כנז"ל פתב וכתב המרדכי וכו' (כנז"ל) ולא
פתב וכתב המרדכי וכו' מוכח שסובר שמשלשון הרמב"ם אין הכרח שצריף לשער
במקום רוחב הגודל דיש לדחות, דרוחב הגודל דקאמר הוא לאפוקי רוחב שאר אצבעות
וכן יש לדחות מה שכתב בהלכות ספר תורה וכן נראה מדברי מרן פסר משנה בהלכות
ציצית דין א' (וצריף להגיה דין ו') והביא דברי הרב בשלמי צבור הנזכר לעיל ותמה
עליו מה מצא בהלכות ספר תורה יותר ממה שכתב פאן (אינו מדקדק דמר קעסיק
בהלכות ציצית ושם לא נזכר בדברי הרמב"ם לשון רוחב הגודל ונכון להגיה ממה שכתב
בהלכות שבת) ולדבריו למה הרחיק מרן לחמו להביא מהמרדכי ולא מהרמב"ם או לכל
הפחות לכתוב שפן נראה מדברי הרמב"ם בהלכות ספר תורה אלו תנרף דב"ק ותמיה
לי במה שכתב לדחות דמה שכתב הרמב"ם רוחב הגודל הוא לאפוקי רוחב שאר אצבעות
דאפתי לאו ממילא שמעינו מדבריו דבמקום הרחב משערין שאם לא פן היה פותב
בסיגנון הלשון שבהלכות ציצית שלא הזכיר רוחב פלל לכן נראה שמה שיש לדחות הוא
מה שכתבתי שהוא למעט אנרף הגודל ומה שכתב שפן נראה מדברי מרן בהלכות ציצית
האמת אתו שפן מתבאר מדברי מרן שדבר זה מפי רבינו ברוף שפמרדכי שמענו ואין
לזה הוכחה מדברי הרמב"ם וכתב הרב אהל יעקב במערכה זו אות ב' (בד"ה הטפח)
בשם תשובת מוהר"ם שהובאה בהגהות מיימון בתשובות דשייכי לספר קנין סי' י"ד

דארבע בגודל שהוא טפח היינו ברחבו של גודל דמסתמא לא באו חכמים לסתום אלא לפרש ובראשו הוא צר מאד ושוב שופע והולך ואי אפשר לעמוד עליו מהיכן מודדין אלא מרחבו וכו' וסיים הרב אהל יעקב וכן פתב המרדכי בשם רבינו ברוך וכן פתב בדרכי משה חשן משפט סי' קנ"ד ומגן אברהם סי' י"א סק"ה וחידיוש הוא שלא הזכיר דברי מרן הבית יוסף הנז"ל גם הרב מגן אברהם דקאי על דין מרן שפסעיה ד' לא הזכיר דברי מרן בבית יוסף שעל סעיף ט' עי"ש ועיין להרב פתח הדביר בח"א דף קב"ץ וכן פתב הרב פרי מגדים דנקטינו למדוד במקום הרחב שבגודל ועיין בדרכי רבני האחרונים בסי' י"א בדינים אלו: ובספר מלאכת שמים להגאון מוהרי"ץ דוב באמבערגער בריש פלל יו"ד בחלק הבינה פתב וז"ל של אגודל עיין מג"א סי' י"א פתב בשם מרדכי וד"מ שמודדין במקום הרחב ושכ"ה פתב שתוס' פ' התכלת נסתפקו בדבר ועיין בת' מימוני ספר קננין סי' י"ד ומג"א סי' תקפ"ו ס"ק ח"י ורמב"ם בס' פאר הדור סי' ס"ו פתב וז"ל ודע פי פל אצבע המון פכר בתורה בכל המקומות הוא רחב הגודל מאמצע עכ"ל ובד אפרים על הש"ע סי' י"א סעיף ט"י פתב גבי עשיית הציצית בפנף וז"ל במ"ש רמ"א גודלין לכאורה לפמ"ש המג"א לעיל סק"ה שהתוספות נסתפקו בדבר אם יש למדוד במקום הרחב או במקום הקצר א"כ יש למדוד במקום הקצר לחומרא וכו' עכ"ל ועיין מ"ש בבית אפרים על הל' טרפות בחלק שו"ת סי' י"ז דף נ"ה עכ"ל (הספר מלאכת שמים) גם בספרו מורה לזוכים בהלכות שחיטה סי' ד' בתוספת הלכה אות ט"ז סוף גומר 24 שציין לעיין בספר יצחק ירגו פרק א' מהלכות סנפה ופאר הדור סי' ס"ו ומגן אברהם סי' י"א סק"ה ויד אפרים שם סק"ט ובית אפרים בשו"ת לטרפות סי' טו"ב דף נ"ה ע"ג תבואת שור סי' ב' סק"ח ט' יו"ד וסי' ל"ה ס"ק נ"ד ורא"פ סי' ל"ה ס"ק ק"י ועיין עוד פרי מגדים סי' תס"א אות ב' באשל אברהם קרקע ענבי אצבע רחב אגודל ובס' אפריון שלמה (שצינתי בנדפס) בקונטרס שיעורין דאורייתא בד"ה אגודל) ובביאורו שם הביא דברי הרמב"ם דאצבע היא רחב אגודל וכתב שפן פתב מרן בית יוסף ביו"ד סי' רע"ג ושפן מוכח מהטור.

שם שפתב ששיעור הגליון בספר תורה למטה ד' אצבעות בגודל והצריף עיון בסוגיא דבכורות דף ט"ל ע"ב אצבע שאמרו אהד מד' בטפח וכו' למאי הילכתא וכו' ומפרש רבה לענין תכלת וכו' ולענין אמות שבמקדש ולענין בכור וכו' ואם באמת כך היא המדה שבכל מקום שאמרו חכמים אצבע היא הגודל מאי מבעיא ליה למאי הילכתא אטו לא ידע דהרבה שיעורי תורה יש לנו בכאצבע וכו' וסיים דמפל מקום מפרוצת לשונות הפוסקים מוכח דכל מקום שאמרו אצבע היא הגודל: וכל האמור למעלה דאצבע היינו אגודל נראה דזה דוקא כשאמר אצבע לשיעור מן השיעורין כמזוקדק לשון הרמב"ם (אצבע שמשערין בה בכל מקום וכו') אבל נדאי יש מקומות רבים שאמר אצבע (וטבל הפהן את אצבעו וטבל הפהן אצבעו ויטבול אצבעו והזה באצבעו וכינצא) והוא האצבע של מעלה מהאמה וכן הראני תלמידי הבחור רפאל לאבאק הי"ו בס' הערוף במערכת אצבע קרוב לסופו שכתב ושלמעלה הימנו הוא אצבע האמור בתורה וטבל הפהן באצבעו (אולי אות ב' תירה וצריף להיות אצבעו) הרי שמפרש אצבע שבשאר דיני התורה שהוא שפין אמה לאגודל.

ובכפלים שבראש ס' קיצור שלחן ערוך להגאון מוהרש"ג כתב במקום שזנפר סתם
אצבע הפונה היא לרוחב אצבע אגוד פנתו ליתן פלל זה על אצבע שזנפר בספרו ולא
על פל אצבע שבתורה אחר זמן השגתי ספר שערי שמחה (מאה שערים) לרבינו יצחק
בן גיאת ונלנה אליו פירוש יקר יצחק ירנן הוא הס' הרשום לעיל (בד"ה ובספר) וראיתי
שם בריש הלכות סנפה עמוד ס"ו סק"ז שתמה על הרב חכמת אדם פמו שכתבתי אני
הדל ולפי שספר היקר הזה אינו מצוי ומקורב השגתי (בששון) הנני להעתיק דב"ק
ונו"ל ודע שהרמב"ם בפרק י"ז מהלכות שבת הלכה ל"ו ובפ' תמשה עשר מהלכות תפילה
הלכה ד' והוא בהלכות נשיאות פנים כתב ונו"ל האצבע שמשערין בה בכל מקום הוא
רוחב האגודל של יד כו' עכ"ל וכן כתב בספרו פאר הדור סי' ס"ו (ומפל מקום יוצא מזה
הפלל הא דשפופרת הנוד פשתי אצבעות חוזרות בפ"ח מה' מקנאות ה' ו' דמשערין בב'
אצבעות הסמוכות לאגודל) ואמר בני הרבני מו"ה שלמה נר"ו שאולי יש קצת סמך
להרמב"ם מבכורות דף ט"ל ע"ב תנא אצבע שאמרו אחד מארבעה בטפח של כל אדם
אף על גב דהש"ס מפרש ליה או אמתניתין דבכורות או אברייתא דמנחות או אמתניתין
דמידות היינו ליישב לשון דכאצבע שאמרו דאיתא בבבביתא וגם הראני דבר תמוה בס'
חכמת אדם פלל י"ד סעיף ג"ל שעל מ"ש הפר"ח בי"ד סי' נ"ו סק"ז ונו"ל פל אצבע
האמור בכ"מ הוא גודל וכמו שכתב הרמב"ם בס' ה' נשיאת פנים וכן הוא במוהרי"ל
וכו' עכ"ל כתב הרב חכמת אדם ונו"ל וכל מקום שזנפר אצבעות צ"ע אם ר"ל אצבע
פשוט או רחב אגודל (ועיין לקמן בדין טריפת מעים סי' ח') ובפר"ח סי' נ"ו סק"ז כתב
בשם הרמב"ם בפרק ט' מהלכות ס"ת פל אצבע האמור בכל מקום הוא גודל ע"כ ויש
שם ט"ס וצ"ל פמו שכתבתי וצ"ע כי לא מצאתי שם אלא שכתב פל רחב גודל האמור
בכל מקום הוא רחב ז' שעורות בדוחק שהם ערף ב' שעורות באנרף ע"ש כו' עכ"ל ס'
חכמת אדם ופשוט שבמח"כ הרב נעלם ממנו לפי שעה אגב שיטפיה דתלמודיה שהפ"ח
יפה פיון על דברי הרמב"ם בה' תפלה ונשיאת פנים הנ"ל ואין מקום להגה"ה הנ"ל
בדבריו עכ"ל ועיין בספר ארחות חיים החדש לידידי הרה"ג מוהר"ן פהנא אבד"ק
סאפינקא יצ"ו בסי' י"א אות ה' שבשפלנו זכר לנו מה שכתבתי בנדפס בכלל זה: קמ"ב)
אישתמטייה בנדפס אות שט"ז הבאתי מה שכתב הרב יד מלאכי בשם הרב חיות יאיר
דלשון פבוד הוא זה דלפי שעה הוא שנעלם ממנו אף דידעו והיתה עמו וקרא בו וסמך
ידו מש"ס דזבחים דף נ"ט ע"א אמר רב מקרא הוא ושפחנוהו וכו' ואמר רב פהנא היינו
קרא דאישתמיט לרב עי"ש ובזה הצלתי את הרב גהר שלום מתלונת מר רבו מרן
מוהרד"ף על אשר כתב לשון זה על הרב מגן אברהם וכו' ותלמידי וחתני היקר החבי"ב
לנצ"ח (הוא ראשי תיבות לוי נסים צחצ"ר) יצ"ו ציין לעיין ביעיר אגן מערכה זו אות
י"ב אף הוא היה מתפנין לומר דאין בזה חשש זילזול ח"ו פמו שיראה הרואה בדב"ק
ועל זה כתב לי ידידי הרב הגדול מוהר"ר מנחם מענדל הילויץ אבד"ק זעמבין יצ"ו ונו"ל
בספרו בחלק הפללים אות שט"ז וכו' ומה שרשם תלמידו לספר יעיר אגן אין הספר מצוי
אצלי אף בתשו' חיים שאל ח"א סי' כ"ז ג"כ לא הספיק עכ"ד יצ"ו ולא היה אצלי ס'
חיים שאל אף מקורב השגתי ועינתתי שם וראיתי את אשר דבר בקדשו למר בריה
בתוכחת מגולה מאהבה כאשר ייסר איש את בנו על אשר כתב הרב בנו דאישתמיט
מהרבנים ארעא דרבנן ועפרא דארעא דברי התוספות ומשנה שלמה וכו' ואלה דבריו

שְׁמֵעָה וְאַתָּה דַע לָךְ לֹא זֶה הַדָּבָר לְהַחֲלִיט הַדְּבָרִים וְאַשְׁרֵי אָדָם מִפְּחַד תְּמִיד בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְהַדְּבָרִים קָל וְחוֹמֵר כִּי תִקְרַב אֶל עֵיר וְקֹדֶשׁ אֵל תִּאֲמַן בְּעֶצְמָה הַפּוֹךְ בָּהּ וְהַפּוֹךְ בָּהּ הֲלֹא יִדְעָה הֵיא דְאֲמָרִי בְּמַעֲרָבָא לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם בְּעַל הַשְּׁמוּעָה כְּנִגְדּוֹ וּבְשִׁגְמָה הֵן הָאָדָם קָרָא וְשָׁנָה וְשִׁלַּשׁ וְיִלְן בְּעַמְקָא וּפְשִׁיטָא לִיה בְּכָל זֹאת אִם פִּקְחָא הוּא לֹא יִגְזֹר לֹמֵר דְּאִישְׁתְּמִיטְתִּיה וְכִינְצָא רַב כֹּה יִדְבֵר דְּרָף אֶפְשָׁר מְבוֹא הָעֵיר וְהוּא הִצְעִיר עַכ"ל.

וְשׁוֹב כָּתַב לְפִלְפֵל בְּעֵיקָר הַדִּין וּבִרְאִיּוֹת הָרַב בְּנוֹ וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּתַב יְדִידֵי הָרַב הַגָּ"ל יצ"ו שְׁבַחֲיִים שָׂאל לֹא הִסְפִּים פְּלוֹמֵר שָׂאִין דְּעַתּוֹ נֹחָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן זֶה אָבִל הַדְּבָר תִּימָה שְׁנָה סוֹתֵר לְמָה שְׁכַתֵּב בְּיַעֲרֵר אֲנִן בְּפְשִׁיטוֹת שְׁהוּא דְּרָף כְּבוֹד כְּמוֹ שְׁהָאֲרִיף הַגָּאוֹן חוֹת יָאִיר וְכו' וְכו' וְאִין דְּעַתִּי נֹחָה לֹמֵר שְׁכָל קַפְדָּתוֹ הִיָּתָה עַל מָה שְׁהַחֲלִיט לֹמֵר דְּאִישְׁתְּמִיט מִינְיָהּ וְאִם הִיָּה כּוֹתֵב (הָרַב בְּנוֹ) כְּמִסְתַּפֵּק וְאָמַר כְּפִי הַנִּרְאָה אִישְׁתְּמִיט מִינְיָהּ וְכִינְצָא לְלִשׁוֹן זֶה לֹא הִיָּה לוֹ תַרְעֻנְמַת דְּבָרִים כִּי אִין בְּלִשׁוֹן זֶה חֲשַׁשׁ זִילְזוּל שָׂאִם כֵּן לֹא הִיָּה שְׁיָיָף בְּזֶה הֵיא דְּאֲמָרִי בְּמַעֲרָבָא יִרְאֶה אָדָם בְּעַל שְׁמוּעָה כְּנִגְדּוֹ דְּמֵאֲחַר שָׂאִין בְּלִשׁוֹן זֶה חֲשַׁשׁ זִילְזוּל כִּי עוֹמֵד כְּנִגְדּוֹ מֵאִי הֵי אֵלָא וְדֵאִי מוֹכַח דְּמִשְׁמַע לִיה דְּאִינוּ לִשׁוֹן כְּבוֹד עַד שְׁאִילוֹ הִיָּה בְּעַל הַשְּׁמוּעָה כְּנִגְדּוֹ לֹא הִיָּה מַעֲיִז לֹמֵר בְּלִשׁוֹן זֶה וְהוּא הִיָּפָף מִמָּה שְׁנִרְאִית דְּעַתּוֹ בְּיַעֲרֵר אֲנִן כְּמוֹ שְׁיִרְאֶה הַרוּאָה וּבִס' נְחֻמָּד לְמִרְאָה ח"ב פְּרָק חֲמִישִׁי דְּמִסְכַּת עִירוּבִין דָּף פ"ז ע"ב הִבִּיא בְּשֵׁם הָרַב יִצְחָק יִרְנָן בְּכַתִּיבַת יָד שְׁהַתְּרַעַם עַל הָרַב מֵר אָבִיו שֶׁל הָרַב נְחֻמָּד לְמִרְאָה עַל שְׁכַתֵּב לוֹ דְּאִישְׁתְּמִיט מִינְיָהּ דְּבָרֵי הָרַב בֵּית דָּוִד וְחֲשַׁב שְׁלִשׁוֹן זֶה הוּא לִשׁוֹן בְּיָוִן וְהָרַב הַמְּחַבֵּר תָּמָה עָלָיו דְּלִשׁוֹן זֶה הוּא דְּרָף כְּבוֹד וְכו' וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַרְבָּנִים הַגָּ"ל (יָד מְלֶאכֶי יַעֲרֵר אֲנִן) וְלֹא זָכַר דְּבָרֵי מֶרְן חֵיד"א בְּחִיָּים שָׂאל הַגָּ"ל אֶשְׁרֵר לְפִי מָה שְׁנִרְאֶה מִדְּב"ק דִּישׁ קַפִּידָא בְּזֶה יֵשׁ סִמְף לְדַעַת הָרַב יִצְחָק יִרְנָן וְעֵינִן בְּמָה שְׁהַבֵּאתִי בְּקוֹנְטְרִיס הָעֵרוֹת לְחֻלְק הַפְּלָלִים סִי' צ"ו אוֹת ח' אֵלָא שְׁמַדְבְּרֵי מֶרְן חֵיד"א בְּסִפֵּר שֶׁם הַגְּדוֹלִים בְּאוֹת הַי"ו בְּקוֹנְטְרִיס אַחֲרוֹן בְּשֵׁם וַיִּידָא נִרְאָה בְּעַלִּיל דְּמִסְכִּים לְדַעַת הַגָּאוֹן חוֹת יָאִיר שְׁאִינוּ לִשׁוֹן זִילְזוּל אֵלָא פְּלוֹמֵר שְׁנַעְלָם מְמַנּוּ לְשַׁעַתּוֹ אִיזוּ בְּקִיאוֹת כְּמוֹ שְׁקָרָה כֵּן לְכַמָּה מְגִדוּלֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשׁוֹנִים כְּמִלְאָכִים: קמ"ג) אוֹמֵר בְּשֵׁם אָמְרוּ מְבִיא גְּאוּלָּה לְעוֹלָם שְׁנַאֲמַר וְתֵאמַר אֶסְתֵּר לְמֶלֶךְ בְּשֵׁם מְרַדְכֵי הֵכִי תִנְיָא בְּבְרִיָּתָא דְּפָרְק קִנְיִן הַתּוֹרָה וּבְמַגִּילָה ד' ט"ו וּבְשִׁאָר דְּוֹכְתֵי וְנִסְתַּפֵּק גְּאוֹן בְּדוֹרְנוּ אַבְד"ק קְרָאֵז יצ"ו בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר תַּפְאָרַת זִיו בְּפִתְיָה לְסִפְרוֹ בְּחֻכְמָא שְׁחַדְשׁ דְּבַר בְּתוֹרָה מְדַעַתּוֹ וְשׁוֹב מְצָא שְׁכַבֵּר קִדְמוֹ גְּבָרָא רַבָּה בְּסִפֵּר אִם מְחַוִּיב לְאֹמְרוֹ בְּשֵׁם זֶה שְׁקִדְמוֹ אוֹ נִימָא כִּינּוּן שְׁהוּא חֲדָשָׁה מְדַעַתּוֹ טָרַם שְׁרָאָהּ בְּסִפֵּר רֵשָׁאִי לְאֹמְרָה בְּשִׁמְיָה דְּנַפְשִׁיָּה וְהָאֲרִיף קִצַּת וְזוֹ הַלְכָה הָעוֹלָה דְּאִינוּ צְרִיף לְהַזְכִּיר אֶת מִי שְׁכַבֵּר קִדְמוֹ אֵלָא רֵשָׁאִי לֹמֵר אוֹתוֹ דְּבַר מְשִׁמְיָה דְּנַפְשִׁיָּה וְתוֹרָף רְאִיָּתוֹ הִיא (שֶׁם בְּאוֹת ד') מְסוּגִיא דְּחֻלְיִן דָּף ע"ח אָמַר רַב חֲסִידָא הַשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרָפָה וּמְצָא בָּהּ כֵּן תַּשְׁעָה חֵי טְעוֹן שְׁחִיטָה וּמְבוֹאָר שֶׁם בְּש"ס דְּרַב חֲסִידָא יָדַע דְּהֵכִי תִנְיָא ר' חֵיָּא וְאֶפְיָלוֹ הֵכִי אָמְרָה מְשִׁמָּא דְּנַפְשִׁיָּה וְלֹא הַזְכִּיר אֶת ר' חֵיָּא כִּי אִם אַחַר שְׁהַקְּשׁוּ עָלָיו כִּיעִי"ש וְנִרְגַּשׁ שְׁמַדְבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת שֶׁם נִרְאֶה בְּהִיָּפָף שְׁהֵרִי כְּתָבוּ תִימָה כִּינּוּן דְּשְׁמִיעַ לִיה בְּרִיָּתָא לִימָא בְּרִיָּתָא וּפִירֵשׁ כְּוִנְתָּם שְׁלֵא יִסְתְּרוּ אֶת דְּבָרֵינוּ וְעוֹד רְאִיָּה מְדַאֲמַר ר' יוֹסִי בְּחֻלְיִן דָּף קל"ז בְּשֵׁם אָבִיו ד' דְּבָרִים וְכו' וּמְסַקִּינּוּ וְאָמַר ר' יוֹחָנָן דְּמִפִּי זְכַרְיָה וּמְלֶאכֶי אָמְרָה וְאֶפְיָלוֹ הֵכִי לֹא חֲשׂ ר' יוֹסִי לְמִיָּתְנִי בְּבְרִיָּתָא אֵלָא מְשִׁם אָבִיו וְהֵינּוּ מְשׁוּם שְׁאָבִיו חֵידְשׁ זֶה מְדַעַתּוֹ וְשׁוֹב נֹדַע לוֹ כֵּן מְשִׁם חֲגִי זְכַרְיָה וּמְלֶאכֶי וְכו' אֵלּוֹ תוֹרָף דְּב"ק

ובפנים הספר בסוף סי' כ' בתשובתו לדידי הג' אד"ר אבד"ק מיר יצ"ו מביא וקורא מה שהשיב הרב אד"ר על דבריו בזה והרב המחבר מיישב דברי עצמו ומקנים ראיותיו עי"ש דב"ק והאינדנא נהוג עלמא בכל כי האי גונא היד פותבת חידושי תורה שחידש מדעתו בלשון ונראה לי וכינצא ואם אחר זה ראה פן באינה ספר שקדמו חוזר וכותב שוב מצאתי בס' פלוני וכינצא ואם האמת פן הרי מקנים אומר דבר בשם אמרו וגם מנצל מאש מדינה של גהינם להגוזל חידושי תורה של אחרים ומתעטף בטלית שאינו שלו שהארכי חכמי המוסר בזה רחמנא לישנן ועיין בס' טהרת המים לרב גדול משאלוניקי במערכת הגימ"ל אות ט"ו וז"ל האומר פשט הפתוב בספר או אשר שמע אינו מזכיר האומר או הכותב הרי גזילה זו יותר מגזילת ממון שני לוחות הברית דף קפ"ג ע"ב הביא דבריו קיצור שני לוחות הברית דף צ"א ע"א והרב המגיה שם ציין להקדמת ס' שער אשר ח"א להגאון מוהר"א קובו שפירש בענין זה דברים ערבים וציין גם לספר מנחת זכרון דף ב' ע"ב: ומצנה להביא מן ההדיוט את אשר ראיתי לשני שרי ישראל הגאונים האדירים נודע ביהודה ומר בריה מוהרש"ל אשר דברו בקדשם מוסר השפל ותוכחת מגולה על זה הלא הם פתובים בספר אהבת ציון בדרוש ט' (בד"ה ולפי האמור) שהרב מוהרש"ל כתב לבאר מאמר הש"ס דסוף פרק שני דבבא מציעא העוסקים במקרא וכו' העוסקים במשנה וכו' ובהדי שותא הכי אמר מר שמואל דבתלמיד חכם יש שני אופנים אשר יכול להפשל בעון.

א.

הוא החטאים שבאים מחמת תאוות גופניות כגון גזל ועריות מאכלות אסורות וחקילול שבת ויום טוב וכדומה ובה הוא שנה לכל נפש אדם שאם עשו תשובה מוחלין להם. ב. הוא במכשול אשר אי אפשר לעם הארץ להפשל בו כגון שחוטא על ידי לימודו והעבירה באה לו בסבת לימודו כגון שמתלבש בטלית שאינו שלו ומתכבד בדברי תורה שלא עמל בו וגזל את זולתו או שעושה תורתו לכלי משחית בתחבולות שקר לפסוע על ראשי עם קודש וכדומה אשר בעונותינו נמצאים הרבה תלמידים שלא שמשו כל צורךם ורוצים להתגדל בעטרה שאינה שלהם ועון השני קשה להתכפר והטעם הוא על דרך שכתבו המפרשים ליישב מה שיש לתמוה שמצינו בשאול המלך בחיר ה' ושאול באחת ולא עלתה לו על שהי' מרחם על אגג ועל מיטב צאנו ומה עלתה לו שגברת ממנו ומזרעו המלוכה והקב"ה אמר כי מאסתי את שאול וננעלו שערי רחמים לפניו אף שעשה תשובה והתודה על חטאתו ואמר חטאתי כי עברתי את פי ה' וכל זה לא הועיל לו ולא שב אף ה' מעמו והרי דוד נכשל בעבירה חמורה במעשה דבת שבע וכאשר שלח השם את נתן הנביא להוכיחו כתיב ויאמר דוד אל נתן הנביא חטאתי לה' ויאמר נתן אל דוד גם ה' העביר חטאתך לא תמות ומה בין זה לזה והלא שניהם צדיקים גמורים היו וכתבו ליישב יען כי שאול חטא בדבר המלוכה ובשליחות המקום ברוך הוא ולכך נתפס בעונו וכך היא המדה מאתו יתברך לדקדק עם קדושי וצדיקי עולם על הדבר אשר נכשלו בסבת גדולתם ועבודתם אבל דוד לא חטא בדבר המלוכה וחטאתו לא היה בסבת המלוכה והמשלה רק היתה מכשלה אשר יקרה לאדם בהיותו אדם ולכך כאשר שב ורפא ונסלח לו: פן הדבר בשני אופנים שאפשר לתלמיד חכם להפשל שאם נכשל מחמת תאנה גופנית

הרי הוא כשאר כל אדם ושב ורפא לו אבל אם חטא מחמת לימודו כנז"ל אזי עונו לא במהרה נמחק וכו' דומה לחטאתו של שאול המלך וכו' וכתב שפבר הרעיש מר אביו במוסר השכל ביום שהשלים ספרו נודע ביהודה קמא הוכיח לתלמידים ולבני תורה אשר מתלבשים בטליתות שאינן שלהם והביא הדברים אשר יצאו מפי קדשו ואלו הם מה יקר חסדו אלהים ובני אדם בצל כנפיה יחסיון הנה רבותינו דרשו בפרק ב' דסנהדרין דף י"ט ע"ב אלה תולדות אהרן ומשה כל המלמד לבן חבירו תורה מעלה עליו הפתוב פאילו ילדו ואפשר שזה רמז בן עזאי כשאמרו לו אתה נאה דורש ואין נאה מקיים והשיב נפשי חשקה בתורה ותשובתו בזה כי מקיים מצנת פריה ורביה על ידי התורה שמלמד ודומה פאילו הוליד בנים והנה כל המצות אדם מקיים בעולם הזה אבל כשמת נעשה חפשי מן המצות ואי אפשר לעשותם כמו שאמרו רז"ל היום לעשותם ולא למחר לעשותם אלא לקבל שכר נאפילו תולדות שמוליד תלמידים פסק ממנו בשעת מותו דשוב אי אפשר לו ללמוד עם תלמידים אבל אם זכה מאת ה' לחבר איזה חיבור והחיבור הזה נתייחסד על דבר אמת וצדק על פי דרכה של תורה איש הזה אינו פוסק מהוליד תולדות גם אחר מותו שלא פסק מלהעמיד תלמידים הלומדים מתוך ספרו וזה נרמז בפסוק זה ספר תולדות אדם שעל ידי ספר אשר חיבר נתקיים בו לדורי דורות תולדות אדם: והנה יש אדם ויש קוף שרוצה לדמות לאדם והוא אדם בליעל מצד הקליפה כי יש למדן היגע בתורה ולומד לשמה ויגעת ומצאת תאמין וזוכה לדברים הרבה לחדש חידושים ולומד בפרים נגד זה יש מתעשר ואין כל לא למד ולא לימד ומתנשא לומר על עצמו שלמד הרבה וחיידש חידושים ומתלבש בטלית שאינו שלו וגונב דעת הבפריות להתגאות ולהתפאר במה שאין בו וגוזל החיים והמתים ואמנם בנדאי לא יגנוב מה ששמע מלומדים שבעירו פי כל אחד יפיר את שלו אבל הוא גונב מה ששמע בשם לומדים מעיר אחרת או שהשיג מכתבים מלומדים בריחוק מקום מעיר לעיר וממדינה למדינה ואנשים פאלו מכבים אור תורה פי בעבור זה אין יתרון לחכם מן הפסיל אף פי החכם עיניו בראשו ולכאורה תמוה באמרו החכם עיניו בראשו וכי הפסיל עיניו בכריסו אלא שהחכם עיניו בראשו פלומר שהכל צומח מן הראש ממחשבת המוח שמחדש בשכלו וכו' נותן ואינו נותן עין בשל אחרים אבל הפסיל עיניו אינם בראשו אלא בכתביו שמפיט בכתבים שיש לו משל אחרים ובזה נותן עיניו לקרותם ולהגידם בשמו ולהשיג בזה ממון וכבוד וכל זה יכול לעשות לפי שעה אבל להדפיס דברי זולתו בחיבור הוא הדבר קשה לו פי זה דבר המתפשט בעולם ויהיה לו למזכרת עון ולבנושת ולקלימה פבנושת גנב פי ימצא ולא שכיח כל פה אלא נמצא מיעוטא דמיעוטא דחציף פולי האי ולהדפיס בשמו מה שהוא מאחרים ומועטים הם עזי פנים כל פה ולכן רובא דרובא המספרים ספרים הדברים הם תולדותיו שהוליד בעין שכלו ולזה יש לומר רמז בפסוק זה ספר תולדות אדם כשהוא מפרסם חידושיו בספר לחלקם ביצקב ולהפיצם בישראל זה אות ומופת שהוא תולדות אדם שהוא חידושו ממש שהוליד בשכלו ולא בני זנונים משל אחרים המה וכו' (והאררף עוד לבאר על פי זה המשך הכתובים החכם עיניו בראשו והפסיל בחשף הולך וכו' וסיים) לכן מי שבטוח שדברי חידושו בתורה הם על דרך לימוד האמיתי ומפרסם את חידושו בדפוס עושה שתי טובות.

הוא זכות הרבים שעל ידי שיאמרו דבריו בשמו מביאים גאולה לעולם ב. שנועל דלת בפני עושה עולה שלא יהיה כל אחד ואחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ויאמר אני הוצאתי הדברים משפלי ועתה אליכם הלומדים שעדיין הם בשני נעורים אשים פני לבקש מכם שלא תכשילו חס ושלום בעון זה ואל תטעו במה שאמרו רז"ל אל יבוזו לגנב פי יגנוב שמותר להעתיק אפילו בלא רצון אדם חלילה לכם לחשוב שמותר להתלבש בטלית שאינו שלו לומר דבר ששמע מאחרים בשמו חלילה חלילה אלא הפירוש הוא שמותר להעתיק כדי ללמוד ולידע הדברים אבל החיוב הוא לאמרו בשם אומרו אלו דברי הגאון נודע ביהודה וכתב מר בריהו שהאריך מאד והזהיר מאד להתרחק מעון זה וגם מר בריהו שם האריך בדרשתו לבאר מה שאמרו הגד לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם פזונות וכו' עי"ש דבריו הנחמדים והנני להודיע שאחר זמן רב שציינתי באות זו דברי ספר טהרת המים כנז"ל ראיתי אני הדל דברי הרב מוהרש"ל באהבת ציון הנ"ל ודינמתי בעצמי שמציאה מצאתי בזה להביא דבר חדש אשר לא כתוב בספר התורה טהרת המים הנ"ל והעתיקתי דברי קדשו לזכרון בין עיני לבל אפשל ח"ו ברשת זו ולזכות את זולתי להשיב רבים מעון זה וכתבתי הדברים בשמי (ומצוה להביא מן ההדיוט וכו') כאילו לא קדמני אדם בזה שלא עיינתי בו בפרק בהקדמת ס' שער אשר (שציינ הרב המגיה בטהרת המים) ועתה אנכי הרואה שבספר שער אשר פבר הזכיר דברי האהבת ציון הנ"ל ואין כל חדש רק שהרב שער אשר הביא דבריו בקיצור נמרץ ואני ההדיוט הבאתי דברים פכתבו ואתה לכה ברחבה ולמען לא כפשו בו לחשדני בנאה דורש ואין נאה מקיים לומר דבר בשם אומרו הודעתי הן פתיב פאן הגה שפתי לא אכלא וה' אפה ידעת והייתי יכול לתקן באופן אחר לצאת מידי חשד זה אף חפץ חיים להודיע זה אולי יועיל למקום אחר פינוצא בזה דלא חזיתיה ודלא ביארתיה: וכתב הרב טהרת המים במערכת החי"ת אות כ"ה אזהרה שלא להחליף שם בעל השמועה מרבי יהודה לר' יוסי וכינוצא ונ"ל חילוף פניא מנין למחליף דברי רבי אליעזר בדברי רבי יהושע לומר על טהור טמא ועל טמא טהור שהוא עובר בלא מעשה תלמוד לומר לא תשיג גבול רעהו כו' ספר יראים סי' רנ"ח ומינה יוצא דאם בש"ס וכינוצא פתוב ר"י סתם ולא ידעינן אם הוא רבי יוסי או ר' יהודה וכינוצא דהנכון שיקרא ר"י ויהיה מי שיהיה ולא יכנס בקוראו בפירוש בסוג עובר בלא מעשה והגם דיש לדוחה לדחות דזה דוקא בידוע בבירור והוא מחליף מפל מקום מידי ספיקא לא נפקא וספיקא דאורייתא לחומרא ויש לדחות דשא"ה דמחליף של זה לזה ושל זה לזה אבל הכא אינו אלא מסוג דלא אמר דבר בשם אומרו דהאיסור קיל עכ"ל והנה מה שכתב בשם ספר היראים הוא לשון הספרי בפרשת שופטים סימן קפ"ח והוגה שם גבול עולם (במקום רעה) וכתב שם הרב זרע אברהם ונ"ל לומר על טהור טמא וכו' משום דקיימא לן בכל מקום הלכה פרייה הושע לגבי ר' אליעזר דמתלמידי בית שמאי הוא זולת במקומות המבוארים במס' נדה דף ח' והמחליף דברי ר' אליעזר בדברי רבי יהושע מורה על טהור טמא ועל טמא טהור שלא פדין תלמוד לומר לא תשיג גבול עולם היינו קרא דמשלי כמו שפירש ב"ם ונ"ל דאי אל תשיג גבול עולם כפשוטו מאי אתא לאשמעינן מצוה המפורשת בתורה אמנם לפי זה ניחא שפירושו שלא ישנה מזה שקבלו רבותינו על פי הקבלה וכו' עיי"ש וכן מצאתי ביילקוט משלי ונ"ל אמר ר' שמעון ו יוחאי אם ראית מנהג

שעשו אבותינו אל תשנה אותו כגון אברהם תקן תפלת השחר יצחק תפלת המנחה יעקב תפלת ערבית שלא תאמר אף אני אוסיף אחרת תלמוד לומר אשר עשו אבותיה עכ"ל הילקוט והכא נמי סתם ספרי רבי שמעון הוא ודריש ליה הכי שלא לשנות מקבלת רבותינו עכ"ל הרב זרע אברהם ואין לדקדק מדבריו דדוקא בגוונא דאמר על טמא טהור או בהיפך הוא דאסור להחליף אבל בדבר שאינו בדין מדיני התורה רק איזו דרשה או פירושא דקרא דלא נפקא לדינא אין חשש אסור להחליף דהרב לא אמר אלא לעבדך באל תשיג אבל משום אינו אומר דבר בשם אומרו ודאי איכא בכל גוונא ונראה שאין אסור זה מדאורייתא אלא אסמכתא אדברי קבלה והרב טהרת המים לפי שלא ראה דברי הספרי רק ראה מה שכתוב בספר הראים דמיייתי מקרא דלא תשיג גבול רעה חשב שזה אסור תורה וחשיב ליה ספיקא דאורייתא קמ"ד) אמרו לפעמים נאמר לשון זה על יחיד כן כתבתי בנדפס אות ר"ז בשם הגאון חקרי לב בזכרונותיו משמא דגמרא בכריתות ד' י"א ע"ב ונשאתי ונתתי בזה בס"ד עי"ש עתה ראיתי בספר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי במערכה זו אות ט' שכתב כן על פי הש"ס דכריתות והביא בשם מרן מוהריק"א בכלליו דף ק"ג ע"א שהביא מחידושי הרשב"א לגטין דף ל"ח דאמרו הוא לישינא בעלמא ואפשר שנגמר על אחד: קמ"ה) אמצע כתבתי בנדפס אות שכ"ד דמצינו שגא' בדבר שאינו נקודה האמצעית ממש וכתב לי ידידי הרה"ג מוהר"ר שמחה פהנא אבד"ק לאקישאווקא יצ"ו לעיני בטורי זהב יו"ד סי' רל"ב סק"א שכתב דפחות מעט או יותר נחשב גם כן ממוצע: קמ"ו) אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד אם הוא מדרבנן בסתירת דברי רש"י דבסנהדרין ד' ק"א כתב דהלקה למשה מסיני הוא ובסוטה דף מ' כתב דמדרבנן הוא דאין זה פבוד שמים עיין משנה למלך הלכות בית הבחירה פרק ז' הלקה ו' האריך בזה בספר מתא דירושלים בפרק אמר להם הממונה הלקה א' ד"ה לא כן תני: קמ"ז) אין אדם עושה בעילתו זנות במה שצינתי בנדפס אות ל"א לעיני בדברי הרב ישרי לב וכו' יש טעות בלשון וכן צריך להיות עיין מה שצינתי בזה הרב חקרי לב בקונטרס זכרונותיו שבס' ישרי לב דף צ"ו ע"ד אות פ"ח והנה השגתי מקרוב ספר יקר טהרת המים לרב גדול משאלוניקי וראיתי שפקונטרס שירי טהרה מערכה זו אות ו' העתיק לשון הרמב"ם בעשירי מהלכות גירושין דין י"ט דלא נאמרה חזקה זו אלא באשתו שגרשה או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובה אמרו שחזקתו וכו' עד שיפרש שהיא בעילת זנות אבל בשאר נשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד שיפרש שהוא לשם קידושין ואין צריך לומר בשפחה או עכו"ם שאינה בת קידושין שאין חוששין להם כלל וסיים הרב וז"ל וכמדומה דאישתמיט זה מהרב חזת יאיר בסוף סי' קל"ח ועיין להמ"מ (מגיד משנה) פרק ד' מהלכות נחלות דין ו' ותוספת יום טוב פרק ד' דעדיות משנה ז' ורמ"א בהגהה ריש סי' ל"ג חילק בזה כמה חילוקים עכ"ל והנה הרב המגיד בהלכות נחלות הנ"ל הזכיר שיטת הרמב"ם הלזו וכתב שכן הכריח הרשב"א גם הרב תוספת יום טוב הזכיר שיטת הרמב"ם הנ"ל ועם שאין הפל מודים בזה ויש קצת גאונים שסוברים שאין חילוק בחזקה זו ואף לגבי אשה דעלמא נאמרה מפל מקום לשיטת הרמב"ם הסכימו כמה פוסקים כמו שמתבאר ממה שהביא מרן הבית יוסף בסי' קל"ט וכן פסק בשלחן ערוך שם דלא נאמרה חזקה זו אלא בגרושתו וכו' ותימה גדולה היא על הגאון חזת יאיר די כל רז לא אנזיס ליה אם נעלם

ממנו כל זה וכבר תמה עליו רבין חסידא הרב הפרד"ס בספר אות היא לעולם במערכת היו"ד אות קי"ב סוף דף דק"ל (ש'ש'מתי בנדפס אות ל"א): והנה ספר חות יאיר לא היה אצלי ומקורב השגתיו בעה"י אף איננו מהדפוס הראשון כי אם אשר נדפס בלעמבערג בשנת תרנ"ד ובשער הספר כתוב אשר כל ההשמות אשר היו בנדפוס הראשון כמו נד יחזיקו בסוף הספר הכניסו כל דבר במקום הראוי לו ולמען דעת כי זה דבר השמיטה קבעום בשני חצאי מרובעות ועיניתי בסי' חל"ק וראיתי שם בשני חצאי מרובעות כתוב (אצל מה שכתב שם שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות) לא אמרינו זה רק באיש שגירש אשתו וכמ"ש הרמב"ם הובא בשלחן ערוך סי' קמ"ט סעיף ה' עיין שו"ת ר"מ אלשקאר סי' ג' עכ"ל הנך רואה שכתב הזכיר בעצמו שיטת הרמב"ם ופסק מן בזה והרבנים טהרת המים ואות היא לעולם שהיה בידם הספר חות יאיר מדפוס הראשון לאו אדעתיהו לעיין בהשמות הספר והא גרמא להו לבא בפרק השג יד שלא הזכיר דברי הרמב"ם וכו' ומה שציין לתשובת הרב מוהר"ם אלשקאר סי' ג' הנה שם הביא שיטת הרמב"ם וכתב אף שמקצת גאונים לא כתבו פן וכו' והביא דברי הרשב"א בזה ומתבאר שתופס כשיטת הרמב"ם וכן מתבאר ממה שכתב בסי' פ"ח שציניתי בנדפס עי"ש: קמ"ח) אימתי כשאומר ר' יהודה אימתי או במה דברים אמורים דקיימא לן שלא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים הבאתי בנדפס באות קל"ג מה שכתב הגאון יד מלאכי בכלל שי"א בשם הגאון יבין שמועה דדוקא כשרבי יהודה אומר פן הוא דבא לפרש ולא נאמר כלל זה על תנא אחר שאומר בלשון זה וכתבתי דבזה ניחא לי מה דתניא בבבא קמא דף קט"ז ובסופה דף ב"ן תניא מסננת יש ביה משום גילוי אומר ר' נחמיה אימתי וכו' והוא חולק ותני בלשון אימתי וכתבתי שאין לומר דכלל זה אינו אלא במשנה ולא בברייתא שכתב הכריח ביד מלאכי כלל ש"ב שגם בברייתא נאמר כלל זה ולכן צריכים אנו לומר כדאמר מר בס' יבין שמועה ועתה נתיישבתי וראיתי שטעות הוא בידי דהנה אמת שביד מלאכי שם הכריח שפן דעת הרי"ף והר"ן והרמב"ם והר"א ממיץ והריטב"א בחידושי לוחליו (אף שבמקום אחר סובר דדוקא במשנה עשה עיקר לדעתו מה שכתב בחידושי לוחליו שהם אחרונים עי"ש) ורשב"א ונהפ"תות ומרן מוהריק"א והרדב"ז (ורבינו מוהר"י ו' מיגאש בחידושי שבועות שבספר ארזין תליתאי שהביא ביד מלאכי בתחלת הפלל עי"ש) מכל מקום הרי סיים שם שאין בדבר הכרע לפי שלדעת התוספות והרא"ש והרש"ם והסמ"ג והרשב"א והר"ן והגהות מרדכי ופרי חדש ומוהר"א ודמשק אליעזר ומוהר"ש אלגאזי ליתיה להאי פללא כי אם במשנה ולא בברייתא עי"ש וכיון דמאריה דהאי פללא (לחלק בין ר' יהודה לתנא אחרניא) מר גיהו הרב מוהר"ש אלגאזי ומר הוא דאמר דליתיה להאי פללא בברייתא ממילא נפל פיתא בבירא ואין לנו ראיה לחלק בין ר' יהודה לתנא אחרניא מההיא דרבי נחמיה פמוכן וצריך לתקן הלשון בנדפס שהראיה לחלק בין ר' יהודה לתנא אחרניא מההיא דבבא קמא לא להרב יבין שמועה עצמו היא כי אם להחולקים וסוברים שגם בברייתא אומר פללא דאימתי לפרש וק"ל: ובמה שייחס הרב יד מלאכי בדעת הרמב"ם דלא שאני ליה בין משנה לברייתא והביא פן בשם מרן הפסך משנה בכמה מקומות (יש טעות בנדפוס בהמצויין פ"ו מהלכות טומאת מת והוא בפרק עשירי הלכה יו"ד וכן המצויין הלכות עבודה זרה פרק ט' הלכה ד' הוא הלכה וי"ו) ומפללם בהלכות עבודה זרה (הנ"ל) הנה

שם פתב שגוי טעמים לפסק רבינו והטעם השני הוא משום דאימתי לפרש וכתב הרב פני משה במראה הפנים על הירושלמי פרק קמא דעבודה זרה הלכה ה' (בד"ה אנו תנו) שאף שטעם זה פתבו מרן בקסוף משנה בהבלעת תירוץא ועוד וכו' טעם זה הוא עיקר ונכון כמבואר בפרק ז' דשבועות בהלכה דחננוני בדבר פירות דדעת הרי"ף והרמב"ם דאף בבבביתא הוא לפרש וכו' עי"ש נראה שהבין בדברי מרן שכתב פן כמסתפק בדבר זה לדעת הרמב"ם ואילו ראה דברי מרן פסוף משנה בשאר מקומות שציינו הרב יד מלאכי אף הוא ראה שכן גם דעת מרן בהחלט לדעת הרמב"ם (ועיינו לקמן בד"ה ומה שכתב) גם הגאון רב"ך בשו"ת ראשית ביפורים סי' ב' אות ג' ד' ב' ע"א ייחס שדעת מרן פסוף משנה שגם בבבביתא הוא לפרש עי"ש מה שפלפל בחכמתו הרמה בעיקר פללא דאימתי לפרש והגאון חות יאיר בסי' צ"ד דף נ"א (מדפוס לעמבערג תרנ"ד בד"ה פל מקום) הביא שיטת רבותינו התוספות דאיתיה להאי פללא גם בבבביתא וכתב דאימתיט זה ממרן הבית יוסף בא"ח סי' קע"ח בסוגיא דעקירות ומהרב טורי זהב שם וחידיש הוא שלא זכר שיטת מרן בקסוף משנה ומדברי פל הראשונים הנז"ל וידידי הרה"ג אבד"ק טעלפין יצ"ו בס' מגדים חדשים בפללים שבסוף הספר פלל ד אות י"ט פנראה שאין בינו ספר יד מלאכי וכתב בסתם דכללא דאימתי וכו' אינו אלא במשנה ולא הזכיר שיש הרבה מהראשונים שפוכרים דגם בבבביתא איתיה להאי פללא עי"ש: והנה במה שפחלקו הראשונים שהביא בינו מלאכי אם נאמר פלל זה גם בבבביתא לא הודיענו הגאון יד מלאכי בכלל ש"ב אף דעת הרמב"ן בחידישו על הש"ס בזה וכנראה שלא היו בינו חידישי הרמב"ן לחולין שענינו הרואות שבסוגיא דבפרק פיסוי הדם דף פ"ח (שהזכיר בינו מלאכי) במאי דאמרנו במאי קמפלגי פתב פירוש ר' יהודה ורשב"ג אליבא דתנא קמא וכו' ואחר שפירש הסוגיא סיים וזה הפירוש נכון בכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ועליו סמכו רבינו הגדול והגאונים שפסקו הלכה כר' יהודה עכ"ל הרי מפונרש שעל אימתי שאמר ר' יהודה בבבביתא פתב שהוא לפרש והוא פשיטתו שבספר המלחמות בפרק ע"פ שהזכיר בינו מלאכי וכן ראיתי להרב ערוף השלחן ביו"ד סי' כ"ח אות ט"ו שייחס להרמב"ן שגם בבבביתא הוא לפרש והוא על פי מה שכתב במלחמות בפרק פיסוי הדם בסוגיא הנז"ל (להשיב על דברי הרנ"ה) וחידיש הוא שלא הזכיר דב"ק בינו מלאכי והגאון רש"ל בים של שלמה בפרק פיסוי הדם סי' ט"ו פשכתב להשיב על תמיהת הרא"ש על דברי הרי"ף ופירש הסוגיא לדעת הרי"ף סיים שוב מצאתי שכן פתב הרמב"ן במלחמות וכו' עי"ש פנראה שמסכים שגם בבבביתא הוא לפרש: ומה שכתב בינו מלאכי שגירסת הרמב"ם בפירוש המשנה בפרק מפנין (אמתניתין דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שהוא נוטל אחת וכו') היא פל מקום שאמר ר' יהודה אימתי הוא לפרש ומזה דן שדעתו שגם בבבביתא זו לפרש עי"ש נראה שלא ראה מה שכתב רבינו עובדיא בפירוש המשנה שם וז"ל וכל מקום שאמר ר' יהודה אימתי במשנה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים הילכף הלכתא פנותיה עכ"ל וכנראה שעל פי דברי הרמב"ם בפירוש פתב פן ומוכח אם פן שהיתה גירסתו בדברי הרמב"ם פל מקום שאמר ר' יהודה אימתי במשנה וכו' שאם לא פן לא היתה מוסיף מדעתו תיבת במשנה ואף אם אין מזה הכרח שכן היתה גירסתו בדברי הרמב"ם על פל פנים אם היתה רואה דבריו היתה עושה אותם סניף לדעת הסוכרים שרק במשנה הוא לפרש ולא

בְּבְרִייתָא וְעֵינָן בְּעִיָקָר פְּלִלִין בְּסִפְרָא מְקַנְהָ אַבְרָהָם בְּמַהְדוּרָא תְּנִינָא בְּמַעְרַכְתָּא הַפְּ"ף אוֹת ר"ג וּבְהַגְהוֹת הַגְּאוֹן מוּהַר"ץ הִירֵשׁ חֵיוֹת בְּגִטִּין דְּף ז' ע"ב וּבְסִפְרָא טְהַרְתָּ הַמִּים בְּשִׁוּרֵי טְהַרְהָ בְּמַעְרַכְתָּא הַאֲל"ף אוֹת ח' ט' יו"ד וּבְס' פְּלִילַת הַמְּנוּרָה לִידֵידי הַגְּאוֹן אַבְד"ק דְּוַפְנָא (עֵתָה הוּא אַבְד"ק קַאחוּוּקָא) יצ"ו בְּמַעְרַכְתָּא הַפְּ"ף אוֹת ג' וְשֵׁם רְאִיתִי שְׁפַתְבּ בְּשֵׁם הַגְּאוֹן מְקוּר מִים חַיִּים בְּיו"ד ס' קנ"א שְׁהַשְׁיִיג עַל מְרַן פְּסָף מְשַׁנָּה בְּהַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה הַנְּ"ל מְדַבְּרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּגִטִּין דְּף ז' דְּלֹא נֶאֱמַר הָאֵי לְלֹא אֱלֹא בְּמַשְׁנָה וְלֹא בְּבְרִייתָא וְגַם הַשְׁיִיג שְׁמַהְסוּגֵינָא מוּכַח דְּפְלִיגֵי וְכֵן הַשְׁיִיג עַל הָרַב פְּנִי מְשַׁה פְּרֹאשׁוֹן דְּמַסְכַּת עֲבוּדָה זָרָה הַנְּ"ל וְהָרַב הַנְּ"ל יצ"ו דְּחָה דְּבְרִיו דְּנֻדְאֵי שְׁיִטַּת הַרְמַב"ם הִיא דְּאָף בְּבְרִייתָא הוּא לְפָרֵשׁ כְּדַכְתַּב הַפְּסָף מְשַׁנָּה בְּהַלְכוֹת בְּרַכּוֹת וּבְהַלְכוֹת עֲבוּדַת יוֹם הַפִּיפּוּרִים וּבְהַלְכוֹת טֻנְמַאת מַת וְהַרְדָּב"ז בְּס' יָקָר תְּפֹאֲרַת וְכֵן דַּעַת כְּמָה רֵאשׁוּנִים וְכו' וְכו' (בְּכָל הַבְּקִיאוֹת שְׁהַזְפִּיר יְדִידֵי הָרַב יצ"ו פְּיוֹנָה דַּעַתוֹ לְדַבְּרֵי הָרַב יָד מְלֹאכֵי כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַמְּעֵינָן בְּדַבְּרֵי שְׁנִיָּהֶם וּכְנִרְאָה שְׁלֹא הִיָּה בְּיָדוֹ בּוֹ בְּפָרְק סִפְרָא יָד מְלֹאכֵי שְׁאָם כֵּן לֹא הִיָּה לוֹ לְהַכְרִיחַ שְׁיִטַּת הַרְמַב"ם עַל פִּי דַבְּרֵי מְרַן פְּסָף מְשַׁנָּה שְׁעַלְיוֹ הוּא דֵּן הָרַב מְקוּר מִים חַיִּים וְיוֹמֵר נִכּוֹן לְהַכְרִיחַ שְׁיִטַּת הַרְמַב"ם מְדַבְּרֵי עֲצֻמוֹ בְּפִירוּשׁ הַמְּשַׁנָּה בְּמַקּוּמוֹת שְׁהַבִּיא בְּיָדוֹ זֶה הִי"מ גְּדוּל כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַרְוֹאָה) וְגַם עַל מָה שְׁהַשְׁיִיג מִהַסְּוֵגֵינָא דְּמוּכַח דְּפְלִיגֵי הַשִּׁיב וּבְאָר הַדְּבָרִים עִי"ש דְּב"ק: וְהִנֵּה בְּדַעַת הַרִיטְב"א כְּתַב הָרַב יָד מְלֹאכֵי שְׁם דְּמִיחְלָפָא שֶׁכֹּ שְׁיִטַּתְהִיָּה שְׁכַפְּרָק פִּסּוּי הַדָּם דְּף פ"ח ע"ב כְּתַב בְּגִירְסַת הַרִי"ף דְּאִימְתִי לְפָרֵשׁ אָף בְּבְרִייתָא וְאִילוּ בְּחִידוּשְׁיוֹ לְכַבָּא בְּתָרָא דְּף קל"ב ע"ב כְּתַב דְּבְבְרִייתָא אֶפִּילוּ אִימְתִי הוּא לְחַלּוֹק וְהַצְרִיף עֵינָן שְׁפוֹתֵר לְמָה שְׁכַתַּב בְּפָרְק פִּסּוּי הַדָּם וְסִיָּים וְעֵינָן עוֹד בְּחִידוּשֵׁי הַרִיטְב"א לְגִטִּין דְּף ה' (צְרִיף לְהִיּוֹת דְּף ז') ע"ב וְרֵאִיתִי לְהַעֲתִיק דְּבְרֵי הַרִיטְב"א בְּשַׁלְשָׁה הַמַּקּוּמוֹת לְפִי שְׁנִרְאָה שְׁיִתְכּוֹן לְבַרֵּר אֲמַתּוֹת דַּעַת הַרִיטְב"א מִתּוֹף הַדְּבָרִים הַמְּוַצְגִים לְפָנֵינוּ וְאַלְהָ דְּב"ק.

א.

בְּפָרְק פִּסּוּי הַדָּם הַנְּ"ל כְּתַב בְּמֵאֵי קַמְפְּלִיגֵי ת"ק סְבַר דְּמוֹ כָּל דְּמוֹ וּר"י סְבַר דְּמוֹ וְאַפִּילוּ מְקַצַּת דְּמוֹ רֶשֶׁב"ג ס"ל דְּמוֹ הַמִּינּוּחַד פִּירוּשׁ לְפּוּם פְּשֻׁטָא שְׁלֵשׁ מַחְלוּקוֹת בְּדַבְּרֵי וּר"י חוֹלֵק הוּא עִם ת"ק וְאִין הִלְכָה אֱלֹא כַת"ק וְכֵן פְּסַק ר"י אֶבֶל הַרִי"ף פְּסַק כַר"י וְטַעַם דְּבְרִיו מְשׁוּם דְּהָא קִיָּימָא לֵן דְּכָל מְקוּם שְׁאָמַר ר"י אִימְתִי אֵינוֹ אֱלֹא לְפָרֵשׁ דְּבְרֵי חֻקִּים דְּאֶפִּילוּ לְמֵאן דְּאָמַר בְּמָה לְחַלּוֹק אִימְתִי לְפָרֵשׁ וְאַפִּילוּ בְּבְרִייתָא קְאָמַר דְּלֵהָא לֹא אָמַר בְּמַשְׁנַתֵּינוּ עוֹד דְּאָף בְּמַשְׁנַתֵּינוּ קַתְנֵי אִימְתִי וְהָא דְּאֶמְרֵינוּ הִכָּא ת"ק סְבַר הִיָּינוּ דְּלְפּוּם פְּשֻׁטָא סְבַר הִכָּא בְּלֹאוּ פִירוּשׁוֹ דְּמַתְּנִיתִין עַד שְׁבָא ר"י וּפִי' וְאַפְּשֵׁר דְּרֶשֶׁב"ג נְמִי מְפָרֵשׁ הוּא אֱלֹא שְׁחוֹלֵק עִם ר"י בְּפִי' ת"ק וְהִלְכָה כַר"י כְּדַקְתְּנִי בְּמַתְּנִיתִין וְזֶהוּ הַפְּסַק הַנְּכּוֹן וּבְמַהְדוּרָא קְמָא הָאֲרַכְתִּי בְּזָה יוֹמֵר בְּס"ד.

ב.

בְּחִידוּשְׁיוֹ לְכַבָּא בְּתָרָא הַנְּ"ל כְּתַב וְז"ל (עַל מֵאֵי דְּאִיתָא וְהָא תְּנִינָא אָמַר ר"י אִימְתִי וְכו') וְא"ת וְהָא קִיָּימָא לֵן דְּבְמָה לְחַלּוֹק וְאַפִּילוּ לְמֵאן דְּגָרִיס אִימְתִי לְפָרֵשׁ ה"מ בְּמַשְׁנָה אֶבֶל בְּבְרִייתָא אֶפִּילוּ אִימְתִי הוּא לְחַלּוֹק כְּדַכְתִּיב בְּפ"ק דְּגִטִּין וִי"ל הִנֵּי מִיָּלִי פְּשֻׁשְׁנָה הָאִימְתִי אוֹ בְּד"א בְּאוֹתָהּ מְשַׁנָּה אוֹ בְּרִייתָא אֶבֶל בְּזָה שְׁדַבְּרֵי ת"ק וּר' יוֹסִי בְּמַשְׁנָה וְדַבְּרֵי ר' יְהוּדָה בְּבְרִייתָא לְפָרֵשׁ הוּא בָּא בְּבְרִייתָא עַכ"ד.

בְּפָרֶק קמָא דְגַטִּין הַגָּ"ל כְּתַב וְז"ל (כְּפִי מַה שֶּׁהִגִּיהַ הַגָּאוֹן בְּכוֹר לְזֶהָב) אר"י ל"ק הָא ר"י וְהָא רַבְּנָן וְאִי קִשְׁיָא הַאִיף אָמַר הָא ר' יְהוּדָה וְהָא רַבְּנָן דְּהָא פ' חֲלוּן דָּף פ"א ע"ב אר"י דְּכָל מְקוֹם שְׁשֻׁנָה ר"י אִימְתִי אִינוּ אֵלָא לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי חֲכָמִים וְכִי תִימָא דְזֵה אִינוּ אֵלָא בְּמִשְׁנֵתֵינוּ זֵה אִינוּ דְּהָא פְּל מְקוֹם קְאָמַר יֵשׁ לֹמַר דְּהֶעֱיָקַר פְּהֵהִיא שְׁמַעְתָּתָא דְאָמַר, כְּפִי בְּמִשְׁנֵתֵינוּ אַף עַל גַּב דְּבִקְצַת מְקוֹמוֹת בְּתַלְמוּד מִיִּיתִי לָהּ וְלֹא אָמַר בְּמִשְׁנֵתֵינוּ פֶּן דֶּרֶף הַתְּלִמוּד דְּשָׁלָא בְּמְקוֹמוֹ אִינוּ מְדַוְּקָדֵק כֹּל כֶּף וְהִינּוּ דְלָא מְיִיתֵינוּ מִתְּנִיתִין אַע"ג דְּהִיא מִשְׁנָה בְּמַסְכַּת חֲלָה וּמִיִּיתִי בְּרִייתָא מִשּׁוּם דְּבְרִייתָא אִינוּ מְפָרֵשׁ דְּבָרֵי חֲכָמִים אֵלָא חוֹלֵק וְכִי תִימָא כְּשָׁלָא נְשֻׁנָה עֲנִין זֵה בְּמִשְׁנָה דְאָז אָמַר דר"י חוֹלֵק אֶפְיִלוּ כְּשָׁאוּמַר אִימְתִי אֲבָל הֵכָא שְׁעִנִין זֵה נְשֻׁנָה בְּמִשְׁנָה וְהֵתֵם בְּמִשְׁנָה ר"י אָמַר בְּלִשׁוֹן אִימְתִי שְׁאִינוּ חוֹלֵק מִס' אִיף אָמַר דְּבְרִייתָא דַע"ז מְמַשׁ חוֹלֵק וִי"ל דְּהָא ל"ק דְּתַרִי תַנְאִי וְאֵלִיבָא דר"י תַנְא דְּמִתְנִיתִין סוֹבֵר דְאִינוּ חוֹלֵק וְתַנְא דְּבְרִייתָא סוֹבֵר דְּחוֹלֵק וַע"כ אֵית לֵן לֹמַר הֵכִי כִי הִיכִי דְלָא תִיקְשִׁי הֵנִי מִתְנִיתִין אֶהְדְּי א"נ י"ל דְּהִיא מִימְרָא דר"י הוּא דְסָבֵר ר' יְהוּדָה בְּלִשׁוֹן אִימְתִי אִינוּ חוֹלֵק אֲבָל ר' יְרֵמְיָה ור"ז לָא סְבִירָא לְהוּ הֵכִי עַכ"ל וּמִשְׁמַע לִי שְׁעִיָקַר דַּעְתוֹ הִיא מַה שֶּׁכְּתַב בְּבָבָא בְּתָרָא וּבְגַטִּין הַגָּ"ל שְׁמַלְבַּד שְׁיֵשׁ לֹמַר סְמִי חֲדָא מְקַמִּי תַרְתִּי וְעוֹד שְׁיֵשׁ לֹמַר שְׁמָה שְׁכַתוּב בְּפָרֶק פִּסְוִי הַדָּם הִיא דַּעַת הָרִי"ף שְׁסוֹבֵר שְׁגַם בְּבְרִייתָא נְאָמַר כֹּלל זֵה וּמַה שְׁפִיִים שְׁזֵה הַפְּסָק נְכוּן יֵשׁ לֹמַר שֶׁהוּא מִהַטְעַם שְׁכַתַּב אַחַר כֶּף דְאָף בְּמִשְׁנֵתֵינוּ קְתַנִּי אִימְתִי אֲבָל אִם לֹא הִיָּה שְׁנוֹי בְּמִשְׁנָה אִימְתִי כִי אִם בְּבְרִייתָא אֶפְשָׁר שְׁלָא הִיָּה מְסַכִּים לַפְּסָק הָרִי"ף וְיֻכַּל לְהִיּוֹת שְׁבַמְהֵדוּרָא קְמָא כְּתַב לְדַחוּת טַעַם הָרִאשׁוֹן וְכִינּוּן שְׁמַצִּינוּ מְפֹרֵשׁ בְּשִׁתִּי מְקוֹמוֹת הַגָּ"ל (בְּבָא בְּתָרָא וּגַטִּין) שְׁסוֹבֵר שְׁלָא נְאָמַר כֹּלל זֵה בְּבְרִייתָא וּבְדְבָרֵיו שְׁבַפְרָק פִּסְוִי הַדָּם אִינוּ הִכְרַע כֹּל כֶּף שְׁסוֹבֵר כְּדַעַת הָרִי"ף (שְׁנֶאמַר כֹּלל זֵה גַם בְּבְרִייתָא) יֵשׁ לָנוּ לְתַפְּנוֹס כְּדַעַתוֹ כְּמִפְּרֵשׁ בְּשִׁתִּי הַמְקוֹמוֹת הַגָּ"ל: קמ"ט) אַחוּרֵי אֵרִי וְלֹא אַחוּרֵי אִשָּׁה סוּמָא כְּשִׁיּוּדַע שְׁאִשָּׁה הוֹלְכַת לְפָנָיו אֲסוּר לִילֵף אַחֲרֶיהָ וְהִבִּיא רֵאזָה עַל זֵה הַשְּׁנִי לוחוֹת הַבְּרִית דָּף צ"ז ע"א ע"ש וּמַמָּה שְׁכַתַּב רש"י בְּחֻנְמֵשׁ רִישׁ פְּרֻשַׁת וַיֵּצֵא עַל פְּסוּק וְאֶלְקִי יִצְחָק נִרְאָה דְלָא אִיכְפַת לֵן פֶּן כְּתַב הָרַב טְהַרַת הַמִּים בְּמַעֲרַכַת הַסְּמ"ף אֹת כ' דְּבָרֵי רש"י הֵם בְּשֵׁם הַתְּנַחוּמָא שְׁאָמְרוּ אַף שְׁלָא מְצִינוּ שְׁיִיחַד שְׁמוּ יִתְבַּרַף עַל הַצְּדִיקִים בְּחִיִּיהֶם לְכַתּוּב אֶלְקִי פְלוֹנִי מִשּׁוּם שְׁנֶאמַר הֵן בְּקִדּוּשְׁוֹ לֹא יֵאמְרוּן כָּאֵן יִיחַד שְׁמוֹ עַל יִצְחָק לְפִי שְׁפָהוּ עֵינָיו וְכִלּוּא בְּבִית וְהָרִי הוּא כְּמַת וַיֵּצֵר הָרַע פְּסָק מְמַנּוּ עַכ"ל רש"י וְכַנְרָאָה שְׁפִנְתָּ הָרַב לְהוֹכִיחַ זֹאת מִדְּבָרֵי רש"י הִיא לְפִי שְׁסוֹבֵר שְׁטַעַם אִסוּר הַהֲלִיכָה אַחוּרֵי אִשָּׁה הוּא מְחַשֵּׁשׁ שְׁמָא יְבֵא לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ וְכִינּוּן שְׁסוּמָא הָרִי הוּא כְּמַת וּפְסָק יֵצֵר הָרַע מְמַנּוּ שׁוּב אִינוּ לוֹ לְחוּשׁ וּמְתַר לִילֵף אַחוּרֵי אִשָּׁה וְאִם לְכַף נִתְפַּוּן אֹמַר אֲנִי דְּנֻדְאֵי הַסְּבָרָא מְחִיבַת לֹמַר פֶּן דָּאִם הָאִסוּר הוּא מְחַשֵּׁשׁ הִיָּרְהוּר אִינוּ לְחוּשׁ בְּסִמּוּי מִן הָעֵינִין.

אֲמַנְם אִם נְצַטְרַף לְהִבִּיא רֵאזָה לְזֵה אִינוּ רֵאזָה זֹאת מְכַרַעַת מִשּׁוּם שְׁנֶרְאָה לִי פְּשׁוּט שְׁאִינוּ כְּפִנְתָּ רש"י לֹמַר שְׁכָל סוּמָא הָרִי הוּא כְּמַת וּפְסָק מְמַנּוּ יֵצֵר הָרַע אֵלָא כְּפִנְתָּ שְׁיִצְחָק אֲבִינוּ לְפִי גִוְדֵל קְדוּשְׁתוֹ בְּצִירוּף כִי זְקַן יִצְחָק וְכֵהוּ עֵינָיו וְהִיָּה כְּלוּא בְּבִית הָרִי הוּא כְּמַת וְהֵצֵר פְּסָק מְמַנּוּ וְאִינוּ לְלַמּוֹד מִזֵּה לְשַׁאֵר סוּמִים לֹמַר שְׁפִסָּק הֵיָצֵר מֵהֶם וּלְפִי שְׁיִטְתוֹ לֹא אַדַּע לְמָה לֹא הִבִּיא הִיא דְאֶרְבַּעָה חֲשׁוּבִים כְּמַת (גְּדָרִים דָּף ס"ד ע"ב) וְאַחַד מֵהֶם סוּמָא

דכתיב במחשפים השיבני כמתי עולם וגמרא גמור אבל לדעתי הענייה אין מזה הכרח
שחשוב כמת ואין בו משום הרהור אף מצד הסברא נראה שאם מה שאמרו אחורי ארי
ולא אחורי אשה הוא משום הרהור לגבי סומא שאינו רואה אותה אף אם יודע שהולכת
לפניו אין לחוש משום הרהור וכבר כתב פן גאון עזנו הרב אבות הראש יצ"ו בח"א דף
צ"א ע"ג על פי דברי הרדב"ז בס' תש"ע דטעם האיסור הוא משום שעל ידי שרואה
פסיעותיה ותנועותיה הרי הוא בא לידי הרהור ומטעם זה כתב הרדב"ז שאף אם היא
מכוסה כל גופה מכף רגלה ועד קדקדה אסור ועל כל פנים בסומא שאינו רואה פסיעותיה
ולא תנועותיה אין לחוש וכמו שכתבתי בשמו בנדפס אות ש"ב ועי"ש באבות הראש
שכתב בשם מרן חיד"א בס' פסא רחמים בפרק שני דאבותדר' נתן שהשיב על מה שכתב
הרדב"ז דאיפא אסורא משום הרהור ואילו מהברייתא דאבות דר' נתן מוכח דליפא
איסורא אלא משום גנאי הוא דאיפא וכן כתב רש"י וכו' והרב המחבר יצ"ו כתב
שהרדב"ז קאי בשיטת הרמב"ם פרק כ"א מהלכות איסורי ביאה וכו' ושפן כתב בח"א
דברכות לדעת הרמב"ם והאריף שם בעניינים אלו לך נא ראה וכתבתי בנדפס שיש
להחמיר בסומא כדכתב בשל"ה הקדוש לפי שהרבנים שער אפרים ומוהר"י עטנייה
הביאו דבריו בשתיקה עיין להרב זרע יצחק לומרזו בקונטרס פלפלת כל שהו דף פ"ט
ע"ב: ק"ו) ארטבון המזכיר בירושלמי ריש מסכת פאה (פרק א' הלכה א') אם הנה
עכומ"ז או ישאל הבאתי דעות בזה בספרי דברי חכמים ריש סי' קל"ה עי"ש ועתה
ראיתי להגאון זכר ישעיהו בהשו"ת ריש סי' י"ז שהביא שהגאון מוהר"ר אלעזר לאנדי
אבד"ק בראדי בספרו (לא ידעתי שם הספר) כתב בפרק ה' מהלכות מזוזה דארטבון
שנזכר בירושלמי הוא שנזכר ביומא דף י"א וכתב שיהיה פניו ביהשערותו וכן משמע
מבעל הלכות גדולות סוף הלכות מזוזה ושם ליתא למילת אהד דשפיר יכול להיות
דארטבון הוא שם העצם וביפה תאר בכ"ר פל"ה כתב שהיה מלך פרס ובמכ"ת טעה
בחשבון השנים דארטבון זה היה פשבעים שנה קודם לידת רבי ומה שרצה מר להגיה
רב במקום רבי ואדרבן במקום ארטבון לא נראה דבירושלמי ובכ"ר ובשאלות סי' קמ"ה
איתא בהדיא רבינו הקדוש וארטבון אולם עיקר קושיותו למה מסר לו רבי מזוזה לאו
קושיא דאין מקשין מן האגדות כמו שהשיב מרן זקני בנודע ביהודה תנ"י יו"ד סי'
קס"א ונהביא שם דברי הרשב"א דמגילה אלו תנרף דברי הרב זכר ישעיהו והנה הספר
של הגאבד"ק בראדי אין אצלי לעיין בו וכפי הנראה משום שהוקשה לו איך שלח לו
רבינו הקדוש מזוזה הנזכר לומר שהוא הוא המזכיר ביומא וכלומר שישאל הנה שהיה
בנדק המזוזות וכבר כתבתי אני הדל בדברי חכמים שם פן בשם הרב פני משה שהיה
ישאל ועיין שם מה שכתבתי על הקושיא דאיך שלח לו מזוזה (למאן דאמר שהיה
עכומ"ז) ומה שכתב הגאון זכר ישעיהו דאין מקשין מן האגדות כמו שכתב בנודע ביהודה
וכו' הנה שיטת הרב נודע ביהודה בזה הבאתיה בשדי חמד מערכת האל"ף אות צ"ה וגם
בקונטרס זה לעיל אות ט"ל ופלפלתי בשיטתו עי"ש אמנם איני מבין בענייני מה ענין
זה למאי דקמן דכל השקלא וטריא שם היא אם נוכל ללמוד דין ממה שאמרו באגדות
אבל מי זה אמר שאין להקשות על האמור באגדות ובהא דארטבון המקשים פן (איך
שלח לו מזוזה) הוא משום דהדין פשוט בעיניהם דאסור למסור מזוזה לעכומ"ז (ולא
באו ללמוד דין מן האגדה) ולכן מקשים שפיר איך שלח לו מזוזה דנדאי חובה עלינו

להבין דבריהם בכל מקום אשר דברו בקדשם ולכן הוצרכו ליישב בכמה פנים כמו שהבאתי בדברי חכמים ותלמידי הב' וחשוב אברהם נסים אשכנזי הי"ו בכ"ר יצחק נ"ע הראה לי מה שכתב הגאון מוהר"ץ הירש חיות בהגהותיו בסוגיא דיומא הנ"ל ועיניתי שם וראיתי שהביא בשם הערוף שהיה מלך הפרסיים וכתב דהמענין ביוסיפון ימצא שנה ארטובון היה קודם החרבן ושצריף לומר שכל מלכי פרס היו נקראים ארטובון וכו' עיי"ש אכן נודע שמה שכתב הרב יפה מראה שהביא בזכר ישעיהו כתב פן על פי מה שכתוב בערוף ומניה דמר (זה זכרני) נעלם מה שכתוב בערוף (וכתב במוהרצה"ח שם להגיה על הירושלמי רב במקום רבי עיי"ש) ותלמידי הבחור רפאל לאבא"ק הי"ו הראני שגם הגאון מוהר"מ שטארשון בס' מתת יה (על המדרש רבה) בפרשת לה לה פרשה ל"ה כתב שרבינו המוןפר שם הוא רב וארטובון הוא אדרבן אוקבו של רב בעבודה זרה דף יו"ד ע"ב ושגירסת הרי"ף והרא"ש בהלכות מזוזה מעשה בארטובן אחד (בכ"ף) ושם תמה מאד על מוהרי"ל בדרכי משה ביו"ד סי' רצ"א שלא כתבו להתיר בפשיטות למסור מזוזה לשר מהו עובדא דארטובן וכתב שגירסתו הוא אדרבן אוקבו של רב בעבודה זרה דף גדולות להו עובדא לאשמועינן האי דינא דמותר למסור מזוזה לעכומ"ז: קנ"א) אדם אם המת נקרא אדם הנה בכריתות דף ו' ע"ב דתניא הסף המת בשמן המשחה פטור אמרינן בגמרא טעמא משום דכתיב על בשר אדם לא יסוף וכיון דמית מת איקרי ולא אדם והגאון מוהר"ק בספר טוב טעם ודעת בהשקטות שאלה רפ"ח הרבה להפליא בסוגיא זו מדכתיב בפרשת בהעלותך ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ועוד שם אנחנו טמאים לנפש אדם וכן בפרשת חקת או בעצם אדם וביחזקאל סימן ל"ו וראה עצם אדם וכו' והביא דבריו ידידי הגאב"ד גיזנוב יצ"ו בספרו משפנות הרועים בקונטרסי עת דודים דף ג' ע"ב והרב המחבר יצ"ו האריף ליישב כל תמיהותיו עיי"ש גם ידידי הגאב"ד מאראש לנדאש יצ"ו בספרו ילקוט הגרשוני במערכת האל"ף דף ג' סוף ע"ב וע"ג פלפל בדברי הגאון טוב טעם ודעת ובדברי הגאון בעל שואל ומשיב בספרו יוסף דעת (על יו"ד) בסי' שב"ע בענין זה עיי"ש ואתה תחזה: קנ"ב) אפוטרופוס לעריות בשבועות דף מ"ז ע"ב איתא שמעון בן טרפון אומר אזהרה לעוקב אחר נואף מניין שנאמר לא תנאף לא תנאף ופירש רש"י נעשה לו אפוטרופוס להרגיל לו נשים לזנות וכתב הגאון מוהר"ק בתשובתו שפספס נחלה לישאל ליד ידי הגאב"ד ק גיזנוב יצ"ו בקונטרסי הלכה למשה הלכה ל"ו דמדלא פירש רש"י נשואות אלא נשים סתם וכן בסמ"ג לא תעשה ק"ג כתב כלשון רש"י משמע דאף בפנויות מיידי דאף על גב דפנוייה איסור דרבנן מכל מקום להיות אפוטרופוס לאחר גרע ואל תתמה דהרי ביאת פנוייה מדרבנן והרהור בפנוייה אסור מן התורה וזה בכלל מאמרם הרהורי עבירה קשים מעבירה אם פן הכי נמי בזה הדין פן ופירוש רש"י מוכרח דאי באשת איש הרי בלאו הכי עובר על לפני עור ולומר דמיידי שהיה יכול ליקח אותם בלאו הכי אינו בכלל עוקב דהרי רש"י פירש דהוי אפוטרופוס להרגיל נשים אצלו משמע דבלאו הכי לא היה יכול לעשות פן וגם לומר דהוי לעבור בשני לאוין הרי כל דאיכא למדרש לא מוקמינן בתרי לאוי לכה מסתבר דמיידי אף בפנויה ואף דהמעשה אינו אסור מן התורה להרגיל גרע ולכן לא מביעיא אם מרגיל לזנות עם נכריות נשואות דהוי איסור אף לעכומ"ז שבוודאי אסור להרגיל בזה אלא אף בפנויות נמי אף דגוף הדבר אין איסור לעכומ"ז מכל מקום

להיות אפטרופוס להרגיל אסור וגם הוא דבר מְכוּנָע ומביא לידי הרהור דְהוּי דאורְיָתָא אלו תוֹרָף דב"ק וְהָרַב הַמְחַבֵּר יצ"ו פתב על דְבָרָיו שבמחכ"ת דְבָרָיו חלושים ורחוקים ניותר נראה דמְיָרִי הֵיכִי דְמוֹנָהָר וְאִיכָא לָאו וְתִירָא מְלַבֵּד אֶלְפָנֵי עוֹר דְהוּא לָאו שְׂבַכְלָלוּת או דְרוּצָה לומר היכָא דְאֶפְשָׁר לִיקַח בְּלָאו הֵכִי דְלִיכָא לְפָנֵי עוֹר רַב דְמוֹנָהָר גְּבִי יִשְׂרָאֵל מְדַרְבְּנָן וְעַם כָּל זֶה בְּכָאן יֵשׁ לָאו עַל זֶה אֲבָל הָאֵמֶת יוֹרָה דְרַפּוּ בנ"ד וְדָאֵי אֶסוּר וּמְכוּנָע הַדְּבָר וְאִם אֶסְרוּ לְהַסְתַּפֵּל בְּשַׁעֲהָ שְׂחֵהָ וְעוֹף גְּזַקְמִים זֶה לְזֶה מְכַל שְׂפִן לְעֶסְוִק בְּדָבָרִים כְּאֵלֶּה וְאִשׁ בְּנִעְוָרַת נַחְטָאִים הֵמָּה בְּנִפְשׁוֹתָם ר"ל וְכִבֵּר אֶמְרוּ חו"ל עַל פְּסוּק טוֹב מְרָאֵה עֵינַיִם מִהַלְּךָ נִפְשׁ דְטוֹבָה רָאִי בְּאִשָּׁה יוֹתֵר מִגּוֹפָהָ שֶׁל מַעֲשֵׂה וְהַפְּנוּנָה לִידַע אִיף לִיְהִיָּה מְזֵה וּבִזְוָהָר הַקְדוּשָׁה ר"ש פֶּד הוּי חוּזֵי נְשִׁי שְׂפִירִין הוּי אָמַר אֵל תִּפְנוּ אֵל הָאֱלִילִים ע"כ שוֹמֵר נִפְשׁוֹ יִרְחַק מְזֵה וְהַמְזוּהִיר וְהַנְּזוּהֵר יִשְׁכִּילוּ כְּזוּהֵר וְכַעֲצֵם הַשְּׂמִים לְטוֹהֵר עוֹד יֵשׁ אִסוּר דְלִפְעָמִים תַּתְעַבֵּר עי"ז וְזֶה וְדָאֵי אֶסוּר וְעֵינָן מֵהַרִי"ט ח"א סי' צ"ט אִם מוֹתֵר לְעֲשׂוֹת תַּחְבּוּשָׁתָה לְעִכּוּמ"ז כְּדֵי שְׂתַתְעַבֵּר וְכִמוֹ דְאֶסוּר וְכוּ' הֵיכִי דְלִיכָא מְשׁוּם אִיבָה ע"ש כִּי אֵינּוּ תַח"י עכ"ד יצ"ו הֶעֱתַקְתִּי כָּל הַפְּתוּב בְּסִפְרֵי הַנְּז"ל לְפִי שְׂלִדְאָבוֹן נִפְשָׁנוּ שְׂמַעְתִּי גַם יְדַעְתִּי שְׂפִשְׁתָּהּ מִסְפַּחַת וְנִמְצָאִים בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת סְרוּרִים לְעִבְרָה הַחֲמוּרָה הַלְזוּ וּמְחֻזְיָקִים בְּתֵי זוֹנוֹת לְזוֹנוֹת בְּהוֹן לֹא לְבַד עִכּוּמ"ז כִּי גַם הִרְבֵּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִלְפָדִים בְּשַׁחֲזִיתָתָם וּמְחֻזְיָקִים יְדֵי עוֹבְרֵי עִבְרָה וְהֵם מִתְפָּרְנְסִים שְׂלֵא בְּצַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּמִשְׁתַּפְּרִים הִרְבֵּה מְזֵה וְלֹא יְדַעוּ וְלֹא יָבִינוּ כִּי אַחֲרֵיתָם מְרָה כְּלַעֲנָה וְעֵתִידִים לִיתָן אֵת הַדִּין אוֹי לְאֻזְנֵים שְׂכַף שׁוֹמְעוֹת וְהֵלֵא יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הֵם וְאִיף יִפְרָצוּ גְדֵר הָעֲרִיּוֹת וְהִנֵּה בְּסִפְרֵי הַחֲסִידִים סי' קע"ט פְּתַב חו"ל אֵל יִקְבַּל אֲדָם בְּבֵיתוֹ נְשִׁים פֶּן יִהְיֶה אַחֲרֵיהֶם וְכוּ' צֵא וְלִמַּד מִכְּשָׂרֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם טַפְסָר אַחַד הִנֵּה וּבִמְקוֹמוֹ הִנֵּה שׁוֹק גְּדוּל וְהִנֵּה בְּאוֹתוֹ יוֹם נִתְקַבְּצִים מְכַל הַמְקוֹמוֹת וְנִתְקַבְּצוּ שָׁם זוֹנוֹת הִרְבֵּה וְלֹאֲתוֹן זוֹנוֹת הִנֵּה גְבַרְתִּי אַחַת עַל כֹּלָן אָמַר לוֹ הַשָּׂר קַחוּ מִמְּמוֹנֵי הִרְבֵּה וְתִשְׁפִּיר לִי כָּל הַזוֹנוֹת כִּי לְמַחֵר יָבוֹאוּ לְשׁוֹק וְלֹאֲחַר שְׂתִשְׁפִּיר לִי אֵת כֹּלָן כְּמוֹ שְׂיָרְצוּ תַכְנִיס כֹּלָן בְּבֵית אַחַד וְתַצִּיעַ לְכָל אַחַת מְטָה אַחַת יָפָה וְתוֹ לְהוֹן לְאֹכֹל וְלִשְׁתּוֹת וּמְלֹאכֶת צְמֹר וְתִשְׁמָרֵם עַד שְׂיַעֲבֹר הַשׁוֹק וְתִשְׁיַבֵּם לְמְקוֹמָן הַלֵּךְ וְדִיבֵר לְגַבְרַת שְׁל וְכוּ' כָּל מֵה שְׂאֵת חֲפָצָה אֲתוֹן לְנָשִׁים שְׂלָהּ יוֹתֵר מִמֵּה שְׂתַרְוִיחֵי וְנָתַן לָהּ כָּל מֵה שְׂאֵמְרָה וְהַכְנִיס כֹּלָן בְּבֵית אַחַד וּשְׁמָרֵן לְאֲחַר שְׂעַבֵּר הַשׁוֹק הַשִּׁיב כֹּלָן לְעִיר כְּדֵי הִנֵּה עוֹשֶׂה כָּל זְמַן שְׂהִיָּה הַשׁוֹק וְהַזוֹנוֹת בְּאוֹת עַל כֵּן כָּל שְׂכּוֹן יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְעֲשׂוֹת סִיגָּ וְגֵדֵר לְעוֹשֵׂי עִבְרָה עַל כֵּן צוּהָר הַפְּתוּב לֹא תִהְיֶה קְדוּשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל (וְכַתֵּב הַמְּפָרֵשׁ רוּצָה לומר שְׂהַבִּית דִּין יַעֲשׂוּ סִיגָּ וְגֵדֵר שְׂלֵא תִהְיֶה קְדוּשָׁה וְכוּ') עכ"ל סִפְרֵי הַחֲסִידִים וּמַעֲתָה מֵה יַעֲנוּ הָאֲנָשִׁים הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה שְׂאֵם לְקַבֵּל נְשִׁים בְּבֵיתוֹ אֶסֶר רַבִּינוּ יְהוּדָה הַחֲסִיד מְחַשֵּׁשׁ שְׂמָא יָבֵא לִידֵי הַרְהוּר (הַמְבִיא לִידֵי עִבְרָה) אִיף יַחֲזִיקוּ בְּעִבְרָה עֲצָמָה וְיִכְשִׁילוּ בָּהּ רַבִּים וְכָל הָעוֹשֶׂה זֹאת חֲבֵר הוּא לִירְבָּעָם בֵּן נִבְטָ שְׂהַחֲטִיא אֵת הַרַבִּים וְכַתֵּב יְדִידֵי הָרַב הַנְּז"ל יצ"ו שְׂצִינָה לְמְחֻזְיָקֵי הַפ"פ שְׂלֵא יִתְנוּ לְאִישׁ הַזֶּה מְזִיגָה וְהַגָּאוֹן מוֹהַרש"ק פְּתַב לוֹ שְׂיָפָה דְבָר וְכוּ' עי"ש וְלִכּוֹן נִרְאֵה שְׂכַל מֵה שְׂיֵשׁ בְּיַדֵּינוּ לְהַרְחִיק אֵת הַמְשׁוֹקְצִים הָאֵלֶּה אִם לֹא יִהְיֶה הַדְּבָר מְגֻד לְמִשְׁפָּטֵי וְחֻקֵי הַקִּיר"ה מְחֻוּיָבִים אֲנוּ לְהַרְחִיקָם וְיִהְיוּ מוֹבְדָלִים מְכַלָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹלֵי עַל יְדֵי זֶה יִתְנוּ בְּלַפְּסָם לְשׁוֹב וְנִזְפָּה לְקַרְבָּם לְאֲבִינוּ שְׂבִשְׂמִים וְלֹא יוֹסִיפוּ לְעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֵׂיהֶם הָרַע וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר: קנ"ג) אַח סְתָם אִם הוּא דוֹקָא מִן הָאֵב הַנֵּה בְּנִדְפָס אוֹת שַׁע"ג כְּתַבְתִּי דְהִנֵּה פְּשׁוּט בְּעֵינֵי דְגַם

אח מן האם נקרא אח בלשון בני אדם שהרי אף קרובים בעלמא ואוהבים נקראים אחים
פי אנשים אחים אנחנו וישמע פי נשפה אחיו וכו' ויזבח יעקב זבח בקר ויקרא לאחיו
(בראשית ל"א פסוק ד"ו) והוא אוהביו וציינתו לעיניו בנאות יעקב ונדרכי שלום
והנשיאים הביאו מה שכתב רש"י בפרשת ויצא (ל"א).

מ"ו) על פסוק ויאמר יעקב לאחיו לקטו אבנים שהכתוב קרא את בניו של יעקב אחיו
לפי שהיו גבורים וצדיקים כמותו וכו' וכיון שכן לא נפלאת היא לומר דבלשון בני אדם
נקרא האח מן האם אח בסתם וכתבתי שכן משמע מדברי הרב באר היטב באבן העזר
סי' זק"ן סק"ב שכתב בשם הרדב"ז בח"א סי' צ"א (והם דברי הרב פנסת הגדולה שם)
העיד שהמת היה קורא לזה אח ולא היה יודע אם היה אח מן האב או מן האם אין כאן
עדות והיינו משום שגם אח מן האם (שאינו זוקק ליבום) נקרא אח בלשון בני אדם
ועיינתי בשו"ת הרדב"ז שנומצאים עתה אצלי ותשובה זו היא (בדפוס וארשא תרמ"ב)
בחלק ד' סי' אל"ף קס"ב וכונתם היא לומר שאין כאן עדות ברורה אלא ספק שמה אח
מן האם היה עי"ש וכיוצא לזה ראיתי עתה להרב זכר דבר בחלק ח"מ דף מ"ב אות ח"י
ונו"ל אחות סתם כולל בין אחות מן האב בין אחות מן האם שמש צדקה ח"מ סי' ח'
עכ"ל ולא פירש אם פונתו על לשון בני אדם או גם בלשון תורה ועיינתי שם וראיתי
שכתב מפני דבין בלשון תורה ולשון חכמים ובין בלשון בני אדם אחות נקראת גם
אחות מן האם וכתב פן כמדבר על הידוע בלתי שום ראיה ומשמע ודאי שכן הוא גם
באח דמשמעו בין מן האב בין מן האם וז"ל הרב שם יצאתי ממחיצתי פנס על גבי
ענק לענות אמן בכל פחי אחרי שאין שום ספק בדבר שבשם אחות סתם נכללו בין
אחיות מן האב בין אחיות מן האם לא בלבד בלשון תורה ובבלשון חכמים אלא גם בלשון
בני אדם עכ"ל לעניינינו ולפי השערת דאחות ואח שונים לדעת הרב אין לפקפק על מאי
דפשיטא ליה דבלשון תורה היינו בין מן האב ובין האם ולכאורה איפכא מסתברא שהרי
גבי יבום פתיב אחים ואינו אלא מן האב דאדרבא משם ראיה דסתם אח הוא גם מן האם
מדמצרכינו גזירה שיהא אחיה אחיה מביני יעקב או מיחדיו המיוחדים בנחלה כדאיתא
ביבמות דף י"ז ע"ב שמעת מינה דמסתמא בעלמא לשון אח הוא כולל גם אח מן האם
וכבר הבאתי בנדפס שם בשם הגאון מוהרי"ץ אלחנן שהביא מש"ס דסוטה דף י"א ע"ב
דמאי דכתיב עתניאל בן קנז אחי כלב היינו שהיה אחיו מאמו ולפי המובן מדברי הרב
שמש צדקה הנ"ל דלשון תורה ולשון חכמים פשוט טפי מלשון בני אדם יש לפקפק
בראית הגאון דהא מר קעסיק בלשון בני אדם ואם פן יש לדחות דשמא דוקא בלשון
תורה הוא דנאמר אח על האח מן האם ולא בלשון בני אדם אבל דעת הגאון היא דמסתמא
כל שאין לנו הכרח לשון בני אדם הוא בסוגנון לשון תורה ודוחק ועוד יש לפקפק בראיה
זו דשאני התם דגלי קרא שמאחר שהכתוב מיחסו כלב בן חצרון וכתיב עתניאל בן קנז
אחי כלב הרי הוא כמבואר דאחי כלב היינו חרגו שאם לא פן איך נפרנס קרא כדכתיב
בן חצרון שלא מצינו לדרוש שום דרשה בחצרון כמו שמצינו לדרוש בבו יפנה (שפנה
עצמו מעצת מרגלים) והיא דמוכח ומוכרח שאני ואין מזה הכרח לעלמא דגם אח מן
האם נקרא בסתם אח: והנה בנדפס הבאתי מה שכתב לי ידידי הגאון עמודי אש יצ"ו
בשם הגאון מוהרש"ק בקונטרס תקון עולם שפדף ל"ג הוכיח דסתם אח הוא מן האב
ואין אח מן האם נקרא אח בסתם ושפדף ל"ח תבריה לגזיזה והוכיח בהקפד ושאינו דבריו

מְוֹכְרִים הָיָה אֲצִלִי סה"ק הַנִּלְוֶה עַל יְדֵי סִבָּה נִתְגַּלְגַּל הַדְּבָר וּבָא לְיַדֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה בְּשָׂאלָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר וּלְמַעַן יִהְיוּ שְׂפָתַי צְדִיק דּוֹכְבוֹת וּלְזַפְרוֹן בֵּין עֵינַי הַנְּגִי מַעֲתִיק לְשׁוֹנוֹ הַטְּהוֹר בְּשִׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת בַּסֵּד וְנִהְיוּ א' דְּבָרָיו הֵם בְּתִיקוֹן ד' תְּשׁוּבָה ב' בְּנִדּוֹן שְׂאֵחָד הָיָה אוֹמֵר בְּחַיָּיו שֵׁשׁ לוֹ אֶחָד בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי וּשְׁמוֹ פְּלוֹנִי אִךְ לֹא פִּירַשׁ אִם אֵחָד מִן הָאֵב אוֹ מִן הָאֵם וּכְשֶׁמֶת הִלְכָה הָאֵלְמָנָה לְמִקּוֹם אוֹתוֹ הָאֵחָד וְאָמַר הֵיבֶם שֶׁהוּא אֲחִיו מִן הָאֵב וְכֵן אָמְרוּ בְּנֵי הֵיבֶם וְכוּ' וְעַל זֶה נִשְׂאָ וְנִתְּנָן בְּעֵדוּת קְרוֹב לְהַפְרֵת הֵיבֶם וְכַתֵּב בְּדָף ל"ג ע"ב וְנִלְוֶה עוֹד נִרְאָה דְלֹא בְּעֵינָן עֵדוּת הֵיבֶם בְּזֶה רַק מִפִּי דְבָרֵי הַמֵּת שְׂאֵמַר שֵׁשׁ לוֹ אֵחָד מִמֵּילָא מִשְׁמַע דְּסֵתָם אֵחָד הָיָה מְאָבִיו וְאֵם דְּבִש"ס פְּרִיָּה בֵּיבָמוֹת בְּפִסּוּק כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּיו דְּדִלְמָא אֲחִיו מִן הָאֵם וּמְוֹכְרָח לְלִמּוּד אַחְוָה אַחְוָה מִבְּנֵי יַעֲקֹב וְכֵן בְּבָבָא בְּתָרָא פֶּרֶק י"ש נוֹחֲלִין מִשְׁמַע דְּסֵתָם לְשׁוֹן אֵחָד יִתְּכוּן בְּמִן הָאֵם הֵינְנוּ לְלִשׁוֹן תּוֹרָה אֲבָל בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם לֹא נִקְרָא סֵתָם אֵחָד רַק מִן הָאֵב וְלֹא מִן הָאֵם וְכֵינֵן דְּבַנְדְּרִים וּבִשְׁטָרוֹת הַפֶּל הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם לְכֹף גַּם בְּזֶה הָאוֹמֵר סֵתָם יֵשׁ לִי אֲחִיו הָיָה מִן הָאֵב וְרִאָיָה לְדְבָרֵינוּ מִפ"ב דְּקִדְוִישִׁין בְּמִשְׁנָה מִי שְׂאֵמַר בְּשִׁעַת מִיתָה יֵשׁ לִי בְּנִים נְאֻמָּן יֵשׁ לִי אַחִים אֵינּוּ נְאֻמָּן וְקֻאֵמַר שֵׁם לִימָא מִתְּנִיתִין דְלֹא כַר"נ וְכוּ' דְתַנָּיָא וְכוּ' ר"נ אוֹמֵר אִךְ נְאֻמָּן לְאֶסְרוֹר וְקֻשָׁה מִהוּ קוֹשְׁיָא נִימָא דְמִתְּנִיתִין מִיִּירֵי דְאֵמַר סֵתָם יֵשׁ לִי אַחִים לְכֹף אֵינּוּ נְאֻמָּן מִפְּת דְהוּי ס"ס דְלִמָּא מְשַׁקֵּר וְאֵם תְּמַצָּא לוֹמֵר דְאֵמַר אֵמַת דְלִמָּא אֲחִיו מִן הָאֵם קֻאֵמַר לְכֹף אֵינּוּ נְאֻמָּן וְר"נ מִיִּירֵי דְפִירַשׁ דְאֵית לֵיה אֲחִיו מִן הָאֵב לְכֹף הָיָה רַק חֵד.

סְפִיקָא וּלְכֹף ס"ל ל"ו דְנְאֻמָּן וְעוֹד קֻשָׁה יוֹתֵר לְפִי מַה דְמִשְׁנֵי שֵׁם דְמִתְּנִיתִין בְּלֹא הַחְזוֹק לֹא בְּאֲחִיו וְלֹא בְּבְנֵי וּבְרִייתָא דְמוֹחֲזֵק לֹן בְּאֲחִי לִפ"ז נְאֻמַר כֹּף דְבֵין בְּמִתְּנִיתִין בֵּין בְּבְרִייתָא מִיִּירֵי דְאֵמַר בְּשִׁעַת קְדוּשִׁין אֵין לוֹ אֲחִיו וּבְשִׁעַת מִיתָה אוֹמֵר יֵשׁ לִי אֲחִיו וּלְכֹף פִּינּוּ דְכָל הֵיכִי דְאֶפְשָׁר לְתַרְץ דְבוּרֵי רֵאוּי לְתַרְץ בְּמַה דְאֶפְשָׁר כְּדֹאשְׁפָחוּן בְּכַמְהָ דְנוֹכְתָא וְאֵם כֵּן ה"נ פִּינּוּ דְפַעַם אָמַר יֵשׁ לוֹ אֲחִיו וּפַעַם אָמַר אֵין לוֹ רֵאוּי לְתַרְץ דְבוּרֵי בְּמַה דְאֶפְשָׁר וְהִנֵּה אֶפְשָׁר לְפָרְשׁוּ בְּשִׁנֵי פְּנִים אוֹ דִישׁ לוֹ אֲחִיו מִן הָאֵב וְאֵין לוֹ אֲחִיו מִן הָאֵם אוֹ לְהִיפּוּף דִישׁ לוֹ מִן הָאֵם וְאֵין לוֹ מִן הָאֵב וּלְכֹף פִּינּוּ דְאֶפְשָׁר לְפָרְשׁוּ הֵיכִי וְאֶפְשָׁר לְפָרְשׁוּ הֵיכִי לְפָרְשׁוּ הֵיכִי כָּל חֵד מוֹקְמִינּוּ אַחְזוֹקְתִי וּבְמִשְׁנָה דְלֹא הַחְזוֹק בְּאֲחִיו וְהִיתָה בְּחֻזְקַת הַיִּתֵּר מְפָרְשִׁינּוּ לְקוּלָא דְאֵין לוֹ מִן הָאֵב וְיֵשׁ לוֹ מִן הָאֵם וּבְרִייתָא דְמוֹחֲזֵק בְּאֲחִיו וְהוּי חֻזְקָה לְאִסּוּרָא לְכֹף מְפָרְשִׁינּוּ לְהִיפּוּף דְאֵין לוֹ מִן הָאֵם וְיֵשׁ לוֹ מִן הָאֵב לְכֹף ס"ל ל"ו דְנְאֻמָּן לְאֶסְרוֹר וְלִמָּה לֹא מִשְׁנֵי כֵּן לְכֹף נִרְאָה מְפָל זֶה יִהְיֶה מוֹכַח דְנִדְאִי בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֵין בְּכָלֵל מִשְׁמַעוֹת סֵתָם אֲחִיו רַק מִן הָאֵב דְמִן הָאֵם יֵשׁ לוֹ שֵׁם לְנוּי וּמְפָרַשׁ יֵשׁ לִי אֲחִיו מִן הָאֵם אֲבָל סֵתָם אֲחִיו הָיָה מִן הָאֵב וּלְכֹף בְּנִדּוֹן דִּינּוּ יֵשׁ לְנוּ עֵדוּת עַפ"י דְבוּרוֹ שֶׁהוּא אֵחָד מִן הָאֵב וּלְכֹף בְּנִדְאִי תַחֲלוּץ וְאֵין לְסַפֵּק בְּדְבָר עַכ"ד הַגָּאוֹן בְּדָף ל"ג הַנִּלְוֶה וְהַרְבֵּה יֵשׁ לְפַלְפֵּל בַּדַּב"ק לְדַעֲתֵי הַקְּצָרָה וְאֵין הַפְּנָאִי אֲתִי לְהֶאֱרִיף רַק אֵת זֶה אֲגִיד דְנִרְאָה פְּשוּט דְכִי קְתַנִּי מִתְּנִיתִין אָמַר יֵשׁ לִי אַחִים לֹא שְׂאֵמַר בְּלִשׁוֹן זֶה מִמֶּשׁ אֵלָא פְּנוּת הַתַּנָּא שְׂאֵמַר בְּשִׁעַת מִיתָה שְׂאֵשְׁתוֹ זְקוּקָה לֵיבֶם וְהֵינּוּ שְׂאֵמַר שֵׁשׁ לוֹ אַחִים מִן הָאֵב דְבְּזֶה הוּא שְׂמִזְקִיקָה לֵיבֶם שְׂאֵם נְאֻמַר שְׂפָנוּת הַתַּנָּא שְׂאֵמַר בְּלִשׁוֹן זֶה מִמֶּשׁ מִהִיכָא תִּסְפַּק אֲדַעֲתִין לְאוּסְרָה עַל פִּי דְבוּרוֹזָה דְנִהְי דְאֵמַר שֵׁשׁ לוֹ אֲחִיו מִי קֻאֵמַר נְמִי שְׂאֵין לוֹ בְּנִים הָרִי הוּא לֹא אָמַר אֵלָא שֵׁשׁ לוֹ אַחִים וְנִימָא שְׂכַנְנַתוֹ שֵׁשׁ לוֹ אַחִים וְגַם יֵשׁ לוֹ בְּנִים אֵלָא וְדֹא פְּנוּת הַתַּנָּא שְׂאֵמַר בְּשִׁעַת מִיתָה דְבוּר הַמְּזַקֵּק אֵת אֲשֶׁתוֹ לִיבּוּם וְאֶפְלוּ הֵיכִי אֲשַׁמְעִינּוּ תַנָּא דְמִתְּנִיתִין דְאֵינוּ נְאֻמָּן לְאֶסְרוֹר

אף שאמר לשון המזיקה ליבום ולפי זה במחילת כבוד קדושת הגאון נראה לדעתי הענייה דנסתר כל הפלפול ואין שום הוכחה דבלשון בני אדם סתם אח הוא מן האב.

וסהדי במרומים שפתבתי זה תכף פשקראתי דבריו הנ"ל קודם שראיתי דבריו שפדף ל"ח שוב עיינתי בדבריו שפדף ל"ח וראיתי שפיונתי לדב"ק שם ואעתיק לשונו בסק"ב: (ב) ואלה הדברים אשר כתב הגאון בדף ל"ח ע"ד (והוא באחד שמות בלא בנים ולא נודע כלל אם יש לו אח כלל רק אלמנתו אומרת שפעם אחת שמע מבעלה שאמר שיש לו אח גם פעם אחת במקטב ששלחה לו אמו כתבה לו פרישת ש' מאחיו שלמה ובשעת מותו צעקה לאמר כי תצטרף לחליצה ואינה יודעת מקום דירת אחיו והשיב הנפטר על תיראי כי אינה זקוקה ליבם ולא הספיק לומר יותר כי אישתקיל מילוליה וחלי"ש וכבר חקרו ודרשו אחר אחי המת ולא יכלו לידע אותו ואת מקומו ועל זה האריך הגאון בתשובתו ובסיום דבריו פתב ונ"ל) והנה על כל פנים היוצא מזה בנדון דידן יש להיתר מפמה טעמים חדא דכיון דדר כמה שנים ולא שמענו שיש לו אח הני כאלו מוחזק דאין לו אחין גם הני ספק ספיקא דלמא אין לו אחין ודלמא יש לו בנים ועוד יש לצרף בזה היתר לא מפעמיא על חשש זה שאמו כתבה לו שאחיו פורס שלומו דנדאי יש לומר דאחיו מאמו הוא אף גם אם הוא אמר יש לי אח י"ל נמי דאחיו מאמו אמר דדרף לקרוא בלשון בני אדם לאחיו מאמו נמי אח וכעין דפריף בש"ס ב"ב פ"ח דף קכ"ו ע"ב דלמא בוכרא דאמא הוא ייע"ש והנה פן יש להוכיח מפירוש רש"י בקדושין שם דף ס"ד במשנה יש לי בנים אין אשתו זקוקה ליבם יש לי אחין זקוקה ליבם והיא היתה עד הנה בחזקת שאינה זקוקה עכ"ל והנה אין לומר דכוננתו לדינא היוצא מדבריו דאם פן הו"ל לציין דבריו על לשון נאמן בזה הו"ל לפרש דלענין מהו נאמן דאינה זקוקה וכן בסיפא ביש לו אחין הו"ל לציין על תיבת אינו נאמן ואינה זקוקה ליבם ועוד אם פנונת רש"י על הדין הו"ל למנקט תחלה מ"ש דהיא היתה בחזקת שאינה זקוקה ואח"כ לכתוב עליו דאינו נאמן ואינה זקוקה ומדשינה מוכח דאין פנונת רש"י לדינא רק על דברי הבעל שהוא אומר פן דיש לי בנים ואינה זקוקה או יש לי אחין והיא זקוקה וכן מוכח יותר בלשון הרשב"ם פ"ח דב"ב דף קל"ד ע"ב ונ"ל יש לי בנים ואין אשתו זקוקה ליבם נאמן יש לי אחין וזקוקה ליבם אינו נאמן עכ"ל הרי דנקט תחלה וזקוקה ליבם ואינה זקוקה ואח"כ נקט נאמן ואינו נאמן ומוכח דמפרש דהוא אומר פן ולמ"ל כל זה בע"כ פנונתם דנדאי אם אומר סתם ממה שאמר יש לי בנים אין ראיה לפוטרה מחליצה דלמא יש לו בן שאינו פוטר כגון מן השפחה ונכרית ולהיפוף יש לי אחין אין ראיה שהוא זקוקה דדלמא אחיו מאמו קאמר רק היכי דהוא אומר בפירוש פן דכוננתו ליבום או דהני הוכחה מעסוקין באותו ענין דליבום קאמר אז שפיר שייף לומר נאמן ואינו נאמן וא"כ ה"א דלא לענין יבום אמרו נדאי י"ל דאחיו מאמו הי' ואין להוציאה מחזקת היתר פדמוכח מפירש"י דבלא הוחזק באחיו הני לה חזקת היתר והנה כל זה אני כותב לרונחא דמילתא לעלמא הואיל דאתי לידן אימא בה מילתא דתתקבל לפני אבינו שבשמים אף פאן לדינא היא מותרת בלא כל הני טעמי רק מטעם האמור בפתח דברינו שהוא היתרה פשאמר בשעת מיתה שאינה זקוקה וגם בצירוף הסכמת כל הגאונים הנ"ל בכתביו הנ"ל ז"ז אין להאריך והאשה מותרת בלי חשש ופקפוק ע"כ הגיעו דברי הגאון מוהרש"ק הנ"ל: קנ"ד) אסרו חג מה שעושים יום שאחר החג קצת שמחה וכבוד כמתבאר בפוסקים הנה

על מקור המנהג הזה [שלא נזכר בתלמוד בבלי] וזמן התפשטותו וכמה שמות נקראו להיום הזה [בְּרָא דְמוֹעֵדָא וְכִיּוֹצֵא] עינין בהפסגה קוֹבֵץ רביעי במאמר תקירת מנהג צד נ"ז וח"ן וכתב שם בשם החוקר ר"י ריפמאן דמנהג זה הנה ראשונה בארץ ישראל שעשו פן משום אחיהם שבחוצה לארץ שעושים יום טוב שני שלא יאמרו הגוים שישראל נעשים אגודות אגודות ושוב נתפשט גם בחוצה לארץ עיי"ש ומדברי מוהרי"ל בריש ספרו בהלכות ראש חודש ניסן שכתב טעם שאין אומרים תחנונים בכל חודש ניסן לפי שבי"ב ימים ראשונים היו ימים טובים להנשיאים שהקריבו קרבן בכל יום ויום י"ג הנה אסרו חג וכו' עיי"ש מזה יש סתירה לדברי החוקר שאם כדבריו מה מקום לעשיית אסרו חג ביום שלשה עשר ואין שום שייכות ליום זה לבני חוצה לארץ ועינין בס' שו"ת בית אב להגאון אבד"ק קאפוליא יצ"ו במילואים שבדף אחרון שאחר לוח המפתחות שכתב שטעם מוהרי"ל נכון מאד דכל אסרו חג שהוא יום טוב ואסור להתענות בו הוא משום דשלמים נאכלים לשני ימים אם פן יום שאחר יו"ט איפא עוד בשר הקרבן וגם הנשיאים הרי הקריבו שלמים קנ"ה) אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה כתבתי בנדפס אות שכ"ו לענין אם מותר לדבר מצוה וכתבתי לחלק בין מילוי פה שחוק לשמחה בלבד ועתה ראיתי מה שהאריך הרב צפוחת בדרש סי' מ' ואיה"ש אנופף ידי שנית בקונטרס שדי חמד במערכת השי"ן ורשמתי שם עוד איזה ספרים המדברים בזה אמר הקטן תלמידי רפאל לאבאק הי"ו בן ר' משה ליב כתב מרן יצ"ו בשדי חמד אות שכ"ו דמה שאמרו אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה וכו' הוא מדת חסידות ולא מדינא ונראה שיש ראיה ברורה לזה ממה שאמרו בגמרא אמרו על ריש לקיש שממיו לא מילא שחוק פיו בעולם הזה מפי שמעה מרבי יוחנן רביה ע"כ ואם נאמר שאסור מדינא ולא חסידות בעלמא אם פן מאי רבותיה פיו דאסור הוא מדינא אלא על פרחין שאינו אלא מדת חסידות ומזה ראיה למה שכתב רבינו שליט"א בספרו הקדוש שדי חמד בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ז אות י"ב שבכמה מקומות מצינו בש"ס אסור ואינו אלא מדת חסידות בעלמא ואתי שפיר מה שהביא מרן שליט"א בספרו הנזכר במערכה זו אות שכ"ו מדברי מרן חיד"א ביציר און שרובא דעלמא לא זיהירי וכו' נוכל לומר מפני שאינו אלא מדת חסידות בעלמא ולא מדינא וכל שכן שפותר לשחוק לדבר מצוה כמו שכתב בזוהר הקדוש שהביא רבינו שיחיה בנדפס (אמר המחבר מה שדקדק תלמידי הי"ו מאי רבותא דלא מילא שחוק מפי שמעא וכו' אינו מתנישב במה שנאמר שאינו אלא מדת חסידות משום דגברא רבה דכונתיה הדר הוא לכל חסידיו לשמור ולעשות אף מילי דחסידותא וכן ראיתי בספר יקר בן יהונדע להרה"ג ריש גלותא דבבל יצ"ו (שהשגתיו בבואי פה עיהק"ו חברון תוב"ב) שכתב וז"ל אמרו על ריש לקיש שממיו וכו' קשה ודאי כל מילי דחסידותא דשמע מר' יוחנן הנה מקיים ומאי קמשמע לן עלה ונראה כי ריש לקיש הנה בוחן בטבעו כמו בר קפרא ולפי טבעו ומנהגו הנה קשה עליו חסידות זו ובכל זאת הנה נזקק בה עכ"ל הנה רואה דאף דפשיטא ליה למר דאין זה אלא מדת חסידות קא קשיא ליה מאי רבותא ואי הכי אין מזה הוכחה דעיקר דבר זה משנת חסידים היא וממילא איפרכו שאר דברי תלמידי הי"ו פמוכן: קנ"ו) אדם חשוב שאני דאמרין בש"ס היינו שהתלמיד חכם יש לו להתרחק בכל האיסורים מדברים המותרים לאחרים בדבר שיש בו צד איסור פן ילמדו ממנו אחרים להקל באיסורין

כְּדָאֲמַרִּינָן בִּירוּשְׁלַמִּי יִלְפִי מִסְּלִקְלִתָּא וְלֹא יִלְפִי מִתְּקִינָתָא כְּמוֹ שְׁפִירֵשׁ הָרִיטְבִּ"א
בְּחִדּוּשָׁיו לְמוֹעֵד קֶטָן דְּף כ' ע"א פֶּן לְמַד הֶגְאוֹן יָד מְלֹאכֵי בָּאוֹת ו' מְדָאֲמַרִּינָן בְּש"ס אָדָם
חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי בְּכַמָּה דִּינִים הֵינְנוּ.

א.

לְעֵנָן רַבִּית בְּבָא מְצִיעָא דְּף ע"ג ע"ב. ב.

לְעֵנָן שְׁבַת בְּשַׁבַּת דְּף קמ"ב ע"ב. ג.

לְעֵנָן עֲבוּדָה זָרָה בְּעֲבוּדָה זָרָה דְּף ח' ע"ב. ד.

לְעֵנָן מְלֹאכָה בַּחוּ"ה בְּמוֹעֵד קֶטָן דְּף י"א ע"ב וי"ב ע"ב וְדִלָּא פְּהָרַב בְּאָר שְׁבַע שְׁפַתְבּ
בְּדָף ק"י ע"ד (בְּדָפוּס חֲדָשׁ וְאֲרִשָּׁא תַר"ן דְּבָרֵי הָרַב הֵם בְּדָף ק"ו ע"א בְּתִשְׁבֻּעָה סִי' מ"ח
ד"ה וּמַעֲתָה) דְּאֲפֹשֶׁר דְּלֹא אֲמַרִּינָן אָדָם חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי רַק בְּבִישׁוּלֵי עֲכוּמ"ז לְפִי שְׁמַצִּינוּ
שְׁעֵשׂוּ בּוֹ הִרְחַקָה יִתְיָרָה מַה שְׁלֹא עֲשׂוּ בְּשִׂאָר אִיסוּרִין וְהִבִּיא דְּבָרֵיו הָרַב פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָה
בְּפִלְלִים נְפָרְדִּים אוֹת כ"ף וְתַמָּה עָלָיו בְּיַד מְלֹאכֵי שְׁהִבִּיא דְּבָרֵיו בְּשִׁתִּיקָה וְלֹא חֲקַק אַחֲרָיו
וּמְצָא שְׁפָכֵר הַשִּׁיג בְּשׁו"ת דְּבָרֵי יוֹסֵף אִירְגָאז סִי' מ"ה עַל הַבָּאָר שְׁבַע ע"ש וְנִזְדַּמֵּן לִידֵי
סִפֵּר יָד מְלֹאכֵי דְּפוּס פְּרָאמִישְׁלָא תַרל"ז וְיֵשׁ בּוֹ הֶגְהוֹת יְקָרוֹת וְהַרְבֵּה הָעֲרוֹת וּבְכֻלָּל זֶה
פְּתוּב בְּהַגְהַת הֶגְאוֹן מוהר"י פִּיק וְנ"ל יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהוֹסִיף טוּבָא כְּמוֹ שְׁנַרְשָׁמִים אֲתִי
בַּחֲבוּרֵי אוֹמֵר הַשְּׁכָחָה פְּלִפּוּלָא אֲרִיכָא לְדִינָא גַם בְּצַד הַש"ס בְּרַכּוֹת דְּף י"ט דְּאִיתָא הֵתָם
אָדָם חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי רְשָׁמִתִּי בַס"ד י"ד מְקוּמוֹת דְּאֲמַרִּינָן אָדָם חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי עַכ"ל וְהִכִּי
פְּשִׁיטָא לִיהַ לְאַחַד קְדוּשׁ מְדַבֵּר שְׁהִבִּיא בְּיַד מְלֹאכֵי אוֹת ש"ס אֲדָגַם בְּשִׂאָר אִיסוּרִין אִיתְיָה
לְהֵאִי דִינָא דְּאָדָם חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי וְלֹא דְּוָקָא בְּבִישׁוּלֵי עֲכוּמ"ז כִּיעוּיָן שֶׁם וְסִפֵּר אוֹמֵר
הַשְּׁכָחָה אִין אֲצִלִּי לְרֵאוֹת אִם הַשִּׁיב עַל מַה שְׁפַתְבּ הָרַב בְּאָר שְׁבַע שְׁדָבְרֵיו הַנ"ל הֵם עַל
פִּי דְּבָרֵי הַרְשָׁב"ץ בְּתִשְׁבֻּעָה שְׁהִבִּיא מֶרֶן בְּבִית יוֹסֵף יו"ד סִי' קי"ג שְׁנַרְאָה לְכַאוּרָה שְׁכֹן
דַּעַת הַרְשָׁב"ץ אֲמַנָּם מֶרֶן חִיד"א בְּסִפֵּר יַעִיר אֲזֵן בְּמַעֲרָכָה זֹו אוֹת ל' הִבִּיא גּוּף תְּשׁוּבַת
הַרְשָׁב"ץ וְהִיא בְּחֻלְקָא א' סִי' ט"פ שְׁפַתְבּ עַל מֵינֵי מַתִּיקָה שְׁעוֹשִׂים הַעֲכוּמוֹ"ז דְּאָף שְׁהֵם
מְוַתְרִים אָדָם חָשׁוּב יֵשׁ לוֹ לְהַחֲמִיר כְּדָאֲמַרִּינָן בְּפִרְקָא בְּמַה טוּמְנִין דְּאִיִּיתִי מֵיָא דְּאֲחִים
אַרְמָאָה וְכו' וְכִיּוּצָא בְּזֵה אֲמָרוּ בְּפִרְקָא מִי שְׁהִפֵּף שְׁמַע רַבִּי אֲמִי וְאִיקְפַּד אָדָם חָשׁוּב וְשֹׁאֵנִי
וְסִיִּים (הַרְשָׁב"ץ) שְׁבָכְלֵי אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל עֲכוּמ"ז כְּדֵי לְהַתְרַחֵק מִמַּעֲשֵׂיהֶם רְאוּי לְכָל
אָדָם לְהַתְקַדֵּשׁ בְּמִוְתָר לוֹ וּבִיאָר (בְּיַעִיר אֲזֵן) שְׁאִין פְּנֹנַת הַרְשָׁב"ץ שְׁדוּקָא בְּבִישׁוּלֵי
עֲכוּמ"ז הוּא דִּישׁ לְאָדָם חָשׁוּב לְהַתְרַחֵק שְׁהִרֵי מַהֲנֵי דְּוֹכְתִי דְּמֵיִתִּי שְׁתִּים זֹו שְׁמַעְנוּ דָּגַם
בְּשִׂאָר אִיסוּרִין דִּינָא הִכִּי אֲלֵא הַדְּבָר בְּרוּר דְּמַשׁוּם דְּאִיִּירֵי הַרְשָׁב"ץ בְּבִישׁוּלֵיהֶם נִקְט
מִקְלִתָּא בְּהָא וְהוּא הַדִּין בְּשִׂאָר אִיסוּרִין וְהָרַב בְּאָר שְׁבַע דִּין גְּרַמָּא לִיהַ לְפִי שְׁרָאָה דְּבָרֵיו
שְׁהִבִּיא בְּבִית יוֹסֵף וְכו' וְדְבָרֵיו קָשִׁים וְכו' וְהַזְפִּיר שֶׁם דְּהִכִּי אֲמַרִּינָן גַּבִּי אֲבָלוֹת בְּפִרְקָא מִי
שְׁהִפֵּף וְכֵן אֲמָרוּ עַל ר' יוֹחָנָן וְעַל רַב נַחֲמָן בְּכַתְּוּבוֹת דְּף ב"ן וְדָף פ"ה גַּבִּי עוֹרְכֵי הַדְּיִינִים
אֵלּוּ תַנְרַף דַּב"ק אֲף בְּבִרְפֵי יוֹסֵף ח"מ סִי' טו"ב אוֹת כ"ג צַדֵּד דְּאִין רְאִיָה מַהֲהִיא דְּעוֹרְכֵי
הַדְּיִינִים וְגַם אֵהִיא דְּאֲבָלוֹת דְּאֲמַרִּינָן בְּמוֹעֵד קֶטָן דְּף י"א בְּעֵשְׂפִית מְלֹאכָה בְּאֲבָל דְּפִסְקִיָה
לְגַלְמִיָה מַשׁוּם דְּהִיָה אָדָם חָשׁוּב כְּתָב דְּאִינָה עֵנָן לְמַאי דְּקִיָּמִינָן אִי אָדָם חָשׁוּב צְרִיף
לְהַחֲמִיר יוֹתֵר שְׁלֹא יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ דְּהֵתָם טַעְמָא פִּינּוֹן דְּאָדָם חָשׁוּב הוּא הַשְׁוֹתְפּוֹת נְקִרָאֵת
עַל שְׁמוֹ וּמַשׁוּם הִכִּי אֲסַרִּינָן בְּאָדָם חָשׁוּב וְהוּא סוּג אַחַר וְאֵהִיא דְּמוֹעֵד קֶטָן דְּף י"ב גַּבִּי

מלאכה בחול המועד פתב דאף דלחד שינויאי אתמר בש"ס אדם חשוב שאני פבר פתב מרן הבית יוסף בסי' תקל"ז דלא קנימא לן הכי משום דקנימא לן פרב דעביד עובדא אף דהוה אדם חשוב או משום דקנימא לן פאידיה שינויאי דמיקל פינון דאיסור דרבנן הוא ומפל מקום פתב (בד"ה ברם) שדברי הרב באר שבע מוקשים משבת דף נ"א גבי ר"ן דאמר לדרו אטמין צונן וכו' ודבר קמ"ב ובמציעא דף ס"ז ודף ע"ג ובעבודה זרה דף ח' ודף מ"ח וכתב דיש לדחות דאין ראיה משבת ועבודה זרה שהם איסורים חמורים אלא שזה דוחק דהוה ליה להרב באר שבע לבאר וכו' וכו' עיי"ש ועיין במה שהבאתי בקונטרס הערות לחלקי הפללים סי' פ"ד על מה שכתבתי בנדפס באות שצ"ה: זק"ן) אין פודין את השבויים יותר על פדי דמיהן בנדפס אות קכ"ט הבאתי מה שכתב הרב המגיה לשו"ת צמח צדק (הראשון) סי' כ"ח דלחד שינויאי בתוספות גטין דף ח"ן ע"א אף אי איכא סכנת נפשות אין פודין אלא במנופלג בחכמה ותמהתי בזה דהא אין לה דבר שעומד בפני פקוח נפש וכו' עיי"ש ועל זה כתב לי אחד מדידי האברא המנופלג ושנון מוהר"ר נחום שעכטיר מעיר קארעץ יצ"ו וז"ל: והנני להודיע למני"ר מה שהעלתי במצודתי מצורת שפלי הבערות והוא באסיפת הפללים אות א' סימן קכ"ט במה שתמה הדר"ג על ההגהה שפשו"ת צ"צ שכתב דלחד תירוץ בתוספות גטין דף נ"ח אין פודין השבויים אף באיכא סכנה יתר ע"כ דמיהן ותמה מני"ר הא אין לה דבר שעומד בפני פיקוח נפש ואני הצעיר אשר אין בינות אדם לי נראה דההגהה שפשו"ת צ"צ עיקר מפמה ראיות כמו שאבאר.

הא'.

דאיתא בגמרא ב"ב דף ט' מנא הא מלתא דאמור רבנן וכו' שבי פלהו איתנהו בי' הרי אנו רואין דסתם שבי יש בו סכנה ובש"ף סימן רנ"ב סק"י כתב ומשמע שאין בשבוי זה סכנה דלכאורה קשה דלמה כתב הש"ף תיבות מיותרים והיה די לו באמרו ומשמע שאין סכנה אלא ודאי דהכי קאמר ומשמע שאין בשבוי זה דייקא הנ"ל דידוע לנו שאין סכנה אב"ל.

בכ"מ סתם שבי יש בו סכנה וא"כ לפי דברי מני"ר קשה מדוע סתם התנא ואמר אין פודין השבויים סתם הנה לו לאמר אין פודין השבויים שאין בהם סכנה אלא ודאי משמע דאף שיש סכנה ג"כ אין פודין יתר ע"כ דמיהן הא חד הרא"ל.

הב'.

ממה דאמרינן בגמרא ת"ש דלוי וכו' אמר אב"י ומאן לימא לן וכו' ומדוע לא דחי אב"י הת"ש ולאמר דהמעשה הי' בסכנה ואין לאמר דהוי ידוע להם דלא הנה סכנה ז"א דהא אב"י אמר ומאן לימא ש"מ דלא הוי ידוע המעשה איך הנה וגם דוחק לומר דאם ברצון חכמים לא הוי ידוע וסכנה ידוע הי' להם דלא הוי מלבד שזה דוחק גדול ג"כ קשה מה פושט לו התרצון דבשלמא אם אמרינן דהי' ידוע להם המעשה שהיה סכנה שפיר קפשיט באיבעיא להו מהאי טעמא דאין פודין אף היכא שיש סכנה וקפשיט שפיר ממעשה שהי' דהטעם הוא משום דנוחקא אב"ל אם גימא דהמעשה הי' דאין סכנה קשה טובא על דברי התרצון מאי קפשיט להו בהבעיא הי' אף ביש סכנה מאי טעמא אין פודין והוא פושט ממעשה שלא היה סכנה אלא ודאי דלא היה ידוע להם המעשה איך היה ופשט לפי הפלל

דסתם שבי יש בו סכנה ודחי אבני שפיר דלמא לא הי' ברצון חכמים משום שאף באיפא סכנה ג"כ אין פודין יתר ע"כ דמיהן וברור הוא הראלי'.
הג'.

היא ממה דאמרינן בגמרא גטין דף נ"ח מעשה בר' יהושע וכו' הלה ועמד על פתח ד"ה וכו' מוכטח אני שמורה הוראות בישראל העבודה שאני זו מפאן עד שאפדנו בכל ממון שבעולם פשנדקדק היטב הדק בדברי הגמרא אלה נראה כמו שכתבתי הא' מה שהלה לבדקו ובמדרש איכה רבתי מבואר להדיא הלה לבדקו והב' סמיכת הדברים מוכטח אני וכו' אני זו מפאן עד, שאפדנו ש"מ שרק מפני זה פיזר ממון רב לפדותו משום שראה אותו מופלג בחכמה לא משום סכנה דאל"כ למה לו לבדקו לראות אם חכם הוא ולפענ"ד נראה לתרץ מה שפתבו התוספות אי נמי וכו' ומה היה המקרא חסר בתירוץ הא' ועוד קשה מה החכמה הגדולה הזאת שענה אחריו השלמת הפסוק והתוספות קראוהו מופלג בחכמה ומה ראה ר' יהושע לפזר ממון רב עבורו אף לפי מה שכתבו מתחילה דסמיכת המאמרים מורים דאין פודין השבויים יתר ע"כ דמיהן ורק משום שמוכטח היה שמורה הוראות בישראל זה עצמו דחקו להתוספות לחזור מהתירוץ הא' ולפענ"ד זה עצמו היה הוויכוח בין ר' יהושע עם התינוק דר' יהושע פתח הקרא מי נתן למשיסה יעקב וישראל לבוונזים פירוש איך אני יכול לפזר ממון רב בשבילה הא' ישראל נתונים למשיסה וכל מי שירצה יבא ויגרד וישראל לבוונזים הנ"ל שהם היום לבזה שלוקחים מה שיש להם וא"כ לשני הטעמים אין אני יכול לפדותי והתינוק השיב לו בחכמה גדולה דהנה איתא בגמרא דלא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה וא"כ הכי הפירוש בדברי התינוק הו אמת שמצד הדין אסור לפדות אותי משום שאין פודין השבויים אף שיש בהם סכנה יתר ע"כ דמיהן אבל הלא ד' זו חטאנו לו פירוש ז"ו דייקא שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא אבו בדרכיו דייקא מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון וזה חכמה גדולה לתינוק וזה ברור לפענ"ד ואם פן מיושב ב' קושיות שהקשיתי הרי הבאתי ג' ראיות חזקות לדברי הגה שבו"ת צ"צ: ועתה נחזי הטעם באמת דלמה לא ידחה פיקוח נפש התקנה הנה נראה עיקר טעם הרב המאירי שהביא מר דהיכא דהתקנה הוא משום פסידא דרבים אף סכנה לא תדחה וראלי' הביא מההוא חסיד בגמרא בבא קמא דף ע"ט ומה שכתב בני"ר דההוא החסיד החמיר על עצמו מחסידות בעלמא במחמכ"ת הרמה לאאדע פונתו הא פתב האו"ז והאו"ה אם החולה שצריף לאכול ביה"כ מחמיר על עצמו ואינו רוצה לאכול עובר על אף את דמכם מינדכם אדרוש ומאכילין אותו בע"כ שלא ברצונו עכ"ל ואם פן איך היה מספן עצמו ההוא חסיד בחסידות בעלמא ואף אם הוא רוצה להחמיר על חבריו קשה למה פירשו ממנו אדרבא אם היה מחמיר היה להם לכופו כמו שכתבו האו"ז והאו"ה כ"ש שהוא לא היה מחמיר והם החמירו עליו אלא ש"מ בתקנתא דרבנן חגיל אף דאיפא סכנה ואין לאמר דלא היה לו שום סכנה דהא בפירוש אמרו דאמרו לו הרופאים דאין לו תקנה אם לא ישמה וא"כ הוי סכנה וזה קשה טובא על רבינו הגאון מהרש"א עפר אני תחת כפות רגליו שכתב ואפשר שהיה חולה שאין בו סכנה וכו' דהא מלשון אין לו תקנה משמע שהיה סכנה ולחומר הקושיא יכול אני לתרץ בדוחק דתיבות אין לו תקנה לא קאי על האיש רק על הגניחה פירוש שאם ישמה החלב יפסוק מלגנח ואם לא ישמה יגנח תמיד אבל חי' יחיה רק הגניחה לא תפסיק

זה אני אומר לחומר הקונשיא אבל זה דוסק גדול יותר ניחא אם נימא דאין לו תקנה קאי על ההוא חסיד ודו"ק היטב.

וראני לדברי הרב המאירי הוא מגמרא פתובות דף ג' ע"ב דאמרינן התם גזירה עבידא דבטלה תקנתא דרבנן מקמי גזירה לא בטיל והא התם ג"כ הוי ספנה פמבואר שם ובכל זה תקנתא דרבנן לא בטלה מקמי גזירה ש"מ דתקנתא דרבנן חגיל אפי' אספנה פנ"ל ולכאורה יש להקשות הא אמרינן דהמעלים עין מפדיון שבויים עובר על לאו דלא תעמוד על דם רעהו וקי"ל דצריף לבזבז כל ממונו מבלי לעבור על לאו אף יש לתרץ זה ע"פ מ"ש הר"ן בתשובה סי' ל"ח ונ"ל וכו' תתן לה גט בע"כ שהרי האשה מתגרשת בע"כ וימצא שיהיה מותר ללכת לכל מקומות שירצה וחיילא השבועה.

אף בזה אינו רשאי מפני הקנס שיש בדבר מצד המלכות כאשר אמרתם ולא עוד אלא שאנו מוחזקים שיש חרם הקהילות בדבר או תקנת ר"ג ונ"ל ודבר זה פשט איסורו בכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה מתגרשת בע"כ ואין אומרים לו לאדם לפרוץ גדרו של ראשונים כדי לקיים שבועות שהרי אפילו איסור דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה וכיון דלגרש אינו רשאי אף להניחה עגונה אינו רשאי ונמצא שקרוב הדבר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם ובטולה היא מאליה עכ"ל הר"ן בתשובה הרי אנו רואין מפורש יוצא מפי הר"ן שמתמת תקנתא דרבנן שלא לגרש בע"כ נדחה שבועה דאורייתא ה"ה שהלאו מלא תעמוד על דם רעהו נדחה מפני תקנתא דרבנן דתקנו שלא לפדות השבויים יתר ע"כ דמיהו: והנה ראיתי בספרו דברי חכמים סי' ע"ו דמתמה על הרב בן אברהם במה שכתב דלמא הא הנה קנים להו והא לא קנים להו זה פבר הקשיתי לעיל ותירצתי בטוב טעם ונדעת.

ומה שכתב מני"ר ובנדאי דלא נעלם מרבתינו בעלי התוספות ומהאי טעמא באמת חזרו בהם וכתבו התירוץ השני ומה שהביא ראיות הרב בי"ה שהרי המעלים עינו מפדיון שבויים והביא מה שדחה הפ"ת ומה שדחה הרב בן אברהם והנה ספר בן אברהם לא ראינו אף אנכי ת"ל הקשיתי זאת מסברא דנפשאי ותירצתי ע"פ דברי הר"ן בתשובה כנז"ל: ובמכתב אחר כתב ונ"ל ואוסיף עוד ידי להביא ראיה אחת לדברי במכתבי הראשון דהא דאמרינן שבי פלהו איתנהו ביה לא רק חזקת ספנה אלא נדאי ספנת נפש והיא מדברי הרב לחם משנה בפרק ה' מהלכות תלמוד תורה ונ"ל והשתא לפי"ז מתניתין לא זו אף זו קתני לא מבעיא השבת אבידה דליכא ספנה פלל דרבו קודם אלא אפילו הנחת משוי דאתי לידי ספנה רבו קודם ולא מיבעיא הנחת משוי דאינו קרוב כל פה לספנה אלא אפילו שבוי דהוא נדאי ספנה וכו' הרי אנו רואין מפורש יוצא מהלח"מ דשבי נדאי ספנה אית ביה ואדרבא אני תמה על גאון פמוהו אשר עינו פעין הבדולח איה לא שם עינו על הלח"מ עכ"ד יצ"ו: קנ"ח) איסור תורה בשב ואל תעשה ואיסור דרבנן בקום עשה אם יזדמן שיש בדבר אחד שני איסורין הנ"ל שלא יבצר מלעבור על אחד מהם (או לעבור על של תורה בשב ואל תעשה או יעבור על איסור דרבנן בקום עשה) איזה מהם יש לו לעשות הנה בנדפס באות שי"ז הארכתי קצת בזה בסיעתא דשמיא והבאתי סוגיא דשבת דף קכ"ח ע"ב מבטל פלי מהיכנו דרבנן וצער בעלי חיים דאורייתא דמוכח דדחינו איסור דרבנן בקום עשה כדי שלא לעבור אדאורייתא בשב ואל תעשה ונשאתי

ונתתי בזה בס"ד וכתבתי בסוף האות לחלק בין פשעושה גוף האיסור דרבנן לכשאינו עושה גוף האיסור דרבנן רק עושה מעשה שגורם לבא האיסור דרבנן עי"ש הנה בלימוד הישיבה במסכת שבת בסוגיא שפדף, קכ"ד, ע"ב עוררני תלמידי הב' רפאל לאבוק הי"ו שכל השקלא וטרקא שפספרי אסוגיא שפדף קכ"ח שייכה להסוגיא שפדף קכ"ד על טוב יזכר שמו: קנ"ט) אין משיבין על הקלקלה פתבתי בנדפס באות קל"ב שהוא מדרבנן עיין מה שהבאתי בזה בקונטרס הערות לכללים בסי' ד' אות י"ב: ק"ס) אומנות שחייב האב ללמד את בנו אומנות פתבתי בנדפס באות ר"ל לעיין בספר הברית ח"ב מאמר י"ב.

פרק יו"ד שהאריך במוסר השכל לקרבה אל המלאכה ולקניינים מזילי דאבות אהוב את המלאכה וכו' ולפי שאין ספר התורה הזה מצוי ביד כל אדם והן רבים אומרים מי יראינו טוב דברי הרב בקומתם ובציונם הנני לזפות את הרבים ואעתיק לשון הזהב דברים פכתבם וכלשונם וזהו והנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לכל איש ירא להניח לראש פנה ויסוד לכל מצות ה' אשר יחפון לקיימן רק למען שמו הגדול הוא שיהיה בידו מלאכה להתפרנס בו מיגיע פפו ולא יצטרף לבריות ולתם אנשים לא יאכל ואז כל אשר יעשה ממצות ה' יעשה למען שמו בלבד ולא יתערב בו התקנה מן הבריות ולא יתנפה לתם ולא יחניף אותם ולא ירא מהם גם יבטח שלא יתבטל בשום יום מעבודת ה' כי פרנסתו מצויה ויהי טרף בביתו ובעירו לא ישכב עד יאכל מיגיע פפו כי לא ימוש טרף מכל בעל מלאכה אמר יוסף צבי המלבה"ד ספרו של הגאון הצדיק המחבר שליט"א בעת פתח המחבר והעתיק הפרק מספר הברית לא ה' ספר זה בנמצא עתה זה כעשרים שנה נעשה עליו סטאראטיפ פלאטין עי"י המדפיס ריג"מ מווארשא ונדפס כל שנה איזה אלפים ועתה ידפסו אותו בווילנא כל שנה איזה אלפים ונמכר במחיר מעט והוא עתה מצוי ביד כל אדם לא ראיתי לנחויץ להעתיק פה כל הפרק מספר הברית והחפץ בו ימצאהו במקומו, המלבה"ד: ודע דבסוף פרק עשרה יוחסין (דף פ"ב ע"א) שנו חכמים כמה מלאכות מבוזות פגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספריים והפוכסים והגרע והבלן והבונרסקי וסיימו אין מעמידין מהם לא מלה ולא פהו גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותייהו והרמב"ם בראשון מהלכות מלכים דין ו' השמיט איזה מאלו הנ"ל ועיין שם למרן כסף משנה ומצאתי בתשובות הרשב"ץ שביאר שכל אלו המלאכות המבוזות שמנו בש"ס תלוי לפי המקום ולפי הזמן ולפי שיש ללמוד מדברי קדשו חכמה ומוסר ודנה ארץ אעתיק תשובתו פכתבו וכלשוננו הזהב וז"ל עוד שאלת מה זה שאמרו בשבת ט"ו ע"א אין לה אומנות מנוולת בירושלים פגרדי ולא נתברר לה מפני מה הגרדי מנוול ומצאת שרש"י פירש שם לפי שאין מעמידין מלה ולא פהו גדול ותמהת למה תשובה דבר זה מפני שקידושין כל שעסקו עם הנשים סורו רע פגון הצורפים וכו' (עד דזילי אומנותייהו) ונראה שבימי רז"ל היתה אומנות מנוולת מאד כדאמרינו בעבודת זרה י"ז ע"ב רבן של טרסיים אני והוא הגרדי ונראה שמפני שהיא אומנות מנוולת הנה משמיט את עצמו שלא הנה עוסק בתורה שהרי גרדי הוא פלומר ואיך יעלה על דעת שום אדם שהגרדי עוסק בתורה או שתלמיד חכם? הא גרדי ואמרינו שם דף כ"ו ע"א האי גרדנא דלא תבע שמתייה שתא בציר משניה הזפירוהו בשם אומנותו לפי שהוא מנוול הרבה ובפרק קמא דיומא פ"ף ע"ב אמרו אבוב לחרי

זמר לגרדאי לא קבלו מנייה הזכירוהו באותו משל לגריעותא ושמעתי שיש מקומות במלכות צרפת שפוסלים לעדות הגרדי אלא לבני אומנותו פי האומנות ההיא מנוולת אצלם הרבה לפי שפל עסקיהם הוא עם הנשים ואינו עוסק עמהם אלא קל שפקלים ונראה לי שהפל לפי המקומות שיש מקומות האומנות הגרדי היא משופחת ואינו עוסק עם נשים אלא עם האנשים ובמקומות אלו נראה שאינו אסור ללמד את בנו אותה אומנות כמו שהוא נראה מן הגמרא וגם בענין מינוי המלכות לא הזכירו הרמב"ם רק גרע וספר בלן בורסקי הזכיר אלו שהם מנוולים בכל מקום שהאומנות בעצמה מנוולת ומלונלכת והשמיט האחרים ראה הרב במקומות אלו שהם אומניות משופחות וכתב לפי מקומו אף על פי שבתלמוד מזכירין אותם לגנאי וזה סיוע למה שכתבתי שהפל לפי המקומות ולשנא דגמרא דייק הכי דאמרין אין לה אומנות מנוולת בירושלים וכו' דוקא בירושלים ולפי שירושלים הוא מקום המלכים וכהנים גדולים אמרו שאין מעמידין אותן הא בשאר מקומות אינם מנוולות ובירושלים נמי אם ישנה המנהג שם מעמידין כמו שנהא דעת הרב ז"ל שאין העיקר בכל זה אלא שיהיה האדם מסולסל באומנותו שיבחר באומנות נקיה מהגזל ומנבלות פה ומהרהור עבירה ומהלכות פדי שימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם וכתב רמב"ן שנה שאמרו טוב שפרופאים לגהינם לא מפני שיהיה חשש איסור אמרו פן אלא לגנות דרכן של רופאים בפשיעות ובזדונות שלהם אמרו פן פדרה שאמרו טוב שבטבחים שותפו של עמלק הא אם נהג כשורה כל שפן שהוסיף זכות לעצמו שאומנותו לסטים ולא למד ממעשיהם עכ"ל וכן בערבי פסחים דף קי"ג ע"א וע"ב אמרו על רנוק הדר בכרה שהקדוש ברוך הוא מכריז עליו בכל יום פגון ר' חנינא ור' אושעיא תרנוניהו אנשכפי הווי ויתבי בשוקא דזונות ועבדי מסאני לזונות ולא מדלי עינייהו לאיסתכולי בהו ומומתייהו הכי חזיהון דרבנן קדישי דארעא דישראל ואף אנו נאמר לענין גרדי שלא הזכירוהו לגנות אלא מפני שאומנותו מרגלתו לדבר רע מפני שעסקו עם נשים אבל אם בעל אותו אומנות הולך בדרך טובים כל שפן שראוי לכבוד ולשבחו אפילו במקומות שהאומנות ההיא היא מנוולת בירושלים והוסיף זכות והוד והדר לעצמו שאומנותו אומנות מרגלת בעלה לדרך רעה והוא הולך בדרך טובים וארחות צדיקים ישמור כל שפן במקום שאין עסקו עם נשים שאין ראוי להרחיקו מפני אומנותו והרי הוא כשאר מלאכות המשופחות: תם ונשלם שבח לאל מהולל בתשבחות בעזה"י "התנצלות המעתיק.

ולמכסה עתיק". מוד"ע לבינ"ה לגאונים ורבנים וגברים.

למען ל"ו יסלחו הצדיקים ובקדש נאדרים. פן ואולי שגיתי ברשימה זו באלה הדברים. בחסרון ויתרון לפגום בכבוד תורתם בסוד התוארים. או שכחתי שם איזה גאון ורב להביא פה בכלל העדרים.

פי באמת לא נקל הוא ועבודה קשה לזכור שמות קוני מיזנו הספרים. במשך חמשה שנים להיות פה שמותם נזכרים.

ובהיות "אותו צדיק אדמו"ר" המחבר פה ובין שנינו היו נגמרים. והיה מדקדק גדול בכאלה וחזקה על חברים.

ועתה זיפהו ה' הטוב בארין טובה להתבודד בספרים. להגות בתורתנו הקדושה בנגלים ובנסתרים.

ועתה עיטרוהו בכתר הגאבד"ק בעיהק"ו חברון תובב"א בראש ערים. וואקיל חכם באשי יצ"ו אוי"ט (לפ"ג) בקרב ישראל (ר"ת אבותינו הקדושים אברהם יצחק יעקב' שרה רבקה רחל לאה זיע"א ודו"ק) הנבחרים.

למען יאריף ימים על ממלכתו (ממ"ר) ורגעיו ספורים. ולי נשארה לבדה מלאכה זו תמידו בסדרים.

ובגאון צדקתם בטח לבי זקני"ם עם נהרי"ם. כי ידינוני לכ"ז ולא יתנוני ללא דובר מישרים.

והשי"ת ניתעלה ידונום לאוי"ט כי באצדק דוברים. כנה"ר וכנפש תלמיד לאותו צדיק גאון האדירים.

אדמו"ר הי"ו המתבר "שדי חמד" היקר מספירים. תלמידם ועבדם הנושק עפרות רגלם אברהם נסים אנשפנזי הי"ו בן לא"א ב"ר יצחק נ"ע נשמתו בדרורים.